PURCHASED FOR THE

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

FROM THE

CANADA COUNCIL SPECIAL GRANT

FOR

CLASSICS

Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

https://archive.org/details/journalinternati1213sboruoft

B

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

JOURNAL INTERNATIONAL D'ARCHÉOLOGIE NUMISMATIQUE

DIRIGÉ ET PUBLIÉ

PAR

J. N. SVORONOS

Directeur du Musée National Numismatique

TOME DOUZIÈME -TREIZIÈME

1909 — 1910 - 1911

ATHÈNES

CHEZ L'ÉDITEUR Mr J. N. SVORONOS

ET CHEZ MM. BECK & BARTH

1910

CJ
201
J7
t.12-13

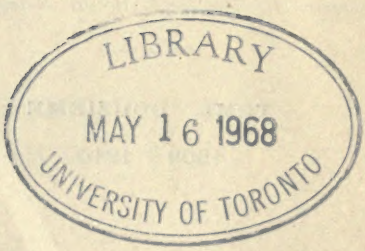

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

JOURNAL INTERNATIONAL

D'ARCHÉOLOGIE NUMISMATIQUE

ΑΘΗΝΑΙ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ,, Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ & Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ 7426

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΠΡΟΣΚΤΗΜΑΤΩΝ

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

Ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 1907 μέχρι 31 Αὐγούστου 1908.

(Συνέχεια).

Δ' (15 Φεβρουαρίου 1908).

Δῶρον Ἀλεξάνδρου Μαλέρου, δοκίμου Σινᾶ.

ΘΡΑΚΗ. *Βυζάντιον.*

1. Χαλκ. 22.— Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΕΠΙ—ΔΙΟΣΚΟΥΡ. Τρίαινα. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ἐν γένει.

2. Χαλκ. 24.— Κεφαλὴ Σειληνοῦ κατενώπιον.
   Ὄπ. Δ—ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ἐν στεφάνῳ κισσοῦ. Διατήρ. μετρία.

3. Χαλκ. 24.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΠΩΡ—ΜΑΚΕ—ΔΟΝΩΝ—ΗΡ. Ῥόπαλον. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός. Διατήρ. μετρία.

4. Χαλκ. 26. — ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ περιξ. Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου ἐν λεοντῇ πρὸς δεξ.
   Ὄπ. ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Ἀγωνιστικὴ τράπεζα, ὡς συνήθως. Διατήρ. μετριωτάτη.

Κλαύδιος.

5. Χαλκ. 26.— .....—ΚΑΙΣΑΡ περιξ. Κεφαλὴ Κλαυδίου πρὸς ἀριστερά.
   Ὄπ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ περιξ μακεδονικῆς ἀσπίδος. Δ. μετρία.

Ἀντωνῖνος Εὐσεβής.

6. Χαλκ. 26.—Ἐπιγραφὴ περιξ ἐξίτηλος. Κεφαλὴ πρὸς δεξιὰ Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς.
   Ὄπ. [ΚΟΙΝΟΝ] ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Κεραυνὸς πτερωτός. Διατ. μετριωτάτη.

ΑΜΦΙΠΟΛΙΣ.

7. Χαλκ. 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. Λύρα. Διατήρ. μετριωτάτη.

8. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΑΜΦΙΠ[Ο]—ΛΙΤΩΝ. Ἵππος πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

Μᾶρκος Αὐρήλιος.

9. Χαλκ. 28.— Ἐπιγραφὴ πέριξ ἐξίτηλος. Κεφαλὴ Μάρκου Αὐρηλίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ....ΠΟ—ΛΕΙΤΩ · πέριξ. Γυναικεία μορφὴ καθημένη πρὸς ἀριστ. τῇ δεξιᾷ φέρουσα φιάλην. Διατήρ. μετριωτάτη.

10. Χαλκ. 24.— Ἐπιγραφὴ πέριξ δυσανάγνωστος. Προτομὴ Μάρκου Αὐρηλίου (;) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΜΦΙ[ΠΟ]ΛΕΙΤ—ΩΝ πέριξ. Γυναικεία μορφὴ καθημένη ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερά, τῇ δεξιᾷ φέρουσα φιάλην. Διατήρ. μετρία.

Σεπτίμιος Σεουῆρος.

11. Χαλκ. 22.— ΑΥΤΚ—....ΣΥΗΡΟϹ πέριξ προτομῆς Σ. Σεουήρου πρὸς δεξ.
Ὄπ. [ΑΜΦ]ΙΠΟ—ΛΕΙΤΩΝ πέριξ. Τύπος ὅμοιος τῷ ἀνωτέρω. Δ. μετρία.

ΑΦΥΤΙΣ.

12. Χαλκ. 15.— Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α[Φ]-Υ—... Ἀετός. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΕΔΕΣΣΑ=ΑΙΓΑΙ. *Γορδιανὸς Γ'.*

13. Χαλκ. 25.— ΑΥΚΜ.... ΟΡΔΙΑΝϹϹΚ. Προτομὴ Γορδιανοῦ Γ' πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΕΔΕϹϹ—ΕΩΝ πέριξ Ῥώμης καθημένης πρὸς ἀριστερά, στεφομένης ὑπὸ γυναικὸς (Ἐδέσσης;) ἱσταμένης ὄπισθεν αὐτῆς. Διατ. μετριωτάτη.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.

14. Χαλκ. 21.— Κεφαλὴ νεαροῦ Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑΛ—Ο / Ν—ΙΚΗ—Σ ΑΗ Αἴξ πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

15. Χαλκ. 21.— ..... ΝΕΙ[ΚΗ]. Προτομὴ πυργοφόρος τῆς πόλεως πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕϹϹΑ / ΛΟΝΙ / ΚΕΩΝ ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. μετριωτάτη.

16. Χαλκ. 28.— ΘΕΣΣΑ[ΛΟΝΙΚ]ΕΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑϹ. Προτομὴ γυναικὸς (Ὀκταβίας ἢ Ἐλευθερίας) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Μ · ΑΝΤ · ΑΥΤ]Γ · ΚΑΙ[ΑΥΤ]. Νίκη πρὸς ἀριστερά. Δ. μετριωτ.

Τιβέριος.

17. Χαλκ. 22.— ΤΙ · ΚΑΙϹΑ[Ρ— .....]. Κεφαλὴ Τιβερίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙ[ΚΕΩΝ ΣΕ]ΒΑ[ΣΤΗ]. Κεφαλὴ Λιβίας πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

Νέρων.

18. Χαλκ. 15.— [ΚΑΙ]ϹΑΡ—ΝΕΡ[ΩΝ]. Κεφαλὴ Νέρωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΘΕΣΣΑΛ]ΟΝΙΚ[ΕΩΝ]. Νίκη πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΜΕΝΔΗ.

19. Χαλκ. 15.— Κεφαλὴ νεαροῦ Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΜΕΝ]—ΔΑΙ—ΩΝ. Δύο ἀμφορεῖς. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΠΕΛΛΑ.

20. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιὰ ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΠΕΛ—ΛΗΣ. Τρίπους. Διατήρ. μετρία.

21. Χαλκ. 22.— Προτομὴ Πανὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΕΛ—ΛΗΣ ΑΚ. Ἀθηνᾶ Ἀλκὶς πρὸς δεξιὰ μαχομένη.

22. Χαλκ. 25.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΠΕ]ΛΛΗ[Σ]. Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἑκατέρωθεν δύο μονογραφήματα ἐφθαρμένα. Διατήρ. μετριωτάτη.

Γορδιανὸς Γ'.

23. Χαλκ. 28.—IMP · C · M · ANT GORDIANVS. Προτομὴ Γορδιανοῦ Γ' πρὸς δεξ.
Ὄπ. COL · IVL AVG [PELLA]. Μορφὴ γυναικεία (ἡ πόλις) πυργοφόρος καθημένη ἐπὶ θρόνου. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΣΚΙΩΝΗ.

24. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ Ἀφροδίτης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ϵΚΙΩ. Περιστερὰ πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΤΡΑΙΛΙΟΝ.

25. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Ἑρμοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Τ]ΡΑΙ—ΛΙΟ[Ν] πέριξ ῥόδου. Διατήρ. μετρία.

26. Χαλκ. 16.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΤΡΑΙΛΙΟΝ. Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

ΦΙΛΙΠΠΟΙ.

27. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ.
Ὄπ. ΦΙΛΙΠ[ΠΩΝ]. Τρίπους. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ τόξον ἐν γωρυτῷ. Διατήρ. μετρία.

28. Χαλκ. 17. — VIC—AVG. Νίκη πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. COHO[R]—PRA[E] . . . Τρεῖς ῥωμαϊκαὶ σημαῖαι. Δ. μετριωτάτη.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ. *Φίλιππος Β'.*

29. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ—Ν. Ἱππεὺς πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετρία.

Ἀλέξανδρος Γ' ὁ Μέγας.

30. Χαλκ. 13.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΑΛΕ]ΞΑΝΔΡΟ[Υ]. Ῥόπαλον καὶ τόξον μετὰ φαρέτρας.

Κάσσανδρος.

31. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΑΣΑΝ—ΔΡΟΥ—Λ. Λέων κατακείμενος. Διατήρ. μετρία.

32. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Κ]ΑΣΣΑΝΔΡΟΥ Σ. Τρίπους. Διατήρ. μετρία.
[ΒΑ]ΣΙΛΕ[ΩΣ]

Φίλιππος Ε'.

33. Χαλκ. 17.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β—Α / Φ—Ι. Νεαρὸς ἱππεὺς πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

34. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ τοῦ ἥρωος Περσέως πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Β]ΑΣΙΛΕΩΣ / [Φ]Ι]ΛΙΠΠΟΥ. Ἵππος πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

35. Χαλκ. 14.— Μακεδονικὴ ἀσπίς.
Ὄπ. [Β]ΑΣΙΛΕΩ[Σ] / [Φ]ΙΛΙΠΠΟΥ. Μακεδονικὸν κράνος. Διατήρ. μετρία.

36. Χαλκ. 11.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β—Α / Φ. Πρῷρα πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

ΙΛΛΥΡΙΑ. *Ὠρικός.*

37. Χαλκ. 21.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΩΡΙ—ΚΙΩΝ. Ἀετός. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. μετρία.

ΚΡΗΤΗ. *Γόρτυνα.*

38. Χαλκ. 13.— Κεφαλὴ ἀγένειος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΓΟΡ. Ταῦρος πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

Σύβριτα.

39. Χαλκ. 12.— Σταφυλή.
Ὄπ. Προτομὴ αἰγάγρου πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΜΥΣΙΑ. *Πάριον.*

Τιβέριος.

40. Χαλκ. 20.— Κεφαλὴ Τιβερίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Δύο Ῥωμαῖοι ἄποικοι ἀροτριῶντες διὰ ζεύγους βοῶν.
Διατήρ. μετριωτάτη.

ΛΥΔΙΑ. *Καϋστριανοί.*

41. Χαλκ. 20.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Κ]ΑΥΣΤΡΙΑΝΩΝ. Κηρύκειον πτερωτόν. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΣΥΡΙΑ. *Ἀντιόχεια.*

42. Χαλκ. 20.— ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. Προτομὴ πόλεως πυργοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ϵΤ] [ϵ] ΚΡ. Βωμός. Διατήρ. μετρία.

ΣΥΡΙΑ (Ἀβέβαιον, ἐφθαρμένον).

43. Χαλκ. 16.— . . ΛΕ . . . . Νίκη ἱσταμένη κατενώπιον.
Ὄπ. Προτομὴ ποταμοῦ ἀνθρωπομόρφου μετ' ἐκτεταμένων χειρῶν. Δ. κακή.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ. *Πτολεμαῖος Β'.*

44. Χαλκ. 28.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ]—ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετός, ὡς συνήθως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Σ, κάτωθεν αὐτοῦ ἀσπίς, δεξιᾷ δὲ ὑστερόσημον. Δ. μετριωτάτη.

ΣΥΜΒΟΛΟΝ.

45. Χαλκ. 19.— Δ ἢ Α.
Ὄπ. Κ ἐν πεδίῳ ἐγκοίλῳ. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. *Ἀλέξιος Α' Κομνηνός.*

46. Χαλκ. 16.— Προτομὴ Ἀλεξίου κατενώπιον.
Ὄπ. Δ—Α / Κ—Φ πέριξ διπλοῦ σταυροῦ. Διατήρ. κακή.

ΙΝΔΙΑΙ.

47. Ἀργ. (ἐπίχρυσον) 23, γραμ. 2,80.— Πεντάστιχος ἀραβικὴ ἐπιγραφή.
Ὄπ. Τετράστιχος ἀραβικὴ ἐπιγραφή. Διατήρ. μετρία.

ΜΑΓΙΚΟΝ ΝΟΜΙΣΜΑ.

48. Χαλκ. 28.— Κεφαλὴ πρὸς δεξιὰ βασιλέως (;).
Ὄπ. Χοῖρος μεθ' ἓξ χοιριδίων. Πέριξ ΑΟ—U L+U ⊥. Διατήρ. καλή.

Κ. Μ. Κ.

ΛΑ' *(26 Φεβρουαρίου 1908).*

Εὕρημα Διπύλου.

Α'. ΕΥΧΡΗΣΤΑ

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ.

ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ Α'.

Νομισματοκοπεῖον Κωνσταντινουπόλεως.

1. Χαλκ. 32, τεσσαρακοντανούμμιον. — [DN IV] STINIANVS PP AVG. Προτομὴ Ἰουστινιανοῦ πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. M—CON—Δ. Διατήρ. μετριωτάτη.

2. Χαλκ. 40, τεσσαρακοντανούμμιον.— Ὁμοία ἐπιγραφή. Προτομὴ κατενώπιον.
   Ὄπ. ANNO—XIII—CON—A. Διατήρ. μετρία.

3. Χαλκ. 40.— Ὁμοίως, ἀλλὰ B. Διατήρ. μετρία.

4. Χαλκ. 35.— Ὁμοίως ANNO—XIIIII—CON—Δ. Διατήρ. μετρία.

5. Χαλκ. 34.— Ὁμοίως ANNO—XXII—CON—Δ. » »

Νομισματοκοπεῖον Κυζίκου.

6. Χαλκ. 38, τεσσαρακοντ.—Ὁμοίως ANNO—III—KYZ—A. Δ. μετριωτάτη.

7. Χαλκ. 42 » .—Ὁμοίως ANNO—XIII—KYZ—A. Διατ. μετρία.

8. Χαλκ. 38 » .—Ὁμοίως ANNO—XϹ—KYZ—A. »

9. Χαλκ. 38 » .—Ὁμοίως ANNO—XXIII—KYZ—A. »

10. Χαλκ. 36 » .—Ὁμοίως ANNO—XXIII—KYZ—A. »

Νομισματοκοπεῖον Νικομηδείας.

11. Χαλκ. 35, τεσσαρακοντ.—Ὁμοίως ANNO—XX—NIKO—B. Διατ. μετρία.

12. Χαλκ. 36 » .—Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

13. Χαλκ. 35 » .—Ὁμοίως ANNO—XXI—NIKO—A. Διατ. μετρία.

Νομισματοκοπεῖον Θεουπόλεως.

14. Χαλκ. 28, εἰκοσανούμμιον.—Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
   Ὄπ. K—ANNO—XII—$\overline{\text{Th}}$. Διατήρ. μετρία.

15. Χαλκ. 38, τεσσαρακοντανούμμιον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
   Ὄπ. ANNO—XXII—THEIP—Γ. Διατήρ. μετρία.

16. Χαλκ. 36.—Ὁμοίως ANNO—XXXII—THEIP—Γ. Διατήρ. μετρία.

Νομισματοκοπεῖον Θεσσαλονίκης.

17. Χαλκ. 23, εἰκοσανούμμιον.— Ὁμοίως ANNO—I—TES. Διατ. μετριωτάτη.

18. Χαλκ. 21, εἰκοσανούμμιον.— Ὁμοίως ANNO—II—TES. »

19. Χαλκ. 21, εἰκοσανούμμιον.— Ὁμοίως ANNO—III(;)—TES. »

20. Χαλκ. 21, εἰκοσανούμμιον.— Ὁμοίως ANNO—XXXII—TES. »

21. Χαλκ. 23, εἰκοσανούμμιον.— Ὁμοίως ANNO—XXXIII—TES. »

22-23. Χαλκ. 25 καὶ 20.— Δύο ἕτερα εἰκοσανούμμια ἀδήλων νομισματοκοπείων ἐφθαρμένα.

Ἀδήλων νομισματοκοπείων.

24. Χαλκ. 16, πεντανούμμιον.— Ἔμπ. ✠.—Ὄπ. Є—A. Διατ. μετριωτάτη.

25. Χαλκ. 14, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—Γ. »

26. Χαλκ. 15, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—Γ. »

27. Χαλκ. 15, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—Δ. »

28. Χαλκ. 17, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—Δ. »

29. Χαλκ. 14, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—Δ. »

30. Χαλκ. 15, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—Θ. »

31. Χαλκ. 13, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—N. »

32. Χαλκ. 14, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—N. »

33. Χαλκ. 13, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—N. »

34. Χαλκ. 12, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—N. »

35. Χαλκ. 14, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—N. »

36. Χαλκ. 15, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—+. »

37. Χαλκ. 16, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—+. »

38. Χαλκ. 15, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є—+. »

39-40. Χαλκ. 14-15, » .— Ἔμπ. » .—Ὄπ. Є— ἐφθαρμέν.

41. Χαλκ. 12, » .— [DN IVSTINI]ANVS PP AVG. Προτομὴ Ἰουστινιανοῦ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. V ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. μετρία.

ΙΟΥΣΤΙΝΟΣ Β' ΚΑΙ ΣΟΦΙΑ.

Νομισματοκοπεῖον Κωνσταντινουπόλεως.

42. Χαλκ. 33, τεσσαρακοντανούμ.— DN IVSTI—NVS PP AVG. Ἰουστῖνος καὶ Σοφία, καθήμενοι κατενώπιον.
Ὄπ. M—ANNO—I—CON—Γ. Διατήρ. μετρία.

43. Χαλκ. 30, τεσσαρακοντανούμ.—Ὁμοίως ANNO—IIII—CON—Δ. Δ. μετρία

44. Χαλκ. 29, » .—Ὁμοίως ANNO—Ч—CON—Є. »

45. Χαλκ. 30, » .— M—ANNO—Ч—CON—B. »

46. Χαλκ. 30, » .—Ὁμοίως ANNO—ЧI—CON—Δ. »

47. Χαλκ. 30, » .—Ὁμοίως ANNO—ЧIIII—CON—A. »

48. Χαλκ. 30, » .— M—ANNO—X—CON—Є. »

49. Χαλκ. 32, » .—Ὁμοίως ANNO—XII—CON—Γ. »

50. Χαλκ. 31, » .—Ὁμοίως ANNO—ἐφθαρμ.—CON—B. »

51. Χαλκ. 32, » .— M—ANNO—ἐφθαρ.—CON—ἐφθαρ. »

Νομισματοκοπεῖον Κυζίκου.

52. Χαλκ. 29, τεσσαρακονταν.— M—ANNO—ЧI(;)—KYZ—A. Δ. μετριωτάτη

53. Χαλκ. 30, » .— M—ANNO—ЧIIII—KYZ—A. Διατ. καλή.

54. Χαλκ. 32, » .— M—ANNO—X—KYZ—B. Διατ. μετρία.

55. Χαλκ. 30, » .— M—ANNO—XII—KYZ—A. Διατ. μετρία.

Νομισματοκοπεῖον Νικομηδείας.

56. Χαλκ. 30, εἰκοσανούμ.—Ὁμοίως K—ANNO—IIII—NI. Διατήρ. μετρία

57. Χαλκ. 29, τεσσαρακοντανούμ.— M—ANNO—Ч—NIKO—A. »

58. Χαλκ. 29, » .— M—ANNO—Ч—NIKO—B. »

59. Χαλκ. 30, » .— M—ANNO—ЧI—NIKO—B. »

60. Χαλκ. 30, » .— M—ANNO—ЧIIII—NIKO—B. »

61. Χαλκ. 31, » .— M—ANNO—X—NIKO—A. »

Νομισματοκοπεῖον Θεουπόλεως.

62. Χαλκ. 23, εἰκοσανούμ.— Ὁμοίως K (ον)—ANNO—II—O +. Διατήρ. μετρία.

63. Χαλκ. 26, » .— Ὁμοίως » ANNO—Ч—Δ. Διατήρ. καλή.

Νομισματοκοπεῖον Θεσσαλονίκης.

64-65. Χαλκ. 22, εἰκοσανούμ.— K⁺—ANNO—Δ—TES. Διατ. μετριωτάτη.

66-69. Χαλκ. 20-22, » .— » ANNO—Є—TES. »

70-77. Χαλκ. 20-22, » .— » ANNO—Ч—TES. »

78-79. Χαλκ. 20, » .— » ANNO—ЧI—TES. »

80-81. Χαλκ. 18-20, » .— » ANNO—ЧII—TES. »

82-86. Χαλκ. 20-21, » .— » ANNO—ЧIII—TES. »

87-88. Χαλκ. 20-21, » .— » ANNO—ЧIIII—TES. »

89-94. Χαλκ. 20-22, » .— K^M̄ καὶ K^ΘC—ANNO—X—TES. »

95-102. Χαλκ. 20, » .— K^ΘC̄—ANNO—XI—TES. »

103-105. Χαλκ. 20, » .— K^Φ+C—ANNO—XII—TES. »

106-108. Χαλκ. 20, » .— » —ANNO—XIII—TES. »

109-126. Χαλκ. 18-22.— Εἰκοσανούμμια μετ' ἐφθαρμένου τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἔτους ἢ τοῦ ὀνόματος τοῦ νομισματοκοπείου.

Β'. ΑΧΡΗΣΤΑ.

127-598. Χαλκ.— Μικρὰ νομίσματα τῶν τελευταίων Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ὡς καὶ τῶν πρώτων Βυζαντίνων, ἰδίως Ἰουστινιανοῦ Α΄, ὅλως ἐφθαρμένα καὶ ἄχρηστα.

Κ. Μ. Κ.

ΛΒ' *(1 Μαρτίου 1908).*

Δῶρον Μιχαὴλ Καμπάνη.

ΒΟΙΩΤΙΑ. *Θῆβαι.*

1. Ἀργ. 21, στατήρ· γρ. 12,20.— Βοιωτικὴ ἀσπίς.
   Ὄπ. ⊙—[E]. Ἀμφορεύς. Διατήρ. μετρία.

3. Ἀργ. 22, στατήρ· γρ. 12,02.— Βοιωτικὴ ἀσπίς.
   Ὄπ. [⊙]—E. Ἀμφορεὺς ἐν ἐγκοίλῳ στρογγύλῳ· σύμβολον *σταφυλή.*

ΑΙΓΙΝΑ.

3. Ἀργ. 20, στατήρ· γρ. 12,20.—Χελώνη μετὰ λείου ὀστράκου· ὑστερόσημον ἀσαφὲς ἐπὶ τῆς ῥάχεως.
   Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον διῃρημένον διὰ πλατειῶν γραμμῶν εἰς 5 μέρη.

4. Ἀργ. 20, στατήρ· γρ. 12,10.— Ὁμοίως· ὑστερόσημον. Διατήρ. μετριωτάτη.
5. Ἀργ. 19, στατήρ· γρ. 11,82.— Ὁμοίως· ὑστερόσημον. »
6. Ἀργ. 21-16, στατήρ· γρ. 12,04.— Ὁμοίως· ὑστερόσημον. »
7. Ἀργ. 19, στατήρ· γρ. 11,95.— Ὁμοίως· ὑστερόσημον. »
8. Ἀργ. 19, στατήρ· γρ. 11,42.— Ὁμοίως· ὑστερόσημον. »
9. Ἀργ. 20-16, στατήρ· γρ. 11,70.— Ὁμοίως· ὑστερόσημον. »
10. Ἀργ. 21-14, στατήρ· γρ. 11,75.— Ὁμοίως· ὑστερόσημον. »

Κ. Μ. Κ.

ΛΓ' *(5 Μαρτίου 1908).*

Δῶρον Μιχαὴλ Βλαστοῦ.

ΗΠΕΙΡΟΣ. *Ἄργος Ἐθετῶν.*

1. Χαλκ. 30.— ΖΕΥ<—ΕΘΕΤΩΝ πέριξ κεφαλῆς Διὸς δαφνοστεφοῦς πρὸς ἀριστ. Ὄπ. Ταῦρος κυρίσσων πρὸς δεξιὰ ἐπὶ γραμμῆς σχηματιζούσης ἔξεργον, ἐν ᾧ ΑΡΓΕΙΩΝ. Διατήρ. μετρία.

Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἰ. Σβορώνου ἐν Διεθν. Ἐφ. τῆς Νομ. Ἀρχ., τόμ. Η', σελ. 227-236 (Εἰκ. 1).

Κ. Μ. Κ.

ΛΔ' *(17 Μαρτίου 1908).*

Δῶρον ἀνωνύμου.

ΙΩΝΙΑ. *Ἐρυθραί.*

1. Χαλκ. 19.— Κεφαλὴ Διονύσου νεαροῦ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΕΡΥ / ΓΝΩΤΟΣ / ΕΚΑΤΩΝΥ / ΜΟΥ Διατήρ. μετρία.

2. Χαλκ. 17.— Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

3. Χαλκ. 15.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.

Ὄπ. . . . · ΟΔΟΤΟ · / ΗΡΑΚΛΕΙ / ΤΟΥ / ΕΡΥ Μικρὰ κεφαλὴ ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ. Διατ. μετρία.

4. Χαλκ. 16.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.

Ὄπ. · ΜΗΤΡΑ / ΔΑΜΑΛΟΥ Σταφυλὴ ἢ φύλλον (;).

Κ. Μ. Κ.

ΔΕ' *(29 Μαρτίου 1908).*

Δῶρον Ψωμιάδου.

ΠΑΦΛΑΓΟΝΙΑ. *Σινώπη.*

1. Ἀργ. 14, γραμ. 2,50.— Κεφαλὴ Σινώπης πυργοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΣΙΝΩ—Ε. Πρῷρα. Διατήρ. καλή.

2. Ἀργ. 13, γραμ. 2,28.— Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

ΒΥΖΑΝΤ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ *Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία.*

3. Χρυσ. 23, σόλιδος 4,20.— ЄIRIIIH—ЬASILISSH. Προτομὴ Εἰρήνης κατενώπ.
Ὄπ. ЄIRHNH—ЬASILISSH Θ. Προτομὴ ὡσαύτως Εἰρήνης. Δ. καλή.

ΤΟΥΡΚΙΑ.

4. Ἀργ. 19.— Τρίστιχος ἐπιγραφὴ Τουρκική.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ περὶ κύκλον, ἐν ᾧ ἑτέρα ἐπιγραφή. Διατ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

ΔϹ' *(3 Ἀπριλίου 1908).*

Δῶρον Π. Μητσογιάννη.

ΚΥΚΛΑΔΕΣ. *Μύκονος.*

1. Χαλκ. 21.— Προτομὴ κατενώπιον Διονύσου νεαροῦ κισσοστεφής.
Ὄπ. M—Y—K / O—NI / Ω—N Διπλοῦς στάχυς. Διατ. καλή.

Κ. Μ. Κ.

ΔΖ' *(4 Ἀπριλίου 1908).*

Δῶρον ἀνωνύμου.

ΜΥΣΙΑ. *Λάμψακος* (Ἀντίγραφον ἀργυροῦ νομίσματος).

1. Μολ. 17.— Ἰανόμορφος γυναικεία κεφαλὴ ἀρχαϊκῆς τεχνοτροπίας.
Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ἀρχαϊκῆς τεχνοτροπίας πρὸς ἀριστερὰ ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατήρ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

ΛΗ' *(5 Ἀπριλίου 1908).*

Δῶρον Ἀλεξάνδρου Θ. Σκούταρη, μηχανικοῦ.

ΡΩΜΗ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ.

Οὐεσπασιανός.

1. Ἀργ. δηνάριον 18.— . . . CAESAR VESPASIAN AVG PM πέριξ προτομῆς αὐτοῦ δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. Ἐπιγραφὴ καὶ τύπος ἐφθαρμένος. Διατ. μετριωτάτη.

Δομιτιανός.

2. Ἀργ. δηνάριον 18.— IMP CAES DOMITIANVS AVG PM πέριξ προτομῆς αὐτοῦ δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. TRP COS VII DES VIII PP. Βωμός. Διατήρ. μετρία.

Τραϊανός.

3. Ἀργ. δηνάριον 18.— IMP TRAIANO AVG GER DAC PM TRP. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. [S.P.G.] R OPTIMO PRI [NCIPI]. Ἄρης τροπαιοφόρος βαίνων πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετρία.

Ἀδριανός.

4. Ἀργ. δηνάριον 17.— ADRIANVS—AVG COS III DD. Προτομὴ αὐτοῦ γυμνὴ πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. FELICITAS AVG. Ἡ felicitas ἱσταμένη, φέρουσα κηρύκειον καὶ κλάδον. Διατήρ. καλή.

Μᾶρκος Αὐρήλιος.

5. Ἀργ. δηνάριον 17.— M ANTONINVS AVG IMP. Προτομὴ αὐτοῦ γυμνὴ
   Ὄπ. . . . . TR P XVIII COS III. Ἀφθονία ἱσταμένη φέρουσα κέρας. Διατήρ. μετρία.

Σεπτίμιος Σεουῆρος.

6. Ἀργ. δηνάριον 18.— IMP CAES SEPT SEV PERT AVG COS II. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. BONI EVENTVS. Θεὰ ἱσταμένη φέρουσα κάνιστρον καρπῶν καὶ δύο στάχυς. Διατήρ. καλή.

7. Ἀργ. δηνάριον 18.— Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

8. Ἀργ. δηνάριον 17.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
   Ὄπ. PIETAT AVG. Ὁ Σεουῆρος θύων ἐπὶ βωμοῦ. Διατήρ. μετρία.

9. Ἀργ. δηνάριον 19.— SEVERVS AVG PART MAX. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἑξίτηλος. Τύπος ἀνδρὸς ἱσταμένου παρὰ βωμόν, μετὰ δόρατος ἢ σκήπτρου. Διατήρ. μετριωτάτη.

10. Ἀργ. δηνάριον 18.— ... SEVERVS ..... Ὁμοίως.

Ὄπ. ..... AVGVSTI. Τύχη καθημένη πρὸς ἀριστερά, φέρουσα κέρας καὶ μικρὰν ῥάβδον. Διατήρ. μετριωτάτη.

Καρακάλλας.

11. Ἀργ. δηνάριον 16.— ..... ANTO[NINVS] PONTIF. Προτομὴ αὐτοῦ παιδικὴ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. IMPER [FELICITAS]. Αὕτη ἱσταμένη φέρει κηρύκειον. Διατήρ. μετριωτάτη.

12. Ἀργ. δηνάριον 20.— ANTONINVS PIVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. LIBERTAS AVG. Αὕτη ἱσταμένη φέρει σκῆπτρον καὶ πιλίσκον. Διατήρ. καλή.

13. Ἀργ. δηνάριον 20.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.

Ὄπ. PONTIF TR P VIIII COS II. Ἄρης ἱστάμενος ἐν στρατιωτικῇ περιβολῇ, φέρων δόρυ καὶ ἀσπίδα. Διατήρ. καλή.

Γέτας.

14. Ἀργ. δηνάριον 18.— IMP SEPT [GETA. . . . .] Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ..... AVG. Δικαιοσύνη ἱσταμένη, φέρουσα ζυγὸν καὶ κέρας Ἀμαλθείας. Διατήρ. μετριωτάτη (διάτρητον).

Ἐλαγάβαλος.

15. Ἀργ. δηνάριον 21.— IMP CAES M AVR ANTONINVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. VICTOR ANTONINI AVG. Νίκη βαίνουσα πρὸς δεξιά, φέρουσα στέφανον καὶ κλάδον. Διατήρ. καλή.

Ἰουλία Μαῖσα.

16. Ἀργ. δηνάριον 19.— IVLIA MAESA AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. SAECVLI FELICITAS. Αὕτη ἱσταμένη φέρει κηρύκειον καὶ θύει εἰς βωμόν. Διατήρ. καλή.

Σεουῆρος Ἀλέξανδρος.

17. Ἀργ. δηνάριον 20. — IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. PM TR P V CoS II PP. Σ. Ἀλέξανδρος ἱστάμενος, θύων εἰς βωμόν. Διατήρ. καλή.

18. Ἀργ. δηνάριον 18.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. PM TR P VIII COS III PP. Ἄρης βαίνων πρὸς ἀριστερά, φέρων τῇ δεξιᾷ κλάδον καὶ τῇ ἀριστερᾷ δόρυ καὶ ἀσπίδα. Διατήρ. μετρία.

19. Ἀργ. δηνάριον 20.— IMP SEV ALEXAND AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. PM TR P VIIII COS III PP. Σ. Ἀλέξανδρος ἐν στρατιωτικῇ περιβολῇ ἱστάμενος, φέρων δόρυ καὶ σφαῖραν. Διατήρ. καλή.

Μαμαία.

20. Ἀργ. δηνάριον 20.— IVLIA MAMAEA AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. FECVND AVGVSTAE. Εὐτοκία ἱσταμένη, φέρουσα κέρας Ἀμαλθείας. Παρ' αὐτῇ ἀριστερ. ἱκέτης. Διατήρ. καλή.

Γορδιανὸς Γ'.

21. Ἀργ. δηνάριον 23.— IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. MARTEM PROPVGNATOREM. Ἄρης βαίνων πρὸς δεξιά, φέρων δόρυ καὶ ἀσπίδα. Διατήρ. καλή.

ΣΑΣΣΑΝΙΔΑΙ.

Χοσρόης Β'. (;)

22. Ἀργ. 32, γραμ. 2,52.— Κεφαλὴ τοῦ βασιλέως Χοσρόου Β' πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἱερὸς περσικὸς βωμός. Διατήρ. καλὴ (διάτρητον).

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ.

ΓΑΛΛΙΑ. *Urbs Valentia.*

23. Ἀργ. 17.— +VRBS VALENTIA πέριξ μορφῆς ἀγγέλου (;) ἀτέχνως εἰκονιζομένης.
Ὄπ. + S APOLINARꝊ πέριξ σταυροῦ. Διατήρ. μετρία (διάτρητον).

24. Ἀργ. 18.— Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

ΑΡΜΕΝΙΑ (Μεσαίων).

25. Ἀργ. 16, γραμ. 1,35.— Βασιλεὺς βαίνων ἔφιππος πρὸς δεξιά, φέρων διπλοῦν σταυρόν. Πέριξ ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος.
Ὄπ. Λέων πρὸς ἀριστερά, ἔχων ἐπὶ τῶν νώτων διπλοῦν σταυρόν. Πέριξ ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Διατήρ. μετρία (διάτρητον).

ΑΡΑΒΙΚΑ ΚΟΥΦΙΚΑ.

26. Ἀργ. 27, γραμ. 2,87.— Ἑκατέρωθεν ἐπιγραφαὶ κουφικαί. Δ. καλὴ (διάτρητον).

27. Ἀργ. 26, γραμ. 2,75.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφαὶ διάφοροι. Διατ. καλή.

28. Ἀργ. 25, γραμ. 3,30.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφαὶ διάφοροι. Διατ. καλή.

Κ. Μ. Κ.

ΛΘ' *(8 Ἀπριλίου 1908).*

Δῶρον Μιχαὴλ Καμπάνη.

ΚΥΚΛΑΔΕΣ. *Σίφνος.*

1. Ἀργ. 20, γραμ. 11,20.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΦΙΣ. Ἀετὸς πετόμενος πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ.

Μιχαὴλ καὶ Θεόφιλος.

2. Ἀργ. 26, γραμ. 2,12.— IhSYS XRIS—TYS hICA πέριξ σταυροῦ ἐπὶ βάσεως.
Ὄπ. ✝ MIXA—HL S ΘEOFILE EC ΘEY — bASILIS ROMAION.
Ἐν διπλῷ κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. καλή.

Κ. Μ. Κ.

Μ' *(16 Ἀπριλίου 1908).*

Δῶρον Ἀντωνίου Χατζῆ, καθηγητοῦ.

ΚΟΡΙΝΘΙΑ. *Κόρινθος.*

1. Χαλκ. 13.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Πήγασος πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΑΧΑΪΑ. *Κόρινθος.*

Ὀκταβία Νέρωνος.

2. Χαλκ. 22.— OCTAVIAE NE—RONIS AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [MAC CA]N—DIDO II VIR COR. Τὸ Δαιμόνιον τῆς ἀποικίας ἱστάμενον, φέρον φιάλην καὶ κέρας. Διατήρ. μετρία.

ΛΑΚΩΝΙΑ. *Λακεδαίμων.*

3. Χαλκ. 22.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Λ—Α
Ὄπ. ΕΠΙ—ΕΥ Ῥόπαλον. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. μετρία.
ΡΥ—Κ/Ε

ΑΡΚΑΔΙΑ. *Μαντίνεια.*

4. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὀδυσσεὺς ἱστάμενος, φυτεύων κώπην. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ.

Ἰουστινιανὸς Α'.

5. Χαλκ. 43.— DN IVSTINI—ANVS PP AVG. Προτομὴ Ἰουστινιανοῦ κατενώπιον, φέροντος ἀσπίδα καὶ σταυροφόρον σφαῖραν.
Ὄπ. Μέγα Μ, οὗ ἀριστερᾷ κιονηδὸν ΑΝΝΟ, δεξιᾷ XIII. Ἄνω σταυρός, κάτω Γ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΘῩΠΟ. Διατήρ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

ΜΑ' *(17 Ἀπριλίου 1908).*

Δῶρον Παρασκευᾶ Καλδόγλου.

ΠΟΝΤΟΣ. *Ἀμάσεια.*

Σεουῆρος Ἀλέξανδρος.

1. Χαλκ. 37.— ΑΥΤ Κ CЄΟΥΗΡΟC—ΑΛЄΞΑΝΔΡΟC. Προτομὴ αὐτοῦ μετ' ἐφαπτίδος καὶ θώρακος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΔΡ CЄV ΑΛЄΞ—ΑΜΑCΙΑC ΜΗΝ—ΠΡΠΟΝ.—ЄΤ CΚ—Ν. Ἀετὸς ἐπὶ βωμοῦ, οὗ ἄνω Ὁρμούσδας(;) ἐπὶ τεθρίππου. Ἀριστερᾷ τοῦ βωμοῦ δένδρον. (Τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ βωμοῦ ἔχει νεώτερός τις διὰ γλυφάνου ἐπεξεργασθῆ, εἰκονίσας δύο βοῦς παραλλήλως καὶ πρὸς δεξιὰ ἐστραμμένους). Διατήρ. καλή.

ΜΥΣΙΑ. *Κύζικος.*

2. Χαλκ. 24.— ΚΟΡΗ—CΩΤЄΙΡΑ. Προτομὴ Κόρης Σωτείρας πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΥΣΙ[ΚΗ]—ΝΩΝ—ΝЄΟΚΟΡ. Ναῦς πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

ΤΟΥΡΚΟΙ ΔΥΝΑΣΤΑΙ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ.

3. Χαλκ. 25.— Ἡγεμὼν καὶ ἅγιος ἱστάμενοι κατενώπιον, φέροντες μέγαν ἐν μέσῳ κείμενον διπλοῦν σταυρόν. Ὁ ἅγιος φέρει στρατιωτικὴν στολὴν καὶ σπάθην. (Ἀντιγραφὴ βυζαντιακοῦ νομίσματος).
Ὄπ. Τετράστιχος ἀραβικὴ ἐπιγραφή. Διατήρ. μετριωτάτη.

Κ. Μ. Κ.

ΜΒ' *(22 Ἀπριλίου 1908).*

Δῶρον Μιχαὴλ Καμπάνη.

ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ.

Α'. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΠΟΛΕΙΣ.

ΠΑΤΡΑΙ ΑΧΑΪΑΣ. *Μ. Αὐρήλιος καὶ Φαυστῖνα νεωτέρα.*

1. Χαλκ. 21.— IMP CAE M AVR ..... πέριξ προτομῆς πρὸς δ. Μ. Αὐρηλίου.
   Ὄπ. FAVSTINA—AVG . C . A . A . PA . πέριξ προτομῆς Φαυστίνης νεωτέρας πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

PROVINCIA ASIA. *Αὔγουστος.*

2. Ἀργ. 26.— IMP . CAE—SAR. Κεφαλὴ γυμνὴ Αὐγούστου πρὸς δεξιά· ἐν κύκλῳ γραμμῆς.
   Ὄπ. AVGVSTVS. Κάτωθεν Αἰγόκερω, ἔχοντος ἐπὶ τῶν νώτων κέρας Ἀμαλθείας· τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. καλή.

3. Ἀργ. 26.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
   Ὄπ. AVGV—STVS. Δέσμη ἐξ σταχύων. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ ΣΥΡΙΑΣ. *Αὔγουστος.*

4. Χαλκ. 28.— IMP . AVGVST . TR . POT πέριξ κεφαλῆς Αὐγούστου δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. SC ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατήρ. μετρία.

Νέρων καὶ Κλαύδιος.

5. Ἀργ. 25.— NERO CLAVD DIVI CLAVD F—CAESAR AVG GERM. Κεφαλὴ Νέρωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά· τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
   Ὄπ. DIVOS CLAVD . . . . . MANIC . PATER AVG. Προτομὴ Κλαυδίου πρὸς δεξιὰ δαφνοστεφής· τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Δ. μετρία.

Αὐτοκράτωρ ἀβέβαιος.

6. Χαλκ. 43.— Ἐπιγραφὴ πέριξ ἐξίτηλος. Προτομὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. [ΔΗΜ]ΑΡΧ—ΕΙ ΥΠΑ. . . .Δ—Ε. Ἀετὸς φέρων διὰ τοῦ ῥάμφους στέφανον· ἐν μέσῳ τῶν σκελῶν ἀστήρ. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΠΤΟΛΕΜΑΪΣ ΓΑΛΙΛΑΙΑΣ. *Νέρων.*

7. Χαλκ. 24.— NERO C[AESA]R AV[GVST ..... Κεφαλὴ Νέρωνος πρὸς ἀρ.
   Ὄπ. GEN COL NE. Δαίμων ἱστάμενος, φέρων κέρας Ἀμαλθείας καὶ φιάλην. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ (Αἰγύπτου).

Νέρων καὶ Ἀγριππῖνα.

8. Ἀργ. 26. — ΝΕΡΩ ΚΛΑΥ ΚΑΙΣ ΣΕΒ.... Προτομὴ Νέρωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΓΡΙΠΠΙΝΑ—ΣΕΒΑΣΤΗ. Προτομὴ Ἀγριππίνης πρὸς δεξιά. LE δεξιᾷ ἐν τῷ πεδίῳ. Διατήρ. καλή.

Σαβῖνα.

9. Ἀργ. 26.— CABINA—CEBACTH. Προτομὴ Σαβίνης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. CABINA—CEBACTH—LIE. Σαβῖνα καθημένη πρὸς δεξιά. Διατήρ. καλή.

Αἴλιος Καῖσαρ.

10. Χαλκ. 35.— ΑΙΛΙΟC—ΚΑΙCΑΡ. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΔΗΜ ΕΞΟΥC—ΥΠΑΤ Β. Ὁμόνοια καθημένη πρὸς ἀριστερά. ΟΜΟΝΟΙΑ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατήρ. μετρία.

Β'. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ.

Αὔγουστος.

11. Χαλκ. 30.— CAESAR. Κεφαλὴ Αὐγούστου γυμνὴ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. AVGVSTVS ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. καλή.

Λιβία.

12. Χαλκ. 27.— PIETAS. Προτομὴ Λιβίας πρὸς δεξιά.
Ὄπ. IMP T CAES · DIVI VESP · F · AVG IM—COS VIII RESTITVIT · TR : P · P · P πέριξ. SC ἐν μέσῳ. Διατήρ. καλή.

Ἀγρίππας.

13. Χαλκ. 30.— M · AGRIPPAE F · COS · III. Κεφαλὴ Ἀγρίππα πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. S—C ἑκατέρωθεν Ποσειδῶνος ἱσταμένου κατενώπιον. Διατ. καλή.

Τιβέριος.

14. Ἀργ. 19, δηνάριον. — TI CAESAP DIVI—AVG F AVGVSTVS. Κεφαλὴ Τιβερίου δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. PONTIF—MAXIM. Λιβία καθημένη πρὸς δεξιά, φέρουσα δόρυ καὶ κλάδον. Διατήρ. καλή.

Γερμανικός.

15. Χαλκ. 30.— GERMANICVS—CAESAR. Ἄνωθεν τεθρίππου πρὸς δεξιά, ἐφ' οὗ Γερμανικός.

Ὄπ. SIGNIS—RECEPT
DEVICTIS—GERM
S—C. Γερμανικὸς ἱστάμενος πρὸς ἀριστερὰ ἐν στρατιωτικῇ περιβολῇ, φέρων σκῆπτρον. Διατήρ. καλή.

Καλιγούλας.

16. Χαλκ. 37.— C · CAESAR AVG · GERMANICVS P · M · TR · POT. Ἐν τῷ ἐξέργῳ PIETAS. Ἡ Εὐσέβεια καθημένη πρὸς ἀριστερά, φέρουσα τῇ δεξιᾷ φιάλην.
Ὄπ. DIVO-AVG—S-C. Ὁ Καλιγούλας θύων πρὸ ναοῦ ἑξαστύλου. Διατήρ. καλή.

17. Χαλκ. 30.— Ὄπ. VESTA—S-C. Ἑστία καθημένη πρὸς ἀριστερά, φέρουσα φιάλην καὶ σκῆπτρον. Διατήρ. μετρία.

Νέρων.

18. Χαλκ. 21. — NERO CLAVDIVS CAESAR AVG CERM · P · M · TR · P · IMP · P · P. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. CERTAM—QVINQ—ROM CO. Ἀγωνιστικὴ τράπεζα, ἐφ' ἧς ἀγγεῖον καὶ στέφανος. Διατήρ. μετρία.

19. Χαλκ. 36.— Ἔμπροσθεν, ὡς συνήθως.
Ὄπ. S-C.—DESCVRSIO. Νέρων καὶ στρατιώτης ἔφιπποι βαίνοντες πρὸς δεξιά, φέροντες δόρατα. Διατήρ. καλή.

Οὐεσπασιανός.

20. Ἀργ. 19, δηνάριον.— DIVVS AVGVSTVS VESPASIANVS. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. E—X. Ἀσπὶς παρὰ στῦλον, ἐφ' οὗ ἀγγεῖον. Ἐπὶ τῆς ἀσπίδος SC. Ἑκατέρωθεν τοῦ στύλου ἀνὰ ἓν δένδρον. Διατήρ. καλή.

21. Ἀργ. 19, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. SC ἐπὶ ἀσπίδος ἐν μέσῳ δύο Αἰγόκερῳ. Διατήρ. καλή.

22. Χαλκ. 28.— IMP CAES VESPASIAN AVG COS VIII PP. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. FORTVNAE—. . . . . SC. Τύχη ἱσταμένη. Διατήρ. μετρία.

23. Χαλκ. 29.— IMP CAESAR VESPASIAN AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. PON MAX TR · POT PP COS V CENS. Κηρύκειον ἐν μέσῳ δύο κεράτων Ἀμαλθείας. Διατήρ. μετρία.

24. Χαλκ. 29.— Ὁμοίως, ἀλλὰ VESPASIANVS ἔμπροσθεν. Διατ. μετρία.

Δομιτιανός.

25. Χαλκ. 29.— CAES DIVI AVG VESP F DOMITIAN COS VII. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. CERES—AVGVST—S-C. Δημήτηρ ἱσταμένη, φέρουσα σκῆπτρον καὶ στάχυς. Διατήρ. μετρία.

26. Ἀργ. 20, δηνάριον.— IMP CAES DOMIT AVG GERM P M TR P VIII. Ὁμοίως.
Ὄπ. COS—XIII—LVD—SAEC—FEC ἐπὶ βωμοῦ, παρ' ᾧ θυμιατήριον, καὶ ἱερεὺς ἱστάμενος, φέρων ἀσπίδα καὶ μικρὰν ῥάβδον. Διατ. μετρία.

27. Ἀργ. 21, δηνάριον.— IMP CAES DOMITIANVS AVG P M. Ὁμοίως.
Ὄπ. TR POT IMP II COS VIII DES VIIII. Τύχη ἱσταμένη. Δ. καλή.

28. Χαλκ. 29.— IMP CAES DOMIT AVG GERM COS XIII CENS PER PP. Ὁμοίως.
Ὄπ. VIPTVTI—AVGVSTI—S-C. Ἡ Ἀρετὴ ἱσταμένη, φέρουσα δόρυ. Διατήρ. μετρία.

Τραϊανός.

29. Χαλκ. 24.— IMP CAES NER TRAIANO OPTIMO AVG GERM. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. DAC PARTHICO P M TR P . . . . COS VI PP πέριξ στεφάνου, ἐν ᾧ SC. Διατήρ. μετρία.

Ἀδριανός.

30. Χαλκ. 34.— HADRIANVS—AVG COS III PP. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. AEGYPTOS—SC. Αἴγυπτος κατακειμένη, φέρουσα *σεῖστρον*. Πρὸ αὐτῆς *ἶβις* ἐπὶ κίονος. Διατήρ. καλή.

31. Χαλκ. 27.— HADRIANVS—AVGVSTVS. Ὁμοίως.
Ὄπ. CLEMENTIA—AVG COS IIII . . — S-C. Ἡ θεὰ ἱσταμένη, φέρουσα σκῆπτρον καὶ φιάλην. Διατήρ. μετρία.

32. Ἀργ. 20, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. COS III. Ἡρακλῆς καθήμενος πρὸς δεξιά, φέρων ῥόπαλον καὶ Νίκην. Διατήρ. μετρία.

33. Χαλκ. 20.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. COS—III.—S-C. Λύρα. Διατήρ. μετρία.

34. Χαλκ. 28.— Ὁμοίως, ἀλλὰ φέρει διάδημα.
Ὄπ. COS—III—SC. Πήγασος τρέχων πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

35. Χαλκ. 33.— Ὁμοίως, ἀλλὰ φέρει στέφανον δάφνης.
Ὄπ. FELICITATI AVG—S-C—COS III PP. Πλοῖον πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. καλή.

36. Χαλκ. 34.— IMP CAESAR TRAIANVS HADRIANVS AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. PONT MAX TR P—OT COS III—SC. Ῥώμη νικηφόρος καθημένη πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. καλή.

Ἀντωνῖνος Εὐσεβής.

37. Ἀργ. 18, δηνάριον.— DIVVS ANTONINVS. Προτομὴ αὐτοῦ ἄνευ στεφάνου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. CONSECRATIO. Μνημεῖον καύσεως νεκρῶν. Διατήρ. καλή.

38. Χαλκ. 25.— ANTONINVS . . PP TR P COS IIII. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. LIBERALITAS IIII—S-C. Ἡ θεὰ ἱσταμένη μετὰ τῶν συμβόλων.

39. Χαλκ. 35.— ANTONINVS AVG · PIVS PP TR P COS III. Ὁμοίως.
Ὄπ. ROMAE AETERNAE—SC. Ναὸς δεκάστυλος, ἐν ᾧ ἄγαλμα Ῥώμης.

40. Χαλκ. 35.— ANTONINVS—AVG PIVS PP. Ὁμοίως.
Ὄπ. TR POT—COS II—S-C. Πίστις φέρουσα στάχυς καὶ κάνιστρον καρπῶν. Διατήρ. μετρία.

Ἀντωνῖνος καὶ Μᾶρκος Αὐρήλιος.

41. Ἀργ. 20, δηνάριον. — ANTONINVS PI—VS PP TR P COS III. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. AVRELIVS CAESAR—AVG PII F · COS. Κεφαλὴ αὐτοῦ ἀγένειος καὶ γυμνὴ πρὸς δεξιά. Διατήρ. καλή.

Φαυστῖνα πρεσβυτέρα.

42. Χαλκ. 26.— DIVA AVGVS—TA FAVSTINA. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. PI[ETAS AVG]. Εὐσέβεια ἱσταμένη φέρουσα πυξίδα. Παρ' αὐτῇ θυμιατήριον. Διατήρ. μετρία.

Μᾶρκος Αὐρήλιος.

43. Χαλκ. 26. — IMP CAES M AVREL · ANTONINVS AVG P M. Κεφαλὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. CONCORD AVGVSTOR TR P XVI—S-C.—COS II. Μᾶρκος Αὐρήλιος καὶ Λούκιος Οὐῆρος χειραπταζόμενοι. Διατήρ. μετρία.

44. Χαλκ. 34.—DIVVS M AN--TONINVS PIVS. Κεφαλὴ αὐτοῦ γυμνὴ πρὸς δεξ.
Ὄπ. CONSECRATIO—S-C. Ἀετὸς ἐπὶ σφαίρας. Διατήρ. μετρία

45. Χαλκ. 31.— IMP M ANTONINVS—AVG TR P XXV. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. PRIMI—DECEN—NALES—COS III—SC. Ἐν στεφάνῳ. Δ. καλή.

46. Ἀργ. 19, δηνάριον.— M ANTONINVS AVG IMP II. Ὁμοίως.
Ὄπ. PROV DEOR TR P XVII COS III. Πρόνοια ἱσταμένη μετὰ τῶν συμβόλων. Διατήρ. μετρία.

47. Ἀργ. 17, δηνάριον.— AVRELIVS C[AESAR AVG] PII FIL. Κεφαλὴ αὐτοῦ γυμνὴ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. TR[POT] VIIII—COS II. Ἀθηνᾶ ἱσταμένη. Διατήρ. μετρία.

48. Χαλκ. 31.— Ἐπιγραφὴ ἡμιεξίτηλος. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. .....—IMP IIII COS III—S-C. Νίκη ἔχουσα παρ' αὐτῇ ἀσπίδα ἐπὶ κορμοῦ δένδρου, ἐφ' ἧς VIC PAR. Διατήρ. μετρία.

Φαυστῖνα νεωτέρα.

49. Ἀργ. 19, δηνάριον.— FAVSTINAE—AVGVSTA PII AVG FIL. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. PVDI—CITIA. Ἡ θεὰ ἱσταμένη. Διατήρ. μετρία.

50. Χαλκ. 34.— FAVSTINA—AVGVSTA. Ὁμοίως.
Ὄπ. SALVTI AVGVSTAE--S-C. Ὑγίεια καθημένη πρὸς ἀριστερά, τρέφουσα ὄφιν. Διατήρ. μετρία.

51. Χαλκ. 34.— FAVSTINA AVG PII AVG FIL. Ὁμοίως
Ὄπ. S-C. Ἄρτεμις ἱσταμένη. Διατήρ. καλή.

Λούκιος Οὐῆρος.

52. Χαλκ. 32.— IMP CAES L AVREL—VERVS AVG. Κεφαλὴ αὐτοῦ γυμνὴ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. CONCORD AVGVSTOR TR PII—COS II—S-C. Μ. Αὐρήλιος καὶ Λ. Οὐῆρος χειραπταζόμενοι. Διατήρ. καλή.

53. Χαλκ. 26.—.....ARMENIACVS P · M ·. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ..... TR P XIX IMP II COS III—S-C. Liberalitas ἱσταμένη. Διατήρ. μετρία.

Λουκίλλη.

54. Ἀργ. 18, δηνάριον.— LVCILLA—AVGVSTA. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. VENVS—VI—CTRIX. Ἀφροδίτη νικηφόρος ἱσταμένη. Δ. μετρία.

55. Χαλκ. 34.— LVCILLAE AVG—M ANTONINI AVG F. Ὁμοίως.
Ὄπ. VENVS—S-C. Ἀφροδίτη καθημένη πρὸς ἀριστ., φέρουσα Νίκην. Διατήρ. μετρία.

56. Χαλκ. 32.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλ' ἄνευ τοῦ M.
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφή. Ἀφροδίτη ἱσταμένη, φέρουσα μῆλον. Διατ. καλή.

57. Ἀργ. 19, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. VOTA—PVBLI—CA ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. καλὴ (διάτρητον).

Κόμμοδος.

58. Χαλκ. 30.— Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Κεφαλὴ Κομμόδου ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [HERCVLI] ROMANO . . Τόξον, ῥόπαλον καὶ φαρέτρα. Διατήρ. μετριωτάτη.

Σεπτ. Σεουῆρος.

59. Χαλκ. 32.— L SEPT SEV PERT AVG IMP V. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. PART ARAB PART [ADI]AB—COS II PP—S-C. Τρόπαιον, οὗ ἑκατέρωθεν εἷς αἰχμάλωτος Πάρθος καὶ Ἄραψ. Διατήρ. μετρία.

60. Ἀργ. 19, δηνάριον.— SEVERVS—PIVS AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. P . M TR P XI—COS III P P. Τύχη καθημένη πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετρία.

Ἰουλ. Δόμνη.

61. Ἀργ. 15, δηνάριον.— IVLIA PIA FELIX AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. IVNO CONSERVA TR IX. Ἥρα ἱσταμένη, φέρουσα σκῆπτρον καὶ φιάλην· παρ' αὐτῇ ἀριστερᾷ ταῶς. Διατήρ. μετριωτάτη.

62. Ἀργ. 20, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. VENVS. Ἀφροδίτη καθημένη πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετρία.

Καρακάλλας.

63. Ἀργ. 19, δηνάριον. — ANTONINVS PIVS AVG GERM. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. P M TR P XVII COS IIII PP. Ζεὺς κατενώπιον ἱστάμενος, φέρων σκῆπτρον καὶ κεραυνόν· παρ' αὐτῷ ἀριστερᾷ ὁ ἀετός. Διατήρ. καλή.

64. Χαλκ. 32.— M AVR ANTONINVS—PIVS FELIX AVG. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. SECVRTATI (οὕτω) PERPE[TVAE]. Ἡ Ἀσφάλεια καθημένη πρὸς δεξιὰ πρὸ βωμοῦ. SC. Διατήρ. μετρία.

65. Ἀργ. 25, δηνάριον.— ANTONINVS PIVS AVG GERM. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. VENVS VICTRIX. Ἀφροδίτη ὡπλισμένη, φέρουσα Νίκην. Διατήρ. καλή.

Πλαυτίλλα.

66. Ἀργ. 19, δηνάριον.— PLAVTILLAE AVGVSTAE. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δ.
Ὄπ. CONCORDIAE AETERNAE. Πλαυτίλλα καὶ Καρακάλλας χειραπτα-ζόμενοι. Διατήρ. μετρία.

Γέτας.

67. Ἀργ. 20, δηνάριον.— L SEPTIMIVS GETA CAES. Προτομὴ νεανικὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. FELICITAS TEMPOR. Ἡ θεὰ ἱσταμένη μετὰ τῶν συμβόλων.

Μακρῖνος.

68. Ἀργ. 20, δηνάριον.— IMP C M OPEL SEV MACRINVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. P M TR P II—COS P P. Ἀφθονία ἱσταμένη μετὰ τῶν συμβόλων. Διατήρ. καλή.

Διαδουμενιανός.

69. Ἀργ. 21, δηνάριον. — M OPEL ANT DIADVMENIAN CAES. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. PRINC IVVENTVTIS. Διαδουμενιανὸς φέρων σκῆπτρον καὶ σημαίαν στρατιωτικήν. Ὄπισθεν αὐτοῦ δύο ἄλλαι σημαῖαι. Διατήρ. καλή.

Ἐλαγάβαλος.

70. Χαλκ. 31.— IMP CAES M AVR ANTONINVS PIVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ADVENTVS AVGVSTI. Ἐλαγάβαλος ἔφιππος, βαίνων πρὸς ἀριστ. Διατήρ. καλή.

71. Ἀργ. 25, δηνάριον.— IMP CAES ANTONINVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. FIDES EXERCITVS. Ἡ Στρατιωτικὴ Πίστις καθημένη πρὸς ἀριστ· ἐν μέσῳ δύο στρατιωτικῶν σημαιῶν. Διατήρ. μετρία.

72. Ἀργ. 19, δηνάριον.— IMP ANTONINVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. FIDES MILITVM. Ἡ Στρατιωτικὴ Πίστις ἱσταμένη μετὰ τῶν συμβόλων. Διατήρ. καλή.

Ἀλέξανδρος Σεουῆρος.

73. Χαλκ. 32.— IMP ALEXANDER PIVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. MARS VLTOR—S-C. Ἄρης ὡπλισμένος, βαίνων πρὸς δεξ. Δ. καλή.

74. Ἀργ. 21, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. SPES PVBLICA. Ἐλπὶς ἱσταμένη. Διατ. καλή.

75. Χαλκ. 31.— Ὁμοίως, ἀλλὰ καὶ S-C. Διατήρ. καλή.

Μαμαία.

76. Ἀργ. 20, δηνάριον.— IVLIA MA—MAEA AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξ.
Ὄπ. FELICITAS PVBLICA. Ἡ θεὰ ἱσταμένη, ἐρειδομένη ἐπὶ κιονίσκου καὶ φέρουσα κηρύκειον. Διατήρ. καλή.

77. Χαλκ. 31.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλ' AVGVSTA.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ καὶ S-C. Διατήρ. καλή.

78. Χαλκ. 32.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφή. Felicitas καθημένη πρὸς ἀριστερά, φέρουσα κηρύκειον καὶ κέρας Ἀμαλθείας. Διατήρ. μετρία.

79. Χαλκ. 34.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. VESTA—S-C. Ἑστία ἱσταμένη. Διατήρ. μετρία.

80. Ἀργ. 20, δηνάριον.— Ὁμοίως, ἀλλ' AVG.
Ὄπ. Ὁμοίως. Ἄνευ τοῦ S-C. Διατήρ. μετρία.

Μαξιμῖνος Α'.

81. Ἀργ. 21, δηνάριον.— MAXIMINVS PIVS AVG GERM. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. PAX AVGVSTI. Εἰρήνη ἱσταμένη. Διατήρ. καλή.

82. Ἀργ. 20, δηνάριον.— IMP MAXIMINVS PIVS AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. PROVIDENTIA AVG. Πρόνοια ἱσταμένη. Διατήρ. καλή.

83. Ἀργ. 21, δηνάριον.— Ὁμοίως. Διατ. καλή.

84. Χαλκ. 31.— Ὁμοίως, ἀλλ' ὄπισθεν ἔχει S–C. Διατήρ. μετρία.

85. Ἀργ. 21, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. SALVS AVGVSTI. Ὑγίεια καθημένη πρὸς ἀριστ., τρέφουσα ὄφιν. Διατήρ. ἀρίστη.

86. Χαλκ. 31Γ.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. VICTORIA AVG—S–C. Νίκη βαίνουσα πρὸς δεξιά, φέρουσα κλάδον φοίνικος καὶ στέφανον. Διατήρ. μετρία.

Μάξιμος.

87. Χαλκ. 32.— MAXIMVS CAES GERM. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. PRINCIPI IVVENTVTIS—S–C. Μάξιμος ἱστάμενος, φέρων δόρυ καὶ ῥάβδον μικράν. Ὄπισθεν αὐτοῦ δύο στρατιωτικαὶ σημαῖαι. Δ. καλή.

Βαλβῖνος.

88. Ἀργ. 23, δηνάριον.— IMP CAES D C AEL BALBINVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. CONCORDIA AVGG. Δύο χεῖρες συμπεπλεγμέναι. Διατήρ. καλή.

89. Χαλκ. 30.— Ὁμοίως, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφὴ καὶ S–C. Ὁμόνοια καθημένη πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετρία.

Πουπιηνός.

90. Ἀργ. 23, δηνάριον. — IMP CAES M CLOD PVPIENVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. CARITAS MVLTA AVGG. Δύο χεῖρες δεξιούμεναι ἀλλήλας. Διατήρ. καλή.

91-93. Χαλκ. 31.— Ὁμοίως, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. PAX PVBLICA—S–C. Εἰρήνη καθημένη πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. καλή.

94. Χαλκ. 31.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. P · M · TR P · COS II PP—S–C. Ὁ αὐτοκράτωρ ἱστάμενος, φέρων κλάδον καὶ σκῆπτρον. Διατήρ. καλή.

Γορδιανὸς Γ'.

95-97. Ἀργ. 25, δηνάρ.— IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. AEQVITAS AVG. Ἡ θεὰ ἱσταμένη, φέρουσα ζυγὸν καὶ κέρας Ἀμαλθείας. Διατήρ. καλή.

98. Ἀργ. 25, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. AETERNITATI AVG. Ἥλιος ἱστάμενος, φέρων σφαῖραν. Δ. καλή.

99. Χαλκ. 32.—Ὁμοίως, ἀλλὰ δαφνοστεφὴς καὶ S–C ὄπισθεν. Διατήρ. καλή.

100. Ἀργ. 24, δηνάριον.— IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG. Προτομὴ ἀλλὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. CONCORDIA AVG. Ὁμόνοια ἱσταμένη. Διατήρ. ἀρίστη.

101. Ἀργ. 24, δηνάριον.— IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. FELICIT · TEMP. Ἡ θεὰ ἱσταμένη, φέρουσα κέρας Ἀμαλθείας καὶ κηρύκειον Διατήρ. καλή.

102. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. FIDES MILITVM. Ἡ Πίστις ἱσταμένη, φέρουσα δύο στρατιωτικὰς σημαίας. Διατήρ. καλή.

103. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. FORTVNA REDVX. Τύχη καθημένη πρὸς ἀριστερά. Διατ. καλή

104. Ἀργ. 23, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. IOVI STATORI. Ζεὺς ἱστάμενος, φέρων σκῆπτρον καὶ κεραυνόν. Διατήρ. καλή.

105. Χαλκ. 34.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ καὶ S–C. Διατήρ. καλή.

106. Χαλκ. 28.— Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

107. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ φέρει διάδημα.
Ὄπ. LAETITIA AVG N. Αὕτη ἱσταμένη μετὰ τῶν συμβόλων. Δ. καλή.

108-111. Ἀργ. 23, δηνάριον.— Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

112. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. MARTI PACIFERO. Ἄρης βαίνων πρὸς ἀριστερά, ὡπλισμένος καὶ φέρων τῇ δεξιᾷ κλαδίσκον. Διατ. καλή.

113. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. MARS PROPVG. Ἄρης βαίνων πρὸς δεξιά. Διατήρ. καλή.

114. Χαλκ. 32.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. MARS PROPVGNAT—S–C. Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

115. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. ORIENS AVG. Ἥλιος ἱστάμενος, φέρων σφαῖραν. Διατήρ. καλή.

116. Ἀργ. 24, δηνάριον.— IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. P M TR P II COS PP. Πρόνοια ἱσταμένη. Διατήρ. καλή.

117. Ἀργ. 21, δηνάριον.— IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG. Ὁμοίως, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. P M TR P III COS II P P. Ἀπόλλων καθήμενος πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. καλή.

118. Ἀργ. 25, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. P · M TR P V COS II P P. Ὅμοιος τύπος. Διατήρ. καλή.

119. Ἀργ. 25, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ὁμοία τῇ ἀνωτέρω ἐπιγραφῇ. Γορδιανὸς ἐν στρατιωτικῇ περιβολῇ, φέρων δόρυ καὶ σφαῖραν, βαίνων πρὸς δεξιά. Διατήρ. καλή.

120. Χαλκ. 33.— Ὁμοίως, ἀλλὰ δαφνοστεφὴς καὶ S–C ὄπισθεν. Διατήρ. καλή.

121. Ἀργ. 23, δηνάριον.— IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. PROVIDENTIA AVG. Πρόνοια ἱσταμένη μετὰ τῶν συμβόλων. Διατήρ. καλή.

122. Ἀργ. 22, δηνάριον.— IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. SEVERITAS PVBLICA. Ἀσφάλεια καθημένη πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. καλή.

123. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. VICTORIA AETERNA. Νίκη φέρουσα κλάδον καὶ ἐρειδομένη ἐπὶ ἀσπίδος. Διατήρ. καλή.

124. Χαλκ. 39.— Ὁμοίως, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. VICTORIA AETER—S–C. Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

125. Ἀργ. 23, δηνάριον.— IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG. Προτομὴ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. VIRTVS AVG. Γορδιανὸς ἐν στρατιωτικῇ περιβολῇ ἱστάμενος, φέρων δόρυ καὶ ἀσπίδα. Διατήρ. καλή.

126. Ἀργ. 22, δηνάριον.— IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. VIRTVTI AVGVSTI. Ἡρακλῆς ἱστάμενος. Διατήρ. καλή.

Φίλιππος πρεσβύτερος.

127. Ἀργ. 24, δηνάρ.— IMP M IVL PHILIPPVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. ADVENTVS AVG. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔφιππος, βαίνων πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. καλή.

128. Χαλκ. 31.— Ὁμοίως, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ καὶ S–C. Διατήρ. καλή.

129. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. AEQVITAS AVG G. Ἡ θεὰ ἱσταμένη μετὰ τῶν συμβόλων. Διατήρ. καλή.

130. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

131. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. ANNONA AVG G. Ἡ θεὰ ἱσταμένη μετὰ τῶν συμβόλων. Διατήρ. καλή.

132. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

133. Χαλκ. 29.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. FIDES MILITVM—S–C. Ἡ Πίστις ἱσταμένη, φέρουσα σκῆπτρον καὶ τρόπαιον. Διατήρ. καλή.

133ᵃ Χαλκ. 27.— Ὁμοίως, ἀλλὰ φέρει δύο τρόπαια. Διατήρ. μετρία.

134. Ἀργ. 24.—Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. LAETIT FVNDATA. Ἡ θεὰ ἱσταμένη μετὰ τῶν συμβόλων. Διατήρ. καλή.

135. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

136. Χαλκ. 29.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ καὶ S–C. Διατήρ. καλή.

137. Χαλκ. 30.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. MILIARIVM SAECVLVM—S–C. Βωμός, ἐφ᾽ οὗ COS—III. Διατήρ. καλή.

138. Ἀργ. 22, δηνάριον.— IMP M IVL PHILIPPVS AVG. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. P M TR P II COS PP. Ὁ αὐτοκράτωρ καθήμενος πρὸς ἀριστερά, φέρων σφαῖραν. Διατήρ. καλή.

139-140. Ἀργ. 22, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. P M TR P III COS PP. Εἰρήνη ἡ Εὐδαιμονία ἱσταμένη, φέρουσα κηρύκειον καὶ κέρας Ἀμαλθείας. Διατήρ. καλή.

141-142. Ἀργ. 23, δηνάριον.— Ὁμοίως, ἀλλὰ COS II. Διατήρ. καλή.

143. Ἀργ. 22, δηνάριον.— IMP PHILIPPVS AVG. Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. P M TR P V COS III PP—A. Ἄρης ἱστάμενος ὡπλισμένος, φέρων κλάδον φοίνικος. Διατήρ. καλή.

144-149. Ἀργ. 25, δηνάριον.— IMP M IVL PHILIPPVS AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. ROMAE AETERNAE. Ῥώμη νικηφόρος καθημένη πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. καλή.

150. Ἀργ. 24, δηνάριον.— IMP PHILIPPVS AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. SAECVLARES AVGG. Λύκαινα θηλαζομένη ὑπὸ Ῥωμύλου καὶ Ῥέμου. Ἐν τῷ ἐξέργῳ II. Διατήρ. καλή.

151. Ἀργ. 30, δηνάριον.— IMP M IVL PHILIPPVS AVG. Ὁμοίως, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ ἐξέργῳ S–C. Διατ. μετρία.

152. Ἀργ. 25, δηνάρ.— IMP PHILIPPVS AVG. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ διαδήματος
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφή. Ἐν τῷ ἐξέργῳ III. Ἀντιλόπη πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. καλή.

153. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

154. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφὴ πέριξ. Βωμός, ἐφ' οὗ COS—III. Διατήρ. καλή.

155. Ἀργ. 29.— IMP M IVL PHILIPPVS AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δ.
Ὄπ. [SAECVLARES AVGG] S–C. Λέων βαίνων πρὸς δεξιά. Δ. μετρία.

156-157. Ἀργ. 25, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. SALVS AVG. Ὑγίεια ἱσταμένη, φέρουσα πηδάλιον καὶ τροφοδοτοῦσα ὄφιν. Διατήρ. καλή.

158. Ἀργ. 24, δηνάριον.— IMP PHILIPPVS AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. TRANQVILLITAS AVGG. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Β. Ἡ θεὰ ἱσταμένη μετὰ τῶν αὐτῆς συμβόλων. Διατήρ. καλή.

159. Ἀργ. 25, δηνάριον.— IMP M IVL PHILIPPVS AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. VICTORIA AVGG. Νίκη ἱσταμένη κατενώπιον, φέρουσα στέφανον καὶ κλάδον φοίνικος. Διατήρ. καλή.

160. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. VIRTVS AVG. Ἀρετὴ φέρουσα κράνος, καθημένη πρὸς ἀριστερά, ἐν τῇ δεξιᾷ ἔχουσα κλαδίσκον καὶ ἐρειδομένη τῇ ἀριστερᾷ ἐπὶ δόρατος.

Ὀτακιλία Σεουῆρα.

161-163. Ἀργ. 24, δηνάρ.— M · OTACIL SEVERA AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιὰ ἐπὶ μηνίσκου.
Ὄπ. CONCORDIA AVGG. Ὁμόνοια καθημένη πρὸς ἀριστερά. Δ. καλή.

164. Χαλκ. 31.— MARCIA OTACIL SEVERA AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξ.
Ὄπ. CONCORDIA AVGG—S-C. Ὁμόνοια καθημένη πρὸς ἀριστερά.

165. Ἀργ. 31, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. [PVDI]CITIA [AVG]. Ἡ θεὰ καθημένη πρὸς ἀριστερά, φέρουσα σκῆπτρον. Διατήρ. καλή.

Φίλιππος νεώτερος.

166. Ἀργ. 25, δηνάριον.— IMP PHILIPPVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. LIBERALITAS AVGG III. Οἱ δύο Φίλιπποι, πατὴρ καὶ υἱός, καθήμενοι πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. καλή.

167. Ἀργ. 24, δηνάριον.— M IVL PHILIPPVS CAES. Ὁμοίως.
Ὄπ. PRINCIPI IVVENT. Ὁ αὐτοκράτωρ ἱστάμενος ἐν στρατιωτικῇ περιβολῇ, φέρων δόρυ καὶ σφαῖραν. Διατήρ. καλή.

168. Ἀργ. 23, δηνάριον.— Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

169. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

170. Χαλκ. 30.— IMP M IVL PHILIPPVS AVG. Ὁμοίως, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. SAECVLARES AVGG—S-C. Ἀντιλόπη πρὸς ἀριστερά. Δ. καλή.

Τραϊανὸς Δέκιος.

171. Ἄργ. 24, δηνάριον.— [IMP] C M Q TRAIANVS DECIVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ABVNDANTIA AVG. Ἀφθονία κενοῦσα τὸ κέρας αὐτῆς. Δ. καλή.

172. Χαλκ. 29.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. D[A]CI[A]. Δακία ἱσταμένη, φέρουσα σκῆπτρον λῆγον ἄνω εἰς κεφαλὴν ὄνου. Διατήρ. μετρία.

173. Ἄργ. 21, δηνάριον.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. GENIVS EXERC. ILLVRICIANI. Δαίμων ἱστάμενος, φέρων φιάλην καὶ κέρας Ἀμαλθείας. Δεξιᾷ τρόπαιον. Διατήρ. μετρία.

174. Ἄργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. PANNONIAE. Αἱ δύο Παννονίαι ἱστάμεναι, φέρουσαι δύο στρατιωτικὰς σημαίας. Διατ. καλή.

175. Χαλκ. 32.— Ὁμοίως, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ καὶ S–C. Διατήρ. καλή.

176. Ἄργ. 24.— IMP TRAIANVS DECIVS AVG. Προτομὴ πρὸς δεξιὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. PAX AVGVSTA. Εἰρήνη ἱσταμένη φέρουσα σκῆπτρον καὶ κλαδίσκον. Διατήρ. καλή.

177. Χαλκ. 28.— [I]MP CA[IVS] MESS Q DECIVS TRA[IANVS AVG. Προτομὴ πρὸς δεξιὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. PAX A[VGVS]TA. Ὁμοίως S-C. Διατήρ. μετρία.

178. Ἄργ. 21, δηνάριον.— IMP C · M · Q TRAIANVS DECIVS AVG. Προτομὴ πρὸς δεξιὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. VBERITAS AVG. Ἡ θεὰ ἱσταμένη, φέρουσα βαλάντιον καὶ κέρας Ἀμαλθείας. Διατήρ. καλή.

Ἐτρουσκίλλα.

179. Ἄργ. 23, δηνάριον.— HER ETRVSCILLA AVG. Προτομὴ πρὸς δεξιὰ ἐπὶ μηνίσκου.
Ὄπ. PVDICITIA AVG. Ἡ θεὰ καθημένη πρὸς ἀρ., φέρουσα σκῆπτρον· Διατήρ. καλή.

180. Ἄργ. 22, δηνάριον.— Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

Ὀστιλιανός.

181. Χαλκ. 29.— C VALENS HOSTIL · MES · QVINTVS N C. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. PRINCIPI IVVENTVTIS—S–C. Ἀπόλλων καθήμενος πρὸς ἀριστ., φέρων κλαδίσκον καὶ ἐρειδόμενος ἐπὶ λύρας. Διατήρ. μετρία.

182. Ἀργ. 25, δηνάριον.— CO VAL OSTIL MES COVINTVS AVG. Προτομὴ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ROMAE AETERNAE AVG. Ῥώμη καθημένη πρὸς ἀριστερά, φέρουσα Νίκην καὶ δόρυ. Διατήρ. καλή.

Τρεβωνιανὸς Γάλλος.

183. Ἀργ. 21, δηνάριον.— IMP·CAEC·VIB TREB GALLVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. AETERNITAS AVGG. Ἡ θεὰ ἱσταμένη φέρουσα σφαῖραν, ἐφ' ἧς φοίνιξ. Διατήρ. καλή.

184. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.

Ὄπ. APOLL SALVTARI. Ἀπόλλων ἱστάμενος, φέρων κλαδίσκον καὶ ἐρειδόμενος ἐπὶ λύρας. Διατήρ. καλή.

185. Ἀργ. 21, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.

Ὄπ. FELICITAS PVBLICA. Ἡ θεὰ ἱσταμένη, φέρουσα κηρύκειον καὶ κέρας Ἀμαλθείας. Διατήρ. καλή.

186. Ἀργ. 24, δηνάριον.— IMP C C VIB TREB GALLVS AVG. Ὁμοίως

Ὄπ. IVNO MARTIALIS. Ἡ θεὰ καθημένη πρὸς ἀριστερά, φέρουσα σκῆπτρον καὶ στάχυς. Διατήρ. καλή.

187. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.

Ὄπ. LIBERTAS AVGG. Ἐλευθερία ἱσταμένη, φέρουσα σκῆπτρον καὶ πῖλον (;), ἐρειδομένη δ' ἐπὶ κιονίσκου. Διατήρ. καλή.

188. Ἀργ. 23, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ IMP CAES.

Ὄπ. Ὁμοίως ἄνευ τοῦ κιονίσκου. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ ἀστήρ. Διατ. καλή.

189. Ἀργ. 24, δηνάριον. — Ὁμοίως, ἀλλὰ IMP C.

Ὄπ. LIBERTAS PVBLICA. Ὁμοίως ἄνευ τοῦ ἀστέρος. Διατήρ. καλή.

190. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IMP CAE.

Ὄπ. PIETAS AVGG. Ἡ θεὰ ἱσταμένη κατενώπιον. Διατήρ. καλή.

191. Ἀργ. 25, δηνάριον.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IMP C.
Ὄπ. SAECVLVM NO[VVM]. Ναὸς ἑξάστυλος, ἐν ᾧ ἄγαλμα Ῥώμης (;) καθημένης. Διατήρ. καλή.

Οὐολουσιανός.

192. Ἀργ. 21, δηνάριον.— IMP · CAE · C · VIB · VOLVSIAN · AVG. Προτομὴ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. AEQVITAS AVGG. Ἡ θεὰ ἱσταμένη, φέρουσα ζυγὸν καὶ κέρας Ἀμαλθείας. Διατήρ. καλή.

193-194. Ἀργ. 21-25, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. CONCORDIA AVGG. Ὁμόνοια ἱσταμένη, φέρουσα φιάλην καὶ διπλοῦν κέρας. Διατήρ. καλή.

195. Χαλκ. 27.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ καὶ S–C. Διατ. καλή.

196. Ἀργ. 21, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. PAX AVGG. Εἰρήνη ἱσταμένη, φέρουσα σκῆπτρον καὶ κλαδίσκον. Διατήρ. καλή.

197. Ἀργ. 27, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. P M TR P IIII COS II. Ὁ αὐτοκράτωρ ἱστάμενος, φέρων σκῆπτρον καὶ κλάδον φοίνικος. Διατήρ. καλή.

198. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. VIRTVS AVGG. Ἀρετὴ ἱσταμένη μετὰ κράνους, φέρουσα δόρυ καὶ ἐρειδομένη ἐπ' ἀσπίδος. Διατήρ. καλή.

Οὐαλεριανὸς πρεσβύτερος.

199. Χαλκ. 30.— IMP C · P · LIC VALERIANVS PF AVG. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. LIBERALITAS AVGG—S–C. Ἡ θεὰ ἱσταμένη μετὰ τῶν αὐτῆς συμβόλων. Διατήρ. καλή.

200. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. PIETAS AVGG. Οὐαλεριανὸς καὶ Γαλλιηνὸς θύοντες εἰς βωμόν. Διατήρ. καλή.

201. Ἀργ. 22, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. RESTITVT · ORIENTIS. Ἡ Ἀνατολὴ προσφέρουσα στέφανον εἰς τὸν Οὐαλεριανόν. Διατήρ. καλή.

202. Ἀργ. 22, δηνάριον.— IMP VALERIANVS P · AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. TEMPORVM FELICITAS. Ἡ θεὰ ἱσταμένη, φέρουσα κηρύκειον καὶ κέρας. Διατήρ. καλή.

203. Ἀργ. 22, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. VIRTVS AVGG. Ἀρετὴ ἢ Ῥώμη ἱσταμένη, φέρουσα Νίκην, δόρυ καὶ ἀσπίδα. Διατήρ. καλή.

204. Ἀργ. 25, δηνάριον.— IMP C P LIC VALERIANVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφή. Οὐαλεριανὸς καὶ Γαλλιηνὸς ἱστάμενοι, φέροντες δόρυ μὲν καὶ σφαῖραν ὁ πρῶτος, δόρυ δὲ καὶ Νίκην ὁ δεύτερος. Δ. καλή.

205. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. [VO]TA ORBIS. Δύο Νῖκαι, φέρουσαι ἀσπίδα, ἐν ᾗ S–C. Ὄπισθεν φοίνιξ. Διατήρ. καλή.

Μαριναν ή.

206. Ἀργ. 21, δηνάριον.— DIVAE MARINIANAE. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιὰ ἐπὶ μηνίσκου.
Ὄπ. CONSECRATIO. Ταῶς πρὸς δεξιά. Διατήρ. καλή.

Γαλλιηνός.

207. Ἀργ. 22, δηνάριον.— GALLIENVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. CONSERVAT PIETAT. Ἐν τῷ ἐξέργῳ XII. Γαλλιηνὸς ἱστάμενος ἐν στρατιωτικῇ περιβολῇ, φέρων δόρυ καὶ ἐκτείνων τὴν δεξιὰν πρὸς γυναῖκα γονυκλινῆ παρ' αὐτῷ. Διατήρ. καλή.

208. Ἀργ. 22, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. FIDES LEG. Γαλλιηνὸς φέρων σκῆπτρον καὶ σημαίαν· δεξιᾷ αὐτοῦ ἑτέρα σημαία. Διατήρ. καλή.

209. Ἀργ. 24, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. IO[V] CANTAB. Ζεὺς ἱστάμενος ἐν βραχεῖ χιτῶνι, φέρων σκῆπτρον καὶ κεραυνόν. Διατήρ. καλή.

210. Ἀργ. 23, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. IOVI CONSERVATORI. Ζεὺς ἱστάμενος, φέρων σφαῖραν καὶ σκῆπτρον. Διατήρ. καλή.

211. Ἀργ. 25, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφή. Ζεὺς νικηφόρος, καθήμενος πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. καλή.

212. Χαλκ. 26.— [IMP · C · P · LIC ·] GALLIENVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιὰ δαφνοστεφής.
Ὄπ. IOVI [VLTORI]. Ζεὺς ἱστάμενος, ἑξακοντίζων κεραυνόν. S–C.

213. Ἀργ. 22, δηνάριον.— Ὁμοίως.
Ὄπ. LEG II ADI VI P·VI . . Πήγασος πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

214. Ἀργ. 25, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. MARTI PACIFERO. Ἄρης ὡπλισμένος ἱστάμενος, φέρων κλάδον. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Η. Διατ. μετρία.

215. Ἀργ. 22, δηνάριον.— IMP · C P · LIC · GALLIENVS PF AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. ORIENS AVG. Γαλλιηνὸς ἱστάμενος, δεχόμενος στέφανον παρὰ τῆς Ἀνατολῆς. Ἄνω ἕτερος στέφανος. Διατήρ. καλή.

216. Ἀργ. 22, δηνάριον.— IMP GALLIENVS PF AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. PAX AVGG. Εἰρήνη ἱσταμένη, φέρουσα σκῆπτρον καὶ κλάδον.

217. Ἀργ. 24, δηνάριον.— IMP C P LIC GALLIENVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. PIETAS AVG. Οὐαλεριανὸς καὶ Γαλλιηνὸς θύοντες. Διατ. καλή.

218. Ἀργ. 22, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. ROMAE AETERNAE. Ῥώμη καθημένη πρὸς ἀριστερά, δίδουσα Νίκην εἰς τὸν πρὸ αὐτῆς ἱστάμενον Γαλλιηνόν. Διατήρ. καλή.

219. Ἀργ. 22, δηνάριον.— GALLIENVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. SAECVLARHS (οὕτω) AVG. Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Κάτωθεν αὐτῆς κλαδίσκος. Διατήρ. καλή.

220. Ἀργ. 23, δηνάριον.— IMP C P LIC GALLIENVS P F AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. VICTORIA AVG. Νίκη δίδουσα στέφανον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἄνωθεν ἕτερος στέφανος. Διατήρ. καλή.

221. Ἀργ. 21, δηνάριον.— GALLIENVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. VICT GERMANICA. Νίκη βαίνουσα πρὸς δεξιά, φέρουσα τρόπαιον καὶ στέφανον. Κάτωθεν σφαῖρα, ἧς ἑκατέρωθεν εἷς Γερμανὸς αἰχμάλωτος κατακείμενος. Διατήρ. μετρία.

222. Ἀργ. 22, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. VIRTVS AVG. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔφιππος πρὸς δεξιά, διαπερῶν διὰ τοῦ δόρατος ἐχθρὸν γονυκλινῆ. Διατήρ. καλή.

223. Ἀργ. 24, δηνάριον.— IMP C P LIC GALLIENVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. VIRTVS AVGG. Οὐαλεριανὸς καὶ Γαλλιηνὸς ἱστάμενοι ἐν στρατιωτικῇ περιβολῇ, ὡπλισμένοι. Διατήρ. μετρία.

224. Ἀργ. 24, δηνάριον.— GALLIENVS AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. VIRTVS AVGVSTI. Ἡρακλῆς ἱστάμενος, ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ ῥοπάλου. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ✻. Διατήρ. μετρία.

Σαλωνῖνα.

225. Ἀργ. 23, δηνάριον.— SALONINA AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιὰ ἐπὶ μηνίσκου.
Ὄπ. AVG IN PACE. Ἡ Σαλωνῖνα καθημένη πρὸς ἀριστερά, φέρουσα σκῆπτρον καὶ κλαδίσκον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ NS. Διατήρ. καλή.

226-227. Ἀργ. 23, δηνάριον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. CERERI AVG. Δημήτηρ καθημένη πρὸς ἀριστερά, φέρουσα δᾷδα καὶ στάχυς. Ἐν τῷ ἐξέργῳ στάχυς. Διατήρ. καλή.

Οὐαλεριανὸς νεώτερος.

228. Ἀργ. 25, δηνάριον. — DIVO CAES VALERIANO. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. CONSECRATIO. Ἀετός. S ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατήρ. καλή.

229. Ἀργ. 23, δηνάριον.— VALERIANVS NOVIL CAES. Ὁμοίως.
Ὄπ. PRINC IVVENTVTIS. Οὐαλεριανὸς στέφων τρόπαιον. Διατ. καλή.

Μακριανὸς νεώτερος.

230. Ἀργ. 22, δηνάριον.— IMP C FVL MACRIANVS P F AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ROMAE AETERNAE. Ῥώμη καθημένη πρὸς ἀριστερά, φέρουσα Νίκην καὶ δόρυ. Διατήρ. μετρία.

Κουίετος.

231. Ἀργ. 23, δηνάριον.— IMP P C FVL QVIETVS P F AVG. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. IOVI CONSERVATORI. Ζεὺς καθήμενος πρὸς ἀριστερά, φέρων σκῆπτρον καὶ φιάλην. Ἀστὴρ ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ. Διατήρ. καλή.

Κλαύδιος Β'.

232. Ἀργ. 20, δηνάριον.— IMP C CLAVDIVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. NEPTVN AVG. Ποσειδῶν ἱστάμενος, φέρων τρίαιναν καὶ δελφῖνα. Ἐν τῷ ἐξέργῳ H. Διατήρ. καλή.

Αὐρηλιανός.

233. Χαλκ. 21.— AVRELIANVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ θώρακος καὶ διαδήματος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ORIENS AVG. Ἥλιος ἱστάμενος, φέρων σφαῖραν, τὸν δὲ δεξιὸν πόδα ἔχων ἐπὶ αἰχμαλώτου κατακειμένου παρ' αὐτῷ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ Q.

Πρόβος.

234. Ἀργ. 22, δηνάριον. — IMP C M AVR PROBVS P F AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. RESTITVT ORBIS. Ὁ αὐτοκράτωρ δεχόμενος στέφανον παρὰ γυναικός. Ἐν τῷ μέσῳ S, ἐν τῷ ἐξέργῳ XXI. Διατήρ. καλή.

Διοκλητιανός.

235. Χαλκ. 28. — DN DIOCLETIANO FELICISSIMO SEN AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς αὐτοῦ πρὸς δεξιά, φέροντος τὴν αὐτοκρατορικὴν στολήν, τῇ δεξιᾷ κλάδον ἐλαίας καὶ τῇ ἀριστερᾷ τὴν mappa.

Ὄπ. PROVIDENTIA DEORVM QVIES AVG. Πρόνοια καὶ ἑτέρα γυναικεία μορφὴ ἱστάμεναι ἀντωποί. S-F ἐν τῷ πεδίῳ, R S ἐν τῷ ἐξέργῳ.

236. Ἀργ. 18, δηνάριον.— DIOCLETIANVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. VIRTVS MILITVM—R. Τέσσαρες στρατιῶται θύοντες ἔμπροσθεν πύλης στρατοπέδου. Διατήρ. καλή.

Μαξιμιανός.

237. Ἀργ. 25, δηνάριον.— IMP C M A MAXIMIANVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. CONCORDIA MILITVM. Ὁ αὐτοκράτωρ δεχόμενος παρὰ τοῦ Διὸς Νίκην. Κάτωθεν Δ, ἐν τῷ ἐξέργῳ XXV. Διατήρ. καλή.

Κωνστάντιος Α' ὁ Χλωρός.

238. Ἀργ. 20, δηνάριον.— CONSTANTIVS CAESAR. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. VIRTVS—MILITVM. Πύργος μετὰ πύλης. ANT · H ἐν τῷ ἐξέργῳ.

Ἑλένη.

239. Χαλκ. 15. FLAV HELENA AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. PAX PVBLICA. Εἰρήνη ἱσταμένη, φέρουσα σκῆπτρον καὶ κλάδον.

Γαλέριος Οὐάλ. Μαξιμιανός.

240. Χαλκ. 25.— IMP MAXIMIANVS P F AVG. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιὰ δαφνοστεφής.

Ὄπ. GENIO AVGVSTI. Δαίμων ἱστάμενος, φέρων φιάλην καὶ κέρας. ∪—A ἐν τῷ πεδίῳ, SIS ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατήρ. καλή.

241. Χαλκ. 26.— IMP C GAL VAL MAXIMIANVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. GENIO IMPERATORIS. Ὁμοίως. P—Γ/R ἐν τῷ πεδίῳ. ALE ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατήρ. καλή.

242. Χαλκ. 28.— GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES. Ὁμοίως.
Ὄπ. GENIO POPVLI ROMANI. Ὁμοίως. Ἐν τῷ ἐξέργῳ HΤΓ.

243. Ἀργ. 19, δηνάριον.— MAXIMIAN NB CAESAR. Ὁμοίως.
Ὄπ. VIRTVS MILITVM. Τέσσαρες στρατιῶται θύοντες πρὸ πύλης στρατοπέδου. HΔ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατήρ. καλή.

Γαλ. Οὐαλερία.

244. Χαλκ. 26.— GAL VALERIA AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. VENERI VICTRICI. Ἀφροδίτη ἱσταμένη, φέρουσα τῇ δεξιᾷ μῆλον. B ἐν τῷ πεδίῳ, ANT ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατήρ. καλή.

Λικίνιος.

245. Χαλκ. 21.— IMP C VAL LICINIVS P F AVG. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξ.
Ὄπ. IOVI CONS—ERVATORI. Ζεὺς νικηφόρος ἱστάμενος· παρ' αὐτῷ ἀετὸς ἀριστερᾷ καὶ αἰχμάλωτος κατακείμενος δεξιᾷ. X/ΙΙΓ ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. SMKA ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατήρ. καλή.

Κωνσταντῖνος Α' ὁ Μέγας.

246. Χαλκ. 20.—CONSTANTINVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφ. πρὸς δεξ.
Ὄπ. DN CONSTANTINI MAX AVG πέριξ στεφάνου, ἐν ᾧ VOT–XX. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ST. Διατήρ. καλή.

247. Χαλκ. 20.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. PROVIDENTIAE AVGG. Πύργος μετὰ πύλης. SMTSB ἐν τῷ ἐξέργῳ.

248. Χαλκ. 19.— VRBS—ROMA. Προτομὴ Ῥώμης πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Λύκαινα θηλαζομένη ὑπὸ τῶν νηπίων Ῥωμύλου καὶ Ῥέμου. Ἄνωθεν δύο ἀστέρες. ASIS ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατήρ. καλή.

Φαῦστα.

249. Χαλκ. 20.— FLAV MAX FAVSTA AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. SALVS REIPVBLICAE. Φαῦστα φέρουσα τὰ βρέφη Κωνσταντῖνον Β' καὶ Κωνστάντιον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ SMNB. Διατήρ. καλή.

250. Χαλκ. 20.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ SMALB ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατήρ. καλή.

Κρίσπος.

251. Χαλκ. 19.— CRISPVS NOB CAES. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δ.
Ὄπ. CAESARVM NOSTRORVM πέριξ στεφάνου, ἐν ᾧ VOT—X. Ἐν τῷ ἐξέργῳ AS. Διατήρ. καλή.

252. Χαλκ. 19.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. VICTORIAE LAET PRINC PERP. Δύω Νῖκαι ἱστάμεναι, θέτουσαι ἐπὶ βωμοῦ ἀσπίδα, ἐν ᾗ VOT—PR. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ASIS. Διατ. καλή.

Κωνσταντῖνος νεώτερος.

253. Χαλκ. 19.— CONSTANTINVS IVN NOB C. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. PROVIDENTIAE CAESS. Πύργος μετὰ πύλης. Ἐν τῷ πεδίῳ στέφανος ἀριστερᾷ, Β δεξιᾷ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ SMAL. Διατήρ. καλή.

Κωνστάντιος.

354. Χαλκ. 25.— CONSTANTIVS P F AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. FEL TEM PREPARATIO. Ὁ αὐτοκράτωρ πλήσσων διὰ τοῦ δόρατος ἵππέα. Γ ἐν τῷ πεδίῳ. Διατήρ. καλή.

Οὐάλης.

255. Ἀργ. 19, δηνάριον.— DN VALENS P F AVG. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. VOT—V ἐν στεφάνῳ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ C–B. Διατήρ. καλή.

Φλακκίλα.

256. Χαλκ. 25.— AEL FLACCILA AVG. Προτομὴ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. SALVS REIPVBLICAE. Νίκη καθημένη πρὸς δεξιά, γράφουσα ἐπ' ἀσπίδος τὸ μονογράφημα ☧. Ἐν τῷ ἐξέργῳ CONϵ. Διατήρ. καλή.

Ἀρκάδιος.

257. Ἀργ. 17.— DN ARCADIVS P F AVG. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. VOT—X—MVLT—XX. Ἐν στεφάνῳ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ CONS.

ΜΑΓΙΚΟΝ ΝΟΜΙΣΜΑ.

258. Μολ. 27.— ... ΖΥΜΑΧ—ΒΑϹΙΛ.. Κεφαλὴ κρανοφόρος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΔΡΙΑΝΩ—ΠΟΛΕΙΤΩ. Ἄρτεμις Ἀγροτέρα πρὸς δεξιά, συνοδευομένη ὑπὸ κυνός. Διατήρ. καλή.

Κ. Μ. Κ.

ΜΓ' *(28 Ἀπριλίου 1908).*

Δῶρον Ἰωακεὶμ Βαλαβάνη.

ΦΡΥΓΙΑ. *Κοτιάειον.*

1. Χαλκ. 30.— ΔΗΜΟϹ—ΚΟΤΙΑΕΩΝ. Κεφαλὴ τοῦ Δήμου πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΕΠΙ ΠΑΙΛ ΔΗΜΗΤ—ΡΙΑΝΟΥ ΙΠΠ πέριξ. ΑΡ—Χ ἐν τῷ πεδίῳ. Ἥλιος ἐπὶ τεθρίππου κατενώπιον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΚΟΤΙΑΕΩΝ. *Πίναξ* XIV, 20.

ΚΟΜΜΑΓΗΝΗ. *Σαμόσατα.*

2. Χαλκ. 26.— ·ΑΥΡ ΑΝΤΩ—ΝΕΙ :ΟϹ πέριξ προτομῆς Μάρκου Αὐρηλίου δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ϹΑΜ ΙΕΡΑϹ..... ΜΗΤ ΚΟΜ πέριξ τῆς πόλεως, καθημένης ἐπὶ βράχου πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετριωτάτη.

3. Χαλκ. 21.— ΑΥ Κ Μ [ΑΝΤ]ΟΝΕΙΝ... πέριξ προτομῆς Καρακάλλα πρὸς δ.
   Ὄπ. ϹΑΜ— .... Κεφαλὴ πόλεως πυργοστεφὴς πρὸς δεξ. Δ. μετριωτάτη.

ΣΕΛΕΥΚΙΣ ΚΑΙ ΠΙΕΡΕΙΑ. *Ἀντιόχεια.*

4. Χαλκ. 26.— .....ΑΝΤΩΝ .... Προτομὴ πρὸς δεξιὰ Καρακάλλα.
   Ὄπ. [ΔΗΜΑ]ΡΧ ΕΞ ΥΠΑΤΟϹ ΤΟ·· (;). Ἀετὸς φέρων διὰ τοῦ ῥάμφους στέφανον. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ (;)

5. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς ἀριστερά.
   Ὄπ. ⅃. Ὄφις ἑλισσόμενος περὶ ῥάβδον. Διατήρ. μετρία.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ.

Πρόβος.

6. Χαλκ. 22.— ΙΜΡ C Μ AVR PROBVS AVG πέριξ προτομῆς αὐτοῦ πρὸς δεξ.
   Ὄπ. CLEMENTIA TEMP. Ὁ αὐτοκράτωρ λαμβάνων τὴν σφαῖραν παρὰ τοῦ Διός. Ἐν τῷ πεδίῳ Τ, ἐν τῷ ἐξέργῳ XXI. Διατήρ. μετρία.

7. Χαλκ. 23.— Ὁμοίως, ἀλλὰ V—XXI ★. Διατήρ. μετρία.

8. Χαλκ. 24.— Ὁμοίως, ἀλλὰ XXIV. Διατήρ. μετρία.

Ἑλένη.

9. Χαλκ. 21.— FL HELENA—AVGVSTA πέριξ προτομῆς αὐτῆς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. SECVRITAS [PVBLICA]—SMNΘ. Ἡ θεὰ ἱσταμένη κατενώπιον. Διατήρ. μετρία.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ.

Ἰουστινιανὸς Α΄.

10. Χαλκ. 21, δεκανούμμιον.— [DN IVSTINI]ANVS PP AVG πέριξ προτομῆς αὐτοῦ κατενώπιον.

Ὄπ. I—ANNO—XXϛII—THЄЧP. Διατήρ. μετριωτάτη.

Μαυρίκιος Τιβέριος.

11. Χαλκ. 31, τεσσαρακοντανούμμιον. — DN MAV . . TIBER πέριξ προτομῆς αὐτοῦ κατενώπιον.

Ὄπ. M—A—ANNO—XЧIII—NIKO. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΤΟΥΡΚΙΑ.

12. Χαλκ. 21.— Νεωτέρων χρόνων ἐφθαρμένον.

ΜΑΓΙΚΟΝ ΝΟΜΙΣΜΑ.

13. Χαλκ. 34. — Προτομὴ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ μετ' ἐπιγραφῆς πέριξ, ὡς συνήθως.

Ὄπ. Χοῖρος μεθ' ἑπτὰ χοιριδίων (Νόμισμα χυτόν). Διατήρ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

ΜΔ' *(28 Ἀπριλίου 1908).*

Δῶρον Ν. Α. Πηγαδᾶ, Μακεδόνος.

ΙΩΝΙΑ. *Φώκαια.*

1. Χαλκ. 22.— ΟΥЄСΠΑCIANOC—KAICAP πέριξ κεφαλῆς Οὐεσπασιανοῦ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Φ—Ω. Ἑκατέρωθεν Ἀθηνᾶς ἱσταμένης κατενώπιον. Δ. μετριωτάτη.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. *Κωνσταντῖνος καὶ Ζωή.*

2. Χαλκ. 25.— ✝ COh . . . . CЄ ZOHЬ πέριξ προτομῶν κατενώπιον Κωνσταντίνου καὶ Ζωῆς, ἀνεχόντων μέγαν ἐν μέσῳ κείμενον σταυρόν.

Ὄπ. ✝ COh . —TANTINO . —CЄ ΙOH ЬA – SILIS RO—MЄON.

Κ. Μ. Κ.

ΜΕ' *(28 Ἀπριλίου 1908).*

Δῶρον Ἐμμανουὴλ Λαζαρίδου, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. *Ῥωμανὸς Α΄.*

1. Χαλκ. 27.— ✝ RW . . . BASILEVS RWM πέριξ προτομῆς Ῥωμανοῦ τοῦ Α΄ μετὰ σκήπτρου καὶ σταυροφόρου σφαίρας.

Ὄπ. RWMA—h Єh ΘЄW BA—·ILEVS RW—MAIWh. Δ. μετρία.

Μιχαὴλ Η' ὁ Παλαιολόγος.

2. Χαλκ. 27.— Ὁ Χριστὸς ἐπὶ θρόνου, ἔχων γονυπετῆ (ἐφθαρμ.) τὸν αὐτοκράτορα, ὑποβασταζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ. Κ ἐν τῷ μέσῳ κάτω.
Ὄπ. ΙC—[XC]—κ-ϰ. Προτομὴ τοῦ Χριστοῦ κατενώπιον. Δ. μετριωτάτη

Κ. Μ. Κ.

ΜϹ' (1 Μαρτίου 1908).

Δῶρον Δ. Μανωλοπούλου, μαθητοῦ τοῦ ἐν Κων/πόλει Ζωγραφείου.

ΤΟΥΡΚΙΑ.

1. Χαλκ. 14.— Μικρὸν νόμισμα νεώτατον, καλῆς διατηρήσεως.

ΜΩΑΜΕΘΑΝΙΚΟΝ ΑΒΕΒΑΙΟΝ.

2. Χαλκ. 18.— Ἀστὴρ μετ' ἐπιγραφῆς πέριξ ἐξιτήλου.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη εἰς τρεῖς στίχους χωριζομένους διὰ γραμμῶν.

Κ. Μ. Κ.

ΜΖ' (10 Μαΐου 1908).

Δῶρον Κωνσταντίνου Λευκιάδου.

ΜΑΓΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ.

1. Κασ. 26.— Ὁ τύπος τῆς Βριτομάρτεως τῶν νομισμάτ. τῆς ἐν Κρήτῃ Γορτύνης.
Ὄπ. ΒΑϹΙΛϹϹ—ΦΥΛΙϹΤΙ—ΠΤΡΡΟΥΙ. Εἰκὼν φανταστικὴ βασιλέως καθημένου, φέροντος ξίφος.

2. Κασ. 26.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ὁ ταῦρος τῆς ὄπισθεν ὄψεως τῶν αὐτῶν νομισμάτων τῆς Γορτύνης.

3. Κασ. 26.— Τύπος καὶ ἐπιγραφὴ ὅμοια πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς ὄπισθεν ὄψεως τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1 μαγικοῦ νομίσματος.
Ὄπ. Ὁ πρὸς ὄφιν μαχόμενος ἀετὸς τῶν ἀργυρῶν Ἡλιακῶν νομισμάτων.

4. Κασ. 26.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Κεφαλὴ Διὸς τῶν Ἡλιακῶν νομισμάτων.

5. Κασ. 24.— ΜΙΘΡΛΔΑΤ. Φανταστικὴ κεφαλὴ Μιθραδάτου.
Ὄπ. Ὁ τύπος τοῦ ταύρου τῶν νομισμάτων τῆς Γορτύνης.

6. Κασ. 20.— ΑΔΕΛΦΩΝ. Χοῖρος μετὰ τριῶν χοιριδίων. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΙC.
Ὄπ. Ὁ ἀετὸς καὶ ὁ ὄφις τῶν Ἡλιακῶν νομισμάτων.

7. Κασ. 20.— Ὁ τύπος τοῦ σπαράσσοντος ταῦρον λέοντος τῶν νομ. τῆς Ἀκάνθου.
Ὄπ. CONCORDIA AVG. Ὁμόνοια καθημένη πρὸς ἀριστερά. Τύπος τῶν ῥωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν δηναρίων.

Κ. Μ. Κ.

ΜΗ' *(16 Μαΐου 1908).*

Δῶρον Αἰμιλίας Γ. Ζολώτα.

ΧΙΟΣ.

1. Ἀργ. 17, γραμ. 7,90.— Σφὶγξ καθημένη ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ σύμβολον *ἀμφορεύς*.
   Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διῃρημένον. Διατήρ. καλή. *Πίναξ* XIV, 17.

2. Ἀργ. 20, γραμ. 4,18.— Σφὶγξ καθημένη ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. σύμβολον *σταφυλή*. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
   Ὄπ. ΑΓΓΕΛΙΣΚΟΣ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΧΙΟΣ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἀμφορεύς. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. ἀρίστη. *Πίναξ* XIV, 18.

Κ. Μ. Κ.

ΜΘ' *(3 Ἰουνίου 1908).*

Δῶρον Παναγιώτου Μητσογιάννη.

ΒΡΕΤΤΙΑ. *Ῥήγιον.*

1. Χαλκ. 17.—Κεφαλαὶ Διοσκούρων πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΙΙΙΙ—ΡΗΓΙΝΩΝ. Ἑρμῆς ἱστάμενος κατενώπιον. Διατ. μετριωτάτη.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ἐν γένει.

2. Χαλκ. 21.— Κεφαλὴ ποταμίου θεοῦ νεαροῦ (Στρυμόνος) πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΜΑΚΕ ΔΟΝΩΝ ἄνω κάτω Τρίαινα ΝΚ /////Ε· Διατήρ. μετρία.

Δημήτριος.

3. Ἀργ. 16.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΒΑ. Πρῷρα πρὸς δεξιά, ἧς κάτω Ρ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ διπλοῦς πέλεκυς. Διατ. μετρία.

4. Χαλκ. 16.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
   Ὄπ. Ὅμοιος τύπος. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Μονογράφημα. Ἄνευ συμβόλου.

Ἀντίγονος Γονατᾶς ἢ Δώσων.

5. Χαλκ. 17.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. Β—Α ΑΝΤ· Σάτυρος ἐγείρων τρόπαιον. Διατήρ. μετρία.

6. Χαλκ. 17.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφή. Νεαρὸς ἱππεὺς στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ. Δ. μετρία.

Περσεύς.

7. Χαλκ. 19.— Κεφαλὴ τοῦ ἥρωος Περσέως πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β—Α / Π—Ε. Ἀετὸς κατενώπιον. Διατήρ. μετρία.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ ἐν γένει.

8. Χαλκ. 18.— ΙΠΠΑ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΘΕ]Σ—Σ / ΑΛΩΝ. Ἵππος βαίνων πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

Γόμφοι.

9. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ κατενώπιον Ἀπόλλωνος.
Ὄπ. Μορφὴ καθημένη πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΗΠΕΙΡΟΣ ἐν γένει.

10. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κεραυνός. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΗΠΕΙΡΟΣ. *Ἀμβρακία.*

11. Χαλκ. 21.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α—Μ / Β—Ρ. Γρὺψ πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΑΞΙΟΧΟ[Σ](;) Δ. μετρία.

12. Χαλκ. 21.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΑΙΣΧΡΩ[Ν]. Διατήρ. μετρία.
13. Χαλκ. 20.— » » ΑΡΙΣΤΟΜΕΝ . . »
14. Χαλκ. 21.— » » ΚΛΕΑΝΔΡΟΣ »
15. Χαλκ. 21.— » » ΚΛΕΟΜΑΧΟΣ »
16. Χαλκ. 21.— » » ΛΑΜΙΟΣ »
17. Χαλκ. 20.— » » . . ΩΚΛΕΙΔΑ[Σ] »
18. Χαλκ. 20.— » » ΧΑΙΡΕΑΣ »

19. Χαλκ. 21.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α—Μ / Β—Ρ. Ζεὺς γυμνὸς βαίνων πρὸς δεξιά, ἐξακοντίζων κεραυνόν.

20. Χαλκ. 20.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ στεφάνου ἀκτινωτοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως ὡς ἀνωτέρω. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Διατήρ. μετριωτάτη.

21. Χαλκ. 20.— Κεφαλὴ Διώνης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως ὡς ἀνωτέρω. Ὀβελίσκος. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Δ. μετρία.

22. Χαλκ. 20.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως ὡς ἀνωτέρω. Ἀπόλλων Ἄκτιος καθήμενος πρὸς ἀριστερά.

ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ. *Λευκάς.*

23. Χαλκ. 17.— Βελλεροφόντης ἐπὶ τοῦ Πηγάσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Χίμαιρα. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Διατ. μετριωτάτη.

ΒΟΙΩΤΙΑ ἐν γένει.

24. Χαλκ. 16.— Βοιωτικὴ ἀσπίς.
Ὄπ. ΒΟΙΩΤΩΝ. Τρίαινα. Διατήρ. μετρία.

ΜΕΓΑΡΙΣ. *Μέγαρα.*

25. Χαλκ. 16.— Πρῶρα, ἐφ' ἧς τρίπους.
Ὄπ. ΜΕΓ. Δύο δελφῖνες. Διατήρ. μετρία.

ΜΕΓΑΡΙΣ. *Παγαί.*

26. Χαλκ. 25.— Προτομὴ Σ. Σεουήρου πρὸς δεξιά. Ἐπιγραφὴ πέριξ ἐξίτηλος.
Ὄπ. ΠΑΓΑΙΩΝ. Ἄρτεμις σπεύδουσα πρὸς δεξιά. Διατ. μετριωτάτη.

ΑΙΓΙΝΑ.

27. Χαλκ. 15.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ζεὺς (;) ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΚΟΡΙΝΘΙΑ. *Κόρινθος.*

28. Χαλκ. 15.— Ϙ Πήγασος πρὸς ἀριστερὰ πετόμενος.
Ὄπ. Τρίαινα, ἧς δεξιᾷ σύμβολον Ζεὺς ἢ Ποσειδῶν ἱστάμενος, ἀριστερᾷ Δ.

29. Χαλκ. 13. Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως. Δεξιᾷ ἀστήρ, ἀριστερᾷ Ι (;). Διατήρ. μετρία.

30. Χαλκ. 21.— Κεφαλὴ Καλιγούλα πρὸς δεξιά.
Ὄπ. . . . . AG]RIPPA II VIR COR. Πήγασος πετόμενος πρὸς δεξιά.

ΣΙΚΥΩΝΙΑ. *Σικυών.*

31. Χαλκ. 12.— Περιστερὰ πετομένη πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Σ, οὗ δεξιᾷ στέφανος, ἀριστερᾷ Α. Διατήρ. καλή.

ΑΧΑΪΑ. *Πάτραι.*

32. Χαλκ. 22.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΡΧΙΚΡΑΤΗΣ ΔΙΚ[ΑΙΑΡ]ΧΟΥ ΠΑΤΡΕΩΝ — Μονογράφημα. Παλλὰς μετὰ δόρατος καὶ ἀσπίδος, βαίνουσα πρὸς δεξιά. Διατ. μετρία.

33. Χαλκ. 25.— S DOM AVG GERM PM TR PV. Προτομὴ Δομιτιανοῦ πρὸς δ.
Ὄπ. COLAA PATRENS· Ἄποικος Ῥωμαῖος ἀροτριῶν διὰ δύο βοῶν πρὸς ἀριστ.

ΗΛΙΣ.

34. Χαλκ. 20.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. FA. Ἵππος τρέχων πρὸς δεξιά. Κάτωθεν ΠΥΡΟ. Διατήρ. μετρία.

ΛΑΚΩΝΙΚΗ. *Λακεδαίμων.*

35. Χαλκ. 18.— Διοσκόρων κεφαλαὶ πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Λ—Α. Δύο ἀμφορεῖς. Ἐν τῷ πεδίῳ Ν—Ι. Διατήρ. μετρία.

ΜΕΣΣΗΝΙΑ. *Μεσσήνη.*

36. Χαλκ. 20.— ΜΕϹ—ϹΗΝΙΩΝ. Προτομὴ Μεσσήνης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἀσκληπιὸς ἱστάμενος, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς βακτηρίας, περὶ ἣν ἑλίσσεται ὄφις. Δεξιᾷ στέφανος. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΑΡΓΟΛΙΣ. *Ἄργος.*

37. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ Ἥρας πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Α, οὗ κάτωθεν ῥόπαλον. Διατήρ. καλή.

ΑΡΚΑΔΙΑ. *Ἡραία.*

38. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Η. Διατήρ. μετρία.

Φενεός.

39. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Δήμητρος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Φ—Ε. Ἑκατέρωθεν κηρυκείου. Διατήρ. καλή.

ΦΛΕΙΑΣΙΑ. *Φλειοῦς.*

40. Χαλκ. 12.— Ταῦρος κυρίσσων πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Φ̈ Διατήρ. μετρία.

ΕΥΒΟΙΑ. *Ἱστίαια.*

41. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ νύμφης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ταῦρος πρὸς δεξιά, οὗ ὄπισθεν ἄμπελος. Κάτω [Ι]ΣΤΙΑΙ..

42. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ νύμφης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κεφαλὴ ταύρου μετὰ τοῦ τραχήλου, ἧς δεξιᾷ κλείς (;), ἀρ. ξιφίδιον. Διατήρ. μετρία.

Χαλκίς.

43. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ γυναικεία κατενώπιον.
Ὄπ. ΧΑΛ. Ἀετὸς κατενώπιον σπαράσσων ὄφιν. Διατήρ. μετρία.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΙ. *Πτολεμαῖος Β' Φιλάδελφος.*

44. Χαλκ. 27.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ πέριξ ἐξίτηλος. Ἀετὸς πρὸς ἀριστερὰ μετ' ἀναπεπταμένων κατὰ τὸ ἥμισυ πτερύγων, ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἀριστ. ἐν τῷ πεδίῳ ἀσπὶς καὶ Ϛ. Ὑπὸ τὰ σκέλη τοῦ ἀετοῦ V. Διατήρ. μετρία.

Πτολεμαῖος Γ' Εὐεργέτης.

45-46. Χαλκ. 26.— Προτομὴ Πτολεμαίου Γ' πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ. Δεξιᾷ κέρας.

ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΟΝ ΑΒΕΒΑΙΟΝ.

47. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ζεὺς (;) ἱστάμενος. Διατήρ. μετρία.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ. *Νέρων.*

48. Κράμ. 26.— ΝΕΡΩΝ . . . . . ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Προτομὴ Νέρωνος μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΥΤΟ—LIB. Προτομὴ Ἴσιδος πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

Ἀδριανός.

49. Χαλκ. 32.— Προτομὴ Ἀδριανοῦ πρὸς δεξιά. Ἐπιγραφὴ πέριξ ἐξίτηλος.
Ὄπ. Νεῖλος κατακείμενος πρὸς ἀρ. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη. Δ. μετριωτάτη.

ΑΒΕΒΑΙΟΝ

50. Χαλκ. 20.— Κεφαλὴ πωγωνοφόρος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων κατὰ τὸ ἥμισυ πτερύγων πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΣΦΡΑΓΙΣ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΩΝ.

Σφραγὶς μονῆς Ὀδμποῦ (;).

51. Χαλκ. 50.— ✝ Π CdΓ AC ΚΕ ΟΜΟΥCΙΟΥ ΚΕ ΖΟΟΠΟΙΟΥ ΚΕ ΑΔΙΕΡΕΤΟΥ ΤΡΙΑΔΟC ΜΟΝΙC ΟΔΜΠΟ = Π(αναγία) Σ(φ)Ρ(α)-Γ(ὶς) Ἁ(γία)Σ Κὲ Ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος Μονῆς Ὀδμποῦ. Ἀντιστρόφως πέριξ τῆς Θεοτόκου ἱσταμένης ἐν στάσει δεήσεως. Διατήρ. μετριωτάτη.

Κ. Μ. Κ.

Ν' *(3 Ἰουνίου 1908).*

Δῶρον Ἀχιλλέως Σπυρίδου Διαμαντάρα.

(Ἴδε Ἀρχ. Νομ. Μουσ. ἀριθ. 2435).

ΣΙΚΥΩΝΙΑ. *Σικυών.*

1 Χαλκ. 17.— Περιστερὰ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ε—V. Τρίπους. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΚΥΚΛΑΔΕΣ. *Δῆλος.*

2. Χαλκ. 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Δ—Η. Λύρα. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΚΑΡΙΑ. *Καῦνος.*

3. Χαλκ. 14.— Ταῦρος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κ—Α. Σφὶγξ καθημένη ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν πρὸς δεξιά.

Κνίδος.

4. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΝΙ. Πρῷρα πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

Μύλασα. Εὐπόλεμος (στρατηγὸς Κασσάνδρου).

5. Χαλκ. 17.— Τρεῖς μακεδονικαὶ ἀσπίδες.
Ὄπ. ΕΥΠΟ / ΛΕΜΟΥ· Ξίφος. Διατ. μετριωτάτη.

ΝΗΣΟΙ ΚΑΡΙΑΣ. *Κῶς.*

6. Χαλκ. 11.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους μετὰ λεοντῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΩΙ[ΩΝ]—..ΙΣ.... Διατήρ. μετριωτάτη.

7. Χαλκ. 12.— Ὁμοίως, ἀλλὰ [Κ]ΩΙ[ΩΝ]. »

Ῥόδος.

8. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ Ἡλίου ἀκτινοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ρ—Ο. Ῥόδον. Ἄνωθεν ὄνομα ἄρχοντος ἐξίτηλον. Δ. μετριωτάτη.

9. Χαλκ. 10.— Κεφαλὴ νύμφης Ῥόδου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ρ—Ο. Ῥόδον. »

10-17. Χαλκ.— Ἕτερα ὀκτὼ τῶν αὐτῶν τύπων λίαν ἐφθαρμένα.

18. Χαλκ. 11.— Κεφαλὴ γυναικεία πρὸς δεξιὰ ἐφθαρμένη.
Ὄπ. [Ρ]—Ο. Ῥόδον. Διατήρ. κακή.

19-20. Χαλκ. 10-11.— Ῥόδον
Ὄπ. Ὡσαύτως ῥόδον. Μετριωτάτης διατηρήσεως.

21. Χαλκ. 15.— Κεφαλὴ γυναικεία πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ῥόδον ὁρώμενον ἐκ τῶν ἄνω. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Δ. μετριωτάτη.

22. Χαλκ. 14.— Κεφαλὴ Ἡλίου ἀκτινοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Νίκη βαίνουσα πρὸς ἀριστερά, φέρουσα κλάδον καὶ στέφανον. »

23. Χαλκ. 16.— Προτομὴ Ἡλίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΡΟ]—ΔΙΩΝ πέριξ προτομῆς πρὸς δεξιά. Διατήρ. κακή.

ΛΥΚΙΑ ἐν γένει.

Α'. ΕΥΧΡΗΣΤΑ.

24. Χαλκ. 14.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ κανονικῶν βοστρύχων πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Τόξον καὶ φαρέτρα ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

25. Χαλκ. 11.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. ΛΥΚΙΩΝ. Τόξον καὶ φαρέτρα. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

26. Χαλκ. 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἄνευ βοστρύχων πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ὅμοιος τύπος. Διατήρ. μετριωτάτη.

27-35. Χαλκ.— Ἕτερα ἐννέα ὅμοια καὶ τῆς αὐτῆς περίπου διαμέτρου, μετριωτάτης ὡσαύτως διατηρήσεως.

36. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Λ—Υ. Φαρέτρα. Διατήρ. μετριωτάτη.

37-47. Χαλκ. 10 περίπου.— Κεφαλὴ κατενώπιον (Ἀπόλλωνος ;).
Ὄπ. ΛΥΚΙΩΝ. Τόξον καὶ φαρέτρα. Μετρίας καὶ μετριωτάτης διατηρ.

48. Χαλκ. 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΛΥΚ Ι. . Φαρέτρα καὶ τόξον (;). Διατήρ. μετριωτάτη.

49. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ πρὸς δεξιὰ Ἀπόλλωνος (;).
Ὄπ. Λ—Υ. Τόξον καὶ φαρέτρα. Διατήρ. μετριωτάτη.

50. Χαλκ. 12.— Προτομὴ Ἀρτέμιδος (;) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Λ—Υ. Ἄνθος μετὰ κλαδίσκου. Διατήρ. μετριωτάτη.

Κλαύδιος Γερμανικός.

51. Χαλκ. 26.— [ΤΙ ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ] πέριξ κεφαλῆς αὐτοῦ πρὸς ἀριστερά. Ὑστερόσημον.
Ὄπ. [ΓΕΡ]ΜΑΝΙ[ΚΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΠΑ]ΤΗΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔφιππος βαίνων πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν αὐτοῦ ἄγαλμα ἀνδρός, φέροντος δόρυ καὶ ἀσπίδα. Διατήρ. μετριωτάτη.

52. Χαλκ. 24.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ [ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΠΑΤΗΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ]. Μορφὴ γυναικεία ἱσταμένη κατενώπιον, φέρουσα εἰς τοὺς βραχίονας δύο γυμνὰ νήπια (Λητὼ μετὰ τῶν τέκνων;). Διατήρ. μετριωτάτη.

Β'. ΑΧΡΗΣΤΑ.

53-85. Χαλκ.—Τριάκοντα τρία διάφορα ἐφθαρμένα μικρᾶς διαμέτρου (0,10-0,14).

Ἀντίφελλος.

86. Χαλκ. 9.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΝ[Τ]. Δελφίς. Διατ. μετριωτάτη.

87. Χαλκ. 11.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Ὁμοίως. Διατήρ. μετριωτάτη.

Ἀρύκανδα.

88-89. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ ἀκτινοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἀπόλλων γυμνὸς ἱστάμενος. Διατήρ. μετριωτάτη.

Κράγος.

90. Χαλκ. 14.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κ—Ρ. Φαρέτρα καὶ τόξον. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Δ. μετρία.

91. Χαλκ. 14.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. ΛΥΚΙ / ΚΡ—Α. Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

Διὰς-Κράγος.

92. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. [ΔΙ].
Ὄπ. Λ—Υ / [Κ]—Ρ. Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

93. Χαλκ. 16.— Λ—Υ. Λύρα.
Ὄπ. Κ— . Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

Λίμυρα.

94. Χαλκ. 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Λ—Ι]. Κεραυνός. Διατήρ. μετριωτάτη.

Μασσίκυτος.

95-96. Χαλκ. 11-12.— Μ—Α. Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Λ—Υ / Μ—Α. Φαρέτρα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. μετρία.

97. Χαλκ. 21.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά. [Λ]—Υ.
Ὄπ. Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιά, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Δ. μετριωτάτη.

Μύρα.

98. Χαλκ. 22.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ κανονικῶν βοστρύχων πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Λύρα ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. μετριωτάτη.

99. Χαλκ. 20.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΜΥ. Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Διατήρ. κακή.

Πάταρα.

100-102. Χαλκ. 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ κανονικῶν βοστρύχων πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΛΥΚΙΩΝ / Π—Α. Τόξον καὶ φαρέτρα. Τὸ ὅλον ἐν τετραγ. ἐγκοίλῳ. Δ. μετρία.

103. Χαλκ. 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος κατενώπιον.
Ὄπ. ΠΑΤΑ.... Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος κατενώπιον Διατήρ. μετρία.

104. Χαλκ. 10.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Διατήρ. μετριωτάτη.

105. Χαλκ. 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετριωτάτη.

Τελμησσός.
106-107. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ Ἑρμοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Τ—Ε / [Λ]. Μυῖα ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατήρ. μετρία.

108. Χαλκ. 12.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Διατήρ. μετριωτάτη.

Τλῶς.
109. Χαλκ. 17.— Μορφὴ ἱσταμένη.
Ὄπ. ΛΥΚΙΩΝ / Τ—Λ Λύρα. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Δ. μετριωτάτη.

110. Χαλκ. 17.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη. Διατήρ. μετριωτάτη.

111. Χαλκ. 15.— Κεφαλὴ Ἀφροδίτης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΛΥΚΙΩΝ] / Τ—Λ. Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;) πρὸς δεξ. Τὸ ὅλον ἐν τετρ. ἐγκοίλ.

Χῶμα.
112. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΧΩ]. Ἵππευς πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

113. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ νεανικὴ πρὸς δεξιὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. Χ—[Ω]. Φαρέτρα (;). Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Δ. μετριωτάτη.

ΔΥΝΑΣΤΑΙ ΛΥΚΙΑΣ. *Περικλῆς.*
114. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ νεαροῦ Πανὸς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. . . ΠΕ . . Τρισκελές. Διατήρ. μετριωτάτη.

115. Χαλκ. 10.— Ἐμπρόσθιον ἥμισυ αἰγάγρου πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Τρισκελές. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΠΑΜΦΥΛΙΑ. *Πέργη.*
116. Χαλκ. 18.—Δίστυλος ἰωνικὸς ναός, ἐν ᾧ ἄγαλμα Περγαίας Ἀρτέμιδος. Ὑστερόσημον δεξιᾷ, ἐν ᾧ *τρισκελές.*
Ὄπ. [ΑΡΤΕΜ]ΙΔΟΣ / ΠΕΡΓΑΙΑΣ. Φαρέτρα καὶ τόξον. Διατήρ. μετρία.

117. Χαλκ. 19.— Προτομὴ πρὸς δ. Ῥωμαίου αὐτοκράτορος. Ἐπιγρ. περὶξ ἐξίτηλος.
Ὄπ. ΠΕΡΓΑΙΩΝ πέριξ μορφῆς ἀνδρικῆς ἱσταμένης κατενώπιον γυμνῆς μετὰ σκήπτρου. Διατήρ. μετριωτάτη.

118. Χαλκ. 29.— ΑΥ Κ Μ ΙΟΥ ϹΕΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟϹ ϹΕ πέριξ προτομῆς Φιλίππου νεωτέρου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Τρία ἀγγεῖα ἐπὶ τραπέζης μετὰ τριῶν ποδῶν.

Πτολεμαΐς.
119. Χαλκ. 11.— Προτομὴ Ἀπόλλωνος (;) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Βοῦς ἰνδικὸς πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΠΤΟ. Δ. μετριωτάτη.

Σίδη.
120. Χαλκ. 19.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Σίδη. Διατήρ. μετριωτάτη.

121. Χαλκ. 16.— Σίδη ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ο—(;). Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά. Διατ. μετριωτάτη.

ΠΙΣΙΔΙΑ. *Τερμησσός.*
122. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΤΕΡ κάτωθεν προτομῆς ἵππου πρὸς ἀριστερά, ἧς ὄπισθεν κεραυνός.

ΦΡΥΓΙΑ. *Κίβυρα.*
123. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ ἐφθαρμένη πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΙΒΥΡΑΤΩΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Βοῦς ἰνδικὸς πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατήρ. μετριωτάτη.

124-127. Χαλκ. 10-12.— Ἕτερα τέσσαρα ὅμοια μετριωτάτης ὡσαύτως διατηρήσ.

ΣΥΡΙΑ.
ΒΑΣΙΛΕΙΣ. *Ἀντίοχος Α'.*
128. Χαλκ. 15.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΑΝΤΙΟΧΟΥ. Ἀπόλλων γυμνὸς ἐπ' ὀμφαλοῦ πρὸς ἀρ. Δ. μετριωτάτη.

Ἀντίοχος Β'.
129. Χαλκ. 17.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Β]ΑΣΙΛΕΩ[Σ] / ΑΝΤΙΟΧ[ΟΥ]. Τρίπους. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΑΒΕΒΑΙΑ.
130. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Τρίπους. Διατήρ. μετριωτάτη.

131. Χαλκ. 14.— Κεφαλὴ βασιλίσσης μετὰ καλύπτρας πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Τρίπους. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΦΟΙΝΙΚΗ. *Ἄραδος.*
132. Χαλκ. 17.— Κεφαλὴ Τύχης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ρ ἄνω πρῴρας πρὸς ἀριστερά, ἐφ' ἧς *Ἀθηνᾶ Πρόμαχος.*

ΑΙΓΥΠΤΟΣ. *Πτολεμαῖος Α'.*

133. Χαλκ. 20.— Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου μετὰ δορᾶς ἐλέφαντος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ] ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ μετ' ἀναπεπταμένων κατὰ τὸ ἥμισυ πτερύγων. Μονογράφημα ἀριστ. Δ. μετριωτάτη.

134. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου μετὰ μακρᾶς κόμης καὶ διαδήματος πρὸς δ.
Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑ]ΣΙΛΕΩ]Σ. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων κατὰ τὸ ἥμισυ πτερύγων. Σύμβολον κράνος καὶ μονογράφημα. Δ. μετριωτάτη.

Πτολεμαῖος Β'

135. Χαλκ. 17.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΤΟΛ[ΕΜΑΙΟΥ] ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ. Μονογράφημα ἐξίτηλον. Διατήρ. μετριωτάτη.

136. Χαλκ. 12.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. [ΠΤΟΛ]ΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ὁμοίως. Σύμβολον τρίαινα.

ΑΒΕΒΑΙΑ. *Ἀπολλωνία.*

137. Χαλκ. 20.— Προτομὴ πρὸς δεξιά, ἀποτετριμμένη.
Ὄπ. ΑΠΟΛΛΩ / ΠΟΛΛΩ. Ἀπόλλων γυμνὸς ἱστάμενος, φέρων κλάδον (;).

138. Χαλκ. 10.— Προτομὴ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἔλαφος ἢ αἴξ πρὸς ἀριστερά. Ἄνω μηνίσκος. Διατ. μετριωτάτη.

139. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ Διὸς (;) πρὸς δεξιά, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀφροδίτης (;) πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

140. Χαλκ. 16.— Ἐφθαρμένοι τύποι ἑκατέρωθεν. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΟΛΩΣ ΑΧΡΗΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ.

141-159. Χαλκ.— Δέκα καὶ ἐννέα μικροῦ καὶ μετρίου μεγέθους διαφόρων πόλεων ὅλως ἄχρηστα ἕνεκα φθορᾶς.

ΡΩΜΑΪΚΑ. *Τραϊανὸς Δέκιος.*

160. Ἀργ. 21.— [IMP] C M Q TRAIANVS DECIVS AVG πέριξ προτομῆς αὐτοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. D-A-C-I-A πέριξ Δακίας ἱσταμένης, φερούσης σκῆπτρον. Δ. μετρία.

Γρατιανός.

161. Χαλκ. 19.— DN GRATIA—NVS PF AVG πέριξ προτομῆς αὐτοῦ πρὸς δ.
Ὄπ. CONCOR—DIA AVGGG πέριξ Ῥώμης καθημένης ἐπὶ θρόνου κατενώπιον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ANTA. Διατήρ. μετρία.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ. *Ἰωάννης Α' Τσιμισκῆς.*

162. Χαλκ. 28.— Προτομὴ Χριστοῦ κατενώπιον, φέροντος Εὐαγγέλιον.
Ὄπ. IhSh—XRISTЧS—[b]ASILЄЧ ·—bASILЄ · · . Διατήρ. μετρία.

Ἀδήλου αὐτοκράτορος.

163. Χαλκ. 25.— Αὐτοκράτωρ κατενώπιον ἱστάμενος, φέρων λάβαρον καὶ σταυροφόρον σφαῖραν.
Ὄπ. Ἀποτετριμμένον. Διάτρητον. Διατήρ. κακή.

ΑΡΑΒΙΚΟΝ.

164. Χαλκ. 9.—Μικρὸν νόμισμα ἔχον ἑκατέρωθεν ἀραβικὰς ἐπιγραφάς. Δ. μετριωτ.

Κ. Μ. Κ.

ΝΑ' *(6 Ἰουνίου 1908).*

Δῶρον Βασιλείου Ἀφεντάκη.

ΕΥΒΟΙΑ. *Εὐβοέων.*

1. Χαλκ. 21.— Ταῦρος κατακείμενος πρὸς ἀριστερά, οὗ ἄνωθεν ἀστήρ.
Ὄπ. ΕΥΒΟΕΩΝ. Δύο σταφυλαὶ παραλλήλως κείμεναι καὶ ἀπὸ ἑνὸς κλάδου κρεμάμεναι. Ἄνωθεν ἀστήρ. Διατήρ. καλή.

2. Χαλκ. 14.— Ταῦρος ἱστάμενος ἐπὶ γραμμῆς. Ἄνω ἀστήρ· μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ταύρου Λ.
Ὄπ. ΕΥΒΟΕΩΝ. Σταφυλὴ μετὰ κλάδου. Διατήρ. μετρία.

ΑΡΚΑΔΙΑ. *Μεγαλόπολις.*

3. Χαλκ. 14.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς ἀριστερά, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΜΕ—Γ. Πὰν γυμνὸς καθήμενος ἐπὶ βράχου. Ἑκατέρωθεν τὰ μονογραφήματα ΚΑΒ—ΦΑ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

ΝΒ' *(8 Ἰουνίου 1908).*

Δῶρον Γ. Γώγου, ἐξ Ἀλεξανδρείας.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΙ. *Πτολεμαῖος Α' Σωτήρ.*

1. Ἀργ. 27, γραμ. 12,55.— Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου μετὰ δορᾶς ἐλέφαντος πρὸς δεξιά
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω. Ἀθηνᾶ Πρόμαχος πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ ΑΤ—ΔΩΦ καὶ ἀετὸς (σύμβολον).=Σβορώνου, Νομίσματα Πτολεμαίων, Πίναξ V, 7. Διατ. μετριωτάτη.

2. Ἀργ. 28, γραμ. 13,30.—Ὁμοίως, ἀλλ' ὄπισθεν ἐν τῷ πεδίῳ κράνος, ἀετὸς καὶ ΗΡ, ἀριστερᾷ ἀστήρ.=Σβορῶνος, ἔ. ἀ., Πίναξ VI, 11. Δ. μετριωτάτη.

3. Χαλκ. 10.— Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου κερασφόρος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων πρὸς ἀρ.=Σβορώνου, Πίν. II, 35.

4. Χαλκ. 27.— Ἐφθαρμένον, οἷον τὸ παρὰ Σβορώνῳ X, 1-21.

5-8. Χαλκ. 16-20.— Τέσσαρα ἕτερα Πτολεμαίου Α' ἐφθαρμένα.

Πτολεμαῖος Β' Φιλάδελφος.

9. Χαλκ. 28.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ] ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων πρὸς ἀριστερὰ ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Ϛ, ἀσπὶς καὶ Χ.=Σβορώνου Πίν. XIII, 21. Διατήρ. μετριωτάτη.

10-13. Χαλκ. 26-28.— Ἕτερα τέσσαρα ὅμοια καὶ οἷα τὰ παρὰ Σβορώνῳ, Πίναξ XIII, 18-24. Διατήρ. μετριωτάτη.

14. Χαλκ. 40.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΒΑΣΙΛΕΩΣ]. Δύο ἀετοὶ ἐπὶ κεραυνοῦ μετὰ κλειστῶν πτερύγων πρὸς δεξιά. Ἐν μέσῳ τῶν σκελῶν τοῦ πρὸς ἀρ. ἀετοῦ Ψ. Σβορώνου, Πίν. XVII, 5-7. Διατήρ. μετριωτάτη.

15. Χαλκ. 23.— Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου μετὰ δορᾶς ἐλέφαντος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων πρὸς ἀριστερὰ ἐπὶ κεραυνοῦ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ χρονολογικὸν γράμμα ἀλφαβήτου ἑξίτηλον.=Σβορώνου, Πίν. XVII, 14-15. Δ. μετρία.

Πτολεμαῖος Γ' Εὐεργέτης.

16-23. Χαλκ. 37-38.— Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἄνω δεξιᾷ κέρας. Μεταξὺ τῶν σκελῶν χρονολογικὸν γράμμα ἑξίτηλον. Σβορώνου, Πίν. XXIX, 13. Διατήρ. μετριωτάτη.

24-25. Χαλκ. 26.— Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ μικρὸν κέρας. Μεταξὺ τῶν σκελῶν τοῦ ἀετοῦ μικρὸν κέρας. Σβορώνου, Πίν. XXIX, 13. Διατήρ. μετριωτάτη.

26-28. Χαλκ. 25.— Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου μετὰ δορᾶς ἐλέφαντος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ κλειστῶν πτερύγων. Τὸ κέρας δεξιᾷ ἄνω. Σβορώνου, Πίν. XXIX, 14. Διατήρ. μετριωτάτη.

29-33. Χαλκ. 21.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων. Σβορώνου, Πίν. XXIX, 15. Διατήρ. μετριωτάτη.

34. Χαλκ. 17.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως.=Σβορώνου, Πίν. XXIX, 16. Διατήρ. μετριωτάτη.

35. Χαλκ. 14.— Κεφαλὴ Πτολεμαίου Σωτῆρος δεξιᾷ.
Ὄπ. [ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ]. Κεφαλὴ Λιβύης πρὸς δεξιά. Σβορώνου, Πίν. XXXIV, 34. Διατήρ. μετριωτάτη.

Πτολεμαῖος Δ' Φιλοπάτωρ.

36-37. Χαλκ. 34-35.— Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ κέρας. Μεταξὺ τῶν σκελῶν τοῦ ἀετοῦ ΔΙ. Οἷον τὸ παρὰ Σβορώνῳ XXXIV, 18. Διατ. μετρία.

38-52. Χαλκ. 28-29.— Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος πρὸς δεξιά, ἧς ὄπισθεν Κ.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Ω/Σ, δεξιᾷ ΛΓ.= Σβορώνου, XLIII, 16. Διατηρήσεως τὸ πρῶτον καλῆς, τὰ δ' ἄλλα μετρίας καὶ μετριωτάτης.

53. Χαλκ. 24.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους μετὰ λεοντῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ ἀετὸς πρὸς δεξιά. Σβορώνου, XLIII, 17. Διατήρ. καλή.

54-68. Χαλκ. 20-23.— Δεκαπέντε ἕτερα ὅμοια (Κ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς), μετρίας καὶ μετριωτάτης διατηρήσεως.

69. Χαλκ. 21.— Κεφαλὴ Ἄμμωνος. ΚΡ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς.
Ὄπ. Ω/Σ καὶ ΛΔ. Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

70. Χαλκ. 23.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους μετὰ δορᾶς λέοντος πρὸς δεξιά. Κ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς.
Ὄπ. Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

Πτολεμαῖος Ε' Ἐπιφανής.

71-72. Χαλκ. 22.— Κεφαλὴ Ἀλεξανδρείας πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφή. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων. Σβορώνου, XL, 15. Διατήρ. μετριωτάτη.

73. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Ἴσιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων. Ἐπιγραφὴ ὁμοία. Κέρας δεξιᾷ ἄνω. Σβορώνου, XL, 15. Διατήρ. μετριωτάτη.

Πτολεμαῖος ϛ' Φιλομήτωρ.

74-85. Χαλκ. 26-28.— Κεφαλὴ Ἴσιδος στάχυσιν ἐστεμμένη πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Δ. Σβορώνου, XLVII, 11.

86-88. Χαλκ. 24.— Κεφαλὴ Ἀλεξανδρείας πρὸς δεξιὰ ἐν δορᾷ ἐλέφαντος. Ἐπιγρ. ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ.
Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ [ΒΑΣΙΛΕΩΣ]. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Δ. Σβορώνου, XLVIII, 17. Δ. μετρία.

89-105. Χαλκ. 30.— Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν πτερύγων πρὸς ἀριστερὰ ἐπὶ κεραυνῶν. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ δίκερας. Σβορώνου, XLVIII, 10. Διατήρ. μετρία καὶ μετριωτάτη.

106-107. Χαλκ. 26.— Ὁμοίως.=Σβορώνου, XLVIII, 11. Διατήρ. μετρία.

108-126. Χαλκ. 19-21.— Ὁμοίως.=Σβορώνου, XLVIII, 14. »

Πτολεμαῖος Η', Εὐεργέτης Β'.

127-129. Χαλκ. 12.—Τρία μικρὰ ἐφθαρμένα, ἔχοντα ἔνθεν μὲν κεφαλὴν Ἄμμωνος, ἔνθεν δ' ἀετὸν μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων.

Πτολεμαῖος ΙΑ'.

130-134.— Χαλκ. 12-13.— Κεφαλὴ Ἄμμωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β—Α. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων πρὸς ἀρ. Σβορώνου, LIX, 30.

Πτολεμαῖος ΙΓ', Αὐλητής.

135. Ἀργ. Τετράδραχμον, γραμ. 12,90.—Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α' Σωτῆρος πρὸς δ.
Ὄπ. [ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ] ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, φέρων κλάδον δάφνης ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ἰσιακὸν κόσμημα. Ἄνωθεν αὐτοῦ LIA. Σβορώνου, LXI, 9. Διατήρ. μετρία.

136. Ἀργ. Τετράδραχμον, γρ. 12,50.—Ὁμοίως, ἀλλὰ LIΓ. Σβορώνου, LXI, 11.

137. Ἀργ. Τετράδραχμον, γρ. 13,38.—Ὁμοίως, ἀλλὰ LIϛ. Σβορώνου, XLI, 14.

ΡΩΜΑΪΚΑ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΑΙΓΥΠΤΟΥ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ. *Νέρων.*

138. Κράμ. 26.— ΝΕΡΩ ΚΛ [ΑΥ ΚΑΙΣ ΣΕΒ ΓΕΡ]. Προτομὴ αὐτοῦ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΥΤΟ—ΚΡΑ. Προτομὴ Σεράπιδος πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ LI. Διατήρ. μετρία.

139-145. Κράμ. 24-26.— Ὁμοίως, ἀλλὰ LIA. Διατήρ. μετρία.

146-150. Κράμ. 25.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Προτομὴ Ἀλεξανδρείας πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ LIB. Διατήρ. μετρία.

Τραϊανός.

151. Χαλκ. 35.— · ΤΡΑΙΑΝ · CЄ—Β · ΓЄΡΜ · ΔΑΚΙΚ. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁ Τραϊανὸς ἐπὶ ἅρματος ἐλεφάντων πρὸς δεξιά. Ἔτος ἐξίτηλον.

152. Χαλκ. 25.— Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη. Κεφαλὴ Τραϊανοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Δέσμη σταχύων. Ἔτος ἐξίτηλον. Διατήρ. μετριωτάτη

Ἀδριανός.

153. Κράμ. 25.— ΑΥΤ ΚΑΙ—ΤΡΑΙ ΑΔΡΙ CЄΒ. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Σέραπις ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερά, L ΔΩΔЄΚΑΤ. Δ. μετρία.

Ἀντωνῖνος Εὐσεβής.

154. Κράμ. 24.— CЄΒ AVCЄ ΑΝΤΩΝΙΝΟC. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Νεῖλος κατακείμενος πρὸς ἀριστερά, φέρων κλάδον καὶ κέρας. LΚΓ.

155. Κράμ. 24.— CЄΒ ЄΥCЄΒ—ΑΝΤΩΝΙΝΟC. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ζεὺς καθήμενος ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερά. Περὶ αὐτὸν ἀετός. L–ΙΓ.

156. Κράμ. 24.— ΑΝΤΩΝΙΝΟC CЄΒ ЄVCЄΒ. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Τύχη ἱσταμένη LΙ—ς. Διατήρ. μετρία.

Μᾶρκος Αὐρήλιος (Αὔγουστος).

157. Κράμ. 24.— . . . . . ΑΝΤΩΝΙΝΟC. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξ.
Ὄπ. Τύχη ἐπὶ κλίνης πρὸς ἀριστερά. Ἔτος ἐξίτηλον. Διατ. μετριωτάτη.

Σεουῆρος Ἀλέξανδρος Αὔγουστος.

158. Κράμ. 26.— Α Κ ϟ : ΜΑΡ . . [ΑΛΕΞ] ΑΝΔΡ [ΟΣ]. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμόνοια ἱσταμένη. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ κλάδος. LΙΑ. Δ. μετριωτ.

Τρεβωνιανὸς Γάλλος.

159. Κράμ. 23.— Α Κ Γ ΟVΙΒ ΤΡЄΒ ΓΑΛΛΟC ЄVCЄΒ. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Εἰρήνη ἱσταμένη. L—Γ. Διατ. καλή.

Κλαύδιος Β', Γοτθικός.

160. Κράμ. 21.— ΑΥΤ Κ ΚΛΑΥΔ . . . Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Δικαιοσύνη καθημένη πρὸς ἀριστερά. LΒ. Διατήρ. μετρία.

161. Κράμ. 23.— ... ΚΛΑΥ—ΔΙΟϹ ϹΕΒ. Ὁμοίως.
Ὄπ. Ἀετὸς φέρων στέφανον πρὸς δεξιά. L—Γ. Διατήρ. καλή.

Αὐρηλιανός.

162. Κράμ. 20.— Α Κ Λ ΔΟΜ ΑΥΡΗΛΙΑΝΟϹ ϹΕΒ. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἀετὸς πρὸς δεξιά, φέρων κλάδον ἐπ' ὤμου καὶ διὰ τοῦ ῥάμφους στέφανον. L—Β. Διατήρ. μετρία.

163-166. Κράμ. 20-23.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ἀετὸς ἐν μέσῳ δύο σημαιῶν. LΔ. Διατήρ. καλή.

167-168. Κράμ. 20.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ἀετός. ΕΤΟΥϹ—Ε. Διατήρ. μετρία.

Σεβερῖνα.

169. Κράμ. 20.— ΟΥΛΠ ϹΕΥΗΡΙΝΑ ϹΕΒ. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἀετός. ΕΤΟΥϹ—S. Διατήρ. καλή.

170. Κράμ. 20.— Ὁμοίως. ΕΤΟΥϹ—· (;). Διατήρ. καλή.

Πρόβος.

171. Κράμ. 20.— Α Κ Μ ΑΥΡ ΠΡΟΒΟϹ ϹΕΒ. Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἀετός. L—Β. Διατήρ. μετρία.

172. Κράμ. 21.— Ὁμοίως, ἀλλὰ L—Γ. Διατήρ. καλή.

173-174. Κράμ. 20.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Νίκη βαίνουσα πρὸς δεξιά. LΕ. Διατήρ. καλή.

175-176. Κράμ. 18-20.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ἀετός. L—Ζ. Διατήρ. μετρία.

Νουμεριανὸς (Αὔγουστος).

177. Κράμ. 20.— Α Κ Μ Α ΝΟΥΜΕΡΙΑΝΟϹ ϹΕΒ. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ Νίκη βαίνουσα πρὸς δ., φέρουσα στέφανον καὶ κλάδον. ΕΤΟΥϹ-Γ.

Διοκλητιανός.

178. Κράμ. 21.— Α Κ Γ ΟΥ ΑΛ ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟϹ ϹΕΒ. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Δικαιοσύνη ἱσταμένη. L—Β. Διατήρ. μετρία.

179. Κράμ. 20.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Τύχη ἱσταμένη. ΕΤΟΥϹ—Γ.

180. Κράμ. 20.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ἀετός. Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

181-182. Κράμ. 20-21.—Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ὁμόνοια καθημένη πρὸς ἀριστερά. L—Δ. Διατήρ. μετρία.

Μαξιμιανός.

183. Κράμ. 20. — A K M A OV A MAΞIMIANOC CEB. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἀλεξάνδρεια ἱσταμένη, φέρουσα σκῆπτρον καὶ κεφαλὴν Σεράπιδος.

184. Κράμ. 19.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ὁμόνοια ἱσταμένη. LE. Διατήρ. μετρία.

185. Κράμ. 20.— MAΞIMIANOC CEB. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξ.
Ὄπ. Νίκη βαίνουσα πρὸς ἀριστερά. L—Ϛ. Διατήρ. μετρία.

186. Κράμ. 21.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ἡρακλῆς ἱστάμενος, φέρων νίκην καὶ ῥόπαλον. Ὁμοίως. Δ. μετρία.

ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ (ΑΡΜΕΝΙΑ). *Αὔγαρος Η'.*

187. Χαλκ. 23.— BAC—ΛCOЯ (;). Προτομὴ Αὐγάρου πρὸς δεξιὰ μετὰ τιάρας καὶ σκήπτρου. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Προτομὴ Κομμόδου ἢ Σ. Σεουήρου (;). πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΑΒΕΒΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ.

188. Χαλκ. 19.— AVTOK M ANT— ..... Κεφαλὴ γυμνὴ Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. MHTPO— ..... Τύχη ἱσταμένη (διάτρητον). Διατήρ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

ΝΓ' *(14 Ἰουλίου 1908).*

Δῶρον Ἀχιλλέως Σπυρίδου Διαμαντάρα.

ΙΩΝΙΑ. *Μίλητος.*

1. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Λέων πρὸς δεξιά, στρέφων τὴν κεφαλήν. Ἄνωθεν ἀστήρ. Δ. μετρία.

2. Χαλκ. 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος κατενώπιον.
Ὄπ. Λέων πρὸς δεξιά, στρέφων τὴν κεφαλήν. Διατήρ. μετριωτάτη.

Χίος.

3. Ἀργ. 12, γραμ. 2,90.— Σφὶγξ ἀποτετριμμένη.
Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διῃρημένον. *Ἔχει ἐγκοπήν.*

ΛΥΚΙΑ. *Κράγος.*

4. Χαλκ. 22.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Μορφὴ γυναικεία ἱσταμένη κατενώπιον ἀποτετριμμένη. Διατήρ. μετριωτάτη.

Μασσίκυτος.

5. Ἀργ. 17.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Μ—Α. Λύρα (κιθάρα). Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Ἀριστερᾷ σύμβολόν τι δυσδιάκριτον. Τεθραυσμένον νόμισμα. Διατ. μετριωτάτη.

Μύρα.

6. Χαλκ. 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΛΥΚΙΩΝ / Μ—Υ. Τόξον καὶ φαρέτρα. Τὸ ὅλον ἐν τετραγ. ἐγκοίλῳ. Δ. μετρ.

ΑΒΕΒΑΙΟΝ ΛΥΚΙΑΣ.

7. Χαλκ. 19.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κεφαλὴ ἀνδρικὴ πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΠΙΣΙΔΙΑ. *Τερμησσός.*

8. Χαλκ. 22.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΤΕΡ. Ἥμισυ πρόσθιον ἵππου πρὸς ἀριστερά. Δύο ὑστερόσημα, ὧν τὸ μὲν ἔχει λόγχην, τὸ δὲ κεραυνόν. Διατήρ. μετριωτάτη.

9. Χαλκ. 17.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφή. Ἵππος καλπάζων πρὸς ἀριστερά. Διατ. μετρία.

ΠΑΜΦΥΛΙΑ. *Ἀττάλεια.*

10. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Νίκη βαίνουσα πρὸς ἀριστερά. Δ. μετριωτάτη.

Πέργη.

11. Χαλκ. 14.— Σφὶγξ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΙΑΝΑΥΑ[Σ] / ΠΡΕΙ[ΙΑΣ]. Ἄρτεμις ἱσταμένη. Διατήρ. μετριωτάτη.

Πέργη. Μαξιμῖνος Θρᾷξ.

12. Χαλκ. 21.— Ἐπιγραφὴ πέριξ ἐξίτηλος. Προτομὴ Μαξιμιανοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΕΡ—ΓΗΣ. Προτομὴ τῆς πόλεως Πέργης πρὸς δεξ. Δ. μετριωτάτη.

ΚΙΛΙΚΙΑ. *Ταρσός.— Μαξιμῖνος* (;).

13. Χαλκ. 35.— Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη. Προτομὴ πρὸς δεξιὰ Μαξιμίνου (;).
Ὄπ. ΤΑΡΣΟΥ Μ[ΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ]. Ἀπόλλων Λύκειος γυμνός, φέρων τόξον καὶ ἐρίφιον. Ἐν τῷ πεδίῳ ἑκατέρωθεν Μ— · / Α (;)— · Δ. μετριωτάτη.

ΣΥΡΙΑ. *Ἀντίοχος Γ'.*

14. Ἀργ. 16.— Προτομὴ Ἀντιόχου μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΒΑ]ΣΙΛΕ[ΩΣ] [Α]ΝΤΙΟΧΟ[Υ]. Ἐλέφας πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

15. Χαλκ. 19.— Ἕτερον ἐφθαρμένον, ἔχον ὅμως δύο ὑστερόσημα εὐδιάκριτα (τὸ ἓν ἔχει λύραν). Διατήρ. κακή.

ΣΕΛΤΖΟΥΚΙΔΑΙ τοῦ Ἔρ. Ῥούμ.
Σουλεϊμὰν Β'.

16. Χαλκ. 31.— Ἱππεὺς βαίνων πρὸς δεξιά, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Τρίστιχος ἐπιγραφὴ ἀραβικὴ καλῶς διατηρουμένη, ἐν κύκλῳ σφαιριδ. B. M. C. Oriental coins. Vol. add. I—IV, N° 107ᵃ Διατ. μετρία.

ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ.

17-19. Χαλκ.— Τρία ἑλληνικὰ ὅλως ἄχρηστα.

20. Χαλκ. Ἐπάργυρον.— Τουρκικὸν νεώτερον ὅλως ἄχρηστον.

Κ. Μ. Κ.

ΝΔ' *(14 Ἰουλίου 1908).*

Εὕρημα Σπάρτης. Ἀνασκαφαὶ Ἀγγλικῆς Σχολῆς.

(Ἴδε The Annual of the British School at Athens N° XIV (1907/8) σελ. 149).

ΤΕΤΡΑΔΡΑΧΜΑ.

ΘΡΑΚΗ. *Λυσίμαχος.*

1. Ἀργ. 0,32, γραμ. 15,45.— Κεφαλὴ τοῦ ἀποθεωθέντος Ἀλεξάνδρου μετὰ κέρατος Ἄμμωνος καὶ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ—ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ. Ἀθηνᾶ Νικηφόρος, καθημένη πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστ. ΜΥΤ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΔΓ. Διατ. καλή.

2. Ἀργ. 0,28, γραμ. 15,60.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ὁμοία ἡμιεξίτηλος. Ὁ αὐτὸς τύπος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ΗΡ.

3. Ἀργ. 0,30, γραμ. 16,17.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἡμιεξίτηλος.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. *Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας.*

4. Ἀργ. 0,30, γραμ. 15,67.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Α]ΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ζεὺς ἀετοφόρος καθήμενος ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ σταφυλή, καὶ κάτωθεν αὐτῆς Ρ. Διατ. μετρία.

5. Ἀργ. 0,30, γραμ. 16,05.—Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ σφὶγξ καὶ Σ. Ὑπὸ τὸν θρόνον Φ. Διατήρ. μετρία.

6. Ἀργ. 0,28, γραμ. 13,70.—Ὁμοίως· ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ μακεδονικὸν κράνος. Ὑπὸ τὸν θρόνον $\frac{\text{ΑΡΠ}}{\text{ΚΕ}}$. Διατήρ. μετρία.

7. Ἀργ. 0,28, γραμ. 15,92.— Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ λαμπὰς χειρὸς καὶ Λ. Ὑπὸ τὸν θρόνον κάνθαρος. Ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Διὸς δίκρανον. Διατήρ. καλή.

8. Ἀργ. 0,25, γραμ. 16,30.— Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ τὰ αὐτά. Ὑπὸ τὸν θρόνον ἀστήρ. Διατήρ. μετρία.

9. Ἀργ. 0,25, γραμ. 16,60.— Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ἀστήρ. Ὑπὸ τὸν θρόνον ΜΥ. Διατήρ. μετρία.

10. Ἀργ. 0,28, γραμ. 15,60.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἀμυδρά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστ. Σ. Ὑπὸ τὸν θρόνον ΣΙ. Διατήρ. μετρία.

11. Ἀργ. 0,27, γραμ. 16,25.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστ. μορφὴ ἀνδρικὴ ἱσταμένη. Ὑπὸ τὸν θρόνον . . . . (;). Διατήρ. μετρία.

12. Ἀργ. 0,27, γραμ. 16,65.— Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ////Ι (;). Ὑπὸ τὸν θρόνον ΜΥΡΘ ἐν στεφάνῳ. Ἡ ἐπιγραφὴ [ΒΑΣΙ]ΛΕΩΣ κάτω ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Διατήρ. μετρία.

13. Ἀργ. 0,29, γραμ. 15,97.— Ὁμοίως. ΒΑΣΙΛΕΩΣ—[ΑΛ]ΕΞΑΝΔ[ΡΟΥ]. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ κεφαλὴ λύκου. Ὑπὸ τὸν θρόνον ΠΥ. Διατ. μετρία.

14. Ἀργ. 0,26, γραμ. 16,35.—Ὁμοίως. Οὐδὲν ἐν τῷ πεδίῳ. Ὑπὸ τὸν θρόνον ΜΙ. Ἐπιγραφὴ λίαν ἀμυδρά. Διατήρ. μετρία.

15. Ἀργ. 0,26, γραμ. 16,40.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΒΑΣΙ . . . ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ κράνος. Ὑπὸ τὸν θρόνον οὐδέν. Διατήρ. μετρία.

16. Ἀργ. 0,28, γραμ. 16,10.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΒΑΣΙ—ΛΕΩΣ—ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ τρίπους. Ὑπὸ τὸν θρόνον οὐδέν. Διατ. μετρία.

17. Ἀργ. 0,25, γραμ. 16,70. — Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἀμυδρὰ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστ. σύμβολον. Ὑπὸ τὸν θρόνον ΛΑ (;). Δ. μετρία.

18. Ἀργ. 0,25, γραμ. 16,42. — Ὁμοίως. Ἡ ὄπισθεν ὄψις ὅλως ἐφθαρμένη. Διατήρ. κακή.

Δημήτριος ὁ Πολιορκητής.

19. Ἀργ. 0,30, γραμ. 16,80. — Κεφαλὴ Δημητρίου κερασφόρος καὶ μετὰ διαδήματος.

Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ—ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. Ποσειδῶν ἔχων τὸν δεξιὸν πόδα ἐπὶ βράχου καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τῆς τριαίνης. Μονογράφημα ΕΚΦ ἀριστερ. ΔΡ δεξιᾷ. Διατήρ. καλή.

20. Ἀργ. 0,28, γραμ. 15,85. — Ὁμοίως, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ δευτέρου μονογραφήματος ΜΤ. Διατήρ. μετρία.

21. Ἀργ. 0,26, γραμ. 16,30.— Νίκη σαλπίζουσα, φέρουσα ἴκριον τροπαίου, ἱσταμένη πρὸς δεξιὰ ἐπὶ πρῴρας.

Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ κάτω, ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ποσειδῶν κραδαίνων τρίαιναν. Δ. μετριωτάτη.

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι.*

22. Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,47.—Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιὰ μετὰ κρίνους, κοσμουμένου διὰ καθέτων φύλλων ἐλαίας καὶ ἀνθεμίου. Φέρει ἐνώτιον.

Ὄπ. ΑΘ[Ε]. Γλαῦξ πρὸς δεξιὰ μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ὄπισθεν δὲ μηνίσκος καὶ θαλλὸς ἐλαίας. Διατήρ. μετρία.

23 Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,35.— Ὁμοίως, ἐξ ἄλλης σφραγῖδος. Ἐπιγραφὴ ΑΘ[Ε]. Διατήρ. μετρία.

24. Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,35— Ὁμοίως, ἐξ ἄλλης σφραγῖδος. Ἐπιγραφὴ ΑΘΕ. Διατήρ. μετρία.

25. Ἀργ. 0,21, γραμ. 16,60.— Ὁμοίως, ἐξ ἄλλης σφραγῖδος. Ἐπιγραφὴ ΑΘ[Ε]. Διατήρ. μετρία.

26. Ἀργ. 0,25, γραμ. 16,72.— Ὁμοίως, ἐξ ἄλλης σφραγῖδος. Ἐπιγραφὴ ΑΘΕ. Διατήρ. μετρία.

27. Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,80.— Ὁμοίως, ἐξ ἄλλης σφραγῖδος. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος.

28. Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,60.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ΑΘΕ.

29-30. Ἀργ. 0,22, γραμ. 16,65/16,57.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ Α[ΘΕ].

31-33. Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,50/16,42/16,75.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ΑΘΕ.

34-38. Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,70/54/75/60/85/80.—Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ΑΘ[Ε].

39. Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,80.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ΑΘΕ.

40-42. Ἀργ. 0,21, γραμ. 16,74/16,50/16,80.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ΑΘ[Ε].

43. Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,38.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη.

44-46. Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,86/16,36/16,95.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ΑΘΕ.

47. Ἀργ. 0,22, γραμ. 16,45.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ΑΘ[Ε].

48. Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,50.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ΑΘΕ. Διατήρ. μετριωτάτη.

49-51. Ἀργ. 0,25, γραμ. 16,55.— Ὁμοίως, ἐξ ἄλλης σφραγῖδος. Ἐπιγρ. ΑΘ[Ε].

52. Ἀργ. 0,23, γραμ. 16,85.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη.

53. Ἀργ. 0,25, γραμ. 16,34.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ΑΘ[Ε].

54. Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,65.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη.

55-58. Ἀργ. 0,24, γραμ. 16,77/16,40/16,75/16,02.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ΑΘΕ.

59. Ἀργ. 0,21, γραμ. 16,92.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη.

60-61. Ἀργ. 0,21, γραμ. 16,86/16,45.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ΑΘ[Ε].

62. Ἀργ. 0,22, γραμ. 16,75.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη.

63. Ἀργ. 0,21, γραμ. 16,65.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ Α[ΘΕ].
Διατήρ. μετριωτάτη.

ΛΑΚΩΝΙΚΗ. *Λακεδαίμων.*

64. Ἀργ. 0,29, γραμ. 15,65.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους, ἔχοντος λόφον, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Λ—Α. Ἡρακλῆς καθήμενος πρὸς ἀριστερὰ ἐπὶ βράχου, ἔχων ὑπεστρωμένην τὴν λεοντῆν, στηριζόμενος δ' ἐπὶ ῥοπάλου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄνω εἷς ἀστὴρ ἑκατέρωθεν. Διατήρ. μετρία.

65. Ἀργ. 0,30, γραμ. 16,05.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Λ—Α. Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

66. Ἀργ. 0,29, γραμ. 16,34. — Ὁμοίως, ἀλλὰ κεραυνὸς ὄπισθεν τοῦ βράχου. Διατήρ. καλή.

67. Ἀργ. 031, γραμ. 16,35.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ κεραυνοῦ. Διατήρ. καλή.

68. Ἀργ. 0,30, γραμ. 15,85.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ κεραυνοῦ καὶ ἄνευ ἀστέρων. Διατήρ. μετρία.

69. Ἀργ. 0,29, γραμ. 16,75.—Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ κεραυνοῦ καὶ ἀστέρων. Δ. καλή.

70. Ἀργ. 0,29, γραμ. 15,80.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετ' ἀστέρων. Διατήρ. καλή.

ΣΥΡΙΑ. *Σέλευκος Α' Νικάτωρ.*

71. Ἀργ. 0,29, γραμ. 16,50.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους ἐν προτομῇ πρὸς δεξ.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἐν τῷ ἐξέργῳ. ΣΕΛΕΥΚΟΥ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ζεὺς ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερά, φέρων σκῆπτρον καὶ ἀετόν. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ *δελφὶς* καὶ $\overline{\text{ΙΒ}}$. Ὑπὸ τὸν θρόνον μονογράφημα. Διατ. καλή.

Ἀντίοχος Α' Σωτήρ.

72. Ἀργ. 0,31, γραμ. 16,05.—Κεφαλὴ Ἀντιόχου Α' μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΑΝΤΙΟΧΟΥ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἀπόλλων γυμνὸς καθήμενος ἐπ' ὀμφαλοῦ μετὰ πλέγματος, φέρων τῇ δεξιᾷ βέλος καὶ τῇ ἀριστερᾷ τόξον. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ $\overline{\text{ΑΡ}}$, δεξιᾷ $\overline{\text{ΗΡ}}$. Διατήρ. καλή.

Ἀντίοχος Β' Θεός.

73. Ἀργ. 0,31, γραμ. 15,95.— Κεφαλὴ Ἀντιόχου Β' μετὰ διαδήματος πρὸς δεξ.
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφή. Ὅμοιος τύπος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ $\frac{\text{Κ}}{\text{ΜΗ}}$. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ἵππος βοσκόμενος. Διατήρ. καλή.

Ἀντίοχος Γ' ὁ Μέγας.

74. Ἀργ. 0,30, γραμ. 15,05.— Κεφαλὴ Ἀντιόχου Γ' μετὰ διαδήματος πρὸς δεξ.
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφή. Ὅμοιος τύπος. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ Φ.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ.
ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΙ. *Πτολεμαῖος Α' Σωτήρ.*

75. Ἀργ. 0,29, γραμ. 12,80. — Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α' μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ μετὰ κλειστῶν πτερύγων πρὸς ἀριστ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Α.
Σβορώνου, Τὰ νομίσματα τῶν Πτολεμαίων, Πίναξ VII, 18.

76. Ἀργ. 0,27, γραμ. 13,50.— Ὁμοίως τῷ προηγουμένῳ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ $\frac{\text{Ρ}}{\text{ΠΑΡ}}$. Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων ἐγκοπαὶ τραπεζικαί.=Σβορώνου, Πίναξ IX, 11. Διατήρ. μετρία.

77. Ἀργ. 0,26, γραμ. 13,25.—Ὁμοίως.=Σβορώνου, αὐτόθι ἀριθ. 211. Δ. μετρία.

78. Ἀργ. 0,27, γραμ. 13,60.— Ὁμοίως, ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ $\frac{\text{Ρ}}{\text{ΠΥ}}$. Ἐγκοπαὶ ἐπὶ τῆς ὄπισθεν ὄψεως.=Σβορώνου, IX, 13. Διατήρ. μετρία.

Πτολεμαῖος Β' Φιλάδελφος.

79. Χαλκ. 0,25, γραμ. 13,75.— Ὅμοιος τοῖς προηγουμένοις τύπος. Ἐπιγραφὴ ἀποτετριμμένη κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ $\frac{\text{ΕΥ}}{\text{ΚΛΕ}}$ Σβορώνου, Πίναξ XI, 2. Διατήρ. μετρία.

80. Ἀργ. 0,27, γραμ. 13,70.— Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ ἀσπίς, ἀριστερᾷ $\frac{\overset{\text{Π}}{\text{Ρ}}}{\text{ΔΩ}}$ Ἐγκοπαὶ ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως.=Σβορώνου, XII, 14. Δ. μετρία.

81. Ἀργ. 0,28, γραμ. 13,76.—Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Ϛ, δεξιᾷ ἐγκοπή. Σβορώνου, XIV, 2. Διατήρ. μετρία.

82. Ἀργ. 0,27, γραμ. 13,00.— Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ΣΙ. Σβορώνου, Πίναξ XXI, 3. Τεθραυσμένον κατὰ τὴν περιφέρειαν. Διατήρ. μετρία.

83. Ἀργ. 0,26, γραμ. 13,45.— Ὁμοίως. Σβορώνου, αὐτόθι. Διατήρ. μετρία.

84. Ἀργ. 0,27, γραμ. 13,40.— Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

85. Ἀργ. 0,27, γραμ. 13,36.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΣΩΤΗΡΟΣ. Ἀετὸς ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστ. ΣΙ/ΜΥΤ, δεξιᾷ ΛΒ. Διατήρ. μετρία.

86. Ἀργ. 0,28, γραμ. 13,66.— Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ΦΥ/Δ, ΚΙ. Ἴδε Σβορώνου αὐτόθι ἀριθ. Καταλ. 407α΄ σελ. 63 Διατήρ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

ΝΕ΄ *(30 Ἰουλίου 1908).*

Δῶρον Ἀχιλλέως Σπυρίδου Διαμαντάρα.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. *Ἀλέξανδρος Γ΄.*

1. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[Υ]. Τόξον, φαρέτρα καὶ ῥόπαλον. ΗΚ. Διατ. μετρία.

Δημήτριος Β΄.

2. Χαλκ. 16.—Μακεδονικὴ ἀσπίς, ἔχουσα ὡς ἐπίσημον κεφαλὴν νεαροῦ Ἡρακλέους.
Ὄπ. ΔΗΜΤΡ ἀριστερᾷ. Μακεδονικὸν κράνος. Δεξιᾷ κηρύκειον. Διατήρ. μετρία.

3. Χαλκ. 16.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Β—Α. Μακεδονικὸν κράνος. Διατήρ. μετρία.

ΒΟΙΩΤΙΑ. *Θεσπιαί.*

4. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ γυναικεία πρὸς δεξιά, φέρουσα πῖλον.
Ὄπ. ΘΕΣΠΙ—ΕΩΝ. Λύρα ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΒΙΘΥΝΙΑ. *Προυσίας.*

5. Χαλκ. 17.— Κεφαλὴ Προυσίου μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩ[Σ] / [Π]ΡΟΥΣΙ[ΟΥ]. Ἡρακλῆς ἱστάμενος, φέρων ῥόπαλον καὶ λεοντῆν. Δεξιᾷ κάτω W. Διατήρ. μετρία.

ΜΥΣΙΑ. *Πέργαμον.*

6. Χαλκ. 21.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Α]ΘΗΝΑ[Σ / ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ. Τρόπαιον. Δ. μετριωτάτη.

ΙΩΝΙΑ. *Ἔφεσος.*

7. Χαλκ. 14.— Μέλισσα ἐν στεφάνῳ. Ε—[Φ].
Ὄπ. Ἔλαφος πρὸς δεξιά. Ἐπιγραφὴ ἑξίτηλος. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΚΑΡΙΑ. *Καῦνος.*

8. Χαλκ. 12.— Ταῦρος κυρίσσων πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κ—Α. Σφὶγξ καθημένη πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

Κνίδος.

9. Χαλ. 12.— Κεφαλὴ Ἀφροδίτης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἑξίτηλος. Πρῷρα. Διατήρ. μετριωτάτη.

10. Χαλκ. 20.— Προτομὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΚΝΙΔΙ]ΩΝ—ΕΥΒΟΥΛΟΣ. Νίκη βαίνουσα πρὸς ἀριστερά.

ΝΗΣΟΙ ΚΑΡΙΑΣ. *Κῶς.*

11. Χαλκ. 23.— Κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΩΙΩΝ / ΝΙΚΟΜΗ. Ὄφις περὶ ῥάβδον. Διατήρ. μετρία.

ΛΥΚΙΑ. *Ἀντίφελλος.*

12-14. Χαλκ. 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΝΤΙΦ . . Δελφίς. Διατήρ. μετριωτάτη.

Ἀρύκανδα.

15. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ ἀκτινοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ρ. Ἀπόλλων ἱστάμενος παρὰ βωμόν, φέρων τόξον. Δ. μετριωτάτη.

16. Χαλκ. 20.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΡΥ. Πρόσθιον ἥμισυ ἵππου πρὸς ἀριστερά. Ὑστερόσημον κάτωθεν, ἐν ᾧ κεραυνός. Διατήρ. μετριωτάτη.

Βάλβουρα. Καλιγούλας.

17. Ἀργ. 17.— ΓΑΙΟϹ [ϹΕΒΑϹΤΟϹ]. Κεφαλὴ Καλιγούλα πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΛΒΟΥ—ΡΕΩΝ. Ἡρακλῆς ἱστάμενος, φέρων ῥόπαλον καὶ λεοντῆν.

Κάλυδνα.

18. Χαλκ. 10.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κ—Α. Λαμπάς. Διατήρ. μετρία.

Κράγος.

19-20. Χαλκ. 14.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κ—Ρ. Τόξον καὶ φαρέτρα. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Δ. μετρία.

21. Χαλκ. 14.— Κεφαλὴ Ἑρμοῦ πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Κηρύκειον. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

22. Χαλκ. 17.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς ἀριστερά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Φαρέτρα. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. μετρία.

Λίμυρα.

23. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΛΙ ΜΥ. Τόξον καὶ φαρέτρα. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

Μασσίκυτος.

24. Χαλκ. 14.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΛΥΚΙ / Μ—Α. Τόξον καὶ φαρέτρα. Διατήρ. μετρία.

25. Χαλκ. 14.— Κεφαλὴ Ἑρμοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Λ—Υ / Μ—Α. Πτερωτὸν κηρύκειον. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

26. Χαλκ. 21.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ ταινίας πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Μ—Α. Ἀπόλλων ἱστάμενος ἐν μακρῷ χιτῶνι, φέρων κλάδον καὶ τόξον.

27. Χαλκ. 21.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἀπόλλων ἱστάμενος ἐν μακρῷ χιτῶνι. Δ. μετρία.

28. Χαλκ. 20.— ΛΥΚΙ δεξιᾷ ἐκ τῶν κάτω. Προτομὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφ. Ἔλαφος ἐπὶ γραμμῆς πρὸς δ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλ. σφαιρ.

29. Χαλκ. 19.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος(;) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Μ . . δεξιᾷ ἐκ τῶν κάτω. Φαρέτρα, τόξον καὶ βέλος. Ἐν κύκλῳ σφαιρ.

30. Χαλκ. 20.— Ἕτερον ὅμοιον ἐφθαρμένον.

Μύρα.

31. Χαλκ. 20.— Λ—Υ. Προτομὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Μ—Υ. Προτομὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά. Διατ. μετριωτάτη.

Ξάνθος.

32. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΛΥΚΙ / Ξ—Α. Τόξον καὶ φαρέτρα. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

Πίναρα.

33. Χαλκ. 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΛΥΚΙ / Π—Ι. Τόξον καὶ φαρέτρα. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

34. Χαλκ. 14.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ι—Π. Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

Ποδαλία.

35. Χαλκ. 21.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΓΟΔ κάτωθεν καὶ ΔΑΛ ἄνωθεν προτομῆς ταύρου ὑβοῦ καὶ ἐν γόνασι πρὸς ἀριστερά. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. μετριωτάτη.

Τελμησσὸς καὶ Κράγος.

36. Χαλκ. 18.— Λ—Υ. Προτομὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΤΕΛ / Κ Ρ. Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.

Τλῶς.

37. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΛΥΚΙ / Τ—Λ. Τόξον καὶ φαρέτρα. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

38. Χαλκ. 19.— Λ—[Υ]. Προτομὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Τ—Λ. Προτομὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

Φάσηλις.

39. Χαλκ. 11.— Πρῷρα πλοίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΦΑΣΗ. Ἄνωθεν μονογράφημα ΤΚ. Πρύμνα πλοίου πρὸς ἀριστερά.

Χῶμα.

40. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΧΩ. Ἵππεὺς πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

ΛΥΚΙΑΣ ΔΥΝΑΣΤΑΙ. *Περικλῆς.*

41. Χαλκ. 12.— Κεφαλὴ νεαροῦ Πανὸς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Τρισκελές. ΠΑΡ . . Διατήρ. μετριωτάτη.

ΠΑΜΦΥΛΙΑ. *Πέργη. Ἀδριανός.*

42. Χαλκ. 14.— ΑΥΤ ΑΔΡΙ . . . Προτομὴ Ἀδριανοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΕΡ[ΓΑ]. Σφὶγξ πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

Σίδη.

43-45. Χαλκ. 17.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Σίδη. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. μετρία.

46. Χαλκ. 15.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Σ]ΙΔΗΤΩ[Ν]. Νίκη πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ σίδη.

ΠΙΣΙΔΙΑ. *Ἔτεννα.*

47. Χαλκ. 16.— Γυναικεία μορφὴ (Μαινάς;) βαίνουσα πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΕΤ—ΕΝ. Ἅρπη. Διατήρ. μετρία.

Τερμησσὸς ἢ Μείζων.

48-49. Χαλκ. 17.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΤΕΡ. Ἵππος τρέχων πρὸς ἀρ. Ἄνω δεξιᾷ ΙΑ. Ἐν τῷ δευτέρῳ ΙΓ.

50. Χαλκ. 26.— ΤΕΡ[ΜΗΣΣΕΩΝ]. Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΥΤΟΝ—ΟΜΩΝ. Τύχη ἱσταμένη. Διατήρ μετρία.

Τερμησσὸς Ἐλάσσων.

51. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Τ]ΕΡΜΗΣ / ΣΕΩΝ. Λύρα (κιθάρα). Διατήρ. μετρία.

ΛΥΔΙΑ. *Θυάτειρα.*

52. Χαλκ. 16.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΥΑΤΕΙ / ΡΗΝΩΝ. Διπλοῦς πέλεκυς. Διατήρ. καλή.

Τράλλεις.

53. Χαλκ. 20.— ΟΥΗΔΙΟΣ [ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ]. Κεφαλὴ γυμνὴ τοῦ Οὐηδίου πρὸς δ.
Ὄπ. ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ [ΠΑΡΑΣΙΟΥ]. Κεφ. Ἀπόλλωνος πρὸς δ. Ἐν κ. σφ.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΣΥΡΙΑΣ. *Τρύφων.*

54. Χαλκ. 18.— Κεφαλὴ Τρύφωνος μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιρ.
Ὄπ. [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] / [Τ]ΡΥΦΩΝΟΣ / [ΑΥ]ΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ. Κράνος μετὰ κέρατος αἰγάγρου. Δ. μετριωτάτη.

55-57. Χαλκ. 20, 12, 11.— Τρία ἑλληνικὰ ἐφθαρμένα.

Κ. Μ. Κ.

ΝΣ' (5 Αὐγούστου 1908).

Δῶρον τοῦ ἱερέως Θεοφίλου, ἐκ τῆς μονῆς Γιανωτᾶς, παρὰ τὴν Ἐλασσόνα.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. *Ἀλέξανδρος Γ'.*

1. Ἀργ. γραμ. 3,62.—Δραχμὴ συνήθων τύπων ἐφθαρμένη. Διάτρητος.

Κ. Μ. Κ.

ΝΖ' (16 Αὐγούστου 1908).

Δῶρον τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου.

1. Ἐκμαγεῖον γαλβανοπλαστικὸν τοῦ ἄλλοτ' ἐν τῇ νομισματικῇ συλλογῇ τῶν Παρισίων ἀποκειμένου μεγάλου χρυσοῦ νομίσματος τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Κ. Μ Κ.

ΣΥΛΛΑΒΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΚΤΗΜΑΤΩΝ

ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1907 - 1908

[Ὁ μὲν ἑλληνικὸς ἀριθμὸς δηλοῖ τὸ κεφάλαιον τοῦ καταλόγου, ὁ δὲ ἑπόμενος ἀραβικὸς εἶναι ὁ αὔξων].

Α΄. ΑΡΧΑΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΙΤΑΛΙΑ.

ΒΡΕΤΤΙΑ.

Ῥήγιον ΜΘ΄, 1.

ΘΡΑΚΗ.

Βυζάντιον Ζ΄, 1. Λ΄, 1.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΘΡΑΚΗΣ.

Λυσίμαχος ΙΓ΄, 14. ΝΔ΄, 1-3.

ΝΗΣΟΙ ΘΡΑΚΗΣ.

Θάσος ΙΓ΄, 12-13.

Ἴμβρος ΙΗ΄, 1.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Ἀμφίπολις ΙΓ΄, 8. Λ΄, 7-10.

Ἄφυτις Λ΄, 12.

Ἔδεσσα ΙΓ΄, 9. Λ΄, 13.

Θεσσαλονίκη ΙΓ΄, 10. Λ΄, 14-19.

Πέλλα Λ΄, 20-23.

Σκιώνη Λ΄, 24-26.

Φίλιπποι ΙΓ΄, 11. Λ΄, 27-28.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.

Φίλιππος Β΄ Λ΄, 29.

Ἀλέξανδρος Γ΄ ΙΓ΄, 1. ΚΖ΄, 1. Λ΄, 30-32. ΝΔ΄, 4-18. ΝΕ΄, 1. ΝΗ΄, 1.

Φίλιππος Γ΄ ΙΓ, 2.

Κάσσανδρος ΙΓ΄, 3-5. ΚΖ΄, 2.

Δημήτριος Πολιορκητὴς ΜΘ΄, 3-4. ΝΔ΄, 19 - 21.

Ἀντίγονος (Γονατᾶς ἢ Δώσων) ΜΘ΄, 5 - 6.

Δημήτριος Β΄ ΝΕ΄, 2-3.

Φίλιππος Ε΄ ΙΓ΄, 6-7. Λ΄, 33-36.

Περσεὺς ΜΘ΄, 7.

ΙΛΛΥΡΙΑ.

Δυρράχιον Θ΄, 18.

Ὠρικὸς Λ΄, 37.

ΗΠΕΙΡΟΣ.

Κοινὸν ΜΘ΄, 10.

Ἀμβρακία Θ΄, 19-21. ΜΘ΄, 11-22.

Ἄργος Ἐθετῶν ΛΓ΄, 1.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΗΠΕΙΡΟΥ.

Πύρρος Δ΄, 1.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ.

Κοινὸν ΙΓ΄, 15-18. ΜΘ΄, 8.

Γόμφοι ΜΘ΄, 9.

ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ.

Ἀλυζία Θ΄, 22.

Ἀνακτόριον Θ΄, 23-26.

Κόροντα Θ΄, 28.

Στράτος Θ΄, 27.

ΛΕΥΚΑΣ.

Θ΄, 16-17. ΜΘ΄, 23.

ΑΙΤΩΛΙΑ.

Κοινὸν ΙΔ΄, 1-34.

ΛΟΚΡΙΣ.
Λοκροὶ Ὀπούντιοι ΙΔ΄, 38-39.
ΦΩΚΙΣ.
Κοινὸν ΙΔ΄, 35-37.
ΒΟΙΩΤΙΑ.
Κοινὸν ΜΘ΄, 24.
Θεσπιαὶ ΝΕ΄, 4.
Θῆβαι ΛΒ΄, 1-2.
ΕΥΒΟΙΑ.
Ἐν γένει ΚΖ΄, 3. ΝΑ΄, 1-2.
Ἱστίαια ΙΓ΄, 19. ΜΘ΄, 41-42.
Χαλκὶς ΜΘ΄, 43.
ΑΤΤΙΚΗ.
Ἀθῆναι ΙΒ΄, 2-18. ΚΑ΄, 1-10. ΝΔ΄, 22-63. (Εἰσιτήρια θεάτρου) Δ΄, 2-3. (Μολύβδινα σύμβολα) ΚΗ΄, 1-7.
ΜΕΓΑΡΙΣ.
Μέγαρα ΙΒ΄, 1. ΜΘ΄, 25.
ΑΙΓΙΝΑ.
ΛΒ΄, 3-10. ΜΘ΄, 27.
ΚΟΡΙΝΘΙΑ.
Κόρινθος Θ΄, 1-15. Μ΄, 1-2. ΜΘ΄, 28-30.
ΦΛΕΙΑΣΙΑ.
Φλειοῦς ΙΔ΄, 40. ΜΘ΄, 40.
ΣΙΚΥΩΝΙΑ.
Σικυὼν ΙΔ΄, 41. ΜΘ΄, 31. Ν΄, 1.
ΑΧΑΪΑ.
Αἴγειρα ΙΔ΄, 42.
Πάτραι ΜΒ΄, 1. ΜΘ΄, 32-33.
ΗΛΙΣ.
Ἐν γένει ΜΘ΄, 34.
ΜΕΣΣΗΝΙΑ.
Μεσσήνη ΜΘ΄, 36.
ΛΑΚΩΝΙΚΗ.
Λακεδαίμων Μ΄, 3. ΜΘ΄, 35. ΝΔ΄, 64-70.
ΑΡΓΟΛΙΣ.
Ἄργος ΜΘ΄, 37.
ΑΡΚΑΔΙΑ.
Κοινὸν Η΄, 1.
Ἡραία ΜΘ΄, 38.
Μαντίνεια Μ΄, 4.
Μεγαλόπολις ΝΑ΄, 3.
Φενεὸς ΜΘ΄, 39.
ΚΡΗΤΗ.
Γόρτυνα Λ΄, 38.
Σύβριτα Λ΄, 39.
ΚΥΚΛΑΔΕΣ.
Δῆλος Ν΄, 2.
Μῆλος ΙΓ΄, 20.
Μύκονος ΛϛΓ΄, 1.
Σίφνος ΛΘ΄, 1.
ΠΟΝΤΟΣ.
Ἀμάσεια ΜΑ΄, 1.
Ἀμισὸς ΙΖ΄, 1-2.
ΠΑΦΛΑΓΟΝΙΑ.
Σινώπη ΛΕ΄, 1-2.
ΒΙΘΥΝΙΑ.
Νίκαια ΙΓ΄, 21.
Προυσίας ΝΕ΄, 5.
ΜΥΣΙΑ.
Κύζικος ΜΑ΄, 2.
Λάμψακος ΛΖ΄, 1.
Πάριον ΙΓ΄, 22. Λ΄, 40.
Πέργαμον ΝΕ΄, 6.
ΑΙΟΛΙΣ.
Κύμη ΙΓ΄, 23.
PROVINCIA ASIA ΜΒ΄, 2-3.
ΙΩΝΙΑ.
Ἐρυθραὶ ΛΔ΄, 1-4.
Ἔφεσος ΝΕ΄, 7.
Μίλητος ΝΓ΄, 1-2.
Φώκαια ΜΔ΄, 1.
ΝΗΣΟΙ ΙΩΝΙΑΣ.
Χίος ΜΗ΄, 1-2. ΝΓ΄, 3.
ΚΑΡΙΑ.
Καῦνος Ν΄, 3. ΝΕ΄, 8.
Κνίδος ΙϛΓ΄, 1-13. Ν΄, 4. ΝΕ΄, 9-10.
Μύλασα (Εὐπόλεμος) Ν΄, 5.
ΝΗΣΟΙ ΚΑΡΙΑΣ.
Κῶς Ν΄, 6-7. ΝΕ΄, 11.

Ῥόδος ΙϛΓ, 14-29.
Ν', 8-23.
ΛΥΔΙΑ.
Θυάτειρα ΝΕ', 52.
Καϋστριανοὶ Λ', 41.
Τράλλεις ΝΕ', 53.
ΦΡΥΓΙΑ.
Δοκίμιον ΙΗ', 2.
Κίβυρα Ν', 123-127.
Κοτιάειον ΜΓ', 1.
ΛΥΚΙΑ.
Ἐν γένει Ν', 24-85.
Ἀντίφελλος Ν', 86-87. ΝΕ', 12-14.
Ἀρύκανδα Ν', 88-89. ΝΕ', 15-16.
Βάλβουρα ΝΕ', 17.
Διὰς-Κράγος Ν', 92-93.
Κάλυνδα ΝΕ', 18.
Κράγος Ν', 90-91. ΝΓ', 4. ΝΕ', 19-22.
Λίμυρα Ν', 94. ΝΕ' 23.
Μασσίκυτος Ν', 95-97. ΝΓ', 5. ΝΕ', 24-30.
Μύρα Ν', 98-99. ΝΓ', 6. ΝΕ', 31.
Ξάνθος ΝΕ', 32.
Πάταρα ΙϛΓ, 31. Ν', 100-105.
Πίναρα ΝΕ', 33-34.
Ποδαλία ΝΕ', 35.
Τελμησσὸς Ν', 106-108.
Τελμησσὸς καὶ Κράγος ΝΕ', 36.
Τλῶς Ν', 109-111. ΝΕ', 37-38.
Φάσηλις ΝΕ', 39.
Χῶμα Ν', 112-113. ΝΕ', 40.
Ἀβέβαιον ΝΓ', 7.
ΔΥΝΑΣΤΑΙ ΛΥΚΙΑΣ.
Περικλῆς Ν', 114-115. ΝΕ', 41.
ΠΑΜΦΥΛΙΑ.
Ἀττάλεια ΝΓ', 10.
Πέργη Ν', 116-118. ΝΓ', 11-12. ΝΕ', 42.
Πτολεμαῖς Ν', 119.
Σίδη Ν', 120-121. ΝΕ', 43.
ΠΙΣΙΔΙΑ.
Ἔτεννα ΝΕ', 43.
Τερμησσὸς Ν', 122. ΝΓ', 8-9. ΝΕ', 40-51.
ΚΙΛΙΚΙΑ.
Σόλοι ΙΖ', 3.
Ταρσὸς ΙΖ', 4. ΝΓ', 13
ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ.
Καισάρεια ΙΖ', 5-10.
ΣΥΡΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ.
Σέλευκος Α' ΝΔ', 71.
Ἀντίοχος Α' Ν', 128. ΝΔ', 72.
Ἀντίοχος Β' Ν', 129. ΝΔ', 73.
Ἀντίοχος Γ' ΝΓ', 14-15. ΝΔ', 74.
Τρύφων ΝΕ', 54.
Ἀβέβαια Ν', 130-131.
ΚΟΜΜΑΓΗΝΗ.
Σαμόσατα ΜΓ', 2-3.
ΣΕΛΕΥΚΙΣ ΚΑΙ ΠΙΕΡΙΑ.
Ἀντιόχεια Λ', 42. ΜΒ', 4-6. ΜΓ', 4.
Ἀβέβαιον Συρίας Λ', 43.
ΦΟΙΝΙΚΗ.
Ἄραδος Ν', 132.
Μάραθος ΙϛΓ, 32.
Τύρος ΙϛΓ, 33.
ΓΑΛΙΛΑΙΑ.
Πτολεμαῖς ΜΒ', 7.
ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ.
Αὔγαρος Η' ΝΒ', 187.
ΣΑΣΣΑΝΙΔΑΙ.
Χοσρόης Β' (;) ΛΗ', 22.
ΑΙΓΥΠΤΟΣ.
ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΙ.
Πτολεμαῖος Α' Ν', 133-134. ΝΒ', 1-8. ΝΔ'. 75-78.
Πτολεμαῖος Β' Λ', 44. ΜΘ', 44. Ν', 135-136. ΝΒ' 9-15. ΝΔ', 79-86.
Πτολεμαῖος Γ' ΜΘ', 45-46. ΝΒ', 16-35.
Πτολεμαῖος Δ' ΝΒ', 36-70.
Πτολεμαῖος Ε' ΝΒ', 71-73.

Πτολεμαῖος ϛ' ΝΒ', 74-126.
Πτολεμαῖος Η' ΝΒ', 127-129.
Πτολεμαῖος ΙΑ' ΝΒ', 130-134.
Πτολεμαῖος ΙΓ' ΝΒ'. 135-137.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΑ.
ΜΒ', 8-10. ΜΘ', 48-49. ΜΘ', 50 (ἀβέβαιον).
Αἰγύπτου ἀβέβαια ΜΓ', 5. ΜΘ', 47.

Β'. ΡΩΜΑΪΚΑ

ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Αὔγουστος ΜΒ', 11.
Λιβία ΜΒ', 12.
Ἀγρίππας ΜΒ', 13.
Τιβέριος ΜΒ', 14.
Γερμανικὸς ΜΒ', 15.
Καλιγούλας ΜΒ', 16-17.
Νέρων ΜΒ', 18-19.
Οὐεσπασιανὸς ΛΗ', 1. ΜΒ', 20-24.
Δομιτιανὸς ΛΗ', 2. ΜΒ', 25-28.
Τραϊανὸς ΛΗ', 3. ΜΒ', 29.
Ἀδριανὸς ΛΗ', 4. ΜΒ', 30-36.
Ἀντωνῖνος Εὐσεβὴς ΜΒ', 37-40.
Ἀντωνῖνος καὶ Μᾶρκος Αὐρήλιος ΜΒ', 41.
Φαυστῖνα πρεσβυτέρα ΜΒ', 42.
Μᾶρκος Αὐρήλιος ΛΗ', 5. ΜΒ', 43-48.
Φαυστῖνα νεωτέρα ΜΒ', 49-51.
Λούκιος Οὐῆρος ΜΒ', 52-53.
Λουκίλλη ΜΒ', 54-57.
Κόμμοδος ΜΒ', 58.
Σεπτίμιος Σεουῆρος ΛΗ', 6-10. ΜΒ', 59-60.
Ἰουλία Δόμνα ΜΒ', 61-62.
Καρακάλλας ΛΗ', 11-13. ΜΒ', 63-65.
Πλαυτίλλα ΜΒ', 66.
Γέτας ΛΗ', 14. ΜΒ', 67.
Μακρῖνος ΜΒ', 68.
Διαδουμενιανὸς ΜΒ', 69.
Ἑλαγάβαλος ΛΗ', 15. ΜΒ', 70-72.
Σεουῆρος Ἀλέξανδρος ΛΗ', 17-19. ΜΒ', 73-75.
Ἰουλία Μαμαία Κϛ', 1. ΛΗ', 20. ΜΒ', 76-80.
Μαξιμῖνος Α' ΜΒ', 81-86.
Μάξιμος ΜΒ', 87.
Βαλβῖνος ΜΒ', 88-89.
Πουπιηνὸς ΜΒ', 90-94.
Γορδιανὸς Γ' ΛΗ', 21. ΜΒ', 95-126.
Φίλιππος πρεσβύτερος ΜΒ', 127-160.
Ὀτακιλία Σεουῆρα ΜΒ', 161-165.
Φίλιππος νεώτερος ΜΒ', 166-170.
Τραϊανὸς Δέκιος ΜΒ', 171-178.
Ἐτρουσκίλλα ΜΒ', 179-180.
Ὀστιλιανὸς ΜΒ', 181-182.
Τρεβωνιανὸς Γάλλος ΜΒ', 183-191.
Οὐολουσιανὸς ΜΒ', 192-198.
Οὐαλεριανὸς πρεσβύτερος ΜΒ', 199-205.
Μαρινιανὴ ΜΒ', 206.
Γαλλιηνὸς ΜΒ', 207-224.
Σαλωνῖνα ΜΒ', 225-227.
Οὐαλεριανὸς νεώτερος ΜΒ', 228-229.
Μακριανὸς νεώτερος ΜΒ', 230.
Κουίετος ΜΒ', 231.
Κλαύδιος Β' ΜΒ', 232.
Αὐρηλιανὸς ΜΒ', 233.
Πρόβος ΜΒ', 234. ΜΓ', 6-8.
Διοκλητιανὸς ΜΒ', 235-236.

Μαξιμιανὸς ΜΒ', 237.
Κωνστάντιος Α' ὁ Χλωρὸς ΚΒ', 1. ΜΒ', 238.
Ἑλένη Α' ΚΒ', 1α. ΜΒ', 239. ΜΓ',9.
Γαλέριος Μαξιμιανὸς ΜΒ', 240-243.
Γαλ. Οὐαλερία ΜΒ', 244.
Λικίνιος ΜΒ', 245.
Κωνσταντῖνος Α' ὁ Μέγας ΚΒ', 2-18. ΜΒ', 246-248.
Φαῦστα ΜΒ', 249-250.
Κρίσπος ΜΒ', 251-252.
Κωνσταντῖνος Β' ΚΒ', 19-20α. ΜΒ', 253.
Κωνστάντιος Β', ΚΒ', 21-35. ΜΒ', 254.
Ἰουλιανὸς Β' ΚΒ', 36-41.
Ἰοβιανὸς ΚΒ', 43.
Οὐάλης ΚΒ', 44-46. ΜΒ', 255.
Θεοδόσιος Α' ὁ Μέγας ΚΒ', 47-53.
Φλακκίλα ΜΒ', 256.

Γ'. ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ

Ἀρκάδιος ΚΒ', 54-60. ΜΒ', 257.
Θεοδόσιος Β' ΚΒ', 61-65.
Μαρκιανὸς ΚΒ', 66.
Πουλχερία ΚΒ' 67-68.
Λέων Α' ΚΒ', 69-72.
Ζήνων ΚΒ', 73-75.
Βασιλίσκος ΚΒ', 76-77.
Βασιλίσκος καὶ Μᾶρκος ΚΒ', 78.
Ἀναστάσιος Α' ΚΒ', 79-86.
Ἰουστῖνος Α' ΚΒ', 87-97.
Ἰουστινιανὸς Α' ΙΖ', 11. ΚΒ', 98-128. ΛΑ', 1-41. Μ', 5. ΜΓ', 10.
(Ἰουστινιανὸς Α' καὶ Ἀθαλάριχος ΚΒ', 129). [Αὐτόνομον Καρχηδόνος ΚΒ', 131).
(Θεοδᾶτος ΚΒ', 130).
Ἰουστῖνος Β' ΚΒ', 132.
Ἰουστῖνος Β' καὶ Σοφία ΚΒ', 134-145. ΛΑ', 42-126.
Τιβέριος Β' Κωνσταντῖνος ΚΒ', 146-149.
Μαυρίκιος Τιβέριος ΚΒ', 150-166. ΜΓ', 11.
Φωκᾶς ΚΒ', 167-175.
Φωκᾶς καὶ Λεοντία ΚΒ', 176-177.
Ἡράκλειος Α' ΚΒ', 178-184.
Ἡράκλειος Α' καὶ Ἡράκλειος Κωνσταντῖνος ΚΒ', 185-190.
Ἡράκλειος Α', Ἡράκλειος Κωνσταντῖνος καὶ Ἡρακλεωνᾶς ΚΒ', 191-3.
Κώνστας ΚΒ', 194-204.
Κώνστας Β' καὶ Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πωγωνᾶτος ΚΒ', 205-207.
Κώνστας Β', Κωνσταντῖνος Δ', Ἡράκλειος καὶ Τιβέριος ΚΒ', 208-215.
Κωνσταντῖνος Δ', Ἡράκλειος καὶ Τιβέριος ΚΒ', 216-219.
Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πωγωνᾶτος ΚΒ', 220-227.
Ἰουστινιανὸς Β' ΚΒ', 228-231.
Ἰουστινιανὸς Β' καὶ Τιβέριος ΚΒ',232.
Τιβέριος Γ' Ἄψίμαρος ΚΒ', 233-236.
Φιλιππικὸς Βαρδάνης ΚΒ', 237.
Λέων Γ' ΚΒ', 238-239.
Λέων Γ' καὶ Κωνσταντῖνος Ε' ΚΒ', 240-243.
Κωνσταντῖνος Ε' καὶ Λέων Δ' ΚΒ', 244.
Λέων Δ' καὶ Κωνσταντῖνος Ϛ' ΚΒ', 245-246.
Κωνσταντῖνος Ϛ' καὶ Εἰρήνη ΚΒ', 247-249.

Εἰρήνη ΚΒ', 250. ΛΕ', 3.
Νικηφόρος Α' καὶ Σταυράκιος ΚΒ', 251 - 252.
Μιχαὴλ Α' καὶ Θεοφύλακτος ΚΒ', 253 - 255.
Λέων Ε' καὶ Κωνσταντῖνος Ζ' ΚΒ', 256-265.
Μιχαὴλ Β' ΚΒ', 266.
Μιχαὴλ Β' καὶ Θεόφιλος ΚΒ', 267-272. ΛΘ', 2.
Θεόφιλος ΚΒ', 273-278.
Θεόφιλος, Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντῖνος ΚΒ', 279-281.
Θεόφιλος καὶ Μιχαὴλ ΚΒ', 282.
Μιχαὴλ Γ' καὶ Θεοδώρα ΚΒ', 283.
Μιχαὴλ Γ' ΚΒ', 284-286.
Μιχαὴλ Γ' καὶ Βασίλειος ΚΒ', 287.
Βασίλειος Α' καὶ Κωνσταντῖνος Η' ΚΒ', 288-294.
Βασίλειος Α', Κωνσταντῖνος καὶ Λέων ΚΒ', 295-296.
Λέων ϛ' ΚΒ', 297-309.
Λέων ϛ' καὶ Ἀλέξανδρος ΚΒ', 310-312.
Κωνσταντῖνος Ζ' καὶ Ζωὴ ΚΒ', 313-315. ΜΔ', 2.
Ῥωμανὸς Α' καὶ Χριστόφορος ΚΒ', 316.
Ῥωμανὸς Α', Κωνσταντῖνος Ζ', Στέφανος καὶ Κωνσταντῖνος ΚΒ', 317.
Ῥωμανὸς Α', Κωνσταντῖνος Ζ' καὶ Χριστόφορος ΚΒ', 318.
Κωνσταντῖνος Ζ' καὶ Ῥωμανὸς Β' ΚΒ', 319-323.
Ῥωμανὸς Β' (ἢ Ῥωμανὸς Α') ΚΒ', 324-337. ΜΕ', 1.
Νικηφόρος Β' Φωκᾶς καὶ Βασίλειος Β' ΚΒ', 338.
Νικηφόρος Φωκᾶς Δ', 4. ΚΒ', 339-341.
Ἰωάννης Α' Τσιμισκῆς ΚΒ', 342-347. Ν', 162.
Ἀνώνυμα (ἀπὸ Τσιμισκῆ μέχρι Ἰσαακίου Α' Κομνηνοῦ) ΚΒ', 348-377.
Βασίλειος Β' καὶ Κωνσταντῖνος Η' ΚΒ', 378-384.
Κωνσταντῖνος Η' ΚΒ', 385.
Ῥωμανὸς Η' ΚΒ', 386-389.
Μιχαὴλ Δ' ΚΒ', 390-391.
Κωνσταντῖνος Θ' ΚΒ', 392-398.
Θεοδώρα ΚΒ', 399-400.
Ἰσαάκιος Α' Κομνηνὸς ΚΒ', 401.
Κωνσταντῖνος Ι' ΚΒ', 402-404.
Κωνσταντῖνος Ι' καὶ Εὐδοκία ΚΒ', 405.
Εὐδοκία, Ῥωμανὸς Δ', Μιχαήλ, Κωνσταντῖνος καὶ Ἀνδρόνικος ΚΒ', 406-407.
Μιχαὴλ Ζ' ΚΒ', 408-411.
Μιχαὴλ Ζ' καὶ Μαρία ΚΒ', 412-415.
Νικηφόρος Γ' ὁ Βοτανειάτης ΚΒ', 416 - 422.
Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς ΙΔ', 43. ΚΒ', 423-437.
Ἰωάννης Β' Κομνηνὸς ΚΒ', 438-443.
Μανουὴλ Α' Κομνηνὸς ΚΒ', 444-467.
Ἀνδρόνικος Α' Κομνηνὸς ΚΒ', 468-470.
Ἰσαάκιος Β' Ἄγγελος ΚΒ', 471-475.
[Λατῖνοι αὐτοκράτορες Βυζαντίου]. Ἀνώνυμα ΚΒ', 476-486.
[Ῥοβέρτος de Courtenai] ΚΒ', 487-488.
Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος ΚΒ', 489-490.
Ἀνδρόνικος Β' Παλαιολόγος ΚΒ', 491-494.
Ἀνδρόνικος Β' καὶ Μιχαὴλ ΚΒ', 495-501.
Ἀνδρόνικος Β' καὶ Ἀνδρόνικος Γ' ΚΒ', 502.
Ἀνδρόνικος Γ' Παλαιολόγος ΚΒ', 503.
Μανουὴλ Β' Παλαιολόγος ΚΒ', 504-505.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΝΙΚΑΙΑΣ.
Ἰωάννης Βατάτζης ΚΒ', 506.
Θεόδωρος Βατάτζης Λάσκαρις ΚΒ', 507-510.
ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.
Ἰωάννης Ἄγγελος Κομνηνὸς ΚΒ',511.
ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ (ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ).
Ἰωάννης Α' Κομνηνὸς ΚΒ', 512-513.
Μανουὴλ Α' Κομνηνὸς ΚΒ', 514-516.
Ἰωάννης Β' Κομνηνὸς ΚΒ', 517.

Δ'.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ ΑΒΕΒΑΙΑ.
ΚΒ', 518-521. Ν', 163.
ΑΧΡΗΣΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ.
ΛΑ', 127-598 (καὶ ῥωμαϊκὰ τῶν τελευταίων αὐτοκρατόρων).
ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΑ.
ΙΗ', 3-4.
ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΝ ΦΥΛΑΚΤΑΡΙΟΝ Κ', 1.
ΓΟΤΘΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ (;). ΚΒ', 523.
ΙΤΑΛΙΑ (Μεσαίων).
ΠΡΙΓΚΙΠΕΣ ΝΟΡΜΑΝΔΟΙ κτλ. ΣΙΚΕΛΙΑΣ.
Ῥουγγιέρος Β' μέγας κόμης τῆς Σικελίας ΚΒ', 524.
Γουλιέλμος Α' ΚΒ', 525.
Ἑρρῖκος Ϛ' αὐτοκράτωρ ΚΒ', 526.
Ἑρρῖκος Ϛ' καὶ Φρειδερῖκος ΚΒ', 527.
Φρειδερῖκος βασιλεὺς ΚΒ', 528.
ΡΟΔΟΣ ΝΗΣΟΣ ΙϚ', 30.
ΑΡΜΕΝΙΑ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους.
Λέων Β' ΙΖ', 12.
Χετθοὺμ Α' ΙΖ', 13-14.
Χετθοὺμ Β' ΙΖ', 15-16.
Λέων Ε' ΙΖ', 17.
Κωνσταντῖνος Δ', 18-19.
Πέτρος Α' ΙΖ', 20.
ΑΒΕΒΑΙΟΝ. ΛΗ', 25.

Ε'. ΝΕΩΤΕΡΙΚΑ

ΙΣΠΑΝΙΑ.
Σταθμίον νομισμάτων Ϛ', 1.
ΓΑΛΛΙΑ.
Βαλεντία ΛΗ', 23-24.
Μασσαλία (νομισματόσημον ἐπὶ τῇ 25η ἑκατονταετηρίδι τῆς κτίσεως αὐτῆς) ΚΕ', 1.
ΙΤΑΛΙΑ.
Βενετία, Jacobo Contarini ΙΔ', 44.
ΙΤΑΛΙΑ. Βασίλειον.
Νομισματόσημον Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Μεδιολάνων 1906 ΚΔ', 1.
ΒΕΛΓΙΟΝ.
Λιέγη. Νομισματ. Δ. Ἐκθ. 1905 Γ', 1.
ΣΕΡΒΙΑ.
Νομισματόσημα Α', 1-4.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ.
Ἀσὰν Α' ΙΕ', 1.
Ἀβέβαιον ΚΒ', 522.
ΤΟΥΡΚΙΑ.
ΚΖ', 4-11. ΛΕ', 4. ΜΓ', 12. ΜϚ', 1.
ΤΟΥΡΚΟΙ ΔΥΝΑΣΤΑΙ Μ. ΑΣΙΑΣ ΜΑ', 3.
ΣΕΛΤΖΟΥΚΙΔΑΙ ΤΟΥ ΕΡ ΡΟΥΜ.
Σουλεϊμὰν Β' ΝΓ', 16.
ΑΡΑΒΙΚΑ ΚΟΥΦΙΚΑ.
ΚΘ', 1. ΛΗ', 26-28. Ν', 164.
ΜΩΑΜΕΘΑΝΙΚΟΝ ΑΒΕΒΑΙΟΝ.
ΜϚ', 2.

ΣΤ'. ΔΙΑΦΟΡΑ

ΣΥΜΒΟΛΑ. ΚΗ', 8-9. Λ', 45.

ΜΑΓΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ.

Λ', 48. ΜΒ', 258. ΜΓ', 13. ΜΖ', 1-7.

ΑΒΕΒΑΙΑ.

ΜΘ', 50. Ν', 137-140. ΝΒ', 188.

ΑΧΡΗΣΤΑ.

Ν', 149-159. ΝΕ', 55-57.

ΠΗΛΙΝΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΣΦΡΑΓΙΣ. Γ', 1.

ΧΑΛΚΗ. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΣΦΡΑΓΙΣ νεωτέρων χρόνων ΜΘ', 51.

ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΜΟΡΦΟΝ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΦΡΑΓΚΙΚΟΝ ΙΗ', 5.

ΓΑΛΒΑΝΟΠΛΑΣΤΙΚΟΝ ΕΚΜΑΓΕΙΟΝ.

Τὸ μοναδικὸν μέγα νόμισμα Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' τῆς Συλλογῆς Παρισίων τὸ ἀφανισθὲν ἤδη. ΝΖ', 1.

Κ. Μ. Κ.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Ἐν Κεφαλαίῳ Μ' ἀριθ. 2 γράφε: ΚΟΡΙΝΘΙΑ. Κόρινθος.

» » ΜΗ' ἀριθ. 3 ἀντὶ Ἀργ. γράφε Χαλκ.

» » ΜΒ'. Μετὰ τὸν αὔξοντα ἀριθμὸν 253 ὁ ἑπόμενος διορθωτέος: 254.

ΕΡΕΧΘΕΥΣ–ΑΘΗΝΑ

(Ἐπανόρθωσις βλαβέντος χωρίου παρ' Ἁρποκρατίωνι. Ἑρμηνεία εἰκόνος ἀναγλύπτου). — Πίναξ I.

Τὸ ὑπὸ τὴν γλῶσσαν: «*ἐπενεγκεῖν δόρυ ἐπὶ τῇ ἐκφορᾷ καὶ προαγορεύειν ἐπὶ τῷ μνήματι*» τεταγμένον ἑρμήνευμα τοῦ Ἁρποκρατίωνος, ἂν θεραπευθῇ δι' ἐπαναφορᾶς τῆς ἐν τῷ χειρογράφῳ γραφῆς «*παρακαταθέμενον*» εἰς ἣν θέσιν ὁ ἐκδότης ἀντικατέστησεν ἐν ἐνεστῶτι χρόνῳ τὴν μετοχὴν «*παρακαθήμενον*»,[1] παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν εἰκόνα τοῦ μετὰ Πανδίονα Ἐρεχθέως ὀρθίου, μετὰ καταπεπηγμένου τοῦ δόρατος ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς ἰδίας θυγατρὸς Πρόκριδος, τῆς ἀκοντίῳ βίαιον θάνατον ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς Κεφάλου εὑρούσης, εἰς σημεῖον τοῦ ἐν αὐτῷ πάθους, διότι νόμιμον ἐπρεσβεύετο οἱ ὅμαιμοι (οἱ τῷ γένει προσήκοντες) διὰ τοιούτου τρόπου νὰ καταδιώκωσι τοὺς φονεῖς.

«*Δημοσθένης κατ' Εὐέργου καὶ Μνησιβούλου ταῦτά φησιν ἐπὶ τοῦ βιαίως ἀποθανόντος. Ἴστρος δ' ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀτθίδων περὶ Πρόκριδος*[2] *καὶ Κεφάλου εἰπὼν γράφει ταυτί· «τινὲς δὲ ἐπὶ τοῦ τάφου δόρυ καταπεπηχότα τὸν Ἐρεχθέα φασὶ πεποιῆσθαι παρακαταθέμενόν τε καὶ τὸ πάθος σημαίνοντα, διὰ τὸ νόμιμον εἶναι τοῖς προσήκουσι τοῦτον τὸν τρόπον μετέρχεσθαι τοὺς φονέας»*.[3]

Εἰς τὴν αὐθαίρετον τοῦ κειμένου τούτου μεταβολὴν πρόδηλον ὅτι παρέσυρε τοὺς φιλολόγους διορθωτὰς ἡ ἀτελὴς ὑπ' αὐτῶν κατάληψις τῆς περιγραφομένης ἐν τῷ μνημονευομένῳ χωρίῳ τοῦ Ἴστρου κατὰ τὰ πατροπαράδοτα θέσμια πράξεως. Διότι ἄλλως ἀποβαίνει δυσεξήγητον τὸ παράδοξον, ὅτι ὁ καταπεπηχὼς τὸ δόρυ Ἐρεχθεὺς γίνεται ἐν ταὐτῷ καὶ παρακαθήμενος καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀναπαύσει δείκνυται σημαίνων τὸ πάθος «διὰ τὸ νόμιμον εἶναι τοῖς προσήκουσι *τοῦτον τὸν τρόπον* μετέρχεσθαι τοὺς φονέας».

«*Ἐπενεγκεῖν δόρυ ἐπὶ τῇ ἐκφορᾷ καὶ προαγορεύειν ἐπὶ τῷ μνήματι*». Αἱ λέξεις αὗται ἐλήφθησαν, καθ' ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ Ἁρποκρατίωνος, ἐκ τοῦ κατ' Εὐέργου καὶ Μνησιβούλου ἀθετουμένου λόγου τοῦ Δημοσθένους· ὁ δ' ἀνατρέχων εἰς τὰς παραγράφους 68 - 72 τοῦ λόγου τούτου μανθάνει, ὅτι ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βιαίου

---

[1] Harpocrationis Lexicon etc., ex recensione Gul. Dindorfii Oxonii MDCCCLIII. Ἴδε ἐν τόμῳ I (λέξεις τῶν δέκα ῥητόρων) σελ. 120 καὶ ἐν σημειώσεσιν· ἐν τόμῳ II (Annotationes) σελ. 231: «Παρακαταθέμενον] lege παρακαθήμενον. VA».

[2] Οὕτω τονιστέον τὸ ὄνομα.

[3] Παρὰ Σουΐδᾳ (ἐν τῇ λέξει) ἀπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος παραλαβόντι καὶ συντετμημένως ἐξενεγκόντι τὰ ἐν τῷ χωρίῳ εἰς λόγον πλάγιον, ὁ μὲν παρακείμενος «*καταπεπηχότα*» ἐγένετο ἀπαρέμφατος «*καταπεπηχέναι*», ἡ δὲ ἄλλη μετοχὴ «*παρακαθήμενον*» παρελείφθη.

θανάτου τῆς ἀπελευθέρου τίτθης αὐτοῦ ὁ εἰπὼν τὸν λόγον, μὴ διακρίνων καλῶς ἐν τῇ περιπλόκῳ ἐκείνῃ περιστάσει τὸ κατὰ τὰ πάτρια νόμιμα πρακτέον, ἦλθε πρὸς τοὺς *ἐξηγητάς*, τοὺς τὰ ἱερὰ τοῖς δεομένοις ὑποδεικνύοντας, ἐξηγουμένους καὶ διδάσκοντας,[1] ὅπως καταμάθῃ ὅ τι χρὴ ποιεῖν περὶ τούτων· «ἀκούσαντες δέ μου,— ἑξακολουθῶν λέγει, — οἱ ἐξηγηταὶ ταῦτα, ἤροντό με . . . Ἀποκριναμένου δέ μου αὐτοῖς . . . εἶπόν μοι· «ἡμεῖς τοίνυν σοι τὰ μὲν νόμιμα ἐξηγησόμεθα, τὰ δὲ σύμφορα παραινέσομεν, πρῶτον μὲν *ἐπενεγκεῖν· δόρυ ἐπὶ τῇ ἐκφορᾷ καὶ προαγορεύειν ἐπὶ τῷ μνήματι*, εἴ τις προσήκων ἐστὶ τῆς ἀνθρώπου, ἔπειτα *τὸ μνῆμα φυλάττειν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας*. Τὰ δὲ συμβουλεύομέν σοι κλπ.».

Ἦσαν ἄρα τὰ νόμιμα ἐπὶ *ἐκφορᾶς* καὶ *προαγορεύσεως* (ἢ *προρρήσεως*) τρία· τὸ ἐπιφέρειν δόρυ ἐπὶ τῇ ἐκφορᾷ·—τὸ προαγορεύειν ἐπὶ τῷ μνήματι τοῦ κηδευθέντος· καὶ προσέτι τρίτον,— κατ᾽ ἐπέκτασιν τοῦ χρονικοῦ ὁρίου *ἐκφορᾶς* καὶ *προαγορεύσεως*, ὅπερ ἐνδιαλαμβάνεται κατὰ πρώτην ὄψιν ἐν τῇ ἐξεταζομένῃ γλώσσῃ,— τὸ φυλάττειν τὸ μνῆμα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ἐξ οὗ καὶ καταφανὲς τὸ μόνιμον τῆς ἐπὶ τοῦ τάφου καταπήξεως τοῦ ἐπενεχθέντος δόρατος εἰς τελείαν πλήρωσιν τῆς νομίμου συμβολικῆς πράξεως τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱερῶν ἐθίμων ὑπαγορευομένης.

Τοῦτο δ᾽ ἄλλως τε καὶ αὐτὸ τὸ ῥῆμα ᾧ ἐχρήσατο ὁ Ἴστρος ἐν τῷ μνημονευομένῳ χωρίῳ δεικνύει· διότι τὸ «*καταπήγνυμι*» παραλαμβάνεται πάντοτε ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ μονίμως, σταθερῶς ἐμπηγνύειν.[2] Διὰ τοῦτο δ᾽ ἴσως καὶ παρεῖλκεν ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπὸ τοῦ Σουΐδα παραμεληθείσης λέξεως «*παρακαταθέμενον*», τῆς εἰδικώτερον δηλωτικῆς ἀφέσεως ἐπὶ τοῦ μνήματος τοῦ ἐμπηχθέντος δόρατος εἰς διαρκὲς σημεῖον τῆς γενομένης προαγορεύσεως, εἰ μὴ καὶ ἐπὶ πλέον, πάντως ὅμως

---

[1] *Πολυδ.* Η′ 124.— *Ἡσύχιος* ἐν λ. *ἐξηγητής*.— *Ἁρποκρατίων* ἐν τῇ αὐτῇ λέξει.— *Σουΐδας* ἐν λλ. *ἐξηγητής, ἐξηγηταί, ἐξηγητής*.

[2] Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἁπλοῦν «*πήγνυμι*». Ἴδε ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τὸ πλῆθος τῶν παραδειγμάτων εἰς τὰ λεξικά. Ἀλλ᾽ ἰδίως τὰ παρὰ Σοφοκλεῖ (*Αἴαντος*, 815 ἐπ.) ἐπὶ ξίφους λεγόμενα. *Ὁ μὲν σφαγεὺς ἔστηκεν ᾗ τομώτατος* | . . . . | *ἔπηξα δ᾽ αὐτὸν εὖ περιστείλας ἐγώ*. Ὁ μακρὸς οὗτος μονόλογος ὑπ᾽ οὐδενὸς μέχρι τοῦδε παρετηρήθη, καθ᾽ ὅσον ἐγὼ γινώσκω, ὅτι πληροῖ δύο τέλη· *προσφωνήσεως θνήσκοντος* καὶ *προρρήσεως αἰτουμένου δίκην ἐπὶ φόνῳ*. Διὸ τοῦτο δὲ καὶ ξενιζόμενος ὁ ἀρχαῖος σχολιαστής, ὅτι παρὰ τὸ εἰωθὸς «τὰ πεπραγμένα δι᾽ ἀγγέλων ἀπαγγέλλειν», ἐνταῦθα ὁ Αἴας «εὐτρεπίσας τὸ ξίφος ῥῆσίν τινα πρὸ τοῦ θανάτου προφέρεται», τοῦτο μὲν εἰκάζει ὅτι ἐπειδὴ ὁ Αἰσχύλος ἐν Θρῄσσαις προέλαβεν οὕτω τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Αἴαντος ν᾽ ἀπαγγείλῃ, «ἴσως καινοτομεῖν βουλόμενος καὶ μὴ κατακολουθεῖν ἑτέρου (ὁ Σοφοκλῆς) ὑπ᾽ ὄψιν ἔθηκεν τὸ δρώμενον» ἢ (ἵνα, λέγει, μὴ κατηγορήσῃ τοῦ ἀνδρὸς εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε) «μᾶλλον ἐκπλῆξαι βουλόμενος»· τοῦτο δὲ λόγον εἰς τὸ πρᾶγμα εὑρίσκει, ὅτι ἄλλως «γέλοιον ἦν κωφὸν εἰσελθόντα περιπεσεῖν τῷ ξίφει». Ἀλλ᾽ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ Αἰσχύλου, γνῶσται τῶν πατρίων, καλῶς ἀντελαμβάνοντο τὴν ἐν τῇ συνθέτῳ διασκευῇ τοῦ ποιητοῦ διπλῆν ἔννοιαν· τὸ μὲν ξίφος πεπηγμένον· ἀλλὰ καὶ περιεσταλμένον, ὃ ἐστὶν ἐστηριγμένον, εἰς τρόπον ὥστε καὶ ὡς ὄργανον διαρρήξεως τῆς πλευρᾶς τοῦ ἥρωος νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς σύμβολον προκλήσεως φονικῆς δίκης κατὰ τῶν Ἀτρειδῶν, αὐτῶν ἐν τῇ προαγορεύσει κηρυσσομένων αἰτίων τοῦ βιαίου τοῦ αὐτόχειρος θανάτου. «*Καλῶ δ᾽ ἀρωγοὺς τὰς ἀεί τε παρθένους* | *ἀεὶ δ᾽ ὁρώσας πάντα τὰν βροτοῖς πάθη* | *σεμνὰς Ἐρινῦς τανύποδας μαθεῖν ἐμὲ* | *πρὸς τῶν Ἀτρειδῶν ὡς διόλλυμαι τάλας*. | *Ἴτ᾽, ὦ ταχεῖαι ποίνιμοι τ᾽ Ἐρινύες*, | *γεύεσθε, μὴ φείδεσθε πανδήμου στρατοῦ*».

κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τεταγμένης τῷ προσήκοντι τριημέρου φυλάξεως, καὶ εἰς ἔμπεδον βεβαίωσιν τῆς κατὰ τὰ κρατοῦντα νόμιμα ἀρξαμένης διώξεως τοῦ φονέως.[1]

Ἡ εἰκὼν ἡ δεικνύουσα τὸν Ἐρεχθέα «καταπεπηχότα» καὶ «καταθέμενον» τὸ δόρυ ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Πρόκριδος ἐμφανίζει τὸν πατέρα, τὸν ἀρχηγὸν τοῦ γένους, προαγορεύοντα ἐπὶ τῷ μνήματι, κατὰ τὰ παμπάλαια τοῦ Διὸς θέσμια, δίωξιν τοῦ φονέως πρὸς ἀντίτισιν φονικήν.

. . . . . Διόθεν
τῇδε τελευτᾶν
ᾗ τὸ δίκαιον μεταβαίνει
. . . . . .
Ἀντὶ δὲ πληγῆς φονίας φονίαν
πληγὴν τινέτω. Δράσαντι παθεῖν,
τριγέρων μῦθος τάδε φωνεῖ.[2]

Διὰ τοῦτο δὲ τοῦ κηρυσσομένου τιμωροῦ φόνου τὸ σύμβολον ἐπήγνυτο μόνιμον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ βιαίως θανόντος·

δι' αἵματ' ἐκποθένθ' ὑπὸ χθόνος τροφοῦ
τίτας φόνος πέπηγεν οὐ διαρρύδαν.[3]

Τὸ ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀτθίδων ὑπὸ τοῦ Ἴστρου περὶ τῆς πεποιημένης τῷ Ἐρεχθεῖ εἰκόνος λεγόμενον ἀνεφέρετο διὰ τὸ εἰκονιζόμενον εἰς τοὺς παλαιοτάτους χρόνους, τοὺς χρόνους καθ' οὓς παραδόσεις ἀνημέρου βίου, ῥυθμισθεῖσαι πρὸς δεισιδαίμονας στοχασμούς, ἔπλασαν ἄγραφον δίκαιον ἀντιποιούμενον θείας ἀρχῆς. Ἐπιστεύετο τότε ὅτι ὑπὸ γῆς εἰσακούοντες τῆς προσευχῆς οἱ χθόνιοι δαίμονες, προεξάρχοντος τοῦ Διός, κάτωθεν ἀναπέμποντος «ὑστερόποινον ἄταν», ἤρχοντο ἀρωγοὶ εἰς τὸν ἐκ τοῦ γένους ἐπικαλούμενον αὐτοὺς καὶ λέγοντα·

δίκαν ἐξ ἀδίκων ἀπαιτῶ.

Δίκη δὲ προσηγορεύετο ἡ αὐτοδικία, ἡ

ὀλέθριον πνέουσ' ἐν ἐχθροῖς κότον

«δολιόφρων» καὶ «βαρύδικος» ποινή.

Αἷμα ἀνθ' αἵματος αὐτοχειρὶ ὑπ' αὐτοδικοῦντος χεόμενα, κατὰ δοξαζομένην θείαν παραχώρησιν τοῦ τοιούτου αἰτήματος πρὸς τὸν δίκην ἀπαιτοῦντα· τοιοῦτον νόμον ἀγρίας ἐκδικήσεως ἀπεστρέφετο ἀποστέρξασα ἡ τοὺς «τριγέροντας» ἐκείνους χρό-

[1] Αἱ τρεῖς ἡμέραι λογιστέαι ἀπὸ τῆς ἐκφορᾶς καὶ ἐνταφιάσεως, αἵτινες ἐγίνοντο τὴν τρίτην ἀπὸ τοῦ θανάτου, τὴν ἐπιοῦσαν τῆς *προθέσεως*. Τὴν δ' ὑστεραίαν τῆς ταφῆς καθῄρετο ἡ οἰκία καὶ μόνον μετὰ τὴν τοιαύτην κάθαρσιν τοῦ μιάσματος, ἤτοι τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ταφῆς, συνεχωρεῖτο ἡ *φόνου ἀπογραφή*, μεθ' ἣν ὁ γραφεὶς εἴργετο τῶν νομίμων, κατὰ τὰ ἐν τῷ *περὶ τοῦ χορευτοῦ* λόγῳ τοῦ Ἀντιφῶντος (21, 34, 37).

[2] Αἰσχύλου, Χοηφόρων στ. 306 - 314. Καὶ ἐν στίχοις 400 - 402: .... φονίας σταγόνας | χυμένας ἐς πέδον ἄλλο προσαιτεῖν | αἷμα· βοᾷ γὰρ λοιγὸς Ἐρινύν.— [3] Αὐτόθι, στ. 66-67.

νους διαδεχθεῖσα ἡμέρωσις τῶν ἠθῶν, ὅσον καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀρκαδικοῦ Λυκαίου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Διὸς τελουμένας ἀνθρωποφάγους θυσίας.

Οἱ τῶν τρωϊκῶν χρόνοι, ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ, εἶδον ἀπροσδοκήτως ὑπὸ θείων χειρῶν ἐκκλεπτόμενον καὶ διὰ τοῦ αἰθέρος μετάρσιον εἰς Ταυρίδα πεμπόμενον τὸ τελευταῖον ἴσως ἀνθρώπειον σφάγιον, τὴν Ἰφιγένειαν, ὅπως ἐκεῖ εἰς ἐξιλασμὸν ὡς ἱέρεια δουλεύσῃ εἰς τὴν σώτειραν Ἄρτεμιν, προκαταρχομένη μόνον, ἀλλὰ μετὰ φρίκης, τῶν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ταυροπόλου ἀνθρωπείων σφαγῶν. Οἱ δ' εὐθὺς μετὰ τὰ τρωϊκὰ χρόνοι εἶδον τὴν ἐπὶ χρησμῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπ' ἄλλης ἑλληνίδος θεᾶς, τῆς Ἀθηνᾶς, διὰ τοῦ Ὀρέστου ἐλευθέρωσιν καὶ ἐπαναγωγὴν τῆς Ἰφιγενείας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἐν Βραυρῶνι τῆς Ἀττικῆς θυηπολῇ τῇ Ἀρτέμιδι, ἀρκουμένη ἐφεξῆς εἰς μόνην τὴν κατὰ τὸν ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς εἰσαχθέντα καινὸν νόμον συμβολικὴν παράστασιν ἀνθρωποθυσίας.[1]

Ἀλλά, κατ' αὐτοὺς τούτους τοὺς μετὰ τὰ τρωϊκὰ χρόνους, ἡ παράδοσις ἐδέχετο τὸν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος ὄργανον τῆς προνοίας τῶν θείων ἀδελφῶν, Ἀθηνᾶς καὶ Ἀπόλλωνος, πρὸς εἰσαγωγὴν καινῶν δογμάτων ἡμέρου δικαιοσύνης. Καὶ ἐνταῦθα πάλιν βλέπομεν τὸν ἐν Δελφοῖς χρησμῳδὸν ἀσφαλῶς κατευθύνοντα τὰ διαβήματα τοῦ προσφιλοῦς Ὀρέστου μετὰ τὸν γενόμενον καθαρμόν·

μολὼν δὲ Παλλάδος ποτὶ πτόλιν
ἵζου παλαιὸν ἄγκαθεν λαβὼν βρέτας·
κἀκεῖ δικαστὰς τῶνδε καὶ θελκτηρίους
μύθους ἔχοντες μηχανὰς εὑρήσομεν,
ὥστ' ἐς τὸ πᾶν σε τῶνδ' ἀπαλλάξαι πόνων.[2]

Ταῦτα δ' ἐν ᾧ τὰς ἀγρίως τὸν Ὀρέστην διωκούσας Ἀράς, τὰς Ἐρινῦς, ὑβριστικῶς μακρὰν τῶν ἱερῶν αὐτοῦ δωμάτων ἀποπέμπει, ἐκεῖ ὅπου

. . . . . καρανιστῆρες ὀφθαλμωρύχοι
δίκαι σφαγαί τε.[3]
Ἔξω, κελεύω, τῶνδε δωμάτων τάχος
. . . . . .
Χωρεῖτ' ἄνευ βοτῆρος αἰπολούμεναι·
ποίμνης τοιαύτης δ' οὔ τις εὐφιλὴς θεῶν.[4]

Ἐκεῖ δέ, ἐν τῇ πόλει τῆς Παλλάδος, ἐν τῷ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχαίῳ οἴκῳ τῆς θεοῦ, ὁ Ὀρέστης καθίσας καὶ ἐνηγκαλισμένον ἔχων τὸ παλαιὸν εἴδωλον,

σεμνὸς προσίκτωρ ἐν τρόποις Ἰξίονος,

εὐθὺς ἀμέσως εὐτυχεῖ ἀπὸ στόματος τῆς θεᾶς ν' ἀκούσῃ ὑπόσχεσιν κρίσεως ἐνδίκου.[5]

---

[1] Ἴδε Εὐριπίδου *Ἰφιγένειαν τὴν ἐν Ταύροις* καὶ ἔπιθι *Ἀθηνᾶς*, τόμον ΙΔ' (1901), σ. 124 - 125.
[2] Αἰσχύλου Εὐμενίδων στ. 79-83.
[3] Αὐτόθι ἐν στ. 186 - 7.
[4] Αὐτόθι 179 καὶ 196 - 7. Πβλ. καὶ στίχον 644: «ὦ παντομισῆ κνώδαλα, στύγη θεῶν».
[5] Ἕξω, διαιρεῖν τοῦτο πρᾶγμ' ἐτητύμως | ὅρκων περῶντας μηδὲν ἐκδίκοις φρεσίν. Αὐτόθι, στ. 488 - 489.

Καὶ ἀντέτειναν μὲν καὶ πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν αἱ Ἐρινύες, θερμαὶ συνήγοροι τοῦ παμπαλαίου καθεστῶτος, ὡς πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα πρότερον, ἀλλ' ὑπὸ τῶν λόγων αὐτῆς ἡττηθεῖσαι καὶ εὐλαβηθεῖσαι τὸ ἀξίωμα τῆς θεᾶς κατ' ἀνάγκην ἐδέχθησαν τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν δικαίαν κρίσιν αὐτῆς.

Νῦν καταστροφαὶ νέων
θεσμίων . . . . . .
Ἰώ, θεοὶ νεώτεροι, παλαιοὺς νόμους
καθιππάσασθε κἀκ χερῶν εἵλεσθέ μου.[1]

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ βαρυαλγὴς στόνος τῶν καθαιρουμένων δαιμόνων τῆς ἐκδικήσεως, ὅτε μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ἀνάθεσιν τῆς κρίσεως ὑπό τε αὐτῶν καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν διωκομένου Ὀρέστου, προανήγγειλεν ἡ Παλλὰς τὸν νέον θεσμόν.[2]

Καὶ ὁ μὲν κῆρυξ, κατὰ πρόσταγμα τῆς θεᾶς, ἐκάλεσε καὶ συνεκέντρωσε τοὺς πολίτας καὶ ἐπληρώθη τὸ βουλευτήριον· ἡ δὲ σάλπιγξ διάτορος ἐπέβαλε σιγήν, ὅπως μάθωσι μὲν οἱ πολῖται τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἀθηνᾶς, ὡς δικασταὶ δὲ δικαίως δικάσωσι τὴν ὑπ' αὐτῆς τῆς θεᾶς ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου εἰσαγομένην πρώτην δίκην. Αἱ Ἐρινύες κατήγοροι· ὁ Ὀρέστης ἀπολογούμενος· ὁ Ἀπόλλων συνήγορος· ζωηρὰ ἡ ἀντιδικία·

Χορὸς Εὐμενίδων· Ἡμῖν μὲν ἤδη πᾶν τετόξευται βέλος.
Μένω δ' ἀκοῦσαι πῶς ἀγὼν κριθήσεται.
Ἀπόλλων· Ἠκούσαθ' ὧν ἠκούσατ', ἐν δὲ καρδίᾳ
ψῆφον φέροντες ὅρκον αἰδεῖσθε, ξένοι.
Ἀθηνᾶ· Κλύοιτ' ἂν ἤδη θεσμόν, Ἀττικὸς λεώς,
πρώτας δίκας κρίνοντες αἵματος χυτοῦ.
Ἔσται δὲ καὶ τὸ λοιπὸν Αἰγέως στρατῷ
ἀεὶ δικαστῶν τοῦτο βουλευτήριον.
. . . . . .
. . . . . ὀρθοῦσθαι δὲ χρὴ
καὶ ψῆφον αἴρειν καὶ διαγνῶναι δίκην.[3]

Ἐπὶ δὲ τούτοις ψηφισάντων τῶν Ἀθηναίων δικαστῶν, ἦλθε καὶ ἡ θεὰ καὶ προσέθηκε τὴν ψῆφον αὐτῆς προειποῦσα, ὅπερ καὶ ἀληθῶς συνέβη· *νικᾷ δ' Ὀρέστης, κἂν ἰσόψηφος κριθῇ.*[4]

Καὶ οὕτω, θείᾳ συνάρσει, κατὰ τὰ δοξαζόμενα, ἐτελέσθη ὁ μέγας νεωτερισμός, ὁ δύο μεγάλας ἀρχὰς δικαίου εἰσαγαγών, μέχρι καὶ τῆς σήμερον τὴν πεπολιτισμένην

[1] Αἰσχύλου Εὐμενίδων, στ. 490 - 1 καὶ 778 - 9.

[2] Φόνων δικαστὰς ὁρκίων αἰδουμένους | θεσμόν, τὸν εἰς ἅπαντ' ἐγὼ θήσω χρόνον. Αὐτόθι, στ. 483 - 484.

[3] Αὐτόθι, στ. 676 - 7, 679 - 680, 708 - 709.

[4] Αὐτόθι, στ. 741.

γῆν κυβερνώσας· τὴν ὑπὸ δικαστηρίων κρίσιν τῶν φονικῶν δικῶν καὶ τὴν ἐν ἰσοψηφίᾳ ἀπόλυσιν τοῦ ποινικῶς διωκομένου.

Εἰκόνα τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς τὸ δόρυ καταπεπηχυίας ἐπὶ τῆς γῆς, παρὰ τὴν ῥίζαν τετραγώνου στήλης, καὶ πάθος ἥμερον σημαινούσης, ἀνέδωκαν ἐν ἔτει 1888 τὰ χώματα τῆς Ἀκροπόλεως τὰ παρὰ τὸν Παρθενῶνα, διὰ λόγους ἀρχαιολογικῆς ἐρεύνης σκαπτόμενα.[1] (*Πίναξ* I).

Τὸ δὲ οἰκτῖρμον καὶ σύννουν τῆς κάτω βλεπούσης γλυκείας τῆς θεοῦ μορφῆς πολλοὺς μέχρι τοῦδε ἤγαγεν εἰς βάπτισιν αὐτῆς Ἀθηνᾶς «ἐν μελαγχολίᾳ καὶ λύπῃ», mélancolique, trauernde, mourning καὶ εἴ τι ἄλλο κατὰ γλῶσσαν.[2] Ἀλλ' ὁ Collignon, χαρακτηρίσας τὴν στήλην ὡς ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς πόλεως ἐπισήμων γλυπτῶν μνημείων, ἐδήλωσεν εὔλογον ἀπορίαν διὰ τίνα ποτὲ λόγον ἡ ἐπὶ τῆς στήλης εἰκονισμένη θεὸς ἐπροικίσθη ὑπὸ τοιούτου παραδόξου ὀνόματος.[3]

Εἰς ἡμᾶς δέ, μνήμονας ἐξ ἄλλης ἀφορμῆς τοῦ ἄνω παρατεθέντος χωρίου τοῦ Ἁρποκρατίωνος, ἡ ἀνάγλυπτος στήλη ἐφάνη ὡς εἰ ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ εἰς φῶς, ὅπως προκαλέσασα μείζονα προσοχὴν ἐπὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἴστρου περιγραφὴν ἀρχαιοτέρας παραπλησίας ἢ γραπτῆς ἢ ἀναγλύπτου ἀπεικονίσεως τοῦ Ἐρεχθέως, διασαφήσῃ μὲν τὰ περὶ ἐκείνης παρεωραμένα, κατ' ἀνταπόδοσιν δὲ πορισθῇ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν χάριν τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἐννοίας αὐτῆς.

Τοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ ἐθίμου ἀγρίας ἐκδικήσεως καὶ τῆς ἐν τῷ ἀγῶνι περιφανοῦς νίκης τῆς τῶν Ἀθηνῶν πολιούχου ἡ ἀνάμνησις ἐπ' αἰῶνας, ὡς καὶ ὤφελε, ζωηρὰ παρὰ τοῖς πολίταις ἐπέζησε, στερρῶς ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν συνηρμοσμένη πρὸς τὴν τῶν περιπετειῶν τῆς ὅλης ἱερᾶς παραδόσεως, ἰδίᾳ δὲ τὴν τῆς τελευταίας πρὸς τὰς Ἐρινῦς φιλονεικίας καὶ μετ' αὐτὴν ἔπειτα τῆς ὑποχωρήσεως τῶν θυγατέρων τῆς Νυκτὸς καὶ τοῦ ἐπὶ δωρεαῖς μετὰ τῆς θεᾶς συμβιβασμοῦ.

Γινώσκοντες δὲ ὅτι μεθ' ὁμοίου ζήλου ὀρθοδόξου ἀττικῆς πίστεως ἀπεμνημονεύοντο ὑπὸ τῆς πόλεως ἄλλης παλαιοτέρας θείας ἔριδος αἱ θρησκευτικῶς περισπούδαστοι καὶ ἄλλως δ' ἐπαγωγοὶ περιπέτειαι, τῆς πρὸς τὸν Ποσειδῶνα, λέγω, περὶ αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους τῶν Ἀθηνῶν συναφθείσης, καὶ βλέποντες ὅτι, καθὼς ταύτης ἐν αὐτῇ τῇ Ἀκροπόλει, οὕτω καὶ τῆς πρὸς τὰς Εὐμενίδας ἀμφισβητήσεως σημεῖα καὶ μνημεῖα ἱδρύθησαν ἢ ὑπελείφθησαν ὁ Ἄρειος Πάγος καὶ πλησίον αὐτοῦ κάτω τὸ

---

[1] Ἴδε *Δελτίον Ἀρχαιολογικὸν* τῆς Γεν. Ἐφορ. τῶν Ἀρχαιοτήτων 1888, ἐν σ. 103 καὶ 123.— P. Cavvadias, Catalogue des Musées d'Athènes 1895 σ. 112.— Musée de l'Acropole nº 695, ὅπου διορθωτέα ἡ χρονολογία.

[2] *Δελτίον Ἀρχαιολογικὸν* ἔνθ' ἀνωτέρω.— Journal of Hellenic Studies, τόμ. X (1889) σ. 267 [A. Gardner].— Ἐν Revue des Études Grecques τόμ. XV (1902) σ. 389 ἡ «μελαγχολία» ἐπεκτείνεται ἐν ἀντιπαραβολῇ καὶ εἰς ἄλλην Ἀθηνᾶν ἐν Ἀπρουλίᾳ ἀνευρεθεῖσαν.

[3] Max Collignon - Baumgarten, Geschichte des Griech. Plastik, II (1898) σ. 152. — Ἴδε καὶ τὰ ὑπὸ Sal. Reinach, Chroniques d'Orient 1891, σ. 493 μετ' εἰρωνίας τινὸς περὶ τῆς εὐαισθήτου ἀρχαιολογίας λεγόμενα.—Καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἐθν. Νομισμ. Μουσείου κ. Ἰωάν. Ν. Σβορώνου ἡ γνώμη, γνωστὴ ἡμῖν ἐκ προφορικῆς ἀνακοινώσεως, διακρίνει τὴν θεὰν *σύννουν* καὶ *σοβαρὰν* ἀναγινώσκουσαν στήλην ψηφίσματος ἢ ἱεροῦ τινος νόμου.

ὑπὸ τῇ Ἀκροπόλει «πρὸς δόμους Ἐρεχθέως» τέμενος τῶν Σεμνῶν Θεῶν, οὐδὲν τὸ παράδοξον καὶ ἀληθῶς ἔξω τῶν συνηθειῶν τῆς πόλεως ἐνομίσαμεν ὅτι ἤθελε καταλογισθῇ εἰς τὴν γνώμην τὴν ἀναγνωρίζουσαν ἐν τῇ στήλῃ μνημεῖον τιμῶν τὴν πολιοῦχον θεὸν δι' ἀπεικονίσεως αὐτῆς πρώτης ἐκτελεστρίας τοῦ τεθέντος ὑπὸ τῆς σοφίας καὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτῆς θεσμοῦ.

Καὶ τῷ ὄντι φαίνεται ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ θείου ἀγῶνος τῆς Παλλάδος, τὴν νίκην καὶ τὴν εἰς τὴν θέσιν ὁμαιμόνων ἐκδίκων ἀπαιτητῶν αἵματος ὑποκατάστασιν αὐτῆς ἐνδίκου εἰσαγωγέως τοῦ ἐγκλήματος εἰς δικαστήριον τιμωρὸν τοῦ ἐν δικαίᾳ κρίσει ἐλεγχομένου ἐνόχου, ταύτην τὴν μεγάλην τῆς θεᾶς πρᾶξιν ἔχομεν ἱστορουμένην ἐν τῇ στήλῃ τῇ εἰκονιζούσῃ τὴν Ἀθηνᾶν τὸ δόρυ πηγνύουσαν κατὰ γῆς.

Ὑπεσκέλισε μὲν τὴν αὐτοδικίαν ἡ ἔννομος δίκη καὶ παρέλαβε καὶ ἐρρύθμισε τὰ τῆς διώξεως τῶν φόνων ὁ νόμος τῆς πόλεως, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἐγχωρῇ χρῆσις τοῦ φονικοῦ τῶν προσηκόντων ὅπλου· ἀλλά, καθὼς εἰς τὰ ἐν Βραυρῶνι Ταυροπόλια, ὡς πρὸ μικροῦ ἐρρήθη, σύμβολον τῶν πάλαι κρατησάντων ἀνθρωποκτόνων ἐθίμων διετηρήθη, κελεύσματι αὐτῆς τῆς Ἀθηνᾶς, ἡ ὕψωσις ξίφους ὑπὲρ τὸν αὐχένα ἀνδρὸς ἑνὸς ἀβλαβῶς ἀμυσσόμενον πρὸς λῆψιν αἱματηρᾶς σταγόνος, οὕτω καὶ ἐν τῇ περὶ τῶν φονικῶν καινοτομίᾳ τῆς πολιούχου τῶν Ἀθηνῶν ἀφέθη ὑπ' αὐτῆς νὰ ἐπιζήσῃ ἡ συμβολικῶς ἀνέκαθεν ἔκδικον ποινὴν κηρύττουσα κατάπηξις δόρατος ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ βίᾳ θανόντος, ἀλλὰ νῦν σημαίνουσα ἐπερχομένην τὴν ἔννομον δίκην.

Διότι, καθὼς ἐπὶ τῆς εἰς τὴν Ἄρτεμιν θυσίας κατὰ τὰ ἄλλα πάντα, πλὴν τοῦ ἀνθρωπείου θύματος, ὑπελείφθησαν ἄθικτα τὰ θρησκευτικὰ δόγματα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐξαιρεθείσης τῆς ἐκδικήσεως, κατὰ τὰ ἄλλα ἀλώβητον ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἐπ' αἰῶνας διεφυλάχθη καὶ μετεδόθη ἐν τοῖς περὶ τῶν φονικῶν νόμοις τῆς πόλεως τὸ ὑπόλοιπον κεφάλαιον τῶν θρησκευτικῶν περὶ φόνου δοξασιῶν καὶ τῆς ἕνεκεν αὐτῶν ἱερᾶς ἐθιμοτυπίας,[1] ὧν γενικήν τινα ἰδέαν παρέχουσιν ἡμῖν τὰ παρ' Ἀντιφῶντι ἐν τῷ περὶ τοῦ χορευτοῦ λόγῳ[2] γεγραμμένα· ἐν οἷς βλέπομεν, ὅτι ὁ δικαζόμενος εἰς τὸ ἱερὸν δίκαιον ἀναφέρει τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ, ὅπως δείξῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς δικαστὰς κινδυνεύοντας νὰ βαστάσωσι βάρη εὐθυνῶν ἀσεβείας ἐὰν δικάσωσι κακῶς.[3]

[1] Ἴδε Ἀντιφῶντος, περὶ τοῦ Ἡρῴδου φόνου 14. καὶ περὶ τοῦ χορευτοῦ 2.

[2] Ἐν παραγράφοις 3 - 6 (141 - 2).

[3] «Ἡγοῦμαι μέντοι γε καὶ ὑμῶν τοῖς δικασταῖς περὶ πολλοῦ εἶναι τὰς φονικὰς δίκας ὀρθῶς διαγιγνώσκειν, *μάλιστα μὲν τῶν θεῶν ἕνεκα καὶ τοῦ εὐσεβοῦς, ἔπειτα δὲ καὶ ὑμῶν αὐτῶν*. . . Ἀνάγκη γάρ, ἐὰν ὑμεῖς καταψηφίσησθε, *καὶ μὴ ὄντα φονέα μηδὲ ἔνοχον τῷ ἔργῳ χρήσασθαι τῇ δίκῃ, καὶ νόμῳ εἴργεσθαι πόλεως ἱερῶν, ἀγώνων, θυσιῶν, ἅπερ μέγιστα καὶ παλαιότατα τοῖς ἀνθρώποις* . . . . . Ἀνάγκη δὲ τῆς τε δίκης νικᾶσθαι παρὰ τὸ ἀληθές, αὐτοῦ τε τοῦ ἀληθοῦς, κἂν μὴ ὁ τιμωρήσων ᾖ. Αὐτῶν δὲ τούτων ἕνεκα οἵ τε νόμοι *καὶ αἱ διωμοσίαι καὶ τὰ τόμια καὶ αἱ προρρήσεις καὶ τἆλλα ὅσα γίγνεται τῶν δικῶν τοῦ φόνου ἕνεκα πολλῷ διαφέροντά ἐστιν ἢ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις*, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα περὶ ὧν οἱ κίνδυνοι, περὶ πλείστου ἐστὶν ὀρθῶς γιγνώσκεσθαι· ὀρθῶς μὲν γὰρ γνωσθέντα τιμωρία ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ ἀδικηθέντος, *φονέα δὲ τὸν μὴ αἴτιον ψηφισθῆναι ἁμαρτία καὶ ἀσέβεια εἴς τε τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς νόμους* κλπ.». Ἴδε καὶ τὰ πληρέστερον περὶ τούτων διδακτικὰ παρὰ Δημοσθένει ἐν τῷ κατ' Ἀριστοκράτους (XXIII) 66-70. Τὰ πραγματικὰ περὶ τῶν φονικῶν δικῶν καὶ τῶν περὶ αὐτὰς μερικῶν μεταρρυθμίσεων ἴδε παρὰ Γ. Γίλβερτ (Ν. Γ. Πολίτου) Ἐγχειρίδιον Ἀρχαιολογίας τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων ἐν σελ. 477-489.

Ἡ στήλη, ὅ τι δήποτε καὶ ἂν ὑπὸ τὴν εἰκόνα ὑποτεθῇ ὅτι ἦν ἐπιγεγραμμένον, εἴτε νόμος ἱερὸς εἴτε ψήφισμα πολιτικὸν εἴτε ἀνάθεσις, ἱστοροῦσα εἰς μνημόσυνον τῆς θεοῦ τὸ καινοτόμον κατόρθωμα τῆς Παλλάδος, οὐδεμίαν ἄλλην πρᾶξιν ἀληθέστερον εἰκονικωτέραν, εὐγλωττότερον παραστατικὴν αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ παρὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἐγγεγλυμμένην.

Ἐπὶ τῶν φονικῶν πᾶσα δίωξις τὴν ἀρχὴν ἔχει ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ τάφου ὑπὸ προαγορεύοντος συγγενοῦς καταπήξεως δόρατος. Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῆς πολιούχου τῶν Ἀθηνῶν ἀνακήρυξιν τοῦ νέου θεσμοῦ, αὐτὴ ἡ θεός, κατὰ προτροπὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐγένετο εἰσαγωγεὺς τῆς δίκης. Ἂν δέ, καίπερ αὐτὴ εἰσάγουσα αὐτήν, ὅμως καὶ ψῆφον κατέθηκε καὶ δὴ εὐμενῆ τῷ Ὀρέστῃ, παρατηρητέον ὅτι τοῦτο, ὅπερ κατὰ πρώτην ὄψιν φαίνεται ἀντιφατικόν, οὐδαμῶς ἐκωλύετο νὰ πράξῃ μὴ οὖσα αὐτὴ καὶ διώκουσα, ἀλλ' ἔχουσα ἁπλῶς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δικαστηρίου.

Ἦτο δ' ἀναγκαία ἡ ψῆφος αὐτῆς, ὅπως δοθῇ ἡ πρώτη κύρωσις καὶ εἰς τὸ δεύτερον αὐτῆς σωτήριον δόγμα, καθ' ὃ νικᾷ ὁ διωκόμενος «κἂν ἰσόψηφος κριθῇ». Ἄλλως τε δὲ καὶ γενναίως ἐξηγοράσθη τῶν Εὐμενίδων ἡ ἄφεσις διὰ θείων πρὸς αὐτὰς δωρεῶν.

«Βουλαία», «θέμις», «ἀξιόποινος», ἡ Παλλὰς ἀπὸ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων ἐγνωρίσθη γνησία σύμβουλος αἰδέσεως καὶ διαλλαγῆς: «*ἀλλ' ἄγε λῆγ' ἔριδος, μηδὲ ξίφος ἕλκεο χειρί*».[1] Πρὸς τὸν παρὰ τὴν ἑστίαν αὐτῆς ἐν τῇ Ἀκροπόλει καθήμενον Ὀρέστην αὐτὴ λέγει·

Ὁμῶς δ' ἄμομφον ὄντα σ' αἰδοῦμαι πόλει.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἕνεκα τοῦ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος ὃν προσέδωκεν αὐτῇ ἐν Ἀθήναις ἡ τοῦ Ὀρέστου δίκη, παρὰ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο, τὸν «*ἀρχαῖον νεών*», φαίνεται ὅτι ἐγίνοντο ἔπειτα αἱ περὶ τῶν φόνων διαλλαγαί· «*καὶ ἐγὼ πεισθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων διηλλάγην τούτοις ἐν τῇ πόλει ἐναντίον μαρτύρων, οἵπερ διήλαττον ἡμᾶς πρὸς τῷ νεῷ τῆς Ἀθηνᾶς*».[2]

Τούτου τοῦ ναοῦ οὐχὶ πόρρω εὑρέθη καὶ τὸ κάλλιστον μνημεῖον τῆς ὑπὲρ δικαιοσύνης καινοτομησάσης θεᾶς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 28 Ὀκτωβρίου 1909.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

---

[1] Ἰλιάδος Α' 210. — Περὶ Ἀθηνᾶς ἔπιθι Daremberg - Saglio, Dict. des Antiquités grecques et romaines ἐν λ. Minerva (G. Fougères), ἰδίως σελ. 1916 (6°) καὶ 1918. — W. Roscher, Ausf. Lexikon der griech. und röm. mythologie ἐν λ. Athene.

[2] Ἀντιφῶντος, αὐτόθι 39.

M. ANTONIUS, OCTAVIA UND ANTYLLUS.

Römische Goldmünzen mit ihren Bildnissen (Tafel II).

VON M. BAHRFELDT

Die nachfolgenden Untersuchungen geben einen Abschnitt wieder aus meiner dem Abschlusse nahen umfangreichen Arbeit über «Die römische Goldprägung während der Republik und unter Augustus», allerdings in sehr erheblich erweiterter Form.

Ich behandele hier das letzte Lebensjahrzehnt des M. Antonius, umfassend den Zeitraum vom Friedensschlusse von Brundusium im Herbste 714/40 und der zu seiner Bekräftigung erfolgten Vermählung des Antonius mit der Octavia, bis zu seinem Tode im August 724/30.

Die Goldprägung in dieser Zeit ist auffallenderweise überaus spärlich, hat überwiegend in Griechenland und Ägypten stattgefunden und trägt durch das Erscheinen der Porträts des Antonius, seiner Gemahlin Octavia und seines ihm von der Fulvia geborenen Sohnes Marcus, gewöhnlich Antyllus genannt, schon einen ganz monarchischen Charakter. Antonius verfuhr darin viel rücksichtsloser und unbekümmerter, als der vorsichtige Octavian.

Bei der ausserordentlichen Seltenheit dieser Goldmünzen habe ich mich bemüht, den wenigen bekannten Stücken in den Sammlungen und in der Literatur nachzuspüren, sie alle hier zu vereinigen und sie sämtlich im Bilde festzuhalten.

Zunächst lasse ich eine gedrängte Übersicht der geschichtlichen Begebenheiten in diesem 10 jährigen Zeitraume hier folgen, insoweit sie sich auf Antonius beziehen, als Grundlage für die Zeitbestimmung der von ihn geprägten Münzen. Dabei habe ich mir die Ergebnisse der neuesten historischen Forschungen von Ganter, V. Gardthausen,

Bürcklein, Kromayer, Drumann u. A. zu Nutze gemacht. Indessen es lässt uns die Überlieferung gerade in den Angaben genauer Daten recht oft im Stich, sodass viele Zeitangaben erst durch Kombination gewonnen werden konnten.

712/42	Oktober u. November	Schlachten bei Philippi, die zweite vor Nov. 16, beide 20 Tage auseinander. Antonius über Thasos nach Athen, Megara usw.
713/41	Anfang	in Ephesus, weitere Rundreisen in Kleinasien,
	Frühjahr	in Tarsus, dorthin Cleopatra vorgeladen,
	Sommer	nach Syrien,
	Frühwinter bis	
714/40	Frühjahr	bei Cleopatra in Alexandria.
	gegen Ende Februar	Perusia eingenommen. Fulvia flieht von Praeneste über Brundusium nach Griechenland.
	zu Beginn des Frühjahrs	Antonius bricht von Alexandria auf über Tyrus, Cypern und Rhodos nach Kleinasien, wo er die Kunde von der Kapitulation von Perusia erhält, dann nach Athen. Dort Zusammentreffen mit der Fulvia.
	Anfangs Sommer	Vormarsch gegen Italien. Fulvia bleibt in Sicyon krank zurück und stirbt bald darauf. Antonius landet nahe bei Brundusium.
	etwa Oktober und später	Friedensverhandlungen von Brundusium. Verlobung der Octavia mit Antonius. Antonius und Octavian ziehen in Rom ein.
	Dezember ?	Hochzeit von Antonius und Octavia.

715/39	etwa bis 1. Hälfte	Antonius mit Octavia in Italien.
	Anfang Sommer	Vertrag von Puteoli. Die Designationen. Antonius COS. DESIG. ITER. zum 1/1 720/33, COS. DESIG. TER. zum 1/1 723/31.
	Herbst	Octavian und Antonius kehren nach Rom zurück, dieser alsdann mit Octavia nach Griechenland.
716/38	Winter	Antonius und Octavia residiren in Athen.
	Frühjahr	vergebliche Fahrt nach Unteritalien zur Besprechung mit Octavian. Rückkehr nach Athen.
	Sommer	Abreise von Athen zum Partherkriege.
	gegen Ende des Jahres	Rückkehr zur Octavia nach Athen, wo beide den Winter über verbleiben.
717/37	Frühjahr	Antonius und Octavia mit 300 Schiffen zur Unterstützung Octavians nach Italien. Der Hafen von Brundusium aber gegen Antonius geschlossen. Landung bei Tarent. Beginn der Feindseligkeiten gegen Octavian.
	Spätsommer oder Frühherbst	Zusammenkunft des Antonius mit Octavian, verlasst durch Octavia.
		Friedensvertrag von Tarent. Erneuerung des i. J. 711/43 auf 5 Jahre geschlossenen, bereits am 31/12 716/38 abgelaufenen Triumvirats, mit Gültigkeit vom 1/1 718/36 ab. Verlobung des Antyllus mit der Iulia, der Tochter Octavians von der Scribonia.
	Herbst	Antonius bricht von Tarent zum Partherkriege auf. Octavia begleitet ihn bis Corcyra und kehrt nach Rom zurück, Antonius geht nach Syrien.

717/37 zu 718/36	Winter	Antonius mit Cleopatra in Antiochia.
	Frühsommer	Aufbruch von Zeugma zum Partherkriege. Cleopatra begleitet Antonius bis zum Euphrat und kehrt nach Ägypten zurück.
	Frühwinter	Misserfolge. Rückzug über den Araxes nach Syrien. Antonius von Antiochia nach Leukekome, zwischen Berytus und Sydon, dort Ankunft der Cleopatra und Rückkehr mit ihr nach Alexandria.
718/36 zu 719/35	Winter	Neue Rüstungen für den Partherkrieg.
	Frühjahr	Antonius in Armenien, veranlasst Octavia, die ihm Ersatztruppen und Gelder für den neuen Partherkrieg zuführen will, in Athen umzukehren.
	Rest des Jahres	Antonius mit Cleopatra in Ägypten.
720/34	1. Januar	Antonius COS. ITER, trat aber sogleich zurück, L. Sempronius Atratinus Cos. suff.
	Frühjahr	Aufbruch zum Feldzuge nach Armenien.
	Herbst	Alexandrinischer Triumph. Länderschenkungen an Cleopatra. Münze mit der Umschrift: Cleopatrae reginae regum filiorum regum.
721/33	Ende des Winters	Antonius nach Medien. Zusammenkunft mit Artavasdes am Araxes,
	Sommer	in Armenien,
	Winter	mit Cleopatra in Ephesus (oder in Ägypten?).

722/32	Anfang des Jahres	Mobilmachung gegen Octavian (Antonius von Ägypten nach Ephesus?). Hauptquartier in Ephesus,
	Frühjahr	Verlegung nach Samos,
	Sommer	nach Athen, dort auch Cleopatra und Antyllus.
		Scheidebrief an Octavia.
	Spätherbst	Antonius von Athen zur Flotte nach Corcyra, dann nach Patrae in Achaia zurück, dort überwintert.
723/31	1. Januar	COS. III, Übernahme in Patrae gefeiert.
	Frühjahr	Eröffnung des Feldzuges durch Agrippa.
		Octavian nach Corcyra.
		Antonius nach Akarnanien.
	2. September	Schlacht bei Actium.
		Rückfahrt über Taenarum nach Paraetonium, dann nach Alexandria.
724/30		Antonius in Alexandria.
		Gesandtschaft des Antyllus zu Octavian.
		Caesarion und Antyllus erhalten die Toga virilis.
	1. August	Schlacht vor Alexandria.
		Antonius stirbt,
	um Mitte August	Cleopatra tötet sich,
	gegen Ende August	Caesarion und Antyllus hingerichtet.

Auf seinen Münzen führt Antonius folgende Titulaturen:

a) vor 27/11 711/43
IMP, einmal auch IMP. R. P. C.

b) nach 27/11 711/43 bis gegen Ende November 712/42
III. VIR. R. P. C.

c) nach gegen Ende November 712/42 bis Sommer 715/39, im Osten jedoch noch bis gegen Ende des Jahres.
IMP. III. VIR. R. P. C.

d) von Mitte bis Ende 715/39
IMP. COS. DESIG. ITER. ET TERT. III. VIR. R. P. C.

e) von Anfang 716/38 bis Ende 719/35
IMP. TER. COS. DES. ITER. ET TERT. III. VIR. R. P. C.

f) am 1/1 720/34
IMP. TERT. COS. ITER. DESIGN. TERT. III. VIR. R. P. C.

g) von da bis Ende 722/32
IMP. III. COS. DES. III. III. V. R. P. C.

h) 723/31 vor dem 2/9.
IMP. IIII. COS TERT. III. VIR. R. P. C.

i) nach dem 2/9 723/31 bis zum Lebensende
COS. III. IMP. IIII.

Der Titel AVG. oder AVGVR. erworben 704/50, erscheint erst 714/40 auf den Münzen, bis dahin wird die Würde durch den dem Bildnisse beigefügten Augurstab angedeutet. Bei der zweiten Imperator-Acclamation (oben c und d) ist die Titelfolge IMP. AVG., bei der dritten AVG. IMP. III.

Im Übrigen verweise ich auf meine eingehenden Untersuchungen «Über die Chronologie der Münzen des Marcus Antonius», erschienen in den Berliner Münzblättern, Jahrg. 1903 und in den Atti del Congresso internaz. di scienze stor. Rom 1903, Bd. VI.

---

1. M. ANTONIVS IMP. III. VIR. R. P. C Kopf des M. Antonius n. r.; Pkr.

Kopf (fast Brustbild) der Octavia mit Scheitelflechte n. r.; am Halse scheint etwas Gewand angedeutet. Ohne Umschrift. Pkr.

Babelon I, S. 170, N. 33.

8.02 Gr. sg Berlin.—*Taf. II, N. 1.*

Dm. 21—22 Mm.

Diese einzigartige Münze wurde im Frühjahre 1883 bei Castagneto im Volterranischen gefunden, zusammen mit einigen dreissig Gold-

stücken aus der Zeit des Augustus und gegen 300 Denaren und Quinaren. Der Fund gelangte zunächst in den Besitz des Grafen Alfredo Serristori, dann kaufte wohl das meiste O. Vitalini, damals noch in Camerino ansässig, der davon nach Paris an Rollin & Feuardent weitergab, darunter das vorliegende Goldstück, das alsbald vom Vicomte E. de Quelen erworben wurde. Auf der Versteigerung seiner Sammlung — vergl. den Katalog von 1888 Taf. II, 536 — blieb das königl. Münzkabinet Berlin durch Vermittlung mit 7700 Fr. Meistbietender.

Das Stück hat eine reichhaltige Literatur veranlasst, die ich hier kurz verzeichne:

a) Fundbericht in den Notizie degli scavi, Juniheft 1883, S. 205.
b) E. Babelon in der Revue franç. de num. Bd. I, 1883, S. 237 fg.
c) O. Vitalini, Aureo di Marco Antonio triumviro ed Ottavia. In: Bullett. di num. e sfrag. (Camerino) Bd. II, 1884, S. 33 fg. mit guter Abbildung auf Taf. I, 1.
d) M. Santoni, Ottavia o Fulvia? Ebenda Bd. II, 1884, S. 177-192.
e) A. v. Sallet, Fulvia oder Octavia. Aureus des M. Antonius. In: Ztschr. f. Num. Bd. XI, 1884, S. 167-174. Französische Übersetzung davon im Annuaire de la soc. franç. de num. Bd. VIII, 1884, S. 159-167, wo Taf. III, 5 eine gute Abbildung gegeben wird.
f) E. Babelon, Classement chronologique et iconographique de quelques monnaies de la fin de la république romaine. In: Rev. franç. de num. Bd. II, 1884, S. 407-426.
g) W. Caland, Die Imperatoren-Acclamationen des M. Antonius. In: Ztschr. f. Num. Bd. XII, 1885, S. 136-143.
h) A. v. Sallet, Zum Imperatorentitel des M. Antonius. Ebenda S. 384-386.
i) E. Babelon, Description historique et chron. des monn. de la républ. rom. Bd. I, 1885, S. 170.
k) W. Helbig, Osservazioni sopra i ritratti di Fulvia e di Ottavia. In: Monumenti ant. pubbl. per cura della R. Accad. dei Lincei, Bd. I, 1891, S. 573 fg. mit 2 Tafeln. Auch Sonderabdruck mit eigenem Titel.

l) H. Dressel, Antonius und Octavia. In: Ztschr. f. Num. Bd. XXI, 1898, S. 240-241, Taf. VII, 5.
m) A. v. Sallet, Handbuch. Münzen und Medaillen, 1. Ausg. 1898, S. 66 fg.; 2. Ausg. 1909, S. 84.
n) M. Bahrfeldt, Nachträge und Berichtigungen zur Münzkunde der römischen Republik, Bd. I, S. 26 und Bd. II, S. 9.
o) H. A. Grueber, Brit. Mus. Cat., Rom. republ. coins Bd. II, 1910, S. 499.

Über die Frage, wen das weibliche Porträt auf der Rückseite darstelle, Fulvia oder Octavia, die erste oder zweite Gemahlin des Marcus Antonius — von der dritten, der Cleopatra, kann nicht wohl die Rede sein — ist gleich nach dem Auftauchen der Münze ein heftiger Streit entbrannt. Er muss zu Gunsten der Octavia entschieden werden.

Leider entspricht die Titulatur des Antonius auf der Hauptseite der Münze einem verhältnismässig langen Zeitraume, so dass daraus eine genaue Datirung nicht abzunehmen ist. Antonius wird darauf bezeichnet als IMP. III. VIR. R. P. C. Triumvir war er seit den 27/11 711/43, IMPerator, hier im caesarischen Sinne in der Bedeutung von IMP II. gebraucht, seit der zweiten Schlacht von Philippi, also nach Mitte November 712/42. Nach Mitte 715/39 traten die Designationen hinzu, die auf dem Goldstück noch nicht erscheinen. Also ist die Münze zwischen Ende 712/42 und Mitte 715/39 geprägt worden. In dieser Zeit war Antonius sowohl mit der Fulvia verheiratet, als auch mit der Octavia. Wenn man aber berücksichtigt, dass Antonius nach Philippi nicht nach Rom zurückkehrte, sondern sich direct nach Griechenland und dem Osten begab, mit Fulvia erst kurz vor ihrem im Frühsommer 714/40 erfolgten Tode in Athen wieder zusammentraf, ihr nichts weniger als günstig gesinnt war, da er ihr die ausschliessliche Schuld am perusinischen Kriege und dem Zerwürfnisse mit Octavian beimass, so ergiebt sich daraus wohl zur Genüge, dass Antonius in diesem Zeitraume gewiss keine Ursache haben konnte, die Fulvia durch Anbringung ihres Porträts auf einer römischen Reichsmünze besonders zu ehren.

H. Dressel weist Ztschr. f. Num. Bd. XXI, 1898, S. 241 auf die grosse Ähnlichkeit hin, die «dieser feine, durch zarte Ausführung aus-

gezeichnete Frauenkopf mit den Gesichtszügen des Augustus aufweise». Er ist, so führt er weiter aus, «eine treue Übertragung des Augustus ins Weibliche und spricht desshalb in nicht zu unterschätzender Weise für die Annahme, dass er die Schwester des Augustus darstelle».

Ich meine, die ganze Sachlage weist unbedingt darauf hin, hier in dem Porträt das der Octavia zu sehen und die Münze als ein Denkmal für die Verbindung anzusprechen, die die beiden Herrscher durch die Vermählung des Antonius und der Octavia Ende des Jahres 714/40 mit einander eingingen.

Es würde Wunder nehmen, wenn diese interessante Münze nicht auch Fälscherkünsten zum Vorbilde gedient hätte. Im Jahre 1904 tauchte die Nachricht von einem eigenartigen Münzfunde auf, angeblich gemacht im Vorjahre nahe bei der Kirche S. Adriano in Rom. Es wurde darüber in der Rassegna numismatica Bd. I, 1904, S. 102 und S. 133 und in den Battaglie di archeologia Bd. I, Suppl. zu Heft 3, S. 14 kurz berichtet und im Übrigen die Sache sehr geheimnisvoll behandelt, auch brieflich an mich. In einem Napfe (ciotola), so hiess es, fanden sich neben einigen verrosteten Eisenstäbchen gegen 40 vorzüglich erhaltene Gold- und Silbermünzen aus der Zeit des Augustus. Darunter waren zwei einseitige Silbermedaillons mit seinem Kopfe, ein Goldstück des Lepidus von P. Clodius geprägt, ein Denar des Ventidius, ein Sesterz des C. Antonius, ein Goldstück des M. Antonius mit dem Kopfe des Antyllus und ein anderes mit dem Kopfe der Fulvia «velata diademata anepigrafa, molto più importante del pezzo trovato a Castagneto!».

Der Sesterz des C. Antonius, ganz ähnlich dem Gepräge des Denars, Bab. I, S. 206 N. 148, «acquistato da uno dei più importanti gabinetti del mondo», lag mir im Abguss vor. Die Münze ist eine Fälschung! Das Goldstück des Lepidus wurde vom † Consul Weber in Hamburg i. J. 1905 gekauft, es war ebenfalls eine Fälschung und wurde aus der Sammlung ausgeschieden, so dass es im Auctionskataloge vom 1909 nicht erscheint. Der Denar des Ventidius, abgebildet Batt. di arch. Bd. I, Dezbr. 1904, S. 19 und zum Verkauf ausgeboten ebenda S. 32, zeigt eine unmögliche Aufschrift und das Goldstück endlich mit dem verschleierten Kopfe der Fulvia, angeblich 8 Gr. wiegend, gebe ich hier in Abbildung:

Abb. 1.

Man erkennt unschwer, dass dem Fälscher der oben behandelte Aureus mit dem Porträt der Octavia als Vorbild gedient hat, ja dass er ihn noch hat übertrumpfen wollen.

Von diesem merkwürdigen antiken Münzfunde moderner Fälschungen ist es darauf still geworden und das ist gut. Sollte die «goldene Fulvia» aber späterhin irgendwo wieder auftauchen, so ist sie hier genügend gekennzeichnet worden.

2. M. ANTONIVS M.F. M.N.AVG. IMP. TER (ITE ?). M. Antonius stehend, n. r. gewandt, setzt das l. Bein auf eine Prora, stützt sich mit der R. auf eine Lanze und hält mit der L. ein Schwert in der Scheide.

COS. DESIG. ITER. ET TERT. III. VIR. R. P. C. Löwe n. l. schreitend, in der R. ein Schwert haltend. Darüber ein achtstrahliger Stern.

Babelon I, S. 183, N. 68.

7.93 Gr. zg ehemals Paris

Dm. ? Mm.

Abb. 2.

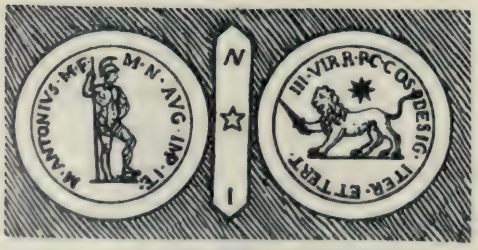

Patin

Abb. 3.

Morell

Dieses wichtige Goldstück, das, wie der Gegenstempel mit dem kleinen Adler beweist, der Este'schen Sammlung in Modena entstammt,

nicht aber der Gonzaga'schen, wie die älteren Schriftsteller vermuteten, noch auch der des Königs Stanislaus Poniatowski von Polen, wie Butkowski, Dictionn. num. I, Sp. 130-131 meint, befand sich mindestens seit der Mitte des 17. Jahrhunderts im Pariser Kabinet. Es ging bei dem grossen Diebstahl im Jahre 1831 verloren und ist seitdem verschollen. Leider ist bisher kein zweites Exemplar zum Vorschein gekommen und ebenso besitzen wir, soweit ich dies habe feststellen können, von ihm keinen Abguss in der grossen Sammlung von Schwefelpasten, die Mionnet im Jahre 1800 begann,[1] so dass die Zweifel, die hinsichtlich des Schlusses der Hs - Umschrift bestehen, mit voller Sicherheit nicht zu lösen sind.

Cavedoni hat in einer wenig bekannten Schrift « Delle monete antiche in oro un tempo del museo Estense, descritte da Celio Calcagnini intorno all' anno 1540», Modena 1825, den alten aus dem Jahre 1540 stammenden handschriftlichen Katalog Calcagnini's des ehemaligen Bestandes an Goldmünzen veröffentlicht und mit Bemerkungen versehen. Hier erscheint nun der Aureus zum ersten Male. Er wird auf S. 27 mit IMP E auf der Hs. und DESC auf der Rs. beschrieben, während auf den uns erhaltenen ältesten Abbildungen von Patin, Fam. rom. 1673 S. 32, Antonia Taf. 11, 1, von Vaillant 1703, Taf. 14, 41 und von Morell, Bd. II, 1734, Taf. Antonia 11, 1 die Umschriften IMP. I E und DESIG lauten. Diesen Abbildungen gegenüber, von denen man nicht weiss, ob jede von ihnen für sich nach dem Original gemacht ist oder sie nicht vielmehr von einander kopirt sind, hält Cavedoni die Beschreibung Calcagnini's für richtig. Er habe sich, so führt er aus, von der grossen Zuverlässigkeit Calcagnini's in vielen Fällen überzeugen können, während Morells im Allgemeinen ganz gewiss gute und treue Radierungen—von Patin und Vaillant zu geschweigen —doch hin und wieder Fehler zeigen, worauf schon Eckhel D. N. V. Bd. V, S. 114 hingewiesen habe. De la Nauze, Dissertation sur le poids de l'ancienne livre romaine, in den Mémoires de l'Académie Bd. XXX, 1764, S. 385 (Neudruck von 1771, Bd. 52, S. 443), dem wir die Kenntnis des Gewichtes von 149 $^1/_4$ par. Gr. = 7.93 Gramm verdanken, giebt die Umschrift mit ... AVG. IMP wieder, lässt das Ende also über-

[1] Babelon, Rev. franç. de num. 1899, S. 551 fg.

haupt fort. Da ihm die Beschreibung von anderer Seite zuging und ihm für seine metrologischen Zwecke eine genaue Wiedergabe der Umschriften auch unwesentlich sein mochte, so sind Zweifel an der Richtigkeit seiner Angabe mit Recht begründet. Um so mehr Wert aber gewinnt die Beschreibung in Mionnet, De la rareté et du prix des méd. rom., 1. Ausgabe, Paris 1815, S. 70, wörtlich wiederholt in der 2. Ausg. von 1827, S. 93 und in der 3., einer sogenannten Titelausgabe, von 1847, S. 93, da er als Director des Pariser Kabinets das Stück im Originale selbst noch gesehen hat. Er liest IMP. TER und DESC und bezeichnet das letzte Wort, da es ihm in dieser Form für DESIG auffiel, mit einem (sic), er stimmt also mit Calcagnini, von dessen Beschreibung er keine Kenntnis haben konnte, vollkommen überein.

Aus diesen Verschiedenheiten wollte Borghesi Dec. XII, Osserv. 2, Oeuv. compl. Bd. II, S. 48 fg. schliessen, dass zwei verschiedene Stempel des Goldstücks existirt hätten, mit IMP. IE und DESIG, sowie mit IMP. TER und DESC, doch trat Cavedoni a. a. O. S. 27/28 dieser Annahme entgegen und wies überzeugend nach, dass es nur ein einziges Exemplar gegeben haben könne und dass alle älteren Beschreibungen und Abbildungen sich auf dieses eine Stück bezögen.

Bedauerlich bleibt, dass weder Cavedoni noch Borghesi den Versuch gemacht haben, sich einen Abdruck des Originals aus Paris zu verschaffen. Beide schrieben im Jahre 1825, damals wäre es also noch möglich gewesen, die Zweifel zu beheben. Erst 6 Jahre darauf, 1831, ging das Goldstück verloren.

Die Münze ist deshalb so wichtig, weil sie als Beweis dafür angeführt wird, dass Antonius den Imperatortitel im gewöhnlichen Sinne und nicht als praenomen imperatoris gebraucht habe, da er, im Caesarischen Sinne angewendet, der Iteration nicht fähig sei. Denn, da Antonius sich hier IMP. ITER. nenne, habe er eben seine Imperator-Acclamationen stets gezählt, deren zweite erst nach Mitte 715 39 erfolgt sein könne, da sie auf dem Goldstücke mit den Designationen verbunden erscheine.

Aber gerade weil das Goldstück die einzige Münze ist, auf der der Titel IMP. ITEr erscheint, sollte dies das grösste Mistrauen an der richtigen Wiedergabe des Originals auf den Patin - Morell'schen Zeichnungen erwecken. Wenn man dazu berücksichtigt, dass die Neu-

nung des Vater- und Grossvaternamens M. F. M. N., wie sie das Goldstück zeigt, bei Antonius sehr selten ist und sich durchaus nur auf die Zeit beschränkt, wo er sich bereits IMP. TER nennt und dass endlich auf diesen gleichartigen Münzen niemals IMP und TER im Monogramm, sondern immer IMP und TER ausgeschrieben steht, so muss das Mistrauen noch erheblich verstärkt werden.

Ich habe daher die feste Überzeugung, dass aus allen diesen Gründen der Schluss der Hs.-Umschrift nicht anders als IMP TER gelautet haben kann. Es ist das von mir schon in meinen «Nachträgen und Berichtigungen zur Münzkunde der römischen Republik» Bd. I, 1897, S. 31 fg. N. 25 und in meiner «Chronologie der Münzen des M. Antonius», 1903, S. 8 fg. auseinander gesetzt worden, ich habe aber geglaubt hier noch einmal ausführlich darauf zurückkommen zu sollen, weil die Frage der Imperator-Acclamationen des Antonius neuerdings von Allotte de la Fuye in der Revue franç. de num. 1904, S. 174 fg. behandelt wird, ohne Kenntnis dieser Erörterungen und der wichtigen Arbeit Ganters «Die Provinzialverwaltung der Triumvirn» 1892 und weil auch H. A. Grueber, Roman bronze coinage, Num. Chron. 1904, S. 174 fg. und BMC. Rom. rep. coins Bd. II, 1910, S. 505 fg. glaubt, an der hergebrachten Lesung ITE festhalten zu müssen.

3. M. ANTONIVS. M. F. M. N. AVGVR. IMP. TER Kopf des M. Antonius n. r., Pkr. — COS. DESIGN. ITER. ET. TER. III. VIR. R. P. C. Kopf der Octavia mit Scheitelflechte n. r., Pkr.

Babelon I, S. 183, N. 69.

a)	8.07	Gr. sg	Brit. Museum	*Taf. II, N. 2,*
b)	8.07	» g	Berlin	*Taf. II, N. 3,*
c)	7.95	» zg	Paris	*Taf. II, N. 4,*
d)	7.86	» g	Brit. Museum (Dupré-Wigan)	*Taf. II, N. 5,*
e)	7.64	» zg	Rollin & Feuardent 1902	*Taf. II, N. 6.*

Dm. 18 — 21 Mm.

a) Aus der Sammlung des Kardinals Quirini († 9/1 1755) in die des Sir Horace Walpole zu Strawberry Hill, versteigert 25/4 1842 fg.,

als N. 82 des Auktionskataloges von Sotheby etc. und erworben vom Brit. Museum für 66 £ 3 s.— Annuaire de la soc. franç. de num. 1884, Taf. III, 8a.—Num. Chron. 1906, Taf. III, 9.—BMC. Rom. rep. coins II, S. 507, N. 144, Taf. 114, 7.

b) Gefunden zusammen mit dem Goldstücke des M. Antonius Vater und Sohn (unten N. 5b) i. J. 1874 bei Brindisi. J. Friedlaender in der Zschr. f. Num. Bd. II, 1875, S. 288.

c) Aus dem Funde von Ambenay [1] stammend und bei Rollin & Feuardent i. J. 1835 gekauft (Brief des Cab. de Méd. an mich vom 2.10.09).— Duchalais, Rev. num. franç. 1853, S. 50 fg., Taf. III, 1.— H. Cohen, Méd. imp. 1. Ausg. Taf. II, 1 = Méd. cons. Taf. V, 34.— Ch. Lenormant, Trésor de num. et de glypt., Iconogr. des emp. rom., Paris 1843, Taf. II, 13.—Bompois, Rev. num. fr. 1868, S. 75 Anm. 1.— C. Serafini, L'arte nei ritratti della moneta rom. repubbl. (Estr. dal bull. della comm. arch. com. di Roma, 5. Ser., Bd. XXV, 1897) Taf I, 31.

d) Ebenfalls aus Ambenay, Num. Chron. 1865, S. 18.—BMC. Rom. rep. coins II, S. 508, Taf. 114, 8.—Trésor de num. et de glypt., Taf. II, 12, damals (1843) noch in der Sammlung Prosper Dupré befindlich.

e) Aus Ambenay in die Sammlung Blacas = Katal. Jarry 1878 N. 1010 (1790 Fr.) = Katal. de Quelen 1888, Taf. II, 539 (980 Fr.), dann Rollin & Feuardent, wo ich die Münze i. J. 1902 sah und Abdruck nehmen durfte. Sie ist inzwischen verkauft worden, doch konnte ich aus Geschäftsrücksichten nicht erfahren, in welcher Sammlung das Stück jetzt befindlich ist.

Das Ende der Hs.-Umschrift lautet immer TER und nicht TE, wie J. Friedlaender, Ztschr. f. Num. Bd. II, 1875, S. 288/289 Anm. 1 und A. v. Sallet, ebenda Bd. XI, 1884, S. 173 meinen, denen ich mich Nachträge Bd. I, S. 32 irrigerweise anschloss, auch nicht TERT, wie Babelon I, S. 184 N. 69 Anm., wohl von Cohen übernommen, angiebt. Allerdings ist das R auf den stempelgleichen Exemplaren a und b (London und Berlin) sehr klein und eingequetscht.

Lange Zeit hindurch existirte nur ein Exemplar dieser Münze, das

[1] E. de la Grange, Notice sur 186 médailles romaines d'or trouvées pendant l'été de 1834 à Ambenay, canton de Rugle, dép. de l'Eure. Paris 1834, 8°, 31 S.

in der Sammlung Quirini. Ich glaube nicht, dass dieses Stück schon irgendwie in der Literatur behandelt worden ist, wenigstens habe ich trotz aller Nachforschungen nichts feststellen können. Die von Mionnet, De la rareté et du prix des médailles romaines, zuerst in der 2. Ausgabe von 1827 auf S. 95 ohne weitere Angabe der Herkunft gegebene dürftige Beschreibung bezieht sich auf das nachstehend unter N. 4 behandelte Stück der alten Sammlung Lefroy. Erst in dem wichtigen, leider nur recht ungenügend bearbeiteten, im Jahre 1834 gemachten Fund von Ambenay erschienen drei weitere Exemplare und das fünfte fand sich i. J. 1874. Seit der Zeit sind neue Stücke weder in Funden, noch in Sammlungen bekannt geworden. Möglich ist es ja, dass noch irgendwo Stücke vorhanden sind, denn im Münzhandel tauchte vor einigen Jahren eine Fälschung auf, die ich hier nach stehend nach einer flüchtigen Abreibung, die mir Hr. Director Dr. H. Dressel zur Verfügung stellte, abbilde; sie ist vielleicht einem echten Stücke nachgeschnitten.

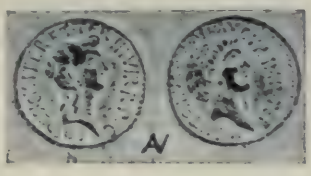

Abb. 4.

Die Münze wurde i. J. 1899 von Konstantinopel aus dem königl. Münzkabinet zu Berlin für 3000 Fr. angeboten. Die Fälschung ist im ganzen gut gelungen, aber daran zu erkennen, dass auf der Rs. das N in dem Worte DESIGN. verkehrt steht, so И. Denselben Stempel, nur in Silber und auf etwas grösserem Schrötling geprägt, 21 gegen 18 Mm., so dass der Perlkreis beiderseits deutlich ist, bot im Mai 1904 Zotos in Pera demselben Kabinet an.

Von den vorstehend beschriebenen fünf Exemplaren sind stempelgleich:

die Hs. von N. a und b,
» Rs. » » a, b und e,
» » c und d,

so dass wir also 4 Hs.- und 2 Rs.-Stempel dieses Goldstücks kennen, das danach eigentlich doch in ziemlicher Anzahl geprägt sein muss.

4. M. ANTONIVS. M. F. M. N. AVGVR. IMP. TIIRT Kopf des M. Antonius n. r.; Pkr.

COS. DIISIG. ITIIR. IIT. TIIRT. III. VIR. R. P. C. Kopf der Octavia mit Scheitelflechte n. r.; Pkr.

7.99 Gr. sg Metropolitan-Museum in New-York. *Taf. II, N. 7.*

Dm. 20 Mm.

Ich verdanke Hrn. Prof. Dr. G. Olcott in New-York das genaue Gewicht der Münze; ein Abguss war, aller Bemühungen ungeachtet, vom Vorstande des Metropolitan-Museums nicht zu erhalten. Daher gebe ich meine Abbildung nach einem älteren Abguss, der als Vorlage für die Abbildung im Annuaire 1884, Taf. III, 8 gedient hat.

Es ist hoch interessant, die Schicksale dieses Goldstückes, das sich vom vorigen nur durch die Schreibweise II für E in den Umschriften unterscheidet und bis jetzt noch ein Unikum ist, zu verfolgen. Die Münze erscheint zuerst in einer kleinen Schrift: Duodenorum nomismatum antehac ineditorum brevis expositio Philippus de Venutis praepositus eccl. Liburnens. selegit ex gazophylacio Antonii Lefroy angli, Livorno 1764, 4°,75 S. mit 1 Taf., wo auf S. 13 das Gewicht mit 6 Den. 20 Gr. (= 8.06 Gr.) angegeben wird. Auf der im allgemeinen guten Abbildung auf Taf. I, 2 steht in der Rs.-Umschrift irrig R.R.C., im Texte aber richtig R. P. C.

Mit Bezug auf Venuti verzeichnet die Münze dann Eckhel, Doctr. num. vet. VI, S. 46, und hierauf gehen alle späteren Beschreibungen zurück, da über ihren Verbleib nichts bekannt worden war und sie als verschollen gelten musste. So z. B. glaubte Cohen, Méd. imp. 1. Ausg. S. 34, irrigerweise, dass sie in Wien befindlich sei.

Indessen es war die Sammlung des Engländers Lefroy erhalten geblieben und schliesslich durch Erbschaft in den Besitz des Lords Bagot übergegangen, der sie am 19. Mai fg. 1884 durch Sotheby in London versteigern liess,[1] wo sie im Kataloge unter N. 91 beschrieben

[1] Catalogue of the collection of coins formed in the 18th century by «le Froy». Catalogue of the choice collection of greek, roman consular etc. coins, the whole being the property of the right hon. Lord Bagot. London (Sotheby, Wilkinson u. Hodge) 1884.

wird. Auf der Auction wurde sie durch Rollin & Feuardent in Paris für die Sammlung des Grafen Albéric du Chastel de la Howardrie in Spa zum Preise von 91 £ erworben. Aus dieser beschreibt sie Babelon I, S. 184, N. 70, bezw. II, S. 592, wo er richtig die Identität mit dem Lefroy'schen Stück vermutet. Graf du Chastel trennte sich i. J. 1889 von der Münze noch vor der Versteigerung seiner Sammlung,[1] weil, wie er mir am 12/6 08 schrieb, sein Interesse sich mehr den griechischen Münzen ausgezeichneten Stils zuwandte.[2] Sie gelangte in den Handel zurück und wurde von H. Montagu, der damals gerade seine hervorragende Sammlung zu bilden begann, erworben. Von ihm in seiner posthumen Arbeit, «Rare and unpublished roman gold coins in my collection», Num. Chr. 1897, S. 36, N. 2, besprochen, kam sie am 20/4 96 mit der Sammlung der römischen Goldmünzen in Paris zur Versteigerung, vergl. den Katalog S. 11, Taf. II, 63 und ging in den Besitz von H. Hoffmann in Paris für 2025 Fr. über. Nach seinem Tode kam sie im folgenden Jahre abermals zum öffentlichen Verkauf, Katalog Hoffmann v. 1898, S. 85 Taf. V, 1176, wobei sie durch Rollin & Feuardent für den Amerikaner Durkee für 3505 Fr. ersteigert wurde. Hr. Durkee ging i. J. 1908 mit der Bourgogne unter und, wie man glaubte, mit ihm seine Sammlung, doch war sie in New-York geblieben und wurde von seiner Witwe dem Metropolitan-Museum dortselbst geschenkt, wo die Münze nun wohl für lange Zeit eine bleibende Stätte gefunden haben wird.

Die erste vorzügliche, von Fr. Imhoof-Blumer in Winterthur besorgte Abbildung findet sich im Annuaire de la soc. franç. de num. 1884 auf der Taf. III, 8 als Beigabe zu dem in französicher Übersetzung wiedergegebenen Artikel A. v. Sallet's, Fulvia oder Octavia (Ztschr. f. Num. Bd. XI, 1884, S. 167 fg.) Fernere Abbildungen der Rs. geben Fr. Gnecchi, Monete romane. Iconographia rom. Taf. II, 6 und F. Lenzi in der Rassegna numismatica I, 1904, S. 66.

Die Porträts auf beiden Stempeln N. 3 und 4 sind gut, die der Octavia stimmen in ihren charakteristischen Merkmalen ganz überein,

[1] Catalogue de la collection de Mr. le comte de D***. Paris (Rollin & Feuardent) 1889, 8°, 115 S., 12 Tafeln.

[2] Eine Frucht seiner Studien ist die schöne Zusammenstellung «Syracuse, ses monnaies d'argent et d'or au point de vue artistique». London 1898, 8°, 14 Tafeln.

dagegen ist die Prägung überaus mangelhaft und die Buchstaben sind sehr sorglos geschnitten, auf N. 4 geradezu liederlich. Sie stehen krumm und schief, zeigen auch abweichende Formen. Besonders auffallend ist bei N. 4 die Form II für E. Man hat versucht, daraus Schlüsse auf den Ort der Prägung zu ziehen. Venuti S. 13 meint sie geprägt «non Romae.... sed in Aegypto, vel in proxima Graecia ab artifice barbaro». Der Stempelschneider habe lateinische und griechische Buchstaben durcheinander gemischt, für E das griechische H setzen wollen und dabei dann den kleinen Querstrich fortgelassen. Eckhel, Doctr. num. vet. VI, S. 46 sieht in dem II einen Provinzialismus, Cavedoni im Bull. arch. nap. Bd. II, 1844, S. 55 und bei Borghesi, Oeuvres compl. num. Bd. II, 1864, S. 91 Anm. 4 darin eine Eigentümlichkeit des lateinischen oder oskischen Alphabets und hält die Münze deshalb in Campanien oder Apulien geprägt, wo M. Antonius nach seiner Hochzeit mit der Octavia das Jahr 715 verbracht habe. Borghesi selbst glaubt sie in Griechenland, speziell in Athen im Winter 715 zu 716 geprägt.

Aber die Form II für E ist zu Schlussfolgerungen auf die Herkunft der Münze nicht zu verwenden, denn sie kommt zu Ende der Republik und unter Augustus, wenn auch nicht häufig, so doch überall vor, wie dies F. Bompois, Rev. franç. de num. 1868, S. 76 mit Bezug auf die Erörterungen A. de Longpériers, ebenda 1856, S. 73 fg. verständig auseindersetzt. Zum Beweise dafür kann ich den sonst schon bekannten, in Spanien geprägten Münzen mit II für E, nämlich dem Denar des Carisius, Babelon I, S. 321, N. 24 mit IIMIIRITA für EMERITA und der Kupfermünze von Turriregina in der Baetica mit TVRIRIIGINA (Heiss, Monn. ant. de l'Espagne S. 402 und 365) folgende beiden Stücke meiner Sammlung anfügen, von denen das erstere in Rom, das andere in Panormus geprägt ist:

a) Dupondius des L. Surdinus, Bab. II, S. 250, N. 11 mit POTIIST für POTEST in der Rs.-Aufschrift, Gew. 7.26 Gr., erwähnt von H. Willers, Geschichte der römischen Kupferprägung, 1909, S. 136, N. 137.

b) As des Cornelius Sisenna mit SISIINA
PRO COS
L. SĀI
P. COĀ. B

statt des SISENA, wie auf dieser sehr seltenen Münze sonst steht, vergl. Borghesi, Oeuv. compl. num. Bd. II, S. 323 fg. und Butkowski, Dict. num. Bd. II, Sp. 1570. Gewicht 10.12 Gr.

Die Ausmünzung der im Wortlaute der Aufschrift und im Gepräge vollkommen übereinstimmenden beiden Goldstücke N. 3 und 4 muss wegen der darauf erscheinenden Designationen in die Zeit nach Mitte des Jahres 715/39 bis Ende 719/35 fallen, weil Antonius am 1/1 720/39 COS. ITER. wurde. Da er indessen, vergl. die vorstehende Übersicht, im Herbste 717/37 von Tarent aus über Corcyra nach Syrien zum Partherkriege aufbrach und in der Folge mit der nach Rom. zurückgekehrten und dann dort verbliebenen Octavia nicht wieder zusammenkam, sondern ganz in den Banden der Cleopatra sich befand, so ist es ausgeschlossen, dass die Prägung noch nach dem Herbste 717/37 stattgefunden haben kann. Vom Herbste 715/39 an bis zum Herbste 717/37 waren Antonius und Octavia überwiegend in Griechenland, zum mindesten residirten sie während der beiden Winter in Athen. Da ist es doch sehr wahrscheinlich, dass auch die Prägung dieser Goldstücke mit ihren beiden Porträts zu dieser Zeit dort in Athen stattgefunden hat. Andererseits ist es aber auch möglich, dass, geradeso wie die zahlreichen Münzen der Flottenpräfecten mit den Bildnissen des Octavian, des Antonius und der Octavia nach dem Friedenschlusse von Tarent (Frühherbst 717/37) und vielleicht zu seinem Gedächtnisse geprägt worden sind,[1] damals aus gleicher Veranlassung auch die Goldstücke entstanden.

Ich habe hier das weibliche Porträt ohne Weiteres als das der Octavia bezeichnet. Früher konnte wohl die Frage aufgeworfen werden, ob es nicht auch das der Cleopatra sein könnte. Aber schon nach den älteren Untersuchungen von Eckhel, Doctr. num. VI, 46; Ch. Lenormant, Trésor de num. et de glypt., Iconogr. rom. S. 4; Duchalais und Bompois, Rev. franç. de num. 1853, S. 51 fg. und 1868, S. 63 fg., dann von A. v. Sallet, Ztschr. f. Num. Bd. XI, 1884, S. 172; Babelon, Monn. de la Rép. rom. I, 1885, S. 196 und schliesslich zusammengestellt von L. Forrer in seiner Studie «Les monnaies de Cléopatre VII Philopator», Rev. belge de num. 56. Bd. 1900, war diese Frage unbe-

[1] Vergl. meine «Münzen der Flottenpräfekten des Marcus Antonius». Wien 1904, S. 24.

dingt zu verneinen. Die Gegengründe gipfeln im Wesentlichen darin, dass Cleopatra stets mit dem Königsdiadem dargestellt sei und dass völlige Unähnlichkeit in Gesichtszügen und Haarfrisur zwischen dem Bilde hier und sicheren, mit ihrem Namen bezeichneten Porträts herrsche. Dazu kommt nun noch der vorstehend geführte chronologische Nachweis.

Eine andere Frage aber ist die, ob hier nicht mit J. Friedlaender, Ztschr. f. Num. Bd. II, 1875, S. 289, ein Idealkopf, die Victoria, anzunehmen sei. Auch diese Frage ist zu verneinen. Seine dort gegen die Deutung als Kopf der Octavia angeführten Gründe werden schon dadurch entkräftet, dass er die Münzen unrichtig zu spät datirt und dass ihm damals das ausschlaggebende Berliner Goldstück oben N. 1 noch nicht bekannt war.

5. M. ANTONI. M. F. M. N. AVG. IMP. TERT Kopf des M. Antonius Vater n. r.; Pkr.

COS. ITER. ΔESIGN. TERT. III. VIR. R. P. C. Kopf des M. Antonius Sohn (Antyllus) n. r.; Pkr.

Babelon I, S. 193, N. 92.

a)	8.08 Gr.	g	ehemals Weber, Hamburg	*Taf. II, N. 8,*
b)	8.07 »	sg	Berlin	*Taf. II, N. 9,*
c)	7.93 »	sg	Brit. Museum (Montagu)	*Taf. II, N. 10.*

Dm. 19—21 Mm.

Diese drei Stücke sind stempelgleich, andere Exemplare sind noch nicht bekannt geworden.

a) Angeblich i. J. 1895 in Griechenland gefunden, ursprünglich im Besitze Fr. Gnecchi's und von ihm Riv. ital. di num. Bd. IX, 1896, S. 12, N. 2 mit irrig wiedergegebener Hs.-Umschrift bekannt gemacht. Dann wurde es von R. Ratto in Genua im Kataloge N. 3,3 von 1897, S. 7, N. 2154 für 2500 L. ausgeboten und später bei der Auktion Rusconi zum Verkauf gestellt, vergl. den Katalog von Sangiorgi in Rom N. 92 v. 1900, N. 685, Taf. II, 1. Es ist überall dasselbe ehemals

Gnecchi'sche Exemplar; Herr Gnecchi hat kein zweites Stück besessen, wie ich in meinen Nachträgen Bd. II, S. 14 in missverständlicher Auffassung einer Mitteilung irrig angab. Die Münze wurde, wie Hr. Sangiorgi mir am 11/2 03 schrieb, auf der Auktion Rusconi für falsch erklärt und zurückgezogen. Später trat sie Hr. Gnecchi an L. Hamburger in Frankfurt a/M ab und i. J. 1902 erwarb sie dann von diesem der i. J. 1907 verstorbene Consul Weber in Hamburg für 1500 M, doch wurde sie ihm noch in demselben Jahre von einem ungetreuen Privatsekretär gestohlen und ist seitdem verschollen. Das Goldstück war ganz unzweifelhaft echt. Sollte es später einmal wieder auftauchen, was ich als gewiss ansehe, da es nicht eingeschmolzen worden ist, so würde nach meiner Abbildung und meinen Abgüssen die Identität mit dem Weber'schen Stück leicht festgestellt werden können.

b) Dies ist das zuerst bekannt gewordene Exemplar dieser Münze, wurde angeblich i. J. 1874 bei Brindisi gefunden, zusammen mit der Münze oben N. 3b und von J. Friedlaender in der Ztschr. f. Num. Bd. II, 1875, S. 289 beschrieben, jedoch mit nicht ganz richtig wiedergegebener Hs.-Umschrift. Vergl. ferner A. v. Sallet, Handbuch 1. Ausgabe v. 1898, S. 67; 2. Ausgabe v. 1909, S. 85. Bernouilli. Röm. Iconogr. I, Taf. IV, 97.

c) Katal. Montagu, 1896, Taf. II, 65 (2200 Fr.). Num. Chron. 1897, Taf. II, 1. BMC. Rom. rep. coins II, S. 521, N. 173, Taf. 115, 11. Dies ist das am besten erhaltene Exemplar und stellt die bei den anderen Exemplaren nicht in allen Teilen deutliche Aufschrift sicher.

Antonius wurde am 1/1 720/34 COS. ITER., trat aber sogleich, und zwar noch am folgenden Tage zurück und war nun COS. DESIG. TERT. Dementsprechend müsste die vorstehende Münze gerade am 1. Januar 720/34 oder zur Erinnerung an die Feier dieses Tages geprägt worden sein, wenn man nicht annehmen will, dass es sich hier um einen im Voraus gefertigten Stempel handelt, der den Verhältnissen später nicht mehr entsprach.

Die Titel auf der Rs. der Münze beziehen sich auf M. Antonius, der jugendliche Kopf ist nicht benannt, aber es ist der des ältesten, Antyllus genannten Sohnes Marcus des M. Antonius von der Fulvia. Das beweist die bis in alle Einzelheiten vorhandene Übereinstimmung

dieses Porträts hier mit dem auf der folgenden Münze N. 6, die uns den Namen nennt.

Am 1/1 720/34 befand sich Antonius in Alexandria, also muss die Münze dort geschlagen sein. Stil und Prägung sind gut und erheblich besser als auf den Münzen mit dem Bilde der Octavia oben N. 3 und 4. Auch die Buchstaben sind sorgfältig geschnitten, doch weisen sie eigenartige Formen auf, wie wir sie auf anderen ebenfalls in Ägypten[1] und später von Augustus im Osten geprägten Münzen[2] wiederfinden, A für A, Ç für G, Δ oder eigentlich mehr ein verzogenes D für D, wie es auch einige Münzen der Flottenpräfekten zeigen.

6. ANTON. AVG. IMP. III. COS. DES. III. III. R. P. C. Kopf des M. Antonius Vater n. r.; Pkr. — M. ANTONIVS. M. F. F. Kopf des M. Antonius Sohn (Antyllus) n. r.; Pkr.

Babelon I, S. 193, N. 91.

a)	8.10	Gr.	sg	Dr. A. Evans	*Taf. II, N. 11,*
b)	8.05	»	zg	Paris (Blacas)	*Taf. II, N. 12,*
c)	8.01	»	sg	Brit. Museum (Blacas)	*Taf. II, N. 13,*
*d)	7.95	»	zg	ehemals Paris	*Taf. II, N. 14,*
e)	7.94	»	g	Wien, N. 737	*Taf. II, N. 15,*
f)	7.93	»	g	Hunter Museum, Glasgow	*Taf. II, N. 16,*
g)	7.90	»	sg	Fr. Gnecchi, Mailand	*Taf. II, N. 17,*
h)	7.84	»	m	Rollin & Feuardent 1902	
[i)	7.80	»	g	Fr. Gnecchi, Mailand]	*Taf. II, N. 18.*

Dm. 19 — 20 Mm.

a) Über die Herkunft habe ich nichts erfahren können. Hs. abgebildet bei Fr. Gnecchi. Monete romane. Iconogr. rom. Taf. II, 1.

b) Dem Pariser Kabinet i. J. 1865 von Herzog von Blacas ge-

[1] z. B. Babelon I, S. 60 N. 141.

[2] E. Gabrici, La numismatica di Augusto. In: Studi e materiali di archeol. e num. II, 1902, S.A. S. 18.

schenkt, als Ersatz für das gestohlene Exemplar oben N. d, vergl. Brief J. de Foville's an mich v. 2/10 09, auch Mommsen, Münzwesen, franz. Übersetzung Bd. IV, S. XXXVII, N. 31. Abgebildet bei C. Serafini, L'arte nei ritratti etc. Taf. I, 31.

c) Num. Chron. 1867, S. 269, Taf. I, 9.— Synopsis Taf. 65, 24.— BMC. Rom. rep. coins II, S. 521, N. 174, Taf. 115, 12.

d) Bei dem grossen Diebstahl i. J. 1831 verloren und eingeschmolzen. Die Abbildung hier ist nach der Mionnet'schen Paste gegeben, ebenso danach die im Trésor de num. et glypt. Taf. III, 2. Das Gewicht betrug nach de la Nauze, Dissertation usw. 149 $^{3}/_{4}$ par. Gr. = 7.95 Gramm.

e) Sehr alter Besitz, Herkunft nicht festzustellen. Nach Mitteilung von Dr. W. Kubitschek sicherlich dasselbe Exemplar, das Eckhel, Catal. Mus. Caes. Bd. II, 1779, S. 15 und Doctr. num. vet. Bd. VI, S. 68 vorgelegen hat. — Wiener Sitzungsberichte Bd. IX, S. 922. — Cohen, Méd. cons. Taf. V, Antonia 36.—M. Bahrfeldt, Nachträge und Berichtigungen etc. Bd. I, Taf. II, 33.

g) Riv. ital. di num. Bd. II, 1889, S. 157, Taf. III, 2 und Rev. suisse de num. Bd. VII, 1897, Taf. XIV, 11.—Fr. Gnecchi, Monetazione romana Taf. XII, 11. — Monete rom. Iconogr. rom. Taf. II, 3.— M. Bahrfeldt, Nachträge Bd. II, Taf. I, 14. Aus dem Münzhandel erworben.

h) Katal. de Quelen, 1888, Taf. II, 547 (1200 Fr.) = Katal. Montagu, 1896, Taf. II, 64 (600 Fr.). Das Stück wurde im Jahre 1902 von mir im Besitze der Münzhandlung Rollin & Feuardent in Paris gesehen; es ist inzwischen verkauft worden, doch konnte ich auch hier den jetzigen Besitzer nicht erfahren, so dass ich den Verbleib nicht kenne. Es wird sich später jedoch einmal identificiren lassen, da sich auf der Hs. ein kleiner Gegenstempel befindet. Leider unterliess ich es, einen Abdruck von der Münze zu nehmen, so dass ich hier keine Abbildung nach dem Originale geben kann.

i) Neuere Erwerbung, aus dem Münzhandel. Diese Münze weicht im Stil, Stempelschnitt und Buchstabenformen so vollständig von den anderen Stücken ab, dass ich die allergrössten Zweifel an der Echtheit hege, die nur durch eine Besichtigung des Originals gehoben werden könnten.

Von diesen Stücken sind stempelgleich, ohne Berücksichtigung von N. i,

die Hs. von a und b,
von c, d, e, f und g,
die Rs. von c, d und f,
e, g, und h.

Daraus ergiebt sich, dass beiderseits ganz stempelgleich nur c, d und f sind, die anderen dagegen abweichende Hs. und Rs. zeigen. Wir besitzen also 3 verschiedene Hs.-Stempel und 4 Rs.-Stempel, ein Zeichen, dass trotz der gegenwärtigen grossen Seltenheit bei diesem Stempelverbrauche die Zahl der ausgemünzten Stücke doch nicht so unbeträchtlich gewesen sein wird.

Dies sind also die Stücke, die ich in europäischen Sammlungen nachzuweisen vermag. Von keinem ist uns der Fundort bekannt. Es sollen jedoch noch einige weitere Stücke existiren, über die ich nachstehend berichte:

α) In der Sammlung Trivulzio in Mailand, die jedoch nach Mitteilung von Fr. Gnecchi an mich und nach Riv. ital. di num. II, 1889, S. 159 unzugänglich ist.

β) In der Sammlung des Barons von Schellersheim, Katalog von 1800, S. 14. Über diese merkwürdige Sammlung römischer Goldmünzen und den ebenso merkwürdigen, wie seltenen Katalog: Numismata aurea antiqua indubitate fidei etc., vergl. Berl. Bl. f. Münz-, Siegel- und Wappenkunde II, S. 362; A. Butkowski, Dictionn. num. I, Sp. 125, 204 u. a. und J. Friedlaender, Repertorium S. 22. Die Sammlung hat im Jahre 1825 Rothschild in Frankfurt a/M gekauft, später soll sie, wie man mir erzählte, nach Paris gekommen sein und noch jetzt dort im Besitze des Hauses Rothschild sich befinden. Was daran Wahres ist, weiss ich nicht, denn trotz aller meiner Nachforschungen in Paris und anderwärts war wirklich Sicheres darüber nicht zu erfahren, ob die Sammlung überhaupt noch besteht und wo, oder ob sie längst zerstreut ist.

γ) M. Piccione sah, wie er Riv. ital. di num. Bd. XIX, 1906, S. 196 berichtet, bei den Erben eines gewissen Giacomo Ferri ein Exemplar, das gelegentlich der Ausgrabungen bei Rimini gefunden sein soll.

δ) Ein vorzüglich erhaltenes Exemplar soll sich im Jahre 1904 bei der Kirche S. Adriano in Rom gefunden haben, zusammen mit der oben S. 97 erwähnten (gefälschten) Goldmünze des M. Antonius mit dem Bilde der Fulvia, vergl. Rassegna num. Bd. I, 1904, S. 133. Dieses oder das unter γ aufgeführte Exemplar ist wohl dasselbe Stück, das in den Battaglie di Archeologia Bd. I, 1904, Dezemberheft S. 32 zugleich mit einem erfundenen Denar des Ventidius von einem gewissen Angelo Selva in Morciano bei Rimini ausgeboten wurde. Wie dieser mir Ende Januar 1905 schrieb, sei es nach Urbino verkauft worden. Steht es etwa in Beziehung zu oben N. 6 i?

Meine Annahme, Nachträge II, S. 13, dass auch das Münzkabinet des Vatikan diesen Aureus besitze und es vielleicht der von C. Serafini, L'arte nei Ritratti Taf. I, 31 abgebildete sei, war irrig. Es ist vielmehr von ihm das jetzige Pariser Exemplar (oben N. 6 b) wiedergegeben worden.

Das Goldstück erscheint in der Literatur zuerst bei P. Séguin, Selecta numismata antiqua, 1. Ausgabe von 1665, S. 99, 2. Ausg. v. 1684, S. 112. Nach beiden Abbildungen zu urteilen war die Rs.-Umschrift unvollständig M. ANTONIVS M. F. . ., sie wird im Texte ergänzt zu M. F. (M. N). Wenn Butkowski, Dictionn. num. Bd. I, Sp. 203 über dies Stück berichtet: «Vente de Pierre Séguin, à Paris, en 1684 a produit 1000 Fr. pour cette pièce seule», so weiss ich nicht, woher er diese Nachricht hat. Ich habe trotz aller Nachforschungen auch nicht das geringste darüber in Erfahrung bringen können. Vielmehr ist die Sammlung Séguin später, das Jahr ist mir nicht bekannt, in das Pariser Kabinet gelangt, wie aus einem Vergleiche zahlreicher bei Séguin abgebildeter und jetzt in Paris vorhandener Stücke hervorgeht und auch von Madden, Num. Chron. 1867, S. 270 angegeben wird. Im Pariser Kabinet nun war die Münze bis zum Jahre 1831 vorhanden, dann wurde sie gestohlen und eingeschmolzen. Zum Glück haben wir von ihr eine gute Mionnet'sche Paste, wonach von Ch. Lenormant, Trésor de num. et de glypt. Taf. III, 2 und von mir hier auf Taf. II,14 eine Abbildung gegeben wird. Sie beweist, dass die Abbildung bei Séguin ganz zutreffend war und ebenso die im Thesaurus Morellianus Bd. I, 1734, Taf. 11, 3. Verzeihlich aber ist es, wenn Vaillant, Num. ant. fam. rom. Bd. I, 1703, S. 111, Taf. XVI, 65 und Num. imp. rom.

praest. Bd. II, 1743, S. 9 die Umschrift als M. ANTONIVS M. FIL liest und abbildet, denn einige undeutliche Reste des zweiten F und eine kleine Erhöhung im Stempel konnten leicht als I und L gelesen werden, wie die Paste beweist, wenn man sie bei gewisser Beleuchtung betrachtet. Dafür, dass diese Lesung immerhin möglich war, liefert A. v. Sallet den Beweis. Er sagt in seiner Abhandlung, «Die Münzen Caesars mit seinem Bildnis» S.11 Anm. 30:[1] «Zum Aureus des Antyllus, (Cohen 36) bemerke ich, dass ich die Umschrift der Pariser Münze, um den Kopf des Antyllus, so lese: M. ANTONIVS M. FIL, nicht M.F F., wie man gemeint hat. Das FIL glaube ich auf dem Abdruck des Pariser Exemplars zu erkennen». Eine Erklärung für diese etwas verwunderliche Bemerkung ist nicht schwer zu finden: Sallet hat eben die Paste in Händen gehabt, sie für einen Abguss des jetzigen Pariser Originals gehalten und ist in den Fehler Vaillants verfallen. Das vom Herzog von Blacas geschenkte, jetzt in Paris befindliche Exemplar mit deutlicher Aufschrift M. F. F. (oben meine N. 6 b) kannte er eben nicht.

Mit dem Bekanntwerden des zweiten Blacas'schen Exemplars, jetzt oben N. 6 c, zuerst abgebildet von H. Cohen, Méd. imp. 1. Ausg., S. 37, Taf. II, war die Lesung der Rs.-Umschrift als M. FIL zwar unhaltbar geworden, aber die Erklärung der Buchstaben, die wie M. E. E. oder M.F.E. aussahen, verursachte nun nicht geringere Schwierigkeiten. M*agister* E*quitum* E*meritus* las Visconti, Atti della pont. Accad. rom. di arch. Bd. IV, S. 289; M*arci* F*ilius* E*ques* Madden im Num. Chron. 1867, S. 273, auch Fr. Gnecchi, Gazette num. (Como), 1886, S. 12; M*arci* F*ilius* E*phebus* I. N. Svoronos, Münzen der Ptolemäer, Bd. I, N. 1909, eine Ansicht, die er im Bd. IV, S. 396 u. 438, N. 1909 zurücknahm, auf Grund einer Bemerkung Reglings, Ztschr. f. Num. Bd. XXV, 1906, S. 397, wo er ihn auf meine Untersuchungen, Nachträge Bd. I, S. 38, II, S. 13 hinwies, in denen ich gehofft hatte, die Frage endgültig erledigt zu haben.

Die beiden viel umstrittenen Buchstaben sind nun tatsächlich zwei F und nicht E E oder F und E. Der Stempelschneider hatte, wie der Augenschein lehrt, die Gewohnheit, die Enden der in den Stempel eingeschlagenen Buchstaben durch einen kleinen Querstrich oben und

[1] In den zu Ehren Th. Mommsens herausgegebenen philologischen Abhandlungen. Berlin 1877.

auch unten abzugrenzen, was sich deutlich beim N, I, V, auch beim M und A zeigt. Beim F, namentlich beim zweiten, ist der Meissel etwas zu weit nach rechts angesetzt worden, so dass dadurch nun ein etwas verkümmertes E entstanden ist. M. Piccione hat diesen Mangel an technischer Sorgfalt des Stempelschneiders näher beleuchtet in seinem Artikel «Le due F dell' aureo di M. Antonio figlio», erschienen in der Riv. ital. di num. Bd. XIX, 1906, S. 195-202.

Das M. F. F. nun bedeutet *Marci Filius Filius*. Um Vater und Sohn, die gleichnamig waren und beide M. ANTONIVS *Marci Filius* hiessen, zu unterscheiden, wurde dem Namen des Sohnes das zweite F hinzugefügt, eine Bezeichnung, die zwar eigenartig, aber keineswegs unerhört ist (CIL. X, 1, N. 4887, 6071; XIV, N. 2691).

Meines Wissens ist Cavedoni, Ragguaglio storico etc. 1854, S. 12 Anm. 5 der Erste, der die richtige Erklärung des F F gefunden hat. Sodann hat F. Friedlaender, Ztschr. f. Num. II, 1875, S. 289 fg. sie gegeben, später Butkowski, Dictionn. num. I, Sp. 203/4 und endlich auch Fr. Gnecchi, Riv. ital. di num. Bd. II, 1889, S. 157 fg., indem er seine frühere Ansicht änderte.

Nach der Datirung COS. DES. III muss dies Goldstück zwischen dem 2/1 720/34 und dem 1/1 723/31 geprägt sein, an welch letzterem Tage Antonius sein drittes Consulat antrat, wie es im Vertrage von Puteoli im Sommer 715/39 festgesetzt worden war. Er befand sich in dieser Zeit zunächst in Alexandria, war dann in Armenien und feierte darauf den so bedeutungsvollen alexandrinischen Triumph. Später war er abwesend von Ägypten, in Armenien, Ephesus, Samos und Athen, wie die dieser Arbeit voranstehende Zeittafel ergiebt. Wenn nun wegen der Zeitverhältnisse das vorhergehende Goldstück N. 5 in Alexandria geprägt ist, so muss auch diese Münze dort entstanden sein, denn nicht allein der Kopf zeigt auf beiden Münzen die Hand desselben Stempelschneiders, sondern auch in der Form der Buchstaben herrscht völlige Übereinstimmung, denn wie dort, so finden sich auch hier A, Ç und das verzogene D. Somit liegt es nahe, dieses Goldstück mit den Ehrungen in Verbindung zu bringen, die dem alexandrinischen Triumphe folgten. Wurden einerseits Cleopatra und ihre Kinder dabei bedacht, so kann man das Erscheinen des Bildes des jungen M. Antonius mit sei-

nem Namen auf einer Reichsmünze des Vaters gewiss dahin auslegen, dass Antonius der Sohn hier gewissermassen als Thronfolger vorgestellt werden sollte.

Man hat dies mit der Verleihung der Toga civilis an Antyllus in Verbindung bringen wollen. Da die Münze jedoch vor dem 1/1 723/31 geprägt ist, die Mündigkeitserklärung der Überlieferung zu folge aber erst im letzten Lebensjahre des M. Antonius, 724/30, stattgefunden hat, so steht beides in keinerlei Beziehung zu einander.

Merkwürdig ist, dass meine Ausführungen, wonach die Münzen N. 5 und 6 mit den Bildern von Antonius Vater und Sohn in Ägypten geprägt sein müssen, durch Funde dort noch nicht bestätigt worden sind. Hr. G. Dattari in Cairo schrieb mir auf Anfrage, dass er noch niemals von einem Auffinden dieser Goldstücke in Ägypten gehört habe und dass auch kein Sammler dort diese Stücke besitze.

Ich schliesse hieran die sogenannten Legionsmünzen des Antonius an. Mit ihrer, allen Stücken gemeinsamen Datirung ANT. AVG III VIR. R. P. C. ist nichts anzufangen, aber die allgemeine Ansicht geht gewiss nicht fehl, wenn sie diese auf die Namen der Legionen erfolgte Prägung, die als ein politischer Schachzug angesehen werden muss, in die der Schlacht von Actium vorangehenden Monate des Jahres 723/31 setzt.

Das eigentliche Griechenland und die Inseln waren der Schauplatz der Rüstungen des Antonius zum Kampfe um die Weltherrschaft, gewiss sind hier die Münzen geprägt worden, vielleicht an mehreren Orten gleichzeitig. Dass sie dort entstanden sind und massenhaft umliefen, zeigt der Fund von Delos, der 604 Legionsdenare ergab.[1]

Wir kennen nur von sehr wenigen Legionen auf ihren Namen geprägte Goldstücke. Dass für *alle* Legionen Gold geprägt worden sei, wie A. v. Sallet «Die Münzen Caesars mit seinem Bildnis» S. 11 Anm. 30 annehmen möchte, und dass, wo die Stücke fehlen, wir sie nur noch nicht kennen, will mir doch zweifelhaft erscheinen, auch J. Friedlaender, Ztschr. f. Num. Bd. V, 1878, S. 9 ist nicht jener Meinung. Allerdings fehlt zur Zeit noch jede Erklärung dafür, weshalb wir von einigen Legionen Goldstücke besitzen und von anderen wieder nicht.

[1] I. N. Svoronos, Journ. internat. d'arch. num. Bd. IX, 1906, S. 300 fg. und M. Bahrfeldt, Il ripostiglio di Delos. Riv. ital. di num. Bd. XXI, 1908.

7. ANT. AVG. III. VIR. R P C — Galeere n. r., Pkr.

CHORTIVM. PRAETORIARVM — Legionsadler zwischen zwei Feldzeichen, Pkr.

Babelon I, S. 199, N. 101.— M. Bahrfeldt, Berichtigungen und Nachträge I, S. 40, N. 38, II, S. 14/15, N. 17.

a)	8.06 Gr.	sg	Brit. Museum (Wigan)	*Taf. II, N. 19*
b)	8.04 »	sg	Berlin (v. Rauch)	*Taf. II, N. 20*
c)	7.52 »	vorz	† Sir John Evans	
d)	7.50 »	sg	Fr. Trau in Wien	

Dm. 21 Mm.

a) und b) sind stempelgleich.

a) Num. Chron. 1865, Taf. I, 8. BMC. Rom. rep. coins II, S. 526, N. 183, Taf. 116, 1.— b) Aus Sammlung de Moustier, Katal. 1872, S. 6, N. 69 (910 Fr.). Ztschr. f. Num. Bd. VII, 1880, S. 231.— c) Die Herkunft dieses Stücks konnte ich leider nicht feststellen. Es befindet sich noch im Besitze des Sohnes von Sir John, Dr. Arthur Evans und wurde nicht mit einem Teile der Sammlung i. J. 1909 durch Rollin & Feuardent in Paris verkauft. — d) Nach Mitteilung des i. J. 1905 verstorbenen Vorbesitzers Fr. Trau sen. an mich ist das Goldstück i. J. 1873 in Reggio d'Emilia gefunden worden.

Ich habe das Gewicht von c, nicht kontroliren, auch keinen Abguss erlangen können.

8. Ebenso, nur auf der Rs. LEG=IV zwischen den Feldzeichen.

Babelon a. a. O. N. 109.

e)	7.30 Gr.	m	Brit. Museum (Blacas)	*Taf. II, N. 21.*

Dm. 18 Mm.

e) BMC. Rom. rep. coins II, S. 527, N. 187, Taf. 116, 4.

Die Münze macht einen schlechten Eindruck und sieht fast wie gegossen aus. Allerdings scheint dies überhaupt eine Eigentümlichkeit dieser Legionsmünzen zu sein, denn geradeso sieht das Goldstück der VI. Legion aus, das aber durch den Fundbericht beglaubigt wird. Das geringe Gewicht scheint eine Folge der Abnutzung zu sein.

9. Ebenso, nur auf der Rs. LEG=VI zwischen den Feldzeichen.

Babelon a. a. O. N. 112.

f) 8.06 Gr. zg Brit. Museum *Taf. II, N. 22.*

Dm. 19 Mm.

f) Gefunden i. J. 1883 in San Lazaro bei Bologna (Notizie degli scavi 1883, S. 44 und Vitalini im Bull. di num. e sfrag. II, 1884, S. 35, Taf. I, 2), dann in den Sammlungen Fürst Hercolani, de Quelen, Katal. v. 1888, Taf. I, 69 (1000 Fr.) und Montagu, Katal. v. 1896, Taf. II, 54 (1300 Fr.), vergl. Num. Chron. 1897, Taf. II, 2.

Ein zweites Exemplar dieses Goldstückes kam bei Sangiorgi in Rom i. J. 1899 mit der Sammlung Nuvolari zum Verkaufe, Katal. S. 59, N. 1543. Verbleib unbekannt. Ein drittes mit der Sammlung O'Hagan, London 1909, S. 4, Taf. I, 32, wurde aber als gefälscht zurückgezogen.

10. Ebenso, nur auf der Rs. LEG=XIV zwischen den Feldzeichen.

Babelon a. a. O. N. 124.

g) 8.09 Gr. sg Berlin (1876) *Taf. II, N. 23.*

Dm. 20 Mm.

g) Ztschr. f. Num. Bd. V, 1878, Taf. I, 10.

11. Ebenso, nur auf der Rs. LEG=XIX zwischen den Feldzeichen.

Babelon a. a. O. N. 134.

* h) 7.83 Gr. zg ehemals im Pariser Kabinet.

Dm. ? Mm.

Bekannt nach de la Nauze a. a. O. S. 383 (Neudruck S. 439). Ich zweifle nicht an der Echtheit dieser verschollenen Münze. Dagegen ist das angebliche Goldstück der LEG XVIIII bei Riccio, Catal. Taf. I, 5 gefälscht, wie aus dem Reliefabdruck deutlich ersichtlich ist.

Rastenburg (Ostpreussen), Januar 1910.

ΕΛΕΟΔΩΡΙΤΗΣ

Μεταξὺ τῶν βυζαντιακῶν μολυβδοβούλλων, ἅτινα ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Σ. Ξανθουδίδης ἐν τῷ Ζ΄ τόμῳ τῆς Διεθν. Ἐφημ. τῆς Νομισμ. Ἀρχ., ὑπάρχει ἓν (σελ. 119, ἀρ. 5, Πίν. IV) πολλοῦ λόγου ἄξιον διὰ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτοῦ. Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο διαμέτρου 0,03, εὑρέθη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μονοφατσίου Κρήτης καὶ ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ κ. Ξανθουδίδου εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου. Περὶ αὐτοῦ σημειοῖ ὁ ἐκδότης τὰ ἑξῆς: «Δὲν φέρει εἰκόνα οὐδὲ μονογραμματικὸν σταυρόν, ἀλλ' ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις κατέχει ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ κτήτορος ἐν συνεχείᾳ, εἶναι δὲ τοῦ τύπου «*σφραγὶς τοῦ δεῖνος κτλ.*». Τινὰ τῶν γραμμάτων εἶναι ἢ ἀποτετριμμένα ἢ βεβλαμμένα ἐξ ἰσχυρᾶς πιέσεως καὶ ἐκ τῆς διαρρήξεως τῆς αὔλακος, δι' ἧς διήρχετο ἡ μεταξίνη μήρινθος. διὰ τὴν βλάβην ταύτην δὲν ἠδυνήθην ν' ἀναγνώσω τὰς ἐπιγραφὰς τελείως. Ἐν τῇ ἐμπροσθίᾳ ὄψει πιστεύω ὅτι ἀναγινώσκονται ταῦτα

ϹΦ[ΡΑΓ]ΙϹ—[Ϲ]ΤΕΦΑΝΟΥ—ΠΡΩΤΟΝΩ ΚΑΙ ϹΙ

ὄπισθεν δ' ἐν συνεχείᾳ

ΕΛΕΟΔΩ—ΤΩΝ ΓΕ—[ΝΩ]Ν ΤΟΥ ϹΕΚ—ΕΝΟΥ

ἤτοι *σφραγὶς Στεφάνου πρωτονο(ταρίου) καὶ σι(γγέλου) ἐλεοδότου* (ἢ *σιγγελεοδότου*) (;) *τῶν γενῶν* (;) *τοῦ σεκ(ρέτου)*».

Ἡ ἀνάγνωσις αὕτη δὲν φαίνεται ἡμῖν ἀκριβής· ὡς ἐκ τῆς φωτοτυπικῆς εἰκόνος τοῦ μολυβδοβούλλου ἐξάγεται (ἴδε αὐτόθι Πίν. IV, ἀρ. 5), ἡ ἐν τῇ ἐμπροσθίᾳ ὄψει ἐπιγραφὴ ἔχει οὕτω:

ϹΦΡ . . ΙϹ
. ΤΕΦΑΝΟΥ
. ΡΩΤΟΝΩ
. . ΛΙϹΙ

Οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναγνωσθῶσι *πρωτονο(ταρίου)* καὶ *σι(γγέλου)*. Τῶν ἐν τῷ τετάρτῳ στίχῳ, ἐν ἀρχῇ, δύο ἐφθαρμένων γραμμάτων τὸ δεύτερον ἀδύνατον νὰ εἶναι Κ. Ἡμεῖς ἀντὶ τῶν ἀνωτέρω ἀναγινώσκομεν [Π]ΡΩΤΟΝΩ[ΒΕ]ΛΙϹΙ[ΜΟΥ], οὕτω δὲ ἡ ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖ ἕνα στίχον τρίμετρον ἰαμβικὸν δωδεκασύλλαβον:

Σφραγὶς Στεφάνου πρωτονωβελισίμου.

Ἡ δ' ἐπιγραφὴ τῆς ὄπισθεν ὄψεως ἐν τῇ φωτοτυπικῇ εἰκόνι τοῦ μολυβδοβούλλου ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΕΛΕΟΔΩ
. . ΤΩΝΓΕ
. ΥΝΤΟϹΕΚ
. ΕΝΟΥ.

Ἐκ τῶν δύο ἀποτετριμμένων γραμμάτων τοῦ δευτέρου στίχου τὸ δεύτερον εἶναι Ι, ὡς φαίνεται σαφῶς ἐν ἐκμαγείῳ τοῦ μολυβδοβούλλου, ὅπερ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν. Δὲν εἶναι λοιπὸν πιθανὴ ἡ ἀνάγνωσις τῆς πρώτης λέξεως *ἐλεοδότου*. Ὡσαύτως ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ ἐλλείπει ἓν γράμμα ἐν ἀρχῇ, τὸ δὲ δεύτερον εἶναι V σαφέστατον, ἐντεῦθεν δὲ δὲν δυνάμεθα ν' ἀναγνώσωμεν *γενῶν* τὴν τρίτην λέξιν. Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ στίχῳ ἐλλείπουσι δύο γράμματα, τὸ πρῶτον καὶ τὸ τελευταῖον, ἅτινα ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἀναγνωσθῶσι, δὲν δύνανται μετὰ τῶν τριῶν τελευταίων τοῦ τρίτου στίχου καὶ τῶν ἄλλων τοῦ τετάρτου ν' ἀποτελέσωσι τὴν λέξιν *σεκρέτου*. Ἄλλως τε *ἐλεοδότης τῶν γενῶν τοῦ σεκρέτου* εἶναι ἀξίωμα ἀνύπαρκτον. Πρὸς ὀρθὴν ἀνάγνωσιν ὑποβοηθεῖ ἡμῖν τὰ μέγιστα ἐπιστολή τις τοῦ Θεοδώρου Βαλσαμῶνος, ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ E. Miller (Ann. de l'Ass. Gr. 1884, σ. 16). Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀπευθύνεται: ***τῷ Ἐλεοδωριτῇ*** (ὁ Miller γράφει *Ἐλεοδωρίτῃ*) καὶ εἶναι παραμυθητικῇ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Προφανὲς εἶναι ὅτι καὶ ἐν τῷ μολυβδοβούλλῳ ἀσφαλῶς συμπληροῦται ἡ πρώτη λέξις εἰς ΕΛΕΟΔΩ[ΡΙ]ΤΩΝ. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς πρώτης ταύτης λέξεως χειραγωγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν συμπλήρωσιν καὶ τῶν ἄλλων· οὕτως ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ ἀναγινώσκομεν [Φ]ΥΝΤΟϹ, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ [Γ]ΕΝΟΥ[Ϲ]. Εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάγνωσιν συνεπικουρεῖ καὶ τὸ μέτρον, διότι καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν τῇ ἐμπροσθίᾳ ὄψει, ἔχομεν ἕνα στίχον τρίμετρον ἰαμβικὸν δωδεκασύλλαβον:

Ἐλεοδωριτῶν γε φύντος ἐκ γένους.

Πρὸς τὸ *φύντος* τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς πβλ. ἐπὶ ἑτέρου μολυβδοβούλλου (Sorlin-Dorigny: Revue Archéol. 1877, tom. I, 84):

Σεβαστὸν Ἀλέξιον ἐκ Νικηφόρου *φύντα*.

Ἡ σφραγὶς λοιπὸν ἀνήκει εἰς τὸν πρωτονωβελίσιμον Στέφανον Ἐλεοδωριτήν· αἱ ἐπιγραφαὶ ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων αὐτῆς ἀποτελοῦσιν ἓν σύνολον:

Σφραγὶς Στεφάνου πρωτονωβελισίμου
Ἐλεοδωριτῶν γε φύντος ἐκ γένους.

Ἐκ τῆς τεχνοτροπίας τῶν γραμμάτων κρίνοντες δυνάμεθα νὰ τάξωμεν τὸ μολυβδόβουλλον εἰς τὴν δωδεκάτην ἑκατονταετηρίδα, ὅτε ἦσαν ἐν μεγάλῃ χρήσει αἱ ἔμμετροι ἐπιγραφαί. Ἄδηλον ὅμως ποία σχέσις ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ κτήτορος αὐτοῦ καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Βαλσαμῶνος μνημονευομένου Ἐλεοδωριτοῦ.

Κ. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΕΚ ΧΑΛΚΙΔΟΣ ΑΤΤΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ

ΙΕΡΟΣ ΝΟΜΟΣ ΚΟΛΩΝΙΤΩΝ.

ΤΟ ΕΝ ΣΑΛΑΜΙΝΙ ΤΡΟΠΑΙΟΝ

Ἡ ὄπισθεν ἀναδημοσιευομένη διμερὴς ἐπιγραφή, ἐπὶ δύο τῶν πλευρῶν τοῦ αὐτοῦ λίθου διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς στοιχηδὸν γεγραμμένη, ἀνεκαλύφθη ἐν ἔτει 1902 ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου κ. Γ. Παπαβασιλείου ἐν Χαλκίδι τῆς Εὐβοίας, ἐδημοσιεύθη δέ, συνεπληρώθη καὶ ἐσχολιάσθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς νόμος ἱερὸς αὐτῶν τῶν Χαλκιδέων.[1] Εὐθὺς ὅμως τότε ὁ δεινὸς ἐπιγραφικὸς κ. A. Wilhelm κατέδειξε, δι' ὑπεραρκούντων ἐπιχειρημάτων, ὅτι ἡ μὲν ἐπιγραφὴ ἀττικωτάτη, οἱ δ' ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενοι θεοὶ καὶ ἥρωες γνωστοὶ καὶ ἰδιάζοντες τοῖς Ἀθηναίοις καὶ οὐχὶ τοῖς Χαλκιδεῦσι. Συγχρόνως δὲ ὁ αὐτὸς ἀνέγνωσε πληρέστερον λέξεις τινὰς τοῦ κειμένου.[2] Ὁ κ. Παπαβασιλείου ὅμως ἀντέλεξε διὰ μακρῶν κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος,[3] προκαλέσας νέον ἄρθρον τοῦ Wilhelm,[4] τόσῳ πειστικόν, ὥστε ὁ τελευταῖος ἐκδότης καὶ σχολιαστὴς τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης κ. L. Ziehen[5] ἔκρινεν ὅτι ὁ μὲν Wilhelm ὀρθῶς «titulum ex Attica oriundum esse demonstravit», ὁ δὲ Παπαβασιλείου «frustra oblocutus est».

Ὅσον ὅμως καὶ ἂν λαμπρῶς κατεδείχθη ἡ ἀττικὴ προέλευσις τοῦ ἱεροῦ τούτου νόμου, ἡ ἀτελεστάτη αὐτοῦ διατήρησις καταλείπει πολλὰ τὰ μελέτης καὶ διευκρινήσεως δεόμενα, ὧν προέχει τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ἂν πρόκειται περὶ κοινοῦ τινος ἱεροῦ νόμου πάντων τῶν Ἀθηναίων ἢ περὶ νόμου τμήματός τινος τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων, ζήτημα ὅπερ, ἐφ' ὅσον δὲν λύεται, ἀδύνατον καὶ ματαίαν καθιστᾷ πᾶσαν ἀπόπειραν πρὸς πιθανήν τινα συμπλήρωσιν τῶν πολλῶν κενῶν τῆς ἐπιγραφῆς ἢ ἁπλῶς πρὸς κατανόησιν καὶ ἑρμηνείαν τῶν διασωθέντων μερῶν αὐτῆς.

Ὁ Ziehen (σελ. 42) ὀρθῶς ἤδη ὑπέλαβε τὸ δεύτερον, ἤτοι ὅτι πρόκειται περὶ τοπικοῦ νόμου τμήματός τινος τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων, γράψας ἐπὶ μὲν τῇ

---

[1] Ἐφημερὶς Ἀρχαιολ. 1902 σ. 29-40 κέξ. [ἡ συνέχεια ἐν σελ. 124]

[2] Αὐτόθι σελ. 135-142.

[3] Αὐτόθι 1903 σελ. 127-130.

[4] Αὐτόθι 1904 σελ. 103-110.

[5] Leges Graecorum sacrae, Pars II, p. 40.

A

. . . . . .] ο ῖ σ ῦ [ς . . . . . .
. . . . . .] τ ε ι β ο [ῦ ς . . . . . .
. . . . . .] ο ν. Ἔ ρ ο τ [ι . . . . . .
ἐ ν σ τ ο ρ] ν ύ ν α ι τ ρ ά [π ε ζ α ν . . . . . .
5 . . Η ι π π] ο λ ύ τ ο ι τ ῶ ι [. . . . . .
. . . . h] ε κ ά σ τ ο τ ῶ ν ε [. . . . . .
. . . . .] α τ ρ ι τ τ ύ ι: Ἀ π [. . . . . .
. . . .] ο ι Π ο σ ι δ έ ο ι ς τ [ρ ά π ε ζ α ν ἐ ν σ τ ο ρ ν ύ ν α ι
Δ ι ί] Τ ρ ο π α ί ο ι ἐ ν Κ υ ν ο [. . . . . Η ε ρ-
10 α κ] λ ε ῖ ἐ ν τ ῶ ι Ἐ λ α ι ε ῖ τ ρ [. . . . . .
Χ σ] ό θ ο ι ἀ μ ν ὸ ς
Γ] λ α ύ κ ο ι ἀ μ ν ὸ ς A
Ἀ] π ό λ λ ο ν ι Π υ θ ί ο ι τ ε [. . . . . .
.] ἐ ν σ τ ο ρ ν ύ ν α ι τ ρ ά [π ε ζ α ν . . . . . .
15 ς μ ὲ ν ἄ ρ ν α ἀ ν α σ χ έ σ [. . . . . .
Π ο σ ε ι δ ῶ ν ι Π τ ο ρ θ ί [ο ι . . . . . .
Ν ύ] ν φ (α ι) ς κ(α) ί [Α χ] ε [λ ό ι ο ι . . . . . .

B

. . . . . λαμβανέτ]ο ἀπὸ τῶν δαρ[τ
ῶν . . . . . .]:βοὸς πέντε h ο
. . . . . .] ι νιστερνοφορ
. . . . . .] ε ι τὰς μερίδας
5 . . . . . .] ς λαμβανέτο καθ'ἕκ
αστον . . . . . δαρ]τῶν τὰ δέρματα παρε
. . . . . γλῶτ]τα νδὲ τῶι Ἀρχεγέτε
ι . . . . . .] σαίας καθάπερ τὸ Ἔ
ρετος . . . . . δίδο]ται ἐς ἀπόμετρα: δ[ι-
10 . . . . . .] ας h ιέρεια λαμβα-
νετο . . . . . κ]αὶ ⊢ κατὰ τὸ h ιερό-
ν h ἑκαστον λαμβανέτο· ἐ]ν δὲ βῶς θύεται σαρ-
κας . . . . . παρέ]χεν δὲ τὲν h ιέρεια-
ν . . . . . δ]ὲ τὸν ἶ δίον τὸν δαρτὸν δ-
15 . . . . . δαρ]τὸν σκέλος. Ἀρτέμιδος h-
ιέρεια . . . . . δ]εμοσίον τὸν δαρτὸν δέρμ-
α . . . . . h ι]ερὸν h ἑκαστον, ἀπὸ δὲ τὸν-
. . . . . σ]κέλος, τὸν δὲ μὲ δαρτὸν τ
. . . . . λαμβα]νέτο. Καθάπερ ἔτες Ἀρτέ-
20 μιδος . . . . . λα]μβανέτο τὸν δεμοσίον h-
ιερὸν . . . . . .] κατὰ τὸ h ιερὸν [ἕκ]αστ-
[ον . . . . . .

βάσει τῆς ἐν Α στίχ. 7 λέξεως *τριττύι*: «legem non ipsius Atheniensium rei publicae esse, sed partis cuiusdam civitatis per se yeri simile est et confirmatur ni fallor voce *τριττύι*», ἐπὶ δὲ τῇ βάσει τοῦ ἐν Α στίχ. 11 ἀπαντῶντος ὀνόματος τοῦ Ξούθου, ἥρωος γνωστοῦ ὡς οἰκιστοῦ τῆς ἀττικῆς Τετραπόλεως, ὅτι τοῦτο « gravissimum indicium mihi videtur legem regioni Tetrapolensi esse tribuendam ».

Ἔχομεν ὅμως ὅμοιον ἐκτενέστατον καὶ κάλλιστα διατηρούμενον ἱερὸν νόμον τῆς ἀττικῆς Τετραπόλεως,[1] περισώσαντα ἡμῖν πλῆθος ὀνομάτων τῶν παρ' αὐτῇ λατρευομένων θεῶν καὶ ἡρώων, ὧν ἡ σύγκρισις πρὸς τὰ ἐντελῶς διάφορα ὀνόματα τῶν θεῶν καὶ ἡρώων τοῦ ἐκ Χαλκίδος ἱεροῦ νόμου καταδεικνύει, νομίζω, τὸ ἐσφαλμένον τῆς τελευταίας ταύτης ὑποθέσεως τοῦ Ziehen.

Ἡμεῖς δὲ νῦν ὁρμώμενοι ἐκ τοῦ ἐν τῷ στίχῳ Α 10 μνημονευομένου *Ἡρακλέους ἐν τῷ Ἐλαιεῖ*, οὗ τοῦ ἱεροῦ κατωρθώσαμεν κατ' αὐτάς,[2] ὡς νομίζομεν, νὰ καθορίσωμεν τὴν θέσιν, ὡς κειμένου ἀμέσως ὑπὸ τὸν Ἵππιον Κολωνόν, φρονοῦμεν ὅτι πρόκειται περὶ ἱεροῦ νόμου τοῦ δήμου τῶν Κολωνιτῶν τούτων, κατ' ἀκολουθίαν δ' ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προϋποθέσεως ταύτης οὐ μόνον τὰ περισωθέντα ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα τῶν θεῶν καὶ ἡρώων κατανοοῦνται, ἀλλὰ καὶ τὰ κενὰ αὐτῆς συμπληροῦνται, ποὺ μὲν ἀσφαλῶς, ποὺ δὲ μετὰ μείζονος ἢ ἥττονος πιθανότητος καὶ δὴ ὡς ἑξῆς:

Ἐν πρώτοις, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μνημονευθέντος ἱεροῦ νόμου τῶν δήμων τῆς ἀττικῆς Τετραπόλεως, δικαιούμεθα, ἂν ἡ ὑπόθεσις ἡμῶν εἶναι ὀρθή, νὰ προτάξωμεν τοῦ τμήματος Α τὸν στίχον:

Τάδε ὁ δέμαρχος ὁ Κολονιτῶν θύει ἐν δέμοι

Εὐθὺς δὲ κατόπιν ἐν *στίχῳ 1*, συμπληρωθέντι .... *Λετ]οῖ σῦ[ν* ὑπὸ τοῦ κ. Παπαβασιλείου, ἀναγινώσκομεν *Διὶ Μορί]οι σῦ[ς*. Ὁ Ζεὺς Μόριος ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν προστάτης τοῦ περιφήμου ἱεροῦ δάσους τῶν μορίων ἐλαιῶν, περὶ οὗ ἐκαυχᾶτο ὁ Κολωνός:

τὸ μέν τις οὐ νεαρὸς οὐδὲ γήρᾳ
σημαίνων ἁλιώσει χερὶ πέρσας· ὁ γὰρ αἰὲν ὁρῶν κύκλος
λεύσσει νῦν Μορίου Διὸς
χἀ γλαυκῶπις Ἀθάνα. (Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στίχ. 702-706).

Ἴδε καὶ σχόλια ἔ. ἀ. «*Μόριον Δία εἶπεν τὸν ἐπόπτην τῶν μορίων ἐλαιῶν, καὶ ἔστιν ὁ λεγόμενος Μόριος Ζεὺς* [*περὶ Ἀκαδημίαν*] *ὥς φησιν Ἀπολλόδωρος. Περὶ Ἀκαδημίαν ἐστὶν ὅ τε τοῦ Καταιβάτου Διὸς βωμός, ὃν καὶ Μόριον καλοῦσι, τῶν ἐκεῖ μορίων παρὰ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν ἱδρυμένων*».

Σημειωτέον δ' ὅτι, καθ' ἃ ἐδείξαμεν ἐν τῇ ῥηθείσῃ μελέτῃ ἡμῶν, ὁ λόφος τοῦ Ἱππίου Κολωνοῦ ἦν ὁ δεσπόζων τῆς ἀμέσως αὐτῷ ὑποκειμένης Ἀκαδημείας, ἥτις

[1] Leges Graecorum sacrae I p. 46 κέξ. (v. Prott).
[2] Σβορώνου, Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθν. Μουσεῖον σελ. 388-413.

ἀνῆκε πάντως, τοὐλάχιστον ἐν μέρει, εἰς τὸν δῆμον τῶν Κολωνιτῶν. Τοῦτο ἐξάγεται, πλὴν ἄλλων, α') ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Κικέρωνος,[1] καθ' ἣν ὁ ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ περιπατῶν εὑρίσκετο ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι τοῦ Σοφοκλέους Κολωνῷ, ἀνακαλῶν δ' ἐν τῇ μνήμῃ τοὺς ἐπιτοπίους μύθους ἔβλεπε τὸν Οἰδίποδα ἐρχόμενον *ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ*· β') ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι νῦν ἀπὸ αἰώνων ὁ λόφος τοῦ Κολωνοῦ καὶ τὰ ἀμέσως ὑπ' αὐτὸν καλοῦνται *Καθήμεια*, δηλαδὴ *Ἀκαδήμεια*· γ') ἐκ τῆς ἀμέσως ὑπὸ τὸν Κολωνὸν ἀνακαλύψεως ἀναγλύφου εἰκονίζοντος τὸν Ἀκάδημον· δ') ἐκ τοῦ μύθου, ὅτι ὁ Ἀκάδημος ὁ καὶ Ἑκάδημος, Ἐχέδημος καὶ Ἔχεμος καλούμενος, ἦν υἱὸς τοῦ Κολωνοῦ· ε') ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ Προμηθεύς, οὗ ἡ ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ λατρεία εἶναι βεβαίως μεμαρτυρημένη ἐξ ἄλλων πηγῶν, κατεῖχε, κατ' ἄλλας πηγάς, μέρος αὐτοῦ τοῦ Ἱππίου Κολωνοῦ. Οὕτως ὁ Σοφοκλῆς λέγει περὶ αὐτοῦ τοῦ Ἱππίου Κολωνοῦ:

ἔχει δέ νιν
σεμνὸς Ποσειδῶν· ἐν δ' ὁ πυρφόρος θεὸς
Τιτὰν Προμηθεύς.[2]

Ὁ δὲ ἀρχαῖος σχολιαστὴς γράφει περὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ τοῦ Προμηθέως, ὅτι ἔκειτο «*περὶ τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὸν Κολωνὸν* [*δῆμον*]», ἤτοι, καθ' ἃ ἐδείξαμεν, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόφου τοῦ Κολωνοῦ, περὶ οὗ ὁ αὐτὸς Σχολιαστὴς γράφει, ὅτι «*Ποσειδῶνός ἐστιν ἱερὸν ἱππίου καὶ Προμηθέως*». Ἡ μαρτυρία τοῦ Κικέρωνος, ὅτι ἡ Ἀκαδήμεια ἔκειτο εἰς ἀπόστασιν ἓξ σταδίων ἀπὸ τοῦ Διπύλου, ἐφ' ἧς βασίζεται ἡ νῦν μακρὰν τοῦ Κολωνοῦ τοποθέτησις τῆς Ἀκαδημείας ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τοπογράφων ἀρχαιολόγων, ἀναφέρεται, ὡς ἐκ τοῦ ὅλου κειμένου σαφέστατα φαίνεται, μόνον εἰς τὴν εἴσοδον, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ εὐρυτάτου ἀγροτικοῦ προαστείου τόπου, τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα *Ἀκαδήμεια*, τόπου ἐπὶ πολλά, ἓξ τοὐλάχιστον, στάδια ἐκτεινομένου, κατεχομένου δ' ὑπὸ πλήθους ἱερῶν, κήπων, σχολείων καὶ αὐτοῦ τοῦ γυμνασίου, ἐφ' οὗ πολὺ βραδύτερον περιωρίσθη τὸ ὄνομα τῆς Ἀκαδημείας. Οὕτω περὶ τοῦ γυμνασίου τῆς Ἀκαδημείας γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Τίτου Λιβίου (31,24), ὅτι ἔκειτο εἰς ἀπόστασιν οὐχὶ ἓξ σταδίων ἀπὸ τοῦ Διπύλου, ἀλλὰ χιλίων ῥωμαϊκῶν βημάτων, ἤτοι 1479 μέτρων, ἅτινα πάλιν ἀναλογοῦσι πρὸς ὀκτὼ ἀττικὰ στάδια. Αὐτὴ δ' ἡ ἀρχοντικὴ ἔπαυλις τοῦ Ἰ. Βλάχου, ἡ νῦν ἐν θέσει *Καθήμεια* καλουμένη, δηλαδὴ *Ἀκαδήμεια*, κειμένη, ἧς ἐν τῷ κήπῳ ἀνεκαλύφθη τὸ τὸν Ἀκάδημον εἰκονίζον ἀνάγλυφον, εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν ἀκριβῶς δώδεκα σταδίων ἀπὸ τοῦ Διπύλου, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ Ἵππιος Κολωνὸς ἔκειτο συμφώνως καὶ πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου εἰς ἀπόστασιν δέκα σταδίων ἀπὸ τοῦ ἄστεως.

Τῷ Διὶ Μορίῳ ἤτοι Χθονίῳ (ἐκ τοῦ μόρος, θάνατος)[3] ἁρμόζει κάλλιστα ὡς θῦμα ὁ σῦ[ς]. Συμπληρῶ δὲ τοῦτο κατ' ὀνομαστικὴν καὶ οὐχί, ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἐκδοτῶν τῆς ἐπιγραφῆς, κατ' αἰτιατικήν, στηριζόμενος εἰς τὸ γεγονός, ὅτι πανταχοῦ

---

[1] De finibus V, 1.
[2] Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στίχ. 54 κέξ.
[3] Σχολ. Ἀριστοφ. Νεφ. 1005 (ἴδε κατωτέρω σελ. 144 σημ. 1).

ἔνθα ἡ ἐπιγραφὴ ἡμῶν εἶναι πλήρης, τὰ θύματα εὑρίσκονται κατ' ὀνομαστικὴν (ἴδε Α στίχ. 11 καὶ 12), καθ' ἃ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ νόμῳ τῆς ἀττικῆς Τετραπόλεως.

Ἐν *στίχῳ 2* ὁ κ. Παπαβασιλ. ἀνέγνωσε τὸ πρῶτον ..*ιδι βου*[.. συμπληρώσας *Ἀρτέμ*]*ιδι βοῦ*[*ν*. Ἀλλ' ὁ ἐξετάσας ἐκ νέου τὸν λίθον Wilhelm διέκρινε σαφῶς . . . ΤΕΙΒ . . ., ὅπερ ὁ Ziehen ἐσκέφθη νὰ συμπληρώσῃ εἴτε εἰς *Ἀφροδί*]*τει β*[*οῦν*, ἕνεκα τῆς ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ μνείας τοῦ ἀχωρίστου τῇ Ἀφροδίτῃ Ἔρωτος, εἴτε εἰς [*Ἀρχηγέ*]*τει β*[*οῦν*] ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐν Β στ. 7 *γλῶτ*]*ταν δὲ τοι Ἀρχεγέτε*[*ι*. Ἡμεῖς δὲ νῦν ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἀπομένει κενὸν διὰ τρίτον θεὸν μεταξὺ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἔρωτος, ὅπερ ἀπίθανον, προκρίνομεν τὴν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιγραφῆς ληφθεῖσαν δευτέραν συμπλήρωσιν [*Ἀρχηγέ*]*τει*. Ὁ κ. Παπαβασιλείου τὸν ἐν Β 7 μνημονευόμενον *ἀρχηγέτην* ἐθεώρησεν ὡς τὸν θνητὸν ἄρχοντα τοῦ κατ' αὐτὸν τόπου τῆς ἐπιγραφῆς, ἤτοι ὡς τὸν ἐν ἄλλαις Χαλκιδικαῖς ἐπιγραφαῖς *ἡγεμόνα* καλούμενον. Ἀλλ' ὁ Ziehen (σ. 45) ὀρθότερον προέτεινε νὰ ἴδωμεν ἐν αὐτῷ τὸν ἥρωα ἀρχηγέτην τοῦ τῆς Ἀττικῆς δήμου, εἰς ὃν ἀνήκει ὁ ἱερὸς οὗτος νόμος.[1] Λοιπὸν γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Σοφοκλέους (Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 58-61), ὅτι ἥρως ἀρχηγέτης τοῦ Ἱππίου Κολωνοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν γαιῶν ἦν ὁ πατὴρ τοῦ Ἀκαδήμου ἱππότης Κολωνός:

οἱ δὲ πλησίοι γύαι
τὸν ἱππότην Κολωνὸν εὔχονται σφίσιν
ἀρχηγὸν εἶναι καὶ φέρουσι τοὔνομα
τὸ τοῦδε κοινὸν πάντες ὠνομασμένον.

Κατὰ ταῦτα συμπληροῦμεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ *Ἥρο*|*ι ἀρχεγέ*]*τει β*[*οῦς*. Τὸ δὲ μεταξὺ τοῦ Διὸς Μορίου καὶ ἥρως ἀρχηγέτου κενὸν ὑπολαμβάνομεν ὅτι δυνατὸν νὰ συμπληρωθῇ διὰ τοῦ *Ἀθεναίαι ἱππίαι οἷς*, ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι τὰς ἱερὰς μορίας ἐλαίας τοῦ Κολωνοῦ ἐπροστάτευε πλὴν τοῦ Μορίου Διὸς «*χἀ γλαυκῶπις Ἀθάνα*» (Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 706), δηλαδὴ ἡ ἐπὶ τοῦ Κολωνοῦ λόφου ὡς Ἀθηνᾶ Ἱππία[2] λατρευομένη, ἧς τὸ ἱερὸν ἐδέσποζεν, ὡς εἴδομεν, τοῦ ἐλαιῶνος τῶν μορίων ἐλαιῶν.

Τοῦ ἐν *στίχῳ 3* θεοῦ *Ἔρωτος* ἡ λατρεία ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ τοῦ Κολωνοῦ εἶναι μεμαρτυρημένη ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πεισιστράτου. Ὁ Ἀθήναιος (XII, 561 d) ἀναφέρει ὅτι «*Ἀθηναῖοι δὲ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ συνουσίας τινὸς διαλαβεῖν προεστάναι τὸν Ἔρωτα, ὥστε τῆς Ἀκαδημίας ἐκδήλως τῇ Ἀθηνᾷ καθιερωμένης αὐτόθι Ἔρωτα ἱδρυσάμενοι συνθύουσιν αὐτῷ*». Καὶ κατὰ μὲν τὸν Κλείδημον (παρ' Ἀθηναίῳ XIII 609D) τὸν «*πρὸς Ἀκαδημίᾳ*» Ἔρωτα πρῶτος ἵδρυσε συγγενὴς τοῦ Πεισιστράτου Χάρμος ὁ Κολλυτεύς, ἐπιγράψας:

Ποικιλομήχαν' Ἔρως, σοὶ τόνδ' ἱδρύσατο βωμὸν
Χάρμος *ἐπὶ σκιεροῖς τέρμασι γυμνασίου.*

Κατὰ δὲ τὸν Πλούταρχον (Σόλων 1, 4), τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἔρωτος τούτου καθιερώθη

[1] Πβλ. τὸν ἐν τῷ ἱερῷ νόμῳ τῶν Μυκονίων ἀναφερόμενον *Ἀρχηγέτην* αὐτῶν, ᾧτινι ἐθύετο *ἐτήσιον* (Prott, Leges graec. sacrae S. 14, z. 40).

[2] Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στίχ. 1070.—Παυσαν. I, 30, 4.

«ἐν Ἀκαδημείᾳ, ὅπου τὸ πῦρ ἀνάπτουσιν οἱ τὴν ἱερὰν λαμπάδα διαθέοντες» πρὸς ἃ παράβαλε τὰ τοῦ Σχολιαστοῦ Πλάτωνος Φαίδρου (231ε), γράφοντος ὅτι *«καὶ ὁ δρόμος ὁ μακρὸς τοῖς Παναθηναίοις ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἔρωτος ἐγίνετο. ἐντεῦθεν γὰρ ἁψάμενοι οἱ ἔφηβοι τὰς λαμπάδας ἔθεον, καὶ τοῦ νικήσαντος τῇ λαμπάδι ἡ πυρὰ τῶν τῆς θεοῦ ἱερῶν ἐφήπτετο»*. Τέλος κατὰ μὲν τὸν Ἀπουλήϊον (de dogm. Plat. I, 1) ὁ βωμὸς οὗτος τοῦ Ἔρωτος ἔκειτο in Academia, κατὰ δὲ τὸν Παυσανίαν (I, 30, 1) *«πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς ἐς Ἀκαδημίαν, ἔχων ἐπίγραμμα ὡς Χάρμος Ἀθηναίων πρῶτος Ἔρωτι ἀναθείη»*. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἡ πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς εἰς Ἀκαδήμειαν θέσις αὕτη ἀντιτίθεται πρὸς τὸν ἐν τῷ ἐπιγράμματι τοῦ Χάρμου προσδιορισμὸν *«ἐπὶ σκιεροῖς τέρμασι γυμνασίου»*, εἶναι πιθανόν, ὅτι ὁ πρῶτος βωμὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ὑπὸ τοῦ Χάρμου καθιερωθείς, ἔκειτο—ὡς καὶ ὁ τοῦ πυρφόρου Προμηθέως ὁ παρὰ τὸν βωμὸν τῆς Ἀθηνᾶς—ἐπὶ τοῦ ἐπὶ τὰ *σκιερὰ τέρματα* τῆς Ἀκαδημείας κειμένου λόφου τοῦ Ἱππίου Κολωνοῦ, τοῦ καὶ ὡς φρυκτωρείου πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ ἄστεως χρησιμεύοντος, ἐξ οὗ ἴσως ἐγεννήθη καὶ ἡ αὐτόθι λατρεία τῶν πυρφόρων θεῶν Ἡφαίστου καὶ Προμηθέως καὶ ὁ ἀγὼν τῆς πρὸς τὸ ἄστυ λαμπαδηδρομίας.[1] Ἡ διαρκὴς μεταβολὴ τοῦ προγράμματος τῶν διαφόρων ἀγώνων ἐν οἷς ἐτίθετο καὶ ἡ λαμπάς, ἡ ἐν αὐτοῖς ὕπαρξις οὐ μόνον μακρῶν δρόμων λαμπάδος, ἀλλὰ καὶ βραχυτέρων, δυνατὸν κάλλιστα νὰ παρήγαγε τὴν ἀνάγκην—χάριν τῆς ἀμέσου ἁφῆς τῶν λαμπάδων ἐκ τῶν βωμῶν τῶν λαμπαδηφόρων καὶ πυρφόρων θεῶν Προμηθέως, Ἡφαίστου καὶ Ἔρωτος — τῆς καὶ παρὰ τὴν πρὸς τὸ Δίπυλον εἴσοδον τῆς Ἀκαδημείας ἱδρύσεως δευτέρων βωμῶν τῶν αὐτῶν θεῶν, ὡς τῆς μεταξὺ τῆς εἰσόδου καὶ τοῦ τέρματος τῆς Ἀκαδημείας ἀποστάσεως οὔσης μείζονος τῶν τεσσάρων σταδίων. Οὕτω δὲ δυνατὸν κάλλιστα νὰ ἑρμηνευθῶσι δυσνόητά τινα τοπογραφικὰ τῆς Ἀκαδημείας προβλήματα, περὶ ὧν θὰ γράψωμεν ἐν ἄλλῳ τόπῳ.

Τὸ ἐν *στίχ. 2* καὶ *3* μεταξὺ τοῦ *ἥρως Ἀρχηγέτου* καὶ τοῦ *Ἔρωτος* κενὸν τῆς ἐπιγραφῆς, δέον, νομίζω, νὰ πληρώσωμεν διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς πάντοτε σχεδὸν προηγουμένης καὶ συλλατρευομένης τῷ Ἔρωτι μητρὸς αὐτοῦ Ἀφροδίτης, ἀφοῦ μάλιστα ὁ Σοφοκλῆς ἀναφέρει (Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 699. Πβλ. καὶ Εὐριπ. Μήδ. 830), ἐν τῷ ὕμνῳ τοῦ Κολωνοῦ, τὴν ἐν αὐτῷ λατρείαν τῆς *χρυσηνίου Ἀφροδίτης*. Ἐπειδὴ δὲ *χρυσήνιος* καλεῖται κυρίως ὁ Ἅδης,[2] οἱ δὲ πλείονες τῶν θεῶν τοῦ Κολωνοῦ, ἔνθα εὕρητο διάσημον Πλουτώνειον, ἦσαν *μόριοι* καὶ *χθόνιοι* θεοί, δυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν, ὅτι καὶ ἡ Ἀφροδίτη αὕτη ἦν φύσεως χθονίας (ἐπιτυμβία),[3] κατ' ἀκολουθίαν δὲ νὰ συμπληρώσωμεν τὸ εἰς αὐτὴν θυόμενον θῦμα, ὅπερ δέον νὰ τεθῇ κατ' ὀνομαστικήν, εἰς *μέλαν μῆλον*, ἤτοι θῦμα ἰδιάζον τοῖς χθονίοις θεοῖς. Οὕτω γράφοντες ἐν τῷ κενῷ *Ἀφροδίτει χρυσενίῳ μέλαν μῆλον* πληροῦμεν αὐτὸ ἀκριβῶς.

Τοῦ *στίχ. 4* ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Παπαβασιλείου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πληρέστερον διατηρουμένου 14 στίχ. συμπλήρωσις *ἐνστορ]νύναι τρά[πεζαν]* οὐ μόνον εἶναι βεβαία, ἀλλὰ

[1] Σβορῶνος ἔ. ἀ. σελ. 398 κέξ.
[2] Preller-Robert, Griech. Mythol. 805.
[3] Gruppe, Griech. Mythol. 1358[1].

καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ διὰ τῆς αὐτῆς φράσεως ὀρθῶς συμπληρωθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κ. Παπαβασιλείου στίχου 8 ἤγαγεν εἰς τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῶν γραμμάτων ἑκάστου στίχου τῆς στοιχηδὸν γεγραμμένης ἐπιγραφῆς ταύτης, καθορισμὸν παρέχοντα ἀσφαλῆ βάσιν πρὸς συμπλήρωσιν ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τοῦ μνημείου. Ὁ Ziehen (σελ. 45), μὴ λαβὼν τοῦτο ὑπ᾽ ὄψιν, συνεπλήρωσε τὴν Β πλευρὰν τῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῇ προϋποθέσει ὅτι ἕκαστος στίχος ἀπετελεῖτο ἐκ 42 γραμμάτων καὶ οὐχὶ 34, ὡς ἡ πλευρὰ Α. Ἔχοντες ὅμως ὑπ᾽ ὄψει, ὅτι ἀμφότεραι αἱ πλευραὶ εἶναι μέχρις ἄκρου περιθωρίου δι᾽ ἰσομεγέθων γραμμάτων γεγραμμέναι ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρός, κατ᾽ ἀκολουθίαν ὅτι ἀναγκαίως εἶχον τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν γραμμάτων ἐν ἑκάστῳ στίχῳ, δικαιούμεθα νὰ ἀπορρίψωμεν πάσας τὰς συμπληρώσεις ταύτας τοῦ Ziehen καὶ νὰ ἐξετάσωμεν μόνον τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Παπαβασιλείου ἐπὶ τῇ μόνῃ ὀρθῇ, ὡς νομίζω, βάσει προταθείσας.

Ἡ λατρεία τοῦ ἐν *στίχῳ 5* ἀσφαλῶς ἀναγινωσκομένου *Ἱππολύτου*, ἡ παντελῶς ἄγνωστος καὶ δι᾽ οὐδενὸς ἐπιχειρήματος δυναμένη νὰ δικαιολογηθῇ ἐν Χαλκίδι, ἔνθα ἠθέλησε ν᾽ ἀποδώσῃ τὴν ἐπιγραφὴν ὁ κ. Παπαβασιλείου, οὐ μόνον εἶναι γνωστὴ ἐν Ἀθήναις, πατρίδι τοῦ Θησέως, πατρὸς τοῦ ἥρωος τούτου, ἀλλὰ καὶ προσδοκωμένη, εἴπερ τις καὶ ἄλλη, ἐν τῷ Ἱππίῳ Κολωνῷ ἕνεκα τῶν ἑξῆς λόγων. Πρῶτον μὲν ὁ Ἱππόλυτος, ὡς τῆς ἱππασίας ὁ κατ᾽ ἐξοχὴν ἥρως, ἔχει θέσιν ἐν τῷ δήμῳ τοῦ *Ἱππότου* ἐπονομαζομένου Κολωνοῦ, ἐν ᾧ ἐλατρεύοντο οἱ κύριοι τῶν Κολωνιτῶν θεοὶ Ποσειδῶν καὶ Ἀθηνᾶ ὡς *Ἵππιοι* θεοί. Δεύτερον δ᾽ ἐπὶ τοῦ Κολωνοῦ εἶχεν ἡρῷον ὁ πατὴρ τοῦ Ἱππολύτου Θησεύς, ὁ διὰ τοῦ ἐν τῷ Κολωνῷ τούτῳ εὑρισκομένου Πλουτωνείου κατελθὼν εἰς τὸν Ἅδην, παραστὰς δὲ καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ αὐτῷ Πλουτωνείῳ ἐξαφάνισιν τοῦ Οἰδίποδος. Τέλος, τρίτον, γνωρίζομεν ὅτι, ὅτ᾽ ἐπὶ Πεισιστράτου ὁ νέος περίβολος τοῦ ἄστεως κατήργησεν ἐντελῶς τὴν ὡς *ἐρείσματος* τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν σπουδαιότητα τοῦ λόφου τοῦ Ἀρείου Πάγου, πάντα τὰ ἐπ᾽ αὐτοῦ καὶ περὶ αὐτὸν ἱερά, τὰ καθιστῶντ᾽ αὐτὸν ἱερὸν καὶ φοβερὸν τοῖς ἐχθροῖς, μετεφυτεύθησαν ἐπὶ καὶ περὶ τὸν Ἵππιον Κολωνόν, τὸ νέον τοῦτο *ἔρεισμα* (Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 58) τοῦ ἄστεως.[1] Αἱ Σεμναὶ θεαί, ὁ τάφος τοῦ Οἰδίποδος, ἡ Ἀθηνᾶ, τὸ Πλουτώνειον, τὸ Πύθιον κτλ. τοῦ Ἀρείου Πάγου, μετεφυτεύθησαν καὶ ἐπὶ τοῦ Κολωνοῦ. Συγχρόνως δὲ καὶ ἡ μορία πάγκυφος ἐλαία τῆς Ἀκροπόλεως μετεφυτεύθη περὶ τὸν Κολωνόν, ὡς καὶ ἡ ἐπὶ τῆς προσοψίου τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως λατρευομένη Δημήτηρ Χλόη (Παυσαν. Ι, 22, 1), ἧς τὸ ἱερὸν ἐτέθη ἐπὶ τοῦ *προσοψίου* τῷ Ἱππίῳ Κολωνῷ λόφου τῆς *Δήμητρος Εὐχλόου* (Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 1600), ἤτοι τοῦ νῦν λόφου τοῦ Σκουζὲ καλουμένου. Γνωρίζομεν λοιπὸν ὅτι παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος Χλόης τῆς Ἀκροπόλεως ἔκειτο ὁ τάφος τοῦ Ἱππολύτου, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀμέσως ὑπὲρ αὐτὸν λατρευομένη Ἀφροδίτη ἐκαλεῖτο *Ἀφροδίτη ἐφ᾽ Ἱππολύτῳ*.[2] Φαίνεται λοιπὸν σχεδὸν βέβαιον, ὅτι συγχρόνως τῇ λατρείᾳ τῆς Δήμητρος Χλόης μετεφυτεύθησαν περὶ τὸν Ἵππιον Κολωνὸν καὶ αἱ λατρεῖαι τοῦ Ἱππολύτου καὶ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης Ἀφροδίτης χρυσηνίου, ἧς ὁ ἐπιτύμ-

[1] Wilamowitz, Aus Kydathen S. 103, 11.— Σβορῶνος, Τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον σελ. 387.
[2] Hitzig-Blümner, Pausanias I, 240 κέξ.

βιος χθόνιος χαρακτὴρ καὶ ἡ ἐν τῷ δάσει τῶν μορίων, ἤτοι νεκρικῶν, ἐλαιῶν λατρεία, συμφωνοῦσι πρὸς τὸν ἀρχικὸν ἐπιτύμβιον χαρακτῆρα τῆς ὑπὲρ τὸν τάφον τοῦ Ἱππολύτου τῆς Ἀκροπόλεως λατρευομένης *Ἀφροδίτης ἐφ' Ἱππολύτῳ*. Πρὸς διάκρισιν δὲ ἀπὸ τοῦ Ἱππολύτου τῆς Ἀκροπόλεως ἡ ἐπιγραφὴ ἡμῶν χαρακτηρίζει τὴν τῷ ἐν τῷ Κολωνῷ λατρευομένῳ ἥρωϊ θυσίαν ὡς *Ἱππολύτοι τοῖ* [*ἐν Κολονοῖ*]. Περὶ δὲ τοῦ γνωστοῦ νεκρικοῦ καὶ Πλουτωνείῳ χώρῳ ἁρμόζοντος χαρακτῆρος τῆς λατρείας τῶν *ἱπποτῶν* ἡρώων Κολωνοῦ, Ἱππολύτου κτλ. ἴδε Furtwängler, Die Idee des Todes καὶ Σβορῶνον ἔ. ἀ. σελ. 412.

Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶναι ὅτι ἐν τῷ Ἱππίῳ Κολωνῷ εὑρίσκομεν δύο μύθους ἐντελῶς ὁμοίους τῷ μύθῳ τοῦ Ἱππολύτου καὶ τῆς Φαίδρας. Καὶ κατὰ μὲν τὸν πρῶτον ἡ θυγάτηρ τοῦ Κολωνοῦ Ὄχνη ἀποτυχοῦσα νὰ διαφθείρῃ τὸν ὡραῖον καὶ παρθενικόν, ὡς ὁ Ἱππόλυτος, νεανίαν Εὔνοστον κατεκρήμνισεν ἑαυτὴν (Πλουτάρχ. Ἑλλην. αἴτια 40.—Murr, Die Pflanzenwelt in d. griech. Myth., 64), ἴσως ἀπὸ τοῦ Θορικίου πέτρου, εἰς τὸν Πλουτώνειον βόθρον τοῦ Κολωνοῦ, οὗ ἡ παρακειμένη γηραιὰ *ἄχερδος* (Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 1596) εἶναι, νομίζω, τὸ φυτὸν εἰς ὃ αὕτη μετεμορφώθη, ὡς τοῦ ὀνόματος *ὄχνη* ὄντος συνωνύμου τῇ *ἀχέρδῳ*. Κατὰ δὲ τὸν δεύτερον μῦθον ἑτέρα τις γυνὴ Δημαινέτη, ἐρωτομανὴς ὡς ἡ Φαίδρα, καὶ ὡς αὕτη συκοφαντήσασα τῷ συζύγῳ τὸν ἁγνόν, ὡς ὁ Ἱππόλυτος, πρόγονον αὐτῆς Κνήμωνα, ἀποτυχοῦσα εἰς τὰς κατ' αὐτοῦ δολοπλοκίας, κρημνίζει ἑαυτὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους τοῦ Κολωνοῦ (Ἴδε Σβορώνου, Τὸ Ἐθν. Μουσεῖον σελ. 403, 7).

Τὰ μεταξὺ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἱππολύτου καὶ τῶν προηγουμένων ***στίχων 4*** καὶ ***5*** κενὰ δυνατὸν νὰ πληρωθῶσι κάλλιστα διὰ τοῦ ὀνόματος *Διονύσου Βακχίου*, ἑνὸς τῶν κυρίων θεῶν τοῦ Κολωνοῦ, ἔνθα κατὰ τὸν Σοφοκλέα (Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στίχ. 678 κἑξ.) :

ὁ Βακχιώτας
ἀεὶ Διόνυσος ἐμβατεύει
θεαῖς ἀμφιπολῶν τιθήναις,

καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς *Νυσαίας τροφοῦ*, ἤτοι τῆς ἐν τῷ Κολωνῷ συλλατρευομένης αὐτῷ *τιθήνης* νύμφης, περὶ ἧς ἴδε κατωτέρω ἐν Β στίχ. 8 (σελ. 146).

Οἱ ***στίχοι 6*** καὶ ***7*** εἶναι οἱ πάντων δυσκολώτεροι πρὸς κατανόησιν, μετά τινος πιθανότητος, διὰ τοῦτο δὲ καὶ πάντες οἱ ἐκδόται τῆς ἐπιγραφῆς ἀφῆκαν αὐτοὺς ἀσυμπληρώτους. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ κ. Παπαβασιλείου, ὅτι τὸ *τριττύι* δηλοῖ τὴν ἐκ τριῶν ζῴων θυσίαν, ἀδύνατον νὰ εἶναι ὀρθή, διότι, καθ' ἃ ἤδη παρετήρησεν ὁ Ziehen, ἔδει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ λέξις νὰ γραφῇ, συμφώνως πρὸς τὰς συγχρόνους ἐπιγραφὰς καὶ τὰ κείμενα, *τρίττοια* ἢ *τρίττοα*. Τὸ ἐσφαλμένον ἄλλως τῆς ὑποθέσεως τοῦ κ. Παπαβ. δεικνύεται καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης εἰς ἣν εὑρέθη νὰ δεχθῇ περὶ τῆς κατὰ δοτικὴν καὶ οὐχὶ ὀνομαστικὴν ἢ αἰτιατικὴν ἐκφορᾶς τοῦ θύματος, τὸ ὅλως ἀμαρτύρητον, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ νοητέον κατ' ὀνομαστικήν, ὑπονοουμένου ὡς ῥήματος τοῦ *τιμάσθω*, ἵνα συνταχθῇ πρὸς τὴν κατὰ δοτικὴν θυσίαν (τριττύι), δηλ. *Ζεὺς τιμάσθω τριττύι*. Τούτων ἕνεκεν ὁ Ziehen, πάνυ ὀρθῶς, ἐδέχθη ὅτι πρόκειται περὶ μνείας τῆς *τριττύος* τοῦ δήμου, εἰς ὃν ἀνήκει ὁ ἱερὸς νόμος ἡμῶν. Ἐπειδὴ

λοιπὸν ἡ μὲν λέξις *τριττύι* εἶναι, ὡς δεικνύουσι τὰ ἀμέσως ἑπόμενα σημεῖα :, ἡ τελευταία τῆς φράσεως, αἱ δὲ τοῦ προηγουμένου στίχου σῳζόμεναι λέξεις *h*]*εκάστο τὸν ἐ*[δύνανται κάλλιστα ν᾽ ἀναφέρωνται εἰς προσδιορισμὸν πλειόνων ἱερῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ θεοῦ ἢ ἥρωος, ἐν τῇ ὅλῃ τριττύι κειμένων, σκέπτομαι ὅτι δυνατὸν ἡ ὅλη φράσις ν᾽ ἀνεφέρετο εἰς τὸν ἐν Κολωνῷ μεγάλως λατρευόμενον Θησέα, τὸν ἐν ὅλοις τοῖς δήμοις τῆς Ἀττικῆς πλεῖστα ἔχοντα ἱερὰ (Εὐρ. Ἡρακλ. Μαινόμ. στ. 1328: ΘΗΣΕΥΣ: *πανταχοῦ δέ μοι χθονὸς | τεμένη δέδασται.* Πβλ. καὶ Φιλοχ. παρὰ Πλουτ. Θησ. 35. Ἀθην. VI 239d. Σβορῶνος ἔ. ἀ. σελ. 405). Κατὰ ταῦτα ὑπολαμβάνω ὅτι ἡ φράσις συμπληρωτέα οὕτω πως περίπου: *Θεσεῖ hιερῶ h*]*εκάστο τὸν ἐ*[*ν τεῖ τριττύι δέμον, hιερόσυν*]*α τριττύι* (δηλ. θύεται). Ὁ Κολωνός, ὡς γνωστόν, ἀνῆκεν εἰς τὴν πρώτην τριττὺν τῆς Αἰγηΐδος φυλῆς. Πρὸς τοῦτο δὲ ἴσως δὲν εἶναι ἄσχετον καὶ τὸ μέγα καὶ ἀνεξήγητον Α τὸ ἐγγεγραμμένον εἰς τὸ μέσον τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς ἐν κενῷ πρὸς τοῦτο ἀφεθέντι παρὰ τοὺς στ. 11-12, περὶ οὗ ἴδε κατωτέρω (σ. 141).

Τὰ ἐν τῷ τέλει τοῦ αὐτοῦ 7 στίχου ἀρκτικὰ φράσεως, κατ᾽ ἀκολουθίαν ὀνόματος θεοῦ, δέον ἴσως νὰ συμπληρωθῶσιν *Ἀπ*[*όλλονι*, οὗ περὶ τῆς λατρείας ἐν Κολωνῷ ἴδε κατωτέρω ἐν στίχ. 13.

Ἡ ἐν τῷ ἑπομένῳ ***στίχῳ 8*** κειμένη ὡς χρονικῶς προσδιορισμὸς ἑορτὴ *Ποσίδεια* ἐνδεικνύει, νομίζω, ὅτι πρόκειται περὶ ἑορτῆς τοῦ κυρίου τοῦ Ἱππίου Κολωνοῦ θεοῦ Ποσειδῶνος Ἱππίου. Πράγματι δὲ τιθεμένου τοῦ *οἷς* ὡς θύματος τῷ προηγουμένῳ Ἀπόλλωνι, ἀμφότεροι οἱ στίχοι 7 καὶ 8 συμπληροῦνται διὰ τῶν λέξεων *Ποσειδῶνι Ηιππί*]*οι Ποσιδέοις τ*[*ράπεζαν ἐνστορνύναι*] ἀκριβῶς καὶ πιθανώτερον, νομίζω, ἢ διὰ τοῦ *Γλαύκ*]*οι* τοῦ κ. Παπαβασιλείου. Ὁ Γλαῦκος ἀπαντᾷ πολὺ κατωτέρω ἐν στίχῳ 12, εἶναι δὲ τόσον ἄσημος δαίμων, ὥστε ἀπίθανον εἶναι νὰ δεχθῶμεν αὐτὸν ἔχοντα δύο ἱερὰ ἐν τῷ αὐτῷ δήμῳ καὶ δὶς ἀναγραφόμενον, ἄνευ διακριτικοῦ τινος ἐπιθέτου, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ.

Ἀμέσως κατόπιν ἔρχεται ὁ πάντων σπουδαιότερος ***στίχος 9*** τῆς ἐπιγραφῆς . . .]*Τροπαίοι ἐν Κυνό*[. . ., περὶ οὗ πολλὰ πρὸς ἀλλήλους ἤρισαν ὁ κ. Παπαβασιλείου, γράψας *Διί*] *Τροπαίοι ἐν Κυνὸ*[*ς κεφαλεῖ* καὶ ὁ κ. Wilhelm, συμπληρώσας *Διί*] *Τροπαίοι ἐν Κυνο*[*σούραι.* Καὶ τοῦ μὲν πρώτου τὴν γνώμην παρερχόμεθα, ὡς στηριχθεῖσαν πρῶτον μὲν ἐπὶ τῆς ἐσφαλμένης προϋποθέσεως, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι Χαλκιδική, δεύτερον δ᾽ ἐπὶ τῆς ἐκ ταύτης ἐκπηγασάσης παρατόλμου ὑποθέσεως ὅτι *Κυνὸς κεφαλὴ* ἐκαλεῖτο πιθανῶς ἄκρα τις Χαλκιδική, νῦν *Κακοκεφαλὴ* καλουμένη, καὶ ὁμοιάζουσα «ὄντως» κατὰ τὸν κ. Παπαβασιλείου κυνὸς κεφαλῇ! Ἀντιθέτως δὲ τοῦ Wilhelm ἡ γνώμη ἐγένετο ἤδη δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Ziehen, ὡς βασισθεῖσα ἐπὶ τοῦ μεμαρτυρημένου γεγονότος, ὅτι ὁ Ζεὺς Τροπαῖος ἐλατρεύετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν Σαλαμῖνι καὶ δή, ὡς θέλει ὁ Wilhelm, «*ἀναμφιβόλως* παρὰ τὸ τρόπαιον, ὅπερ »μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ἵδρυσεν ὁ Θεμιστοκλῆς. Ὅτι δὲ—προσθέτει ὁ κ. »Wilhelm—ὁ μόνος κατάλληλος τόπος διὰ τοιοῦτον τρόπαιον εἶναι ἡ *Κυνόσουρα* »καλουμένη *ἄκρα*, ἀρίδηλον εἶναι τῷ καὶ ἅπαξ μόνον ἰδόντι τὴν Σαλαμῖνα ἢ μελε»τήσαντι τὰ τῆς ἐνδόξου ναυμαχίας».

Ἵνα δυνηθῶ νὰ κρίνω περὶ τῆς οὕτω κατηγορηματικῶς ἐκφερομένης καὶ ἀληθῶς πάνυ ἀληθοφανοῦς γνώμης τοῦ σοφοῦ ἐπιγραφικοῦ, ἐμελέτησα ἐκ νέου πάντα

τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ ζήτημα χωρία τῶν ἀρχαίων, ἐπεσκέφθην δὲ καὶ τοὺς τόπους συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ φίλου ἐφόρου καὶ ἀρίστου γνώστου τῶν ἐν Πειραιεῖ ἀρχαιοτήτων κ. Ἰακώβου Χ. Δραγάτση.

Ἡ λατρεία τοῦ Διὸς Τροπαίου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν Σαλαμῖνι εἶναι γνωστὴ ἡμῖν ἐκ πολλῶν πρὸς τιμὴν τῶν Ἀθηναίων ἐφήβων ψηφισμάτων τῶν ἀρχῶν τοῦ Α' αἰῶνος π. Χ. Οὕτω τὸ ἐν IG. II, 467 λέγει ἐν στίχῳ 24 περὶ τῶν ἐφήβων: «*ἔπλευσαν δὲ καὶ εἰς Σαλαμῖνα τοῖς Αἰαντείοις καὶ ἔθυσαν τῷ Αἴαντι καὶ τἆλλα τὰ καθήκοντα ποιήσαντες ἀνεστράφησαν εὐτάκτως ἐφ' οἷς καὶ ἐτιμήθησαν ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Σαλαμινίων· προαναπλεύσαντες δὲ καὶ ἐπὶ Τροπαῖον δυσὶ πλοίοις ἔθυσαν τῷ Διὶ τῷ Τροπαίῳ*». (Πβλ. καὶ τὸ ἐφθαρμένον IG. 468, 15).

IG. 469, 17: [*ἀνέπλευσαν δὲ καὶ ἐπὶ Τρο*]*παῖ*[*ον δυσὶ πλοίοις καὶ ἔθυσα*]*ν τῷ Διὶ τῷ Τροπαίῳ.*

IG. 471, 28: *ἀνέπλευσαν δ*[*ὲ καὶ*] *ἐπὶ Τροπαῖον καὶ ἔθυσαν τῷ Διὶ τῷ Τρο*[*πα*]*ίῳ.*

IG. 471, 71: (ὁ κοσμητὴς τῶν ἐφήβων ἄγων αὐτοὺς) *ἀνέπ*[*λευσεν δὲ καὶ*] *ἐπὶ Τροπ*[*αῖον καὶ*] *ἔθυσεν* [*τ*]*ῷ Διὶ τῷ Τ*[*ροπ*]*αίῳ· ἐποιήσατο δὲ καὶ τῶν πλοίων ἐν ταῖς γ*[*ενομέ*]*ναις ἐ*[*μ Πειραιεῖ*] *θυ*[*σίαις καὶ πο*]*μπαῖς· ἔ*[*πλευσε*]*ν δὲ καὶ εἰς* [*Σ*]*αλαμῖνα* [*τοῖ*]*ς Αἰαντείοις καὶ πομπεύσας καὶ θύσας τῷ Αἴαντι ἐπη*[*νέθη καὶ*] *ἐσ*[*τεφανώθη ὑπὸ τῶν τὴν νῆ*]*σον* [*κατοικού*]*ντων ἐπὶ τῶ*[*ι*] *εὐτάκτ*[*ως*] *καὶ εὐσχημόνως πεποιῆσθαι τὴν ἐπιδημίαν.*

Ἐκ τῶν χωρίων τούτων μανθάνομεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Α' αἰῶνος π. Χ. ἐλάτρευον Δία τὸν Τροπαῖον ἐν θέσει διὰ θαλάσσης προσιτῇ, *Τροπαίῳ* δὲ καλουμένῃ. Ὅτι ὅμως αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τῆς Σαλαμῖνος δὲν ἐξάγεται ἐκ τῶν αὐτῶν χωρίων, διότι ταῦτα καὶ τὸ ὅλον τῶν κειμένων, εἰς ἃ ἀνήκουσιν, ὁμιλοῦσι περὶ *πλοῦ εἰς* τὴν Σαλαμῖνα καὶ *προαναπλεύσεως* ἢ ἁπλῶς *ἀναπλεύσεως ἐπὶ τὸ Τροπαῖον* ἐκ Πειραιῶς, ὡς περὶ ἐκδρομῶν καὶ πράξεων ἐντελῶς διακεκριμένων ἀπ' ἀλλήλων.

Εὐτυχῶς δ' ὅτι πρόκειται περὶ ἀκρωτηρίου αὐτῆς τῆς Σαλαμῖνος μανθάνομεν τῇ βοηθείᾳ ἄλλων πηγῶν. Ὁ ἐν Αἰσχύλου Πέρσαις ἄγγελος τῆς ἐν Σαλαμῖνι καταστροφῆς τῶν βαρβάρων, ἀπαριθμῶν τοὺς νεκρούς, ὧν ἔπληθον

Σαλαμῖνος ἀκταὶ πᾶς τε πρόσχωρος τόπος

ἀναφέρει ὡς πρῶτον ὅτι (στίχ. 302 κἑξ.):

Ἀρτεμβάρης δὲ μυρίας ἵππου βραβεὺς
στυφλοὺς παρ' ἀκτὰς θείνεται Σιληνιῶν,

ἔνθ' ἀρχαῖος σχολιαστὴς σημειοῖ ὅτι «*Σιληνίαι αἰγιαλὸς Σαλαμῖνος τῆς λεγομένης Τροπαίου ἄκρας, ὡς Τιμόξενος ἐν τῷ ς' περὶ λιμένων*». Ἐπίσης δ' ὁ Ἡσύχιος ἐν λ. *Σιληνίαι: τῆς Σαλαμῖνος, πλησίον τοῦ λεγομένου Τροπαίου* (*ἄκρου*). Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ θέσις τῶν Σιληνιῶν εἶναι νῦν καθωρισμένη ἕνεκα τοῦ μέχρις ἡμῶν περισωθέντος ὀνόματος *Σελήνια* τοῦ ἀμέσως πρὸς νότον τῆς Κυνοσούρας ἄκρας (κάβος Βάρβαροι) πρὸς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος κειμένου αἰγιαλοῦ (ἴδε Karten von Attika Bl. XXI=Εἰκ. 1).

Ὁ κ. Wilhelm βασισθεὶς ἐπὶ τῶν ἄνω ἐταύτισε τὴν Κυνόσουραν πρὸς τὴν Τροπαίου ἄκραν. Ἀλλ' εἰς τοῦτο, νομίζω, ἐπλανήθη παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς τόσον εὐλόγου ἄλλως ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ταυτίσῃ τὸν [*Δία*] *Τροπαῖον ἐν Κυνο* . . . . τῆς ἐκ Χαλκίδος ἀττικῆς ἐπιγραφῆς πρὸς τὸν παρὰ τῷ ἑνὶ τῶν δύο ἄκρων τοῦ νοτιόθεν τῆς Κυνοσούρας κειμένου αἰγιαλοῦ τῶν Σιληνιῶν λατρευόμενον Δία Τροπαῖον. Ἀληθῶς, ὁ ἀσχέτως πρὸς τὴν ἐκ Χαλκίδος ἐπιγραφὴν κρίνων τὸ πρᾶγμα, ἔχει νὰ παρατηρήσῃ τὰ ἑξῆς:

Ὁ αἰγιαλὸς τῶν Σιληνιῶν περιλαμβάνεται ὑπὸ δύο ἀκρωτηρίων (Εἰκὼν 1). Ἐπειδὴ δὲ περὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν γνωρίζομεν ἤδη ὅτι ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι *Κυνόσουρα*

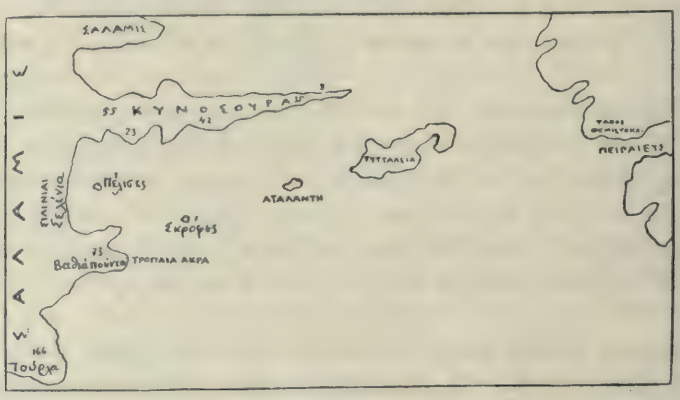

Εἰκὼν 1.

ἄκρα, ***ὀφείλομεν*** τὸ ἕτερον ὄνομα *Τροπαῖον ἄκρον* ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸ πρὸς τὸ νότιον μέρος τοῦ αἰγιαλοῦ ὑψηλὸν ἀκρωτήριον, τὸ νῦν *Βαθειὰ Ποῦντα* καλούμενον. Καὶ ἠδύνατο μέν τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἡ Κυνόσουρα ἄκρα μετωνομάσθη *Τροπαίου ἄκρα* ἢ *Τροπαῖον ἄκρον* μετὰ τὴν τροπὴν τῶν βαρβάρων καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἵδρυσιν τοῦ τροπαίου τῆς Σαλαμῖνος· ἀλλὰ τοῦτο καὶ μόνον δὲν εἶναι βεβαίως ἀρκετὸν ἵνα θέσῃ τὴν γνώμην τοῦ κ. Wilhelm ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ἀφοῦ μάλιστα αἱ τὸ τρόπαιον τῆς Σαλαμῖνος μνημονεύουσαι πηγαὶ οὐδέποτε προσθέτουσιν ὅτι τοῦτο ἔκειτο ἐπὶ τῆς Κυνοσούρας. Ἐξ ἄλλου δὲ ὁ ἐπισκεπτόμενος, ὡς ἔπραξα μετὰ τοῦ φίλου κ. Δραγάτση, τὸν νῦν *Σελήνια* καλούμενον αἰγιαλόν, ἀντιλαμβάνεται ἀμέσως ὅτι τὰ Σελήνια πρόσκεινται μὲν ἀμέσως τῷ πρὸς νότον ἀκρωτηρίῳ *Βαθειᾷ Πούντᾳ*, ἀπέχουσι δ' ὅμως λίαν τοῦ ἄκρου τῆς πρὸς βορρᾶν Κυνοσούρας, ἀφ' ἧς καὶ χωρίζονται ὑπὸ δύο μικροτέρων ὅρμων, *Ἀραπάλια* καὶ *Λιμνιώνας* νῦν καλουμένων, κειμένων δὲ εἰς τὴν ῥίζαν τῆς εἰς μέγα μῆκος ἐξορμώσης Κυνοσούρας.

Δέον πρὸς τούτοις νὰ σημειωθῶσι καὶ τὰ ἑξῆς:

Τροπαῖον ἄκρον καὶ λατρεία *Διὸς Τροπαίου* ἐν Σαλαμῖνι πηγὴν ἔχουσι βεβαίως τὸ τρόπαιον τῆς ἐνδόξου πρὸ τῆς νήσου ταύτης ναυμαχίας. Πράγματι δὲ ὁ μὲν Παυσανίας (Ι, 36, 1) ἀναφέρει ὅτι «*ἐν Σαλαμῖνι . . . τρόπαιον ἕστηκεν ἀπὸ τῆς νίκης, ἣν Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέους αἴτιος ἐγένετο γενέσθαι τοῖς Ἕλλησιν*», ἐπιγραφὴ δ' ἀττική, ῥωμαϊκῶν χρόνων, δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χ. Τσούντα (Ἐφημ. Ἀρχ.

1884, σ. 169, στ. 33), ἀναφέρει «*ἀκρωτήριο*]*ν* (*ἢ ἄκρον Τροπαῖο*]*ν*), *ἐφ' οὗ κεῖται τὸ Θεμιστοκλέους τρόπαιον κατὰ Περσῶν καὶ πολυάνδρειον τῶν . .* ». Τέλος δὲ πλεῖστα Ἀθηναϊκὰ νομίσματα τῶν ῥωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων (Εἰκ. 2 καὶ 3) εἰκονίζουσι τὸν Θεμιστοκλέα φέροντα στέφανον νίκης καὶ τρόπαιον, ἀναπλέοντα δ' ἐπὶ τριήρους ἵνα στήσῃ αὐτὰ πάντως εἰς τὸ Τροπαῖον ἄκρον τῆς Σαλαμῖνος. (Ὁ παρ' αὐτῷ ἐπὶ τοῦ πλοίου ὄφις βεβαίως εἶναι ὁ Κυχρεύς, περὶ οὗ ἀμέσως μετὰ τὰ περὶ

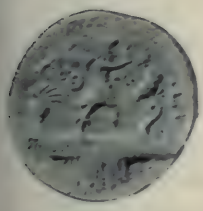

Εἰκὼν 2.

Εἰκὼν 4.

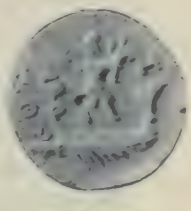

Εἰκὼν 3.

τοῦ τροπαίου τῆς Σαλαμῖνος γράφει ὁ Παυσανίας «*καὶ Κυχρέως ἐστὶν ἱερόν. Ναυμαχούντων δὲ Ἀθηναίων πρὸς Μήδους δράκοντα ἐν ταῖς ναυσὶ λέγεται φανῆναι· τοῦτον ὁ θεὸς ἔχρησεν Ἀθηναίοις Κυχρέα εἶναι τὸν ἥρωα* ». Ἐπίσης ἡ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πλοίου ἐπικαθημένη γλαῦξ εἶναι τὸ αἴσιον ἐκεῖνο πτηνόν, περὶ οὗ γράφει ὁ Πλούταρχος Θεμιστ. 12 ὅτι, ὅτε ὁ Θεμιστοκλῆς διελέγετο ἀπὸ τοῦ καταστρώματος προτρέπων εἰς μάχην: «*γλαῦκα ὀφθῆναι διαπετομένην ἀπὸ δεξιᾶς τῶν νεῶν καὶ τοῖς καρχησίοις ἐπικαθίζουσαν, διὸ δὴ καὶ μάλιστα προσέθεντο τῇ γνώμῃ καὶ παρεσκευάζοντο ναυμαχήσειν*»).

Ὁ Wilh. γράφει, ὡς εἴδομεν, «ὅτι δὲ ὁ μόνος κατάλληλος τόπος διὰ τοιοῦτον τρόπαιον εἶναι ἡ *Κυνόσουρα* καλουμένη *ἄκρα*, ἀρίδηλον εἶναι τῷ καὶ ἅπαξ ἰδόντι τὴν Σαλαμῖνα ἢ μελετήσαντι τὰ τῆς ἐνδόξου ναυμαχίας». Ἀλλ' οὔτ' ἐγώ, μελετήσας νῦν τὰ τῆς ναυμαχίας, οὔτε ὁ μετ' ἐμοῦ πρὸς τοῦτο ἐπισκεφθεὶς τοὺς τόπους συνάδελφος κ. Δραγάτσης ἀπεκομίσαμεν τοιαύτην γνώμην. Ἀληθῶς, προκειμένου περὶ

ἱδρύσεως τροπαίου νίκης, γνωρίζομεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐξέλεγον συνήθως τὴν θέσιν ἔνθα ὁριστικῶς ἐτράπη ὁ ἐχθρός, ἰδίως δὲ τὴν καταφανεστέραν πρὸς ἐπίδειξιν αὐτοῦ τοῖς προσερχομένοις πρὸς θέαν τοῦ τόπου τῆς μάχης. Ἐνῷ λοιπὸν ἡ ἄκρα τῆς Κυνοσούρας (ὕψους 8 μέτρων) καλυπτομένη ὑπὸ τῆς προκειμένης Ψυτταλείας (ὕψους 50 μέτρων) εἶναι παντελῶς ἀόρατος ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ πελάγους ἐρχομένων πρὸς τὴν Σαλαμῖνα ἢ ὑπὸ τῶν εἰσπλεόντων ἢ ἐκπλεόντων τὸν Πειραιᾶ ἀπειραρίθμων πλοίων, ὧν οἱ ἐπιβάται στρέφουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς πάντοτε μετὰ σεβασμοῦ καὶ περιεργίας πρὸς τὸ ἔνδοξον ὑγρὸν πεδίον τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας, ἡ 73 μέτρα ὑψουμένη *Βαθειὰ Ποῦντα,* ἡ κατ' ἐμὲ *Τροπαίου ἄκρα,* ἣν τοῖς πᾶσι καταφανής, μάλιστα δὲ τοῖς τὸν λιμένα τῶν Ἀθηνῶν ἐπισκεπτομένοις, πρᾶγμα ὅπερ ἐπεζήτουν οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς γνωρίζομεν ἐκ τῆς νῦν, χάριν τοῦ κ. Δραγάτση, γνωστῆς θέσεως καὶ τοῦ περισωθέντος ἐπιγράμματος τοῦ κατέναντι τῆς Βαθειᾶς Πούντας (ἐπὶ τοῦ *Κάβου Κράκαρη*) κειμένου μνημείου τοῦ νικητοῦ τῆς Σαλαμῖνος Θεμιστοκλέους:

ὁ σὸς δὲ τύμβος ἐν καλῷ κεχωσμένος
τοῖς ἐμπόροις πρόσρησις ἔσται πανταχοῦ,
τούς τ' ἐκπλέοντας εἰσπλεόντάς τ' ὄψεται,
χὠπόταν ἅμιλλα τῶν νεῶν θεάσεται.—

Ἄλλως καὶ αἱ ἐκφράσεις τῶν περὶ τοῦ *Τροπαίου* ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν *ἀναπλέειν* ἢ *προαναπλέειν ἐκ Πειραιῶς ἐπὶ Τροπαῖον* ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν αὐταῖς φράσιν *πλέειν εἰς τὴν πόλιν Σαλαμῖνα,* δεικνύουσιν ἐπαρκῶς, ὅτι ἡ μὲν πόλις τῆς Σαλαμῖνος ἔκειτο ἐν τῷ στενῷ, τὸ δὲ Τροπαῖον εἰς τὸ *πρὸ* τῆς πόλεως τῆς Σαλαμῖνος ἀνοικτὸν πέλαγος, δηλαδὴ ἐκεῖνο ἐφ' οὗ ἡ Βαθειὰ Ποῦντα.

Ἡ ἄκρα δ' αὕτη, «*στυφλὸν*» ἔχουσα τὸν ὑποκείμενον αἰγιαλὸν καὶ ὑψουμένη κωνοειδῶς ὑπὲρ τὴν θάλασσαν εἰς ὕψος 73 ὅλων μέτρων, δεσπόζει τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου παντός, ἔχει δὲ κατέναντι ὡς προσόψιον σημεῖον τὸ Θεμιστόκλειον καὶ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς ἡπλωμένην, ὡς τοπογραφικὸν χάρτην, πᾶσαν τὴν ἔκτασιν τῆς θαλάσσης ἐφ' ἧς συνεκροτήθη ἡ ναυμαχία ἐκείνη. Θεός τις κριτὴς τῶν ἀνθρωπίνων τυχῶν, ὡς ὁ Τροπαῖος Ζεύς, δηλαδὴ ὁ *δαίμων* ὅστις *κατέφθειρε στρατὸν | τάλαντα βρίσας οὐκ ἰσορρόπῳ τύχῃ* (Αἰσχ. Πέρσαι 345, πβλ. καὶ στίχ. 532: *Ὦ Ζεῦ βασιλεῦ, τίπτε σὺ Περσῶν | τῶν μεγαλαύχων καὶ πολυάνδρων | στρατιὰν ὀλέσας* κτλ.),[1] ἢ θεαταὶ θνητοί, οἷον τὸ ἀγωνιῶν πλῆθος τῶν κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἐπὶ τῆς νήσου Ἑλλήνων, ἠδύναντο ἐξ αὐτῆς νὰ ἐπιβλέπωσι πᾶσαν τὴν ἀπὸ Μουνιχίας μέχρι Κυνοσούρας θάλασσαν, ἣν ἐκάλυψε τότε (*ἐγεφύρωσε* κατὰ τὴν ποιητικὴν ἔκφρασιν τοῦ γνωστοῦ χρησμοῦ) ὁ στόλος τῶν βαρβάρων, συγχρόνως δὲ καὶ πάσας τὰς ἐν τῷ πόρῳ καὶ τοῖς στενοῖς θέσεις, ἐξ ὧν ἀνήχθη ὁ ἀντιταχθεὶς Ἑλληνικὸς στόλος (Εἰκ. 4).

Βεβαίως δὲν εἶναι ἐνταῦθα ὁ κατάλληλος τόπος πρὸς ἔλεγχον τῶν περὶ τοῦ πεδίου τῆς ἐν «*ἐναλίοις πόροις*» Σαλαμῖνος ναυμαχίας ποικίλων καὶ ἀντιφατικῶν γνωμῶν τῶν νεωτέρων σοφῶν. Ἀρκοῦμαι δ' ὅμως παρατηρῶν ὅτι ὁ Beloch,[2]

[1] Ἴδε καὶ τὸν παρ' Ἡροδότῳ VIII, 77 χρησμὸν τοῦ Βάκιδος περὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι νίκης: *τότ' ἐλεύθερον Ἑλλάδος ἦμαρ | εὐρύοπα Κρονίδης ἐπάγει.*

[2] Die Schlacht bei Salamis: Klio, Bd. VIII, S. 477-466.

τελευταῖος γράψας ὑπὲρ τῆς γνώμης, καθ' ἣν ἡ ναυμαχία συνεκροτήθη ἐν αὐτῷ τῷ στενῷ πρὸ τῶν Ἀμπελακίων καὶ τοῦ Ναυστάθμου, ἐστήριξε τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην ἐπὶ τῆς νέας, ὅσον καὶ παραδόξου, ὑποθέσεως αὐτοῦ, ὅτι ἡ Λειψοκουτάλα δὲν εἶναι ἡ Ψυττάλεια,[1] ὡς πάντες παραδέχονται, ἀλλ' ἄλλη τις νῆσος (;) Κέως καλουμένη. Συγχρόνως ὅμως ὁμολογεῖ ὅτι, ἂν εἰς τοῦτο σφάλλεται, ἂν δηλαδὴ ἡ Λειψοκουτάλα εἶναι πράγματι ἡ Ψυττάλεια, ἡ ναυμαχία *ἀναγκαίως* θὰ συνεκροτήθη οὐχὶ ἐν τῷ στενῷ (πόρῳ) τῆς Σαλαμῖνος, ἀλλ' ἐν τοῖς πρὸς ἀνατολὰς ἐκτὸς αὐτοῦ «*ἐναλίοις πόροις*» ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς Ψυτταλείας, ἣν κατέλαβον οἱ Πέρσαι:

ὅπως, ὅτ' ἐκ νεῶν
φθαρέντες ἐχθροὶ νῆσον ἐκσῴζοιατο
κτείνοιεν εὐχείρωτον Ἑλλήνων στρατὸν
φίλους δ' ὑπεκσῴζοιεν ἐναλίων πόρων. (Αἰσχ. Πέρσ. στ. 448 κέξ.)

Τὴν καὶ δι' αὐτοῦ λοιπὸν τοῦ κειμένου τοῦ Στράβωνος (IX, 395), ἐφ' οὗ ἐστηρίχθη, εὐχερῶς ἀποκρουομένην ταύτισιν ταύτην τοῦ Beloch ἀπέδειξεν ἐσφαλμένην, ἡλίου φαεινότερον καὶ διὰ πλείστων ἐπιχειρημάτων, ὁ ἡμέτερος κ. Π. Ῥεδιάδης,[2] ἀξιωματικὸς τοῦ Β. ναυτικοῦ, ὁ εἰδικῶς ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐπιτοπίως περὶ τῆς ἐνδόξου ναυμαχίας ἀσχοληθείς. Οὕτω δὲ καὶ πάλιν ἀπομένει ὡς ἀρίστη τῶν περὶ τοῦ χώρου τῆς παρατάξεως γνωμῶν ἡ πρότερον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ῥεδιάδου[3] καὶ ἄλλων ὑποστηριχθεῖσα, καθ' ἣν ἡ ἀντιπαράταξις τῶν στόλων ἐγένετο περὶ τὴν εἴσοδον τοῦ πόρου τῆς Σαλαμῖνος, τῶν μὲν Ἑλλήνων φρασσόντων αὐτὴν ἀπὸ Κυνοσούρας μέχρι Κερατσινίου, τῶν δὲ βαρβάρων καταλαβόντων τοὺς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς Ψυτταλείας *ἐναλίους πόρους*, καὶ τὴν πρὸ αὐτῶν καὶ τῆς εἰσόδου (*πόρου*) τοῦ κόλπου τῆς Σαλαμῖνος θάλασσαν. Ἐν τοιαύτῃ δ' ὅμως περιπτώσει ἡ *Βαθειὰ Ποῦντα* εἶναι τὸ ἄριστον σημεῖον πρὸς λατρείαν τοῦ ἐπενεγκόντος τὴν τροπὴν τῆς πορατάξεως τῶν βαρβάρων Διὸς Τροπαίου, διότι ἀπὸ τῆς κορυφῆς ταύτης καὶ μόνης ἠδύναντο ν' ἀντιληφθῶσι τῆς τροπῆς τῆς μάχης, πρῶτοι αὐτοί, οἱ ἀγωνιῶντες Ἀθηναῖοι καὶ Σαλαμίνιοι θεαταὶ τῆς μάχης. Ἡ χαμηλὴ Κυνόσουρα, ἐν μέσῳ τῆς παρατάξεως κειμένη καὶ τοῖς βέλεσι προσιτή, ἦν λίαν ἐπικίνδυνον θέατρον, ἡ δ' ἀπέναντι ἀττικὴ ἀκτὴ ἦν ἔρημος Ἑλλήνων. Ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἄρα τῆς Βαθειᾶς Πούντας θὰ εἶδον οἱ Ἕλληνες φεύγοντας πρὸς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, καὶ δὴ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν, τοὺς πρώτους τραπέντας ἐχθρούς, αὐτοὶ δὲ θὰ ἐφόνευσαν ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου αἰγιαλοῦ τῶν Σιληνιῶν τούς, ὡς ὁ ναυαγὸς καὶ φυγὰς Ἀρτεμβάρης, πρώτους ἐκπεσόντας εἰς τὴν ξηρὰν μετὰ τὴν τροπὴν βαρβάρους. Αὐτοὶ οἱ ἀμέσως μετὰ τὸν Ἀρτεμβάρην ἀναφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου ὡς *ἀμφὶ νῆσον* ***πελειοθρέμμονα*** νικηθέντες καὶ ἐκπεσόντες βάρβαροι, ἐφονεύθησαν ἴσως εἰς τὰς πρὸς νότον τῆς Σαλαμῖνος νήσους *Περιστέρια* ἢ περὶ τὴν ἐν τῷ ὅρμῳ τῶν Σιληνιῶν κειμένην νησῖδα *Πέλεισες* (ἐκ τοῦ *Πέλειαι*; = νεοελ. *Πέλειαις*, ἐξ οὗ *Πέλεισες*; Πβλ. τὸ

[1] Καὶ ὅμως *Ψυττάλεια* = λατ. *Psyttalea*, = ἰταλ. πορτουλάνοι *Citala*, *Cytala* = νεοελ. *Κουτάλα* καί, ἐξ ἀναμίξεως πρὸς τὸ ἀρχαῖον ὄνομα, *Ψυκουτάλα*, ὅπερ ἵνα ἐννοηθῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐγένετο *Ἐλλειψοκουτάλα*, *Λειψοκουτάλα*.

[2] Τίς ἡ νῆσος Ψυττάλεια: Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1909, σελ. 45 κέξ.

[3] Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία: Ἁρμονία 1901.

ὄνομα *Πελειὰς* τῆς παρὰ τὴν Σικελίαν νήσου *Columbaria*).[1] Τί δὲ φυσικώτερον τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ἐν τῷ ἐξάλλῳ ἐνθουσιασμῷ καὶ τῇ χαρᾷ αὐτῶν οἱ ἐπὶ τῆς Βαθειᾶς Πούντας θεαταὶ τῆς τροπῆς τοῦ ἐχθροῦ θὰ ἤγειραν ἀμέσως ἐκεῖ βωμόν, τοῦ Τροπαίου Διὸς καὶ συγχρόνως ἐν τῶν αὐθορμήτων καὶ αὐτοσχεδίων τροπαίων τῶν ἐγειρομένων τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐν στιγμαῖς ὑπάτης χαρᾶς καὶ θριάμβου, διὰ τῆς ὑφ᾽ ἑκάστου προσκομίσεως ἀργοῦ λίθου εἰς κολωνὸν πυργουμένων;

Ὅτε προέτεινα τῷ φίλῳ κ. Δραγάτσῃ νὰ συνεκδράμῃ μετ᾽ ἐμοῦ εἰς Βαθειὰν Ποῦνταν πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς θέσεως τοῦ τροπαίου τῆς Σαλαμῖνος, ἤλπιζον ὅτι θὰ εὑρίσκομεν ἴσως τὸ κρηπίδωμα τεχνικοῦ τινος τροπαίου. Ἀλλ᾽ οὔτ᾽ ἐπὶ τῶν κλιτύων οὔτ᾽ ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῆς ἄκρας ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν τὸ ἐλάχιστον ἴχνος τοιούτου τινὸς μνημείου. Ἱστάμην ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ ἀκρωτηρίου νέου ἀμυντικοῦ τῆς νήσου προχώματος, σκεπτόμενος ὅτι τοῦτο ἴσως ἐκάλυψε τὰ ἴχνη τοῦ κρηπιδώματος τοῦ τροπαίου, ὅτε ὁ ἐπ᾽ αὐτῆς τῆς κορυφῆς ἀνελθὼν κ. Δραγάτσης ἐκάλεσέ με, ἵνα μοι ἐπιδείξῃ περίεργον σωρὸν λίθων (Εἰκ. 4), ὑπ᾽ ἀνθρωπίνων χειρῶν συσσωρευθέντων καὶ συμμετρικῶς καταπεσόντων, ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ ὑψίστου σημείου τῆς ἀπ᾽ αἰώνων ἐρήμου ἐκείνης ἄκρας (ἐκεῖ ἀκριβῶς ἔνθα ὁ γερμανικὸς χάρτης σημειοῖ τὸ ὕψος 73 μέτρα). Πῶς νὰ μὴ ἐνθυμηθῶμεν τότε ἀμέσως τοῦ ἐν πανομοίᾳ ψυχολογικῇ στιγμῇ θριάμβου καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ θεῖον ἐπὶ τῇ ἀνελπίστῳ σωτηρίᾳ ἐγερθέντος ἐπὶ τοῦ ὄρους Θήχης τροπαίου τῶν Μυρίων ἐκείνων νικητῶν τῆς Ἀσίας, οἵτινες συρρεύσαντες πάντες ἐπὶ τῆς ἄκρας, *θάλαττα, θάλαττα!* βοῶντες, καὶ ἀλλήλους, στρατηγοὶ καὶ ὁπλῖται, ἐν δακρύοις περιβάλλοντες καὶ ἀσπαζόμενοι «*ἐξαπίνης ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος οἱ στρατιῶται φέρουσι λίθους καὶ ποιοῦσι κολωνὸν μέγαν*», ἐπικοσμήσαντες τὸ ἔνδοξον τρόπαιον αὐτῶν τοῦτο διὰ τῆς ἐπ᾽ αὐτοῦ ἀναθέσεως τῶν σκύλων καὶ αἰχμαλώτων γέρρων;[2] Τοιαύτην φαντάζομαι νῦν ἐγὼ καὶ τὴν ἐπὶ τῆς Βαθειᾶς Πούντας γένεσιν τοῦ τροπαίου τῆς Σαλαμῖνος καὶ τὴν πάντως σύγχρονον ἵδρυσιν τῆς αὐτόθι λατρείας τοῦ Διὸς Τροπαίου. Ὁ Θεμιστοκλῆς πιθανῶς οὐδὲν ἄλλο ἔπραξε κατόπιν ἢ νὰ κοσμήσῃ ἐπὶ πλέον τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον σωρὸν τῶν λίθων διὰ τῆς ἐπ᾽ αὐτοῦ ἱδρύσεως ξυλίνου φθαρτοῦ ἰκριώματος τροπαίου μετ᾽ ἐχθρικῶν πανοπλιῶν. Τὴν πρᾶξιν δ᾽ αὐτοῦ ταύτην εἰκονίζουσι προφανῶς οἱ μνημονευθέντες νομισματικοὶ τύποι τῶν Ἀθηναίων, οἱ εἰκονίζοντες αὐτὸν φέροντα τοιοῦτον τρόπαιον ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς ἐπιθαλάσσιόν τι σημεῖον.

Οἱ λίθοι τῆς κορυφῆς τῆς Βαθειᾶς Πούντας καίπερ πολυάριθμοι δὲν ἀποτελοῦσι πλέον μέγαν ὅσον ἔδει κολωνόν, ἀλλ᾽ εἶναι βέβαιον, ὅτι τὸ ἀμέσως ὑπὸ τῇ κορυφῇ πρό τινων ἐτῶν ἐγερθὲν ὀχύρωμα θ᾽ ἀπερρόφησε μέγα πλῆθος αὐτῶν, πολλοὶ δ᾽ ἄλλοι εὐχερῶς θὰ κατεκυλίσθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Δὲν ἀρνοῦμαι δ᾽ ὅμως ὅτι τὸ ἄθροισμα τῶν λίθων ἐκείνων δυνατὸν ν᾽ ἀνήκῃ καὶ εἰς νεωτέρους, ἴσως μάλιστα καὶ νεωτάτους χρόνους, ἂν καὶ δὲν βλέπω λόγον δι᾽ ὃν νὰ ἐσωρεύθησαν ἐπὶ τῆς ἐρήμου ἐκείνης κορυφῆς οἱ λίθοι οὗτοι. Ὁ κ. Δραγάτσης ἐφωτογράφησε τὸ ἄθροισμα τῶν λίθων τοῦ τροπαίου τούτου τοῦ Θεμιστοκλέους (Εἰκ. 4), ἀποδεικνυομένου νῦν τοπικῶς *παρίσου* (pendant) τοῦ πρὸ τοῦ Πειραιῶς τάφου τοῦ αὐτοῦ Θεμιστο-

[1] Ἴδε καὶ τὰ ἐν τέλει περὶ τῶν παρὰ τὰς *Πέλεισες* κειμένων ὑφάλων *Σκροφῶν*=Scrofules= *χοιράδων* τοῦ Αἰσχύλου. —[2] Ξενοφ. Ἀνάβασις IV, 7, 21.

κλέους. Μεταξὺ δ' αὐτῶν, εἰς ἴσην ἀπ' ἀμφοτέρων ἀπόστασιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς, ὑψοῦτο τὸ ἐπὶ τῆς Ψυτταλείας σύγχρονον τρόπαιον τοῦ Ἀριστείδου (Πλουτ. Ἀρ. 9).

Ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιγραφὴ [1] εἴδομεν ὅτι παρὰ τὸ τοῦ Θεμιστοκλέους τρόπαιον ἀναφέρει ὅτι ἔκειτο «*καὶ πολυάνδρειον τῶν* ....». Ἂν εἶναι ἀκριβὴς πληροφορία δοθεῖσά μοι παρὰ τοῦ κ. Δραγάτση, καθ' ἣν τὸ ἐν Ἀμπελακίοις ἀνακαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ Στ. Δραγούμη [2] ἐπίγραμμα τοῦ ἐν Σαλαμῖνι τάφου τῶν κατὰ τὴν ναυμαχίαν πεσόντων Κορινθίων ἐκομίσθη εἰς τὰ Ἀμπελάκια ἐξ αὐτῆς τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Σαλαμῖνος, τότε τὸ κατὰ Πλούταρχον *παρὰ τὴν πόλιν* τῆς Σαλαμῖνος κείμενον πολυάνδρειον τῶν ἐν τῇ μάχῃ τελευτησάντων Κορινθίων εἶναι ἄσχετον τοῦ παρὰ τὸ τρόπαιον τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅπερ δέον ἴσως νὰ συμπληρωθῇ εἰς: *τῶν [ἐκπεσόντων νεκρῶν τῶν βαρβάρων]*. Πολυανδρείου ἢ ἄλλου τινὸς οἰκοδομήματος ἴχνη δὲν ἠδυνήθημεν ν' ἀνεύρωμεν ἐπὶ τῆς Βαθειᾶς Πούντας. Ὀφείλω δ' ὅμως νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἡ ἐξέτασις ἡμῶν δὲν ἐξετάθη ἐπὶ τοῦ ὅλου χώρου αὐτῆς. Μόνον δ' ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ Σελήνια κλιτύος τοῦ λόφου, τῆς ἀνασκαφείσης πρὸ ἐτῶν πρὸς ἐξαγωγὴν χώματος ἕνεκα τοῦ προχώματος, παρετηρήσαμεν ἴχνη τινὰ ἀρχαίων τοίχων.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν σχέσει πρὸς τὸν [*Δία*] *Τροπαῖον ἐν Κυνο* ... τῆς ἐκ Χαλκίδος ἐπιγραφῆς, δι' ὧν, ὡς νομίζω, δείκνυται ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Wilhelm δὲν εἶναι τόσον βεβαία, ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται εἰς πάντας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ οὕτω στηριχθεῖσα γνώμη καὶ συμπλήρωσις τοῦ σοφοῦ τούτου τότε μόνον δύναται ὁριστικῶς ν' ἀποκρουσθῇ, ὅταν ἄλλος τις ὑποδείξῃ, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις θέσις τῆς Ἀττικῆς καὶ μάλιστα τοῦ Κολωνοῦ, διὰ τῶν *Κυνο-* ἀρχομένη, ἐν ᾗ νὰ ἱδρύθη ποτὲ τρόπαιον ἀττικόν, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἑτέρα ἀττικὴ λατρεία Διὸς Τροπαίου.

Βεβαίως, τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ποσειδῶν ἐλατρεύετο ἐπὶ τοῦ Κολωνοῦ, οὗ οἱ κάτοικοι ἐξυμνοῦσιν ἐνθουσιωδῶς τὸν Ποσειδῶνα ὡς καταστήσαντα *εὐθάλασσον* τὴν μητρόπολιν αὐτῶν, ἧς

ἁ δ' εὐήρετμος ἔκπαγλ' ἁλία χερσὶ παραπτομένα πλάτα
θρῴσκει, τῶν ἑκατομπόδων
Νηρῄδων ἀκόλουθος (Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 711 κέξ.)

καθιστᾷ πως πιθανὸν ὅτι οἱ Κολωνῖται θὰ ἐλάτρευον ἰδιαιτέρως τὸν Δία τοῦ τροπαίου τῆς ἐν Σαλαμῖνι ἐνδόξου ναυμαχίας. Ἀλλ' ἔχοντες ὑπ' ὄψει, ὅτι ἐν τοῖς τοπικοῖς ἱεροῖς νόμοις τῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς ἀναφέρονται μόνον τὰ παρ' αὐτοῖς κείμενα τοπικὰ ἱερὰ θεῶν καὶ ἡρώων, ἄλλην δέον νὰ ζητήσωμεν ἐξήγησιν τοῦ πράγματος.

Ὁ Alb. Mayr ἐν τῇ συγγραφῇ Über Tendenz und Abfassungszeit des Sophokleischen Oedipus auf Kolonos (ἐν Comment. Philol. Monacenses 1891 σελ. 160 κέξ.) ἀπέδειξε καὶ οἱ νεώτεροι σχολιασταὶ τοῦ Σοφοκλείου Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ παρεδέχθησαν,[3] ὅτι οἱ πολλοὶ ὑπαινιγμοὶ τοῦ δράματος τούτου (στίχ. 92 κέξ. 411, 604-606, 621 κέξ.) περὶ μεγάλης τῶν Ἀθηναίων νίκης ἐν τῷ Κολωνῷ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πόλεως καὶ μάλιστα τῶν Θηβαίων, ὧν τοῦ Οἰδίποδος ὁ ἐν τῷ Κολωνῷ:

[1] Ἀρχ. Ἐφημ. 1884, σελ. 169.— [2] Ath. Mitt. 1897, σελ. 52 κέξ.— [3] W. Christ, Ἱστορία τῆς Ἑλλην. Λογοτεχνίας (μετάφρ. Λ. Κώνστα) Τόμ. Α', σελ. 453.

εὕδων καὶ κεκρυμμένος νέκυς
ψυχρός ποτ' αὐτῶν θερμὸν αἷμα πίεται,
εἰ Ζεὺς ἔτι Ζεὺς χὠ Διὸς Φοῖβος σαφής, (στίχ. 621 κἑξ.)

ἀναφέρονται εἰς τὴν λαμπρὰν ἐν ἔτει 410 ἢ 409 π. Χ. νίκην τῶν Ἀθηναίων ἱππέων κατὰ τοῦ ἱππικοῦ τῶν Βοιωτῶν πλησίον τοῦ Κολωνοῦ τῆς Ἀκαδημείας. Ὁ Διόδωρος (XIII, 72) διηγεῖται ὡς ἑξῆς τὰ περὶ τῆς μάχης ταύτης. Ὁ τότε πρὸς βορρᾶν τοῦ Κολωνοῦ ἐν Δεκελείᾳ στρατοπεδεύων Ἄγις, ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεύς, μαθὼν ὅτι οἱ κράτιστοι τῶν Ἀθηναίων ἐξεστράτευσαν ἐκ τοῦ ἄστεως μετὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἐπετέθη ἐν νυκτὶ ἀσελήνῳ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἄγων 28,000 πεζοὺς καὶ 1,200 ἱππεῖς, ὧν 900 Βοιωτοί. Καταλαβὼν δ' ἐξαίφνης τὰς προφυλακὰς καὶ φονεύσας τινὰς ἐδίωξε τοὺς λοιποὺς ἐντὸς τῶν τειχῶν. Ἀμέσως ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι «*ἅπασι παρήγγειλαν τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς μεγίστοις παισὶν ἁπαντᾶν μετὰ τῶν ὅπλων*» ἐπὶ τῶν τειχῶν. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν παραταχθείσης τῆς φοβερᾶς φάλαγγος τῶν πολεμίων εἰς ἀπόστασιν πέντε σταδίων πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως καὶ ἐπὶ μῆκος σταδίων ὀκτώ, ἤτοι ἐν τῷ χώρῳ τῶν προαστείων δήμων τῆς τριττύος τῶν Κολωνιτῶν, συνεκροτήθη κρατερὰ ἱππομαχία ἐπιτεθέντων τῶν Ἀθηναίων ἱππέων, κατὰ τοῦ Βοιωτικοῦ κυρίως ἱππικοῦ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ μετὰ σφοδρὰν μάχην τρεψάντων λαμπρῶς ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἐπὶ τῶν τειχῶν συρρευσάντων πολιτῶν τοὺς ἀντιτεταγμένους, ὧν συχνοὺς μὲν ἐφόνευσαν, τοὺς δὲ λοιποὺς κατεδίωξαν μέχρι τῆς τῶν πεζῶν ἐχθρικῆς φάλαγγος. «*Ἄγις δὲ τότε μὲν οὖν κρίνας πολιορκεῖν ἐν Ἀκαδημείᾳ κατεστρατοπέδευσε, τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τῶν Ἀθηναίων* ***στησάντων τρόπαιον ἐξέταξε τὴν δύναμιν καὶ προεκαλεῖτο τοὺς ἐν τῇ πόλει περὶ τοῦ τροπαίου διαγωνίσασθαι***». Τότε δὲ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐξῆλθον πάλιν καὶ παρετάχθησαν πρὸ τῶν τειχῶν, καὶ δὴ παρὰ τὸ Λύκειον ὑπὸ τὸν Θράσυλλον (Ξενοφ. Ἑλλ. I, 1, 33), οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπετέθησαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπεκρούσθησαν καὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀπομακρυνθῶσι τῆς πόλεως καὶ ν' ἀπέλθωσιν εἰς Πελοπόννησον.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἀττικὸν ἔνδοξον καὶ δὶς κερδηθὲν ἐν τῇ τριττύι τῶν Κολωνιτῶν τρόπαιον, ἱδρυθὲν 410 ἢ 409, ἤτοι προγενέστερον τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν, ἥτις κατὰ τὴν κρίσιν πάντων τῶν ἐκδοτῶν[1] εἶναι ὀλίγον τι ἀρχαιοτέρα τοῦ 401 π. Χ. Ἀλλ' ὅπου τρόπαιον, ἐκεῖ καὶ λατρεία τοῦ Τροπαίου Διός,[2] κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἐν τῷ Κολωνῷ, ἀφοῦ μάλιστα τὴν μὲν ἵδρυσιν τοῦ τροπαίου τούτου κατὰ τῶν Θηβαίων προεφήτευσεν ὁ Σοφόκλειος Οἰδίπους, λέγων ὅτι τοῦτο ἱδρυθήσεται: «*εἰ Ζεὺς ἔτι Ζεὺς χὠ Διὸς Φοῖβος σαφής*», ὁ δὲ Κολωνὸς καὶ τὸ ἱερὸν ἄλσος τῆς Ἀκαδημείας, ἐν ᾧ ἐστρατοπέδευσεν ὁ ἐχθρός, εὕρητο ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Διὸς (Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στίχ. 703, ἴδε καὶ ἀνωτέρω σελ. 124). Ὑπολείπεται ἄρα μόνον νὰ εὕρωμεν ἐξήγησιν τοῦ *ἐν Κυνο-* ἐν σχέσει πρὸς τὸν Κολωνόν.

Εἴδομεν ἤδη ὅτι κύριοι ἥρωες τῆς ἱδρύσεως τοῦ τροπαίου τούτου ἐπὶ τῇ ἐν τῷ δήμῳ τοῦ Κολωνοῦ νίκῃ ἦσαν οἱ ἐλλείψει ἀνδρῶν καὶ ἐφήβων ἐπὶ τὰ ὅπλα κλη-

[1] Παπαβασιλείου ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1902 σελ. 33.— Ziehen ἔ. ἀ. 42.

[2] Gruppe, Griech. Mythol. 1117,2. 921,5. 1081,4.— Ἕτερος τῶν Ἀθηναίων Ζεὺς Τροπαῖος ἀναφέρεται ἐν Εὐριπίδ. Ἡρακλ. 937.

θέντες ὑπὸ τῶν ἀρχόντων «*μέγιστοι τῶν παίδων*», ὧν βεβαίως μεταξὺ θὰ ἦσαν καὶ οἱ λεγόμενοι «νόθοι». Πάντες ὅμως οὗτοι οἱ *νεανίσκοι* τόπον ἀναστροφῆς εἶχον, ὡς γνωστόν, τὸ *ἐν Κυνοσάργει* γυμνάσιον.[1] Ἠδύναντο ἄρα κάλλιστα νὰ ἱδρύσωσιν ἐν αὐτῷ τρόπαιον καὶ τὸν βωμὸν τοῦ Διὸς Τροπαίου, οἱ δὲ Κολωνῖται νὰ θύωσιν ἐν αὐτῷ, ἀφοῦ μάλιστα τὸ Κυνόσαργες ἔκειτο ἐν τῷ δήμῳ Διομείοις,[2] ὅστις ἀπετέλει μέρος τῆς αὐτῆς ἀστικῆς τριττύος, ἧς καὶ ὁ Ἵππιος Κολωνός.[3] Εἴδομεν δ' ὅτι ὁ προκείμενος νόμος τῶν Κολωνιτῶν ἀναφέρεται οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς ἐν τῷ δήμῳ αὐτῶν λατρευομένους θεούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς καθ' ὅλην τὴν τριττὺν αὐτῶν (στ. 7). Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι τὸ Κυνόσαργες κείμενον, κατὰ τὴν πιθανωτέραν ἐμοὶ φαινομένην γνώμην,[4] ἀπέναντι τοῦ Λυκείου, ἔνθα παρετάχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, κατείχετο προφανῶς ὑπὸ τῶν καὶ ἐκεῖθεν ἐπιτεθέντων, ἀλλ' ἐπὶ τέλους τραπέντων ἐχθρῶν, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἠδύνατο νὰ καθορισθῇ ὡς σημεῖον τῆς τροπῆς αὐτῶν.

Συμφώνως πρὸς τἀνωτέρω θὰ ἐθεώρουν βεβαίαν τὴν συμπλήρωσιν *ἐν Κυνο-[σάργει]*, ἂν δὲν εὕρισκον ἐπίσης πιθανὴν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τῷ λόφῳ τοῦ Κολωνοῦ, ὃν *ἔρεισμα* τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καλεῖ ὁ Σοφοκλῆς, ὕπαρξιν τόπου, οὗ τὸ ὄνομα ν' ἄρχηται ὁμοίως διὰ τῶν συλλαβῶν *Κυνο* . . . . . Ἀκριβῶς δηλαδὴ ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Βοιωτίαν βλεπούσης κλιτύος αὐτοῦ ἔχομεν τοῦ Πλουτωνείου τὸν παρὰ τὸν τάφον τοῦ Οἰδίποδος «*καταρράκτην οὐδόν*», τὸν «*χαλκοῖς βάθροισι γῆθεν ἐρριζωμένον*» (Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 1589),[5] εἰς ὃν ἀναφέρεται ὁ οὐχὶ ἄσχετος πρὸς τὸ κατὰ τῶν Βοιωτῶν τρόπαιον τῶν Ἀθηναίων ἀρχαῖος χρησμός:

Βοιωτοὶ δ' ἵπποιο ποτιστείχουσι Κολωνὸν
ἔνθα λίθος τρικάρανος ἔχει καὶ χάλκεος οὐδός.

Ἀλλ' ἐν τῷ εὐρυτάτῳ Πλουτωνείῳ τούτῳ τοῦ Κολωνοῦ ὑπῆρχε καὶ ἡ φωλεὰ τοῦ ὡς φοβερόν τι λατρευομένου ὑπὸ τῶν Κολωνιτῶν *Κυνός*,[6] ἤτοι τοῦ φύλακος τῆς αὐτόθι πύλης τοῦ Ἅδου Κερβέρου. Πρὸς τοῦτον καὶ τοὺς καταχθονίους θεοὺς ἀποτεινόμενος ὑπὲρ τοῦ μελλοθανάτου Οἰδίποδος ὁ χορὸς τῶν Κολωνιτῶν τοῦ Σοφοκλείου Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ ψάλλει (στίχ. 1568 κέξ.):

ὦ χθόνιαι θεαί, σῶμά τ' ἀνικάτου
θηρός, ὃν ἐν πύλαισι
ταῖσι πολυξένοις
εὐνᾶσθαι, κυνζεῖσθαί τ' ἐξ ἄντρων
ἀδάματον φύλακα παρ' Ἀίδᾳ
λόγος αἰὲν ἔχει· κτλ.

---

[1] Πλουτάρχου Θεμιστ. 1.

[2] Ἁρποκρ. ἐν λ. ἐν Διομείοις Ἡράκλειον. — Σουΐδας ἐν λ. Κυνόσαργες.— Σχολ. Ἀριστοφ. Βατρ. 651.—Ἀθην. XIV, 614D.—Judeich, Topographie S. 372.— Dettmer, de Hercule Attico S. 15 κέξ.

[3] Löpper, Die Trittyen und Demen Atticas: Ath. Mitth. 1892, S. 350, 323, 326, 364.— Pauly-Wissova, Real-Encyclopädie IV, S. 2227.

[4] Curtius-Milchhöfer, Stadtgesch. von Athen, Taf. IV.

[5] Σβορώνου, Τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον σελ. 401.

[6] Ὁμήρ. Σχολ. AB Townl. V, Θ. 368 «ὅτι κύνα μόνον λέγει, Κέρβερον δὲ οὐκ ὀνομάζει, ὡς οἱ νεώτεροι» ἴδε καὶ Ὀδ. λ. 623 «κύνα στυγεροῦ Ἀΐδαο».— Ἡσιόδ. Θεογ. 311 «Ἀΐδεω κύνα».

Ἐν τῷ Πλουτωνείῳ ἄρα τούτῳ, ἐν ᾧ ὑπῆρχον καὶ μέρη καλούμενα *Θορίκιος πέτρος, λάϊνος τάφος, καταρράκτης οὐδός, Θησέως καὶ Περίθου ξυνθήματα* (Σοφοκλῆς αὐτόθι στ. 1590 κἑξ.), ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ὑπῆρχε καὶ μέρος, ἴσως αὐτὴ ἡ πύλη τοῦ Καταβασίου, καλούμενον *Κυνὸς πύλαι, Κυνὸς ἄργου* (ἄντρον) ἢ ἁπλῶς *Κυνὸς ἄντρον, Κυνὸς τρικαρήνου λίθος*,[1] εἴ τι τοιοῦτον, ὅπερ ὡς ἱερὸν τοῦ κατ' ἐξοχὴν φύλακος τοῦ ἀπορθήτου ἱεροῦ Κολωνοῦ λόφου νὰ ἐθεωρήθη ὡς τὸ μᾶλλον ἁρμόζον μέρος πρὸς ἵδρυσιν βωμοῦ τοῦ περὶ τὸν Κολωνὸν τρέψαντος τοὺς ἐχθροὺς Διός, τοῦ καὶ κατ' ἐξοχὴν φύλακος τῆς ἀπορθήτου χώρας τῶν Κολωνιτῶν. Γνωρίζομεν ἄλλως, ὅτι ἐν τῷ Πλουτωνείῳ τούτῳ ἔκειτο ὁ βόθρος, ἐν ᾧ ὁ πολέμαρχος ἔθυε «*τοῖς τετελευτηκόσιν ἐν πολέμῳ*»[2] καὶ παρ' ᾧ ἔθετε τὸν ἐπιτάφιον αὐτῶν ἀγῶνα.

Ἐν *στίχῳ 10* ὁ κ. Παπαβασιλείου ἀνέγνωσεν *Ἀφροδίτ*]*ει ἐν τοῖ Ἐλαιεῖ*. Ἀλλ' ὁ Wilhelm παρετήρησεν ὅτι ἐν ἀρχῇ πρὸ τοῦ ε σῴζεται καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς εἰκόνος τῆς ἐπιγραφῆς διακρινόμενον λ (L), οὕτω δ' ἀσφαλῶς ἀνέγνωσεν *Ηερακ*]*λεῖ ἐν τοῖ Ἐλαιεῖ*, ἀναμνησθεὶς ὅτι πολλάκις ἐν ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς[3] ἀναφέρεται «*καρχήσιον ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους τοῦ ἐν Ἐλαιεῖ*».

Κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον ὑπῆρχε δῆμος τῆς Ἀττικῆς καλούμενος *Ἐλαιεύς*, οὗ ὁ κάτοικος ἐλέγετο *ὁ ἐξ Ἐλαιέως*, καὶ ἕτερος δῆμος *Ἐλαιοῦς*, οὗ τὸ δημοτικὸν *Ἐλαιούσιος*. Ὁ Wilhelm γράφων περὶ τοῦ πρώτου, δικαίως ἀμφιβάλλει ὅτι πρόκειται περὶ δήμου μᾶλλον καὶ οὐχὶ περὶ τόπου μόνον, διότι μέχρι τοῦδε τοὐλάχιστον οὐδαμοῦ ἄλλοθι εὑρέθη μνημονευόμενος δῆμος Ἐλαιεὺς καλούμενος. Ἡμεῖς δ' ἐσχάτως βασισθέντες ἐπ' ἀναγλύπτου τύπου λατρείας τοῦ Ἡρακλέους, εὑρεθέντος διακόσια βήματα μακρὰν τῆς Ἁγίας Ἐλαιούσης τοῦ Κολωνοῦ καὶ δὴ ἐκεῖ ἀκριβῶς ἔνθα ἔκειτο ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐλαιὼν τῆς Ἀττικῆς, δηλαδὴ αἱ ἱεραὶ μορίαι ἐλαῖαι τῆς Ἀκαδημείας τοῦ Κολωνοῦ, κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι Ἐλαιεὺς ἐκαλεῖτο τὸ τὰς ἱερὰς ἐλαίας περιέχον τμῆμα τοῦτο τῆς ὑπὸ τὸν Κολωνὸν Ἀκαδημείας, ἐν ᾧ ἐλατρεύετο ὁ Ἡρακλῆς.[4] Πρὸς τοῦτο δὲ συμφωνεῖ καὶ τὸ ὅτι ὁ Παυσανίας (Ι, 30, 2) γράφει, ὅτι εἰς τὸ *ἔνδον* τῆς Ἀκαδημείας ὑπῆρχε βωμὸς Ἡρακλέους καὶ παρ' αὐτῷ «*φυτὸν ἐλαίας, δεύτερον τοῦτο λεγόμενον φανῆναι*», ἤτοι ἡ ἀπὸ τῆς ἐν Ἀκροπόλει μορίας ἐλαίας μεταφυτευθεῖσα εἰς τὴν Ἀκαδήμειαν ἐλαία, ἐξ ἧς ἐξεπήγασεν ὁ ἱερὸς ἐλαιὼν τῆς Ἀττικῆς.

Παρὰ τὸν Ἡρακλέα τοῦτον τοῦ ἐλαιῶνος τῆς Ἀκαδημείας ἐλατρεύετο ὁ Ἀκάδημος ἥρως, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ ἀνακαλύψεως ἀναγλύπτου τύπου τοῦ ἥρωος τούτου,[5] εἰκονιζομένου ὡς ἀγρότου διὰ βοῶν ἀροτριῶντος τὴν γῆν· Τούτου δ' ἕνεκεν ἐσκέφθημεν νὰ συμπληρώσωμεν τὸν στίχον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης διὰ τῆς παρενθέσεως τοῦ ὀνόματος καὶ θύματος τοῦ ἥρωος τούτου, δηλαδή: *Ηερακλ*]*εῖ ἐν τοῖ Ἐλαιεῖ τρ*[*άγος. Ἀκαδέμοι βοῦς*].

---

[1] Λουκ. Φιλοψ. 1.

[2] Ἡλιοδώρου Αἰθιοπ. 1,17. — Φιλοστρ. Β. Σοφ. ΙΙ, 30. — Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. 58,1.— Πολυδ. VIII, 91.—Σβορῶνος, Τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον, σελ. 403, 7.

[3] CIA. I, 164-176.

[4] Σβορῶνος, Τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον σελ. 406.

[5] Σβορῶνος, Τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον σελ. 407 κἑξ.

Ὁ *Ξοῦθος* τοῦ *στίχου 11* εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ ἀττικῇ μυθολογίᾳ ὡς σύζυγος τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἐρεχθέως Κρεούσης καὶ πατὴρ τοῦ Ἴωνος, εἰς αὐτὸν δ' ἀπεδίδετο ὁ οἰκισμὸς τῆς ἀττικῆς Τετραπόλεως (Στράβ. VIII, 383), ἤτοι τῶν δήμων Οἰνόης, Μαραθῶνος, Προβαλίνθου καὶ Τρικορύνθου. Ὁ δεύτερος τούτων ἐκλήθη κατά τινας ἀπὸ τοῦ Μαράθου ἥρως, ἀδελφοῦ τοῦ Ἐχέμου, Ἐχεμήδους ἢ Ἑκαδήμου, ἐξ οὗ πάλιν ὠνομάσθη ἡ Ἀκαδήμεια τοῦ Κολωνοῦ,[1] οὗ τὸν ἥρωα Κολωνὸν ἑτέρα παράδοσις λέγει πατέρα τοῦ Ἐχέμου-Ἀκαδήμου.[2] Οὕτω καὶ ἡ Τετράπολις τοῦ Ξούθου συνδέεται γενεαλογικῶς πρὸς τὸν Κολωνόν, δικαιολογεῖται δὲ ἡ ἐν τῷ ἱερῷ ἡμῶν νόμῳ παρουσία τοῦ Ξούθου.

Δεξιᾷ τῷ ὀνόματι τοῦ Ξούθου ἀφείθη κενὴ ἡ ἐπιγραφή, ἵνα τεθῇ μέγα Α. Ὁ κ. Παπαβασιλείου, οὐδαμοῦ δυνηθεὶς ν' ἀνεύρῃ ὅμοιόν τι, εἰκάζει ἁπλῶς, ὅτι τὸ γράμμα τοῦτο ἴσως σημαίνει ὅτι ἡ ἀξία τῶν ἀμνῶν ἔδει νὰ ὑπολογίζηται εἰς δραχμὰς οὐχὶ Εὐβοϊκάς, ἀλλ' Ἀττικὰς κτλ. Ὁ Ziehen δικαίως παρατηρεῖ ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι ἀπὸ βάσεως ἐσφαλμένη, προσθέτων ὅτι τοῦ γράμματος rationen non perspicio. Καθ' ἡμᾶς ἴσως διεκρίνετο ἀμέσως δι' αὐτοῦ ὅτι ὁ νόμος ἦν ὁ πρῶτος (Α) σειρᾶς ὁμοίων ἐπιγραφῶν, ἢ ὅτι ἦν νόμος τῆς Α(ἰγηΐδος) φυλῆς, ἢ τῆς πρώτης (Α) τριττύος αὐτῆς, ἧς, ὡς γνωστόν, δῆμος ἦν ὁ Κολωνός.[3]

Τοῦ ἐν *στίχῳ 12* θαλασσίου θεοῦ *Γλαύκου* ἡ λατρεία δὲν εἶναι, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, μεμαρτυρημένη ἐν τῷ Κολωνῷ, οὐδὲ κἂν ἐν τῇ Ἀττικῇ. Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ἐλέγετο Βοιώτιος (Ἀνθηδόνιος) θεός, δικαιολογεῖ τόσον τὴν ἐν Κολωνῷ παρουσίαν αὐτοῦ, ὅσον καὶ τὴν τῶν περὶ Οἰδίποδα καὶ Ἄδραστον,[4] τῶν ἐκ Βοιωτίας ἐλθόντων εἰς τὸν Κολωνόν, ἐν ᾧ εὑρίσκομεν καὶ ἄλλας βοιωτικῆς προελεύσεως λατρείας καὶ μύθους.[5] Ἄλλως δὲ ὁ Γλαῦκος καὶ ὡς ἀποβὰς πανελλήνιος θαλάσσιος θεὸς τῆς κατὰ θάλασσαν εὐδίας καὶ εὐπλοίας, ἠδύνατο κάλλιστα νὰ λατρεύηται ἐν τῷ Κολωνῷ, ὅστις ἦν ἀφιερωμένος τῷ Ποσειδῶνι, κατά τινας πατρὶ τοῦ Γλαύκου. Πρὸς δὲ γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἀρχικῶς ὅλως ἄγνωστος τοπικὴ λατρεία τοῦ Ἀνθηδονίου Γλαύκου, ἡ τὸ πρῶτον γνωστὴ γενομένη ἐκ τῶν ποιημάτων τῆς ἐξ Ἀνθηδόνος ποιητρίας Μυρτοῦς, ἐξ ἧς γνωρίζομεν καὶ τὰ περὶ τῆς Ὄχνης τοῦ Κολωνοῦ, διεφημίσθη καὶ διεδόθη ἕνεκα κυρίως τοῦ Ἀθηναίου τραγικοῦ Αἰσχύλου,[6] γράψαντος τὸ δρᾶμα *Γλαῦκον Πόντιον*, ἐν ᾧ ἴσως συνέδεσεν αὐτὸν πρὸς τὸν Κολωνόν, ὡς ὁ Σοφοκλῆς τὸν Οἰδίποδα. Οἱ «*τὸν πόντιον γαιάοχον*» Ποσειδῶνα τιμῶντες Κολωνῖται (Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 1071) πάντως δὲν θὰ παρημέλουν καὶ τοῦ *Ποντίου Γλαύκου*.

---

[1] Ἡροδότου IX, 26.—Παυσαν. VIII, 5,1.— Τζέτζης εἰς Λυκόφ. 511.— Στέφ. Βυζάντ. ἐν λ. *Ἑκαδήμεια*.

[2] Πλουτάρχου, Ἑλληνικὰ αἴτια, 40.

[3] Περὶ τῆς διὰ γραμμάτων δηλώσεως τῶν τριττύων κτλ., ἴδε Διεθ. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχ. Τόμ. Α' σελ. 80, Πίν. Α, σελ. 122, Πίν. Β.

[4] Παυσαν. I, 30, 4.—Ἀπολλόδ. 3, 7, 1.—Roscher's, Myth. Lex. I, 80.

[5] Πλουτάρχου, Ἑλληνικὰ αἴτια, 40.

[6] Roscher's, Myth. Lex. I, 1683. — Welcker, Aeschyl. Tril. S. 311 κέξ. 471-477 καὶ ἐν Nachtrag S. 176.

Ὁ ἐν *στίχῳ 13* ἀναφερόμενος *Ἀπόλλων ὁ Πύθιος* ἐλατρεύετο πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος μεγάλως, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀθηναίων κυρίως ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος καὶ Πεισιστράτου. Πλὴν τοῦ ἑνὸς ἢ δύο *Πυθίων* τοῦ ἄστεως ἀναφέρονται καὶ πολλὰ ἄλλα ἐν τοῖς δήμοις Πύθια καὶ δὴ ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ παρὰ τὸ Δαφνίον, ἐν Οἰνόῃ, παρὰ τὸν Μαραθῶνα,[1] ἐν τῷ δήμῳ τῶν Ἐχελιδῶν τοῦ Ν. Φαλήρου,[2] κλπ. Ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῷ Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ (1047) μνημονεύει *Πυθίου* τινός, ὡς τοῦ πρώτου μέρους εἰς ὃ ἠδύναντο νὰ προφθάσωσιν οἱ ἀπὸ ῥυτῆρος ἐξορμήσαντες ἐκ τοῦ Κολωνοῦ ἱππεῖς τοῦ Θησέως τοὺς πρὸ μικροῦ ἁρπάσαντας ἐν τῷ Κολωνῷ τὴν Ἀντιγόνην στρατιώτας τοῦ Κρέοντος. Οἱ ἀρχαῖοι σχολιασταὶ ὑπολαμβάνουσιν ὅτι ὁ ποιητὴς ἀναφέρεται εἰς τὸ Πύθιον τῆς Οἰνόης, ὁ δὲ Jebb (Oedip. Col. p. 166) νομίζει ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ παρὰ τὸ Δαφνίον Πυθίου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ λατρεία τοῦ Πυθίου, ἤτοι Δελφικοῦ Ἀπόλλωνος, εἶναι πιθανωτάτη, ἂν μὴ βεβαία, ἐν τῷ Κολωνῷ Ἱππίῳ, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ θεός, οὗ τὰ μαντεύματα κατέστησαν τὸν λόφον ἀπόρθητον καὶ φοβερὸν ἔρεισμα τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν (Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 86-95). Εἶναι μάλιστα πιθανώτατον ὅτι, ὅπως παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον τῆς πόλεως ὑπῆρχε Πύθιον, οὕτω κατ' ἀντιγραφὴν αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ Ἱππίῳ Κολωνῷ. Τοὐλάχιστον προκειμένου περὶ τοῦ τειχίου ἢ τείχους, ὅπερ Ἵππαρχος ὁ Πεισιστράτου ᾠκοδόμησε κατά τινας τῶν πηγῶν «*περὶ τὴν Ἀκαδήμειαν*»,[3] ἄλλαι τῶν πηγῶν γράφουσι «*περὶ τὴν Πυθίαν*»,[4] ὅπερ ἴσως δὲν εἶναι ἁπλῶς σφάλμα τῶν ἀντιγραφέων, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τόπον τῆς Ἀκαδημείας τοῦ Κολωνοῦ, οὕτω καλούμενον ἀπὸ τῆς λατρείας τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος.

Τὰ τοῦ *στίχου 15* δυσνόητα . . . *ς μὲν ἄρνα ἀνασχέσ* . . . συνεπληρώθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Παπαβασιλείου ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἑπόμενον *στίχον 16*, ὡς ἑξῆς: *θεοῖς χθονίοι*]*ς μὲν ἄρνα ἀνασχέσ*[*εις μέλανα ἐτήσιον* ⊢⊢] *Ποσειδῶνι Πτορθί*[*οι δὲ ταῦρον* κτλ. Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Wilhelm (Ἀρχ. Ἐφημ. 1893, 109) παρατηρηθεῖσα ἤδη ἄνω τοῦ Γ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ποσειδῶνος γραμμὴ —, ἡ *παράγραφος* λεγομένη καὶ χρησιμεύουσα ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ὡς καὶ ἐν τοῖς παπύροις εἰς ἔνδειξιν ἀρχῆς νέου λόγου, καταδεικνύει τὸ ἐσφαλμένον τῆς συνδέσεως τῶν δύο στίχων. Καὶ περὶ τῶν λοιπῶν δὲ τῆς συμπληρώσεως ταύτης τοῦ κ. Παπαβασιλείου παρετήρησε δικαίως ὁ Ziehen ὅτι fundamento carent. Καὶ ἐγὼ δὲ σοφῶς θὰ ἔπραττον βεβαίως ἂν ἔγραφον περὶ τοῦ πράγματος, ὡς ὁ Ziehen, ὅτι non intellego. Ἐν τούτοις τὸ γεγονὸς ὅτι *ἄρνας* ἐθυσίαζον τοῖς καταχθονίοις θεοῖς οἱ ἐκκαλούμενοι αὐτοὺς ἢ τὰς ψυχὰς τῶν θανόντων πρὸς ἀνάδυσιν (*ἀνάσχεσιν*) ἐκ τοῦ Ἅδου,[5] πρὸς δὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐν Κολωνῷ τῷ Ἱππίῳ — τόπῳ κατ' ἐξοχὴν ἰδιάζοντι, ὡς καὶ ἡ Ἀκαδήμεια, τῷ Πλούτωνι καὶ τοῖς νεκροῖς—ἐπεκράτει ἡ λατρεία τῶν χθονίων θεῶν,

---

[1] Σχολ. Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 1047.— Preller-Robert, Griech. Mythol. 268, 4.— Curtius-Milchhöfer, Stadtathen S. XIV.

[2] Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1909, σελ. 244.

[3] Σουΐδας ἐν λ. Τὸ Ἱππάρχου τειχίον.

[4] Γρηγόριος Κύπριος III, 81.— Ἀποστόλιος XVIII, 8.

[5] Ὁμήρου Ὀδύσ. Λ, 23 κέξ.

τέλος δὲ οἱ στίχοι τοῦ Σοφοκλείου Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ (1648 κέξ.), καθ' οὓς εὐθὺς ὡς ἐν τῷ Πλουτωνείῳ τοῦ Κολωνοῦ ἤνοιξεν ὁ Ἅδης τὰς πύλας αὐτοῦ καὶ εἶδεν ὁ Θησεὺς τὸ «*οὐκ ἀνασχετὸν*» θέαμα τῶν χθονίων τοῦ Ἅδου θεῶν, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐκάλυψε τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τῶν χειρῶν, προσεκύνησεν ἀμέσως «*Γῆν τε ἅμα καὶ τὸν θεῶν Ὄλυμπον ἐν ταὐτῷ λόγῳ*» (στίχ. 1655), κινοῦσί με εἰς τὴν ὡς ἑξῆς συμπλήρωσιν τῶν στίχων 14-15:

Θεοῖς χθονίοι]ς μὲν ἄρνα ἀνασχέσ[εος, Ὀλυμπίοις δὲ κριόν.

Ὑπολείπονται οἱ τῶν *16* καὶ *17 στίχων Ποσειδῶν Πτόρθιος, Ἀχελῷος* καὶ *Νύμφαι.*

Τοῦ *Ἀχελῴου* καὶ τῶν *Νυμφῶν*, θεῶν τῶν ὑδάτων, ἡ ἐν τῷ Κολωνῷ λατρεία μαρτυρεῖται ἐπαρκέστατα, νομίζω, ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους γράφοντος ἐν τῷ περιφήμῳ ὕμνῳ τοῦ Κολωνοῦ, ὅτι ἐν αὐτῷ (στίχ. 685 κέξ.):

οὐδ' ἄϋπνοι
κρῆναι μινύθουσιν
Κηφισοῦ νομάδες ῥεέθρων,
ἀλλ' αἰὲν ἐπ' ἤματι
ὠκυτόκος πεδίων ἐπινίσσεται
ἀκηράτῳ σὺν ὄμβρῳ
στερνούχου χθονός.

Πρὸς δὲ γνωρίζομεν ὅτι ὁ Κίμων (Πλουτάρχ. Κίμων 13) τὴν ὑπὸ τὸν Κολωνὸν Ἀκαδήμειαν κατέστησεν «*ἐξ ἀνύδρου καὶ αὐχμηρᾶς κατάρρυτον ἄλσος ἠσκημένον ὑπ' αὐτοῦ δρόμοις καθαροῖς καὶ συσκίοις περιπάτοις*». Τοῦτο δὲ βεβαίως ἐπέτυχε διοχετεύσας εἰς αὐτὴν τὰ ὕδατα τοῦ παραρρέοντος Κηφισοῦ, τοῦ Ἀχελῴου τούτου καὶ ἡγέτου τῶν Νυμφῶν τῶν ὑδάτων καὶ κρηνῶν τῆς Ἀττικῆς. Ὅτι δ' οἱ *σύσκιοι* παραποτάμιοι τόποι ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ἀφιερούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν λατρείαν τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ Ἀχελῴου μαρτυρεῖ, πλὴν ἄλλων, ὁ Πλάτωνος Φαῖδρος (230B), τὸ παρὰ τὸν Κηφισὸν *Νυμφαῖον* τοῦ Ν. Φαλήρου (Στάης ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1909, σελ. 243), κτλ.

Ὁ δὲ *Ποσειδῶν Πτόρθιος* εἶναι μὲν ἐντελῶς ἄγνωστος μέχρι τοῦδε, ἀλλ' ἡ λατρεία αὐτοῦ δυνατὸν νὰ νοηθῇ ἐν τῷ Κολωνῷ καὶ τῷ δάσει τῶν μορίων ἐλαιῶν αὐτοῦ. Ὡς γνωστόν, *πτόρθος* σημαίνει τὸν νέον κλάδον, θαλλόν, βλαστὸν τῶν δένδρων, *Πτόρθιος* θεὸς ἄρα εἶναι ὁ προστάτης τῆς βλαστήσεως ἢ ἀναβλαστήσεως αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κολωνὸς ἐκαυχᾶτο κυρίως διὰ τὸ δάσος τῶν ἱερῶν ἐλαιῶν αὐτοῦ, δάσος οὗ προστάται ἦσαν, ὡς εἴδομεν, Ζεὺς ὁ Μόριος καὶ ἡ παρὰ τὸν Ἵππιον Ποσειδῶνα νῦν ἐν εἰρήνῃ ἱδρυμένη ἀντίζηλος αὐτοῦ Ἱππία Ἀθηνᾶ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Ποσειδῶν οὗτος τοῦ Κολωνοῦ διετήρησε τὴν πρώτην αὐτοῦ ἰδιότητα τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐξ ἀντιζηλίας καταστροφέως τῆς ἱερᾶς μορίας ἐλαίας, ἰδιότητα ἣν συμβολίζει, πλὴν ἄλλων, ὁ μῦθος τῆς ἐντολῆ τοῦ Ποσειδῶνος ἀποπείρας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἁλιρροθίου πρὸς καταστροφὴν τῆς πρώτης ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἱερᾶς ἐλαίας, ἀποπείρας ἐξ ἧς ἐγεννήθη καὶ τὸ ἐπίθετον αὐτῆς

μορία ἐλαία.[1] Περὶ τῆς *παγκύφου* ἀρχικῆς ἐλαίας ταύτης τοῦ Ἐρεχθείου τῆς Ἀκροπόλεως, θεωρουμένης ὡς μαρτυρίου τῆς περὶ τῆς Ἀττικῆς χώρας ἔριδος τοῦ Ποσειδῶνος πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν, ὑπῆρχεν ὁ διάσημος μῦθος ὅτι, ὅτε οἱ Πέρσαι βραχὺ πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας κυριεύσαντες τὴν Ἀκρόπολιν ἔκαυσαν τὰ ἐν αὐτῇ ἱερὰ καὶ τὴν ἱερὰν ταύτην ἐλαίαν, «*δευτέρῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπρήσιος Ἀθηναίων οἱ θύειν ὑπὸ βασιλέος κελευόμενοι ὡς ἀνέβησαν ἐς τὸ ἱρόν, ὥρεον βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον ἀναδεδραμηκότα*» (Ἡρόδοτ. VIII, 55), «*δευτέρᾳ τῆς ἐμπρήσεως ἡμέρᾳ βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχους ἀνῆκεν ὅσον τε πηχυαῖον*» (Διον. Ἁλικαρ. XIV, 4), «*αὐθημερὸν ὅσον τε ἐπὶ δύο βλαστῆσαι πήχεις*» (Παυσ. I, 27, 2). Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (ἔ. ἀ.) ὁ Ξέρξης διέταξε νὰ προβῶσιν εἰς τὴν ἐν λόγῳ κατὰ τὰ πάτρια θυσίαν οἱ Ἀθηναῖοι «*εἴτε δὴ ὦν ὄψιν τινὰ ἰδὼν ἐνυπνίου*», εἴτε διότι «*ἐνθύμιόν οἱ ἐγένετο ἐμπρήσαντι τὸ ἱρόν*», δηλαδὴ τὸ Ἐρέχθειον, ἤτοι τὸν ἀρχαιότατον ναὸν αὐτοῦ τοῦ Ποσειδῶνος *Ἐρεχθέως*,[2] ἐν ᾧ καὶ *θάλασσα Ἐρεχθηΐς* καὶ ἡ ἱερὰ ἐλαία, πανάρχαια συνθήματα τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς. Τίνος εἴδους ἐνύπνια ἐτάραξαν τότε τὸν βασιλέα, δεικνύει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπικειμένης, ὅτε ταῦτα ἐνυπνιάζετο, ναυμαχίας τῆς Σαλαμῖνος. Οὐδόλως δὲ παράδοξον οἱ Ἀθηναῖοι ν' ἀπέδιδον τὸ θαῦμα τῆς ἀναβλαστήσεως τῆς ἱερᾶς ἐλαίας εἰς τὸν ἀρχικὸν θεὸν τοῦ καέντος Ἐρεχθηΐου Ποσειδῶνα, εἰς οὗ τὸ ὑγρὸν κράτος συνετρίβη εὐθὺς κατόπιν ἡ δύναμις τοῦ ἱεροσύλου βασιλέως. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Ποσειδῶν θὰ ἐθεωρήθη μετὰ τὸ θαῦμα τῆς ἀναβλαστήσεως τῶν πτόρθων τῆς ἱερᾶς ἐλαίας ὡς *Πτόρθιος*. Κατὰ Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα (ἔ. ἀ.), τὸ θαῦμα τῆς ἱερᾶς ἐλαίας ἐγένετο «*δῆλον ἅπασι ποιῆσαι βουλομένων τῶν θεῶν, ὅτι ταχέως ἑαυτὴν ἡ πόλις ἀναλαβοῦσα, βλαστοὺς ἀντὶ τῶν παλαιῶν ἐξοίσει νέους*». Θεοὶ δ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἶναι κυρίως ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν, ὧν ἱερὸν σύνθημα ἦν ἡ καεῖσα ἐλαία. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι πιθανώτατον, νομίζω, ὅτι ὁ παρὰ τὸν Μόριον Δία καὶ τὴν Ἀθηνᾶν τοῦ Κολωνοῦ, προστάτας τῶν περικυκλουσῶν τὸν Κολωνὸν ἱερῶν ἐλαιῶν, λατρευόμενος Ποσειδῶν ἐθεωρήθη ἐπίσης ὡς προστάτης τῆς ἀναβλαστήσεως (*Πτόρθιος*) τῶν αὐτῶν ἐλαιῶν, ὧν εἶχεν αὐτόθι καὶ ἴδιον ἄλσος.[3]

Ἐν τέλει τῆς ἐπιγραφῆς μετὰ τὰς Νύμφας καὶ τὸν Ἀχελῷον πιθανὸν ν' ἀνεφέρετο ἡ μεμαρτυρημένη αὐτόθι λατρεία τῶν Μουσῶν.[4]

Κατὰ ταῦτα τὸ Α μέρος τῆς ἐπιγραφῆς δέον νὰ συμπληρωθῇ ὡς ἑξῆς: (σελ. 146).

---

[1] Σχολ. Ἀριστοφ. Νεφ. 1005 «αἱ ἱεραὶ ἐλαῖαι τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῇ Ἀκροπόλει μορίαι ἐκαλοῦντο. Λέγουσι γὰρ ὅτι Ἁλιρρόθιος, ὁ παῖς Ποσειδῶνος, ἠθέλησεν ἐκκόψαι αὐτάς, διὰ τὸ ἐλαίας εὑρεθείσης κριθῆναι τῆς Ἀθηνᾶς τὴν πόλιν. Ὁ δὲ ἀνατείνας τὸν πέλεκυν καὶ ταύτης ἀποτυχὼν ἔπληξεν ἑαυτὸν καὶ ἀπέθανε. Καὶ διὰ τοῦτο μορίαι αἱ ἐλαῖαι ἐκλήθησαν».—Ἄλλως, «ἡττηθεὶς τῆς Ἀθηνᾶς ὁ Ποσειδῶν ἐπὶ τῆς ἐλαίας ἐπιδείξει, ἔπεμψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἁλιρρόθιον ταύτην τεμοῦντα. Τὸν δὲ πόδα αὐτοῦ πλήξας ἐτελεύτησε, καὶ οὕτω μορία ἡ ἐλαία ἐκλήθη, ὡς μόρου παρεκτική».

[2] Gruppe, Griech. Myth. 25, 10.

[3] Παυσ. I, 30, 4 «Τὸ δὲ ἄλσος τοῦ Ποσειδῶνος (ἐν Κολωνῷ Ἱππίῳ) ἐνέπρησεν Ἀντίγονος»

[4] Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. 691.— Παυσαν. I, 30, 2.

Ὑπολείπονται ἡμῖν πρὸς ἐξέτασιν ἐν σχέσει πρὸς τὸν Κολωνόν, τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει (Β) τῆς ἐπιγραφῆς σῳζόμενα.

Περὶ τῶν ἐν *στίχ. 7*: *τοῖ Ἀρχεγέτε[ι*, *στίχ. 8*: *τὸ Ἔ[ροτος]* καὶ *στίχ. 10*: *[Ἀθεναί]ας* ἐγράψαμεν ἤδη ἀνωτέρω (σελ. 126).

Τῆς δ' ἐν τῷ *στίχ. 15* καὶ *20* *Ἀρτέμιδος* ἡ τῷ ἀγροτικῷ δήμῳ τοῦ Κολωνοῦ τῆς Ἀκαδημείας ἁρμόζουσα λατρεία μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν στίχων 1091 κέξ. τοῦ Σοφοκλείου Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ, δι' ὧν ὁ χορὸς τῶν Κολωνιτῶν ἐπικαλεῖται

τὸν ἀγρευτὰν Ἀπόλλω
καὶ κασιγνήταν πυκνοστίκτων ὀπαδὸν
ὠκυπόδων ἐλάφων

ἤτοι Ἀρτέμιδα τὴν Ἀγροτέραν. Γνωρίζομεν δ' ὅτι καὶ ὁ ἐν τῷ βόθρῳ τῆς Ἀκαδημείας τοῦ Κολωνοῦ ἐναγίζων τοῖς θεοῖς καὶ ἥρωσι τῆς Ἀκαδημείας πολέμαρχος τῶν Ἀθηναίων ἔθυε κατὰ τὰ πάτρια πρώτιστα «*Ἀρτέμιδι τῇ Ἀγροτέρᾳ*».[1]

Τέλος δὲ ἡ μνεία τῆς ἐν *στίχῳ 8* . . . *σαίας*, ἣν ὁ μὲν κ. Παπαβασιλείου συνεπλήρωσεν εἰς [*Ἀρτέμιδος Νι*]*σαίας* ἀναμνησθείς, ὡς λέγει, «τῶν ἐν Ἀντιγόνῃ » Σοφοκλέους (στ. 1131) Νι(υ)σαίων ὀρέων, ἅτινα ἀπὸ τῆς Εὐβοϊκῆς Νί(υ)σης ὠνο- » μάσθησαν. Ἐντεῦθεν—προσθέτει—ἴσως καὶ ἡ Ἄρτεμις ἐπωνομάσθη Νί(υ)σαια». Ἀλλ' ἡ μὲν βάσις ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁ κ. Παπαβασιλείου, ὅτι δηλαδὴ Χαλκιδικὴ ἡ ἐπιγραφή, εἶναι παντελῶς ἐσφαλμένη, τὸ δὲ ὄνομα τῆς Ἀρτέμιδος ἔλαβεν ἄνευ πιθανότητός τινος ἐκ τοῦ λίαν ἀπομεμακρυσμένου τελευταίου μέρους τῆς ἐπιγραφῆς. Τούτων δ' ἕνεκεν ἴσως ὁ Ziehen ἀφῆκεν ὅλως ἀσυμπλήρωτον τὴν λέξιν.

Κατ' ἐμὲ δ' ὅμως δέον μᾶλλον ν' ἀναγνώσωμεν *Νυ*]*σαίας* ἢ *Νύμφης Νυ*]*σαίας*, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἐν τῷ Ἱππίῳ Κολωνῷ κατὰ τὸν Σοφοκλέα (Οἰδ. ἐπὶ Κολωνῷ στ. 677 κέξ.)

ὁ Βακχιώτας
Διόνυσος ἐμβατεύει
θεαῖς ἀμφιπολῶν τιθήναις.

Τιθήνη κατ' ἐξοχὴν τοῦ Διονύσου ἐμυθεύετο ἡ *Νῦσα* ἢ *Νύσαια* νύμφη, ἀρχηγὸς τῶν *Νυσηΐδων*, *Νυσιάδων*, *Νυσίων* ἢ *Νυσαίων* λεγομένων νυμφῶν.[2] Τὴν λατρείαν δ' αὐτῆς ὡς τροφοῦ τοῦ Διονύσου ἐν τῇ Ἀττικῇ μαρτυροῦσιν αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν θρόνων τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου «*ὑμνητριῶν* [*Ν*]*υσα*[*ίας* (ἢ *Νύσης*) *νύμφης*]» καὶ

---

[1] Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. 58, 1.—Πολυδ. VIII, 91.—Φιλοστρ. Β. Σοφ. II, 30.—Ἡσύχιος ἐν λ. ἐπ' Εὐρυγύῃ ἀγών.—Ἡλιοδώρ. Αἰθιοπ. 1, 17.—Σβορῶνος ἔ. ἀ. σελ. 411.

[2] Ὁμήρ. Ἰλιάδ. Ζ, 132 «(Λυκοῦργος ὁ βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης) Διωνύσοιο τιθήνας | σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήϊον».—Σοφ. Ἀποσπ. 871 : παρὰ Σοφοκλεῖ δέ τίς ἐστι τὴν Νῦσαν καθυμνῶν ὡς τῷ Διονύσῳ καθιερωμένον ὄρος «ὅθεν κατεῖδον τὴν βεβακχιωμένην βροτοῖσι κλεινὴν Νῦσαν, ἣν ὁ βούκερως Ἴακχος αὐτῷ μαῖαν ἡδίστην νέμει».—Ἰω. Λυδ. Περὶ μην. 4,38 «Τέρπανδρός γε μὴν ὁ Λέσβιος Νύσσαι λέγει τετιθηνηκέναι τὸν Διόνυσον».— Τερπάνδ. ἀπόσπ. 8.—Εὐριπ. Βάκχ. 556. Στράβ. XV, 687.—Hygin. Fab. 182.— Serv. Verg. Ecl. 6, 15.—Preller-Robert, Gr. Myth. 666.

A

[Τ ά δ ε ὁ δ έ μ α ρ χ ο ς ὁ Κ ο λ ο ν ι τ ῶ ν θ ύ ε ι ἐ ν δ έ μ ο ι]
. . . . . .
Δ ι ὶ Μ ο ρ ί] ο ι σ ῦ [ς. Ἀ θ ε ν α ί α ι Η ι π π ί α ι ο ῖ ς. Η έ ρ ο
ι Ἀ ρ χ ε γ έ] τ ε ι β ο [ῦ ς. Ἀ φ ρ ο δ ί τ ε ι χ ρ υ σ ε ν ί ο ι μ έ
λ α ν μ ᾶ λ] ο ν. Ἔ ρ ο τ [ι ἔ ρ ι φ ο ς. Δ ι ο ν ύ σ ο ι Β α κ χ ί ο ι
ἐ ν σ τ ο ρ] ν ύ ν α ι τ ρ ά [π ε ζ α ν. Ν υ σ α ί α ι τ ρ ο φ ῶ ι β ο
5 ῦ ς. Η ι π π] ο λ ύ τ ο ι τ ῶ ι [ἐ ν Κ ο λ ο ν ῶ ι β ο ῦ ς. Θ ε σ σ ε ῖ h
ι ε ρ ῶ h] ε κ ά σ τ ο τ ῶ ν ἐ [ν τ ῆ ι τ ρ ι τ τ ύ ι δ έ μ ο ν h ι ε
ρ ό σ υ ν] α τ ρ ι τ τ ύ ι. Ἀ π [ό λ λ ο ν ι ο ῖ ς. Π ο σ ε ι δ ῶ ν ι Η
ι π π ί] ο ι Π ο σ ι δ έ ο ι ς τ [ρ ά π ε ζ α ν ἐ ν σ τ ο ρ ν ύ ν α ι.
Δ ι ί] Τ ρ ο π α ί ο ι ἐ ν Κ υ ν ο [ς ά ρ γ ε ι β ό ε ς δ έ κ α. Η ε ρ-
10 α κ] λ ε ῖ ἐ ν τ ῶ ι Ἐ λ α ι ε ῖ τ ρ [ά γ ο ς. Ἀ κ α δ έ μ ο ι β ο ῦ ς.
Χ σ] ό θ ο ι ἀ μ ν ὸ ς
Γ] λ α ύ κ ο ι ἀ μ ν ὸ ς A
Ἀ] π ό λ λ ο ν ι Π υ θ ί ο ι τ έ [λ ε ο ς ο ῖ ς. Δ έ μ ε τ ρ ι Χ λ ό ε
ι] ἐ ν σ τ ο ρ ν ύ ν α ι τ ρ ά [π ε ζ α ν ⊢⊢. Θ ε ο ῖ ς Χ θ ο ν ί ο ι
15 ς μ ὲ ν ἄ ρ ν α ἀ ν α σ χ έ σ [ε ο ς Ὀ λ υ μ π ί ο ι ς δ ὲ κ ρ ι ό ν.
Π ο σ ε ι δ ῶ ν ι Π τ ο ρ θ ί [ο ι β ο ῦ ς. Π ρ ο μ η θ ε ῖ κ ρ ι ό ς.
Ν ύ] ν φ (α ι) ς κ(α) ὶ [Α χ] ε [λ ό ι ο ι ἀ μ ν ὸ ς. Μ ο ύ σ α ι ς β ο ῦ ς.

B

Ἀθ ε ν α ί α ς h ι έ ρ ε ι α λ α μ β α ν έ τ] ο ἀ π ὸ τ ῶ ν δ α ρ [τ
ῶ ν τ ὸ δ έ ρ μ α κ α ὶ τ ὸ ν β ρ α χ ί ο ν α]:β ο ὸ ς π έ ν τ ε h ό
λ α ς μ ε ρ ί δ α ς π α ρ έ χ ο σ α ν δ ι τ] ι ν ι σ τ ε ρ ν ο φ ο ρ
ε ῖ ν δ έ δ ο τ α ι, ὃ ς κ α ὶ κ α τ α ν έ μ] ε ι τ ὰ ς μ ε ρ ί δ α ς.
5 Ἀ ρ χ ε γ έ τ ο δ έ μ ο δ h ι ε ρ ε ὺ] ς λ α μ β α ν έ τ ο κ α θ ᾽ἕ κ
α σ τ ο ν θ υ μ ά τ ο ν τ ῶ ν δ α ρ] τ ῶ ν τ ὰ δ έ ρ μ α τ α π α ρ έ
χ ο ν Δ ι ὶ μ ὲ ν μ ε ρ ὸ ν γ λ ῶ τ] τ α ν δ ὲ τ ῶ ι Ἀ ρ χ ε γ έ τ ε
ι. Η υ μ ν ε τ ρ ί α ι Ν ύ μ φ ε ς Ν υ] σ α ί α ς κ α θ ά π ε ρ τ ῶ Ἐ
ρ ο τ ο ς τ ῶ ι h ι ε ρ ε ῖ :⊢: δ ί δ ο] τ α ι ἐ ς ἀ π ό μ ε τ ρ α: δ [ί-
10 δ ο τ α ι δ ὲ κ α ὶ β ρ α χ ί ο ν. Η έ ρ] α ς h ι έ ρ ε ι α λ α μ β α-
ν έ τ ο δ α ρ τ ῶ ν τ ὰ δ έ ρ μ α τ α, κ] α ὶ :⊢: κ α τ ὰ τ ὸ h ι ε ρ ό-
ν h έ κ α σ τ ο ν λ α μ β α ν έ τ ο· ἕ] ν δ ὲ β ῶ ς θ ύ ε τ α ι σ α ρ-
κ ῶ ν μ ε ρ ὶ ς δ έ δ ο τ α ι· π α ρ έ] χ ε ν δ ὲ τ ὲ ν h ι έ ρ ε ι α-
ν Δ ι ὶ τ ὸ ν μ ε ρ ό ν, ἓ κ δ] ὲ τ ῶ ν ἶ δ ί ο ν τ ῶ ν δ α ρ τ ῶ ν δ-
15 έ ρ μ α κ α ὶ τ ῶ ν μ ὲ δ α ρ] τ ῶ ν σ κ έ λ ο ς. Ἀ ρ τ έ μ ι δ ο ς h-
ι ε ρ ε ί α ι ἀ π ὸ μ ὲ ν δ] ε μ ο σ ί ο ν τ ῶ ν δ α ρ τ ῶ ν δ έ ρ μ-
α δ έ δ ο τ α ι κ α τ ὰ h ι] ε ρ ὸ ν h έ κ α σ τ ο ν, ἀ π ὸ δ ὲ τ ῶ ν
ἶ δ ί ο ν τ ῶ ν δ α ρ τ ῶ ν σ] κ έ λ ο ς, τ ῶ ν δ ὲ μ ὲ δ α ρ τ ῶ ν τ
ὸ ν β ρ α χ ί ο ν α λ α μ β α] ν έ τ ο. Κ α θ ά π ε ρ ἓ τ ῆ ς Ἀ ρ τ έ-
20 μ ι δ ο ς ἓ h ι έ ρ ε ι α λ α] μ β α ν έ τ ο τ ῶ ν δ ε μ ο σ ί ο ν h-
ι ε ρ ῶ ν κ α ὶ ἓ κ τ ῶ ν ἶ δ ί ο ν] κ α τ ὰ τ ὸ h ι ε ρ ὸ ν [ἕ κ] α σ-
[τ ο ν τ ὰ α ὐ τ ὰ ἓ h ι έ ρ ε ι α τ ῆ ς . . . . . .

«*ὑμνητρίας Νυσα*[*ίας*] (ἢ *Νύσας*) *τροφοῦ*» (CIA. 3, 320 καὶ 351). Εἴδομεν δ' ἄλλως ὅτι ἐν τῷ Ἱππίῳ Κολωνῷ ἐπεχωρίαζεν ἡ λατρεία τῶν, ὡς ὁ Διόνυσος καὶ αἱ ἀκόλουθοι αὐτοῦ, Βοιωτικῆς προελεύσεως θεῶν καὶ ἡρώων, πρὸς δὲ γνωρίζομεν ὅτι τὸ γενικὸν ὄνομα τοῦ τόπου τῆς ἁρπαγῆς τῆς Περσεφόνης ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος ἦν *Νύσιον πεδίον*,[1] ὅπερ ἑκάστη τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ἐθεώρει ὡς παρ' αὐτῇ κείμενον, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὡς ἐπὶ τοῦ Ἱππίου Κολωνοῦ.[2]

Ὡς πρὸς τὸ λοιπὸν κείμενον τοῦ Β μέρους τῆς ἐπιγραφῆς, ὅπερ ὁλόκληρον μὲν ἐπεχείρησε νὰ συμπληρώσῃ ὁ κ. Παπαβασιλείου, ἐν μέρει δὲ ὁ Ziehen, ὅστις ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καί τινας πραγματικὰς παρατηρήσεις τοῦ Wilhelm, νομίζω ὅτι δυνατὸν ἴσως νὰ ληφθῇ ἔν τισιν ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ἐν σελίδι 147 ἐμὴ ἄνευ ἀξιώσεων ἀνάγνωσις.

Προσθήκη εἰς σελίδα 135.

Πλὴν τῶν *στυφλῶν ἀκτῶν* τοῦ παρὰ τὸ Τροπαῖον ἄκρον αἰγιαλοῦ τῶν *Σιληνιῶν* καὶ τῆς ἐν τῷ ὅρμῳ τῶν αὐτῶν Σιληνιῶν *πελειοθρέμονος νήσου* (νῦν Πέλεισες;), ὁ Αἰσχύλος (στ. 419-423) μνημονεύει καὶ *χοιράδων* ἐν τῇ γενικῇ περιγραφῇ τῆς τροπῆς καὶ καταστροφῆς τῶν βαρβάρων:

θάλασσα δ' οὐκέτ' ἦν ἰδεῖν
ναυαγίων πλήθουσα καὶ φόνου βροτῶν.
Ἀκταὶ δὲ νεκρῶν χοιράδες τ' ἐπλήθυον,
φυγῇ δ' ἀκόσμῳ πᾶσα ναῦς ἠρέσσετο,
ὅσαιπερ ἦσαν βαρβάρου στρατεύματος.

Οἱ τὴν ναυμαχίαν καὶ τροπὴν τῶν βαρβάρων ἐν τῷ πρὸ τῶν Ἀμπελακίων καὶ τοῦ Ναυστάθμου στενῷ τῆς Σαλαμῖνος δεχόμενοι ταυτίζουσι τὰς *χοιράδας* ταύτας πρὸς τὰς νησῖδας τὰς νῦν *Κυράδες* καλουμένας, τὰς ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ στενοῦ πρὸς τὸν κόλπον τῆς Ἐλευσῖνος κειμένας.[3] Ἐν τούτοις οὐ μόνον φυγὴ τῶν βαρβάρων πρὸς τὸν κόλπον τῆς Ἐλευσῖνος εἶναι ἐντελῶς ἀπίθανος καὶ ἀμαρτύρητος, οὐ μόνον αἱ χοιράδες τοῦ Αἰσχύλου ἔκειντο εἰς τὴν *πελαγίαν* (στίχ. 427) καὶ οὐχὶ τὴν κλειστὴν θάλασσαν τοῦ κόλπου τῆς Ἐλευσῖνος, ἀλλὰ καὶ αἱ Κυράδες εἶναι εὐμεγέθεις, 17 μέτρα τῆς θαλάσσης ὑπερέχουσαι, νησῖδες καὶ οὐχὶ *χοιράδες*, ἤτοι χαμηλοὶ βράχοι μόλις ἐξερχόμενοι ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ ὅμοιοι πρὸς τὰ νῶτα χοίρου. Πραγματικαὶ *χοιράδες*, ἐν ὅλῳ τῷ χώρῳ τῆς ναυμαχίας καὶ τῆς τροπῆς ὑπάρχουσι μόνον πρὸ τῆς Βαθειᾶς Πούντας (Τροπαίου ἄκρου) μεταξὺ Πελεισῶν, Ἀταλάντης καὶ Ψυτταλείας κείμεναι, νῦν δὲ *Σκρόφες* καλούμεναι. *Σκρόφες* ὅμως καλεῖ νῦν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς τοὺς θήλεις χοίρους (scrofae), κατ' ἀκολουθίαν δυνατὸν τὰς ἀρχαίας *χοιράδας* νὰ μετωνόμασεν οὕτω συγχέων τὰς χοιράδας πρὸς νήσους χοίρων. Ἐπίσης ὅμως πιθανὸν εἶναι τινὲς τῶν κατὰ τοὺς μέσους καὶ νεωτέρους χρόνους λατίνων ἱστορικῶν γεωγράφων καὶ πορτουλάνων τὸ ἀρχαῖον *χοιράδες* νὰ μετέφρασαν ἁπλῶς καὶ ἀβασανίστως διὰ τοῦ Scrofulae, ἐξ οὗ νὰ παρέλαβον οἱ ναυτικοί μας τὸ *Σκρόφες*. Οὕτω καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς τροπῆς καὶ φυγῆς τῶν βαρβάρων τίθεται ἀμέσως ὑπὸ τὸ Τροπαῖον ἄκρον.

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

---

[1] Ὁμήρου ὕμν. 5, 15.

[2] Gruppe, Griech. Mythol. 1185, 5.

[3] Lolling, Die Meerenge von Salamis S. 8 (Historische und philologische Aufsätze E. Curtius gewidmet).—Sp. Lambros, Κυράδες=Χοιράδες: Ath. Mitt. XIII (1888) S. 408.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΑ

Γεώργιος Δρόσος.

1. Μολ. 0,024 - 0,033.— Ἡ Θεοτόκος ἱσταμένη, κατὰ τὰ τρία τέταρτα στρέφουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ὃν κρατεῖ ἐν τῇ δεξιᾷ ἀγκάλῃ· ἑκατέρωθεν τῆς παραστάσεως $\overline{\text{ΜΡ}}$—$\overline{\text{ΘΥ}}$. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

   Ὄπ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων ἡ ἐπιγραφή:

— ✻ —	
+ ΑΓΝΗ	+ Ἁγνὴ
ΔΡΟCΙΣ,	δρόσιζ(ε)
ΓΕΩΡΓΙΟΝ	Γεώργιον
CΟΝΔΡΟ	σὸν Δρό-
✻CΟΝ✻	σον.
—✻—	

   Ἡ ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖ στίχον τρίμετρον ἰαμβικόν, ἤτοι:
   +*Ἁγνὴ δρόσιζε Γεώργιον σὸν Δρόσον.* Εὑρέθη ἐν Ῥόδῳ.

Ὁ (δεῖνα) μητροπολίτης Ῥόδου.

2. Μολ. 0,013 - 0,019.— Προτομὴ τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἔχουσα ἑκατέρωθεν τὴν ἐπιγραφήν: [illegible]ΝΙ ΚΟΛ, ἤτοι: [Ὁ ἅγι(ος)] Νικόλ(αος). Τὸ ὅλον ἐντὸς κύκλου.

   Ὄπ. Ἐντὸς κύκλου ἡ ἐπιγραφή:

$\overline{\text{ΚΕ}}$ Β$\overline{\text{Θ}}$C	Κ(ύρι)ε β(οή)θ(ει)
[illegible]	(τῷ δεῖνι)
ΙΤΡΟΠ	[μη]τροπ(ολίτῃ)
ᵓΟΔ8	[Ρ]όδου.

   Εὑρέθη ἐν Ῥόδῳ.

Κοσμᾶς πατρίκιος καὶ κόμης.

3. Μολ. 0,029 - 0,031.—Κυκλικῶς ἡ ἐπιγραφή: ✝ΘΕΟΤΟΚΕΒΟΗΘΕΙ καὶ ἔσωθεν αὐτῆς κύκλος, ἐν ᾧ σταυρός, ἔχων ἐν ταῖς γωνίαις ΤΩ ΔΥ ΛΩ CΥ ἐπ' αὐτοῦ δὲ ΚΟΣΜΑ, ἤτοι: *Θεοτόκε βοήθει τῷ δούλῳ σου Κοσμᾷ.*

Ὄπ. Ἡ ἐπιγραφή:

✝ΠΑΤ	+ Πατ
ΡΙΚΙΩSΚ	ρικίῳ (καὶ) κ
ΟΜ ▨ ΤΙΤΥ	ό[μη]τι τοῦ
ΘΕ ▨ ▨ ΛΑ	Θε[οφυλ]ά
ΚΤΥΒΑCΙΛ	κτου β[α]σιλ
ΙΚΥΟΥΙ	ικοῦ ὁ[ψ]ι
ΚΙ ▨	κί[ου].

Τὰ γράμματα κοσμοῦνται κατὰ τὰ ἄκρα μικραῖς κεραίαις.

Εὑρέθη ἐν Ῥόδῳ.

Θεόδωρος πατρίκιος καὶ μάγιστρος.

4. Μολ. 0,025 - 0,027.— Σταυρὸς μετὰ τῶν γραμμάτων Θ Τ Κ ▨ Β καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τοῦ σταυροῦ ΤΩ C▨ ▨Υ ▨, ἤτοι: Θ(εο)τ(ό)κ[ε] β(οή)θ[ε](ι) τῷ σ[ῷ δ]ού[λῳ]. Τὸ ὅλον ἐντὸς κύκλου.

Ὄπ. Ἐντὸς κύκλου ἡ ἐπιγραφή:

▨ ΕΟΔΟ	[Θ]εοδ(ώ
▨ ΠΑΤΡ	[ρῳ] πατρ
▨ ▨ ΩSΜΑ	[ικί]ῳ καὶ μα
▨ ▨ ▨ ΡΙ	[γίστ]ρ[ῳ].

Εὑρέθη ἐν τῇ Κνιδίᾳ χερσονήσῳ· ἀνεκοινώθη δὲ ὑπὸ τοῦ φίλου κ. Γεωργίου Δ. Λογοθέτου ἐκ τῆς νήσου Ἀστυπαλαίας.

Ἀσπιέτης κουροπαλάτης ὁ Πακουριανός.

5. Μολ. 0,016 - 0,019.— Ὁ Ἅγιος Γεώργιος φέρων θώρακα καὶ χιτῶνα, ὃν ἔχει ἐρριμμένον ὄπισθεν, καὶ κρατῶν διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς δόρυ, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ἀσπίδα. Ἑκατέρωθεν τῆς παραστάσεως ἡ ἐπιγραφή:
Ο[illegible]ΩΡΙ[illegible]ΟC, ἤτοι: ὁ [ἅγι(ος) Γε]ώρ[γι]ος. Τὸ ὅλον ἐντὸς κύκλου.
Ὄπ. Ἐντὸς κύκλου ἡ ἐπιγραφή:

[illegible]Κ̄ΕΒΘ	[+] Κ(ύρι)ε β(οή)θ(ει)
ΑCΠΙΕΤΗ	Ἀσπιέτη (;)
ΚΟΥΡΩΠΑ	κου(ρ)οπα
ΛΑΤΙΤΩ	λάτ(η) τῷ
ΠΑΚΘΡΙ	Πακουρι
ΑΝΩ	ανῷ.

Εὑρέθη ἐν Ῥόδῳ.

Γεώργιος (δεῖνα).

6. Μολ. 0,025 - 0,027.—Ἡ Θεοτόκος ἱσταμένη κατενώπιον, φέρουσα χιτῶνα ποδήρη καὶ ἔχουσα ἀναπεπταμένας τὰς χεῖρας εἰς τρόπον δεήσεως. Ἑκατέρωθεν [ΜΡ] Θ̄Ῡ. Τὸ ὅλον ἐντὸς κύκλου.
Ὄπ. Ἐντὸς κύκλου ἡ ἐπιγραφή:

+CΦΙ[illegible]	+Σφ[ρα]
ΓΙCC[illegible]	γὶς σ[εβα]
ϛΟ[illegible]	στο[ῦ (τοῦ
[illegible]C ΟΡ	δεῖνα Γε](ω)ρ
[illegible]	[γίου].

Ἡ ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖ στίχον τρίμετρον ἰαμβικόν, ἤτοι:
+ *Σφραγὶς σεβαστοῦ (τοῦ δεῖνος) Γεωργίου.* Εὑρέθη ἐν Ῥόδῳ.

Πλάτων ἀπὸ ἐπάρχων.

7. Μολ. 0,022 - 0,024.— Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἐν τῷ μέσῳ σταυρὸς μετὰ τῶν γραμμάτων ΘΟΤΚΒΕΙ, ἤτοι: Θεοτόκε βο(ή)θει. Ὅμοιον τὸ παρὰ Mordtmann.[1]
Ὄπ. Ἡ ἐπιγραφή:

+ΠΛ	+ Πλ
ΑΤΩΝ,Α	άτων(ι) ἀ
ΠΟΕΠΑΡ	πὸ ἐπάρ
ΧΩΝ	χων.

[1] Mordtmann, Περὶ βυζαντινῶν μολυβδοβούλλων. Ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τόμ. Ζ', σελ. 86, πίν. 1, ἀριθ. 4 (γρ. 3).

Παραβάλλοντες δὲ τὸ ἡμέτερον πρὸς τὸ τοῦ Mordtmann ἐξάγομεν ὅτι καὶ τοῦτο ἀνήκει *Πλάτωνι τῷ ἀπὸ ἐπάρχων*, τοῦτο μὲν διότι ἡ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὄψις εἶναι προφανῶς ὁμοία τῇ ἐκείνου, τοῦτο δὲ διότι ἡ ἐπὶ τῆς ὄπισθεν ὄψεως τοῦ ἡμετέρου ἐπιγραφή: Π(Λ)Α(Τ)ΕΠΡΧ δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς βραχυγραφία τῆς ἐκείνου ἐπιγραφῆς, καὶ νὰ συμπληρωθῇ οὕτω: + Π(λ)ά(τ)(ωνι) ἐπάρχ(ῳ) ἢ καὶ + Π(λ)ά(τ)(ωνι) ἀπ(ὸ) ἐπάρχ(ων)· πρὸς τούτοις δὲ διότι τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἀμφοτέρων τῶν μολυβδοβούλλων καὶ ἡ τεχνοτροπία ἐν γένει αὐτῶν εἶναι ἡ αὐτή.

Εἶναι δὲ ὁ Πλάτων οὗτος ὁ ἀπὸ ἐπάρχων κατὰ τὸν Mordtmann[1] ὁ κατὰ τὸ 491 ἐπὶ Ἀναστασίου προαχθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπάρχου ἀρχηγὸς τῶν Πρασίνων Πλάτων.

Εὑρέθη ἐν Ῥόδῳ.

Ἀραβικὸν μολυβδόβουλλον.

8. Μολ. 0,013 - 0,019.— Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο εὑρέθη ἐν Ῥόδῳ μετὰ καὶ ἄλλων μολυβδίνων κερματίων. Ἡ ἀνάγνωσις αὐτοῦ ἀφίεται τοῖς ἁρμοδίοις.

Ἐν Σύμῃ κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1909. Ν. Δ. ΧΑΒΙΑΡΑΣ

[1] Ἔνθ' ἀνωτέρω.

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΡΩΜΑΪΚΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

ΕΚ ΤΩΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 1909 ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΤΗΣ ΔΗΛΟΥ

Αἱ ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἀνασκαφαὶ τῆς νήσου Δήλου εἶναι, ὡς ἤδη γνωρίζουσιν οἱ ἀναγνῶσται τοῦ παρόντος περιοδικοῦ, ἀληθὲς μεταλλεῖον πλουτισμοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Νομισματικοῦ Μουσείου, ἀνακαλυπτομένων ἐν αὐταῖς συνεχῶς μεγάλων εὑρημάτων νομισμάτων, μέγα ἐπιχεόντων φῶς οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἐν γένει νομισματικῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἰδιαιτέρας ἱστορίας τῆς νήσου Δήλου. Τὰ εὑρήματα ἰδίως τῶν ῥωμαϊκῶν καὶ βυζαντιακῶν νομισμάτων, ἀνήκοντα εἰς ἐποχὰς καθ' ἃς πλῆρες σκότος ἐπικρατεῖ ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου ταύτης,[1] εἶναι σπουδαιότατα ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην καὶ ἄξια ἰδιαιτέρας μελέτης καὶ προσοχῆς. Ἐλπίζομεν δ' ὅτι προσεχῶς, ἑπόμενοι φιλόφρονι καὶ εὐγενεῖ προσκλήσει τοῦ σοφοῦ φίλου διευθυντοῦ τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς κ. M. Holleaux, θέλομεν δυνηθῇ νὰ δημοσιεύσωμεν ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Σχολῆς ταύτης ἐκτενῆ καὶ ἀκριβῆ μελέτην τοῦ συνόλου τῶν εὑρημάτων τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀνασκαφῶν τῶν Γάλλων, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, καταγράφοντες τὰ ἐξ αὐτῶν διδάγματα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου κατὰ τοὺς ῥωμαϊκούς, βυζαντιακοὺς καὶ μεσαιωνικοὺς χρόνους.

Νῦν ἀποβλέποντες εἰς εὐρύτερον κύκλον μελετῶν δημοσιεύομεν ἐνταῦθα λεπτομερῆ περιγραφὴν τοῦ τελευταίου μεγάλου εὑρήματος τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους 1909, ἤτοι θησαυροῦ ῥωμαϊκῶν χαλκῶν νομισμάτων ἀνηκόντων σχεδὸν πάντων εἰς τὴν λεγομένην *Κωνσταντινιανὴν νομισματικήν*, ἣν ἀπὸ ἐτῶν τόσον λεπτομερῶς καὶ ἐπιτυχῶς μελετᾷ κυρίως ὁ Γάλλος νομισματολόγος κ. Jules Maurice, δημοσιεύσας ἐν πλείστοις εἰδικοῖς περιοδικοῖς πλήρη σειρὰν μελετῶν περὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν 19 νομισματοκοπείων τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἄρτι δὲ καὶ τὸν πρῶτον τόμον τῆς γενικῆς αὐτοῦ συγγραφῆς Numismatique Constantinienne (Paris 1908).

Ἐκ τῆς παρούσης περιγραφῆς τοῦ θησαυροῦ τῆς Δήλου οἱ νομισματικοὶ καὶ ἱστοριοδῖφαι δύνανται πλεῖστα ὅσα νὰ διδαχθῶσι καὶ περὶ πλείστων ἀσφαλέστερον νὰ κρίνωσι, διότι οὐδὲν ἀληθῶς διδακτικώτερον τῆς μελέτης τῶν εὑρημάτων, ὅταν

---

[1] v. Schoeffer, Delos: Pauly-Wissova, Real-Encyclopädie Τόμ. IV, σελ. 2500.

ταῦτα περιέρχωνται ἀκέραια, ὡς τὸ παρόν, εἰς γνῶσιν τῆς ἐπιστήμης. Εἴμεθα δὲ βέβαιοι ὅτι οἱ εἰδικῶς περὶ τοῦ κλάδου τούτου τῆς νομισματικῆς ἐπιστήμης ἀσχολούμενοι, θέλουσι σπεύσει νὰ ἐπωφεληθῶσι τὴν παροῦσαν ἡμῶν περιγραφήν, ὡς ἡμῶν ἀδυνατούντων νῦν, ἴσως δὲ καὶ ἐπὶ πολὺ χρόνον ἔτι, νὰ πράξωμέν τι πλέον τῆς ἄλλως μεγάλην ἔντασιν προσοχῆς καὶ πολὺν χρόνον ἀπαιτητάσης κατατάξεως καὶ καταγραφῆς ταύτης, ἧς πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν καὶ χρησιμοποίησιν δέον νὰ προτάξωμεν τὰ ἑξῆς:

Τὸ εὕρημα ἐγένετο ἐν ἔτει 1909, ἀποτελεῖται δ' ἐκ 3797 χαλκῶν νομισμάτων, μέσου καὶ κυρίως μικροῦ μεγέθους, «*εὑρεθέντων ἐν ἀγγείῳ πηλίνῳ ἐντετειχισμένῳ ἐν τοίχῳ βυζαντινῷ ἀρχαίας οἰκίας παρὰ τὴν Ν. πλευρὰν τῆς Τετραγώνου Ἀγορᾶς*». Ἐκομίσθη δ' εἰς Ἀθήνας τῇ ἐντολῇ τοῦ κ. M. Holleaux ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων Δήλου κ. Δημοσθένους Πέππα, ὑφ' οὗ καὶ παρεδόθη τῷ Ἐθνικῷ Νομισματ. Μουσείῳ τῇ 4 Ἰανουαρίου 1910.

Ἡ διατήρησις αὐτῶν εἶναι κατὰ κανόνα καλή. Τὰ ἀρίστης διατηρήσεως (à fleur de coin), ἐφθαρμένα ἢ καὶ ὁλοσχερῶς κατεστραμμένα, εἶναι ὀλίγιστα. Ἐν γένει δὲ βλέπει τις ἀμέσως ὅτι πρόκειται περὶ νομισμάτων πολὺ κυκλοφορηθέντων καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ἀνάλογον φθορὰν ὑποστάντων. Βεβαίως δὲ τὸ σύνολον αὐτῶν ἀποτελεῖ τὸ ταμεῖον καπήλου τινὸς τοῦ καθ' ἡμέραν μικρεμπορίου τῆς νήσου. Ἡ ὁλοσχερὴς ὅμως φθορὰ ἐνίων ὀφείλεται εἰς τὴν κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς καταχώσεως αὐτῶν ὀξείδωσιν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς φθοράν. Τὸ σύνολον τοῦ θησαυροῦ ἐκαθαρίσθη τὸ πρῶτον ἤδη ἐν Δήλῳ ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ἱκανοῦ ἐργάτου τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς, συνεπληρώθη δὲ ὁ καθαρισμὸς αὐτοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Νομισματ. Μουσείῳ ἐφ' ὅσον ἦτο ἀναγκαῖος πρὸς ἀκριβῆ ἀναγνώρισιν καὶ περιγραφὴν τῶν ἐπιγραφῶν, τύπων καὶ συμβόλων τῶν νομισματοκοπείων ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν.

Κατετέθη δὲ τὸ εὕρημα τοῦτο ἐν τῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ μὴ ἀναμιχθέντων τῶν νομισμάτων αὐτοῦ ἐν τοῖς οἰκείοις τμήμασι τῆς ὅλης Συλλογῆς, ἀλλ' ὁλόκληρον ἰδιαιτέρως ταχθὲν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν εὑρημάτων, ἵνα διαρκῶς χρησιμεύῃ πρὸς τὰς λεπτομερεῖς μελέτας τῶν νομισματικῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ Μουσεῖον ἡμῶν κέκτηται καὶ δύο ἄλλα τῶν αὐτῶν βασιλέων μεγάλα νομισματικὰ εὑρήματα ἐκ Τανάγρας καὶ Αἰγύπτου, ἅτινα ἐλπίζομεν νὰ περιγράψωμεν λεπτομερῶς ἐν τῷ παρόντι περιοδικῷ προσεχῶς.

Κατεγράφησαν δὲ τὰ νομίσματα ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν πρῶτον μὲν κατὰ τὴν χρονολογικὴν διαδοχὴν τῶν αὐτοκρατόρων, εἰς οὓς ἀνήκουσι. Τὰ εἰς ἕκαστον ὅμως αὐτοκράτορα ἀνήκοντα κατεγράψαμεν οὐχὶ χρονολογικῶς, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὸ σύστημα τοῦ Cohen, πρὸς εὐχερεστέραν αὐτῶν ἀναζήτησιν ὑπὸ τῶν σπουδαστῶν, ἤτοι κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν σειρὰν τῶν ἐπιγραφῶν τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῶν νομισμάτων. Τὰ δ' ἑκάστης ἐπιγραφῆς νομίσματα ἐχωρίσαμεν κατὰ νομισματοκοπεῖα, τάξαντες ταῦτα κατ' ἀλφαβητικὴν καὶ οὐχὶ γεωγραφικὴν τάξιν, ἕνεκα τοῦ αὐτοῦ πρακτικοῦ λόγου τῆς εὐχερεστέρας αὐτῶν ἀναζητήσεως ὑπὸ τῶν κατὰ νομισματοκοπεῖα μελετώντων αὐτά. Πάλιν δὲ τὰ ἑκάστου νομισματοκοπείου προϊόντα κατεγράψαμεν κατὰ ὁμογενεῖς τάξεις ἐργαστηρίων (officines), οὐχὶ ὅμως καὶ κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῶν διαφόρων ἐκδόσεων αὐτῶν (émissions), διότι τὸ τελευ-

ταῖον τοῦτο θὰ ἀπῄτει τόσον χρόνον, ὅσον ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νῦν νὰ διαθέσωμεν, ἐνῷ ἐξ ἄλλου πρώτιστον ἡμῶν καθῆκον ἐθεωρήσαμεν νὰ καταστήσωμεν, ὡς τάχιστα, τὸν θησαυρὸν κοινὸν κτῆμα τῶν ἐπιστημόνων, πρὸς ἓν κυρίως ἀποβλέποντες, πρὸς τὸ νὰ εὑρίσκῃ ἐν τῇ περιγραφῇ ἡμῶν πᾶς εἰδικὸς σπουδαστὴς ὡς οἷόν τ' ἀσφαλῶς καὶ εὐχερῶς τὰ χρήσιμα πρὸς τὰς μελέτας αὐτοῦ στοιχεῖα.

Οἱ ***αὐτοκράτορες*** εἰς οὓς ἀνήκουσιν τὰ νομίσματα τοῦ θησαυροῦ εἶναι οἱ ἑξῆς:

Κλαύδιος ὁ Γοτθικὸς	268 - 270 μ. Χ.
Αὐρηλιανὸς	270 - 275 »
Πρόβος	276 - 282 »
Διοκλητιανὸς	284 - 305 »
Μαξιμιανὸς Ἡρακλῆς	286 - 305 »
Κωνστάντιος ὁ Χλωρὸς	305 - 306 »
Γαλ. Μαξιμιανὸς	305 - 311 »
Οὐαλερία	† 315 »
Μαξιμιανὸς Β' Δάζας	308 - 313 »
Μαξέντιος	306 - 312 »
Ῥωμύλος	† 309 »
Λικίνιος ὁ πατὴρ	307 - 323 »
Λικίνιος ὁ υἱὸς	† 326 »
Κωνσταντῖνος Α΄ ὁ Μέγας	306 - 337 »
Κρίσπος	† 326 »
Κωνσταντῖνος Β΄	335 - 340 »

Τῶν τεσσάρων πρώτων δὲν ὑπάρχουσιν ἢ ἓξ μόνον νομίσματα ἐν ὅλῳ τῷ εὑρήματι, ὧν τρία μὲν τοῦ Διοκλητιανοῦ, ἀνὰ ἓν δὲ τῶν λοιπῶν τριῶν. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν νομισμάτων ἄρχεται μετὰ τοῦ Μαξιμιανοῦ Ἡρακλέους καὶ βαίνει μέχρι τέλους, τοῦ μεγίστου ἀριθμοῦ τῶν κερμάτων ἀνήκοντος εἰς τοὺς αὐτοκράτορας Λικίνιον τὸν πρεσβύτερον καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν, ὥστε δικαίως τὸ ὅλον εὕρημα δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἀκριβῶς ὡς θησαυρὸς τῆς Κωνσταντινιανῆς λεγομένης νομισματοκοπίας.

Ἀπὸ Μαξιμιανοῦ Ἡρακλείου μέχρι τέλους, ἤτοι Κωνσταντίου Β΄, ἔχομεν συναπτὴν χρονολογικῶς σειρὰν βασιλέων. Οἱ ἐλλείποντες ἐκ τοῦ εὑρήματος εἶναι οἱ ἑξῆς: *Καραύσιος* (287-293 μ. Χ.) καὶ *Ἄλλεκτος* (293-297 μ. Χ.) βασιλεύσαντες ἐν Βρεττανίᾳ, *Ἑλένη* σύζυγος Κωνσταντίου Χλωροῦ († 328 μ. Χ.) καὶ *Θεοδώρα* σύζυγος τοῦ Κωνσταντίου, *Σεουῆρος Β΄* (305 - 308 Καῖσαρ), *Ἀλέξανδρος* (311 ἐν Ἀφρικῇ), *Κωνσταντία* σύζυγος Λικινίου τοῦ πρεσβυτέρου († 330), *Οὐάλης* (314 ἐν Δακίᾳ), *Μαρτιανὸς* (323 ἐν Θρᾴκῃ), *Φαῦστα* γυνὴ Κωνσταντίου Α΄ (326) καὶ *Δελμάτιος* ἀνεψιὸς τοῦ Κωνσταντίου Α΄ καὶ τέλος *Ἀννιβαλιανὸς* ὁ ἐν ἔτεσι 335-337 βασιλεὺς ἐν Πόντῳ. Ἀλλ' ἡ ἔλλειψις αὐτῶν ἐκ τοῦ εὑρήματος τῆς Δήλου εἶναι πάνυ εὐεξήγητος.

Παρὰ τὸν αὔξοντα ἀριθμὸν τῆς περιγραφῆς ἐσημειώθη ἐν παρενθέσει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ εὑρήματι κερμάτων ἑκάστης διαφορᾶς. Τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν βασιλέων ἀνηκόντων κερμάτων εὑρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῷ τέλει τῆς καταγραφῆς.

Ἐκ δὲ τῶν 19 ***νομισματοκοπείων*** τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀντιπροσωπεύονται ἐν τῷ θησαυρῷ τῆς Δήλου τὰ 17, ἤτοι τὰ τῶν πόλεων Ἀντιοχείας Συρίας, Ἀλεξανδρείας Αἰγύπτου, Κυζίκου Μυσίας, Νικομηδείας Βιθυνίας, Ἡρακλείας τῆς ἐν Θρᾴκῃ, Θεσσαλονίκης Μακεδονίας, Σερδικῆς Δακίας, Ἀκυληΐας, Ὀστίας καὶ Ῥώμης Ἰταλίας, Σισκίας Ἄνω Παννονίας, Καρχηδόνος Ἀφρικῆς, Ταρράκωνος Ἱσπανίας, Τρηουῖρων Κελτικῆς, Λονδίνου Ἀγγλίας, Λουγδούνου καὶ Ἀρελάτου Γαλλίας.

Ἐλλείπουσιν ἄρα μόνον τὰ νομισματοκοπεῖα τοῦ Σιρμίου Παννονίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως Θρᾴκης.

Ἐν τέλει τῆς περιγραφῆς τῶν νομισμάτων παραθέτομεν συνοπτικοὺς πίνακας τοῦ ὅλου εὑρήματος κατ' αὐτοκράτορας καὶ νομισματοκοπεῖα πρὸς εὐχερεστέραν κατανόησιν αὐτοῦ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΚ ΔΗΛΟΥ

ΘΗΣΑΥΡΟΥ ΡΩΜΑΪΚΩΝ ΧΑΛΚΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

ΤΩΝ ΕΤΩΝ 268 - 340 Μ. Χ.

Claudius Gothicus (268 - 270 μ. Χ.). *Ἔξεργον*

1 (1) ⅄ 22. — IMP C CLAVDIVS AVG. Προτομὴ ἀκτινοστεφὴς πρὸς δ.
Ὄπ. VIRT–VS AVG. *Ἀθηνᾶ* τὴν δεξιὰν στηρίζουσα ἐπὶ δόρατος, τὴν δ' ἀριστερὰν ἐπὶ τῆς κατακειμένης ἀσπίδος (Cohen VI, 161,316). *

Aurelianus (270 - 275 μ. Χ.).

2 (1) ⅄ 23. — IMP AVRELIANVS AVG. Προτομὴ ἀκτινοστεφὴς μετὰ θώρακος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. VIRT MIL [ITVM]. Ὁ *αὐτοκράτωρ* μετὰ θώρακος καὶ χλαμύδος ἱστάμενος πρὸς δεξιά, τὴν δεξιὰν στηρίζων ἐπὶ τοῦ δόρατος, ἐν δὲ τῇ προτεταμένῃ ἀριστερᾷ ἔχων σφαῖραν. Πρὸ αὐτοῦ στρατιώτης ὑψῶν ἐν τῇ δεξιᾷ Νίκην, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἔχων δόρυ διαγωνίως (Cohen VI, 204, 261). ... (;)

Probus (276 - 282 μ. Χ.).

3 (1) ⅄ 24. — IM–P C PROBVS P F AVG. Προτομὴ πρὸς ἀριστερὰ ἀκτινοστεφὴς μετὰ χλαμύδος καὶ θώρακος, ἐν τῇ δεξιᾷ σκῆπτρον. Τὸν θώρακα κοσμεῖ στέφανος.
Ὄπ. CONC–ORD–MILIT. Ἡ *Εἰρήνη* ἱσταμένη ἀριστερᾷ καὶ κρατοῦσα ἐν ἑκάστῃ χειρὶ σημαίαν στρατιωτικήν. E / PXXI

4 (1) ⅄ 23. — PROBV–S P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. ROMAE–AETER. *Ῥώμη* Νικηφόρος καθημένη ἐν ναῷ ἑξαστύλῳ. ... A

5 (1) ⅄ 24. — IMP C M AVR PROBVS P F AVG. Προτομὴ μετὰ κράνους, θώρακος, ἀσπίδος καὶ δόρατος ἐπ' ὤμου, πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. VIRTVS PROBI AVG. Ὁ *αὐτοκράτωρ ἔφιππος* πρὸς ἀριστερὰ βαδίζων, ὑψῶν τὴν δεξιάν, ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἔχων σκῆπτρον. Ὑπὸ τὸν ἵππον αἰχμάλωτος καθήμενος. V / XXIMC

Diocletianus (284 - 305 μ. Χ.).

6 (1) ⅄ 22. — IMP C VAL DIOCLETIANVS AVG. Προτομὴ ἀκτινοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. IOVI CO–NSERVAT. *Ζεὺς* γυμνὸς ἱστάμενος κατενώπιον καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξ., τὴν δεξιὰν στηρίζων ἐπὶ σκήπτρου καὶ τῇ ἀριστερᾷ ἔχων κεραυνόν. A / XXIT

Maximianus Hercules (286-305 μ. Χ.). *Ἔξεργον*

7 (1) ⅄ 21. — IMP C · M · A · MAXIMIANVS AVG. Προτομὴ ἀκτινοστεφὴς μετὰ χλαμύδος, δεξιᾷ.
Ὄπ. CONCORDIA MI–LITVM. Ὁ *αὐτοκράτωρ* δεξιᾷ λαμβάνων Νίκην παρὰ τοῦ *Διός*. (Cohen VI, 498, 53). Δ / XXIT

8 (1) ⅄ 22. — Ὁμοίως. HS
Ὄπ. CONCORDIA MILI–TVM. Ὅμοιος τύπος. οὐδὲν

9 (1) ⅄ 27. —IMP MAXIMIANVS SEN AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφ. δεξ.
Ὄπ. CONSERVATO–RES KART SVAE. Ἡ *Καρχηδὼν* ἱσταμένη ἐν ναῷ ἑξαστύλῳ. (Karthago) DKA

10 (1) ⅄ 27. — IMP C MAXIMIANVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. CONSERVATO–RES VRB SVAE. *Ῥώμη καθημένη* ἐν ναῷ ἑξαστύλῳ. (Roma) RP

11 (3) ⅄ 27. — Ὁμοίως. » R✶P
12 (1) ⅄ 27. — Ὁμοίως. » [R]QP
13 (1) ⅄ 27. — Ὁμοίως. » REP
14 (1) ⅄ 27. — Ὁμοίως. » RBQ
15 (1) ⅄ 27. — Ὁμοίως. » ABS

16 (1) ⅄ 29. — Ὁμοίως.
Ὄπ. FIDES MI–LITVM. Ἡ *Πίστις* καθημένη ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερά. Ἐν ἑκάστῃ χειρὶ ἔχουσα στρατιωτικὸν σύμβολον. (Tarraco) | • / P T

17 (1) ⅄ 28. —IMP MAXIMIANVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς δεξ.
Ὄπ. GENIO A–VGVSTI. *Δαίμων* ἱστάμενος ἀριστερᾷ γυμνὸς μετὰ μοδίου ἐπὶ κεφαλῆς, φιάλης ἐν τῇ δεξ. καὶ κέρατος ἐν τῇ ἀρ. (Siscia) ☺ | A / S I S

18 (1) ⅄ 25. — Ὁμοίως. » »
19 (2) ⅄ 25. — Ὁμοίως, ἀλλὰ GENIO AV–GVSTI » »
20 (1) ⅄ 25. — Ὁμοίως, » » » » » Γ
21 (1) ⅄ 25. — Ὁμοίως, » » » » » Ε
22 (1) ⅄ 25. — Ὁμοίως, » » » » » Ϛ

23 (1) ⅄ 25. — IMR C M AVR VAL MAXIMIANVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος πρὸς δεξιά. ☺ | Ε
Ὄπ. GENIO IMP–ERATORIS. Ὁμοίως (Antiochia) ANT

24 (1) ⅄ 28. — IMP MAXIMIANVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. R |
Ὄπ. GENIO POPV–LI ROMANI. Ὁμοίως (Antiochia) B

25 (2) ⅄ 25. — Ὁμοίως.
Ὄπ. IOVI CO|NS|E|R–VATORI. *Ζεὺς* γυμνὸς ἱστάμενος ἀρ., ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξ. κεραυνόν, τῇ ἀρ. στηρίζων ἐπὶ σκήπτρου. (Siscia) ☺ | Γ / S I S

26 (1) ⅄ 23.— Ὁμοίως. *Ἔξεργον*
Ὀπ. S PQR OPTIMO PRINCIPI. *Τρεῖς σημαῖαι* στρατιωτικ. (Roma) R P ;

27 (1) ⅄ 25.—DIVO MAXIMIANO. Κεφαλὴ αὐτοῦ πεπλοφόρος πρὸς δ.
Ὀπ. MEM · DIVI M–AXIMIANI. *Ἡρῷον* περιφερὲς καὶ θολωτὸν μετ' ἀετοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς. (Cohen VI, 533, 395) (Thessalonica) A / SM · TS ·

28 (1) ⅄ 20.— DIVO MAXIMIANO SEN FORT IMP. Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὀπ. REQVIES OP–TIMOR · MERIT. Ὁ *Μαξιμιανὸς καθήμενος* ἐπὶ ῥωμαϊκῆς ἕδρας πρὸς ἀριστερά, ἐγείρων τὴν δεξιάν. (Roma) RS

29 (1) ⅄ 25.— IMP MAXENTIVS DIVO CONSTANTIO ADFINI. Κεφαλὴ αὐτοῦ πεπλοφόρος πρὸς δεξιά.
Ὀπ. AETERNA–MEMORIA. *Ἡρῷον* περιφερὲς θολωτόν, ἐφ' οὗ ἀετός, μετὰ πύλης ἀνεφγμένης. (Ostia) MOSTT

Constantius Chlorus (Caesar 292-305 Imp. 305-306).

30 (1) ⅄ 27.—CONSTANTIVS NOB CAES. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς δ.
Ὀπ. FELIX ADV–ENT AVGG NN. Ἡ *Ἀφρικὴ* ἱσταμένη κατενώπιον, φέρουσα δέρμα ἐλέφαντος, τὴν δεξιὰν ἔχουσα ἐπὶ σημαίας, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ὁπλὴν ἐλέφαντος. Εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς ἀριστερᾷ λέων κατακείμενος, κρατῶν βούκρανον. (Karthago) Γ / PK T

31 (1) ⅄ 25.— IMP·C·FL·VAL·CONSTANTIVS P·F·AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὀπ. IOVI CONS–ERVATORI. *Ζεὺς Νικηφόρος*, ἱστάμενος ἀριστ. μετὰ σκήπτρου. Πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἀετός. (Kyzikus) SMK

32 (1) ⅄ 24.— DIVO CONSTANTIO PIO. Προτομὴ πεπλοφόρος, δαφνοστεφὴς καὶ μετὰ θώρακος πρὸς δεξιά.
Ὀπ. MEMORIA FELIX. *Βωμὸς* ἐν μέσῳ δύο ἀετῶν. (Treviris) PTR

Gal. Maximianus (Καῖσαρ 292-305 Αὐτοκρ. 305-311 μ. Χ.).

33 (4) ⅄ 28.— GAL· MAXIMIANVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὀπ. GENIO A–VGVSTI. *Δαίμων* γυμνὸς ἱστάμενος ἀριστ., φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μόδιον, ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ φιάλην, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ κέρας (Thessalonica) * A / SM · TS ·

34 (5) ⅄ 28.— Ὁμοίως. » » B
35 (3) ⅄ 28.— Ὁμοίως. » » Γ
36 (1) ⅄ 28.— Ὁμοίως. » » Є
37 (1) ⅄ 28.— Ὁμοίως. » » S

(50)

			Ἔξεργον
38 (1) ⅄ 29.— Ὁμοίως.	(Kyzicus)		A / MKY
39 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως.	»		A ★ / MKY
40 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	»		B ⁝ / MKY
41 (2) ⅄ 27.— IMP C GAL VAL MAXIMIANVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. GENIO AV-GVSTI ⅁ΜΗ. Ὁμοίως.	(Nicomedia)		SMNA
42 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως.	»		SMNB
43 (2) ⅄ 27.— Ὁμοίως.	»		SMNΔ
44 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως.	»		[SM]NE
45 (1) ⅄ 28.— Ὁμοίως τῷ πρώτῳ.	(Serdica)		★ B / ·SM·SD·
46 (1) ⅄ 28.— Ὁμοίως.	»		» Γ
47 (1) ⅄ 28.— Ὁμοίως.	»		» Δ
48 (1) ⅄ 28.— Ὁμοίως.	»		Δ ★ / . . . ;
49 (1) ⅄ 25.— IMP C GAL VAL MAXIMIANVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. GENIO IMP-ERATORIS. Ὁμοίως.	(Alexandria)		K A P / ALE
50 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	»		ϵ P K / ALE
51 (2) ⅄ 28.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IMP-E-RATORIS	(Heraclea Thracium)		·HTA·
52 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως.	»		·HTΓ·
53 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν. Ὄπ. GENIO POPV-LI ROMANI. Ὁμοίως.	(Nicomedia)		SMNA
54 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως τῷ πρώτῳ. Ὄπ. GENIO POPV-L-I ROMANI. Ὁμοίως.	(Serdica)		·SM·SD
55 (2) ⅄ 27.— Ὁμοίως. Ὄπ. VIRTVTI-EXERCITVS. *Ἄρης τροπαιοφόρος*, βαδίζων πρὸς δεξιὰ μετὰ δόρατος προτεταμένου.	(Thessalonica)		★ Γ / ·SM·TS·
56 (1) ⅄ 26. — Ὁμοίως, ἀλλὰ VIRTVTI E-XERCITVS.	(Kyzicus)		B / MKY
Valeria († 315).			
57 (1) ⅄ 26. — GAL VAL-ERIA AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά. Ὄπ. VENERI V-ICTRICI. *Ἀφροδίτη* ἀνέχουσα μῆλον ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ πτυχὴν τοῦ ἐνδύματος τῇ ἀρ. Πρὸ αὐτῆς βωμός.	(Antiochia)		ϙ ϵ / ANT
58 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως.	»		H / ANT
59 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως	»		ϙ H / ANT

			Ἔξεργον
60 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως.	(Antiochia)		Δ
61 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ βωμοῦ.	(Alexandria)		Γ / K P / A L E
62 (3) ⅄ 28/25.— Ὁμοίως.	(Heracleia Thracium)		H T A
63 (1) ⅄ » .— Ὁμοίως.	»		H T B
64 (1) ⅄ » .— Ὁμοίως.	»		H T Δ
65 (2) ⅄ » .— Ὁμοίως.	»		· / H T Δ
66 (1) ⅄ » .— Ὁμοίως.	»		: / H T B
67 (3) ⅄ » .— Ὁμοίως.	»		★ / H T Γ
68 (1) ⅄ » .— Ὁμοίως.	»		» Є
69 (1) ⅄ » .— Ὁμοίως.	»		· / A / H T Γ
70 (1) ⅄ » .— Ὁμοίως.	(Kyzicus)		Δ / M K V
71 (2) ⅄ » .— Ὁμοίως.	(Thessalonica)		★ / B / ·SM·TS·
72 (2) ⅄ » .— Ὁμοίως.	»		» Δ
73 (1) ⅄ » .— Ὁμοίως, ἀλλὰ VENERI-VICTRICI.	(Siscia)		☾ / B / S I S
74 (1) ⅄ » .— Ὁμοίως, ὁλοσχερῶς ἐφθαρμένον.	»		. . . .

Maximinus II Daza (Καῖσαρ 305-307 Αὔγ. 308-313 μ. Χ.).

75 (1) ⅄ 25.— IMP C GALER VAL MAXIMINVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ὄπ. BONO GENIO PII IMPERATORIS. Ὁ *Δαίμων* μετὰ φιάλης, μοδίου καὶ κέρατος πρὸς ἀριστερά.	(Alexandria)	☾ / B / K X / A L E
76 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	»	» Γ
77 (1) ⅄ 21.— IMP MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. GENIO A-VGVSTI. Ὁμοίως. Πρὸ αὐτοῦ τρίπους.	(Aquileia)	A Q E
78 (1) ⅄ 21.— IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ὄπ. GENIO-AVGVSTI. Ὁ *Δαίμων* ὅμοιος, ἀλλ' ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ κεφαλὴν Σεράπιδος.	(Alexandria)	★ / N / Γ / A L E
79 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» Δ
80 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» Є
81 (2) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» S
82 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» Z

		Ἔξεργον
83 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῇ δεξιᾷ ὁ Δαίμων κρατεῖ κεφαλὴν τύχης.	(Antiochia)	★ | B / ANT
84 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» Δ
85 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» Ε
86 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» S
87 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» AI
88 (2) ⅄ 24.— MAXIMINVS AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ὄπ. GENIO A–VGVSTI. Ὁ αὐτὸς *Δαίμων* ἔχων φιάλην ἐν τῇ δεξιᾷ.	(Thessalonica)	★ | Γ / ·SM·SD·
89 (1) ⅄ 23.— IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ AV–GVSTI CHM.	(Kyzicus)	MKVA
90 (2) ⅄ 23.— Ὁμοίως.	»	MKVΓ
91 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	MKVΔ
92 (1) ⅄ 22.—Ὁμοίως, ἀλλὰ A–VGVSTI καὶ μετὰ βωμοῦ ἀριστερᾷ τοῦ δαίμονος.	(Kyzicus)	| A / SMK
93 (2) ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ AV–GVSTI.	»	»
94 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως, ἀλλὰ A–VGVSTI.	»	| ★ A / SMK;
95 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως, ἀλλὰ AV–GVSTI.	»	» Γ
96 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» Δ
97 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» Ε
98 (1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ A–VGVSTI καὶ ἀετὸς ἀντὶ βωμοῦ.	»	| Γ / MKB
99 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως. Ὄπ. GENIO AV–GVSTI. Δαίμων μετὰ μοδίου, φιάλης καὶ κέρατος, πρὸς ἀριστερά.	(Nicomedia)	SMNA
100 (2) ⅄ 27.— Ὁμοίως	»	SMNB
101 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως.	»	SMNS
102 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως.	»	• | / SMNB
103 (3) ⅄ 22.— Ὁμοίως. Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ GENIO A–VGVSTI CMN	»	SMNΕ
104 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως, ἀλλὰ GENIO AV–GVSTI καὶ μετὰ βωμοῦ ἀριστερᾷ πρὸ τοῦ δαίμονος.	(Nicomedia)	| A / SMN
105 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	| ★ S / SMN
106 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως, ἀλλὰ παρὰ τὸν Δαίμονα ἀετός.	»	| Δ / SMN
107 (1) ⅄ 26.— MAXIMINVS NOB CAES. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς δεξ. Ὄπ. GENIO A–VGVSTI. *Δαίμων* μετὰ μοδίου, κέρατος καὶ φιάλης πρὸς ἀριστερά.	(Siscia)	☾ | A / SIS

			Ἔξεργον
108 (1) ⅄ 26.— IMP MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. Ὁμοίως.	(Siscia)		ʊ | Γ / SIS
109 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως, ἀλλὰ AV-GVSTI.	»		»
110 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως.	»		ʊ | Є / . . . ;
111 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	»		ʊ | ϛ / SISЄ;
112 (1) ⅄ 24.—MAXIMINVS FIL AVGG. Κεφαλὴ δαφνοστ. δεξ. Ὄπ. GENIO A-VGVSTI. Ὁμοίως.	»		ʊ | B / SIS
113 (1) ⅄ 24.— GAL VAL MAXIMINVS NOB CAES. Ὁμοίως. Ὄπ. GENIO CA-ESARIS. Ὁμοίως.	(Antiochia)		| H / .ANT★
114 (1) ⅄ 24.— Ὁμοίως.	»		| Θ I / ANT★
115 (2) ⅄ 26.— Ὁμοίως.	(Heracleia Thracium)		.HTB.
116 (3) ⅄ 26/30.— Ὁμοίως.	»		.HTΔ.
117 (3) ⅄ 27.—Ὁμοίως, ἀλλὰ MAXIMINVS FIL AVGG.	(Thessalonica)		★ | Δ / ·SM TS·
118 (3) ⅄ 26.— GAL VAL MAXIMINVS NOB C. Ὄπ. GENIO CA-ESARIS. Ὁμοίως.	(Kyzicus)		Γ | / MKV
119 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως.	»		Δ | / MKV
120 (1) ⅄ 26.— MAXIMINVS NOB CAES. Ὁμοίως. Ὄπ. GENIO CA-ESARIS.			ʊ | A / SIS
121 (2) ⅄ 27.— IMP C GAL VAL MAXIMINO P FI NV AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. GENIO IMP-E-RATORIS. Ὁμοίως.	(Heracleia Thracium)		HTB
122 (1) ⅄ 24.— Ὁμοίως.	»		| ʊ / HTB
123 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	»		» Δ
124 (2) ⅄ 26.— GAL VAL MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. GENIO IMP-ERATORIS. Ὁμοίως.	(Kyzicus)		Γ | ⁝ / MKV
125 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	»		Γ | ★ / MKV
126 (1) ⅄ 25.— GAL VAL MAXIMINVS NOB C. Ὁμοίως. Ὄπ. GENIO POPV-LI ROMANI. Ὁμοίως.	(Serdica)		★ | Γ / ·SM SD·
127 (4) ⅄ 21/25.— IMP MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. Ὁμοίως.	(Roma)		RP
128 (1) ⅄ 23.— Ὁμοίως, ἀλλὰ POP-VLI.	»		»
129 (2) ⅄ 23.— Ὁμοίως, ἀλλὰ POPV-LI.	»		RQ
130 (1) ⅄ 18.— MAXIMINVS NOB C. Ὁμοίως. Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ POP-VLI.	(Siscia)		SIS

Ἔξεργον

131 (3) ⅄ 23.— IMP MAXIMINVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος πρὸς δεξιά. (Treviris) P T R

132 (1) ⅄ 22.— IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. IOVI CONS-ERVATORI. *Ζεὺς Νικηφόρος* μετὰ σκήπτρου ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά. (Antiochia) ★ | B / A N T

133 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » » Δ

134 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » » Z

135 (1) ⅄ 25.—IMP C GAL VAL MAXIMINVS P FI NV AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. IOVI CONS-ERVATORI. Ὁ *αὐτὸς θεός*, ἀλλὰ φέρων σφαῖραν ἀντὶ Νίκης. (Heracleia Thracium) ⅄ | H T Δ

136 (2) ⅄ 24.— IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. IOVI CONSER-VATORI AVGG. Ὁ *αὐτὸς θεὸς* Νικηφόρος. Ἀριστερᾷ ἀετός. (Heracleia Thracium) | A / SMHT

137 (1) ⅄ 24.— Ὁμοίως. » » Γ

138 (3) ⅄ 25.— MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. IOVI CONSE-RVATORI. Ὁ *αὐτὸς θεός*, ἀλλὰ φέρων σφαῖραν ἀντὶ Νίκης. (Thessalonica) ⅄ | A / ·SM·TS·

139 (2) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » B

140 (2) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ CONS-ERVATORI. » » Γ

141 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ CONSE-RVATORI. » » Δ

142 (3) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ CONS-ERVATORI. » » Є

143 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » » S

144 (1) ⅄ 23.— IMP MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. IOVI CONSERVATORI AVG NN. Ὁ *αὐτὸς θεὸς* Νικηφόρος, ἔχων ἀετὸν παρὰ πόδας. (Thessalonica) | B / ·SM·TS·

145 (1) ⅄ 24.— MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ Ζεὺς *κεραυνοφόρος*. » »

146 (1) ⅄ 25.—Ὁμοίως, ἀλλ' ἀντ' ἀετοῦ στέφανος ἐν τῷ πεδίῳ. » | Є / . . . .;

147 (1) ⅄ 22.— IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως. B |
Ὄπ. IOVI CONS-ERVATORI. *Ζεὺς Νικηφόρος* ἀρ. (Kyzicus) M K V

148 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως. (Nicomedia) | A / S M N

149 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » » Γ

150 (1) ⅄ 25.— IMP MAXIMINVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς δ.
Ὄπ. IOVI CO-NS-ERVATORI. *Ζεὺς κεραυνοφόρος*, ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά. (Siscia) ⅄ | B / S I S

151 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ CO-NS-E-RVATORI. » » Γ

152 (2) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ CO-NS-ERVATORI. » » Δ

153 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ C-ONSERVATORI. » » Є

Ἔξεργον

154 (1) ⅄ 27/5.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως (CO–NS–[ERVATORI]), ἀλλὰ μετ' ἀετοῦ στεφανηφόρου πρὸ τοῦ Διός. (Siscia) B H / S I S

155 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως, ἀλλὰ CO–NS–ERVATORI. » » Γ H

156 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως, ἀλλὰ CO–NS–E–RVATORI. » »

157 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως, ἀλλὰ C–ONS–ERVATORI. » » Є

158 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως. » » S

159 (1) ⅄ 23.— Ὁμοίως, ἀλλὰ προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. IOVI CONSERVATORI AVG NN. Ὁμοίως. (Siscia) » B

160 (1) ⅄ 26.— IMP C GAL VAL MAXIMINVS P FI NV AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. IOVI CONS–ERVATORI. Ὁμοίως, ἀλλὰ φέρων σφαῖραν ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ ἀετὸν παρὰ πόδας. (Siscia) . . . . ;

161 (1) ⅄ 25.— GAL VAL MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. IOVI CONSER–VATORI AVGG. Ὁμοίως. (Siscia) . . . . ;

162 (1) ⅄ 22.— IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως. A
Ὄπ. HERCVLI–VICTORI. Ὁ *Φαρνέσιος Ἡρακλῆς* δεξ. (Kyzicus) MKY

163 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως. (Nicomedia) A / SMN

164 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » Δ »

165 (1) ⅄ 22.— IMP MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. MARTI CON–SERVATORI. *Ἄρης* ἱστάμενος δεξιᾷ, τὴν μὲν δεξιὰν στηρίζων ἐπὶ δόρατος, τὴν δ' ἀριστερὰν ἐπὶ τῆς κατακειμένης ἀσπίδος. (Aquileia) AQS

166 (2) ⅄ 22.— Ὁμοίως.
Ὄπ. SOLI INVI–CTO COMITI. *Ἥλιος* ἱστάμενος ἀριστερᾷ, ἀνατείνων τὴν δεξιάν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἔχων σφαῖραν. Πρὸ αὐτοῦ χαμαὶ καθήμενος καὶ δέσμιος αἰχμάλωτος. (Aquileia) AQS

167 (1) ⅄ 22.— IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. SOLI IN–VICTO. *Ἥλιος* φέρων διπλοῦν ποδήρη χιτῶνα ἑρπόμενον καὶ χλαμύδα, ἀνατείνων τὴν δεξιάν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἀνέχων κεφαλὴν Σεράπιδος μετὰ μοδίου. (Antiochia) S ✱ / ANT

168 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » H »

169 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως. (Kyzicus) B / MKY

170 (3) ⅄ 22.— IMP MAXIMINVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. SOLI INV–I–CTO COMITI. *Ἥλιος* γυμνὸς μετὰ χλαμύδος ἐπ' ὤμου, ἐγείρων τὴν δεξ. καὶ ἐν τῇ ἀρ. ἔχων σφαῖραν. (Ostia) MOSTT

171 (4) ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO. » »

Ἔξεργον

172 (2) ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO. (Roma) RP
173 (2) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » RS
174 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI–CTO. » »
175 (3) ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO. » RT
176 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » »
177 (1) ⅄ 23.— MAXIMINVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς δεξιᾷ.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI–C–TO. (Tarraco) PT
178 (6) ⅄ 22/24.—IMP MAXIMINVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. SPQR OPTIMO PRINCIPI. *Τρεῖς ῥωμαϊκαὶ σημαῖαι.* (Ostia) MOSTT
179 (8) ⅄ 22/24.— Ὁμοίως. (Roma) RP
180 (5) ⅄ 22/24.— Ὁμοίως. » RS
181 (3) ⅄ 22/24.— Ὁμοίως. » RT
182 (1) ⅄ 22/24.— Ὁμοίως. » RQ
183 (1) ⅄ 27.—GAL VAL MAXIMINVS NOB C. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. VIRTVTI E–XERCITVS. *Ἄρης τροπαιοφόρος* δεξιᾷ βαδίζων καὶ δόρυ προτείνων. (Kyzicus) Δ|/MKY
184 (1) ⅄ 23.— IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG. Ὁμοίως. |Γ
Ὄπ. Ὁμοίως. (Nicomedia) S·MN

Maxentius (306 - 312 μ. Χ.).

185 (1) ⅄ 25.— IMP C MAXENTIVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. AETERN–I–T–AS AVG N. *Θεὰ ἱσταμένη, ἔχουσα δύο στρατιωτικὰς σημαίας.* (Ostia) MOSTT
186 (2) ⅄ 27.— Ὁμοίως.
Ὄπ. AETE–RNITAS–AVG N. Οἱ *Διόσκοροι* ἱστάμενοι, ὧν παρὰ πόδας λύκαινα θηλάζουσα τὸν Ῥωμύλον καὶ Ῥέμον. (Ostia) MOSTA
187 (1) ⅄ 27.—Ὁμοίως, ἀλλὰ AET–ERNITAS A–VG N. » »
188 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως. » MOSTΓ
189 (10) ⅄ 25.— Ὁμοίως.
Ὄπ. AETE–RNITAS–AVG N. Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ τῆς λυκαίνης. MOSTP
190 (4) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ AETE–RNITAS A–VG N. (Ostia) »
191 (13) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ AETE–RNITAS–AVG N. » MOSTS
192 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ AET–ERNITAS–AVG N. » »
193 (6) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ AETE–RNITAS–AVG N. » MOSTT
194 (3) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ AETE–RNITASA–VG N. » »
195 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ AET–ERNITRS A–VG N. » »
196 (14) ⅄ 27/25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ AETE–RNITAS–AVG N. » »

Ἔξεργον

197 (4) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ AETE–RNITAS A–VG N. (Ostia) MOSTQ
198 (2) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ AET–ERNITAS A–VG N. » »
199 (4) ⅄ 25.— Ὁμοίως.
Ὄπ. CONSERVATO–RES KART SVAE. Ἡ *Καρχηδὼν* ἱσταμένη ἐν ναῷ ἑξαστύλῳ. (Karthago) PKΓ
200 (2) ⅄ 27.— Ὁμοίως.
Ὄπ. CONSERV–VRB SVAE. *Ῥώμη καθημένη* ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερά, καὶ πρὸ αὐτῆς ὁ αὐτοκράτωρ ἱστάμενος, αἰχμάλωτον ἔχων παρὰ πόδας, ἐν ναῷ τετραστύλῳ μετὰ Νικῶν ὡς ἀκρωτηρίων καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς λυκαίνης ἐν τῷ ἀετῷ. (Aquileia) AQP
201 (2) ⅄ 27.— Ὁμοίως. » AQS
202 (4) ⅄ 27.— Ὁμοίως. » AQΓ ϟ Ϛ
203 (2) ⅄ 27.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νίκη στεφανηφόρος πρὸ τῆς Ῥώμης. (Tarraco) ST
204 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως. » TT
205 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ ναῷ *Ῥώμη καθημένη* καὶ ὄπισθεν αὐτῆς Νίκη ἱσταμένη, στέφουσα αὐτήν. (Tarraco) PT
206 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως. » TT
207 (1) ⅄ 26.—IMP MAXENTIVS P F AVG CONS. Προτομὴ Μαξεντίου δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ τοῦ βασιλικοῦ μανδύου, ἀνέχοντος ἐν τῇ δεξιᾷ σκῆπτρον ἀετοφόρον, πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. CONSERV–VRB SVAE. *Ῥώμη* ἱσταμένη (;) ἀριστερᾷ ἐν ναῷ ἑξαστύλῳ. (Tarraco) ST
208 (1) ⅄ 26.— Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ καὶ προτομή, ἀλλὰ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ Ῥώμη καθημένη πρὸς ἀριστ. (Aquileia) AQP
209 (2) ⅄ 26.—IMP C MAXENTIVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως. (Aquileia) AQP
210 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως. » AQS
211 (2) ⅄ 27.— Ὁμοίως. (Roma) RS
212 (2) ⅄ 26.— Ὁμοίως. » RT
213 (3) ⅄ 27.— Ὁμοίως. » RQ
214 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως. » R★P
215 (1) ⅄ 26.— Ὁμοίως. » R★S
216 (2) ⅄ 26.— Ὁμοίως. » R★T
217 (7) ⅄ 25/7.— Ὁμοίως. » RBP
218 (11) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » RBS
219 (15) ⅄ 25/7.— Ὁμοίως. » RBT

(395)

Ἔξεργον

220 (28) ⅄ 25/7.— Ὁμοίως. (Roma) RBQ

221 (6) ⅄ 25/7.— Ὁμοίως. » H|/REP

222 (1) ⅄ 24.— Ὁμοίως. » P »

223 (4) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » RES

224 (9) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » RET

225 (10) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » REQ

226 (4) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » ...;

227 (1) ⅄ 25.— MAXENTIVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως. ((Tarraco) PT

228 (1) ⅄ 25.— Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως. (Tarraco) ST

229 (1) ⅄ 25.—IMP C MAXENTIVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστ. δ.
Ὄπ. FIDES MI-L-I-TVM AVG N. Ἡ *Πίστις* ἱσταμένη, στηρίζουσα τὰς χεῖρας ἐπὶ δύο στρατιωτικῶν σημαιῶν. (Ostia) MOSTP

230 (2) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ MI-L-IT-VM. » »

231 (3) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ MI-LI-T-VM. » MOSTS

232 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ MI-L-I-TVM. » »

233 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » MOSTT

234 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ MI-LI-T-VM. » »

235 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ MI-L-IT-VM. » »

236 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ MIL-I-T-VM. » »

237 (2) ⅄ 25.— Ὁμοίως.
Ὄπ. VICTOR-IA A-ETERNA AVG N. *Νίκη* σπεύδουσα ἀριστερᾷ μετὰ στεφάνου καὶ κλάδου φοίνικος. (Ostia) MOSTP

238 (1) ⅄ 25.—Ὁμοίως, ἀλλὰ VICTORI-A AETERNA AVG N. » MOSTS

239 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » MOSTT

240 (1) ⅄ 25.—Ὁμοίως, ἀλλὰ VICTORIA AE-TERNA AVG N. » »

241 (2) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » MOSTQ

242 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως.
Ὄπ. VICTOR-IA AVG N. Ὁ αὐτὸς τύπος τῆς Νίκης. (Roma) RFT

243 (1) ⅄ 22.— MAXENTI-VS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς δεξ.
Ὄπ. VICTORIA A-ETERNA AVG N. *Νίκη* ἱσταμένη πρὸς δεξιά, θέτουσα τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐπὶ βάθρου, ἐφ᾽ οὗ στήλη, ἐφ᾽ ἧς ἡ Νίκη κρατεῖ ἀσπίδα γράφουσα ἐπ᾽ αὐτῆς V/X (Roma) RS

Romulus *υἱὸς Μαξεντίου* († 309).

244 (1) ⅄ 25.— DIVO ROMVLO N V BIS CONS. Κεφαλὴ αὐτοῦ ἀστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. AETENAE-MEMORIAE. *Ἡρῷον* περιφερὲς ἄνευ κιόνων, θολωτόν, ἐφ᾽οὗ ἀετός. Ἡ πύλη ἀνεῳγμένη κατὰ τὸ ἥμισυ. (Roma) RBQ

Ἔξεργον

245 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως. (Ostia) MOSTS

246 (1) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » MOSTT

247 (1) ⅄ 25.— IMP MAXENTIVS DIVO RoM[VLO N V FIL]IO. Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ ἡρῷον μὲ κίονας. (Ostia) »

Licinius pater (307 - 323).

248 (2) ⅄ 22.— IMP LIC LICINIVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστ. δ.
Ὄπ. GENIO A-VGVSTI. Ὁ *Δαίμων* γυμνὸς ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, φέρων μόδιον ἐπὶ κεφαλῆς καὶ χλαμύδα. Ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἔχει κέρας, ἐν δὲ τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ φιάλην. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ τρίπους. (Aquileia) AQT

249 (1) ⅄ 23.— Ὁμοίως.
Ὄπ. GENIO-AVGVSTI. Ὁ αὐτὸς Δαίμων, ἀλλ' ἐν τῇ δεξιᾷ ἔχει κεφαλὴν θεᾶς. Ἄνευ τρίποδος. (Antiochia) ★ | ΓΙ / ANT

250 (1) ⅄ 25.— VAL LICINIVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. GENIO A-VGVSTI. Ὁ αὐτὸς Δαίμων, ἀλλὰ μετὰ φιάλης ἐν τῇ δεξιᾷ. (Thessalonica) ★ | B / ·SM·TS·

251 (4) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » » Γ

252 (2) ⅄ 25.— Ὁμοίως. » » Є

253 (1) ⅄ 23.—VAL LICINNIANVS LICINNIVS P F AVG. Ὁμοίως
Ὄπ. GENIO AV-GVSTI CMH. Ὁμοίως. (Kyzikus) MKVΓ

254 (3) ⅄ 22.— IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG. Ὁμοίως. | A
Ὄπ. GENIO AV-GVSTI CMH. Ὁμοίως. (Kyzicus) / SMK

255 (3) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » » B

256 (7) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » » Γ

257 (5) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » » Δ

258 (4) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » » Є

259 (5) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » » S

260 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » » Z

261 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » » Σ

262 (4) ⅄ 22.— Ὁμοίως. » » H

263 (1) ⅄ 25.— IMP LIC LICINIVS P F AVG. Ὁμοίως. ϑ | A
Ὄπ. GENIO AV-GVSTI. Ὁμοίως. (Siscia) / SIS

264 (1) ⅄ 27.— Ὁμοίως. » » B

265 (7) ⅄ 22.— IMP LICINIVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. GENIO POPV-LI ROMANI. Ὁμοίως. (Roma) RQ

266 (5) ⅄ 23.— Ὁμοίως. T | F
Ὄπ. GENIO POP ROM. Ὁμοίως. (Treviris) / PTR

				Ἔξεργον
267	(9) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	(Treviris)		T | F / ATR
268	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		»BTR
269	(1) ⅄ 23.— Ὁμοίως.	(Londinum)		| ✶ / PLN
270	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἀντὶ προτομῆς κεφαλή. Ὄπ. MARTI CON-SERVATORI. *Ἄρης* ἱστάμενος δεξιᾷ ἔνοπλος, τὴν δεξιὰν στηρίζων ἐπὶ τοῦ δόρατος, τὴν δ' ἀριστερὰν ἐπὶ κατακειμένου θυρεοῦ.	(Tarraco)		PT
271	(4) ⅄ 22.— IMP LICINIVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος, πρὸς δεξιά. Ὄπ. IOVI CON-SE-RVATORI. *Ζεὺς* κεραυνοφόρος γυμνὸς ἱστάμενος ἀριστερᾷ, φέρων χλαμύδα ἐπ' ὤμου, ἔχων δ' ἐν τῇ δεξιᾷ κεραυνὸν καὶ τὴν ἀρ. στηρίζων ἐπὶ σκήπτρου.	(Aquileia)		AQS
272	(8) ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IOVI CONSE-RVATORI.	»		»
273	(2) ⅄ 19.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IOVI CON-S-ERVATORI.	(Arelas)		R | S / TARL
274	(3) ⅄ 22.— IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφής, πρὸς δεξιά. Ὄπ. IOVI CONSER-VATOPI AVGG. Ὁμοίως, ἀλλὰ στεφανηφόρος καὶ μετ' ἀετοῦ παρὰ πόδας, φέροντος στέφανον ἐν τῷ πρὸς ἀριστερὰ ῥάμφει.	(Antiochia)		| ΔΕ III / ANT
275	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		» Δ
276	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		» S
277	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		» I
278	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		» ΕΙ
279	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ προτομῆς δαφνοστεφοῦς καὶ θωρακοφόρου. Ὄπ. IOVI CONSERVATORI AVG NN. Ὁμοίως.	(Antiochia)		| ΓΙ / ANT
280	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		» Ε
281	(2) ⅄ 22.— IMC C VAL LICIN LICINIVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ὄπ. IOVI CONSER-VATORI AVGG.	(Alexandria)		K | X A / ALE
282	(1) ⅄ 22.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IOVI CONSE-RVATORI AVG.	»		» B
283	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		K | B X / ALE
284	(2) ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ CONSER-VATORI AVGG.	»		»
285	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		| Γ N / ALE

				Ἔξεργον
286	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	(Alexandria)		Δ N / A L E
287	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Є
288	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	S
289	(2) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Z
290	(2) ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ CONSE-RVATORI AVGG.	»	»	»
291	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	H
292	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ CONSER-VATORI.	»		S N / A L E
293	(1) ⅄ 26.— IMP C VAL LIC LICINIVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. IOVI CONS-ERVATORI. Ὁ αὐτὸς Ζεύς, ἀλλ' ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ ἀστέρα καὶ ἄνευ ἀετοῦ.	(Heracleia Thracium)		H T A
294	(1) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ στέφανος διάφορος.	»		H T Γ
295	(1) ⅄ 22.— IMC C VAL LICIN LICINIVS P F AVG. Ὁμοίως Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ Νικηφόρος καὶ μετ' ἀετοῦ.	(Heracl. Thrac.)		H T Γ
296	(2) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		H T Є
297	(2) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		A / ·SM·HT·
298	(2) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Γ
299	(2) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Δ
300	(12) ⅄ 25.— IMP LIC LICINIVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος, πρὸς δεξιά. Ὄπ. IOVI CONSERVATORI AVGG NN.	(Thessalonica)		·TS·A·
301	(2) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κεφαλὴ μόνον. Ὄπ. IOVI CONSE-RVATORI AVG. Ὁμοίως.	»		·TS·B·
302	(14) ⅄ 25.— Ὅμοιον τῷ προτελευταίῳ 300.	»		·TS·Γ·
303	(12) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	»		·TS·Δ·
304	(1) ⅄ 25.— Ὅμοιον τῷ 301.	»		»
305	(1) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	»		TS Є·
306	(2) ⅄ 25.— Ὅμοιον τῷ 300.	»		·TS·Є·
307	(1) ⅄ 25.— IMP C VAL LIC LICINIVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ὄπ. IOVI CONSE-RVATORI. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ σφαίρας ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ ἄνευ ἀετοῦ.	(Thessalonica)		A / SM·TS
308	(1) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	»		A / SMTS
309	(3) ⅄ 25.— Ὁμοίως	»		B / ·SM·TS·

				Ἔξεργον
310	(2) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	(Thessalonica)		Γ / SM·TS·
311	(1) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	»	»	Δ
312	(1) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	»	»	Ε
313	(2) ⅄ 25.— VAL LICINIVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. IOVI CONSER-VATORI AVGG. Ὁ αὐτὸς θεὸς Νικηφόρος καὶ παρ' αὐτῷ ἀετὸς στεφανηφόρος.	(Thessalonica)		Γ / SM·TS
314	(2) ⅄ 25.— Ὁμοίως.	»	»	Ε
315	(1) ⅄ 25.— IMP LIC LICINIVS P F AVG Ὁμοίως. Ὄπ. IOVI CONSERVATORI AVG NN. Ὁμοίως.	»	»	Δ
316	(3) ⅄ 22.— IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. IOVI CONS-ERVATORI. Ὁμοίως.	(Kyzicus)		A / SMK
317	(4) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	B
318	(6) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Γ
319	(4) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Δ
320	(4) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Ε
321	(6) ⅄ 22.— Ὁμοίως	»	»	S
322	(2) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Z
323	(3) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	H
324	(1) ⅄ 23/5.— Ὁμοίως.	»		II / SMK
325	(2) ⅄ 24.— Ὁμοίως.	»	»	III
326	(1) ⅄ 24.— Ὁμοίως.	»	»	IIII
327	(2) ⅄ 24.— Ὁμοίως.	»	»	V
328	(2) ⅄ 24.— Ὁμοίως.	»	»	VIII
329	(5) ⅄ 24.— Ὁμοίως.	(Nicomedia)		A / SMN
330	(1) ⅄ 23.— Ὁμοίως.	»	»	B
331	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Γ
332	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Δ
333	(2) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Ε
334	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Z
335	(2) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		N / B / SMN
336	(3) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Γ
337	(1) ⅄ 23.— Ὁμοίως.	»	»	Δ
338	(1) ⅄ 23.— Ὁμοίως.	»	»	Ε
339	(2) ⅄ 23.— Ὁμοίως.	»	»	S
340	(2) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	»	Z
341	(1) ⅄ 20.—Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Προτομὴ ἀκτινοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος πρὸς δεξιά. Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ δεξ. τοῦ Διὸς χαμαὶ καθήμενος αἰχμάλωτος.			X / III / SMNA

			Ἔξεργον
342	(1) ⅄ 20.— Ὁμοίως.	(Nicomedia)	III / X / SMHB
343	(1) ⅄ 26.— IMP LIC LICINIVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστ. δ. Ὄπ. IOVI CONS–ERVATORI. *Ζεὺς* γυμνὸς ἱστάμενος ἀριστερᾷ, ἔχων κεραυνὸν ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ τὴν ἀριστερὰν στηρίζων ἐπὶ σκήπτρου. Παρὰ πόδας ἀριστερᾷ ἀετός.	(Siscia)	A / SIS
344	(1) ⅄ 25.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IOVI C–ONS–E–RVATORI.	»	» Є
345	(1) ⅄ 27.—Ὁμοίως, ἀλλὰ » C–ON–SERVATORI.	»	» »
346	(1) ⅄ 26.—Ὁμοίως. Ὄπ. IOVI CO–NS–E–RVATORI. Ὅμοιος *Ζεὺς κεραυνοφόρος*, ἀλλ' ἄνευ ἀετοῦ.	(Siscia)	Ψ / Є / SIS
347	(1) ⅄ 24.— Ὁμοίως. Ὄπ. IOVI CONSERVATORI AVGG NN. Ὁ *αὐτὸς θεὸς* Νικηφόρος ἀριστερᾷ, παρὰ πόδας ἀετὸς στεφανηφόρος.	(Siscia)	B / SIS
348	(1) ⅄ 24.—Ὁμοίως, ἀλλὰ προτομὴ δαφνοστεφὴς καὶ μετὰ θώρακος πρὸς δεξιά.	(Siscia)	» »
349	(5) ⅄ 23/25.— Ὁμοίως.	»	» Γ
350	(3) ⅄ 23/25.— Ὁμοίως.	»	» Δ
351	(1) ⅄ 23.— Ὁμοίως.	»	» Є
352	(1) ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κεφαλή.	»	» »
353	(3) ⅄ 21.— Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ καὶ κεφαλὴ πρὸς δεξιά. Ὄπ. IOVI CONS–ERVATORI. Ὁμοίως.	»	A / SIS
354	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ CON–SERVATORI.	»	» »
355	(2) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» B
356	(3) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» Γ
357	(4) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» Δ
358	(2) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» Є
359	(3) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ CONS–ERVATORI.	»	» »
360	(2) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	A / ·SIS·
361	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ CON–SERVATORI.	»	» »
362	(1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» B
363	(1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» Δ
364	(1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» Є
365	(1) ⅄ 23.—Ὁμοίως, ἀλλὰ CONS–ERVATORI.	»	» »
366	(11) ⅄ 20/25.— Δώδεκα διάφορα τοῦ τύπου τοῦ Διὸς Conservator, ὧν ἀδιάγνωστον τὸ νομισματοκοπεῖον ἕνεκα φθορᾶς.		. . . ;
367	(1) ⅄ 22.— Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ὄπ. SOLI INVIC–TO COMITI. *Ἥλιος* γυμνὸς μετὰ χλαμύδος ἐπ' ὤμου ἀκτινοστεφής, ἱστάμενος ἀριστερᾷ, ὑψῶν τὴν δεξιὰν καὶ ἐν τῇ ἀρ. ἔχων σφαῖραν. Ἀρ. παρὰ πόδας αἰχμάλωτος.	(Aquileia)	AQP

				Ἔξεργον
368	(3) ⅄ 21.— IMP LICINIVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος πρὸς δεξιά. Ὄπ. SOLI IN–VI–CTO COMITI.	(Arelas)		S | F / PARL
369	(3) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»		» SARL
370	(4) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»		» TARL
371	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»		» QARL
372	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ I–NVI–CTO.	»		T | F / ★ / PARL
373	(3) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»		» »
374	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»		» SARL
375	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»		» TARL
376	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»		» QARL
377	(1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»		» . . RL
378	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–[VI]–CTO.	»		C | S / PARL
379	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INVIC–TO.	(Londinum)		T | F / P L N
380	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	(Ostia)		MOSTP
381	(8) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»		MOSTQ
382	(1) ⅄ 22/24.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	(Roma)		RP
383	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		RT
384	(2) ⅄ 22.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI–C–TO.	»		»
385	(3) ⅄ 22.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»		»
386	(2) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		RQ
387	(4) ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κεφαλὴ καὶ INVI–C–TO.	»		★ / RT
388	(3) ⅄ 20.—Ὁμοίως, ἀλλὰ προτομὴ θωρακοφόρος. Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO καὶ ἓν IN–VI–CTO.	»		C | S / RP
389	(1) ⅄ 20.— Ὁμοίως.	»		» RS
390	(3) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»		» RT
391	(5) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»		» RQ
392	(2) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»		S | F / RP
393	(4) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»		» »
394	(3) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»		» RS
395	(13) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»		» »
396	(12) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»		» RT
397	(5) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»		» »
398	(10) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»		» RQ
399	(5) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»		» »
400	(2) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–IC–TO.	»		» »

			Ἔξεργον
401	(2) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	(Roma)	R | F / R ★ P
402	(15) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	»
403	(2) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	»
404	(3) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» R★S
405	(22) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	»
406	(24) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» R★T
407	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	»
408	(1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» R★Q
409	(5) ⅄ 21/23.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	»
410	(31) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	»
411	(4) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	R | F / RP
412	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	»
413	(2) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	RS
414	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	»
415	(1) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	RT
416	(7) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	»
417	(8) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	RQ
418	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI–C–TO.	»	»
419	(3) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	»
420	(10) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	R X | F / R P
421	(2) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	»
422	(20) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	»
423	(29) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» RS
424	(4) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	»
425	(3) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	»
426	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI–C–TO.	»	» RT
427	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	»
428	(3) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	»
429	(24) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	»
430	(33) ⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» RQ
431	(4) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	»
432	(2) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	»
433	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI–C–TO.	»	»
434	(1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–IC–TO.	»	»
435	(1) ⅄ 22/25.— IMP LICINIVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστ. δ. Ὀπ. SOLI INVI–C–TO COMITI. Ὁ αὐτὸς τύπος.	(Tarraco)	P T
436	(2) ⅄ 22/5.— Ὁμοίως.	»	S T
437	(1) ⅄ 24.— Ὁμοίως.	»	T T

(1165)

				Ἔξεργον
438	(1) ⅄ 20.— Ὁμοίως.		(Tarraco)	S T
439	(1) ⅄ 20.— Ὁμοίως.		»	✝ | ★ / T T
440	(11) ⅄ 20.— Ὁμοίως.		»	★ | / P T
441	(6) ⅄ 20.— Ὁμοίως.		»	» ST
442	(6) ⅄ 20.— Ὁμοίως.		»	» TT
443	(2) ⅄ 20.— Ὁμοίως.		»	» T.T

(Τὰ ἑξῆς τοῦ αὐτοῦ τύπου μετ' ἐφθαρμένων δηλωτικῶν τοῦ νομισματοκοπείου).

444	(1) ⅄ 20.— Ὁμοίως.		(Roma ;)	T F / ★ / ....
445	(4) ⅄ 24/5.— Ὁμοίως.		»	....
446	(15) ⅄ 21.— Ὁμοίως.		»	R | F / X / ....
447	(10) ⅄ 21.— Ὁμοίως.		»	R | F / ....
448	(6) ⅄ 21.— Ὁμοίως.		»	S | F / ....
449	(5) ⅄ 21.— Ὁμοίως.		»	C | S / ....
450	(1) ⅄ 21.— IMP LICINIVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος πρὸς δεξιά. Ὄπ. SPQR OPTIMO PRINCIPI. *Τρεῖς ῥωμαϊκαὶ σημαῖαι.*		(Ostia)	MOSTQ
451	(3) ⅄ 21/25.— Ὁμοίως.		(Roma)	RS
452	(1) ⅄ » .— Ὁμοίως.		»	RT
453	(14) ⅄ » .— Ὁμοίως.		»	RQ
454	(3) ⅄ » .— Ὁμοίως.		»	...
455	(1) ⅄ 27.— VAL LICINIVS P F AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς δ. Ὄπ. VIRTVTI-EXERCITVS. *Ἄρης τροπαιοφόρος* δεξιᾷ βαδίζων καὶ δόρυ προτείνων.		(Thessalonica)	★ | ς / SM·TS·
456	(1) ⅄ 25.— IMP LICINIVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος πρὸς δεξιά. Ὄπ. Ἄσημον.			...

Licinius filius († 326).

457	(1) ⅄ 20.— LICINIVS IVN NOB CAES. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος, πρὸς δεξιά. Ὄπ. CONCORD-IA AVGG NN. *Ὁμόνοια* ἱσταμένη ἀριστερᾷ, τὴν δεξιὰν στηρίζουσα ἐπὶ μακροῦ κηρυκείου καὶ ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἔχουσα κέρας.		(Aquileia)	A Q S
458	(1) ⅄ 20.—Ὁμοίως, ἀλλὰ CONCOR-D-IA.		»	»
459	(2) ⅄ 20.—Ὁμοίως, ἀλλὰ CONCORD-I-A.		»	»
460	(1) ⅄ 20.— VAL LICINIVS NOB CAES. Ὁμοίως. Ὄπ. IOVI CONSER-VATOR!.		(Arelas)	R | S / TARL

				Ἔξεργον
650	(24)	⅄ 21.— Ὁμοίως.	(Lugdunum)	TF | ★ / P L G
651	(1)	⅄ 21.— IMP CONSTANTINVS P AVG. Ὁμοίως.	»	» »
652	(6)	⅄ 21.— IMP CONSTANTINVS P F AVG. Ὁμοίως.	»	T | F / P L G
653	(1)	⅄ 25/4.—Ὁμοίως.	»	F | T / P L G
654	(11)	⅄ 24.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INVIC–TO.	»	» »
655	(7)	⅄ 22.—Ὁμοίως.	»	S | F / P L G
656	(7)	⅄ 21.— CONSTANTINVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ INVIC–TO.		» »
657	(1)	⅄ 21.— IMP C CONSTANTINVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	(Ostia)	MOSTP
658	(3)	⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	»
659	(3)	⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	MOSTS
660	(1)	⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	MOSTQ
661	(3)	⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	MOST ;
662	(64)	⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	(Roma)	R | F / R ★ P
663	(11)	⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
664	(11)	⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	» R★S
665	(3)	⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI–C–TO.	»	» »
666	(89)	⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» »
667	(58)	⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	» R★T
668	(5)	⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
669	(1)	⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» »
670	(1)	⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	» R★Q
671	(3)	⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
672	(57)	⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» »
673	(8)	⅄ 21.— Ὁμοίως.	»	» :★:
674	(1)	⅄ 22.— Ὁμοίως.	»	R★S
675	(3)	⅄ 24/3.—Ὁμοίως. Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	RP
676	(1)	⅄ 23.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI–C–TO.	»	»
677	(7)	⅄ 24.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	R S
678	(6)	⅄ 24.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI–C–TO.	»	R T
679	(1)	⅄ 24.— Ὁμοίως.	»	. . . .
680	(2)	⅄ 24.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	R T
681	(1)	⅄ 24.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	»
682	(1)	⅄ 24.— Ὁμοίως, ἀλλὰ INVIC–TO.	»	»

(2142)

Ἔξεργον

683 (7) ⅄ 23/4.— IMP CONSTANTINVS P F AVG. Ὁμοίως.
Ὄπ. SOLI IN-VI-CTO COMITI. Ὁμοίως. (Roma) R P
684 (4) ⅄ 24/3.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV-I-CTO. » »
685 (2) ⅄ 23/4.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI-CTO. » RS
686 (6) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN-VI-CTO. » »
687 (7) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV-I-CTO. » »
688 (2) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI-C-TO. » »
689 (10) ⅄ » .—Ὁμοίως » RT
690 (3) ⅄ » .—Ὁμοίως. » »
691 (1) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN-VI-VTO. » »
692 (1) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI-CTO. » »
693 (2) ⅄ » .—Ὁμοίως. » RQ
694 (3) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV-I-CTO. » »
695 (1) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI-C-TO. » »
696 (4) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV-I-CTO. » ....
697 (1) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN-VI-CTO. » ....
698 (32) ⅄ 19/21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV-I-CTO. » RP
699 (1) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN-V-ICTO. » »
700 (3) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN-VI-CTO. » »
701 (4) ⅄ » .—Ὁμοίως. » RS
702 (50) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV-I-CTO. » »
703 (3) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN-V-ICTO. » »
704 (3) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN-VI-CTO. » »
705 (35) ⅄ » .—Ὁμοίως. » RT
706 (28) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV-I-CTO. » »
707 (28) ⅄ » .—Ὁμοίως. » RQ
708 (19) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN-VI-CTO. » »
709 (18) ⅄ » .—Ὁμοίως. » ...;
710 (4) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN-V-ICTO. » ...;
711 (45) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV-I-CTO. » ...;
712 (3) ⅄ » .—Ὁμοίως.
Ὄπ. SOLI IN-VI-CTO COMITI. Ὁ αὐτὸς τύπος τοῦ Ἡλίου, ἀλλ' ἐν τῇ ἀριστερᾷ κρατεῖ Νίκην ἀντὶ σφαίρας. (Roma) ✱|ω RP
713 (1) ⅄ 19/21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN-V-ICTO. » » »
714 (5) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV-I-CTO. » » RS
715 (2) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN-VI-CTO. » » RT
716 (4) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV-I-CTO. » » »
717 (4) ⅄ » .—Ὁμοίως. » » RQ
718 (4) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INVICTO, ὁ δὲ Ἥλιος φέρει ἐν τῇ ἀριστερᾷ σφαῖραν καὶ ὄχι τρόπαιον. (Roma) » RP
719 (1) ⅄ 19/21.— Ὁμοίως. » » RS
720 (1) ⅄ » .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN-VI-CTO. » » RT

					Ἔξεργον
721	(1)	⅄	19/21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–I–CTO.	(Roma)	★ | O / RQ
722	(1)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	A | / PR
723	(3)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» »
724	(1)	⅄	» .—Ὁμοίως.	»	» RS
725	(1)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» RT
726	(1)	⅄	» .—Ὁμοίως.	»	» RQ
727	(1)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» »
728	(9)	⅄	» .—Ὁμοίως.	»	C | S / RP
729	(21)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» »
730	(8)	⅄	» .—Ὁμοίως.	»	» RS
731	(4)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
732	(27)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» »
733	(25)	⅄	» .—Ὁμοίως.	»	» RT
734	(16)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» »
735	(4)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
736	(28)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» RQ
737	(13)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» »
738	(18)	⅄	» .—Ὁμοίως.	»	» ...
739	(15)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» ...
740	(23)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	R X | F / R P
741	(3)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
742	(63)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» »
743	(71)	⅄	» .—Ὁμοίως.	»	» RS
744	(1)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
745	(5)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» »
746	(26)	⅄	» .—Ὁμοίως.	»	» RT
747	(3)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
748	(2)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–IC–TO.	»	» »
749	(99)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» »
750	(64)	⅄	» .—Ὁμοίως.	»	» RQ
751	(3)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
752	(4)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–IC–TO.	»	» »
753	(11)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» »
754	(1)	⅄	» .—Ὁμοίως.	»	R :
755	(19)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» »
756	(40)	⅄	» .—Ὁμοίως.	»	» ...
757	(8)	⅄	» .—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» ...

(3137)

				Ἔξεργον
758	(2)	⅄ 19/21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	(Roma)	R X | F / ....
759	(15)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	R | F / RP
760	(2)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
761	(3)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» »
762	(1)	⅄ 21.—Ὁμοίως.	»	» RS
763	(2)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
764	(10)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» »
765	(1)	⅄ 21.—Ὁμοίως.	»	» RT
766	(10)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» »
767	(12)	⅄ 21.—Ὁμοίως.	»	» RQ
768	(1)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–IC–TO.	»	» »
769	(1)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» R.T
770	(2)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» »
771	(21)	⅄ 21.—Ὁμοίως.	»	» . .
772	(12)	⅄ 21.—Ὁμοίως.	»	S | F / RP
773	(21)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» »
774	(6)	⅄ 21.—Ὁμοίως.	»	» RS
775	(3)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
776	(33)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» »
777	(14)	⅄ 21.—Ὁμοίως.	»	» RT
778	(2)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INVI–C–TO.	»	» »
779	(15)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» »
780	(11)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
781	(1)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	» R †
782	(9)	⅄ 21.—Ὁμοίως.	»	» RQ
783	(1)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
784	(7)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	» »
785	(16)	⅄ 21.—Ὁμοίως.	»	» . .
786	(4)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–V–ICTO.	»	» »
787	(9)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO .	»	» »
788	(2)	⅄ 21.—Ὁμοίως. Ὄπ. SOLI INVI–C–TO COMITI. Ὁ αὐτὸς τύπος τοῦ ἱσταμένου Ἡλίου, ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ κάθηται *αἰχμάλωτος* δέσμιος.		RP
789	(1)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	(Roma)	»
790	(4)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	RS
791	(6)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ IN–VI–CTO.	»	RT
792	(3)	⅄ 21.—Ὁμοίως.	»	RQ
793	(2)	⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ INV–I–CTO.	»	»

(3402)

Ἔξεργον

794 (1) ⅄ 20.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ θώρακος.
Ὄπ. SOLI INVI–CTO COMITI. Ὁ αὐτὸς τύπος τοῦ Ἡλίου, ἀλλ' ἄνευ αἰχμαλώτου. (Siscia) ★| BSIS
795 (3) ⅄ 20.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος. » » »
796 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » »ΓSIS
797 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως, ἀλλὰ IMP CONSTANTINVS PF AVG. » » »
798 (3) ⅄ 23/5.— CONSTANTINVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. SOLI INVI–C–TO COMITI. *Ἥλιος* κρατῶν ἐν τῇ ἀριστερᾷ σφαῖραν καὶ μάστιγα, τὴν δὲ δεξιὰν ὑψῶν. (Tarraco) PT
799 (1) ⅄ 23/5.— Ὁμοίως. » ST
800 (1) ⅄ 23/5.— Ὁμοίως. » TT
801 (8) ⅄ 23/5.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ μάστιγος. » PT
802 (12) ⅄ 23/5.— Ὁμοίως. » ST
803 (6) ⅄ 23/5.— Ὁμοίως. » TT
804 (3) ⅄ 21.— IMP CONSTANTINVS P F AVG. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως. (Tarraco) PT
805 (2) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » ST
806 (4) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » TT
807 (32) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » ★| PT
808 (23) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » » ST
809 (35) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » » TT
810 (9) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » » P·T
811 (3) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » » S·T
812 (7) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » » T·T
813 (5) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » » PT·
814 (9) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » » ST·
815 (9) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » » TT·
816 (3) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » P| PT
817 (3) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » » ST
818 (8) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » » TT
819 (9) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » †|★ PI
820 (8) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » » ST
821 (11) ⅄ 21.— Ὁμοίως. » » TT
822 (1) ⅄ 21.— IMP CONSTANTINVS P F AVG. Ὁμοίως. A|S
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ INVIC--TO. (Treviris) PTR
823 (1) ⅄ 21.— CONSTANTINVS P F AVG. Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ ἐφαπτίδος. (Treviris) » »

					Ἔξεργον
824	(4)	⅄ 24/5.— Ὁμοίως.	(Treviris)		T|F / PTR
825	(1)	⅄ » .— IMP CONSTANTINVS P F AVG. Ὁμοίως.	»		» »
826	(7)	⅄ » .— IMP CONSTANTINVS AVG. Ὁμοίως.	»		» »
827	(1)	⅄ 21.— Ὁμοίως.	»		» ATR
828	(1)	⅄ 21.— CONSTANTINVS AVG. Ὁμοίως.	»		» »
829	(3)	⅄ 21.— CONSTANTINVS P F AVG. Ὁμοίως.	»		» »
830	(6)	⅄ 21.— Ὁμοίως.	»		» ATR
831	(8)	⅄ 21.— IMP CONSTANTINVS AVG. Ὁμοίως.	»		» »
832	(10)	⅄ 21.— Ὁμοίως.	»		» BTR
833	(12)	⅄ 21.— CONSTANTINVS P F AVG. Ὁμοίως.	»		» »
834	(2)	⅄ 24/3.— Ὁμοίως. Ὄπ. SOLI INVICTO COMITI. Προτομὴ Ἡλίου ἀκτινοστεφὴς μεθ' ἱματίου, πρὸς δεξιά.	(;)		—
835	(2)	⅄ 24.— IMP CONSTANTINVS AVG. Ὁμοίως.	(;)		—
836	(2)	⅄ 23.— IMP C CONSTANTINVS P F AVG. Ὁμοίως. Ὄπ. SPQR OPTIMO PRINCIPI. *Τρεῖς ῥωμαϊκαὶ σημαῖαι.*	(Ostia)		MOSTS
837	(1)	⅄ 23.— Ὁμοίως.	»		MOSTT
838	(1)	⅄ 23.— Ὁμοίως.	»		MOSTQ
839	(17)	⅄ 23.— IMP CONSTANTINVS P F AVG. Ὁμοίως.	(Roma)		RP
840	(13)	⅄ 23.— Ὁμοίως.	»		RS
841	(8)	⅄ 23.— Ὁμοίως.	»		RT
842	(18)	⅄ 23.— Ὁμοίως.	»		RQ
843	(2)	⅄ 23.— Ὁμοίως.	»		. . .
844	(1)	⅄ 20.— FL VAL CONSTANTINVS P F AVG. Προτομὴ ἀκτινοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος, πρὸς δεξιά. Ὄπ. VIRT· EXE-RCIT· GALL. *Θεὰ Ῥώμη* (;) ἱσταμένη καὶ βλέπουσα ἀριστερᾷ, τὴν δεξ. στηρίζουσα ἐπὶ δόρατος, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἔχουσα δέσμην ῥάβδων.	(Roma)		X |VI / RT
845	(1)	⅄ 20.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ θεὰ βλέπουσα πρὸς δεξιά.	»		» »

Crispus († 326).

846	(1)	⅄ 21.— CRISPVS NOB CAESAR. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος, πρὸς δεξιά. Ὄπ. CLARITAS-REIPVBLICAE. Ὁ *Ἥλιος* ἱστάμενος ἀριστερ., ἔχων ἐν τῇ ἀριστ. σφαῖραν καὶ ἀνατείνων τὴν δεξιάν.	(Siscia)		ASIS

Ἔξεργον

847 (1) ⅄ 21.— DN FL IVL CRISPVS NOB CAES. Ὁμοίως.
Ὄπ. IOVI CONS-ERVATORI. *Ζεὺς* Νικηφόρος μετὰ σκήπτρου, ἱστάμενος ἀριστερᾷ ἐν μέσῳ ἀετοῦ καὶ αἰχμαλώτου καθημένου δεσμίου. (Nicomedia) SMИΓ

848 (1) ⅄ 21.— FL IVL CRISPVS NOB CAES. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. PRINCIPI-IVVENTVTIS. Ὁ *Κρίσπος* δαφνοστεφὴς ἱστάμενος πρὸς δεξιὰ ἔνοπλος, τῇ δεξιᾷ προτείνων δόρυ, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἔχων σφαῖραν. (Treviris) F | T / ·ATR

849 (1) ⅄ 21.— Ὁμοίως (μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος). T | F
Ὄπ. PRINCIPI I-VVENTVTIS. Ὁμοίως. » / BTR

850 (1) ⅄ 21.— CRISPVS NOB CAES. Ὁμοίως.
Ὄπ. PRINCIPIA-IVVENTVTIS. *Ἄρης* ἱστάμενος δεξιᾷ, τὴν μὲν δεξιὰν στηρίζων ἐπὶ δόρατος, τὴν δ' ἀριστερὰν ἐπὶ τῆς κατακειμένης ἀσπίδος. (Arelas) R | S / ·Q ARL

851 (3) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ PRINCIPI-A IVVENTVTIS. » » »
852 (1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ CRISPVS NOB CAESAR. » BSIS
853 (1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ PRINCIPIA I-VVENTVTIS. » ΓSIS
854 (1) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ PRINCIPIA-IVVENTVTIS. » »
855 (9) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ PRINCIPIA IV-VENTVTIS. (Aquileia) AQT
856 (3) ⅄ 21.—Ὁμοίως, ἀλλὰ PRINCIPIA I-VVENTVTIS. » »

857 (2) ⅄ 21.—Ὅμοιον τῷ 855. (Arelas) R | S / ·ARLB

858 (1) ⅄ 21.—Ὅμοιον τῷ 856. (Roma) ★ | / R Q

859 (2) ⅄ 21.— IVL CRISPVS NOB CAES. Ὁμοίως. P |
Ὄπ. PRINCIPIA IV-VENTVTIS. Ὁμοίως. (Tarraco) / T T

860 (1) ⅄ 21.— FL IVL CRISPVS NOB CAES. Ὁμοίως.
Ὄπ. SOLI INVIC-TO COMITI *Ἥλιος* ἱστάμενος ἀριστερᾷ, ἔχων σφαῖραν ἐν τῇ ἀρ. καὶ ἀνατείνων τὴν δεξιάν. (Treviris) T | F / BTR

Constantinus II (335—340 μ. Χ.)

861 (1) ⅄ 22.— CONSTANTINVS IVN NOB CAES. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. CLARITAS-R-EIPVBLICAE. Ἥλιος σπεύδων ἀριστερᾷ, ἐγείρων μὲν τὴν δεξιάν, ἐν δὲ τῇ ἀρ. ἔχων μάστιγα. (Aquileia) AQT

862 (1) ⅄ 22.— Ὁμοίως. R | S
Ὄπ. CLARIT-A-S REIPVB. Ὁμοίως (Arelas) / SARL

				Ἔξεργον
863	(1) ⅄ 22.— Ὅμοιον τῷ 861.	(Tarraco)		P | T·T
864	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		» TT
865	(7) ⅄ 22.— Ὁμοίως. Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ Ἥλιος ἱστάμενος καὶ σφαῖραν ἔχων ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἀντὶ μάστιγος	(Arelas)		R | S SARL
866	(1) ⅄ 22.—Ὁμοίως, ἀλλὰ CLARITAS-REIPVBLICAE.	(Thessal.)		·TSA·
867	(3) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	»		·TSB·
868	(1) ⅄ 22.— Ὁμοίως.	(Siscia)		ASIS
869	(7) ⅄ .— Διάφορα ὁλοσχερῶς ἐφθαρμένα.			
(3797)				

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

Πίναξ συνοπτικὸς τοῦ ἐν Δήλῳ εὑρήματος 3797 Ῥωμαϊκῶν νομισμάτων.

Αὔξων ἀριθ. καταλόγου	Ἀριθμὸς κομματίων	Αὐτοκράτορες		Ἀντιόχεια	Ἀλεξάνδρεια	Κύζικος	Νικομήδεια	Ἡράκλεια	Θεσσαλονίκη	Σερδική	Ἀκυληΐα	Ὄστία	Ῥώμη	Σισκία	Καρχηδὼν	Ταρράκων	Τριούϊρου	Λονδίνον	Λούγδουνον	Ἀρέλατον
1	1	Κλαύδιος ὁ Γοτθικὸς	268-270 μ. Χ.																	
2	1	Αὐρηλιανὸς	270-275 »																	
3-5	3	Πρόβος	276-282 »																	
6	1	Διοκλητιανὸς	284-305 »																	
7-29	27	Μαξιμιανὸς Ἡρακλῆς	186-305 »	×								×	×	×	×	×				
30-32	3	Κωνσταντῖνος ὁ Χλωρὸς	305-306 »			×									×		×			
33-56	37	Γαλ. Μαξιμιανὸς	305-311 »		×	×	×	×	×	×										
57-74	25	Οὐαλερία	† 315 »	×	×	×		×	×					×						
75-184	168	Μαξιμῖνος Β΄ Dajas	308-313 »	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×		×	×			
185-243	213	Μαξέντιος	306-312 »								×	×	×		×	×				
244-247	4	Ῥωμύλος	† 309 »									×	×							
248-456	776	Λικίνιος ὁ πατὴρ	307-323 »	×	×	×	×	×	×		×	×	×	×		×	×	×		×
457-463	8	Λικίνιος ὁ υἱὸς	† 326 »								×			×						×
464-845	2478	Κωνσταντῖνος Α΄ ὁ Μέγας	306-337 »	×	×	×	×		×		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
846-860	29	Κρίσπος	† 326 »				×				×		×	×		×	×			×
861-868	16	Κωνσταντῖνος Β΄	335-340 »						×		×			×		×				
869	7	Ἐφθαρμένα ὁλοσχερῶς																		

ΘΕΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΗΣ

(La Fanciulla d'Anzio).

Α΄. Ὅτι ἡ ἐξ Ἀντίου Κόρη εἶναι τὸ ἕτερον τῶν ἀγαλμάτων συμπλέγματος ποιηθέντος συμφώνως πρὸς τὴν εἰκόνα Μαντοῦς καὶ Τειρεσίου τὴν παρεχομένην ὑπὸ τῶν στίχων 841-848 καὶ 860-867 τῶν *Φοινισσῶν* τοῦ Εὐριπίδου.

Β΄. Ὅτι τὰ ἐν τῷ δίσκῳ τῆς Κόρης ἀντικείμενα εἶναι τὰ ὄργανα καὶ κτήματα τοῦ οἰωνοσκόπου Τειρεσίου καὶ δή: α΄) *κληρωτὶς μαντικῶν κλήρων,* β΄) τὸ *ἱερὸν κάλυμμα* τῆς κληρωτίδος εἰλημμένον, γ΄) κλάδος καλλινίκου ἱεροῦ κοτίνου, οὗ τὰ φύλλα ἐνετίθεντο ἐν τῇ κληρωτίδι πρὶν ἐξαχθῶσιν οἱ κλῆροι, δ΄) τὸ μαντικὸν σκῆπτρον, *λίτυον,* τοῦ οἰωνοσκόπου Τειρεσίου, ε΄) ὁ χρυσοῦς τιμητικὸς στέφανος, ὃν ἔχει λαβὼν ὁ Τειρεσίας παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ κομίζει εἰς Θήβας ἐν τῷ δίσκῳ τῆς κόρης αὐτοῦ Μαντοῦς.

Γ΄. Ὅτι τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀπολεσθέντος ἑτέρου ἀγάλματος τοῦ συμπλέγματος, δηλαδὴ τοῦ Τειρεσίου, ἀντίγραφα—μία δ' ἐξ αὐτῶν ἴσως καὶ τὸ πρωτότυπον—εἶναι αἱ ἐν Λατίῳ εὑρεθεῖσαι κεφαλαὶ τῶν Μουσείων Βατικανοῦ ἀριθ. 512 (Bernouilli, Griech. Ikonographie I, S. 35 Taf. VI), Torlonia ἀρ. 163 καὶ Μονάχου, ἀριθ. 150, αἱ κοινῶς νομιζόμεναι ὡς εἰκόνες τοῦ μάντεως Ἐπιμενίδου κοιμωμένου.

Δ΄. Ὅτι τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἀρχικῶς ἀνέκειτο ἐν Θήβαις καὶ δὴ ἐν τῷ παρὰ τῷ Οἰωνοσκοπείῳ τοῦ Τειρεσίου ναῷ τῆς Τύχης, ἐποιήθη δὲ περὶ τὸ 370-360 π. Χ. ὑπὸ δύο καλλιτεχνῶν καὶ δὴ *Ξενοφῶντος τοῦ Ἀθηναίου,* συνεργάτου τοῦ Κηφισοδότου ἀδελφοῦ πρεσβυτέρου τοῦ Πραξιτέλους, καὶ *Καλλιστονίκου τοῦ Βοιωτοῦ,* ἀρχηγοῦ ἴσως τῆς Ταναγραϊκῆς σχολῆς.

Ε΄. Ὅτι τὸ σύμπλεγμα ἀφῃρέθη ἐκ Θηβῶν ὑπὸ Νέρωνος κατ' ἐκλογήν, ἵνα δι' αὐτοῦ κοσμήσῃ οὗτος τὴν γενέτειραν αὐτοῦ πόλιν Ἄντιον, στενῶς συνδεομένην μυθολογικῶς καὶ λατρευτικῶς πρὸς τὸν Τειρεσίαν καὶ τὴν Μαντώ.

Αἱ θέσεις αὗται ἀναπτύσσονται δεόντως ἐν τῷ ἀμέσως ἑπομένῳ, νῦν δ' ὑπὸ τύπωσιν, τεύχει τοῦ παρόντος περιοδικοῦ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 23 Ἀπριλίου (5 Μαΐου) 1910.

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

LUDWIG CURTIUS Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ

ΚΑΙ "ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ

ΥΠΟ Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ,,

Ἐὰν εἶναι ἡδονὴ καὶ ἐνθάρρυνσις διὰ πάντα ἄνθρωπον τῶν γραμμάτων τὸ νὰ βλέπῃ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἐπαινούμενα καὶ ἐπιδοκιμαζόμενα ὑπὸ τῶν ὁμοτέχνων, εἶναι ἐξ ἄλλου μέγα κέρδος καὶ εὐτύχημα δι' αὐτὸν τὸ νὰ τύχῃ ἱκανῶν καὶ αὐστηρῶν κριτῶν, καταδεικνυόντων αὐτῷ εἰλικρινῶς καὶ ἀπεριφράστως τὰ σφάλματα καὶ τὰς ἀτελείας τῶν ἔργων αὐτοῦ, διότι οἱ δεύτεροι οὗτοι διανοίγουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ καθοδηγοῦσιν, ἵν' ἀποφύγῃ ἐν τῷ μέλλοντι ὅμοια σφάλματα καὶ ἀτελείας, ἵνα ἐξέλθῃ ἐσφαλμένης ὁδοῦ ἢ συστήματος ἐργασίας, ἐν γένει δὲ ἵνα καταστήσῃ τὰ ἔργα αὐτοῦ τελειότερα, ἐπιστημονικώτερα καὶ κατ' ἀκολουθίαν χρησιμώτερα.

Μέχρι τοῦδε τὸ ἀπὸ τοῦ 1903 ἀρξάμενον νὰ ἐκδίδηται κατὰ τεύχη ἐκτενὲς ἔργον μου ***«Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον»***, τὸ σκοποῦν τὴν περιγραφήν, μελέτην καὶ ἀπεικόνισιν πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν Μουσείῳ ἀρχαιοτήτων, ἔτυχε, παρ' ἡμῖν καὶ τοῖς ξένοις σοφοῖς, πλήθους κριτῶν τῆς πρώτης κατηγορίας, εἴτε δημοσίᾳ διὰ βιβλιογραφιῶν, εἴτε ἰδίᾳ δι' ἐπιστολῶν ἢ προφορικῶς ἐπιδοκιμασάντων καὶ ἐπαινεσάντων αὐτό, ὅσον οὐδέποτ' ἄλλοτ' ἴσως ἐπηνέθη καὶ ἐπεδοκιμάσθη ἑλληνικὸν ἀρχαιολογικὸν ἔργον. Τοῦτο βεβαίως ἦν μέγα κεφάλαιον ἠθικῆς παραθαρρύνσεως δι' ἐμὲ καὶ τοὺς ἐκδότας τοῦ ἔργου, οὓς πρὸς τούτοις ἐνίσχυεν ἡ εὐρεῖα καὶ καθ' ἑκάστην πανταχοῦ αὐξανομένη διάδοσις τοῦ πολυδαπάνου τούτου ἔργου, ἡ ἱκανοποιοῦσα τὰς μεγάλας αὐτῶν δαπάνας καὶ καθιστῶσα δυνατὴν τὴν συντέλεσιν τῆς ἐκδόσεως ἄνευ καταφυγῆς εἰς τὰς συνδρομὰς ἐκείνας τῶν κρατῶν καὶ ἑταιρειῶν, δι' ὧν μόνον κατορθοῦται νῦν ἡ ἔκδοσις ὁμοίων ἔργων. Ἡμεῖς ὅμως, καίπερ εὐγνωμόνως ἔχοντες πρὸς τοὺς ῥηθέντας εὐμενεῖς κριτάς, ηὐχόμεθα ἐγκαρδίως, ἵνα τύχωμεν αὐστηροῦ τινος κριτοῦ, ἀπεριφράστως ψέγοντος τὰ μεγάλα ἢ μικρὰ ἐλαττώματα τῆς ἐργασίας ἡμῶν, ἵνα ὁδηγηθῶμεν πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐπὶ πολλὰ ἔτη μελλούσης νὰ ἐξακολουθήσῃ συνεχείας αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο δὲ μετ' εἰλικρινοῦς χαρᾶς καὶ διαφέροντος ἀνεμένομεν τὴν δημοσίευσιν τῆς πολλάκις προαγγελθείσης ἡμῖν ἐπικρίσεως τοῦ ἐν Ἐρλάγγῃ καθηγητοῦ ἀρχαιολόγου κ. Ludwig Curtius.

Ἡ εἴδησις αὕτη, ἂν καὶ παρ' ὑπόπτων προσώπων καὶ ὑπὸ τύπον ἀπειλῆς δια-

διδομένη ἐνταῦθα κατὰ τὰ *Καββαδιακά*, δὲν ἐτρόμαζεν ἡμᾶς, διότι γνωρίσαντες ἐνταῦθα ἐπὶ βραχὺ τὸν σοφὸν τοῦτον καὶ βλέποντες αὐτὸν περιφέροντα τὴν ξανθὴν καὶ ὡραίαν αὐτοῦ μορφὴν ἀνὰ τὸ ἄστυ τῆς Παλλάδος ἐν χλαμύδι, πίλῳ πτεροφόρῳ, λαιμοδέτῃ πηχυαίῳ, ἀναξυρίδι βραχείᾳ καὶ βελουδίνῃ, περικνημῖσι καὶ ὑποδήμασι foot bowl, πρὸς δὲ ἀκούσαντες αὐτοῦ ῥητορεύοντος ἐν ταῖς Ἀρχαιολογικαῖς Σχολαῖς μετὰ κραυγῶν ἐπιστημονικοῦ ἐνθουσιασμοῦ τόσον διατόρων, ὥστε νὰ τρομάζωσι μὲν ἀλλὰ καὶ νὰ φαιδρύνωνται συγχρόνως αἱ θήλειαι καὶ οἱ ἄρρενες τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ, ἐφανταζόμεθ' αὐτὸν ἀγαθώτατον τὴν ψυχὴν ἐπιστήμονα καὶ ἀνίκανον νὰ καταστήσῃ τὸν κάλαμον αὐτοῦ φορέα καὶ ὄργανον παθῶν συντριβέντων εἰδώλων. Παραδεχόμενος μετὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων, ὅτι πᾶς γερμανὸς εἶναι ἐκ γενετῆς πίθος σοφίας, ἀγαθότητος, καλῆς πίστεως καὶ εἰλικρινείας, ἀνέμενον νὰ διδαχθῶ καὶ ὠφεληθῶ παρ' αὐτοῦ, ὅπως πλειστάκις πλεῖσθ' ὅσα ἐδιδάχθην ὑπὸ συμπατριωτῶν αὐτοῦ.

Πᾶς τις λοιπὸν δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν ἔκπληξίν μου, ὅτε εἶδον ἐν τῇ ἄρτι δημοσιευθείσῃ μακρᾷ βιβλιογραφίᾳ αὐτοῦ (Berliner Phil. Wochenschrift ἀρ. 17, 23 Ἀπριλίου 1910, σελ. 520-527) τὸν ἱππότην καὶ ἱεροφάντην τοῦτον τῆς ἀρχαίας τέχνης χρώμενον γλώσσῃ καὶ τρόποις χυδαίου ἀχθοφόρου, μὴ λαμβάνοντι δὲ κἂν τὸν κόπον νὰ κρύψῃ πάθη ἑαυτοῦ τε καὶ ἄλλων, ὧν προφανῶς ἐγένετο ὄργανον.

Βεβαίως, στοιχειῶδες καθῆκον εἶχον νὰ μὴ ἀπαντήσω αὐτῷ οὕτω σιλλογραφοῦντι. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μὲν ἐξ ἀμαθείας καὶ ἐμπαθείας θρασύτης δέον νὰ κολάζηται, ἡ δὲ σιωπή μου δυνατὸν νὰ βλάψῃ τὰ συμφέροντα τῶν ἐκδοτῶν καὶ τὴν συνέχειαν τοῦ ἔργου μου, ἐπιτραπήτω μοι νὰ καταδείξω ἐνταῦθα τό τε ἀστήρικτον καὶ κακόπιστον τῶν μομφῶν, σίλλων καὶ ὕβρεων τοῦ κ. Κουρτίου τούτου, προτάσσων πρῶτον γενικά τινα περὶ τῆς γενέσεως καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἔργου μου.

Ὅτ' ἐν ἔτει 1900 ἠρξάμην συγγράφων τὸ μήπω ἐκδοθὲν μέγα ἔργον μου «Corpus *τῶν Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων*», συνειδὼς ὅτι οὐδεμία κατηγορία μνημείων δυνατὸν ὀρθῶς νὰ κριθῇ καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ μέρη χρησιμοποιηθῇ ἄνευ τῆς συγχρόνου μελέτης καὶ γνώσεως πάντων τῶν σχετικῶν μνημείων, ἐθεώρησα καθῆκόν μου νὰ προβῶ, πλὴν ἄλλων, εἰς τὴν σύγχρονον μελέτην πάντων τῶν ἀττικῶν μνημείων τέχνης τῶν ἀπὸ τοῦ 7ου π. Χ. μέχρι τοῦ 3ου μ. Χ. αἰῶνος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Ἐθνικὸν ἡμῶν Μουσεῖον εἶναι τὸ μέγιστον ταμεῖον αὐτῶν, ἠρξάμην λεπτομεροῦς μελέτης τῶν ἐν αὐτῷ, χρησιμοποιῶν πρὸς τοῦτο τὸν χρόνον, ὃν ἠδυνάμην νὰ ὑποκλέψω ἐκ τῶν λοιπῶν πολυμόχθων καθηκόντων καὶ μελετῶν. Ἡ μελέτη αὕτη, ἡ ὡς εἴρηται σκοπὸν ἔχουσα κατ' ἀρχὰς ἐμὲ καὶ μόνον νὰ διδάξῃ, κατέδειξέ μοι τάχιστα, ὅτι τὰ τρία τέταρτα τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ μνημείων ἦσαν τελείως ἢ σχεδὸν ἀνέκδοτα, ὅτι περὶ πλείστων τῶν ἤδη ἐκδοθέντων καὶ ὑπὸ πολλῶν μελετηθέντων ἐπεκράτουν ἑρμηνεῖαι ἐπ' οὐδεμιᾶς βάσεως στηριζόμεναι, προταθεῖσαι τὸ πρῶτον ὑπ' ἐρασιτεχνῶν ἐν παμπαλαίοις χρόνοις, ὅτε τὰ ἐφόδια τῆς ἐπιστήμης ἦσαν ἐλάχιστα, ἑρμηνεῖαι ὅμως ῥιζωθεῖσαι ἔκτοτε μεθ' ἧς δυνάμεως ῥιζοῦνται πᾶσαι αἱ πρῶται ἀντιλήψεις. Ἐσκέφθην δὲ τότε ὅτι ἡ περιγραφή, ἡ ἀπεικόνισις καὶ ἡ ἐκ νέου ἀνεξάρτητος μελέτη αὐτῶν καὶ ἑλληνιστὶ δημοσίευσις ἠδύνατο οὐ μόνον νὰ συντελέσῃ, συμφώνως τῷ κυρίῳ σκοπῷ τοῦ βίου μου, «εἰς τὴν διάδοσιν ἀρχαιολο-

γικῶν γνώσεων παρ' ἡμῖν εἰς εὐρυτέρους κύκλους ἐκείνων τῶν ἐπιστημόνων, ἵνα οὕτως ἀναπτυχθῇ παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ ἐπὶ μᾶλλον τὸ πεφωτισμένον διαφέρον ὑπὲρ τῶν μνημείων τῶν προγόνων ἡμῶν»,[1] ἀλλὰ καὶ ὅτι τῇ ἐπιμελεῖ προσθήκῃ τῶν ἐν τοῖς συνήθεσι καταλόγοις καταγραφομένων λεπτομερειῶν νὰ ὠφελήσῃ καὶ τοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονας, ἀπαλλάσσουσ' αὐτοὺς τῶν φοβερῶν κόπων καὶ ἀναζητήσεων, εἰς ἃς ἐγὼ ὑπεβαλλόμην δι' ἓν ἕκαστον τῶν μνημείων τούτων, καὶ ὡς παρέχουσα συγχρόνως αὐτοῖς τὰ μνημεῖα ὑπὸ τὸ φῶς ἀνεξαρτήτου μελέτης καὶ νέας μεθόδου ἐργασίας, διαφόρου τῆς κοινῶς ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχαιολόγων νῦν ἐφαρμοζομένης, ἧς τὰ πολλάκις πενιχρὰ ἀποτελέσματα (ἴδε π. χ. τὴν ἐπιστημονικὴν τύχην τῆς ἀναστατωσάσης τὸ κοινὸν τῶν δύο ἡμισφαιρίων *Κόρης τοῦ Ἀντίου!*) ἐπιτρέπουσιν, νομίζω, τὴν δοκιμὴν τοὐλάχιστον καὶ ἄλλου ἀνεξαρτήτου συστήματος ἐργασίας προσκομίζοντος καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων νομισματικῶν μνημείων φῶτα, μνημείων κατὰ κανόνα ἀγνώστων τοῖς «ἀρχαιολόγοις», εἰς ἃ ὅμως ὀφείλεται ἡ λύσις καὶ διαλεύκανσις πλήθους ἀρχαιολογικῶν προβλημάτων. Τὰς κυρίας γραμμὰς τοῦ συστήματος τούτου τῆς ἐργασίας μου ἐξέθηκα τότε γράφων (ἔ. ἀ. σελ.10 κέξ.) τὰ ἑξῆς:

«Ἐπιθυμῶν νὰ διαδοθῶσιν ἐν Ἑλλάδι εἰς εὐρεῖς κύκλους αἱ ἀρχαιολογικαὶ » γνώσεις, ἵνα οὕτως ἀναπτυχθῇ πεφωτισμένον διαφέρον ὑπὲρ τῶν μνημείων τῶν » προγόνων μας, δὲν ἀκολουθῶ τὸ σύστημα τῶν ἀρχαιολόγων ἐκείνων, οἵτινες ὁμι- » λοῦσι καὶ γράφουσι μόνον δι' ἐπιστήμονας γνωρίζοντας λεπτομερῶς τοὺς εἰδικοὺς » ἐπιστημονικοὺς ὅρους, τὴν βιβλιογραφικὴν ἱστορίαν ἑκάστου μνημείου, τὰ εἰδικὰ » χαρακτηριστικὰ ἑκάστης καλλιτεχνικῆς ἐποχῆς καὶ τὰ τοιαῦτα. Προσπαθῶ πάντοτε » νὰ εἶμαι κατανοητὸς ἀκόπως καὶ εὐχαρίστως ὑπὸ παντὸς εὐπαιδεύτου ἁπλῶς » ἀκροατοῦ ἢ ἀναγνώστου μου. Πρὸς τοῦτο δὲ πρώτιστα ἐκθέτω, ὅσον δυνατὸν » λεπτομερῶς καὶ σαφῶς, ἄνευ ἐπιστημονικῶν τριβόλων, τὴν ἱστορίαν ἑκάστου » ζητήματος, ἀπαλλάττων οὕτω καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀρχαιολόγους τοῦ κόπου τοῦ νὰ » συμβουλεύωνται ἑκάστοτε περὶ ἑκάστου ζητήματος τὴν βιβλιοθήκην των. Κατὰ » δὲ τὴν ἐκτίμησιν τῶν παρ' ἑνὸς ἑκάστου γραφέντων περὶ ἑκάστου ζητήματος δὲν » ἐπιτρέπω εἰς τὸ πνεῦμά μου νὰ ἐπηρεασθῇ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ γράφοντος, » ὅσον μέγας καὶ ἂν εἶναι οὗτος ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἐλάχιστος δ' ἐγώ, ἀλλ' ἐρευνῶ ἐπι- » μελῶς τὴν οὐσίαν καὶ ἔννοιαν τῶν ἰσχυρισμῶν αὐτοῦ, ὧν βάσις κατ' ἐμὲ δέον νὰ » εἶναι ὄχι τὸ «*αὐτὸς ἔφα*» οἱουδήποτε, ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα τὰ πράγματα, ἅτινα » ἀπαιτῶ νὰ συμφωνῶσι πρός τε τὰς ἐκ τῶν ἀρχαίων πηγῶν εἰδήσεις, τὴν νῦν ἐπι- » στήμην καὶ τοὺς κανόνας τῆς οὐχὶ πολυπλόκου καὶ νεφελώδους, ἀλλὰ κοινῆς λογι- » κῆς, ἥτις τυγχάνει, νομίζω, καὶ ἡ ὑγιεστέρα πασῶν. Τέλος ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν τε » ἀλλοτρίων καὶ τῶν ἰδικῶν μου γνωμῶν χωρίζω αὐτὰς πρῶτον μὲν εἰς τὰς θετικῶς » καὶ ἀναμφισβητήτως ἐπ' αὐτῶν τῶν ῥητῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων στηριζομέ- » νας, δεύτερον δ' εἰς τὰς κατ' εἰκασίαν ἐκείνας, δι' ὧν ἀναγκάζεται πᾶς δημιουργι- » κὸς ἀρχαιολόγος νὰ πληροῖ τὰ χάσματα, ἅτινα παρουσιάζουσι, σχεδὸν πάντοτε, τὰ » ἀρχαιολογικὰ ζητήματα, ὡς ἐκ τῶν σποράδην μόλις διασωθεισῶν ἀρχαίων μαρ- » τυριῶν, τῶν πολλάκις καὶ ἐντελῶς ἐλλειπουσῶν».

---

[1] Ι. Ν. Σβορώνου, Τὰ κειμήλια τῶν Μουσείων μας, σελ. 1.

« Βεβαίως, αἱ ἕνεκα τῆς ἀτελείας τῶν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος εἰδήσεων ἀναπόφευ-
» κτοι εἰκασίαι καὶ συμπεράσματα εἶναι τὸ δυσχερέστατον καὶ ἐπικινδυνωδέστατον
» μέρος ἑκάστης ἀρχαιολογικῆς μελέτης. Τὸ μόνον δὲ τελεσφόρον μέσον τοῦ νὰ μὴ
» ναυαγῇ ἀφεύκτως κατ' αὐτὰς καὶ ὁ ἄριστος τῶν ἀρχαιολόγων εἶναι, νομίζω, τὸ
» νὰ φροντίσῃ οὗτος διὰ μακρᾶς καὶ ἀδιαλείπτου μελέτης πάντων συγχρόνως τῶν
» ἀρχαίων παντοειδῶν μνημείων καὶ κυρίως τῶν κειμένων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων,
» ἵνα ἡ φαντασία αὐτοῦ λειτουργῇ ὡς ἡ φαντασία τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες
» ἐφαντάσθησαν καὶ ἔπλασαν τὰ μνημεῖα ταῦτα.

«Ἀληθῶς ὁ σκεπτόμενος καὶ φανταζόμενος οὐχὶ ὡς σύγχρονος ἡμῖν σοφός,
» ἀλλ' ὡς ἁπλοῦς πολίτης ἢ καλλιτέχνης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐμπεποτισμένος ὑπὸ
» τῶν γνώσεων καὶ προλήψεων, μάλιστα τῶν θρησκευτικῶν, τοῦ ἀρχαίου κόσμου,
» εἶναι φυσικώτατον, νομίζω, νὰ εἰκάζῃ σχεδὸν πάντοτε τὸ ἀληθὲς ἢ τοὐλάχιστον
» νὰ κατορθοῖ νὰ μαντεύῃ, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, τὸ ὁμοιάληθες».

«Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφήρμοσα πάντοτε κατὰ τὰς μελέτας μου· ἀλλ' εἶναι τόσον
» δύσκολον τὸ νὰ κατορθώσῃ τις ν' ἀπεκδυθῇ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον καὶ νὰ
» ἐλευθερώσῃ τὸ πνεῦμα τῶν συγχρόνων ἰδεῶν, φρονημάτων, πίστεων, προλήψεων
» κλπ., ὅπως οὕτω βλέπῃ, σκέπτηται καὶ φαντάζηται ὡς ἀρχαῖος Ἕλλην, ὥστε δὲν
» τολμῶ νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι τὸ κατώρθωσα».

Οἱ ἐν Ἀθήναις γερμανοὶ ἐκδόται, πρὸς οὓς ἀπετάθην καὶ ἐξέθηκα τὰς σκέψεις μου, εὐχαρίστως ἀπεδέχθησαν αὐτὰς καὶ ἀνέλαβον τὴν μεγίστην δαπάνην τῆς ἐκδόσεως ὑπὸ δύο ὅρους, πρῶτον μὲν νὰ ἐκδίδηται τὸ ἔργον συγχρόνως καὶ γερμανιστί, δεύτερον δὲ νὰ ὑπολογισθῇ τὸ κείμενον δι' ἕκαστον τμῆμα μνημείων οὕτως, ὥστε εἰς ἕκαστον φυλλάδιον ν' ἀναλογῶσι τρία τυπογραφικὰ φύλλα καὶ δέκα πίνακες. Ἡ ἀμέσως ἐπακολουθήσασα εὐρυτάτη διάδοσις τοῦ ἔργου, αἱ συχναὶ διὰ νεωτέρων ἀνακαλύψεων ἐπικυρώσεις τῶν συμπερασμάτων τῶν ἐν αὐτῷ μελετῶν μου καὶ τὸ πλῆθος τῶν εὐμενῶν κρίσεων, ἀντήμειψαν ἐπαρκῶς μέχρι τοῦδε ἐμέ τε καὶ τοὺς ἐκδότας. Ὅτι δὲ τοιούτου συστήματος μελέτας ἀπαιτεῖ νῦν τὸ διεθνὲς κοινὸν τῶν εὐπαιδεύτων ἀνθρώπων παρὰ τῶν ἀρχαιολόγων, κορεσθὲν τῶν κατὰ κανόνα ἀπροσίτων καὶ αὐτοῖς μόνον κατανοητῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, ἐκηρύχθη χθὲς ἔτι ὑπὸ ἐπισήμου ὅσον καὶ σοφοῦ στόματος ὑπερόχου διανοίας, κατ' αὐτὴν τὴν ἐπίσημον ἐγκαινίασιν τῆς ἐνταῦθα Ἰταλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς.

Ἴδωμεν νῦν πῶς κρίνει τὸ ἔργον ὁ μηδὲν πάντα ταῦτα λογιζόμενος ἀρχαιολογίσκος τῆς Ἑλλάγγης, ὅστις διαφέρει ἡμῖν μόνον ὡς ἀντιπρόσωπος κύκλου τινὸς στενοκεφάλων ὅσον καὶ πεφυσιωμένων οὐλεμάδων καὶ Ναρκίσσων τῆς ἀρχαιολογίας διαρκῶς ἀμοιβαδὸν μηδενιζόντων ἢ θαυμαζόντων τὰ ἑαυτῶν πτερόεντα ἔργα, ἅτινα κατὰ σωροὺς καλύπτει τάχιστα ὁ κονιορτὸς τῆς λήθης καὶ οἰκτρᾶς διαψεύσεως.

Ὡς μέτρον πρὸς παραλληλισμὸν καὶ σύγκρισιν τῆς τε ἐξωτερικῆς παραστάσεως καὶ ἐσωτερικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου μου (Masstab der Beurteilung) λαμβάνει τοὺς ἀληθῶς παραδειγματικοὺς ἐγχειριδίους καταλόγους τῶν Μουσείων τοῦ Μονάχου ὑπὸ Furtwängler καὶ τοῦ Βατικανοῦ ὑπὸ τοῦ Amelung. «Ἀνεπαρκεῖς» καὶ «ἀπροσίτους!» εὑρίσκων τοὺς διαφόρους καταλόγους τοῦ Μουσείου ἡμῶν, ἤθελε παρ' ἐμοῦ ξηρὸν «πρόχειρον κατάλογον μετὰ σαφῶν εἰκόνων, περιέχοντα εἰς ὀλίγας λέξεις

τὴν προέλευσιν, τὴν διατήρησιν, τὰ μέτρα, τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν, τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν βιβλιογραφίαν ἑκάστου μνημείου». Ἀλλὰ καὶ ἂν ἠγνόει πάντα τὰ προεκτεθέντα περὶ τοῦ τρόπου καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐργασίας μου, νομίζω, ὅτι τὸ μέγα εἰς 4ον σχῆμα τοῦ βιβλίου, ἡ εἰς λυτὰ φύλλα καὶ πίνακας δημοσίευσις αὐτοῦ, ἡ διαίρεσις ἡ προϋποθέτουσα πρὸς συντέλεσιν τοῦ ἔργου 30 τοὐλάχιστον τόμους μετὰ 3000 πινάκων ἀξίας 3000 δραχμῶν, καθίστα καὶ τυφλῷ δῆλον, ὅτι οὐδεμία σύγκρισις καὶ κρίσις χωρεῖ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ῥηθέντα ἐγχειρίδια καὶ τὸ ἐμὸν ἔργον, οὗτινος ὁ σκοπὸς ἐντελῶς διάφορος καὶ πᾶν ἄλλο ἢ ὑπηρετικὸς τῶν νῦν ὀρέξεων, ἐπιθυμιῶν καὶ ἀναγκῶν τοῦ ἐν Ἑλλάγγῃ σοφοῦ, ὅστις ἐν τῇ εἰδικῇ σοφίᾳ αὐτοῦ βεβαίως θὰ εὕρῃ περιττὰ τὰ πλεῖστα ἐκείνων, ἅτινα ἐγὼ γράφω, ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ εὐρύτερον καὶ οὐχὶ ἐξ εἰδικῶν μόνον ἀρχαιολόγων ἀποτελούμενον κοινόν, καὶ μάλιστα τὸ τῆς πατρίδος μου, εἰς ὃ κυρίως ἀπευθύνομαι. Κατάλογον οἷον αὐτὸς χρειάζεται —ἂν δὲν ἀρκῆται εἰς τοὺς νῦν ὑπάρχοντας καταλόγους τῶν Sybel, Καββαδία, Καστριώτη ἢ Στάη — ἠδύνατο νὰ συντάξῃ αὐτός, ζητῶν καὶ προθύμως λαμβάνων παρὰ τοῦ τέως γενικοῦ ἐφόρου καὶ ἁρμοστοῦ Καββαδία ἐντολήν τε καὶ χρῆμα. Τὸ ἐμὸν ἔργον, ἐνῷ ἄλλως εὑρίσκει τις καὶ πᾶν ὅ,τι ἐν τοῖς ξηροῖς καταλόγοις, ὁ κριτικὸς καθῆκον εἶχε νὰ συγκρίνῃ τὸ πολὺ πρὸς τοὺς καταλόγους τῆς συλλογῆς Σαβούρωφ ὑπὸ τοῦ Furtwängler, τοῦ Cabinet des Médailles ὑπὸ τοῦ Babelon καὶ τοὺς ὁμοίους, ἐν οἷς λεπτομερῶς *μελετᾶται* ἕκαστον μνημεῖον καὶ τὰ τούτῳ σχετιζόμενα. Κατ' ἀκολουθίαν, ὅσην σημασίαν θὰ εἶχον εἰρωνεῖαι αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀπροσδιονύσου πολυσελίδων μυθολογικῶν θεωριῶν ἐν τῷ Corpus τῶν ἐπιγραφῶν ἀπευθυνόμεναι κατὰ τῶν ἔργων τούτων, τόσην ἔχουσι γραφόμεναι, ὡς ἐγράφησαν, περὶ τοῦ ἐμοῦ μετὰ περισσοῦ μάλιστα καὶ περιττεύοντος χλευασμοῦ.

Τοιοῦτον λοιπὸν ὀνάριον ἀντὶ πηγάσου ἱππεύσας καὶ τὸν πίθον τῆς ἑαυτοῦ σοφίας φορτώσας ἐπ' αὐτοῦ, ἐξεστράτευσεν ὡς μαινόμενος κατὰ τοῦ πτωχοῦ βιβλίου μου καὶ δὴ κατὰ τρόπον ἀστειότατον. Μὴ δυνάμενος δὲ νὰ κρύψῃ τὴν προκατάληψιν, τὴν ὀργὴν ἢ τὴν κακοπιστίαν αὐτοῦ, ψέγει τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ, ἐκτρεπόμενος εἰς χλευασμούς, σίλλους καὶ ψεύδη, ἀνάξια ἐπιστήμονος καὶ μάλιστα γερμανοῦ, ὡς ἐκ τῆς ἑξῆς λεπτομεροῦς ἐξετάσεως πασῶν τῶν μομφῶν αὐτοῦ καταφαίνεται.

Αἱ ἀποφθεγματικαὶ καὶ ἄνευ ἐπιχειρημάτων ἐκφερόμεναι κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο μὲν τῶν μετ' ἔκθεσιν τῶν ἐπιχειρημάτων συμπερασμάτων μου εἶναι schrecklich, ἐκεῖνο δὲ roh, barbarisch, ohne Geschmack, unmöglich, haltlos, Dichtung, unbrauchbar, kleinlich, unermessliche Abgeschmacktheit, Nichts κλ., ἀποδεικνύουσι τὴν κατέχουσαν τὸν γράφοντα ὀργήν, ὅτι ἐταράχθησαν τὰ λιμνάζοντα ἐπιστημονικὰ ὕδατα ἐν οἷς μακαρίως ἐκόαζεν, καὶ ὅτι συνετρίβησαν τὰ εἴδωλα εἰς ἃ ἐπίστευε καὶ τυφλῶς ὑπηρέτει. Εἰς ἐμὲ καὶ πάντα ἀμερόληπτον κριτὴν τοῦ ἔργου μου ἀρκεῖ, νομίζω, ὡς λυδία λίθος πρὸς κρίσιν τοῦ συστήματος, καθ' ὃ ἐργάζομαι, τὸ γεγονὸς ὅτι *πανταχοῦ*, ἔνθα νεώτεραι τῆς ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ δημοσιεύσεως τῶν μελετῶν μου ἀνακαλύψεις προσεκόμισαν τὴν λύσιν προβλήματός τινος ἀρχαιολογικοῦ, ἡ λύσις αὕτη ἐπεκύρωσε πληρέστατα ὅσα ἡμεῖς ὑπεστηρίξαμεν καὶ κατέπεσεν ὡς κεφαλοθραύστης ἐπὶ τῶν σοφῶν, οἷον τὸ τοῦ ἐπικριτοῦ μου, κρανίων τῶν χλευαστῶν. Οὕτω π. χ. ὑπενθυμίζω, ὅτι δεινῶς ἐπὶ ἔτη ἐχλευαζόμην ὑπὸ τοῦ περὶ τὸν Καββαδίαν

ἐμμίσθου συρφετοῦ καὶ ἄλλων ὑπηρετῶν αὐτοῦ, ὡς ὑποστηρίξας καὶ γράψας τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ἐκ Δελφῶν θαυμαστὸς χαλκοῦς ἡνίοχος εἶναι ἀνάθημα τοῦ βασιλέως Ἀρκεσίλλα, μέχρις οὗ ἡ παρὰ τοῦ Washburn κατορθωθεῖσα, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς γνώμης μου, ἀνάγνωσις τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βάθρου, αὐτοὺς μὲν ἐγελοιοποίησεν, ἐμὲ δὲ πληρέστατα ἱκανοποίησεν, *ἀναγκάσασα* τοὺς διασημοτάτους τῶν ἀρχαιολόγων νὰ παραδεχθῶσι τὴν γνώμην μου. Ὁμοίως δεινῶς ἐπὶ ἔτη ἐχλευαζόμην, ὅτε κατὰ πάντων ὑπεστήριζον ὅτι τὸ ναυάγιον τῶν Ἀντικυθήρων οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ παρὰ τὰ Κύθηρα ναυαγῆσαν πλοῖον τοῦ Σύλλα, ὡς ἤθελεν ὁ σφετερισθεὶς τὴν γνώμην τοῦ γηραιοῦ ἠθοποιοῦ Χρυσάφη Καββαδίας, μέχρις οὗ τὸ ὑπὸ τοῦ Ῥὲμ ἀναγνωσθὲν ἐπὶ τοῦ ἀστρολάβου τοῦ ναυαγίου ὄνομα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ μηνὸς Πάχωνος κατέδειξε λαμπρῶς τὸ ἐσφαλμένον τῆς γνώμης, ἣν μόνος ἐγὼ ἐπολέμησα, καὶ ἔφερεν ἡμᾶς, ὡς ὅριον post quem, πρὸς τοὺς χρόνους, οὓς ἐγὼ μόνος ὑπέδειξα. Ὁμοίως ἐχλευάσθην, ὅτε ὑπεστήριξα ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ μου, ὅτι ἡ ἑτέρα τῶν ἐξ Ἐπιδαύρου μετοπῶν δὲν εἰκονίζει τὸν Ἀσκληπιόν, ὡς ἤθελεν ὁ Καββαδίας, ἀλλὰ τὸν Δία. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ἀνακάλυψις τῆς κεφαλῆς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1425 πανομοιοτύπου Ἐπιδαυρίου ἀναγλύφου λαμπρῶς ἐπεβεβαίωσε τὴν γνώμην μου, συναποδεικνύουσα συγχρόνως τὸ μωρὸν τῆς ὑπ' ἐμοῦ πολεμηθείσης ἑρμηνείας τοῦ τελευταίου τούτου ἀναγλύφου ὑπὸ τοῦ Καββαδία. Καὶ οὕτω καθεξῆς εἰς πλείστας περιστάσεις (ἀπαριθμουμένας ἐν τοῖς συμπληρώμασι τῶν περὶ τῶν ἀναγλύφων τόμων τοῦ ἔργου μου), μέχρι τῆς τελευταίας, ὁμοίως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Καββαδιακοῦ ἑσμοῦ χλευασθείσης γνώμης μου, ὅτι τὰ χηνοφόρα παιδία, ὡς καὶ τὰ τούτοις παρόμοια καὶ ἐκ τῶν διαφόρων Ἀσκληπιείων προερχόμεν' ἀγαλμάτια παίδων οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὰ *ῥωπογραφήματα* (genre) τῶν ἀρχαιολόγων, ἀλλ' εἶναι θρησκευτικὰ ἀγαλμάτια, εἰκονίζοντα τὰ μὲν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ Ἰανίσκον, τὰ δὲ αὐτὸν τὸν Ἀσκληπιὸν παῖδα. Διότι καὶ ἡ μελέτη μου αὕτη λαμπρῶς νῦν ἐπεκυρώθη διὰ τῆς ἀνακαλύψεως νομισμάτων, εἰκονιζόντων τῶν μὲν τὸν αὐτὸν χηνοφόρα παῖδα *παρὰ τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ τὴν Ὑγίειαν*, τῶν δὲ παιδίον ὅμοιον τοῖς ἐκ τῶν Ἀσκληπιείων ἀγαλματίοις παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα ἰατρόν, τὸν πατέρα τοῦ Ἀσκληπιοῦ (ἴδε τὸ νῦν ὑπὸ τύπωσιν τεῦχος τῆς Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδος). Ὅταν δ' οὕτω λαμπρῶς ἐπικυροῦνται τὰ συμπεράσματα πάσης ἐν τῷ ἐπικρινομένῳ βιβλίῳ μελέτης μου, νομίζω, ὅτι δύναμαι νὰ περιφρονῶ καὶ οἰκτίρω τοὺς ὡς ὁ κ. L. Curtius χλευάζοντας ἐργασίαν, ἣν μωμήσονται μὲν ἀλλ' οὔ ποτε μιμήσονται!

Ἐν τούτοις, ἂς ἴδωμεν τὰ *ἐπιχειρήματα* τοῦ Curtius πανταχοῦ ἐκεῖ ἔνθα ἐτόλμησε νὰ προσθέσῃ τοιαῦτα εἰς τοὺς ὑστερικοὺς καὶ μεγαλοστόμους γενικοὺς χλευασμοὺς αὐτοῦ. Ἰδοὺ αὐτὰ καθ' ἕκαστον!

α΄) «Ὁ Περσεὺς τῶν Ἀντικυθήρων δὲν εἶναι—γράφει—Περσεύς, διότι πρῶτον » ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ αὐτοῦ οὐδὲν ὅπλον δύναται κἂν νὰ εἰσέλθῃ (geht nun ein- » mal keine Waffe), δεύτερον δὲ διότι ὁ Σβορῶνος, ἵνα ἐμβάλῃ ἐν τῇ ἀνοικτῇ δεξιᾷ » τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης, πλάσσει κόρυμβον ἄγνωστον εἰς τοὺς Ἕλληνας, τρίτον » δὲ διότι ὁ Περσεὺς ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης μόνον ἐμβυ- » θίζων τὴν χεῖρα εἰς πᾶσαν τὴν κόμην καὶ κλείων τοὺς δακτύλους (nur in's volle » Haar greifend mit zusammengezogenen Fingern)».

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπιχείρημα εἶναι ἁπλοῦν καὶ ἐν γνώσει γραφὲν ***ψεῦδος*** τοῦ ἐπικριτοῦ, ὅστις διατρίψας ἐν Ἀθήναις γνωρίζει κάλλιστα τὴν διάθεσιν τῆς ἀθίκτου διατηρουμένης χειρός, ἐν ᾗ καὶ ἐγὼ καὶ ὁ ἰχνογράφος μου, συμπληροῦντες τὸ ἔργον πρὸς ἰχνογράφησιν, ἐνεβάλομεν ὁμοίωμα ξύλινον ἅρπης, ἄριστα εἰσερχόμενον εἰς τὴν ἀκριβῶς πρὸς τοῦτο οὕτω πλασθεῖσαν χεῖρα ταύτην, τὴν πρὸς τούτοις διασῴζουσαν καὶ τὸν ἧλον, δι᾽ οὗ καθηλοῦται ἐν αὐτῇ ἡ λεπὶς τῆς γυμνῆς κρατουμένης ἅρπης! Τὸ δεύτερον ἐπιχείρημα *διαψεύδεται* ὑπὸ τεραστίου καὶ πασιγνώστου σειρᾶς κεφαλῶν, μάλιστα ἐπὶ νομισμάτων, τοιοῦτον ἀκριβῶς κόρυμβον κόμης παρουσιαζόντων, ἀδιάφορον ἂν ὁ ἰχνογράφος μου ἀδεξίως ἀπεικόνισεν αὐτόν. Ἄλλως δὲ καὶ αἱ πλεῖσται τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων καὶ διαφόρων ἄλλων μνημείων παραστάσεις τοῦ Περσέως, ὧν οὐκ ὀλίγας ἀπεικόνισα ἐν τῷ ἔργῳ μου, ἀπὸ τοιούτου κρωβύλου εἰκονίζουσι τὸν Περσέα κρατοῦντα τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης. Τὸ δὲ τρίτον τέλος ἐπιχείρημα καταπίπτει πρὸ τῆς τεχνικῆς καὶ ἀνυπερβλήτου ἀνάγκης, εἰς ἣν εὑρέθη ὁ καλλιτέχνης νὰ πλάσῃ ἰδιαιτέρως μὲν τὴν κεφαλήν, ἰδιαιτέρως δὲ τὴν χεῖρα τοῦ ἀγάλματος, οὗ κατ᾽ ἀκολουθίαν οὐδὲν ἄλλο μέσον πρὸς ἔκθεσιν αὐτῆς ὑπελείπετο ἢ ὁ τόσον συνήθης τῇ κεφαλῇ τῆς Μεδούσης κόρυμβος. Παραλείπω δ᾽ ὅτι, ἐνῷ ἐγὼ τὴν ἐμὴν συμπλήρωσιν ὑπεστήριξα διὰ πλήθους μνημείων οὕτως εἰκονιζόντων τὸν Περσέα κρατοῦντα τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης (ἴδε καὶ Bracci, Memorie d'antichi incisori vol. II Tom. III) οἱ τὰ ὀνόματα τοῦ Ἑρμοῦ, Πάριδος, σφαιροβόλου κλπ. ἀντιπροτείναντες ἐπικριταί μου, ***οὐδέν, ἀπολύτως οὐδὲν*** μνημεῖον τοιαύτης στάσεως προσήγαγον πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης αὐτῶν, περὶ Ἑρμοῦ, Πάριδος κλπ. ἀρκεσθέντες μόνον εἰς τὴν ἀνθηρὰν φαντασίαν καὶ τὴν αὐθεντίαν ἑαυτῶν.

β΄) «Ὁ ἐπὶ τοῦ Πίνακος XII,1 δὲν εἶναι μαχητὴς ἀμυνόμενος, ἀλλὰ—ἀποφαί-» νεται ὁ κριτικὸς—***σφαιροβόλος!***».

Ἐνῷ ὅμως αὐτὸς οὐδεμίαν εἰκόνα σφαιροβόλου ἐν τοιαύτῃ στάσει παρουσιάζει, ἐγὼ ἐδημοσίευσα, ἀνευρὼν κατόπιν, *πιστὸν σχεδὸν καὶ ἀρχαῖον ἀντίγραφον τοῦ ἐνλόγῳ ἀγάλματος, ὡς ἀμυνομένου δι᾽ ἀσπίδος καὶ δόρατος ὁπλίτου*, λαμπρῶς καὶ πάλιν ἐπικυροῦσαν τὴν γνώμην μου.[1] Θὰ ἦν ὅμως πολὺ ἐκ μέρους μου ν᾽ ἀπαιτήσω ὅπως ὁ κ. Curtius γνωρίζῃ τὰ τοιαῦτα νομισματόμορφα μνημεῖα. Ἀρκοῦσα αὐτῷ ἡ ἀνθηρὰ φαντασία καὶ τὸ «*αὐτὸς ἔφα*», ἐφόδια ὅμως μηδαμινῆς ἀξίας.

γ΄) «Ἡ μελέτη πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐξ Ἄργους προελεύσεως τῶν Ἀντικυθηραϊ-» κῶν καταλήγει εἰς μηδέν», λέγει ὁ Curtius. Διατί; «*Αὐτὸς ἔφα!*»

Λυποῦμαι ἀληθῶς, ὅτι δὲν ἠδυνήθην νὰ κατέλθω ὡς Δήλιος κολυμβητὴς εἰς τὸ βάθος τοῦ βυθοῦ τῶν Ἀντικυθήρων, ἵν᾽ ἀνεύρω πρὸς χάριν τοῦ κ. Curtius ἐπιγραφικήν τινα μαρτυρίαν τῆς προελεύσεως, ὡς ἐπίσης λυποῦμαι, ὅτι δὲν ἠδυνήθην τοὐλάχιστον νὰ ἐπιβάλω εἰς τὸν πρῴην γενικὸν ἔφορον τῶν ἀρχαιοτήτων νὰ μὴ ἐπιχειρῇ ***μόνον ἐν μέσῳ χειμῶνι*** (!!) τὰς ἐρεύνας (δύναται ὁ κ. Curtius νά μοι ἐξηγήσῃ τὸ διατί;), τῆς εἰς πᾶσαν τρικυμίαν ἐκτεθειμένης ἀξένου ἐκείνης ἀκτῆς, ὡς καὶ νὰ μὴ ἀπορρίπτωνται εἰς τὴν θάλασσαν, ὡς ἄχρηστα, πλῆθος ἀνελκυσθέντων κεράμων καὶ μικρῶν πραγμάτων τοῦ ναυαγήσαντος πλοίου «*μὴ ἐχόντων ἀξίαν*» κατὰ

[1] Τὸ ἐξ Ἀντικυθήρων ἄγαλμα τοῦ ἀμυνομένου (Διεθνὴς Ἐφημ. τῆς Νομ. Ἀρχαιολ. Τόμ. 7 (1904) σελ. 203 κέξ. μετ᾽ εἰκόνος.

τὴν γνώμην τῶν... δυτῶν! Ἂς ἔχῃ ὅμως ὑπομονήν! Ὁ βυθὸς θὰ ἐρευνηθῇ ἐκ νέου καὶ δὴ *ἐπιστημονικῶς*, ἵνα ἀνασυρθῶσι τὰ πολλὰ ἐν αὐτῷ ὑπολειφθέντα χαλκᾶ ἀγάλματα, ὁπότε καὶ θὰ δοθῇ τὸ πρῶτον ἤδη ἐπιστημονικὴ προσοχὴ εἰς πᾶν ἀντικείμενον δυνάμενον νὰ φανερώσῃ τὴν προέλευσιν καὶ χρονολογίαν τοῦ φορτίου. Τότε δὲ θὰ ἴδωμεν καὶ πάλιν ποῖος θὰ γελάσῃ: Ὁ ἐπὶ εὐσυνειδήτων μελετῶν καὶ σωρείας *πραγματικῶν* ἐπιχειρημάτων, οἷα τὰ νομισματικὰ καὶ τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, στηρίζων τὰς γνώμας, ὡς ἐγώ, ἢ αἱ στεῖραι κεφαλαὶ αἱ ἀρκούμεναι νὰ κρίνωσι καὶ ἐπικρίνωσιν ἀπὸ τρίποδος, οὐδὲν ἄλλο ἀντιπροτείνουσαι περὶ τῆς περιφήμου προελεύσεως τοῦ φορτίου.

δ΄) «Τὸ ὑπ' ἀριθ. 3, Πίν. XXVI, ἀνάγλυφον δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς μεταξὺ 490 »καὶ 480 χρόνους, οὐδὲ εἰκονίζει δρομοκήρυκα, κλπ., διότι... stilistisch ἀνήκει, ὡς »ἐκ συγκρίσεως πρὸς τὰς ἀγγειογραφίας ἐξάγεται, εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 510 χρόνους καὶ »διότι ὁ δρομοκήρυξ δὲν ἠδύνατο νὰ τρέχῃ φέρων κράνος κλπ.».

Stilistisch! Οὕτω γράφει εἷς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀγγεῖα καὶ ἀγάλματα καὶ παντοειδῆ μνημεῖα μεταθέτουσι καθ' ἑκάστην stilistisch ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα, μετὰ μείζονος εὐκολίας ἐκείνης, μεθ' ἧς ἕλλην βουλευτὴς μετέθετεν ἄλλοτε χωροφύλακα ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν! Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὡς ἄριστον κριτήριον τεχνοτροπικῆς παραβολῆς ἐθεώρησα μόνον τὰ βεβαίας χρονολογίας ἀττικὰ νομίσματα, ἅτινα καὶ ἐπιβάλλουσι τὴν χρονολογικὴν κατάταξιν τοῦ μνημείου, ἣν παρεδέχθην Τὰ λοιπὰ εἶναι δι' ἐμὲ ἔδαφος ὑγρὸν καὶ ὀλισθηρόν, ἐφ' οὗ δὲν τολμῶ, οὐδὲ συνηθίζω νὰ στηρίζω τοὺς πόδας.

«Ὁ δρομοκήρυξ — ὡς γνωστὸν πάντοτε στρατιώτης — δὲν ἔτρεχε φέρων τὸ »κράνος», προσθέτει ὁ κριτικός. Ἀλλ' ἐκ ποίας πηγῆς, ἐρωτῶ, ἐδιδάχθη τοῦτο καὶ πῶς ἄλλως ἢ διὰ τοῦ κράνους ἠδύνατο ὁ καλλιτέχνης νὰ δηλώσῃ τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα τοῦ δρομέως καὶ νὰ διακρίνῃ αὐτὸν ἀμέσως καὶ εὐχερῶς ἀπὸ παντὸς κοινοῦ δρομέως ἢ ἀπὸ τῶν ὁπλιτοδρόμων, ὧν ἀπαραίτητον χαρακτηριστικὸν ἡ ἀσπίς; Τὸ μυστικὸν τοῦτο αὐτὸς καὶ μόνος γνωρίζει.

ε΄) «Τὸ ἀνάγλυφον Πίν. XXVI, 82 δὲν εἰκονίζει δύο Παλλάδια, ἀλλὰ δύο »Ἀθηνᾶς. «Kawadias bleibt im Recht», κλπ.

Εἰς τοῦτο ὁμολογῶ, ὅτι δὲν τολμῶ ν' ἀντείπω τι τῷ κ. Κουρτίῳ. Πρόκειται περὶ γνώμης τοῦ Herr General καὶ ὁ κριτικός μου ἠδύνατο νὰ πάθῃ συγκοπὴν καρδίας, ἂν συζητῶν πρὸς αὐτὸν ἀντέλεγον τῷ ἐπὶ πάσης Ἑλλάδος καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς Σάμου σὺν τῷ Κοπάσῃ πασσᾷ σατραπεύσαντι ἐφέντῃ, οὗ κυρίως χάριν, ὡς μανθάνω, τόσον σκαιῶς χλευάζομαι νῦν ὑπὸ τοῦ Ἐρλαγγίου σοφοῦ. Ἀφῄρεσα τοσάκις ἐν τῷ ἐπικρινομένῳ τούτῳ βιβλίῳ μου τὴν λεοντῆν καὶ κατέδειξα τοσάκις τὴν κλασσικὴν ἀμάθειαν τοῦ γελοίου ἐπιστημονικῶς εἰδώλου τούτου, οὔτινος οὐδείς ποτε Κούρτιος ἐτόλμησε νὰ ψέξῃ γνώμην, ὥστε θὰ ἦν πλέον ἀνόσιον νὰ κτυπῶ ἐπὶ πτώματος, ὅπερ καὶ ἄλλως νῦν «*μοῖρ' ἐδάμασε θεῶν καὶ σχέτλια ἔργα*». Schwamm drüber.

ϛ΄) Τὸ μέγα Ἐλευσινιακὸν ἀνάγλυφον! Ἐδῶ ἡ εἰρωνεία καὶ ὀργὴ τοῦ κριτικοῦ ἀπέπτυσε πάντα χαλινόν. Εἴς νομισματικὸς ν' ἀντείπῃ εἰς τὴν γνώμην ὅλου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ κόσμου; οἷα ἀσέβεια καὶ θράσος! «Toren, die wir alle waren!» κτλ.

Ἔχει καλῶς. Ἀλλὰ ποῖα, παρακαλῶ, τὰ *ἐπιχειρήματα*, δι' ὧν ὁ συλλογράφος ἐπικριτής ἀποκρούει τὴν νέαν ἑρμηνείαν μου; Ἰδοὺ αὐτά.

1ον «Ἡ παράδοσις γνωρίζει μόνον τὴν χρυσῆν κόμην τοῦ Νίσου, ἥτις βεβαίως »θὰ ἐφύτρωσεν εἰς αὐτὸν αὐτομάτως (es wird ihm wohl gewachsen sein). »Παρὰ τῷ Σβορώνῳ τὸ πρῶτον ἡ Περσεφόνη δίδει (verleiht) τῷ Νίσῳ ἓν μόνον »πλόκιον. Εἴμεθα δὲ τόσον κακεντρεχεῖς, ὥστε νὰ ἐρωτήσωμεν τὸν Σβορῶνον, πῶς »αὕτη πράττει τοῦτο. Ῥάπτει τὸ πλόκιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς; οὕτω σχεδὸν φαίνεται».

Ἀλλ' ὦ ἄνθρωπε! ἔθηκα ὑπὸ τὴν ῥῖνά σου ὁλογράφως τὸν ἐντελῶς ὅμοιον καὶ παράλληλον μῦθον, καθ' ὃν ὁ Ποσειδῶν ἐποίησεν ἀθάνατον τὸν ἔγγονον αὐτοῦ Πτερέλαον «*ἐν τῇ κεφαλῇ χρυσῆν ἐνθεὶς τρίχα*», ἣν κατόπιν ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ «***ἐξείλετο***», ὡς κατόπιν «***ἔτεμεν***» ἡ Σκύλλα τὴν κόμην τοῦ πατρὸς αὐτῆς Νίσου, ἵν' ἀμφότεραι καταστήσωσι πάλιν θνητοὺς τοὺς πατέρας αὐτῶν. Τὸ *ἐνθέτειν* σημαίνει *φυτρώνειν; ῥάπτειν;* ἢ ἁπλῶς τὴν ἐπὶ ὑπαρχούσης καὶ ηὐξημένης ἤδη κεφαλῆς *ἐμβολήν*; Οὕτως ἑρμηνεύονται τὰ ἑλληνικὰ κείμενα ἐν Ἐρλάγγῃ; Ἀγνοεῖς δὲ ἢ προσποιεῖσαι ὅτι ἀγνοεῖς ὅτι ἄλλος κριτικός, ὁ βεβαίως οὐχὶ διὰ τὴν πρός με εὐμένειαν διακρινόμενος κ. S. Reinach,[1] παραδεχόμενος τὸ ὀρθὸν τῆς ἑρμηνείας μου ταύτης, ἔψεξέ με ὀρθῶς, ὅτι δὲν παρέθηκα πρὸς ἐπιβεβαίωσιν αὐτῆς,—καὶ κυρίως τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ Κόρη εἶναι ἡ ἀμέσως πρὸς τὸ θεῖον δώρημα τῆς χρυσῆς τριχὸς συνδεομένη θεά,—τοὺς ἀληθῶς πολυτίμους στίχους ἐκείνους τῆς Αἰνειάδος τοῦ Οὐεργιλίου, ἐν οἷς βλέπομεν τὴν αὐτὴν ***Κόρην*** ἀποσπῶσαν ἐκ τῆς κεφαλῆς τῆς μὴ θνησκούσης Διδοῦς τὴν χρυσῆν τρίχα, flavum crinem, ἵνα διευκολύνῃ τὸν θάνατον αὐτῆς, ὡς ἀντιθέτως διὰ τῆς ἐνθέσεως τοιαύτης τριχὸς ἢ πλοκίου τριχῶν κατέστησεν ἀθάνατον τὸν Νῖσον; Τὸ φοβερώτερον ὅμως καὶ χαρακτηριστικώτερον τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἐπικριτοῦ μου εἶναι, ὅτι λησμονῶν πρῶτον τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, ἅτινα ἀπεικόνισα (σελ. 113, εἰκόνες 84-86 τῆς ἑλληνικῆς ἐκδόσεως) ὡς εἰκονίζοντα τὸν τρόπον τῆς ὑπὸ τῶν θεῶν *ἐνθέσεως* καὶ *ἀποσπάσεως* τῶν ῥηθέντων χρυσῶν πλοκίων, παραθέτει πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς γνώμης μου ποῖον, νομίζετε, μνημεῖον; Ἐκεῖνο ἀκριβῶς, δι' οὗ λαμπρῶς ἐπιβεβαιοῦται αὕτη!, ἤτοι τὴν δυστυχῶς λησμονηθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ περίφημον ἀγγειογραφίαν, τὴν *πανομοίως* τῷ ἐλευσινιακῷ ἀναγλύφῳ εἰκονίζουσαν τὸν Ἥφαιστον *ἐνθέτοντα* χρυσοῦν πλόκιον, ἔτι καὶ νῦν διακρινόμενον, εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς ὑπ' αὐτοῦ διὰ παντοίων θείων δωρημάτων διακοσμηθείσης Ἀνησιδώρας.[2] Τὸ εἰς τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ χειρουργικὸν σμιλίον σαφῶς δεικνύει πῶς ἤρξατο τῆς ἐνθέσεως, δι' ἐλαφρᾶς χειρουργικῆς ἀμυχῆς, ἧς χάριν κρατεῖ τὴν Ἀνησιδώραν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἀπὸ τῶν ὤμων ἡ ὀπαδὸς τοῦ Ἡφαίστου Ἀθηνᾶ. Ἀφίνω δὲ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ἀνησιδώρα ταυτίζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πρὸς τὴν Δήμητρα, ἤτοι τὴν ἑτέραν τῶν δύω θεῶν τοῦ ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου, ἐν ᾧ βλέπομεν αὐτὰς μεταβιβαζούσας ὅμοιον χρυσοῦν πλόκιον τῷ Νίσῳ. Θὰ ἦν ὅμως πολὺ ν' ἀπαιτήσω παρὰ τοῦ ἐπικριτοῦ, τοῦ περιφρονοῦντος ἐγκαρδίως τὴν Buchweisheit, νὰ γνωρίζῃ τὰ ἀρχαῖα κείμενα

---

[1] Revue Archéol. 1905, σελ. 372. Ἴδε καὶ Revue critique 1898 II, p. 122.

[2] Murray, White vases pl. XIX.—Roscher's Myth. Lex. Bd. XXX. Sp. 1526, fig. 1.

καὶ νὰ μελετᾷ τι περισσότερον τοῦ ξηροῦ κειμένου τοῦ Παυσανίου, ἵν' ἀνεύρῃ τὰς σχετικὰς πηγὰς καὶ ἐννοήσῃ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς ἀγγειογραφίας ταύτης. Ἄλλως δ' εἶμαι βέβαιος, ὅτι καὶ ἂν ἄνω τοῦ «Τριπτολέμου» τοῦ ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου ὑπῆρχεν ἡ ἐπιγραφὴ ΝΙΣΟΣ, θά μοι ἀντέτασσε θαρραλέως καὶ εὐχερῶς ὅτι αὕτη ὀφείλεται wohl «εἰς παραδρομὴν καὶ σφάλμα τοῦ στηλοκόπου». Αὐτὴ γὰρ εἶναι ἡ πασίγνωστος θρασεία μέθοδός των!

Τὸ δὲ συμπέρασμα αὐτοῦ ποῖον; «Es bleibt, wie es war: Kore gibt Triptolemos Ähren, Demeter hat ihm den Kranz aufgesetzt». Δηλαδὴ οὐ μόνον ἐπιμένει εἰς τὴν μωρὰν γνώμην ὅτι πρόκειται περὶ Τριπτολέμου, τὴν ἐν παμπαλαίοις χρόνοις προταθεῖσαν ὑπὸ ἐρασιτέχνου βασισθέντος ἐπὶ μόνης τῆς ἐσφαλμένης ἔκτοτ' ἀποδειχθείσης προϋποθέσεως, ὅτι ὁ ναὸς τοῦ Ἁγ. Ζαχαρίου, ἔνθ' ἀνεκαλύφθη τὸ ἀνάγλυφον, κεῖται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ναοῦ τοῦ Τριπτολέμου, οὐ μόνον λησμονεῖ ὅτι οὐδεμία τῶν χιλίων παραστάσεων τοῦ Τριπτολέμου οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἴχνος ὁμοιότητος παρουσιάζει πρὸς τὸν μελλέφηβον τοῦ ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου, οὐ μόνον δέχεται μετάλλινον στέφανον ἐκεῖ, ἔνθα ἐλλείπουσιν αἱ ἀπαραίτητοι ὀπαὶ τῆς καθηλώσεως, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς αὐτὰς τὰς θεὰς δὲν ἀντιλαμβάνεται τοῦ νῦν ὑπὸ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀρχαιολόγων ἀναγνωρισθέντος καὶ προφανεστάτου γεγονότος, ὅτι Δημήτηρ μὲν εἶναι ἡ μητροπρεπὴς ἀριστερᾷ τοῦ ἀναγλύφου ἱσταμένη θεά, Κόρη δ' ἡ παρθενικὴ θεὰ τοῦ δεξιοῦ αὐτοῦ μέρους. Καὶ ὅμως ὁ μὴ δυνάμενος νὰ διακρίνῃ τηλικαύτην διαφορὰν ἡλικίας κρίνει καὶ ἐπικρίνει μεγαλοστόμως περὶ μειζόνων πραγμάτων! Πτωχοὶ σπουδασταὶ καὶ δυστυχὲς Πανεπιστήμιον τῆς Ἑλλάγγης!

ζ') «Ἂν ἦτο δυνατὸν — προσθέτει — ἡ ἑρμηνεία τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Ἐχέλου »εἶναι ἔτι χειροτέρα. Ἤδη ὁ Kekule von Stradonitz (65 Berl. Winckelmanns-»progr. S. 18) ἀπέκρουσεν αὐτήν».

Λησμονεῖ ὅμως καὶ πάλιν ὁ ἐπικριτής μου νὰ σημειώσῃ τὰ ἑξῆς τρία. Πρῶτον μὲν ὅτι ὁ Kekule «ἀπέκρουσε» τὴν ἑρμηνείαν μου πρὶν ἢ κἂν ἀναγνώσῃ αὐτὴν ὁλόκληρον, καθ' ἃ αὐτὸς οὗτος ὁμολογεῖ (σελ. 17)! Δεύτερον δ' ὅτι ὁ Kekule ἀντιπροέτεινε τὴν *τερατώδη* γνώμην, ὅπως τὸν μὲν νεαρὸν καὶ ἀγένειον Ἔχελον ταυτίσωμεν πρὸς τὸν *Πλούτωνα*, τὴν δ' ἑκουσίως καὶ εὐχαρίστως ἀπαγομένην ὑπ' αὐτοῦ Βασίλην πρὸς τὴν *Περσεφόνην*! Τέλος, τρίτον, λησμονεῖ ὁ ἐπικριτής μου τὸ καθῆκον ὅπερ εἶχε πρὸς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ νὰ μνημονεύσῃ, ὅτι τά τε κατὰ τῆς γνώμης μου καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ἐπιχειρήματα τοῦ Kekule ἀνῃρέθησαν ἀμέσως κατόπιν ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ *Ἀθηνᾷ* τόμ. 20ος (1908) σελ. 347-350, ἔνθα πλὴν ἄλλων δύναταί τις ν' ἀναγνώσῃ καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὅτι ἡ νέα αὕτη ἑρμηνεία τοῦ »Kekule εἶναι ἀπὸ βάσεως ἐσφαλμένη καὶ ἀπαράδεκτος, ἀρκοῦσι, νομίζω, ν' ἀπο-»δείξωσι πλὴν ἄλλων τὰ ἑξῆς δύο. Πρῶτον μὲν ὅτι ῥητὴ μαρτυρία *ἀρχαία* — κατ' »ἀκολουθίαν δύναμιν ἀποδεικτικὴν ἔχουσα μείζονα τῶν συλλογισμῶν καὶ ὑποθέσεων »οἱουδήποτε νεωτέρου σοφοῦ — κατηγορηματικῶς λέγει, ὡς εἴδομεν, ὅτι τὸ »ΕΧΕΛΟΣ ἦτο *ἐπίθετον ἥρωος*, ἥρως δὲ δὲν ἦτο ὁ Πλούτων, ἀλλὰ θεός, θεὸς »μάλιστα, περὶ οὗ οὐδὲν μαρτυρεῖ ὅτι εἶχέ ποτε, ὡς ὁ *ἥρως* Θησεὺς (πρὸς ὃν ἐγὼ »ἐταύτισα τὸν Ἔχελον), ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτοῦ τὸ ἕλος Ἐχελιδῶν τοῦ Φαλήρου,

»ἔνθ' ἀνεκαλύφθη τὸ ἀνάγλυφον. Δεύτερον ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ὁμοίων ἀναγλύ-»φων ὁ ἀπάγων τὴν Βασίλην (Ἔχελος) εἰκονίζεται ὡς ἥρως νεαρώτατος, ἀγένειος »καὶ ἱλαρὸς τὸ πρόσωπον, ἡ δ' ἀπαγομένη εἰκονίζεται ὡς ἑκουσίως καὶ εὐχαρίστως »ἀπαγομένη, ἐνῷ ὁ Πλούτων εἰκονίζεται *πάντοτε* ὡς ὥριμος τὴν ἡλικίαν ἀνὴρ »πωγωνοφόρος, δριμὺς τὴν ὄψιν καὶ βιαίως ἀπάγων τὴν ἄκουσαν καὶ ὀλοφυρομένην »καὶ βοήθειαν κατὰ τοῦ ἀγρίου ἅρπαγος ἐπικαλουμένην Περσεφόνην». Ἀλλὰ τί ταῦτα τῷ κριτικῷ μου; Ἀρκεῖ αὐτῷ ὅτι ὁ Kekule ἄλλως ἔφα. Ὁ Furtwängler ἀπέθανε! ζήτω ὁ Kekule!

η') «Τὴν περὶ τοῦ κρατῆρος Finlay γνώμην τοῦ Σβορώνου ἐξεμηδένισε (hat »in ihr Nichts zerblasen)—λέγει ὁ κριτικός μου—ἡ ἄρτι ἀνακαλυφθεῖσα Ἀθηνᾶ »τοῦ συμπλέγματος τοῦ Μύρωνος».

Eins, zwei, drei! Καὶ ὅμως ἡ Ἀθηνᾶ αὕτη (ἡ *κακῶς* μετὰ δόρατος ἐν τῇ δεξιᾷ, παρὰ τὴν *σαφεστάτην* μαρτυρίαν τῶν νομισμάτων, συμπληρωθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐν Μονάχῳ) οὐδὲν ἄλλο προσκομίζουσα, ὡς καὶ τυφλῷ δῆλον, ἢ τὸ ἕτερον τῶν ἀγαλμάτων τοῦ ἤδη καλῶς γνωστοῦ ἡμῖν ἐκ τῶν νομισμάτων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως συμπλέγματος Ἀθηνᾶς καὶ Μαρσύου, *οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον λίθον προσθέτει ἢ ἀφαιρεῖ* εἰς τὸ ὑπ' ἐμοῦ μελετηθὲν ζήτημα ἂν τὸ ἐν τῇ Ἀκροπόλει σύμπλεγμα ἀνήκει ἢ μὴ εἰς τὸν Μύρωνα!

θ') «Ἡ χρονολόγησις τοῦ μνημείου τῶν Νηρηΐδων ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 386 π. Χ. »ναυμαχίας εἶναι ἀδύνατος τεχνοτροπικῶς (stilistisch!)».

Αὐτὸς καὶ πάλιν ἔφα. Stilistisch . . .! Δυστυχὴς Τεχνοτροπία, κρηπὶς πάσης φλυαρίας, πανάκεια πάσης ἐλλείψεως ἐπιχειρημάτων, πόσοι ἀσκοὶ καὶ πόσαι πομφόλυγες δὲν ἐφούσκωσαν εἰς βάρος σου!

ι') «Τὰ ἀνάγλυφα τῆς Μαντινείας»! Ἀποκαλύφθητε, θνητοί, καὶ παρηγορήθητε, ὡς δύνασθε, οἱ μὴ γνωρίζοντες τὴν γερμανικήν. Τὸν γλαφυρὸν ὕμνον πρὸς τὸ μνημεῖον, τὸν σεμνὸν παιᾶνα τοῦ κριτικοῦ πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὰς κεραυνοβόλους αὐτοῦ ὕβρεις κατ' ἐμοῦ δὲν ἔχω τὸ θάρρος καὶ τὴν ποιητικὴν δύναμιν νὰ μεταφράσω. Ἀκούσατε λοιπὸν τοῦ κριτικοῦ μόνον οἱ μύσται: «Arme griechische Meister-»werke! Edelster Empfindung entsprossen, von Künstlergeist in einem »Gleichmass der Bewegung, in einer Vorsicht der Geste, in einem Sinn »für die Nuance aufgebaut, um die euch noch jeder fühlende schöpferische »Geist beneidete, wie selten wird euch die Gunst des Kenners (π. χ. ἑνὸς »Curtius) zuteil, der vorsichtig bescheiden euch befragt, geistreich euch »wieder zum Leben erweckt, vom grausamen Schicksal Zerstreutes mit »liebender Hand wieder vereinend! Nun seid ihr wieder unter die rohen »Finger eines gelehrten Tapses geraten, dessen Buchweisheit alle anmas-»sende Barbarei seines Auges nicht zu verhüllen vermag!».

Ὦ! τί ὡραῖαι φράσεις! Wie schön und . . . grob! Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν καὶ τὸ πραγματικὸν περιεχόμενον τοῦ ἀσκοῦ. Ἰδοὺ αὐτὸ ἀπὸ τρίποδος ἐκφερόμενον: «Οὐδὲν *βεβαιότερον* τῆς συσχετίσεως τοῦ χωρίου τοῦ Παυσανίου πρὸς τὰς πλάκας »τῆς Μαντινείας, οὐδὲν *σαφέστερον* τοῦ ὅτι μία μόνον καὶ μόνη πλὰξ ἐλλείπει »μετὰ τριῶν μορφῶν, οὐδὲν *πιθανώτερον* τοῦ ὅτι αὗται ἦσαν τρεῖς Μοῦσαι, οὐδὲν

»συμπέρασμα *ἀναγκαιότερον* τοῦ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Μαρσύου καὶ ἐννέα Μουσῶν». Ἂν ὅμως ἀρχίσητε νὰ ἐρωτᾶτε τὸν σοφὸν κριτικὸν *ποῦ* στηρίζει τὰ *βεβαιότερον, σαφέστερον, πιθανώτερον, ἀναγκαιότερον* ταῦτα, εἰς ποίαν π.χ. μυθολογίαν ὑπάρχουσιν *ἐννέα* Μοῦσαι μετὰ μουσικῶν πᾶσαι ὀργάνων ἢ καὶ οὐδενὸς συμβόλου, θ' ἀναγκάσητε αὐτὸν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Καμερουνικὴν ἴσως ἢ τὴν τῆς Ἐρλάγγης μυθολογίαν, ἵνα εὕρῃ στήριγμα διὰ τοὺς πόδας του, διότι ἡ Ἑλληνικὴ δὲν γνωρίζει τοιοῦτόν τι. Ἀλλ' ἀρκετά. Εἰς τὸ ζήτημα τῶν πλακῶν τῆς Μαντινείας ἃς κρατήσῃ ἕκαστος δι' ἑαυτὸν τὰς γνώμας του, μέχρις οὗ νεωτέρα τις εὐτυχὴς ἀνακάλυψις, ἐν Μαντινείᾳ ἢ ἀλλαχοῦ, λύσῃ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο. Τότε θὰ ἴδωμεν καὶ πάλιν τίνος ἡ κεφαλὴ θὰ θραυσθῇ: ἡ ἐμὴ *βάρβαρος* ἤ, ὡς κατὰ κανόνα συμβαίνει, ἐκείνη τῶν τυφλῶν ὅσῳ καὶ γελοίων *εὐγενῶν* χλευαστῶν μου.

Ταῦτα καὶ μόνα εἰσὶ *πάντα* τὰ περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ μέρους τοῦ ἔργου μου *ἐπιχειρήματα* τοῦ κριτικοῦ μου. Ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ τοῦ τυπογραφικοῦ καὶ πραγματικοῦ μέρους τοῦ ἔργου μου *κρίσεις* αὐτοῦ δὲν εἶναι εὐμενέστεραι ἢ δικαιότεραι, διότι ὁ ἄνθρωπος ἀνέλαβε κατ' ἀποκοπὴν νὰ φωνάξῃ ὅτι πάντ' ἀνεξαιρέτως μαῦρα καὶ σκοτεινὰ τὰ ἐν αὐτῷ.

Οὕτως οὐδὲν μὲν δικαιότερον τῆς ὑπ' αὐτοῦ δριμείας κατακρίσεως ἀριθμοῦ τινος ἀσαφῶν πινάκων, ἀλλὰ καὶ οὐδέν, ἐν γνώσει μάλιστα αὐτοῦ, ἀδικώτερον τοῦ ν' ἀπευθύνῃ κατ' ἐμοῦ ἢ τῶν ἐκδοτῶν τὰς κατακρίσεις αὐτοῦ, διότι κάλλιστα γνωρίζει, ὡς διατρίψας ἐν Ἀθήναις, ὅτι οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀσαφεῖς, σκοτεινοὶ καὶ *ἄχρηστοι* καλούμενοι πίνακες εἶναι ἀκριβῶς οἱ περιέχοντες τὰ εἰς σκοτεινοὺς καὶ ἀνηλίους τοίχους τοῦ Μουσείου βαρβάρως ἐντετειχισμένα ἀνάγλυφα, ὧν μάλιστα πολλὰ ἔχουσιν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν κατεστραμμένην τὴν ἐπιφάνειαν, ὥστε οὐδ' ὁ πρὸ τοῦ μνημείου αὐτοῦ ἱστάμενος νὰ διακρίνῃ τί εἰκονίζουσιν ἐν ταῖς λεπτομερείαις. Οὐδ' ἔπρεπε ν' ἀγνοῇ, ὅτι ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν, σκοπὸν ἔχοντι τὴν ἀπεικόνισιν πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀναγλύφων, δὲν ἐπετρέπετο ἡμῖν νὰ παραλίπωμεν τὴν ἀπεικόνισιν οὐδενός, ὅσον δύσκολος ἢ ἀδύνατος καὶ ἂν ἦτο ἡ σαφὴς ἀπόδοσις αὐτοῦ. Ἀλλὰ πῶς θέλετε νὰ τολμήσῃ αὐτὸς νὰ στρέψῃ, ὡς ἔδει, τὰς κατακρίσεις αὐτοῦ κατὰ τοῦ οὕτω βαρβάρως καὶ μωρῶς ἐντειχίσαντος τὰ μνημεῖα Καββαδίου, ἀφ' οὗ ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐφυῶν ἐκείνων ἀνθρώπων, δι' οὓς ὁ παντοκράτωρ πρῴην γενικὸς ἔφορος ἦτο καὶ τοῦ Πάπα μᾶλλον ἀλάνθαστος καὶ τοῦ Βούδα ἱερώτερος; Ἀφίνω δὲ τὸ πασίγνωστον γεγονός, ὅτι ἐπὶ Καββαδίου πᾶς Ἕλλην ἀρχαιολόγος ἀντιφρονῶν αὐτῷ καθ' οἱονδήποτε τρόπον, μάλιστα δ' ἐγώ, ἵνα ἐργασθῇ ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ ἔδει πρῶτον νὰ συντάξῃ τὴν διαθήκην του, ν' ἀποχαιρετίσῃ τὰ τέκνα του καὶ νὰ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῷ ὡπλισμένος ὡς ἀστακός, ἀπαιτῶν ἐν τῇ διὰ τοῦ αἵματος τῶν πατέρων του ἐλευθερωθείσῃ πατρίδι ὅ,τι μετ' ἐδαφιαίων ὑποκλίσεων, πολλάκις δὲ καὶ παρακλήσεων, παρείχετο εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα Herr Doctor.

Οἱ ἐκδόται τοῦ ἔργου μου καὶ ἐγὼ ἓν εἴχομεν καθῆκον πρὸς τοὺς συνδρομητὰς καὶ ἀναγνώστας αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὸ τεχνικὸν μέρος τοῦ ἔργου, νὰ μὴ φεισθῶμεν δαπανῶν καὶ ν' ἀναθέσωμεν τὴν ἐκτύπωσιν τῶν πινάκων εἰς τοὺς ἀρίστους τῶν ἐν Ἀθήναις φωτογράφων καὶ τυπογράφων. Τοῦτο καὶ ἐπράξαμεν, ἐμπιστευθέντες τοὺς μὲν πίνακας τῷ κ. Ῥωμαΐδῃ, τὸ δὲ κείμενον εἰς τοὺς κ.κ. Meissner καὶ Καργα-

δούρην. Ὁ μὲν πρῶτος, παντοῦ ἔνθα δὲν εἶχε νὰ ὑπερνικήσῃ τὰ ἐκ τῆς βαρβάρου ἐντειχίσεως ἀνυπέρβλητα κωλύματα, ἐξετέλεσε καλῶς τὸ ἔργον του, καὶ ἂν ἔτι προέκειτο περὶ ἐφθαρμένων τεμαχίων (ἴδε π. χ. τὴν σειρὰν τῶν τοῦ ὑπὸ τύπωσιν τεύχους πινάκων τῶν ἐν τῇ ἀποθήκῃ ἀτειχίστων εὐτυχῶς τεμαχίων τῶν ἐκ τοῦ Ἀσκληπιείου ἀναγλύφων), οἱ δὲ δεύτεροι ἐξετέλεσαν παραδειγματικῶς ὡραίαν καὶ τελείαν ἐργασίαν, ἧς τοὐλάχιστον ἔδει νὰ μνησθῇ, ἂν ἦτο δίκαιος, ὁ συλλήβδην ψέγων τὴν typographische ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου. Βεβαίως, ἂν εἴχομεν εἰς τὰς Ἀθήνας φωτογράφους διαθέτοντας τὰ πλούσια καὶ τέλεια μέσα τῶν Bruckmann ἢ Alinari, θὰ ἠδυνάμεθα, ἐν μέρει τοὐλάχιστον νὰ ἐξουδετερώσωμεν τὰ κωλύματα τοῦ βαρβάρου ἐντειχισμοῦ τῶν μνημείων ὑπὸ τοῦ Καββαδίου, ἀλλ' ὁ κ. L. Curtius δὲν ἀγνοεῖ ὅτι τοιαύτης ἱκανότητος φωτογράφους δὲν ἔχομεν ἐν Ἀθήναις. Ἄλλως δ' ἡμεῖς δὲν ὑπεσχέθημεν διὰ τὰ δευτερευούσης σημασίας μνημεῖα τὴν δημοσίευσιν τελείων καλλιτεχνικῶν πινάκων, ἀλλὰ πινάκων ὁδηγούντων ἐκείνους, οἵτινες ἤθελον ἐπιληφθῇ τῆς λεπτομεροῦς ἀναζητήσεως ὡρισμένης τάξεως μνημείων.

Ἐννοεῖται δ' ὅτι καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς λεπτομερείαις ζητεῖ διὰ τοῦ φακοῦ ὁ κριτικός μου ν' ἀνακαλύψῃ, ἵνα στεντορείως ψέξῃ οἱανδήποτε ἀτέλειαν ἢ σφάλμα. Οὕτω π. χ. ἐξαιρέσει τῆς μόνης δικαίας αὐτοῦ μομφῆς, ὅτι ἐπί τινων τῶν πρώτων πινάκων τῶν ἀναγλύφων παρελείφθησαν δυστυχῶς (ἕνεκα τῆς τότε εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν πολυμήνου ἀπουσίας μου) οἱ ἀριθμοὶ ἀρκετῶν ἀναγλύφων, ψέγει ὅτι δὲν ἐσημειώθησαν, ὡς ἔδει, τὰ μέτρα τῶν ὑπ' ἀριθ. 7 καὶ 23 δύο ἀναγλύφων. Πάλιν ὅμως ἐν μέρει κακοπίστως, διότι περὶ τοῦ ὑπ' ἀρ. 23 γνωρίζει, ὅτι εἶναι ἐντετειχισμένον εἰς τοιοῦτον ὕψος ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ Μουσείου, ὥστε χρειάζεταί τις πυροσβεστικὴν κλίμακα ἵνα προσεγγίσῃ εἰς αὐτό, κλίμακα ἧς δυστυχῶς στερεῖται οὐ μόνον τὸ Μουσεῖον, ἀλλὰ καὶ ἐγώ, ὁ στερούμενος ἄλλως καὶ τῶν ἀναρριχητικῶν προσόντων Καπανέως. Ἄλλως δὲ προκειμένου περὶ τοιούτου ἀσήμου καὶ προστύχου τέχνης ἔργου δὲν ἤρκει ἡ σημείωσίς μου ὅτι εἶναι *μεγέθους ὑπερφυσικοῦ*; *Καταρᾶται* (flucht) ὁ κριτικός μου ὅτι οἱ πίνακες (ὧν μέσῳ τόσων δυσχερειῶν καὶ ἐμποδίων κατορθοῦται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡ φωτογράφησις) δὲν εἶναι κατατεταγμένοι ἐν ᾗ αὐτὸς θέλει σειρᾷ, οὐδ' ὅτι ἐν ἑκάστῳ φυλλαδίῳ εὕρηνται οἱ τοῦ ἐν αὐτῷ κειμένου, οὕτω δὲ δὲν εὑρίσκει ἀμέσως τὸ ζητούμενον. Λησμονεῖ ὅμως ὅτι πρόκειται περὶ τευχῶν συνεχείας ἔργου, ἐξ ἐκείνων ὧν ἡ χρῆσις εἶναι εὐχερὴς μόνον μετὰ τὴν ἐν τέλει ἑκάστου μέρους δημοσίευσιν τῶν συλλάβων τῶν περιεχομένων. Ἀλλὰ τότε διατί δὲν *καταρᾶται* προκειμένου καὶ περὶ πλήθους τοιούτων ἔργων δημοσιευομένων ἐν τῇ πατρίδι του, ἀλλὰ μεθ' ὑπομονῆς, ὡς ἡμεῖς, ἀναμένει ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὴν δημοσίευσιν τοῦ Register καὶ τῶν λοιπῶν *συλλάβων* αὐτῶν;

Ἀνέμενον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κριτικοῦ μου εὐσυνείδητον ἐπικριτήν, ἐξ οὗ νὰ φωτισθῶ καὶ ὠφεληθῶ, εὗρον δ' ἐν αὐτῷ πεφυσιωμένον χλευαστήν, τυφλούμενον ὑπὸ τῆς ἰδίας οἰήσεως καὶ τῶν ἰδίων καὶ ξένων παθῶν ἐκείνων, ὧν κατέστησεν ἑαυτὸν ἀσυνείδητον ὄργανον. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξωθήσαντες αὐτὸν δὲν θὰ τύχωσιν ὅ,τι κυρίως ἐπεζήτησαν, δηλαδὴ τὴν βλάβην ἢ παρεμπόδισιν τοῦ ἔργου, ὅπερ ἀφῄρεσε τὸν ὕπνον τοῦ κατ' ἀνάγκην ἀπογυμνουμένου ἐν αὐτῷ τῆς λεοντῆς γνωστοῦ Ἕλλη-

νος πάτρωνος αὐτῶν. Τὸ ἔργον θὰ συνεχισθῇ μετὰ τῆς αὐτῆς ψυχραιμίας, ἐπιμελείας καὶ εὐσυνειδησίας. Πᾶς δὲ χρηστὸς ἐπιστήμων καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει ἀνεύρισκεν, ὡς εἶναι φυσικόν, σφάλματα ἢ ἀτελείας ἐν τῷ τοιαύτης ἐκτάσεως καὶ ἐπιβολῆς ἔργῳ μου, δὲν θὰ ἐλησμόνει βεβαίως οὔτε τὴν ἀγαθήν μου πρόθεσιν τοῦ νὰ φανῶ κατὰ δύναμιν χρήσιμος εἴς τε τοὺς συμπατριώτας μου καὶ τοὺς ξένους, οὔτε ὅτι ἐπεχείρουν ἔργον, ὅπερ ἄλλοι εἶχον καθῆκον πρὸ πολλοῦ νὰ ἐκτελέσωσιν, οὔτε ὅτι χάριν αὐτοῦ προσέθηκα ἐμαυτῷ, συντριβομένῳ ὑπὸ τῶν ἄλλων πολυμόχθων ἔργων μου, νέους φοβεροὺς μόχθους, οὔτε ὅτι ἐν τῷ ἔργῳ μου εὑρίσκει τις τοὐλάχιστον πᾶν ὅ,τι πραγματικὸν μάτην ζητεῖ ἀλλαχοῦ περὶ πλήθους μνημείων κτλ. Ὁ κ. Curtius ὅμως, μὴ ἀρκεσθεὶς μηδ᾽ εἰς τὸ κομβολόγιον τῶν ῥηθέντων ἐμπαθῶν χλευασμῶν του, ἐπιστέφει τὸ εὐγενὲς αὐτοῦ ἔργον ἐκτοξεύων κατ᾽ ἐμοῦ καὶ νέον σίλλον ἐκ τῆς φιλολογίας τῆς πατρίδος του: «Es ist nichts fürchterlicher als Einbildungs-»kraft ohne Geschmack». Τοιαύτη κωμικὴ λύσσα βεβαίως θὰ ἔχῃ καὶ ἰδιαίτερόν τινα προσωπικὸν λόγον τρωθείσης, ἐν ἀγνοίᾳ μου, οἰήσεως. Ἀλλ᾽ ὁμολογῶ, ἵνα καθησυχάσω αὐτόν, ὅτι ἐγὼ τοὐλάχιστον οὐδέποτ᾽ ἐσκέφθην νὰ θίξω οἱονδήποτε τῶν ἔργων του, ἅτινα ἀγνοῶ ἢ καὶ ἀναγνώσας ἢ ἀκούσας ἐλησμόνησα ἐντελῶς ἅτε ἀσήμαντα ὄντα. Ὡς ὁ Ποσειδῶν τοῦ Heine ἠδυνάμην νὰ τῷ εἴπω εἰλικρινῶς:

«Fürchte dich nicht Professorchen,
Ich will nicht im g'ringsten gefährden
Dein armes Schiffchen,
Und nicht dein liebes Leben beängst'gen
Mit allzu bedenklichem Schaukeln.
Denn du, Poetlein, hast nie mich erzürnt,
Du hast kein einziges Türmchen verletzt
An Priamos' heiliger Feste,
Kein einziges Härchen hast du versengt
Am Aug' meines Sohns Polyphemos,
Und dich hat niemals ratend beschützt
Die Göttin der Klugheit, Pallas Athene».

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 23 Ἀπριλίου (5 Μαΐου) 1910.

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

GOLDMÜNZEN VON M. ANTONIUS, OCTAVIA UND ANTYLLUS

ΤΟ "ΩΡΑΙΟΝ ΑΙΝΙΓΜΑ„

ΤΗΣ ΕΚ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΗΣ

*(La Fanciulla d'Anzio)**

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Ὁ μέγας διεθνὴς δημοσιογραφικός, ἀρχαιολογικὸς καὶ καλλιτεχνικὸς πάταγος, ὃν προὐκάλεσε κατὰ τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον πρᾶξις τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, ἀγορασάσης ἀντὶ ἡμίσεος σχεδὸν ἑκατομμυρίου δραχμῶν ἄγαλμα ἑλληνικῆς τέχνης πρωτότυπον, εὑρεθὲν τυχαίως ἐν Ἀντίῳ τῆς Ἰταλίας, ἔφθασεν, ὡς πάντες γνωρίζετε, καὶ μέχρις ἡμῶν. Αἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν κέντρων μετέδοσαν τῷ Ἑλληνικῷ κοινῷ, μετ' ἐκφράσεων ὑπάτου θαυμασμοῦ, τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγάλματος, τὴν παράδοξον ἱστορίαν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ καὶ τάς, ὡς πάντοτε σχεδόν, πρὸς ἀλλήλας συγκρουομένας γνώμας τῶν μεγίστων συγχρόνων ἡμῖν ἀρχαιολόγων, εἰς ἓν καὶ μόνον κατορθωσάντων νὰ συμφωνήσωσιν, ὅτι δηλαδὴ πρόκειται, ὡς διετύπωσεν ὁ μέγας γερμανὸς ἀρχαιολόγος Furtwängler, περὶ «*τελείου ἀριστουργήματος τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης τοῦ Γ'' ἢ Δ' π. Χ. αἰῶνος, οὗ ἡ χάρις καὶ ἡ καλλονὴ ἀνώτεραι ἐκείνων παντὸς ἄλλου ἀγάλματος τῶν Μουσείων τῆς Ἰταλίας*».[1] Πάντα ταῦτα, πρὸς δὲ τούτοις τὸ γεγονός, ὅτι παρ'

---

* Μελέτη ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἑταιρείᾳ τῶν Ἀθηνῶν τὴν 19 καὶ 20 Μαΐου (1-2 Ἰουνίου) 1910 ὑπὸ Ἰωάν. Ν. Σβορώνου, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἰσοβίου τακτικοῦ ἑταίρου τῆς Ἑταιρείας.

[1] Παρὰ Mariani σ. 209 (42), 3 καὶ κατωτέρω ἐν Ο σελ. 1 κέξ.: Der Eindruck, den ich vor ihr empfing war ein ungeheurer; ich war einfach hingerissen, bezaubert von dem Reize dieser Mädchenfigur, die da dem erstaunten Auge in der verschlossenen Villa entgegentrat. Ὁμοίως ὁ πρῶτος ἀναγνωρίσας τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀγάλματος Δῳ Pollak καλεῖ αὐτό: eine der edelsten Schoepfungen des griechischen Genius. Ὁ Klein (Τ): eins der feingestimmten grössten Meisterwerke der antiken Plastik.—Ὁ Amelung (Θ): Keine Worte können die Freude schildern, die man vor dieser in höchster Vollkommenheit strahlenden Arbeit empfindet, in der sich feiner Takt und vornehmer Geschmack ungetrübt vom Wirbel bis zur Zehe äussert.—Λεπτομερέστερον ἐκφράζει τὸν θαυμασμὸν αὐτοῦ ὁ Löwy (Κ, 87) διὰ τῶν ἑξῆς τόσον ὡραίων ὅσον καὶ ὀρθῶν φράσεων: Eppure, in questa figura alita una poesia che magicamente attrae lo sguardo, ne emana un fascino a cui pochissime altre opere si possono adeguare. Dove cominciare? Dalla modellatura sentitissimamente delicata dei piedi, della spalla

ὅλας τὰς μελέτας, ἐρεύνας καὶ προσπαθείας λεγεῶνος σοφῶν πάντων τῶν ἐθνῶν, τὸ ἄγαλμα τοῦτο παραμένει μέχρι τοῦ νῦν, ὡς λέγουσιν, «ὡραῖον αἴνιγμα» καὶ «πλῆρες μυστηρίου», ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ ποιήσαντος αὐτό, πάντως μεγάλου καλλιτέχνου, ὡς πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν σχολὴν εἰς ἣν οὗτος ἀνήκει, ὡς πρὸς τὸ ὄνομα καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ εἰκονιζομένου προσώπου καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ μάλιστα τὸ γένος αὐτοῦ—διότι παραδόξως καὶ ὡς πρὸς τοῦτο διῃρέθησαν αἱ γνῶμαι τῶν σοφῶν, μὴ δυναμένων κἂν νὰ συμφωνήσωσιν ἂν νεᾶνις ἢ νεανίσκος ὁ εἰκονιζόμενος! — πάντα, λέγω, ταῦτα εὐλόγως ἐκίνησαν μεγάλως τὴν περιεργίαν τοῦ εἴπερ τι καὶ ἄλλο μεγάλως διαφερομένου περὶ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης Ἑλληνικοῦ κοινοῦ, εἶναι δὲ πλέον ἢ ἀρκετά, νομίζω, ὅπως δικαιολογήσωσι καὶ τὸν Ἕλληνα ἀρχαιολόγον τὸν καλοῦντα ὑμᾶς σήμερον ἐνταῦθα, ἵνα ἐκθέσῃ μετ' ἀκριβείας μείζονος τῆς τῶν ἐφημερίδων, τὴν παράδοξον ἱστορίαν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἀγάλματος, τὴν ἔκτοτε τύχην καὶ τὴν σύνοψιν τῶν περὶ αὐτοῦ συζητήσεων καὶ ἀντιγνωμιῶν.

Στερούμενος τοῦ ζηλωτοῦ δωρήματος τοῦ εὐγλώττως καὶ κομψῶς ῥητορεύειν πρὸ κοινοῦ ἐκλεκτοῦ, οἷον τὸ ὑμέτερον, δὲν θὰ ἐτόλμων βεβαίως νὰ πράξω τοῦτο σήμερον, ἂν δὲν εἶχον νὰ προσθέσω κἀγὼ νέον τι καί, ὡς νομίζω, σπουδαῖον εἰς τὴν περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἀριστουργήματος διεθνῆ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Τὸ νέον δὲ τοῦτο εἶναι τὸ φῶς ἐκεῖνο, ὅπερ συχνάκις προσκομίζει εἰς τὰς τοιαύτης φύσεως ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας ἡ νομισματικὴ ἐπιστήμη, ἡ συχνότερον παντὸς ἄλλου ἀρχαιολογικοῦ κλάδου, διὰ μόνης τῆς προσαγωγῆς θετικῆς μαρτυρίας σμικροῦ τινος νομίσματος, λύσασα τὰ μέγιστα καὶ μᾶλλον σκοτεινὰ καὶ ἀμφισβητούμενα τῶν ἀρχαιολογικῶν προβλημάτων, καὶ ὅμως ἡ μόνη ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἰς ἣν παραδόξως οὐδεὶς τῶν βιβλιοθήκην[1] ὅλην συγγραψάντων σοφῶν ἐσκέφθη ν' ἀναδράμῃ.

---

del viso? Dall' incesso indicibilmente dolce e solenne, dall panneggiamento nel quale tutte le grazie convengono? Quel motivo del lembo sollevato, di cui nessuna generazione, nessuna moda si stanca, tanto sono infinite le sue variazioni, qui sfoggia ogni suo effetto: lo scoprimento del piede; l'alternarsi dei lati interno ed esterno; il molle peso delle pieghe pendenti e pesanti che si sovrappongono e si staccano con trasparenti sbattimenti; gli orli che senza guarnizione o moltiplicità di stoffe, con i soli contorni leggermente increspati, perpetuano, pur sospesi, al nostro occhio il loro movimento ondeggiante. E quanta freschezza nella superficie rigata che tanto bene si addice all'età giovanile. Il vestito vive—e questa parola in cui tante volte l'ignoranza dei problemi d'arte si nasconde, qui singolaramente si applica in somma lode dell' opera intera. O non pure che la figura continui il passo, non par di sorprendere il palpito leggero del respiro, non sono per alzarsi di palpebre abbassate? Ma più ditutto ciò ci colpisce ed affascina l'espressione dell' anima, l'espressione di pia devozione mirabilmente unita ad ingenuità e candidezza.

[1] Βιβλιογραφια: Ὅσα τῶν κάτω δημοσιευμάτων στεροῦνται ἀστερίσκου, δὲν γνωρίζω ἐξ ἰδίας ἀναγνώσεως, ἀλλ' ἐκ τῶν περιλήψεων τοῦ κ. Mariani, Fregni καὶ ἄλλων. Ἐκεῖνα δὲ ὧν τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως σημειοῦται διὰ κεφαλαίων γραμμάτων εἶναι τὰ κυριώτερα τῶν δημοσιευμάτων. Παραπέμπω δ' εἰς ταῦτα σημειῶν τὸ γράμμα τῆς ἀναγραφῆς.

* Α.— **P. Rosa**: *Notizie d. Scav.* 1879 σελ. 16, 116 Πίν. Ι.

* Β.— **S. Reinach,** Répertoire de la statuaire, Τόμ. ΙΙ (1897) 660, 4.

* Γ.— W. KLEIN, Praxitelische Studien (Leipzig 1899) ΙΙ: Über eine Frauenstatue in Antium, σελ. 39-56.

* Δ.— **W. Amelung**: *Berliner philolog. Wochenschrift* 1900 σελ. 626-627.

I

Τὸ ἐν λόγῳ ἄγαλμα δὲν εἶναι νέα τις ἀνακάλυψις, οὐδὲ κἂν εὕρημα τῆς σκαπάνης τῶν ἀρχαιολόγων, ἀλλ' ἀνέλπιστον δώρημα τῆς Τύχης. Πρὸ τριάκοντα καὶ δύο ὅλων ἐτῶν (1878), κατὰ χειμερινήν τινα νύκτα τοῦ Δεκεμβρίου, ἡ Τυρρηνικὴ θάλασσα κλυδωνιζομένη ὑπὸ Λιβυκῆς θυέλλης, ἔπληττε μετὰ φοβερᾶς μανίας τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἀντίου τῆς Ἰταλίας, ὑποσκάπτουσα καὶ μειατοπίζουσα τὰ κρημνισθέντα ἐρείπια τοῦ ἐκεῖ, παρὰ τὸ Arco Muto, ἐπιθαλασσίου θερινοῦ ἀνακτόρου τοῦ Νέρωνος. Ἐκ τοῦ ἐκτοπισμοῦ δὲ τούτου ἐπῆλθε νέα κατάπτωσις τῶν ὑπερκειμένων ἐρειπίων, ἀποκαλύψασα μέγαν, πρὸς τὴν θάλασσαν βλέποντα, τοῖχον αἰθούσης τοῦ ἀνακτόρου, μετὰ κογχῶν (*νυμφῶν*), ἐκ μιᾶς τῶν ὁποίων ἐκρημνίσθη αἴφνης, ἀπὸ τῆς ἐκ πλίνθων ῥωμαϊκῆς βάσεως ἐφ' ἧς ἵστατο, τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγάλματος ἡμῶν, τοῦ νῦν περιφήμου ὑπὸ τὰ γενικὰ ὀνόματα «ἡ Κόρη» «Das Mädchen», «La Giovinetta», «La Fanciulla», «La Verginetta», «L'Ancella», «La Vierge», κλπ. τοῦ Ἀντίου. (Εἰκόνας τοῦ τόπου τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἀγάλματος ἴδε ἐν Ε, σελ. 186 εἰκ. 109. Κ, σελ. 85, καὶ ΗΗ, εἰκ. 1-5).

---

* Ε.— W. ALTMANN, Das Mädchen von Antium: *Jahreshefte d. oest. arch. Instit.* Τόμ. IV (1903) σελ. 186-200, Πίναξ VII.

* Ζ.— **S. Reinach,** Répertoire de la statuaire, Τόμ. III (1904) 193, 6.

* Η.— **J. de Ridder:** *Revue des Études Grecques*, 1905 σελ. 119.

* Θ.— W. AMELUNG, Statue eines Mädchens: Brunn-Bruckmann, Denkmäler II (1905) ἀρ. 583-584.

* Ι. — **A. Furtwängler:** *Sitzungsber. d. bayr. Acad.* 1906 σελ. 388, σημ. 1.

* Κ.— E. LÖWY, La statua di Anzio: *Emporium* (Bergamo 1907), Τόμ. XXVI ἀρ. 152, 1 Αὐγούστου, σελ. 87-101 μετὰ πλείστων ὡραίων εἰκόνων.

* Λ.— **S. Reinach:** *Revue Archéologique*, 1907 II, p. 349.

* Μ.— ALESS. DELLA SETTA, La statua di porto d'Anzio: *Bulletino d'Arte* (Roma 1907), Τόμ. I, τεῦχ. 5, Μάϊος σελ. 19-23 μετὰ τεσσάρων ὡραίων πινάκων.

* Μα —**F. P[ellati],** La statua Aldobrandini in Anzio: *Nuova Antologia*, 16 Μαΐου 1907, σελ. 367-369.

* Ν. — **Luigi Bistolfi:** *Giornale d'Italia*, 17 Μαΐου 1907, ἀριθ. 137.

Ξ.— **?** **:** *Chron. Arts.* 1907, σελ. 174.

* Ο.— A. FURTWÄNGLER, Das Mädchen von Antium: *Münchener Jahrbuch* 1907 II Halbjahrsband, σελ. 1-11 μετὰ 4 πινάκων.

* Π.— **W. Amelung:** *Ausonia* III (1909) σελ. 133.

Ρ.— **Sartorio:** *La parola degli artisti*, 22 Μαΐου 1909.

* Σ.— **L. Pollak,** Das Mädchen von Anzio: *Cicerone* I (München 1909, Ὀκτώβρ.) σελ. 635.

* Τ.— W. KLEIN, Zum «Mädchen v. Antium»: *Kunstwart* XXIII, 5 (München 1909 Δεκέμβριος) σελ. 356-358 μετὰ δύο πινάκων.

Υ.— **Lanciani,** Wandering in the Roman Campagna 1909 σελ. 333 κέξ.

* Φ.— **S. Reinach:** *Revue Archéologique*, XIX, 1909, σελ. 472.

* Χ.— ***Α. Σ. Ἀρβανιτόπουλλος,*** Ἡ κόρη τοῦ Ἄντσιο εἶναι ἡ Πράξιλλα τοῦ Λυσίππου; *Παναθήναια* (Ἀθῆναι 1909 ἀρ. 218 Ὀκτώβριος) σελ. 58-59 (ἴδε καὶ ἐν σελ. 48 εἰκ.).

* Ψ.— ***Γ. Σωτηριάδης,*** Ἡ κόρη τοῦ Ἀντίου, *αὐτόθι* σελ. 122-123.

Ω.— ***Χ. Α. Ἠλιόπουλος:*** *Πινακοθήκη* (Ἀθῆναι 1910, 15 Νοεμβρ. σελ. 171).

Οἱ πρῶτοι ἰδόντες αὐτό, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, ἦσαν ἁλιεῖς τῆς ἐρημικῆς ἐκείνης ἀκτῆς, ἀποκρύψαντες ἀμέσως τὸ μετὰ τῆς κεφαλῆς ἄνω τμῆμα τοῦ ἀγάλματος, ὅπερ ὅμως μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις καὶ ἀμοιβὴν ἀπέδοσαν τῷ νομίμῳ κτήτορι αὐτοῦ principe Aldobrandini, Don Ludovico Chizi di Sarsina, εἷς ὃν ἀνῆκεν ὁ χῶρος τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἀγάλματος. Ὁ πρίγκιψ μετήνεγκε πάντα τὰ τεμάχια καὶ συναρμόσας ἀνέστησε τὸ ἄγαλμα ἐπὶ τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ βάσεως ἐν τῇ ἐν Ἀντίῳ ἐπαύλει αὐτοῦ, καὶ δὴ τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῷ κήπῳ, κατόπιν δ' ἐν αἰθούσῃ αὐτοῦ. Αἱ πρῶται περὶ τῆς ἀνακαλύψεως εἰδήσεις ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Notizie d. scavi τὸν Ἰανουάριον καὶ Ἀπρίλιον τοῦ ἑπομένου ἔτους ὑπὸ τοῦ ἐπιτοπίως σπεύσαντος ἐφόρου τῶν ἀνασκαφῶν κ. Pietro Rosa. Δυστυχῶς ἡ ἀτυχὴς καὶ κακῶς ληφθεῖσα καὶ δημοσιευθεῖσα τότε μικρὰ φωτογραφία τοῦ ἀγάλματος καὶ ἡ δυσμενὴς γνώμη περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου, ἣν ἐσχημάτισεν ὁ ἀρχαιολόγος οὗτος, περιγράψας αὐτὸ ὡς δευτερευούσης καὶ τοπικῆς μόνον ἀξίας ἔργον τῶν πρώτων χρόνων τῶν Ἀντωνίνων, ἐγένοντο ἀφορμὴ ὅπως οὐδεὶς προσέξῃ εἰς αὐτό, οὕτω δὲ λησμονηθῇ ἐντελῶς ἐπὶ εἴκοσιν ὅλα ἔτη, ἤτοι μέχρι τοῦ 1898, κεκλεισμένον ὡς *Πεντάμορφή* τις τῶν παραμυθίων τοῦ λαοῦ μας εἰς τὸ καὶ ἄλλως δυσπρόσιτον ἀνάκτορον ἐκεῖνο τοῦ Ἀντίου. Τότε ὅμως οἱ γερμανοὶ ἀρχαιολόγοι Pollak καὶ Klein ὁδηγηθέντες ἐκ φωτογραφίας, ἣν ἐπεδείκνυεν ἀρχαιοκάπηλος τῆς Ῥώμης διαπραγματευόμενος τὴν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πώλησιν τοῦ ἀγάλματος, ἀνεγνώ-

---

ΑΑ.— **Mario Martinozzi:** *Panaro*, 15 Δεκεμβρ. 1909 ἀρ. 343.

* ΒΒ.— [D. COMPARETTI], La «Fanciulla d'Anzio» è Cassandra (colloquio con Dom. Comparetti): *Il Marzocco* (Φλωρεντία) 19 Δεκεμβρ. XIV, ἀρ. 51.

* ΓΓ.— **Arturo Calza,** La Fanciulla d'Anzio è Cassandra?: *Giornale d'Italia* (Ῥώμη 22 Δεκεμβρίου 1909).

* ΔΔ.— **E. Löwy,** Sulla «Fanciulla d'Anzio»: *Giornale d'Italia*, 23 Δεκεμβρίου 1909.

ΕΕ.— **Attilio Simonetti:** *Tribuna* (Ῥώμη) 24 Δεκεμβρίου 1909.

* ΖΖ.— **[G. Vitelli] Mafio Mafii,** Dai papyri d'Egitto alla Fanciulla di Anzio (Συνδιάλεξις μετὰ τοῦ Gierolamo Vitelli ἐν Φλωρεντίᾳ τῇ 22 Δεκεμ.): *Tribuna*, 26 Δεκεμ. 1909.

* ΗΗ.—LUCIO MARIANI, La Giovinetta di Anzio: *Bulletino della comm. arch. comunale* φυλλαδ. III-IV (1909) σελ. 167-211, Πίν. VIII-XI.

* ΘΘ.— **Furtwängler** καὶ **M. Bieber,** παρὰ τῷ Mariani ἔ. ἀ. σ. 204 (40) 3. καὶ σ. 206 (42) 3.

* ΙΙ. — **M. Collignon,** La statue de jeune fille de Porto d'Anzio: *La Revue de l'Art anc. et mod.* 1909 p. 451 - 454.

* ΚΚ.—**S. Reinach** La statue d'Antium: *Revue Archéol.* Τόμ. XX (1910) σελ. 174-175.

* ΛΛ.— » La Vierge d'Antium: *Gazette des Baux Arts*, 1910 1e semestre, σελ. 84-88.

ΜΜ.— **Eugenia Sellers-Strong,** *Times* (Λονδῖνον) 1 Ἰανουαρίου 1910.

* ΝΝ.— **[D. Comparetti] M. M(afii),** Comparetti e Cassandra (L'ellenista difende la sua interpretazione della statua di Anzio): *Tribuna* 6 Ἰανουαρίου 1910.

ΞΞ.— **Ugo Ogetti:** *Corriere della Sera* (Μιλᾶνον) 6 Ἰανουαρίου 1910.

* ΟΟ.— P. HARTWIG, Das Mädchen von Anzio — ein Knabe?: *Die Woche* (Βερολῖνον) τόμ. XII, φυλλάδ. 3, 15 Ἰανουαρίου 1910 σελ. 85-87 (μετὰ διπλῆς εἰκόνος).

* ΠΠ.— D. COMPARETTI, La statua d'Anzio: *Bulletino d'Arte* IV, 2, Φεβρ. 1910, σ. 41-48.

* ΡΡ.—**[Lanciani]:** *Temps* Παρισίων 10 Μαρτίου 1910.

* ΣΣ.— **G. Fregni,** La Fanciulla d'Anzio. Modena 1910 σελ. 1-35, Πίναξ εἷς.

* ΤΤ.— **P. Gauckler,** La «prêtresse» d'Anzio?: *Comptes rendus de l'Acad. d. Inscr. et Belles-Lettres*, 1910 Janvier - Février p. 40-48.

ρισαν—μεταβάντος ἐπὶ τόπου τοῦ Pollak—τὸ μέγεθος τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτοῦ σπουδαιότητος.[1]

Ἀμέσως δὲ τότε ὁ ἕτερος ἐξ αὐτῶν, ὁ γνωστὸς διὰ τὰς περὶ Πραξιτέλους δημοσιεύσεις αὐτοῦ γερμανὸς καθηγητὴς ἀρχαιολόγος W. Klein, ἐδημοσίευσε καλὴν τοῦ ἔργου εἰκόνα μετὰ λεπτομεροῦς τεχνοτροπικῆς μελέτης, ἥτις δικαίως ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἡ πρώτη ἀληθὴς ἀποκάλυψις τῆς ἀξίας τοῦ ἀριστουργήματος καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ μεταβληθῇ τὸ Ἄντιον εἰς τόπον προσκυνήματος πλήθους ἀρχαιολόγων καὶ καλλιτεχνῶν. Τὸ μέγα δὲ διαφέρον πάντων ἐπηύξησαν ἔτι μᾶλλον αἱ μετὰ ἔτη τινὰ γραφεῖσαι θαυμάσιαι περὶ τοῦ ἔργου μελέται τῶν δοκιμωτάτων γερμανῶν ἀρχαιολόγων Altmann (E) καὶ Amelung (Θ). Τοῦ δὲ πολλοῦ κοινοῦ τὸ διαφέρον ὑπὲρ τοῦ ἀγάλματος προὐκάλεσε καὶ ἐξῆψε τὸ πρῶτον ἡ τὸν Μάϊον τοῦ 1907 διάλεξις ἄλλου ἀρίστου γερμανοῦ ἀρχαιολόγου, τοῦ Löwy (K), ἐν τῇ Διεθνεῖ Καλλιτεχνικῇ Ἑταιρείᾳ τῆς Ῥώμης.

Συγχρόνως δ' ἡ καθ' ἡμέραν αὐξομένη διεθνὴς φήμη τοῦ κειμηλίου, ηὔξανεν ἁλματικῶς καὶ τὰς ἐμπορικὰς ἀξιώσεις τοῦ κτήτορος τοῦ ἀγάλματος, ὅπερ διαφυγὸν ὡς ἐκ θαύματος τὸν κίνδυνον τῆς ἐξαγωγῆς ἐκ τῆς Ἰταλίας, ὅτε ἀκόμη ἡ τιμὴ αὐτοῦ δὲν εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἔπακρον,[2] προὐκάλεσεν ἐπανειλημμένως τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, ἀφ' ὅτου μάλιστα Ἀμερικανίς τις προσήνεγκεν ἥμισυ ἑκατομμύριον πρὸς ἀγορὰν αὐτοῦ. Μετὰ πολλὰς περιπετείας, μεγίστην προκαλεσάσας συγκίνησιν καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ ἕνεκα δικαστικῆς ἔριδος ἔμεινε τὸ ἄγαλμα κλειστὸν καὶ ἀπρόσιτον εἴς τιν' ἀποθήκην, ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις προέβη τῇ 9 Ὀκτωβρίου 1909 εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ ἀγάλματος ἀντὶ τοῦ κολοσσιαίου ποσοῦ τῶν 450,000 ἰταλικῶν λιρῶν, ἤτοι τῆς μεγίστης τιμῆς ἧς ἔτυχε μέχρι τοῦδε ἀρχαῖον ἄγαλμα, ἥτις ὅμως ἠδύνατο νὰ εἶναι καὶ διπλασία, ἂν τὸ ἄγαλμα ἐλευθέρως ἐπωλεῖτο. Ὅτε δὲ μετὰ δύο μῆνας τὸ ἄγαλμα παραδοθὲν ἐπισήμως τῇ 10 Ὀκτωβρ. 1909 διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας κ. Rava, τὸν Γενικὸν ἔφορον τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Ricci καὶ τὸν Διευθυν-

---

[1] Ἰδοὺ πῶς διηγεῖται τὴν ἱστορικὴν ταύτην ἀνακάλυψιν τῆς σπουδαιότητος τοῦ λησμονηθέντος ἀγάλματος ὁ κ. Pollak (Σ) σελ. 635: Es war im März 1898, als dem Unterzeichneten bei einem römischen Antiquare unter vielen Photographien auch die jener Statue ohne nähere Angabe in die Hände fiel. Gerade damals befand sich mein Lehrer Professor Klein in Rom und hatte kurz vorher sein Buch über Praxiteles publiziert. In meiner Freude über die herrliche Skulptur, dessen Ursprung ich anfangs im Kreise des Praxiteles suchte, brachte ich ihm die Photographie der Statue, ihm ihre Publikation überlassend. . .Nie werde ich den Eindruck vergessen, als ich die Statue selbst zum ersten Male am 7. Juli 1898 in Anzio im halbdunklen Atrium der Villa sah, und wie auf meine Frage, ob nicht noch andere Fragmente der Statue da seien, der *guardiano* der Villa nach längerem Besinnen mich in seine Küche führte, wo er unter der Kommode einen Eierkorb hervorzog, den dichten Staub wegblies und darin zwei Finger der göttlichen Skulptur und ein grosses Fragment des Tellers mit der Löwentatze und der geheimnisvollen Rolle zum Vorschein kamen. In einem solchen Zustande verwahrte man eine der edelsten Schöpfungen des griechischen Genius! Πβλ. καὶ Klein (Γ) σελ. 38 καὶ (Τ) σελ. 356.

[2] Ὁ Hartwig (ΟΟ) λέγει ὅτι γνωρίσας τότε τὸ ἄγαλμα ἤλπιζε ν' ἀγοράσῃ αὐτὸ διὰ τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου τῇ ἀδείᾳ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως.

τὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου τῆς Ῥώμης κ. Paribeni, μετεκομίσθη θριαμβευτικῶς ὑπὸ συνοδείαν καραβινιέρων καὶ ἀρχαιολόγων εἰς Ῥώμην καὶ ἐξετέθη εἰς κοινὴν θέαν ἐν τῇ ὡραίᾳ αὐλῇ τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου τῆς Ῥώμης, τῶν Θερμῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ, συνέρρευσεν ἐκεῖ πᾶσα ἡ Ἰταλία καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν περιηγητῶν. Τότε δ' ἀκριβῶς ἐξέσπασε καὶ ὁ μέγας περὶ τῆς ἀξίας καὶ σημασίας τοῦ ἀγάλματος διεθνὴς πάταγος καὶ νέα βροχὴ δημοσιεύσεων, παρὰ κλητῶν καὶ ἀκλήτων, μέχρι σήμερον ἀνενδότως ἐξακολουθοῦσα, χωρὶς οὐδὲν σχεδὸν τῶν πολλῶν προβλημάτων τὸ παράπαν νὰ λύσῃ.

II

Πρὶν ἀπαριθμήσωμεν τὰς κυριωτέρας τῶν περὶ τοῦ ἀγάλματος γνωμῶν τῶν ἀρχαιολόγων, ἃς ἴδωμεν καὶ περιγράψωμεν συντόμως αὐτὸ τὸ μνημεῖον (***Πίνακες*** III - VI).

Ἡ περικαλλὴς αὕτη κόρη, ὕψους 1,70, (1,82 μετὰ τοῦ ἀρχαίου βάθρου), βαδίζουσα ἠρέμα, βαίνει ἐπὶ τοῦ προτεταμένου ἀριστεροῦ ποδός, ἐνῷ ὁ δεξιὸς ἕπεται, μόλις νῦν καταλείπων τὸ ἔδαφος. Τὸ σύννουν βλέμμα αὐτῆς φέρεται μετ' ἄκρας προσοχῆς ἐπὶ δίσκου, ὃν ὑποβαστάζει τῇ προτεταμένῃ ἀριστερᾷ καὶ ἐφ' οὗ ἡ ὑψουμένη, ἀλλ' ἐν μέρει ἀπολεσθεῖσα νῦν δεξιά, ἐποίει τι οὐχὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ἀκριβῶς καταληπτόν. Τὸ πάγκαλον, ἀνθηρόν, ᾠοειδὲς πρόσωπον αὐτῆς χαρακτηρίζει ἀριστοκρατικὴ λεπτότης καὶ παράδοξόν τι κρᾶμα γλυκείας παρθενικῆς χάριτος μετ' αὐστηρότητος, ἐνεργητικότητος καὶ ἐλλείψεως παντὸς ἴχνους θηλυπρεπείας. Τὰ δύο ἴσα μέρη τῆς εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς κεχωρισμένης κόμης αὐτῆς φέρονται ἀμφότερα ἐκ τῶν ὄπισθεν περὶ τὴν κεφαλὴν ὑπὲρ τὸ μέτωπον, ἔνθα συμπλέκονται εἰς ἕνα δεσμόν, ἐπεξειργασμένα κατὰ τρόπον μεγαλοφυᾶ καὶ ἀπαραδειγμάτιστον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καλλιτεχνίᾳ ὡς πρός τε τὸν τρόπον τῆς ὅλης ἀναδέσεως καὶ τὴν θαυμαστῆς ἀφελείας ἐπεξεργασίαν καὶ διάθεσιν τῶν κατὰ μέρος.

Ὡς κάλυξ ῥόδου προκύπτει τῶν φύλλων, οὕτω μετ' ἄκρας σεμνότητος ἐξέρχονται τὰ γυμνὰ τοῦ παρθενικοῦ σώματος ἐκ τοῦ ἐνδύματος. Οἱ παιδικοὶ καὶ μόλις νῦν ὑποδηλούμενοι μαστοὶ τῆς κόρης ὑπεγείρουσιν ἐλαφρῶς τὸν σεμνῶς ἀποκρύπτοντα αὐτοὺς χιτῶνα· τοὺς γυμνοὺς πόδας αὐτῆς προστατεύουσιν ἁπλούστατα ἰσχυρὰ ὁδοιπορικὰ σάνδαλα, δι' ἁπλῶν καὶ ἰσχυρῶν ἱμάντων προσηρμοσμένα· τὸ δὲ σῶμα αὐτῆς περιβάλλει διπλοῦν ἔνδυμα, καὶ δή, πρῶτον μὲν κατάσαρκος, μαλακὸς ὡς βαμβάκινος, χιτὼν μετὰ βραχειῶν χειρίδων, ὧν ἡ δεξιά, ὀλισθήσασα βραχὺ ἀπὸ τοῦ ὤμου, καταλείπει ἀκάλυπτα αὐτὸν καὶ τὴν βάσιν τοῦ βραχίονος. Ὁ χιτὼν δ' οὗτος, ὑψηλὰ ὑπὸ τὸ στῆθος ἐζωσμένος διὰ ζώνης δεδεμένης εἰς κόμβον ὑπὸ τοὺς μαστούς, εἶναι οὕτω λεπτομερῶς ἐπεξειργασμένος ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου, ὥστε νὰ φαίνηται σαφῶς καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν εἶναι ὑφασμένος.

Ἐπὶ δὲ τοῦ χιτῶνος τούτου φέρει ἱμάτιον καλλιτεχνικώτατα διατεθειμένον. Συνεστραμμένον δηλαδὴ εἰς σχοινοτενῆ ὄγκον καὶ ὁδοιπορικῶς περὶ τὸ σῶμα ἐρριμμένον περιζωννύει τὴν ὀσφὺν καὶ φέρεται ὑπὸ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ὑπὲρ τὸν ἀρι-

στερὸν ὦμον, ἀφ' οὗ κατερχόμενον πρὸς τὰ ἐμπρὸς καλύπτεται ὑπὸ τῆς περιζων νυούσης τὴν ὀσφὺν παχείας σπείρας αὐτοῦ καὶ καταπίπτει μέχρι τῆς κνήμης.

Ὁ πάγκαλος ἀριστερὸς βραχίων προτείνει τὸν ἀριστερὸν πῆχυν, ὑποβαστάζοντα τὸ σπουδαιότερον διὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἀγάλματος μέρος αὐτοῦ, μέγαν περιφερῆ καὶ ἀβαθῆ δίσκον, οὗ σῴζεται κατὰ μέγα μέρος τὸ πρὸς τὸ σῶμα ἥμισυ μέρος, ἀποτελούμενον νῦν ἐκ τριῶν ἀλλήλοις προσηρμοσμένων τεμαχίων (Πίναξ VII, 1). Περιέχει δ' οὗτος τὰ ἑξῆς τρία ἀντικείμενα. Πρῶτον, καὶ δὴ ἐν τῷ μέσῳ, ***κλάδον ἐλαίας*** μετὰ καρποῦ. Δεύτερον, ἀριστερᾷ τῷ θεωμένῳ, ***εἴλημα ὑφάσματος*** *στενοῦ βραχέος καὶ παχέος*, συνεστραμμένου εἰς σχῆμα παπύρου, οὗ ὅμως τὸ ἐλεύθερον, ἐξωτερικὸν ἄκρον, ἡμικυκλίως περατούμενον, ἐξέρχεται τοῦ δίσκου καὶ φέρεται πρὸς τὰ κάτω. Τέλος, τρίτον, εἰς τὸ πρὸς δεξιὰ ἄκρον τοῦ δίσκου εὑρίσκομεν μικρὸν ***πόδα λέοντος*** ἐπὶ βάσεως τεθειμένου καὶ παρ' αὐτὸν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς τὰ ἐντὸς λείψανον βάσεως ***δευτέρου ὁμοίου ποδὸς λέοντος***.

Πλὴν τῶν τῷ δίσκῳ συναφῶν ἀντικειμένων τούτων εὑρέθησαν ἐν τῇ θέσει, ἔνθα κατέπεσε τὸ ἄγαλμα, καὶ τὰ ἑξῆς δύο ἀντικείμενα, προφανῶς ἐν τῷ αὐτῷ δίσκῳ ὑπάρχοντά ποτε. Πρῶτον τὰ δύο ἄκρα μικροῦ ***στεφάνου*** δάφνης (;), ὃν φαίνεται ὅτι ἐκράτει ὑπὲρ τὸν δίσκον ἡ δεξιὰ τῆς κόρης, ὡς καταδεικνύουσι τοῦτο τὰ εἰς τὸν ἕτερον τῶν διασωθέντων δακτύλων αὐτῆς προσηρμοσμένα λείψανα φύλλων (;). Δεύτερον δὲ τεμάχιον ἔχον σχῆμα ***τμήματος ῥάβδου*** ὀφιοειδῶς καμπυλουμένης. Τρίτον τι ἄσημον τεμάχιον φαίνεται ἀνῆκον εἰς τὸ ἀπωλεσθὲν μέρος τοῦ δίσκου (Πίναξ VII, 2-3).

Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἡ κόρη, κλίνουσα ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὸν δίσκον, καθιστᾷ ὁρατὰ τῷ θεατῇ σαφῶς πάντα τὰ ἐπ' αὐτοῦ περιεργότατα καὶ δυσνόητα ἀντικείμενα, δεικνύει καταφανῶς τὴν μεγίστην αὐτῶν σπουδαιότητα καὶ σημασίαν, διὸ καὶ δικαίως πάντες ἐπ' αὐτῶν ἐστήριξαν τὰς ἐρεύνας πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς παρθένου ταύτης.

Ὁ τόσον παραγνωρίσας τὴν καλλιτεχνικὴν τοῦ ἔργου σπουδαιότητα καὶ πρῶτος δημοσιεύσας αὐτὸ ἰταλὸς Rosa (A), περιγράψας τὰ ἐπὶ τοῦ δίσκου ἀντικείμενα ὡς *κλάδον ἐλαίας, εἴλημα περγαμηνῆς χειρογράφου, στέφανον ἐλαίας* καὶ *πόδα ἀγαλματίου λέοντος* ἢ *λεοντόποδος σκεύους*, ἡρμήνευσε τὴν μορφὴν ὡς τοπικήν τινα τοῦ Ἀντίου ***ἀλληγορικὴν μορφήν,*** σχετιζομένην πρὸς τὴν λατρείαν τῆς περιφήμου ***Διπλῆς Τύχης*** (Fortuna Gemina) τοῦ Ἀντίου, δηλαδὴ ὡς νεαρὰν ***ἱερόδουλον*** τοῦ ναοῦ, οὐχὶ ἱέρειαν, ἤτοι ἐξ ἐκείνων αἵτινες ἐβοήθουν διακονοῦσαι τοὺς ἱερεῖς κατὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς τῶν χρησμῶν τοῦ περιφήμου ἐκείνου μαντείου τοῦ Ἀντίου.

Μετ' αὐτὸν ὁ Klein (Γ), ὁ σὺν τῷ Pollak πρῶτος ἀναγνωρίσας ὅτι πρόκειται περὶ ἀληθοῦς κειμηλίου τῆς ἀρίστης Ἑλληνικῆς τέχνης, μὴ δυνηθεὶς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως νὰ προσδιορίσῃ ἀκριβῶς τὴν φύσιν τῶν ἐπὶ τοῦ δίσκου ἀντικειμένων, δὲν ἐτόλμησε νὰ προτείνῃ ἑρμηνείαν τινά, διὸ καὶ περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ ἐξάρῃ μόνον τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν τοῦ ἀγάλματος.

Ὁ ἐν ἔτει 1903 πρῶτος ἐπαξίως τοῦ ἔργου ἀπεικονίσας καὶ καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς νῦν ἐν χρήσει κριτικῆς τελείως σχολιάσας αὐτό, γερμανὸς ἀρχαιολόγος Altmann (E), στηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ στεφάνου δάφνης (;), φυτοῦ κατ' ἐξοχὴν ἱεροῦ τῷ

Ἀπόλλωνι, πρὸς δ' ἐπὶ τοῦ εἰλήματος, ὅπερ ἐπίσης ἐθεώρησεν ὡς εἴλημα περγαμηνῆς, κυρίως δ' ἐπὶ τοῦ ποδὸς τοῦ λέοντος, ὃν ἐθεώρησε λείψανον μικροῦ ἀγαλματίου λέοντος, προέτεινε νὰ σχετίσωμεν τὴν κόρην πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος τῶν Πατάρων τῆς Λυκίας, ἔνθα κατά τινας ἀρχαίας μαρτυρίας ὁ λέων καὶ οἱ ἐπὶ διφθερῶν ἀναγραφόμενοι σιβύλλειοι χρησμοὶ συνεδέοντο πρὸς τὴν λατρείαν καὶ τὸ μαντεῖον αὐτοῦ. Ἀκριβέστερον δὲ φρονεῖ ὅτι πρόκειται περὶ εἰκόνος σεμνῆς παρθένου, ***προμάντιδος ἱερείας τοῦ Ἀπόλλωνος***, εἰσερχομένης ἢ καὶ ἐξερχομένης ἐκ τοῦ μαντείου.

Δύο ἔτη βραδύτερον (1905) ἕτερος διάσημος γερμανὸς ἀρχαιολόγος, ὁ Amelung (Θ), εἰς ὃν ὀφείλομεν τὴν λαμπροτέραν δημοσίευσιν τοῦ ἀγάλματος ἡμῶν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν μνημείων Brunn - Bruckmann, παρετήρησε πρῶτος ὀρθῶς, ὅτι οἱ ἐν τῷ δίσκῳ πόδες τοῦ λέοντος δὲν ἀνήκουσιν εἰς μικρὸν ὁμοίωμα λέοντος, ἀλλ' εἶναι, ὡς δεικνύουσιν αἱ μικραὶ ἰδιαίτεραι βάσεις, ἐφ' ὧν εἷς ἕκαστος εὑρίσκονται, τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν *ἀναθηματικοῦ τρίποδος* ἢ *θυμιατηρίου*. Οὕτω δ' ἀπέκρουσε τὴν ὑπὸ τοῦ Altmann προταθεῖσαν ἑρμηνείαν, ὅτι δηλαδὴ πρόκειται περὶ προμάντιδος ἱερείας τοῦ Ἀπόλλωνος τῶν Πατάρων, ἀφοῦ μάλιστα ἡ Κόρη δὲν φέρει κἄν, ὡς ἔδει, ἱερατικὴν ταινίαν περὶ τὸ μέτωπον, οὐδὲ δύναται διὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ὑπ' αὐτῆς κατάθεσις στεφάνου ἐπὶ τοῦ δίσκου. Κατ' ἀκολουθίαν δ' ὁ Amelung φρονεῖ ὅτι τὸ εἴλημα, ὅπερ καὶ αὐτὸς παραδέχεται ὡς περγαμηνήν, δὲν δύναται νὰ περιέχῃ χρησμούς. Τὸ πᾶν ὅμως, λέγει, ἐξηγεῖται, ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ περγαμηνὴ αὕτη εἶναι ***πάπυρος ποιήματος***, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ φέρουσα αὐτὸν Κόρη θὰ εἶναι αὐτὴ ἡ ***ποιήτρια***, ἥτις νικήσασα ἐν διαγωνισμῷ τινι ἱερῶν ὕμνων, ἢ ὡς ***δαφνηφόρος κορυφαία παρθενικοῦ τινος χοροῦ*** ἐξ ἐκείνων οὓς περιγράφει που ὁ Πίνδαρος,[1] καὶ λαβοῦσα ὡς ἆθλα στέφανον καὶ τρίποδα, προσφέρει ταῦτα νῦν ἐπὶ δίσκου σὺν τῇ περγαμηνῇ τοῖς θεοῖς, ὡς ἀναθήματα εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῇ νίκῃ. Ἀναφέρει δ' ὁ Amelung ὡς σχετικὸν παράδειγμα τοιούτου ἀγάλματος τὴν Ἀργείαν ποιήτριαν Πράξιλλαν, ἣν κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Χριστιανοῦ ῥήτορος Τατιανοῦ (πρὸς Ἕλληνας 52, 113), «*Λύσιππος ἐχαλκούργησε μηδὲν εἰποῦσαν διὰ τῶν ποιημάτων χρήσιμον*».

Ἓν ἔτος ὅμως κατόπιν (1906), ἀμφοτέρας τὰς ἑρμηνείας ταύτας ὁριστικῶς κατέρριψε, δι' ἁπλῆς αὐτοῦ σημειώσεως, ὁ γερμανὸς Furtwängler (Ι), παρατηρήσας ὅτι τὸ ἐπὶ τοῦ δίσκου εἴλημα βεβαίως μὲν δὲν εἶναι περγαμηνὴ ἢ πάπυρος ποιημάτων, ἀλλὰ μᾶλλον (vielmehr) *ταινία θυσιῶν* (Opferbinde). Εἰκάζει δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ πάχους τοῦ ὑφάσματος τοῦ εἰλήματος καὶ κυρίως ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ ἀνεπτυγμένου ἄκρου αὐτοῦ. Οὕτω δὲ κατηγορηματικῶς ἀπεφήνατο τότε ὁ Furtwängler, ὅτι πρόκειται ἁπλούστατα περὶ ***θυούσης*** τινὸς (Die Statue stellt eine einfache **sacrificans** dar). Τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος (1907) ὁ αὐτὸς (Ο), βραχὺ πρὸ τοῦ προώρου θανάτου του, ἀναπτύσσει τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην καὶ δὴ περιγράφει τὸ ἄγαλμα ὡς ***θνητήν τινα ἱέρειαν*** ῥίπτουσαν τῇ δεξιᾷ λιβανωτὸν ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ δίσκῳ θυμιατηρίου. Ἀναγνωρίζων δ' ἐν τῷ ἔργῳ στοιχεῖα Λυσιππείου τεχνοτροπίας ταυτίζει αὐτὸ πρὸς τὴν ***ἐπιθύουσαν*** ἐκείνην, ἣν ὁ Πλίνιος μνημονεύει ὡς

[1] Greenfell-Hunt, Pap. Oxyr. IV. 659.

ἔργον Φάνιός τινος μαθητοῦ τοῦ Λυσίππου (Plin. N. Hist. XXXIV, 80, 66: Phanis Lysippi discipulus [fecit] epithyusan). Καὶ ναὶ μέν, λέγει, ὁ Πλίνιος ὁμιλεῖ ἐνταῦθα περὶ χαλκῶν ἀγαλμάτων, ἀλλὰ δυνατὸν ἐκ λάθους νὰ περιέλαβεν ἐν τῷ καταλόγῳ του καὶ μαρμάρινον ὡς τὸ ἡμέτερον.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος πέμπτος δοκιμώτατος γερμανὸς ἀρχαιολόγος, ὁ E. Löwy (K), μετὰ λεπτομερεστάτην ἐξέτασιν τοῦ σχήματος, τῆς δράσεως καὶ αὐτῆς τῆς ἐκφράσεως τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ ἱερείας, ἀλλὰ περὶ κόρης τινός, τυχαίως κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην δρώσης ἔν τινι ἱεροπραξίᾳ. Τὸ ἐν ἀταξίᾳ ἔνδυμα αὐτῆς δηλοῖ, λέγει, τὴν κοινωνικὴν θέσιν προσώπου τεταπεινωμένου. Εὑρίσκει δ' οὕτως ὅτι πρόκειται περὶ ***θύματος*** ἀθῴου καὶ καθαροῦ, φέροντος ἐπὶ τῶν ἀθῴων ὤμων αὐτοῦ τὸ βάρος μεγάλου ἁμαρτήματος, μεγάλης θλίψεως. Τοιοῦτον δ' εἶναι πάντοτε τὸ ἀγνοοῦν τὴν μέλλουσαν θυσίαν αὐτοῦ σύνηθες θῦμα, καὶ τοιαύτη ἐξελέγετο πάντοτε ἡ παρθένος ἡ προωρισμένη δι' ἀποκαθαρτικῆς ἱεροπραξίας νὰ σώσῃ πόλιν τινὰ ἢ λαόν, καταδιωκομένους ὑπὸ κατάρας τινός, διότι ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς ἀφοσιώσεως λαμβανομένη παρ' ἀθῴου πλάσματος καὶ προσφερομένη ὑπὸ χειρῶν οὕτωσὶ ἁγνῶν ἦτο τὰ μέγιστα προσφιλὴς καὶ εὐπρόσδεκτος τοῖς θεοῖς.

Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην τοῦ Löwy ἐπέρρωσε, καθορίσασα ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον, ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος δημοσιευθεῖσα μελέτη τοῦ ἰταλοῦ ἀρχαιολόγου Della Seta (M), καθ' ἣν ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου διὰ τῶν πτωχῶν σανδάλων καὶ τοῦ ἀτημελήτου τῆς κομμώσεως αὐτῆς, ὁμοιάζει οὐχὶ πρὸς ἱέρειαν, ἀλλὰ πρὸς ***ἱερόδουλον*** ναοῦ καὶ δὴ Ἀπόλλωνος ὡς ἐνδεικνύει ὁ δάφνης στεφάνος. Ἐννοεῖται δ' ὅμως, λέγει, ὅτι τοιαύτην ἱερὰν διακονίαν ἠδύνατο νὰ ἐκτελῇ καὶ παρθένος ἀνήκουσα εἰς εὐγενὲς γένος. (Non una sacerdotessa dignitosa e solenne, ma una svelta assistente dei sacrifici concentrata solo nella propria azione e per nulla curante del suo aspetto esterno.— La fanciulla era nell' atto di deporre sul vassoio o di alzarne una corona di alloro).

Πόσον δὲ κατίσχυσεν ἡ γνώμη αὕτη, ὅτι δηλαδὴ πρόκειται περὶ ἱεροδούλου καὶ οὐχὶ περὶ ἱερείας ἢ ποιητρίας, βλέπομεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δύο ἔτη βραδύτερον αὐτὸς ὁ Amelung (Π) καλεῖ αὐτὴν ἁπλῶς *ἱερόδουλον* (l'ancella di Porto d'Anzio), ἂν καὶ ὁ Klein γράψας ἐκ δευτέρου (T) φρονεῖ πάλιν, ὡς ὁ Furtwängler, ὅτι πρόκειται περὶ ***νεαρᾶς ἱερείας*** προσφερούσης ἐπὶ δίσκου ἀναθήματα τῷ θεῷ αὐτῆς, συγχρόνως δὲ τῇ δεξιᾷ ῥιπτούσης λιβανωτὸν ἐπὶ θυμιατηρίου, εἰς ὃ ἀνήκουσιν, κατ' αὐτόν, οἱ ἐπὶ τοῦ δίσκου διασωθέντες πόδες λέοντος.

Ἀλλ' αἱ γενικαὶ καὶ ἀνώνυμοι αὗται ἑρμηνεῖαι τῶν διαφόρων ἀρχαιολόγων, ὅτι δηλαδὴ πρόκειται περὶ *ἱερείας, προμάντιδος, ἱεροδούλου, ποιητρίας, θυούσης ἢ ἐπιθυούσης* τινός, ἀρκεταὶ ἴσως διὰ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀρχαιολόγων, δὲν ἔτυχον εὐρυτέρας τινὸς διαδόσεως εἰς μεγαλυτέρους κύκλους, διότι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ ἰταλὸς ἀρχαιολόγος L. Mariani (HH), ἂν καὶ συχνὰ ὁμιλοῦμεν ἐκ συνηθείας περὶ *δισκοβόλων, δορυφόρων, διαδουμένων, ἀποξυομένων* κτλ. χωρὶς νὰ αἰσθανώμεθα πάντοτε τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποκαταστήσωμεν ὡρισμένον τι ὄνομα θεοῦ, ἥρωος ἢ θνητοῦ εἰς τὰ λαϊκὰ ταῦτα ὀνόματα, δὲν ἀρκούμεθα δ'ὅμως νῦν εἰς αὐτὰ καὶ μάλιστα

τὸ πολὺ κοινόν, ὡς ἠρκοῦντο οἱ ἀλεξανδρῖνοι ῥήτορες καὶ οἱ ῥωμαῖοι, ἀλλὰ θέλομεν νὰ γνωρίζωμεν περὶ τίνος ὡρισμένου προσώπου πρόκειται.

Τὸ ὄνομα τῆς Ἀργείας ***ποιητρίας Πραξίλλης,*** ὅπερ, ὡς εἴδομεν, ἐσκέφθη ἤδη ἐν ἔτει 1905 ὁ Amelung (Θ), πρό τινων δὲ μόλις μηνῶν, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς γνώμης ταύτης, προέτεινε καὶ ὁ ἡμέτερος μελετηρὸς ἀρχαιολόγος κ. Ἀρβανιτόπουλλος (Ψ), μικρᾶς ἔτυχεν ὑποδοχῆς, ὡς ἐν τῷ μεταξὺ ἐπικρατησάσης τῆς γνώμης τοῦ Furtwängler, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ποιητρίας, ἀφοῦ οὐχὶ *πάπυρος* ποιημάτων, ἀλλὰ *στέμμα ἱερατικὸν* (Opferbinde) τὸ ἐπὶ τοῦ δίσκου τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου.

Ἔτι μικροτέρας ὑποδοχῆς ἔτυχεν ἡ γνώμη τοῦ Pellati (M^{α}), ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς τῶν ***Θεσπιάδων*** τοῦ Πραξιτέλους ἢ Κλεομένους, γνώμη ἣν ὁ Furtwängler ἐχαρακτήρισεν ὡς «οὐ μόνον ἀβάσιμον, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα διαφόρων λόγων ἐντελῶς ἐσφαλμένην καὶ ἀδύνατον».

Ἀντίθετον ὅμως τύχην ἔσχεν ἡ πρώτη ἀληθῶς γενναία καὶ εὐρύτατα διαδοθεῖσα ἑρμηνεία, ἣν κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους προέτεινε, μετ' ἄκρας περὶ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῆς πεποιθήσεως, ὁ γεραρὸς σοφὸς καὶ ἄριστος τῶν Ἑλληνιστῶν τῆς Ἰταλίας D. Comparetti (AA, MM καὶ OO), καλέσας τὸ ἄγαλμα ***Κασσάνδραν,*** δηλαδὴ τὴν πασίγνωστον ὑστερογενῆ θυγατέρα τοῦ Πριάμου καὶ ἱέρειαν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ὀργισθεὶς κατ' αὐτῆς, ὡς μὴ ὑποκυψάσης εἰς τὸν ἔρωτα αὐτοῦ, κατέστησε μὲν αὐτὴν διάσημον μάντιν, ἀλλὰ καὶ κατηράσθη νὰ μὴ πιστεύωνται αἱ προφητεῖαι αὐτῆς[1]. Λεία τῶν Ἑλλήνων γενομένη ἡ Κασσάνδρα μετὰ τὴν ἅλωσιν καὶ καταστροφὴν τῆς πατρίδος αὐτῆς Τρῳάδος, ἀποσπᾶται ἀνοσίως ἀπὸ τοῦ βωμοῦ εἰς ὃν κατέφυγε καὶ βιάζεται ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ ὑπὸ τοῦ ἀσεβεστάτου Αἴαντος τοῦ Ὀϊλέως, ὅστις ἐκεραυνώθη διὰ τοῦτο κατόπιν ὑπὸ τῶν θεῶν ἐν μέσῳ πελάγει. Δούλη ἀπάγεται ἔπειτα εἰς Μυκήνας, ἔνθα μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος πίπτει θῦμα τῆς μοιχαλίδος Κλυταιμήστρας. Οἱ μεγάλοι Ἕλληνες τραγικοὶ Αἰσχύλος καὶ Εὐριπίδης, παραλαβόντες ἐκ τοῦ ἔπους τὴν τραγικωτάτην ταύτην μορφὴν τῆς δυστυχεστάτης Κασσάνδρας, περιέγραψαν ἀμφότεροι διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων τὴν ἄφατον πικρίαν τῆς ἀτυχοῦς ταύτης κόρης τοῦ Πριάμου, ὅτε μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου ἀπογυμνοῦσα ἑαυτὴν τῶν ἀνωφελῶν στεμμάτων τῆς ἱερωσύνης, ἤτοι τοῦ σκήπτρου καὶ τῆς χρηστηρίας ἐσθῆτος, ἀπορρίπτει ταῦτα μετ' ὀργῆς ἀποδίδουσα τῷ σκληρῷ ἐραστῇ καὶ θεῷ αὐτῆς Ἀπόλλωνι. Ἐν τῷ *Ἀγαμέμνονι* τοῦ Αἰσχύλου[2] καὶ μάλιστα ἐν ταῖς *Τρωϊάσι* τοῦ Εὐριπίδου,[3] ὁ Comparetti εὗρε δύο

[1] Τριφιοδ. Ἅλ. Ἰλ. 417 : *τὴν γὰρ Ἀπόλλων ἀμφότερον μάντιν τ' ἀγαθὴν καὶ ἄπιστον ἔθηκεν.*

[2] Στίχ. 1264 κέξ. : ΚΑΣΣ. *τί δῆτ' ἐμαυτῆς καταγέλωτ' ἔχω τάδε,*
καὶ σκῆπτρα καὶ μαντεῖα περὶ δέρῃ στέφη;
σφὲ μὲν πρὸ μοίρας τῆς ἐμῆς διαφθερῶ.
ἴτ' ἐς φθόρον πεσόντ', ἐγὼ δ' ἅμ' ἕψομαι·
ἄλλην τιν' ἄτης ἀντ' ἐμοῦ πλουτίζετε·
ἰδοὺ δ' Ἀπόλλων αὐτὸς ἐκδύων ἐμὲ
χρηστηρίαν ἐσθῆτ' κτλ.

[4] Στίχ. 451 κέξ. : ΚΑΣΣ. *ὦ στέφη τοῦ φιλτάτου μοι θεῶν, ἀγάλματ' εὔια,*
χαίρετ'. ἐκλέλοιφ' ἑορτάς, αἷς πάροιθ' ἠγαλλόμην.
ἴτ' ἀπ' ἐμοῦ χρωτὸς σπαραγμοῖς, ὡς ἔτ' οὖσ' ἁγνὴ χρόα
δῶ θοαῖς αὔραις φέρεσθαί σοι τάδ', ὦ μαντεῖ' ἄναξ.

παράλληλα χωρία, προσαρμοζόμενα, κατ' αὐτόν, θαυμασίως εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀγάλματος ἡμῶν ἐκφραζομένην σκέψιν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ μετ' ἀκραδάντου πεποιθήσεως ἐπὶ τὸ ὀρθὸν αὐτῆς προταθεῖσα καὶ τόσον ἀγαθὴν ἐντύπωσιν ἐν ἀρχῇ προξενήσασα ἑρμηνεία αὕτη τοῦ σοφωτάτου τῶν ἰταλῶν φιλολόγων δὲν ἠδυνήθη, ὅσον θερμῶς καὶ ἂν ὑπερημύνθη αὐτῆς κατόπιν ὁ κράτιστος σοφός, ν' ἀντιστῇ εἰς τὸν κριτικὸν ἔλεγχον, εἰς ὃν ὑπεβλήθη ὑπό τε τῶν ἀρχαιολόγων καὶ καλλιτεχνῶν Calza (ΓΓ),[1] Löwy (ΔΔ), Vitelli (ZZ), Mariani (HH) καὶ ἄλλων. Ὁ τελευταῖος, συνοψίζων τὰ ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια καθ' ὧν προσκρούει ἡ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἔκφρασιν καὶ δρᾶσιν τοῦ ἀγάλματος ἑρμηνεία αὕτη τοῦ Comparetti, γράφει τὰ ἑξῆς πάνυ ὀρθά: «Πρὸ παντὸς ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου δὲν δύναται νὰ εἶναι ἡ ὡραία θυγάτηρ τοῦ Πριάμου, ἥτις ἐπὶ μακρὰ ἔτη διαφυλάξασα αὐστηρῶς καὶ ἐν πικρίᾳ τὴν παρθενίαν, ὑπέστη τὴν ἀπαρηγόρη-

[1] Δὲν δύναμαι ν' ἀντιστῶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ παραθέσω καὶ τοὺς ὡραίους καὶ πλήρεις δυνάμεως λόγους ἐκείνους, δι' ὧν ὁ κ. A. Calza (ΓΓ) ἀπέκρουσε τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Comparetti. Ἀφ' οὗ διὰ μακρῶν ἔδωκεν ἡμῖν περιγραφὴν τῆς γνωστῆς φυσικῶς λίαν τεταραγμένης εἰκόνος τῆς δυστυχεστάτης Κασσάνδρας ὁ κ. Calza ἐπιλέγει τὰ ἑξῆς ἐν τοῖς πλείστοις ὀρθά: Ora la «Statua d'Anzio» rappresenta una molto giovine fanciulla, dal portamento tranquillo, dall'occhio calmo e sereno, dal viso e dal gesto serio e composto, dalle carni fresche e pienotte, dalle vesti elegantemente trascurate, ma non affatto disordinate; e nella quale nulla, assolutamente nulla, rivela la spaventosa tempesta morale e fisica (si ricordi anche la violenza fattale da Aiace) che s'era abbattuta sulla sventuratissima figlia del Re troiano, da lunghi anni condannata a questa efferata tortura: di prevedere la rovina sua e dei suoi cari e della patria e di non poter in alcun modo stornare l'atroce imminente suo fato. Se pure l'artista avesse voluto rappresentare Cassandra in istato e abito di schiava, e mentre gettava le insegne di Apollo, ben altra sarebbe stata la figura che doveva balzare dal marmo!; nè le insegne del Nume sarebbero state accuratamente disposte sul vassoio nè la benda (si noti) sarebbe stata deligentamente arrotolata. Non sarebbe certo mancato il modo ad un così perfetto artista di rappresentare la concitazione dell' animo con cui la disperata sacerdotessa si strappava di dosso l'infula sacra: nè egli avrebbe dimenticato che, sia pure caduta in condizione servile, egli effigiava l'amata da un Nume e la figlia di un Re. Ora dov'è in questa bella ragazza, dai lineamenti resi con divina arte ma senza alcuna speciale e voluta nobiltà, dov'è la profetessa e l'amante del Nume? Chi vi potrebbe riconoscere l'altezza sociale e morale della figlia di Priamo e di Ecuba?

No, illustre professore Comparetti: in quei limpidi occhi non è mai passata una visione di sangue e di strage: quelle pure forme non han conosciuto la violenza brutale: quella breve fronte, in cui nessuna ruga ha scavato un solco, non ha mai accolto la conscienza d'un orrendo destino: quella fresca bocca leggermente sensuale ha mormorato ben altre parole che quelle dei vaticinî di morte!

E se, caduta anche questa ipotesi, la strana fanciulla marmorea che così stranamente le onde del Tirreno hanno ridata alla luce dopo due millennî, resterà ancora per gli archeologi un mistero, nessun innamorato della Bellezza se ne dorrà. Ben si duole, forse, che, in nome della scienza, a questa purissima manifestazione dell'arte ellenica si voglia quasi usar violenza per constringerla a dire il suo segreto, e a rivelar quel mistero, che la circonda di un' ancor più sottile e delicata seduzione.

Meglio, io penso, contentarsi di guardare e di ammirare. Anche Shelley, del resto ha scritto che non bisognerebbe mai cercare di troppo conoscer quello che si ama...

E' vero che Shelley, per fortuna dell'umanità, non fu un archeologo.

τον θλῖψιν τῆς ἀνωφελοῦς αὐτῆς δράσεως ὡς προμάντιδος, ἀπώλεσε δ' ἐν τέλει συγχρόνως τὴν πατρίδα, παρθενίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν αὐτῆς, βιασθεῖσα δὲ καὶ δουλωθεῖσα ἐφαίνετο ὡς ἡ μᾶλλον ἐξηυτελισμένη, ἀπογοητευμένη καὶ περιφρονημένη τῶν αἰχμαλώτων. Οἱ ποιηταὶ περιγράφουσιν αὐτὴν ὡς δυστυχῆ *μαινάδα* (furens: Ennius 1, 39. 85), *μαντιπόλον Βάκχην*: (Εὐρ. Ἑκάβης 121), ἐνῷ ἀντιθέτως ἐκ τῆς γλυκείας καὶ μόλις ἀνθούσης νεότητος μορφῆς τῆς παρθένου τοῦ Ἀντίου ἀποπνέει ἡ ἄγνοια τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας καὶ ἀθλιότητος. Ἡ ταπεινότης τῆς ἐκ τοῦ Ἀντίου Κόρης εἶναι μόνον ἐξωτερική. Ἐκ τοῦ ἀνθηροῦ αὐτῆς προσώπου, ἐκ τοῦ ἐλαφρῶς ὀγκουμένου στόματος αὐτῆς οὐδεμία διαφαίνεται ἐσωτερικὴ συγκίνησις παροῦσα, πολλῷ δὲ μᾶλλον πρὸ μακροῦ χρόνου συμβᾶσα. Αὕτη οὐδὲν ἀπώλεσε τῆς φυσικῆς αὐτῆς ἀφελείας, φαίνεται δ' ὅτι ἡ ἀτάραχος γαλήνη τοῦ προσώπου αὐτῆς ἐπασχολεῖται μόνον ὑπὸ τῆς ὑποχρεωτικῆς νῦν λειτουργίας, ἣν πληροῖ μετὰ φυσικότητος καὶ εἰλικρινοῦς σεβασμοῦ. Πρὸς τούτοις, δικαίως ἤδη παρετηρήθη, ὅτι τὸ ἔνδυμα, ὅπερ τόσον ἀμελῶς φέρει ἡ κόρη αὕτη, δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν δουλείας, ἀλλὰ δεικνύει κατάστασιν τῆς προσωρινῆς ἐκείνης ταπεινότητος, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ περίστασις, παραμένον ἀκατανόητον ὡς σύνηθες ἔνδυμα παρθένου τόσον ἀνθηρᾶς καὶ ἀριστοκράτιδος τὸ σῶμα. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τὰ ἐν τῷ δίσκῳ ἀντικείμενα ὄντα διατεθειμένα μετὰ θρησκευτικῆς τάξεως καὶ ἠρεμίας, δὲν εἶναι βεβαίως ἐκεῖνα ἅτινα ἐν στιγμῇ ἀπελπισμοῦ ἀπέρριψεν ἡ Κασσάνδρα». Ταῦτα ὁ Mariani.

Ἀλλ' αἴφνης, τὰς δικαίας ταύτας ἀντιρρήσεις κατὰ τῆς γνώμης τοῦ Comparetti, ὡς καὶ πᾶσαν ἄλλην προταθεῖσαν ὑπὸ οἱουδήποτε ἑρμηνείαν τοῦ ἀγάλματος, ἦλθε ν' ἀνατρέψῃ ὡς κεραυνὸς παράδοξος ἰσχυρισμός, προταθεὶς συγχρόνως ὑπὸ πλειόνων καὶ δὴ οὐχὶ κοινῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ γνωστῶν καὶ ἀξίως τιμωμένων ἀρχαιολόγων καὶ καλλιτεχνῶν, ἰσχυρισμὸς καθ' ὃν τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀντίου δὲν εἰκονίζει κᾶν κόρην, ἀλλὰ ***νεανίσκον*** (ἢ καὶ ***Ἀπόλλωνα!*** ἴδε Mariani σελ. 178, 1). Ἐν τῇ *Tribuna* τῆς Ῥώμης τῇ 24 Δεκεμβρίου 1909 ὁ ἰταλὸς Attilio Simonetti, ἐν τοῖς *Times* τοῦ Λονδίνου τῇ 1 Ἰανουαρίου 1910 ἡ Εὐγενία Sellers-Strong, ὑποδιευθύντρια τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου, ἐν τῷ *Coriere della Sera* τῇ 6 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ Ugo Ogetti, καὶ τέλος ἐν τῇ *Woche* τοῦ Βερολίνου τῇ 15 τοῦ αὐτοῦ ὁ δοκιμώτατος γερμανὸς ἀρχαιολόγος P. Hartwig, ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου δὲν εἶναι κόρη, ἀλλὰ ***νεανίσκος φέρων γυναικεῖα ἐνδύματα*** (camillus). Ἡ κ. Strong μάλιστα προβαίνει ἔτι περαιτέρω, προτείνουσα ν' ἀναγνωρίσωμεν ἐν τῷ ἀγάλματι ἡμῶν ἕνα τῶν ***εὐνούχων*** ἐκείνων νεανίσκων, τῶν ***γάλλων*** καλουμένων καὶ ὡς ἱεροδούλων διακονούντων τῇ λατρείᾳ τῆς Κυβέλης!

Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῆτε, Κυρίαι καὶ Κύριοι, τὴν κατάπληξιν καὶ ἐντύπωσιν ἣν προυξένησε, μάλιστα ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ ἀμέσως πολλοὺς ὀπαδοὺς εὑροῦσα γνώμη αὕτη! *Ἀνὴρ* καὶ μάλιστα *εὐνοῦχος* ἢ ἀντὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου πληρωθεῖσα Κόρη τοῦ Ἀντίου! Ἔ! αὐτὸ πλέον δὲν ὑποφέρεται. Τῶν ἀρχαιολόγων ἡ ἀνεπάρκεια, αἱ ἀντιγνωμίαι, ἡ ἄγνοια, ἡ τυφλότης ἢ ὅπως ἄλλως τὴν ἐχαρακτήρισαν οἱ δημοσιογράφοι, ὑπερβαίνει πᾶν ὅριον! Πλήρης ἐκηρύχθη ἡ *χρεωκοπία* τῆς συγχρόνου ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης! Τὰ σατυρικὰ καὶ γελοιογραφικὰ φύλλα, ἄφθονον εὑρόντα τροφήν, κραιπαλῶσιν εἰς βάρος ἡμῶν τῶν ἀρχαιολόγων. Ἀλλὰ καὶ ὁ

γεραρὸς Comparetti διαμαρτύρεται ἀμέσως ἐν τῇ *Tribuna* (τῆς 6 Ἰανουαρίου) κατὰ τῆς ἀσεβείας τῶν ἀρχαιολόγων[1] μετὰ σφοδρότητος, ἥτις παρ' ὅλον τὸ εὔλογον τῆς ἀγανακτήσεως αὐτοῦ καὶ τὸν πρὸς αὐτὸν ὀφειλόμενον βαθὺν σεβασμὸν προὐκάλεσε τὰ μειδιάματα τοῦ S. Reinach (KK). Ἕτερος δὲ ἰταλὸς ἀρχαιολόγος, ὁ Savignoni, ἐκδικεῖται γράφων (ἐν *Marzocco* 16 Ἰανουαρ. 1910) χαριέστατον λατινικὸν ἐπίγραμμα, ἐν ᾧ πειράζει τὴν Κ^αν Strong, παριστῶν ὅτι ἡ ὡραία αὕτη ἀγγλὶς ἀρχαιολόγος ἠθέλησε νὰ μεταβάλῃ τὸ γένος τῆς ἐκ τοῦ Ἀντίου Κόρης ἐκ ζηλοτυπίας πρὸς τὸ ἄφατον κάλλος τῆς μικρᾶς ἡμῶν συμπατριώτιδος. Ἐνῷ δὲ ὁ S. Reinach (Φ) χλευαστικῶς ψάλλει ἐν τῇ *Revue Archéologique* τὸν στίχον:

Mutavit sexum femina: χαῖρε puer!

ὁ ἀγαθὸς ἰταλὸς φιλίαρχαιος τῆς Μοδένης Fregni (ΣΣ) δεικνύει τὴν πυγμὴν φωνάζων ἐν ἀπελπισμῷ Madre di Dio! Τέλος δὲ καὶ ὁ βουλευτὴς Lanciani (PP) ὁρμᾷ ἐπὶ τὸ βῆμα τῆς Ἰταλικῆς Βουλῆς καὶ δριμύτερος ἕλληνος ἀντιπολιτευομένου βουλευτοῦ ἐπιτίθεται κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, τῆς ἀντὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου ἀγορασάσης ἄγαλμα, οὗτινος ἀγνοεῖται οὐ μόνον ἡ προέλευσις, τὸ ὄνομα, ὁ ποιήσας καλλιτέχνης, ἡ καλλιτεχνικὴ ἀξία κλπ., ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ γένος, ἂν ἀνὴρ ἢ γυνή, καὶ αὐτὴ μάλιστα ἡ πλήρης ἰδιότης τοῦ ἀνδρός, ἀφοῦ καὶ ὡς εὐνοῦχον ἐχαρακτήρισα αὐτόν!

Εὐτυχῶς ἡ θύελλα αὕτη κατηυνάσθη νῦν. Ἡ ἐπακολουθήσασα ψύχραιμος ἐξέτασις τῆς γνώμης ταύτης κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ναὶ μὲν βεβαίως ὑπάρχει ἀνδρικός τις τόνος εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου τοῦ ἀγάλματος, παρατηρηθεὶς ἤδη ἐν ἔτει 1907 ὑπὸ τοῦ Della Setta (M σ. 22), ἀλλ' ὅμως ὁ σχηματισμὸς τῶν λαγόνων, ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου, ὅτε τις θεᾶται τὸ ἄγαλμα ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, ἀφ' ἧς καὶ μόνης, λέγουσιν, ὁ καλλιτέχνης ὑπελόγισεν ἵνα ὁρᾶται αὐτό, ἡ ὑψηλὰ ὑπὸ τοὺς μαστοὺς περίζωσις τοῦ χιτῶνος καὶ πλεῖστα ἄλλα οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην καταλείπουσιν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ θηλυκοῦ γένους τοῦ ἀγάλματος, ἂν καὶ οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ, προσθέτουσιν, ὅτι ὁ κατὰ μέτωπον θεώμενος δύναται κάλλιστα κατ' ἀρχὰς νὰ ἐκλάβῃ αὐτὸ ὡς νεανίσκον καὶ οὐχὶ κόρην.[2]

---

[1] Comparetti (NN): Povera «Fanciulla d'Anzio!» Non contenti di averle dato tutte le interpretazioni possibili, ora vogliono addirittura farla passare per un giovanotto; e, suprema ingiuria, per un giovanotto privo dei suoi attributi virili! Già: perchè i preti galli erano—come dice—erano... afoni. Ma non hanno occhi, per scorgere la delicatezza di quel collo, di quel seno, di quel corpo divino?

... Nella mia vita di studioso, ogni qualvolta che ho creduto di pubblicare una interpretazione ipotetica, ho affacciato l'ipotesi con tutte le riserve dovute. Io sono, anzi, per abitudine, severissimo nello affermare. Sono vecchio; non ho quindi ambizioni da far valere. Eppure nel caso della statua d'Anzio e di Cassandra, sento di «potere» affirmare. Padroni gli archeologi di respingere l'interpretazione Cassandra; ma allora dicano «chi è» quella divina fanciulla! Ancora, termini generici ne sono stati enunciati molti; interpretazioni individuali, nessuna. Finchè si cerca di sveltare la misteriosa figura—che ci conferma per il «tipo», per la sua «azione» e per i «particolari» dell azione la sua identità con Cassandra—cambiandole sesso, o, per meglio dire, neutra lizzandola di sesso come nell'ipotesi del «prete gallo», oh, allora, non si può fare a meno di sorridere!

[2] Mariani ἔ. ἀ. σελ. 177 (17) κέξ.

Τῶν ἐκ τῶν τελευταίων συγγραψάντων μελέτας περὶ τοῦ ἔργου, Mariani (ΗΗ) καὶ Fregni (ΣΣ), ὁ δεύτερος θεωρεῖ αὐτὸ ὡς ***Πυθίαν τινὰ*** ἢ ***Σίβυλλαν,*** ἣν ταυτίζει πρὸς τὴν μαντικῆς φύσεως θεὰν τοῦ Ἀντίου ***Τύχην,*** ὁ δὲ Mariani, ἐξετάζει σαφῶς καὶ ψυχραίμως τὸ ὅλον πρόβλημα, χωρίζων τὰ βέβαια ἀπὸ τῶν ἀβεβαίων ἢ ἐσφαλμένων καὶ ἐξαίρων τοῦτο τὸ μάλιστ᾽ ἀληθές, ὅτι «πρὸ ἡμῶν ἔχομεν ἀσφαλῶς νεαρωτάτην πάγκαλον παρθένον, ἀριστοκρατικοῦ γένους, περιβεβλημένην μὲν ἔνδυμα ἱεροδούλου, δηλαδὴ θεραπαίνης ἱερέως ἢ ἱερείας ναοῦ τινος, πιθανῶς τοῦ Ἀπόλλωνος, φέρουσαν δ᾽ ἐν δίσκῳ τὰ πρὸς ἱεράν τινα τελετὴν ἀπαραίτητα καὶ σπουδαιότατα ἀντικείμενα. Τίς αὕτη, δὲν γνωρίζομεν, λέγει. Ἀλλὰ τὸ ἀσφαλῶς ἀρνητικὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς ὅλης ἐρεύνης δὲν πρέπει, προσθέτει, νὰ ἐκπλήσσῃ ἡμᾶς. Ἡ ἀπογοήτευσις προέρχεται ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ν᾽ ἀνακαλύψωμεν ἐκεῖνο, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον, ἢ ὅπερ εἶναι ἀδύνατον νὰ μάθωμέν ποτε. Πράγματι δέ, πλὴν τῆς πιθανότητος ὅτι καλλιτέχνης τις δυναιὸν νὰ ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ, εἴτε πρὸς διακόσμησιν ναοῦ, εἴτε πρὸς συμμετρικὴν συμπλήρωσιν ἑτέρου παρακειμένου παρίσου ἀγάλματος, μορφὴν ***γυναικὸς ἀνωνύμου*** καὶ γενικῆς τινος ἐννοίας, ἀπησχολημένης εἰς ἱεροπραξίαν ὡρισμένης φύσεως, δυνατὸν νὰ πρόκειται περὶ ***ἀναθηματικοῦ ἀγάλματός*** τινος ποιηθέντος εἰς ἀνάμνησιν διασήμου τινὸς καθαρμοῦ, γενομένου ἐπ᾽ ἀγνώστῳ τινὶ ἡμῖν περιστάσει. Δέον δὲ νὰ σημειώσωμεν, λέγει, ὅτι τὸ ἄγαλμα δὲν ἐξάπτει τόσον τὸ διαφέρον διὰ τὴν παράστασιν τοῦ προσώπου, ὅσον διὰ τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ. Ἡ δρᾶσις εἶναι τὸ ἀληθὲς θέμα τοῦ ἔργου, καὶ οὐχὶ τὸ πρόσωπον. Ἂς ἀρκεσθῶμεν λοιπόν, συμπεραίνει ὁ Mariani, νὰ ὀνομάζωμεν τὸ ἄγαλμα ***περικαθαίρουσαν,*** **Virgo lustrans,** ὡς θὰ ἔπραττεν ὁ Οὐάρων, ὁ Πλίνιος ἢ αἱ Ἑλληνικαὶ αὐτῶν πηγαί».

Ἂς ἐπιτραπῇ ὅμως νῦν εἰς ἐμέ, Κυρίαι καὶ Κύριοι, ν᾽ ἀντιπαρατηρήσω ἀμέσως τῷ σοφῷ φίλῳ κ. Mariani ἐκεῖνο, ὅπερ στερεοτύπως πάντοτ᾽ ἀντιτάσσω πρὸ τῶν τοιούτων συνήθων παρακάμψεων τῶν δυσχερειῶν τῶν ὁμοίας φύσεως ἀρχαιολογικῶν προβλημάτων. Αἱ Ἑλληνικαὶ πηγαὶ τοῦ Οὐάρωνος καὶ Πλινίου ἠρκοῦντο εἰς τὰ γενικὰ ἐκεῖνα ἐπίθετα, διότι ταῦτα ἐχρησιμοποίουν οἱ πρῶτοι μεταχειρισθέντες αὐτὰ ἵνα διὰ τῆς δράσεως τῶν εἰκονιζομένων διακρίνωσι μεταξὺ πλειόνων ἀγαλμάτων τῶν αὐτῶν προσώπων θεῶν, ἡρώων ἢ ἀθλητῶν, ὧν ἐγνώριζον κάλλιστα τὰ εἰδικὰ μυθολογικὰ ἢ ἱστορικὰ ὀνόματα. Τὸ νὰ παρηγορώμεθα δὲ νῦν λέγοντες ὅτι ἡ σπουδαιότης τῶν ἀγαλμάτων ἔγκειται οὐχὶ εἰς τὸ ὄνομα, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν δρᾶσιν καὶ καλλιτεχνικὴν αὐτῶν τελειότητα, οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ὅτι λησμονοῦμεν καὶ πάλιν ὅτι πᾶσα τεχνικὴ ἐκτίμησις εἶναι ἀτελής, ἂν μὴ ματαία, ἐφ᾽ ὅσον δὲν γνωρίζομεν *ἀκριβέστατα* τίνος θεοῦ, ἥρως ἢ θνητοῦ τὴν εἰκόνα, καὶ τί ἀκριβῶς δρῶντος, ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ὁ ἀγαλματοποιός, πρὸς δ᾽ ἐν ποίᾳ ὡρισμένῃ περιστάσει τοῦ βίου τοῦ εἰκονιζομένου ἀναφέρεται ὁ καλλιτέχνης. Τούτων δ᾽ ἕνεκεν ἡμεῖς πρώτιστα θὰ ζητήσωμεν νῦν νὰ εὕρωμεν τὸ ὄνομα τῆς εἰκονιζομένης κόρης καὶ τὴν ὡρισμένην περίστασιν, ἐν ᾗ δρᾷ. Ἐξ αὐτῶν δὲ θέλει ἀμέσως κατόπιν καταφανῆ, νομίζω, πόσον εἶναι εὐχερεστέρα καὶ ἀσφαλεστέρα ἡ εὕρεσις καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ποιήσαντος τὸ ἄγαλμα ἀγαλματοποιοῦ ὡς καὶ τῆς σχολῆς εἰς ἣν ἀνήκει.

III

Δύο προφανῶς εἶναι τὰ αἴτια, ὧν ἕνεκεν ἀπέτυχεν ὁριστικῶς μέχρι τοῦδε ἡ ἔρευνα πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ εἰκονιζομένου προσώπου.

Πρῶτον μὲν ὁ μὴ ἀκριβὴς καθορισμὸς ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἐπὶ τοῦ δίσκου ἀντικειμένων· δεύτερον δὲ τὸ μοναδικὸν τοῦ τύπου τοῦ ἀγάλματος, ἤτοι ἡ ἔλλειψις οἱασδήποτε ἄλλης παραστάσεως τοῦ αὐτοῦ τύπου, γνωστοῦ δὲ μυθολογικοῦ ἢ ἱστορικοῦ ὀνόματος, ἥτις βεβαίως θὰ καθωδήγει ἡμᾶς πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

Τῶν ἐν τῷ δίσκῳ ἀντικειμένων βεβαίας φύσεως εἶναι ὁ μόνος κλάδος ἐλαίας. Τὸ παπυρόμορφον εἴλημα βεβαίως δὲν εἶναι πάπυρος, ὡς πρῶτος ὀρθῶς ἀνεγνώρισεν ὁ Furtwängler.[1] Τὸ ὡς βελούδου πάχος αὐτοῦ ἀντιτίθεται σαφῶς πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπὶ ὀπτικῆς ἀπάτης (Sehfehler) στηριχθεῖσαν ἐξήγησιν τὴν δικαίως ὑπὸ πάντων ἔκτοτ' ἐγκαταλειφθεῖσαν.[2] Ἀλλὰ καὶ ἡ νέα ἐξήγησις τοῦ Furtwängler, ὅτι πρόκειται περὶ ταινίας θυσιῶν (Opferbinde), εἶναι, κατ' ἐμέ, νέα ὀπτικὴ ἀπάτη! Τοῦτο *σαφέστατα δεικνύουσιν αὐτὰ τὰ ἀληθεῖς ταινίας θυσιῶν εἰκονίζοντα μνημεῖα εἰς ἃ*

[1] (I) σελ. 388, 1 καὶ ἐν Ο σελ. 2 κέξ.: Allein hier spielte ein Sehfehler eine verhägnisvolle Rolle, der schon von dem ersten Berichterstatter P. Rosa herrührt und von Klein, Altmann und Amelung ruhig übernommen wurde. Das Mädchen trägt auf der linken Hand eine Schüssel; auf dieser liegt eine Rolle; diese haben jene Gelehrte einfach als eine «Pergamentrolle» bezeichnet; sie dachten dabei wohl an eine Papyrusrolle, denn mit einer Pergamentrolle hat jene auf der Schüssel überhaupt keine Ähnlichkeit. Aber es ist auch keine Papyrusrolle; es ist auch gar nicht darüber zu streiten, was es ist, es ist ganz einfach zu konstatieren. Jene Bezeichnung war nichts als ein Fehler; wer die Denkmäler kennt, weiss, dass die Rolle auf der Schüssel, wie alle Einzelheiten ihrer Form beweissen [!] nichts anderes ist als eine gerollte Wollbinde, wie sie im Kultus ganz gewöhnlich war und häufig auf sakralen Darstellungen erscheint. Diese Binde gehört zu dem übrigen Kultgeräte, das sich auf der Opferschüssel befindet, die das Mädchen trägt.

[2] T. Birt, Die Buchrolle in der Kunst. Leipzig 1907 σελ. 126: Dies hält Altmann für eine Pergamentrolle, die auf das Orakelspenden Bezug hat. Warum nicht viel mehr für eine Papyrusrolle? Darstellungen von Pergamentrollen dieses Formats kenne ich nicht. Doch möchte ich lieber im Hinblick auf ihre Kleinheit an eine Wollbinde denken, die zum Apparat der Priesterin sehr wohl passen würde.—Löwy (K σελ. 93): il rotolo sul vassoio non è pergamena, ma lana, come indica il contorno tondeggiante dell' estremità svolta e la floscia morbidezza della superficie.—Della Seta (M σελ. 20): una benda sacrificale avvoltolata, ciò che è indicato, oltre che dal taglio rotondo e della concavità della parte estrema svolta, anche dal suo spessore. — Comparetti (AA): un rotolo di stoffa, troppo grosso per essere un papiro.— Mariani (ZZ σελ. 22): una benda o fascia di stoffa spessa e pesante, aliquando rigida, arrotolata, con un lembo in parte riboccato sull'orlo del vassoio e terminante in forma rotonda.—S. Reinach (Λ): un rouleau non de parchemin, mais de laine καὶ (KK): un rouleau de laine.—Comparetti (OO σελ. 43): la sacra benda o infula che si è tolta dal collo e ha deposto sul piatto κλπ.

[3] Beschr. der Glyptothek No 264.—Lützow, Münchener Ant. Taf. 9.

παραπέμπει αὐτὸς ὁ Furtwängler.[3] Ὁ Mariani (ἔ. ἀ. σελ. 186 (22), 4) καταμετρήσας τὸ ἐπὶ τοῦ δίσκου τῆς Κόρης εἴλημα εὗρε μῆκος μὲν 0,22, πλάτος δὲ 0,18 καὶ πάχος 000,5. Τοιούτων δὲ διαστάσεων, ***σχεδὸν τετράγωνον, παχύτατον καὶ βαρὺ ὕφασμα,*** εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ ταυτίσῃ πρὸς τὴν μακροτάτην καὶ λεπτὴν πάντοτε ἱερατικὴν ταινίαν, ὧν μίαν (Winkelmann, Mon. ant. ined. vol. II p. 239, Tab. 181) ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἐπιδείξω, ὡς ἀνακαλοῦσαν εἰς τὴν μνήμην τοὺς πασιγνώστους ἐν ἀρχῇ τῆς Ἰλιάδος στίχους (12 κἑξ.) περὶ τοῦ Χρύσου ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ἦλθεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον

στέμμα τ' ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος
χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ.

Κατ' ἀκολουθίαν ἄλλην ἐξήγησιν δέον νὰ ζητήσωμεν διὰ τὸ εὐλόγως *μυστηριῶδες* (geheimnisvoll) ὑπὸ τοῦ Pollak (Σ) ὀνομασθὲν ἀντικείμενον τοῦτο.

Ἐξ ἄλλου βέβαιος εἶναι καὶ ὁ ἐν τῇ δεξιᾷ τῆς κόρης τιθέμενος στέφανος, περὶ οὗ ὅμως δέον νὰ σημειωθῶσιν ἀκριβῶς αἱ δύο ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων παρατηρηθεῖσαι σπουδαιόταται λεπτομέρειαι, ὅτι πρῶτον μὲν εἶναι περιφερείας μόλις 30 ἑκατοστῶν, κατ' ἀκολουθίαν δὲν εἶναι προωρισμένος νὰ στέφῃ τὴν κεφαλὴν τῆς Κόρης τὴν ἔχουσαν περιφέρειαν διπλασίαν (0,62), πολὺ δὲ μᾶλλον ἐκείνας τὰς μείζονος ἔτι περιφερείας κεφαλὰς ἱερέων, ἱερειῶν ἢ θεῶν, οἷς αὕτη διηκόνει.[1] Δεύτερον δ' ὅτι ὁ στέφανος οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ δύο κλάδων συνδεδεμένων κατὰ τὴν βάσιν καὶ ἀνοικτῶν πρὸς τὰ ἐμπρός, ἤτοι ἔχει, ὡς ἤδη ἐσημείωσεν ὁ Altmann, σχῆμα ἀπαράλλακτον πρὸς ἐκεῖνο τῶν ἐκ πλείστων ἀπεικονίσεων γνωστῶν τιμητικῶν χρυσῶν στεφάνων, ἐλαίας ἢ δάφνης, οὓς οἱ Ἀθηναῖοι τῶν ἐνδόξων χρόνων ἀπένεμον διὰ ψηφισμάτων εἰς τὰ παρ' αὐτῶν διά τινα σπουδαῖον λόγον τιμώμενα πρόσωπα.[2] Κατὰ τίνα δὲ τρόπον εἶχεν ἡ Κόρη ἐν τῇ δεξιᾷ τὸν στέφανον τοῦτον εἶναι λίαν ἀσαφὲς καὶ ἀμφισβητούμενον.

Ἀσαφὲς καὶ ἀβέβαιον ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ σπουδαιότατον ἴσως πάντων τῶν ἐπὶ τοῦ δίσκου ἀντικειμένων, δηλαδὴ ἐκεῖνο ἐξ οὗ διεσώθησαν μόνον ὁ ἐπὶ σμικρᾶς βάσεως ποὺς λέοντος καὶ ἡ βάσις ἑτέρου ὁμοίου ποδὸς αὐτοῦ. Ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ποδῶν μικροῦ ὁμοιώματος λέοντος, ἀνεγνωρίσθη ἤδη ὑπὸ πάντων καὶ ἀποδεικνύεται σαφέστατα ὑπὸ τῶν κεχωρισμένων βάσεων ἑκάστου ποδός, διότι, ἂν προέκειτο, περὶ λέοντος, θὰ εἴχομεν μίαν καὶ μόνην πλίνθον δι' ὁλόκληρον τὸ ἀγαλμάτιον. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπ' ἄλλων προταθεῖσα γνώμη, ὅτι οἱ πόδες ἀνήκουσιν εἰς τρίποδα ἀναθηματικόν, δικαίως ἀποκρούεται. Ὡς δικαίως παρετήρησαν ἤδη ἄλλοι τε καὶ ὁ Mariani, τοιοῦτος τρίπους Ἀπολλωνιακὸς θὰ ἦτο πολὺ μὲν μικρὸς δι' ἀληθῆ τρίποδα τοῦ θεοῦ, πολὺ δὲ μέγας ὡς μικροσκοπικὴ ἀναθηματικὴ ἀπομίμησις. Ἐπίσης δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι *οὐδὲν παράδειγμα* γνωρίζομεν τριπόδων οὕτως ἐπὶ δίσκου φερομένων. Ἄλλως δὲ ἀρκεῖ νὰ ῥίψητε ἓν βλέμμα ἐπὶ τῆς συμφώνως τῇ προϋποθέσει τοῦ τρίποδος γενομένης συμπληρώσεως τοῦ ἀγάλματος ὑπὸ τοῦ Comparetti (***Πίναξ***

---

[1] Mariani σελ. 188 (24)[1].

[2] Altmann σελ. 194, 8. — Ἀρχ. Ἐφημ. 1897 σελ. 4, 12. — Journal of Hell. Stud. 1890 Fig. 1,2= Σβορῶνος, Τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχ. Μουσεῖον, Πίναξ CX, 1565.

VIII, 1), ἵν' ἀμέσως πεισθῆτε περὶ τοῦ καλλιτεχνικῶς ἀσυμμέτρου καὶ μαθηματικῶς ἀνισορρόπου τῆς προϋποθέσεως ταύτης καὶ τοῦ κατ' ἀκολουθίαν αὐτῆς οὐχὶ ἀρχαίου τρόπου,[1] δι' οὗ ἡ Κόρη ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ Comparetti νὰ κρατῇ αἰωρούμενον τὸν στέφανον ὑπὲρ τὸν δίσκον. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἀποκρούεται καὶ ἡ γνώμη ὅτι πρόκειται περὶ θυμιατηρίου. Ἡ εἰς τὸ ἄκρον καὶ οὐχὶ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ δίσκου θέσις εἶναι φύσει λίαν ἀκατάλληλος διὰ τοιοῦτο βαρὺ καὶ σχετικῶς ὑψηλὸν σκεῦος.

Οὕτως ἐξ ὅλων τῶν προταθεισῶν συμπληρώσεων τῶν ποδῶν τοῦ λέοντος ὑπο-

Εἰκ. 1.

Εἰκ. 2.

λείπεται ὡς πιθανωτέρα μόνη ἐκείνη, καθ' ἣν πρόκειται περὶ *πυξίδος*, δηλαδὴ ἑνὸς τῶν γνωστῶν ἡμῖν, ἐκ διαφόρου γένους μνημείων, λεοντοπόδων ἢ μή, τετραπλεύρων κιβωτιδίων ἐκείνων (Εἰκ. 1-2),[2] τῶν χρησιμοποιουμένων διαφοροτρόπως ἐν τῷ θρησκευτικῷ βίῳ τῶν ἀρχαίων. Ἡ μόλις ἐν παρέργῳ προταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Mariani (σελ. 195=31) γνώμη αὕτη προσλαμβάνει μέγα κῦρος ἐκ παραβολῆς τοῦ ἀγάλματος ἡμῶν πρὸς πομπηϊακὴν τινα τοιχογραφίαν (Εἰκ. 3), ἧς ἤδη ἐμνήσθη ὁ Amelung (Θ), εἰκονίζουσαν ἱέρειαν ἢ προφήτιδα, πιθανῶς τὴν Μαντὼ ἱσταμένην μεταξὺ τῶν δύο περιφήμων μάντεων Μόψου υἱοῦ αὐτῆς καὶ Κάλχαντος ἀντιπάλου τοῦ Μόψου,[3] φέρουσαν δὲ μικρὰν τοιαύτην πυξίδα ἐπὶ ὁμοίου δίσκου, ἐφ' οὗ μάλιστα εὕρηται καὶ κλάδος ὅμοιος τῷ ἐν τῷ δίσκῳ τῆς κόρης τοῦ Ἀντίου. Ἐντε-

---

[1] Mariani σελ. 195 (31): la mossa della mano destra con la ghirlanda pendente in giù non è «classica». Più naturale sarebbe la mano colla palma rivolta in su, e la coroncina deposta quasi orizzontalmente sul piatto, o la mano col dorso in alto in atto di posare la ghirlanda.

[2] Causei, Rom. Museum, Tom. II, Tab. 8 (=Εἰκ. 1). — Daremberg et Saglio, Dict. des Antiquités, s. v. acerra fig. 40. — Mazois, Ruines de Pompei IV, pl. XV (=Εἰκ. 2).

[3] Pitture d'Ercolano, Tom. II pag. 199, Tav. 33 = Museo Borbonico, Tom. XI Tab. 18.— H. Roux Ainé, Herculanum et Pompei vol. IV pl. 121. Ἴδε τὰ περὶ τῆς ἐν Κλάρῳ, ἐν τῷ ὑπὸ τῆς Μαντοῦς ἱδρυθέντι μαντείῳ, ἀμίλλης τῶν δύο τούτων μάντεων παρὰ Στράβ. π. 675 - 676 πβλ. 642.— Immisch, Klaros: Jahrbücher für classische Philologie, Leipzig 1890 (Supplementband) σελ. 160 κέξ.

Εἰκ. 3.

Εἰκ. 4.

Εἰκ. 5.

λῶς ὁμοία, ἀλλ' ἄνευ τοῦ ἐν τῷ δίσκῳ κλάδου, εἶναι δευτέρα πομπηϊακὴ τοιχογραφία μάντιδος ἱερείας (Εἰκ. 4),[1] πρὸς δὲ τρίτη, ἥτις ὅμως εἰκονίζει πολὺ νεωτέραν, ὡς τὴν ἐξ Ἀντίου Κόρην, ἱέρειαν δαφνοστεφῆ ἐπίσης, ἀλλ' ἄνευ τοῦ πέπλου τῆς κεφαλῆς. Τῆς τελευταίας μάλιστα ταύτης ὁ δίσκος φαίνεται περιέχων ἀνεπτυγμένον καὶ τὸ εἴλημα τοῦ δίσκου τῆς ἐξ Ἀντίου Κόρης μετ' ἄκρου ὁμοίως ἐξέχοντος τοῦ δίσκου (Εἰκ. 5).[2]

Ἡ μεγάλη αὕτη πιθανότης τῆς διὰ λεοντόποδος πυξίδος συμπληρώσεως τοῦ δίσκου μεταβάλλεται εἰς βεβαιότητα σχεδὸν ἐκ τῆς κανονικῆς, συμμέτρου καὶ ἰσορρόπου πληρώσεως τοῦ μεγάλου δίσκου, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῆς διὰ ταύτης παροχῆς πιθανῆς τινος λύσεως τοῦ τεχνικοῦ προβλήματος περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν δέον νὰ ἐννοήσωμεν τὴν θέσιν τῆς δεξιᾶς χειρὸς τῆς Κόρης καὶ τοῦ ἐν τῷ δίσκῳ στεφάνου, ὅστις, ὡς φαίνεται, κατέκειτο ἐπὶ τῆς πυξίδος καὶ ἐκρατεῖτο ἐπ' αὐτῆς διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς τῆς κόρης, ὡς τὸ ὑπερκείμενον ὅλων τῶν ἀντικειμένων, φροντιζού-

[1] H. Roux Ainé, αὐτόθι, vol. IV, pl. 74.
[2] Αὐτόθι, pl. 123.

σης οὕτω τῆς Κόρης μετὰ προσοχῆς ἵνα μὴ καταπέσῃ τὸ πολύτιμον τοῦτο ἀντικείμενον νῦν ὅτε βαδίζουσα ἐκίνει τὸν δίσκον. Τοῦτο δύνασθε νὰ ἐννοήσητε εὐχερῶς ἐπὶ τῆς ἑξῆς εἰκόνος κατ' ἐμὴν πρόχειρον συμπλήρωσιν τοῦ ἀγάλματος (Πίναξ VIII, 2).[1]

---

[1] Ὡς πρὸς τὴν συμπλήρωσιν διὰ πυξίδος καὶ οὐχὶ τρίποδος ἢ ἄλλου τινὸς μοὶ ἀντετάχθησαν, εὐθὺς ὡς ἐγνώσθη ἡ ἑρμηνεία μου ἐν Ἰταλίᾳ ἐκ τηλεγραφικῆς καὶ ἐπιστολικῆς περιλήψεως τοῦ δημοσιογράφου κ. Μ. Χαΐμη (*Tribuna* 3 Ἰουνίου ἀρ. 153, *Tribuna* 7 Ἰουν. ἀρ. 157) τὰ ἑξῆς: Ὁ κ. D. Comparetti (*Tribuna* 7 Ἰουνίου, ἀρ. 157) γράφει: «Una pisside! Una pyxis! Ma tutti noi sappiamo che la pisside sacra poggiava sopra quattro piedi»· ὁ δὲ κ. A. Milani (*Tribuna* 10 Ἰουνίου, ἀρ. 160): Il tripode apollineo immaginato dal Comparetti, per esempio, nessun archeologo lo avrebbe mai concepito: perchè è evidente che se si trattasse di Cassandra in atto di rendere le insegne ad Apollo, il tripode non dovrebbe star sul piatto, in proporzioni microscopische, ma dinanzi alla fanciulla, in proporzioni verisimili. Il Comparetti ha invece pienamente ragione quando respinge l'ipotesi d'una pisside, avanzata dallo Svoronos. La pisside sacra poggiava su 4 piedi; invece basta osservare il piatto che la fanciulla sostiene per convincerci che i piedi leonini non petevano essere che 3: le tracce rimaste lo dimostrano... Scartata l'ipotesi del tripode e della pisside per le ragioni esposte, che oggeto poteva esserci sul piatto? In un denaro di Augusto, del 32 av. Christo, ho trovato l'oggeto, che posa appunto su tre piedi e che conferma la mia interpretazione (ὁ Milani φρονεῖ ὅτι τὸ ἐξ Ἀντίου ἄγαλμα εἰκονίζει τὴν μαντικῆς φύσεως θεὰν Fortuna victrix τοῦ Ἀν-

Εἰκ. 6.

τίου): è l'urna delle *sortes* (κλῆροι), sostenuta a mo' di tripode. [Παραθέτω ἐνταῦθα (Εἰκ. 6) τὴν παραληφθεῖσαν ἐν τῇ ἀνακοινώσει τοῦ Milani εἰκόνα τοῦ ἐν λόγῳ νομίσματος ἐκ τοῦ Cohen, Médailles impériales, Tom. I² σελ. 79, ἀρ. 111 = Babelon II p. 58, 136]... La *Fortuna victrix*, sostenendo oltre il bacile con le *sortes*, il ramo della vittoria, la corona d'olivo, simbolo della pace universale instaurata, è tornata a sorridere dopo tanti secoli al cielo di Roma κλπ.

Ἂν καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Milani προτεινομένη ἀντικατάστασις τῆς τετράποδος πυξίδος μαντικῶν κλήρων διὰ τρίποδος λέβητος τοιούτων οὐδόλως παραβλάπτει τὴν ἑρμηνείαν μου, ἀρκεῖ μοι ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ νομίσματος, ἐφ' οὗ ἐστήριξε ταύτην, ἵνα μὴ παραδεχθῶ αὐτήν, διότι, ἐγὼ τοὐλάχιστον, οὐδὲν ἄλλο βλέπω ἐπὶ τοῦ νομίσματος τούτου ἢ κοινὸν εὐμεγέθη τρίποδα, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντα πρὸς θήκην μαντικῶν κλήρων, δυνάμενον δέ, καὶ ἂν ἦν τοιαύτη, ν' ἀνατρέψῃ τόσον ἀσφαλῶς τὸν ὅλον δίσκον τῆς Κόρης, ὅσον καὶ ὁ τοῦ αὐτοῦ ὕψους καὶ βάρους τρίπους τοῦ Comparetti! Πλὴν δὲ τούτου ὁ κ. Milani φαίνεται λησμονῶν τὸ ὅτι οἱ μαντικοὶ κλῆροι ἐφυλάσσοντο ἐν Ἰταλίᾳ, μάλιστα δ' ἐν τῷ ἀδελφῷ τοῦ Ἀντίου μαντείῳ τῆς Πραινεστοῦ, ἐν κιβωτῷ (arca) καὶ οὐχὶ ἐν λέβητι τρίποδος (Cicero de divin. II p. 41). Ὡς πρὸς δὲ τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι τὰ ἐπὶ τοῦ δίσκου λείψανα πιστοῦσι τὴν ὕπαρξιν τρίποδος σκεύους καὶ οὐχὶ τετράποδος πυξίδος, παρατηρῶ ὅτι, ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦ δίσκου τούτου ἐσώθησαν τὰ ἴχνη *δύο μόνον* ποδῶν (ἴδε πίνακα VII, 1 καὶ εἰκ. 8), ὅπερ δὲν πιστεύω νὰ ἐλησμόνησαν οἱ πρὸ αὐτῶν ἔχοντες αὐτὸ τὸ ἄγαλμα σοφοὶ Ἰταλοὶ Comparetti καὶ Milani, βεβαίως ταῦτα γράφοντες θὰ ἐσκέπτοντο ἐκεῖνο ὅπερ σαφέστερον ἀνέπτυξεν εὐθὺς κατόπιν ἐν ἐπιστολῇ πρός με καὶ ὑπ' ἐμοῦ προκληθείσῃ (ἴδε κατωτέρω σελ. 230 σημ. 2) ὁ Amelung γράψας μοι τὰ ἑξῆς: Sie sehen sehr genau, wie die beiden

IV.

Τούτων καθορισθέντων, ἐρωτᾶται νῦν ἂν πράγματι δὲν ὑπάρχουσιν, ὡς κοινῶς νομίζεται, ἄλλα μνημεῖα εἰκονίζοντα κόρας ἐν τῇ αὐτῇ δράσει καὶ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον, καὶ δὴ μνημεῖα δυνάμενα νὰ διδάξωσιν ἡμᾶς τὸ ἱερὸν περιεχόμενον τῆς πυξίδος, ἥτις βεβαίως εἶναι τὸ σημαντικώτερον τῶν ἐν τῷ δίσκῳ ἀντικειμένων πρὸς κατανόησιν τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου.

Ἡμέραν τινὰ μελετῶν τοὺς νομισματικοὺς τύπους πρὸς λύσιν τοῦ τὸ διαφέρον παντὸς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ κόσμου κινήσαντος προβλήματος τούτου, ἀνετινάχθην τῆς θέσεώς μου, νομίσας ὅτι εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν ἀντίγραφον αὐτῆς τῆς κόρης τοῦ Ἀντίου! Τὸ ἐν λόγῳ νόμισμα ἐκόπη κατὰ τὸν Γ′ π. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῆς θεσ-

---

erhaltenen Löwenfüsschen auf dem Teller stehen, wenn Sie Fig. 9 in Mariani's Aufsatz (ἐνταῦθα = πίν. VII, ἀρ. 1) betrachten. Wenn Sie die Mittelachsen der beiden Füsse aufeinander zu verfolgen, so treffen sich die in einem stumpfen Winkel. Bei der Annahme Ihrer Pyxis müssten sie anders stehen, weniger auswärts. Meiner Meinung nach kann man aus den beiden erhaltenen Füssen nur auf ein kleines dreibeiniges Gerät schliessen. Allzu hoch darf es nicht gewesen sein — deshalb scheint mir ein Dreifuss, wie ihn Comparetti zeichnen liess, ausgeschlossen —; man könnte nur eine niedrige Cista oder ein kleines Thymiaterion annehmen, etwa wie das bei Babelon-Blanchet, Les bronzes antiques de la bibliothèque nationale N° 1473 abgebildete. Zum Aufbewahren von Losen scheint mir der Umfang zu klein.

Εἰς τὰς ἀξιολόγους παρατηρήσεις ταύτας τοῦ σοφοῦ γερμανοῦ ἀντιτάσσω τὰ ἑξῆς:

Ἔχω ὑπ' ὄψει μου τὴν μεγάλην φωτογραφίαν—ἀποσταλεῖσάν μοι προθύμως ὑπὸ τοῦ φίλου κ. Mariani — ἐξ ἧς ἐγένετο ἡ ὑπὸ τούτου δημοσιευθεῖσα fig. 9 τοῦ δίσκου, εἰς ἣν ἀναφέρεται ὁ κ. Amelung. Ἐκ τῆς μελέτης δ' αὐτῆς ἐξάγεται ἀληθῶς ὅτι ἀμβλεῖα εἶναι ἡ γωνία, εἰς ἣν συμ-

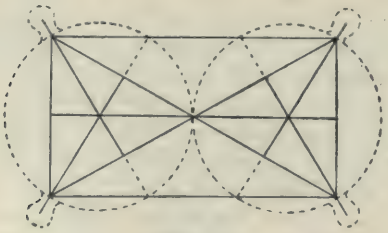

Εἰκ. 7.

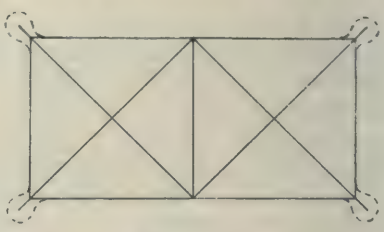

Εἰκ. 7α.

πίπτουσι προεκβαλλόμενοι οἱ διὰ τοῦ μέσου τῶν δύο σῳζομένων ποδῶν ἀγόμενοι ἄξονες αὐτῶν. Παρατηρῶ δ' ὅμως ὅτι κατὰ μὲν τὴν ἐμὴν ἐκ τῆς φωτογραφίας ταύτης ἀντίληψιν ἡ γωνία αὕτη εἶναι οἵαν εἰκονίζει τὸ ἐνταῦθα ὑπ' ἀρ. εἰκ. 7 μαθηματικὸν σχέδιον τετραπλεύρου ὀρθογωνίου πυξίδος, κατὰ δὲ τὴν γνώμην τοῦ συναδέλφου μου ἀρχαιολόγου ἀρχιτέκτονος κ. Βερσάκη — μελετήσαντος τῇ παρακλήσει μου τὸ ζήτημα— ἔχει ἡ γωνία αὕτη ὡς ἡ τοῦ ἐνταῦθα ὑπ' ἀρ. εἰκ. 7α σχήματος ὁμοίας τετραπλεύρου πυξίδος. Κατ' ἀμφοτέρας ἄρα τὰς περιπτώσεις οἱ σῳζόμενοι ἐπὶ τοῦ δίσκου πόδες ἁρμόζουσιν εἰς τετράγωνον πυξίδα τόσον καλῶς, ὅσον καὶ εἰς περιφεροῦς σχήματος τρίπουν σκεῦος, κίστην ἢ θυμιατήριον. Ὅτι δὲ τοιαύτας ἀμβλείας γωνίας καὶ οὐχί, ὡς φαίνεται φρονῶν ὁ Amelung, ἀπὸ γωνίας εἰς γωνίαν τῆς τετραπλεύρου πυξίδος ὀξείας γωνίας, σχηματίζουσιν οἱ ἄξονες τῶν ποδῶν τῶν τετραπλεύρων λεοντοπόδων σκευῶν, γνωρίζο-

Εἰκ. 9. Εἰκ. 10. Εἰκ. 11. Εἰκ. 12.

σαλικῆς πόλεως Πελίννης (Εἰκ. 9 - 12), εἰκονίζει δὲ κόρην ἢ νεαρὰν γυναῖκα βαδίζουσαν ἀπαραλλάκτως τῇ κόρῃ τοῦ Ἀντίου, φέρουσαν δὲ ὁμοίως ἐπὶ τοῦ προτεταμένου πήχεως τῆς ἀριστερᾶς τὸ κυριώτερον τῶν ἀντικειμένων τοῦ δίσκου

μεν ἐξ ἀρχαίων καὶ νέων παραδειγμάτων (ἴδε π. χ. Gargiulo, Recueil des monuments du Musée Royal-Bourbon, Napoli, 1845, tom. I pl.78.—Pistolesi, Il Vaticano, vol. I (1829) Tab. 18), ἐννοοῦμεν δὲ καὶ ἐκ τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ σταθερῶς νῦν ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἐπιπλοποιῶν τῶν Ἀθηνῶν, οὓς συνεβουλεύθην, ἐφαρμοζομένης ἀνάγκης ἀναλόγου καὶ ἰσομέτρου ἀνοίγματος τῶν τε στενῶν καὶ μακρῶν πλευρῶν τῶν τετραπλεύρων κιβωτίων. Παρατηρητέον δ' ἐν τέλει, ὅτι

Εἰκ. 8.

ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τετραπλεύρου πυξίδος ἐπὶ τοῦ δίσκου τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου μαρτυρεῖ τὸ σπουδαῖον γεγονὸς ὅτι οὕτω μένουσιν ἐν τῷ δίσκῳ τόσα μόνον κενά, ὅσα ἀκριβῶς ἀπαιτοῦνται πρὸς σύμμετρον, ἰσόρροπον καὶ καλλιτεχνικὴν κατάθεσιν ἐν αὐτῷ τῶν δύο ἄλλων ἀντικειμένων τοῦ δίσκου, ὧν περιεσώθησαν τὰ λείψανα, ἤτοι τοῦ μικροῦ στεφάνου διαμέτρου 0,10 καὶ τοῦ μακροῦ καὶ καμπύλου λιτύου (Εἰκ. 8). Περὶ δὲ τῆς χωρητικότητος τῆς πυξίδος ἴδε κατωτ. σ. 234.

τῆς κόρης τοῦ Ἀντίου, δηλαδὴ πυξίδα, ἧς ὑπεράνω ἔχει ὁμοίως τὴν δεξιάν.[1] Καὶ τὸ μὲν ὅλον περίγραμμα τοῦ τύπου ταυτίζεται ἐντελῶς πρὸς ἐκεῖνο τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀντίου· ἡ ἀκριβεστέρα ὅμως ἐξέτασις αὐτοῦ δεικνύει τὰς ἑξῆς διαφοράς, διαφορὰς ἐπουσιώδεις διὰ τὴν τεχνικὴν συσχέτισιν καὶ θρησκευτικὴν ἑρμηνείαν ἀμφοτέρων τῶν τύπων. Δηλαδὴ ἡ ἐπὶ τοῦ νομίσματος κόρη πεπλοφορεῖ, ὡς ἡ τῶν πομπηϊακῶν τοιχογραφιῶν εἰκ. 3 καὶ 4, καὶ ἔχει τὴν κεφαλὴν ἐστεμμένην διὰ στεφάνου, οἷος ὁ ἐπὶ τοῦ δίσκου τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου. Ἡ δὲ δεξιὰ αὐτῆς δὲν κρατεῖ στέφανον, ἀλλ' ἀνοίγει μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὴν πυξίδα λαμβάνουσα σμικρόν τι ἀντικείμενον ἐξ αὐτῆς.[2] Ὅτι δὲ μόνη ἡ πυξὶς καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἐξαγωγὴ

---

[1] Σβορῶνος, Συλλογὴ Σούτσου (ἐν τῷ Ἐθν. Νομ. Μουσείῳ): Διεθν. Ἐφημ. Νομισμ. Ἀρχ., Τόμ. VII (1904) σελ. 361, 87 Πίν. XII, 7. = Imhoof-Blumer, Nymphen und Chariten auf griech. Münzen: Διεθν. Ἐφημ. τῆς Νομ. Ἀρχ., Τόμ. XI, σελ. 73, 205 Πίν. V, 35=Εἰκ. 9).— Wroth, Num. Chr. VIII (1888) 5 Πίν. I, 3 (= Εἰκ. 10). Τὰ λοιπὰ ἀπεικονισθέντα ἐν μεγεθύνσει ἐν τῷ κειμένῳ ἀντίτυπα νομισμάτων τοῦ αὐτοῦ τύπου εἶναι ἐκ τῆς συλλογῆς Ῥουσοπούλου (=Hirsch, Catal. XIII, σελ. 83 ἀρ. 1383 Πίν. XVIII = Εἰκ. 11) καὶ τῆς ἐν Ἀθήναις συλλογῆς τοῦ κ. Anderson (= Εἰκ. 12). Τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου κατέχει τρία ὅμοια μετρίας διατηρήσεως, ἓν δὲ ἡμίφθαρτον τὸ Μουσεῖον τῆς ἐν Ἁλμυρῷ τῆς Θεσσαλίας Φιλαρχαίου Ἑταιρείας. Πάντα ταῦτα ἴδε εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτῶν μέγεθος ἐπὶ τοῦ φωτοτυπικοῦ πίνακος IX, 1-8.

[2] *Εὐτυχῶς καὶ αἱ δύο διαφοραὶ αὗται, ἢ τοὐλάχιστον ἡ σπουδαιοτέρα ἐξ αὐτῶν, ἐκλείπουσι νῦν διὰ νέας ἐξετάσεως τοῦ ἀγάλματος. Διαρκούσης δηλαδὴ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ παρόντος μέρους τῆς μελέτης μου ἔμαθον ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου τῆς Φλωρεντίας κ.* **A. Milani** *καὶ τῆς ἐν τῇ «***Tribuna***» τῆς 10 Ἰουνίου (ἀρ. 160) ἀνακοινώσεως αὐτοῦ, — ἧς φύλλον ἰδιοχείρως διωρθωμένον καὶ συμπεπληρωμένον ἔπεμψέ μοι κατόπιν ὁ αὐτὸς σοφός, —νέαν σπουδαιοτάτην παρατήρησιν αὐτοῦ, ἐπιβεβαιωθεῖσάν μοι καὶ ὑπὸ τοῦ κ.* **W. Amelung,** *οὗ ἀμέσως ἐζήτησα τὴν ἐπ' αὐτῆς γνώμην. Ὅτι δηλαδὴ οἱ σῳζόμενοι δύο δάκτυλοι τῆς Κόρης (Πίναξ* **VII,** *4-5) μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἐξ αὐτῶν προσφύματος τοῦ ὡς ἴχνους φύλλων τοῦ σωθέντος στεφάνου χαρακτηρισθέντος (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 215), δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν δεξιάν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τοῦ ἀγάλματος! Τοῦτο, ὡς θὰ ἐκθέσωμεν κατωτέρω, αἴρει τὴν μεταξὺ τοῦ ἀγάλματος τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ ἀπορρεούσης ὁμοιοτύπου παραστάσεως τῶν νομισμάτων τῆς Θεσσαλικῆς Πελίννης σπουδαίαν ἀσυμφωνίαν ὡς πρὸς τὴν δρᾶσιν τῆς δεξιᾶς χειρός, διότι νῦν ἐκλείποντος τοῦ κωλύματος τοῦ στεφάνου, ἡ δεξιὰ τοῦ ἀγάλματος ἀναγκαίως συμπληροῦται (ἴδε κατωτέρω) ἀνοίγουσα, ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Πελίννης καὶ πάντων τῶν πολυαρίθμων σχετικῶν παραστάσεων μάντεων, τὴν κληρωτρίδα, τῆς Κόρης προσεχούσης εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ μαντικοὺς κλήρους.*

Ἰδοὺ τί γράφει ἔ. ἀ. ὁ κ. **Milani:** **Il frammento del braccio d. che è stato ritrovato, è di marmo pario, e la corona frammentaria invece è di pentelico, e di pentelico era il dito della mano che la sosteneva; dunque quella mano, con la tracce di una fronda, non appartiene al braccio destro, che è di pario, ma al sinistro. Cade perciò la interpretazione del Comparetti, il quale imaginava Cassandra restituente ad Apollo, con la mano destra, la corona d'alloro. La corona era invece sorretta dalla mano stessa che sosteneva il vassoio. E poi, era d'alloro? neppure. Un amico mio botanico e Giacomo Boni hanno esaminato le foglie rimaste: sono foglie di olivo.**

Ὁ δὲ κ. **Amelung** *σχετικῶς πρὸς ταῦτα ἔγραψέ μοι τὰ ἑξῆς:*

Mit der Behauptung, dass die beiden erhaltenen Finger nicht von der rechten, sondern von der linken Hand stammen, hat Milani augenscheinlich recht. Der Marmor hat die kleineren Krystalle des Körpers — pentelisch ist er sicher nicht —, nicht die

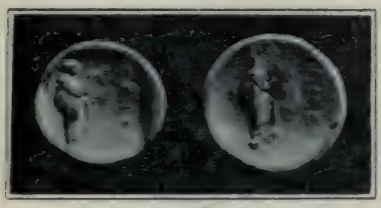

Εἰκ. 13. Εἰκ. 14.

ἐξαγωγὴ σμικροῦ τινος ἀντικειμένου εἶναι τὸ κύριον θέμα, ἀποδείκνυται ἐξ ἄλλου νομισματικοῦ τύπου (Εἰκ. 13-14), κοπέντος κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῆς ἀμέσως τῇ Πελίννῃ παρακειμένης ἑτέρας θεσσαλικῆς πόλεως Τρίκκης, εἰκονίζοντος

---

grossen der Büste und des kleinen Fragmentes, das sich vom r. Arm erhalten hat. Auch die Form der Finger — es ist der kleine und der Gold-oder Zeigefinger — spricht für die Linke; an dem kleinen Finger sind an seiner linken Seite — den Finger von oben gesehen — zwei in einem Winkel unten zusammenstossende feine Falten eingemeisselt; das konnte man nur an der Aussenseite des Fingers, der auch danach zu einer linken Hand gehören musste. Dass diese Hand nun freilich unter dem Teller den Kranz gehalten haben sollte, ist mir sehr unwahrscheinlich; aber die Verbinduug der Finger mit den Resten des Kranzes ist ja nicht notwendig gegeben.

Die Blätter des Kranzes und, soweit sie noch kenntlich sind, auch die des Zweiges auf dem Teller, sind verhältnismässig breit und haben eine stark markierte und eingesenkte Längsrippe und elne scharfe Spitze. Das spricht meiner Beobachtung nach entschieden für Lorbeer und gegen Olive. Die Blätter der Olive sind schmal, haben eine kaum markierte Längsrippe und eine weniger accentuirte Spitze. Sie sind auch in ihrer Mitte nicht so eingesenkt, wie die des Kranzes, bei denen man nur die für Lorbeer häufig charakteristische Wellung der Ränder vermissen könnte; aber sie findet sich nicht immer, und zudem ist der Kranz ziemlich schematisch behandelt. Die Früchte überragen an Grösse durchaus nicht das übliche Mass gut-entwickelter Lorbeerfrüchte.

Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν Milani *ἔ. ἀ. τὸ ἄγαλμα τῆς Κόρης φέρει περὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς προσαρμογὴν μεταλλίνου στεφάνου τέσσαρας ὀπὰς* (nessuno s'era accorto que sopra la testa della «Fanciulla», dietro al ciuffo dei capelli sporgenti, c' erano quattro fori: due per parte; essi erano stati praticati per assicurare con quattro grappette il diadema nelle chrome della statua). *Ἀλλ' ὁ κ.* Amelung *γράφει μοι περὶ τούτου τὰ ἑξῆς:* Nach vier Löchern auf dem Kopfe, die zum Befestigen eines Kranzes gedient haben könnten, habe ich vergebens gesucht; wohl aber habe ich das gefunden, war Milani dafür gehalten hat: vier ganz seichte Vertiefungen im Marmor, Spuren der Unterarbeitung des Marmors mittels des Bohrers, da an dieser Stelle das eine Ende der Haarschleife lag, das linke vom Beschauer aus gerechnet. Es ist mir unbegreiflich, wie ein so erfahrener Archaeologe, wie Milani, diese seichten Vertiefungen für Befestigungsspuren eines Kranzes halten konnte. Auch abgesehen davon ist rings um den Kopf keine Rille in den Haaren vorhanden, wie wir sie notwendiger Weise finden müssten. *Φρονῶ ὅτι ὁ* Amelung *ἔχει δίκαιον· ἀλλ' ἂν παρὰ τὰς βασίμους ἀντιρρήσεις αὐτοῦ δίκαιον εἶχε ὁ* Milani, *ἡ συμφωνία πρὸς τὰ νομίσματα τῆς Πελίννης θὰ ἦν πλήρης. Ὁπωσδήποτε ὅμως ἡ ἔλλειψις τοῦ περὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Κόρης στεφάνου*

τὴν αὐτὴν κόρην ἀστεφῆ, ἱσταμένην καὶ φέρουσαν ὁμοίως ἀπαράλλακτον πυξίδα, ἣν ὡσαύτως ἀνοίγει.[1]

Ἡ καθαρῶς καὶ ἀποκλειστικῶς θρησκευτικὴ ἔννοια πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν νομισματικῶν τύπων τῶν Δ΄ καὶ Γ΄ π. Χ. αἰώνων, εἰς οὓς τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνήκουσιν, ἀποκλείει πᾶσαν σκέψιν ὅτι ὁ ἐπ᾽ αὐτῶν τύπος εἶναι ἐκεῖνος θνητῆς τινος γυναικὸς ἐν ἀσχολίᾳ τινὶ τοῦ καθ᾽ ἡμέραν βίου, π. χ. λαμβανούσης κόσμημά τι ἐκ τῆς πυξίδος ἵνα κοσμήσῃ ἑαυτήν. Ἐξ ἄλλου ὁ πέπλος καὶ ὁ στέφανος αὐτῆς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Πελίννης (ἴδε καὶ μόνην τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ἐν πίν. IX, ἀρ. 15 νομίσματος τῆς Πελίννης) ἀποκλείουσιν, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ἤδη ὁ Imhoof-Blumer, τὴν σκέψιν ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς τῶν κοινῶν Νυμφῶν τῆς Θεσσαλίας καὶ οὐχὶ ἡρωΐδος τινὸς ἢ προφήτιδος ἱερείας, θείαν τινὰ ἱεροπραξίαν ἐκτελούσης. Ἐπὶ πᾶσι δ᾽ ἡ ὕπαρξις τοῦ αὐτοῦ τύπου ἐπὶ νομισμάτων πλειόνων τῆς μιᾶς θεσσαλικῆς πόλεως ἐνδεικνύει σαφέστατα, ὅτι ἡ εἰκονιζομένη ἱέρεια ἢ προφῆτις συνδέεται πρὸς τὴν γενικὴν λατρείαν τῆς ὅλης Θεσσαλίας καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν τοπικὴν μυθολογίαν μιᾶς μόνον πόλεως αὐτῆς.

Ἀλλὰ τίς λοιπὸν ἡ ἐπὶ τοῦ νομίσματος γυνὴ ἢ κόρη καὶ τίνα σημασίαν ἔχει ἡ ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς πυξίς, κυρίως δὲ ἡ στερεοτύπως ἐπαναλαμβανομένη πρᾶξις τοῦ ἀνοίγματος τῆς πυξίδος;

Τοῦτο ἐπιτρέπει ἡμῖν ν᾽ ἀνεύρωμεν ἀσφαλῶς ἕτερον νόμισμα τῆς αὐτῆς Πελίννης, μικρὰς μέν, ἀλλὰ *σπουδαιοτάτας* διαφορὰς παρουσιάζον (Εἰκ. 15).[2] Ἐπ᾽ αὐτοῦ δηλαδὴ ἡ αὐτὴ ἐστεμμένη καὶ πεπλοφόρος ἱέρεια τῆς Πελίννης ἀνοίγουσα τὴν πυξίδα λαμβάνει σμικρόν τι ἀντικείμενον ἐξ αὐτῆς, πρὸς ὃ βλέπουσα ἀναρρίπτει πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ σῶμα καὶ τὴν κεφαλὴν ὡς σιβυλλιῶσα καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐν τῇ χειρὶ ἀντικειμένου ἐνθουσιωδῶς ἀναγινώσκουσα, ὅπως δηλαδὴ ἔπραττον αἱ διάφοροι Σίβυλλαι καὶ Πυθίαι τῆς Ἑλληνικῆς λατρείας. Ἡ στάσις αὕτη δίδει ἀμέσως τὴν κλεῖδα τῆς σημασίας τῆς πυξίδος καὶ τοῦ ἀντικειμένου, ὅπερ ἐξάγει ἐκ ταύτης ἡ ἱέρεια τοῦ θεσσαλικοῦ τούτου νομίσματος. Πρόκειται περὶ τῆς περιφήμου ἱεροπραξίας τῆς ἐκφορᾶς καὶ ἀπαγγελίας προφητείας (*κληδόνος*) διὰ τοῦ ὑπὸ ἱερᾶς παρθένου προφήτιδος ἀνοίγματος κληρωτρίδος, ἐξαγωγῆς τοῦ περιέχοντος τὴν προφητείαν κλήρου καὶ ἀπαγγελίας τῆς ἐπ᾽ αὐτοῦ ἀναγεγραμμένης ἢ τοῦ τῷ κλήρῳ συναφοῦς χρησμοῦ, δηλαδὴ περὶ τῆς μέχρις ἡμῶν ζωηρότατα καὶ πιστότατα πανταχοῦ τῆς ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος διατηρηθείσης ἱεροπραξίας τοῦ *κλήδονα* (ἴδε τὸ ἐν τέλει τῆς παρούσης μελέτης παράρτημα περὶ τοῦ *κλήδονα*).

Θεσσαλικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ πρώτου μ. Χ. αἰῶνος,[3] ἀναφερομένη εἰς τὴν λειτουρ-

---

οὐδὲν ἀφαιρεῖ ἢ προσθέτει ἐκ τῆς ἑρμηνείας ἡμῶν, διότι ὅπως ἡ τῶν νομισμάτων τῆς Τρίκκης κόρη οὕτω καὶ ἡ ὁδοιποροῦσα ἁπλῆ δὲ ἱερόδουλος Μαντὼ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ φέρῃ τὸν στέφανον, ὃν φορεῖ ὁσάκις εἰκονίζεται ἐν δράσει ἢ ὡς αὐτοτελὴς προφῆτις.

[1] Imhoof-Blumer, ἔ. ἀ. σελ. 74, Πίν. V, 42 (=Εἰκ. 13 καὶ πίναξ IX, 16). — BMC. Thessaly p. 52, 12, pl. XI 10 (=Εἰκ. 14 καὶ πίναξ IX, 17).

[2] Ποστολάκας, Νομίσματα κατατεθέντα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Νομισμ. Μουσείῳ 1883/4. Ἀθῆναι 1885 σελ. 283, Πίν. Α΄ 1. (Ἐκ τῆς Πρυτανικῆς λογοδοσίας Βενιζέλου)=Πίναξ IX, 9.

[3] Athen. Mitt. VII (1882) 72 κέξ.

γίαν τοῦ ἐν Κορόπῃ τῆς θεσσαλικῆς Μαγνησίας παλαιοῦ καὶ διασήμου μαντείου τοῦ Κοροπαίου Ἀπόλλωνος,[1] περιγράφει τὸν τρόπον καθ' ὃν ἔδει νὰ ἐκφέρῃ τοὺς χρησμοὺς αὐτοῦ τὸ μαντεῖον ἐκεῖνο τοῦ ἐκεῖ θεοῦ «*προδηλοῦντος* – ὡς λέγει ἡ ἐπιγραφὴ – *κατὰ κοινὸν καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστῳ περὶ τῶν πρὸς ὑγίειαν καὶ σωτηρίαν ἀνηκόντων.*» Προκειμένου δηλαδὴ νὰ συντελεσθῇ μαντεία, ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος, εἷς

Εἰκ. 15.

τῶν στρατηγῶν καὶ νομοφυλάκων, εἷς τῶν πρυτάνεων, ὁ ταμίας καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ θεοῦ, ἐπορεύοντο μετὰ τοῦ προφήτου καὶ τριῶν νέων ἐπιμελουμένων τῆς εὐκοσμίας τῆς τελετῆς εἰς τὸ μαντεῖον. Ἐκεῖ ἐπιτελοῦντες θυσίαν κατὰ τὰ πάτρια, ἀπεδέχοντο, διὰ τοῦ γραμματέως τοῦ θεοῦ, τὰς ἀπογραφὰς τῶν βουλομένων χρηστηριασθῆναι, καὶ κατέγραφον, ὡς ἐν Δελφοῖς (ἴδε σελ. 225 σημ. 5), τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν *λευκώματι* προτιθεμένῳ ἀμέσως πρὸ τοῦ ναοῦ, εἰσάγοντες πρὸ αὐτῶν, κατὰ τὴν σειρὰν τῆς καταγραφῆς, τοὺς χρηστηριαζομένους. Καθήμενοι δ' ἐκεῖ οἱ ἄρχοντες κοσμίως ἐν ἐσθῆσι λαμπραῖς, ἐστεφανωμένοι στεφάνοις δαφνίνοις, ἁγνεύοντες καὶ νήφοντες, ἀπεδέχοντο τὰ *πινάκια* (μαντικοὺς κλήρους, *sortes*), ἐν οἷς ἀνέγραφον τὰ πρὸς τὸν θεὸν ἐρωτήματα αὐτῶν οἱ μαντευόμενοι. Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου *συντέλεσιν τῆς μαντείας* περὶ ἑνὸς ἑκάστου πινακίου, ἐνέβαλλον αὐτὰ εἰς κληρωτρίδα (*ἀγγεῖον*), ἣν *ἐσφράγιζον* τῇ τε τῶν στρατηγῶν καὶ νομοφυλάκων καὶ τῇ τοῦ ἱερέως σφραγῖδι καὶ κατέθετον ἐν τῷ ἱερῷ καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁ γραμματεὺς τοῦ θεοῦ προσεκόμιζε τὴν κληρωτρίδα καὶ ἐπιδεικνύων τοῖς προειρημένοις τὰς ἀλυμάντους σφραγῖδας ἤνοιγεν αὐτήν. Ἀνακαλῶν δὲ κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἀναγραφῆς ἕκαστον τῶν μαντευομένων, ἀπέδιδε τὰ πινάκια, ἀπαγγέλλοντος ἴσως τοὺς χρησμοὺς τοῦ προφήτου ἢ παρθένου τινὸς ἱερείας ἢ ἱεροδούλου.

Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἡ ἐπιγραφή, ἐφθαρμένη ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου, εἶναι ἀσαφής. Ἐπίσης ἐξ αὐτῆς δὲν μανθάνομεν τὸν μυστικὸν τρόπον, καθ' ὃν ***συνετελεῖτο ἡ μαντεία,*** διότι ὡς πρὸς τοῦτο ἐπίτηδες σιωπᾷ, κατὰ τὸ σύνηθες προκειμένου περὶ τοιούτων μυστικῶν τελετῶν. Εὐτυχῶς ἄλλαι ἀρχαῖαι πηγαὶ διδάσκουσιν ἡμᾶς πλείονα περὶ τούτου. Οὕτω γνωρίζομεν ὅτι τὰ *πινάκια* ἐκαλοῦντο συνηθέστερον ***κλῆροι,*** *κλήρου σῆμα, πᾶλος,* ἦσαν δὲ ἀρχικῶς μὲν ἁπλᾶ σημεῖα (νῦν

[1] Νικάνδρου Θερ. 612.— Στέφ. Βυζάντιος ἐν λ. Κορόπη.

σημάδια) ἀναγνωρίσεως ἑνὸς ἑκάστου τῶν μαντευομένων, π. χ. *ψῆφος, δακτύλιος, κύαμος φρυκτός, φύλλον ἐλαίας, μολύβδινος* (φρυκτὸς) *δελφίς*,[1] ἐξ ὧν ὁ μάντις ὁρμώμενος προεφήτευε. Προκειμένης δὲ μάλιστα περὶ ἐπισήμου ὑπὸ χρηστηρίου μαντείας οἱ κλῆροι, *δέλτοι, πινάκια,* ἦσαν ἐκ διαφόρου ὕλης, ἐφ' ὧν—ὡς δεικνύουσι καὶ τὰ ἐν τῷ μαντείῳ τῆς Δωδώνης ὑπὸ τοῦ κ. Καραπάνου ἀνακαλυφθέντα τοιαῦτα μαντικὰ πινάκια καὶ οἱ sortes τῶν ἀρχαίων ἰταλικῶν μαντείων καὶ μάλιστα τῆς Πραινεστοῦ καὶ Ἀντίου[2]—ὁ μὲν μαντευόμενος ἔγραφε τὸ ἐρώτημα, τὸ δὲ μαντεῖον παρεσημείου τὴν ἀπάντησιν τοῦ θεοῦ.[3] Τὸ δὲ σκεῦος ἐν ᾧ ἐνετίθεντο οἱ κλῆροι οὗτοι, *κληρωτρὶς* καλούμενον, ἠδύνατο νὰ εἶναι οἱουδήποτε σχήματος καὶ μεγέθους θήκη. Ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν πηγῶν ἀναφέρονται *ἀγγεῖον, ὑδρία, κάδος, στάμνος, φιάλη, κιβωτός,* ὑπὸ δὲ τῶν λατινικῶν arca, vas, urna, hydria, situla καὶ sitella.[4] Ἐννοεῖται δ' ὅμως ὅτι ἕνεκα τῆς μετὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐμβολὴν τῶν κλήρων ἀπαιτουμένης σφραγίσεως, προετιμῶντο ἐξ αὐτῶν τὰ φέροντα συναπτὰ τῷ σκεύει καὶ ἀσφαλῶς κλειόμενα πώματα. Τοιαῦτα δὲ σκεύη ἦσαν αἱ μικραὶ πυξίδες καὶ τὰ συνήθη κιβωτίδια τῶν πολυτίμων κοσμημάτων, τὰ μεγάλως ὁμοιάζοντα πρὸς τὰς *λιβανωτρίδας* (acerrae)[5]. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ μέγεθος αὐτῶν, ἐννοεῖται ὅτι, ὁσάκις πρόκειται περὶ μάντεως ἢ μαντείων ἀποκρινομένων καθ' ἑκάστην καὶ μεμονωμένως εἰς τὰ ἐρωτήματα παντὸς μικροῦ ὁμίλου προσερχομένων, αἱ κληρωτρίδες αὐτῶν ἦσαν ἐλάχισται τὸ μέγεθος. Ὁσάκις ὅμως προέκειτο περὶ τῆς καθ' ὡρισμένα τακτὰ χρονικὰ διαστήματα συγχρόνου ἐκφορᾶς μαντείας διὰ μέγα πλῆθος προσώπων ἐν μαντείοις ὑπὸ πλήθους ξένων φοιτωμένοις, ὅπως π. χ. ἐγίνετο ἐν τῷ ἐν Κορόπῃ μαντείῳ τοῦ Ἀπόλλωνος (ἴδε ἀνωτέρω) καὶ ἐν τῷ ἐν Πραινεστῷ, ἔνθ' ἅπαξ μόνον

---

[1] Ἡσύχιος ἐν λ. *κλῆρος*: τὸ βαλλόμενον εἰς τὸ λαχεῖν.— Ὁ αὐτὸς ἐν λ. *Φρυκτὸς δελφίς*· κλῆρος· ἐχρῶντο δὲ τοῖς κλήροις μαντευόμενοι ἐν Ὀλυμπίᾳ. — Εὐστάθιος, Σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Γ' στ. 317 (παρ. 418): Ἔστι δὲ κλῆρος σημεῖον, ὅ τις ἐμβάλλει τῷ ἀγγείῳ τοῦ λαχνοῦ, ψῆφος τυχόν, ἢ δακτύλιος ἢ βῶλος ἀρούρης κατὰ Σοφοκλῆ, εἴ τι τοιοῦτο. Εὐριπίδης δ' ἐν Φοινίσσαις καὶ μαντικάς τινας ψήφους κλήρους καλεῖ, ἅς φασι δέλτοις παρεσημειοῦντο εἴτε πτήσεσιν ὀρνίθων καὶ λοιποῖς.—Πβλ. καὶ Φώτιον ἐν λ. κλῆρος Ἑρμοῦ: συνήθεια ἀρχαία· ἔβαλλον οἱ κληροῦντες εἰς ὑδρίαν ἐλαίας φύλλον, ὃ προσηγόρευον Ἑρμῆν· καὶ πρῶτον ἐξήρουν τοῦτο, τιμὴν τῷ θεῷ ταύτην ἀπονέμοντες· ἐλάγχανε δ' ὁ μετὰ τὸν θεόν. Εὐριπίδης ἐν Αἰόλῳ μνημονεύει τὸ ἔθος τοῦτο.—Ἀριστοφ. Εἰρ. 364: Ἑρμῆς γὰρ ὢν κλήρῳ ποιήσεις οἶδ' ὅτι.—Σχόλ. αὐτόθι: Οἱ γὰρ κλῆροι τοῦ Ἑρμοῦ ἱεροὶ δοκοῦσιν εἶναι, ὅθεν τὸν πρῶτον κληρούμενον Ἑρμῆν φασι δεῖ καλεῖν.—Πολυδ. 6,55: Ἑρμοῦ δὲ κλῆρος, ἡ πρώτη τῶν κρεῶν μοῖρα.

[2] Babelon, Monnaies de la République Romaine, II p. 311. — Preller, Röm. Mythologie, II³ σελ. 190, 1.—Bouché-Leclercq, Histoire de la Divination IV, p. 145 κέξ.

[3] C. Robert: Hermes 1883 S. 468.

[4] Ἴδε Λεξικὸν Ἑρρίκου Στεφάνου ἐν λ. *κληρωτρὶς* καὶ *κλῆρος* καὶ τὰ ἐνταῦθα παρεντεθέντα διάφορα χωρία.

[5] Daremberg et Saglio s. v. acerra. Ἕνεκα τῆς ταυτότητος τοῦ σχήματος πολλάκις οἱ ἀρχαιολόγοι τὰς μαντικὰς κληρωτρίδας περιέγραψαν ὡς λιβανωτρίδας. Ὁσάκις ὅμως τὸ σκεῦος ἔχει πόδας λέοντος, ὡς ὁ μαντικὸς τρίπους τοῦ Ἀπόλλωνος (ἐφ' οὗ ἐν Δελφοῖς ἐτίθετο ἡ μαντικὴ κληρωτρίς, ἴδε κατωτ. σελ. 235), πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ κληρωτρίδος καὶ οὐχὶ λιβανωτρίδος. Ἐννοεῖται δ' ὅμως ὅτι εἰς πολλὰ τῶν μνημείων καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἀγγειογραφιῶν συντομίας ἢ ταχύτητος χάριν παραλείπονται οἱ λεόντων πόδες τῶν κληρωτρίδων.

τοῦ ἔτους συνετελεῖτο ἡ κληρομαντεία,[1] ἡ κληρωτρὶς ἀναγκαίως ἦν εὐμεγέθης κιβωτὸς (arca),[2] ἀφοῦ καὶ οἱ κλῆροι τῶν οὕτω μαντευομένων δὲν ἦσαν αἱ συνήθεις μικραὶ ψῆφοι, κύαμοι, φρυκτοὶ κτλ. ἀλλὰ τὰ εὐμεγέθη ἐκεῖνα *πινάκια, δέλτοι* (sortes), ὧν πολλὰ διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Πομπηϊακὴ τοιχογραφία (Πίν. X),[3] ἀνερμήνευτος μέχρι τοῦδε ὡς γνωρίζω, εἰκονίζει τοιαύτης μεγάλης κιβωτοῦ μαντικῶν κλήρων ἐκφορὰν ἐκ τοῦ ναοῦ, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ συντέλεσιν τῆς μαντείας, καθ' ἃ περίπου ἐγίνετο, ὡς εἴδομεν, ἐν Κορόπῃ. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δηλαδὴ τοῦ ναοῦ κάθηται ἐπὶ θρόνου θεὸς σκηπτροφόρος, προφανῶς ὁ Ἀπόλλων, ὑπαγορεύων τι πρὸς τὴν ὄπισθεν αὐτοῦ ἱσταμένην ἔξωμον, ὡς ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου, προφήτιδα καὶ δεικνύων τῇ χειρὶ μεγάλην κιβωτόν, ἣν, ἀναλαβὼν ἐκ τοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ συντελέσαντος τὴν μαντείαν θεοῦ τεθειμένου μεγάλου ἱεροῦ λεοντόποδος δίσκου, ἐκκομίζει ἐπ' ὤμου ἱερόδουλος, προηγουμένης προμάντιδος ἐξώμου ἱερείας καὶ μικρᾶς ἐξώμου αὐλητρίδος.

Ἐκ τοῦ Εὐριπίδου γνωρίζομεν ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλων ἐξέδιδε τοὺς χρησμοὺς αὐτοῦ διὰ κλήρων, ἑδρεύων ἐπὶ χρυσοῦ θάκου ἐν τῷ κέντρῳ τῆς γῆς.[4] Ἐν τοῖς αὐτοῖς Δελφοῖς εὑρίσκομεν τὴν Πυθίαν ἐξάγουσαν ἰδίᾳ χειρὶ ἐκ τῆς μαντικῆς κληρωτρίδος κλήρους ἀποσταλέντας ἐκ Θεσσαλίας.[5] Τὸ σκεῦος (*φιάλη*) ἐν ᾧ ἐνεβάλλοντο ἐν Δελφοῖς αἱ μαντικαὶ ψῆφοι ἐτίθετο ὕπερθεν τοῦ χαλκοῦ πυθικοῦ τρίποδος, ἐλέγετο δ' ὅτι αἱ ψῆφοι «*ἐρομένων τῶν μαντευομένων ἤλλοντο καὶ ἡ Πυθία ἐμφορουμένη ἔλεγεν ἃ ἐξέφερεν ὁ Ἀπόλλων*».[6] Δύο δακτυλιόλιθοι τοῦ Μουσείου τῆς Φλωρεντίας (Εἰκ. 16-17=Πίν. IX, 19-20) εἰκονίζουσι προμάντιδα τοῦ Ἀπόλλωνος ἔξωμον καὶ ὁμοίως τῇ Κόρῃ τοῦ Ἀντίου βαδίζουσαν, φέρουσαν δ' ἐφ' ὁμοίου δίσκου κληρωτρίδα μαντικῶν ψήφων (ἀμφορέα) πρὸ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὸ στόμιον τοῦ ἀμφορέως εἰκονίζεται ἐπ' αὐτῶν τόσῳ στενόν, ὥστ' εὐλόγως δύναται νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι δὲν πρόκειται περὶ κληρωτρίδος, ἀφοῦ ἡ χεὶρ δὲν θὰ εἰσήρχετο εὐκόλως ἐν τῷ ἀγγείῳ ἵνα ἐξαγάγῃ τοὺς κλήρους. Ἀλλὰ τοῦτο ἀντιβαῖνον πρὸς τὴν γνωστὴν εὐρύστομον κατασκευὴν τῶν ἀμφορέων, ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὸ κακότεχνον ἀμφοτέρων τῶν δακτυλιολίθων ἀνηκόντων εἰς τοὺς ἑλληνορρωμαϊκοὺς χρόνους.[7] Ἄλλως δ' ἐγένετο καὶ στενολαίμων ἀγγείων χρῆσις ὡς κληρωτρίδων,

---

[1] Bouché-Leclercq, ἔ. ἀ. IV, p. 149.— [2] Cicero, de div. II, 41.

[3] Pitture d'Ercolano, Tom. II p. 135, pl. XXII.

[4] Εὐρ. Ἴων. 908: τὸν Λατοῦς αὐδῶ, ὅς γ' ὀμφὰν κληροῖς (oraculum per sortes edis) πρὸς χρυσέοις θάκοις καὶ γαίας μεσσήρεις ἕδρας.—Πβλ. καὶ Εὐρ. Ἱππολ. σ. 1057.

[5] Πλουτάρχου, Περὶ φιλαδελφείας 21 (492A): Ἀλεύαν δὲ τὸν Θετταλὸν ὁ μὲν πατὴρ ἀγέρωχον ὄντα καὶ ὑβριστὴν ἐκόλουε καὶ χαλεπὸς ἦν, ὁ δὲ θεῖος ἀνελάμβανε καὶ προήγετο. Πεμπόντων δὲ τῶν Θετταλῶν φρυκτοὺς περὶ βασιλέως πρὸς τὸν θεὸν εἰς Δελφούς, ἐνέβαλε κρύφα τοῦ πατρὸς ὁ θεῖος ὑπὲρ τοῦ Ἀλεύα· καὶ τῆς Πυθίας τοῦτον ἀνελούσης, ὅ τε πατὴρ ἀπέφηνεν ἐμβεβληκέναι τὸν φρυκτὸν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ πᾶσιν ἐδόκει πλάνη τις ἐν ταῖς καταγραφαῖς τῶν ὀνομάτων γεγονέναι.

[6] Σουΐδας ἐν λ. *Πυθώ*.

[7] Gori, Mus. Flor. Gemmae II, Tav. 75, 2 (σάρδιος λίθος ἀρ. 2251) καὶ II. 76, 4 (ἀμέθυστος ὑπ' ἀρ. 2252)= S. Reinach, Pierres gravées, pl. 66, II, 75, 2 καὶ 76, 4: Raspe N° 8389 καὶ 8347. Τὰ ἐκμαγεῖα ἀμφοτέρων ὡς καὶ τρίτου τοιούτου (εἰκ. 18) ὀφείλω εἰς τὴν καλοκάγαθον προθυμίαν τοῦ κ. Milani.

ὅτε τὸ αἴσιον ἐδήλου ἡ πρώτη ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ ἀγγείου *ἀνάβασις* τοῦ κλήρου.[1] Ὁμοίως, κατὰ τὸν Πίνδαρον,[2] *κλήροις ἐθεοπρόπει* ὁ Μόψος, υἱὸς τῆς Μαντοῦς, θυγατρὸς τοῦ μάντεως Τειρεσίου, ἐν τῷ ἐν Κλάρῳ μαντείῳ τοῦ Κλα-

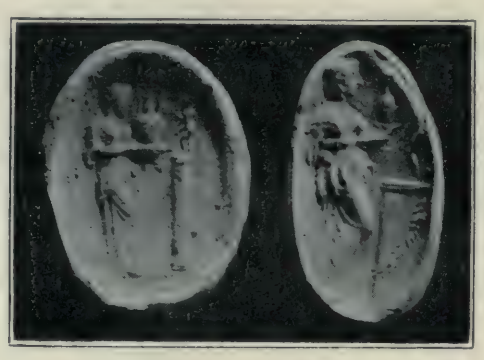

Εἰκ. 16. Εἰκ. 17.

Εἰκ. 18.

ρίου Ἀπόλλωνος. Τὸ ὄνομα δὲ τοῦ μαντείου τούτου, ἱδρυθέντος ὑπὸ τῆς εἰς Κολοφῶνα τῆς Ἰωνίας ἀποσταλείσης ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος προφήτιδος Μαντοῦς,[3]

[1] Σχολ. Πινδ. Πυθ. IV 335: εἰώθασι δὲ διὰ κλήρων μαντεύεσθαι· οἷον, ἐὰν βαλλόντος μοι τόδε ἀναβῇ, ἀποτελεσθήσεται τόδε. Ἴδε καὶ τὰ ἐν τῷ νῦν *κλήδονι* ὁμοίως τελούμενα (Παράρτ).

[2] Πυθ. 4, 338: μάντις ὀρνίχεσσι καὶ κλάροισι θεοπροπέων ἱεροῖς Μόψος. — Σχολ. ἔ. ἀ.: ὄρνισί τε καὶ κλήροις μαντευόμενος ... εἰώθασι δὲ διὰ κλήρων μαντεύεσθαι.

[3] Κόνων 6: Ὡς Μόψος ὁ Μαντοῦς καὶ Ἀπόλλωνος τῆς μητρὸς τελευτησάσης ἐκδέχεται κλῆρον τὸ ἐν Κλάρῳ Ἀπόλλωνος μαντεῖον.— Στέφ. Βυζάντιος ἐν λ. Κλῆρος: Νέαρχος δέ φησιν ὅτι κατὰ κλῆρον ὁ Ἀπόλλων ἔλαχε τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ τοῦ κλήρου οὕτως αὐτὴν ὠνομάσθαι... ἢ διὰ τὸ αὐτόθι κληρώσασθαι Ποσειδῶνα, Δία, Ἅδην.—Σχολ. Νικάνδ. Θερ. 958: Κλάρος οὕτως ὠνόμασται διὰ τὸ *λαχεῖν* αὐτὴν τὸν Κλάριον Ἀπόλλωνα.—Σχολ. Νικάνδ. Ἀλεξ. στ. 11: Κλάρος γὰρ εἴρηται παρὰ τὸ κεκληρῶσθαι τὸν τόπον Ἀπόλλωνι, ἢ ὅτι ἐκεῖ ἐκληρώσαντο Ζεύς, Ποσειδῶν καὶ Πλούτων. — Σχολ. Ἀπολλ. Ι, 308: ἢ διὰ τὸ αὐτόθι κληρώσασθαι Ποσειδῶνα, Δία, Ἅδην.— Πρὸς ἄλλην ἐτυμολογίαν, ἐκ τοῦ *κλαίω*, τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐν Κλάρῳ μαντείου τῆς Μαντοῦς (Ἀπολλ. Ῥοδ. ἔ. ἀ.: ἐλθοῦσα ἡ Μαντὼ εἰς Κολοφῶνα καὶ ἐκεῖ δυσθυμήσασα ἐδάκρυσε διὰ τὴν τῆς πατρίδος πόρθησιν. Διόπερ ὠνομάσθη Κλάρος ἀπὸ τῶν δακρύων· συγγενὲς γὰρ τὸ λ τῷ ρ, ὡς ὑδρηρὸν ἀντὶ ὑδρηλόν. Λέγεται δὲ καὶ κρήνην ἀναβλαστῆσαι ἀπὸ τῶν δακρύων τῆς Μαντοῦς κατὰ Κλάρον.—Σχολ. Νικανδ. Θηρ. 958: Κλάρος, ἥτις οὕτως ὠνόμασται παρὰ τὸ ἐκεῖ γενομένην Μαντὼ τὴν Τειρεσίου μετὰ Ζαγραίου κλαῦσαι. — Σχολ. Νικάνδρ. Ἀλεξ. 11: Κλάρος ὅτι ἐκεῖ ἔκλαυσεν ἡ Μαντὼ σὺν τῷ ἀνδρὶ Βακχιάδῃ διὰ τὴν ἐρημίαν. — Ἴδε καὶ Immisch, Klaros σελ. 135. — E. Bethe, Thebanische Heldenlieder S. 119 κέξ.) συμφωνεῖ δακτυλιόλιθος (Εἰκ. 19 = Winkelmann, Monumenti inediti Tom. I p. 55 εἰκ. 44) εἰκονίζων τὴν, ὡς ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου, ἔξωμον Μαντὼ καθημένην καὶ κλαίουσαν πρὸ μαντικοῦ τρίποδος. Αἱ ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ τρίποδος τούτου ὀρχούμεναι νύμφαι ἐνθυμίζουσι τὴν ἀρχαίαν μαρτυρίαν, καθ' ἣν ἡ Μαντὼ ἦν καὶ ὀρχηστικὴ (ἴδε Σχόλια Πατμιακὰ εἰς Θουκυδίδην ὑπὸ Ι. Σακκελιῶνος ἐν Revue de philolog., Τομ. I (1877), σελ. 185). Ἴδε ἐν τέλει καὶ τὸ περὶ τοῦ *κλήδονα* παράρτημα.

Εἰκ. 19.

ἐτυμολογοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι ἐκ τοῦ *κλῆρος* (*κλᾶρος*), προφανῶς διότι ἐν τῷ μαντείῳ ἐκείνῳ ἐπεκράτει ἡ κληρομαντεία. Δακτυλιόλιθος σαρδίου λίθου τῆς καλῆς αὐστηρᾶς τεχνοτροπίας τοῦ τέλους τοῦ Ε', ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ', αἰῶνος εἰκονίζει νεαρὸν ἄνδρα μάντιν, ἴσως τὸν αὐτὸν Μόψον, καθήμενον ἐπὶ θώκου,

Εἰκ. 20.

ἔχοντα ἐν τῇ ἀριστερᾷ σκῆπτρον *ἐπικαμπὲς* τὸ ἄκρον, οἷον ἐλέγετο τὸ λίτυον τῶν μάντεων (ἴδε κατωτέρω), τῇ δὲ δεξιᾷ ἀνοίγοντα τὸ ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτοῦ τεθειμένον κιβωτίδιον τῶν μαντικῶν κλήρων (Εἰκ. 18 = Πίν. IX, 18).[1] Ὁμοίως μανθάνομεν ἐκ τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου, ὅτι ὁ πατὴρ τῆς Μαντοῦς Τειρεσίας, καθήμενος ἐπὶ θώκου τοῦ ἐν Θήβαις οἰωνοσκοπείου αὐτοῦ καὶ παρατηρῶν τὴν πτῆσιν τῶν οἰωνῶν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Μαντοῦς, κατέ-

[1] Μουσεῖον Φλωρεντίας, ἀρ. 3884 = Gori, Mus. Flor. Gemmae II Tabl. 38, 5.—Furtwängler, Gemmen pl. XXI, 5 (σ. 102). — S. Reinach, Pierres gravées pl. 57 (ἔνθα ἐσφαλμένως εἰκονίζεται ὡς γυνὴ καὶ δὴ Πανδώρα. Νεώτερον ἀντίγραφον τοῦ λίθου τούτου ἐν τῇ συλλογῇ Stosch, ἐδημοσιεύθη ὡς ἀρχαῖον ὑπὸ Winkelmann (cl. III, 5) καὶ Tolcken (kl. II, 121), ἀπεικονισθὲν ὑπὸ Panofna, Askl. und Asklepiaden Πίν. 8, 7, 6, 347 καὶ Müller-Wieseler, Denkm. a. Kunst Πίν. 66, 842. Ἴδε αὐτὸν νῦν ἐν Furtwängler, Beschr. der gesch. Steine in Antiq. Berlins N° 9439. Ἐπίσης νέον ἀντίγραφον τοῦ αὐτοῦ λίθου παρὰ Stosch ἐδημοσίευσεν ὁ Winkelmann (cl. III, 14) καὶ Tolcken (kl. II, 132) ὡς ἀρχαῖον. Ὁ πρῶτος ὅμως ἀνεγνώρισεν ὅτι ἡ μορφὴ εἶναι ἀνδρικὴ καὶ ἐκάλεσεν αὐτὴν Ἐπιμηθέα. Ταῦτα κατὰ σημείωσιν τοῦ Furtwängler ἔ. ἀ.

γραφε τοὺς κλήρους τῶν μελλόντων, παραδίδων αὐτοὺς πρὸς φυλακὴν ἐν θήκῃ διὰ τὰς μελλούσας αὐτοῦ προφητείας, τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Μαντοῖ.[1] Τέλος ἐν Θήβαις ἐδεικνύετο, πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἐπὶ λόφου ναοῦ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος, κάθισμα *Μαντοῦς δίφρος* καλούμενον, ἐφ' οὗ καθημένη ἡ κόρη τοῦ Τειρεσίου προεφήτευε.[2] Πομπηϊακὴ δὲ τοιχογραφία (Εἰκ. 20), ὀρθῶς ἤδη ὑπὸ τοῦ Panofka ἑρμηνευθεῖσα, εἰκονίζει τὴν Μαντὼ ταύτην νεαρὰν καὶ δαφνοστεφῆ, κλάδον μαντικῆς δάφνης κρατοῦσαν καὶ ἔξωμον, ὡς τὴν Κόρην τοῦ Ἀντίου, καθημένην δ' ἐπὶ λεοντόποδος δίφρου,

Εἰκ. 21. Εἰκ. 22. Εἰκ. 23.

ἐν στάσει ἐσωτερικῶς ἐμπνεομένης, πρὸ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος ἱσταμένου πρὸ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ, ἐνῷ εἰς τὸ βάθος διακρίνεται ὁ λόφος τῆς Καδμείας ἢ ἐν τῶν ὀρέων τῆς Βοιωτίας.[3]

Πρὸς πάντα ταῦτα λαμπρῶς συμφωνεῖ τρίτος τύπος νομίσματος τῆς αὐτῆς θεσ-

---

[1] Σοφοκλ. Ἀντιγόνη στ. 998 κέξ.

Τειρεσίας : *Γνώσει, τέχνης σημεῖα τῆς ἐμῆς κλύων.*
Εἰς γὰρ παλαιὸν θᾶκον ὀρνιθοσκόπον
ἵζων, ἵν' ἦν μοι παντὸς οἰωνοῦ λιμήν,
ἀγνῶτ' ἀκούω φθόγγον ὀρνίθων, κακῷ
κλάζοντας οἴστρῳ καὶ βεβαρβαρωμένῳ
καὶ σπῶντας ἐν χηλαῖσιν ἀλλήλους φονᾶς
ἔγνων· πτερῶν γὰρ ῥοῖβδος οὐκ ἄσημος ἦν.
εὐθὺς δὲ δείσας ἐμπύρων ἐγευόμην
βωμοῖσι παμφλέκτοισιν κλπ. κλπ.

Εὐριπίδ. Φοίνισσαι στίχ. 837. **Τειρεσίας** πρὸς τὴν Μαντώ :
Κλήρους τέ μοι φύλασσε παρθένῳ χερί,
οὓς ἔλαβον οἰωνίσματ' ὀρνίθων μαθὼν
θάκοισιν ἐν ἱεροῖσιν, οὐ μαντεύομαι.

Παυσαν. IX, 16, 1 : Θηβαίοις δὲ μετὰ τοῦ Ἄμμωνος τὸ ἱερὸν οἰωνοσκοπεῖόν τε Τειρεσίου καλούμενον.

[2] Παυσανίου IX, 10, 3 : Ἔστι δ' ἐνταῦθα λίθος ἐφ' ᾧ Μαντώ φασι τὴν Τειρεσίου καθέζεσθαι. Οὗτος μὲν πρὸ τῆς εἰσόδου (τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἰσμηνοῦ λόφου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Ἰσμηνίου) κεῖται, καὶ οἱ τὸ ὄνομά ἐστι καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι *Μαντοῦς δίφρος*.

[3] Pitt. d'Ercol. Vol. II, p. 113 Tav. 17. — Mus. Borb. VII, 19. — Panofka, Der Mantositz am Ismenion zu Theben : Archäol. Zeitung 1845, 49 κέξ. — Overbeck, Die Bildwerke zum theb. und troisch. Heldenk. Taf. VI, 11.

σαλικῆς πόλεως Πελίννης (Εἰκ 21-23),[1] εἰκονίζων τὴν αὐτὴν Θεσσαλὴν προφήτιδα, ἧς νῦν ζητοῦμεν νὰ εὕρωμεν τὸ ὄνομα, καθημένην ἐν ἱερατικῇ περιβολῇ ἐπὶ δίφρου καὶ βλέπουσαν τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπὶ τῶν γονάτων νῦν κρατουμένης κληρωτρίδος, ὅπερ ἐνθυμίζει ἡμῖν ὅτι καὶ ἡ ἑτέρα τῶν κλήρων θεὰ Λάχεσις εἰκονίζετο καθημένη ἐν θρόνῳ, στέμματα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἔχουσα καὶ τοὺς κλήρους ἐπὶ τῶν γονάτων κρατοῦσα (Πλάτ. Πολιτείας 617 c.).

Ἀλλὰ τίς λοιπὸν αὕτη ἡ τῶν νομισμάτων τῆς Πελίννης προφῆτις; Οἱ ἀρχαῖοι ἀπαριθμοῦντες τὰς διασημοτέρας δέκα Σιβύλλας τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἀναφέρουσι

Εἰκ. 24.

μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὴν *Θεσσαλήν*, ἥτις κατ' αὐτοὺς ἦτο Μαντὼ ἡ *ἀπόγονος* τοῦ περιφήμου μάντεως Τειρεσίου.[2] Εἶναι κατ' ἀκολουθίαν βέβαιον ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων πλειόνων Θεσσαλικῶν πόλεων εἰκονιζομένη ὡς σιβυλλιῶσα προφῆτις ἱέρεια εἶναι ἡ Μαντώ, ἥτις ἄλλως θεωρεῖται ὡς ἡ πρώτη καὶ τὸ ἀρχέτυπον πασῶν τῶν Σιβυλλῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ μυθολογικοῦ κόσμου.[3] Ἐνταῦθα δὲ μνημονεύομεν καὶ τὸ ὅτι ἡ θεσπιῳδὸς αὕτη θυγάτηρ τοῦ Τειρεσίου καλεῖται ὑπὸ τῶν πηγῶν καὶ *Ἱστορίς*,[4] ὡς τοιαύτη δὲ ταυτίζεται πρὸς τὰς Μούσας τῆς ἱστορίας καὶ ἐπικῆς ποιήσεως, ὧν καὶ τὸ ὄνομα ἀρχικῶς συγγενεύει πρὸς τὸ τῆς Μαντοῦς.[5] Τούτου δ' ἕνεκεν

---

[1] J. Hirsch, Cat. XIII (Rousopoulos) p. 84 N° 1384 Taf. XVIII (Εἰκ. 21 καὶ πίν. IX, 10). —Imhoof-Blumer: Διεθν. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχ. XI, σελ. 74, 206 (νῦν ἐν τῇ συλλογῇ Παρισίων) (= Εἰκ. 22 καὶ πίν. IX, 12). Τρίτον ἀντίτυπον τοῦ αὐτοῦ κομματίου, ὡς καὶ τὸ εἰκ. ἀρ. 23 =πίν. IX, 13-14 εὕρηνται ἐν τῇ συλλογῇ Anderson ἐν Ἀθήναις. Τέλος τέταρτον, ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου, μετὰ μείζονος κληρωτρίδος, ἴδε ἐν τῷ φωτοτυπικῷ πίνακι IX, 11.

[2] Σουΐδας: ἐν λ. *Σίβυλλα*: Σίβυλλα Θετταλή, ἡ κληθεῖσα καὶ Μαντὼ ἀπόγονος Τειρεσίου. [Ψευδο]Ευδοκ. Ἰωνιά, ἔκδ. Flach σελ. 643.

[3] Daremberg et Saglio, Dict. des antiquités s. v. Sibyllae p. 1288. — Bouché-Leclercq, Histoire de la Divination vol. II, p. 150 κέξ.

[4] Παυσαν. 9, 11, 3.

[5] *Μοῦσα*=πρωτοελλ. *μόντια*, συγγενὲς τοῦ *μάντις* καὶ *μανία*=ἡ πνευματικὴ ταραχή, ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ μαντικὴ ἔμπνευσις: Brugmann, Indogerm. Forsch. 3, 253 κέξ. Roscher's Myth. Lex. s. v. Musen σελ. 3238.

εὑρίσκομεν ἐπὶ ἀγγειογραφίας τὴν Καλλιόπην φέρουσαν κληρωτρίδα μαντικῶν κλήρων ἐν ταῖς χερσίν, ἐν ἄλλῃ δὲ ἀγγειογραφίᾳ ἔχομεν τὴν αὐτὴν ἢ ἄλλην Μοῦσαν εἰκονιζομένην ἐν μέσῳ τῶν λοιπῶν ὀκτὼ Μουσῶν φέρουσαν δὲ κληρωτρίδα καὶ *κλήροις θεοπροποῦσαν* ἑτέρᾳ Μούσῃ ἐν στάσει καὶ δράσει ὁμοίᾳ πρὸς τὴν τῆς Μαντοῦς τῶν νομισμάτων τῆς Θεσσαλικῆς Πελίννης (Εἰκ. 24).[1] Τὸ ὑπὸ τὴν κληρωτρίδα μεταξὺ τῶν κληδονιζομένων τούτων Μουσῶν παράδοξον κόσμημα φαίνεται ἐσχηματοποιημένον (stilisiertes) μαντικὸν *λίτυον*, ἐνῷ ἡ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ χρησμοῦ αὐλοῖς συνοδεύουσα τρίτη Μοῦσα ἐνθυμίζει ἡμῖν οὐ μόνον τὴν αὐλητρίδα τῆς κληρομαντίας τοῦ πίνακος Χ, ἀλλὰ καὶ τὸ νῦν ἐθιζόμενον ἐν Σύμῃ κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν χρησμῶν τοῦ *κλήδονα* νὰ συνοδεύῃ αὐτοὺς μουσικὸς διὰ τῆς λύρας ἢ τοῦ ἀσκαύλου (ἴδε τὸ ἐν τέλει παράρτημα). Ἄξιον ἐπίσης σημειώσεως εἶναι ὅτι τὴν Μοῦσαν Καλλιόπην εὑρίσκομεν ἐνίοτε[2] φέρουσαν ἐν ταῖς χερσὶ τὸ *τρίγωνον*, λύρας εἶδος, οὗ ἐφευρέτις λέγεται ἡ Σίβυλλα.[3]

Ἀλλὰ καὶ ἐσφαλμένη ἂν ἦτο ἡ οὕτως εὑρεθεῖσα ἑρμηνεία ἡμῶν αὕτη τοῦ τύπου τῶν νομισμάτων[4] τῆς Πελίννης ὡς Μαντοῦς κλήρους θεοπροπούσης, ἔχει τοῦτο τὸ

[1] Elite céramographique II, 86 καὶ 86A (μετὰ τοῦ ὀνόματος ΚΑΛΛΙΟΠΗ) Arch. Zeitung 186, Πίν. 14 = S. Reinach, Repertoire des vases peints, Τόμ. I σελ. 391.

[2] Bie, Musen: Rosch. Myth. Lex. Τόμ. II, σελ. 3245.

[3] Σουΐδας ἐν. λ. *Σίβυλλα*: λέγεται δὲ καὶ τρίγωνον εἶδος λύρας αὐτὴν πρώτην εὑρεῖν.

[4] Πλὴν τῶν μέχρι τοῦδε σημειωθέντων μνημείων ἱερὰ κιβωτίδια εὑρίσκομεν καὶ ἐν ταῖς χερσὶ πλείστων ἄλλων προσώπων:

Ἐπὶ ἀνερμηνεύτου εἰσέτι ἀγγειογραφίας (Εἰκ. 25 = Laborde, Coll. de vases grecs de M. le comte de Lamberg tom. II. pl. 2 — Sacken und Kenner, Die Sammlungen der K.K. Münz— und Antiken-Cabinets p. 188, 265. — S. Reinach, Repertoire des vases peints II, 216), πλαισιουμένην ὑπὸ κλάδου μαντικῆς δάφνης, ἔχομεν θεάν, Ἀφροδίτην καλουμένην ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν

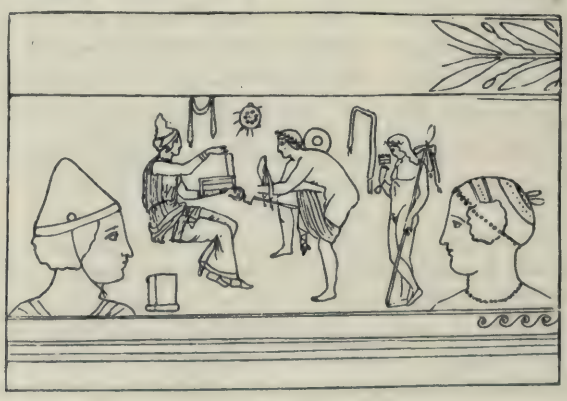

Εἰκ. 25.

τοῦ ἀγγείου, καθημένην καὶ κρατοῦσαν πυξίδα μαντικήν, ἐν ᾗ προσέρχεται ὁ Ἑρμῆς καὶ Διόνυσος ἵνα καταθέσωσιν ὡς σημεῖα (κλήρους) ὁ μὲν ταινίαν, ὁ δὲ πινάκιόν τι (;). Ἡ Ἀφροδίτη εἶναι γνωστὴ ὡς μαντικὴ θεὰ ἐκ τοῦ παναρχαίου αὐτῆς ἐν Πάφῳ μαντείου· πρὸς δ' ἐν Τρωάδι προφήτευσε τὴν τύχην τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Αἰνείου καὶ μετέδωκε τῷ Ἀγχίσῃ τὸ δῶρον τῆς μαντοσύνης (Ὁμ. Ὕμν. εἰς Ἀφρ. 196. — Διονυσ. Ἁλικ. I, 48. — Ennius, Fragm. ed. J. Vahlen σελ. 7).

σπουδαῖον καὶ εὐχάριστον, ὅτι διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς Μαντοῦς ἀνεκάλεσεν ἀμέσως εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν στίχους ἀρχαίου περιφήμου ποιητοῦ τόσον λεπτομερῶς, προσφυῶς καὶ λαμπρῶς περιγράφοντας καὶ ἑρμηνεύοντας τὴν στάσιν, ἔκφρασιν, δρᾶσιν καὶ πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων σημειωθείσας χαρακτηριστικὰς λεπτομερείας τοῦ ἀγάλματος τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου, ὥστ' οὐδεμία πλέον νὰ ὑπολείπηται, νομίζω, ἀμφιβολία εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τοῦ δυσπιστοτέρου τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἀνεκαλύφθη τέλος πάντων ἡ λύσις τοῦ «ὡραίου αἰνίγματος».

Οἱ ἐν λόγῳ στίχοι εἶναι τῶν *Φοινισσῶν* τοῦ Εὐριπίδου, ὧν πάντες βεβαίως ἐνθυμεῖσθε τὴν ὑπόθεσιν. Μετὰ τὴν φοβερὰν τραγῳδίαν τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου, ὁ παραλαβὼν τὴν βασιλείαν τῶν Θηβῶν υἱὸς αὐτοῦ Ἐτεοκλῆς ἀποστερεῖ τῆς νομίμου αὐτοῦ μοίρας τὸν ἀδελφὸν Πολυνείκη, ὅστις καταφυγὼν εἰς Ἄργος καὶ γήμας τὴν θυγατέρα τοῦ ἐκεῖ βασιλέως Ἀδράστου ἐπέρχεται κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ τῶν περιφήμων *Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας* καὶ πολιορκεῖ τὴν πόλιν. Ἀποτυχούσης δὲ τῆς πρὸς συνδιαλλαγὴν τῶν ἀδελφῶν ἀποπείρας τῆς μητρὸς αὐτῶν Ἰοκάστης, ἄρχεται ἡ πολιορκία. Τότε δὲ ὁ Ἐτεοκλῆς, περὶ παντὸς φροντίζων πρὸς ἄμυναν καὶ ἀσφάλειαν τῆς πόλεως, πέμπει τὸν Μενοικέα, νεαρὸν υἱὸν τοῦ θείου αὐτοῦ Κρέοντος, ἵνα καλέσῃ τὸν ἀψευδέστατον Θηβαῖον οἰωνόμαντιν Τειρεσίαν καὶ οὕτω μάθῃ παρ' αὐτοῦ *«εἴ τι θέσφατον ἔχει φράσαι»* περὶ

Τέλος ἡ αὐτὴ συνδέεται στενῶς, ὡς Διώνη, πρὸς τὸν Δία Νάϊον τοῦ διὰ κλήρων (πινακίων) ἐκφέροντος τοὺς χρησμοὺς αὐτοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης. Ὑπολαμβάνω λοιπὸν ὅτι τὴν πανάρχαιον ταύτην μαντικὴν θεὰν τοῦ πελασγικοῦ μαντείου Ἀφροδίτην-Διώνην τῆς Δωδώνης προσέρχονται ἐν τῇ ἀγγειογραφίᾳ ταύτῃ ἵνα συμβουλευθῶσιν, ἢ ἵνα μετ' αὐτῆς ἁπλῶς περὶ μαντικῶν πραγμάτων συνδιαλεχθῶσιν οἱ ἐπίσης μαντικοὶ θεοὶ Ἑρμῆς καὶ Διόνυσος. Γνωρίζομεν ὅτι οἱ κλῆροι τῆς Δωδώνης ἐνετίθεντο ἐν κιβωτίῳ, ὁ δ' Ἑρμῆς, πανάρχαιος ἐπίσης μαντικὸς θεός, ἦτο καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς μάντεως ὁ κατ' ἐξοχὴν θεὸς τῆς κληρομαντείας καὶ κληδονομαντείας, ἐξ οὗ καὶ *κληδόνιος* ἐπεκαλεῖτο (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 233 σημ. 1.— Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἑρμῆν.—Bouché-Leclercq II p. 397). Ὁ δὲ Διόνυσος,— οὗ ὁ ἀνεξήγητος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἠρτημένος παράδοξος κωδωνίσκος ἐνθυμίζει ἡμῖν τὴν λεπτομέρειαν, καθ' ἣν διὰ τῆς ὑπ' ἀγάλματος *παιδὸς* κρούσεως κώδωνος ἐξεδίδοντο αἱ κληδόνες καὶ χρησμοὶ τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης (Bouché-Leclercq, Histoire de la Divin. vol. II, p. 305),—ἀναφέρεται ὡς ὁ πρῶτος ἀπὸ τοῦ προφητικοῦ τρίποδος τῶν Δελφῶν θεμιστεύσας (Ὑπόθεσις Πινδ. Πυθ.), πρὸς δὲ ὡς ἔχων μαντεῖα ἐν Ἀμφικλείᾳ τῆς Φωκίδος (Παυσ. X, 33, 9) καὶ ἐν Θρᾴκῃ (Ἡρόδ. VII, 11. -Παυσ. 9, 30, 9.—Ἀριστοτ. παρὰ Macrob. Saturn. I, 18, 1) καί, ὅπερ σπουδαιότερον, ὡς υἱὸς ἢ τρόφιμος τῆς ἐν Δωδώνῃ Διώνης (Bouché-Leclercq II, 298 καὶ 380). Μήπως λοιπὸν τὸ ἄγαλμα τοῦ κρούοντος τὸν κώδωνα τῆς Δωδώνης *παιδὸς* (Σουΐδας ἐν λ. *Δωδωναῖον χαλκεῖον*) ἦν ἄγαλμα τοῦ κωδωνοφόρου νεαρωτάτου Διονύσου τοῦ ἀγγείου ἡμῶν; Ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἐν τῇ ἀγγειογραφίᾳ ἡμῶν βλέπω συμβούλιον μαντικῶν θεῶν ἐν Δωδώνῃ παρὰ τῇ κληρομάντιδι Διώνῃ-Ἀφροδίτῃ. Σημειωτέον δ' ὅτι πρὸς τὸν ῥηθέντα χαλκοῦν *παῖδα* τῆς Δωδώνης τοῦτον τὸν περιγραφόμενον ὡς κρατοῦντα *μάστιγα τριπλῆν ἁλυσιδωτὴν ἀνηρτημένους ἔχουσαν ἐξ αὐτῆς ἀστραγάλους*, δέον νὰ σχετίσωμεν τὸν ἀνερμήνευτον μέχρι τοῦδε μαντικὸν *παῖδα* μετὰ μαντικῆς πελειάδος τῶν νομισμάτων τῆς Σικυῶνος, ὡς καὶ ἀνάγλυφον ἐκ Σικυῶνος, περὶ ὧν ἴδε Babelon, Revue Numism. 1904 p. 112-133.— Lechat: Revue Arch. 1903 205-210 καὶ 411-412. — Arch. Anzeiger 1904 p. 75-6.—Revue des Études Grecques 1905 p. 113.

Ἑτέρα ἀτελῶς ἑρμηνευθεῖσα ἀγγειογραφία (Εἰκ. 26 = Panofka, Argos Panoptes Taf. IV, 2 — Greuzer-Guigniaut, Relig. de l'antiq. vol. IX p. 657 pl. CLXIV bis No 604d. — Overbeck,

τοῦ ἀρξαμένου ἀγῶνος (Φοίνισ. στίχ. 772 κέξ.). Ὁ Μενοικεὺς ἐπιτυγχάνει τὸν τυφλὸν μάντιν ὁδηγούμενον ὑπὸ τῆς νεαρωτάτης αὐτοῦ θυγατρὸς Μαντοῦς καὶ ἐπιστρέφοντα κατάκοπον ἐκ μακρᾶς πορείας, καὶ δὴ ἐξ Ἀθηνῶν, ἔνθα εἶχε μεταβῆ τὴν προηγουμένην ἡμέραν κληθεὶς ὑπὸ τῶν κατὰ τῶν Εὐμολπιδῶν πολεμούντων Ἀθηναίων, παρ' ὧν νικησάντων ἕνεκα τῆς ἐπεμβάσεως αὐτοῦ ἔλαβε χρυσοῦν στέφανον ἐκ τῶν λαφύρων, στέφανον ὃν ἐκόμιζεν ἤδη εἰς Θήβας.

Ὁ Μενοικεὺς καὶ ἡ Μαντὼ ἔχουσιν ἤδη ὁδηγήσει τὸν Τειρεσίαν πρὸ τοῦ Κρέοντος, ἀλλ' ὁ τυφλὸς καὶ κατάκοπος γέρων ἀγνοῶν τοῦτο καὶ νομίζων ὅτι ἔχει

Kunstmythologie Bd. I p. 469 καὶ Atlas Taf. 7, 8) παρουσιάζει τὴν Ἰὼ καθημένην παρ' ἄγαλμα θεᾶς, ἀνέχουσαν δ' ἐν τῇ ἀριστερᾷ λεοντόπουν πυξίδα, πρὸ αὐτῆς δ' ἱστάμενον τὸν ἐρωτόληπτον Δία. Ἐπειδὴ ἡ Ἰὼ ἦν ἀρχικῶς ἱέρεια τῆς Ἥρας (Αἰσχύλ. Ἱκέτ. 29: *κληδοῦχος Ἥρας.* — Ἀπολλόδ. 2, 1, 3: *ταύτην ἱερωσύνην τὴν Ἥρας ἔχουσαν Ζεὺς ἔφθειρε.*—Ἡσύχ. ἐν λ. *Ἰὼ καλλιθύεσσα* κτλ.), ἡ δὲ Ἥρα εἶχεν ἐν Πελοποννήσῳ πανάρχαιον μαντεῖον (Στράβ. VIII, 6, 22), ἠδυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι τὸ ἐν ταῖς χερσὶ τῆς Ἰοῦς λεοντόπουν κιβωτίδιον εἶναι μαντικὴ κληρωτρὶς αὐτῆς

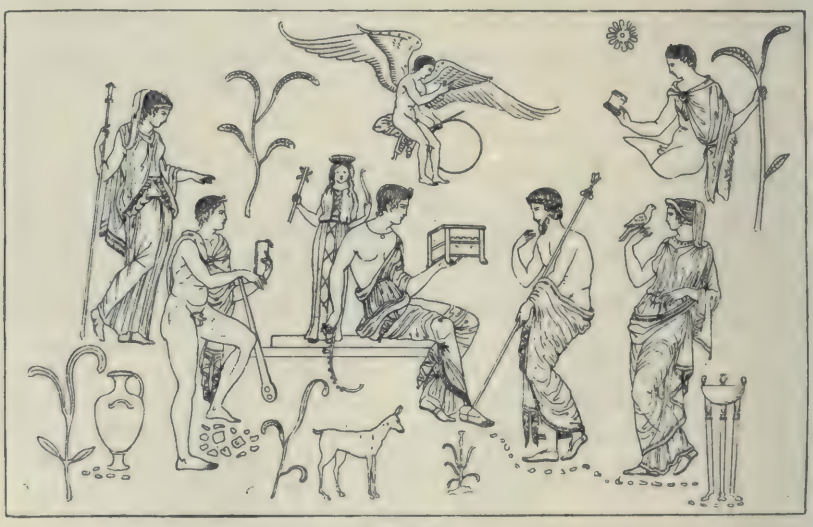

Εἰκ. 26.

ὡς προφήτιδος τοῦ μαντείου τῆς Ἥρας, νὰ συσχετίσωμεν δ' οὕτω τὰ ἐν τῷ πεδίῳ τρίποδα καὶ κάλπην, ὡς καὶ τὰ ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ὄπισθεν τῆς Ἰοῦς ἱσταμένου ἀνδρὸς ἀνεξήγητα *πινάκια*, πρὸς τοὺς μαντικοὺς κλήρους (ἴσως καὶ τὸ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἄνω ἱσταμένου Πανὸς ἀντικείμενον δὲν εἶναι ἡ σῦριγξ, ἀλλὰ *κλῆρος* ἢ μαντικὸν πινάκιον, ὡς ὁ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Διονύσου τῆς προηγουμένης εἰκόνος 25). Ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ μυθολογικοῦ πτηνοῦ ἴυγγος (σεισοπυγίδος) εἰς τὰς χεῖρας τῆς παρὰ τὸν ἐρωτόληπτον Δία ἱσταμένης θεᾶς δηλοῖ προληπτικῶς ὅτι ἡ τελευταία αὕτη εἶναι ἡ ἱερὰ τῇ Ἀφροδίτῃ θυγάτηρ δὲ τῆς Ἠχοῦς ἢ Πειθοῦς, Ἴυγξ ἐκείνη, ἥτις «*καταφαρμάττουσα τὸν Δία εἰς τὸν τῆς Ἰοῦς πόθον κατὰ χόλον Ἥρας εἰς ὄρνεον μετεβλήθη, ᾧ κέχρηνται αἱ τὰ ἐρωτικὰ συσκευάζουσαι*», ἢ «*ᾧ χρῶνται αἱ φαρμακίδες εἰς φίλτρα*» (Σχολ. Πινδ. Νεμ. 4, 56.— Σχολ. Θεοκρ. 2, 17.— Σουΐδας, Φώτιος καὶ Ἐτυμ. Μέγ. Λεξ. ἐν λ. *Ἴυγξ*.— Serv. ad Verg. Ecl. VIII, 21.— Roscher, Mythol. Lex. s. v. Iynx.— Daremberg et Saglio s. v. rhombus p. 864, fig. 5941). Κατ' ἀκολουθίαν τὸ ἐν ταῖς χερσὶ τῆς Ἰοῦς κιβωτίδιον δυνατὸν

νὰ βαδίσῃ ἀρκετὸν ἔτι διάστημα, λέγει, εὐθὺς ὡς εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνήν, τῇ ὁδηγῷ αὐτοῦ θυγατρὶ Μαντοῖ τοὺς ἑξῆς στίχους, ἐν οἷς εὕρηται, νομίζω, ἡ λύσις τοῦ ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς προβλήματος (στίχ. 834 κέξ.).

ἡγοῦ πάροιθε, θύγατερ· ὡς τυφλῷ ποδὶ
ὀφθαλμὸς εἶ σύ, ναυβάταισιν ἄστρον ὥς·
δεῦρ' εἰς τὸ λευρὸν πέδον ἴχνος τιθεῖσ' ἐμόν,
πρόβαινε, μὴ σφαλῶμεν· ἀσθενὴς πατήρ.
Κλήρους τέ μοι φύλασσε παρθένῳ χερί,
οὓς ἔλαβον οἰωνίσματ' ὀρνίθων μαθὼν
θάκοισιν ἐν ἱεροῖσιν, οὗ μαντεύομαι.

νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς πυξὶς φίλτρων δοθεῖσα τῇ Ἰοῖ ὑπὸ τῆς Ἴυγγος (=Πειθοῦς ἢ Ἀφροδίτης), ἵνα διὰ τῶν ἐν αὐτῇ προκληθῇ ὁ ἔρως τοῦ Διός. Τὸ ξόανον τῆς Ἑκάτης (οὐχὶ Ἥρας!), θεᾶς προστάτιδος τῶν φαρμακευτριῶν, ὑφ' ᾧ κάθηται ἡ Ἰώ, ὡς καὶ ὁ ἄνω τῆς σκηνῆς Ἔρως δηλοῦσιν ὅτι περὶ τοιαύτης ἐρωτικῆς μαγγανείας πρόκειται, δικαίως ἐξοργισάσης τὴν ζηλότυπον σύζυγον τοῦ Διὸς Ἥραν, ἥτις προσέρχεται νῦν, ἐξ ἀριστερῶν τῆς εἰκόνος, ἐφιστῶσα ὡς φύλακα τῆς Ἰοῦς τὸν Ἄργον. Τὴν μέλλουσαν τύχην τῶν ἐνόχων, Ἰοῦς καὶ Ἴυγγος, δηλαδὴ τὴν μεταβολὴν αὐτῶν εἰς βοῦν καὶ πτηνόν, δηλοῦσιν ἤδη προληπτικῶς τὰ ἐν τῷ μετώπῳ τῆς πρώτης ἀναφυόμενα κέρατα καὶ τὸ ἐν τῇ χειρὶ τῆς δευτέρας ἐρωτικὸν στρουθίον σεισοπυγίς.

Ὁμοίας πυξίδας φίλτρων ἐν ταῖς χερσὶ φαρμακευτριῶν, μάλιστα τῶν περιφήμων ἐκείνων τῆς Θεσσαλίας, ἀναφέρουσιν αἱ πηγαί (ἴδε π. χ. Λουκιαν. Λούκιος, 12), πολλάκις δ' εὑρίσκομεν καὶ ἐπὶ τῶν μνημείων εἰς τὰς χεῖρας τῶν διασήμων τῆς ἀρχαιότητος φαρμακευτριῶν Κίρκης καὶ Μηδείας (Reinach, Rep. des vases peints ἔ. ἀ. I 94, 139, 283.—Roscher, Myth. Lex. Bd. II, 2503, fig. 1. 2510, fig. 3. 2514, fig. 5).

Πυξὶς φίλτρων ἐρωτικῶν εἶναι βεβαίως καὶ ἡ ἐν ταῖς χερσὶ τῆς μητρὸς τῆς Ἴυγγος Πει-

Εἰκ. 27.

θοῦς, παρισταμένης καὶ ἐπικουρούσης εἰς τοὺς ἔρωτας Ποσειδῶνος καὶ Ἀμυμώνης (Reinach ἔ. ἀ. I, 465) ἢ Πάριδος καὶ Ἑλένης (Εἰκ. 27 = Reinach I, 375. — Overbeck, Bildwerke zum Theb. und Troischen Held. Taf. XII, 6, XIII, 1) ἢ Ἀδώνιδος καὶ Κόρης (Reinach I, 124B) κλπ. Κατ' οὐσίαν δ' ὡς φίλτρων ἐρωτικῶν πυξίδες δυνατὸν νὰ λογισθῶσι καὶ αἱ ἀπειράριθμοι τοῦ καθ' ἡμέραν βίου πυξίδες γυναικείων κοσμημάτων, δι' ὧν κοσμοῦσαι ἑαυτὰς αἱ γυναῖκες θέλγουσιν, ὡς διὰ τῶν μαγικῶν φίλτρων, τοὺς ἄνδρας καὶ προκαλοῦσιν οὕτω τὸν ἔρωτα αὐτῶν

Οἱ θαυμαστὴν καὶ πλαστικωτάτην εἰκόνα συγκινητικοῦ συμπλέγματος ἐσχάτου γήρατος καὶ πρώτης νεότητος παρέχοντες στίχοι οὗτοι εἶναι κατὰ ἥμισυν καὶ πλέον αἰῶνα ἀρχαιότεροι τῆς τεχνοτροπίας τοῦ ἀγάλματος ἡμῶν, λίαν δὲ περίφημοι, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς θέμα εἰς τὸν ἔξοχον γλύπτην τοῦ Δ΄ αἰῶνος π. Χ., ὅστις ἐποίησεν αὐτό.[1] Στρέψατε νῦν ὑπὸ τὸ ἄπλετον φῶς τῶν στίχων τούτων τὴν προσοχὴν ὑμῶν εἰς τὸ ἄγαλμα τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου καὶ θέλετε ἀμέσως ἀντιληφθῆ ὁπόσον τελείως καὶ λαμπρῶς ἐξηγοῦνται καὶ αἱ μᾶλλον δυσνόητοι λεπτομέρειαι τοῦ «ὡραίου αἰνίγματος» καὶ ὁπόσον αἴρονται διὰ τῆς νέας ἡμῶν ἑρμηνείας τὰ ποικίλα ἐμπόδια, καθ' ὧν προσέκρουσαν πᾶσαι αἱ μέχρι τοῦδε προταθεῖσαι ἑρμηνεῖαι.

Α΄. Ἡ Μαντὼ ἦν κόρη εὐγενοῦς γένους, ἀριστοκρατική, ὡς πάντες ἀναγνωρίζουσι καὶ περὶ τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου παρὰ τὸ ἀτημελὲς ἔνδυμα αὐτῆς. Ὁ πατὴρ αὐτῆς Τειρεσίας υἱὸς τοῦ Εὐήρους καὶ τῆς ὀπαδοῦ τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς νύμφης Χαρικλοῦς, ἀνῆκεν εἰς τὸ πανάρχαιον Θηβαϊκὸν γένος τοῦ Οὐδαίου, ἑνὸς τῶν πέντε περισωθέντων Σπαρτῶν.[2]

Β΄. Τὸ ἀτημελῶς καὶ ὁδοιπορικῶς ἐζωσμένον καὶ ἀνεσταλμένον ἔνδυμα τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου καὶ τὰ ἰσχυρὰ ὁδοιπορικὰ αὐτῆς σάνδαλα ἁρμόζουσιν ἄριστα εἰς τὴν ἀπὸ μακρᾶς πορείας ἤδη ἐπανερχομένην Μαντὼ τῶν στίχων τοῦ Εὐριπίδου.

Γ΄. Ἡ Μαντὼ τῶν στίχων τοῦ Εὐριπίδου δὲν εἶναι ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἔνδοξος γενομένη, ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοτελὴς προφῆτις, ἀλλ' ἁπλῆ διάκονος τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ὡς ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου, ἡ δικαίως ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων ὡς ancella καὶ *ἱερόδουλος*, οὐχὶ δὲ ὡς ἱέρεια χαρακτηρισθεῖσα.

Δ΄. Ἡ ἀπαστράπτουσα καὶ ὑπὸ πάντων τῶν καλλιτεχνῶν θαυμαζομένη ἀριστοκρατικὴ καὶ παρθενικὴ καλλονὴ τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου συμφωνεῖ πρὸς τὰς περὶ τῆς σωματικῆς διαπλάσεως τῆς παρθένου κόρης τοῦ Τειρεσίου μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων, καθ' ἃς, ὅτε μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἐπιγόνων ἅλωσιν τῶν Θηβῶν οἱ νικηταὶ συνήθροισαν τὴν πολεμικὴν λείαν καὶ ἔπεμψαν μέρος αὐτῆς τῷ Ἀπόλλωνι τῶν Δελφῶν,

---

(Reinach ἔ. ἀ. I, p. 22, 39, 52, 128, 261, 262, 270, 472, 474, 476, 477, 493, 503. II, p. 9, 149, 229, 240, 301, 323, 327, 345, 348. Ἴδε καὶ τὰ ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ ἐπιτύμβια ἀνάγλυφα ὑπ' ἀριθ. 718, 722, 726, 732, 764, 819, 830, 831, 1822, 1858 κλπ. Ὡραῖον παράδειγμα ἴδε ἐν Athen. Mitt. Bd. XXV Taf.13). Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μνημείοις τούτοις δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσί τινα δυνάμενα νὰ λογισθῶσιν ὡς μαντικαὶ πυξίδες φίλτρων μᾶλλον ἢ ὡς ἁπλαῖ τοιαῦται κοσμημάτων. Ὅταν π. χ. βλέπωμεν (Reinach I, 205, 409), καθ' ἣν τραγικὴν στιγμὴν κομίζεται δέσμιος ἡ Ἀντιγόνη, τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Ἰσμήνην (ΙΣΜΗΝΗ) καθημένην ἐντελῶς ἤρεμον καὶ παρὰ φύσιν ἀδιάφορον πρὸς τὰ συμβαίνοντα μετὰ πυξίδος ἐν χερσί, δυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἡ Ἰσμήνη αὕτη ὀφείλεται εἰς σύγχυσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἀγγειογράφου πρὸς τὸν τύπον τῆς εἰς πάσας τὰς τραγικὰς ταύτας περιπετείας ἀναμεμιγμένης Θηβαίας *Ἰσμηνίας* Μαντοῦς (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 238), ἧς φόρημα κύριον ἦν ἡ μαντικὴ πυξὶς καὶ οὐχὶ ἡ τῶν κοσμημάτων. Ἐπίσης ἡ βαρύθυμος ἔκφρασις καὶ ἡ ἐντεταμένη προσοχή, μεθ' ἧς αἱ δύο γυναῖκες τοῦ ὑπ' ἀρ. 726 (Conze, Grabrel. Taf. XXXI) ὡραίου ἀττικοῦ ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου ἀποβλέπουσι πρὸς τὴν πυξίδα, προκαλεῖ τὴν σκέψιν μήτοι καὶ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ μείζονός τινος καὶ ἱερωτέρου ἢ ἁπλῆς σκηνῆς φιλαρεσκείας καὶ διακοσμήσεως. Ταῦτα δ' ὅμως ἔστωσαν θέμα ἄλλης εὐρυτέρας μελέτης καὶ φροντίδος.

[1] ***Ἀντίθετον ὡς πρὸς τοῦτο γνώμην τοῦ κ. Amelung ἴδε ἐν τέλει ἐν τοῖς παραρτήμασι.***

[2] Ἀπολλοδ. (ἔκδ. Wagner) III, 24. — Σχολ. Ἀπολλ. Ροδ. 3, 1179 καὶ 1186. — Παυσαν. IX, 5, 3.—Στέφ. Βυζ. ἐν λ. Ἰουδαία.—Σχολ. Εὐριπ. Φοίνισ. 834.

προσέθεσαν «*καὶ τὴν Τειρεσίου θυγατέρα. Ηὔξαντο γὰρ αὐτῷ Θήβας ἑλόντες τὸ* ***κάλλιστον*** *τῶν λαφύρων ἀναθήσειν*».[1] Ἡ Μαντὼ λοιπὸν ἦν ἡ ὡραιοτέρα τῶν Θηβαίων παρθένων, ὡς ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου εἶναι ἡ ὡραιοτέρα κόρη Ἑλληνὶς τῶν Μουσείων τῆς Ἰταλίας.

Ε΄. Ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου βαδίζει μετὰ προσοχῆς προβαίνουσα, δηλαδὴ ἀκριβῶς ὅπως συνιστᾷ εἰς τὴν Μαντὼ τῶν στίχων τοῦ Εὐριπίδου ὁ πατὴρ αὐτῆς Τειρεσίας. Φαίνεται μάλιστ' ἀνακόπτουσα κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ βάδισμα, ὡς ἰδοῦσα τὸν καλέσαντα Κρέοντα.

ϛ΄. Ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου οὕτω βαδίζουσα φυλάσσει συγχρόνως, μετ' ἄκρας προσοχῆς ἐπιβλέπουσα, εἰς τὰς παρθενικὰς αὐτῆς χεῖρας τοὺς ἐν πυξίδι μαντικοὺς κλήρους ἐκείνους, περὶ ὧν ὁ Τειρεσίας τῶν στίχων τοῦ Εὐριπίδου λέγει αὐτῇ:

κλήρους τέ μοι φύλασσε παρθένῳ χερί (στίχ. 836).

Ὅτι δὲ τὰς σμικρὰς καὶ εὐκόλως δυναμένας νὰ ἐκπέσωσι καὶ ἀπολεσθῶσιν ἱερὰς *πινακίδας, δέλτους* ἢ *κλήρους* τῶν προφητειῶν τοῦ Τειρεσίου δὲν ἠδύνατο ἡ ὁδοιποροῦσα Μαντὼ νὰ φέρῃ ἀκαλύπτους ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, ἀλλὰ μόνον ἐν κληρωτρίδι, εἶναι εὐνόητον, βεβαιοῦται δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης θεσσαλικῆς ἐπιγραφῆς, καθ' ἣν οἱ κλῆροι οὗτοι ἐπιμελῶς ἐφυλάσσοντο ἐντὸς σκεύους ἑρμητικῶς κεκλεισμένου, ἀνοιγομένου δὲ μόνον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀπαγγελίας τῶν κληδόνων.[2] Καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ αὐτὸ ἀπ' αἰώνων πράττει ὁ τὴν κληρομαντείαν τοῦ *κλήδονα* πιστῶς διατηρήσας Ἑλληνικὸς λαός. Οἱ λαογράφοι ἡμῶν ἐν ταῖς περὶ τοῦ *κλήδονα* μελέταις αὐτῶν παραθέτουσι πολλὰς μαρτυρίας τοῦ ἄλλως πᾶσιν ἡμῖν γνωστοῦ πράγματος, ὅτι οἱ κλῆροι, τὰ *σημάδια* ὡς καλοῦμεν αὐτούς, κλείονται ἑρμητικῶς ἐν τῷ ἀγγείῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ σκεύει τοῦ *κλήδονα*, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν κιβωτιδίῳ διὰ *κλειδὸς* κλειομένου — ἐξ οὗ καὶ ἡ παρετυμολογία κλε*ί*δονας—καὶ παραδίδονται πρὸς φυλακὴν καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ὡς οἱ κλῆροι τοῦ μαντείου τοῦ Κοροπαίου Ἀπόλλωνος, εἰς παρθένον κόρην, ὡς ἡ Μαντὼ ἡμῶν. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἡ παρθένος αὕτη ἀνοίγουσα τὸ ἀγγεῖον καὶ ἕνα πρὸς ἕνα ἐξάγουσα τοὺς κλήρους ἀπαγγέλλει, ὡς ἡ Μαντὼ τοῦ θεσσαλικοῦ νομίσματος, δίστιχα, ὧν ἐκ τῆς προσαρμογῆς πρὸς τὸ πρόσωπον ἐκείνου, οὗ ἄρτι ἐξήχθη ὁ κλῆρος, ἐξάγεται ἡ μαντεία.[3]

---

[1] Ἀπολλόδ. 3, 7, 4.

[2] ***Τὸ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἀνωτέρω (σ. 230 σημ. 2) μνημονευθείσης ἀνακαλύψεως τοῦ Milani ἐξαχθὲν συμπέρασμα, ὅτι ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου ἀνοίγει τὸ πῶμα τῆς κληρωτρίδος, συμφωνεῖ πρὸς τὴν σκηνὴν τοῦ Εὐριπιδείου δράματος, διότι ἡ Μαντὼ βλέπουσα νῦν ὅτι εὑρίσκεται πρὸ τοῦ Κρέοντος μαντεύει ὅτι ἐπίκειται ἡ στιγμή, ἡ πράγματι εὐθὺς κατόπιν ἐπακολουθήσασα τῆς ἀπαγγελίας τῶν μαντευμάτων, ἅτινα ἐγνώριζεν ἤδη ὁ Τειρεσίας παρατηρήσας ἐν καιρῷ ἐκ τοῦ οἰωνοσκοπείου αὐτοῦ τὴν πτῆσιν τῶν οἰωνῶν (στίχ. 865-959). Ἀνακόπτουσα λοιπὸν τὸ βῆμα ἡ Μαντὼ τοῦ Ἀντίου ἀνοίγει τὴν πυξίδα καὶ βλέπει μετὰ προσοχῆς τὰς ἐν αὐτῇ προφητικὰς πινακίδας, ἵνα διακονήσῃ ἐν δέοντι τῷ πατρὶ αὐτῆς καὶ μὴ σφαλῶσι τῆς οἰωνοσκοπίας, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστ. Εὐριπ. Φοιν. στίχ. 836 (ἔκδ. Schwarz).***

[3] Ἴδε τὸ ἐν τέλει παράρτημα τῆς παρούσης μελέτης.

Ζ'. Τὸ ἐν τῷ δίσκῳ τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου μυστηριῶδες εἴλημα τεμαχίου τετραγώνου σχεδὸν ὑφάσματος καὶ παχέος ὡς καλύμματος ἐξηγεῖται νῦν λαμπρῶς διὰ τῆς ὑπὸ πάντων τῶν περὶ τοῦ νῦν *κλήδονα* γραψάντων σημειωθείσης ἀπαραιτήτου ἀνάγκης τοῦ νὰ καλύπτηται ἡ κληρωτρὶς τοῦ παναρχαίου μαντικοῦ *κλήδονα* τοῦ λαοῦ ἡμῶν διὰ καλύμματος πεποιημένου ἐκ τεμαχίου ὑφάσματος ἐρυθροῦ ἢ λευκοῦ τὸ χρῶμα, ὅτε συντελεῖται ἡ μαντεία, δηλαδὴ τὴν νύκτα διαρκούσης τῆς εἰς τὸ ὕπαιθρον, ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας ἢ ἄλλου τινὸς ὑψηλοῦ μέρους ἐκθέσεως τῆς κληρωτρίδος, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα ἴδωσι τὰ ἄστρα τὴν κληρωτρίδα καὶ οὕτως, ὡς λέγουσιν, *ἀστρονομισθῇ* καὶ *ἀερισθῇ* αὕτη καὶ οἱ ἐν αὐτῇ μαντικοὶ κλῆροι.[1] Ἐν Σύμῃ μάλιστα τῇ νήσῳ, ἔνθα ὁ *κλήδονας* διετήρησε πολλὰ τὰ καταπληκτικῶς ὅμοια τοῖς ἀρχαίοις στοιχεῖα τῆς κληρομαντείας, ἀπαιτεῖται ἡ κληρωτρὶς νὰ τίθηται, κατὰ γῆς ἢ ἐπὶ τραπέζης, ἐπὶ μεγάλου περιφεροῦς ἀβαθοῦς χαλκίνου δίσκου, *συνὶ* καλουμένου,[2] δηλαδὴ ὁμοίου πρὸς τὸ μέγεθος καὶ σχῆμα τῷ δίσκῳ, ἐφ' οὗ φέρει τὴν κληρωτρίδα ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου, καὶ ἀπαραλλάκτου πρὸς τὸν μέγαν ἱερὸν κληρωτρίδος δίσκον τῆς ἀνωτέρω περιγραφείσης καὶ ἀπεικονισθείσης πομπηϊακῆς τοιχογραφίας (σελ. 235, Πίν. Χ). Σπουδαῖον δ' εἶναι ὅτι νῦν ἐν Σύμῃ οἱ κληδονιζόμενοι καθήμενοι πέριξ τοῦ χαλκίνου δίσκου καὶ ᾄδοντες κρούουσιν αὐτὸν διὰ τῶν χειρῶν θέτοντες μάλιστα ἐπ' αὐτοῦ καὶ κοχλιάρια καὶ λιθάρια, ὅπως ἐκβάλῃ περισσότερον κρότον, δηλαδὴ ἀκριβῶς ὅπως ἔπραττον οἱ ἐν Δωδώνῃ μαντευόμενοι διὰ τῆς κρούσεως τοῦ *Δωδωναίου χαλκείου* (ἴδε ἀνωτ. σελ. 241 σημ. 1). Ἑτέρα δὲ πομπηϊακὴ τοιχογραφία (Εἰκ. 28)[3] εἰκονίζουσα τὴν Κασσάνδραν, ἢ μᾶλλον τὴν Σίβυλλαν τῶν Ἐρυθρῶν, καθ' ἣν στιγμὴν ἱσταμένη πρὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ Πριάμου ἢ τοῦ Αἰνείου προφητεύει ἀποκαλύψασα τὸν τοὺς μαντικοὺς κλήρους περιέχοντα ἀμφορέα (πβλ. stat ductis sortibus urna: Verg. Aen. VI, 22), παρουσιάζει παρὰ τὴν βάσιν τῆς ἐφ' ἱερᾶς τραπέζης τεθειμένης κληρωτρίδος δύο καλύμματα τῶν αὐτῶν διαστάσεων πρὸς τὸ εἴλημα τοῦ δίσκου τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου, χρώματος δ' ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ, δηλαδὴ ὡς ἐκεῖνα τοῦ *κλήδονα* ἡμῶν, ἅτινα ἐπίσης ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι λευκὰ ἢ ἐρυθρά. Τέλος ἀρχαῖος βωμὸς ἐν Πομπηΐᾳ παρουσιάζει παρὰ τὴν ἀνεῳγμένην κληρωτρίδα μαντικῶν κλήρων παρόμοιον τὴν χρῆσιν μέγα βαρὺ κάλυμμα ἠρτημένον (ἴδε τὴν ἀνωτέρω εἰκ. 2 καὶ Daremberg et Saglio ἐν λ. Rica, Ricinium).

Τὸ θαυμαστὸν δ' εἶναι ὅτι, ὡς πάντες γνωρίζετε, ἐν τῇ ἐπισήμῳ χριστιανικῇ λειτουργίᾳ τὸ *ἅγιον ποτήριον*, ὁ *κρατήρ*,—ἐν ᾧ συντελεῖται ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης κεκαλυμμένης διὰ τοῦ *εἰλητοῦ* καλουμένου μεγάλου ἱεροῦ καλύμματος ἡ μυστηριώδης μετουσίωσις τοῦ οἴνου καὶ ὕδατος εἰς θεῖον αἷμα, — πρὸς δὲ τὸ *δισκάριον* ἢ ἡ πυξὶς ἐν ᾗ τίθενται ὁ μυστικὸς ἄρτος, ἡ *ἀπαρχή*, τίθενται ἐπὶ ἱεροῦ χαλκοῦ ἢ

---

[1] Ἴδε καὶ Δ. Καμπούρογλου, Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν, Μέρος Β' (1900) σελ. 173. — Κ. Γ. Κουρτίδου, ὁ *Κλήδωνας* ἐν Ἀδριανουπόλει: *Θρακικὴ Ἐπετηρίς*, Τόμ. Α' (1907) σελ. 169-172.

[2] Δ. Χαβιαρᾶ, Ὁ κουκουμᾶς ἐν Σύμῃ: *Εὐρυδίκη* (Κωνσταντινούπολις), Ἔτος Γ' (1873) φύλ. 7, σελ. 108 κέξ. – Γρηγοροπούλου, Ἡ νῆσος Σύμη (ἔκδ. Β') σελ. 75.

[3] Panofka, Priamos u. Cassandra: Arch. Zeitung 1848, Taf. XVI=Helbig, Wandgemälde N° 1391β. — Roscher, Myth. Lex. II S. 981.

ἀργυροῦ περιφεροῦς δίσκου καὶ καλύπτονται δι' *ἱερῶν καλυμμάτων* ἐκ παχέος ἐρυθροῦ ὑφίσματος. Τὸ τοῦ ἱεροῦ κρατῆρος *ἱερὸν κάλυμμα* ἔχει ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ πάχος καὶ ἀναλόγως τὰς αὐτὰς διαστάσεις ἃς καὶ τὸ εἰλητὸν τοῦ δίσκου τῆς Κόρης (Πίν. XI, 1-1α). Τὸ δὲ ἱερὸν κάλυμμα τοῦ δισκαρίου τῆς προθέσεως τοῦ ἁγίου ἄρτου

Εἰκ. 28.

(*ἀπαρχῆς*), καλούμενον ἡ *ἐπάνω κάλυψις*, *δισκοκάλυμμα* καὶ κυρίως *ἀστήρ*, εἶναι μικρότερον τὸ μῆκος ἀλλὰ πλατύτερον, σχεδὸν τετράγωνον (Πίναξ XI ἀρ. 2). Τέλος τέταρτον πολὺ μεγαλύτερον καὶ ἐπίσης παχὺ κάλυμμα (Πίναξ XI, 3), *καταπέτασμα* ἢ *ἀὴρ* καλούμενον, χρησιμεύει πρὸς κάλυψιν ἀμφοτέρων ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῶν βεβήλων κατὰ τὴν λειτουργίαν.[1] Τὰ ὀνόματα *εἰλητόν*, *ἀστὴρ* καὶ *ἀήρ*, ἡ ἱερὰ χρῆσις αὐτῶν ὡς καὶ ἡ κατὰ τὴν συντέλεσιν τοῦ μυστηρίου κροῦσις τοῦ δίσκου, βεβαίως

[1] Εἰς τὸν φίλον κ. Γ. Λαμπάκην, γραμματέα τῆς Χριστιανικῆς Ἑταιρείας καὶ ἔφορον τοῦ Μουσείου αὐτῆς, ὀφείλω τὴν ἑξῆς σημείωσιν περὶ τῶν τριῶν ἐπὶ τοῦ πίνακος ἡμῶν ἀπεικονισθέντων τούτων ἱερῶν καλυμμάτων ληφθέντων ἐκ τῶν πολλῶν ἃ κατέχει τὸ πολύτιμον ἀληθῶς Μουσεῖον τοῦτο.

Ἀριθ. 1712. — (***Πίναξ*** XI, 1-1α). Κάλυμμα τοῦ ἁγίου ποτηρίου, πλάτους 0,22, μήκους δὲ 0,52. Χρυσοκέντητον καὶ ἐζωγραφημένον πολυτελῶς διὰ χειρὸς ἁγιογράφου. Παρίσταται ἀφ' ἑνὸς ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τοῦ ποτηρίου, ὡς ἄκρα ταπείνωσις, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἀνάστασις.

Ἀνῆκεν εἰς τὴν μονὴν Καισαριανῆς, εἰς ἣν ἐδωρήθη ὑπὸ Ἰωακεὶμ ἱερομονάχου τῷ 1757.

(Ἡ μόνη πρὸς τὸ τοῦ δίσκου τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου ἀνομοιότης τοῦ ἱεροῦ τούτου χριστιανικοῦ καλύμματος, οὗ πλεῖστα ὅμοια κέκτηται τὸ Χριστιανικὸν Μουσεῖον, εἶναι ὅτι τὰ στενὰ ἄκρα αὐτοῦ εἶναι τετράγωνα καὶ οὐχὶ καμπύλα. Ἀλλ' ὁ κ. Λαμπάκης μοὶ ἔδωκε τὴν πληροφορίαν ὅτι εἶδε πολλάκις ἐν μοναῖς ἀρχαιότερα καλύμματα τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου ἔχοντα τὸ ἑξῆς

ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἱερᾶς μυστικῆς λειτουργίας τῶν Ἐθνικῶν, πάντως δὲ δὲν εἶναι ἄσχετα πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς ἱεροὺς λόγους, οὓς διέσωσεν ἡμῖν ὁ *κλήδονας*, τοῦ *ἀερίζειν*, *ἀστρονομίζειν* καὶ *καλύπτειν* τὸ περιέχον τοὺς κλήρους σκεῦος, καθ' ἃς ὥρας μυστικῶς συντελεῖται ἡ κληδονομαντεία. Περὶ τῆς σχέσεως τῶν χριστιανικῶν λειτουργικῶν ὀργάνων τοῦ μυστικοῦ δείπνου πρὸς τὰ τῆς ἀρχαίας μυστικῆς λειτουργίας, ὡς καὶ περὶ τῆς συμβολικῆς σημασίας αὐτῶν, οἱ πρῶτοι Πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν *ἀδημοσίευτον* καὶ *ἀπόρρητον* θεωροῦντες, ὡς οἱ ἐθνικοί, τὴν περὶ αὐτῶν διδασκαλίαν «*ἐφύλαξαν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ, καλῶς ἐκεῖνο δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὰ σεμνὰ σιωπῇ διασῴζεσθαι· ἃ γὰρ οὐδὲ ἐποπτεύειν ἔξεστι τοῖς ἀμυήτοις τούτων πῶς ἂν εἰκὸς τὴν διδασκαλίαν θριαμβεύειν ἐν γράμμασι*»; λέγει ὁ μέγας Βασίλειος (Περὶ ἁγ. Πνεύματος κεφ. 27). Δὲν ἔχει τις ὅμως ἢ νὰ μελετήσῃ ὅσας ἐξηγήσεις ἔδιδον πολλῷ βραδύτερον οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, ἵνα καὶ ἐν αὐτοῖς ἀντιληφθῇ ὅτι πρόκειται περὶ σκευῶν ληφθέντων καὶ ἱεροπραξιῶν ἀντιγραφεισῶν ἐκ τῆς ἐθνικῆς μυστικῆς λατρείας, διαφοροτρόπως δ' ἑρμηνευομένων συμφώνως πρὸς τὰ δόγματα τῆς νέας θρησκείας.[1] Ὅμοια παραδείγματα ἐδημοσίευσεν ἤδη ὁ Ν. Πολίτης (*Ἐπιστημ. Ἐπετηρὶς Πανεπ.* 1905/6 σελ. 111 κέξ.).

σχῆμα (Εἰκ. 29) ἀπαράλλακτον, σὺν θυσάνῳ, πρὸς τὸ τοῦ δίσκου τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου). Θυσάνους ἔχουσι συνήθως κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας καὶ τὰ λοιπὰ μικρὰ ἱερὰ καλύμματα, πανταχοῦ

α

Εἰκ. 29.

δὲ τῆς περιφερείας τὰ μεγάλα, οὓς ὅμως ἐλλείψει χώρου ἀφῃρέσαμεν ἐκ τῶν φωτογραφιῶν τοῦ Πίνακ. XI.

Ἀριθ. 2113. — (***Πίναξ*** XI, 2). Κάλυμμα ἁγίου δισκιρίου, πλάτους 0,30, μήκους δὲ 0,27, ἐφ' οὗ ἀπεικονίζεται ὁ Ἰησοῦς βρέφος ἐπὶ σταυροῦ, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφὴ «*Γαβριὴλ ἱερομονάχου ΑΧΟΗ (1678). Ὑπάρχει τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Γοργοεπηκόου*».

Ἐπὶ ἐρυθροῦ μεταξωτοῦ εἰσιν αἱ εἰκόνες δι' ἁπλῶν γραμμῶν δεδηλωμέναι. Περὶ τὸν Ἰησοῦν ἀναγινώσκομεν «*+Ὁ Ἀμνὸς εἶ τοῦ Θεοῦ ὁ μόνος αἴρων τὰς ἁμαρτίας πάντων* ΙC—XC».

Προέρχεται ἐκ τῆς Μονῆς Γοργοεπηκόου Τριπόλεως. Ἐδωρήθη δ' εἰς τὸ Μουσεῖον ὑπὸ τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς Μονῆς τῇ συστάσει τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεοκλήτου Βίμπου.

Ἀριθ. 4999. — (*Πίναξ* XI, 3). Βαρύτιμος χρυσοκέντητος *ἀήρ*, προερχόμενος ἐκ τῆς ἐν Ἀμοργῷ Μονῆς τῆς Χοζοβιωτίσσης, ἐφ' οὗ παρίσταται ἡ Σταύρωσις, οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ καὶ κάτωθεν τὰ γράμματα ΙΩ—ΒΟΡΗ (=Ἰωάννου Βόρη). Ἔργον τοῦ 17ου αἰῶνος.

[1] *Γερμανοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως* († 715 μ. Χ.) Ἱστορία ἐκκλησιαστικὴ καὶ Μυστικὴ Θεωρία (Πατρολογίας, ἔκδ. Migne, Τόμ. 98) σελ. 397 κέξ.: «Ὁ *ἄρτος* τῆς προθέσεως ὁ ἀποκαθιερωμένος ἐμφαίνει τὴν κάθαρσιν τοῦ κόσμου. Ὁ δὲ *δίσκος* ἡ κλίνη ἐστίν, ἐν ᾗ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ διακόνου κατασκευάζεται, οἵτινές εἰσιν Ἰωσὴφ καὶ Νικόδημος. Ὁ δὲ *οἶνος* πέφηνε τὸ αἷμα, τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Χριστοῦ ῥεῦσαν. Ἔστι δὲ καὶ ὁ *μυστικὸς οἶνος*, ὃν ἔδωκε τοῖς μαθητοῖς ἐν τῷ δείπνῳ. Τὸ δὲ *ὕδωρ* πέφηνε τὸ ῥεῦσαν ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὴν θερμότητα δηλοῖ τὴν ζέσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ

Κατὰ ταῦτα τὸ ἐπὶ τοῦ δίσκου τῆς ἐκ τοῦ Ἀντίου Κόρης αἰνιγματικὸν εἰλητὸν ὕφασμα εἶναι τὸ μικρὸν *ἱερὸν κάλυμμα* τῆς κληρωτρίδος (*ἐπίστρωμα, ἐπάνω κάλυψις* τοῦ πώματος μόνον, ὅπως προκειμένου περὶ τοῦ ἁγίου ποτηρίου εἶναι τὸ μικρὸν κάλυμμα) καὶ δὴ ἓν τῶν κυρίων ὀργάνων τῆς κληρομαντείας, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀνωτέρω παρατεθείσης πομπηϊακῆς τοιχογραφίας εἰκ. 28 καὶ τοῦ ἀρχαίου ἀναγλύφου εἰκ. 2 πιστοῦντος ὅτι τρία ἦσαν τὰ κύρια ὄργανα τῶν διὰ κλήρων θεοπροπούντων οἰωνοσκόπων ἡ *κληρωτρίς*, τὸ *κάλυμμα* καὶ ἡ *μαντικὴ ῥάβδος* τοῦ οἰωνοσκόπου (*λίτυον*).[1]

Η'. Ὁ ἐν τῷ δίσκῳ τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου κλάδος ἱερᾶς ἐλαίας ἢ δάφνης σχετιζόμενος, ἂν ἐκ δάφνης, πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος, οὗτινος λειτουργὸς θεωρεῖται ὑπὸ τῶν τραγικῶν[2] ὁ ἀρχικῶς τῷ Διῒ ὑπηρετῶν Τειρεσίας,[3] εἶναι, ἂν ἐξ ἐλαίας, κλάδος τοῦ ἱεροῦ καὶ καλλινίκου τῆς Ἀττικῆς κοτίνου, δηλῶν ἐν τῷ δίσκῳ τῆς Μαντοῦς ἡμῶν ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ Τειρεσίας τοῦ Εὐριπίδου ἀναφέρει εἰς τοὺς ἀμέσως ἑπομένους στίχους τῶν Φοινισσῶν (865 κἑξ.), ὅτι δηλαδὴ μεταβὰς ἄρτι εἰς τὰς Ἀθήνας *καλλινίκους Κεκροπίδας ἔθηκε*. Δυνατὸν ὅμως νὰ σχετισθῇ μετὰ μείζονος ἀσφαλείας καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῷ δίσκῳ κλήρους, διότι κατ' ἄλλας ἀρχαίας μαρτυρίας εἰς τὰς μαντικὰς κληρωτρίδας ἐνετίθεντο ὑπὸ τοῦ μάντεως φύλλα ἐλαίας, θεωρούμενα ὡς ἱερὰ τοῦ θεοῦ τῆς τύχης Ἑρμοῦ. Αἴσιος δὲ κλῆρος ἐλογίζετο ἐκεῖνος, ὅστις ἐξήρχετο μετὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἑνὸς τῶν φύλλων τούτων.[4] Κατ' ἀκολουθίαν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ἀσφαλῶς τὸν ἐπὶ τοῦ δίσκου κλάδον, ὃν εἴδομεν ἤδη καὶ ἐν ταῖς χερσὶ

δὲ *οἶνος ὁμοῦ καὶ ὕδωρ*, εἰσὶ τὸ ἐξελθὸν ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ αἷμα καὶ ὕδωρ. Ὁ δὲ *ἄρτος καὶ τὸ ποτήριον* κυρίως καὶ ἀληθῶς κατὰ μίμησιν τοῦ μυστικοῦ ἐκείνου δείπνου, ἐν ᾧ ὁ Χριστὸς ἔλαβεν ἄρτον καὶ οἶνον καὶ εἶπε, λάβετε, φάγετε καὶ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ σῶμά μου καὶ τὸ αἷμα. Ἡ δὲ *προσφορά*, ἣ καὶ *ἄρτος* καὶ *εὐλογία* καὶ *ἀπαρχὴ* λεγομένη, ἐξ ἧς τὸ κύριον σῶμα διατέμνεται, εἰς τόπον τῆς ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου λαμβάνεται, ἥτις . . . τὸν ἕνα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ λόγον εἰσδεξαμένη, τέλειον Θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον ἀπεκύησεν κτλ. Τὸ δὲ *ποτήριόν* ἐστιν ἀντὶ τοῦ σκεύους, ὃ ἐδέξατο τὸ ἐκχυθὲν αἷμα τῆς κεντηθείσης ἀχράντου πλευρᾶς, ἤτοι ἡ Σοφία καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.—(Σελ. 400): Τὸ δὲ *εἰλητόν*, σημαίνει τὴν σινδόνα, ᾗ εἴλιξαν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐκ τοῦ σταυροῦ καταβὰν καὶ ἐν μνήματι τεθέν. Καὶ ἡ *ἐπάνω κάλυψις* [*τοῦ ποτηρίου*] σημαίνει τὴν σινδόνα. ᾗ εἴλιξαν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Τὸ δὲ *δισκοκάλυμμα* ἐστὶν ἀντὶ τοῦ σουδαρίου τοῦ ὄντος ἐπὶ τοῦ προσώπου περικαλύπτοντος αὐτὸ ἐν τάφῳ. Τὸ δὲ *καταπέτασμα* ἤγουν ὁ *ἀήρ* ἐστι καὶ λέγεται ἀντὶ τοῦ λίθου οὗ ἠσφαλίσατο τὸ μνημεῖον ὁ Ἰωσήφ, ὅπερ ἐσφράγισεν ἡ πλὰξ τῆς Κουστωδίας».

Συμεὼν ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (περὶ τὸ 1430), Περὶ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας (Πατρολογ., ἐκδ. Migne Τόμ. 155, σ. 264. Κεφ. ΠΕ': «Τί σημαίνει ὁ ἐν τῇ προθέσει *ἅγιος δίσκος καὶ τὰ λοιπά*: «Ὁ μὲν οὖν *δίσκος* τυποῖ τὸν οὐρανόν, καὶ διὰ τοῦτο κυκλοτερής ἐστι, καὶ τὸν τοῦ οὐρανοῦ κατέχει Δεσπότην. Ὁ δὲ λεγόμενος *ἀστερίσκος* καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ αὐτὸν τὸν ἐπὶ τῇ γεννήσει Χριστοῦ δηλοῖ, ὡς καὶ τὰ *καλύμματα* τὸ στερέωμα, τὰ σπάργανά τε καὶ τὴν σινδόνα τοῦ τάφου καὶ τὰ ἐντάφια . . . Ἀλλὰ καὶ ἡ *πρόθεσις* τύπον ἐπέχει τοῦ σπηλαίου τε καὶ τῆς φάτνης. Τὸ *ποτήριον* δ' ἐκεῖνο τυποῖ, ἐν ᾧ τὸ αἷμα ἱερούργησεν ὁ Σωτὴρ» κλπ. Ἴδε καὶ σελ. 285 Κεφ. ϟϛ': Τί ὁ *ἀστερίσκος* δηλοῖ, τὰ *ἱερά τε καλύμματα*, καὶ ὁ *ἀήρ*.

[1] Σημειωτέον ὅτι ἡ *κληρωτρὶς* συγχέεται συχνότατα ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων πρὸς τὴν *λιβανωτρίδα* (acerra), κιβωτίδιον παρόμοιον τὸ σχῆμα πρὸς τὰς μαντικὰς πυξίδας.

[2] Σοφ. Οἰδ. Τύραννος στίχ. 376 καὶ 410: ΤΕΙΡ. *οὐ γάρ τι σοὶ ζῶ δοῦλος, ἀλλὰ Λοξίᾳ*.

[3] Ἴδε κατωτέρω σελ. 255.— [4] Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 234 σημ. 1.

τῆς Μαντοῦς καὶ Σιβύλλης κληδονιζομένων (Εἰκ. 20 καὶ 28) ὡς ἓν τῶν πρὸς τὰς διὰ κλήρων μαντείας ὀργάνων τοῦ Τειρεσίου, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ὁ τὰ πάντα πιστῶς διαφυλάξας λαὸς ἡμῶν τελῶν τὸν *κλήδονα* ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ, ἅμα τῇ ἐκθέσει τῆς κληρωτρίδος ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἀστέρων, «*ἐμβάλλει εἰς πυρὰν κλάδον ἐλαίας, παρατηρῶν ἂν καὶ πῶς οὗτος ἤθελε κροτήσει καιόμενος εἰς σημεῖον αἰσίου μαντεύματος*».[1]

Θ΄. Ὡς ἂν μὴ πάντα τἀνωτέρω ἦσαν πλέον ἢ ἀρκετὰ ἵνα πείσωσιν ἡμᾶς, ὅτι ὁ ποιήσας τὴν Κόρην τοῦ Ἀντίου ἀγαλματοποιὸς ἐνεπνεύσθη κατὰ γράμμα καὶ ἐκ τῶν στίχων τῶν *Φοινισσῶν* τοῦ Εὐριπίδου, ἔχομεν τὸν ἐν τῷ δίσκῳ τοῦ ἀγάλματος στέφανον, ὡς ἀψευδὲς καὶ θαυμάσιον τεκμήριον, ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἀναφέρεται ἀκριβῶς καὶ εἰς μόνην τὴν ὑπὸ τῶν στίχων τούτων ἀναφερομένην περίπτωσιν τοῦ βίου τῆς Μαντοῦς καὶ τοῦ Τειρεσίου. Ἀληθῶς, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐμνημονεύσαμεν, παρετηρήθη ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων ὅτι ὁ στέφανος οὗτος δὲν ἔχει τὰς διαστάσεις στεφάνου προωρισμένου νὰ στέφῃ κεφαλὴν ἀνθρώπου, ἀλλ' εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ μικρότερος (coroncina).[2] Πρὸς τούτοις παρετηρήθη, ὡς εἴπομεν, ὅτι εἶναι ἀπαράλλακτος τὸ σχῆμα πρὸς τοὺς χρυσοῦς στεφάνους δάφνης ἢ ἐλαίας ἐκείνους, οὓς οἱ Ἀθηναῖοι ἀπένεμον διὰ ψηφισμάτων εἰς τοὺς διά τινα μεγάλην εὐεργεσίαν ὑπ' αὐτῶν τιμωμένους.[3] Λοιπὸν ἀκριβῶς ὁ Τειρεσίας τοῦ Εὐριπιδείου δράματος ἡμῶν, διηγούμενος τῷ Κρέοντι, πῶς μεταβὰς εἰς Ἀθήνας ἔδωκε τὴν νίκην τοῖς ἐν πολέμῳ Ἀθηναίοις, προσθέτει, πρὸς ἀπόδειξιν τούτου, τοὺς στίχους (856-7):

Καὶ τόνδε χρυσοῦν στέφανον, ὡς ὁρᾷς, **ἔχω**
λαβὼν ἀπαρχὰς πολεμίων σκυλευμάτων

ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ πρώτη σκέψις τοῦ ἀναγνώστου τῶν στίχων τούτων εἶναι βεβαίως, ὅτι τὸν χρυσοῦν στέφανον φέρει ὁ Τειρεσίας περὶ τὴν κεφαλήν, κατ' ἀκολουθίαν ὅτι λέγων *τόνδε χρυσοῦν στέφανον* ἐδείκνυε διὰ τῆς χειρὸς πρὸς τὴν κεφαλὴν ἑαυτοῦ. Ἀλλὰ τὸ ῥῆμα *ἔχω* καὶ οὐχὶ *φέρω* τὸν στέφανον, ὅπερ μεταχειρίζεται ὁ Τειρεσίας, πρὸς δὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ χρυσοῦς οὗτος στέφανος δὲν ἐποιήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐπίτηδες διὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Τειρεσίου, ἀλλ' ἐλήφθη τυχαίως ἐκ τῶν ἐχθρικῶν λαφύρων, τέλος δὲ ἡ ἁπλῆ ὅσον καὶ λογικὴ σκέψις, ὅτι ὁ γέρων καὶ ἀσθενὴς Τειρεσίας, βαδίζων τὴν μακρὰν ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Θήβας ὁδόν, θὰ ἦν κοπιῶδες καὶ ἄσκοπον, ἂν μὴ γελοῖον, νὰ κομίζῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ πολύτιμον κτῆμα τοῦτο, καὶ οὐχὶ ἐν τῷ δίσκῳ τῆς κόρης αὐτοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν μαντικῶν ὀργάνων, δηλοῦσι σαφέστατα, νομίζω, ὅτι ὁ Τειρεσίας λέγων *τόνδε τὸν στέφανον*, ἐδείκνυε πρὸς τὸν δίσκον τῆς πρὸ αὐτοῦ βαδιζούσης καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐνώπιον τοῦ Κρέοντος εὑρισκομένης Μαντοῦς. Τοῦτο ἄλλως δηλοῖ σαφῶς καὶ ὁ ἀμέσως ἑπόμενος στίχος 858, δι' οὗ ὁ Κρέων ἀπαντᾷ λέγων κατὰ πληθυντικόν:

[1] Γ. Καλαϊσάκης, Κρητικαὶ προλήψεις: *Δελτίον ἱστορικῆς καὶ ἐθνολ. Ἑταιρείας*, Τόμ. Β΄, σελ. 334.

[2] Mariani ἔ. ἀ. σελ. 188 (24), 1.

[3] Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 224 σημ. 2

οἰωνὸν ἐθέμην καλλίνικα σὰ στέφη,

στίχος ὅστις δὲν δύναται ἢ ν' ἀναφέρηται εἰς τὰ διάφορα στέφη, κλάδον δάφνης ἢ καλλινίκου ἐλαίας, κάλυμμα καὶ εἴ τι ἄλλο, ἅτινα ἔφερεν ἐπὶ τοῦ δίσκου ἡ Μαντώ, ὧν μεταξὺ ἦν τεθειμένος ὁ χρυσοῦς στέφανος, ὃν οὕτως ὁ Κρέων κάλλιστα ἠδύνατο νὰ θεωρήσῃ στέφος καλλίνικον, *κληδόνα* οἰωνιζομένην νίκην διὰ τὸν ἀρξάμενον ἀγῶνα, οὗ ἕνεκα ἐκλήθη νὰ μαντεύσῃ ὁ Τειρεσίας. Ἐνῷ, ἂν ὁ στέφανος ἦν περὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μάντεως—ἀντὶ τοῦ μόνου ἐπιτρεπομένου καὶ θρησκευτικὴν σημασίαν ἔχοντος χλοεροῦ πραγματικοῦ στεφάνου, ἢ τῆς στερεοτύπου ἱερατικῆς ταινίας—δὲν θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς οἰωνὸς νίκης, ἀλλ' ὡς τὸ σύνηθες κόσμημα ἱεροπραγοῦντος προφήτου δυναμένου καὶ δεινὰ νὰ προμαντεύσῃ τῷ Κρέοντι. Τὸ πάνυ περίεργον δ' εἶναι ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι τῶν σχολιαστῶν τῶν *Φοινισσῶν* τοῦ Εὐριπίδου ἐγνώριζον τὸ ἄγαλμα τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου! Ὅσον καὶ ἂν φαίνηται τοῦτο ἐκ πρώτης ὄψεως ἀπίθανον, ἐξάγεται μετὰ βεβαιότητος, νομίζω, ἐκ τοῦ ἑξῆς χωρίου τῶν Σχολίων τοῦ Εὐσταθίου εἰς τὴν Ἰλιάδα (Γ, στ. 312): «*Εὐριπίδης δ' ἐν μὲν Φοινίσσαις καὶ μαντικάς τινας ψήφους κλήρους καλεῖ, ἅς, φασί, δέλτοις παρεσημειοῦντο ἔν τε πτήσεσιν ὀρνίθων καὶ λοιποῖς.* ***Ἐκεῖ δ' οἱ παλαιοὶ κλήρους νοοῦσι καὶ τοὺς ὑπὲρ μαντείας μισθοὺς***» (ἴδε καὶ Σχολ. Εὐριπ. ἐν στ. 838: *κλήρους τέ μοι φύλασσε:* ***τοὺς μισθοὺς φύλασσε***). Τοιαύτη *ἐσφαλμένη* ἑρμηνεία τῶν μαντικῶν *κλήρων* ὡς *μισθῶν* μαντείας δὲν ἦν δυνατὸν νὰ γίνῃ ἢ ὑπ' ἀνθρώπου ἱσταμένου πρὸ τοῦ συμφώνως πρὸς τοὺς στίχους τούτους πλασθέντος ἀγάλματος τοῦ Ἀντίου. Οὗτος δηλαδὴ βλέπων ἐν τῷ δίσκῳ τῆς Μαντοῦς τοὺς κλήρους, περὶ ὧν ὁ Τειρεσίας λέγει ὅτι κατέγραψα (*ἔλαβον*) αὐτοὺς

οἰωνίσματα ὀρνίθων μαθὼν
θάκοισιν ἐν ἱεροῖσιν, οὗ μαντεύομαι,

ἀντὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸ *ἔλαβον* τὴν ἣν ἔχει ἐνταῦθα[1] σημασίαν τοῦ *ἐνόησα* (*κατάλαβα*), *κατενόησα οἰωνοσκοπῶν*, συνέχεε πρὸς τὸ *ἔλαβον* τοῦ κατωτέρω στίχου 865, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἀντὶ μισθοῦ λῆψιν τοῦ χρυσοῦ στεφάνου, ἀφοῦ μάλιστα ***τὸν στέφανον ἔβλεπε κείμενον ἐν τῷ δίσκῳ μετὰ τῶν κλήρων,*** περὶ ὧν εἶπε προηγουμένως τὴν λέξιν *ἔλαβον*. Ὅτι δ' ὁ στέφανος πράγματι ἔκειτο ἐν τῷ δίσκῳ, εἴδομεν ἤδη ἐκ τῆς ἐπιβαλλομένης συμπληρώσεως τοῦ ἀγάλματος (Εἰκ. 8).

Προσθέτομεν ὅτι καὶ ἡ παράθεσις αὕτη τοῦ ἐκ δάφνης στεφάνου παρὰ τῇ πυξίδι τῶν κλήρων ἐν τῷ δίσκῳ δὲν ἦν βεβαίως τυχαία καὶ ἄνευ θρησκευτικῆς σημασίας τινός. Εἴδομεν ἤδη κλάδους δάφνης παρά τε τὰς κληρωτρίδας τῶν πομπηϊακῶν τοιχογραφιῶν εἰκ. 3 καὶ 28 καὶ παρὰ τὴν κληρωτρίδα εἰκ. 1, πρὸς δὲ γνωρίζομεν ὅτι ἡ κληρωτρὶς στέφεται κατὰ τοὺς *κλήδονας* ἡμῶν διὰ κλάδων δάφνης.[2] Ἐν Μακεδονίᾳ μάλιστα στέφουσι διὰ τοῦ αὐτοῦ φυτοῦ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ τελεῖται ὁ

---

[1] Ἴδε ἐν τοῖς μεγάλοις λεξικοῖς τὰ σχετικὰ μέρη ὡς πρὸς τὴν συχνὴν ἔννοιαν ταύτην τοῦ ἔλαβον=*ἀντιλαμβάνομαι διὰ τῶν αἰσθήσεων, λαμβάνω διὰ τοῦ νοῦ, ἐννοῶ, καταλαμβάνω.*

[2] Ἴδε τὸ ἐν τέλει παράρτημα περὶ τοῦ *κλήδονα.*

κλήδονας, τὴν ὀσφὺν τῶν γυναικῶν καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν κεφαλὴν τῆς φερούσης ἢ φυλασσούσης τὸ ἀγγεῖον τοῦ κλήδονα παρθένου, καθ' ἃ περίπου ἐγίνετο καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις μαντείοις τοῦ Ἀπόλλωνος, οὗ φυτὸν ἱερὸν καὶ μαντικὸν ἡ δάφνη αὕτη, ἐξ ἧς καὶ *Δάφνη* καὶ *Δαφνὶς* καλεῖται ἐνίοτε ἡ Μαντώ, *Δαφναῖος* δὲ καὶ *στεφανηφόρος* ὁ Τειρεσίας ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πηγῶν.[1]

Ι'. Τῶν ἐν τῷ δίσκῳ τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου ἀντικειμένων ὑπολείπεται πρὸς ἐξήγησιν μόνον τὸ πρὸς τεμάχιον ὄφεως ὁμοιάζον (Πίν. VII, 2), ἀλλὰ βεβαίως οὐχὶ ὄφιν εἰκονίζον,[2] θραῦσμα. Ὅτι δὲ τοῦτο ἀνήκει τῷ δίσκῳ, δείκνυται ἐκ τῆς ἀνευρέ-

[1] Διοδώρου 4, 66, 5.— Παυσαν. 10, 5, 5.— Νόνν. Διον. 45, 70.— Μαλαλᾶ, Χρονογρ. 46.

[2] Altmann ἔ. ἀ. σελ. 194 : Unter den übrigen Fragmenten findet sich ein eigentümliches Stück (Fig. 114=εἰκ. 30), das sich nur mit einem geringelten Schlangenkörper vergleichen lässt, der auf einer Seite nach allen Richtungen zunimmt, auf der andern sich verjüngt und einen weder kreis- noch ellipsenartigen Durchschnitt besitzt. Ob der Rest wirklich von einer Schlange herrührt, wage ich nicht zu entscheiden. Jedenfalls hat er auf der Rückseite irgendwo aufgesessen. Weniger bedeutend ist das letzte Stückchen (εἰκ. 31), ein schmales gebo-

Εἰκ. 30. Εἰκ. 31.

genes Fragment, das dem Rande der Schüssel ähnlich sieht, aber an dem vorhandenen Teile nirgends anpasst. Es ist zu vermuten, dass auf dem verlorenen Teile noch einzelne Gegenstände gestanden haben. Sie können aber, da die Schüssel frei schwebte, nur leicht gewesen sein. Ausserdem ist anzunehmen, dass die Stelle frei blieb, wo der Kranz niedergelegt werden sollte. —Mariani ἔ. ἀ. σελ. 187 (23), 1: Esistono inoltre due framenti che forse appartenevano a questo ogetto (δηλαδὴ τὸ θυμιατήριον ἢ τὴν πυξίδα) : l'uno è un orlo tondeggiante, lungh. cm. 9, la cui curva completata darebbe un diametro di cm. 22; *l'altro è un piccolo frammento a sezione schiacciata e da un lato un po'concava, anche esso curvo, ma più largo da una estremita che dall'altra.* Sono troppo piccoli per poterne dedurre la forma e destinazione. V. a questo proposito Altmann, fig. 114-115.— Comparetti (ΠΠ σελ. 48, σημ., Tav. III, 2-3 = εἰκ. 30-31): Frammenti circolari certamente riferibili al tripode, forse ad una delle anse il minore, forse all' orlo o cerchio superiore del tripode stesso o del suo lebete, il maggiore. — Τέλος ὁ Amelung ἐν τῇ ἤδη πολλάκις μνημονευθείσῃ ἐπιστολῇ τῆς 24 VI. 1910 γράφει πρός με τὰ ἑξῆς : Die Existenz des Krummstabes haben Sie wohl aus zwei kleinen geschwungenen stabartigen Fragmenten der Statue geschlossen. Diese stammen aber von Rändern eines Gerätes—nicht von dem des Tellers—und können unmöglich zu einem Krummstab ergänzt werden. Ἐπιτραπήτω μοι ὅμως νὰ παρατηρήσω ὅτι τὸ μὲν δεύτερον τεμάχιον δὲν ἐσχέτισα πρὸς τὸ λίτυον — ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι τὸ κάτω ἄκρον αὐτοῦ ἡ λαβή, — τὸ δὲ πρῶτον παρουσιάζει, παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ κυρίου Amelung, τὸ σχῆμα τμήματος λιτύου (ἴδε καὶ εἰκόνα τούτου παρὰ M. A. Gauseus de la Chausse, Romanum Museum, Tom. II, p. 3, Tab. II), συμφωνεῖ δὲ καὶ πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ θείου βάκτρου (λιτύου) τοῦ Τειρεσίου ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου (III, 6, 7), λέγοντος ὅτι τοῦτο ἦν *κράνειον* δηλαδὴ ἐκ ξύλου κρανείας (νεοελλην. *κρανιά*, λατιν. cornus mascula ἢ *ἀγριοκρανιὰ* cornus sanguinea L. ἡ καὶ *ῥοδόδενδρον*, *μουροβέρι* καὶ *μαυροβεργιὰ* τοῦ λαοῦ μας : Χελδράϊχ-Μηλιαράκη, Τὰ δημώδη ὀνόματα τῶν φυτῶν (Ἀθῆναι 1910), ἐκ τῆς *Ἐπι-*

σεως αὐτοῦ μετὰ τῶν τεμαχίων τοῦ στεφάνου καὶ δίσκου καὶ ἐκ τῆς ταυτότητος τοῦ μαρμάρου.

Τὸ τεμάχιον τοῦτο προεκβαλλόμενον κατ' ἀμφότερα τὰ ἄκρα αὐτοῦ, συμφώνως τῷ σχήματι καὶ τῇ φορᾷ αὐτοῦ, προσαρμόζεται — ὡς δύναμαι νὰ κρίνω ἐκ τῶν περιγραφῶν καὶ εἰκόνων αὐτοῦ (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 252, 2)— εἰς *βάκτρον* ὅμοιον τὸ σχῆμα πρὸς τὴν ἐκ πλείστων μνημείων γνωστὴν ἡμῖν ἐπικαμπῆ ἐκ θατέρου βακτηρίαν τῶν Ῥωμαίων οἰωνοσκόπων μάντεων, τὴν lituus ἢ lituum ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, *λίτυον* δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καλούμενον.[1] Ἂν λοιπὸν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ὁ δίσκος τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου περιεῖχε τὰ κύρια μαντικὰ ὄργανα τοῦ παλαιοτάτου τῶν οἰωνοσκόπων Τειρεσίου, βεβαίως θὰ δεχθῶμεν αὐτὸ ὡς τὴν οἰωνοσκοπικὴν ῥάβδον τοῦ Τειρεσίου, ἀφοῦ μάλιστα ἡ χρυσῆ αὐτοῦ μαντικὴ ῥάβδος αὕτη εἶναι περίφημος, ἀναφερομένη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς τὸ θαυμαστότερον τῶν κτημάτων του. Ὁ Ὅμηρος[2] ἀναφέρει ἤδη τὸ *χρύσεον σκῆπτρον* τοῦ Θηβαίου μάντεως, ὁ δὲ Καλλίμαχος διηγεῖται περὶ τοῦ σκήπτρου τούτου τὸν μῦθον, ὅτι τὴν Ἀθηνᾶν λουομένην ποτὲ ἐν κρήνῃ τοῦ Ἑλικῶνος τῆς Βοιωτίας εἶδε τυχαίως γυμνὴν ὁ ἐκεῖ ὡς κυνηγὸς πλανώμενος νεαρὸς Τειρεσίας, ὅτι δ' ἡ θεὰ χολωθεῖσα ἐπὶ τούτῳ ἐτύφλωσεν αὐτόν. Καμφθεῖσα ὅμως εὐθὺς κατόπιν ὑπὸ τῆς λύπης τῆς μητρὸς τοῦ Τειρεσίου Χαρικλοῦς, νύμφης προσφιλεστάτης αὐτῇ, ἔδωκε τῷ Τειρεσίᾳ ἀντὶ τῆς ὁράσεως, πλὴν ἄλλων πολλῶν δωρημάτων, μαντικὸν βάκτρον καταστήσασα αὐτὸν οἰωνοσκόπον ἀοίδιμον.[3] Τὰ αὐτὰ διηγεῖται καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος,[4] προσθέτων ὅτι τὸ δωρηθὲν τῷ Τειρεσίᾳ ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς σκῆπτρον ἦτο κράνειον ἤτοι ἐκ τῆς καὶ νῦν εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀρκαδικῶν ὀρέων φυομένης κρανέας. Τέλος ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῷ δίσκῳ παρὰ τὴν κληρωτρίδα τῶν μαντικῶν κλήρων καὶ τὸ ἱερὸν κάλυμμα αὐτῆς μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῆς ἤδη μνημονευθείσης πλευρᾶς τοῦ πομ-

---

στημονικῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου), ἧς τὸ σκληρὸν ἅμα καὶ ἐλαστικὸν ξύλον εὐκόλως διὰ τοῦ πυρός, τῆς πιέσεως καὶ ξέσεως, κυρτούμενον καὶ πλατυνόμενον ἐχρησίμευεν εἰς κατασκευὴν τόξων (Ἡρόδ. 7, 92), σκήπτρων κτλ. Ὁπωσδήποτε ἀποκλειομένου κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Amelung κλπ. τοῦ τρίποδος καὶ τοῦ δίσκου δὲν βλέπω ἄλλο τι ἀντικείμενον πλὴν τοῦ λιτίου, εἰς ὃ ν' ἀνήκωσι τὰ τεμάχια ταῦτα, δι' ἃ ἄλλως δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ τις ὑπ' ὄψει τὸ λίτυον τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἀλλὰ τὸ σχῆμα ἐκείνων τῶν ἐνδόξων ἑλληνικῶν χρόνων, ἐξ ὧν γνωρίζομεν μόνον τὸ ἀρκαδικὸν (ἴδε κατωτέρω).

[1] Πλουτάρχου, Κάμιλλ. 33, 15-20. Τοῦτο (τὸ *μαντικὸν ξύλον* τοῦ Ῥωμύλου) δ' ἔστι μὲν ἐπικαμπὲς ἐκ θατέρου πέρατος, καλεῖται δὲ λίτυον· χρῶνται δ' αὐτῷ πρὸς τὰς τῶν πλινθίων ὑπογραφάς, ὅταν ἐπ' ὄρνισι διαμαντευόμενοι καθέζωνται, ὡς κἀκεῖνος ἐχρῆτο μαντικώτατος ὤν. — Livius, I, 18: Baculus sine nudo, aduncus. — Cicer. de Div. I, 17: Romuli lituus, id est incurvum et leviter a summo inflexum bacillum.—Plin. Nat. Hist. XXVIII, 4, 1.—A. Gellius 5, 8: lituus virga brevis in parte, qua robustior est, incurva.— Pomponeius Laetus, de Sacerd. Cap. 5: lituum dextra tenens manu, idest, curvum baculum.—Daremberg et Saglio, Dictionn. des Antiquités s. v. lituus.

[2] Ὀδύσ. λ 90. Πβλ. καὶ Ἡσυχ. ἐν λ. *χρύσεον σκῆπτρον ἔχων:* ἀντὶ τοῦ ὁ Τειρεσίας περιφραστικῶς.

[3] Ὕμνος εἰς Λουτρὰ Παλλάδος στ. 127. Νόννου Διον. Ε 337 κέξ. Ζ 250. Κ, 400. Πβλ. Propert. V, 9, 57.

[4] III, 7,

πηϊακοῦ βωμοῦ,[1] τῆς εἰκονιζούσης τὰ κύρια ὄργανα τῆς οἰωνοσκοπίας, ἐφ' οὗ ἔχομεν τὴν αὐτὴν μαντικὴν ῥάβδον παρὰ τὴν κληρωτρίδα τῶν μαντικῶν κλήρων καὶ ἱερὸν κάλυμμα αὐτῶν (Εἰκ. 2).

Βεβαίως οἱ πλεῖστοι ἐξ ἡμῶν θὰ ἐκπλαγῆτε βλέποντες τοιούτου σχήματος οἰωνοσκοπικὴν ῥάβδον ἐν ἑλληνικῷ — τῶν ἐνδόξων χρόνων — μνημείῳ, ἀναλογιζόμενοι ὅτι ὅσον αὕτη ἦν συνήθης καὶ ἰδιάζουσα τοῖς Ῥωμαίοις οἰωνοσκόποις, τόσον θεωρεῖται ἄγνωστος[2] παντελῶς εἰς τὰς χεῖρας Ἕλληνος, ὡς ὁ Τειρεσίας, μάντεως ἢ ἄλλου τινὸς προσώπου. Εὐτυχῶς πρὸ ὀλίγου χρόνου ὁ ἔφορος ἀρχαιοτήτων κ. Κουρουνιώτης, ἀνασκάπτων τὸν ἐν μέσῳ τῶν νεφῶν, ἐπὶ τῆς 1400 μ. ὑψηλῆς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου ὄρους τῆς Ἀρκαδίας, πανάρχαιον βωμὸν τοῦ Λυκαίου Διός, ἀνεκάλυψε παρ' αὐτὸν χαλκοῦν ἀρχαϊκὸν ἀγαλμάτιον τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ., ἄπλετον ἐπιχέον φῶς ἐπὶ τῆς ἀγνώστου μέχρι τοῦδε ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῆς ῥωμαϊκῆς οἰωνοσκοπικῆς ῥάβδου.[3] Τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο (Εἰκ. 32-33) εἰκονίζει τὸν Δία τοῦ ὑψηλοτάτου Λυκαίου ὄρους, Δία δηλαδὴ *ὕψιστον*,[4] καθήμενον καὶ ἔχοντα ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ κεραυνόν, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ τὴν περίφημον κυρτὴν μαντικὴν ῥάβδον τῶν Ῥωμαίων οἰωνοσκόπων! Ἂν νῦν ἀναλογισθῆτε ὅτι οἱ πανάρχαιοι μῦθοι τῆς Ῥώμης καὶ τῆς περὶ αὐτὴν χώρας θεωροῦσιν ὡς οἰκιστὰς αὐτῶν τοὺς Ἀρκάδας τοῦ Λυκαίου ὄρους[5] καὶ μάλιστα τὸν τοῦ κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὸ Λυκαῖον ὄρος συνδεομένου ἥρωος Λυκάονος υἱὸν Οἴνωτρον, ἐξ οὗ καὶ Οἰνωτρία ἐκλήθη ἡ Ἰταλία, πρὸς δὲ ἂν ἐνθυμηθῆτε ὅτι ὁ Ζεὺς τοῦ Λυκαίου ὄρους τῆς Ἀρκαδίας ἦν ὁ κατ' ἐξοχὴν κύριος τῶν οἰωνῶν καὶ μάλιστα τῶν διαρκῶς περιιπταμένων τὴν κορυφὴν τοῦ Λυκαίου ἀετῶν — ὧν εἷς μὲν παρίσταται αὐτῷ ἐπὶ τῶν ἀρχαϊκῶν νομισμάτων τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀρκάδων,[6] δύο δὲ παλαιότατα χρυσᾶ ὁμοιώματ' αὐτῶν ἐπὶ ὑψηλοτάτων κιόνων ἱδρυμένα ἦσαν

---

[1] Mazois, Ruines de Pomp. p. 11 pl. IV, 3. — Daremberg et Saglio Dict. des antiqu. s. v. *acerra* p. 22 fig. 40 et *ara* p. 352 fig. 425. Ἴδε καὶ Clarac, Mus. de sculpt. pl. 220. — Mus. Cap. tom. IV pl. XV.

[2] Πλὴν τοῦ ἐνταῦθα μνημονευομένου καὶ εἰκονιζομένου (εἰκ. 32-33) ἀρχαϊκοῦ ἀρκαδικοῦ ἀγαλματίου τὰ μόνα ἑλληνικὰ μνημεῖα, ἐφ' ὧν κατώρθωσα νὰ εὕρω τὸ λίτυον, εἶναι ὁ σάρδιος λίθος τοῦ Μουσείου τοῦ Ermitage τῆς Πετρουπόλεως (Furtwängler, Gemmen pl. XXII, 38), εἰκονίζων ἱερέα ἐν μακρῷ χιτῶνι, ἔχοντα θύρσον τεταινιωμένον ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ λίτυον ἐν τῇ ἀριστερᾷ. Ὁ ἀκμαῖος ἀνὴρ οὗτος βεβαίως δὲν εἶναι ὁ γέρων Τειρεσίας. Ἔχων ὅμως ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ Τειρεσίας μυθολογεῖται ὡς ὁ εἰσηγητὴς καὶ ἱερεὺς τῆς νέας διονυσιακῆς λατρείας ἐν Θήβαις καὶ δὴ ὅτι περιγράφεται ὡς φορῶν τὴν διονυσιακὴν σκευήν, θύρσον, νεβρίδα καὶ στέφανον κίσσινον (Εὐριπ. Βάκχαι 169 καὶ 205 κέξ. Νόνν. Διον. ΜΕ, 52, 70 ΜΓ, 7), βλέπω ἐν τῷ θυρσοφόρῳ καὶ λιτυοφόρῳ ἱερεῖ τοῦ δακτυλιολίθου τούτου ἱερέα τῆς ἐν Θήβαις λατρείας τοῦ Τειρεσίου. Δύο ἕτεροι δακτυλιόλιθοι (Furtwängler, Gemmen pl. XXIX, 34 καὶ Beschr. der geschn. Steine in Berlin Taf. 8, 506 = Πίναξ IX, 21) εἰκονίζοντες γέροντα βαδίζοντα μετὰ προσοχῆς ὡς τυφλὸς τῇ βοηθείᾳ ῥάβδου κεκαμμένης ἄνω, οὓς οἱ δημοσιεύσαντες ἑρμηνεύουσιν ὡς ἠθοποιούς, δύνανται ἴσως νὰ ἑρμηνευθῶσι καὶ ὡς εἰκόνες τοῦ τυφλοῦ γέροντος Τειρεσίου ὁδηγουμένου ὑπὸ τῆς ῥάβδου, ἣν ἀντὶ ὀφθαλμῶν ἔδοσαν αὐτῷ οἱ θεοί.

[3] Ἀνασκαφαὶ Λυκαίου: Ἐφημ. Ἀρχ. 1904 στ. 153 κέξ. εἰκ. 13 (σελ. 187).

[4] Preller-Robert, Griech. Myth. σελ. 116, 11.

[5] Διονύσ. Ἁλικαρν. Ῥωμαϊκ. Ἀρχ. I, 11, 31 καὶ 40 κέξ.

[6] BMC. Peloponnesus, pl. XXXI, 10-24 καὶ XXXII, 1-9.

τὸ μόνον κόσμημα τοῦ παναρχαίου βωμοῦ αὐτοῦ[1]—εὐκόλως θέλετε ἐννοήσει ὅτι τὸ εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Διὸς «ἐπικαμπὲς ἐκ θατέρου πέρατος» σκῆπτρον, δι' οὗ ἐκυβέρνα τοὺς οἰωνοὺς αὐτοῦ, εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ κράνειον ἢ χρυσοῦν θεῖον ἐκεῖνο βάκτρον, ὅπερ ἔδοσαν οἱ θεοὶ τῷ Τειρεσίᾳ καὶ μάλιστα κατὰ ῥητὴν μαρτυρίαν ἀρχαίαν οὐχὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ζεύς,[2] ἵνα δι' αὐτοῦ κυριαρχῇ τῶν οἰωνῶν, ἐξ οὗ καὶ

Εἰκ. 32. Εἰκ. 33.

οἰωνῶν βοτὴρ ἐκαλεῖτο (Αἰσχ. Ἑπτ. ἐπὶ Θήβ. στίχ. 24). Ἀληθῶς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πινδάρου, ὁ Τειρεσίας δὲν ἦν ὑποφήτης τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀλλὰ προφήτης Διὸς τοῦ *ὑψίστου*,[3] ὅστις οὐδεὶς ἄλλος ἦν ἢ ὁ ἐπὶ τῆς ὑψίστης κορυφῆς τῆς Πελοποννήσου, ἤτοι ὁ ἐπὶ τοῦ Λυκαίου τῆς Ἀρκαδίας λατρευόμενος. Ἄλλαι δ' ἀρχαῖαι μαρτυρίαι ἐπιβεβαιοῦσαι τοῦτο λέγουσιν ὅτι ὁ Τειρεσίας οὐχὶ ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος ἢ Κιθαιρῶνος τῆς Βοιωτίας, ἀλλ' ἐπὶ τῆς Κυλλήνης αὐτῆς τῆς Ἀρκαδίας

[1] Παυσαν. VIII, 38, 7. — Κουρουνιώτης ἔ. ἀ. σελ. 173.
[2] Λουκ. Νεκρ. Διαλ. 28.
[3] Πινδ. Νεμ. I, 61.

ἐτυφλώθη ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ ὅτι ἐκεῖ ὁ Ζεὺς ἔδωκε τὸ σκῆπτρον μετὰ τὴν πρὸς τὴν Ἥραν ἔριδα αὐτοῦ ἧς κριτὴς ὁ Τειρεσίας.[1] Νῦν δ' ἐξηγεῖται λαμπρῶς καὶ τίνος λόγου ἕνεκεν ὁ lituus δίδεται ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὡς σκῆπτρον οὐ μόνον εἰς τοὺς οἰωνοσκόπους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν, οἷοι ὁ Αὔγουστος, ὁ Τιβέριος καὶ ὁ Γερμανικός.[2] Σκῆπτρον ὂν ἀρχικῶς τῆς κυριαρχικῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ τῶν θεῶν Διὸς ἐδόθη καὶ τοῖς βασιλεῦσι τῆς Ῥώμης ὡς σύμβολον ὑπάτης ἰσχύος.

Πῶς δὲ τὸ σκῆπτρον τοῦτο τοῦ Διός, τὸ δοθὲν ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῷ Τειρεσίᾳ, ἀπολεσθὲν δὲ παντελῶς ἐν Ἑλλάδι, ἀναφαίνεται εἰς τὰς χεῖρας τῶν ῥωμαίων οἰωνοσκόπων, ἀπὸ τοῦ Ῥωμύλου ὃν ἱστοροῦσι «*φορεῖν ἐπὶ μαντικῇ τὸ καλούμενον λίτυον*»,[3] τοῦτο διδάσκουσιν οἱ περὶ Μαντοῦς μῦθοι, καθ' οὓς αὕτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς Τειρεσίου κληρονομήσασα τὴν μαντικὴν τέχνην καὶ τὰ ὄργαν' αὐτοῦ, ἔρχεται εἰς τὴν Ἐτρουρίαν καὶ τὸ Λάτιον τῆς Ἰταλίας καὶ γίνεται, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἱδρυτὴς τῆς οἰωνοσκοπίας καὶ μαντικῆς ἐν γένει.

Οὕτως οὐδεμία δύναται νὰ ὑπολειφθῇ, νομίζω, ἀμφιβολία ὅτι πάντα τὰ ἐν τῷ δίσκῳ τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου ἱερὰ ἀντικείμενα εἶναι τὰ ὄργανα, δι' ὧν *ἐμαντεύετο* καὶ *ἐκληδονίζετο* ὁ Τειρεσίας, συνοδευόμενα ὑπὸ τοῦ χρυσοῦ ἀττικοῦ στεφάνου, ὃν ἔλαβε παρὰ τῶν Ἀθηναίων σώσας αὐτοὺς διὰ τῆς θείας αὐτοῦ μαντικῆς δυνάμεως.

Τέλος, Κυρίαι καὶ Κύριοι, τὸ περίεργον καὶ ἀνέλπιστον εἶναι ὅτι διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ὀνόματος τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου δύναται, ἴσως, νὰ ἐξηγηθῇ μετά τινος πιθανότητος καὶ ἡ τόσον παράδοξος φανεῖσα πλάνη τόσων διαπρεπῶν ἀρχαιολόγων καὶ καλλιτεχνῶν, καθ' ἣν τὸ ἄγαλμα εἰκονίζει νεανίσκον καὶ οὐχὶ κόρην, πλάνη ἣν ἀντὶ νὰ καταγελῶμεν, συνετώτερον εἶναι νὰ ζητήσωμεν νὰ ἑρμηνεύσωμεν, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ πολλοὶ ἐξ ὑμῶν βλέποντες τὸ ἄγαλμα κατὰ μέτωπον (Πίν. V) δυνατὸν νὰ συμμερισθῆτε αὐτὴν ἢ τοὐλάχιστον νὰ παραδεχθῆτε ὅτι ὁ καλλιτέχνης, διά τινα ἄγνωστον ἡμῖν λόγον, σκοπίμως ἔπλασε τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ οὕτως, ὥστε οἱ μὲν κατὰ μέτωπον θεώμενοι αὐτὸ νὰ ἐκλαμβάνωσιν ὡς νεανίσκον, οἱ δ' ἐκ τῶν πλαγίων ὡς Κόρην.[4]

Ἂν ἤθελον νὰ προκαλέσω μόνον τὴν ἱλαρότητα ἡμῶν, θὰ προέτεινα μόνην τὴν ἑξῆς ἐξήγησιν τοῦ μοναδικοῦ τούτου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καλλιτεχνίᾳ πράγματος. Ὅπως οἱ νῦν ἀρχαιολόγοι, θείαν δύναμιν σφετερισθέντες, μετέβαλον τὸ γένος τοῦ ἀγάλματος ἡμῶν, νεανίσκον αὐτὴν ἐκ παρθένου κόρης ἀναδείξαντες, οὕτως καὶ οἱ ἀρχαῖοι

---

[1] Ἡσίοδος, Δικαίαρχος, Κλέαρχος καὶ ἄλλοι παρὰ Φλέγ. Τραλλ. fig. 33 (FHGr. III, σ. 618)

[2] Jordan: Ann. del Inst. 1862 p. 302. — Daremberg et Saglio s. v. lituus.

[3] Πλουτάρχ. Ῥωμύλος 32.— Cicer. de divin. I, 17.

[4] Πόσον ὑπαρκτὸς καὶ ἔντονος εἶναι ὁ σκοπὸς οὗτος τοῦ καλλιτέχνου φαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς, ἅτινα γράφει ὁ τελευταῖος μελετήσας τὸ ἄγαλμα κ. P. Gauckler (TT σελ. 46): Est-ce une fille, est-ce un garçon? *Forse che si, forse che no!* La tête et l'épaule droite ont toute la grâce, un peu mièvre, de cet âge incertain où les deux sexes adolescents peuvent si facilement se confondre; le corps a des formes ambiguës, que chacun peut interpréter à sa guise. Le problème me paraît donc insoluble.

θεοὶ μετέβαλον τὸ γένος ἑνὸς κυρίως θνητοῦ, ὅστις οὐδεὶς ἄλλος εἶναι ἢ ὁ πατὴρ τῆς Μαντοῦς ἡμῶν Τειρεσίας, ὁ πολλὰ μὲν ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ ζήσας ὡς γυνή, πολλὰ δ' ὡς ἀνήρ.[1] Γελῶν λοιπὸν ἠδυνάμην νὰ εἴπω ὅτι εἰς τὸ τέκνον τοῦ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ σχόντος τὰ χαρακτηριστικὰ ἀμφοτέρων τῶν φύλων Τειρεσίου εὐλόγως

[1] Ἀπολλόδ. III, 6, 7: Ἡσίοδος (fgm. 190 Rz) δέ φησιν ὅτι θεασάμενος (ὁ Τειρεσίας) περὶ Κυλλήνην ὄφεις συνουσιάζοντας καὶ τούτους τρώσας ἐγένετο ἐξ ἀνδρὸς γυνή, πάλιν δὲ τοὺς αὐτοὺς ὄφεις παρατηρήσας συνουσιάζοντας ἐγένετο ἀνήρ. Διόπερ Ἥρα καὶ Ζεὺς ἀμφισβητοῦντες πότερον τὰς γυναῖκας ἢ τοὺς ἄνδρας ἥδεσθαι μᾶλλον ἐν ταῖς συνουσίαις συμβαίνοι, τοῦτον ἀνέκριναν. Ὁ δὲ ἔφη δέκα μοιρῶν περὶ τὰς συνουσίας οὐσῶν τὴν μὲν μίαν ἄνδρας ἥδεσθαι, τὰς δὲ ἐννέα γυναῖκας. Ὅθεν Ἥρα μὲν αὐτὸν ἐτύφλωσε, Ζεὺς δὲ τὴν μαντικὴν αὐτῷ ἔδωκεν. [Τὸ ὑπὸ Τειρεσίου λεχθὲν πρὸς Δία καὶ Ἥραν:

οἴην μὲν μοῖραν δέκα μοιρῶν τέρπεται ἀνήρ,
τὰς δὲ δέκ' ἐμπίπλησι γυνὴ τέρπουσα νόημα].

Ἐγένετο δὲ καὶ πολυχρόνιος (Πβλ. Immisch: Rhein. Mus. XLVI p. 613).—Σχολ. Εὐσταθ. εἰς Ὀδύσσ. κ. 492 (1665. 40): φέρεται δὲ περὶ αὐτοῦ μυθικὸς λόγος, ὅτι δράκοντας ἐν Κιθαιρῶνι μιγνυμένους ἰδὼν καὶ τὴν θήλειαν ἀνελὼν μετέπεσεν εἰς γυναῖκα. Εἶτα συγκατενεγκὼν μετὰ καιρὸν καὶ τὸν ἄρρενα τὴν οἰκείαν φύσιν ἀπέλαβε. Τοῦτον Ζεὺς καὶ Ἥρα διαφερόμενοι κριτὴν εἵλοντο οἷα πεπειραμένον ἑκατέρας φύσεως, εἰ ἄρα μᾶλλον τὸ ἄρρεν ἢ τὸ θῆλυ ἐνεργοῦντα γέγηθεν. Ὁ δ' ἐγνωμάτευσέ πως ἐμμέτρως ὡς εἶπερ ἐν δέκα μοιράων εἴη τὰ τῆς τερπωλῆς, τὰς ἐννέα ἐμπίπλησι γυνὴ τέρπουσα νόημα. Ἐφ' ᾧ Ἥρα μὲν ὀργισθεῖσα ἐκτυφλοῖ αὐτόν, Ζεὺς δὲ δωρεῖται τὴν μαντικήν, ὡς ἔχειν οὕτω καὶ αὐτὸν ἀγαθόν τε κακόν τε, τὸ μὲν τὴν μαντοσύνην, τὸ δὲ καὶ ἀλαωτύν... Σώστρατος δ' ἐν *Τειρεσίᾳ*, ποίημα δ' ἔστιν ἐλεγειακόν, φησὶ τὸν Τειρεσίαν θήλειαν τὴν ἀρχὴν γεννηθῆναι καὶ ἐκτραφῆναι ὑπὸ Χαρικλοῦς. Καὶ ἑπτὰ ἐτῶν γενομένην ὀρειφοιτεῖν. Ἐρασθῆναι δ' αὐτῆς τὸν Ἀπόλλωνα. Καὶ ἐπὶ μισθῷ συνουσίας διδάξαι τὴν μουσικήν. Τὴν δὲ μετὰ τὸ μαθεῖν μηκέτι ἑαυτὴν ἐπιδιδόναι τῷ Ἀπόλλωνι κἀκεῖνον ἀνδρῶσαι αὐτήν, ἵνα πειρῷτο Ἔρωτος. Καὶ αὐτὴν ἀνδρωθεῖσαν κρῖναι Δία καὶ Ἥραν ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη. Καὶ οὕτω πάλιν γυναικωθεῖσαν ἐρασθῆναι Κάλλωνος Ἀργείου, ἀφ' οὗ σχεῖν παῖδα κατὰ χόλον Ἥρας τὰς ὄψεις διεστραμμένον. Διὸ καὶ κληθῆναι Στράβωνα. Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ ἐν Ἄργει ἀγάλματος τῆς Ἥρας καταγελῶσαν εἰς ἄνδρα μεταβληθῆναι ἀειδῆ, ὡς καὶ Πύθωνα λέγεσθαι. Ἐλεηθεῖσαν δ' ὑπὸ Διὸς εἰς γυναῖκα μορφωθῆναι αὖθις ὡραίαν καὶ ἀπελθεῖν εἰς Τροιζῆνα, ὅπου ἐρασθῆναι αὐτῆς Γλύφιον ἐγχώριον ἄνδρα καὶ ἐπιθέσθαι αὐτῇ λουομένῃ. Τὴν δὲ ἰσχύϊ περιγενομένην πνῖξαι αὐτόν. Ποσειδῶνα δὲ οὗ παιδικὰ ἦν ὁ Γλύφιος ἐπιτρέψαι ταῖς Μοίραις δικάσαι περὶ τούτου. Καὶ αὐτὰς εἰς Τειρεσίαν αὐτὴν μεταβαλεῖν καὶ ἀφελέσθαι τὴν μαντικήν. Ἣν αὖθις μαθεῖν ὑπὸ Χείρωνος καὶ δειπνῆσαι ἐν τοῖς Θέτιδος καὶ Πηλέως γάμοις. Ἔνθα ἐρίσαι περὶ κάλλους τήν τε Ἀφροδίτην καὶ τὰς Χάριτας αἷς ὀνόματα, Πασιθέη, Καλὴ καὶ Εὐφροσύνη. Τὸν δὲ δικάσαντα κρῖναι καλὴν τὴν Καλήν, ἣν καὶ γῆμαι τὸν Ἥφαιστον, ὅθεν τὴν μὲν Ἀφροδίτην χολωθεῖσαν μεταβαλεῖν αὐτὸν εἰς γυναῖκα χερνῆτιν γραῖαν. τὴν δὲ Καλὴν χαίτας αὐτῇ ἀγαθὰς νεῖμαι καὶ εἰς Κρήτην ἀπαγαγεῖν, ἔνθα ἐρασθῆναι αὐτῆς Ἄραχνον, καὶ μιγέντα αὐχεῖν τῇ Ἀφροδίτῃ μιγῆναι. Ἐφ' ᾧ τὴν δαίμονα ὀργισθεῖσαν τὸν μὲν Ἄραχνον μεταβαλεῖν εἰς γαλῆν, Τειρεσίαν δ' εἰς μῦν, ὅθεν καὶ ὀλίγα φησὶν ἐσθίει ὡς ἐκ γραός, καὶ μαντικός ἐστι διὰ τὸν Τειρεσίαν. Ὅτι δὲ μαντικόν τι καὶ ὁ μῦς, δηλοῦσιν ὅ τε χειμὼν οὗ σημεῖον ἐν καιρῷ οἱ τῶν μυῶν τρισμοί, καὶ αἱ ἐκ τῶν οἰκιῶν φυγαί, ἃς διαδιδράσκουσιν, ὅτε κινδυνεύοιεν καταπεσεῖν. Τούτου δὲ τὸ διγενὲς δηλοῖ σὺν ἄλλοις καὶ ὁ Λυκόφρων, παρ' ᾧ φέρεται τό, τὸν Τειρεσίαν ἀνδρῶν γυναικῶν εἰδέναι ξυνουσίας. Ὁποῖόν τινα καὶ τὸν Καινέα γενέσθαι φασί.— Πβλ. καὶ Σχολ. Q H. Ὁμηρ. κ 494.— Τζέτζη Λυκόφρ. 683.—Schol. Ambros. Lycoph. 683.— Λουκιαν. Ὀρχ. 57, Ἔρωτες 27, Νεκρ. Διάλ. 28, Ἐρωτ. Διάλ. 5, 4, Ἀστρολ. 11. — Hygin. fab. 75.— Ἀντων. Λιβερ. Μεταμορφ. 17.— Αἴλιαν. Περὶ ζῴων 1, 25, 2, 3.—Ἡρακλείτ. περὶ ἀπίστων 6.—Ἀνθολογ. Παλ. IX, 602.—Φλέγ. Τραλλ. Ἀπόσπ. 33 (FHGr. III, σελ. 618).—Μαλάλα, Χρονογρ. 46.

ὁ καλλιτέχνης ἔδωκε χαρακτηριστικὰ διφυῆ. Ἀλλὰ τοιαύτη ἑρμηνεία εἶναι βεβαίως τολμηρὰ ἂν μὴ ἀστεία, ἀνάρμοστος δέ, νομίζω, προκειμένου περὶ ἱεροῦ τὴν φύσιν ἀγάλματος. Ὁ καλλιτέχνης πάντως θὰ εἶχεν ἕτερον, ἢ τοὐλάχιστον καὶ ἕτερον πολὺ σπουδαιότερον καλλιτεχνικὸν καὶ πρὸς τοὺς θεατὰς καὶ ἐκτιμητὰς τοῦ ἀγάλματος σχετιζόμενον λόγον, ἀναγκάσαντα αὐτὸν νὰ ποιήσῃ οὕτω παράδοξον καὶ διγενὲς τὴν ἔκφρασιν[1] τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ. Ὁ δὲ λόγος οὗτος εἶναι, κατ' ἐμέ, ἴσως ὁ ἑξῆς:

Ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου μετὰ τόσης πλαστικότητος περιγραφὲν καλλιτεχνικὸν σύμπλεγμα τοῦ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τρυφερᾶς κόρης εἰσερχομένου εἰς τὴν σκηνὴν τυφλοῦ γέροντος Τειρεσίου, τὸ πάρισον ἔχον τὸ πασίγνωστον Σοφόκλειον σύμπλεγμα τοῦ ὑπὸ τῆς Ἀντιγόνης ὁδηγουμένου τυφλοῦ γέροντος Οἰδίποδος, ἐγένετο διάσημον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ποιήσει,[2] ἐνδεικνύουσι πλὴν ἄλλων καὶ αἱ πισταὶ αὐτοῦ ἀντιγραφαὶ ὑπὸ τῶν Λατίνων ποιητῶν Σενέκα ἐν τῇ τραγῳδίᾳ *Οἰδίποδι*[3] καὶ Στατίου ἐν τῷ ἔπει *Θηβαΐδι*,[4] ὡς καὶ αἱ ἐπὶ ἑλληνικῶν ἀγγείων (Εἰκ. 34)[5] βοιωτικῶν σκύ-

[1] Περὶ τοῦ ἐντόνου τῆς τοιαύτης ἐκφράσεως ἴδε ἀνωτέρω σελ. 256, 4.

[2] Κλήμης Ἀλεξανδρ. Στρωμ. Τόμ. 2, p. 108, 27.

[3] Στίχ. 288 κέξ: In tempore ipso sorte phoebea excitus
Tiresia tremulo tardus accelerat genu
comesque Manto luce viduatum trahens.

[4] 4, 403 κέξ. 461 κέξ. 536 κέξ.: O nostrae regimen viresque senectae.

[5] Overbeck, Die Bildwerke zum theb. und troisch. Heldenkreis σελ. 62-66, Πίν. II, 11 (=Εἰκ.34), ἔνθα ἡ δαφνηφόρος κορασὶς Μαντὼ περιγράφεται ὡς παῖς, ἐσφαλμένως ὅμως, νομίζω,

Εἰκ. 34.

ὡς δεικνύει τὸ περὶ τὸν καρπὸν τῆς δεξιᾶς αὐτῆς γυναικεῖον κόσμημα. Ἐπίσης ἐσφαλμένη εἶναι ἐν ταῖς λεπτομερείαις καὶ ἡ λοιπὴ ἑρμηνεία τοῦ Overbeck, ἀναφέροντος τὸ μνημεῖον εἰς τὸν ἐπικὸν τραγικὸν κύκλον καὶ ἑρμηνεύοντος αὐτὸ ὡς εἰκονίζον τὸν Τειρεσίαν πρὸ τοῦ Οἰδίποδος καὶ τῆς Ἰοκάστης, κάτωθεν δὲ τῶν Θηβαϊκῶν θεῶν Ἀθηνᾶς Ὀγκαίας, Ἀπόλλωνος Ἰσμηνίου καὶ Ἀφροδίτης. Κατ' ἐμὲ ὁ πρὸ τοῦ Τειρεσίου ἐπὶ θρόνου ὑπὸ Νικῶν κοσμουμένου δαφνοστε-

Εἰκ. 35.

φων[1] καὶ τυρρηνικῶν καλπῶν παραστάσεις τοῦ ὑπὸ τῆς Μαντοῦς ὁδηγουμένου ἐκ τῆς χειρὸς τυφλοῦ Τειρεσίου (Εἰκ. 35).[2] Ἀλλ' ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ Εὐριπίδου, ἕτερος μέγας ἀθηναῖος τραγικός, αὐτὸς ὁ Σοφοκλῆς, εἰς δύο ἐνδόξους αὐτοῦ τραγῳδίας, τὸν

φής, γυμνὸς τἄνω τῆς ὀσφύος, ἀετοφόρον σκῆπτρον κρατῶν καὶ τῇ δεξιᾷ ἐπιτάσσων τι τῷ Τειρεσίᾳ, οὐδεὶς ἄλλος εἶναι ἢ αὐτὸς ὁ Ζεὺς τῆς Πελοποννήσου (ἴδε τὰ Πελοποννησιακὰ νομίσματα παρὰ Müller, Numism. d'Alexandre le grand, Pl. I, 19), οὗ *προφήτης*, ὡς εἴδομεν (σελ. 249), ἦν ὁ Τειρεσίας. Ἐπίσης αἱ λοιπαὶ τῶν εἰκονιζομένων μορφῶν οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὸ δρᾶμα, ἀλλ' εἶναι, νομίζω, αἱ διάφοροι θεότητες τῶν διαφόρων τρόπων τῆς ὑπὸ τοῦ Τειρεσίου ἀσκουμένης μαντικῆς. Οὕτως ἡ ὄπισθεν τοῦ Διὸς ἱσταμένη παρὰ φυτὸν μαντικῆς δάφνης καὶ κάτοπτρον ἄνω μεγάλης λεκάνης κρατοῦσα θεὰ εἶναι κατ' ἐμὲ ἡ Πελοποννησιακὴ Δημήτηρ ἢ ἡ Περσεφόνη θεὰ τῶν συναφῶν τρόπων τῆς ὑδρομαντείας, δηλ. *λεκανομαντείας* καὶ *κατοπτρομαντείας*, οὗς ἡ παράδοσις συνέδεε πρὸς τὸν Τειρεσίαν ἐν τοῖς μύθοις περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Τηλεγόνου (Παυσαν. VII, 21, 5.—Bouché-Leclercq, ἔ. ἀ. τόμ. I, σελ. 184 καὶ 339 κέξ. καὶ III, 354). Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῇ ἄνω σειρᾷ καθημένων θεῶν ἡ παρ' αὐτῇ λύχνον καίοντα ἐπὶ στήλης ὡς χαρακτηριστικὸν ἔχουσα, εἶναι ἡ τῆς *ὀνειρομαντείας* καὶ *ἐνυπνιομαντείας* θεὰ Νὺξ ἐκείνη ἡ μήτηρ τῶν Ὀνείρων, ἧς γνωρίζομεν μαντεῖα πανάρχαια ἐν Δελφοῖς, Μεγάροις καὶ Δήλῳ, ἐν ᾗ νήσῳ ἐκαλεῖτο *Βριζὼ* (Σχολ. Πίνδ. Ὑποθ. Πυθ. p. 297. Boeck.—Πλουτάρχ. 22, de sera num. vind.—Παυσ. I, 40, 6.—Bouché-Leclercq I, 277 κέξ., II, 256. Εἰκὼν Βριζοῦς εἶναι, κατ' ἐμέ, τὸ ἄρτι ἐν B. C. Hell. 1910, πίναξ 8, δημοσιευθὲν ἀνάγλυφον). Τὸ μέγα κιβώτιον, ἐφ' οὗ αὕτη στηρίζεται εἶναι ἴσως ἡ *σκάφη* ἐκείνη, ἣν πλήρη ἀγαθῶν προσέφερον αὐτῇ ὡς Βριζοῖ οἱ εὐχόμενοι ὑπὲρ *εὐπλοίας* (Εὐστ. εἰς Ὀδυσ. παρ. 1720, 50). Ὡς γνωστὸν *σκάφαι* ἐκαλοῦντο τὰ ὅμοια τῷ παρόντι κιβώτια καὶ αἱ λάρνακες ἐν αἷς ἐξετίθεντο εἰς τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ἢ τῶν ποταμῶν τὰ βρέφη (Σοφοκλ. Ἀποσπ. 574.—Ἀριστοτ. Ποιητικ. 16, 3.—Φυλαρχ. 53.— Πλουτάρ. Ῥωμύλ. 3). Ὁ δὲ παρ' αὐτῇ καθήμενος Ἀπόλλων εἶναι, ὡς δεικνύει ἡ παρ' αὐτῷ μαντικὴ πυξίς, ὁ θεὸς τῆς κληρομαντείας, ζωηρῶς ὁμιλῶν τῇ παρ' αὐτῷ καθημένῃ Ἀθηνᾷ, θεᾷ τῆς *σκιρομαντείας*, ἧς εἶναι γνωστὴ ἡ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ἔρις περὶ τῶν μαντικῶν κλήρων *θριῶν*, ἔρις ἣν ἔκρινεν αὐτὸς ὁ Ζεύς, ἀποφανθεὶς ὑπὲρ τοῦ Ἀπόλλωνος (Ζηνοβ. Παροιμ. V, 73.— Ἐτυμολ. Μέγα ἐν λ. *θρῖαι*.— Ἡσύχ. καὶ Στέφ. Βυζ. ἐν λ. *θρία*.—Bekker, Anecd. Graec. p. 265.— Bouché-Leclercq, II, 404). Ἡ ἐριστικὴ στάσις τῶν δύο τούτων θεῶν ἐπὶ τῆς παρούσης ἀγγειογραφίας, ἡ τὴν προσοχὴν τῆς παρακαθημένης τρίτης θεᾶς προκαλοῦσα, δὲν εἶναι βεβαίως ἄσχετος πρὸς τὴν διάσημον ταύτην ἔριδα τῶν Δελφικῶν καὶ Ἀττικῶν μαντείων.

[1] Jahrbuch des d. arch. Inst. 1908, Πίν. 6 (ἴδε τὴν εἰκόνα ταύτην κατωτέρω ἐν Παραρτ. Β'.)

[2] Inghirami, Monumenti Etruschi, Tom. I part. II, p. 654, Tav. 78 (=Εἰκ. 35).

Οἰδίποδα τύραννον[1] καὶ τὴν *Ἀντιγόνην*,[2] ἔπλασε τὴν αὐτὴν συγκινητικὴν εἰκόνα τοῦ ὑπὸ παιδὸς ὁδηγουμένου Τειρεσίου, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι τὸ ὁδηγοῦν τέκνον δὲν εἶναι κόρη, ἀλλὰ νεανίσκος παῖς.[3] Ὅσον δὲ καὶ ἂν ἐπεκράτησε παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου πλασθεῖσα εἰκὼν τοῦ ὑπὸ τῆς Μαντοῦς ὁδηγουμένου Τειρεσίου, ὅσον καὶ ἂν ἡ Μαντὼ ἐγένετο διάσημος ὡς μάντις ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ ἑλληνιστικῶν χρόνων μυθολογίᾳ, οἱ ποιήσαντες τὴν Κόρην τοῦ Ἀντίου καλλιτέχναι ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν (ἴδε κατωτ. σελ. 271 κἑξ.), ἢ οἱ παραγγείλαντες αὐτοῖς τὸ ἔργον ἱερεῖς τοῦ ναοῦ, ὃν ἐκόσμει, δὲν ἠδύναντο νὰ παρίδωσιν ἢ νὰ λησμονήσωσι τὴν ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους πλασθεῖσαν διάφορον ὡς πρὸς τὸ γένος τοῦ ὁδηγοῦντος τὸν Τειρεσίαν παιδὸς παράστασιν τοῦ συμπλέγματος, ἧς τὴν εἰκόνα εἶχον ζωηρὰν ἐν τῇ μνήμῃ πάντες οἱ ἀπὸ στήθους γνωρίζοντες τοὺς ἀθανάτους στίχους τῶν δραμάτων τοῦ Σοφοκλέους. Κατ᾽ ἀκολουθίαν φρονῶ ὅτι θέλοντες οἱ καλλιτέχναι οὗτοι νὰ μὴ προσκρούσωσι πρὸς οὐδέτερον τῶν δύο μεγάλων τραγικῶν, ἴσως δ᾽ ἐπωφεληθέντες καὶ ἐκ τοῦ διασήμου μύθου περὶ τοῦ διγενοῦς τοῦ Τειρεσίου, ἔπλασαν τὸ τέκνον αὐτοῦ οὕτως, ὥστε κατ᾽ ἀρέσκειαν, ἢ τοὐλάχιστον οἱ μὴ προσέχοντες εἰς ἄκρον νὰ ἐκλαμβάνωσιν αὐτό, ὡς νῦν οἱ ἀρχαιολόγοι, ὁτὲ μὲν ὡς κόρην ὁτὲ δ᾽ ὡς νεανίσκον.

Ὁπωσδήποτε, νομίζω, ὅτι οἱανδήποτε ἀξίαν καὶ ἂν ἀποδώσητε εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περὶ μιᾶς τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ὅλου προβλήματος γνώμην μου, θὰ ἐπείσθητε ἐκ τῶν προηγηθέντων ἐπιχειρημάτων τελείως, ὅτι ἔχετε πρὸ ὑμῶν πλήρη καὶ τελείαν τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου, πλήρη τὴν ἐκ τῶν στίχων τοῦ Εὐριπίδου ἐκπηγάσασαν πλαστικὴν μαρμαρίνην εἰκόνα.

Εἶπον *πλήρη* εἰκόνα. Ἀλλ᾽ ἂς σκεφθῶμεν. Εἶναι πράγματι αὕτη πλήρης; Οὐχὶ βεβαίως, διότι νῦν τὸ πρῶτον ἐννοοῦμεν σαφῶς ὅτι ἐλλείπει τὸ κύριον ἥμισυ αὐτῆς, ἐλλείπει ὁ Τειρεσίας, οὗ ἄνευ ἀδύνατον εἶναι νὰ ἔπλασε τὴν Κόρην τοῦ Ἀντίου ὁ καλλιτέχνης, διότι μόνη αὕτη καὶ μὴ προπορευομένη ἀμέσως ἐκείνου, οὗ φέρει ἐν δίσκῳ τὰ ἱερὰ ὄργανα, σμικρὰν μὲν ἔχει τὴν θρησκευτικὴν ἀξίαν διὰ τὸ ἱερὸν οὗ χάριν παρηγγέλθη, δυσνόητος δ᾽ εἶναι καὶ ἐντελῶς ἀτελὴς ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἔποψιν.

---

[1] Στίχος 298. ΧΟ.: ἀλλ᾽ οὐξελέγξων αὐτὸν ἔστιν· οἶδε γὰρ
τὸν θεῖον ἤδη μάντιν ὧδ᾽ ἄγουσιν, ᾧ
τἀληθὲς ἐμπέφυκεν ἀνθρώπων μόνῳ.
Στίχ. 444: *Τειρεσ.* ἄπειμι τοίνυν· καὶ σύ, παῖ, κόμιζέ με.

[2] Στ. 988: *Τειρεσ.* Θήβης ἄνακτες, ἥκομεν κοινὴν ὁδὸν
δύ᾽ ἐξ ἑνὸς βλέποντε· τοῖς τυφλοῖσι γὰρ
αὕτη κέλευθος ἐκ προηγητοῦ πέλει.
Στιχ. 1012: *Τειρεσ.* τοιαῦτα παιδὸς τοῦδ᾽ ἐμάνθανον πάρα
φανθέντα σεμνῶν ὀργίων μαντεύματα·
ἐμοὶ γὰρ οὗτος ἡγεμών, ἄλλοις δ᾽ ἐγώ.
Στίχ. 1087: *Τειρεσ.* ὦ παῖ, σὺ δ᾽ ἡμᾶς ἄπαγε πρὸς δόμους.

[3] Ἐν Σχολ. εἰς Εὐριπ. Φοινίσ. στίχ. 834 ἀναφέρονται ὡς υἱοὶ τοῦ Τειρεσίου, ἐκ τῆς Ξάνθης, ὁ Φαμενὸς καὶ Φερεκύδης, θυγατέρες δὲ ἡ Χλωρὶς καὶ ἡ Μαντώ.— Ἐν Σχ. Εὐσταθ. εἰς Ὀδυσ. κ. 499 ἀναφέρεται υἱὸς τοῦ Τειρεσίου Στράβων ὡς διεστραμμένος τὰς ὄψεις γεννηθείς. Ἀλλὰ τοῦτον ἐγέννησεν ὅτε ἦν γυνὴ (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 257, 1). Πβλ. ὅμως Λουκιαν. Ν. διαλ. 28.

Ἀλλὰ, θά μ' ἐρωτήσητε, ποῦ εἶναι λοιπὸν ὁ Τειρεσίας; Ἴσως οὐ μακρὰν ἡμῶν, ἂν θέλετε νὰ μὲ παρακολουθήσητε ἐρευνῶντα πρὸς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ.

Πάντες οἱ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀντίου ὑπὸ τεχνικὴν ἔποψιν μελετήσαντες ἀρχαιολόγοι παρετήρησαν ἤδη ὅτι τὰ πρὸς τὰ ὀπίσω ἀριστερὰ αὐτοῦ μέρη εἶναι ἀμελῶς ἐπεξειργασμένα, ὡς ἂν εἰ μὴ ἦσαν προωρισμένα ἵνα ὦσιν ὁρατά. Ἵνα δ' ἐξηγήσωνται τὸ περίεργον τοῦτο πρᾶγμα, φαντάζονται ὅτι τὸ ἄγαλμα ἦν προωρισμένον νὰ ἐντεθῇ πλαγίως ὁρώμενον εἰς κόγχην τινά, οἵα ἡ τοῦ ῥωμαϊκοῦ παλατίου τοῦ Ἀντίου, ἐν ᾧ εὑρέθη.[1] Ἄλλοι πάλιν κατανοήσαντες τὸ ἐσφαλμένον καὶ νεωτερικὸν τῆς ἐξηγήσεως ταύτης, προέτειναν ἄλλας ἀναλόγους γνώμας, ἐνῷ ἡ φυσικωτέρα πασῶν ἐξήγησις, προκειμένου περὶ τοιούτου κλασσικοῦ ἀγάλματος, εἶναι, νομίζω, ὅτι τοῦτο παρέκειτο ἀμέσως ἄλλῳ τινὶ ἀγάλματι, σμικρὸν αὐτοῦ προηγουμένῳ καὶ σύμπλεγμα μετ' αὐτοῦ ἀποτελοῦντι, οἷον ἀκριβῶς εἶναι τὸ περιγραφόμενον ὑπὸ τῶν στίχων τοῦ Εὐριπίδου ἀφ' ὧν, ὡς εἴδομεν, ἐνεπνεύσθη ὁ καλλιτέχνης. Ὡς μέρος συμπλέγματος ἐθεώρησαν ἤδη αὐτὸ πολλοὶ τῶν ἀρχαιολόγων.[2] Παρετηρήθησαν δ' ἐσχάτως ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἀγάλματος τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου σαφέστατα ἴχνη τῆς ὑπάρξεως δευτέρου παρ' αὐτῷ ἀγάλματος.[3]

---

[1] Altmann ἔ. ἀ. ἀριθ. 188: Die Statue ist völlig auf die rechte Profilansicht und eine niedrige Aufstellung berechnet. Dies beweist die Stellung des Kopfes, die Gewandung, die Haltung der Schüssel, endlich die Vernächlässigung der Rücken - und linken Seitenansicht. So ist das Gewand auf dem Rücken bis zur rechten Schulter kaum angedeutet.

[2] Ἴδε τὴν ἑπομένην σημείωσιν, πρὸς δὲ S. Reinach (ΛΛ): La main droite dont il subsiste deux doigts était occupée à prendre une couronne ou une guirlande sur le plateau pour la tendre à un autre personnage, *figuré en effet* ou supposé présent à la scène.— Ὁ P. Gauckler (ΤΤ σελ. 47) φρονεῖ ὅτι πρόκειται περὶ ἀγάλματος κόρης *arrachée à un groupe* décorant la façade ou le fronton de quelque temple.—Ὁ A. Milani (*Tribuna* 10 Ἰουνίου 1910) θεωρεῖ τὴν Κόρην ὡς τὸ ἕτερον τῶν δύο ἀγαλμάτων τοῦ ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν νομισμάτων εἰκονιζομένου συμπλέγματος τῶν Fortunae Antiatae.--Τέλος μετ' ἰδιαιτέρας εὐχαριστήσεως μνημονεύω γνώμην τοῦ πρώτου ἀποκαλύψαντος τῷ ἀρχαιολογικῷ κόσμῳ τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τοῦ ἀγάλματος τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου γερμανοῦ ἀρχαιολόγου Dr. L. Pollak, γράψαντός μοι τῇ 23, VI, 1910, εὐθὺς ὡς ἐκ τῶν περιλήψεων ἔλαβε γνῶσιν τῆς ἑρμηνείας μου, τὰ ἑξῆς περὶ ταύτης: Ich gratulire Ihnen zu der Idee, es scheint mir, dass sie den Nagel auf den Kopf getroffen haben. *Mir war stets klar dass die Figur aus einer Gruppe heraus ist.*

[3] Παρὰ Mariani ἔ. ἀ. σελ. 199 (35), σημ. 3, ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς: La fotografia eseguita per la nostra tav. VIII (= Πίν. III, 1) è l'unica finora che abbia illuminazione da sinistra. Questa, secondo anche il giudicio dello Hildebrand, communicatomi dall' Amelung, ne mette meglio in evidenza il motivo ed i pregi di fattura ed è una conferma della ipotesi che la statua facesse parte di un gruppo. Un'altra conferma di ciò starebbe nel fatto scoperto dall' Amelung che sul lato del piede sinistro esiste un attacco scalpellato rozzamente, visibile nella nostra fig. 7 (=Πίν. IV, 2).— Πρὸς ἐμὲ δ' ὁ κ. Amelung, ἐν τῇ πολλάκις μνημονευθείσῃ μακρᾷ ἐπιστολῇ αὐτοῦ, γράφει τὰ ἑξῆς σπουδαῖα ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο: Von Spuren einer weiteren Statue, besonders aber einer Figur, die dem Mädchen folgen sollte, ist nichts vorhanden. Die Rückseite ist nicht so sorgfältig ausgeführt wie die Vorderseite, denn die Statue sollte nur von vorne gesehen werden. Damit rechnen alle Verschiebungen der Formen und alle Unvollkommenheiten. Aber auf einen engen Zusammenhang mit einer andern Figur deutet nichts.

Zwei Dinge sprechen dafür, dass die Statue aus einer Gruppe stammt: die grosse Leere

Εὐτυχῶς νομίζω ὅτι δυνάμεθα ἴσως ν' ἀνεύρωμεν τὸ ἄγαλμα τοῦ Τειρεσίου τούτου.

Ἀριστούργημα οἷον τὸ σύμπλεγμα, οὗ μέρος ἀπετέλει ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου, κομισθὲν εἰς Ἰταλίαν ἐπὶ Νέρωνος, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἀντεγράφη πλειστάκις ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐν Ῥώμῃ καὶ λοιπῇ Ἰταλίᾳ ἐργαζομένων κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἀντιγραφέων ἑλληνικῶν πρωτοτύπων. Τὸ τοιοῦτον θὰ ἦν ἀντίθετον πρὸς ὅσα γνωρίζομεν περὶ τῆς τύχης τῶν ἑλληνικῶν ἐν Ἰταλίᾳ πρωτοτύπων ἔργων μεγάλων καλλιτεχνῶν.

Ἀφοῦ δ' ἡ ἔρευνα σοφῶν, οἷος ὁ βαθὺς γνώστης πάντων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἀρχαίων ἀγαλμάτων Amelung, ἀπέτυχε ζητοῦσα ἀρχαῖόν τι ἀντίγραφον τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου,[1] ἃς στρέψωμεν τὴν ἔρευναν ἡμῶν πρὸς ἀνεύρεσιν, ἂν μὴ τοῦ πρωτοτύπου, τοὐλάχιστον ἀντιγράφου τοῦ τυφλοῦ Τειρεσίου, ὃν ἐκ τῶν στίχων τοῦ Εὐριπίδου τόσον καλῶς γνωρίζομεν καὶ ὅστις βεβαίως ἦν τὸ κύριον καὶ τελειότερον πρόσωπον τοῦ ὅλου συμπλέγματος.[2]

Τρὶς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ δὴ ἐν Ῥώμῃ ἢ περὶ τὴν Ῥώμην ἀνεκαλύφθησαν κεφαλαὶ δυνάμεναι νὰ ὦσιν ἀντίγραφα, ἂν μὴ μία ἐξ αὐτῶν τὸ πρωτότυπον, τῆς κεφαλῆς τοῦ ζητουμένου νῦν παρ' ἡμῶν ἀγάλματος. Μία μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Ῥώμης δέκα ἔτη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου ἤτοι ἐν ἔτει 1882. Ἂν δ' ἐνθυμηθῶμεν ὅτι τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου ἀπεκρύβη ὑπὸ τῶν πρώτων μετὰ τὴν θύελλαν εὑρόντων τὸ ἄγαλμα ἁλιέων τὸ ἄνω αὐτοῦ μέρος,[3]

---

unter dem weit herausragenden Teller, die man gerne mit einem Altar oder einem Dreifuss füllen möchte, und eine Partie unbearbeiteten Marmors hinter der Ferse des linken Fusses; diese Partie bleibt sichtbar, wenn man gerade vor der jetzigen Basis steht, verschwindet aber, sowie man etwas nach rechtshin tritt, d. h. vor den angenommenen Altar oder Dreifuss. Der Künstler hätte den Fuss ohne grosse Schwierigkeit ganz rund herausarbeiten können; er hat sich also wohl darauf verlassen können, dass man von dem Hauptpunkt der Betrachtung aus die Rückseite der Ferse nicht sah. Nehmen wie diese Folgerung an, so gelangen wir weiter zu der Annahme einer anderen Figur rechts von dem Altar. Dazu kommt nun, dass man das Mädchen richtig als Hierodule, als Ministrantin erklärt hat. Es giebt verschiedene Opferdarstellungen, auf denen auch ein derartiges dienendes Wesen mit solch einem Teller nicht fehlt. Aber ich halte diese ganze Annahme einer Gruppe nur für eine Möglichkeit.

[1] Κατ' ἐμὲ ἐξ αὐτοῦ, ὅτ' ἔτι ἦν ἐν Θήβαις (ἴδε κατωτέρω), ἐνεπνεύσθησαν οἱ ποιήσαντες τὴν Μαντὼ τῶν θεσσαλικῶν νομισμάτων, πρὸς δὲ οἱ γλύψαντες τοὺς ἀνωτέρω παρατεθέντας δακτυλιολίθους, ἴσως δὲ καί τινες τῶν κουροπλαστῶν τῆς Τανάγρας. Πβλ. καὶ Nouvelles Annales, Monument inédits pl. XVIII, 3 (Μαντώ;) (ἐν παραρτήματι Β').

[2] Ὁ Altmann ἀναφέρει ὅτι παρὰ τὴν Κόρην τοῦ Ἀντίου ἀνεκαλύφθη ἐλάσσονος ἀξίας *κορμὸς ἐνδεδυμένου ἀγάλματος* (S. 187: In einer nahen, südlicher gelegenen Nische wurde eine ebenfalls im Pal. Sarsina befindliche, minderwertige römische Gewandfigur gefunden), ἀλλὰ τοῦτο εἶναι, ἂν καλῶς ἐνόησα τὴν ἐν σελίδι 169 καὶ 172 (5 καὶ 8) 6 σημείωσιν τοῦ Mariani, ἄγαλμα γυναικείας μορφῆς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δέον νὰ μελετηθῶσιν οἱ κορμοὶ πάντων τῶν ἐν Ἀντίῳ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀνευρεθέντων ἀγαλμάτων. Ἴδε καὶ ὅσα διὰ μακρῶν, ἀλλὰ σκοτεινά, γράφει ἡ *Tribuna* τῆς 8 Ἰουλίου 1910 ἀρ. 188 περὶ ἀγάλματος ἀνακαλυφθέντος ἐν Ἀντίῳ ἔνθα καὶ ἡ Κόρη, ἀλλ' ἐξαφανισθέντος (il mistero di una statua della spiaggia d'Anzio a ignota destinazione).

[3] Mariani ἔ. ἀ. σελ. 172 (8).

δυνάμεθα ἴσως νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι τὴν αὐτὴν εἶχε καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Τειρεσίου, ἥτις ὡς μᾶλλον εὐμετακόμιστος δυνατὸν νὰ ἔλαβε τὴν πρὸς τὴν Ῥώμην ὁδὸν καὶ νὰ περιῆλθεν οὕτως εἰς τὴν κτῆσιν τοῦ ἀρχαιοκαπήλου ἐκείνου, παρ' οὗ ἀγοράσας αὐτὴν πολὺ βραδύτερον, ἐν ἔτει 1892, ὁ γερμανὸς ἀρχαιολόγος P. Arndt, ἐδωρήσατο τῷ Μουσείῳ τοῦ Μονάχου, ἔνθα νῦν ἀπόκειται.[1] Δυστυχῶς δὲν ἔχω τὸ πρωτότυπον ἢ ἐκμαγεῖον τῆς κεφαλῆς ταύτης πρὸ ὀφθαλμῶν, ἵνα κρίνω ἂν πρόκειται περὶ πρωτοτύπου ἢ ἀντιγράφου. Ἐκ τῆς εἰκόνος κρίνων ἤθελέ τις μᾶλλον δεχθῇ τὸ δεύτερον.

Μὴ ἔχων δὲ πρόχειρον εἰκόνα τῆς τρίτης ταύτης κεφαλῆς, θὰ παρουσιάσω ὑμῖν ἐκείνην τῆς ὁμοίας κεφαλῆς τοῦ Μουσείου τοῦ Βατικανοῦ (Πίναξ XII, 1-2),[2] προσθέτων ὅτι αὕτη ἑρμηνεύεται μὲν νῦν κοινῶς μετὰ τῶν λοιπῶν ὡς κεφαλὴ τοῦ κοιμωμένου τὸν παροιμιώδη Ἐπιμενίδειον ὕπνον Κρητὸς μάντεως Ἐπιμενίδου, δὲν ἐλησμονήθη δ' ὅμως καὶ ἡ γνώμη τοῦ μεγαλοφυοῦς ἀρχηγέτου τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐπιστήμης Winkelmann, καθ' ἣν πρόκειται περὶ κεφαλῆς αὐτοῦ τοῦ Τειρεσίου.[3]

Ἡ γνώμη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ μάντεως Ἐπιμενίδου, προυτάθη τὸ πρῶτον πρὸ αἰῶνος ὅλου ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολόγου Visconti, στηριχθέντος εἰς τὸν μῦθον, καθ' ὃν ὁ Ἐπιμενίδης ἐκοιμήθη ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐν σπηλαίῳ τὸν παροιμιώδη *Ἐπιμενίδειον ὕπνον*. Παρατηρῶ δ' ὅμως ὅτι δὲν εἰκονίζεταί τις κοιμώμενος ***ὄρθιος*** καὶ μάλιστα ἐπὶ 50 ἔτη! Ἂν ἀρχαῖός τις καλλιτέχνης ἤθελέ ποτε νὰ εἰκονίσῃ τὸν κοιμώμενον Ἐπιμενίδην, βεβαίως θὰ ἐφρόντιζε νὰ ἐξαπλώσῃ αὐτὸν ἐπὶ κλίνης ἢ βριάχου ἢ καὶ ἁπλῶς ἐπὶ θρόνου, πρὸ παντὸς δὲ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ εἰς σημεῖον ὕπνου, ἐνῷ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος κεφαλαὶ εἶναι ἀνθρώπου γρηγοροῦντος καὶ ἱσταμένου πολὺ καλὰ εἰς τοὺς πόδας του. Τοῦτο δ' ἀνεγνώρισαν καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι ἐκεῖνοι (ἴδε Bernouilli σελ. 36), οἵτινες ἐζήτησαν νὰ ἑρμηνεύσωσι τὴν κεφαλὴν ταύτην ὡς ἕτερον τύπον τοῦ τυφλοῦ Ὁμήρου, οὗ ὅμως αἱ μόναι ἀσφαλῶς νῦν ἀναγνωριζόμεναι εἰκόνες εἰσὶ τύπου ἐντελῶς διαφόρου.[4]

Ἡ μαντικὴ ἔκφρασις τῆς κεφαλῆς ταύτης, ἐφ' ἧς ἐστηρίχθησαν καὶ πάντες οἱ ὡς

---

[1] Arndt-Bruckmann, Portr. 423, 424.—Bernouilli, Griechische Ikonographie T. I, σ. 35 κέξ.

[2] Bernouilli ἔ. ἀ. Πίν. VI. —Ἡ τρίτη ὁμοία κεφαλὴ ἐν τῷ Μουσείῳ Torlonia ἀπεικονίσθη ὡς Ὅμηρος ἐν Mon. Torl. Πίναξ 41, λίαν συμπεπληρωμένη.

[3] Mon. ined. p. 211.

[4] Μεγάλη ἀμφισβήτησις ὑπάρχει παρὰ τοῖς νεωτέροις ἂν οἱ κλειστοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ λεγομένου Ἐπιμενίδου τούτου εἶναι ὀφθαλμοὶ τυφλοῦ ἢ κοιμωμένου. Ὁ κ. J. P. Six (Röm. Mitt. Τόμ. XIII, 1897, σελ. 64) παραδεχόμενος ὅτι πρόκειται περὶ τυφλοῦ γράφει τὰ ἑξῆς: Es ist eben so unrichtig jeden blinden Porträtkopf, und wäre er ohne Zweifel ein Dichter, für Homer in Anspruch zu nehmen, als daran zu zweifeln, dass der s. g. Epimenides ein Blinder sei. Allgemeine Erwägungen genügen hier kaum. Ich weise also darauf hin, erstens dass z.B. Stesichoros, als Dichter der Palinodie leicht als Blinder dargestellt sein könnte; zweitens dass wir z. B. in s. g. Diogenes aus dem Capitol (Arndt, Griech. u. Röm. Porträts № 325-326) ein sehr charakteristisches Bild eines Blinden besitzen, in dem doch schwerlich jemand Homer wird erkennen wollen; drittens dass die Augen des s. g. Epimenides nicht in natürlicher Weise, wie im Schlaf geschlossen sind, ganz vom oberem Augenlide verdeckt, sondern krankhaft, mit viel zu hoch liegendem Spalt. Es ist dies übrigens die älteste Darstellungsform der Blindheit, wie wir sie z. B. an den Phineusdarstellungen der Vasenmaler finden. Wenn auch im Leben heute die seltenere Form, so ist sie doch nicht ohne Beispiel.

μάντιν Ἐπιμενίδην χαρακτηρίσαντες αὐτήν, πρὸς δὲ ἡ περιστέφουσα τὴν κεφαλὴν ἱερατικὴ ταινία ἁρμόζουσιν ἄριστα τῷ Τειρεσίᾳ, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ψυχολογικὴ συμφωνία τῆς ἐκφράσεως αὐτῆς πρὸς τὴν ἐμπνεύσασαν τὸν καλλιτέχνην εἰκόνα τῶν στίχων τοῦ Εὐριπίδου. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι καὶ αἱ τρεῖς αὗται κεφαλαὶ φαίνονται ἀντίγραφα ἔργου τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ οὐχὶ τοῦ Δ', καθ' ὃν ἐποιήθη ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης πασίγνωστον ὅτι οἱ καλλιτέχναι τοῦ Δ' αἰῶνος συχνάκις

Will man ein Beispiel aus der Kunst, so kenne ich ein sehr modernes, Jan Veth's treffliches Bildniss Prof. A. D. Loman's, abgebildet im illustrirten Katalog der Berliner Ausstellung von 1897 № 1483 S. 51.

Συγχρόνως ὅμως ὁ καθηγητὴς τῆς Ὀφθαλμολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Breslau Dr. Hugo Magnus ἐν τῇ εἰδικῇ αὐτοῦ «ὀφθαλμολογικῇ καὶ αἰσθητικῇ» μελέτῃ Die antiken Büsten des Homer (Breslau 1896) ὑποστηρίζει τὴν ἀντίθετον γνώμην (σελ. 14 κέξ.): Denn die geschlossenen Augen, wie sie der genannte Kopf zeigt, sind durchaus nicht ein charakteristisches Zeichen der Blindheit schlechthin. Die meisten Blinden, wenigstens alle die, welche noch einen, wenn auch noch so geringen Lichtschimmer besitzen, pflegen vielmehr die Augen offen zu halten; nur in den Fällen, in welchen die Augäpfel verschrumpft und vollständig lichtunemptindlich sind, erfolgt ein dauernder Lidschluss. Das obere Lid sinkt in allen solchen Fällen, dem Gesetz der Schwere folgend, tief über den Augapfel herab. Von einem derartigen mechanischen Herabhängen der Oberlider kann aber in unserem Fall garnicht die Rede sein, vielmehr steht das obere Lid merkwürdig hoch und ist das untere Lid auffallend nach oben gezogen. Und verschrumpfte Augäpfel finden sich bei dem fraglichen Kopf auch nicht; ich habe ihn in Rom auf's Genaueste im Original untersucht und dabei gefunden, dass die Augäpfel durchaus die normale Wölbung eines gesunden Auges zeigen ..... Deshalb dürfen wir den Lidschluss des besagten Kopfes auch nicht in pathologischem, sondern ausschliesslich nur in physiologischem Sinne deuten, d. h. also ihn als Ausdruck des Schlafes auffassen. Und hiermit stimmt auch der ganze Gesichtsausdruck des betreffenden Kopfes vortrefflich überein. Es ist der Ausdruck der glücklichsten Ruhe über das Antlitz gebreitet, eine Ruhe, wie wir sie bei einem tief Schlafenden stets finden ..... Vom ärztlichen Standpunkt aus muss also der Versuch Winter's, den genannten Kopf zu einem Homerkopf zu machen, als vollkommen gescheitert betrachtet und Jenen unbedingt beigestimmt werden, welche jenen Kopf für den in den Wunderschlaf versunkenen Epimenides in Anspruch nehmen». Πρὸς ταῦτα συμφωνεῖ καὶ ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς Δημήτριος, ὑφηγητὴς τῆς ὀφθαλμολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ὅστις ἐξήτασε τὴν κεφαλὴν τῇ παρακλήσει μου καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὴν περὶ αὐτῆς γνώμην τοῦ καθηγητοῦ Magnus. Ἐπιτραπήτω μοι δ' ὅμως νὰ παρατηρήσω καὶ πάλιν ὅτι δὲν κοιμᾶταί τις *ὄρθιος* καὶ μάλιστα ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη, πρὸς δὲ οἱ θεοὶ ἀφῄρεσαν ἁπλῶς τὴν ὅρασιν τοῦ Τειρεσίου, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ καταστρέψωσι τοὺς βολβοὺς τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ὅσα περὶ βολβῶν γράφει ὁ κ. Magnus ἐφαρμόζονται εἰς Οἰδίποδά τινα, οὐχὶ δὲ τὸν Τειρεσίαν. Ἐν τέλει δὲ παραθέτω καὶ ἐκεῖνα, ἅτινα ἐν σχέσει πρὸς τὰ τοῦ Magnus παρετήρησεν ὁ Bernouilli (Gr. Ikonogr. I p. 19) γράφων ὀρθῶς ὅτι: die sonst bei Porträts nicht wieder vorkommende Eigentümlichkeit der geschlossenen Augenlider, welche neben Schlaf oder Tod, wie einige meinen, vielleicht doch auch Blindheit ausdrücken könnten; wie der Cedrenus der von ihm beschriebenen Homerstatue in der That geschlossene Augen giebt (ὄμματα συνημμένα τοῖν βλεφάροιν). Pathologisch liesse sich diese Deutung insofern rechtfertigen, als ein Blinder, der mit dem Stab seiner Weg tastet, die erloschenen Augen unwillkürlich durch Schliessen der Lider beschützt; während gegen die Deutung der Herme auf einen Schlafenden angewendet werden kann, dass beim Schlaf die Sehnen abgespannt werden und der Kopf auf die Schulter oder die Brust zu sinken pflegt, was hier nicht der Fall.

ἀπεμιμοῦντο ἐν τοῖς συμπλέγμασιν αὐτῶν, διά τινας τῶν μορφῶν, τὰ ἔργα τῶν Φειδιακῶν χρόνων καὶ μάλιστα ὁσάκις προέκειτο περὶ ἀντικαταστάσεως προϋπαρχόντων λατρευτικῶν ἀγαλμάτων διὰ νέων τοιούτων, ὡς ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει (ἴδε κατωτέρω τὸ δεύτερον μέρος).

Σημειωτέον ἄλλως τε ὅτι ὑπάρχει καὶ δευτέρα σειρὰ ἀντιγράφων τύπων ἄλλης ἐπίσης περιφήμου κεφαλῆς τυφλοῦ γέροντος—τοῦ Δ' αὕτη αἰῶνος π. Χ.— ἣν δυνάμεθα νὰ συσχετίσωμεν πρὸς τὸ σύμπλεγμα ἡμῶν. Ἐννοῶ τὸν διάφορον ἐκεῖνον τύπον τῶν *κισσοστεφῶν* κεφαλῶν τυφλοῦ γέροντος, τῶν κοινῶς θεωρουμένων ὡς ἕνα τῶν τύπων τοῦ Ὁμήρου, δικαίως ὅμως ὑπὸ τῶν σπουδαιοτέρων εἰκονογράφων ἀποχωριζομένων ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀναφερομένων εἰς ἄγνωστόν τινα ἡμῖν τυφλὸν γέροντα.[1] Ὁ κισσὸς οὐδεμίαν σχέσιν ἔχων πρὸς τὸν Ὅμηρον, οὗ αἱ ἀσφαλεῖς κεφαλαὶ πάντοτε εἰκονίζονται μετὰ ταινίας, ἁρμόζει λατρευτικῶς ἄριστα εἰς Τειρεσίαν ποιηθέντα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στίχων τοῦ Εὐριπίδου.[2]

Συμπληρώσατε τώρα μίαν τῶν κεφαλῶν τούτων ἐν τῇ φαντασίᾳ ἡμῶν διὰ τοῦ

---

[1] Τρεῖς τοιαύτας κισοοστεφεῖς κεφαλὰς ἴδε ἐν Bernouilli, Griech. Ikonogr. I σελ. 11, ἀριθ. 19 (ἐν Φλωρεντίᾳ: Dütschne III, 392), 20 (ἐν Meran, ἀπεικονισθεῖσα ἐν Jahrb. d. Inst. VI. Anz. 1891 σελ. 25 καὶ 26) καὶ ἐν Palazzo Doria ἐν Ῥώμῃ, περὶ ἧς ἔγραψε διὰ μακρῶν ὁ Dr H. Magnus ἔ. ἀ., ἣν ὅμως ὁ Bernouilli χαρακτηρίζει ὡς συγχρόνου ἡμῖν τέχνης, βεβαίως δὲ ποιηθεῖσαν κατ' ἀντιγραφὴν ἀγνώστου ἡμῖν ἀρχαίας κεφαλῆς (Πίν. XII, 3).

[2] Ὁ Τειρεσίας τοῦ Εὐριπίδου (Βάκχαι στίχ. 170 κέξ.) εἶναι ὁ πρῶτος ἐπιμόνως συμβουλεύσας τὴν εἰς Θήβας εἰσαγωγὴν τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου,

στεφανοῦν τε κρᾶτα κισσίνοις βλαστήμασιν (στίχ. 177).

Πρὸς τὸν συμφρονοῦντα Κάδμον λέγει περὶ τούτου: (στίχ. 200 κέξ.)

οὐδὲν σοφιζόμεσθα τοῖσι δαίμοσι.
πατρίους παραδοχὰς ἃς θ' ὁμήλικας χρόνῳ
κεκτήμεθ,' οὐδεὶς αὐτὰ καταβαλεῖ λόγος,
οὐδ' εἰ δι' ἄκρων τὸ σοφὸν ηὕρηται φρενῶν.
Ἐρεῖ τις ὡς τὸ γῆρας οὐκ αἰσχύνομαι,
μέλλων χορεύειν ***κρᾶτα κισσώσας ἐμόν.***
οὐ γὰρ διῄρηκ' ὁ θεὸς εἴτε τὸν νέον
εἰ χρὴ χορεύειν εἴτε τὸν γεραίτερον,
ἀλλ' ἐξ ἁπάντων βούλεται τιμὰς ἔχειν
κοινάς, δι' ἀριθμῶν δ' οὐδὲν αὔξεσθαι θέλει.

καὶ κατωτέρω πρὸς τὸν Πενθέα (στίχ. 298 κέξ.)

μάντις δ' ὁ δαίμων ὅδε· τὸ γὰρ βακχεύσιμον
καὶ τὸ μανιῶδες μαντικὴν πολλὴν ἔχει·
ὅταν γὰρ ὁ θεὸς εἰς τὸ σῶμ' ἔλθῃ πολύς,
λέγειν τὸ μέλλον τοὺς μεμηνότας ποιεῖ.

Βεβαίως οἱ ἱερεῖς τῆς ἐν Θήβαις λατρείας τοῦ μάντεως Τειρεσίου, ὅτε παρήγγειλαν τὸ λατρευτικὸν σύμπλεγμα Τειρεσίου καὶ Μαντοῦς, μετὰ ἥμισυν καὶ πλέον αἰῶνα ἀφ' ὅτου ἐγράφησαν οἱ περίφημοι καὶ πάντως ἐξ ἱερᾶς τινος θηβαϊκῆς παραδόσεως ἐμπνευσθέντες στίχοι οὗτοι τοῦ Εὐριπίδου, ἠδύναντο κάλλιστα νὰ ὑποδείξωσιν αὐτοὺς τῷ καλλιτέχνῃ ἵνα καὶ ἐξ αὐτῶν ὁδηγηθῇ πρὸς ποίησιν κισσοστεφοῦς εἰκόνος τοῦ Θηβαίου μάντεως Τειρεσίου.

Τὴν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σύνδεσιν τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου καὶ Τειρεσίου δεικνύει καὶ ὁ ἤδη ἀντωτέρω (σελ. 254, 2) μνημονευθεὶς δακτυλιόλιθος τοῦ Μουσείου τῆς Πετρουπόλεως, ὁ εἰκονίζων ἱερέα φέροντα τὸν θύρσον τοῦ Διονύσου σὺν τῷ λιτύῳ τοῦ Τειρεσίου.

λοιποῦ σώματος τοῦ γηραιοῦ Τειρεσίου καὶ παραθέσατε τῇ κόρῃ αὐτοῦ Μαντοῖ προηγουμένῃ καὶ ποδηγετούσῃ αὐτόν, ἵνα ἔχητε πρὸ ἡμῶν πλήρη τὴν εἰκόνα ἑνὸς τῶν μεγαλοφυῶν ἐκείνων ἀριστουργημάτων τῆς ἀθανάτου καὶ ἐς ἀεὶ ἀνυπερβλήτου τέχνης τῶν προγόνων ἡμῶν.[1] Πρὸ αὐτῆς δὲ θέλετε πληρέστατα κατανοήσει καὶ πάλιν τίνος λόγου ἕνεκεν τὰ ἀθάνατα ταῦτ' ἀριστουργήματα καὶ ὅταν ἀκόμη ἀνακαλύπτωνται μεμονωμένα, ὡς ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου, καταπλήσσουσιν, ἐνθουσιάζουσι καὶ μέχρι τῶν μυχῶν τῆς καρδίας συγκινοῦσι τοὺς σοφοὺς καὶ καλλιτέχνας σύμπαντος τοῦ κόσμου.

---

[1] *Ἡ ἐξ ὑπολογισμοῦ σκέψις ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔδει τὸ βάθρον τοῦ ἀγάλματος τοῦ Τειρεσίου νὰ προσαρμόζηται κατὰ τὴν ὀπισθίαν ἀριστερὰν γωνίαν τοῦ βάθρου τῆς Μαντοῦς παρεκίνησέ με, διαρκούσης τῆς τυπογραφικῆς στοιχειοθεσίας τοῦ παρόντος μέρους τῆς ὁμιλίας μου, νὰ γράψω πρὸς τοὺς ἐν Ῥώμῃ φίλους συναδέλφους ζητῶν πρῶτον μὲν φωτογραφίαν τοῦ ἀγάλματος τῆς Κόρης μετὰ τοῦ βάθρου ἐκ τοῦ ὀπισθίου τούτου μέρους— οὐδεμία τῶν ὑπαρχουσῶν καὶ ὑπὸ τὰς ὄψεις μου εὑρισκομένων πολυαρίθμων φωτογραφιῶν τῶν ἐν Ῥώμῃ φωτογράφων ἀπεικονίζει ἐκ τῶν ὄπισθεν τὸ ἄγαλμα —, δεύτερον δὲ ἀκριβῆ περιγραφὴν τοῦ βάθρου τῆς Κόρης. Οὕτω δὲ παρὰ μὲν τοῦ φίλου κ.* **L. Mariani** *ἔλαβον τὴν χάριν ἐμοῦ ὑπ' αὐτοῦ ληφθεῖσαν φωτογραφίαν τοῦ Πίνακος* **IVa** *2, παρὰ δὲ τοῦ κ.* **Amelung** *τὴν ἐνταῦθα, ἀμέσως κατωτέρω, ἐκτυπωθεῖσαν πολύτιμον σημείωσιν. Ἐξ ἀμφοτέρων δ' εἶδον μετ' ἐκπλήξεως εὐνοήτως εὐχαρίστου ὅτι πράγματι τοῦ βάθρου ἡ ἀριστερὰ ὀπισθία γωνία ἀποτέμνεται ἐν ᾧ χώρῳ ἀπαιτεῖ ἡ συμφώνως τῇ ἐμῇ προϋποθέσει προσαρμογὴ ἢ παράθεσις τοῦ βάθρου τοῦ ἀγάλματος τοῦ ἀκολουθοῦντος Τειρεσίου. Ὁ κ.* **Amelung,** *ὡς βλέπει τις ἐκ τῆς σημειώσεως αὐτοῦ, ὑπολαμβάνει ὅτι ἡ ἀποτομὴ αὕτη τῆς γωνίας ὀφείλεται μόνον εἰς τὸν σκοπὸν οἰκονομίας μαρμάρου. Ἀλλὰ τοιαύτη τις οἰκονομία, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν προστατεύουσαν τὸ ἔνδυμα τοῦ ἀγάλματος γωνίαν τοῦ βάθρου, φαίνεταί μοι τόσον μηδαμινὴ προκειμένου περὶ ἔργου τόσον πολυτελοῦς καὶ σπουδαίου, ὥστε θεωρῶ πολὺ πιθανωτέραν τὴν ἐμὴν ἐξήγησιν. Οἱ ἐπὶ τόπου ἀρχαιολόγοι ἂς ἐξετάσωσι καὶ πάλιν λεπτομερέστερον τὸ πρᾶγμα ἄνευ προκαταλήψεώς τινος.*

Σημείωσις **W. Amelung** *περὶ τοῦ βάθρου:*

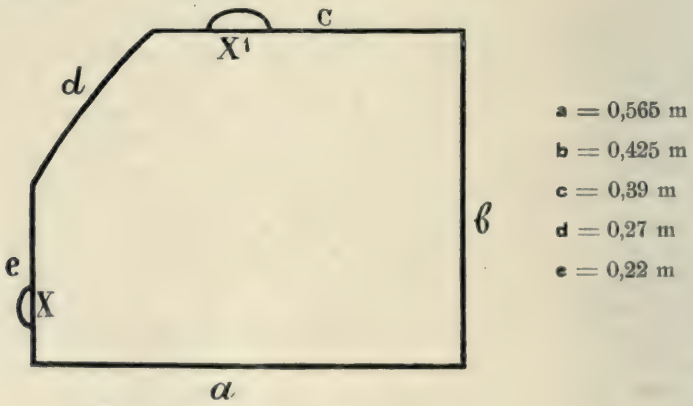

Fig. 1 Grundriss = Εἰκ. 36.

Bei X tritt die Sohle des rechten Fusses über den Rand, bei X¹ das Gewand, doch ist hier auch der oberste Streifen von c (γ auf Fig. 2) augebuchtet.

Αἱ ἀλήθειαι, Κυρίαι καὶ Κύριοι, λέγει γνωμικόν τι τοῦ λαοῦ μας, ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἐν καλαθίῳ κεράσια. Ὅταν τις κατορθώσῃ νὰ βάλῃ τὴν χεῖρα ἐπὶ μιᾶς ἐξ αὐτῶν, πολλὰς ἄλλας συλλαμβάνει καὶ ἀκουσίως αὐτοῦ ἐξάγει. Οὕτω καὶ ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει νομίζω ὅτι ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ὀνόματος τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου παρέχει ἡμῖν νέαν, ἀσφαλεστέραν πάσης ἄλλης, βάσιν ἐρεύνης πρὸς τὴν ἀναζήτησιν καὶ ἀνεύρεσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ ποιήσαντος τὸ ἀριστούργημα τοῦτο καλλιτέχνου, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ πρὸς λύσιν τοῦ τεχνοτροπικοῦ προβλήματος, ὅπερ δικαίως ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐκίνησε τὸ διαφέρον τοῦ κόσμου τῶν ἀρχαιολόγων εἰς πολὺ μείζονα βαθμὸν τῆς ἀναζητήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ παγκάλου ἡμῶν ἀγάλματος. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι κατεπόνησα καθ' ὑπερβολὴν Ὑμᾶς, κἀγὼ δὲ κατεπονήθην ἐπὶ δίωρον ἤδη ὁμιλῶν. Ζητῶν ταπεινῶς συγγνώμην ἐπὶ τῷ πρώτῳ, παρακαλῶ Ὑμᾶς θερμῶς, ἵνα μοι ἐπιτρέψητε ὅπως συνεχίσω αὔριον κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν τὴν ὁμιλίαν μου.

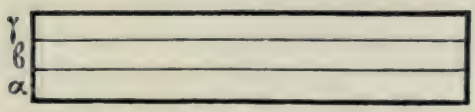

Fig. 2 Durchschnitt = Elx. 37.

$\alpha = 0{,}04$ m	———————————	ganz rauh.
$\beta = 0{,}05$ m	———————————	weniger rauh.
$\gamma = 0{,}02$ m	———————————	geglättet.

Die drei Streifen —α, β, γ— sind oder waren auf allen Seiten der Plinthe herumgeführt. Sie sind auch zum Teil noch an der Seite d bemerkbar, doch ist hier der Marmor unter der obersten Kante sehr beschädigt (gewaltsam abgeschlagen). Indes kann es keinem Zweifel unterliegen, dass diese Seite einst ganz ebenso, wie die andern vier, gestaltet war. Die Abschrägung folgt dem Contur des Gewandrandes.

Mir scheint Alles dafür zu sprechen, dass die Plinthe nicht ringsum sichtbar werden sollte, sondern dass sie in eine Basis eingelassen war. Nichts aber spricht dafür, dass die Figur ehemals anders orientiert gewesen wäre als jetzt—a muss immer der Vorderseite der Basis parallel gewesen sein — oder dass man die Plinthe bei d etwa aus Rücksicht auf eine andere Figur abgeschrägt hätte. Derartige Unregelmässigkeiten in der Bildung der Plinthen finden sich, besonders an den Rückseiten, häufig und werden einzig den Zweck gehabt haben, Marmor zu sparen.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

I

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Πρὶν προβῶ εἰς τὴν ἔρευναν πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ὀνόματος τοῦ ποιήσαντος τὸ θαυμάσιον ἄγαλμα τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου Ἕλληνος καλλιτέχνου, ἀναγκαῖον ὑπολαμβάνω ἵνα δι' ὀλίγων συνοψίσω τὰς περὶ τῆς τεχνοτροπίας τοῦ ἀγάλματος γνώμας τῶν ἀρίστων τῶν περὶ ταύτης γραψάντων ἀρχαιολόγων.

Οἱ πρῶτοι ἀντιληφθέντες τὸ πρωτότυπον καὶ τὴν μεγίστην καλλιτεχνικὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου γερμανοὶ ἀρχαιολόγοι κ. κ. Pollak (Σ) καὶ Klein (Γ) βλέπουσιν ἐν αὐτῷ τὴν Πραξιτέλειον τέχνην καὶ ἔργον ἀδελφὸν τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους. Συγχρόνως ὅμως ὁ Klein εὑρίσκει ἐν αὐτῷ καὶ τόσα στοιχεῖα Λυσιππείου τέχνης, ὥστε δὲν τολμᾷ νὰ ἀποδώσῃ τὸ ἔργον εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Πραξιτέλη. Φρονεῖ λοιπὸν ὅτι πρόκειται περὶ ἔργου ἐνδόξου τινὸς Ἀθηναίου μαθητοῦ τοῦ Πραξιτέλους ὑποστάντος καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Πελοποννησιακῆς τεχνοτροπίας τοῦ Λυσίππου, Ἀθηναίου δ' ὅμως πλάσαντος ἴδιον τρόπον ἐργασίας, ἐν ᾧ ἐξαίρεται εἰς τελειότητα ἡ ἀνάμιξις τῶν πλαστικῶν πρὸς τὰ γραφικὰ στοιχεῖα. Τοιοῦτος δ' ἦν ὁ διάσημος ἀθηναῖος ἀγαλματοποιὸς Λεωχάρης, ὁ ἐργασθεὶς κατὰ τὰ 360-338 π. Χ., καὶ εἰς αὐτὸν ἀποδίδει τὴν Κόρην τοῦ Ἀντίου ὁ Klein.

Ὁ δὲ κ. Amelung (Δ) παραδεχθεὶς ἀμέσως ὅτι πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ θαυμαστοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου ἔργου (ein prächtiges griech. Original) ἐθεώρησεν αὐτὸ νεωτέρας πως χρονολογίας ἐκείνης τῆς τοῦ Klein.

Μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Altmann (Ε) κρίνει δυσχερέστατον τὸ ζήτημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς τεχνοτροπίας τοῦ ἀγάλματος. Ἀλλ' ὅμως ἀντιθέτως τῷ Klein θεωρεῖ *βέβαιον* ὅτι ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Πραξιτέλους (Nur eine Wahrnehmung drängt sich sofort auf, *dass sie mit dem praxitelischen Kunstweise nichts zu schaffen hat*). Στοιχεῖα οἷα τὰ τῆς τεχνοτροπίας τοῦ ἐν λόγῳ ἀγάλματος, ὁ Altmann εὑρίσκει μόνον ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀκμαίας Μικρασιατικῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας, ἀποκλειομένου δ' ὅμως καὶ πάλιν τοῦ Σκόπα καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ διασήμων συνεργατῶν κατὰ τὴν διακόσμησιν τοῦ Μαυσωλείου, δηλαδὴ τοῦ Βρυάξιδος, Τιμοθέου καὶ μάλιστα τοῦ Λεωχάρους, εἰς ὃν ἀπέδωκε τὴν Κόρην τοῦ Ἀντίου ὁ Klein. Τὰ κατὰ τὸν Altmann τεχνοτροπικὰ τῆς Κόρης χαρακτηριστικά, χωρίζοντα τὸ ἔργον ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἀκμαίας ἀττικῆς ἀγαλματοποιΐας, ἀποδεικνύουσιν αὐτὸ ὡς ἔργον προδρόμου τινὸς τῶν νεωτεριστικῶν πλασμάτων τῆς ἐποχῆς τῶν Διαδόχων (hellenistischer Zeit), ὧν ὅμως ἔργων καὶ πάλιν ὑπερέχει διὰ τῆς ἐκτάκτου αὐτοῦ πρωτοτυπίας. Ὁ ποιήσας τὴν Κόρην τοῦ Ἀντίου ἦν, λέγει, «ἐκ γενετῆς πλαστικός, ὑπερόχως κυριαρχῶν τῆς ὕλης αὐτοῦ» (ein geborener Plastiker, der sein Material souverein beherrscht), οὗ ἡ εἰδικὴ δεινότης (Virtuosität) καταφαίνεται ἤδη ἐν τῇ παραλείψει παντὸς ὑπο-

στηρίγματος, καὶ ἐν τῇ τόλμῃ μεθ' ἧς τὸν δίσκον μετὰ πάντων τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀντικειμένων ἐπεξειργάσθη ἐλευθέρως προέχοντα ἐκ τοῦ αὐτοῦ τεμαχίου μαρμάρου, ἐξ οὗ καὶ ὁλόκληρον τὸ ἄγαλμα πλὴν τῆς κεφαλῆς καὶ δεξιᾶς χειρός. Λιγυρόν, μεγαλοπρεπῶς ἁπλοῦν, καὶ ὅμως μέχρι τῶν ἐλαχίστων ἐσταθμημένον καὶ ἐσκεμμένον τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀντίου ὁμιλεῖ πρὸς ἡμᾶς διὰ τοῦ θελγήτρου τῆς ἀνακοπτομένης κινήσεως τοῦ βαδίσματος καὶ τῆς αὐστηρότητος τῆς ἐκφράσεως αὐτοῦ.

Ἐκ νέου δ' εἰς τὸ θέμα ἐπανερχόμενος ὁ Amelung (Θ) λέγει ὅτι δὲν κατώρθωσε νὰ εὕρῃ ἀρκετὰ στοιχεῖα ἐν τῇ Κόρῃ τοῦ Ἀντίου, ἵνα συνδέσῃ αὐτὴν πρὸς τὸ ὄνομα ὡρισμένου τινὸς καλλιτέχνου. Ἀρκεῖται συγκεντρῶν περὶ αὐτὴν ἔργα τινὰ παρουσιάζοντα παρόμοια τεχνοτροπικὰ στοιχεῖα, συμπεραίνει δὲ γενικῶς ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς κύκλον διάφορον ἐκείνων τοῦ Πραξιτέλους καὶ Σκόπα.

Ἀντιθέτως ὁ Löwy, ἐν τῇ φωτεινῇ αὐτοῦ μελέτῃ (ΔΔ), συνδέει τὸ ἄγαλμα ἡμῶν πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Πραξιτέλους. Ἡ νεότης καὶ ἀττικὴ χάρις τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου, ἡ ποικιλία τοῦ ἐνδύματος αὐτῆς ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ τὸν Πραξιτέλη. Πραξιτέλειοι δ' εἶναι κατ' αὐτὸν αἱ λεπτομέρειαι τῆς προεχούσης καμπυλότητος τοῦ μετώπου καὶ ἐκεῖναι τῆς κόμης τῶν ὀφθαλμῶν κτλ.[1]

Ὁ δὲ κ. L. Mariani ἐπικρίνων τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Löwy (ΗΗ), μεθ' οὗ ὅμως συνεφώνησε καὶ ἡ ἀγγλὶς ἀρχαιολόγος Κ^α E. Sellers-Strong, καὶ ἀποκρούων

[1] Παραθέτω, πληρέστατα συμμεριζόμενος, χαρακτηριστικάς τινας ἐκφράσεις ἐκ τῆς μελέτης ταύτης (σελ. 96): Non conosco in tutta la scultura greca panneggio che nel fondo dell'ispirazione ricordi il nostro quanto quello dell' Ermete di Prassitele . . . E non appare questo amore del panneggio per il panneggio una nota caratteristica dell'arte di Prassitele? . . . Ed allora perchè non tentare addirittura il confronto tra la statua d'Anzio e l'Ermete, quali li presentano le nostre fotografie? Non identità certo, come non sono identici i soggetti—uomo atleticamente vigoroso e giovinetta—e nemmeno le vedute esibite combinano pienamente; ma affinità, e cospicuissima, notevolissima, in tutti i tratti constitutivi, di cui sarà soverchio riassumere ancora una volta l'elenco. Proclameremo dunque il nome del grande ateniese, scultore di ogni grazia e belezza? Andiamo cauti. Forse non tutti gli elementi della statua entrarono in disamina, nè tutti i confronti ci riportarano all' opera personale del maestro. Giusto tra gli scolari e seguaci di Prassitele si ripetono sogetti affini: delle sacerdotesse, di donne sacrificanti ed adoranti ne abbiamo nel repertorio di Stennide, Nicomaco, Nicerato, e degli stessi figli di Prassitele Cefisodoto e Timarco. In più di un particolare del viso, dei capelli, del vestito, delle proporzioni la statua d'Anzio denota un sentire, un gusto, uno stile alquanto più progredito che non si ritrova nelle creazioni di scalpello prassitelico finora accertate; e la stessa tecnica del marmo, se la memoria non m'inganna, nell'Ermete di Olimpia è diversa. Se la nostra statua si dovesse aggiungere all'opera di Prassitele, essa rivelerebbe un lato nuovo e non il meno profondo della sua arte. Beniamino della Fortuna, Prassitele spande sulle sue figure un raggio della propria felicità, di sereno, facile godimento della vita; esse splendono di suprema belezza, ma non hanno il sentimento intimo che ha la nostra.

Ed è questo il suo merito singolare che la fa stare accanto a qualunque altra. Tante insigni opere d'arte c'impongono rispetto, ammirazione, stupore, ma ci lasciano il cuore freddo. Questa nel significato più nobile della parola è simpatica; ci attrae soavemente, dispone il nostro animo a pensieri squisiti e gentili. Possedere un' opera simile è forza, è conquista; con essa si rende tributario il mondo che accorrerà per sottomettersi volontario al suo fascino blando e mite.

λεπτομερῶς αὐτήν, ὁμολογεῖ, οὐχ ἧττον, ὅτι ὑπάρχει τι τὸ *ἀττικὸν* ἐν τῇ Κόρῃ τοῦ Ἀντίου, ὑπενθυμιζούσῃ διαφόρους μορφὰς τῶν θαυμαστῶν ἀττικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων. Ἀναμιμνησκόμενος δὲ τὴν γνώμην τοῦ Klein, ἀποδώσαντος τὸ ἔργον εἰς τὸν Ἀθηναῖον Λεωχάρη, ὑπενθυμίζει ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Amelung ἐξετάσας ἐκ νέου βραδύτερον τὸ ἔργον ἐθεώρησέ τινα τῶν ἐν λόγῳ ἀττικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων ὡς συγγενῆ πρὸς ἔργα ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Ἀθηναῖον Λεωχάρη. Ἐν τέλει δ' ὁ Mariani παρατηρεῖ, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἔργων τοῦ Δ' αἰῶνος τῶν ὑπὸ τοῦ Amelung θεωρηθέντων συγγενῶν πρὸς τὴν Κόρην τοῦ Ἀντίου, ὁ περίφημος *Ὕπνος* συγγενεύει πρὸς τὸν *τοξοφόρον Ἔρωτα* τοῦ Βατικανοῦ (Amelung Cat. Vatic. I, 67, 495), τὸν γενικῶς ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Λύσιππον. Οὕτω δέ, λέγει, ἐρχόμεθα πρὸς τὴν γνώμην ἄλλης σειρᾶς δοκίμων ἀρχαιολόγων, ἀποδωσάντων τὴν Κόρην τοῦ Ἀντίου εἰς τὸν μέγαν Ἀργεῖον καλλιτέχνην.

Ἀληθῶς εἴδομεν ἤδη ὅτι ὁ Klein εὗρεν ἐν τῷ ἀγάλματι ἡμῶν στοιχεῖά τινα Λυσιππείου τέχνης. Βραδύτερον (1907) ὁ πολὺς Furtwängler ὑπεστήριξεν, ὡς ἤδη εἴπομεν, ὅτι ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου εἶναι αὐτὴ ἡ *Ἐπιθύουσα* τοῦ μαθητοῦ τοῦ Λυσίππου Φάνιος (Plin. N. Hist. XXXIV, 8). Ἄλλοι δὲ πάλιν ἀρχαιολόγοι ἀνεγνώρισαν ἐν αὐτῇ τὸν τύπον τῶν λυσιππείων γυναικείων ἀγαλμάτων, ὁ δ' ἡμέτερος συνάδελφος Κος Ἀρβανιτόπουλος (Χ) αὐτὴν τὴν ποιήτριαν Πράξιλλαν, ἔργον αὐτοῦ τούτου τοῦ Λυσίππου.

Τέλος ὁ ῥηθεὶς ἰταλὸς ἀρχαιολόγος Mariani, ὁ μετὰ πολλῆς γνώσεως καὶ ψυχραιμίας ἐξετάσας κριτικῶς πάσας τὰς προταθείσας γνώμας, συμπεραίνει ὅτι «ἡ κυρία ἀξία τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀντίου συνίσταται εἰς τὴν πλαστικότητα αὐτοῦ, ἐμφανιζομένην μετὰ μοναδικῆς καθαρότητος καὶ ἐνεργείας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς πολλὰ ἔργα τοῦ Πραξιτέλους, τοῦ Σκόπα καὶ ἄλλων, πλασθέντα μετὰ μείζονος γραφικότητος». Κατὰ βάθος δ' εὑρίσκει ὁ Mariani, ὅτι ἀναλύοντες τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀγάλματος εὑρίσκομεν ὅτι ταῦτα εἶναι περισσότερον λυσίππεια ἢ ἄλλο τι. Ἀλλά, ἐπιλέγει, τὰ διδόμενα ταῦτα δὲν εἶναι ἀρκετά, ὥστε νὰ ἀποδώσωμεν τὸ ἔργον εἰς τὸν μέγαν ἐκ Σικυῶνος καλλιτέχνην. Ἴσως ν' ἀνήκῃ εἰς τὴν σχολὴν αὐτοῦ, ἢ μίαν ἐκείνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν ἐν μέρει μόνον ἐπηρεασθεισῶν ὑπὸ τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Λυσίππου. Παραδεχόμενος δ' ὅτι πρόκειται περὶ μεγαλοφυοῦς ἔργου μεγάλου καλλιτέχνου (è l'opera geniale di un grande sculpture), ὁ Mariani παρατηρεῖ ὀρθῶς, ὅτι τηλικαύτη ἀβεβαιότης κυριαρχεῖ ἀκόμη ἐπὶ τῶν γνώσεων ἡμῶν περὶ τῆς τεχνοτροπίας τῶν πλείστων τῶν ἐνδόξων καλλιτεχνῶν τοῦ Δ' αἰῶνος, καὶ ἐκείνων τῶν χρόνων τῶν Διαδόχων, ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν, ἐκ μόνης τῆς τεχνοτροπίας κρίνοντες, τὸ ὄνομα τοῦ ποιήσαντος. Κατ' ἀκολουθίαν θεωρεῖ συνετὸν ἡ προσπάθεια ἡμῶν νὰ περιορισθῇ, ἐπὶ τοῦ παρόντος, εἰς τὰς τεχνοτροπικὰς συγκατατάξεις τῶν ἔργων ἐκείνας, αἵτινες καὶ πάλιν δὲν εἶναι εὔκολοι καὶ ἀσφαλεῖς, ὡς βασιζόμεναι εἰς τὸν πολὺ διάφορον τρόπον καθ' ὃν εἷς ἕκαστος τῶν ἀρχαιολόγων ἀντιλαμβάνεται τῶν πραγμάτων. Ἂς ἀναμείνωμεν, συμπεραίνει (σελ. 42 [206]), τὸ φῶς μᾶλλον ἐκ τῶν μελλουσῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἰδίως ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀνασκαφῶν, ἢ ἐξ αὐτῆς τῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης ἡμῶν».

Καιρὸς ὅμως εἶναι νῦν, Κυρίαι καὶ Κύριοι, νὰ ἴδωμεν ἂν τὸ φῶς, ὅπερ ἀνα-

μένει ὁ σοφὸς καὶ φίλος ἰταλὸς συνάδελφός μου ἐκ τῆς τύχης τῶν μελλουσῶν ἀνασκαφῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ προσπορισθῶμεν ἐκ τῆς νῦν ἐπιτευχθείσης ἀνακαλύψεως τοῦ ὀνόματος τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου.

II

Κόρη τοῦ Θηβαίου Τειρεσίου, ἢ μᾶλλον σύμπλεγμα Τειρεσίου καὶ Μαντοῦς, ἀναφερόμενον μάλιστα εἰς εἰδικὸν ἔνδοξον ἐπεισόδιον τῆς μυθολογίας τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν, τὴν ἀπόκρουσιν τῶν πολιορκησάντων αὐτὴν *Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας*, πατρίδα καὶ ἀρχικὸν τρόπον ἱδρύσεως βεβαίως οὐδένα ἄλλον δύναται νὰ ἔχῃ ἢ αὐτὴν ταύτην τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν. Ἂν δὲ ἀναλογισθῶμεν ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀγάλματα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος οὐδέποτ' εἶχον ἁπλοῦν διακοσμητικόν, ἀλλὰ *πάντοτε* μόνον καθαρῶς θρησκευτικὸν λατρευτικὸν χαρακτῆρα, δέον νὰ ζητήσωμεν ὡς τόπον δι' ὃν παρηγγέλθη καὶ ἐν ᾧ ἀνιδρύθη τὸ σύμπλεγμα ἡμῶν ἱερὸν χῶρον ἀφιερωμένον, ἢ στενώτατα συνδεόμενον πρὸς τὴν λατρείαν τῶν δύο τούτων μυθολογικῶν προσώπων. Λοιπὸν ἐκ τῶν ἀρχαίων πηγῶν γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, καὶ μάλιστα τοὺς ἐπὶ Εὐριπίδου, ὁ Τειρεσίας καὶ ἡ Μαντὼ ἐλατρεύοντο ἐν Θήβαις οὐχὶ ὡς ἥρωες ἀλλ' ὡς ***θεοί***. Οὕτως ὁ Διόδωρος (4, 66, 5) ἀναφέρει ὅτι οἱ Θηβαῖοι τὸν Τειρεσίαν «*τιμαῖς ἰσοθέοις ἐτίμησαν*». Κλήμης δ' ὁ Ἀλεξανδρεὺς (Στρωμ. Τόμ. 2 p. 108, 27) λέγει, ὅτι ὁ Τειρεσίας καὶ ἡ Μαντὼ ἐγένοντο ἐν Θήβαις «*δόξῃ ἀνθρώπων θεοὶ ἐξ ἀνθρώπων*». Πάντων δὲ κάλλιστα χαρακτηρίζει τὴν ἐπ' αὐτοῦ κοινῶς ἀνεγνωρισμένην θειότητα καὶ θείαν δύναμιν τοῦ Τειρεσίου ὁ Εὐριπίδης ἐν ταῖς *Φοινίσσαις* διὰ τῶν στίχων ἐκείνων (856 κἑξ.), ἐν οἷς ὁ Τειρεσίας διηγούμενος ὅτι ἔδωκε τὴν νίκην τοῖς Ἀθηναίοις λέγει:

κἀκεῖ γὰρ ἦν τις πόλεμος Εὐμόλπου δορός,
οὗ καλλινίκους Κεκροπίδας ***ἔθηκ' ἐγώ***· . . .
λαβὼν ἀπαρχὰς *πολεμίων σκυλευμάτων.*

παρὰ τῶν εὐγνωμονούντων Ἀθηναίων. Τὴν νίκην ***ἔδιδον*** καὶ ***ἀπαρχὰς*** λαφύρων ***ἐλάμβανον*** μόνον οἱ θεοί, ἢ οἱ ὡς θεοὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λατρευόμενοι καὶ τιμώμενοι ἥρωες. Ὅτι δὲ καὶ ἡ Μαντὼ ἐθεωρεῖτο ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν Θηβαίων ὡς θεία μάντις ἰσοδύναμος τῷ Τειρεσίᾳ γνωρίζομεν ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Παυσανίου (IX, 10, 3), καθ' ἣν πρὸ τοῦ ἐν Θήβαις ναοῦ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος ἐδεικνύετο *ἕδρα*, ἐφ' ἧς ἔλεγεν ὅτι ἐκάθητο ἡ μάντις Μαντώ, ἕδρα ἥτις καὶ ἐπὶ Παυσανίου δεικνυομένη ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Θηβαίων *Μαντοῦς δίφρος* (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 238).

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸν ἐν Θήβαις ἱερὸν χῶρον, ἐν ᾧ δέον, κατὰ τὰ ῥηθέντα, νὰ ζητήσωμεν τὸ λατρευτικὸν σύμπλεγμα τοῦ Τειρεσίου καὶ τῆς Μαντοῦς, παρατηροῦμεν ὅτι εἷς καὶ μόνος τοιοῦτος ὑπῆρχεν ἐν Θήβαις καὶ δὴ πανάρχαιον ἱερὸν καλούμενον *Οἰωνοσκοπεῖον Τειρεσίου*, γνωστὸν δ' ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ μνείας τοῦ Παυσανίου

(IX, 16, 1) καὶ τῶν εἰς αὐτὸ ἀναφερομένων στίχων τοῦ Σοφοκλέους[1] καὶ Εὐριπίδου.[2] Τὸ ἱερὸν δὲ τοῦτο εἶναι ἡ μόνη καθ' ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον γνωστὴ θέσις, ἐν ᾗ ἠδύνατο νὰ ἱδρυθῇ μετὰ λόγου λατρευτικὸν σύμπλεγμα Τειρεσίου καὶ Μαντοῦς, διότι τὸ μόνον παρ' αὐτῷ ἀναφερόμενον *Τειρεσίου χρηστήριον* οὐ μόνον ἔκειτο ἐκτὸς τῶν Θηβῶν, ἐν Ὀρχομενῷ τῆς Βοιωτίας, ἀλλὰ καὶ ἱστορεῖται ὅτι εἶχε πρὸ πολλοῦ, ἕνεκα λοιμοῦ τινος, παντάπασιν ἐκλείπει, διαμεῖναν ἔκτοτε ἀργὸν καὶ ἄναυδον.[3]

Ἀλλὰ πρὶν ζητήσωμεν ἐν τῷ Οἰωνοσκοπείῳ τοῦ Τειρεσίου μνείαν τοῦ συμπλέγματος ἡμῶν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιστήσω *μεγάλως* καὶ εἰς *ἄκρον* τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τῶν ἑξῆς σημαντικωτάτων τεχνικῶν λεπτομερειῶν τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου, λεπτομερειῶν λίαν χαρακτηριστικῶν τοῦ καλλιτέχνου καὶ δυναμένων νὰ βοηθήσωσιν ἡμᾶς τὰ μέγιστα πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ὀνόματος τοῦ τὸ θαυμαστὸν καὶ πρωτότυπον τοῦτο κειμήλιον ποιήσαντος ἀγαλματοποιοῦ.

Πάντες οἱ λεπτομερῶς μελετήσαντες τὸ ἄγαλμα ἀρχαιολόγοι παρετήρησαν ἤδη, ὅτι δὲν εἶναι μονόλιθον, ἀλλ' ἐποιήθη ἀρχικῶς ἐκ τριῶν *διαφόρων* τεμαχίων Ἑλληνικοῦ μαρμάρου καὶ δὴ ἡ μὲν κεφαλὴ μετὰ τοῦ ὤμου καὶ ἡ δεξιὰ χείρ, ἤτοι *τὰ γυμνὰ* τοῦ ἀγάλματος, ἐκ δύο μικρῶν τεμαχίων *παρίου* μαρμάρου, ἀρίστης ποιότητος, τὸ δὲ λοιπὸν ἐνδεδυμένον σῶμα μετὰ τοῦ δίσκου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἐξ ἑνὸς μεγάλου τεμαχίου μαρμάρου κατωτέρας ποιότητος καὶ δὴ *πεντελησίου*. Πρὸς τούτοις οἱ αὐτοὶ τεχνοκρίται ἀρχαιολόγοι παρετήρησαν, ὅτι τὰ τεμάχια τῶν γυμνῶν μερῶν εἶναι *τελειοτέρας καὶ διαφόρου ἐπεξεργασίας* ἐκείνης τοῦ ἐνδεδυμένου κορμοῦ. Τὰς τρεῖς ταύτας τεχνικὰς λεπτομερείας, δηλαδὴ *τὸ σύνθετον, οὐχὶ μονόλιθον*, τὴν *διαφορὰν τῆς ποιότητος* τῶν τεμαχίων τοῦ μαρμάρου, καὶ τὴν *διαφορὰν τῆς τέχνης* τῶν γυμνῶν ἀπὸ τῶν ἐνδεδυμένων μελῶν τοῦ ἀγάλματος, διάφοροι ἀρχαιολόγοι ἡρμήνευσαν λέγοντες ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιθυμίας τοῦ καλλιτέχνου τοῦ νὰ ἐργασθῇ τελειότερον τὰ γυμνὰ μέρη, πρὸς δὲ συνέπεια οὐχὶ ἐλλείψεως ἑνὸς μεγάλου τεμαχίου ἐξ οὗ νὰ πλασθῇ ὁλόκληρον τὸ ἄγαλμα, ἀλλὰ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ καλλιτέχνου νὰ ἐξάρῃ διά τε τῆς ἐπιμελεστέρας ἐργασίας καὶ αὐτῆς τῆς διαφορᾶς τοῦ χρώματος τοῦ μαρμάρου, τὴν ἀντίθεσιν καὶ διαφορὰν τῶν γυμνῶν ἀπὸ τῶν ἐνδεδυμένων μερῶν

---

[1] Ἀντιγόνη, στίχ. 999 κέξ.: ΤΕΙΡ. *εἰς γὰρ* ***παλαιὸν θᾶκον ὀρνιθοσκόπον***
ἕζων, ἵν' ἦν μοι παντὸς οἰωνοῦ λιμήν,
ἀγνῶτ' ἀκούω φθόγγον ὀρνίθων . . .

[2] Φοίνισσαι, στίχ. 847 κέξ.: ΤΕΙΡ. . . . . *οἰωνίσματ' ὀρνίθων μαθὼν*
θάκοισιν ἐν ἱεροῖσιν, οὗ μαντεύομαι.

Βάκχαι, στ. 346 κέξ.: ΠΕΝΘ. . . . *Στειχέτω τις ὡς τάχος,*
ἐλθὼν δὲ ***θάκους τοῦδ'*** *(Τειρεσίου)* ***ἵν' οἰωνοσκοπεῖ***
μοχλοῖς τριαίνου κἀνάτρεψον ἔμπαλιν,
ἄνω κάτω τὰ πάντα συγχέας ὁμοῦ,
καὶ στέμματ' ἀνέμοις καὶ θυέλλαισιν μέθες.
μάλιστα γάρ νιν δήξομαι δράσας τάδε.

[3] Πλουτάρχ. *Περὶ τῶν ἐκλελοιπόντων χρηστηρίων*, 44: Ἐν δὲ Ὀρχομενῷ λέγουσι λοιμοῦ γενομένου πολλοὺς μὲν ἀνθρώπων διαφθαρῆναι, τὸ δὲ τοῦ Τειρεσίου χρηστήριον ἐκλιπεῖν παντάπασι, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀργὸν διαμένειν καὶ ἄναυδον.

τοῦ σώματος.[1] Νομίζω ὅμως ὅτι ἁπλούστερον θὰ ἦτο, ἀντὶ τῆς ἐντελῶς προσωπικῆς ὑποθέσεως ταύτης (τῆς ἐπ' ἀδυναμίας τοῦ καλλιτέχνου στηριζομένης καὶ μὴ λαμβανούσης ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ τότε συνήθεια τοῦ χρωματίζειν τὰ ἀγάλματα καθίστα περιττὴν τὴν διὰ τῆς διαφορᾶς τῆς ποιότητος τοῦ μαρμάρου ἔξαρσιν διαφορᾶς), νὰ δεχθῶμεν, συμφώνως πρὸς γνωστὰ παραδείγματα τῆς ἀρχαίας πλαστικῆς, — μάλιστα δὲ νῦν ὅτε γνωρίζομεν ὅτι προέκειτο περὶ ὁλοκλήρου συμπλέγματος καὶ οὐχὶ μεμονωμένου ἀγάλματος — ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς τῶν ἐκ διαφόρων ἀρχαίων παραδειγμάτων γνωστῶν ἡμῖν *συνεργασιῶν ἐκείνων δύο διαφόρων καλλιτεχνῶν, εἰς δύο διαφόρους πόλεις ἐχόντων τὰ ἐργαστήρια αὐτῶν, διαφόρου δὲ ποιότητος μάρμαρον διαθετόντων*, καλλιτεχνῶν ὧν ὁ μὲν ἀνέλαβεν, ἐντολῇ τοῦ παραγγείλαντος τὸ σύμπλεγμα ἱεροῦ, νὰ ἐπεξεργασθῇ τὰ γυμνά, ὁ δὲ τὰ ἐνδεδυμένα μέλη τοῦ ἔργου.[2] Ἀληθῶς δ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπιβάλλεται νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ ὅλον σχέδιον τοῦ ἔργου καὶ ἡ εἰς μάρμαρον ἐπεξεργασία τοῦ κορμοῦ, ἤτοι τῶν ἐνδεδυμένων μερῶν, ἀνετέθησαν εἰς ἐγχώριόν τινα καλλιτέχνην, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς μεγάλης δαπάνης καὶ τοῦ δυσκόλου καὶ ἐπικινδύνου τῆς

---

[1] Altmann σελ. 187: Der Marmor des Kopfstückes ist sicher identisch mit dem andern, aber von besserer Qualität und verschiedener Bearbeitung.

Mariani σελ. 182 (18): Questa (statua) è di marmo greco di grana sottile, cristallino, di migliore qualità nella parte superiore staccata che non nella inferiore. Il marmo della parte superiore è più uniforme nella sua struttura e più bianco e cristallino; l'altro presenta delle sfaldature (marmo cipolla); secondo i tecnici, il primo sarebbe pario, il secondo pentelico. (Ἴδε καὶ ὅσα γράφει περὶ τούτου ὁ Amelung ἐν τῷ ἐν τέλει τῆς παρούσης μελέτης παραρτ. Α΄). Mariani ἔ.ἀ. σελ. 197 (33): la tecnica della scultura, che rivela il suo peculiare carattere sia nel trattamento delle parte nude, sia in quello delle stoffe, le une delicate, eseguite con finezza in specie nelle estremità, come ad es. nelle affusolate falangi delle dita conservate, negli occhi ben delineati, nella bocca piccola e tumidetta, nella levigata superficie delle carni in contrasto colla spigliatezza di dispozione ed esecuzione dei capelli. Mentre nelle stoffe si vede un trattamento più abbozzato, distinto in masse di pieghe che si incontrano e in una speciale convenzione stilistica nelle superficî. Per raggiungere meglio lo scopo, lo scultore, seguendo un sistema comune specialmente nei tempi ellenistici, ha adoperato varî pezzi di marmo, non già per marcanza di materiale, ma per accentuare il contrasto delle parti, ha scelto per il busto un pezzo di grana più fina che non fosse il blocco del restante del corpo, ed ha eseguito a parte il braccio destro forse per facilitare l'esecuzione degli oggetti deposti sul piatto.

Πόσον μεγάλη καὶ ἔντονος εἶναι ἡ διαφορὰ τῆς ἐργασίας μεταξὺ τῶν γυμνῶν μελῶν (κεφαλῆς καὶ δεξιᾶς χειρὸς) καὶ τοῦ λοιποῦ κορμοῦ δεικνύουσιν αἱ παράδοξοι γνῶμαι τῶν **Milani** ***καὶ*** **Gauckler,** ***ὧν ἔλαβον γνῶσιν μετὰ τὴν ὁμιλίαν μου. Ὁ πρῶτος φρονεῖ ὅτι ἡ κόρη τοῦ Ἀντίου εἶναι*** **una contaminazione** ***ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, καὶ δὴ ἔργον σύνθετον ἐκ κεφαλῆς καὶ χειρὸς πραξιτελείου τέχνης καὶ ἐποχῆς καὶ ἐκ σώματος τῶν αὐτοκρατορικῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὁ δεύτερος δὲ ὑποστηρίζει ὅτι τὰ μὲν γυμνὰ εἶναι τεμάχια ἔργου Ἕλληνος καλλιτέχνου τῶν χρόνων τῶν Διαδόχων, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα ῥωμαϊκῶν χρόνων συμπλήρωσις ἐν Ἰταλίᾳ δι' ἀντιγράφου τοῦ ἀρχαίου, καταστραφέντος πρότερον ἢ κατὰ τὴν μεταφορὰν εἰς Ἰταλίαν, σώματος. Περὶ τῶν οὐδεμίαν ὅμως βάσιν ἐχουσῶν γνωμῶν τούτων ἴδε τὰς παρατηρήσεις τοῦ*** **Amelung** ***ἐν τέλει (Παράρτημα Α΄).***

[2] Πρόσθετος ἔνδειξις τούτου εἶναι καὶ τὸ ἔκτοτε παρατηρηθὲν γεγονὸς (Gauckler ΤΤ σελ. 44), ὅτι ἡ κεφαλὴ δὲν προσαρμόζεται ἀκριβῶς εἰς τὸν κορμόν, ὡς πάντως θὰ συνέβαινεν ἂν ὁ αὐτὸς καλλιτέχνης καὶ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἐποίει ἀμφότερα.

μεταφορᾶς, τὰ δὲ *γυμνά*, τὰ καὶ κυριώτερα καὶ εὐμετακόμιστα καὶ ἀρίστου καλλιτέχνου δεόμενα, ὑ' ἀνετέθησαν εἰς τὸν ἐν ἄλλῃ πόλει ἐργαζόμενον διάσημον ἐκεῖνον καλλιτέχνην, εἰς ὃν οἱ παραγγείλαντες τὸ σύμπλεγμα θὰ προσέφυγον, ἂν μὴ πρὸς παροχὴν τοῦ ὅλου τύπου, πάντως ὅμως χάριν τελειοτέρας ἐπεξεργασίας τῶν κυρίων μερῶν τοῦ συμπλέγματος, ἤτοι τῶν κεφαλῶν καὶ γυμνῶν μελῶν. Πόσον δὲ τελείως καὶ ἀκριβῶς πρὸς τὰ μέτρα συνειργάζοντο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ ἀρχαῖοι καλλιτέχναι γνωρίζομεν ἐκ περιφήμων παραδειγμάτων.

Ταῦτα πάντα ἔχοντες ἐν νῷ ἐπισκεφθῶμεν νῦν τὸ ἐν Θήβαις Οἰωνοσκοπεῖον τοῦ Θηβαίου Τειρεσίου. Ἐπειδὴ αἱ μόναι περὶ αὐτοῦ λέξεις, ἃς ἔχομεν, εἶναι αἱ τοῦ Παυσανίου, δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ προσδοκῶμεν ἐν αὐταῖς εὕρεσιν περιγραφῆς ἢ κἂν μνείας τοῦ ἐξ Ἀντίου ἀγάλματος, ὅπερ ἀνακαλυφθὲν ἐν τοῖς ἐρειπίοις ἀνακτόρου τοῦ Νέρωνος εἶναι βεβαίως ἓν ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ὁ ἐρασιτέχνης οὗτος, πολὺ πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου, ἀφῄρεσεν ἐξ Ἑλλάδος, εἴτε συλλήβδην, ὡς τὰ 500 ἀγάλματα τῶν Δελφῶν,[1] εἴτε ἐκλεκτικῶς, ὡς τὸν Ὀδυσσέα τῆς Ὀλυμπίας[2] καὶ τὸν ἐν Θεσπιαῖς τῆς Βοιωτίας διαβόητον Ἔρωτα τοῦ Πραξιτέλους.[3] Ἀλλὰ καὶ οὕτω τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Παυσανίου περιέχει εὐτυχῶς ***σπουδαιοτάτην*** μαρτυρίαν, ἥτις προώρισται, νομίζω, νὰ παράσχῃ ἡμῖν τὴν κλεῖδα πρὸς λύσιν τοῦ δευτέρου, καὶ δὴ πολὺ σπουδαιοτέρου, προβλήματος περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ καλλιτέχνου ἢ τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ ἐξ Ἀντίου συμπλέγματος Τειρεσίου καὶ Μαντοῦς.

Τὸ ἐν λόγῳ σπουδαιότατον χωρίον τῶν Βοιωτικῶν τοῦ Παυσανίου (9, 16, 1) ἔχει ὡς ἑξῆς: «*Θηβαίοις δὲ μετὰ τοῦ Ἄμμωνος τὸ ἱερὸν* ***Οἰωνοσκοπεῖόν τε Τειρεσίου καλούμενον καὶ πλησίον Τύχης ἐστὶν ἱερόν. Φέρει μὲν δὴ Πλοῦτον παῖδα. Ὡς δὲ Θηβαῖοι λέγουσι, χεῖρας μὲν τοῦ ἀγάλματος καὶ πρόσωπον Ξενοφῶν εἰργάσατο Ἀθηναῖος, Καλλιστόνικος δὲ τὰ λοιπὰ ἐπιχώριος***». Ἰδοὺ λοιπὸν *ἀμέσως παρὰ τὸ Οἰωνοσκοπεῖον τοῦ Τειρεσίου*, καὶ δὴ ἐν τῷ συγγενεῖ ἱερῷ τῆς πάντως πρὸς τὰς μαντείας τοῦ Τειρεσίου συνδεομένης Τύχης, ἣν ἐπεκαλοῦντο *ἀγαθὴν* πάντες οἱ μαντευόμενοι πρὶν καταφύγωσι παρὰ τῷ Τειρεσίᾳ, εὑρίσκομεν δύο καλλιτέχνας συνεργαζομένους ἀπαραλλάκτως πρὸς τοὺς ποιήσαντας τὴν Μαντὼ τοῦ Ἀντίου, δηλαδὴ ὁ μὲν γνωστὸς καὶ διάσημος ξένος Ξενοφῶν ποιῶν τὰ γυμνὰ (πρόσωπον καὶ χεῖρα), ὁ δ' ἐγχώριος καὶ ἥσσονος φήμης τὰ λοιπά, τὰ οὐ μόνον εὐκολώτερα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δυσμετακόμιστα. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Παυσανίου καὶ ἐκ τῶν εἰς τὸ Οἰωνοσκοπεῖον τοῦ Τειρεσίου ἀναφερομένων στίχων τῆς *Ἀντιγόνης* τοῦ Σοφοκλέους καὶ τῶν *Φοινισσῶν* καὶ *Βακχῶν* τοῦ Εὐριπίδου (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 272 σημ. 1-2) ἐξάγεται ὅτι τὸ Οἰωνοσκοπεῖον τοῦ Τειρεσίου δὲν ἦτο ναός τις, ἀλλ' ὕπαιθρος χῶρος ὑψηλὸς κύριον χαρακτηριστικὸν ἔχων τοὺς *θάκους* ἢ τὸν *θᾶκον* τοῦ Τειρεσίου, ἐφ' οὗ καθήμενος οὗτος οἰωνοσκόπει ἀναβλέπων πρὸς τοὺς ἱπταμένους οἰωνούς· ἦν δηλαδὴ εἶδός τι ὑπαίθρου ἀστεροσκοπείου.[4] Κατ' ἀνάγκην τὸ σύμπλεγμα τῆς λατρείας αὐτῶν, Τειρε-

[1] Παυσαν. 10, 7, 1. — [2] Παυσαν. 5, 25, 8. — [3] Παυσαν. 9, 27, 3. — [4] C. Robert, Jahrbuch des d. arch. Inst. 1908 σ. 198.

σίου καὶ Μαντοῦς, ἀνέκειτο ἀρχικῶς μᾶλλον ἐν τῷ μόνῳ παρακειμένῳ, ἂν μὴ ἐν αὐτῷ τῷ τεμένει τοῦ Οἰωνοσκοπείου κειμένῳ, ναῷ τῆς ἐκ παλαιοῦ θεᾶς τῶν μαντικῶν κλήρων καὶ μιᾶς τῶν Μοιρῶν Τύχης (Παυσαν. 2, 20, 3. 7, 26, 8), ἐν ᾧ βεβαίως εἰσήρχοντο ἵνα εὐχηθῶσιν ὑπὲρ ἀγαθῆς Τύχης οἱ μαντευόμενοι πρὶν ἀποταθῶσι πρὸς τὸν Τειρεσίαν. Οὕτω καὶ ἐν τῷ τεμένει τοῦ Βοιωτικοῦ μαντείου τοῦ ἐν Λεβαδείᾳ Τροφωνίου ὑπῆρχε *Τύχης ἱερὸν ἀγαθῆς*, ἐν ᾧ διῃτῶντο καὶ ἐδέοντο οἱ ἱκέται πρὶν κατέλθωσι πρὸς μαντείαν ἐν τῷ ἄντρῳ τοῦ Τροφωνίου (Παυσαν. 9, 39, 4). Βραδύτερον δ' ἐν Πραινεστῷ ἡ Τύχη, φέρουσα οὐχὶ πλέον τὸν Πλοῦτον ἀλλὰ τὸν παῖδα Δία, θεὸν τῶν ἐν τῇ κληρωτρίδι (arca) μαντικῶν κλήρων (ἐξ οὗ Ζεὺς Arcanus), κυρία ἀποβαίνει ἡ θεὰ τῆς κληρομαντείας.[1]

Ἐρωτῶ λοιπὸν νῦν: Δὲν θὰ ἦτο ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην πιθανωτέρα καὶ ὀρθοτέρα ἡ γνώμη, ὅτι οἱ ποιήσαντες τὸ ἐν Θήβαις σύμπλεγμα Τύχης καὶ Πλούτου καλλιτέχναι εἶναι οἱ ποιήσαντες συγχρόνως καὶ τὸ λατρευτικὸν σύμπλεγμα τοῦ Τειρεσίου καὶ τῆς Μαντοῦς, ἂν ἡ ἡλικία καὶ ἡ τεχνοτροπία τῶν δύο τούτων ἀγαλματοποιῶν συμπίπτωσι καὶ συμφωνῶσι πρὸς ἐκείνας τῶν πάντως διασήμων καλλιτεχνῶν τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου; Βεβαίως ναί!

Λοιπὸν ὁ τὰ γυμνὰ τοῦ συμπλέγματος τῆς Τύχης καὶ Πλούτου ἐργασθεὶς Ἀθηναῖος ***Ξενοφῶν*** εἶναι γνωστὸς ἡμῖν ὡς διάσημος καλλιτέχνης τῶν μέσων τοῦ Δ΄ αἰῶνος π. Χ. ἐκ τῆς συνεργασίας αὐτοῦ μετὰ τοῦ διασημοτάτου Ἀθηναίου γλύπτου *Κηφισοδότου*, πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ[2] τοῦ μεγάλου τῶν Ἀθηνῶν γλύπτου *Πραξιτέλους*. Ἔτη τινὰ μετὰ τὴν ἕνεκα τῶν Θηβαϊκῶν νικῶν τοῦ Ἐπαμεινώνδου κτίσιν, ἐν ἔτεσι 376/369, τῆς Μεγαλοπόλεως τῶν Ἀρκάδων, εὑρίσκομεν τὸν Ξενοφῶντα καὶ Κηφισόδοτον συνεργαζομένους ἐκεῖ πρὸς ποίησιν διὰ τὸν ναὸν Διὸς τοῦ Σωτῆρος μεγαλοπρεποῦς μαρμαρίνου συμπλέγματος, εἰκονίζοντος τὸν Δία καθήμενον ἐπὶ θρόνου, ἔχοντα δ' ἱσταμένας παρ' αὐτῷ ἐκ δεξιῶν μὲν τὴν Μεγάλην πόλιν, ἐξ ἀριστερῶν δ' ἄγαλμα Ἀρτέμιδος Σωτείρας.[3]

Ἔχομεν ἄρα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ξενοφῶντος τούτου ἐκεῖνο, ὅπερ ἐκ μόνης τῆς τεχνοτροπίας τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου κρίνοντες *ἐμάντευσαν* ἤδη οἱ ἀληθῶς ἄξιοι θερμῶν συγχαρητηρίων ἀρχαιολόγοι Pollak, Klein, Löwy καὶ Milani, ἤτοι διάσημον Ἀθηναῖον καλλιτέχνην, παραλλήλως καὶ συγχρόνως τῷ Πραξιτέλει ἐργαζόμενον, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἰδίαν καλλιτεχνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ πρωτοτυπίαν ἔχοντα, ὑποστάντα δὲ καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Πελοποννησιακῆς τέχνης ἐκ διατριβῆς καὶ ἐργασίας αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Οὕτω δ' ἐξηγεῖται νῦν λαμπρῶς καὶ ἡ παρὰ τῶν Amelung καὶ Mariani παρατηρηθεῖσα μεγάλη τυπικὴ καὶ τεχνοτροπικὴ ὁμοιότης τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου πρός τινα τῶν ἀρίστων ἐπιτυμβίων ἀττικῶν ἀναγλύφων.

Τῶν ἐν τῇ Μεγάλῃ πόλει ἀγαλμάτων τοῦ συμπλέγματος Διός, Ἀρτέμιδος καὶ

---

[1] Cicero, de divin. II, 41.— Bouché - Leclercq ἔ. ἀ. IV, 148.

[2] Furtwängler, Meisterwerke d. Gr. Plast. σελ. 513. — Kirchner, Prosopographia attica II, 226, 12172.

[3] Παυσ. VIII, 30, 10: Ταύτης δὲ τῆς (Ἀριστανδρείου) στοᾶς ἐστὶν ἐγγυτάτω ὡς πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ἱερὸν Σωτῆρος ἐπίκλησιν Διός· κεκόσμηται δὲ πέριξ κίοσι. Καθεζομένῳ δὲ τῷ Διῖ ἐν θρόνῳ παρεστήκασι τῇ μὲν ἡ Μεγάλη πόλις, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρτέμιδος Σωτείρας ἄγαλμα. Ταῦτα μὲν λίθου τοῦ πεντελησίου Ἀθηναῖοι Κηφισόδοτος καὶ Ξενοφῶν εἰργάσαντο.

Μεγάλης πόλεως ὑπὸ τοῦ Κηφισοδότου καὶ Ξενοφῶντος, εἰκόνας διέσωσαν ἡμῖν μόνον τὰ ῥωμαϊκῶν χρόνων νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης.[1] Ἀλλ' ἐξ αὐτῶν (Εἰκ. 38-40 ἐν μεγεθύνσει = Πίν. IX 29-37) δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν τῶν χαρα-

Εἰκ. 38. Εἰκ. 39. Εἰκ. 40.

κτηριστικῶν τῆς ἐργασίας αὐτῶν, διότι καὶ κακῶς διατηροῦνται καὶ εἰς ὀψίμους ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἀνήκουσι καὶ ἐν σμικρῷ εἰκονίζουσιν ὁλόκληρα τὰ ἀγάλματα. Τὸ σπουδαῖον, ὅπερ ἐξ αὐτῶν διδασκόμεθα εἶναι ὅτι ἡ Μεγάλη πόλις εἰκονίζετο ὑπὸ τὸν κατόπιν λίαν στερεότυπον ἀποβάντα τύπον ἱσταμένης πυργοστεφοῦς Τύχης

Εἰκ. 41. Εἰκ. 42. Εἰκ. 43.

πόλεως *(Φερεπόλεως)*, πηδάλιον καὶ κέρας Ἀμαλθείας φερούσης. Εὐτυχῶς ἕτερον νόμισμα (Εἰκ. 41-43=Πίν. IX, 22-28),[2] κοπὲν ἐν Θήβαις κατὰ τοὺς πρώτους ῥωμαϊκοὺς χρόνους, παρέχει ἡμῖν σαφεστέραν εἰκόνα τῆς ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ποιηθεί-

[1] Imhoof - Blumer and P. Gardner, A Numism. Comment. on Pausanias Pl. V, I-II. Τὰ ἐπὶ τοῦ πίνακος ἡμῶν IX ἀπεικονισθέντα ἀντίτυπα εὕρηνται ἐν τοῖς ἑξῆς Μουσείοις: *Ζεὺς* ἀρ. 31 Λονδῖνον (εἰκ. 39), 32 Βερολῖνον, 33 Παρίσιοι (εἰκ. 38). *Ἄρτεμις* ἀρ. 29 Βερολῖνον, 30 Βρουνσβίκη. *Τύχη Μεγάλης πόλεως* 33, 34 Παρίσιοι (Εἰκ. 40), 37 Ἀθῆναι.

[2] Προέλευσις: Πίναξ IX ἀριθ. 22 καὶ 26-28 Βερολῖνον, 23 Ἀθῆναι, 24 Συλλογὴ Φωτιάδου, 25 Λονδῖνον.

σης κεφαλῆς τῆς Τύχης τῶν Θηβῶν, ἥτις εἶναι ἐπίσης πυργοστεφής, ὡς ἡ κεφαλὴ τῆς Μεγάλης πόλεως. Ἂν καὶ τὸ νόμισμα τοῦτο εἶναι σμικρὸν καὶ ἀδέξιον ῥωμαϊκὸν ἀντίγραφον τοῦ ἔργου τοῦ Ξενοφῶντος, διακρίνομεν ἐν αὐτῷ τεχνοτροπικὰ χαρακτηριστικὰ ταυτιζόμενα πρὸς ἐκεῖνα τῆς κεφαλῆς τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου, ἤτοι τὸ ἀνθηρὸν καὶ ᾠοειδὲς πρόσωπον, τὸ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀνθηρὸν τοῦ προσώπου αὐστηρὸν βλέμμα, τὸ ἀνδρικὸν καὶ ἐνεργητικὸν τῆς ὅλης ἐκφράσεως τοῦ προσώπου, τὴν χαρακτηριστικὴν ὅσον καὶ σπανίαν ἐντελῆ σχεδὸν κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ ὠτὸς ὑπὸ τῆς κόμης, τὸ ἐλαφρῶς προέχον τοῦ μετώπου καὶ τὸ κύκνειον τοῦ τραχήλου.

Περὶ τοῦ συνεργάτου τοῦ Ξενοφῶντος ***Καλλιστονίκου*** τοῦ Βοιωτοῦ οὐδὲν πλέον τοῦ ὀνόματος γνωρίζομεν. Ἡ μεγίστη δ' ὅμως, ἂν καὶ παρ' οὐδενὸς σημειωθεῖσα,[1] τυπική, τεχνοτροπικὴ καὶ ψυχολογικὴ συγγένεια τῆς γοητευτικῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου πρὸς πολλὰς τῶν περιφήμων Ταναγραίων μικρῶν πηλίνων κορῶν τῆς Βοιωτίας[2] οὐ μόνον ἐνδεικνύει τὸν Καλλιστόνικον τοῦτον ὡς τὸν κύριον ποιητὴν τοῦ χαρίεντος τύπου τῆς Μαντοῦς τοῦ συμπλέγματος τοῦ Ἀντίου, ἀλλὰ καὶ

[1] Νῦν εὑρίσκω παρὰ Gauckler ἔ. ἀ. σελ. 47 τὴν ἑξῆς περὶ τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου φράσιν: Elle a le charme primesautier et le réalisme populaire, mais aussi les imperfections d'une statuette de terre cuite. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ταῦτα γράφων ἀναφέρεται εἰς τὰς κόρας τῆς Μυρίνης καὶ οὐχὶ τῆς Τανάγρας.

[2] Ἴδε Winter, Die antiken Terrakoten I, σελ. 79, 4 - 6 (=Εἰκ. 44), σ. 80, 3 (=Εἰκ. 45), II, σελ. 33, 3 (=Εἰκ. 46). 45, 4-5. 49, 1. 53, 5. 60, 1. 61, 5. 120, 1 κλπ.

Εἰκ. 44.

Εἰκ. 45.

Εἰκ. 46.

παρέχει ἡμῖν, νομίζω, τὸ *πρῶτον ἤδη*, ἓν τῶν κυρίων ἔργων τῶν ἐγχωρίων ἐκείνων ἀριστοτεχνῶν τῆς Βοιωτίας, οἵτινες κατὰ τὴν Πραξιτέλειον ἐποχὴν ἔπλασαν τὰς ἀνωνύμους μυριάδας τῶν ἐπαφροδίτων καὶ εἴπερ τι καὶ ἄλλο θελκτικῶν ἀγαλματίων τῆς Τανάγρας.[1] Ἡγεμονίδες κάλλους πᾶσαι αἱ Ταναγραῖαι αὗται κόραι ἐστεροῦντο βασιλίσσης. Ἡ κόρη τοῦ Ἀντίου ἦλθε νῦν νὰ καταλάβῃ δικαίως τὸν θρόνον τοῦτον τῆς καλλονῆς καὶ νὰ ὑποδείξῃ ἡμῖν συγχρόνως τὸ ἀγνοούμενον ὄνομα πρωτεργάτου, ἂν μὴ αὐτοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ, τῆς Βοιωτικῆς ἐκείνης σχολῆς, εἰς ἣν ὀφείλομεν τὸν ἀκμαῖον, πάγκαλον καὶ γοητευτικὸν κόσμον τῶν Ταναγραίων κορῶν.

Πάντα ταῦτα, Κυρίαι καὶ Κύριοι, πείθουσί με, ὅτι εὕρομεν τὰ ὀνόματα τῶν ποιησάντων τὸ σύμπλεγμα τοῦ Ἀντίου ἐξόχων καλλιτεχνῶν, ὧν καὶ ἡ ἡλικία συμπίπτει πρὸς τὴν ἀμέσως μετὰ τὰς νίκας τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου Θηβαϊκὴν ἀκμήν, ὅτε βεβαίως καὶ τὰ Θηβαϊκὰ ἱερά, μάλιστα δὲ τοῦ τόσον στενῶς πρὸς τὰ ἱστορικὰ ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Ἀρκαδίᾳ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνδεομένου[2] Τειρεσίου, ἤκμασαν, ἐπλούτησαν καὶ διὰ τοιούτων ἀριστουργημάτων ἐκοσμήθησαν.[3] Τὴν πεποίθησίν μου δὲ ταύτην ἠδυνάμην νῦν νὰ ὑποστηρίξω διὰ πλήθους τεχνοτροπικῶν παρατηρήσεων λαμβανομένων ἐκ τῶν Βοιωτικῶν ἔργων τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἔργων ὧν νῦν ὁ κύκλος εὑρύνεται τὰ μέγιστα· ἀλλ' αἱ τοιαύτης φύσεως τεχνοτροπικαὶ παρατηρήσεις εἶναι εἰσέτι ἀμφιβόλου κύρους καὶ θέμα βαρὺ καὶ οὐχὶ εὐχαρίστως ἀκουόμενον ἐν δημοσίᾳ ἀνακοινώσει.

III

Κατεχρήσθην, Κυρίαι καὶ Κύριοι, ὑπὲρ πᾶν μέτρον τῷ χρόνῳ ὑμῶν ἐπὶ δύο ἤδη ἡμέρας· διὰ τοῦτο δὲ ἀναγκάζομαι νὰ συνοψίσω τὸ τελευταῖον μέρος τῆς μελέτης μου, τὸ εἰς τὴν ἐν Ἀντίῳ εὕρεσιν τοῦ ἀγάλματος ἀναφερόμενον, ἐν ᾧ τῇ βοηθείᾳ πλείστων πηγῶν ὑποδεικνύεται ὅτι ὁ ἁρπάσας ἐκ Θηβῶν τὸ σύμπλεγμα τοῦ Τειρεσίου καὶ τῆς Μαντοῦς Νέρων πρὸς διακόσμησιν τῆς ἐν τῇ γενετείρᾳ πόλει Ἀντίῳ θερινῆς αὐτοῦ κατοικίας δὲν ἀπέβλεψε μόνον εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν τελειότητα τοῦ ἔργου, ὡς ἔπραξεν ὅτε ἥρπαζεν ἐκ τῆς αὐτῆς Βοιωτίας τὸν διαβόητον Ἔρωτα τοῦ Πραξιτέλους, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν στενὴν μυθολογικὴν συγγένειαν τοῦ Τειρεσίου καὶ Μαντοῦς πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Ἀντίου, ἥτις, ὡς γνωστόν, εἶναι ἓν τῶν παναρχαίων μαντείων τῆς Ἰταλίας. Ὑπενθυμίζω λοιπὸν ὑμῖν μόνον ὅτι τὸ Ἄντιον ἐμυθολογεῖτο κτίσμα Ἀντείου τινὸς υἱοῦ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῆς περιφήμου φαρμακευτρίας καὶ μάντιδος Κίρκης,[4] τῆς πεμψάσης, ὡς πάντες ἐνθυμεῖσθε, τὸν Ὀδυσ-

---

[1] E. Pottier, Diphilos (Paris 1909) σελ. 62 κέξ.

[2] Ἴδε Svoronos, Ulysse chez les Arcadiens et la Télégonie d'Eugammon à propos des types monétaires de la ville de Mantinée (Gazette archéologique 1888) σελ. 21.

[3] Ἡ μαρτυρία παρὰ Μαλάλᾳ (Χρονογρ. 46) ὅτι ὁ Τειρεσίας ἦν «*πλούσιος καὶ χρήμασι καὶ ἀξίᾳ καὶ σοφίᾳ*» φαίνεταί μοι ἀναφερομένη εἰς τὴν ἀκμὴν ταύτην τοῦ μαντείου τοῦ Τειρεσίου.

[4] Στέφ. Βυζάντ. ἐν λ. Ἄντιον.

σέα ἐκ τῆς νήσου Αἰαίας πρὸς τὸν Τειρεσίαν ἐς Ἅιδου, τοῦ κατά τινας κειμένου εἰς τὰ πέρατα τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης, ἧς ἐν τῷ μυχῷ ἐβασίλευσε κατόπιν ἐπὶ πάντων τῶν Τυρσηνῶν ὁ κτίσας κατ' ἄλλους τὸ Ἄντιον Πραινεστὸν καὶ Ἀρδέαν υἱὸς τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῆς Κίρκης Τηλέγονος (Ἡσιόδ., Θεογον. στίχ. 1015). Ὡς δὲ κατ' ἐκλογὴν ἥρπασεν ὁ Νέρων ἐξ Ὀλυμπίας μόνον τὸ ἄγαλμα τοῦ Ὀδυσσέως, ἴσως ἵνα κοσμήσῃ δι' αὐτοῦ τὴν ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως κτισθεῖσαν γενέτειραν αὐτοῦ πόλιν τοῦ Ἀντίου, οὕτω κάλλιστα ἡδύτατο ν' ἁρπάσῃ ἐκ Θηβῶν τὸν Τειρεσίαν καὶ τὴν Μαντὼ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἐξ ἄλλου ἔχομεν μεγάλην σειράν, σκοτεινῶν μέχρι τοῦδε τὴν καταγωγήν, παναρχαίων ἰταλικῶν μύθων, καθ' οὓς ἡ Μαντὼ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πατρίδος ὑπὸ τῶν Ἐπιγόνων καὶ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς Τειρεσίου, ἔρχεται εἰς τὴν Τυρρηνίαν καὶ τὸ Λάτιον τῆς Ἰταλίας, νυμφεύεται τὸν Τυρρηνὸν Τοῦσκον, ἐξ οὗ Τουσκία ἡ Τυρρηνία καὶ Τοῦσκλον ἡ παναρχαιοτάτη γείτων τῇ Ῥώμῃ πελασγικὴ πόλις, ἡ ἐπίσης συνδεομένη πρὸς τὸν Τηλέγονον, υἱὸν τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῆς Κίρκης, ἢ κατ' ἄλλους τὸν Τίβεριν, δηλαδὴ τὸν Τιβερῖνον βασιλέα τῆς Ἄλβης, ἐξ οὗ γεννᾷ τὸν Τυρρηνὸν Ὄκνον (ἐτρουσκ. Aucnus, λατ. Aunus) ἢ Βιάνορα καὶ τὸν Αὐλέστην, δίδει τὸ ὄνομα αὐτῆς τῇ Μαντούῃ, συνδέεται πρὸς τὴν μυθολογίαν τῶν παναρχαίων ἰταλικῶν πόλεων Περουσίας καὶ Βονωνίας, ἴσως δὲ καὶ πασῶν τῶν δώδεκα Τουσκικῶν πόλεων τοῦ Πάδου.[1] Ἐν Λατίῳ ἡ θυγάτηρ τοῦ προφήτου τοῦ Λυκαίου Διὸς Μαντὼ ταυτίζεται, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων πρὸς τὴν πανάρχαιον ἰταλικὴν Σίβυλλαν, ἧς υἱὸς λέγεται ὁ τὸ ἐν Ῥώμῃ ἱερὸν τοῦ θεοῦ τῆς Ἀρκαδίας Πανὸς (Faunus) *Λουπερκάλιον* (Λύκαιον) κτίσας Ἀρκὰς Εὔανδρος, ὁ ἐκ τοῦ Παλλαντίου τῆς Ἀρκαδίας ὁδηγήσας τὴν πρώτην πελασγικὴν ἀποικίαν ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου τῆς Ῥώμης, κομίσας δ' ἐνταῦθα τὴν λατρείαν τοῦ Λυκαίου Πανὸς (Luperculus) καὶ τὴν ἑορτὴν τῶν Λυκαίων (Lupercalia), τὰ γράμματα καὶ τὰ Ἀρκαδικὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα.[2] Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶναι ὅτι ἐν τῇ *Τηλεγονίᾳ* ὁ Τειρεσίας ἐκ τοῦ ἐν τῇ Τυρρηνικῇ

---

[1] Verg. Aen. X. 198: Ille etiam patris agmen ciet Ocnus ab oris
fatidicae Mantus et Tusci filius amnis,
qui muros matrisque dedit tibi, Mantua, nomen
(Mantua, dives avis; sed non genus omnibus unum:
gens illi triplex, populi sub gente quaterni,
ipsa caput populis, Tusco de sanguine vires).

Serv. in Verg. Aen. l. c.: Ocnus iste est Ocnus, quem in Bucolicis (Ecl. IX, 59) Bianorem dicit, ut namque sepulchrum incepit apparere Bianoris· hic Mantuam dicitur condidisse, quam a matris nomine appellavit: nam fuit filius Tiberis et Mantus, Tiresiae Thebani vatis filiae, quae post patris interitum ad Italiam venit. Alii Manto, filiam Herculis, vatem fuisse dicunt. Hunc Ocnum alii Aulestes filium, alii fratrem qui Perusiam condidit, referunt: et ne cum fratrem contenderet, in agro Gallico Felsinam, quae nunc Bononia, dicitur condidisse: permisisse etiam exercitui suo ut castella muniret, in quorum numero Mantua fuit. — Ἴδε καὶ ἐν Roscher, Myth. Lex. s. v. *Aucnus* (Steuding), *Bianor* (Schultz), *Aulestes* (Stoll), *Manto* (Immisch), *Ocnus* (Höfer).— Pauly-Wissowa, R. Encycl. s. v. *Aucnus* (Knaak).

[2] Σχολ. Πλατ. Φαίδρ. p. 316.— Tib. II, 5, 65.—Verg. Aen. VII, 81 κέξ.—Roschers, Myth. Lex. s. v. Euandros (Weizsäcken).—Daremberg et Saglio, Diction. s. v. Lycaią.

θαλάσσῃ Ἅδου πέμπει τὸν Ὀδυσσέα πρὸς τὸν Τροφώνιον τῆς Βοιωτίας, ἵνα παρ' αὐτοῦ μάθῃ ὅτι δέον νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀρκαδίαν, ἧς τοῦ Διὸς Λυκαίου διετέλεσε προφήτης ὁ Τειρεσίας, πρὸς δὲ ὅτι εἰς τὸν αὐτὸν μῦθον ἀναφέρονται καὶ οἱ νέοι τύποι τῶν ἐπὶ Ἐπαμεινώνδου κοπέντων νομισμάτων τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ *Μαντινείας*.[1]

Ἡ αὐτὴ σύζυγος τοῦ Τιβερίνου (Ἀνίου) Μαντὼ φαίνεται ταυτιζομένη καὶ πρὸς τὴν σκοτεινὴν Σίβυλλαν τῶν Τιβούρτων, τὴν *Ἀλβουναίαν* (= *Λυκαίαν*;)[2] καλουμένην, ἐξ Ἀρκαδίας δ' ἐπίσης καταγομένην καὶ μητέρα τοῦ αὐτοῦ Εὐάνδρου μυθολογουμένην, ἣν Θέμιδα καὶ Νικοστράτην καὶ Μοῖραν ἐν Ἀρκαδίᾳ πρότερον καλουμένην ἀπεκάλεσαν *Καρμένταν* οἱ Λατῖνοι καὶ τῇ ἑλλάδι φωνῇ *Θεσπιῳδὸν* ὡς «*ἐμμέτρους χρησμοὺς ᾄδουσαν*» καὶ «*δαιμονίῳ πνεύματι κατάσχετον γινομένην τὰ μέλλοντα συμβαίνειν τῷ πλήθει δι' ᾠδῆς προλέγειν*».[3] Περίεργος δὲ σύμπτωσις εἶναι ὅτι τῆς Μαντοῦς ταύτης Σιβύλλης τῶν Τιβούρτων ἄγαλμα, *μαντείας* εἰς χεῖρας κρατοῦν, ἐφανέρωσάν ποτε αἱ δῖναι τοῦ Ἀνίου (Τιβουρτίνου) ποταμοῦ,[4] ὡς νῦν τὰ κύματα τοῦ Ἀντίου ἔφερον εἰς φῶς τὸ ἄγαλμα τῆς μαντικοὺς κλήρους καὶ ὄργανα κρατούσης Μαντοῦς ἡμῶν.

Ἡ αὐτὴ Μαντὼ ὡς *κληρόμαντις* φαίνεται συγχωνευομένη καὶ πρὸς τὰς κατ' ἐξοχὴν μαντικῆς φύσεως θεὰς Τύχας τῆς Πραινεστοῦ καὶ τοῦ Ἀντίου,[5] ἤτοι τῶν δύο ἀρχαιοτάτων μαντείων τοῦ Λατίου. Ἡ πρώτη (primocenia = πρωτογένεια) ἐμαντεύετο διὰ κλήρων, οὓς ἔσυρεν ἐκ κιβωτοῦ (arca) ἐκ ξύλου ἐλαίας παῖς,[6] ὡς νῦν ἔτι γίνεται ἐν τῇ κληρομαντείᾳ (*κλήδονι*) ἡμῶν. Ὁ δ' ἐκ τῶν νομισμάτων γνωστὸς τύπος τῆς ἑτέρας τῶν δύο Τυχῶν τοῦ Ἀντίου, κλήρους ἐν τῇ δεξιᾷ ἐχούσης, φαίνεται ἀπότοκόν τι τοῦ τύπου αὐτοῦ τοῦ ἀγάλματος τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου, πρὸς ὃ φαίνεται σχετιζομένη καὶ ἡ εἰκὼν τῆς παρθένου SORS (Κλήρου) τῆς Πλαιτορίας οἰκογενείας.[7]

Κατὰ ταῦτα ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ἀγοράσασα ἀντὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου τὸ ἄγαλμα τοῦτο δὲν ἀπέκτησε μόνον, ὡς ἐφρόνει, ἀριστούργημα τῆς ἀκμαίας Ἑλληνικῆς τέχνης, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὸ ἐξ ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων στενώτατα μυθολογικῶς συνδεόμενον πρὸς τὴν πρώτην ἐπιμιξίαν τῆς Ἰταλίας πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα, καὶ δὴ τὸν Ἀρκαδικὸν αὐτῆς Ὄλυμπον, τὸ Λύκαιον. Τὸ λίτυον σκῆπτρον τοῦ Ἕλληνος θεοῦ τῶν θεῶν ἐκεῖνο, ὅπερ κομισθὲν ὑπὸ τῆς Μαντοῦς

---

[1] Svoronos, Ulysse chez les Arcadiens ἔ. ἀ.

[2] Πβλ. τὸ ὄνομα τῆς *Λευκάνης* μητρὸς τῆς Ἰοῦς καὶ τὸ ἐπίθετον *Λευκαῖος* τοῦ Διὸς τὸ ταυτιζόμενον πρὸς τὸ τοῦ *Λυκαίου* Διός: Roscher's Myth. Lex. ἐν λ.

[3] Διον. Ἁλικαρ. Α', 31-33, 40.— Πλουτάρχ. Ῥωμ. Ζητήμ. 56.— Serv. ad Verg. Aen. 8, 336. Roscher's Myth. Lex. s. v. Albunea (Wörner).

[4] Varro παρὰ Lact. I, 6, 12: decimam Tiburtem (Sibyllam), nomine Albuneam, quae Tiburi colitur ut dea, juxta ripas amnis Anienis, cuius in gurgite simulacrum eius inventum esse dicitur, tenens in manu librum; cuius sortes senatus in Capitolium transtulerit.

[5] Daremberg et Saglio s. v. Fortuna p. 1270 κέξ.

[6] Cicero de div. II, 41, 85.— Silv. Ital. IX, 409.— Prop. II, 34, 3.

[7] Babelon, Monnaies de la République II, p. 315, 10. — Ἴδε ὅμως νῦν τὴν ἐργασίαν τοῦ Furio Lenzi, La Statua d'Anzio e il tipo della Fortuna nelle monete republicane (Rasegna Numismatica, Anno VII, 1910, Nº 4 (Ἰούλιος) σελ. 49-62 Πίναξ II.

εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐχρησίμευσε πρὸς τοὺς αἰσίους οἰωνοὺς τῆς κτίσεως τῆς Ῥώμης, ἥτις ἔμελλε νὰ κυριαρχήσῃ τοῦ κόσμου, τὸ σκῆπτρον, λέγω, ὅπερ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ῥωμύλου παραλαβόντες οἱ ἱερεῖς ἐφύλασσον ἄψαυστον ὡς ἱερὸν κειμήλιον τῶν τυχῶν τῆς αἰωνίας πόλεως ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου, ἠφανίσθη ὅτε αὐτὴ ἑάλω ὑπὸ τῶν Κελτῶν, ἀνευρέθη δὲ μόνον αὐτὸ ἄθικτον ὑπὸ τοῦ πυρός, ὅτε ὡς ἐκ θαύματος ἀνεκτήθη ἡ πόλις ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οἰωνιζόμενον οὕτως ἀΐδιον αὐτῇ τὴν σωτηρίαν[1]—ὡς εὐοίωνος ἀνεβλάστησεν ἡ ὑπὸ τῶν Περσῶν ματαίως πυρποληθεῖσα ἱερὰ ἐλαία τῆς Ἀκροπόλεως ἡμῶν — ἀπωλέσθη καὶ πάλιν ὅτε τὸ βαρβαρικὸν σκότος τῆς δουλείας βαθὺ καὶ μακραίωνον ἐπεκάθισεν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Ἰταλίας. Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ πάλιν νῦν αἱ αὐταὶ παρθενικαὶ χεῖρες τῆς αὐτῆς ἁγνῆς καὶ παγκάλου Ἑλληνίδος κόρης, ὡς ἐκ θαύματος ἐλθούσης εἰς τὸ φῶς, εἰσάγουσιν αὐτὸ ἐν τῇ ἐκ νέου ἀνθούσῃ Ῥώμῃ. Ἔστω τοῦτο καὶ πάλιν τῇ φίλῃ χώρᾳ τῶν Ἰταλῶν οἰωνὸς ἄριστος νέας ἀκμῆς καὶ δυνάμεως ἐν δόξῃ καὶ δικαιοσύνῃ!

Περατοῦντες νῦν τὴν ὑπὲρ πᾶν μέτρον μακρὰν ἡμῶν διάλεξιν, καθῆκον ἔχομεν νὰ ἐξάρωμεν τὸ εὐχάριστον γεγονὸς ὅτι, ὡς νῦν ἀποδεικνύεται, πάντες σχεδὸν οἱ περὶ τοῦ ἀγάλματος καὶ ἐκ τοῦ Ἀντίου γράψαντες παντοεθνεῖς σοφοί, καὶ δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ τὰς μᾶλλον παραδόξους φανείσας γνώμας ὑποστηρίξαντες, ἐμάντευσαν ἤδη μέρος τῆς ἀληθείας καὶ περὶ αὐτὴν διαρκῶς περιεστρέφοντο. Ἀληθῶς δίκαιον εἶχον οἱ Ἀττικὸν καὶ συγγενὲς τῇ τέχνῃ τοῦ Πραξιτέλους θεωρήσαντες τὸ ἄγαλμα, δίκαιον οἱ ἀποδώσαντες αὐτὸ εἰς ἐξόχου καλλιτέχνου σμίλην, δίκαιον οἱ ὡς ἱερόδουλον καὶ δὴ μυθολογικῆς καὶ μαντικῆς φύσεως χαρακτηρίσαντες τὴν Κόρην, δίκαιον οἱ ὡς ἐξ εὐγενοῦς γένους χαρακτηρίσαντες αὐτήν, δίκαιον οἱ πρὸς τὴν θεὰν Τύχην τοῦ Ἀντίου συγγενῆ μυθολογικῶς καὶ λατρευτικῶς θεωρήσαντες, δίκαιον δ' ἴσως

---

[1] Cicero de divin. I, 17: lituus iste vester, quod clarissumum est insigne auguratus, unde vobis est traditus? Nempe eo Romulus regiones direxit tum, cum urbem condidit. Qui quidem Romuli lituus, id est incurvum et leviter a summo inflexum bacillum, quod ab eius litui, quo canitur, similitudine nomen invenit, cum situs esset in curia Saliorum, quae est in Palatio, eaque deflagravisset, inventus est integer κλπ.—Πλουτάρχ. Ῥωμύλος 22: τὸν Ῥωμύλον θεοσεβῆ διαφερόντως, ἔτι δὲ μαντικὸν ἱστοροῦσι γενέσθαι καὶ φορεῖν ἐπὶ μαντικῇ τὸ καλούμενον λίτυον, ἔστι δὲ καμπύλη ῥάβδος, ᾗ τὰ πλινθία καθεζομένους ἐπ' οἰωνῶν ἀναγράφειν. Τοῦτο δ' ἐν Παλατίῳ φυλαττόμενον ἀφανισθῆναι περὶ τὰ Κελτικὰ τῆς πόλεως ἁλούσης· εἶτα μέντοι τῶν βαρβάρων ἐκπεσόντων, εὑρεθῆναι κατὰ τέφρας βαθείας ἀπαθὲς ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἀπολωλόσι καὶ διεφθαρμένοις.—Πλουτάρ. Κάμιλλος 32: Οἱ δὲ τοὺς ἱεροὺς τόπους ἀναλαβεῖν καὶ ὁρίσαι ταχθέντες ὑπὸ τοῦ Καμίλλου, συγκεχυμένων ἁπάντων, ὡς ἦκον ἐπὶ τὴν καλιάδα τοῦ Ἄρεως περιοδεύοντες τὸ Παλάτιον, αὐτὴν μέν, ὡς τὰ ἄλλα, διεφθαρμένην καὶ κατακεκαυμένην εὗρον ὑπὸ τῶν βαρβάρων, σκευωρούμενοι δὲ καὶ καθαίροντες τὸ χωρίον ἐντυγχάνουσι τῷ μαντικῷ ξύλῳ τοῦ Ῥωμύλου κατὰ τέφρας πολλῆς καὶ βαθείας καταδεδυκότι. Τοῦτο δ' ἔστι μὲν ἐπικαμπὲς ἐκ θατέρου πέρατος, καλεῖται δὲ λίτυον· χρῶνται δ' αὐτῷ πρὸς τὰς τῶν πλινθίων ὑπογραφάς, ὅταν ἐπ' ὄρνισι διαμαντευόμενοι καθέζωνται, ὡς κἀκεῖνος ἐχρῆτο μαντικώτατος ὤν. Ἐπειδὴ δ' ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθη, παραλαβόντες οἱ ἱερεῖς τὸ ξύλον ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἱερῶν ἄψαυστον ἐφύλαττον. Τοῦτο δὲ τότε τῶν ἄλλων ἀπολωλότων ἀνευρόντες διαπεφευγὸς τὴν φθορὰν ἡδίους ἐγένοντο ταῖς ἐλπίσιν ὑπὲρ τῆς Ῥώμης, ὡς ἀΐδιον αὐτῇ τὴν σωτηρίαν τοῦ σημείου βεβαιοῦντος.

καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ἀνδρογύνου χαρακτηριστικῶν ἀντιληφθέντες ἐν αὐτῷ. Ἂν δ' ἡμεῖς νῦν ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν πλήρη ἴσως τὴν ἀλήθειαν, τοῦτο δέον, νομίζω, ν' ἀποδοθῇ οὐχὶ τόσον εἰς τὸν ἐκ τῆς νομισματικῆς ἐκλάμψαντα σπινθῆρα φωτός, ὅσον εἰς τὴν ἀγαθὴν ἡμῶν τύχην, ἥτις ἠθέλησε, φαίνεται, νὰ συμβάλωμεν τελεσφόρως καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες εἰς τὴν παγκόσμιον ἔρευναν τῶν σοφῶν περὶ τῆς παγκάλου, συμπαθεστάτης, ἁγνῆς καὶ ἐνδόξου συμπατριώτιδος ἡμῶν, τῆς ὀφειλομένης μάλιστα εἰς τὴν σμίλην μεγαλοφυοῦς τέκνου τῆς ἐνδόξου καὶ ἰοστεφάνου ἡμῶν πόλεως.

Κατερχόμενος δὲ τοῦ βήματος τούτου ἀναλογίζομαι κυρίως μετὰ θαυμασμοῦ καὶ συμπαθείας τὰς ἡρακλείους, ἐπιμόνους καὶ ἀνενδότους προσπαθείας τῶν Ἰταλῶν συναδέλφων ἡμῶν ἀρχαιολόγων καὶ τοῦ ἐξόχου αὐτῶν προϊσταμένου Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας Rava, πρὸς διάσωσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτῶν τοῦ τὸν παγκόσμιον θαυμασμὸν δικαίως προκαλοῦντος ἀριστουργήματος τούτου. Ἀτενίζων δὲ τὰ πρόσωπα Ὑμῶν, Κυρίαι καὶ Κύριοι, ἀντιλαμβάνομαι ὅτι καὶ πάντες Ὑμεῖς συμμερίζεσθε τὰ αἰσθήματά μου ταῦτα, διὸ καὶ πέποιθα ὅτι θ' ἀντιπροσωπεύσω ζωηρὰν ἐπιθυμίαν πάντων Ὑμῶν, παρακαλῶν τὸν παριστάμενον ἐνταῦθα ἐξοχώτατον μαρκήσιον Carlotti di Riparbella, πρεσβευτὴν τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας, νὰ διαβιβάσῃ τὰ ἐγκάρδια συγχαρητήρια πάντων ἡμῶν πρὸς τοὺς οὕτως ἀθλήσαντας Ἰταλοὺς ἀρχαιολόγους καὶ τὸν ἔξοχον αὐτῶν προϊστάμενον Ὑπουργόν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΤΗΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Α.

Γνῶμαι τῶν κ. κ. P. Gauckler, A. Milani καὶ W. Amelung περὶ τοῦ συνθέτου τῆς τεχνοτροπίας τοῦ ἀγάλματος τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου.

Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς προηγουμένης ἐνταῦθα μελέτης μου περὶ τοῦ ἀγάλματος τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου, εἶπον (σελ. 209) ὅτι πάντες οἱ ἀρχαιολόγοι περὶ ἑνὸς καὶ μόνου ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἄγαλμα τοῦτο κατώρθωσαν νὰ συμφωνήσωσι πρὸς ἀλλήλους, ὅτι δηλαδὴ πρόκειται περὶ ἀρίστου πρωτοτύπου ἑλληνικοῦ ἔργου τοῦ Δ΄ αἰῶνος π. Χ. Δυστυχῶς οὐδ' ἡ συμφωνία αὕτη ὑπάρχει πλέον! Δύο σοφοί, οἱ κ. κ. P. Gauckler καὶ A. Milani, ὧν τῶν ἔργων ἔλαβον γνῶσιν μετὰ τὴν ὁμιλίαν μου ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἑταιρείᾳ, ὑπεστήριξαν σχεδὸν συγχρόνως,[1] ὅτι τὸ ἄγαλμα μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ μέρος καὶ δὴ τὴν κεφαλήν, τὸ στῆθος καὶ τὸν δεξιὸν βραχίονα εἶναι πρωτότυπον ἑλληνικὸν ἔργον, κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν ἔργον τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Ἐπειδὴ ἐμοὶ ἐπιχειροῦντι τὴν ἀναίρεσιν τῆς παραδόξου ταύτης γνώμης βεβαίως θ' ἀντετάσσετο ὅτι γράφω χωρὶς νὰ γνωρίζω ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὸ ἄγαλμα, ἀπετάθην πρὸς τὸν ἐν Ῥώμῃ ἄριστον γνώστην τῆς τεχνοτροπίας τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων κ W. Amelung, ζητῶν τὴν ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω γνώμης κρίσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀδείας τοῦ νὰ δημοσιεύσω αὐτὴν ἐνταῦθα. Ὁ κ. Amelung, εἰς ὃν μεγίστην ὀφείλω εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν ἄκραν προθυμίαν, μεθ' ἧς ἔσπευσε νά με διαφωτίσῃ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου — ὡς καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων παρ' ἐμοῦ τεθέντων αὐτῷ προβλημάτων—ἔπεμψέ μοι τῇ 24 Ἰουν. ἔ. ἔ. τὴν ἀπάντησιν, ἣν δημοσιεύω ἐνταῦθα προτάσσων τὰ σχετικὰ κείμενα τῶν κ. κ. Gauckler καὶ Milani, ἀφίνων δ' εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν ἐπ' αὐτῶν εὔκολον, νομίζω, κρίσιν.

---

[1] Ὁ μὲν πρῶτος ἐν ἐπιστολῇ ἀναγνωσθείσῃ μὲν ἐν τῇ Académie des Inscriptions et Belles-Lettres τῶν Παρισίων τὴν 11 Φεβρουαρίου 1910, δημοσιευθείσῃ δ' εὐθὺς κατόπιν (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 212 ΤΤ). Ὁ δὲ δεύτερος ἐν ἀνακοινώσει ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημείας τῶν Lincei τὴν 19 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἧς ἀτελὴς μὲν περίληψις ἐδημοσιεύθη δύο ἡμέρας κατόπιν ἐν τῇ ἐφημερίδι *Giornale d'Italia*, ἀκριβὴς δ' ἐν τῇ *Tribuna* τῆς 10 Ἰουνίου ἐ. ἔ. (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 230, 2).

A. Milani: La statua è certo una contaminazione, è l'unione di due pezzi. Se non bastasse lo stile diverso, la tecnica ed il marmo differenti lo provano. La parte superiore (la testa e il seno nudo) è di marmo *pario,* è di stile prassitelico; la inferiore è di marmo *pentelico,* è di stile imperiale romano. Che è romana, lo rivela a sufficienza la tecnica della veste, eseguita con scalfitture verticali, *a sgorbia,* lavorazione caratteristica della età augustea.

P. Gauckler: Intrigué par ce problème, qui passionne actuellement tout le monde savant de Rome, je suis allé revoir la statue d'Anzio. Grâce à la courtoise obligeance du Directeur du Musée des Thermes, M. le Professeur Paribeni, j'ai pu examiner longuement et de près la sculpture, la palper sur toutes ses faces, et j'ai ainsi pu constater, non sans surprise, que les deux morceaux dont elle se compose ne sont ni du même marbre, ni du même travail, ni peut-être de la même époque!

La tête et l'épaule droite sont sculptées dans une matière très blanche et légèrement translucide, parsemée de gros cristaux, qui rappelle à s'y méprendre le plus beau Paros, le *lychnite,* et à laquelle l'usure du temps a donné par endroits une apparence saccharine. Au contraire, le corps est fait d'un marbre opaque, que traversent des veines sombres, et qui se délite par écailles au lieu de s'effriter en grains. Cette différence est si frappante qu'on s'en est déjà préoccupé en haut lieu, et que les laboratoires officiels procèdent, en ce moment même, à l'examen microscopique et à l'analyse chimique de quelques parcelles détachées des deux parties de la statue. Quel que puisse être, d'ailleurs, le résultat de l'expertise en cours, il ne suffirait évidemment pas, à lui seul, à prouver l'exactitude de ma thèse. De ce que les deux morceaux de la statue ne sont pas composés du même marbre, il ne s'ensuit pas nécessairement qu'ils n'aient pas été ciselés par la même main. Les exemples ne manquent pas, dans l'antiquité, d'œuvres de la meilleure époque et d'une incontestable unité, qui sont faites de pièces disparates intentionnellement rapprochées.

Mais ici le travail diffère plus encore que la matière employée....

Ce qui me paraît plus grave encore, c'est que ces deux morceaux si diversement traités ne se rajustent pas exactement. Celui du haut, parfaitement conservé au sommet, est rongé à sa base, principalement

en arrière et sur le côté. L'on ne saurait attribuer cette érosion au séjour prolongé de l'eau de pluie, retenue par le bourrelet saillant de la tunique appliquée contre la chair nue, car, dans ce cas, l'usure aurait dû se produire de la même façon sur la poitrine. Or, tandis que la naissance du sein droit est demeurée presque intacte, les chairs recouvrant l'omoplate ont été, pour ainsi dire, *rabotées*, pour les faire entrer de force dans une tunique, dont l'ouverture était trop étroite pour les recevoir telles qu'elles; et, sur le bras, on distingue nettement les traces du ciseau qui a rabattu les chairs du deltoïde, sur un demi-centimètre au moins, pour modifier le mouvement général du membre lequel devait, d'abord, être plus relevé et débordait la manche du vêtement.

Enfin ces deux morceaux hétérogènes, auxquels il a fallu faire violence pour les accoupler, ne sont pas de la même main. C'est là, du moins, l'impression général des meilleurs juges en la matière, les artistes et les gens du métier. Mais je sais combien il est difficile de trancher les questions de style. Aussi m'abstiendrai-je d'entrer ici dans le détail d'une discussion esthétique qui risquerait d'être stérile. Je me contenterai de vous soumettre une observation technique que personne n'a faite avant moi, et qui me paraît décisive. Le poli des deux marbres diffère essentiellement, dans les parties les plus exactement comparables, c'est-à-dire dans le rendu des chairs nues. Le visage et l'épaule droite sont lissés avec le soin minutieux des œuvres d'art hellénistiques, mais le parfait dressage de la pierre n'a d'autre résultat ici que d'en faire mieux ressortir le grain. Au contraire, les pieds, à peine dégrossis en arrière, ont reçu en avant un lustre excessif, presque huileux, qui fait briller le marbre comme de la porcelaine, mais qui lui ôte tout caractère. Ce polissage de mauvais goût est caractéristique, des sculptures gréco-romaines. Je ne connais pas une seule statue d'une époque antérieure à l'Empire, où l'on puisse en relever les traces.

C'est sans doute cette particularité qui décida le premier éditeur de la Prêtresse d'Anzio, l'inspecteur des antiquités Rosa, à la dater du temps des Antonins. Ayant d'abord vu le corps isolément, sans la tête, qu'avaient dérobée les pêcheurs auteurs de la découverte, il l'avait jugé à sa juste valeur, avant que son appréciation ait pu être faussée par l'impression assez différente que donne l'examen de la partie supérieure.

Celle-ci est certainement d'un travail plus habile. Il faudrait cependant se garder d'en exagérer les mérites!....

Il serait, sans doute, plus intéressant de déterminer l'origine, de préciser la date et de reconstituer l'histoire de cette statue d'un type unique, dont on a vainement cherché jusqu'ici à pénétrer le mystère. Ce devait être une œuvre de genre, plutôt qu'une image divine. Elle provient sans doute de l'Asie Mineure, où la cisela, au temps des premiers successeurs d'Alexandre, quelque artiste délicat, imbu des traditions des grands maîtres, mais plus étroitement apparenté encore aux coroplastes de Myrina. Elle est plus jolie que belle, plus fraîche et vivante que noble. Elle à le charme primesautier et le réalisme populaire, mais aussi les imperfections d'une statuette de terre cuite. La silhouette contournée de son corps gracile et malingre, qu'enveloppent des draperies compliquées, éveille également l'idée d'une figurine hellénistique.

Après la conquête romaine, dont elle eut peut-être à souffrir, la statue dut tenter la cupidité de quelque Verrès, qui emporta en Italie l'œuvre mutilée, arrachée à un groupe décorant la façade ou le fronton de quelque temple, et la fit restaurer en adoptant les morceaux intacts, la tête avec l'épaule droite — et peut-être aussi le bras droit, dont il ne subsiste que de faibles débris, qui semblent du même marbre que la tête — à un corps nouveau, refait sur le modèle de l'ancien. On s'expliquerait ainsi comment cette œuvre hybride offre encore autant d'unité. Le copiste a dû fidèlement reproduire l'attitude, le geste et l'arrangement des draperies de la partie endommagée, lorsqu'il en subsistait quelques restes, tandis que pour les morceaux manquant tout à fait, il a été forcé de les rétablir de lui-même, et l'a fait suivant ses moyens, évidemment insuffisants.

W. Amelung: Frage. Hat Milani recht, wenn er behauptet, der Körper und insbesondere das Gewand habe im Gegensatz zu der Büste alle Anzeichen des Stils der römischen Kaiserzeit?

Alle Statuen der römischen Kaiserzeit, die man zum Vergleich heranziehen könnte, sind entweder unmittelbare oder in der Composition leicht variierte Copieen griechischer Schöpfungen. Auch die Figuren römischer Reliefs, die man vergleichen könnte, etwa die vom

Friese der Ara Pacis, sind durchaus abhängig von griechischen Vorbildern. Von diesen ist auch die eigentümliche Art der Gewandbehandlung entlehnt. Das spezifisch Römische verrät sich nur in der grösseren Starrheit und Äusserlichkeit, mit der die den griechischen Künstlern abgelernten technischen Mittel verwendet werden. Je nach der Periode werden die Effekte abgeschwächt oder verstärkt, gehäuft oder vermindert. Ich aber kenne kein römisches Gewandstück, das sich an lebendigem Reichtum und flotter decorativer Wirkung mit dem Gewand des Mädchens messen könnte, so vorzüglich auch gelegentlich römische Gewänder gearbeitet sind, und soweit auch bereits bei dem Mädchen das äusserlich Decorative und das harte Einreissen der Linien in den Stoff gehen mag. Man ist tatsächlich in diesen Dingen auch in hellenistischer Zeit schon weit, manchmal erschreckend weit gegangen (vergleichen Sie die Sculpturen von Samothrake, von Magnesia am Maeander), und es kommt ja auch wirklich in jedem Falle darauf an, in welcher Umgebung und unter welchen Bedingungen ein Werk gesehen werden sollte. Die römischen Copisten haben all das nachgeahmt, und gewiss finden wir auf der römischen Seite in der Masse der erhaltenen Copieen die weitaus grössere Anzahl von Beispielen, während das Mädchen auf der hellenistischen Seite fast alleine steht. Nicht darauf kommt es an, dass wir dort und hier die gleichen technischen und stilistischen Anzeichen finden—die leugnet niemand, und sie beweisen nichts Neues —, sondern auf die Art der Ausführung, hier flott und lebendig - effektvoll, wenn auch gewiss nicht auf der Höhe aristokratischer Feinheit, dort langweilig, hart und ängstlich.

Der qualitative Unterschied zwischen Kopf und Körper besteht zweifellos. Mrs Strong machte mich auf eine vorzügliche Parallele aufmerksam, ein Original, das man sogar noch höher hinauf datieren muss, als das Mädchen: auf die Demeter von Knidos. Auch dort ist der Kopf ganz wundervoll, ja über alles Lob erhaben, und der Körper so mässig, dass man ihn, falls er allein gefunden wäre, kaum der Beachtung für wert erachtet hätte.

Über die Verschiedenheit der Marmorsorten hat man sich nun jawohl beruhigt (es ist ein arges Zeichen, dass man sich überhaupt dabei aufgehalten hat). Die Büste und das rechte Armfragment sind aus parischem Marmor, alles Übrige aus einem Marmor mit kleineren

Krystallen, die aber für einen italischen Marmor immer noch zu gross sind (soweit meine Erfahrung reicht).

Sie wissen jedenfalls, dass auch Mr Gauckler in den Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres von 1910 p. 40 ss. behauptet hat, der Körper müsse die Copie des beschädigten Originales sein. Auch er begründet seine Ansicht mit dem verschiedenen Wert der Ausführung und hebt noch hervor, die Politur der Füsse entspräche dem schlechten Geschmack der griechisch-römischen Kunst. Politur der Fleischteile wird in Rom erst zur Zeit des Hadrian üblich; das Mädchen von Anzio aber wurde in ihrer Nische bereits im 1. Jahrhundert v. Chr. aufgestellt (vgl. Mariani im Bulletino comunale 1909 p. 196 nota 5). Wenn Mr Gauckler an jener Stelle fortfährt: je ne connais pas une seule statue d'une époque antérieure à l'Empire, où l'on puisse en relever les traces, so wäre wohl dagegen zu fragen, wie viel Originalstatuen der hellenistischen Zeit uns denn überhaupt erhalten sind. Und geht denn die Politur der Füsse des Mädchens soweit über die des praxitelischen Hermes in Olympia hinaus? Jedenfalls hat sie nichts von dem übertriebenen Glanz hadrianischer und antoni nischer Sculpturen. Es liesse sich aber wohl ein Grund dafür finden, weshalb man die Füsse stärker poliert habe als die Büste: man wollte dadurch den leuchtenden Glanz der grossen Krystalle parischen Marmors ersetzen.

Endlich behauptet Mr. Gauckler, die Büste passe nicht genau auf den Gewandausschnitt; an dem Ansatz des rechten Armes aussen seien die Spuren des Meissels deutlich, der hier einen Teil des Fleisches habe abnehmen müssen. Ich muss gestehen, dass ich auch da nur Spuren eines Zersetzungsprocesses sehe, den man wohl dem Salzgehalt der eindringenden Feuchtigkeit zuschreiben muss, und der hier, wie auch am Körper, nur bestimmt umgrenzte Teile angegriffen hat, d. h. doch wohl die Teile, die aus der schützenden Hülle der Erde und des staubartigen Schuttes herausragten und so der verderblichen Wirkung der Feuchtigkeit ausgesetzt waren. Abgesehen davon wäre ein derartiger Irrtum bei einem Copisten, der, wenn der Oberkörper des Originales beschädigt war, die erhaltene Büste genau ausmessen und zehnmal auf den halbfertigen Körper aufprobieren konnte, ganz unwahrscheinlich. Man wird mir entgegenhalten, der Künstler des Originals

habe die gleiche Möglichkeit gehabt und zudem noch ein stärkeres Interesse dafür, dass sein Werk vollkommen zu Tage komme. Aber wir beobachten es oft genug in der antiken Kunst, dass originale Künstler in diesen Dingen sorgloser verfahren, als die bedächtigen Copisten. Leichte Abweichungen konnten durch Stuck ausgeglichen werden, und um mehr handelt es sich auch hier nicht, wenn sich nicht Alles überhaupt auf die Beschädigung des Randes der Büste durch die salzhaltige Feuchtigkeit der Meerluft beschränkt.

Bedenklicher könnte es uns machen, dass auf der Höhe der linken Schulter beide Teile nicht mit einander congruieren. Der Ansatz der Schulter an dem Halse liegt im Verhältnis zu der Schulter des Körpers zu hoch; er schliesst sich an den gerollten Teil des Mantels an ohne Rücksicht darauf, dass dieser einige Centimeter über ihn aufragen müsste. Zweifellos hat hier eine Verrechnung seitens der Ausführenden stattgefunden; aber der Fehler verschwindet, sobald man die Statue von der richtigen Seite betrachtet, und ich frage wieder: ist es nicht erklärlicher, wenn wir annehmen, dass beide Teile zugleich ausgeführt wurden und schliesslich zusammengepasst werden mussten, als unter der Voraussetzung, dass ein Teil bereits vorhanden war und bei der Herstellung des anderen stets controlliert werden konnte? Ein Nero hätte sich gewiss nicht gescheut, die Arbeit des Copisten wegen eines solchen Fehlers zurückzuweisen.[1]

---

[1] Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἐπιμένω εἰς τὴν γνώμην μου (σελ. 273, 2), ὅτι ἡ μικρὰ αὕτη ἀνωμαλία ὡς πρὸς τὴν προσαρμογὴν τῶν δύο τμημάτων εἶναι ἔνδειξις ὅτι τὰ δύο μέρη ἐποιήθησαν ὑπὸ δύο διαφόρων καλλιτεχνῶν εἰς δύο διαφόρους πόλεις ἐργαζομένων. Ὅτι δὲ τὸ γένος τοῦτο τῆς συνεργασίας ἠσκεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀτελῶς, μαρτυρεῖ ὁ Διόδωρος I, 98: «τῶν τε ἀγαλματοποιῶν τῶν παλαιῶν τοὺς μάλιστα διωνομασμένους διατετριφέναι παρ' αὐτοῖς (Αἰγυπτίοις) Τηλεκλέα καὶ Θεόδωρον, τοὺς Ῥοίκου μὲν υἱούς, κατασκευάσαντας δὲ τοῖς Σαμίοις τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου ξόανον. *Τοῦ γὰρ ἀγάλματος ἐν Σάμῳ μὲν ὑπὸ τοῦ Τηλεκλέους ἱστορεῖται τὸ ἥμισυ δημιουργηθῆναι, κατὰ δὲ τὴν Ἔφεσον ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδώρου τὸ ἕτερον μέρος συντελεσθῆναι, συντεθέντα δὲ πρὸς ἄλληλα τὰ μέρη συμφωνεῖν οὕτως ὥστε δοκεῖν ὑφ' ἑνὸς τὸ πᾶν σῶμα κατεάσκευσθαι. Τοῦτο τὸ γένος τῆς ἐργασίας παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησι μηδαμῶς ἐπιτηδεύεσθαι*» κλ.

[Ι. Ν. Σβ.]

Β'.

ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ ΤΟΥ W. AMELUNG

Ὁ κ. Amelung δίδων μοι προθύμως καὶ εὐγενῶς ἐν τῇ μακρᾷ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πάσας τὰς πληροφορίας ἃς ἐζήτησα παρ' αὐτοῦ, εὐηρεστήθη νὰ προσθέσῃ καί τινας ἀντιρρήσεις κατὰ τῆς ἐμῆς ἑρμηνείας, γνωστῆς αὐτῷ ἐκ μόνων τῶν συντόμων ἐν τῇ *Ἑστίᾳ* καὶ *Tribuna* δημοσιογραφικῶν περιλήψεων. Αἱ ἀντιρρήσεις δ' αὗται εἶναι σπουδαῖαι καὶ ἄξιαι προσοχῆς, ὡς δεικνύουσαι τί δύναται ν' ἀντιτάξῃ δόκιμος ἀρχαιολόγος κατὰ τῆς ἑρμηνείας ἡμῶν. Δημοσιεύων αὐτὰς ἐνταῦθα, τῇ ἀδείᾳ τοῦ κ. Amelung, ἐνόμισ' ἀναγκαῖον νὰ προσθέσω καὶ τὰς ἐμὰς ἐπ' αὐτῶν ἀντιπαρατηρήσεις, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι αἱ ἀντιρρήσεις αὗται δὲν θίγουσιν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὸ ὀρθὸν τῆς ἑρμηνείας ἡμῶν, ἀλλ' ὅλως τοὐναντίον συντελοῦσι διὰ τοῦ ματαίου τῆς βασάνου πρὸς ἐπιβεβαίωσιν αὐτῆς.

Ι. ΟΙ ΠΕΡΙ ΤΕΙΡΕΣΙΟΥ ΚΑΙ ΜΑΝΤΟΥΣ ΣΤΙΧΟΙ ΤΩΝ ΦΟΙΝΙΣΣΩΝ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ

Ὁ κ. Amelung μὴ ἀποδεχόμενος ὅτι οἱ στίχοι τοῦ Εὐριπίδου, ἐφ' ὧν ἐστηρίξαμεν τὴν ἑρμηνείαν ἡμῶν ἠδύναντο νὰ ἐμπνεύσωσι καλλιτέχνην πρὸς ποίησιν μνημειώδους συμπλέγματος, γράφει μοι τὰ ἑξῆς. «Ἡ ἐν ταῖς *Φοινίσσαις* σκηνὴ οὐδεμίαν ἔχει σπουδαιότητα ἐν τῷ βίῳ τοῦ Τειρεσίου καὶ τῆς Μαντοῦς. Ὁ Εὐριπίδης ἐνύφανε τὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας ἀναφορὰν χάριν μόνον τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ. Ἀγαλματοποιός τις οὐδέποτε ἠδύνατο ἐκ τῆς παρέργου ταύτης μνείας νὰ λάβῃ τὸ θέμα πρὸς ποίησιν μνημειώδους συμπλέγματος, ὅπερ δὲν πρέπει τις νὰ συγχέῃ πρὸς εἰκονογραφίαν βιβλίου.»[1]

Νομίζω ὅμως ὅτι ὁ ταῦτα κατηγορηματικῶς γράφων σοφὸς συνάδελφος δὲν ηὐκαίρησε νὰ μελετήσῃ πρότερον ἐπισταμένως τὰ περὶ Τειρεσίου καὶ Μαντοῦς παραδοθέντα ἡμῖν, διότι ἐξ αὐτῶν ἐξάγεται ἀσφαλῶς, φρονῶ, *τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς συμπέρασμα.*

Ἀληθῶς οὐχὶ ὁ ἀγαλματοποιός, ἀλλ' αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἐν Θήβαις ἱεροῦ τῆς λατρείας τοῦ Τειρεσίου ἦσαν αἱ τὸ θέμα τοῦ λατρευτικοῦ συμπλέγματος μόναι ἁρμόδιαι καὶ δικαιούμεναι νὰ ὁρίσωσι τῷ καλλιτέχνῃ. Αὗται δὲ παραγγέλλουσαι περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. τὸ νέον τοῦτο λατρευτικὸν σύμπλεγμα, βεβαίως θ' ἀπέβλεψαν εἰς

[1] Die Scene in den Phoenissen spielt im Leben des Teiresias und der Manto nicht die geringste bedeutsame Rolle. Euripides hat den Hinweis auf Athen nur seines Publicums halber eingeflochten. Ein Bildhauer konnte aus dieser flüchtigen Anspielung niemals den Gegenstand zu einer monumentalen Gruppe entnehmen, die man nicht mit einer Buch-Illustration verwechseln darf.

θέμα εἰκονίζον τὴν περίπτωσιν ἐκείνην τοῦ βίου τοῦ Τειρεσίου, τὴν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην φανεροῦσαν καὶ διαφημίζουσαν — παρὰ τοῖς λαοῖς καὶ πόλεσιν ἐκείναις, ὧν τὴν πελατείαν ἐπεζήτει τὸ ἱερὸν—τὴν μεγάλην αὐτοῦ ὡς ἀψευδοῦς μάντεως εὐεργετικὴν καὶ σωτήριον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Τοιαύτη τις ὅμως εἶναι, εἴπερ τις καὶ ἄλλη, ἀκριβῶς ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου ἐν ταῖς «Φοινίσσαις» ἀναφερομένη περίπτωσις, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς δειχθήσεται.

Ἡ Ὀδύσσεια τοῦ Ὁμήρου ἀναφέρει ἤδη τὴν ψυχὴν τοῦ ἐν Ἅδῃ χρησμοδοτοῦντος καὶ ὡς γνώρισμα τὸ χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντος

Θηβαίου Τειρεσίαο,
μάντηος ἀλαοῦ, τοῦ τε φρένες ἔμπεδοί εἰσιν·
τῷ καὶ τεθνηῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια,
οἴῳ πεπνῦσθαι (κ 492-495).

Πρὸς τὴν σκιὰν δὲ τοῦ νεκροῦ τούτου πέμπει ἡ Κίρκη εἰς Ἅδην τὸν Ὀδυσσέα *χρησόμενον μαντήϊα, «ὁδὸν καὶ μέτρα κελεύθου νόστον τε»*. Ἀλλ' ἡ πλαστικῶς ἀσύλληπτος σχεδὸν εἰκὼν αὕτη τῆς ἐν Ἅδου χρησμοδοτούσης παρὰ τοῖς νεκροῖς ψυχῆς τοῦ Τειρεσίου[1] ἐλάχιστα ἢ οὐδόλως ἠδύνατο νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν κύριον σκοπὸν τῶν ἱερέων τῆς ἐν Θήβαις λατρείας τοῦ Τειρεσίου, δηλαδὴ τὴν προσέλκυσιν πελατῶν, διότι οὐδεὶς ὁ ἀνάγκην ἔχων νὰ κατέλθῃ, ὡς ὁ Ὀδυσσεύς, εἰς Ἅδου, ἵνα μάθῃ τὸν τρόπον αἰσίας εἰς τὴν πατρίδα ἐπανόδου.

Μετὰ δὲ τὸν Ὅμηρον ὁ Ἡσίοδος γνωρίζει κυρίως τὸν Τειρεσίαν ὡς τὸν ἐν τῇ νεανικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ ἐκ τυχαίου θαύματος δὶς τὸ γένος ἐπὶ ἔτη ἀλλάξαντα καὶ τούτου ἕνεκα κρίναντα τὴν περίφημον περὶ σαρκικῆς ἡδονῆς ἔριδα τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, ὃν ἡ μὲν Ἥρα ὀργισθεῖσα ἐτύφλωσεν, ὁ δὲ Ζεὺς ἐλεήσας κατέστησε μακρόβιον καὶ μάντιν, δι' ἃ δωρήματα ὅμως ἐθεώρει ἑαυτὸν δυστυχῆ ὁ Τειρεσίας, εὐχόμενος νὰ ἐτύγχανε μᾶλλον τοῦ κοινοῦ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων βίου (Μελαμποδείας ἀποσπάσμ. 161-162, ἔκδ. A. Rzach). Βεβαίως δὲ οὔτε τὸ μακρόβιον αὐτοῦ, οὔτε ἡ πλειστάκις διακωμῳδηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παράδοσις περὶ τοῦ διγενοῦς τοῦ Τειρεσίου καὶ περὶ τῆς διαιτησίας αὐτοῦ περὶ σαρκικῆς ἡδονῆς ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἱερέων πρὸς διαφήμισιν τοῦ ἐν Θήβαις μαντείου αὐτῶν.

Ἡ δρᾶσις τοῦ Τειρεσίου ὡς θείου, ἀψευδοῦς, κυρίως δὲ ὡς εὐεργετικοῦ τῶν ἀνθρώπων μάντεως, ἥτις μόνη ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τοὺς διαφημιστικοὺς σκοποὺς τῶν κερδαλεοφρόνων ἱερέων αὐτοῦ, πρώτας καὶ κυρίας πηγὰς ἔχει ἐν τοῖς παλαιοῖς ποιήμασι τοῦ ἐπικοῦ θηβαϊκοῦ κύκλου *Οἰδιποδείᾳ*, *Θηβαΐδι* καὶ *Ἐπιγόνοις*, ὧν ἐν τοῖς μύθοις σπουδαιότατον ἔχει μέρος ὁ καθ' ὅλας τὰς γενεάς, εἰς ἃς ἀναφέρονται τὰ ποιήματα ταῦτα, ζήσας Θηβαῖος Τειρεσίας. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἐν αὐτοῖς «ἄρχονται λαμβάνοντα μέγα κῦρος ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς παραστάσεσι τὰ

[1] Ἰδε. Σβορώνου Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον σελ. 65 εἰκ. 54.

τῶν μαντείων ὡς καὶ αἱ διδασκαλίαι τῶν ἱερέων».[1] Καὶ ναὶ μὲν ἀπωλέσθησαν τὰ ποιήματα ταῦτα, πλὴν ἐλαχίστων λειψάνων μνημονευόντων καὶ τὸν Τειρεσίαν μετὰ τῆς θυγατρὸς Μαντοῦς, ἔχομεν ὅμως ἀρκετὰ τῶν δραμάτων τῶν ἐξ αὐτῶν ἀντλησάντων μεγάλων τῆς ἀρχαιότητος τραγικῶν, τῶν ἐκμεταλλευθέντων, ὡς καὶ οἱ καλλιτέχναι, τὰ ἐπικὰ ταῦτα ποιήματα τοῦ θηβαϊκοῦ κύκλου, ἕνεκα τοῦ πλουσίου τῆς ὕλης αὐτῶν, πολὺ μᾶλλον ἢ τὴν Ἰλιάδα αὐτὴν καὶ Ὀδύσσειαν.[2] Ἐκ τῶν πηγῶν λοιπὸν τούτων μανθάνομεν τήν τε ἀπαράμιλλον τοῦ Τειρεσίου ἀξίαν καὶ φήμην ὡς θείου καὶ εὐεργετικοῦ μάντεως καὶ τὰς περιστάσεις ἐκείνας, ἐν αἷς κυρίως ἔδρασε σωτηρίως ὑπὲρ πόλεων καὶ ἀνθρώπων. Εἶναι δὲ αὗται αἱ ἑξῆς τρεῖς:

Πρῶτον ἐν τῇ *Οἰδιποδείᾳ* (ἴδε Σοφοκλέους Οἰδίποδα Τύραννον καὶ Ἀντιγόνην), ἐν ᾗ παρίσταται ὡς ὁ *προστάτης καὶ μόνος σωτὴρ* τῆς πατρίδος, *δι' ὀρθῆς ταῖς μαντείαις αὐτοῦ ναυκληρῶν τὴν πόλιν*,[3] ἣν καὶ πράγματι πολλάκις σῴζει ἀποκαλύπτων τὰ αἴτια τῆς τότε δυστυχίας αὐτῆς καὶ συμβουλεύων τὰ δέοντα γενέσθαι πρὸς σωτηρίαν.

Δεύτερον ἐν τῇ *Θηβαΐδι* (ἴδε Αἰσχύλου Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας καὶ Εὐριπ. Φοινίσσας), ἐν ᾗ οὐ μόνον σῴζει τὴν τὰ ἔσχατ' ἀπειλουμένην πατρίδα, ἀλλὰ καὶ δίδει αὐτῇ τὴν νίκην διὰ τῆς ὑποδείξεως ὅτι πρὸς τοῦτο ἔδει νὰ προσενέγκῃ ἑαυτὸν σφάγιον ὑπὲρ αὐτῆς ὁ νεαρὸς υἱὸς τοῦ Κρέοντος Μενοικεύς.

Τέλος τρίτον ἐν τοῖς *Ἐπιγόνοις*, ὅτε καὶ πάλιν σῴζει τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, προμαντεύσας αὐτοῖς ὅτι ἔδει νὰ ἐγκαταλίπωσι λάθρα τὴν ἀφεύκτως κυριευθησομένην πόλιν αὐτῶν.

Ὅτι δ' αἱ περιστάσεις αὗται δὲν εἶναι ἐφευρήματα τῶν Ἀθηναίων τραγικῶν, ἀλλ' οἱ ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ θηβαϊκοῦ κύκλου πανάρχαιοι ἱεροὶ μῦθοι, διδάσκουσιν αἱ ἐκτὸς τῶν τραγικῶν τούτων μυθολογικαὶ πηγαὶ ἡμῶν, αἱ εἰς τὴν δευτέραν καὶ τρίτην περίστασιν ἀναφερόμεναι.[4]

Ἡ δευτέρα μάλιστα περίστασις, ἡ καὶ κυρίως διαφέρουσα ἡμᾶς, διὰ τῆς ἐν αὐτῇ ἀναμίξεως τῆς συμβουλῇ τοῦ Τειρεσίου ἀνθρωποθυσίας ἤτοι τῆς σφαγῆς τοῦ νεαροῦ Μενοικέως, σαφῶς ἐνδείκνυται ὡς παμπάλαιος μῦθος σχέσιν ἔχων λατρευτικὴν πρὸς τὸν ἀρχικὸν χαρακτῆρα τοῦ Τειρεσίου ὡς προφήτου τῆς ἀνθρωποθυσίας ἀπαιτούσης λατρείας τοῦ Λυκαίου Διὸς τῆς Ἀρκαδίας.

Ὅπως δ' ὁ Εὐριπίδης δὲν εἶναι ὁ πλάσας τὸν μῦθον τοῦτον, οὕτως ἀδύνατον εἶναι ὁ αὐτὸς νὰ ἐφεῦρε καὶ προσέθηκε χάριν τῶν Ἀθηναίων τὴν λεπτομέρειαν περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπονομῆς στεφάνου μετὰ τὴν σωτήριον ὑπὲρ αὐτῶν ἐπέμβασιν ἐν τῷ πολέμῳ τῶν Εὐμολπιδῶν. Εἶναι πλάνη συνήθης παρὰ τοῖς νεωτέροις σοφοῖς τὸ ἀποδίδειν τοιαύτας ἐφευρέσεις τοῖς Ἀθηναίοις τραγικοῖς παν-

---

[1] W. Christ, Ἱστορία τῆς Ἑλλην. λογοτεχνίας Τόμ. Α' σελ. 155 (μετάφρ. Α. Κώνστα, ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ).

[2] Christ, ἔ. ἀ.

[3] Σοφοκλέους Ἀντιγόνη στ. 994.

[4] Epicorum Graecorum fragm. (ἔκδοσ. Kinkel) I p. 14, 4 (Ἐπίγονοι).— Ἀπολλοδ. III, 6, 7. 7,8.— Διοδ. IV, 66.—Παυσαν. IX, 33, 1.—Hygin. fab. 68.

ταχοῦ ἔνθα αἱ πενιχραὶ ἡμῶν πηγαὶ δὲν μαρτυροῦσι ῥητῶς τὸ ἐναντίον, διότι βαθυτέρα μελέτη τῶν πραγμάτων δεικνύει, κατὰ κανόνα, ὅτι προκειμένου περὶ ἱερῶν λόγων καὶ μύθων δὲν ἐτόλμων οὗτοι νὰ πλάττωσι τοιούτους, ἀλλ' ἠκολούθουν παλαιὰς παραδόσεις ἢ ἱεροὺς λόγους ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ ἀρχῶν πλασθέντας καὶ διαδοθέντας. Παράδειγμα ἔστωσαν τὰ περὶ τοῦ τάφου τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ, ἅτινα ἐθεωροῦντο πλάσμα τῆς φαντασίας τοῦ Σοφοκλέους πρὸς λάμπρυνσιν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ δήμου, ἃ ὅμως ἡ λεπτομερὴς μελέτη ἔδειξεν ὡς ἤδη αἰῶνας πρὸ αὐτοῦ ἐπισήμως παραδεδομένα, τοῦ Κολωνοῦ ὄντος κέντρου τῆς θρησκευτικῆς ἐπιμιξίας τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων ἀπὸ παλαιτάτων χρόνων.[1]

Ἀνασκοποῦντες λοιπὸν τὰς τρεῖς ταύτας περιφήμους περιστάσεις τοῦ βίου τοῦ Τειρεσίου ὡς μάντεως ἀγαθοῦ, θείου καὶ ἀψευδοῦς, εὑρίσκομεν ὅτι ἐνδοξοτάτη καὶ αἰσιωτάτη πασῶν εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἐκ τῶν *Φοινισσῶν* λεπτομερῶς ἡμῖν γνωστὴ δευτέρα περίστασις, διότι κατ' αὐτὴν ὁ Τειρεσίας οὐ μόνον σῴζει τὴν πατρίδα καὶ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τρίτῃ, ἀλλὰ καὶ δίδει αὐτοῖς νίκην ἐνδοξοτάτην, ἐν ᾧ μίαν ἡμέραν πρότερον ἔπραξε τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς γείτονας Ἀθηναίους, ἐπιφανεὶς αὐτοῖς ὡς ἄλλος *θεὸς σωτήρ*.[2]

Εὐλόγως ἄρα τὴν δευτέραν ταύτην περίστασιν πρὸ πάσης ἄλλης προετίμησαν οἱ ἱερεῖς νὰ θέσωσιν ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ καλλιτέχνου ὡς θέμα τοῦ λατρευτικοῦ συμπλέγματος, διαρκῶς οὕτως ἀνακαλοῦντος τοῖς προσερχομένοις ἐγχωρίοις καὶ ξένοις τὴν θείαν καὶ σωτήριον ὑπὲρ πόλεων καὶ ἀνθρώπων δύναμιν τοῦ εὐεργετικωτάτου μάντεως.

Ἀλλὰ καὶ πάντα τἀνωτέρω ἂν δὲν ἦσαν παραδεδομένα ἡμῖν, δίκαιον δ' εἶχεν ὁ Amelung θεωρήσας αὐτὰ πλάσμα τῆς φαντασίας τοῦ Εὐριπίδου, μήπως ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Εὐριπίδου μέχρι τῆς περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ΄ αἰῶνος παραγγελίας τοῦ συμπλέγματος ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐν Θήβαις ἱεροῦ δὲν παρῆλθε πλέον ἢ ἀρκετὸς χρόνος—ἥμισυς καὶ πλέον αἰὼν—καθ' ὃν οἱ παγκοσμίως γνωστοὶ γενόμενοι στίχοι οὗτοι τοῦ Εὐριπίδου ἐχρησίμευσαν ὡς ἡ ἀρίστη τῶν διαφημίσεων τῆς δυνάμεως τοῦ Τειρεσίου ὡς ἀψευδοῦς μάντεως καὶ σωτῆρος τῶν ἐνδόξων πόλεων Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν; Μήτοι πᾶς κλυδωνιζόμενος ἰδιώτης, μάλιστα δ' οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν κυρίως ὡς γειτόνων καὶ πλουσίων ἐπεζήτει τὴν πελατείαν τὸ θηβαϊκὸν τοῦτο μαντεῖον, προσερχόμενοι εἰς τὸ ἐν Θήβαις οἰωνοσκοπεῖον, δὲν εἶχον ἐν νῷ, πρὶν ἀκόμη εἰσέλθωσιν εἰς αὐτό, τὴν παγκοσμίως περίφημον ταύτην Εὐριπίδειον εἰκόνα τοῦ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Μαντοῦς ἐμφανιζομένου ὡς σωτῆρος τῆς κλυδωνιζομένης πόλεως καὶ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ Τειρεσίου ;

---

[1] Ἴδε Σβορώνου Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Ἀρχαιολ. Μουσεῖον σελ. 386 κέξ.— Διεθνὴς Ἐφ. Νομισμ. Ἀρχαιολ. Τόμ. XII 141, 145.

[2] Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς πράττει καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς διὰ τοὺς ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων ἀπειλουμένους τὰ ἔσχατα Λακεδαιμονίους· σπεύδει ἔνοπλος ἐξ Ἐπιδαύρου εἰς Σπάρτην καὶ «*χαλεπὰς ἀπὸ κῆρας ἐρύξας*» λαμβάνει «*ξένια*» καὶ ἀνακηρύσσεται «*σωτὴρ εὐρυχόρου Λακεδαίμονος*»: Ἰσύλλου Παιὰν στίχ. 57 κέξ.— Σβορώνου Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον σελ. 368 κέξ.

Δὲν πρόκειται ἄρα περὶ Buch-Illustration τινός, ὡς ἐνόμισεν ὁ κ. Amelung, ἀλλά, φρονῶ, περὶ ἐπιβαλλομένης καὶ ἀρίστης ἐκλογῆς παραστάσεως ὑπὸ τῶν κάλλιον ἡμῶν γνωριζόντων τὰς περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Τειρεσίου ἱερὰς παραδόσεις ἱερέων αὐτοῦ τῶν κηδομένων τῶν πεζῶν συμφερόντων τοῦ μαντείου αὐτῶν.

Ἄλλως δὲ γνωρίζομεν νῦν καλῶς τὴν φύσιν τῶν μέχρι τοῦ Δ΄ αἰῶνος ἀνερχομένων εἰκονογραφιῶν ἀρχαίων κειμένων (Buch- ἢ Textillustrationen)[1]. Ἔχομεν μάλιστα ἐπὶ τριῶν Βοιωτικῶν σκύφων τοιαύτας εἰκονογραφίας αὐτῶν τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδου, ἐν αἷς καὶ τὸν Τειρεσίαν μετὰ τῆς Μαντοῦς,[2] δεικνυούσας ἡμῖν σαφῶς οἷα κολοσσιαία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τοιαύτης τινὸς εἰκονογραφίας κειμένου ἀρχαίου δράματος καὶ τοῦ λατρευτικοῦ ἡμῶν συμπλέγματος. Ἀληθῶς αἱ εἰκονογραφίαι αὗται εἰκονίζουσι πάντοτε τὰς τραγικωτέρας καὶ παθητικωτέρας στιγμὰς τῶν σκηνῶν τῶν δραμάτων καὶ μύθων, οὐχὶ δὲ εἰκόνας ἠρέμου καλλιτεχνικῆς μόνον ἐμφανίσεως καὶ θρησκευτικῆς ἐπιβολῆς, οἷα ἡ ὑπὸ τῶν ἀγαλματοποιῶν τοῦ συμπλέγματος ἡμῶν ἐκλεγεῖσα ἀληθῶς πάγκαλος, ἤρεμος, μεγαλοπρεπὴς καὶ θρησκευτικῆς ἐπιβολῆς εἰκὼν τοῦ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς τρυφερᾶς αὐτοῦ κόρης καὶ διακόνου ἐπιφαινομένου αἴφνης θείου τυφλοῦ μάντεως, ἡ οὐδὲν τὸ τραγικὸν ἢ ἐμπαθὲς ἔχουσα, ἀλλὰ μόνον τὸν θρησκευτικὸν σεβασμὸν τῶν ἀρχαίων προκαλοῦσα. Εἰκὼν τοιαύτης θείας ἐμφανίσεως θέσιν ἔχει μόνον ἐν ἑλληνικαῖς ἀγγειογραφίαις, οἷα ἡ ἀνωτέρω ἐν σελ. 258 ὑπ' ἀρ. 34 ἐν ἠρέμῳ συμβουλίῳ μαντικῶν θεῶν ἐμφάνισις τοῦ Τειρεσίου μετὰ τῆς Μαντοῦς, οὐχὶ δ' ἐν τῇ σειρᾷ τῶν συνοπτικῶν εἰκονογραφιῶν τῶν τραγικωτέρων στιγμῶν τῶν σκηνῶν τῶν ἀρχαίων τραγῳδιῶν.

Οὕτως ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι τρισὶ Βοιωτικοῖς σκύφοις βλέπομεν, ὅσον ἔνεστι συνοπτικῶς διὰ τῶν κυριωτέρων προσώπων καὶ ἐν ταῖς κυριωτέραις στιγμαῖς ἀποδιδομένας, τὰς ἐκ τοῦ κειμένου τῶν «Φοινισσῶν» παραληφθείσας ἑξῆς εἰκονογραφίας:[3]

1ον Τὴν μεταξὺ Τειρεσίου, Μαντοῦς καὶ Κρέοντος παθητικωτάτην σκηνὴν τῶν στίχων 911-952, περὶ ἧς κατωτέρω.

2ον Τὴν φοβερὰν καὶ τραγικωτάτην μονομαχίαν τῶν δύο ἀδελφῶν Ἐτεοκλέους καὶ Πολυνείκους (στίχ. 1219-1255 καὶ 1359-1424) ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Θηβαίων καὶ Ἀργείων, οὓς ὁ εἰκονογράφος παρέστησε συνοπτικῶς διὰ τῶν εἰκόνων τῶν παρισταμένων καὶ πρὸς τοὺς μονομαχοῦντας ἀποβλεπουσῶν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν λόφων αὐτῶν πόλεων Ἄργους (ΑΡΓΟΣ) καὶ Θηβῶν (ΘΗΒΗ), πρὸς ἃς ἀρχομένης τῆς μονομαχίας ηὐχήθησαν ἀποβλέψαντες οἱ ἀντίπαλοι ἀδελφοὶ (ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ καὶ ΕΤΕΟΚΛΗΣ) στίχ. 1364: *βλέψας δ' ἐς Ἄργος ἧκε Πολυνείκης ἀράς*. Στίχ. 1372: *Ἐτεοκλέης δὲ Παλλάδος χρυσάσπιδος βλέψας πρὸς οἶκον ηὔξατο.*

3ον Τὴν πρὸ τῆς θύρας τοῦ ἐν Θήβαις ἀνακτόρου παθητικὴν σκηνὴν μεταξὺ

---

[1] Wilamowitz: Arch. Anzeiger 1898 σελ. 227 κέξ.

[2] C. Robert, Homerische Becher mit Illustrationen zu Euripides Phoenissen: Jahrb. des deutsch. Arch. Inst. 1908 σελ. 184 κέξ. Πίν. 5 καὶ 6.

[3] Παράβαλε τὴν ἐν ταῖς λεπτομερείαις διαφέρουσαν ἑρμηνείαν τῶν σκηνῶν τούτων ὑπὸ C. Robert ἔ. ἐ.

τοῦ ἀγγέλου (ΑΓΓΕΛΟΣ) τοῦ ἐπικειμένης τῆς μονομαχίας τῶν ἀδελφῶν σπεύσαντος εἰς Θήβας ἐπὶ σκοπῷ παρακωλύσεως αὐτῆς καὶ τῆς δυστυχοῦς μητρὸς (ΙΟΚΑΣΤΗ), ἥτις μαθοῦσα τὴν ἐπικειμένην συμφορὰν καλεῖ ἔξω τῶν ἀνακτόρων τὴν θυγατέρα (ΑΝΤΙΓΟΝΗ) μεθ' ἧς σπεύδει ὁλοφυρομένη ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἀγγέλου ἵνα κωλύσῃ τὴν ὁλεθρίαν μονομαχίαν, σκοπὸν ἤδη ἔχουσα ν' αὐτοκτονήσῃ ἂν μὴ προφθάσῃ τοῦτο (στ. 1066-1282).

4ον Τὴν τραγικωτάτην σκηνήν, καθ' ἣν ἡ μήτηρ (ΙΟΚΑΣΤΗ) καὶ ἀδελφὴ (ΑΝΤΙΓΟΝΗ) τῶν μονομάχων ἐμπεσοῦσαι εἰς τὸ πεδίον τῆς μονομαχίας μόλις μετὰ τὴν φοβερὰν ἀλληλοκτονίαν τῶν ἀδελφῶν εὑρίσκουσιν αὐτοὺς ἐξηπλωμένους ἤδη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκπνέοντας (ΕΤΕΟΚΛΗΣ, ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ). Λυσίκομοι, θρηνοῦσαι καὶ οἰμώζουσαι οἰκτρῶς, προσπίπτουσιν ἀμφότεραι πρὸ τῶν ἐκπνεόντων. Βλέπουσι τὸν μὲν Ἐτεοκλέα δακρύοντα καὶ μετὰ ῥόγχου ἐκπνέοντα, τὸν δὲ Πολυνείκη ἀποτείνοντα αὐταῖς χειρὶ καὶ φωνῇ τὴν ὑστάτην παράκλησιν ἵνα θάψωσιν αὐτὸν *ἐν γῇ πατρῴᾳ* καὶ ἐκπνέοντα. Ἡ Ἀντιγόνη ἄπελπις καὶ οἰμώζουσα αἴρει πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας, ἐνῷ ἡ Ἰοκάστη ὑπερπαθήσασα ἁρπάζει τὸ ξίφος τοῦ ἑτέρου τῶν νεκρῶν υἱῶν αὐτῆς καὶ ὠθεῖ αὐτὸ διὰ μέσου τοῦ αὐχένος (στίχ. 1430-1459).

Πλὴν τῶν τεσσάρων τούτων κυρίων προσώπων τῆς φοβερᾶς σκηνῆς τοῦ δράματος τῶν «Φοινισσῶν» ὁ εἰκονογράφος προσέθηκε τέσσαρας ἄλλας μορφάς, δύο ἑκατέρωθεν, μὴ δρώντων μὲν ἐν τῷ Εὐριπιδείῳ δράματι, παρόντων ὅμως ὡς κωφῶν προσώπων τοῦ μύθου. Οἱ ἐξ ἑνὸς πρὸς τὴν Ἰοκάστην ἐκ τοῦ μέρους τῶν Θηβῶν (ΘΗΒΑΙΑ) σπεύδοντες ἵνα κωλύσωσιν αὐτὴν τῆς αὐτοκτονίας δύο ἀνώνυμοι ὁπλῖται εἶναι πάντως δύο τῶν «*σπαρτῶν ἀριστέων*» Θηβαίων ἐκείνων τῶν ἀνωνύμως ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου ὡς παρόντων κατὰ τὴν μονομαχίαν (στίχ. 1245). Αἱ δὲ ὡς πάρισοι τῶν δύο τούτων ὁπλιτῶν τεθεῖσαι εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς σκηνῆς δύο μορφαὶ γυναικῶν — ὧν ἡ μὲν ἐσώθη πλήρης, ἐνῷ τῆς ἑτέρας ὑπελείφθη μικρὸν μόνον λείψανον—αἱ φέρουσαι τὸ ὄνομα [...] ΠΑΤΡΩΙΑΙ καὶ ἐπιβλέπουσαι ὡς ἐπιχαίρουσαι τὴν φρικαλέαν ταύτην σκηνὴν τῆς συντελεσθείσης ἤδη ἀλληλοκτονίας τῶν ἀδελφῶν, εἶναι πάντως, νομίζω, οὐχὶ ὡς θέλει ὁ σοφός μου διδάσκαλος C. Robert, αἱ πρὸς ἃς οὐδεμίαν παρουσιάζουσιν ὁμοιότητα φρικαλέαι τὴν ὄψιν *Ἐρινύες*, αἱ *ὠθήσασαι* τοὺς ἀδελφοὺς πρὸς τὴν ἀλληλοκτονίαν, ἀλλ' αἱ ἐνίοτε διακρινόμεναι τῶν Ἐρινύων ΑΡΑΙ ΠΑΤΡΩΙΑΙ τοῦ Οἰδίποδος, αἱ διὰ τῆς ἀλληλοκτονίας τῶν ἀδελφῶν *συντελεσθεῖσαι ἤδη*, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπιχαίρουσαι καὶ ***ἐπαλαλάζουσαι,*** ὡς ἐκφράζει τοῦτο σαφέστατα ἡ πρὸς τὰ ὄπισθεν σφοδρὰ διάτασις ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Ὁ εἰκονογράφος δηλαδὴ συμπληρῶν τὸν χῶρον τῆς σκηνῆς ταύτης τοῦ ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χάλλης βοιωτικοῦ σκύφου, ἐνεθυμήθη τοὺς ἐν τῇ εἰς τὸ αὐτὸ θέμα ἀναφερομένῃ τραγῳδίᾳ τοῦ Αἰσχύλου *Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας* πλαστικωτάτους ἐπὶ τῇ συντελεσθείσῃ ἀλληλοκτονίᾳ τῶν ἀδελφῶν στίχους (953-955):

τελευταῖαι δ' ἐπηλάλαξαν
Ἀραὶ τὸν ὀξὺν νόμον,
τετραμμένου παντρόπῳ φυγᾷ γένους.

Τὴν ἀπὸ τῶν πολλάκις ταυτοσήμων[1] Ἐρινύων διάκρισιν τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν Ἀρῶν μαρτυροῦσι πλὴν ἄλλων[2] οἱ στίχοι τοῦ Σοφοκλέους (Ἠλέκτρ. 111 κἑξ.)

ὦ χθόνι' Ἑρμῆ καὶ πότνι' Ἀρὰ
σεμναί τε θεῶν παῖδες Ἐρινύες . . .
ἔλθετ', ἀρήξατε, τίσασθε πατρός,

πρὸς δὲ ἡ «*δεινόπους Ἀρὰ*» τοῦ πατρὸς Λαΐου ἡ πλήξασα τὸν Οἰδίποδα (Σοφ. Οἰδ. Τύρ. 418), ὡς καὶ ἡ θεὰ τοῦ ἐν λόγῳ σκύφου, ἡ οὐδεμίαν ὁμοιότητα παρουσιάζουσα πρὸς τὸν συνήθη τύπον τῶν Ἐρινύων.[3]

5ον Τὴν οἰκτρὰν φυγὴν τοῦ στρατοῦ τῶν κατὰ κράτος ἡττηθέντων καὶ πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς ἀπολεσάντων Ἀργείων (στίχ. 1460-1475), ἣν ὁ εἰκονογράφος δηλοῖ

---

[1] Αἰσχ. Εὐμ. 416/417 : *ἡμεῖς γὰρ (αἱ Ἐρινύες) ἐσμὲν Νυκτὸς αἰανῆς τέκνα, Ἀραὶ δ' ἐν οἴκοις γῆς ὑπαὶ κεκλήμεθα.* — Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας 70 : *Ἀρά τ' Ἐρινὺς πατρὸς ἡ μεγασθενής.*

[2] Ἡσύχιος ἐν λ. *Ἀρᾶς ἱερόν· ἱερὸν Ἀρᾶς Ἀθήνησιν. Ἀριστοφάνης Ὥραις.* — Gruppe, Griech. Mythol. 767[2] καὶ 1080[2].

[3] Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν ταῖς «Φοινίσσαις» τοῦ Εὐριπίδου αἱ Ἀραὶ πλειστάκις ἀναφέρονται ὡς αἱ κυρίως αὐτουργοὶ τῆς φρικαλέας ταύτης σκηνῆς τῆς ἀλληλοκτονίας τῶν ἀδελφῶν. Ἤδη ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος ἡ προλογίζουσα Ἰοκάστη ἀναφέρει ὅτι ὁ Οἰδίπους

Ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας,
θηκτῷ σιδήρῳ δῶμα διαλαχεῖν τόδε (στίχ. 67-68).

Ἡ αὐτὴ λέγει κατωτέρω τῷ ὑποσπόνδῳ ἐλθόντι εἰς Θήβας Πολυνείκει ὅτι ὁ τυφλὸς πατὴρ αὐτοῦ Οἰδίπους διατρίβει ἐν δόμοις «*στενάζων ἀρὰς τέκνοις*» (στίχ. 334). Ὁ Ἐτεοκλῆς φοβεῖται ὅτι ὁ πατὴρ αὐτὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν «*Ἀραῖσιν, ἣν τύχῃ, κατακτενεῖ*» (στίχ. 765). Ὁ Τειρεσίας ἀναφέρει τὰς δικαίας κατὰ τῶν υἱῶν ἀφορμὰς, ὧν ἕνεκεν ὁ ἐξαγριωθεὶς Οἰδίπους «*ἔπνευσ' αὐτοῖς ἀρὰς δεινὰς*» (στίχ. 876). Ὁ χορὸς οἰκτίρει τὸν Οἰδίποδα, ὅστις «*δι' αἱμάτων ἀμείβει μυσαρὸν εἰς ἀγῶνα καταβαλὼν ἀραῖσι τέκεα μέλεος*» (στίχ. 1051-1053). Ὁ Κρέων ἐρωτᾷ μετὰ τὴν συμφορὰν τῶν ἀδελφῶν

πῶς καὶ πέπρακται διπτύχων παίδων φόνος
Ἀρᾶς τ' ἀγώνισμ' Οἰδίπου ; (στίχ. 1345/5).

Περαιτέρω δ' ὁ χωρὸς ἐπιφωνεῖ (στίχ. 1425/6)

φεῦ φεῦ, κακῶν σῶν, Οἰδίπου, σ' ὅσων στένω·
τὰς σὰς δ' ἀρὰς ἔοικεν ἐκπλῆσαι θεός.

Τέλος δ' αὐτὸς ὁ Οἰδίπους οἰκτίρων ἑαυτόν, λέγει

παῖδάς τ' ἀδελφοὺς ἔτεκον, οὓς ἀπώλεσα,
ἀρὰς παραλαβὼν Λαΐου καὶ παισὶ δοὺς (στίχ. 1610-1611).

Ἰδοὺ αἱ ΑΡΑΙ ΠΑΤΡΩΙΑΙ τοῦ σκύφου ἡμῶν!

Τὰς πατρῴας κατὰ τῶν τέκνων ἀρὰς τοῦ Οἰδίποδος γνωρίζομεν ἤδη ἐκ τοῦ Αἰσχύλου Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας στίχ. 70 : *Ἀρά τ' Ἐρινὺς πατρὸς ἡ μεγασθενής*, 655 : *πατρὸς δὲ νῦν ἀραὶ τελεσφόροι*, 695 : *ἐχθρά μοι* ***πατρὸς*** *μέλαιν' **Ἀρὰ** ξηροῖς ἀκλαύτοις ὄμμασιν προσιζάνει, λέγουσα κέρδος πρότερον ὑστέρου μόρου*, 720 : *πεφρικα τὰν ὠλεσίοικον θεὸν Ἐρινύν . . . τελέσαι τὰς περιθύμους κατάρας Οἰδιπόδα βλαψίφρονος*, 765 : *τέλειαι γὰρ παλαιφάτων ἀρᾶν βαρεῖαι καταλλαγαί*, 785 : *τέκνοισιν δ' ἀρὰς ἐφῆκεν ἐπικότους τροφᾶς, αἰαῖ, πικρογλώσσους ἀράς, καί σφε σιδαρονόμῳ διὰ χερί ποτε λαχεῖν κτήματα*, 832 : *ὦ μέλαινα καὶ τελεία γένεος Οἰδίπου τ' Ἀρά*, 893 : *ἀντιφόνων ἐκ θανάτων ἀραί*, 898 : *ἀραίῳ τ' ἐκ πατρὸς διχόφρονι πότμῳ*, 946 : *Ἄρης* ***Ἀρὰν πατρῴαν*** *τεθεὶς ἀληθῆ.*

Ἐκπέμπει δ' ὡς γνωστὸν τὰς Ἀρὰς ταύτας κατὰ τῶν τέκνων ὁ πατὴρ Οἰδίπους διὰ μακρῶν

διὰ τῶν οἰκτρῶς ὑπὸ τὴν *Ἀσπίδα* τοῦ *Ἄργους* (ΑΡΓΟΣ) καταφευγόντων δύο Ἀργείων στρατιωτῶν, οὓς μόνους ἀφῆκεν ἀνωνύμους, ἵνα ἴσως οὕτω δηλώσῃ ὅτι πάντες οἱ γνωστοὶ ἀρχηγοὶ τῶν Ἀργείων ἐφονεύθησαν.

6ον Τὴν παθητικωτάτην σκηνὴν τῆς ἱκεσίας τῆς Ἀντιγόνης (ΑΝΤΙΓΟΝΗ) προσπιπτούσης εἰς τὰ γόνατα τοῦ Κρέοντος (ΚΡΕΩΝ), ἵνα μὴ ἀφήσῃ ἄταφον τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Πολυνείκη (στίχ. 1625-1682).

7ον Τὴν σπαρακτικὴν ἐκείνην σκηνήν, καθ' ἣν ὁ τυφλὸς γέρων Οἰδίπους, πρὶν ἀπέλθῃ ἐς ἀεὶ τῆς πατρίδος ἐξόριστος, ψαύει μετ' ἀγάπης οἰκτρῶς στενάζων τὰ πρόσωπα τῶν δύο νεκρῶν υἱῶν καὶ τῆς μητρὸς καὶ γυναικὸς αὐτοῦ (στίχ. 1693-1702).

Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν νῦν πλησιέστερον τὴν κυρίως διαφέρουσαν ἡμᾶς εἰκόνα τοῦ Τειρεσίου καὶ τῆς Μαντοῦς (Εἰκ. 47). Ἡ εἰκονογραφία αὕτη τοῦ κειμένου τῶν

Εἰκ. 47.

«Φοινισσῶν» δὲν παρέστησεν, ὡς τὸ πλαστικὸν σύμπλεγμα τοῦ Ξενοφῶντος καὶ Καλλιστονίκου, τὸν Τειρεσίαν καὶ τὴν Μαντὼ ἐν μεγαλοπρεπεῖ θείᾳ ἠρεμίᾳ ἐμφανιζομένους. Ὡς πᾶσαι αἱ λοιπαὶ μνημονευθεῖσαι εἰκονογραφίαι, ἀναπαριστᾷ τὴν ἀμέσως κατόπιν ἐπακολουθήσασαν φοβερὰν ἐκείνην σκηνήν, καθ' ἣν ὁ Τειρεσίας ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τοῦ Κρέοντος νὰ ἐξενέγκῃ τὰς μαντείας αὐτοῦ—ἃς ἐκόμισεν ἐν τῇ πυξίδι τῆς Μαντοῦς, ***καταθεσάσης πρὸ αὐτοῦ, ὡς ἤδη λειτουργοῦντος, τὴν πυξίδα ὑπὸ δένδρον*** δηλοῦν τὸν ὕπαιθρον χῶρον τῆς σκηνῆς, — ἀνακύπτει

παρὰ Σοφοκλέους Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 421 : *ἀλλ' οἱ θεοί σφιν μήτε τὴν πεπρωμένην ἔριν κατασβέσειαν* κλπ., κυρίως δ' ἐν στίχ. 1383 κέξ. ἔνθα λέγει πρὸς τὸν υἱὸν Πολυνείκη :

σὺ δ' ἔρρ' ἀπόπτυστός τε κἀπάτωρ ἐμοῦ,
κακῶν κάκιστε, τάσδε συλλαβὼν ἀράς,
ἃς σοι καλοῦμαι, μήτε γῆς ἐμφυλίου
δόρει κρατῆσαι μήτε νοστῆσαί ποτε
τὸ κοῖλον Ἄργος, ἀλλὰ συγγενεῖ χερὶ
θανεῖν, κτανεῖν θ' ὑφ' οὕπερ ἐξελήλασαι.
τοιαῦτ' ἀρῶμαι κλπ.

ἐκ τῆς πυξίδος κρατῶν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὰς ἃς ἐξ αὐτῆς ἐξήγαγε μαντικὰς δέλτους, ὧν ἀπαγγέλλει τῷ Κρέοντι τὰ φοβερὰ θέσφατα ὅτι:

σφάξαι Μενοικέα δεῖ σ' ὑπὲρ πάτρας
σὸν παῖδα! (στίχ. 911),

ἐνῷ ὁ δυστυχὴς Κρέων κατάπληκτος προσπίπτει εἰς τὰ γόνατα τοῦ Τειρεσίου ἱκετεύων πρὸς σωτηρίαν τοῦ τέκνου του:

ὦ πρός σε γονάτων καὶ γερασμίου τριχὸς
σίγα· πόλει δὲ τούσδε μὴ λέξῃς λόγους (στίχ. 923 κέξ.).

Ἡ θυγάτηρ καὶ διάκονος τοῦ Τειρεσίου Μαντώ, ἡ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀπαγγελίας τῶν μαντευμάτων φυσικώτατ' ἀποσυρθεῖσα ὄπισθεν τοῦ μὴ ἔχοντος πλέον ἀνάγκην τῆς ὁδηγίας αὐτῆς πατρός, ἀρκεῖται νῦν ὑποστηρίζουσα δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὸ σῶμα τοῦ ἀπὸ τῆς κληρωτρίδος μετὰ κόπου ἀνακύπτοντος γηραιοῦ πατρός.

Ὁ λεπτομερῶς σχολιάσας τὴν εἰκόνα ταύτην σοφὸς C. Robert διέκρινε μὲν τὰς ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Τειρεσίου δέλτους τῶν θεσφάτων, ἐπιλαθόμενος ὅμως ὅτι οἱ κλῆροι οὗτοι ἐφυλάσσοντο ἐν κληρωτρίδι, δὲν ἀνεγνώρισε ταύτην πρὸ τοῦ Τειρεσίου κειμένην, ἂν καὶ ὀρθῶς περιέγραψεν αὐτὴν ὡς «*τετράγωνόν τι ἀντικείμενον*» (ein annährend viereckiger Gegenstand σελ. 198), οὗ πλείστας μὲν προέτεινεν ἐξηγήσεις, ἃς ὅμως αὐτὸς οὗτος ἐχαρακτήρισε, δικαίως, ὡς εἰς ἄκρον ἀπιθάνους (äusserst unsichere).

Ὡς πρὸς δὲ τὸ ἐν μέσῳ τῆς σκηνῆς δένδρον φρονῶ ὅτι ἐτέθη οὐ μόνον πρὸς δήλωσιν τοῦ ὑπαίθρου χώρου, ἐν ᾧ συνήντησε τὸν Κρέοντα ὁ ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστρέφων Τειρεσίας, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πρὸς δήλωσιν ἑνὸς τῶν μαντικῶν ἐκείνων δένδρων, οἷα π.χ. ἡ φηγὸς τῆς Δωδώνης, ὑφ' ἃ ἐχρησμοδότουν συνήθως οἱ μάντεις. Οὕτως εἴδομεν ἤδη ἀνωτέρω αὐτὸν τὸν Τειρεσίαν ἐκφέροντα τὰς μαντείας αὐτοῦ ὑπὸ ὅμοιον δένδρον (σελ. 259 εἰκ. 35). Τὸ σχῆμα δὲ τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου τούτου δηλοῦσι τὰ ὑπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Τειρεσίου καρδιόσχημα μέρη τοῦ δένδρου καὶ οὐχὶ στέμματα κλήρων, ὡς ἐνόμισεν ὁ C. Robert. Ἴδε τὸν κορμὸν τοῦ δένδρου, ὑφ' ὃν κάθηται ἡ ἐνυπνιόμαντις τῆς Δήλου θεὰ Βριζὼ (Bull. de Corresp. Hellén. 1910 Πίν. VIII καὶ ἀνωτέρω ἐν σελ. 259 σημ.).

II. ΤΟ ΛΙΤΥΟΝ

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἐν σελ. 252 σημ. 2 μνημονευθεῖσαν ἀντίρρησιν τοῦ κ. Amelung, ὅτι «*εἶναι ἀδύνατον νὰ συμπληρωθῇ εἰς λίτυον*» τὸ μετὰ τῶν λοιπῶν λειψάνων τοῦ δίσκου ἀνακαλυφθὲν μικρὸν ἐπικαμπὲς τεμάχιον — ἐξ οὗ ἐγὼ συνεπέρανα εἰκαστικῶς τὴν ὕπαρξιν μαντικοῦ λιτύου ἐν τῷ δίσκῳ τῆς κόρης τοῦ Ἀντίου—ἐζήτησα, ἵν' ἀσφαλέστερον κρίνω, ἐκμαγεῖον τοῦ τεμαχίου τούτου παρὰ τοῦ κ. P. Paribeni διευθυντοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου τῆς Ῥώμης, συγχρόνως δ' ἐκμαγεῖα καὶ τοῦ ἑτέρου μικροῦ κυρτοῦ λειψάνου καὶ τοῦ μετὰ προσφύσεων δακτύλου τῆς ἀρι-

στερᾶς χειρός. Περὶ τοῦ τελευταίου ἐζήτησα καὶ τὴν γνώμην τοῦ κ. Paribeni ἂν τὰ προσφύματα δὲν εἶναι λείψανα τοῦ δίσκου μᾶλλον ἢ λείψανα τῶν φύλλων τοῦ στεφάνου. Πάντα ταῦτα προθύμως ἀποστέλλων μοι ὁ ῥηθεὶς σοφὸς ἔγραψέ μοι τῇ 29 Ἰουλίου τὰ ἑξῆς: Je vous envoie les moulages des deux fragments

Εἰκ. 48.

Εἰκ. 49.

indéterminés: Comparetti Bulletino d'Arte IV, 2 tav. III 2 et 3 [=Πίν. VII, ἀρ. 2-3 καὶ εἰκ. 30-31] et du doigt [Πίν. VII, ἀριθ. 5] dont le reste d'attache pourrait convenir à un fragment du disque et pas à une feuille. Dans les deux autres petits fragments quand même ils appartiennent à la statue, je ne saurais pas voir des fragments d'un lituus. Οὕτω καὶ ὁ κ. Paribeni συμμερίζεται πληρέστατα τὴν γνώμην τοῦ κ. Amelung. Καὶ ὅμως τὸ ἐκμαγεῖον, ὅπερ μοι ἔπεμψε τοῦ μόνου ὑπ' ἐμοῦ ὡς λειψάνου λιτύου νομισθέντος τεμαχίου, μετατρέπει ἐν ἐμοὶ τὴν ἁπλῆν εἰκασίαν εἰς πλήρη βεβαιότητα ὅτι πρόκειται περὶ λιτύου!

Ἀληθῶς τὸ ἐν λόγῳ τεμάχιον, ὅπερ εἰκονίζω ἐνταῦθα εἰς τὸ φυσικὸν αὐτοῦ μέγεθος (Εἰκ. 48), παρουσιάζει τὰ ἑξῆς τέσσαρα χαρακτηριστικά: α') σχῆμα ἐπικαμπές, β') σχῆμα πεπλατυσμένον, γ') αὐλάκωσιν ἐν τῷ μέσῳ καὶ δ') διαπλάτυνσιν κατὰ τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων. Τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα, τὰ πρὸς οὐδεμίαν τῶν μέχρι τοῦδε προταθεισῶν εἰκασιῶν συμφωνοῦντα, *εὑρίσκομεν πάντα ἐν τῷ ἀρχαίῳ λιτύῳ*! Τὸ ἐπικαμπὲς εἶναι, ὡς πασίγνωστον, τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ. Τὸ πεπλατυσμένον μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀναδημοσιευομένης εἰκόνος ἀρχαίου λιτύου (Εἰκ. 49),[1] ἥτις προσεπιμαρτυρεῖ καὶ τὴν αὐλάκωσιν. Τὴν αὐτὴν αὐλάκωσιν, συγχρόνως δὲ καὶ τὴν κατὰ τὸ ἐπικαμπὲς μέρος τοῦ λιτύου διαπλάτυνσιν πρὸς τὸ ἐπίκυρτον ἄκρον διακρίνω ἐν τῇ φωτογραφίᾳ B 512 Giraudon[2] τοῦ ἑτέρου τῶν ἐν τῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ τῶν Παρισίων ἀργυρῶν κανθάρων τοῦ θησαυροῦ Bernay, ἤτοι τοῦ μόνου γνωστοῦ μοι μετὰ παραστάσεων λιτύων μαντικῶν μνημείου ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς,

[1] Causeus de la Chausse, Rom. Museum Tom II, p. 3, Tab. II.

[2] Catalogue des photographies A. Giraudon, 9 Rue des Beaux-Arts, Paris 1902 p. 15, 512.

δηλαδὴ πλησιεστέρου χρονολογικῶς παντὸς ἄλλου πρὸς τὴν Κόρην τοῦ Ἀντίου Τὴν διαπλάτυνσιν ταύτην πρὸς τὰ ἐντὸς τοῦ ἐπικαμποῦς μέρους τοῦ λιτύου σαφῶς ἀπέδωκεν ἤδη τὸ ἐν Monuments inédits (Nouvelles Annales de l'Inst. Arch. 1836) pl. XVIII, 1 (=Εἰκ. 50, ἐν σμικρύνσει ὅμως) δημοσιευθὲν ὑπὸ R. Rochette ἰχνογράφημα τοῦ ἀγγείου, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν αὐλάκωσιν, τὴν σαφῶς ἐπὶ τῆς φωτογραφίας διακρινομένην.

Πρὸς τὴν γνώμην μου δ' ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἐν τῷ δίσκῳ τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου κειμένου λιτύου συμφωνεῖ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἐν λόγῳ τεμάχιον εἶναι ἀνεπεξέργαστον κατὰ τὴν ἑτέραν αὐτοῦ πλευράν, ἐξ οὗ σαφῶς δηλοῦται ἢ ὅτι ἔκειτό που ἐπ' αὐτῆς ταύτης τῆς ἀνεπεξεργάστου πλευρᾶς ὁρατὸν μόνον ἐκ τῆς ἑτέρας τῶν πλευρῶν, καθ' ἃ ἤδη ἀνεγνώρισε καὶ ὁ Altmann (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 252, 2), ἢ ὅτι ἐφέρετό ποτε οὕτως ἐν αὐτῇ τῇ χειρὶ τῆς Κόρης, ὥστε ἦν ὁρατὸν μόνον ἐκ τῆς μιᾶς αὐτοῦ πλευρᾶς (Πίν. XIII).

Τὸ λίτυον τοῦτο, ὅπερ, ὡς τὸ πᾶν νῦν δεικνύει, ἀντιγράφει λίτυον ἀρχικῶς κατεσκευασμένον ἐκ μετάλλου καὶ οὐχὶ ξύλου (Πβλ. τὸ *χρύσεον σκῆπτρον* τοῦ Ὁμηρικοῦ Τειρεσίου), κατασκευασθὲν ἐκ νέου ὁλόκληρον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀρίστου ξυλουργοῦ κ. Steingässer, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐκμαγείου τοῦ σωθέντος τεμαχίου καὶ τῆς φωτογραφίας Giraudon τοῦ κανθάρου Bernay, ἐθέσαμεν ἐν τῷ δίσκῳ τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου καὶ ἐκ τῆς τοποθετήσεως ταύτης ἐφάνη ὅτι πληροῖ τελείως τὸν μόνον ὑπολειπόμενον ἐν αὐτῷ κενὸν χῶρον (Εἰκ. 54). Ἐν τούτοις διὰ τῆς τοιαύτης τοποθετήσεως ἀσαφὲς ἀπομένει εἰσέτι τὸ κατὰ τίνα τρόπον τὸ λίτυον τοῦτο προσηρμόζετο εἰς τὸν δίσκον, καὶ διατί τὸ μόνον διασωθὲν τεμάχιον αὐτοῦ δὲν προσεφύετο εἰς τὸν δίσκον. Τὸ πᾶν ὅμως ἐξηγεῖται ἂν δεχθῶμεν αὐτὸ κατακείμενον πλαγίως ἐν τῷ δίσκῳ ἢ φερόμενον ἐν τῇ δεξιᾷ τῆς Κόρης (Πίν. XIII), καθ' ὃν τρόπον φέρει τὸ λίτυον ὁ ἐξ Ἀρκαδίας Ζεὺς (Εἰκ. 32-33), ὁ ἱερεὺς τοῦ Τειρεσίου (σελ. 254, 2) καὶ ὁ Τειρεσίας (;) τῆς πρώτης σκηνῆς τῶν ἐν Bernay ἀρχαίων ἀγγείων (Εἰκ. 50).

Τῶν πάνυ σπουδαίων διὰ τὸ θέμα ἡμῶν ἀγγείων τούτων ἑρμηνείαν ἴδε κατωτέρω ἐν παραρτήματι Δ'.

III. ΤΟ ΚΑΛΥΜΜΑ ΤΗΣ ΚΛΗΡΩΤΡΙΔΟΣ

Προκειμένου περὶ τοῦ ἱεροῦ καλύμματος τῆς κληρωτρίδος, ὁ κ. Amelung ἔγραψέ μοι τὰ ἑξῆς: «Ἡ ταινία ἔχει πλάτος 0,18. Τὸ πῶμα τῆς τετράποδος πυξίδος ὑμῶν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ περὶ τὰ 0,15 - 0,16 πλάτος καὶ 0,22-0,24 μῆκος. Οὕτως ἡ ταινία δὲν θὰ εἶχε τὸ ἀπαιτούμενον πλάτος, διότι οὐδόλως θὰ ἐκρέματο ἑκατέρωθεν. Οὐδὲ πρὸς κάλυψιν τοῦ μικροτέρου τρίποδος σκεύους ἔχει τὸ ἀπαιτούμενον μέγεθος. Πρὸς δὲ εἶναι, ὡς βλέπει τις κατὰ τὸ ἐξέχον τοῦ δίσκου ἄκρον αὐτῆς, ἐξ ἰσχυροῦ πιληματοειδοῦς ὑφάσματος, δηλαδὴ ἀκαταλλήλου πρὸς κάλυψιν σκεύους».[1]

[1] Die Binde hat eine Breite von 18 cm. Der Deckel Ihrer vierbeinigen Pyxis könnte etwa 15-16 cm. breit sein bei ca. 22-24 cm. Länge. Die Binde würde also nicht die nötige Breite haben, denn sie würde kaum überhängen. Selbst zur Verhüllung des kleineren dreibeinigen

Ἐν σχέσει πρὸς ταῦτα παρατηρῶ τὰ ἑξῆς: Τὰ πανάρχαια ἱερὰ καλύμματα τῶν ἱερῶν σκευῶν τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν λατρείας, ἅτινα ἠγνόει βεβαίως ὁ κ. Amelung, εἶναι συνήθως, ὡς εἴδομεν (Πίν. XI, 1-3), πεποιημένα ἀκριβῶς ἐκ τοιούτου παχυτάτου πηκτοῦ ἐρίου ὑφάσματος, πρὸς δὲ τὰ μικρὰ ἐξ αὐτῶν (Πίν. XI, 1-1[a]) χρησιμεύουσιν ὡς ἁπλᾶ ἐπιστόμια ἐπιστρώματα. Σκοποῦσι δηλαδὴ οὐχὶ τὴν ἐντελῆ κάλυψιν τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου, ἀλλὰ μόνον τοῦ στομίου αὐτοῦ, ὄντα *σκέπαι* τοῦ ἀνοίγματος αὐτῶν καὶ οὐχὶ *καλύμματα τοῦ ὅλου*. Πρὸς ἐντελῆ κάλυψιν αὐτῶν χρησιμεύει μόνον τὸ τρίτον κάλυμμα, ὁ *ἀὴρ* (Πίν. XI, 3). Καὶ ἐν τῷ *κλήδονι* δὲ τοῦ λαοῦ μας τὸ αὐτὸ συμβαίνει σχεδὸν πάντοτε, ἐφ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω. Καλύπτεται δηλαδὴ τὸ στόμιον μόνον, οὐχὶ δ' ὁλόκληρον τὸ ἀγγεῖον. Τὸ εἴλημα τοῦ δίσκου τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου, τὸ ἕνεκα τοῦ σχήματος καὶ τῶν διαστάσεων αὐτοῦ (0,18 × 0,22) κατ' οὐδένα ποτὲ λόγον δυνάμενον νὰ κληθῇ ταινία (Binde), δυνατὸν κάλλιστα νὰ εἶναι τὸ τοῦ στομίου τῆς τετραγώνου ἡμῶν πυξίδος ἐπίστρωμα, στομίου ὅπερ παρουσιάζει ἄνοιγμα 0,10 × 0,20 ἀκριβῶς. Τέλος τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν πυξίδα βλέπομεν νῦν καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐν σελ. 277 ὑπ' ἀρ. 41 εἰκόνος ἀγαλματίου κόρης φερούσης ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ τετράπουν πυξίδα, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ ἄγαλμ' ἀπαράλλακτον πρὸς τὸ τῆς κόρης τοῦ Ἀντίου κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ ὅλου καὶ τῶν ἄκρων αὐτοῦ.

IV. ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΣΚΟΥ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ

Τέλος ὁ κ. Amelung ἀπαντῶν εἰς ἐρώτημά μου ἂν ἡ ἀπολεσθεῖσα δεξιὰ χεὶρ τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνοίγῃ ὡς ἐκείνη τῆς Μαντοῦς τῶν θεσσαλικῶν νομισμάτων κλπ. τὴν πυξίδα, ἐπιβλέπουσα συγχρόνως τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, ἔγραψέ μοι τὰ ἑξῆς:

«Ἡ δεξιὰ δυνατὸν βεβαίως νὰ ἠσχολεῖτο μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ δίσκου σκεύους· ὅμως φαίνεταί μοι πιθανώτερον ὅτι ἠσχολεῖτο μετ' ἀντικειμένου τινὸς εὑρισκομένου ποτ' ἐπὶ τοῦ ἀπολεσθέντος νῦν μέρους τοῦ δίσκου, ἀντικειμένου ὅπερ μόνον κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἠδύνατο νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς ὅλης παραστάσεως. Βέβαιόν τι περὶ τούτου θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ μόνον μετά τιν' ἀπόπειραν συμπληρωσεως τοῦ ἀγάλματος, δι' ἣν ὅμως οὐδεμία ὑπάρχει προσδοκία ἐπὶ τοῦ παρόντος».[1]

Ὅ,τι δὲν ἐγένετο μέχρι τοῦδε ἐν Ῥώμῃ, ἐπεχείρησα νὰ πράξω κατὰ τὸ δυνατὸν ἐν Ἀθήναις πρὸς διαφώτισίν μου. Ἐπὶ τῇ βάσει δηλαδὴ τοῦ πλήθους τῶν ὑπὸ

Gerätes ist sie nicht gross genug. Zudem ist sie, wie man an dem Ende sieht, das über den Rand des Tellers hängt, von starkem filzartigem Stoff, also nicht zum Bedecken eines Gefässes geeignet.

[1] Die Rechte könnte wohl mit dem Gerät auf dem Teller beschäftigt sein, doch ist es mir wahrscheinlicher, dass sie mit einem Gegenstande auf dem verlorenen Teile des Tellers zu tun hatte, der nur auf diese Weise in den Zusammenhang der Composition einzubeziehen war. Etwas Sicheres würde sich erst nach einem Ergänzungsversuche sagen lassen, für den keine Aussicht vorhanden ist.

τοῦ κ. L. Mariani ἀποσταλεισῶν μοι τελείων φωτογραφιῶν τοῦ ἀγάλματος, τῶν ἀκριβεστάτων μέτρων, ἐκμαγείων κτλ. τοῦ δίσκου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀντικειμένων, κατεσκεύασα ἐκ νέου, διὰ τοῦ ἀρίστου ξυλουργοῦ κ. Steingässer, τὸν δίσκον, τὴν λεοντόποδα πυξίδα, τὸ λίτυον, πρὸς δὲ ἐκ πιλήματος ἐρίου τὸ εἴλημα καὶ ἐκ φυσικῶν καὶ τεχνικῶν κλάδων δάφνης τὸν κλάδον καὶ τὸν στέφανον τοῦ δίσκου. Καταθέσας δ' αὐτὰ εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν θέσεις ἐν τῷ δίσκῳ, ἔδωκα τοῦτον τῇ ἀνεψιᾷ μου Μαρίᾳ Ζ. Σβορώνου, κόρῃ ἐχούσῃ τὴν αὐτὴν περίπου ἡλικίαν ἣν καὶ ἡ Κόρη τοῦ Ἀντίου, ἐφωτογράφησα δ' αὐτὴν οὕτως ἐν τῇ στάσει τῆς Κόρης ταύτης. Τὴν ζῶσαν ταύτην καὶ διδακτικωτάτην συμπλήρωσιν παρουσιάζει ὁ Πίναξ XIII, ὁ εὐγλωττότερον, νομίζω, παντὸς ὑπομνήματος ὁμιλῶν ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ τῆς συμπληρώσεως καὶ ἑρμηνείας ἡμῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῇ μιᾷ εἰκόνι τὸ λίτυον ἐτέθη ἐν τῷ δίσκῳ, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ ἐν τῇ ἀνοιγούσῃ τὴν πυξίδα χειρὶ τῆς Κόρης.

Γ'.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΣΚΗΝΩΝ ΤΟΥ ΖΕΥΓΟΥΣ ΤΩΝ ΕΚ BERNAY ΑΓΓΕΙΩΝ

Ἐπειδὴ αἱ μέχρι τοῦδε ἀνερμήνευτοι παραμένουσαι παραστάσεις τῶν ἀνωτέρω ἐν σελ. 266, 1 καὶ 298 μνημονευθέντων δύο ἀργυρῶν ἀγγείων τοῦ ἤδη ἐν ἔτει 1830 ἀνακαλυφθέντος ἐν Bernay περιφήμου θησαυροῦ εἶναι διδακτικώταται διὰ τὸ περὶ τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου θέμα ἡμῶν, πρὸς ὃ πολυτρόπως σχετίζονται, ἐθεώρησα σκόπιμον νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὰς εἰκόνας καὶ νέαν ἐμὴν ἑρμηνείαν τῶν παραστάσεων αὐτῶν.

Ὅτι τὰ δύο πανόμοια τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἑλληνιστικὴν τεχνοτροπίαν ἀγγεῖα ταῦτα ἐποιήθησαν συγχρόνως ὡς πάρισα (*ζεῦγος*, pendants, couple, paire), πρὸς δὲ ὅτι αἱ ἐπ' αὐτῶν τέσσαρες παραστάσεις (A, 1-2 καὶ B, 1-2) ἀναφέρονται εἰς τέσσαρας διαφόρους φάσεις τοῦ αὐτοῦ θέματος, βλέπει μὲν πᾶς τις ἀμέσως, ἀνεγνώρισε δ' ὀρθῶς ἤδη ἐν ἔτει 1836 ὁ R. Rochette[1] καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν μελετήσαντες τὰ ἀγγεῖα ταῦτα.

Ὁ R. Rochette ὁρμώμενος ἐκ τῶν ἐν μέσῳ καὶ τῶν τεσσάρων παραστάσεων κειμένων μεγάλων τετραγώνων καὶ ὑπὸ στηλῶν, ἀγγείων, λύρας ἢ προσωπίδος ἐπιστεφομένων τραπεζομόρφων κατασκευασμάτων, ἅτινα ἐξέλαβεν ὡς τάφους, φρονεῖ ὅτι καὶ αἱ τέσσαρες σκηναὶ ἀναφέρονται εἰς τέσσαρας διαφόρους φάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ δὴ ὅτι τοῦ μὲν πρώτου ἀγγείου αἱ δύο σκηναὶ σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὴν *γέννησιν*, αἱ δ' ἕτεραι δύο τοῦ δευτέρου πρὸς τὸν *θάνατον* καὶ δὴ ὡς ἑξῆς:

---

[1] Notice sur deux vases d'argent: Nouvelles Annales de l'Inst. Arch., Tom. II (1838) p. 170-190. Monuments inédits pl. XVIII, 1-4.

Ἡ πρώτη σκηνὴ (A, 1 = εἰκ. 50) εἰκονίζει *φιλόσοφον ἀστρολόγον* σημειοῦντα ἐπ' οὐρανίου σφαίρας πρὸ *ἱερείας* ἢ *μιᾶς τῶν Μοιρῶν* τὸ γενεθλιακὸν θέμα ἤτοι τὸ *ὡροσκόπιον* νεογεννήτου παιδίου, δηλαδὴ τὴν εἴσοδον ἐν τῇ ζωῇ τῇ τέλος ἐχούσῃ τὸν τάφον. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ ἐπὶ τοῦ τάφου λύρα εἶναι κατὰ τὸν Rochette τὸ σύμβολον τῶν πρώτων σπουδῶν τοῦ παιδίου!

Ἐπὶ τῆς δευτέρας σκηνῆς τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου (A, 2=εἰκ. 51) ὁ Rochette βλέπει τὸ δρᾶμα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς δηλούμενον διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ «τάφου» προσωπίδος. *Ἱέρειά* τις δηλαδὴ κρατοῦσα ἐν τῇ χειρὶ *βιβλίον* (εἴλημα) περιέχον τὸ ὡροσκόπιον τοῦ νεογεννήτου τέκνου ἐκτελεῖ πρὸ μεγάλου ἀγγείου *καθαρμὸν* τοῦ νεογεννήτου. *Ἡ μύησις δ' αὕτη τοῦ παιδίου* ἐκτελεῖται, λέγει ὁ Rochette, ἐπὶ παρουσίᾳ *ἱερέως* κρατοῦντος *ἱερὸν βιβλίον* καὶ *λίτυον*, σύμβολα τοῦ ἱερατείου, ἐν ᾧ ὁ ἐν μέσῳ «τάφος» μετὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ *τραγικῆς προσωπίδος* συμβολίζουσι τὸ τέλος ζωῆς πληρωθείσης δι' ὅλων τῶν τοῦ ἀνθρωπίνου δράματος ἐπεισοδίων.

Ἐν τῇ τρίτῃ σκηνῇ (B, 1=εἰκ. 52), πρώτῃ τοῦ δευτέρου ἀγγείου, ὁ *φιλόσοφος ἀστρολόγος* τοῦ πρώτου ἀγγείου εἰκονιζόμενος νῦν γεροντότερος, ἀκούει προσεκτικῶς καὶ ἱκετεύων συγχρόνως τὴν *Μοῖραν*, ἀναγινώσκουσαν αὐτῷ τὸ πεπρωμένον τοῦ βίου τοῦ περὶ οὗ πρόκειται ἀνθρώπου. Ὁ τρόπος τῆς ἀπεικονίσεως τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σκηνῆς «τάφου» μετὰ τῆς παρ' αὐτῷ κειμένης «*ξυλίνης κιβωτοῦ διαθηκῶν*» ἐπιβεβαιοῖ, λέγει ὁ Rochette, τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ ταύτην, καθ' ἣν πρόκειται περὶ εἰκόνος συμβολικῆς τῆς τύχης τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, προορισμοῦ ἐκτελεσθέντος μέχρι τῶν πράξεων τῶν ἀκολουθουσῶν αὐτὸν ἐν τῷ τάφῳ.

Τέλος ἐν τῇ τετάρτῃ σκηνῇ, δευτέρᾳ τοῦ δευτέρου ἀγγείου (B, 2 = εἰκ. 53), ὁ Rochette ἀναγνωρίζει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν μετὰ νέων περιπτώσεων. Οἱ μυήσαντες δηλαδὴ τὸ παιδίον κατὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ *ἱερεὺς* καὶ *ἱέρεια* ἢ *Μοῖρα* παρίστανται ἕκαστος μετὰ τῶν ἰδίων ἱερατικῶν συμβόλων εἰς τὰ τελευταῖα καθήκοντα πρὸς τὴν σκιὰν αὐτοῦ θανόντος ἤδη. Ὁ ἱερεὺς κρατῶν *νεκρικὸν πάπυρον* ἢ *λόγον ἐπιτάφιον* (!) σκέπτεται φιλοσοφῶν περὶ τῆς τύχης τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐνῷ ἡ ἱέρεια ἐκληροῖ ἐπιτάφιόν τινα ἱερουργίαν καταθέτουσα ἐπὶ τοῦ τάφου τὸ ἀντικείμενον (νῦν ἀποκεκρουμένον), ὅπερ ἐκράτει ποτ' ἐν τῇ δεξιᾷ, *στέφανον* δηλαδὴ ἢ *ἀγγεῖον νεκρικὸν* ἢ ἱερόν τινα *πάπυρον*.

Θεωρῶ περιττὸν ν' ἀναιρέσω τὴν ἐπὶ ἀπεικονίσεως ἠθικῆς καὶ φιλοσοφικῆς σκέψεως στηριζομένην παλαιὰν ἑρμηνείαν ταύτην, ἐν ᾗ μάτην ζητεῖ τις τὴν εἰκόνα τοῦ κυρίου προσώπου αὐτῆς, τοῦ ἀνθρώπου, οὗ ἀπεικονίζεται ἡ τύχη. Παρέθηκα ὅμως αὐτὴν διότι εἶναι, ἐφ' ὅσον προχείρως ἐξετάσας γνωρίζω, ἡ μόνη μέχρι τοῦδε προταθεῖσα ἑρμηνεία, ἣν μάλιστα παρεδέχθησάν τινες.[1]

Κατ' ἐμὲ πρόκειται περὶ καθαρῶς μυθολογικῶν σκηνῶν, συναφῶν ἀλλήλαις καὶ ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν παράδοσιν τῆς ἀπὸ θεῶν μαντικῆς τέχνης ἐνδόξου τινὸς μυθολογικοῦ Ἕλληνος μάντεως, πιθανώτατα δ' αὐτοῦ τοῦ περιφημοτέρου πάντων Τειρεσίου τοῦ Θηβαίου.

---

[1] Ἴδε Chabouillet, Catalogue général des Camées etc. de la Bibliothèque Nationale. Paris 1858 p. 440 et 443.

Ἐν τοῖς ἑξῆς ἑρμηνεύω τὰς σκηνὰς ταύτας ἔχων ὑπ' ὄψει μου φωτογραφίας τινὰς τῶν ἀγγείων, τὰ ἐν τοῖς Monuments inédits pl. XVIII δημοσιευθέντα καλὰ ἰχνογραφήματα τῶν σκηνῶν αὐτῶν (ὧν ἀντιγραφαὶ εἰς τὸ ἥμισυ σχῆμα εἶναι

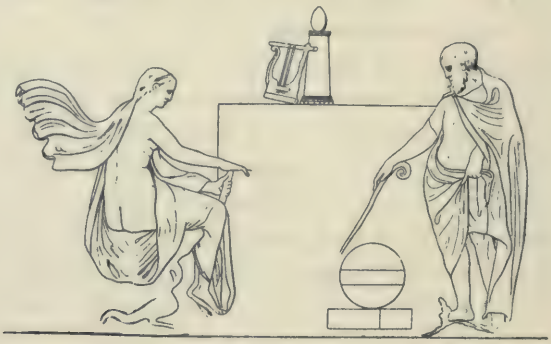

Α, 1=Εἰκ. 50.

αἱ ἐνταῦθα παρατεθεῖσαι εἰκόνες 50—53) καὶ τὰ περιγραφικὰ κείμενα τῶν R. Rochette καὶ A. Chabouillet.

Ἀγγεῖον Α, σκηνὴ 1 (= Εἰκ. 50). — Ἐν χώρῳ χαρακτηριζομένῳ ὡς Ἀπολλωνιακῷ διὰ τῆς ἐν τῷ μέσῳ ἐπὶ ὑψηλῆς καὶ εὐρυτάτης βάσεως ἀνατεθειμένης λύρας, τοῦ ἐπὶ στήλης ὀμφαλοῦ, καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κύκνου, γυνή τις ἢ θεὰ «aux traits nobles et sévères, et annonçant la vieillesse» (Chabouillet)

Α, 2=Εἰκ. 51.

κάθηται ὡς ἐπὶ πέτρας, φέρουσα ἱερατικὸν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς κατερχόμενον καὶ σιβυλλιακῶς ἠνεμωμένον πέπλον, ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου μαντίδων Ἡροφίλη ἡ τῆς Λαμίας θυγάτηρ, ἡ ἐπικαλουμένη Σίβυλλα.[1]

[1] Παυσαν. 10, 12, 1: Πέτρα δ' ἐστὶν ἀνίσχουσα ὑπὲρ τῆς γῆς· ἐπὶ ταύτῃ Δελφοὶ στᾶσάν φασιν ᾄσαι τοὺς χρησμοὺς ὄνομα Ἡροφίλην, Σίβυλλαν δὲ ἐπίκλησιν, τὴν πρότερον γενομένην. Ταύτην ταῖς μάλιστα ὁμοίως οὖσαν ἀρχαίαν εὕρισκον, ἣν θυγατέρα Ἕλληνες Διὸς καὶ Λαμίας τῆς Ποσειδῶνός φασιν εἶναι, καὶ χρησμούς τε αὐτὴν γυναικῶν πρώτην ᾄσαι καὶ ὑπὸ Λιβύων Σίβυλλαν λέγουσιν ὀνομασθῆναι» κτλ.—Πλουτάρχ. Περὶ τοῦ μὴ χρᾶν τὴν Πυθ. 9.

Δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν κρατεῖ ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς, ὡς ἡ Μοῖρα Λάχεσις,[1] βιβλίον (εἴλημα) μαντικῶν χρησμῶν, διδάσκουσα καὶ παραδίδουσα τὴν μαντικὴν τέχνην εἰς τὸν ἀρχαιότερον τῶν θνητῶν μάντεων Τειρεσίαν, ὥριμον μὲν ἤδη τὴν

Β, 1=Εἰκ. 52.

ἡλικίαν, ἀλλ' οὐχὶ ἔτι ἐντελῶς γέροντα καὶ τυφλόν. Οὗτος δὲ μετὰ σεβασμοῦ ἱστάμενος πρὸ τῆς διδασκάλου καὶ τὸ μαντικὸν λίτυον κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ, πρὸς δήλωσιν τῆς μαντικῆς αὐτοῦ ἰδιότητος, δεικνύει ἢ χωρίζει ἐπ' οὐρανίου σφαίρας τὰς οἰωνοσκοπικὰς μαντικὰς τοῦ οὐρανοῦ χώρας ἐκτελῶν οὕτω τὸ πρώτιστον ἔργον τῶν οἰωνοσκόπων.[2]

Τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου Α, σκηνὴ 2 (=εἰκ. 51).— Ἐν χώρῳ χαρακτηριζομένῳ

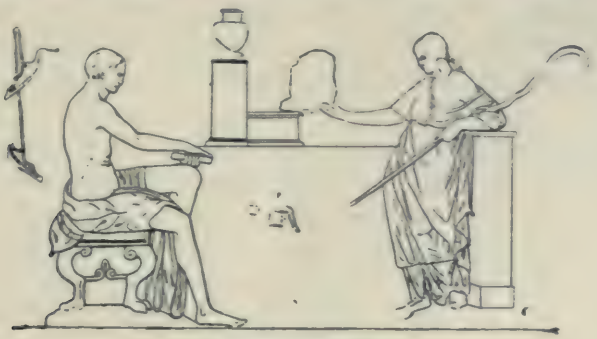

Β, 2=Εἰκ. 53.

ὡς Τειρεσιακῷ διὰ τῆς ἐπὶ τραπεζομόρφου βάσεως ἐν τῷ μέσῳ ἀνακειμένης τραγικῆς προσωπίδος τυφλοῦ γέροντος (κλειστοὺς ἔχοντος τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς ἡ κεφαλὴ τοῦ λεγομένου Ἐπιμενίδου) διασήμου ἐν τῇ τραγῳδίᾳ, ὡς ὁ Τειρεσίας, ἵσταται γυνὴ

[1] Πλάτ. Πολιτ. Χ 617d: ἰέναι πρὸς τὴν Λάχεσιν (Μοῖραν λευχειμονοῦσαν, ἐν θρόνῳ καθημένην καὶ στέμματα ἔχουσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς) προφήτην .... ἔπειτα λαβόντα ἐκ τῶν τῆς Λαχέσεως γονάτων κλήρους τε καὶ βίων παραδείγματα ....

[2] Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 281 σημ. 1, ὡς καὶ τὰ περὶ τῶν regiones παρὰ Bouché-Leclercq IV, σελ. 19 κέξ.

«aux traits sévères et annonçant l'âge mûr», ἤτοι ἡ ἤδη ἐν τῇ μαντικῇ τέχνῃ διαδεχθεῖσα τὸν θανόντα πατέρα καὶ νῦν μήτηρ τοῦ Μόψου Μαντὼ ἡ τοῦ Τειρεσίου θυγάτηρ, λίαν ὁμοιάζουσα τὴν περιβολὴν πρὸς τὴν Κόρην τοῦ Ἀντίου καὶ ἔξωμος ὡς αὐτή. Ἵσταται δὲ πρὸ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ διασήμου μάντεως Μόψου διδάσκουσα αὐτὸν τὴν κληρομαντείαν, ἤτοι ἔχουσα πρὸ αὐτῆς ὡς κληρωτρίδα μέγα ἐπὶ χαμηλῆς βάσεως ἀγγεῖον μόνωτον (Πβλ. εἰκ. 28), ὑπὲρ ὃ κρατεῖ τῇ δεξιᾷ τὸν πρὸς τὴν κληρομαντείαν χρήσιμον κλάδον δάφνης (ἴδε σελ. 249). Ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ φέρει μέγα εἴλημα, βιβλίον χρησμῶν ἢ εἰλημμένον τὸ ἱερὸν ἐκ πιλήματος ἐρίου κάλυμμα τῆς κληρωτρίδος. Ὁ δὲ Μόψος, νεαρὸς καὶ ἀγένειος, κάθηται ἐν ἄκρᾳ προσοχῇ, χαρακτηριζόμενος ὡς μάντις ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ μεγάλου λιτύου, ἔχοντος τὸ σχῆμα βακτηρίας ἐπικαμποῦς κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον, καὶ τοῦ ἐν τῇ ἀριστερᾷ μικροῦ βιβλίου χρησμῶν.

Ἀγγείου Β, σκηνὴ πρώτη (=Εἰκ. 52).— Ἐν χώρῳ χαρακτηριζομένῳ ὡς κληρομαντικῷ διὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἐν τῷ μέσῳ μεγάλης τραπεζομόρφου βάσεως ἀνακειμένων κληρομαντικῶν σκευῶν,—δηλαδὴ ἀγγείου πλατυστόμου, ἀπαραλλάκτου πρὸς τὸ τῆς προηγουμένης εἰκόνος, καὶ κιβωτοῦ κλήρων (arca), παρ' ἣν κατάκειται ἱερὸν εἴλημα, κάλυμμα ἢ βιβλίον χρησμῶν,—κάθηται ὡς ἐπὶ πέτρας γυνὴ τῆς αὐτῆς προβεβηκυίας ἡλικίας καὶ χαρακτηριστικῶν ὧν καὶ ἡ Ἡροφίλη Σίβυλλα τῆς σκηνῆς 1 τοῦ πρώτου ἀγγείου (Εἰκ. 50), χαρακτηριζομένη δὲ ὡς σιβυλλιάζουσα μάντις ὑπὸ τῆς λυτῆς κόμης καὶ τοῦ ἠνεμωμένου πέπλου αὐτῆς. Δι' ἀμφοτέρων δὲ τῶν χειρῶν κρατοῦσα βιβλίον πλῆρες μυστικῶν καὶ ἀκατανοήτων ἡμῖν σημείων, ἀπαγγέλλει χρησμοὺς πρὸ τοῦ Τειρεσίου ἐν προσοχῇ καὶ ἱκεσίᾳ ἱσταμένου πρὸ αὐτῆς, ὁμοίου δὲ τῷ τῆς πρώτης σκηνῆς τοῦ πρώτου ἀγγείου, ἀλλ' εἰκονιζομένου νῦν γεροντοτέρου, φαλακροῦ, ὑπὸ τῶν ἐτῶν τὸ σῶμα κεκυρτωμένου, διὸ καὶ στηριζομένου ἐπὶ μεγάλου σκήπτρου (Παράβαλε τὴν ὁμοίαν ἐπ' ἀναγλύφου εἰκόνα τοῦ Τειρεσίου τῆς Ὁμηρικῆς Νεκυίας).[1]

Τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου Β σκηνὴ δευτέρα (= Εἰκ. 53).— Ἐν χώρῳ δηλουμένῳ ὡς κληρομαντικῷ διὰ τῶν αὐτῶν μαντικῶν σκευῶν, δηλαδὴ ἀγγείου καὶ κιβωτοῦ κλήρων, ὁμοίως ἀνακειμένων, ἡ Μαντὼ τῆς δευτέρας σκηνῆς τοῦ πρώτου ἀγγείου (Πβλ. τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, τὴν ἡλικίαν, τὴν κόμμωσιν, τὸ ἔξωμον ἔνδυμα κλπ.) χαρακτηριζομένη ὡς μάντις διὰ τοῦ μεγάλου λιτύου, ὅπερ φέρει τῇ ἀριστερᾷ, ἵσταται πρὸς ἀριστερὰ ἐρείδουσα τὸν ἀγκῶνα τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ κιονίσκου τετραγώνου καὶ προτείνει τὴν δεξιὰν ὡς παραδίδουσά τι (νῦν ἀποκεκρουμένον) ἢ ὡς διδάσκουσα τὰ μαντικὰ τὸν μετὰ θρησκευτικῆς προσοχῆς ἀκροώμενον αὐτῆς υἱὸν Μόψον, εἰκονιζόμενον, ὡς ἐπὶ τῆς δευτέρας σκηνῆς τοῦ πρώτου ἀγγείου, νεαρὸν ἀγένειον, ὅμοιον βιβλίον χρησμῶν κρατοῦντα ἐν ταῖς χερσὶν ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ καθήμενον ἐπὶ μαντικοῦ λεοντόποδος δίφρου.

Ὄπισθεν αὐτοῦ κρέμανται, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἱμάντος ἐξηρτημένα, δύο σκεύη «dont le dessin peut seul indiquer la forme», ὡς λέγει ὁ Rochette οὐδεμίαν ἐπιχειρήσας ἑρμηνείαν αὐτῶν.[2] Τὰ σκεύη ταῦτα δυνατόν, κατ' ἐμέ, νὰ εἶναι λύχνοι

[1] Σβορῶνος, Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον σελ. 65 εἰκ. 54.

[2] Ὁ Chabouillet παρεῖδεν αὐτὰ ἐν τῇ περιγραφῇ.

χαλκοῖ, σχήματος πλοιαρίου, οἷος ἀκριβῶς εἶναι ὁ ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ ἀνακαλυφθείς.[1] Ὅτι δὲ τοιοῦτοι λύχνοι ὑπῆρχον ἐνίοτ' ἔν τισι τῶν ἀρχαίων μαντείων πρὸς σκοποὺς μαντικοὺς χρησιμοποιούμενοι, γνωρίζομεν ἤδη ἐκ τοῦ Παυσανίου.[2] Ἑτέρα ἐπερχομένη μοι ἑρμηνεία, ἀλλ' ἀπιθανωτέρα φαινομένη μοι, εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ εἴδους τινὸς μαντικοῦ ἠχείου, οἷον τὸ *Δωδωναῖον χαλκεῖον*, ἤτοι χαλκῶν ἀπὸ ἱμάντων κρεμαμένων ἀντικειμένων, ἅτινα σειόμενα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ προσκρούοντ' ἀμοιβαίως ἢ ἄλλῳ τινὶ ἀντικειμένῳ ἀπέδιδον μαντικοὺς ἤχους.[3]

Τέλος ἐπὶ τῆς λειοτάτης ὡς κατόπτρου ἐπιφανείας τῶν ἐν τῷ μέσῳ καὶ τῶν τεσσάρων σκηνῶν μεγάλων τραπεζομόρφων κατασκευασμάτων *κατοπτρίζονται* αἱ μορφαὶ καὶ τὰ σχήματα τῶν προσώπων ἑκάστης τῶν σκηνῶν. Τοῦτο ἐδήλωσε μὲν ἤδη ὁ Rochette καὶ ὁ ἰχνογράφος αὐτοῦ ἐπὶ τῶν δύο σκηνῶν τοῦ ἀγγείου B (Εἰκ. 52-53), μαρτυρεῖ δ' ἐν τῇ περιγραφῇ ὁ Chabouillet[4] δι' ἀμφοτέρας τὰς σκηνὰς τοῦ ἀγγείου A. Τὸ παράδοξον, μοναδικὸν καὶ ἀνεξήγητον πρᾶγμα τοῦτο, δύναται ἄριστα νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς ἑρμηνείας ἡμῶν, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαίοις μαντείοις συγχρόνως τῇ κληρομαντείᾳ ἠσκεῖτο ἡ διὰ κατοπτρισμοῦ μαντεία (*κατοπτρομαντεία*),[5] ἧς καὶ νῦν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τὰ στοιχεῖα ἀνέμιξε τῇ κληρομαντείᾳ τῶν κληδόνων αὐτοῦ θέτων παρὰ τὴν κληρωτρίδα κάτοπτρον «*γιὰ νὰ 'δοῦν ἡ Μοίραις τὰ πρόσωπά των καὶ νὰ μοιράνουν*», δηλ. ὅπως κατοπτρίζεται ἡ τὴν μοῖραν προφητεύουσα μάντις τῆς εἰκόνος 52 (ἴδε κατωτέρω σελ. 309 καὶ 311).

Ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, αἱ εἰκόνες τῶν τεσσάρων σκηνῶν εἰκονίζουσιν ἄγνωστόν τινα ἡμῖν ἐν ταῖς λεπτομερείαις καὶ καθαρῶς *Δελφικὴν* παράδοσιν περὶ τοῦ Τειρεσίου καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Μαντοῦς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Μόψου, παράδοσιν σκοποῦσαν νὰ προσοικειωθῇ τὸν Τειρεσίαν παριστῶσα αὐτὸν μαθητὴν καὶ προφήτην τοῦ Δελφικοῦ Ἀπόλλωνος, οὐχὶ δὲ τοῦ Ἀρκαδικοῦ Διὸς τοῦ ἀντὶ τῆς ἀπωλείας τῆς ὁράσεως χαρίσαντος αὐτῷ τὴν μαντικὴν δύναμιν. Ἤδη γνωρίζομεν ὅτι ὁ Τειρεσίας καλεῖ ἑαυτὸν ἐν τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ τοῦ Σοφοκλέους «*δοῦλον Λοξίου*» (στίχ. 410). Ὡς τοιοῦτος δὲ δυνατὸν νὰ ἐδιδάχθη τὴν μαντικὴν οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἀλλ' ἐν Δελφοῖς ὑπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης τῶν τοῦ ἐκεῖ μαντείου χρησμολόγων ἱερειῶν Ἡροφίλης τῆς Σιβύλλης πρὶν ἀπολέσῃ τὴν ὅρασιν αὐτοῦ. Τὴν Μαντὼ γνωρίζομεν ἤδη ὡς δούλην καὶ προφήτιδα τοῦ Ἀπόλλωνος τῶν Δελφῶν, τὸν δὲ Μόψον ἐπίσης ὡς υἱὸν αὐτῆς ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ Δελφικοῦ Ἀπόλλωνος.

---

[1] Ἀρχαιολ. Ἐφημερὶς 1862. τεῦχ. Δ' σελ. 91 εἰκών. — De Ridder, Catalogue illustré des Bronzes de l'Acropole fig. 95.—V. Staïs, Marbres et Bronzes I² p. 276 fig. 7038.

[2] Παυσαν. VII, 22, 3 (περὶ τοῦ ἐν Φαραῖς μαντείου τοῦ Ἑρμοῦ): *ἀφικόμενος οὖν περὶ ἑσπέραν ὁ τῷ θεῷ χρώμενος λιβανωτόν τε ἐπὶ τῆς ἑστίας θυμιᾷ, καὶ ἐμπλήσας τοὺς λύχνους ἐλαίου καὶ ἐξάψας τίθησιν ἐπὶ τὸν βωμὸν τοῦ ἀγάλματος ἐν δεξιᾷ νόμισμα ἐπιχώριον* κτλ. Ἴδε καὶ τὴν μετὰ λύχνου μαντικὴν θεὰν τῆς ὑπ' ἀριθ. 34 εἰκόνος σελ. 258.

[3] Σουΐδας ἐν λ. *Δωδωναῖον χαλκεῖον*. Ἴδε σελ. 241 σημ. 4.

[4] ἔ. ἀ. σελ. 442. Sur le cippe, dont la surface est polie comme un miroir, on distingue l'image refletée de l'homme debout. Σελ. 443: Ici encore je crois distinguer sur le cippe des traces presque imperceptiles de l'image refletée de l'homme assis.

[5] Bouché-Leclercq I, 340.

Δ'.

Ο ΚΛΗΔΟΝΑΣ

Ὁ *κλήδονας* (πληθ. *οἱ κλήδονες*), ἰδιάζον μόνον τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ ἔθιμον, τελεῖται κατὰ κανόνα τὴν 23 πρὸς τὴν 24 Ἰουνίου παραμονὴν τῶν γενεθλίων Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ὅτε ὁ λαὸς ἀνάπτει πανταχοῦ πυράς, καθαρτικὴν καὶ ἀποτρεπτικὴν τῶν κακῶν δύναμιν ἐχούσας, ὑπὲρ ἃς πηδᾷ, ὡς οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὰ Παλίλια, νομίζων «*διὰ τοῦτο τὰ προσυμβαίνοντα ἴσως αὐτῷ δυσχερῆ κατακαίεσθαι, καὶ ἑτέροις ἀγαθοῖς ἐντυγχάνειν*».[1] Τὸ δ' ὄνομα αὐτοῦ ἔχει ὁ *κλήδονας* ἡμῶν ἐκ τῆς *κληδόνος* τῶν ἀρχαίων, ἤτοι ἑνὸς τῶν πολλῶν τρόπων τῆς ἀρχαίας μαντικῆς[2], προσωποποιούμενον ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς θεᾶς Κληδόνος[3] ἢ τῶν θεῶν Κληδόνων.[4] Ἡ *κληδὼν* τῶν ἀρχαίων ἦν ἀρχικῶς ἡ ἀπροσδοκήτως καὶ τυχαίως ἐν καιρῷ ἀπορίας, κινδύνου, πολέμου προσπίπτουσα θεία *φωνή, ὀμφή, φήμη*, λέξις ἢ φράσις τυχαία, ἧς ἐκ τῆς προσαρμοζομένης εἰς τὴν περίστασιν ἑρμηνείας προεμάντευον οἱ ἄνθρωποι τὰ μέλλοντα συμβῆναι.[5] Ἐξ αὐτῆς ὁ μαντικώτατος τῶν θεῶν Ζεὺς ἐκαλεῖτο *κληδόνιος* καὶ *πανομφαῖος*,[6] ὡς καὶ ὁ πελασγικὸς μαντικὸς θεὸς Ἑρμῆς *κληδόνιος*.[7] Τὴν γενικὴν ταύτην πίστιν ἐξεμεταλλεύθησαν καὶ ἐπίσημον ἐποίησαν τὰ διάφορα μαντεῖα τῶν ἀρχαίων ὡς *κληδονομαντείαν, κληδονισμόν, κληδονιστικήν*.[8] Οὕτως ἐν τῷ ἐν Θήβαις μαντείῳ τοῦ Σποδίου Ἀπόλλωνος καὶ ἐν Σμύρνῃ «*μαντικὴ καθέστηκεν ἀπὸ κληδόνων*».[9] Ἕνα τῶν στοιχειωδεστέρων τρόπων τῆς ἀπὸ κληδόνων ἐπισήμου μαντείας γνωρίζομεν ἐκ τοῦ ἐν Φαραῖς τῆς Ἀχαΐας χρηστηρίου Ἑρμοῦ τοῦ Ἀγοραίου. Ὁ μαντευόμενος μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ἱεροπραξιῶν τινων καὶ κατάθεσιν νομίσματος ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ θεοῦ πλησιάζων τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ ἐρωτᾷ «*πρὸς τὸ οὖς τὸν θεὸν ὁποῖόν τι καὶ ἑκάστῳ τὸ ἐρώτημά ἐστι· καὶ ἀπὸ τούτου δὲ ἄπεισιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐπιφραξάμενος τὰ ὦτα. Προελθὼν δὲ ἐς τὸ ἐκτὸς τὰς χεῖρας ἀπέσχεν ἀπὸ τῶν ὤτων, καὶ ἥστινος ἂν ἐπακούσῃ φωνῆς, μάντευμα ἡγεῖται*».

---

[1] Βαλσαμὼν ἐν Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ Σύνταγμα θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμ. Β' σελ. 458.

[2] Αἰσχύλου Προμηθ. 484.

[3] Πλουτάρχου Κάμιλ. 30 — Περὶ τύχης Ῥωμαίων 319 A.

[4] Παυσαν. 9, 11, 7.—Ἀριστείδ. 40 σ. 1 π. 754.

[5] Ὁμ. Ὀδυσσ. Β, 35, Σ, 117, Υ, 105, 120. — Ἡροδ. V, 72 καὶ IX, 100-101. — Πλουτάρχ. Περὶ τύχης Ῥωμαίων 319 A.— Λουκιαν. Ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγ. πταίσμ. 8.

[6] Εὐστάθ. Εἰς Ὁμ. Ἰλιάδ. 169, 28.

[7] Le Bas-Waddington Voyag. arch. V, 1724a.

[8] Bouché-Leclercq, Hist. de la divination I, 154 κέξ.

[9] Παυσαν. 9, 11, 7.

Ἐν τῷ παναρχαίῳ μαντείῳ τῆς Δωδώνης οἱ χρησμοὶ ἀρχικῶς ἐξήγοντο ἐκ τῆς φωνῆς τῶν πτηνῶν, τοῦ ψιθύρου τῶν φύλλων, τοῦ κελαρύσματος τῶν ὑδάτων καὶ τῶν κωδωνισμῶν τοῦ *Δωδωναίου χαλκείου*, οὓς ἡρμήνευον αἱ ἱέρειαι τοῦ μαντείου. Ἀλλ' οἱ ἐρωτῶντες τὸν θεὸν ἔπρεπεν, ἵνα τύχωσι τοιαύτης μαντείας, νὰ καταθέσωσι πρότερον ἐν τῇ μαντικῇ κιβωτῷ *κλήρους*, δηλαδὴ πινάκια περιέχοντα τὰ ἐρωτήματ' αὐτῶν (ἴδε σελ. 234). Τὸ αὐτὸ συνέβαινε σχεδὸν πανταχοῦ, ταυτισθείσης τῆς κληδονομαντείας πρὸς τὴν κληρομαντείαν. Οὕτω δ' ὡς κυρία ἀπὸ *κληδόνος* μαντεία δυνατὸν νὰ θεωρηθῶσιν οἱ κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν κλήρων ἐκ τῆς κληρωτρίδος ἀπαγγελλόμενοι ὑπὸ τῆς θεοφορήτου ἱερείας, Πυθίας ἢ Σιβύλλης, στίχοι ἢ ἀκατάληπτοι φωναί, ὧν ἐκ τῆς ἑρμηνείας ἐμάνθανεν ἕκαστος ὅ,τι ἐζήτει.

Πάντα σχεδὸν τἀνωτέρω στοιχεῖα τοῦ διὰ κλήρων κληδονισμοῦ διεφύλαξεν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰς τὸν *κλήδονα* αὐτοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πρὸς τούτοις ἐγκαταμεμιγμένα καὶ πολλὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας κατοπτρομαντείας, κοσκινομαντείας, ἐνυπνιομαντείας κλ. Ἤδη παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις εὑρίσκομεν αὐτὸν ὁριζόμενον ὡς ἑξῆς: «*Κληδὼν λέγεται τὸ διά τινων σημείων ζητεῖν γνῶναι εἰ μέλλοι τις εὐπραγῆσαι ἢ δυσπραγῆσαι, οἷα καὶ νῦν ποιοῦσί τινες, θέλοντες τὴν τύχην τὴν ἰδίαν καταμαθεῖν*».[1] Ὁ Βαλσαμὼν δὲ περιγράφει τὴν ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ ἀπαγορευθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τέλεσιν τῶν κληδόνων ὡς ἑξῆς:[2] «Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς κγ' τοῦ Ἰουνίου μηνός, ἠθροίζοντο ἐν ταῖς ῥυμίσι, καὶ ἔν τισιν οἴκοις ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ πρωτότοκον κοράσιον νυμφικῶς ἐστόλιζον· μετὰ γοῦν τὸ συμποσιάσαι καὶ βακχικώτερον ὀρχήσασθαι, καὶ χορεῦσαι καὶ ἀλαλάξαι, ἔβαλον ἐν ἀγγείῳ συστόμῳ χαλκῷ θαλάττιον ὕδωρ, καὶ εἴδη τινὰ ἑκάστῳ τούτων ἀνήκοντα· καὶ ὥσπερ τῆς παιδὸς ἐκείνης λαβούσης ἰσχὺν ἐκ τοῦ Σατανᾶ προμηνύειν τὰ ἐρωτώμενα, αὐτοὶ μὲν περὶ τοῦδέ τινος ἀγαθοῦ ἢ ἀποτροπαίου ἀνεβόων ἐρωτηματικῶς· τὸ δὲ κοράσιον ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ἀγγείῳ ἐμβληθέντων εἰδῶν τὸ παρατυχὸν ἐξαγαγόν, ὑπεδείκνυεν· ὃ καὶ λαμβάνων ὁ ἀνόητος τούτου δεσπότης, ἐπληροφορεῖτο τάχα τὰ ἐπ' αὐτῷ συνενεχθῆναι μέλλοντα, εὐτυχῆ τε καὶ δυστυχῆ. Τῇ ἐπαύριον δὲ μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν σὺν τῷ κορασίῳ εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς ἀπερχόμενοι, καὶ ὕδωρ θαλάττιον ἀφθόνως ἀναλαμβανόμενοι, τὰς κατοικίας αὐτῶν ἔρραινον· καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐτελοῦντο παρὰ τῶν ἀσυνετωτέρων, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀπὸ χόρτου πυρᾶς ἀνάπτοντες, ἐπήδων ὑπεράνω αὐτῶν καὶ ἐκληδονίζοντο, ἤτοι ἐμαντεύοντο περὶ εὐτυχίας ἢ δυστυχίας, καὶ ἄλλων τινῶν δαιμονιωδῶς. Τὰς δὲ ἔνθεν κἀκεῖθεν εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ ἐτελεῖτο ἡ κληδών, σὺν τοῖς παρακειμένοις ὑπαίθροις χρυσίζουσι πέπλοις, καὶ σηρικοῖς κατεκόσμουν ὑφάσμασι· ἀλλὰ μὴν καὶ φυλλάσι δένδρων κατεστεφάνουν, εἰς τιμὴν καὶ ὑποδοχήν, ὡς ἔοικε, τοῦ οἰκειωσαμένου αὐτοὺς Σατανᾶ».

Ὁ κ. Νικ. Γ. Πολίτης ἐν τῇ περὶ κληδόνων μελέτῃ αὐτοῦ[3] περιγράφει ἐν τοῖς κυρίοις ὡς ἑξῆς τὸν νῦν ὑπὸ τοῦ λαοῦ τελούμενον κλήδονα. «Ἀπὸ τῆς παρα-

---

[1] Ζωναρᾶς παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ ἔ. ἀ. II, 457.

[2] Ἔ. ἀ. II, 458 κέξ.

[3] Παρθενών, Σύγγραμμα Περιοδικόν, Ἀθῆναι 1871-1872 σελ. 224 κέξ. καὶ 378 κέξ.

μονῆς τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου συνέρχονται αἱ θέλουσαι νὰ μάθωσι τὴν τύχην των νεάνιδες εἰς συγγενικήν τινα, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, οἰκίαν καὶ θέτουσιν ἴδιον ἑκάστη γνώρισμα (σημιάδι), ὡς δακτύλιον, νομίσματα, καρυόφυλλον ἢ μόνον μῆλον[1] ἢ καὶ ἁπλῶς ὅ,τι δήποτε θελήσωσιν ἐντὸς ἀγγείου (*στάμνα, λαΐνα*) πλήρους ὕδατος, *ἀμίλητο νερὸ ἢ νερὸ ποῦ δὲ μιλιέται* καλουμένου· καὶ τοῦτο διότι ὁ κομίσας αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε λέξιν νὰ ἐκστομίσῃ καθ' ὁδόν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ *ἀμίλητο νερὸ* συνηθίζεται νὰ φέρῃ ἐκ τῆς πηγῆς παῖς,[2] οὗ ἀμφότεροι οἱ γονεῖς ζῶσι *(μονοκυρουδᾶτος)*, ὅπερ ἐνθυμίζει τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων, καθ' ἣν *ἀμφιθαλεῖς* παῖδες ἐλάμβανον μέρος ἢ καὶ ἦρχον πολλῶν τελετῶν ἐπισήμων. Τὸ ἀγγεῖον κοσμεῖται ἀκολούθως μὲ δάφνας καὶ μύρτους, ἢ μὲ τὸ φυτὸν *περκοπάδα*,[3] ὡς τοῦτο γίνεται ἐν Σέρραις τῆς Μακεδονίας, ὅπου οὐ μόνον τὸ ἀγγεῖον κοσμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς στύλους τῆς οἰκίας, καὶ τὴν ὀσφὺν τῶν γυναικῶν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀκόμη τῶν παιδίων διὰ τοῦ αὐτοῦ φυτοῦ στέφουσιν, ἐξ ὧν ἀρχαϊκώτερον χαρακτῆρα ἡ τελετὴ προσλαμβάνει. Ἔπειτα τὸ ἀγγεῖον κλείεται εἰς πολλὰς χώρας διὰ κλειδός, κατὰ παρεξήγησιν πιθανῶς τοῦ ὀνόματος,[4] ἀφ' οὗ καλυφθῇ δι' ἐρυθροῦ ὑφάσματος, καὶ ἐκτίθεται τὴν νύκτα ὅλην ἐν ὑπαίθρῳ, ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας ἢ ἐπ' ἄλλου ὑψηλοῦ μέρους, ὅπως τὸ ἴδωσι τὰ ἄστρα *(ἀστρονομισθῇ)*, φυλάττεται δὲ ἐνίοτ' ἔξω τὴν νύκτα ὑπὸ δύο παρθένων.

«Τὴν ἑπομένην ἡμέραν συνέρχονται κατὰ τὴν ὥραν ἣν προηγουμένως ὥρισαν, συνήθως μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας, ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, καὶ μία νεᾶνις ἐμπρὸς ὅλων ἀποκαλύπτει τὸ ἀγγεῖον, ἐν ᾧ ἄλλη ψάλλει τὸ ἑπόμενον ᾆσμα:

Ἀνοίξατε τὸν κλήδονα γιὰ τ' ἅϊ Γιαννιοῦ τὴ χάρι,
τί σήμερα θὲ νὰ βρεθῇ ὁποῦ εἶναι ῥιζικάρης.
Καὶ πάλι ξανανοίξετε. νὰ 'βγῇ καὶ τὸ 'δικό τση,
τσῆ καλομοίρας καὶ ξανθῆς νὰ 'διῇ τὸ ῥιζικό τση.

«Ἑκάστη τότε καλουμένη ὑπὸ τῆς κρατούσης τὸ ἀγγεῖον ἀπαγγέλλει ἢ αὐτοσχεδιάζει δίστιχόν τι, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως ἐκείνη ἐκβάλλει τοῦ ἀγγείου ἓν ἀντικείμενον, ὅπερ δίδουσιν εἰς τὸν ἀρχῆθεν θέσαντα· ἐφαρμόζουσι δὲ ὅπως δύνανται κατὰ προσέγγισιν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἀπαγγελθὲν δίστιχον, καὶ προσπαθοῦσιν ἐκ τούτου νὰ ἐξάξωσι μαντείαν τινά.

«Ἀφ' οὗ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἴδωσιν ὅλαι τὴν τύχην των, πληροῦσι τὸ στόμα των ἀπὸ τὸ μαγικὸν τοῦ ἀγγείου ὕδωρ καὶ τρέχουσιν εἰς τὰ παράθυρα ἢ τὸν δρό-

---

[1] Sonnini, Voyage en Grèce et en Turquie 1801 t. II p. 122.— Ἐπίσης θέτουσιν ἰδιαιτέρως κατὰ τὸν αὐτὸν περιηγητὴν (αὐτ. σ. 125) ἕτερον μῆλον, ὅπερ τηροῦσιν ἔπειτα ὡς πολύτιμον καὶ τὸ δίδουσιν εἰς τὰ προσφιλέστερα πρόσωπα.

[2] Ἐν Ἀδριανουπόλει στέλλουσι παῖδα καὶ κόρην, ὡς σύμβολον γαμβροῦ καὶ νύμφης.

[3] Τὸ *περικλύμενον* τοῦ Διοσκορίδου (Δ. 13).

[4] Πολλοὶ ἀπατώμενοι ἐκ τῆς παρηχήσεως, γράφουσιν ἐσφαλμένως τὴν λέξιν *κληδόνα* δι' η (κατὰ τὸ *κληδουχέω, κληδοῦχος* κλπ.)

μον, νομίζουσαι ὅτι τὸ πρῶτον ὄνομα, ὅπερ θὰ ἀκούσωσιν, εἶναι τὸ τοῦ μέλλοντος συζύγου των».

Ἐκ τῶν μετὰ τὸν Ν. Πολίτην γραψάντων περὶ κλήδονα — οὗ ὑπάρχουσι πλεῖσται κατὰ τόπους παραλλαγαὶ ἐν τῇ τελέσει—παραθέτω ὅσα ἔγραψεν ὁ Δ. Καμπούρογλους[1] περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις τελέσεως τοῦ κλήδονα.

«Ὁ κλείδωνας ἢ κλήδονας κατ' ἄλλους, οὐδὲν ἐκτάκτως προσιδιάζον εἶχεν ἐν Ἀθήναις. Καὶ ἐδῶ τὸ ἀμίλητον νερὸν κομιζόμενον ὑπὸ κόρης, ἧς ἔζων ἀμφότεροι οἱ γονεῖς, ὅπερ παρέδιδεν εἰς τὴν προεξάρχουσαν τῆς ὁμηγύρεως ὀφείλουσαν νὰ ἔχῃ καὶ ἄνδρα καὶ παιδί. Ἡ κομίζουσα, μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ μυστηριώδους ὕδατος, ὡμίλει.

«Τὸ κανάτι ἐσκέπαζον μὲ κόκκινον πανὶ καὶ τὸ ἔδενον μὲ κόκκινον γαϊτάνι, κάμνοντες τρεῖς κόμπους. «Ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ πανὶ ἔβαζαν ἕνα καθρέφτη γιὰ νὰ ἴδοῦν ἡ Μοίραις τὰ πρόσωπά των καὶ νὰ μοιράνουν». Εἰς τὸ γαϊτάνι ἐπερνοῦσαν μίαν κλειδαριὰν καὶ τὴν ἐκλείδωναν εἰς τὸ κεφάλι ἑνὸς κοριτσιοῦ, συνήθως ἐκείνης ποῦ ἔφερε τὸ νερὸ καὶ ἔλεγαν:

«Κλειδώνω ἐγὼ τὸν κλείδωνα μὲ τ' Ἅϊ-Γιαννιοῦ τὴ χάρη,
ποιὰ εἶναι καλορρίζικη ν' ἀνοίξῃ νὰ τὸν πάρῃ».

«Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο κατόπιν τὸ ἐξέθετον καθ' ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὰ ἄστρα. Τὴν πρωΐαν συνάθροισις γειτονισσῶν και φιλενάδων εἰς τὴν αὐλήν. *«Ἂν ἡ αὐλὴ εἶχε καὶ κληματαργιά, ἦτο περίφημο πρᾶγμα»*.

«Ἡ αὐτὴ γυνὴ ἤνοιγε τότε τὸν κλείδωνα εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοῦ κορασίου, λέγουσα ὁμοίως:

Ἀνοίγομε τὸν κλείδωνα κλπ.

«Κατόπιν ἐσκέπαζον ἓν μικρὸν κοράσιον, τὸ ὁποῖον ἐκράτει τὸν κλείδωνα, μὲ ἐρυθρὸν ὕφασμα. Ἐβύθιζε τότε τὴν χεῖρά της ἐντὸς τοῦ ἀγγείου καὶ ἐξῆγεν ἓν σημάδι κρατοῦσα αὐτὸ ἐντὸς τῆς παλάμης. Τότε ἐλέγετο τὸ δίστιχον (ῥιζικὸν) καὶ ἡ μικρὰ παρέδιδε τὸ σημάδι εἰς τὴν προεξάρχουσαν.

«Κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ δευτέρου σημαδίου ἐλέγετο κατὰ κανόνα:

Καὶ πάλι ξανανοίξετε νἄβγῃ καὶ τὸ δικό της
τῆς καλομοίρας τῆς Κυρᾶς, νὰ ἰδῇ τὸ ῥιζικό της.

«Ὅταν ἐτελείωναν ὅλα τὰ σημάδια, ῥιζικὰ λεγόμενα καὶ αὐτά, ἔθετον ἄλλα τοιαῦτα διὰ τοὺς καὶ τὰς ὑπάνδρους καὶ τὰς γραίας καὶ ἔλεγον ᾄσματα κωμικὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἥκιστα ἠθικά, ὡς π.χ. τὸ *«ἀπὸ 'πίσω ἀπ' τὸ τηγάνι»*, τὸ *«ἔχεις δυὸ μάτια σὰν αὐγὰ» κτλ.»*

Ἐπίσης περὶ τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει τῆς Θρᾴκης *κλήδονα* ἔχομεν τὴν ἑξῆς ὑπὸ Κ. Γ. Κουρτίδου ἐνδιαφέρουσαν περιγραφήν:[2]

---

[1] Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, Τουρκοκρατία (Ἀθῆναι 1900). Τόμ. Γ' μέρος Β' σελ. 173 κέξ.

[2] Θρᾳκικὴ Ἐπετηρίς, Ἔτος Α' (Ἀθῆναι 1897) σελ. 169 κέξ.

«Τὴν 24 Ἰουνίου, μνήμην τοῦ γενεθλίου τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, πανταχοῦ σχεδὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἑορτάζεται ὁ «κλῆδονας», ὅστις ἐν Ἀδριανουπόλει (καὶ ἀλλαχοῦ ἴσως) καλεῖται «καληνύτσα», διὰ τὸν ἑξῆς, φαίνεται, χαρακτηριστικὸν οὐσιωδῶς λόγον. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην αἱ γυναῖκες, αἱ νεάνιδες ἰδίως, ἀφ᾽ ἑσπέρας μετὰ τὸν ἑσπερινὸν στολίζουσι μικράν τινα κορασίδα ἐπιμελῶς καὶ καλῶς ὡς νύμφην, ἐντεῦθεν δὲ καθ᾽ ἡμᾶς τὸ ὄνομα «καληνύτσα» ἐκ τοῦ «καλὴ-νυφίτσα». Ἡ μικρὰ νύμφη δέον νὰ ἔχῃ ὡς ἀπαραίτητον προσὸν τὸ πλεονέκτημα ἢ μᾶλλον τὸ εὐτύχημα νὰ μὴ εἶναι ὀρφανή, ἵνα μή, φαίνεται, ἐπισκιάζηται ὑπὸ τῆς «μαύρης ὀρφάνιας» τὸ χαρμόσυνον τῆς ἑορτῆς.

«Κρατεῖ ἡ εὐτυχὴς νύμφη εἰς τὰς δροσερὰς χεῖράς της χάλκινον δοχεῖον ὕδατος ἐπιμελῶς ἐπικεκαλυμμένον *λευκῷ ὑφάσματι*· μειδιῶσαν τὴν περιφέρουσιν ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καὶ ἄνθη κρατοῦσαν, ὧν διὰ θρησκευτικούς, ἴσως καὶ κοινωνικοὺς λόγους, προεξάρχει ὁ λαϊκὸς «βασιλικός», σμῆνος μικρῶν κορασίδων ψαλλόντων ἀφελῶς τὸ χαριέστατον δημῶδες:

«Καληνύτσα μου προυτουστέφανη,
μάννα μ᾽ μ᾽ ἔστειλι γιὰ κρυὸ νηρό,
νὰ πουτίσουμι τοὺν βασιλικό,
τοὺν πλατόφυλλου».

«Ἐξέρχονται τῶν οἰκιῶν μειδιῶσαι δέσποιναι σεβασταὶ χαρᾶς πλήρεις κ᾽ ἐλπίδων ἀγαστῶν, κόραι ῥαδιναί, γάμου ἐπιτήδειαι, ἀνὰ χεῖρας «σήματα» ἔχουσαι, ἀφ᾽ ὧν τὴν μέλλουσαν τύχην προεικάζονται ἐν τῇ ἑορτῇ ταύτῃ τῶν ἀνθέων, τῇ ἀποκλειστικῇ ταύτῃ πανηγύρει τῶν κορασίων. Τί ἂν ἡ εὑρεῖα κληρωτὶς περιλάβῃ καὶ *σήματα* παρῳχημένης πλέον νεότητος κ᾽ ἐλπίδων ψευσθεισῶν; Χαριέντως ῥίπτουσιν ἐν τῷ δοχείῳ τὰ «σημάδια», ἀφ᾽ ὧν τι ἐσθλὸν προοιωνίζονται. Ταῦτα, ὡς ἐπὶ τὰ πολλά, εἶναι δακτύλιοι. . . .

«Καθ᾽ ὅλην τὴν νύκτα τὰ σημάδια μένουσιν ἐν τῷ δοχείῳ ἐπικεκαλυμμένα ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς μικρᾶς νύμφης, ἔνθα τὴν πρωΐαν γυναῖκες καὶ νεάνιδες τοῦ στρατευομένου τμήματος τῆς συνοικίας συναθροίζονται ἐπιχαρίτως βάλλουσαι μειδίαμα, ἐπαυλακοῦν ῥοδόχρους παρειάς. Κύκλῳ περὶ ἄνθη στρωννύμεναι ἀπαγγέλλουσιν ἑκάστη διάφορα δίστιχα, ἅτινα ἐν τῇ δημώδει «κουτσάκια» καλοῦνται. Ταῦτα ἐρωτικοῦ κυρίως θέματος ἢ ἐν γένει μελλούσης εὐτυχίας οἰωνοὶ ἐγείρουσιν ἄσβεστον γέλωτα, θεωροῦνται δὲ ὡς ἄλλοι χρησμοί· εἶναι ἡ *λαλέουσα πηγὴ* τοῦ Φοίβου ἐκείνου, ἡ μυστικῶς καὶ ἐρωτύλως διαγγέλλουσα εἰς τὸ εὔπιστον οὖς τῆς νεάνιδος ὅ,τι ὀνείρως ποθεῖ.

«Μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν ἑκάστου αὐτῶν ἡ νύμφη ἐξάγει ἓν σημάδιον καὶ ἐγχειρίζει αὐτὸ εἰς ἥν τινα ἀνήκει. Πανηγυρικῶς ἡ ἐξαγωγὴ ἐν ἀρχῇ ἄρχεται πρὸς τιμὴν τοῦ Βαπτιστοῦ διὰ τοῦ ἑξῆς διστίχου:

«Σήμερα εἶναι τ᾽ Ἅϊ-Γιαννιοῦ, εἶναι μεγάλη χάρι,
ὅσα σιντούκια κι᾽ ἄνοιξα, ὅλα δικά μου ν᾽ ᾖνε».

«Ἐννοεῖται ὅτι ἑκάστη νεᾶνις ἢ γυνὴ ἐνδιαφερομένη καὶ περὶ τῆς τύχης τῶν λοιπῶν οἰκείων, ἀνδρῶν καὶ παιδίων, καταθέτει ἀνεπισήμως καὶ περὶ αὐτῶν διάφορα σήματα.

«Ἡ ἑορτὴ ἐξακολουθεῖ μετὰ φαιδρότητος μέχρι τῆς μεσημβρίας, ὁπότε μὲ σχόλια καὶ γέλωτας σχετικοὺς τῇ ἐκβάσει τῶν σημάτων διασκορπίζονται εἰς τὰς οἰκίας των, ἐνίοτε δὲ καὶ «φιλεύονται», ἵνα καθ' Ὅμηρον εἴπωμεν, ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης. Τὰ μικρὰ περιέρχονται διὰ τελευταίαν φορὰν τὸ τμῆμα ψάλλοντα:

«*Καληνύτσα μου προυτουστέφανη κλπ.*»

Τὰς μεγίστας ὅμως καὶ σημαντικωτέρας διαφορὰς παρουσιάζει ὁ ἐν Σύμῃ τελούμενος κλήδονας, *κουκκουμᾶς* ἐνταῦθα καλούμενος, περὶ οὗ ἔχομεν τὴν ἑξῆς ὑπὸ τοῦ Συμαίου Δημ. Χαβιαρᾶ περιγραφὴν ἐν τῇ *Εὐρυδίκῃ*, δυσευρέτῳ νῦν περιοδικῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (φυλλ. 7, 15 Ἰουνίου 1873, τόμ. Γ'). Τὰ ἐν ἀγκύλαις εἶναι χειρόγραφοι προσθῆκαι τοῦ συγγραφέως, ἃς ἐσημείωσέ μοι ὁ υἱὸς αὐτοῦ κ. Νικήτας Χαβιαρᾶς:

«Ὁ *κουκκουμᾶς*, λέξις πρωτάκουστος βεβαίως εἰς πάντα ἀγνοοῦντα τὰ τῆς Σύμης ἤθη καὶ ἔθιμα, οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ ὁ εἰς πάντα γνωστὸς κλήδων(ας). Καὶ ὁ κουκκουμᾶς ἐν Σύμῃ, ὡς ὁ κλήδων εἰς τὰ ἄλλα μέρη, εἶναι ἔθιμον, τελούμενον οὕτως εἰπεῖν ὑπὸ τῶν νεανίδων, καὶ κυρίως τῶν ἐν ὥρᾳ γάμου παρθένων, πρὸς πρόγνωσιν τοῦ μέλλοντος νυμφίου αὐτῶν καὶ ὅπως βεβαιωθῶσιν ἂν τοιοῦτος ἔσται ὁ παρ' αὐτῶν ποθούμενος. Διαφέρει δ' ὅλως σχεδὸν τοῦ ἀλλαχόθι τελουμένου κλήδωνος, καὶ δὴ κατὰ τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τῆς τελετῆς, διότι ἐν Σύμῃ ὁ κουκκουμᾶς τελεῖται τῇ 2 Μαΐου, ἑορτὴν τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου, Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἄλλαι περιγραφαὶ τῶν εἰς διάφορα μέρη διαφόρων τελετῶν τοῦ κλήδωνος ὑπάρχουσι, προσφέρω τῇ «Εὐρυδίκῃ» τὴν τοῦ Συμαϊκοῦ· ἀλλὰ καθ' ὃ ὁμολογουμένως πολλῆς βλάβης πρόξενα εἰς νεάνιδας τὰ τοιαῦτα ἔθιμα, εὔχομαι νὰ παύσωσι καὶ μόνον αἱ περιγραφαὶ αὐτῶν ἐν τοῖς βιβλίοις νὰ σῴζωνται.

«Τελεῖται λοιπὸν ὁ κουκκουμᾶς ὡς ἑξῆς:

«Ἐκλέγεται ἐν πρώτοις οἰκία ἢ δωμάτιον ὑψηλόν, ὅπου αἱ συμφωνήσασαι νεάνιδες θὰ τελέσωσι τὸ ἔθιμον καὶ πρὸς βεβαίωσιν ἑκάστη προσφέρει τὸν ἔρανόν της διὰ τὸ γεῦμα, ὡς βούτυρον, ὄρυζαν [ᾠά, καυσόξυλα] κτλ., πρὸς δὲ καταβάλλει καὶ τὸ ἀναλογοῦν αὐτῇ μέρος ἐκ τῶν ἀναγκαίων χρημάτων, [ἐξ ὧν θὰ πληρώσωσι τὸν λυριστὴν(ἢ καὶ τὸν τσαμπουνιάρην) οὓς προσυμφωνοῦσιν· ἀγοράζουσι δὲ καὶ οἶνον δι' ἑαυτὰς καὶ διὰ τὸν λυριστὴν καὶ εἴ τι ἄλλο].

«Τῇ δὲ παραμονῇ 1ῃ Μαΐου, συλλέγουσιν ἄνθη διάφορα, ἅτινα θέτουσιν εἰς ἀγγεῖον, *ξυστὶ* ἢ *ξυστάκι*, καὶ δύο αὐτῶν, αἵτινες δέον νὰ ὦσιν ἀμφιθαλεῖς[1] καὶ πρωτότοκοι, συνάγουσιν ὕδωρ ἐξ *ἑπτὰ* οἰκιῶν, εἰς ἑκάστην τῶν ὁποίων πρέπει νὰ κατοικῇ *Εἰρήνη*, ἔγγαμος, [ἢ ἄγαμος ἐπίσης ἀμφιθαλής, δηλ. ἔχουσα ζῶντας τοὺς γονεῖς]· καὶ τοῦτο λέγεται «*πέρνουν νερὸν ἀπὸ ἑφτὰ Ἐρήναις*». Ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου θέτουσιν εἰς τὸ ἀγγεῖον τῶν ἀνθέων καὶ δι' αὐτοῦ ζυμώνουσι καὶ τὴν *Πήτταν*, περὶ ἧς ἀκολούθως. Εἰς δὲ τὸ ἀνθοδόχον ἀγγεῖον ἑκάστη ῥίπτει καὶ τὸν δακτύλιον

---

[1] Νὰ ζῶσιν οἱ γονεῖς των δηλονότι.

αὐτῆς, καὶ οὕτω θέτουσι τὸ ἀγγεῖον ἀφ' ἑσπέρας ἔξωθεν ἑνὸς τῶν παραθύρων τῆς οἰκίας *«ὅπως τὸ ἴδωσιν οἱ ἀστέρες καὶ ἡ Σελήνη»*.

«Τῇ δὲ πρωΐᾳ τῆς ἐπαύριον, ἤτοι μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, συνέρχονται [ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ δώματος] καὶ θέτουσαι τὸ ἀνθοδόχον ἀγγεῖον ἐν τῷ μέσῳ σινίου (μεγάλου περιφεροῦς δίσκου) χαλκίνου κάθηνται πέριξ αὐτοῦ καὶ κτυποῦσιν ἐπ' αὐτοῦ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν θέτουσαι μάλιστα ἐπὶ τοῦ σινίου καὶ κοχλιάρια καὶ λιθάρια, ὅπως ἐκβάλλῃ περισσότερον κρότον· συγχρόνως δὲ ᾄδουσι μὲ ἰδιάζοντά τινα ἦχον διάφορα ᾀσμάτια, ὧν πρῶτα καὶ ἀπαραίτητά εἰσι τὰ ἑξῆς, [παίζοντος τοῦ λυριστοῦ τὴν λύραν ἢ καὶ τοῦ τσαμπουνιάρη τὴν ἄσκαυλον (τσαμποῦναν)]:

Ἄ 'βγάλουμεν τὸν κουκκουμᾶν, νά 'βγῃ χαριτωμένη
Νά 'βγῃ τῆς Παναγιᾶς ὁ υἱὸς καὶ τῆς Κυρᾶς[1] *ἡ κόρη.*
Χρουσὸν κρεββᾶτι κρέμεται 'ς τοὺς οὐρανοὺς ἀπάνω·
Ποιὸς εἶναι ἄξιος, δυνατὸς νὰ πᾷ νὰ πέσῃ πάνω!

«Μετὰ ταῦτα καὶ διάφορα ἄλλα τραγῴδια [καταβαίνουσιν], ἀφίνουσι τὸν κουκκουμᾶν [ἐπὶ τοῦ σοφᾶ τῆς οἰκίας] νὰ κοιμηθῇ [σκεπασμένος μὲ μανδήλιον ἄσπρον λευκὸν (κεκρύφαλον)]· καὶ λέγουσι τότε καὶ δίστιχόν τι.

«Ἑτοιμασθέντος δὲ τοῦ γεύματος, ἐσθίουσι [χορεύουσι] καὶ μετὰ ταῦτα [θέτουσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκίας ἐπὶ μικρᾶς τραπέζης τὸ σινίον μὲ τὸν κουκκουμᾶν] κάθηνται πάλιν περὶ τὸ σινίον, ἐφ' οὗ ὁ κουκκουμᾶς διὰ νὰ τὸν ξυπνήσουν καὶ ᾄδουσι τὰ ἑξῆς [περαιτέρω ἐν θέσει καταλλήλῳ κάθηται ὁ λυριστής]:

Γιὰ ξύπνα, ξύπνα κουκκουμᾶ καὶ μὴ βαροκοιμᾶσαι,
Γιατὶ ὁ νύπνος ὁ πολὺς μαραίνει καὶ χαλᾷ σε.
Ἄϊ 'Θανάσ' ἀφέντη μας, ἔλα ς' τὸν κουκκουμᾶν μας
Νὰ 'βγοῦν τὰ δακτυλίδια μας, ὡς θέλει ἡ καρδιά μας.
Τοῦ κουκκουμᾶ μας τὸ νερὸν ἀπὸ τὸν 'Ιορδάνην,
Ὁποῦ 'χει πόνον 'ς τὴν καρδιὰν θέλ' ἀ τὸ πγῇ νὰ γιάνῃ.

«Ἑπομένως ἡ ἑτέρα τῶν συναξασῶν τὸ ὕδωρ [πρωτοκόρη μὲ δεδεμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ὀπίσω ἔχουσα τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον] θέτει τὴν δεξιὰν ἐντὸς τοῦ ξυστίου καὶ ἐρωτᾷ μίαν ἑκάστην ἀλληλοδιαδόχως ἐπ' ὀνόματι τίνος ἁγίου θέλει νὰ τῇ ἐξαγάγῃ τὸν δακτύλιόν της· ἑκάστη δὲ λέγει ἓν ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἔχει κατὰ νοῦν, καὶ ἂν ὁ ἐξαχθησόμενος δακτύλιος ᾖ αὐτῆς, ἐπέτυχε τοῦ ποθουμένου, ἄλλως, ὦ δυστυχία! ἀπέτυχε. Τοιουτοτρόπως ἐξάγονται ὅλοι οἱ δακτύλιοι [οὓς φοροῦσιν ἑκάστη] καὶ τελευταῖον [πάλιν χορεύουσιν] ᾄδουσι τὸ ἑξῆς δίστιχον [καὶ ἄλλα πλεῖστα]

Ὁ Κουκκουμᾶς ἐπέρασεν ἀποῦ τὴν γειτονιάν μας
Κ' ἐπῆρεν τὸ ξυστάκιν μας κ' ἔκαψεν τὴν καρδιάν μας.

«Τὴν παραμονὴν κάμνουσι τὴν λεγομένην πήτταν, ἣν τηγανίζουσι δι' ἐλαίου. Ταύτην ζυμώνουσι πρότερον διὰ τοῦ ὕδατος τῶν ἑπτὰ Εἰρηνῶν, ἄνευ προζύμης, τὸ δ' ἅλας δέον νὰ ᾖ περισσότερον τοῦ ἀλεύρου. Κοσκινίζουσι δὲ τὸ ἄλευρον, τὸ ζυμώ-

[1] Παναγία ἡ Κυρὰ αὐτὴ ἡ Θεοτόκος.

νουσιν, ἀνάπτουσι τὸ πῦρ, τηγανίζουσι τὴν πήτταν «ἄνω-πίσω», ἤτοι ἐκτελοῦσιν ὅλας τὰς ἐργασίας ταύτας δι' ἐστραμμένων τῶν χειρῶν πρὸς τὰ νῶτα.

«Ἑπομένως κόπτουσι τὴν πήτταν εἰς τεμάχια καὶ διανέμονται καὶ τρώγουσιν αὐτὴν ἀνάποδα, δηλονότι λαμβάνουσαι διὰ τῆς δεξιᾶς τὸ τεμάχιον στρέφουσιν αὐτὴν ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς πρὸς τὴν ἀριστερὰν παρειὰν καὶ τοιουτοτρόπως προσάγουν εἰς τὸ στόμα τὸ τεμάχιον.

«Μολονότι δὲ ἐννοεῖ τις πόσον ἁλμυρὰ θὰ εἶναι ἡ περίφημος αὕτη πήττα, δὲν ἐπιτρέπεται οὐδεμιᾷ νὰ πίῃ ὕδωρ, διὰ νὰ διψᾷ· οὕτω δὲ κοιμῶνται καὶ δέον νὰ ἐξυπνήσωσιν εὑρισκόμεναι ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, καθ' ἣν ἐκοιμήθησαν. Τὸν δὲ ὄνειρον ὃν θέλουσιν ἴδει θεωροῦσιν ἀληθῆ χρησμὸν περὶ τοῦ μέλλοντος νυμφίου αὐτῶν».

Μετὰ τὸν Χαβιαρᾶν, τὸν ἐν Σύμῃ κουκκουμᾶν περιέγραψε μετὰ σπουδαίων διαφορῶν ὁ Μ. Κ. Γρηγορόπουλος[1] ὡς ἑξῆς:

«Ὅπως παρ' ἅπασι τοῖς σημερινοῖς Ἕλλησιν, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Συμαίοις ἡ χρῆσις τῆς μαντικῆς κληδόνος ἀνέκαθεν εἶναι γνωστή. Ἐν ᾧ δὲ πανταχοῦ ἡ ψευδομαντεία αὕτη γίνεται τῇ 24 Ἰουνίου, ἑορτῇ τοῦ Προδρόμου, ἐν Σύμῃ λαμβάνει χώραν τῇ 2 Μαΐου, μνήμῃ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, καὶ καλεῖται «κουκκουμᾶς», ἴσως ἐκ τοῦ μικροῦ πηλίνου ἀγγείου, *κουκκουμάρι* ὑπὸ τῶν ἐντοπίων καλουμένου, καὶ χρησιμεύοντος πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μαντείας· γίνεται δὲ ἐν Σύμῃ ὡς ἑξῆς:

«Τὴν 1ην Μαΐου πολλὰ κοράσια ἢ καὶ ἔγγαμοι γυναῖκες, ἐκ συνεννοήσεως συνερχόμεναι εἰς ὡρισμένας οἰκίας, ἀποστέλλουσι τρία ἐκ τῶν μικροτέρων κορασίων πρὸς τρεῖς φίλας των φερούσας τὸ ὄνομα «Εἰρήνη» (ὑπαινιττόμεναι ἴσως μὲ τοῦτο ἢ εὐχόμεναι τὴν μεταξύ των εἰρήνην), καὶ λαμβάνουσι παρ' αὐτῶν εἰς μικρὰ πήλινα ἀγγεῖα ὕδωρ, ὅπερ ἀνάγκη πᾶσα νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν προωρισμένην διὰ τὴν κληδόνα οἰκίαν ἀνομιλητί, καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὸ νερὸν ἀμίλητον, εἰς τὸ ὁποῖον θέτουσαι διάφορα ἄνθη καὶ ἀνὰ ἓν χρυσοῦν ἢ καὶ ἀργυροῦν κόσμημα, οἷον δακτυλίδιον, ἐνώτιον καὶ τὰ παρόμοια, ὅπερ χρησιμεύει ὡς γνώρισμα ἑκάστης ἐκ τῶν λαμβανουσῶν μέρος εἰς τὴν κληδόνα, ἐκθέτουσι καὶ ἁγνίζουσιν αὐτὸ ἐπὶ τῶν δωμάτων ἢ τῶν ἐξωστῶν τῶν οἰκιῶν διὰ τῆς ἐπηρείας τῶν ἀστέρων.

«Μετὰ τοῦτο ἑκάστη παραδίδει τὸν ἔρανόν της εἰς τὴν διευθύνουσαν τὴν κληδόνα, συνιστάμενον εἰς ἓν γρόσιον, ἓν ᾠόν, μικρὰν ποσότητα ὀρυζίου, βουτύρου, ἄρτου, ἀλεύρου καὶ καυσοξύλων, ἵνα χρησιμεύσωσι τὴν ἐπιοῦσαν διὰ τὸ κοινὸν αὐτῶν πρόγευμα.

«Τὴν ἐπιοῦσαν, 2 Μαΐου, συνερχόμεναι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ κοράσια καὶ αὐθις ἀπὸ πρωΐας εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν, σχηματίζουσι κύκλον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θέτουσι μέγα χάλκινον σκεῦος, *συνὶ* ὑπ' αὐτῶν καλούμενον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βάλλουσι τὸν λεγόμενον κουκκουμᾶν καὶ 5-6 ἐνταυτῷ κοχλιάρια· καθεζόμεναι δὲ κύκλῳ αὐτοῦ, κροτοῦσιν ἰσχυρῶς διὰ τῆς παλάμης τὸ χάλκινον ἐκεῖνο σκεῦος. Ἐν ᾧ δὲ τὰ ἐπ' αὐτοῦ κοχλιάρια ὁλονὲν ἀνακυκῶνται, ἅπασαι ᾄδουσι μεγαλοφώνως διὰ μονοτόνου τινὸς ἐπικληδονίου μέλους, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῶν ἑπομένων στίχων:

---

[1] Ἡ Νῆσος Σύμη, Ἀθῆναι 1877 ἔκδ. δευτέρα, σελ. 74-78.

Κοράσια, τραγουδήσετε 'ποῦ βάλετε τὸ γρόσι,
νὰ κάμωμεν τοῦ κουκκουμᾶ μαλαματένια στρῶσι.
Νὰ βγάλωμεν τὸν κουκκουμᾶ, νἄβγ' ἡ Χαριτωμένη
νἄβγῃ τῆς Παναγιᾶς ὁ γιὸς καὶ τῆς κυρᾶς ἡ κόρη, κτλ.

«Μετὰ μακρὰν δὲ σειρὰν παρομοίων ἐπικληδονίων ᾀσμάτων, ἅτινα διαρκοῦσιν ἀπὸ πρωΐας μέχρι μεσημβρίας, στρώνουσι χαμαὶ τὰς κοινάς των τραπέζας, περὶ τὰς ὁποίας τασσόμεναι προγευματίζουσιν. Εἰς τὸ πρόγευμα δὲ τοῦτο ἐπιτρέπεται καὶ ἡ χρῆσις οἴνου εἰς δόσιν τοσαύτην, ὥστε αἱ συνεστιώμεναι νὰ μεθυσθῶσιν· οὕτω δὲ συνευωχηθεισῶν, ἓν τῶν κορασίων, ὅπερ ἀφεύκτως πρέπει νὰ ἦναι πρωτότοκον καὶ ἐν ταὐτῷ ὄχι ἀπωρφανισμένον πατρὸς ἢ μητρός, φέρον κόσκινον μὲ χεῖρας ἐστραμμένας πρὸς τὰ ὀπίσω οὕτως, ὥστε νὰ μὴ βλέπῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενον, κοσκινίζει ὅλον ἐκεῖνο τὸ δι' ἐράνου κατατεθὲν εἰς τὴν συντροφίαν ἄλευρον, ὅπερ μετὰ ταῦτα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ζυμώνει μὲ τὸ ἐν τῷ κληδονικῷ ἀγγείῳ περιεχόμενον ἀμίλητον ὕδωρ, καὶ φροντίζον νὰ καταστήσῃ τὴν ζύμην ἐπὶ τοσοῦτον ἁλμυράν, ὥστε μετὰ δυσκολίας τινὸς νὰ τρώγηται, ψήνει αὐτὴν ἐν κλιβάνῳ, καὶ εἶτα μεταδίδει εἰς ἕκαστον κοράσιον τὸ ἀναλογοῦν εἰς αὐτὸ μέρος. Μετὰ τὸ πρόγευμα τοῦτο κατακλίνονται ἅπασαι ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τοῦ ὅτι τὰ κοράσια καὶ αἱ χῆραι θὰ γνωρίσωσι κατ' ὄναρ διὰ τῆς μαντικῆς δυνάμεως τῆς κληδόνος των τοὺς μελλονύμφους των.

«Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐκ τῆς ὑπερμέτρου οἰνοποσίας ὁ τρυφερὸς αὐτῶν ἐγκέφαλος διατελεῖ εἰς ὑπερβολικὴν ζάλην, ἀμέσως παραδίδονται εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Μορφέως.

«Ἐξεγειρόμεναι δὲ τοῦ ὕπνου, καθ' ὃν ὡς ἐκ τῆς ἀσυγήθους κραιπάλης διάφορα παράδοξα ἐνυπνιάζονται, διηγοῦνται πρὸς ἀλλήλας μετ' ἐκπληκτικοῦ θορύβου καὶ μετὰ προληπτικῆς τινος πεποιθήσεως πιστεύουσιν ὅσα καθ' ὕπνον εἶδον· ἑπομένως καὶ αὖθις τασσόμεναι κύκλῳ τοῦ κληδονικοῦ ἐκείνου ἀγγείου ᾄδουσιν ἐπανειλημμένως, ἵνα ἐξυπνίσωσιν, ὡς λέγουσι, τὸν κουκκουμᾶν κοιμώμενον (ἴδε σελ. 314).

«Μετὰ ταῦτα, κεκαλυμμένου τοῦ κληδονικοῦ ἀγγείου, ἑκάστη τῶν ἐχουσῶν μέρος εἰς αὐτὸ ᾄδει ἀνὰ ἓν δίστιχον ᾆσμα, κατάλληλον πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν, ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ σιγῶσαι ἀναμένουσι περιέργως νὰ μάθωσιν ἐκ τῶν ὑστέρων τίνα ἐξ ὅλων τὸ ᾆσμάτιον ὑποδεικνύει. Πρὸς τοῦτο ἓν τῶν κορασίων, τὸ μικρότερον, θέτον τὴν χεῖρα ἐν τῷ πηλίνῳ ἀγγείῳ ἐξάγει ἓν τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων ἀντικειμένων, τὸ προστυχόν, ὅπερ ἀναγνωρίζουσα ἡ πρὸς ἣν ἀνήκει, λαμβάνει μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι καὶ τὸ προλαχὸν ᾆσμάτιον εἰς αὐτὴν ἀναφέρεται. Μετὰ τὴν οὕτως ἐκκένωσιν τοῦ ἀγγείου παρουσιάζεται κατὰ πρόσκλησίν των λυριστής τις, πέριξ τοῦ ὁποίου τασσόμεναι ᾄδουσιν ὁμοφώνως μέχρις ἑσπέρας διάφορα ἐρωτικὰ ᾄσματα τῆς ἐπινοίας καὶ εὐφυΐας των, ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ ἑξῆς στίχου, ἀφορῶντος τὸν κουκκουμᾶν καὶ τὸν νέον αὐτῶν Ὀρφέα.

Ἐστὴ μέση μας τὸν ἔχομεν τὸν πεῦκον τ' Ἀναήλη,
ὁ ὄμορφός μας λυριστὴς 'μοιάζει τοῦ Μιχαήλη.

«Μετὰ ταῦτα ἕπονται ὁρμαθοὶ ὡραίων δημοτικῶν ᾀσμάτων, τῶν πλείστων ἐρωτικῶν, καὶ μόλις περὶ λύχνων ἁφὰς γίνεται ἡ διάλυσις. Σημειωτέον δέ, ὅτι ὅσα συμβαίνουσιν ὡς πρὸς τὴν μαντικὴν ταύτην κληδόνα μεταξὺ τῶν κορασίων, τὰ αὐτὰ ἀνεξαιρέτως παρατηροῦνται καὶ μεταξὺ τῶν ἀρρένων».

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΔΙΣΚΟΥ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΥ

KLEINE IKONOGRAPHISCHE UND PROSOPOGRAPHISCHE BEMERKUNGEN ZU DEN CONSULARMÜNZEN

VON W. VOIGT

I. DER GOLDSTATER DES T. QUINCTIUS

J. Six in seinen «Ikonographischen Studien»[1] hält, der landläufigen Erklärung folgend, den Kopf auf der Hauptseite des bekannten Flamininischen Goldstaters für das Porträt des Siegers von Cynoscephalae und gründet darauf die Bestimmung eines berliner Marmorkopfes. Es dürfte daher bei den wichtigen Consequenzen jener Annahme nicht unnütz sein, die genannte Münze in Kürze einer neuen Betrachtung zu unterziehen.

Sie ist in drei Exemplaren vorhanden: zu Paris,[2] Athen[3] und Berlin[4]. Soweit man nach den betreffenden Abbildungen und dem berliner Gipsabdrucke urteilen darf, ist die berliner Münze am besten erhalten. Wie bekannt, stellt die Hauptseite den nach rechts gewandten Kopf eines jüngern Mannes mit kurzem, welligem Haupt- und Barthaare dar. Es fehlt jede Kopfbedeckung oder Schmuck, sowie jegliches Attribut. Die Rückseite zeigt neben der von oben nach unten laufenden Inschrift *T. Quincti* die ein Trophäum festnagelnde Nike.

Vor allem ist nun die Frage zu stellen, ob die erwähnte Münze römisch oder griechisch sei. Ich halte mit Fr. Lenormant[5] und J. Six das erstere für wahrscheinlicher, ja für sicher, da selbst auf Provincialmünzen die lateinische Schrift erst gegen das Ende der Republik neben oder anstatt der griechischen erscheint[6] und seit dem

zweiten Makedonischen Kriege die griechische Goldprägung ganz aufhört.[7]

Doch nehmen wir vorläufig das Gegenteil an. Wo und von wem ist dann das Goldstück geprägt? Da jegliche Bezeichnung der Münzstätte fehlt und die Typen sonst an den Philippeus erinnern, so könnte man nur an Macedonien denken. Doch ist es kaum glaublich, dass dies Land seinen König und das Herrscherhaus so bald nach der Niederlage und so sehr vergessen, ja verleugnet hätte, dass es den siegreichen Feind an Stelle seines Heros Alexanders des Grossen oder der Göttin Athene (die ja die Züge des ersteren trägt) auf die Goldstatere setzte. Und nun vollends die römische Schrift! Da eine solche Landesprägung unmöglich anzunehmen wäre, so müssten wir uns eine bestimmte Gegend oder Stadt denken, welche so um die Gunst des Römers gebuhlt hätte. Doch dann wäre ein Hinweis auf den Ort, ein Symbol, ein Nebentypus wieder unerlässlich. Auch würde bei einer Dedication statt *Quincti(us* oder-*i)* ein *Quinctio* oder *Quinctium* zu erwarten sein, zumal der Raum die Hinzufügung von zwei Buchstaben gestattet.

Oder sollte gar Philippus V. so sehr den Mut verloren haben, dass er, auf alle königlichen Rechte verzichtend, auf seinen Münzen das Griechische durch das Lateinische, das Bild des Nationalhelden oder der Nationalgottheit durch das seines Besiegers ersetzt hätte? Und warum nur auf den Goldmünzen? Livius XXXIII 12 und 18 zeigen, dass der König kein schwächlicher Feigling war und seine Würde wohl zu schätzen und zu verteidigen verstand. Hätte er die Contribution in Gold zu zahlen gehabt, so wäre die Menge der schon geprägten Philippeer ausreichend gewesen,[8] ohne dass es einer für ihn so schimpflichen neuen Prägung bedurft hätte. Auch wäre dann die geringe Anzahl der uns erhaltenen Statere doch etwas auffallend.

Mag nun eine griechische Stadt oder Philippus selbst diese geprägt haben, so muss man sich doch erst fragen, ob damals eine Prägung mit dem Bilde eines noch lebenden Römers in dem Vaterlande desselben zulässig gewesen sei. Wir müssen dies wohl verneinen, da zuerst Pompeius, als der Neubegründer von Soli-Pompeiopolis, auf Kupfermünzen dieser Stadt noch bei Lebzeiten abgebildet wurde. Auf bithynischen Münzen, unter Pansa 47/6 v. Chr., also etwa 20 Jahre später in

Kupfer geprägt, sehen wir Cäsars Kopf; und wohl aus derselben Zeit stammen die Goldstücke des Archonten Asanders[9] mit dem ähnlichen Bildnis. Dies späte Erscheinen von Bildnissen lebender Römer auf Münzen erklärt sich nicht nur durch den ursprünglichen, heiligen Charakter der Münzprägung, zumal bei den Römern, sondern auch durch das Vorwiegen der maiestas populi Romani, welche einem Cato bei dem einzelnen Römer nur sein Verhältnis zum Staate, seine Ämter, nicht den Namen, als bedeutungsvoll und erwähnenswert zu bezeichnen erlaubt.

Würde nun die Ehrung eines römischen Feldherrn durch Prägung von Münzen mit dem Bildnisse desselben einem befreundeten Staate in Rom übel vermerkt worden sein, so dürfen wir für das zweite vorchristliche Jahrhundert eine derartige Anmassung noch weit weniger einem Gold prägenden römischen Feldherrn zumuten. Hatte doch selbst Cäsar erst im Jahre 44 vor Christus das Recht der Prägung von Münzen mit seinem Porträt als ganz besonders hohe Ehre erhalten.

Ein ähnliches Ausnahmegesetz wäre aber für Flamininus vorauszusetzen, da sein Stater durch die römische Inschrift als römische Münze bezeugt ist. Dagegen spricht nur das griechische Gewicht. Doch dürfen wir nicht vergessen, dass die Prägung in Griechenland geschehen sein konnte, wo es so manche Kriegskosten zu bestreiten gab, wo der römische Soldat auch gleich seinen Anteil an den Früchten des endlichen Sieges haben wollte. Dann war die Goldmünze bei den Römern bis zur Kaiserzeit eine Gelegenheits- oder Notmünze und Kraft des *imperium* von den Oberfeldherrn geprägt worden.[10] Daher ihr zeitweiliges Erscheinen und Verschwinden, ihr unbeständiges Gewicht!

Unwahrscheinlich ist es auch, dass ein uns unbekannter, siegreicher Feldherr, als ein späterer Nachkomme des Flamininus oder Mitglied seiner Gens, den Stolz der Quinctier hätte in Erinnerung bringen wollen. Dem widerspricht auch die Entwickelung des Gewichtes bei Goldmünzen der Römer.

In den Nöten des zweiten Punischen Krieges prägen sie, unter Zugrundelegung der niedrigsten Gewichtseinheit, des Scrupulus, Goldstücke im Werte von zwanzig, vierzig und sechzig Sestertien. Sulla

nimmt zum Münzfusse $^1/_{30}$ oder $^1/_{36}$ Pfund. Dies Princip bleibt herrschend, doch steigt die Zahl der aus einem Pfunde Gold geprägten Münzen: bei Cäsar bis 40, unter Augustus bis 42. Der Stater des Flamininus steht in der Mitte zwischen dem Ende des dritten vorchristlichen Jahrhunderts und dem Ausgange der Republik.

Schliesslich sei noch darauf hingewiesen, dass der sogenannte Germanicus im Louvre, der von einigen für Flamininus gehalten wird, mit dem Porträtkopfe unserer Münze nicht die geringste Ähnlichkeit zeigt.

Wen stellt aber dieser dar? Ein Gott kann es nicht sein. Dem widerspricht ein gewisser Realismus der Darstellung, das Fehlen jeglicher göttlichen Abzeichen. Haben wir es nicht mit Flamininus zu tun, so kann man nur an einen von diesem besiegten Feind denken, also an Philippus V. oder an Nabis, den Tyrannen von Sparta.[11] Da der letztere jedoch eine für Rom zu unbedeutende Persönlichkeit gewesen sein dürfte, so würde die erstere Annahme mehr Beachtung verdienen. Doch könnte uns hierbei das Fehlen des Diadems stutzig machen. Denn es dürfte wohl kaum ein Bildnis ohne dies wichtige Abzeichen eines Königs zu erweisen sein.[12] Wenn aber Polemo und Aias von Olba in Cilicien ohne Königsbinde auf ihren Münzen[13] erscheinen, so darf man nicht vergessen, dass diese nicht Könige, sondern nur Erzpriester waren.

Was nun Philippus V. betrifft, so war er nach der schrecklichen Niederlage bei Cynoscephalae, wenn auch nicht factisch, so doch in den Augen seiner Feinde seiner königlichen Macht und Würde verlustig gegangen. Darauf gehen solche Stellen wie Flor. I 23, 12: *et illi [Philippo] quidem consul pacem dedit regnumque concessit.* Aur. Vict. de vir. ill. 51, 21: *Quem [Philippum] pecunia mulctatum in regnum [Flamininus] restituit.* Justin. XXX 4: *Fractus itaque bello Philippus pace a Flaminino consule petita nomen quidem regium retinuit.* Plut. Aem. Paul. 8, 3: τὸ βασιλεύειν χάριτι Ῥωμαίων ἡγούμενος αἰχμαλώτου τρυφὴν ἀγαπῶντος εἶναι. Wenn Flamininus sich trotzdem des Königs annahm und dessen Interesse zu wahren suchte,[14] so geschah es nicht aus reiner Menschenliebe und Edelmut, sondern auch aus Misstrauen gegen die Ätolier,[15] aus Furcht vor den Verwickelungen in Spanien und Etrurien,[16] in Griechenland[17] selbst und in Asien.[18] Dazu kam

noch der Wunsch des Siegers, sich durch einen baldigen Friedensschluss noch vor Ankunft des Amtsnachfolgers die schwer errungenen Lorbeeren zu sichern.[19]

In einer Zeit, die Cicero als die Glanzperiode der römischen Republik und ihrer Verfassung betrachtete, welche für seinen Musterstaat ihm als Modell diente, würde es Flamininus wohl nie gewagt haben, sich auf seiner Kriegsmünze durch sein Bildnis zu verewigen. Doch lag es ihm nahe, den von Freiheit träumenden Griechen zu zeigen, wer dem Tyrannen mit dem Diadem auch die Herrschaft neben Hellas genommen habe. Zugleich wurden die römischen Soldaten, die wohl nicht ohne Triumphalgeschenk in klingender Münze geblieben waren,[20] in ihrem Feldherrn und durch Erinnerung an den Sieg geehrt und erhielten eine passende Gedächtnismünze.

Dass die Königsbinde fehlt, ist um so eher begreiflich, da sonst der noch lebende Fürst bei dem, ausser der Inschrift, sonst ganz macedonischem Gepräge auch als Münzherr erscheinen würde. Nun sollte aber nicht die Athene mit den Gesichtszügen Alexanders des Grossen, das Symbol der macedonischen Herrschaft, sondern die Entthronung Philipps V. als Beherrschers von Griechenland, das Symbol dessen politischer Freiheit, das Thema für den Stempelschneider bilden.

Es bleibt noch die Frage übrig, ob der Porträtkopf auf der Hauptseite unserer Münze mit den uns bekannten Bildnissen des Königs die nötige Übereinstimmung oder doch Ähnlichkeit zeige.

Die ernsten, fast streng und finster zu nennenden Gesichtszüge der dargestellten Persönlichkeit könnten diese älter erscheinen lassen, als es vielleicht in Wirklichkeit der Fall wäre. Doch darf man das Alter zwischen 30 und 40 Jahren einsetzen. Da Philippus V. als Kind den Thron erhielt, so war eine 8-12 Jahre dauernde Regentschaft des Antigonos nötig.[21] Im Jahre 220 v. Chr. hatte der etwa achtzehnjährige König die Zügel der Regierung schon in eigenen Händen.[22] Im Jahre 197/6 war er also ein beginnender Vierziger und nur um weniges älter als Flamininus. Sollte das Münzbildnis für ein solches Alter zu jugendlich erscheinen, so muss man noch berücksichtigen, dass hellenische Herrscher auf ihren späteren Münzen zuweilen noch jünger als auf den älteren erscheinen. Dies ist z. B. bei Mithridates und Asander der Fall.[23] Erklärt sich dies durch ein Streben nach Idealisie-

rung, so kann das Festhalten an der jugendlicheren Bildung des Gesichtes noch durch die Gewohnheit des Stempelschneiders entschuldigt werden.

Freilich, der Bart liesse sich eher bei Flamininus erwarten, da erst Scipio Africanus der Jüngere das regelmässige Rasieren des Bartes in Rom eingeführt haben soll, während bei den Griechen diese Sitte schon seit Alexander dem Grossen sich eingebürgert hatte. Doch war, nach der feinen Bemerkung von J. Six (l. l. 113), zwischen 240-140 v. Chr. ein kurzer Bart wieder in Aufnahme gekommen. Und in der Tat erscheint mit einem solchen auch Philipp V. auf seinen Silber-

münzen. Vergleicht man nun unsere Münze mit den Tetradrachmen und Didrachmen des Königs, zumal denen, welche diesen ohne Flügelhelm zeigen, wie die mir von † Prof. A. von Sallet gütigst in Gipsabdrücken zur Verfügung gestellten, so bemerken wir eine auffallende Ähnlichkeit. Es sind dieselben Gesichtszüge, derselbe Blick, dieselbe kleine Einknickung an der Nasenwurzel, dieselbe vorspringende Stirne, dieselbe vom Wirbel ausgehende Verteilung der gewellten Haarlöckchen, derselbe kurze, krause Bart. Diese Ähnlichkeit ist so gross, dass auch Herr von Sallet in einem Briefe an mich sie hat zugestehen müssen. Die Schuld daran dem Stempelschneider und seiner Gewohnheit, immer dieselben Züge darzustellen, kann nur der zuschreiben, welcher jedes künstlerische Verständnis und Fähigkeit dem Graveur abspricht. Doch widerlegt sich eine solche geringschätzende Ansicht schon bei flüchtigem Durchsehen der langen Reihe von

Münzen aus der Regierungszeit Philipps V. Selbst die Bildnisse dieses Königs sind so verschieden in den Einzelheiten, dass man an keine Schablone denken kann. Wie sollte der oder einer von den betreffenden Stempelschneidern dem Flamininus ohne weiteres die Züge seines Gegners verliehen haben? Die Ähnlichkeit konnte sich nur auf den Stil erstrecken, nicht weiter.

Jedenfalls beseitigt unsere Deutung eine grosse principielle Schwierigkeit, das Erscheinen des Porträtkopfes eines lebenden Römers auf einer römischen Münze (oder auch nur griechischen) in der Blütezeit des Freistaates, fast 150 Jahre vor Pompeius und Cäsar.

Der Quinctiusstater liesse sich nun vor allem mit den Denaren des Faustus Solla vergleichen, wo ausser der Übergabe des Jugurtha durch Bocchus[24] das Porträt des ersteren erscheint.[25] Die Königsbinde ist hier am Platze, da der König schon längst todt war und eine Hervorhebung seines Ranges nötig erschien. Auf einem Denar des L. Hostilius Saserna sehen wir den Kopf des Vercingetorix.[26] Die Königsbinde fehlt, weil sie bei den gallischen Fürsten wohl nicht üblich war. Dagegen erscheint wieder unser Philippus V. (?) auf einem Denar des L. Marcius Philippus[27] mit Königsbinde und gehörntem Helme, weil etwa 100 Jahre nach dem Ereignisse, welches unser Stater feiert, ein ähnlicher Beweggrund wie bei Faustus Salla vor gelegen haben kann.

ANMERKUNGEN

I) Der Goldstater des T. Quinctius

[1] Mitteil. des deutsch. Arch. Instit. Röm. Abt. 1894 IX, 2/3, pp. 112-117.— [2] Babelon Monnaies de la Républ. Rom. II 397, N° 1, 8,50 gr.— [3] Mitt. des deutsch. Arch. Instit. ll. p. 115; 8,50 gr. — [4] Zeit. f. Num. XII, bb. VII 2; 8,55 gr.— [5] La monn. dans l'ant. II 290. — [6] Mommsen, Röm. Münzwesen 375.— [7] ib. 689; Gäbler: Z. Münzkunde Maced. in ZfN. XX, 169-192. — [8] Vgl. Liv. XXXIV, 52, 7; Plut. Flam. 14, 2; Mommsen, ib. 679, 693, 699. — [9] Vgl. die Arbeit des Verfassers: De Asandro, Bospori rege 28/9.— [10] Mommsen ib. 377.— [11] Sein jüngst gefundenes Tetradrachmon (Num. Chron. 1897, p. 107, bb. 5,2) ist mir nur in der Abbildung bekannt geworden. Eine Ähnlichkeit mit dem Flamininusstater ist gänzlich ausgeschlossen.— Wolters (Archäol. Zeitung XLII, pp. 159-162) will in einer diademlosen Büste das Porträt des Antiochos Soter sehen.— [13] Imhoof-Blumer: Porträtköpfe auf griech. Münz. Taf. IV, 2-3.—[14] Liv. XXXIII 11; 12. Polyb. XVIII 17, 20. —[15] Polyb. XVIII 17.— [16] Liv. XXXIII 21, 36.— [17] Liv. XXXIII 29; Polyb. XVIII 26.— [18] Dio Cass. fr. 157 Vab.; Liv. XXXIII 13, ex.; Polyb. XVIII 22, 3.—[19] Polyb. XVIII 22, 4. Plut. Flam. 7, 1.— [20] Mommsen, ib. 381 sq.; Liv. XXXIV 52.— [21] Plut. Aem. Paul. 8; Euseb. Chron. arm. p. 334; Syncell. 508 p.—[22] Polyb. IV 5, 3.—[23] Vgl. De Asandro, Bospori rege 26 sqq.—[24] Babelon, I 421, N° 59.— [25] ib. 422, 60.— [26] ib. 552, N° 2; vgl. II 17, 28.— [27] Babelon, II 187, 12.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ Η ΘΕΡΑΠΕΙΩΤΙΣΣΑ

(Περὶ τῆς ἄρτι εὑρεθείσης εἰκόνος Θεοτόκου τῆς Θεραπειωτίσσης ἐν σχέσει πρὸς ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ ὑπάρχοντος τὸ πάλαι ναοῦ αὐτῆς μετὰ μνείας καὶ τοῦ τύπου τῆς εἰκόνος Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας, ὃν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος εἰκὼν φέρει).— Πίναξ XIV.

Ἐν τῇ ἄλλοτε περιοχῇ τοῦ ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Εὐξείνου Πόντου κειμένου ἐπινείου τῶν Θεραπείων τοῦ Βοσπόρου, καλουμένῃ παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις τοῦ Λίνου ἢ τῆς Κατασκέπης,[1] παρὰ τὴν τοποθεσίαν, καθὰ λέγεται, τοῦ καταστραφέντος ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων ναοῦ τοῦ ἁγίου, προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου,[2] ἀνευρέθη πρό τινων ἐτῶν εἰκὼν τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου τῆς ἐπικεκλημένης «ἡ Θεραπειώτισσα» (Πίναξ XIV).

Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀναγομένη, ὡς ἡ ἐν αὐτῇ γραφὴ δείκνυσι καὶ ὡς ἐξάγεται ἔκ τινων χαρακτηριστικῶν σημείων ἀποτυπουμένων ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νίμβου τῆς δόξης καὶ ἄλλων δεδομένων, περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος, εἰς τὸν 13ον ἢ 14ον αἰῶνα, ἀναπαριστᾶται ἐν χαλκίνῳ ἐκμαγείῳ, σχήματος ᾠοειδοῦς, ὅπερ ἀναμφιβόλως ἐξάρτημά ἐστι *ῥιπιδίου*[3] ἢ *ἑξαπτερύγου*,

[1] Ἴδε τὸ ἐν τέλει παράρτημα τοῦ κ. Ι. Σβορώνου.

[2] Ὁ ναὸς οὗτος τοῦ προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐν Θεραπείοις, ἔνθα μέχρι πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἐτελεῖτο τῇ 24 Ἰουνίου ἑορτῇ τῶν γενεθλίων τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ λαμπροτάτη ἐτησία πανήγυρις, ἔκειτο ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἄλλοτε ὑπάρχοντος μεγάρου τῆς οἰκογενείας τῶν Μαυρογενῶν, ἱδρυμένος ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ χώρου ἔνθα πρό τινος ἀνηγέρθη μέγα ξενοδοχεῖον ὑπὸ τὸν τίτλον «Sumer Palace»· αὐτόθι πρὸ ἐτῶν ἀνεκαλύφθησαν δύο ἀκέφαλα ἀγάλματα, ὧν τὸ μὲν ἐχαρακτήρισάν τινες ὡς ἀναπαριστῶν τὴν πτερόεσσαν Νίκην, ἐν ᾧ πράγματι παριστᾷ τὸν ἀρχιστράτηγον Μιχαὴλ κατ' ἀπομίμησιν παρομοίου ἀνδριάντος ἐκ χαλκοῦ, ὅστις κατὰ τὸν Παχυμέρη ἀνεστηλοῦτο πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγ. Πάντων ἐν Κωνσταντινουπόλει (Παχυμ. Τ. Β', σελ. 234 ἔκδ. Βόννης). Τὰ ἀγάλματα ταῦτα ἐντετειχισμένα τέως παραπλεύρως τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἄλλοτε ὑφισταμένου Ξενοδοχείου Πεταλᾶ ἐν Θεραπείοις ἤδη μετὰ τὴν κατεδάφισιν τοῦ ῥηθέντος ξενοδοχείου καὶ τὴν ἀνέγερσιν νέου τοιούτου ἐνετειχίσθησαν ἐντὸς τοῦ νεοδμήτου ξενοδοχείου. Ὁ ναὸς οὗτος οὐδόλως πρέπει νὰ συγχέηται μετὰ τοῦ ὁμωνύμου ἰσογαίου ναϋδρίου ἢ μᾶλλον παρεκκλησίου τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου, τοῦ κειμένου ἄλλοτε ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ μεγάρου τοῦ ἡγεμόνος Μιχαὴλ Σούτσου, νῦν Γερμανικῆς Πρεσβείας, τοῦ ἀνεγερθέντος πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ καταστραφέντος ὁμωνύμου ναοῦ.

[3] Γνωστόν ἐστιν ὅτι τὰ Ῥιπίδια τῶν ἐκκλησιῶν φέρουσιν ἐν μὲν τῷ ἔμπροσθεν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου, δι' οὗ εἶναι τετιμημένος ὁ ναός, ἐν δὲ τῷ ἔμπαλιν τὰ ἑξαπτέρυγα τῶν Χερουβεὶμ καὶ Σεραφείμ, ὡς σημεῖον παρουσίας τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν προφήτην Ἰεζεκιήλ.

φέρει δ' ἑκατέρωθεν τὸ ὄνομα τῆς Θεοτόκου συντετμημένον καὶ σεσημασμένον διὰ κεφαλαίων γραμμάτων ΜΡ—ΘΥ, ἐκ δεξιῶν τῆς Θεοτόκου κάτωθι τῆς συντετμημένης λέξεως *Μήτηρ*, ὁλογράφως τὴν λέξιν Η ΘΕΡΑΠΙΩΤΗΣΑ,[1] ἐξ εὐωνύμων καὶ παρὰ τὴν ἱστόρησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπίσης συντετμημένον καὶ σεσημασμένον διὰ κεφαλαίων γραμμάτων ΙΣ—ΧΣ.

Τὸ μῆκος τῆς εἰκόνος εἶναι 0,26, τὸ πλάτος κατὰ τὸ μέσον 0,20, φέρει δὲ δεκαπέντε ἐν ὅλῳ ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς ἥλους.

Ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ταύτῃ ἀκριβῶς, γνωστῇ ἄλλως τε ἡμῖν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Γαῦρα*,[2] ὑπῆρχε καὶ ἀρχαῖόν τι ἅγίασμα ἐπικληθέν, ὡς εἰκάζεται, ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ Νικολάου Μαυρογένους Ῥωξάνης ἁγίασμα τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς,[3] ἀνευρέθη κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ εἰκών τις ἀρχαία,

---

[1] Παρατηρεῖται ἐν τῇ λέξει ταύτῃ ἀντικατάστασις τοῦ *ει* διὰ τοῦ *ι*, λόγῳ ὁμοιομόρφου προφορᾶς κατὰ τὸ ἀφρικανικὸν σύστημα τῶν συλλαβῶν, ἐπίσης δὲ κατὰ τὸ ἀρχαῖον παράδειγμα ἀπορρίπτεται τὸ συριστικὸν διπλοῦν σίγμα (ἴδε Gitbauer Philologische Streifzüge, S. 387 τοῦ αὐτοῦ Die drei Systeme der griech. Tachygraphie S. 23).

[2] Ὠνομάσθη οὕτως εἴτε ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πυκνῶν καὶ κατασκίων δένδρων Γαύρων καλουμένων εἴτε ἀπὸ τῆς ἐξόχου καὶ ὡραίας τοποθεσίας μεγαλοπρεπές τι ἐχούσης καὶ ἐπιβάλλον ὡς ἐκ τῆς ἀπαραμίλλου φυσικῆς αὐτῆς καλλονῆς.

[3] Τὸ ἁγίασμα τοῦτο διετέλει πρὸ ἐτῶν ἐν τῇ ἄλλοτε περιοχῇ τοῦ μεγαλοπρεποῦς μεγάρου τοῦ διασήμου μεγάλου διερμηνέως τοῦ Ὀθωμ. Κράτους καὶ εἶτα ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας χρηματίσαντος Νικολάου τοῦ Μαυρογένους, ὑπὸ δὲ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ ἐδωρήθη τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἑλληνικῇ κοινότητι Θεραπείων καὶ συνεπῶς ἔκτοτε περιελήφθη ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς νῦν παρὰ τὴν παραλίαν ἀνεγηγερμένης ὡραίας ἐκκλησίας τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς καὶ ἥτις ἀπεκλήθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁσιομάρτυρος ταύτης ὑπὸ τῆς εὐσεβεστάτης θυγατρὸς Νικολάου Μαυρογένους Ῥωξάνης παρακινηθείσης ἐκ μυστικῆς ἐπὶ τούτῳ ὀπτασίας καὶ τιμώσης τὴν μνήμην τῆς ἁγίας ταύτης, διότι καὶ αὕτη ἐγεννήθη κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πανηγυρισμοῦ τῆς ἐν λόγῳ ἁγίας (ἴδε Οἰκογεν. σύγγραμμα ἔκδ. ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Les Mavrogéni, essai d'étude additionnelle à l'histoire moderne de la Grèce, de la Turquie et de la Roumanie, Paris 1893, ὑπὸ Th. Blancard σελ. 390 καὶ τὸ ἕτερον δίτομον ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις τῷ 1909 ὑπὸ τοῦ ἰδίου Les Mavrogéni, Histoire d'Orient de 1700 à nos jours, Tom. I-II, Paris 1909). Παρὰ ταῦτα ὅμως ὁ ἐκ Θεραπείων ὁρμώμενος Ἀθαν. Ὑψηλάντης ἀναφέρει ὅτι ἐν Θεραπείοις πρὸ τοῦ 1786 ὑπῆρχεν ἀνεγηγερμένη ὑπὸ τοῦ διασήμου ἐν τοῖς τότε χρόνοις Πετράκη Σαράφη καὶ πολλαῖς δαπάναις αὐτοῦ ὡραιοτάτη ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἐγγὺς τῆς ἰδίας αὐτοῦ οἰκίας, ἥτις τῇ 30 Μαρτίου 1786 ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ ἐκρημνίσθη ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων, θανατωθέντος καὶ τοῦ Πετράκη Σαράφη, οὗτινος ἡ δημευθεῖσα ἀκίνητος περιουσία περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Νικολάου Μαυρογένους ἀσπόνδου αὐτοῦ ἐχθροῦ (ἴδε Ἀθ. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου «Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν» σελ. 644-645). Ἐπειδὴ δ' ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ τοῦ ἐν Θεραπείοις τὸ πάλαι μεγάρου τῶν Μαυρογενῶν καὶ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ, εὔκαιρον θεωροῦμεν ἵνα σημειώσωμεν καὶ τὰ ἀκόλουθα: Ὄπισθεν τοῦ ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντος πρὸ ἱκανῶν χρόνων, ὡς εἴρηται, ἱεροῦ ἁγιάσματος τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς πρὸ εἰκοσιπενταετίας καθ' ὑπόδειξιν τῶν ἐν αὐτῷ ὁμογενῶν κηπουρῶν ἐγένετο ὑπ' ἐμοῦ πρόχειρος ἔρευνα (ἴδε Περιοδικὸν ὁ «Κῆρυξ» ἔκδοσ. ἐν Κων/πόλει, 1902, Τεῦχ. Η', πραγματείαν περὶ τῆς Μητροπόλεως Δέρκων τοῦ νομομαθοῦς Ἑλ. Γ. Ταπεινοῦ), καθ' ἃς ἀνεκαλύφθησαν θεμέλια Βυζαντινῆς προελεύσεως, μάρμαρα διάτρητα καὶ εὐθραυστότατα καταστάντα τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ διαρρεύσαντος μακροῦ χρόνου, τὸ δὲ ὡς ἐκ τῆς τῶν ὑδάτων ὑγρασίας, διαρκούσης ἕνεκα τοῦ προσκειμένου τοῖς πρόποσι τοῦ παρακειμένου βουνοῦ ἐπιπέδου, σταυροὶ ἰσόγραμμοι μαρμάρινοι, πλίνθοι ὑπόξανθοι, τεμάχια ἰάσπιδος ἐκ γρανίτου, προερχόμενα ἐκ μωσαϊκοῦ ἐδάφους· ἐγγὺς δ' ἅμα τῇ εἰσόδῳ ἐν τῷ νῦν ἀνεγερθέντι ξενοδοχείῳ,

φέρουσα τὸν τύπον τῆς ἁγίας Φωτεινῆς ἢ ἑτέρας ἴσως ἁγίας, φερούσης τὸν αὐτὸν τύπον τῆς ἁγίας μάρτυρος, ὡς π. χ. τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, τῆς ἁγίας Κυριακῆς, τῆς ἁγίας Βαρβάρας κλπ., ὡς τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ δημοσιευθέντος πανομοιοτύπου τῆς περὶ ἧς εἴρηται ἀρχαίας ἱερᾶς εἰκόνος ἐν τῷ περισπουδάστῳ συγγράμματι περὶ τῆς ἱστορίας τῆς οἰκογενείας τῶν Μαυρογενῶν, τῷ ἐκδοθέντι πρὸ εἰκοσαετίας ἐν Παρισίοις ὑπὸ T. Blancard (σελ. 502).

Ὁ τύπος τῆς δημοσιευομένης νῦν ὑφ' ἡμῶν εἰκόνος τῆς Θεοτόκου Θεραπειωτίσσης τυγχάνει ἀναμφισβητήτως ὡς ἐκ τῆς αὐστηρᾶς καὶ σοβαρᾶς αὐτοῦ ὑφῆς βυζαντιακός, φέρει δὲ μορφὴν ἐν προτομῇ προσομοίαν τῇ εἰκόνι τῇ ἐπικεκλημένῃ παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις *Ὁδηγητρίᾳ*, ἀλλὰ πρὶν εἰσέλθωμεν εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς περιγραφῆς τῆς ἡμετέρας εἰκόνος, πρόσφορον πάνυ τυγχάνει, ὡς ἱκανῶς σπουδαῖον, ἵνα διαλάβωμεν ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ παρόντος βραχέα τινὰ περὶ τῆς ἐν λόγῳ εἰκόνος τῆς Ὁδηγητρίας καὶ τοῦ τύπου αὐτῆς ἐν τῇ ἁγιογραφίᾳ.

Παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις τύποι εἰκόνων τῆς Θεοτόκου ἀναφέρονται πολλοί, ἐπιφανέστερος ὅμως πάντων τυγχάνει ὁ τύπος τῆς ἱερᾶς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπωνυμουμένης Ὁδηγητρίας,[1] περὶ οὗ ἡ εὐσεβὴς παράδοσις διασῴζει, ὅτι πρῶτος ἀπετύπωσεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ ἱστορηθείσῃ εἰκόνι τῆς Θεοτόκου ζώσης ἔτι.[2]

ὀλίγα βήματα πρὸς δεξιά, ἀνεφάνησαν καὶ ἴχνη νεκροταφείου ἀρχαίου· ἐν δὲ τῇ παραπλεύρως τῷ ἁγιάσματι περιφερείᾳ καὶ ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω ἀνευρέθησαν ἄλλοτε καὶ τμήματα καλυμμάτων βυζαντινῶν λαρνάκων ἐκ πορφυροειδοῦς γρανίτου, ἅτινα ἐτοποθετήθησαν καταλλήλως ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς, πρὸς τὸ μέρος τῆς κυρίας εἰσόδου. Σημειωτέον δ' ὅτι κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ νῦν ὁρωμένου μεγαλοπρεποῦς ξενοδοχείου «Sumer Palace» ἀνεσκάφη μόνον ἓν μέρος ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ἐρειπίων, ἡ πρὸς τὰ ὄπισθεν ὅμως πλευρὰ τοῦ ἁγιάσματος καὶ πέραν ἔμεινε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ ξενοδοχείου ἀνέπαφος.

[1] Ἡ εἰκὼν αὕτη μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Βυζαντίνων αὐτοκρατόρων ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Βλαχερνῶν, ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ἦν ἀποτεθειμένη ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν, ἀπεκλήθη ὁμοίως, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ Μιχαὴλ ὁ Ἀτταλειάτης (ἔκδ. Βόννης, σελ. 153) καὶ ὁ Ἀντώνιος Νοβγοροδίας, «Βλαχερνιώτισσα», ἐντεῦθεν δ' ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς ἡ ἐπίκλησις τῆς εἰκόνος ὡς Βλαχερνιωτίσσης κατέστη συνώνυμος τῇ Ὁδηγητρίᾳ. Εἰς τοῦτο συνέτεινεν, ὡς φαίνεται, καὶ τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ τύπου μιᾶς ἐκ τῶν τριῶν ἐκείνων εἰκόνων τῆς Θεοτόκου, περὶ ὧν ἀναφέρει Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, τῆς ἐν τῷ προσκυνηταρίῳ τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν ἐναποκειμένης.

[2] Τὸ σέβας καὶ ἡ εὐλάβεια τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου πρὸς τὴν ἱερὰν ταύτην εἰκόνα ἦν ἀπεριόριστον· αὕτη ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ παλλάδιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν καιρῷ δὲ σεισμῶν, ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, ἀνομβρίας καὶ λοιπῶν ἀτυχημάτων οἱ πιστοὶ τὴν ἀρωγὴν αὐτῆς ἐπεκαλοῦντο καὶ περιῆγον ἐν κατανύξει ψυχῆς καὶ καρδίας ἀνὰ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων καὶ τὰ τείχη αὐτῆς, λιτανεύοντες ἐν καιρῷ πολιορκίας πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν μαχητῶν. Ἐν καιρῷ ἐπίσης μεγάλου κινδύνου οἱ αὐτοκράτορες συμπεριελάμβανον ταύτην μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες καὶ τὴν ἁγίαν σκέπην ἢ τὸ Μαφόριον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τιθέμενοι ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ καὶ ἐπανῆγον αὐτὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν θριάμβῳ διὰ τῆς Χρυσῆς Πύλης, ψάλλοντες τὸ «Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια». Εἰς τὴν εἰκόνα ταύτην ἐμελουργήθη καταλλήλως ἐπὶ τῆς Β' περιόδου τῆς εἰκονομαχίας (ἐπὶ Θεοφίλου υἱοῦ Μιχαὴλ Β') κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Θεοστηρίκτου ἢ κατ' ἄλλους ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ μελοποιοῦ τῆς ἐκκλησίας Θεοφάνους μοναχοῦ ὁ θαυμάσιος ὕμνος ὁ ἀπαντῶν ἐν τῷ μικρῷ παρακλητικῷ Κανόνι «ἄλαλα τὰ χείλη τῶν

Κατὰ τὸν τύπον τοῦτον ἡ Θεοτόκος ἱστορεῖται ὁλόσωμος ἱσταμένη ὀρθία, εἴτε ἐν προτομῇ καὶ ἐστραμμένη λίαν ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτῆς,[1] βρεφοκρατοῦσα δὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός. Οὗτός ἐστιν ὁ τύπος ὁ παριστῶν καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν τὴν πεφημισμένην εἰκόνα τῆς Θεοτόκου τὴν ἐπικεκλημένην Ὁδηγήτριαν,[2] ἕνεκα δὲ τῆς τοιαύτης προελεύσεως τοῦ τύπου τούτου τῆς Θεοτόκου, τοῦ προσλαβόντος τὴν ἐμφαντικὴν καὶ ὑπερένδοξον ἐπωνυμίαν *Ὁδηγήτριαν*, ἐθεωρεῖτο ἐν Βυζαντίῳ καὶ καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν ὡς ὁ ἐπισημότερος τύπος τῆς προσκυνήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐφ' ᾧ καὶ ἀνέκαθεν ἰδιάζουσα ἐκδηλοῦται ἐν τῇ εἰκονογραφίᾳ ἐπιμέλεια καὶ προσοχή, ὅπως μὴ ὁ χρωστὴρ τοῦ ζωγράφου παρεκκλίνῃ ἐν τῇ ἀντιγραφῇ τοῦ ἐξεικονίσματος τοῦ πρωτοτύπου.

Τὸν τύπον τῆς ἱερᾶς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου Ὁδηγητρίας ἐν ὀρθίᾳ στάσει φέρουσιν ἡ σφραγὶς τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γερμανοῦ Α΄, τοῦ ἐν Ἁγίοις πατρὸς Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τέσσαρες ἕτεραι σφραγῖδες Νικολάου Α' Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἅπασαι Η', Θ' καὶ Ι' αἰῶνος,[3] ἐν προτομῇ δὲ τῆς Θεοτόκου φέρουσιν ἡ σφραγὶς Θεοδώρου τοῦ Βαλσαμῶνος Πατριάρχου Ἀντιοχείας ΙΒ' αἰῶνος,[4] αἱ σφραγῖδες διαφόρων μητροπολιτῶν, ἐπισκόπων, ἡγουμένων μονῶν, κληρικῶν διαφόρων, ἀνωτάτων λειτουργῶν τοῦ κράτους, στρατηγῶν κτλ.,[5] χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν νόμισμα τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ Δ' τοῦ Διογένους (1067-1071),[6] ἀναμνηστικὸν μετάλλιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν βυζαντιακῶν νομισμάτων τοῦ Φωτιάδου πασσᾶ.[7] Πίναξ ἐκ χαλκοῦ κεχρυσωμένου, ἔνθα εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος Ὁδηγήτρια ἱσταμένη ὀρθία, ἔργον ΙΑ΄ αἰῶνος ἐκ τοῦ Μουσείου South Kensington ἐν Λονδίνῳ. Εἰκὼν ἐκ μωσαϊκοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος, ἔνθα ἡ Θεοτόκος Ὁδηγήτρια εἰκονίζεται ὁλόσωμος καὶ ὀρθία ἱσταμένη. Ἐν διπτύχῳ ἐξ ἐλεφαν-

---

ἀσεβῶν τῶν μὴ προσκυνούντων τὴν εἰκόνα σου τὴν σεπτήν, τὴν ἱστορηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ ἱερωτάτου τὴν Ὁδηγήτριαν». Κατὰ τὴν εὐσεβῆ δὲ ταύτην παράδοσιν αἱ ἱστοριθεῖσαι εἰκόνες ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελ. Λουκᾶ ἦσαν τρεῖς, ὧν ἡ μὲν πρώτη διεσῴζετο ἐν Ἱερουσαλήμ, ἡ δευτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἡ τρίτη ἐν Ἐφέσῳ.

[1] Ἴδε ἑρμηνείαν Ζωγράφου Διονυσίου ἱερομονάχου ὑπὸ Παπαδοπούλου Κεραμέως, ἔκδοσ. ἐν Πετρουπόλει 1909 σελ. 237.

[2] Πᾶσαι αἱ πρὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ὡς καὶ αἱ μετὰ ταῦτα πληροφορίαι, ἐν αἷς καὶ αἱ Κωδινοῦ Γεωργίου Πισσίδη, αἱ ἐν τῷ βίῳ Στεφάνου τοῦ Νέου (808), καὶ αἱ τοῦ Δουκαγκίου τοῦ ἀναδιφήσαντος πᾶν ὅ,τι ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐγράφη, μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος εἰκονίζετο φέρουσα τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀπαραλλάκτως ὡς ἡ παράδοσις ἀναφέρει, ἤτοι κρατοῦσα αὐτὸν ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἥτις εἶναι ἡ φυσικωτέρα στάσις καθόσον τὰ τέκνα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θηλάζονται διὰ τοῦ ἀριστεροῦ μαστοῦ τῆς γυναικός, τοιαύτην δὲ μαρτυρίαν προσάγει καὶ ὁ Λαμβέκιος (Comment. III, p. 96-99).

[3] N. Lihatcheff «Σφραγῖδες Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως» ἐν Μόσχᾳ 1899.

[4] G. Schlumberger Sigilographie σελ. 314.

[5] G. Schlumberger Sigilographie σελ. 50, 51, 65, 106, 118, 119, 153, 173, 185, 187, 227, 228, 297, 303, 314, 317, 319, 413, 438, 487, 514, 578, 686, 688, 702, 723, 724, 731. Ἴδε τοῦ αὐτοῦ «Mélanges d'archéologies Byz. σελ. 232, ἐπίσης. Κατάλογον μολυβδοβούλλων Ῥωσικοῦ Ἀρχ. Ἰνστιτούτου Κωνσταντινουπόλεως σελ. 4, 5, 6, 82, 101.

[6] Sabatier Mon. Byz. T. II pl. 4, 13-14.

[7] Collection Photiadès Pacha Mon. Byz. Paris 1890, N° 674 pl. II.

τόδοντος, ἔργον ΙΑ΄ αἰῶνος, ἔνθα ἡ Θεοτόκος Ὁδηγήτρια εἰκονίζεται ὁλόσωμος καὶ ἐν ὀρθίᾳ στάσει, διασῳζομένῳ ἐν τῷ Βαρβεριανῷ παλατίῳ τῆς Ῥώμης. Τὸν αὐτὸν τύπον φέρουσι δύο ἡμέτερα ἀνέκδοτα μολυβδόβουλλα ΙΑ΄-ΙΒ΄ αἰῶνος, ἔνθα ἡ Θεοτόκος Ὁδηγήτρια ἵσταται ὀρθία μεταξὺ δύο σταυρῶν, οἵτινες φέρουσι τὰ γνωστὰ μονογραφήματα τῆς Θεοτόκου «*Θεοτόκε βοήθει*» καὶ ἀνήκοντα τὸ μὲν Σεργίῳ μητροπολίτῃ Νικαίας, τὸ δὲ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Λουκᾷ. Πλὰξ ἐκ στεατίτου ΙΑ΄ αἰῶνος, ἔνθα ἡ Θεοτόκος Ὁδηγήτρια εἰκονίζεται μέχρι ὀσφύος, φέρουσα τὴν προσωνυμίαν Η ΑΛΥΠΟϹ, δηλαδὴ ἡ καταπαύουσα τὰς λύπας καὶ τοὺς πόνους κατὰ τὸ «*γήρως ἄλυπα*» τοῦ Σοφοκλέους, διασῳζομένη ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ, εἰκὼν ἐξ ἐλεφαντόδοντος ἡ Θεοτόκος Ὁδηγήτρια εἰκονιζομένη μέχρι ὀσφύος, ἔργον ΙΑ΄ αἰῶνος ἐκ τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, εἰκὼν ἡ Θεοτόκος Ὁδηγήτρια μέχρις ὀσφύος ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ βασιλικῇ ὁπλοθήκῃ τοῦ Τουρίνου ἐναποκειμένου ξίφους τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου ὡς καὶ διάφορα μνημεῖα τέχνης.

Ὁ αὐτὸς τύπος τῆς εἰκόνος τῆς Ὁδηγητρίας ἱστορεῖται ἐν τοιχογραφίαις ἐκ μωσαϊκοῦ ἀρχαίων ναῶν ἐν Ἰταλίᾳ, ὡς φέρ᾽ εἰπεῖν ἐν Παλέρμῳ ἐν τῇ Παλατινίῳ Καπέλλῃ,[1] ἐν Τορσέλλῃ καὶ ἀλλαχοῦ, κατὰ τὸν τύπον δὲ τοῦτον τῆς Ὁδηγητρίας ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία καθαγιάζει τὰ πολλαχοῦ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἀποτυπούμενα καὶ διανεμόμενα τοῖς χριστιανοῖς ἀγαλμάτια τῆς Παναγίας. Ἰδίως δ᾽ ἐν Ἰταλίᾳ αἱ ἀρχαιότεραι θαυματουργοὶ γνωσταὶ εἰκόνες εἰσὶν αἱ φέρουσαι τὸν τύπον τῆς Ὁδηγητρίας καὶ τοιαύτας ἔχομεν ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Ῥώμης τὴν Sᵗ Maria Maggiore, τὴν Sᵗ Maria del Popolo, τὴν Madonna ἐν τῇ παρὰ τὴν στήλην τοῦ Τραϊανοῦ ἐκκλησίᾳ, τὴν Madonna ἐν τῷ ναῷ Rotonda (Panteon), τὴν Sᵗ Maria Campitelli καὶ ἄλλας. Ἐκεῖναι δέ, περὶ ὧν ὁ λαὸς ἔχει πεποίθησιν ὅτι προέρχονται ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, εἰσὶν ἡ Madonna di Constantinopoli ἐν τῇ Chiesa dei Siciliani, ἡ Madonna ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Πραξίδας καὶ αἱ ἐν τοῖς ναοῖς τοῦ Sᵗ Domenico e Sisto καὶ τοῦ Sᵗ Salvatore.[2]

Τοιοῦτον τύπον εἰκόνος Ὁδηγητρίας φέρει ἡ εἰκών, ἡ ἐπικεκλημένη ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἡ «Ἀθηνιώτισσα»,[3] ἡ εἰκὼν ἡ ἐπικεκλημένη «Βλαχερνίτισσα», ἡ ἑτέρα, ἅπαξ μόνον ἀπαντῶσα ἐν μολυβδοβούλλῳ ΙΑ΄-ΙΒ΄ αἰῶνος, φέρουσα τὴν ὑπερένδοξον ἐπωνυμίαν «ἡ Ἐλεοῦσα»,[4] ἑτέρα μοναδικὴ φέρουσα τὴν ἐπωνυμίαν «ἡ Τιμιωτέρα»,[5] ἐν δὲ τῇ ἐν Ἀθῳ Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Ζωγράφου διασῴζεται εἰκὼν ΙΓ΄-ΙΔ΄

---

[1] Lihatcheff, Σφραγῖδες Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως σελ. 24.

[2] Βυζαντιακαὶ ἐκκλησίαι καὶ μνημεῖα Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Ν. Κονδακώφ, ἐν Ὀδησσῷ 1886 σελ. 22-23. Τοιαῦται δ᾽ ὅμως θαυματουργοὶ εἰκόνες τῆς Ὁδηγητρίας, ὡς προερχόμεναι ἐξ Ἀνατολῆς, εὑρίσκονται καὶ ἐν Ῥωσίᾳ, εἰς ἃς ἀναφέρονται πλεῖσται παραδόσεις παραδεδεγμέναι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἴδε καὶ «Ἐπίγειον βίον τῆς Θεοτόκου» ῥωσιστὶ ὑπὸ Σοφίας Σνεσορέβα ἐν Πετρουπόλει 1898 σελ. 162, 194, 261, 300, 301, 351, 491, 498, 540, 579.

[3] G. Schlumberger Sigilographie σελ. 174. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ εἰκὼν αὕτη εὑρίσκεται νῦν ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς ἐν Τραπεζοῦντι ἱερᾶς Μονῆς Σουμελᾶ.

[4] Αὐτόθι σελ. 683.

[5] Αὐτόθι, σελ. 723.

αἰῶνος, φέρουσα μὲν τύπον εἰκόνος Ὁδηγητρίας, ἀλλ' ἐπικεκλημένη «ἡ Ἀκάθιστος», ἑτέρα «ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων» ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Φωτεινῆς ἐν Σμύρνῃ.

Τοιοῦτον τύπον φέρουσι μετὰ λεπτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παραλλαγῶν ἐν τῇ στάσει τῶν χειρῶν, τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος ἀμφοτέρων, τοῦ τε Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου, αἱ κατὰ τὴν ἁγιογραφίαν ἐπικεκλημέναι εἰκόνες τῆς Θεοτόκου τῆς Ὀκταγώνου,[1] τῆς Βαγλεντιανῆς, τῆς Γοργοεπηκόου, τῆς Ρωμαίας (ἡ αὐτὴ ἡ Θεοτόκος τῆς Λύδδης), τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων, τῆς Μονῆς τοῦ Ζωγράφου, τῆς Μονῆς Κοσινίτζης ἢ Εἰκοσιφοινίσσης ἐν Μακεδονίᾳ, ἥτις ἐπωνυμεῖται «ἡ Ἀχειροποίητος» τῆς ἐν τῷ Ἄθῳ Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Γρηγορίου, καὶ ἄλλαι.

Ἐν τῇ ἐν γένει ἐξελίξει τῶν τύπων τῆς Θεοτόκου παρατηρεῖται ὅτι ἐν Ἄθῳ, ἔνθα ἡ τέχνη τῆς Βυζαντιακῆς ἁγιογραφίας διετέλεσεν ἀμέτοχος πάσης ὀθνείας ἐπηρείας, ἠδυνήθη ἵνα διατηρηθῇ ἀμείωτος ὁ τυπικὸς καὶ συνθηματικὸς χαρακτὴρ τῶν ἱερῶν εἰκόνων τῆς Θεοτόκου καὶ καλλιεργηθῇ μέχρι τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος ἡ ἀπόπειρα τῆς ἀναβλαστήσεως τῆς Βυζαντιακῆς καλλιτεχνίας, ἥτις βαθμηδὸν προαγομένη ἐνταῦθα ἠδυνήθη ἵνα χορηγήσῃ ἡμῖν πληθὺν εἰκόνων τῆς Θεοτόκου ἀπὸ τοῦ ΙΕ΄-Ιϛ΄ αἰῶνος, αἵτινες ἱστορήθησαν καθ' ὑπόδειγμα ἀρχαιοτέρων τοιούτων. Ἰδίως παρατηρεῖται ἐνταῦθα τὸ γεγονός, ὅτι ἀπὸ τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος τὴν ὀρθίαν στάσιν τῆς Θεοτόκου ἀντικαθιστᾷ λόγῳ τέχνης ἡ διὰ προτομῆς παράστασις, καθοριζομένου συγχρόνως καὶ τοῦ διακοσμητικοῦ χαρακτῆρος τῶν διαφόρων τύπων τῶν εἰκόνων τῆς Θεοτόκου, περὶ ὧν ἄλλοτε θέλομεν, σὺν Θεῷ, διαλάβει ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἐκτενέστερον.

Ἐν προτομῇ τοιοῦτον τύπον εἰκόνος τῆς Θεοτόκου φέρει ἡ ὑφ' ἡμῶν νῦν τὸ πρῶτον παρουσιαζομένη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπικεκλημένης «ἡ Θεραπειώτισσα», ἔργον πάντως τοῦ ΙΓ΄-ΙΔ΄ αἰῶνος. Ὑπὸ τοιοῦτον τύπον ἐπίσης ἐν προτομῇ ἔχομεν τὴν ἐπ' ἀναγλύφου εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ ἐν Ἄθῳ Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ἀριστεροῦ αὐτῆς χοροῦ ἐν τῷ καθολικῷ ναῷ, παριστῶσαν τὴν Θεοτόκον ὡς λίαν σεβαστὴν Δέσποιναν μετ' ἐπιγραφῆς ἐκ δεξιῶν ἡ «Ὁδηγήτρια», καὶ ἥτις εἰκὼν θεωρεῖται κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ σοφοῦ μεσαιωνοδίφου καὶ ἀκαδημαϊκοῦ Νικοδήμου Κονδακὼφ ὡς ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν ἐν Ἄθῳ εἰκόνων τῆς Θεοτόκου, πάντῃ προσομοία τυγχάνουσα τῇ ἡμετέρᾳ εἰκόνι τῆς Θεραπειωτίσσης.

Τοιοῦτον τύπον εἰκόνος ὁμοίως ἀπαράλλακτον τῷ τῆς ἡμετέρας ἔχομεν τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου τὴν δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Seroux d'Agincourt, ἣν μάλιστα ὁ ἐκδότης θεωρεῖ ὡς σπάνιον βυζαντιακὸν μνημεῖον, προερχόμενον, ὡς αὐτὸς λέγει, ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως λείας τῶν Λατίνων.[2]

Ἕτερον τοιοῦτον τύπον εἰκόνος ἀρχαίου μνημείου εὑρίσκομεν ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν μνημείων τοῦ Ἄθω ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ ἀνὰ τὸν ἀρχαιολογικὸν κόσμον Ῥώσου μεσαιωνοδίφου Σεβαστιανώφ, φερούσης ἐπίσης τὴν ἐπιγραφὴν «Ὁδηγήτριαν»,

[1] Ἐπεκλήθη οὕτως ὡς ἐκ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ῥυθμοῦ τοῦ ναοῦ προσομοίου κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῷ ἐν Ῥαβέννῃ ναῷ τοῦ ἁγίου Βιτάλη (ἐν εἴδει ἀστέρος, σταυρὸς Χριστὸς ✱), G. Schlumberger Sigil. p. 153.

[2] Storia dell arta Prato, 1829 Pittura tav. 87. Vol. I, pag. 312-314. Βυζαντιακαὶ ἐκκλησίαι καὶ μνημ. Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Ν. Κονδακώφ.

εὑρισκομένης, ὡς εἴθισται, ἐγκεχαραγμένης πάντοτε ἄνω τῆς δεξιᾶς ὠμοπλάτης τῆς Θεοτόκου, ἐχούσης δ' ἐστολισμένον τὸ ἐμβαδὸν τοῦ νίμβου αὐτῆς διὰ κρίνων ὡς καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας εἰκόνος ἐμβαδόν. Τὴν εἰκόνα ταύτην, πάντῃ προσομοίαν τῇ ἡμετέρᾳ, παραλαβὼν ἐκ τῆς ἐν λόγῳ Συλλογῆς τοῦ Σεβαστιανὼφ ἐξέδοτο ὁ σοφὸς Ν. Κονδακὼφ ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ ἔργῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ *Μνημεῖα Χριστιανικῆς τέχνης ἐν Ἄθῳ* (Πετρούπολις 1902 σελ. 153).

Προσόμοιον ἐπίσης κατὰ πάντα τύπον ἔχομεν τὴν ἀρχαίαν καὶ θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας, τὴν ἀνήκουσαν ἀρχῆθεν μὲν εἰς τὴν ἐν Ἄθῳ Ἱερὰν Μονὴν τοῦ Ξενοφῶντος, ἀλλὰ μέχρι τοῦ 1730 διασῳζομένην ἐν τῇ αὐτόθι Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου, ἤδη δ' αὖθις ἀποκειμένην ἐν τῇ τοῦ Ξενοφῶντος.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔχομεν ἑτέραν οὐ σμικρᾶς ἀξίας ἐκ κηρομαστίχης εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, προσομοίαν κατὰ πάντα τῷ τύπῳ τῆς Ὁδηγητρίας, ἐναποκειμένην ἐν τῷ ἐν Μόσχᾳ καθεδρικῷ Ναῷ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου, γνωστὴν δ' ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἡ Θεοτόκος τῶν Βλαχερνῶν».

Ἡ εἰκὼν αὕτη, περὶ ἧς ποιεῖται μνείαν ὁ σοφὸς μεσαιωνοδίφης Ν. Κονδακὼφ ἐν τῷ προμνησθέντι ἔργῳ αὐτοῦ, λέγεται ὅτι ἄλλοτε εὑρίσκετο ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ναῷ τῶν Βλαχερνῶν καὶ ὅτι ἀπεστάλη ἐξ Ἄθω τῷ 1653 ὑπὸ τοῦ τότε Πρωτοσυγκέλλου τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ θρόνου Γαβριὴλ εἰς τὸν Τσάρον Ἀλέξιον Μιχαήλοβιτζ, συνοδευομένη διὰ γράμματος δηλωτικοῦ, ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι ἐκείνη, ἥτις ἐτιμᾶτο ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς σκέπη τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ὁποίαν ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἡράκλειος εἰς τὴν ἐπιχειρηθεῖσαν μεγάλην κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν αὐτοῦ.[1]

Ἱκανὰ ὁπωσοῦν κατ' ἀνάγκην διαλαβόντες περὶ τοῦ τύπου τῆς εἰκόνος τῆς ἐπικεκλημένης «Ὁδηγητρίας», ὅστις εἶναι προσόμοιος τῷ τύπῳ τῆς εἰκόνος τὸ πρῶτον παρ' ἡμῖν δημοσιευομένης Θεοτόκου τῆς ἐπωνυμουμένης «Θεραπειωτίσσης», ἐπιλαμβανόμεθα ἤδη τῆς περιγραφῆς αὐτῆς ὡς ἔχει.

Ὁ τύπος τῆς εἰκόνος ταύτης εἶναι σοβαρὸς κατὰ πάντα καὶ ἀναμφισβητήτως ὡς ἐκ τῆς ὅλης αὐτοῦ ὑφῆς, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, Βυζαντιακός. Ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἐνταῦθα παρίσταται ἐν προτομῇ μέχρις ὀσφύος, ἀτενίζουσα κατὰ πρόσωπον εἰς τὸν ὁρῶντα αὐτήν· τὰ ἐν γένει δὲ χαρακτηριστικὰ τῆς Θεοτόκου εἰσὶ λίαν ἐκφραστικὰ προσιδιάζοντα τῇ Βυζαντιακῇ τέχνῃ τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος. Ἔχει ὀφθαλμοὺς μεγάλους (εὐόφθαλμος), ἡ κατ' ὄψιν ἔκφρασις αὐτῶν ζωηρὰ καὶ ἐπιβάλλουσα, ἡ ῥὶς προεκτεταμένη, οἱ ῥώθωνες ἐλαφρῶς ὑψωμένοι, τῆς προεκτάσεως τῆς καμπύλης τῶν ὀφρύων ἐξικνουμένης μέχρι τῶν βλεφάρων, εἶναι μακρόχειρ, μακροδάκτυλος, ἡ ἀρι-

[1] Μεταδίδοντες ἄνευ σχολίων τὴν ἐξ εὐλαβείας ἄκρας ἀπορρέουσαν ταύτην μαρτυρίαν τοῦ εὐσεβοῦς μοναχοῦ Γαβριὴλ ἀναφερόμεθα εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Βυζαντίνου ἱστορικοῦ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα (ἔκδ. Βόννης σελ. 288), καθ' ἣν ἐπὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Γενίτσαροι εὑρόντες τὴν ἱερὰν ταύτην εἰκόνα ἐν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τῆς Χώρας τῶν Ζώντων καὶ ἀπογυμνώσαντες αὐτὴν τοῦ πολλοῦ κόσμου πελέκει διεμέλισαν εἰς τέσσαρα τεμάχια, κατ' ἀκολουθίαν ἡ εἰς Ῥωσίαν πεμφθεῖσα εἰκὼν αὕτη οὐδόλως εἶναι ἐκείνη, ἣν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, ἀλλὰ πιστὸν βυζαντιακὸν ἀποτύπωμα τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς ὑπὸ τοῦ ἱερωτάτου Λουκᾶ ἱστορηθείσης, ζώσης ἔτι τῆς Θεομήτορος.

στερὰ χεὶρ αὐτῆς βαστάζει τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἡ δὲ δεξιὰ τυγχάνει ἐλευθέρα ἀνυψουμένη ὀλίγον καὶ ἐλαφρῶς ἐφαπτομένη τοῦ στήθους ὡσανεὶ συγκρατοῦσα καὶ συνέχουσα τὴν ἐνδόμυχον τῆς Θεοτόκου χαράν. Τὸ θεῖον βρέφος κάθηται, ὡς εἴπομεν, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τῆς Θεοτόκου κατὰ τὸν τύπον τῆς εἰκόνος τῆς ἱστορηθείσης ὑπὸ Λουκᾶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ τῆς ἐπικεκλημένης «Ὁδηγητρίας», τὸ δὲ πρόσωπον ἐστραμμένον ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἑαυτοῦ προσπίπτει κατ' εὐθεῖαν τῷ ὁρῶντι, ἐν ᾧ οἱ πόδες διατηροῦσι τὴν φυσικὴν στάσιν, κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ μεταξὺ τῶν δακτύλων τόμον, χαρακτηριστικὸν καὶ τοῦτο τῆς ἀρχαιότητος τῆς εἰκόνος, τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα ἔχει προεκτεταμένην καὶ εὐλογεῖ δι' αὐτῆς.

Ὁ ῥυθμὸς τῆς εἰκόνος ταύτης εἶναι ἁπλοῦς καὶ πεπαρρησιασμένος, τυγχάνει δ' ἄμοιρος ψιλῆς κατατομῆς τῶν πτυχῶν καὶ λεπτῆς αὐτῶν ἀναλογίας, χαρακτηριστικὰ καὶ ταῦτα προσιδιάζοντα τῇ Βυζαντιακῇ τέχνῃ τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος, οἱ νίμβοι τῆς δόξης ἀμφοτέρων Θεοτόκου τε καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔχουσι τὸ ἐμβαδὸν αὐτῶν πεποικιλμένον, συνῳδὰ τῇ ἐγνωσμένῃ καλαισθησίᾳ τῇ ἀπαντώσῃ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, καὶ εἰσὶν ἐστολισμένοι διὰ κρινοειδῶν σημάτων, κοσμεῖται δ' ὁμοίως καὶ ἡ τῆς εἰκόνος περιοχή· ταῦτα πάντα εἰσὶ σύμβολα τῆς παρθενικῆς ἁγνότητος καὶ σεμνότητος. Προσοχῆς ἐπίσης ἄξιά εἰσι καὶ τὰ σημεῖα τῶν πέντε τελειῶν τῶν σεσημασμένων ἐπὶ τῶν τριῶν κεραιῶν τοῦ σταυροῦ τοῦ ἐν τῷ νίμβῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, χαρακτηριστικὸν καὶ τοῦτο τῆς ἐποχῆς τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος.[1]

Ἐπὶ τῆς ἁγίας Σκέπης, ἢ ὠμοφορίου, καὶ μαφορίου κατ' ἄλλους, τῆς Θεοτόκου κατὰ μέτωπον Αὐτῆς ἐγκεχαραγμένος ὑπάρχει σταυρὸς ἰσόγραμμος, ὅστις κατὰ πάντα ἐμφαίνει ἀρχαιότητος καταγωγήν, ἀλλὰ τὸ μᾶλλον προσιδιάζον γνώρισμα τῆς ἀρχαιότητος τοῦ τύπου τῆς εἰκόνος ταύτης εἶναι ὁ παρουσιαζόμενος ξηρὸς καὶ αὐστηρὸς τύπος τῆς Θεοτόκου ὡς καὶ ἡ τελεία γαλήνη τῆς ἐκφράσεως ἀμφοτέρων τῶν προσώπων τῆς τε Θεομήτορος ὡς καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοιαύτη μάλιστα, ὥστε νὰ νομίζῃ τις ὅτι ἡ εἰκὼν στερεῖται ἐκφραστικότητος.

Ἡ εἰκὼν αὕτη τῆς Θεραπειωτίσσης[2] ἀναμφιβόλως κεκτημένη ὡς τύπον προελεύσεως αὐτῆς τὴν κωμόπολιν Θεραπείων ἢ Θεραπεῖα τοῦ Βοσπόρου Κωνσταντινουπόλεως, προέρχεται πιθανῶς ἐκ Ναοῦ τινος τῆς Θεοτόκου αὐτόθεν ἐπικεκλημένου «τῆς Θεραπειωτίσσης», ὑπαγομένου κατὰ πάντα ὀρθὸν ὑπολογισμὸν εἰς τὴν ἀνδρικὴν Μονὴν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ τὴν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Λίνου ἢ τῆς Κατασκέπης ἢ Σκέπης κατ' ἄλλους λεγομένην,[3] ἐξ ἧς καὶ οἱ Κατασκεπηνοὶ Μοναχοί,[4]

---

[1] Sabatier Mon. Byz. νόμισμα Μανουὴλ Κομνηνοῦ, T. II pl. LV. 2 καὶ ἐπ' ἀνεκδότου μολυβδοβούλλου ἐκ τῆς ἡμετέρας συλλογῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ προσεχῶς ὑφ' ἡμῶν δημοσιευομένου.

[2] Ἐν τοῖς Acta Patriarcharum τοῦ Μίκλοζιτζ καὶ Μύλλερ (T. B. σελ. 203) ἀναφέρεται ὑπάρχουσα εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Θεραπειωτίσσης, περὶ ἧς ὁ γνωστὸς σοφὸς μεσαιωνοδίφης Μ. Γεδεὼν ἐσπευσμένως ἀποφαίνεται ἐν τῷ ἑορτολογίῳ αὐτοῦ σελ. 203.

[3] Σύναξις τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων Νοεμβρίου 8. Μιχαὴλ τοῦ ἐν τῇ Μονῇ τῆς Κατασκέπης (ἴδε ἑορτολ. Κωνσταντινουπολίτου προσκυνητοῦ Τόμ. Β' σ. 125.—Μ. Γεδεὼν ἐν Κ/πόλει 1904).

[4] Ἑνὸς τοῦ ὁποίου τοῦ Νικολάου ἔχομεν 2 κανόνας παρακλητικοὺς εἰς τὴν Θεοτόκον ἐκδεδομένους ἐν τῷ Θεοτοκαρίῳ, ἔκδ. Β' σελ. 132, 163.

ἱδρύματος τοῦ Βυζαντίνου Αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ περὶ ἧς Νικήτας ὁ Χωνιάτης[1] λέγει τάδε: «Ἱδρύσατο δὲ φροντιστήριον ἱερὸν περὶ τὸ τοῦ » Πόντου στόμα εἰς τόπον τινὰ Κατασκέπην λεγόμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀρχιστρα- » τήγου Μιχαήλ, καθ' ὃ τῶν τότε Μοναχῶν ἠθροικότων τοὺς ὀνομαστοτάτους τε καὶ » ἀκρέμονας πάντῃ μοναδικὸν καὶ ἀπράγμονα μετιέναι βίον προεμηθεύσατο· εἰδὼς » γὰρ τὸ κτηματικοὺς εἶναι καὶ τυρβάζεσθαι πάλιν περὶ πολλὰ τοὺς τὸν ἐρημικὸν » βίον ἀνελομένους, τῆς ἡσυχίας σφᾶς μεθιστῶν εἰς τοῦ κατὰ Θεὸν ζῆν ἀπάγων, » τοῦτο δὲ τὸ οἰκεῖον αὐτοῖς ἐπάγγελμα οὐδὲν κτησίδιον αὐτοῖς ἀπετέμετο, οὔτε μὴν » ἀγροὺς καὶ ἀμπελῶνας τῷ φροντιστηρίῳ ἀπέταξε, πᾶσαν δὲ τοῖς μοναστοῖς δίαι- » ταν ἐκ τῶν βασιλικῶν πυλώνων ἐπιμετρήσας ἐκεῖθεν αὐτὴν ἐβράβευεν, ἀνακόπτων » οἶμαι τὸν πολὺν ἔρωτα τῶν πλείστων περὶ τοῦ Μονὰς συνιστᾶν καὶ παράδειγμα » διδοὺς τοῖς μετόπισθεν ὅπως χρεὼν ναοὺς συνιστᾶν καὶ οἵαν δέον ἑτοιμάζειν » τράπεζαν τοῖς ἐρημικοῖς καὶ ἀβίοις καὶ τῆς ὕλης αὐτοὺς ἐκλύσασιν».

Ὁ δὲ σοφὸς Πατριάρχης Κωνστάντιος Α' ὁ ἀπὸ Σιναίου[2] ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα περὶ τῆς περιωνύμου ταύτης Μονῆς καλουμένης καὶ τῶν Ἀσωμάτων.[3]

«Πρὸ τοῦ κόλπου τῶν Θεραπείων κοιλὰς χαριεστάτη, βαθυνομένη ὑπὲρ τὰ χίλια » βήματα, Λίνος ἢ Κατασκέπη ὀνομαζομένη, τῆς ὁποίας τὸ παραθαλάσσιον εὖρος » εἶναι ὑπὲρ τὰ διακόσια βήματα, ὅπου ἤδη πρὸ τῶν νέων παραλίων οἰκοδομῶν » ἔκειντο λείψανα ἀρχαίων κτιρίων τάφων καὶ ἐκκλησίας, ἐρείπια ὅλα ταῦτα τῆς » κατὰ τὸν τόπον τοῦτον τῆς Κατασκέπης ἀνεγερθείσης Μονῆς κατὰ τὸν Χωνιάτην » παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρχιστρατή- » γου Μιχαήλ».

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ τόπος ὁ ἐπωνυμούμενος Κατασκέπη, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ τὸ ἱερὸν φροντιστήριον τῶν Ἀσωμάτων, ἐλέγετο ἐν ἄλλοις ἡ Σκέπη, ὥστε οὐδόλως ἐστὶν ἄπορον ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα ἀκριβῶς περὶ τῆς Μονῆς ἐκείνης, περὶ ἧς ἀναφέρει ἡ ἱστορία ὅτι τῇ 23 Νοεμβρίου τοῦ 867 ἐξωρίσθη ὁ ἱερὸς Πατριάρχης Φώτιος «ἐξωρίσθη ἐν μοναστηρίῳ τινὶ καλουμένῳ Σκέπῃ», καὶ ὅτι «πολυάριθμοι » Φωτιανοὶ ἐπίσκοποι ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν καθοδηγούμενοι καὶ » παραμυθούμενοι ὑπ' αὐτοῦ ἐν Στενῷ τοῦ Βοσπόρου (κοινῶς Καταστένῳ) διατρί- » βοντος»· ἑπομένως, ἐὰν πράγματι ἡ μονὴ τῆς Κατασκέπης ἢ Σκέπης εἶναι ἡ αὐτὴ Μονὴ τοῦ Καταστένου, ἔνθα ἐξωρίσθη καὶ διέμεινεν ὁ ἱερὸς Πατριάρχης Φώτιος, δέον νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς δὲν ἀνήγειρε τὴν ἐν λόγῳ μονήν, ὡς ἀναφέρει ὁ Χωνιάτης, ἀλλ' ἀνῳκοδόμησεν αὐτήν.

Καταλήγοντες συμπεραίνομεν ὅτι ὁ Ναὸς τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπικεκλημένης «Θεραπειωτίσσης» ἐξάρτημα ἦν τῆς ἐν Θεραπείοις τοῦ Βοσπόρου ἀρχαίας καὶ εὐκλεοῦς

---

[1] De Manuel Comneno VII, σελ. 270 ἔκδοσ. Βόννης.

[2] Κωνσταντινιάς, ἔκδ. Βενετίας σελ. 133.

[3] Ὁ Κωνστάντιος τίθησι τὴν μονὴν ταύτην ὀλίγον πορρωτέρω τοῦ ὡς νησυδρίου τότε φαινομένου σκοπέλου, τὸ πάλαι «Εὐδίου» καλουμένου, ὅστις νῦν συγχωνευθεὶς σχεδὸν τῇ ξηρᾷ καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Ῥόκκα ἐκ τοῦ λατινικοῦ Rocca, τουτέστιν ἀπορρώξ.

Μονῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, ἢ τῶν Ἀσωμάτων, καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ ἀπέκειτο ἡ ἱερὰ καὶ ἀρχαία εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Θεραπειωτίσσης, δηλονότι τῆς ἐπιλεγομένης Θεραπειανῆς.

Ἔγραφον ἐν Σμύρνῃ τῇ 25η Μαΐου 1910.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΒΕΓΛΕΡΗΣ

ΛΙΝΟΝ ΒΟΣΠΟΡΟΥ

Τὸ ὄνομα τῆς *περὶ τὸ στόμα* ἢ *ἐπὶ τῷ στόματι* τοῦ Εὐξείνου Πόντου κειμένης περιοχῆς «*τοῦ Λίνου*» φαίνεταί μοι ἀρχαῖον ὄνομα λησμονηθείσης πόλεως. Ἐν τῇ *Διεθν. Ἐφ. τῆς Νομ. Ἀρχ.* Τόμ. Χ, σελ. 159-162 ἐμνήσθην νομισματίου ἀργυροῦ τοῦ Δ΄ αἰῶνος π. Χ. φέροντος τοὺς αὐτοὺς τύπους, οὓς καὶ τὰ νομίσματα τῶν Βυζαντίων καὶ Καλχηδονίων, διακρινομένων ὅμως διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΛΙΝ. Ἐπὶ τῆς ταυτότητος τῶν τύπων ταύτης βασιζόμενος, τῆς σαφῶς ἐνδεικνυούσης γειτνίασιν τῶν τριῶν πόλεων τῶν ΒΥΖ(αντίων), ΚΑΛΧ(ηδονίων) καὶ ΛΙΝ(ίων), ὑπέμνησα ὅτι ἀναφέρεται *χωρίον ἐπὶ θαλάττῃ* τῆς Ἑλλησποντίας, ***τὸ Λίνον*** καλούμενον, κείμενον δὲ μεταξὺ Βαρίου καὶ Πριάπου, οὗ οἱ κάτοικοι Λινούσιοι (Στράβωνος Κεφ. 588.— Στέφ. Βυζάντ. ἐν λ. *Λίνον*). Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Λίνον τοῦτο ἀναφέρεται μόνον ὡς *χωρίον* καὶ οὐχὶ πόλις, ἡ δὲ θέσις αὐτοῦ εἶναι ἀρκετὰ μακρὰν τῆς Καλχηδόνος καὶ τοῦ Βυζαντίου, προτιμῶ νῦν ὅτ' ἔμαθον, ἐκ τῆς ἀνωτέρω μελέτης τοῦ κ. Βεγλερῆ, τὴν παρὰ τὸ Βυζάντιον καὶ Καλχηδόνα ὕπαρξιν περιοχῆς, φερούσης παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις τὸ ὄνομα τοῦ «*Λίνου*» νὰ παραδεχθῶ τὴν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς χρόνοις ὕπαρξιν ἐνταῦθα μικρᾶς αὐτονόμου πόλεως Λίνου καλουμένης, ἧς μόνον λείψανον τὸ ἐν λόγῳ νομισμάτιον.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ δεύτερον ἐπεξηγηματικὸν ὄνομα τοῦ Λίνου «*τῆς Κατασκέπης*», δυνατὸν νὰ εἶναι παράγωγον τοῦ *κατασκέπω* (= κατασκεπάζω), σημαῖνον *κατάσκεπον*, δηλαδὴ κατεσκεπασμένην δένδροις κτλ. χώραν. Πιθανώτερον ὅμως, φρονῶ, ἕνεκα τοῦ συντόμου αὐτοῦ δευτέρου τύπου «*τῆς Σκέπης*», ὅτι συγγενεύει πρὸς τὸ *σκέπτομαι, κατασκέπτομαι* ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ *κατασκοπεύω*, ὡς ἐκ τῆς ῥίζης ΣΚΕΠ, ἐξ ἧς τὰ *σκοπή, σκοπιά, σκοπός, σκώψ, σκοπιωρός, κατάσκοπος*, οὗ ἀνώμαλον θηλυκὸν *κατασκοπία* (Πβλ. Ἀφροδίτη ἡ *κατασκοπία* παρὰ Παυσαν. 2, 32, 2). Ἐπὶ τῶν εἰσόδων τῶν στενῶν οἷον τὸ στόμα τοῦ Εὐξείνου, ἐφ' οὗ ἔκειτο «ἡ *Κατασκέπη*», οἱ ἀρχαῖοι, δι' οὓς καὶ νῦν στρατηγικοὺς λόγους πράττουσι τοῦτο, ἐγκαθίδρυον πύργους καὶ φρούρια *κατασκοπευτήρια, κατασκόπια, κατασκέψεις* καλούμενα. Τὸ *Λίνον ἡ Κατασκέπη* φαίνεταί μοι ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ ὡς ἓν τούτων, εἰς πόλιν αὐτόνομον αὐξηθὲν κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα, ὥστε νὰ κόψῃ καὶ νόμισμα. Ἐξ αὐτοῦ δηλαδὴ θὰ *ἐσκέπτοντο* τὰ ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου εἰσπλέοντα τὸν Βόσπορον πλοῖα (Πβλ. Ὁμήρ. Ὀδύσσ. Μ. 247: *σκεψάμενος δ' ἐς νῆα θοήν*), καθ' ἃ καὶ ἐκ τοῦ Σιγείου καὶ τῶν Δαρδανελλίων ἔπραττον καὶ πράττουσι καὶ νῦν διὰ τὰ ἐκ τῆς Μεσογείου εἰσπλέοντα τὸν Ἑλλήσποντον.

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΙΒ΄ ΤΟΜΟΥ

TABLE DES MATIERES

CONTENUES DANS LE

JOURNAL INTERNATIONAL D'ARCHÉOLOGIE NUMISMATIQUE

TOME DOUZIÈME (1909—1910)

		Pages
Ι. Ν. Σβορωνος,	Ἔκθεσις περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου καὶ τῆς ἰδιαιτέρας νομισματικῆς συλλογῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου μετὰ περιγραφικοῦ καταλόγου τῶν προσκτημάτων κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1907 - 1908. (Συνέχεια καὶ τέλος)	1—80
Στ. Ν. Δραγουμης,	Ἐρεχθεὺς - Ἀθηνᾶ. (Ἐπανόρθωσις βλαβέντος χωρίου παρ' Ἁρποκρατίωνι.— Ἑρμηνεία εἰκόνος ἀναγλύπτου).— *Πίναξ* I.	81—88
M. Bahrfeld,	M. Antonius, Octavia und Antyllus. Römische Goldmünzen mit ihren Bildnissen. (*Tafel* II).	89—118
Κ. Μ. Κωνσταντοπουλος,	Ἐλεοδωρητής.	119—120
Ι. Ν. Σβορωνος,	Ἡ ἐκ Χαλκίδος Ἀττικὴ ἐπιγραφὴ ἱερὸς νόμος Κολωνιτῶν. Τὸ ἐν Σαλαμῖνι τρόπαιον.	121—148
Ν. Δ. Χαβιαρας,	Ἀνέκδοτα μολυβδόβουλλα (μετὰ 3 εἰκόνων) . . .	149—152
Ι. Ν. Σβορωνος,	Θησαυρὸς Ῥωμαϊκῶν νομισμάτων ἐκ τῶν ἐν ἔτει 1904 ἀνασκαφῶν τῆς Δήλου	153—193
Ι. Ν. Σβορωνος,	Θέσεις περὶ τῆς Κόρης τοῦ Ἀντίου (La Fanciulla d'Anzio)	194
Ι. Ν. Σβορωνος,	Ludwig Curtius ὁ κριτικὸς καὶ «τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον ὑπὸ Ι. Ν. Σβορώνου»	195—208
Ι. Ν. Σβορωνος,	Τὸ «ὡραῖον αἴνιγμα» τῆς ἐκ τοῦ Ἀντίου Κόρης (La Fanciulla d'Anzio). — *Πίνακες III-XIII* καὶ 53 εἰκόνες	209—318
W. Voigt,	Kleine iconographische und prosopographische Bemerkungen zu den konsularmünzen. I. Der Goldstater des T. Quinctius	319—326
Γ. Π. Βεγλερης,	Θεοτόκος ἡ Θεραπειώτισσα. — *Πίναξ XIV*. . . .	327—336
Ι. Ν. Σβορωνος,	Λίνον Βοσπόρου.	336
Περιεχόμενα τοῦ ΙΒ΄ τόμου		337

Ὄψις Α

Φωτογρ. L. Mariani

Ὄψις Α—Β

Φωτογρ. Anderson 2090

Η ΕΚ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΗ

Ὄψις Β

Φωτογρ. Anderson 2080

Ὄψις Β—Γ

Φωτογρ. R. Moscioni 2083

Η ΕΚ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΗ

Ὄψις Δ—Α (Φωτογρ. Vasari) Ὄψις Γ (Φωτογρ. L. Marlani) Ὄψις Α (negatif)

Η ΕΚ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΗ

Η ΕΚ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΗ

Φωτογρ. Anderson 2094

Φωτογρ. Brogi 10420

Η ΕΚ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΗ

ΔΙΣΚΟΣ ΤΟΥ ΑΓΑΛΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΕΜΑΧΙΑ ΕΞ ΑΥΤΟΥ

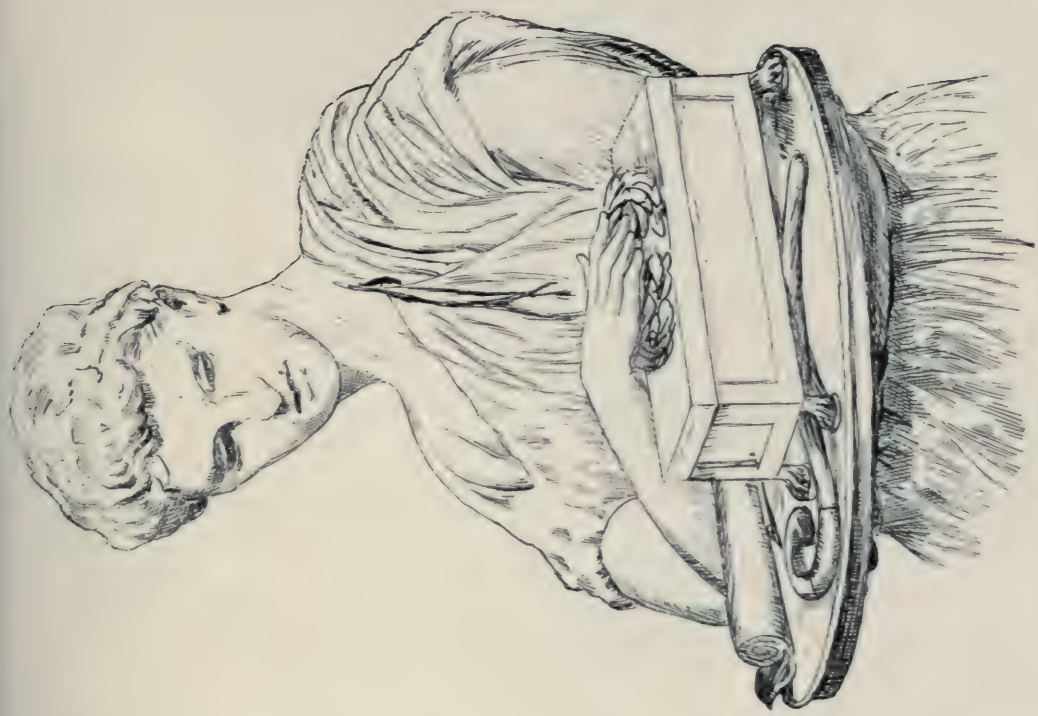

2. ΠΡΩΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ ΣΒΟΡΩΝΟΥ

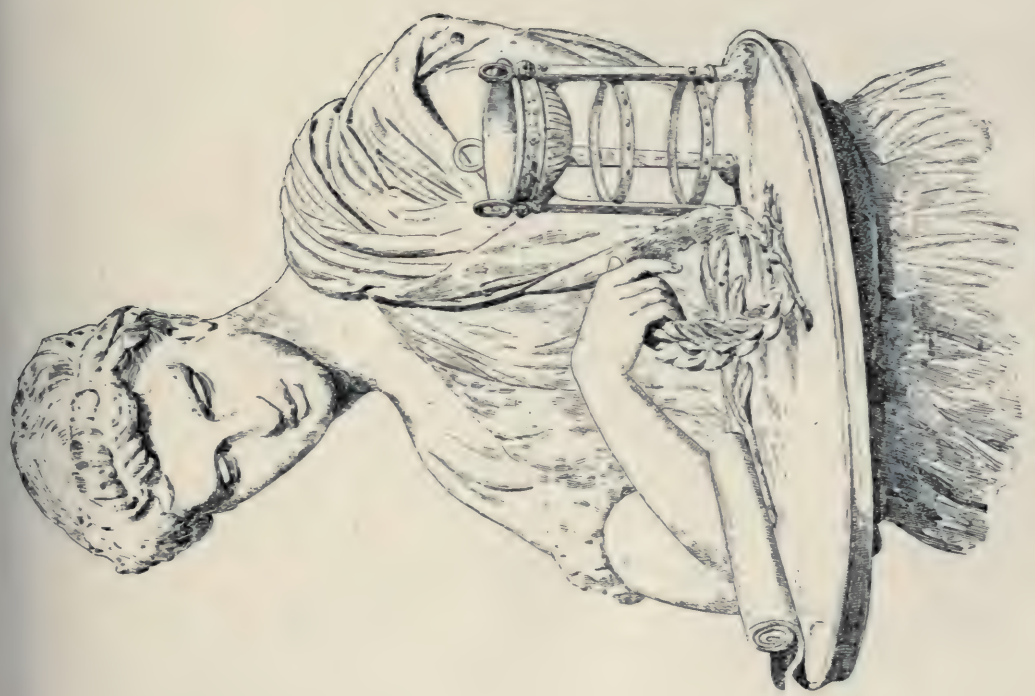

1. ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ COMPARETTI

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΥ ΣΥΜΠΕΠΛΗΡΩΜΕΝΗ

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37

ΠΡΟΦΗΤΙΣ (ΜΑΝΤΩ;) ΑΠΟΛΛΩΝ δίσκος κληρωτριδες ΙΕΡΟΛΟΥΛΟΣ μετά κληρωτρίδος ΙΕΡΕΙΑ ΑΥΛΗΤΡΙΣ

1

1α

2

3

ΜΥΣΤΙΚΑ ΙΕΡΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΚΑΛΥΜΜΑΤΑ

3

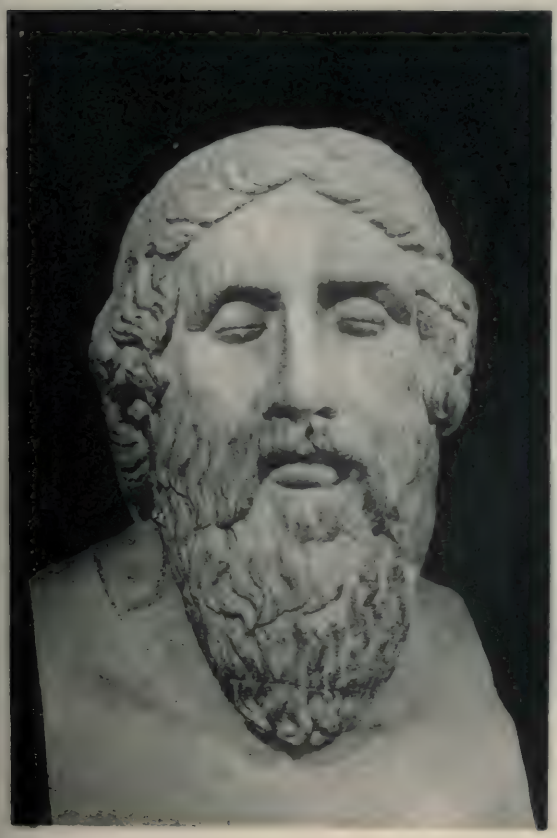

1

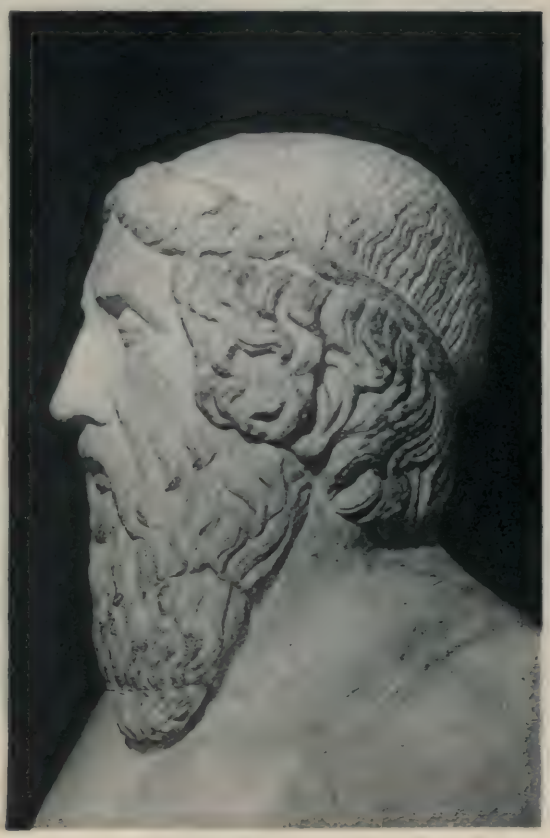

2

ΚΕΦΑΛΑΙ ΛΕΓΟΜΕΝΑΙ ΕΠΙΜΕΝΙΔΟΥ (1-2) ΚΑΙ ΟΜΗΡΟΥ (3. νέα)

Α

Β

ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΥΣΙΚΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΥ ΥΠΟ ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΘΕΟΤΟΚΟΣ Η ΘΕΡΑΠΕΙΩΤΙΣΣΑ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

JOURNAL INTERNATIONAL D'ARCHÉOLOGIE NUMISMATIQUE

DIRIGÉ ET PUBLIÉ

PAR

J. N. SVORONOS

Directeur du Musée National Numismatique

TOME TREIZIÈME

1911

ATHÈNES

CHEZ L'ÉDITEUR Mr J. N. SVORONOS

Rue G. Gennadios 3a

ET CHEZ MM. ELEFTHEROUDAKIS & BARTH

Libraires.

1911

LIBRARY
MAY 16 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

JOURNAL INTERNATIONAL

D'ARCHÉOLOGIE NUMISMATIQUE

3

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΕΙΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΩΝ

(ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ)

1

Ὁ κ. Κ. Κωνσταντόπουλος[1] ἐξέδωκε μολυβδόβουλλον τοῦ ἡμετέρου Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου μεταγράψας τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐγκεκολαμμένην ἐπιγραφὴν ὡς ἑξῆς:

[Πρ]ωτο[στ]ράτορος [τοῦ Κα]μίτζη [πατρ]όθεν [σφρ]αγὶς [Μα]νουὴλ— ..... μητρόθεν Κομν[η](νο)δούκα τοῦ κ[ρατ]οῦντος.

Ὥρισε δὲ ἡλικίαν τοῦ μνημείου τὸν ΙΒ'-ΙΓ' αἰῶνα. Καὶ ὄντως εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος ἢ τὰ πρῶτα τῆς ἑπομένης ἀποδοτέον τοῦτο, καθ' ὅσον ἀνήκει ἀναμφιβόλως εἰς τὸν *πρωτοστράτορα Μιχαὴλ τὸν Καμμύτζην* ἐκεῖνον, οὗτινος συχνὴν μνείαν ποιεῖται ὁ Νικήτας Χωνιάτης μάλιστα ἐν τῇ Χρονογραφίᾳ αὐτοῦ[2] καὶ ἡ ἀνωνύμου «Σύνοψις Χρονικὴ» ἡ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Σάθα.[3] Τοῦ Νικήτα Χωνιάτου σῴζεται καὶ ἴδιος «... *λόγος εἰς τὸν βασιλέα κὺρ Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, ὅτε ἐπανέζευξεν ἀπὸ τῶν μερῶν τῆς Δύσεως· ἡνίκα ὁ πρωτοστάτωρ Μανουὴλ ὁ Καμύτζης, ἐξάδελφος ὢν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, συμπλακεὶς τοῖς βαρβάροις καὶ κατασχεθείς, παρὰ μὲν τοῦ βασιλέως οὐκ ἐξωνήθη, ἠγοράσθη δὲ παρὰ τοῦ Δοβρομήρου Χρύσου τοῦ κατέχοντος τὸ Πρόσακον καὶ τὴν Στρούμμιτζαν· καὶ ἔκτοτε ἐπανέστη τῷ βασιλεῖ μετὰ τοῦ αὐτοῦ Χρύσου, γαμβροῦ ὄντος τῷ αὐτῷ πρωτοστάτορι ἐπὶ θυγατρί, ὃν καὶ ἡττήσας ὁ βασιλεὺς ἐδίωξε. Τότε δὲ καὶ ἀγάπην ἐποίησε μετὰ τοῦ Ἰωαννίτζη τοῦ κατέχοντος τὸν Ζυγόν*».[4] Τἀνωτέρω εἶναι δηλωτικὰ τῆς συγγενείας τοῦ πρωτοστράτορος Καμμύτζη πρὸς τὸν *κρατοῦντα* [= βασιλέα] Ἀλέξιον Κομνηνὸν τὸν Γ'. Ἀλλὰ καὶ ἐν

---

[1] Ἐν Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. VII (1904), σ. 275, ἀριθ. 637.

[2] Ἔκδοσις Βόννης, σ. 949 (ἔνθα αἱ σχετικαὶ παραπομπαί).

[3] ***Κ. Ν. Σάθα***, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη. Τόμ. Ζ'. Ἐν Βενετίᾳ-Παρισίοις 1894, σ. 379, 403, 417, 425, 430, 431.

[4] ***Κ. Ν. Σάθα***, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη. Τόμ. Α'. Ἐν Βενετίᾳ 1872, σ. 90 (ἰδὲ καὶ σ. 81 κ. ἑ). —Πρβλ. **Muralt**, Essai de chronographie byzantine 1057-1453. Ἐν Πετρουπόλει 1871, σ. 260.

αὐτῇ τῇ χρονογραφίᾳ τοῦ Νικήτα Χωνιάτου ἀναγινώσκομεν: «... *Ὁ δέ γε πρωτοστράτωρ Μανουὴλ ὁ Καμύτζης, χρόνιος ἐν Μυσίᾳ καθειργνύμενος, δεῖται τοῦ ἐξαδέλφου καὶ βασιλέως ἐκ τῆς οἰκείας οὐσίας λυθῆναι μηδ' ὡς κακοῦργος ἐπὶ πολὺ παροφθῆναι παρὰ βαρβάροις δορύκτητος, οὐκ εἶχε δὲ καὶ πείθειν δι' ὧν ἐπέστελλεν* ...».[1] Κατὰ ταῦτα λοιπὸν συμπληρωτέος ὁ δεύτερος στίχος τῆς ἀνωτέρω ἐπιγραφῆς:

[ἐξαδέλφου] μητρόθεν Κομ[ν]η(νο)δούκα τοῦ κ[ρατ]οῦντος.

Ἡ ἡμετέρα συμπλήρωσις εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον πιθανὴ καθ' ὅσον καὶ τὸ μολυβδόβουλλον ἔχει ἐπὶ τῆς ἑτέρας τῶν ὄψεων κατὰ μὲν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ κ. Κωνσταντοπούλου τάδε:

. . ΑΒ . .—. . ΜΗΤΡΟ—ΘΕΝ : ΚΟΜΝ.—ΔΟΥ̅ΚΑ ΤΟΥ̅ Κ . . .—ΟΥΝΤΟϹ

Ἀλλὰ πράγματι τὸ μνημεῖον, ὅπερ ἐξήτασα αὐτοψεί, ἔχει . . ΑΔ . .—. ., ὅπερ προφανῶς = [*ἐξ*]ΑΔ[*έλ*]—[*φου*].

Χωριζομένη δὲ κατὰ μετρικὰ κῶλα ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ μολυβδοβούλλου ἔχει ὡς ἑξῆς:

Πρωτοστράτορος τοῦ Καμίτζη πατρόθεν
σφραγὶς Μανουὴλ ἐξαδέλφου
μητρόθεν Κομνηνοδούκα τοῦ κρατοῦντος.

πρὸς ἣν παραβλητέα ἡ ἐπιγραφὴ ἑτέρου μολυβδοβούλλου:

Πράξεις σεβαστῶν Κουναδίου Κοπτεροῦ
καὶ Κολογνώμου προκαθημένου Δράμας
Πάναγνε κυροῦ μοι Παρθένε.[2]

Ὑπὸ σημείωσιν ὅτι πλεῖστα εἶναι τὰ μολυβδόβουλλα, ἐν οἷς γίνεται μνεία συγγενείας πρὸς τοὺς κρατούντας ἢ τὰ βασίλεια γένη.[3] Καὶ ἐν ἐπισήμοις ἔτι γράμμασιν ἀπαντῶσι πολλάκις ὑπογραφαὶ προσώπων ἀναφερόντων τὴν πρὸς τοὺς βασιλεῖς συγγένειαν αὐτῶν.[4]

2—3

Ὁ κ. G. Schlumberger ἐν τῇ *Βυζαντινῇ Σιγιλλιογραφίᾳ* καὶ δὴ ἐν τῷ τμήματι τῶν οἰκογενειακῶν καλουμένων σφραγίδων ἔταξε δύο μολυβδόβουλλα ὡς ἀνήκοντα

---

[1] Ἔκδοσις Βόννης σ. 707 (πρβλ. καὶ σ. 526) — Περὶ τῆς Συγγενείας τοῦ πρωτοστράτορος Μιχαὴλ Καμμύτζη πρὸς τὸν Ἀλέξιον Κομνηνὸν τὸν Γ' ἰδὲ καὶ **Du Cange,** Familiae Byzantinae, σ. 202.

[2] ***Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος*** ἐν Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. V (1902), σ. 160 κ. ἑ., ἀριθ. 34 καὶ τόμ. X (1907) σ. 106 καὶ 112.

[3] **G. Schlumberger,** Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 640 ἀριθ. 6, σ. 641 ἀριθ. 13, σ. 650 ἀριθ. 4, σ. 651 ἀριθ. 5, σ. 713 ἀριθ. 4.—***Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος,*** ἔνθ' ἀνωτέρω, τόμ. X (1906), σ. 134, ἀριθ. 622γ κτλ. κτλ. κτλ.

[4] **L. Petit** et **W. Regel,** Actes de l'Athos. III. Actes d'Esphigménou. (Παράρτημα ὑπ' ἀριθ. 1 τοῦ ΙΒ' τόμου τῶν *Vizantiniskij Vremennik, Βυζαντινῶν Χρονικῶν*). Ἐν Πετρουπόλει 1906, σ. 40, στίχ. 89-90: «*Ὁ δοῦλος καὶ ἐξάδελφος τῆς κραταιᾶς καὶ ἁγίας ἡμῶν δεσποίνης Ἀλέξιος Ἀσάν*», κτλ.

εἰς μέλη οἰκογενείας τινὸς φερούσης ἐπώνυμον «*Τραπεζούντιος*».[1] Τὰ δύο ταῦτα μολυβδόβουλλα περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Schlumberger ὡς ἑξῆς:

«1. Sceau de *Léon Trapezountios.*

ΘΚΕ Η ΒΘΟ (pour ΒΟΗΘΟC) ΛΕΟΝΤΙ ΤΩ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤ(*ιω*). *Théotokos, sois secourable à Léon Trapezountios.*

X^e—XIe siècle. Ma collection.

2. Sceau de *Nicétas Trapezountios, clerc et économe.*

+ΚΕ ΒΩΗΘΙ ΤΩ CΩ ΔΟΥΛΩ.

Croix protencée élevée sur deux degrés.

Rev. + ΝΙΚΙΤ'(*α*) ΚΛΙΡΙΚΟ S ΥΚΟΝΟΜΩ [Τ'(*ω*)] ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤ'(*ιω*).

X^e—XIe siècle. Communiqué par M. Sorlin-Dorigny».

Ἀλλὰ τὸ ἐπώνυμον *Τραπεζούντιος* πρέπει νἀπαλειφθῇ ἐκ τῆς βυζαντιακῆς σιγιλλιογραφίας. Διότι ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μολυβδοβούλλῳ ἀντί: ΤΩ ΤΡΑΠΕ-ΖΟΥΝΤ'(*ιω*), ἀναγνωστέον: ΤΩ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤ(*ος*), ἀρχιερεῖ δῆλον ὅτι. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μολυβδοβούλλῳ ἀντί: [Τ'(*ω*)] ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤ'(*ίω*), ἀνάγνωθι: [Τ(*ῆς*)] ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤ(*ος*).

Ὑπὸ σημείωσιν ὅτι Λέων Τραπεζοῦντος ἀρχιθύτης εἶναι γνωστὸς κατὰ τὸν ΙΑ΄ μεσοῦντα αἰῶνα,[2] εἰς ὃν ἀρχιθύτην πρέπει νἀναχθῇ καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 μολυβδόβουλλον.

4

Ὁ κ. B. Pantchenko ἀνέγνω ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῆς ἑτέρας τῶν ὄψεων μολυβδοβούλλου ἀνήκοντος εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ῥωσσικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς ἑξῆς:

....ΓΙC
ΠΡΕΤΩΡΟC
ΤΡΙΦΩΚ'Ȣ
ΝΙ.ΟΛΑȣ

=*[Σφρα]γὶς πρ(αί)τ(ο)ρος Τριφωκ(ί)ου Νι[κ]ολάου.*[3] Ὁ ἐκδότης παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ, ἔνθα τὸ οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον τοῦ πραίτορος Νικολάου, δυνάμεθα ἀντί: Τ νὰ παραδεχθῶμεν: Π καὶ ἀντί: Κ νὰ παραδεχθῶμεν: Χ. Εἶμαι βέβαιος ὅτι προσεκτικωτέρα ἐξέτασις τοῦ μνημείου θέλει παράσχει ἐν τῷ τρίτῳ

---

[1] **G. Schlumberger,** Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 710.

[2] **Le Quien,** Oriens christianus. Τόμ. I, σ. 510—**J. Ph. Fallmerayer,** Geschichte des Kaisertums von Trapezunt. Ἐν Μονάχῳ 1827, σ. 342.—***Ἀνθίμου Ἀλεξούδη,*** Ἀναγραφὴ ἱεραρχῶν Τραπεζοῦντος, ἐν τῇ ἐφημερίδι Κωνσταντινουπόλεως «Νεολόγῳ» (ἐκ παραπομπῆς μόνον γνωστόν μοι) — ***Τρύφ. Εὐαγγελίδου,*** Ἱστορία τῆς Ποντικῆς Τραπεζοῦντος. Ἐν Ὀδησσῷ 1898, σ. 204. — (Πρβλ. ***Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως,*** Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Τραπεζοῦντος. Ἐν τοῖς «*Vizantiniskij Vremennik, Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς*». Τόμ. ΙΒ΄ (1906), σ. 144 κ. ἑ.).

[3] **B. Pantchenko** ἐν Bulletin de l'Institut Archéologique Russe à Constantinople. Τόμ. IX (1904), σ. 344, ἀριθ. 134.

τούτῳ στίχῳ τὸ ἐπώνυμον: ΤΡΙΨΥΧΟΥ. Εἶναι δὲ γνωστὸν τὸ πρόσωπον εἰς ὃ ἀνήκει ἡ σφραγὶς καὶ δὴ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, ὧν μία ἀπευθύνεται: «*Τῷ μεγαλυπερόχῳ πρωτονοταρίῳ ὑπερτίμῳ καὶ πραίτωρι κῦρ Νικολάῳ τῷ Τριψύχῳ*».[1] Ὁ κ. Pantshenko ἀνάγει τὸ μνημεῖον εἰς τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα, ἀλλὰ προφανῶς ἀνακτέον εἰς τὸν ΙΒ΄ τελευτῶντα, ἴσως δὲ καὶ τὸν ΙΓ΄ ἀρχόμενον.

Ὁ Dr Mordtmann fils ἐξέδωκε[2] τὴν σφραγῖδα ἑτέρου μέλους τῆς οἰκογενείας *Τριψύχου*, τοῦ περιφήμου *Κωνσταντίνου Τριψύχου*, τοῦ δολοφόνου τοῦ νεαροῦ Ἀλεξίου Β΄ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ βασιλίσσης Μαρίας εἴτε Ξένης.

Β

Ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν Νομισματικῷ Μουσείῳ ἐναπόκεινται δύο καλὰ ἀντίτυπα βυζαντιακοῦ μολυβδοβούλλου, ὅπερ ἐξ ἑνὸς μὲν ἔχει — ἑκατέρωθεν τῶν συνήθων μονογραφημάτων—κεφαλὴν τῆς Θεοτόκου κατενώπιον, δεομένης μετὰ χειρῶν ἀνατεινομένων, καὶ φερούσης ἐν δίσκῳ ἐπὶ τῶν στέρνων τὸ Θεῖον βρέφος, ἐξ ἑτέρου δὲ τὴν εἰς τρίμετρον ἰαμβικὸν στίχον ἐπιγραφήν:

+ ΠΡΟЄ — ΔΡΟΝ — ΑΓΝΗ — ΛΑΚЄΔΑΙ — ΜΟΝΩΝ — СКЄΠΟΙС. = ***Πρόεδρον ἁγνὴ Λακεδαιμόνων σκέποις.***

Τὸ μνημεῖον τοῦτο ἐξέδωκε κατ᾽ ἀνακοίνωσιν τοῦ ἀοιδίμου κ. Ποστολάκκα ὁ κ. Schlumberger, κατὰ πρῶτον μὲν ἐν τῇ Revue des Études Grecques,[3] ἔπειτα δ᾽ εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ Mélanges d'Archéologie Byzantine.[4] Βραδύτερον τὰ δύο ἀντίτυπα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος μνημείου περιέγραψε διεξοδικώτερον καὶ ἀκριβέστερον ὁ κ. Κ. Κωνσταντόπουλος.[5] Ἀλλὰ τόσον ὁ κ. Schlumberger ὅσον καὶ ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος κ. Κωνσταντόπουλος ἀποδίδουσι τὸ μνημεῖον εἰς ἐκκλησιαστικὸν *Πρόεδρον*.[6] «Sceau anonyme d'un évêque de Lacédèmon» χαρακτηρίζει τὸ

---

[1] ***Σπ. Π. Λάμπρου***, Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τὰ σωζόμενα. Τόμ. Β΄. Ἐν Ἀθήναις 1880, σ. 67 κ. ἑ. καὶ 573 κ. ἑ..

[2] **A. Mordtmann,** Sur les sceaux et les plombs byzantins. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1873, σ. 60, ἀριθ. 41 (Πρβλ. Ἑλλην. Φιλολογ. Σύλλογον Κωνσταντινουπόλεως. Τόμ. Ζ΄, 1872-1873, σ. 80 κ. ἑ., ἀριθ. 41.— **W. Froehner,** Bulles métriques ἀριθ. 93.— **G. Schlumberger,** Sigillographie, σ. 711.

[3] Τόμ. II (1889), σ. 250, ἀριθ. 10.

[4] Première série, σ. 204, ἀριθ. 10.

[5] Ἐν τῇ Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. V (1902), σ. 198, ἀριθ. 86 καὶ 87.

[6] Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου τίτλου ἰδὲ τὰ γεγραμμένα ἐν τῇ «Νεολόγου [Κωνσταντινουπόλεως] Ἑβδομαδιαίᾳ Ἐπιθεωρήσει». Τόμ. II (1893), σ. 541 κ. ἑ.—Πρβλ. καὶ ***Ἀνθίμου Ἀλεξούδη***, μητροπολίτου Ἀμασείας: «Περὶ τῶν τίτλων «*προέδρου*» καὶ «*τόπον ἐπέχοντος*». Αὐτόθι, σ. 941 κ. ἑ.— Πρβλ. καὶ ***Βασιλείου***, μητροπολίτου Σμύρνης: «Παρατηρήσεις τινὲς περὶ ἐπισκοπικῆς προεδρείας καὶ τῆς φράσεως «*καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντος*». Αὐτόθι. Τόμ. III (1893), σ. 14.

μολυβδόβουλλον ὁ κ. Schlumberger, ὁ δὲ κ. Κωνσταντόπουλος πάλιν κατατάσσει τοῦτο μεταξὺ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν Λακεδαίμονος. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐκδότης τοῦ μνημείου ἀνάγει αὐτὸ εἰς τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα, ὁ δὲ κ. Κωνσταντόπουλος εἰς τὸν ΙΒ΄.

Ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ Λακεδαίμονος εἶναι γνωστοὶ τέσσαρες[1] ἀρχιερεῖς τιμηθέντες διὰ τῆς προεδρίας τῆς ἐπαρχίας ταύτης. *Νικηφόρος Μοσχόπουλος μητροπολίτης Κρήτης καὶ πρόεδρος Λακεδαίμονος*, συχνότατα μνημονευόμενος ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς Μυστρᾷ[2] καὶ ἀλλαχοῦ ἔτι, τῷ 1309/10-1315 περίπου.[3] Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Μιχαὴλ (;) ἀντικαταστήσας τὸν προμνημονευθέντα Νικηφόρον ἐν τῇ προεδρίᾳ Λακεδαίμονος πάντως πρὸ τοῦ ἀπριλίου τοῦ 1316.[4] Ὁ «μητροπολίτης Σουγδαίας καὶ πρόεδρος Λακεδαιμονίας Λουκᾶς καταλαβὼν ἐξ ὁρισμοῦ τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου . . . αὐτοκράτορος καὶ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς συνόδου ἐπὶ τῷ προεδρεύειν τὴν ἁγιωτάτην μητρόπολιν Λακεδαιμονίας. . .»[5] τῷ 1329 πιθανώτατα, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Νείλου πάντως πρὸ τοῦ 1339 - 1340.[6] Καὶ ἀνώνυμος Τραϊανουπόλεως γενόμενος πρόεδρος Λακεδαιμονίας κατὰ τὸ 1365 καθ' ἃ διαλαμβάνει συνοδικὴ ἐπὶ τούτῳ πρᾶξις.[7] Ἀλλ' ὡς καὶ ὁ ἀναγνώστης παρατηρεῖ, πάντες οὗτοι εἶναι μεταγενέστεροι τῶν χρόνων εἰς οὓς ἀνάγεται τὸ ἡμέτερον μολυβδόβουλλον. Καὶ ἠδύνατο μέν τις νὰ διϊσχυρισθῇ ὅτι τοῦτο ἀνήκει εἰς ἐκκλησιαστικὸν πρόεδρον Λακεδαιμονίας ἄγνωστον ἀλλαχόθεν, ἀλλὰ νομίζω ὅτι πολὺ προτιμώτερον εἶναι νὰποδοθῇ τὸ μνημεῖον εἰς πολιτικὸν *πρόεδρον*. Ἄλλως τε γνωστὸν εἶναι τὸ μολυβδόβουλλον Λέοντος Χαμαρέτου, ἐν ᾧ οὗτος φέρει τὸν τίτλον τοῦ προέδρου Λακεδαίμονος:

Τῇ προέδρου Λέ[ο]ν[τ]ος τοῦ Χαμαρ[έτου]
τυπῶ σφραγῖδι Λακεδα[ίμ]ονος τ[ύπον;][8]

Ἔπειτα πάλιν γνωστὰ εἶναι τὰ μολυβδόβουλλα *Νικολάου προέδρου Ἀθηνῶν*[9]

---

[1] Ὁ κ. Ζησίου σημειοῖ τρεῖς.—***Κ. Ζησίου***, Σύμμικτα. Ἀθήνησι 1892, σ. 24, ἐν ὑποσημ. 1—Πρβλ. ***Κ. Ζησίου*** ἐν «Ἀθηνᾷ». Τόμ. Γ' (1891), σ. 440, ἀριθ. 1.

[2] **G. Millet** ἐν Bulletin de Correspondance Hellénique. Τόμ. XXIII (1899), σ. 122 κ. ἑ.—Πρβλ. ***Κ. Ζησίου***, Σύμμικτα, σ. 21 κ. ἑ., 24 κ. ἑ.—(Πρβλ. «Ἀθηνᾶν». Τόμ. Γ' (1891), σ. 437 κ. ἑ., 440 κ. ἑ.).

[3] Περὶ τοῦ μητροπολίτου τούτου ἰδὲ τὸ ἄρθρον τοῦ κ. ***Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως***, «*Νικηφόρος Μοσχόπουλος*» ἐν Byzantinische Zeitschrift. Τόμ. XII (1903), σ. 215-223.

[4] **Miklosich** et **Müller**, Acta et Diplomata. Τόμ. I, σ. 52. — Πρβλ. ***Ἀ. Παπαδόπουλον Κεραμέα***, ἔνθ' ἀνωτέρω, σ. 221. — **Ernest Gerland**, Neue Quellen zur Geschichte des Lateinischen Erzbistums Patras. Ἐν Λειψίᾳ 1903, σ. 249.

[5] **G. Millet**, ἔνθ' ἀνωτέρω, σ. 123. — Πρβλ. ***Κ. Ζησίου***, Σύμμικτα, σ. 26 («Ἀθηνᾶς». Τόμ. Γ' (1891), σ. 442).

[6] Πρβλ. ***Κ. Ζησίου***, Σύμμικτα, σ. 33 («Ἀθηνᾶς». Τόμ. Γ' (1891), σ. 449).

[7] **Miklosich** et **Müller**, Acta et Diplomata. Τόμ. I, ἀριθ. 208.— Πρβλ. ***Κ. Ζησίου***, Σύμμικτα, σ. 24 ἐν ὑποσημ. 1 («Ἀθηνᾶς». Τόμ. Γ' (1891), σ. 440 ἐν ὑποσημ. 1).

[8] ***Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος*** ἐν Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. VII (1904), σ. 293, ἀριθ. 697.

[9] Αὐτόθι. Τόμ. IX (1906), σ. 66, ἀριθ. 55ᵃ: « *Κ(ύρι)ε β(οή)θ(ει) Νικολ[άῳ] προέδρ[ῳ Ἀ]θ[η]ν[ῶν] (;)*

καὶ *Σισινίου βασιλικοῦ προέδρου Ἀθηνῶν*.[1] Ὡς πρὸς δὲ τὸν αἰῶνα πρέπει, φρονῶ, ν' ἀναχθῇ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μολυβδόβουλλον εἰς τὸν ΙΑ΄ καὶ νὰ ταὐτισθῇ ὁ ἐν αὐτῷ ἀνώνυμος *πρόεδρος Λακεδαιμόνων* πρὸς τὸν «*πρωτοπρόεδρον καὶ προνοητὴν Λακεδαιμονίας τὸν Ξιφιλῖνον*», πρὸς ὃν ἐπιστολὴν Παύλου πρωτοπροέδρου τοῦ Κατωτικοῦ καὶ ἀντίγραμμα εἰς ταύτην αὐτοῦ τούτου τοῦ Ξιφιλίνου διέσωσεν ὁ ὑπ' ἀριθ. 250 ἑλληνικὸς κῶδιξ τῆς ἐν Πετρουπόλει Δημοσίας Αὐτοκρατορικῆς Βιβλιοθήκης, ἐν φύλλῳ 130.[2] Ἡ διαφορὰ τῶν τίτλων *προέδρου* καὶ *πρωτοπροέδρου* καὶ ἀσήμαντος εἶναι καὶ εὐκόλως ἑρμηνεύεται. Ὑπὸ σημείωσιν δ' ὅτι ὁ κ. Ἀ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς τοῦτον τὸν Ξιφιλῖνον, τὸν πρωτοπρόεδρον καὶ προνοητὴν Λακεδαιμονίας, πρὸς ὃν ἡ ἐπιστολὴ Παύλου τοῦ Κατωτικοῦ,[3] ταὐτίζει πρὸς τὸν *Κωνσταντῖνον πρωτοπρόεδρον τὸν Ξιφιλῖνον*, οὗτινος μολυβδόβουλλον ἐναπόκειται ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ κ. Schlumberger.[4] Ὁ ταὐτισμὸς τοῦ ἐν τῷ ἡμετέρῳ μολυβδοβούλλῳ ἀνωνύμου *προέδρου Λακεδαιμόνων* καὶ τοῦ *πρωτοπροέδρου Κωνσταντίνου Ξιφιλίνου* ἐκείνου, ὃν ὀνομάζει τὸ παρὰ Schlumberger μολυβδόβουλλον, εἶναι πιθανώτατος, διότι ἀμφότερα τὰ μνημεῖα εἶναι τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας τῶν πλευρῶν ἔχουσιν ἀμφότερα ἀποτύπωμα κεφαλῆς τῆς Θεοτόκου.

Ἐπίσης ὁ κ. Ἀ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς[5] τὸν αὐτὸν πρωτοπρόεδρον καὶ προνοητὴν Λακεδαιμονίας τὸν Ξιφιλῖνον ταὐτίζει μετὰ πιθανότητος πρὸς *Κωνσταντῖνον τὸν Ξιφιλῖνον*, ὅστις μνημονεύεται ἐν ἐπιστολῇ Μιχαὴλ Ψελλοῦ ἐπιγραφομένῃ οὕτως: «*Εἰς τὸν δρουγγάριον τῆς βίγλης κῦρ Κωνσταντῖνον τὸν Ξιφιλῖνον, ἀξιώσαντα αὐτὸν μεταβαλεῖν τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους λογικὸν ὄργανον ἀπὸ τοῦ ἀσαφοῦς εἰς τὸ σαφὲς*»[6] καὶ τέλος πρὸς τὸν *πρωτοπρόεδρον κυρὸν Κωνσταντῖνον καὶ δρουγγάριον τῆς βίγλης*, οὗτινος ἔχομεν «ὑπομνηστικὸν» πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ τὸν Δούκαν, καθ' ὃ οὗτος ἐξέδωκε νεαρὰν διάταξιν ἐν ἔτει 1075.[7]

6—7

Μολυβδόβουλλον, διαμέτρου 0,01, εὑρεθὲν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς Κορίνθου, ἐν ἔτει 1892,[8] ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρέα Σκιᾶ· ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὡς ἑξῆς:

---

[1] ***Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος*** ἐν Journal International d'Archéologie. Τόμ. V (1902), σ. 189, ἀριθ. 53: «[⊢] *Σισ[ι]ννήφ β(ασιλικῷ) προέ(δρῳ) Ἀθιν(ῶν)*».

[2] Ἐξεδόθησαν ὑπὸ ***Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως*** ἐν Byzantinische Zeitschrift. Τόμ. XIV (1905), σ. 564 κ. ἑ.

[3] Αὐτόθι, σ. 563 κ. ἑ.

[4] **G. Schlumberger,** Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 572.

[5] Ἔνθ' ἀνωτέρω, σ. 563 κ. ἑ.

[6] ***Κ. Ν. Σάθα,*** Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη. Τόμ. Ε΄. Ἐν Βενετίᾳ-Παρισίοις 1876, σ. 499.

[7] **C. E. Zachariae,** Jus graeco-romanum. Pars III. Novellae constitutiones imperatorum post Justinianum. Ἐν Λειψίᾳ 1857, σ. 527-529.

[8] Πρβλ. Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τοῦ ἔτους 1892, σ. 109-136, ἔνθα ἡ σχετικὴ ἔκθεσις τοῦ κ. ***Ἀ. Σκιᾶ*** περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων.

NIK	ΓΙCM
ΙΦΟΡϒ	A TO Λ
CΦPΛ	⊂XEPNI
	TOU

= ***Νικ(η)φόρου σφράγισμα τοῦ [Β](λα)χερνίτου.***[1]

Τὸ αὐτὸ μνημεῖον, ὑπ' ἀριθ. 390, συμπεριέλαβεν ὁ κ. Maximilianus Fraenkel μετὰ τῶν λοιπῶν Κορινθιακῶν ἐπιγραφῶν ἐν τῷ Corpus Inscriptionum Graecarum Peloponnesi et insularum vicinarum, ὅπερ, ὡς γνωστόν, ἀποτελεῖ τὸν IV τόμον τῶν I. G. Ὁ Fraenkel ἀνέγνω:

Νικ-	***γισμ-***
η]φόρου	***α τοῦ [Β]λ-***
σφρα-	***α]χερνί-***
	τοῦ

πλὴν γράφε: ***τοῦ [Β]λ[α]χερνίτου.***

Οὔτε ὁ κ. Σκιᾶς οὔτε ὁ κ. M. Fraenkel εἶπόν τι περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ μνημείου. Κατ' ἐμὲ δέον νἀναχθῇ τοῦτο εἰς τὸν ΙΒ' περίπου αἰῶνα. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὸ ἐπώνυμον Βλαχερνίτης κεῖται ἐν πράξει τοῦ ἔτους 1162, ἐν ᾗ μνημονεύεται Συμεὼν Βλαχερνίτης.[2]

Ἀγνοῶ ἂν τὸ ἀνωτέρω ἐν Κορίνθῳ εὑρεθὲν μολυβδόβουλλον εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν Νομισματικῷ Μουσείῳ ἐναποκείμενον, ὅπερ ὁ φίλος κ. Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος περιγράφει ὡς ἑξῆς:

«616.[3] — NIK — HΦOPOΥ — CΦPA = ***Νικηφόρου σφρά***

Ὄπ. . . CM . — TO . . . A — X . PNI — TOY = ***[γι]σμ[α] το[ῦ] Βλαχ-[ε]ρνίτου.*** Τρίμ. ἰαμβ.».[4] Πλὴν ὅμως μετάγραφε ***...το[ῦ Βλ]αχ[ε]ρνίτου.*** Κατὰ τὸν κ. Κωνσταντόπουλον τὸ μνημεῖον εἶναι τοῦ ΙΑ'-ΙΒ' αἰῶνος.

8

Μολυβδόβουλλον, ὅπερ κατὰ τὸν ἐκδόντα κ. Schlumberger,[5] «est un curieux exemple de la présence, sur chaque face du sceaux du nom du titulaire:

---

[1] ***Ἀνδρέα Σκιᾶ,*** Ἐπιγραφαὶ Κορίνθου. Ἐν τῇ «Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι» τοῦ 1893, σ. 128, ἀριθ. 26.

[2] **Th. Ouspensky** ἐν Bulletin de l'Institut Archéologique Russe à Constantinople. Τόμ. V (1900), σ. 31.

[3] Ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι τοῦ καταλόγου τῶν μολυβδοβούλλων τῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ ἐναποκειμένων.

[4] ***Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος*** ἐν Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. VII (1904), σ. 269.

[5] Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 726, ἀριθ. 8.

ΟΛΥΜΠΟΥ; sur une face, il y figure sous forme de monogramme, et en toutes tettres sur la face opposée». Τὸ μνημεῖον εἶναι ὄντως περίεργον. Πρὸς ἑρμηνείαν δ' αὐτοῦ σημειῶ, ὅτι κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις τοῦ μολυβδοβούλλου ἀπεικονίζονται περὶ τὰς ἐπιγραφὰς στέφανοι τεχνικώτατα ἀποτετυπωμένοι. Τὴν δὲ γενικὴν *Ὀλύμπου* δὲν νομίζω, ὡς ὁ κ. Schlumberger, ὄνομα τιτλούχου, ἀλλὰ νομίζω ἀναφερομένην εἰς τὸ ὄρος Ὄλυμπον τῆς Βιθυνίας, ὅπερ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἦτο πλῆρες εὐαγῶν καταγωγίων καὶ κέντρον μοναχικοῦ βίου σπουδαιότατον. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἐπὶ τοῦ βιθυνιακοῦ Ὀλύμπου μονῶν ἀναφέρεται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ὁσίου Στεφάνου (+716, Ἰανουαρίου 14) ἱδρυθεῖσα, κοινῶς δὲ τοῦ *Χηνολάκκου* καλουμένη.[1] Εἰς αὐτὴν δ' ἀκριβῶς τὴν μονὴν ὑποθέτω — καὶ πρῶτος ἐγὼ χαρακτηρίζω τολμηράν πως τὴν ὑπόθεσίν μου αὐτὴν — ὑποθέτω ὅτι ἀναφέρεται τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μολυβδόβουλλον, τοῦ ἑκατέρωθεν ἀπεικονιζομένου στεφάνου δηλοῦντος τὴν μονὴν τοῦ ὁσίου Στεφάνου, ἥτις διαστέλλεται τῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ταὐτωνύμου ἁγίου μονῶν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ***Ὀλύμπου.***

θ

Μολυβδόβουλλον Γαβριὴλ μοναχοῦ μονῆς Ὀρόβων. Ἐξ ἑνὸς πέριξ + ΚΕΒ'Θ' ΓΑΒΡΙΗΛ$^{\text{Α}}_{\text{Χ}}$ = ***Κ(ύρι)ε β(οή)θ(ει) Γαβριὴλ μ(ονα)χῷ*** καὶ κιονηδὸν ἑκατέρωθεν κεφαλῆς Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου: ΘΘΕΟ–ΔΟCΙΟ'(ς). Ἐξ ἑτέρου κεφαλὴ Θεοτόκου, ἧς ἑκατέρωθεν ΜΗΡ—ΘΥ καὶ πέριξ Η ΟΡΟΒΗΤΙCΑ. Ἐξεδόθη κατὰ τὸ ἀντίτυπον τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου ὑπὸ G. Schlumberger[2] καὶ Κ. Κωνσταντοπούλου.[3] Ὁ κ. Schlumberger προτάσσει τῆς ἐκδόσεως τοῦ μνημείου τάδε: «**Couvent d'Orobi.** *Ὀρόβη, m'écrit M. Postolacca, était un couvent situé probablement en Ionie, d'après ce qu'on peut conclure de la lecture d'un manuscrit de la Bibliothèque de Patmos*».[4] Κατὰ πρῶτον παρατηρητέον ὅτι ἡ μονὴ ἐκαλεῖτο *Ὀρόβων*[5] καὶ οὐχὶ *Ὀρόβη*. Ἀναφέρεται δ' αὕτη καὶ ἐν ταῖς βιογραφίαις τοῦ ὁσίου Λαζάρου τοῦ ἐν τῷ Γαλησίῳ ὄρει ἀσκήσαντος.[6]

---

[1] Πρβλ. **Du Cange,** Constantinopolis christiana. Βιβλ. IV, σ. 180 (ἔκδοσις Παρισίων) — Πρβλ. ***Βασιλείου Ν. Κάνδη,*** Ἡ Προῦσα, ἤτοι ἀρχαιολογική, ἱστορική, γεωγραφικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ περιγραφὴ αὐτῆς μετ' ἐπισυνημμένων ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, τοπογραφικοῦ χάρτου καὶ εἰκόνων διαφόρων οἰκοδομημάτων. Ἐν Ἀθήναις 1883, σ. 127. — ***Τρύφ. Εὐαγγελίδου*** ἐν τῷ περιοδικῷ «*Σωτῆρι*». Τόμ. ΙΒ' (1889), σ. 154 κ. ἑ.

[2] Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 258 κ. ἑ., ἀριθ. 1.

[3] Ἔνθ' ἀνωτέρω. Τόμ. IX (1906), σ. 72, ἀριθ. 136β.

[4] Communication de M. Sakkelion, conservateur des manuscrits à la Bibliothèque nationale à Athènes. (Ταῦτα ἐν ὑποσημειώσει ὁ κ. *Schlumberger* ἔνθ' ἀνωτέρω) — **Miklosich** et **Müller,** Acta Diplomata. Τόμ. VI, σ. 10, 13.

[5] Ἐξ ὀνομαστικῆς: *Ὄροβοι* ἢ καὶ *Ὄροβα*.

[6] ***Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών,*** Γνώσεις ἐκ τοῦ τυπικοῦ τῶν μονῶν τοῦ Γαλησίου ὄρους. [Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας, 1898, ἀριθ. 6, σ. 27-31, ἀριθ. 9, σ. 61-67]. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1898, σ. 11 καὶ 24 (πρβλ. καὶ σ. 41).

Τὴν ἡλικίαν τοῦ μολυβδοβούλλου ὁ κ. Κωνσταντόπουλος ἀνάγει εἰς τὸν Γ'-ΙΑ' αἰῶνα, καθ' ἡμᾶς ἀνακτέα αὕτη εἰς τὸν ΙΑ'-ΙΒ' ἢ καὶ ΙΒ'-ΙΓ' αἰῶνα.

10

Μολυβδόβουλλον περιγραφόμενον ὡς ἑξῆς ὑπὸ τοῦ κ. Schlumberger:[1] «Sceau portant, *au droit,* les effigies du *Christ Evergète* et d'un saint, avec la légende [O] ЄYЄΡΓЄTICM[OC] (sic) et au revers l'effigie de l'*Archange Michel.* (Sceau de ma collection qui pourrait bien avoir été un sceau du couvent du Christ Evergète)». Περὶ δὲ τῆς λέξεως *Εὐεργετισμ[ὸς]* ὑποσημειοῖ ὁ κ. Schlumberger: «*ce mot ne figure dans aucun glossaire*». Ἀλλὰ κάλλιστα δυνάμεθα ἀντὶ [O] ЄYЄΡΓЄTICM[OC] νὰ γράψωμεν: O ЄYЄΡΓЄTIC (ἀντὶ ЄYЄΡΓЄTHC) M[OY].

11

Ὁ κ. Schlumberger ἐξέδωκε κατὰ πρῶτον μὲν ἐν τῷ *Musée Archéologique* τοῦ 1877,[2] ἔπειτα δ' ἐν τῇ *Βυζαντιακῇ Σιγιλλιογραφίᾳ* του[3] μολυβδόβουλλον ἐναποκείμενον μὲν ἐν τῇ συλλογῇ Rollin καὶ Feuardent, ἀνῆκον δ' εἰς τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Ἰάκωβον. Ἡ περιγραφὴ τοῦ μνημείου ὑπὸ τοῦ κ. Schlumberger ἔχει ὡς ἑξῆς: «*Au droit*, figurent la Vierge et Saint Demétrius, patron de Salonique, debout dans l'attitude de l'adoration devant le Rédempteur dont le buste nimbé et bénissant occupe la portion superieure du champ; *au revers*, on lit la curieuse légende en vers:

+ IAKOBȣ CΦPAΓICMA ΘЄCCAΛONIKЄWC
XPICTOTЄKȣCAN KAI TON MAPTYPA ΦЄPЄI ».[4]

Ὡς πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ΘЄCCAΛONIKЄWC ὑποσημειοῖ ὁ κ. Schlumberger: «Ceci est la leçon proposée par M. Froehner dans ses *Bulles métriques*, n° 35. Mais après nouvel examen du sceau il m'est impossible de lire autre chose que ΘЄCCAΛONIKHC ЄX (certainement pour ЄΞΑΡΧΟΥ) XPI-CTOTЄKȣCAN, etc., etc., ainsi que je l'avais fait lors de ma première lecture, sans pouvoir alors m'expliquer ces deux lettres ЄX».[5] Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δὲν δύναμαι νὰ εἴπω τι ἀσφαλὲς ἄνευ ἐξετάσεως αὐτοῦ τοῦ μνημείου, διότι τὸ πανομοιότυπον τούτου, ὅπερ ὁ κ. Schlum-

---

[1] Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 59, ἀριθ. 30.
[2] Bulles byzantines inédites, σ. 5 τοῦ ἀποσπάσματος.
[3] Ἰδὲ σ. 105 κ. ἑ., ἀριθ. 2.
[4] Αὐτόθι.
[5] Αὐτόθι, σ. 106, ἐν ὑποσημειώσει (1).

berger δημοσιεύει, δὲν φαίνεται σαφὲς καὶ βέβαιον,[1] ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν χρονολογικὴν κατάταξιν τοῦ μνημείου ἔχω τι νὰ ἐπανορθώσω. Ὁ κ. Schlumberger δῆλον ὅτι σημειοῖ περὶ τοῦ κατόχου τῆς σφραγῖδος ὅτι «... fut *archevêque de Thessalonique,* de 1300 à 1322»,[2] ἀλλ' οὗτος εἶναι βέβαιον ὅτι κατεῖχε τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον Θεσσαλονίκης καὶ πρὸ τοῦ 1300. Διότι ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἁγιορειτικῆς μονῆς Ζωγράφου ἐναπόκειται «γράμμα παραδοτήριον», ὅπερ ἐξέδωκε καὶ ὑπέγραψεν αὐτὸς οὗτος «+*Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Θετταλίας Ἰάκωβος*» μηνὶ μαΐῳ, ἰνδικτιῶνος δωδεκάτης, τοῦ ,ϛΩΖ' ἔτους ἀπὸ θεμελιώσεως κόσμου, *ἤτοι τῷ 1299 ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως.*[3]

12

Μολυβδόβουλλον ἐναποκείμενον ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Ῥωσσικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Κωνσταντινουπόλεως. Ἐξ ἑνὸς κεφαλὴ τῆς Παναγίας Βλαχερνιωτίσσης, φερούσης ἐν στέρνοις ἐπὶ δίσκου τὸ βρέφος, ἀνατεινούσης δὲ τὰς χεῖρας ἱκετικῶς. Ἑκατέρωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς $\overline{\text{Μ(Ρ)}}$—$\overline{\text{Θ(V)}}$. Ἐξ ἑτέρου ἐπιγραφή, ἣν ὁ ἐκδοὺς τὸ μνημεῖον κ. B. Pantchenko,[4] ἀναγινώσκει ὧδε:

$\overline{\text{ΘΚ}}$ΕΒ·
ΕΥΔΟΚΙΑΝ
ΔΕΔΡΗCΑ
ΤΗΝΦΙΛΟ
ΚΑΛΙΝΑ

= ***Θ(εοτό)κε β(οήθει) Εὐδοκίαν*** ΔΕΔΡΗCΑ ***τὴν Φιλοκαλίνα(ν).***

Ὁ κ. Pantchenko φρονεῖ ὅτι τὸ ΔΕΔΡΗCΑ κρύπτει οἰκογενειακόν τι ἐπώνυμον «de Drisa», ὡς λέγει. Ἀλλὰ προφανῶς συνέβη παράγνωσις. Τὸ μνημεῖον πάντως θὰ ἔχῃ: ΑΕΔΡΗCΑ, εἴτε: ΑΕΔΡΗCΑΝ = ***προέδρισα(ν).*** Ὡς γνωστόν,

---

[1] Τὸ πανομοιότυπον πράγματι περιέχει: .. ΘΕCCΑΛΟΝΙ
ΚΗCΕΧ .....
ἀλλὰ πάλιν ἀντὶ τῆς ἀναγνώσεως: ΘΕCCΑΛΟΝΙΚΕΩC προτιμητέα ἡ ἀνάγνωσις: ΘΕCCΑΛΟΝΙΚΕΩΝ.

[2] Ἔνθ' ἀνωτέρω, σ. 105.

[3] **W. Regel, E. Kurtz** et **B. Korablev,** Actes de l'Athos. IV. Actes de Zographou. (Παράρτημα ὑπ' ἀριθ. 1 τοῦ ΙΓ' τόμου τῶν *Vizantiniskij Vremennik, Βυζαντινῶν Χρονικῶν*). Ἐν Πετρουπόλει 1907, σ. 34 κ. ἑ., ἀριθ. XIV.— Τὴν ἀρχιερατείαν τοῦ Θεσσαλονίκης Ἰακώβου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1300 καὶ 1322 τάσσουσι καὶ ἄλλοι. Πρβ. ***Β. Α. Μυστακίδου,*** «Διάφορα περὶ Θεσσαλονίκης σημειώματα — Ἡ μονὴ τῶν Βλαταίων καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔγγραφα, Μητροπολῖται Θεσσαλονίκης, ἐπισκοπαί, κτλ.». Ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Τόμ. ΚΖ' (1895 - 1899), σ. 377. — **Louis Petit,** « Les évêques de Thessalonique» ἐν τῇ Échos d'Orient. Τόμ. IV (1901), σ. 151.

[4] Bulletin de l'Institut Archéologique Russe à Constantinople. Τόμ. VIII (1903), σ. 233, ἀριθ. 82.

ἐν τοῖς μολυβδοβούλλοις, ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τοῖς χειρογράφοις τῶν βυζαντιακῶν χρόνων τὸ Α καὶ δὴ τὸ Α̂, Α̣̂, Ᾱ δηλοῖ τὸ *πρὸ-* ἢ *πρῶτο.*[1] Οὕτω συχνότατα ἐν τοῖς μολυβδοβούλλοις κεῖται Α̂ΕΔΡΟϹ = ***πρόεδρος***[2] καὶ Α̂Α̂ΕΔΡΟϹ = ***πρωτοπρόεδρος.***[3] Ὅθεν ἀναγνωστέα ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ μολυβδοβούλλου:

Θ(εοτό)κε β(οήθει) Εὐδοκίαν προέδρησα(ν) τὴν Φιλοκαλῖνα(ν).

Ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ συλλογῇ τοῦ κ. Schlumberger ἐναπόκειται καὶ μολυβδόβουλλον *Ζωῆς Ῥαδινῆς τῆς πρωτοπροεδρίσσης,*[4] περὶ οὗ θέλομεν διαλάβει.

13

Κατ' ἐκχώρησιν Παύλου Λάμπρου περιῆλθεν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν λίαν ἐνδιαφέρον μολυβδόβουλλον *Λέοντος πρωτοσπαθαρίου καὶ στρατηγοῦ Χερσῶνος.* Τὸ μνημεῖον τοῦτο περιγράφει ὡς ἑξῆς ὁ φίλος συνάδελφος κ. Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος.[5]

«[Ἀριθ.] 121. + ΚΕΡΟΗΘΕ . . . . . ΔΟΥΛ' = ***Κ(ύρι)ε βοήθε[ι τῷ σῷ] δούλῳ,*** πέριξ διπλοῦ σταυροῦ διηνθισμένου, ἐπὶ τριβάθμου βάσεως.

Ὄπ. +ΛΕΟΝ - ΤΗΡ' Α'ϹΠΑ - ΘΑΡ S ϹΤΡΑ - ΤΗΓ̄, ΧΡΕϹ - ΟΝΟϹ= ***+Λέοντη β(ασίλικῳ) α' σπαθαρ(ίῳ) καὶ στρατηγ(ω) Χρεσόνος***».

Ἡ περιγραφὴ καὶ ἀνάγνωσις τοῦ κ. Κωνσταντοπούλου εἶναι ὀρθὴ ὡς ἐπείσθην ἐκ τῆς ἐξετάσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ μνημείου. Πρὸ δὲ τοῦ κ. Κωνσταντοπούλου ὁ κ. Schlumberger ἐν τῇ *Βυζαντινῇ Σιγιλλιογραφίᾳ*[6] αὐτοῦ ἐμνημόνευσε τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο, οὗτινος πληρεστέραν περιγραφὴν ἐξέδωκε βραδύτερον ἐν τῇ Revue des Études Grecques[7] καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις Mélanges d'Archéologie Byzantine,[8]

---

[1] Πρβλ. **Dr Mordtmann** ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Τόμ. Ζ' (1872 - 73), σ. 64 ἐν ὑποσημειώσει — ***Ἰωάν. Σακκελίων*** ἐν «*Πανδώρᾳ*». Τόμ. ΙΔ' (1863-64), σ. 356 καὶ τόμ. ΙΕ' (1864-65), σ. 546 καὶ ἐν «*Ἑβδομάδι*». Περίοδ. Β', ἔτος Γ', ἀριθ. 10 (τῇ 11 Μαρτίου 1889), σ. 10. — ***Α. Γιάνναρης*** ἐν «*Ἑβδομάδι*». Περίοδ. Β', ἔτος Γ', ἀριθ. 9 (τῇ 4 Μαρτίου 1889), σ. 10 καὶ ἀριθ. 10 (τῇ 11 Μαρτίου 1889), σ. 11.

[2] **G. Schlumberger**, Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 687, 700, ἀριθ. 3. — ***Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος*** ἐν Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. VI (1903), σ. 333, ἀριθ. 341, σ. 364, ἀριθ. 478. Τόμ. VII (1904), σ. 161, ἀριθ. 482. Τόμ. IX (1906), σ. 114, ἀριθ. 483γ κτλ.

[3] **G. Schlumberger,** ἔνθ' ἀνωτέρω, σ. 572 κ. ἑ.—***Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος,*** ἔνθ' ἀνωτέρω. Τόμ. VI (1903), σ. 339, 351, ἀριθ. 415, σ. 364, ἀριθ. 476.

[4] **G. Schlumberger,** ἔνθ' ἀνωτέρω. σ. 573, ἀριθ. 5.

[5] Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. V (1902), σ. 208, ἀριθ. 221.

[6] Ἰδὲ σ. 238, ἀριθ. 7.

[7] Τόμ. IV (1891), σ. 121, ἀριθ. 49.

[8] Première série. Ἐν Παρισίοις 1895, σ. 227, ἀριθ. 49. Ἀγνοῶ ἂν περὶ τῆς ἀνωτέρω σφραγῖδος ποιεῖται λόγον ὁ Tolstoï συγγραφεὺς ἰδίας μελέτης ῥωσσιστὶ περὶ τῶν βυζαντιακῶν σφραγίδων τοῦ θέματος Χερσῶνος, ἣν μελέτην ἀναφέρει ὁ κ. Schlumberger ἔνθ' ἀνωτέρω.

πλὴν δ' ὅμως ἀναγνοὺς ἐσφαλμένως: ΒΟΗΘΕΙ ἀντί: ΒΟΗΘΕ. καί: ΚΡΕCΟΝΟC (sic pour ΧΕΡCΩΝΟC) ἀντὶ τοῦ πραγματικοῦ: ΧΡΕC—ΟΝΟC .[1]

Καὶ ὁ μὲν κ. Schlumberger ἀνάγει τὸ μνημεῖον εἰς τὸν Ι'—ΙΑ' αἰῶνα, ὁ δὲ κ. Κωνσταντόπουλος εἰς τὸν Θ'—Ι'. Ἀλλὰ δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ὁρίσωμεν τὸν αἰῶνα τούτου. Διότι ὁ ἐν τῷ μολυβδοβούλλῳ *στρατηγὸς Χερσῶνος Λέων* ἀναφέρεται καὶ δὴ μετὰ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἐπωνύμου αὐτοῦ ἐν κεχρονισμένῃ ἐπιγραφῇ Ταυρικῆς κατ' ἐπανάληψιν ἐκδεδομένῃ πανομοιοτύπως.[1] Τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐν πιστῇ μεταγραφῇ ἐκ τοῦ πανομοιοτύπου ἔχει ὡς ἑξῆς:[2]

+ *Ἐγένωντο αι πορται του πραιτοριου*
σιδηραι· ἐνεκενήσθησαν κὰι
αἱ λοιπαῖ τȣ̃ κάστρȣ· ἐπι Ἰσακίου
μεγάλου βασιλέ(ως) καὶ αὐτωκράτωρο(ς) Ρωμὲ(ων)
[τ]ȣ Κομνηνȣ κ(αὶ) Αἰκατερίνης τῆς εὐσεβεστάτης
αυγȣστης· διὰ Λέοντ(ος) π(ατ)ρικίου κ(αὶ) στρατηγοῦ Χερ-
σωνο(ς) κ(αι) Σουγδ(αίας) του Ἀλιάτ(ου) μη(νὶ) Απρι(λίῳ) ἰνδ(ικτιῶ-
[νος ΙΒ̅. Ἔτ(ους) ͵ϛΦΞΖ+

Συμπίπτει δὲ τὸ ἔτος ͵ϛΦΞΖ' ἀπὸ θεμελιώσεως κόσμου τῷ 1059 ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μολυβδόβουλλον ἀνακτέον εἰς τὸν ΙΑ' μεσοῦντα αἰῶνα.

14

Μολυβδόβουλλον τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Schlumberger, ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου.[3] Ἐξ ἑνὸς κεφαλὴ Παναγίας τῆς Βλαχερνιωτίσσης μεταξὺ τῶν συνήθων μονογραφημάτων. Ἐξ ἑτέρου ἡ ἐπιγραφὴ ΚΕ̅ ΒΟΗ[ΘΕ]Ι ΤΩ CΩ ΔȢ[ΛΩ] ΙΩ̅ (= ΙΩ-ΑΝΝΗ) ΚΑΝΔΙ[ΔΑ]ΤΩ ΤΩ ΚΑ[ΒΑ]CΙΛΕΙΩ. Αὕτη εἶναι ἡ μεταγραφὴ τοῦ κ. Schlumberger, ἀλλὰ κατὰ τὸ πανομοιότυπον τὸ συνοδεῦον τὴν ἔκδοσιν,[4] ἐγὼ ἀναγινώσκω: Κ[Ε̅ Β(ΟΗ)]ΘΗ ΤΩ CΩ ΔȢ[Λ]Ω-ΙΩ̅ ΚΑ[Ν]Δ(ΙΔΑ)ΤΩ ΤΩ ΚΑ[ΒΑ]-CΙΛΕΙΩ. Κατὰ τὸν κάτοχον καὶ ἐκδότην τὸ μνημεῖον εἶναι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος,[5] ἀλλ' ἐὰν ὁ ἐν τῇ σφραγῖδι *κανδιδᾶτος Ἰωάννης Καβασίλειος* εἶναι τυχὸν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν *Ἰωάννην Καβάσιλαν*, ὅστις ἄνευ τινὸς τίτλου, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς *οἰκεῖος* τοῦ βασιλέως ἀναφέρεται ἐν πρατηριώδει γράμματι τοῦ ἔτους ͵ϛΩΜΘ [= 1341], τότε τὸ μνημεῖον κατατακτέον εἰς τὰ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἰδοὺ ἀπόσπασμά τι ἐκ τοῦ προμνημονευθέντος πρατηριώδους: «... *τῶν ἐπιλοίπων [νομισμάτων] μετρηθέντων ἐνώ-*

---

[1] **Kosciuszko - Waluzinitch,** Rapport sur les fuilles à Chersonèse. Ἐν τῷ Compte-rendu de la Commission Impériale Archéologique pour l'Année 1895. Ἐν Πετρουπόλει 1897, σ. 88. —**B. Latyschev** ἐν «*Vizantiniskij Vremennik, Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς*». Τόμ. Β' (1895), σ. 184 κ. ἑ.

[2] Ἡ ἡμετέρα μεταγραφὴ ἔχει τινὰς διαφορὰς παραβαλλομένη πρὸς τὴν τοῦ κ. Latyschev.

[3] **G. Schlumberger,** Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 458 ἀριθ. 2, σ. 627 ἀριθ. 2.

[4] Αὐτόθι, σ. 627 ἀριθ. 2.

[5] Αὐτόθι, σ. 458 ἀριθ. 2.

πιον καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν οἰκείων τῷ κραταιῷ καὶ ἁγίῳ ἡμῶν αὐθέντῃ καὶ βασιλεῖ, τοῦ τε Καβάσιλα κυροῦ Γεωργίου, τοῦ γνησίου υἱοῦ αὐτοῦ κυροῦ Δημητρίου τοῦ Καβάσιλα, τοῦ Δοβλετζινοῦ κυροῦ Κωνσταντίνου, τοῦ Καβάσιλα κυροῦ Ἰωάννου, καὶ τοῦ Τζίσκου κυροῦ Γεωργίου».[1] Εἶναι δὲ ἡ πιπράσκουσα ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος πρατηριώδει γράμματι, εἰρήσθω καὶ τοῦτο, *Ἀγάπη*[2] *μοναχὴ Ἀγγελίνα Σφατζαίνα ἡ Παλαιολογίνα.*

15

Μολυβδόβουλλον τῆς συλλογῆς Mordtmann ἔχον ἐξ ἑνὸς μὲν σταυρὸν ἐρειδόμενον ἐπὶ τριῶν βαθμίδων καὶ κύκλῳ τὴν ἐπιγραφήν:

ΚΕ ΒΟΗΘ . . ΤΩ ΣΩ ΔΟΥΛ .= ***Κύριε βοήθει τῷ σῷ δούλῳ***

ἐξ ἑτέρου δέ:

+ΚΩΝCΤΑΝΤΙΝ, R. A. CΠΑΘ, S CΤΡΑΤΙΓΟ ΣΑΜϑ=***Κωνσταντίνῳ βασιλικῷ πρωτοσπαθαρίῳ καὶ στρατηγῷ Σάμου.***

Ἡ ἀνωτέρω ἀνάγνωσις εἶναι αὐτοῦ τοῦ κατόχου, ὅστις ἐκδοὺς τὸ μνημεῖον παρετήρησεν ὅτι «Ὁ μόνος στρατηγὸς τῆς Σάμου εἰς τὸν ὁποῖον δύναταί τις νὰ ἀποδῷ τὴν σφραγῖδα ταύτην εἶναι Κωνσταντῖνος ὁ Πασπαλᾶς, ὅστις κατὰ τὸ 889 ἠγωνίσθη γενναίως κατὰ τῶν Σαρακηνῶν».[3] Τὰ αὐτὰ δ' ἐπαναλαμβάνει κατὰ λέξιν περὶ τοῦ μολυβδοβούλλου καὶ ὁ κ. Schlumberger συμπεριλαβὼν τοῦτο ἐν τῇ *Βυζαντινῇ Σιγιλλιογραφίᾳ* αὐτοῦ.[4] Τὸ πανομοιότυπον ὅμως τοῦ μνημείου, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ κ. Mordtmann, μελετήσας, ἐπείσθην ὅτι ἥκιστα εἶναι πιθανὸν νὰ ἤκῃ εἰς τὸν Θ' αἰῶνα, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν στρατηγὸν Κωνσταντῖνον Πασπαλᾶν, καθ' ἃ παραδέχεται ὁ Mordtmann,[5] ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς Κωνσταντῖνον τὸν Ἀργυρόπουλον, στρατηγὸν Σάμου κατὰ τὸν Ι'—ΙΑ' πιθανῶς αἰῶνα. Τοῦ Κωνσταντίνου τούτου Ἀργυροπούλου περιεσώθη σφραγὶς ἔχουσα τὴν ἐπιγραφήν:

Θ(εοτό)κε βοήθ(ει) τῷ σῷ δούλῳ—Κων(σταντίνῳ) μαγίστρῳ καὶ στρατηγ(ῷ) τῆς Σάμου τῷ Ἀργυρ(ο)πώλῳ.[6]

---

[1] ***Ἀλεξάνδρου Ε[ὐμορφοπούλου] Λαυριώτου,*** Ἀθωΐτις Στοά. Ἐν «*Vizantiniskij Vremennik, Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς*». Τόμ. IX (1902), σ. 133.

[2] «Δυσχερὴς ἡ τοῦ ὀνόματος τούτου ἀνάγνωσις κυμαινομένη μεταξὺ τῶν ὀνομάτων Ἀγάπη καὶ Ἀγάθη». Σημείωσις *Ἀλεξάνδρου Ε. Λαυριώτου.*

[3] **Dr A. Mordtmann,** Sur les sceaux et les plombs byzantins. Conference lue au Syllogue litteraire grec. Constantinople 1873. — Πρβλ. Περιοδικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Τόμ. Ζ' (1872-73), σ. 73 κ. ἑ., ἀριθ. 16 καὶ πίναξ ΙΙ, ἀριθ. 16.

[4] Ἰδὲ σ. 257, ἀριθ. 2.

[5] Πρβλ. καὶ ***Δουδοβῖκος Βύρχνερ*** ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Τόμ. ΚΗ' (1899-1902), σ. 215, ἀριθ. 7.

[6] **G. Schlumberger** ἐν Revue des Études Crecques. Τόμ. IX (1891), σ. 125, ἀριθ. 56. — ***Τοῦ αὐτοῦ,*** Mélanges d'Archéologie Byzantine. Première série, σ. 231 κ. ἑ., ἀριθ. 56.—***Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος*** ἐν Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. V (1902), σ. 212, ἀριθ. 134.

Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο, ἔνθα καὶ διὰ τοῦ ἐπωνύμου αὐτοῦ ὀνομάζεται ὁ στρατηγὸς Σάμου Κωνσταντῖνος, ἀνήκει εἰς τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν, ὑπὸ μὲν τοῦ κ. Schlumberger ἀναχθὲν εἰς τὸν Ι΄—ΙΒ΄ αἰῶνα, ὑπὸ δὲ τοῦ κ. Κωνσταντοπούλου εἰς τὸν Ι΄—ΙΑ, ὅπερ καὶ εἰς ἐμὲ φαίνεται πιθανώτερον.

16—17

Μολυβδόβουλλον ἀνῆκον εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ κ. Schlumberger, ἔχον—κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἰδίου[1]—ἐξ ἑνὸς μὲν τὴν ἐπιγραφήν:

ΘΚΕ ΒΟΗΘΗ ΤΩ CΩ ΔΥΛΩ $\overline{\text{ΙΩ}}$(*ανη*) ΥΠΑΤΩ,. . . . .ΑΡΙΟ(ΩΡΕΙΑΡΙΟ ?, ΔΡΟΥΓΓΑΡΙΟ ?)

ἐξ ἑτέρου δέ:

ΑΝΘΡΟΠ'(*ω*) ΤΥ ΚΡΑΤΕΥ S ΑΓΙΥ ΗΜ *ω*)Ν ΒΑCΙΛΕΟC ΤΩ ΚΑΤΑ-ΦΛΩΡ'(*ω*).

Εἶναι δὲ κατὰ τὸν κάτοχον καὶ ἐκδότην τὸ μνημεῖον τῆς περιόδου τῶν Κομνηνῶν. Κατ' ἐμὲ δ' ὅμως ἡ ἐπιγραφὴ τῆς σφραγῖδος ἀναγνωστέα, συμφώνως πρὸς τὸ πανομοιότυπον, ὅπερ παρέσχεν ὁ κ. Schlumberger, ὡς ἑξῆς:

$\overline{\text{ΘΚΕ}}$ [Β]ΟΗΘΕΙ ΤΩ CΩ ΔΥΛΩ $\overline{\text{ΙΩ}}$(*άννη*) ΥΠΑΤΟ [ΝΟΤ]ΑΡΙΟ-. . . ΤΩ ΚΑΤΑΦΛΩΡ(*ῶν*).

Ὁ δὲ νοτάριος οὗτος, ὁ ἐν τῷ μολυβδοβούλλῳ, δύναται προφανῶς νὰ ταὐτισθῇ πρὸς τὸν ὁμώνυμον ἐκεῖνον, ὅστις ἐξέδωκε πρᾶξιν, περὶ τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς τοῦ Σωτῆρος ἐν Ἱερισσῷ, κατὰ τὸ ἔτος ,ϛφπζ΄, μηνὶ Ἰουλίῳ, ἤτοι τῷ 1079, ὑπογραφόμενος ἐν ταύτῃ ὧδε:

+ Ἰωάννης Βέρρης βασιλικὸς νοτάριος τῶν οἰκειακῶν στρατευμάτων, Σμολένων ἀναγραφεὺς σὺν τῇ νέᾳ διοικήσει Θεσσαλονίκης καὶ Σερρῶν, ὁ Καταφλορῶν.[2]

Ὥστε, ἂν ὁ ἀνωτέρω ταὐτισμὸς ἀληθεύῃ, τὸ μολυβδόβουλλον ἀνακτέον εἰς τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα. Ἄγνωστον ἂν εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀναφέρεται ἕτερον μολυβδόβουλλον τῆς αὐτῆς περιόδου ἔχον τὴν ἐπιγραφήν:[3] «. . . .+ ***Κ(ύρι)ε β[(οήθει) τῷ σῷ δούλῳ Ἰωάννῃ β(ασιλικῷ) α΄ σ]παθ(αρίῳ) καὶ ἀρχηγέτῃ τῆς Δύσεως τ(ῷ)***

---

[1] **G. Schlumberger,** Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 480, ἀριθ. 20 (πρβλ. καὶ σ. 634, ἀριθ. 2).

[2] ***Ἀλεξάνδρου Ε[ὐμορφοπούλου] Λαυριώτου,*** Ἀθωῖτις Στοά. Ἐν «*Vizantiniskij Vremennik, Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς*». Τόμ. IX (1902), σ. 126 κ. ἑ.

[3] **Dr Mordtmann** ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ τόμου ΙΓ΄ (1878-79) τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, σ. 88, ἀριθ. 13.—Πρβλ. **Schlumberger,** ἔνθ' ἀνωτέρω, σ. 326, ἀριθ. 2 καὶ σ. 633.

Κατ(α)φλωρ(ῳ) [γράφε μᾶλλον ***Κατ(α)φλωρ(ῶν)***]. Περὶ τῆς φράσεως *ἄνθρωπος τοῦ*... καὶ τῆς σημασίας αὐτῆς ἐσημείωσα ἀλλαχοῦ τινα.[1]

18

Μολυβδόβουλλον Ἰωάννου Καππάδοκος εἴτε Καππαδόκου. Ἐξ ἑνὸς κεφαλὴ Παναγίας Βλαχερνιωτίσσης μεταξὺ τῶν συνήθων μονογραφημάτων. Ἐξ ἑτέρου ἐπιγραφή, ἣν ἀνέγνω ὁ ἐκδότης τοῦ μνημείου κ. Schlumberger[2] ὡς ἑξῆς:

«ΘΚΕ ΒΘ ΙΩ(pour ΙΩΑΝΝΗ) ΠΡΙ(pour ΠΑΤΡΙΚΙΩ) ΤΟ ΚΑΠΑΔΟΚΩ»

Ὁ κ. Schlumberger ἀνάγει τὸ μολυβδόβουλλον εἰς τὸν ΙΑ΄—ΙΒ΄ αἰῶνα. Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει νὰ κατέλθωμεν καὶ εἰς τοὺς ἑπομένους αἰῶνας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ τῆς σφραγῖδος Ἰωάννης δύναται ἴσως νὰ ταὐτισθῇ πρὸς *Ἰωάννην τὸν Καππαδόκα*, ἄνδρα «*τῶν ἐκ τῆς βασιλείας*» τὴν καταγωγήν. Οὗτος ἀναφέρεται κατ' ἐπανάληψιν ἐν πράξει τοῦ ἔτους ,ϛωογ΄, ἤτοι τοῦ 1365, ἣν ἐξέδωκεν ὁ μητροπολίτης Σερρῶν Σάββας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἄρχοντες καὶ κληρικοὶ «*περί τινος κτήματος ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Τζίντζου, περί τινός τε ναοῦ ἐπονομαζομένου τοῦ ἁγίου Γεωργίου μετὰ καὶ ἀνθρώπων οἰκούντων εἰς τὰ αὐτόθι καὶ γῆς ζευγαρίων τῇ καὶ ἄλλων δικαίων αὐτοῦ*».[3]

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τἀνωτέρω τὸ μολυβδόβουλλον ἀνακτέον εἰς τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα.

19

Ὁ κ. Schlumberger[4] ἐξέδωκεν ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συλλογῆς μολυβδόβουλλον φέρον ἐξ ἑνὸς μὲν τὴν ἐπιγραφήν:

ΑΝΔΡΟΝΗΚΟΥ ΣΦΡΑΓΙΣΜΑ.

ἐξ ἑτέρου δέ:

ΤΟΥ ΚΑΠΠΑΔΟΚ8.

Τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἀλλὰ διαφόρου κοπῆς, μολυβδόβουλλον ἐξέδωκεν ὁ κ. Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος ἐκ τῆς συλλογῆς Κωνσταντίνου Μακρίδου τῆς ἐκχωρηθείσης ἐσχάτως εἰς τὸ Ἐθνικὸν ἡμῶν Νομισματικὸν Μουσεῖον.

---

[1] ***Νίκου Ἀ. Βέη***, Note sur quelques inscriptions chrétiennes de Tégée. Ἐν Bulletin de Correspondance Hellénique. Τόμ. XXXI (1907), σ. 379.

[2] Sigillographie de l'Empire Byzantine, σ. 361.

[3] **Louis Petit** et **W. Regel**, Actes de l'Athos. III. Actes d'Esphigménou. Ἐν παραρτήματι ὑπ' ἀριθ. 1 τοῦ ΙΒ΄ τόμου τῶν «*Vizantiniskij Vremennik, Βυζαντινῶν Χρονικῶν*». Ἐν Πετρουπόλει 1906, σ. 37.

[4] Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 631, ἀριθ. 3.

Ἰδὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ κ. Κωνσταντοπούλου:

«[Ἀριθ.] 636ᵃ .—+-ΑΝΔΡΟ-ΝΙΚΟ . C .—. ΑΓΙC . .

Ὄπ. ΤΟΥ—. ΑΠΠΑ—ΔΟΚΗ

=+*Ἀνδρονίκο[υ] σ[φρ]άγισ[μα] τοῦ [Κ]αππαδόκη.* Τρίμ. ἰαμβ.».[1]

Καὶ ὁ μὲν κ. Schlumberger ἀνάγει ἀορίστως τὸ μνημεῖον εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Κομνηνῶν, ὁ δὲ κ. Κωνσταντόπουλος ἐπεφυλάχθη νὰ εἴπῃ τι περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ μολυβδοβούλλου. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἔχομεν ἀσφαλῆ γνώμονα πρὸς χρονολογικὴν κατάταξιν τούτου. Ἐν πράξει δῆλον ὅτι τοῦ ἔτους 1170 ἀφοριστικῇ τῶν δοξασιῶν τοῦ Κερκύρας Κωνσταντίνου μνημονεύεται μεταξὺ τῶν ἄλλων προκαθημένων ἀρχόντων καὶ *ὁ μεγαλεπιφανέστατος μέγας λογαριαστὴς κυρὸς Ἀνδρόνικος ὁ Καππαδόκης.*[2] Ὅτι δὲ τὸ μολυβδόβουλλον δὲν ἀναφέρει καὶ τοὺς τίτλους τοῦ ἀνδρὸς δὲν σημαίνει τι, ἀμέσως εὐοδουμένου τοῦ πράγματος.[3] Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἀνακτέον τὸ μολυβδόβουλλον εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα καὶ δὴ ὑπερμεσοῦντα.

20

Ὁ Dʳ A. Mordtmann υἱὸς[4] ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συλλογῆς ἐξέδωκε μολυβδόβουλλον ὡς ἑξῆς περιγράψας αὐτό:

« *Σαμωνᾶς Πατρίκιος πρωτοσπαθάριος καὶ παρακοιμώμενος 905.*

Ἐμ. Σταυρὸς ἁπλοῦς ἐπὶ τεσσάρων βαθμίδων ἐπὶ τῶν ἄνω μερῶν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ C—M ***Σαμωνᾶς***. Ἐπιγραφὴ κυκλοτερής, +KEROHΘETWCWΔOYΛ =***Κύριε βοήθει τῷ σῷ δούλῳ.***

Ὄπ. +CA . Ω
ΝΑΠΑΤΡΙ
K, R, A, CΠAΘ,
S ΠΑΡΑΚΟΙ
ΜΩΜΕΝ, '.

. . . μέγεθος 2 ἑκατοστόμετρα».

Ὁ αὐτὸς Mordtmann ἐπάγεται τάδε: «Ὁ Σαμωνᾶς ἦτο Σαρακηνὸς ἐκ τῆς Μελιτηνῆς, ὅστις κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ τὴν εὔνοιαν Λέοντος τοῦ ϛ', συκοφαντή-

---

[1] ***Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος*** ἐν Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. IX (1906), σ. 136.

[2] **Louis Petit,** Documents inédits sur le concile de 1166 et ses derniers adversaires. Ἐν «*Vizantiniskij Vremennik, Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς*». Τόμ. XI (1904), σ. 479, στίχ. 22-23.

[3] Πρβλ. **Mordtmann** ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Τόμ. Ζ' (1872-73), σ. 58.

[4] Sur les sceaux et les plombs byzantins. Conference lue au Syllogue litteraire grec. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1873.— Πρβλ. τὸ Περιοδικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως (κατὰ μετάφρασιν ***Α. Λιούμα***). Τόμ. Ζ' (1872-73), σ. 73.

σας τοὺς υἱοὺς τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Στυλιανοῦ. Προήχθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοσπαθαρίου καὶ παρακοιμωμένου (σφραγιδοφύλακος) κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 905...». Ὁ κ. Schlumberger ἐν τῇ *Βυζαντινῇ Σιγιλλιογραφίᾳ* αὐτοῦ,[1] ἀναφέρων τὸ αὐτὸ μολυβδόβουλλον κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Mordtmann ἐπαναλαμβάνει ἄνευ τινὸς ἐλέγχου τὰ ὑπ' ἐκείνου λεχθέντα περὶ τοῦ χρόνου τῆς προαγωγῆς τοῦ Σαμωνᾶ εἴτε Σαμουνᾶ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοσπαθαρίου καὶ παρακοιμωμένου. Ὡσαύτως ὁ κ. Schlumberger[2] ἐκ τῆς ἰδίας συλλογῆς ἐξέδωκε καὶ ἕτερον μολυβδόβουλλον φέρον τὴν ἐπιγραφήν: ΘΚΕ ΒΟΗΘΗ ΔΑΔ (=*Δαβὶδ*) ΠΡΟΜΥΛ(*ω*) ΘΥ (=*Θεο*)*ῦ*) ΠΡΙ (=ΠΑΤΡΙΚΙΩ) Α'ΣΠ(*αθαρίω*) S ΣΤΡΑΤΗΓΩ ΤΩ ΣΑΜΥΝΑ, ὅπερ ἀποδίδει μετὰ πολλῆς πιθανότητος εἰς τὸν αὐτὸν Σαμωνᾶν ἐκεῖνον, εἰς ὃν ἀνήκει καὶ τὸ ὑπὸ Mordtmann περιγραφὲν μολυβδόβουλλον.

Πρὸς ἀκριβεστέραν ὅμως χρονολόγησιν τῶν μολυβδοβούλλων Σαμωνᾶ ὀφείλω νὰ παρατηρήσω, ὅτι οὗτος εἶχε τιμηθῆ διὰ τοῦ τίτλου τοῦ πρωτοσπαθαρίου, τοὐλάχιστον, ἔτη τινὰ πρότερον τοῦ 905, τοῦ ἔτους δῆλον ὅτι ἐκείνου, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Mordtmann καὶ κατὰ τοῦτον ὁ κ. Schlumberger. Διότι ἐν δικαστικῇ πράξει ἐκδεδομένῃ μηνὶ Νοεμβρίῳ τοῦ ἔτους ,ϛΤϟϛ', ἤτοι τοῦ 887, ὑπάρχει ἡ ὑπογραφή:

+ *Σαμωνᾶς πρωτοσπαθάρης καὶ ἀσηκρήτης Θεσσαλονίκης βεβαιῶν τὰ ἀνωτέρω ὑπέγραψα ἰδιοχείρως.*[3]

Μάλιστα ὁ ἐκδότης τῆς δικαστικῆς ταύτης πράξεως ἐσημείωσεν[4] ὅτι τὸ πρωτότυπον αὐτῆς «Ἔχει ἀπῃωρημένην τὴν μολυβδίνην σφραγῖδα, φέρουσαν ἀφ' ἑνὸς τὸν Τίμιον Σταυρόν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ὄνομα «Σαμωνᾶς» κτλ.». Ἐξεταστέον ἐν καιρῷ ἂν πρόκειται περὶ μολυβδοβούλλου τοῦ αὐτοῦ τύπου ἢ ἐκείνου, ὃν περιεγράψαμεν ἀνωτέρω κατὰ τὸν A. Mordtmann.

21

Ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ κ. G. Schlumberger ἐναπόκειται μολυβδόβουλλον Μιχαὴλ Σπανοπούλου, ὅπερ ὁ κάτοχος περιγράφει ὡς ἑξῆς:

« Buste de l'archange Michel.

Rev. ΚΕ ΒΟΗΘ'(*ει*) ΤΩ CΩ ΔΥΛ(*ω*) ΜΙΧΑΗΛ ΤΩ CΠΑΝ'ΠΥΛΩ (pour ΣΠΑΝΟΠΥΛΩ), **Seigneur, protège ton serviteur Michel Spanopoulos».**[5]

Κατὰ τὸν κάτοχον καὶ ἐκδότην τὸ μνημεῖον εἶναι τοῦ ΙΑ'—ΙΒ' αἰῶνος. Κατ' ἐμὲ ὅμως τοῦτο δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ ὁ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμε-

---

[1] Ἰδὲ σ. 695, ἀριθ. 1.

[2] Αὐτόθι, ἀριθ. 2.

[3] ***Ἀλεξάνδρου Ε[ὐμορφοπούλου] Λαυριώτου,*** Ἀθωῖτις Στοά. Ἐν «*Vizantiniskij Vremennik, Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς*». Τόμ. V (1898), σ. 483 κ. ἑ.

[4] Αὐτόθι, σ. 484.

[5] **G. Schlumberger,** Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 701.

νος Μιχαὴλ Σπανόπουλος νὰ ταὐτισθῇ πρὸς τὸν ὁμώνυμον ἐκεῖνον, ὃν τετιμημένον τῷ ἀξιώματι τοῦ *βέστου* ἀναφέρει πρᾶξις τοῦ ἔτους 1342 (;) κανονιστικὴ τῶν διαφορῶν τῶν δύο ἁγιορειτικῶν μονῶν Ζωγράφου καὶ Καρακάλλου περὶ τοῦ *προαστείου ἡ Λοντζίανη*.[1]

22

Ὁ κ. Schlumberger ἐν τῇ *Βυζαντινῇ Σιγιλλιογραφίᾳ* αὐτοῦ[2] ἐσημείωσε μεταξὺ τῶν ἐπιθέτων τῆς Θεοτόκου, τῶν ἀπαντώντων ἐν μολυβδοβούλλοις, καὶ τό: Η ΕΝ ΟΥΡΑΝΟΙϹ. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἀναφέρεται βεβαίως εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν τῆς Θεοτόκου τὴν καλουμένην: *Τὰ ἐν Οὐρανοῖς*,[2] καὶ ἥτις μονὴ πιθανώτατα δύναται νὰ ταὐτισθῇ πρὸς τὴν «*Κυρίαν τοῦ Οὐρανοῦ, Ἐτιρνεκαπί*», ἣν ἀναφέρει τὸ ὁδοιπορικὸν τοῦ Τρύφωνος Καραμπέϊνικοφ (1583 ἢ 1593),[4] καὶ τὴν «*Κυρίαν τῶν Οὐρανῶν*», ἣν ἀναφέρει ὁ κατάλογος τῶν ἐν τῇ Βασιλευούσῃ ἐκκλησιῶν τοῦ Ἀντωνίου Πατεράκη τοῦ Ἀθηναίου (1604),[5] καὶ τὴν «*Παναγίαν τῆς Κυρίας τοῦ Οὐρανοῦ*», ἣν ἀναφέρει ὁ Thomas Smith, κατὰ τὸ 1669 διατρίψας ἐν Κωνσταντινουπόλει,[6] καὶ τὴν *Κυρίαν τῶν Οὐρανῶν*, ἧς μνημονεύει ἐνορίαν «κατάστιχον τῶν γερῶν κ̣ουρεκτζίδων ὁποῦ συνάζονται· ᾳχπγ^ω^, Φεβρουαρίου ιγ΄»,[7] καὶ τὴν *Παναγία Κυρία τῶν Οὐρανῶν «εἰς τὸ Σαλμὰ τομπροὺκι κάτωθεν τοῦ Ἐντρενέκαπι»*, ἥτις μνημονεύεται ἐν σημειώματι τοῦ Χρυσάνθου Νοταρᾶ.[8]

Πρόσθες δ' ὅτι ἐν σημειώματι τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5[3] κώδικος τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα ἀναφέρεται τῷ ͵ΖΟΓ΄ $\left[=\frac{1564}{1565}\right]$ *Παναγία Κυρία*

---

[1] **W. Regel, E. Kurtz** et **B. Korablev,** Actes de l'Athos. IV. Actes de Zographou. (Παράρτημα ὑπ' ἀριθ. 1 τοῦ ΙΓ΄ τόμου τῶν *Vizantiniskij Vremennik, Βυζαντινῶν Χρονικῶν*). Ἐν Πετρουπόλει 1907, σ. 86, στίχ. 97.

[2] Ἰδὲ σ. 36.

[3] **Du Cange,** Constantinoupolis Christiana. Βιβλίον IV, σ. 93 (ἔκδοσις Παρισίων).

[4] Ἡ τελευταία ἔκδοσις τοῦ ὁδοιπορικοῦ τούτου ἐν τῇ *Συναγωγῇ τῆς Ὀρθοδόξου Παλαιστινῆς Ἑταιρείας* (Ἐν Πετρουπόλει 1888, τεῦχος 27, σ. 84-95) μετὰ προλεγομένων ὑπὸ ***Χρυσάνθου Λοπάρεφ***.

[5] ***Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς*** ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ». Τόμ. Κ΄ (1900), σ. 521-525, 560-563 καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Τόμ. ΚΗ΄ (1899-1902), σ. 120.— Πρβλ. ***Ξ. Α. Σιδερίδου,*** Παρατηρήσεις εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ κ. *Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως:* Ναοὶ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 1593 καὶ 1604, ὑποβληθεῖσαι εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1904, passim. — Πρβλ. ***Σπ. Π. Λάμπρος*** ἐν «*Νέῳ Ἑλληνομνήμονι*». Τόμ. Γ΄ (1906), σ. 485 κ. ἑ. (ἔνθα ὁ κατάλογος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησιῶν ὑπὸ *Ἀντωνίου Πατεράκη τοῦ Ἀθηναίου* δημοσιεύεται ὡς τελείως ἀνέκδοτος).

[6] **Thomas Smith,** De Graecae ecclesiae hodierno statu epistola. Ἐν Λονδίνῳ 1678. Ὑπάρχει καὶ ἔκδοσις τοῦ 1698. Ἔτι καὶ μετάφρασις ἀγγλιστὶ τοῦ βιβλίου κατὰ τὸ 1680 τυπωθεῖσα.

[7] ***Μανουὴλ Γεδεών***, Ἐκκλησίαι Βυζαντιναὶ ἐξακριβούμεναι (κυρίως ἡ Θεοτόκος τῶν Κύρου). Συμπλήρωμα τοῦ Βυζαντιακοῦ ἑορτολογίου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1900, σ. 23.

[8] Αὐτόθι, σ. 26

τῶν οὐρανῶν.[1] Καὶ ἐν ἄλλῳ πάλιν σημειώματι τοῦ αὐτοῦ κώδικος τῆς αὐτῆς μονῆς ἀναφέρεται τῷ ᾳφμβ΄ [= 1542] ναὸς «*τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένη[ς] τῶν Οὐρανῶν*...».[2] Τρίτον δὲ σημείωμα ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι μνημονεύει *Κυρία τῶν Οὐρανῶν* κατὰ τὸ ἔτος 1794.[3] Τὰ σημειώματα ταῦτα ἀναφέρονται πάντως εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονήν· καίτοι οἱ μοναχοὶ τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα τῶν Θεραπνῶν διϊσχυρίζονται μετά τινος ἀδικαιολογήτου καὶ αὐθαιρέτου ἐπιμονῆς, ὅτι πρόκειται περὶ μονῆς ἐν Λακεδαίμονι, ἧς τὴν θέσιν ἄλλοι ἐκ τῶν μοναχῶν ἄλλως ἀναφέρουσι καὶ μάλιστα ὅλως ἀστηρίκτως.

Δύο δὲ πράξεις τοῦ Πατριάρχου Ματθαίου Α΄,[4] τῶν ἐτῶν 1400, ἀναφέρονται εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει «...*μονύδριον τῆς πανυπεράγνου*... *δεσποίνης καὶ θεομήτορος, τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς Εὐουρανιωτίσης*,[5] ὅπερ κῦρ Γεώργιος ὁ Κουνάλης «...*εὑρὼν ἀκαλὲς πάντη καὶ σεσαθρωμένον καὶ ἄπορον καὶ ἀναδραμὼν εἰς τὸν ἁγιώτατον καὶ ἀοίδιμον πατριάρχην Νεῖλον ἐκεῖνον*,... *ἠξίωσεν ἐπιτραπῆναι αὐτῷ τὴν τούτου ἀνάκτισιν καὶ ἐπιμέλειαν καὶ βελτίωσιν· θείᾳ τοιγαροῦν προτροπῇ καὶ διακρίσει τοῦ ἁγίου ἐκείνου ἀνέκτισε τοῦτο καὶ ἀνεσκεύασε καὶ ναὸν περικαλλῆ, καὶ γύρωθεν τούτου κελλία καὶ αὐλὴν καὶ πύλην, καλῶς ἅπαντα δι' οἰκείων ἐξόδων τε καὶ κόπων κατεσκεύασε, καὶ μονύδριον κρεῖττον πεποίηκεν εἰς καταμονὴν καὶ οἴκησιν μοναζουσῶν*...».[6] Τό: *Εὐουρανιωτίσσης* τοῦτο τῶν πατριαρχικῶν πράξεων διορθωτέον εἰς: *Ἐνουρανιωτίσσης* [=Παναγίας τῆς *ἐν Οὐρανοῖς*]. Οὕτω δὲ ἡ ἱστορία τῶν *ἐν Οὐρανοῖς* διασαφηνίζεται περισσῶς.

Κατὰ πάντα λοιπὸν τἀνωτέρω ἐν τῇ *Βυζαντινῇ Σιγιλλιογραφίᾳ* καὶ δὴ ἐν τῷ *Θέματι Θρᾴκης* (ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως), δέον νὰ προστεθῇ ἴδιον ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Μονὴ Θεοτόκου [τῆς κυρίας] τῶν Οὐρανῶν*».

23

Ὁ κ. Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος[7] ἐξέδωκε μολυβδόβουλλον τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, ὅπερ ἐξ ἑνὸς μὲν φέρει τὰς γνωστὰς ἐπιτμήσεις $\overline{\text{ΜΗΡ}}$—$\overline{\Theta\lfloor\text{Υ}\rfloor}$ καὶ προτομὴν κατενώπιον τῆς Θεοτόκου, ἀνατεινούσης χεῖρας ἱκέτιδας, φερούσης ἐπὶ τοῦ στήθους προτομὴν κατενώπιον τοῦ Βρέφους ἐν δίσκῳ, ἐξ

---

[1] ***Νίκου Ἀ. Βέη***, Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα. [Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Παρνασσοῦ Η΄ ἔτους]. Ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 9 κ. ἑ. (σ. 101 κ. ἑ. τοῦ προμνημονευθέντος τόμου τῆς Ἐπετηρίδος).

[2] Αὐτόθι — Πρβλ. ***Σπ. Π. Λάμπρου***, Ἑλληνίδες βιβλιογράφοι καὶ κυρίαι κωδίκων κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας [Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Τόμ. 1903-1904]. Ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 29, ἀριθ. 21.

[3] ***Νῖκος Ἀ. Βέης***, ἔνθ' ἀνωτέρω.

[4] Ἰδὲ ταύτας παρὰ **Miklosich** et **Müller**, Acta et Diplomata. Τόμ. II, σ. 410 κ. ἑ. (ἀριθ. DLXXXVI) καὶ σ. 414 κ. ἑ. (ἀριθ. DLXXXVIII).

[5] Αὐτόθι, σ. 410.

[6] Αὐτόθι, σ. 410 κ. ἑ.

[7] Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. VII (1904), σ. 282, ἀριθ. 660.

ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφήν: *[+ Π]αύλου [σ]φράγισμα τοῦ Μαβ[ρ]οζούμη.* Κατὰ τὸν ἐκδότην πρέπει νἀναχθῇ τὸ μνημεῖον εἰς τὸν ΙΑ′—ΙΒ′ αἰῶνα, κατ᾽ ἐμὲ δ᾽ ὅμως—λαμβανομένων ὑπ᾽ ὄψιν τῶν περὶ τοῦ οἴκου Μαυροζούμη εἰδήσεων—εἶναι ἔτι μεταγενέστερον, τοῦ ΙΒ′—ΙΓ′ αἰῶνος, οὐδέποτε δὲ νεώτερον τοῦ ΙΒ′. Ἀλλαχοῦ ἐκδίδων τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἐν Μεσσηνίᾳ ἐπὶ τῆς Βαλύρας γεφύρας, τῆς κοινῶς καλουμένης *Μαυροζούμαινας*,[1] ἐσημείωσα ἱκανὰ περὶ τοῦ οἴκου *Μαυροζούμη* εἴτε *Μαυροζώμη*,[2] ὅστις ῥητῶς μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης ὡς Πελοποννησιακῆς καταγωγῆς.[3] Εἰς τὰ πρότερον ὑπ᾽ ἐμοῦ περὶ τοῦ οἴκου τούτου σημειωθέντα ἔχω ἤδη καὶ ἄλλα τινὰ συμπληρωματικῶς νὰ προσθέσω. Καὶ δὴ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ τῆς περιοικίδος τοῦ Ἰκονίου ἀναφέρεται: «*Πορφυρογεννήτων γόνος Μιχαήλ, ἀμηρᾶς (Ἀ)ράνης ἔγκον τοῦ πανευγενεστάτου δισεγκόνου τῶν ἀοιδήμων Πορφυρογεννήτων βασιλέων, κυροῦ Ἰω(άννου) Κομνηνοῦ τοῦ Μαυροζώμη, υἱὸς δὲ τοῦ ταπεινοῦ Ἰω(άννου) τοῦ Κομνηνοῦ, ἐν ἔτη ͵ϛωϛ′[=1297] ἰν(δικτιῶνος) ια′ μηνὶ Νοεμβρίῳ α′*».[4] Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης διδασκόμεθα ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Τραπεζοῦντος Ἰωάννης Ἀξοῦχος (1235 - 1238), ὁ δισέγγονος τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ (1183 - 1185), εἶχε σύζυγον ἐκ τοῦ οἴκου *Μαυροζώμη*, ἐξ ἧς εἶχεν υἱὸν τὸν Ἰωάννην εἴτε Ἰωαννίκιον μοναχόν, οὗ πάλιν υἱὸς ὁ Μιχαὴλ ἀποθανὼν τῷ 1297 κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφήν, ἥτις ἐδήλου καὶ ἐκόσμει τὸν τάφον αὐτοῦ.[5] Ἕτερος *Κωνσταντῖνος Μαυροζώμης* ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Παχυμέρη[6] ὡς οἰκεῖος καὶ δὴ κατὰ τὰ λεγόμενα εἰς μοιχικὰς σχέσεις διατελῶν μετὰ τῆς συζύγου τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, τοῦ υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Θ′ (1295 - 1320). Ὁ *Κωνσταντῖνος* οὗτος *Μαυροζώμης* δὲν δύναται νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸν *πανευγενέστατον κυρὸν Κωνσταντῖνον τὸν Μαυροζούμην*, διὰ συνδρομῆς τοῦ ὁποίου ἐγράφη κατὰ τὸ ἔτος ͵ϛψηδ′ (+1286) χειρὶ *Ἰωνᾶ ταπεινοῦ ῥακενδύτου καὶ τάχα μονοτρόπου* πολυμιγὴς κῶδιξ, ἐναποκείμενος τανῦν ἐν τῇ Βοδληϊανῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ὀξωνίου[7] (συλλογὴ

---

[1] Πρβλ. ***Νίκου Ἀ. Βέη***, Χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ Μεσσηνίας μετὰ σχετικῶν ἀρχαιολογημάτων. Ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας. Τόμ. Ϛ′ (καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει), σ. 381 κ. ἑ.

[2] Αὐτόθι, σ. 382 κ. ἑ.

[3] ***Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης***, Συγγραφὴ τῆς κατ᾽ αὐτὴν ἁλώσεως. Ἐν τῇ σειρᾷ τῆς Βυζαντίδος τῆς Βόννης. Τόμ. ΜϛΓ′, σ. 406.

[4] **J. R. Sitlington Sterrett,** Au epigraphical Journey in Asia Minor. Ἐν τῷ Papers of the American School of Classical Studies at Athens. Τόμ. II (1883 - 1884), σ. 210 κ. ἑ., ἀριθ. 229. — ***Σάββα Ν. Διαμαντίδου***, Ἐπιγραφαὶ Ἰκονίου. Ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ ΙΖ′ τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1886, σ. 174, ἀριθ. 34. — **Franz Cumont,** Note sur une inscription d'Iconium. Ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift. Τόμ. IV (1895), σ. 99 κ. ἑ.—Ἰδὲ τανῦν πρὸς παντὸς **H. Grégoire** ἐν Revue de l'instruction publique en Belgique. Τόμ. LII (1909), σ. 12 κ. ἑ.

[5] Πρβλ. **Franz Cumont,** ἔνθ᾽ ἀνωτέρω, σ. 102 κ. ἑ.

[6] Ἔκδοσις Βόννης. Τόμ. Β′, σ. 156, 5 - 6.

[7] **Henr. O. Coxe,** Catalogi codicum manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae. Pars prima. Ἐν Ὀξωνίῳ 1853, σ. 482. — Πρβλ. ***Νίκου Ἀ. Βέη***, ἔνθ᾽ ἀνωτέρω, σ. 382 κ. ἑ.

Thomas Roe ἀριθ. 22). Τέλος κατὰ τὸ 1401 ἀναφέρονται ἐν Κορίνθῳ ὁ *Νικόλαος* καὶ *Στέφανος Μαυροζούμης*, πρὸς οὓς οἱ ἱππόται τοῦ τάγματος Ἁγίου Ἰωάννου ἀπένειμαν διαφόρους προνομίας, ὅτε οὗτοι κατέσχον ἐπὶ βραχὺ τὴν πόλιν ἐκείνην.[1] Ἄσχετος πρὸς τοὺς Πελοποννησίους *Μαυροζώμας* εἶναι προφανῶς *Νικόλαός* τις *Μαυροζούμης* ἀναφερόμενος παρὰ Trinchera, κτλ.[2]

24—25

Ὁ κ. Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος[3] ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μολυβδοβούλλων τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν περιέλαβε καὶ τὴν ἑξῆς σφραγῖδα:

«[Ἀριθ.] 702ν.— Προτομὴ Θεοτόκου δεομένης, βρεφοκρατούσης.

Ὄπ. + ΘΚΕ — ΡΘΡΑϹ . —ΛΕΙΩΤ . — ΦΑΡΑΜ.— + ***Θ(εοτό)κε β(οή)θ(ει) Βασ[ι]λείῳ τῷ Φαραμ.*** ».

Κατέταξε δὲ ὁ κ. Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος τὸ ἀνωτέρω μολυβδόβουλλον ἐν ἰδίῳ τμήματι τοῦ καταλόγου αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ἐπώνυμα ἐφθαρμένα*.

Νομίζω ὅτι ἐν τῷ ἀνωτέρω μνημείῳ ὑπολανθάνει τὸ ἐπώνυμον *Φαρεσμάνης* ἢ *Φαρισμάν*, ὅπερ ἔφερε γνωστὴ βυζαντινὴ οἰκογένεια ἕλκουσα τὴν καταγωγὴν ἐξ Ἰβήρων. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, παρ' Ἰωάννῃ Σκυλίτσῃ[4] ἀναγινώσκομεν: «*καταστήσας οὖν τὸν Φαρεσμάνην ἐκεῖνον βέστην τὸν Ἀποκάπης, ἐξ Ἰβήρων τὸ γένος ἕλκοντα* κτλ.» ἐν ἔτει 1068ῳ. Ἔπειτα ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 258 κώδικι τῆς Ἀθωνικῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων ἀνέγνω ὁ κ. Σπ. Π. Λάμπρος:[5] « +*Ἐγράφη... ἐν τῷ ϛφνα' ἔτει, ἰνδικτιῶνος ια' ἐκ προστάξεως τοῦ κῦρ σπαθαροκανδιδάτου καὶ ταξιάρχου τοῦ Φαρισμάνου διὰ χειρῶν Θεοδοσίου μοναχοῦ...*». Τὸ αὐτὸ σημείωμα πληρέστερον καὶ ὀρθώτερον, καὶ δὴ ὡς πρὸς τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς ἐπώνυμον, ὑπάρχει ἐν τῷ ἐκτυπουμένῳ καταλόγῳ τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς μονῆς Ἰβήρων, ὃν εἶχε συντάξει ὁ Πορφύριος Οὐσπένσκη: + *Ἐγράφη ἡ βίβλος αὕτη τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς δόξαν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς οἰκοδομὴν τῶν ἀκουόντων ἐν τῷ ϛφνα ἔτει ἰνδ. ια, ἐκ προστάξεως τοῦ κυρίου σπαθαροκανδιδάτου καὶ ταξιάρχου τοῦ Φαρισμάν, διὰ χειρῶν Θεοδόσιου μοναχοῦ εὐτυχοῦς καὶ πρεσβυτέρου ἐλαχίστου. Οἱ ἐντυγχάνοντες εὔχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν διὰ τὸν Κύριον*». Ὁ φίλος κ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς[6] εἰς τὸν σπαθαροκανδι-

---

[1] **Hopf,** Geschichte Griechenlands ἐν τῇ Allgemeine Engyclopädie τοῦ **Ersch** καὶ **Kruber.** Τόμ. ΠϛΓ', σ. 68.—Πρβλ. ***Σπ. Π. Λάμπρου,*** «*Νέος Ἑλληνομνήμων*». Τόμ. Δ' (1907), σ. 159.

[2] **Fr. Trinchera,** Syllabus graecarum membranarum. Ἐν Νεαπόλει 1860, σ. 265.

[3] Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. IX (1906), σ. 146.

[4] Ἔκδοσις Βόννης, σ. 675-676.

[5] **Sp. P. Lambros,** Catalogue of the Greek manuscripts on Mount Athos. Τόμ. Β'. Ἐν Κανταβριγίᾳ 1900, σ. 67.

[6] ***Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως,*** Διορθωτικὰ εἰς Χριστιανικὰς ἐπιγραφάς. Ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Ῥωσσικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Τόμ. 343, τεῦχος Σεπτεμβρίου 1902 (Τμῆμα κλασσικῆς φιλολογίας), σ. 415 κ. ἑ., ἀριθ. 11.

δᾶτον καὶ ταξίαρχον *Φαρισμάν*, προστάξει τοῦ ὁποίου ἐγράφη κατὰ τὸ ἔτος ,ϛφνα' $\left[=\frac{1042}{1043}\right]$ ὁ προμνημονευθεὶς κῶδιξ, εἰς τὸν *Φαρισμὰν* τοῦτον λέγω ἀποδίδει τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Schlumberger ἐν τῇ *Βυζαντινῇ Σιγιλλιογραφίᾳ* αὐτοῦ (σ. 370 καὶ 691) ἐκδοθὲν μολυβδόβουλλον, οὗτινος ἡ ἐπιγραφή:

+ ΚΕ ΒΟΗΘΙ ΤΩ CΩ Δ' ΜΙΧΑΗ(Λ)—Α'ΣΠΑΘ' S ΤΑΞΙΑΡΧ' ΤΩ ΦΑΡΩ(:)

= ***Κ(ύρι)ε βοήθι τῷ σῷ δ(ούλῳ) Μιχαὴλ—πρωτοσπαθ(αρίῳ) καὶ ταξιάρχῃ τῷ Φάρῳ.***

«Ὁ κ. Schlumberger—ἐπάγεται ὁ κ. Ἀ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς—γινώσκει τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο ἐξ ἐκτυπώματος καὶ οὐχὶ ἐξ αὐτοψίας· διὸ καὶ ἐκφράζει δικαίαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ὀνόματος *Φάρῳ*, νομίζων οὕτως ὅτι ἡ τούτου ἀνάγνωσις δὲν εἶναι ἀσφαλής. Τὸ ἀπεικόνισμα παριστᾷ καλῶς τὰ γράμματα ΦΑΡ, τὸ δὲ μετ' αὐτὸ προσόμοιον τῷ Ω εἶναι ἀληθῶς ἀμφίβολον. Κατὰ τὴν γνώμην μου πρέπει ἐν τῷ μολυβδοβούλλῳ ἀντὶ Ω νὰ ὑπάρχωσι τὰ γράμματα ΙC· καὶ ἂν ταῦτα οὕτως ἔχωσι, τότε τὸ μολυβδόβουλλον εἶναι τοῦ ΦΑΡΙC(*μάν*), ἑπομένως δὲ τοῦ 11ου αἰῶνος καὶ οὐχὶ τούτου ἢ καὶ τοῦ 12ου αἰῶνος. Ὁ *Φαρισμὰν* οὗτος ὠνομάζετο, κατὰ τὴν σφραγῖδα, Μιχαήλ· ἦτο δὲ πρωτοσπαθάριος καὶ ταξιάρχης. Τῶν τίτλων τούτων τὴν αὐθεντίαν ἐπικυροῖ εἷς καλλιγράφος τῶν ἐτῶν 1042 - 1043, οὗ τὸ ἔργον ἐξ ἀντιγραφῆς μεταγενεστέρας ἔσωσεν ὁ 258 κῶδιξ τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων . . . Οἱ ἐπὶ τοῦ μολυβδοβούλλου τίτλοι ὑπάρχουσι καὶ ἐν τούτῳ τῷ σημειώματι καθιστῶντες οὕτως ἱκανῶς φανερὰν τὴν ταὐτότητα τοῦ Φαρισμὰν καὶ τοῦ Μιχαὴλ ΦΑΡΙC(*μάν*) . . .».[1] Ὑπὸ σημείωσιν ὅτι ὁ κ. Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος[2] τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἀνωτέρω μολυβδοβούλλου, ὅπερ κατὰ τὸν κ. Ἀ. Παπαδόπουλον Κεραμέα ἀποδοτέον εἰς *Μιχαὴλ Φαρισμάν*, μετεγράφη ὡς ἑξῆς: ***+Κ(ύρι)ε βοήθη τῷ σῷ δ(ούλῳ) Μιχαή[λ].— ⟨Πρωτο⟩σπα[θ](αρίῳ) καὶ ταξιάρχ(ῳ) τῷ [Π]αχῇ*** (;)

26—27

Μολυβδόβουλλον, ἐφ' οὗ ἐξ ἑνὸς μὲν ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Στυλίτης ἐπὶ τοῦ στύλου αὐτοῦ· ἑκατέρωθεν δύο ἄγγελοι ἱπτάμενοι καὶ ἡ ἐπιγραφή: Ο ΑΓΙΟC CYMEΩN· ἐξ ἑτέρου ἡ ἐπιγραφή: +MONHC ΠΕΤΡΩΝ.

Ἐξεδόθη τὸ ἀνωτέρω μνημεῖον ὑπὸ τοῦ κ. Schlumberger,[3] ὅστις σημειοῖ περὶ αὐτοῦ καὶ τὰ ἑξῆς: m'a été envoyé de l'île de Chypre. C'est certainement le sceau de quelque monastère ce cette île, du nom de *Petrae*. Ce curieux sceau est d'époque assez ancienne». Ἐν πρώτοις βεβαιοῦμεν τὸν κ. Schlumberger ὅτι, καθ' ἃς ἔχομεν πληροφορίας, μονὴ Πετρῶν δὲν ὑπάρχει ἐν

[1] «Φαρισμανί(μ)ῳ» τινὶ ἀπευθύνεται ἐπιστολή τις τοῦ Ἀββᾶ Νείλου (Migne, Patrologia Graeca, τόμ. ΟΘ', σ. 421).

[2] Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. VI (1903), σ. 57, ἀριθ. 224.

[3] Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 733, ἀριθ. 2.

Κύπρῳ. Καίτοι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ταύτῃ μεγαλονήσῳ ὑπάρχῃ κώμη *Πέτρα*, μνημονευομένη ἐπὶ Φραγκοκρατίας ὡς φέουδον καὶ γαλλιστὶ γραφομένη *Petres*,[1] καὶ ἥτις κατὰ τὴν πιθανωτάτην εἰκασίαν τοῦ κ. Σίμου Μενάρδου[2] κατ' ἀρχὰς ἐλέγετο πληθυντικός, *Πέτραι, Πέτρες*.

Καὶ ποῦ μὲν πρέπει νἀποδοθῇ, μετ' ἄκρας ἀσφαλείας, τὸ ἀνωτέρω μολυβδόβουλλον δὲν ἔχω νὰ εἴπω. Δυνάμεθα ὅμως πιθανώτατα νἀποδώσωμεν αὐτὸ εἰς τὴν ἐν Ἄθῳ μονὴν *Πέτραν*, τὴν κοινότερον καλουμένην *Σιμόπετραν* ἀπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς *Ἁγ. Σίμωνος*, οὗ τὸν βίον ἔγραψεν ἐν στίχοις ὁμοιοκαταλήκτοις ὁ γνωστὸς λόγιος τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος *Κωνσταντῖνος* (καὶ ἐν μοναχοῖς *Κασάριος*) *Δαπόντες*,[3] ὁ ἐκ Σκοπέλου.

Εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν τῆς *Σιμοπέτρας* ἀποδοτέον, ἀσφαλῶς νομίζω, καὶ τὸ πολύτιμον μολυβδόβουλλον ἐκεῖνο τοῦ Cabinet de France, ὅπερ ἐδημοσίευσε κατ' ἐπανάληψιν ὁ κ. Schlumberger[4] — ἐξ αὐτοῦ δὲ παρέλαβε καὶ ὁ Μαργαρίτης Δήμιτσας[5] — ἐφ' οὗ μολυβδοβούλλου ἐξ ἑνὸς μὲν εἰκονίζεται ὁ Ἅγιος Συμεὼν (ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς : Ο Α(*γιος*) ϹΥΜΕΩΝ) ἱστάμενος μεταξὺ δύο κυπαρίσσων καὶ ἀνυψῶν τὰς χεῖρας ἱκετικῶς, ἐξ ἄλλου δὲ ἡ ἐπιγραφή :

ϹΦΡΑΓ'(*ις*) ΜΟΝ'(*ης*) ΤΘ ΑΓ'(*ιου*) ϹΥΜΕΩΝ(*ος*) ΕΝ ΤΩ ΑΘΩ

κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ κ. Schlumberger. Κατὰ τὸ πανομοιότυπον ὅμως, ὅπερ ὁ αὐτὸς δημοσιεύει, ἀναγνωστέον: ϹΥΜΕΩΝ. Τὸ μνημεῖον φαίνεται τοῦ ΙΑ΄—ΙΒ΄ αἰῶνος, δηλαδὴ τῶν πρώτων δεκαετηρίδων, ἀφ' οὗ ἱδρύθη τὸ εὐαγὲς Ἀθωνικὸν σεμνεῖον τῆς Σιμοπέτρας.

28—29

Μολυβδόβουλλα δύο Κωνσταντίνου Μελισσηνοῦ, ἐναποκείμενα ἐν τῇ ἰδιοκτήτῳ συλλογῇ τοῦ κ. G. Schlumberger. Ἐξεδόθησαν κατὰ πρῶτον ὑπὸ W. Froehner,[6] ἐξ ὧν οὗτος τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἑνὸς μεταγράφει :

[+ Κ]ω[νσταν]τῖνόν με [τὸν] Μελισσηνὸν σκέποις,
εὐεργετί, διδοῦσα καὶ πλατ(τ)ουσά με.[7]

[1] **L. de Mas Latrie,** Histoire de l'île de Chypre sous le regne de princes de Lusignan. Τόμ. III. Ἐν Παρισίοις 1861, σ. 230.

[2] ***Σιμ. Μενάρδου,*** Τοπωνυμικὸν τῆς Κύπρου. Ἐν τῇ «Ἀθηνᾷ». Τόμ. ΙΗ΄ (1906), σ. 360 (καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει).

[3] **Sp. P. Lambros,** Catalogue of the Greek manuscripts on Mount Athos. Τόμ. Α΄. Ἐν Κανταβριγίᾳ 1895, σ. 226, ἀριθ. 2589 (Ξηροποτάμου 256), 4.

[4] Bulles byzantines inedites. Ἐν τῷ Musée Archéologique. Τόμ. II (1877), ὅθεν καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει (σ. 25) — Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 106-7.

[5] ***Μαργαρίτου Δήμιτσα,*** Μακεδονικῶν μέρος Γ΄. Ἡ Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένοις καὶ μνημείοις σῳζομένοις ... Τόμ. Α΄. Ἀθήνησι 1896, σ. 530, ἀριθ. 646 (283).

[6] **W. Froehner,** Bulles métriques (Extrait de l'Annuaire de la Société Française de Numismatique et d'Archéologie pour 1882). Ἐν Παρισίοις 1882, σ. 17.

[7] Αὐτόθι, ἀριθ. 42.

Ἀλλ' ἐν τῷ β' στίχῳ ἀντὶ *εὐεργετί*, ἀνάγνωθι: *εὐεργέτι*, ὅπερ εἶναι ἐπίκλησις τῆς Παναγίας τῆς Εὐεργέτιδος, περὶ ἧς ἰδὲ τἀνωτέρω ἐν σ. 9. Τοῦ δὲ ἄλλου μολυβδοβούλλου τὴν ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως ἐπιγραφὴν μεταγράφει ἐπίσης ὁ Froehner: *μ(ήτη)ρ Θ(εο)ῦ ἡ εὐ[ερ]γετίς*,[1] ἀλλὰ διόρθωσον καὶ τοῦτο: *εὐεργέτις*.

Ἀμφότερα τἀνωτέρω μολυβδόβουλλα ἐξέδωκε καὶ ὁ κ. Schlumberger[2] μετὰ πανομοιοτύπων. Κατὰ ταῦτα ἐν τῷ πρώτῳ μολυβδοβούλλῳ γράφε: [Κ]ΩΝ-C[ΤΑΝΤΙΝΟΝ ΜΕ] Τ[ΟΝ], ἀντὶ τοῦ παρὰ Froehner: *[+Κ]ω[νσταν]τῖνόν με [τόν]*. C[Κ]ΕΠΟΙC, ἀντί: *σκέποις*. ΕΥΕΡΓΕΤ[Ι], ἀντί: *εὐεργετί*.

Ἐν δὲ τῇ ἐπιγραφῇ τῆς κυρίας ὄψεως τοῦ δευτέρου μολυβδοβούλλου γράφε: ΜΗΡ ΘΥ Η Ε[ΥΡ]ΓΕΤΙC, ἀντὶ τοῦ παρὰ Schlumberger: ΜΗΡ ΘΥ Η ΕΥΕΡ-ΓΕΤΙCCA.[3] Ἐν δὲ τῇ ὄπισθεν ἐπιγραφῇ τοῦ αὐτοῦ μολυβδοβούλλου γράφε: ΓΡΑ[ΦΑC], ἀντὶ τοῦ παρὰ Froehner: *γραφα[ς]*.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

---

[1] Αὐτόθι, ἀριθ. 43.

[2] Sigillographie de l'Empire Byzantin, σ. 679 κ. ἑ., ἀριθ. 2 καὶ 3.

[3] Πρβλ. καὶ *Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος*, τόμ. IX (1906), ἀριθ. 661α.

KLEINE IKONOGRAPHISCHE UND PROSOPOGRAPHISCHE BEMERKUNGEN ZU DEN CONSULARMÜNZEN

II. ÜBER DIE KUPFERMÜNZE DES Q. OPPIUS

Zu den zahlreichen römischen Familienmünzen, die noch einer genaueren Betrachtung und Bestimmung harren, gehört wohl auch die Mittelbronce des Q. Oppius. Nach Babelon [1] enthält die Hauptseite Venuskopf mit Diadem, meist nach rechts gewendet, davor Halbmond oder Capricornus hinten, als Beizeichen, die Rückseite aber Victoria n. l. ausschreitend, mit grossem, sich umbiegendem Palmzweige und Fruchtkorbe, den Kopf nach rechts wendend, Q. OPPIVS PR (aefectus).

Eines scheint nun doch festzustehen: die Abweichung von dem üblichen Gepräge der römischen Kupfermünzen [2] spricht für die letzte Zeit der römischen Republik.

Cohen [3] meint, unser Q. Oppius sei ein Stadtpräfect Cäsars während des spanischen Krieges im J. 46/5 v. Ch. Diese Annahme beruht wohl nur auf einem Missverständnisse. Ein C. Oppius und Cornelius Balbus waren zwei Freunde und Bevollmächtigte Cäsars in Rom während

---

[1] Description des monnaies de la république romaine II, 276 f., 1-2; auf n. 2 fehlen die Beizeichen (Halbmond oder Ziegenfisch), der weibliche Kopf ist nach l. gewendet und hat einfachere Frisur.— [2] Januskopf und Prora erscheint noch auf Assen aus Cäsars Zeit, wo die Kupferprägung nach fast fünfundzwanzigjähriger Stockung wieder auflebt, z. B.: C. Cäs(ar) dic(tator) ter(tio) || Eppius leg. (Babelon ib. I 477 f., 3 f.); Magnus Pius imp. f(ilius, i. e. Sextus) || Eppius leg. (ib. II, 351, 19); Magnns Pius imp. (ib. 20; alle zw.48-46 v. Ch.); jünger ist L. Atratinus augur || Antonius imp. (ib. II, 181, 65). Die Prora als Münztypus für Kupfer findet sich noch nach 42 v. Ch. auf einer Grossbronce mit Cäsarkopf und D(ivus) Julius (Babelon ib. II, 47,99). Die meisten Kupfermünzen mit abweichenden Typen und ohne Wertzeichen sind wohl ausseritalische aus der Zeit der Triumvirate, bis sie von 16 v. Ch. an allein dem Senate verbleiben. — [3] Description géner. 238.

seiner Abwesenheit, bes. im J. 49 v. Ch., und standen daher mit ihm in regem Briefwechsel.[1] Dem Oppius wurde auch die Abfassung des bellum Alexandrinum, Africum und Hispaniense zugeschrieben.[2] Hieraus folgt aber noch nicht die Bekleidung der Stadtpräfectur; auch lautet das Pränomen unseres Münzherrn anders. Weiterhin spricht gegen Cohen auch die Abkürzung PR, welche wohl auf einem Aureus des L. Munatius Plancus[3] für *praefectus* steht, doch mit hinzugefügtem VRBis auf derselben Münze und neben entsprechendem PRAEF auf anderen Golddenaren und- quinaren,[4] während C. Clovius auf seiner Mittelbronce aus demselben J. 46/5 v. Ch. nur PRAEF bietet.[5] Auf allen sonstigen Münzen der Republik steht PR nur für *Praetor*.[6] Im bellum Africum (68, 4) wird ein Legat Cäsars Oppius als Commandant der Stadt Zeta erwähnt, doch ist der Vorname desselben unbekannt, ebenso auch seine etwaigen Aemter und Würden.

Für die Zeit der Alleinherrschaft Cäsars und die des zweiten Triumvirats spricht wohl auch die Prägung unserer Münze durch einen Prätor. In der Stadt konnte ein solcher nur im besonderen Auftrage des Senates das Münzrecht ausüben, und wir finden daher in solchen Fällen die Berufung des Prägenden auf einen derartigen Senatsbeschluss: *s. c.* oder *ex s. c.*[7] Ausserhalb Roms kam dem Prätor, als Magistrat *cum imperio*, das Recht der Münzprägung zu, doch wieder meist in der Provinz, wo er die Promagistratur bekleidete, die von der Magistratur streng zu scheiden ist.[8] Doch fehlte dem Prätor das Imperium auch in seinem eigentlichen Amtsjahre nicht;[9] um so weniger, als seine Competenzen mehr auf speciellem Auftrage oder Stellvertretung für den Consul beruheten.[10] Besonders häufig erhielt der Prätor proconsularische Befugnisse gegen Ende des VII u. Anfang des VIII.

---

[1] Gell. XVII 9; Suet. Cäs. 52; 72. Cic. fam. VI 8, 1; 12, 2; 19, 2. Zwei Briefe Cäsars an Oppius teilt uns Cicero ad Att. IX 7 C und 13 Ait.—[2] Suet. Cäs. 56.—[3] Babelon II, 15, 18.—[4] Ib. nn. 19-20.—[5] Ib. 14, 17; I 365, 11.—[6] Ib. I 158, 1, 223, 1; 381, 1-3; 543, 1-2.—[7] Z. B. Babelon ib. 339, 5; 158, 1; 381, 1-3. In den so überaus zahlreichen Fällen, wo bei s. c. oder ex s. c. oder ex a(rgento) p(ublico) der Amtstitel fehlt, kann man immer zweifeln, ob die münzenden Magistrate Prätoren, Censoren oder Quästoren sind.—[8] Mommsen RSR. I[3] 638, 644. Weniger genau ist hierin der Sprachgebrauch des täglichen Lebens (ib. 11[5]), wie auch Cicero stets vom Prätor, nicht Proprätor Verres spricht, wie II in Verr. 5, 4, 9; IV 12, 27; vgl. 25, 56 cum esset praetor in Hispania (i. e. L. Calpurnius Piso). — [9] Mommsen ib. II[3] 233 ff., 647 ff. —[10] Ib. 208 ff., 232 f.

Jahrhunderts der Stadt,[1] also in der Zeit der Bürgerkriege. Kraft seines Imperiums konnte er dann auch Münzen prägen. Während nun aber C. Annius T. f. T. n.[2] im J. 82/1 v. Ch. durch *ex s. c.* seine ausserordentliche Stellung als Feld- und Münzherr bezeichnet, unterlassen es seit Cäsar die verschiedenen Beamten mit magistratischer Würde und Befugnissen. Dafür sinken sie gleichsam zu Unterbeamten oder Bevollmächtigten (vgl. Dio Cass. 48, 53) der Machthaber herab, indem sie mit dem Namen oder Typen derselben prägen.[3] Nur in die Zeit zwischen Ende d. J. 44 und Herbst 43, sowie um die Mitte des J. 42 könnte man einige Münzen mit freierer Typenwahl setzen.[4] Die wenigen Fälle, wo ein römischer Magistrat keinen der Triumvirn durch Umschrift oder Münzbild ehrt,[5] beschränken sich auf das Kupfer und, wie es scheint, auf das provinciale, also mit geringem Umlaufsgebiet.

Gehen wir nun zu den Typen unserer Münze über, so müssen wir uns gleich fragen, was die Victoria mit der übervollen Fruchtschale zu tun habe. Bei der Vorliebe der römischen Münzbeamten für Hinweise auf ihren Namen oder Familientradition wäre weit eher an die Göttin Ops zu denken. Der Göttin der Fruchtbarkeit und Fülle entspricht auch die etwas saloppe, nachlässige Haltung und Kleidung unserer Flügelgestalt.

---

[1] Mommsen, Ib. 648[1,2]. — [2] Babelon I, 139-142,1-5. — [3] So unter Cäsar schon A. Allienus procos: (Babelon I. 138) 47 v. Ch., A. Hirtius pr. (Babelon ib. 543, 1) um 46 v. Ch.; bei L. Hostilius Saserna fehlt Cäsars Name, doch sind die Typen (ib 552 f., 2-5) cäsarisch, obwohl der Prägende ein triumvir monetalis zu sein scheint. Seit der Dictator laut Senatsbeschluss durch Prägung von Münzen mit seinem Bildnisse geehrt wurde, waren alle Schranken auf diesem Gebiete niedergerissen. So erscheinen denn als Münzmeister des M. Antonius: L. Antonius Pietas cos. im J. 41 v. Ch. (Babelon I, 174, 44-46; 175, 47 doch lässt sich hier auch eine Ehrung des Lucius durch seinen Bruder denken); Cn. Domitius Ahenobarbus imp. (ib. 178, 56); L. Plancus imp. iter. (ib. n. 57), procos. (ib n. 58); P. Ventidius pont. imp. (ib. 181, 63); L. Atratinas cos. des. (ib. 186, 74 f.); C. Socius imp. (ib. 194, 93); Scarpus imp. (ib. 198, 98-100); unter Octavian: Q. Salvius imp. cos. desig. (ib. II 45, 92); M. Agrippa cos. desig. (ib 55 ff. 129-131); Scarpus imp. (ib. 60, 143 f.). — [4] Ausser dem alten Cato, der auf seinen Münzen als Proprätor die Roma oder Libertas Victrix feierte (Babelon II, 375 f. 9 ff), kann man bei den Proprätoren zweifeln, ob sie selbständige Beamte oder Legate sind, welche, wie die Quästoren, auch de jure dem Oberfeldherrn untergeordnet, in seinem Namen prägen. P. Accoleius Lariscolus (Babelon I, 100, 1), Petillius Capitolinus (ib. II, 272, 1-4), C. Norbanus pr. (ib. II, 261, 5), L. Cestius pr. (ib. I, 340, 1), M. Arrius Secundus (ib. I, 220 f., 1-3), L. Servius Rufus (ib. II, 474 ff, 9-10), C. Clodius (ib. I, 354, 12 f.), C. Vibius Varus (ib. II, 548 f., nur 23-27. — [5] Z. B. bei C. Sosius imp., cos. des. (ib. II, 464, 3-4) mit ΖΑζιωθος als Praegort, aber neben gleichzeitigen Broncen mit dem Kopfe des Antonius (ib. 1 f.), und C. Proculeius, einem Unterfeldherrn des Octavian, auf ΚΟρκυρα geprägt (ib II, 388, 1 f.).

Der diademgeschmückte Kopf der Hauptseite kann wohl als Venus gedeutet werden,[1] doch auch als Diana, obwohl der Halbmond in der Regel unmittelbar über dem Haupte der Göttin erscheint.[2] Zwar befindet sich dasselbe Symbol hinter dem Kopfe Cäsars auch auf einem Denar des L. Aemilius Buca,[3] wo die Kehrseite die stehende Venus mit Victoria und langem Scepter bietet; zwar ist Veiovis-Apollo eine Gentilgottheit der Julier,[4] wie ausser einer Münze des L. Julius Bursio[5] auch eine im J. 1845 an der via Appia gefundene Inschrift zeigt: so lässt sich doch eine besondere Beziehung des Dictators zur Diana nicht nachweisen. Wenn nun auf cäsarischen Münzen Diana oder Halbmond erscheint, so haben wir zunächst an Familiencultus oder Tradition des betreffenden Münzmeisters zu denken.[6]

Ganz anders verhält sich die Sache bei Augustus. Dass Apollo nicht nur für seinen Schutzgott,[7] sondern auch für seinen Vater[8] gehalten wurde, ist allzu bekannt, als dass man es noch näher anzuführen hätte. Nun gehören aber Sonnen- und Mondgottheit ebenso zusammen, wie die betreffenden Gestirne, wie Tag und Nacht. So verehrte denn der erste Kaiser Roms neben Apollo die Diana nicht nur als Victoria, als Verleiherin des Sieges über Sex. Pompeius,[9] sondern auch als palatinische Gottheit[10] und eine der Säcularspiele, wie wir schon aus dem carmen saeculare des Horaz ersehen. Auch liess Augustus die aedes Dianae durch L. Cornificius wieder herstellen.[11]

Doch wollen wir den Halbmond nur als Emissionsnote, höchstens mit der Andeutung einer Familientradition des Münzmeisters gelten lassen, so bleibt uns noch der Capricornus zu besprechen. Die Grösse[12]

---

[1] Vgl. Babelon II, 11, 10-12; 14, 16.—[2] Wie auf dem des Sulla Faustus (Babelon I, 421, 59) und dem Quinar des L. Aemilius Buca (ib. II, 23, 40) ebenso bei der auf der Biga stehenden Diana (ib. I, 405; 235, 1; 522, 13; II, 520, 20). Zuweilen aber schwebt der Halbmond in einiger Entfernung vom Haupte der Göttin, wie auf dem Denar des Sulla Faustus (ib. I, 422, 60) und dem des M. Aquillius (ib. 22, 1).—[3] Babelon ib. II, 21, 34 (vgl. 20 f., 32 f.). Trotz Sabbatier kann ich den Denar (ib. 23, 38) mit dem schlafenden Endymion, dem Amor und Diana nicht auf die Vergötterung des grossen Juliers beziehen, sondern, wie auch den Quinar mit Dianakopf und Stern auf irgend welche Familientradition des Buca.—[4] Preller-Jordan Röm. Mythol. I[3] 263, 307.—[5] Babelon II, 6, 5.—[6] Vgl. Anm. 1.—[7] Preller-Jordan ib. 307-311.—[8] Suet. Aug. 94.—[9] Preller-Jordan ib. 309, 311[4], 326.—[10] Ib. 319, 321. Mit der speciellen Verehrung der Diana durch Augustus hängt es vielleicht zusammen, wenn auf einem Denar des C. Marius diese Göttin die Züge der Julia zu tragen scheint (Babel. III, 207, 17).—[11] Suet. Aug. 29. Eine Anspielung darauf enthält vielleicht der Denar (Babel. II, 66, 660) mit dem Kopfe der Diana u. einer Tempelfassade.—[12] Vgl. mit diesem den Steinbock als Symbol auf Denaren des L. Papius (ib. II, 281, 45 symb.) oder bei L. Julius Bursio (ib. 7, symb. 63; 128).

dieses Nebenbildes macht es von vorneherein unwahrscheinlich, dass es ein bedeutungsloses Serienzeichen sei, besonders da solche beim Kupfergelde, als reiner Credit- od. Scheidemünze für den Ausgang der Republik nicht ohne Mühe nachzuweisen wären.[1] Dasselbe Symbol erscheint auf Gold- und Silberdenaren des J. 28/9 v. Ch. unter dem Kopfe des Octavian.[2] Nun wissen wir aber aus Suet. Aug. 94, dass der Erbe Cäsars den Ziegenfisch als sein Thema, d. h. sein Geburts- und Schutzgestirn, zum Zeichen seiner festen Zuversicht und Glaubens an das ihm beschiedene hohe Loos auf seinen Münzen abbilden liess.

Wenn wir die Prägung unserer Münze einem Parteigänger Octavians, dessen Kupferprägung ohnehin im Vergleich zu Antonius auffallend wenig häufig ist,[3] zuschreiben können, so bleibt die Persönlichkeit des Q. Oppius[4] und das Entstehungsjahr des Geldstückes noch unaufgehellt. Die freiere Typenwahl spricht für ausserrömischen Ursprung und die Zeit um 36 oder 31 v. Ch., wo die Machthaber in ihrer critischen Lage mit den Gehilfen Nachsicht haben mussten, und Sosius mit Proculeius sich einige Selbständigkeit im Gepräge erlaubte.

W. v. VOIGT

---

[1] Die Verschiedenheit der Nebentypen wurde durch rasche Abnutzung der Stempel, ihre häufige Erneuerung, das Prägen von grossen Münzmassen, Futterung bei Edelmetall und die durch dies alles bedingte Notwendigkeit der Controlle hervorgerufen. Beim Creditgelde kam das alles in Wegfall, und wir finden auf griechischen Münzen die Symbole der Edelmetalle in der Kupferprägung oft zu Haupttypen verwendet (vgl. Babelon I, 341, 1 u. 2; 343, 6).— [2] Babelon II, 63, 150 f. Steinbock als Hauptbild: Mommsen - Blacas Hist. de la monn. rom. IV, pl. XXXIV 2; Eckhel Doctrina num. II, 109, 120. Fast zahllos sind die griechischen Münzen zu Ehren des Augustus mit diesem Typus; vgl. Bernoulli Roem. Iconogr. II, 263. [3]— Kupfermünzen des Antonius: Babelon I, 181, 64 (C. Sosius g.), 65 (L. Atratinus augur); 182, 66 f. (C. Fonteius Capito); 185 f., 76 ff. (L. Atratinus augur praef. class.); 188 f., 81-85 (L. Bibulus M. f. pr. desig.); 190-192, 86-90 (M. Oppius Capito propr. praef. class.); 194, 93 (C. Sosius imp.). Broncen Octavians: Babelon II, 47, 98 f., 48, 100-102.—[4] Man könnte erst an Oppius, der seinen Vater bei der Conscription rettete, denken (vgl. App. bel. civ. IV, 41). Doch wurde dieser nur Aedil (Dio Cass. 48, 53; Appian b. civ. IV 41) und hiess nach Dio Cassius (ib.) Marcus, auch starb er bald nach seiner Aedilität (ib.). Da die Triumvirn die Staatsämter nach Gutdünken unter ihre Parteigänger verteilten, um ihnen gleich darauf einen Posten beim Heere oder in der Provinz zu verschaffen (Dio Cass. 48, 53), so muss man unseren Oppius unter den Feldherren und Statthaltern des Octavian suchen. Von allen, die sich irgend wie ausgezeichnet haben und sonst nicht durch Münzen vertreten sind, bliebe wohl nur Fango übrig (App. b. civ. V 26; Dio Cass. 48, 22-23), doch hiess dieser mit vollem Namen C. Fuficius Fango (Dio Cass. 48, 22 in.). Ob hier ein Namenswechsel, wie bei P. Dolabella= Cn. Lentulus, vorliegt (was der Schreiber dieser Zeilen dargelegt zu haben glaubt), und ob Fango Prätor war, wie Fischer in seinen römischen Zeittafeln behauptet, bleibt dahingestellt.

Nachtrag. Erst während des Druckes gelang es mir endlich *Hein. Willers, Geschichte der römischen Kupferprägung* einzusehen. Was hier S.105-107 gesagt ist, enthält kaum was Neues, ausser etwa PR.=PRAETOR. Für 45 v. Chr. als Prägungsjahr wird auf die Ähnlichkeit des Schrötlings mit dem Kupfer des Clovius, auf den cäsarischen Typus des Kopfes auf Av. und auf die Victoria (?) des Rs. hingewiesen. Das Erste hängt aber wohl mit der ganzen Technik jener Epoche zusammen, ohne sich auf ein bestimmtes Jahr oder bestimmte wenige Jahre zu beschränken. Das zweite erklärt sich durch ein gemeinsames Vorbild (wahrscheinlich das Kultbild der Venus Genetrix von Arkesilaos), das nicht nur auf Münzen Cäsars, sondern auch auf denen seines Adoptivsohnes erscheint. Endlich die vermeintliche Victoria mit ihrer etwas saloppen Haltung könnte mehr zur Charakteristik jener ganzen Kunstepoche, als eines oder zweier Jahre dienen. Die Beizeichen aber bleiben ohne jegliche Erklärung.

W. v. VOIGT

ΑΒΥΔΙΤΙΚΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ἐν τῇ Sigillographie de l'Empire Byzantin (σελ. 739-740) ὁ κ. Schlumberger ἐδημοσίευσε μολυβδόβουλλον διαμέτρου 25 χ., ὅπερ ἐφ' ἑνὸς μὲν ἔχει τὸ σύνηθες σταυροειδὲς μονογράφημα, τὸ ἀναλυόμενον εἰς *Θεοτόκε βοήθει*, μετὰ τῶν λέξεων πέριξ *τῷ-σῷ-δού-λῳ*, ἐφ' ἑτέρου δ' ἐπιγραφὴν εἰς ἓξ στίχους, ἣν ὁ κ. Schlumberger ἀνέγνω οὕτω:

+ ΛЄѠΝΤΟϹ R(ασιλικοῦ) ΚΥΜЄΡΚΗΑΡΙΥ [ΚΑΙ] ΑΥΛΗΤΗΥ ΘЄϹϹΑΛΟ-
ΝΙΚΗϹ.

Παρατηρεῖ δ' ὁ κ. Schlumberger, ὅτι τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ἐπὶ μολυβδοβούλλου τὸ ἀξίωμα *αὐλήτης* (;!), ὅπερ μεταφράζει métayer, intendant des étables ou bergeries.

Εἰς ἡμᾶς φαίνεται παράδοξον ὅτι ὁ κτήτωρ τοῦ μολυβδοβούλλου ὢν κομμερκιάριος Θεσσαλονίκης ἦτο ἐν ταὐτῷ καὶ αὐλήτης. Πλὴν τούτου ἐν τῷ μολυβδοβούλλῳ ἔχομεν *αὐλητήου* καὶ ὄχι *αὐλήτου*, ὡς θ' ἀνεμένομεν· δὲν τιτλοφορεῖται δ' ὁ Λέων ἐνταῦθα ἁπλῶς αὐλήτης, ἀλλ' *αὐλήτης Θεσσαλονίκης*, ὅπερ εἶναι ἀληθῶς δυσεξήγητον. Ὡς ἔχει ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ μολυβδοβούλλου (ἴδε εἰκόνα παρὰ Schlumberger):

+ ΛЄѠΝ
ΤΟϹR'ΚΥΜ
ЄΡΚΗΑΡΙΥ.
ΑΥΛΗΤΗΥ.
ΘЄϹϹΑΛΟ
ΝΙΚΗϹ

οὐ μόνον ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ ἐλλείπει ἓν γράμμα, ἀλλὰ καὶ ἐν τέλει τοῦ τετάρτου ἀναμφιβόλως ὑπῆρχε γράμμα γενόμενον ἐξίτηλον ἐκ φθορᾶς· συμπληρούμενον ὅμως ὁπωσδήποτε τὸ χάσμα τοῦτο μεταβάλλει τὸν στίχον.

Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ὁ τέταρτος στίχος ἀνεγνώσθη πλημμελῶς, αἴτιον δὲ τούτου εἶναι ὅτι εἰς τὰ μολυβδόβουλλα συχνότατα συμβαίνει, ὡς ἐκ τῆς μαλακότητος τοῦ μολύβδου, νὰ παραμορφῶνται τὰ γράμματα, συμπιεζόμενα ἢ ἄλλως πως φθειρόμενα· γνωστὸν ἐπίσης εἶναι ὅτι ἀκριβῶς τοῦτο καθιστᾷ δυσχερῆ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν μολυβδοβούλλων.

Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἐν τῷ τετάρτῳ στίχῳ, ὃν ὁ κ. Schlumberger ἀνέγνω

ΑΥΛΗΤΗϑ τὸ μὲν Λ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ Δ, οὗ ἡ κάτω ὁριζοντία κεραία πιεσθεῖσα ἐγένετο δυσδιάκριτος, τὸ δὲ ϑ εἶναι Κ παραμορφωθὲν διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Ἔχομεν λοιπὸν ΑΥΔΗΤΗΚ. Τὸ ἓν τέλει χάσμα, τὸ γενόμενον ἐκ φθορᾶς τοῦ μολυβδοβούλλου, συμπληροῦμεν δι᾽ ἑνὸς ϑ = ΑΥΔΗΤΗΚ[ϑ].

Τὴν γνώμην δὲ περὶ τῆς τοιαύτης ἀναγνώσεως στηρίζομεν εἰς τὰ ἑξῆς τέσσαρα μολυβδόβουλλα, ἅτινα ἐφ᾽ ἑνὸς μὲν φέρουσι σταυροειδὲς μονογράφημα ἀναλυόμενον εἰς *Κύριε ἢ Θεοτόκε βοήθει τῷ σῷ δούλῳ* καὶ ἐφ᾽ ἑτέρου

α΄ *Θεοφάνῃ β(ασιλικῷ) κουμερκιαρίῳ καὶ ἀβυδικ(ῷ) Θεσσ[α]λονίκ(ης).*

β΄ *Λέωντος* (sic) *β(ασιλικοῦ) κουμερκηαρίου καὶ ἀβυδητηκ(οῦ) Θεσσαλ(ονίκης).*[1]

γ΄ *[Ἰω]άννῃ [κουμερ]κ[ιαρίῳ] καὶ ἀβυδικ(ῷ) Θε[σσα]λονίκ(ης).*

δ΄ *Λέοντος* (sic) *β(ασιλικῷ) κουμερκιαρίῳ καὶ ἀβυδ(ικῷ) Θεσ[σ]αλ[ον](ίκης).*[2]

Ὡς θὰ παρατηρήσῃ ὁ ἀναγνώστης ἐνταῦθα, καὶ οἱ τέσσαρες κομμερκιάριοι Θεσσαλονίκης φέρουσι προσθέτως τὸ ἀξίωμα *ἀβυδικοῦ* ἢ *ἀβυδιτικοῦ*, ἀξίωμα συναφὲς πρὸς τὸ κύριον αὐτῶν ὀφφίκιον. Ὁποῖον ἀκριβῶς ἦτο τὸ ἀξίωμα τοῦτο δὲν εἶναι ἀσφαλῶς γνωστόν· προφανὴς εἶναι ἡ παραγωγὴ αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἀβύδου, πόλεως ἐν ᾗ ὑπῆρχε τὸ κυριώτατον τῶν τελωνείων τῆς αὐτοκρατορίας. Φαίνεται δ᾽ ὅτι λιμενάρχου καθήκοντα ἐξετέλει ὁ *ἀβυδικὸς* ἢ *ἀβυδιτικὸς*, ὅστις, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἦτο ἐν ταὐτῷ καὶ κομμερκιάριος.[3]

Νῦν ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Schlumberger ἐκδοθὲν μολυβδόβουλλον παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ἀξίωμα *αὐλήτης*, ὅπερ ἐνόμισεν οὗτος ὅτι εὗρεν ἐν αὐτῷ διαγραπτέον ἐκ τῆς βυζαντιακῆς σιγιλλιογραφίας. Ὁ κομμερκιάριος Θεσσαλονίκης Λέων ἦτο ἐν ταὐτῷ καὶ ἀβυδιτικὸς τῆς πόλεως ταύτης ὡς οἱ τέσσαρες ἄλλοι, ὧν ἀνωτέρω ἐδημοσιεύσαμεν τὰ μολυβδόβουλλα.[4] Ἡ ἐν τῇ σφραγῖδι γραφὴ *ἀβδητηκὸς* ἀντὶ *ἀβυδητηκός*, δὲν ἀντίκειται πρὸς τοὺς γλωσσικοὺς κανόνας.

Κ. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

---

[1] Mordtmann, Μολυβδόβουλλα βυζαντινὰ τῶν ἐπαρχιῶν Εὐρώπης. Φιλ. Σύλλ. Κωνσταντινουπόλεως. Παράρτημα. Τόμ. ΙΖ΄ (1886) σελ. 146 κέξ.

[2] Κ. Μ. Κωνσταντοπούλου, Βυζαντιακὰ μολυβδόβουλλα, Journal International d'Archéologie Numismatique. Τόμ. Ε΄, σελ. 150.

[3] Ἴδε Μ. Γούδα, Λεξικογραφικὰ σημειώματα: *ἀβυδιτικός, ἀβυδικὸς* κτλ. Ἐν «Βυζαντίδι», τόμ. Α΄, σελ. 470.

[4] Ἴσως τὸ ἀνωτέρω ὑπ᾽ ἀριθ. β΄ μολυβδόβουλλον ἀνήκει εἰς τὸν αὐτὸν Λέοντα.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ ΕΤΟΣ 1908-1909

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Ἰανουαρίου 1910.

Ἀριθ. 2667.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Σ. ΠΡΥΤΑΝΕΙΑΝ

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Κύριε Πρύτανι,

Τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον καὶ ἡ μετ᾽ αὐτοῦ ἰδιαιτέρα νομισματικὴ συλλογὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐπλουτίσθησαν διαρκοῦντος τοῦ ἄρτι λήξαντος ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, ἤτοι ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 1908 μέχρι 31 Αὐγούστου 1909, διὰ 2928 νομισμάτων, νομισματοσήμων κτλ., ὧν ἀργυρᾶ μὲν 133, κράματος 2, χαλκᾶ 2722, μολύβδινα 63 καὶ διαφόρων ἄλλων μετάλλων 8. Πάντων τούτων, καταταχθέντων ἐπιστημονικῶς καὶ τεθέντων εἰς τὰς οἰκείας θέσεις, συνετάχθη εἰς διπλοῦν ὑπ᾽ ἐμοῦ καὶ τοῦ νομισματογνώμονος βοηθοῦ κ. Κωνστ. Μ. Κωνσταντοπούλου λεπτομερὴς περιγραφικὸς κατάλογος, οὗ τὸ μὲν πρωτότυπον κατετέθη ἐν τῷ Ἀρχείῳ τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου, τὸ δὲ ἀντίγραφον ὑποβάλλομεν Ὑμῖν σήμερον, σὺν τῇ παρούσῃ ἐκθέσει, ἵνα συμφώνως τῷ περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου Β. Διατάγματι,

[ἡ συνέχεια ἐν σελ. 36]

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΚΤΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ ΕΤΟΣ 1908–1909

Προελεύσεις τῶν διαφόρων προσκτημάτων	*Χρυσᾶ*	*Ἀργυρᾶ*	*Κράματος*	*Χαλκᾶ*	*Μολύβδινα*	*Διάφορα*	*Ἄθροισμα*
Α′ Δῶρον Εὐαγγέλου Σιούτα, φοιτητοῦ	—	5	—	19	—	—	24
Β′ Παρὰ τῆς Γενικῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων	—	1	1	4	—	—	6
Γ′ Δῶρον Ἰωάννου Λεράκη	—	—	—	—	1	—	1
Δ′ Δῶρον Στεφάνου Σκουλούδη	—	5	—	18	—	—	23
Ε′ Δῶρον Ν. Ἰωαννίδου ἐκ Σάμου	—	2	—	1	—	—	3
Ϛ′ Δῶρον Η. Gnecchi, νομισματολόγου	—	—	—	1	—	—	1
Ζ′ Δῶρον Β. Pick, νομισματολόγου	—	1	—	—	1	—	2
Η′ Δῶρον ἀνωνύμου	—	2	—	9	—	3	14
Θ′ Δῶρον J. J. Six, ἐν Ἀμστελοδάμῳ	—	—	—	1	—	—	1
*Ι′ Ἐξ ἀγορᾶς Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου παρὰ Αἰκατερίνης Τροϊάνσκη	—	24	—	75	—	—	99
*ΙΑ′ Ἐξ ἀγορᾶς Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου	—	1	—	—	—	—	1
*ΙΒ′ Ἐξ ἀγορᾶς Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου	—	1	—	—	—	—	1
*ΙΓ′ Ἐξ ἀγορᾶς Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου	—	13	—	—	—	—	13
ΙΔ′ Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Δήλου	—	16	—	119	—	—	135
ΙΕ′ Δῶρον Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ	—	—	—	1	—	—	1
ΙϚ′ Εὕρημα Κωπαΐδος	—	—	—	1549	—	—	1549
ΙΖ′ Δῶρον Τρύφωνος Διαμαντοπούλου, φοιτητοῦ	—	—	—	1	—	—	1
ΙΗ′ Δῶρον Παπαδήμα, ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων	—	—	—	2	1	—	3
ΙΘ′ Δῶρον τοῦ αὐτοῦ	—	—	—	—	7	—	7
Κ′ Δῶρον τοῦ αὐτοῦ	—	—	—	—	26	—	26
ΚΑ′ Δῶρον Αἰμιλίας Ζολώτα, ἐκ Χίου	—	—	—	4	—	—	4
ΚΒ′ Δῶρον Παπαδήμα, ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων	—	—	—	—	7	—	7
ΚΓ′ Δῶρον Ἰωάννου Λεράκη	—	—	—	—	4	—	4
ΚΔ′ Εὕρημα Ἀμοργοῦ	—	—	—	91	—	—	91

ΚΕ' Δῶρον Μιχαὴλ Καμπάνη	—	1	—	2	—	—	3
ΚϛΤ' Δῶρον Γ. Παπαβασιλείου, γυμνασιάρχου	—	3	—	—	—	1	4
ΚΖ' Δῶρον Anderson	—	—	—	3	—	—	3
ΚΗ' Δῶρον ἀνωνύμου	—	—	—	—	—	1	1
ΚΘ' Δῶρον Φαρμακοπούλου, ἰατροῦ	—	—	—	3	—	—	3
Λ' Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Δήλου	—	44	—	694	—	—	738
ΛΑ' Δῶρον Ἰωάννου Λεράκη	—	—	—	1	—	—	1
ΛΒ' Δῶρον Σ. Σιμωνίδου, ἰατροῦ	—	—	—	2	—	—	2
ΛΓ' Δῶρον ἀδελφῶν Γώγου ἐξ Ἀλεξανδρείας	—	6	—	—	—	—	6
ΛΔ' Δῶρον τοῦ γραμματέως τῆς ἐν Καΐρῳ Ἀμερικανικῆς Πρεσβείας	—	1	—	—	—	—	1
ΛΕ' Δῶρον Ἐλευθερίου Μπελιόγλου	—	—	—	1	—	—	1
ΛϛΤ' Δῶρον Ἰωάννου Λεράκη	—	—	—	1	16	—	17
ΛΖ' Δῶρον Ν. Καλογεροπούλου, ὑπουργοῦ	—	—	—	11	—	2	13
ΛΗ' Δῶρον Στεφάνου Δραγούμη, βουλευτοῦ	—	—	—	1	—	—	1
ΛΘ' Δῶρον Παπαδήμα, ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων	—	—	—	—	1	—	1
Μ' Δῶρον ἀνωνύμου	—	—	—	1	—	—	1
ΜΑ' Δῶρον Ἀρσινόης Κ. Φιλίου	—	—	—	1	—	—	1
ΜΒ' Δῶρον Ν. Ι. Βιζήλου ἐκ Νέας Ἐφέσου	—	—	—	53	—	—	53
ΜΓ' Δῶρον Ι. Ν. Ἰωαννίδου ἐκ Σάμου	—	—	—	2	—	—	2
ΜΔ' Δῶρον Μερκουρίου Καρακωστῆ	—	—	—	9	—	—	9
ΜΕ' Τὰ κομισθέντα ἐκ Δελφῶν παρὰ Α. Κεραμοπούλλου, ἐφόρου ἀρχαιοτήτων	—	1	1	13	—	—	15
ΜϛΤ' Παρὰ τοῦ αὐτοῦ	—	—	—	8	—	—	8
ΜΖ' Δῶρον Πανεπιστημίου Oviedo	—	—	—	1	—	—	1
ΜΗ' Δῶρον Ἀδελφῶν Γώγου ἐξ Ἀλεξανδρείας	—	6	—	19	—	1	26
	—	133	2	2722	63	8	2928

τυπωθῇ καὶ ἀποσταλῇ τῷ Σ. Ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

Τῶν νομισμάτων τούτων εἰσῆλθον εἰς τὴν ἰδιαιτέραν συλλογὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἀγορασθέντα τῇ προτάσει μου, διὰ τῆς μικρᾶς πιστώσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ αὐτοῦ, νομίσματα ἀργυρᾶ 39 καὶ χαλκᾶ 75, ἤτοι ἐν ὅλῳ 114.

Τὴν δὲ προέλευσιν πάντων τῶν προσκτημάτων δεικνύει ὁ ἑξῆς (σελ. 34-35) συνοπτικὸς πίναξ, ἐν ᾧ τὰ διὰ τὴν ἰδιαιτέραν συλλογὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου σημειοῦνται δι' ἀστερίσκων.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματ. Μουσείου

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΠΡΟΣΚΤΗΜΑΤΩΝ

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

ΑΠΟ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1908 ΜΕΧΡΙ 31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1909

Α' *(27 Σεπτεμβρίου 1908).*

Δῶρον Εὐαγγέλου Σιούτα, φοιτητοῦ.

ΘΡΑΚΗ. ***Δυσίμαχος.***

1. ⅄ 21.— Κεφαλὴ Ἄρεως πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνω
   ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ κάτω.
   Λέων τρέχων πρὸς δεξιά. Ὑπ' αὐτὸν λόγχη δόρατος. Διατήρ. μετρία.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. ***Ἀλέξανδρος Γ'.***

2. ⅄ 16.— Κεφαλὴ νεαρὰ ἀνδρική, φέρουσα ταινίαν, πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡ . . ἄνωθεν ἵππου ἐλευθέρου τρέχοντος πρὸς δεξιά.

ΗΠΕΙΡΟΣ. ***Κοινόν.***

3. ⅄ 23.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς ἀριστερά.
   Ὄπ. ΑΠΕΙ ἄνω, ΡΩΤΑΝ κάτω. Κεραυνὸς ἐν τῷ μέσῳ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός. Διατήρ. καλή.

4. ⅄ 21.— Ἕτερον ὅμοιον ἐφθαρμένον.

Ἀμβρακία.

5. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Διώνης μετὰ πέπλου πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. Α—Μ / Β—Ρ. Ἑκατέρωθεν ὀβελίσκου τεταινιωμένου. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατήρ. μετρία.

6. ⅄ 19.— Ἕτερον ὅμοιον μετριωτέρας διατηρήσεως.

7. ⅄ 21.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἀριστερὰ δαφνοστεφής.
   Ὄπ. Α—Μ / Β—Ρ. Ἑκατέρωθεν Διὸς γυμνοῦ βαίνοντος πρὸς δεξιὰ καὶ κραδαίνοντος κεραυνόν. Διατήρ. μετριωτάτη.

Κασσωπαίων Μολοσσῶν.

8. ⅄ 26.— ΚΑΣ
ΣΩΠΑΙ κάτωθεν ΝΕ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης.
ΩΝ
Ὄπ. ΜΟ
ΛΟΣ κάτωθεν ΝΕ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. Δ. μετριωτάτη.
ΣΩΝ

Νικόπολις.

9. ⅄ 24.— Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Κεφαλὴ Αὐγούστου πρὸς δεξιὰ γυμνή.
Ὄπ. [Ν]ΙΚΟΠΟ-ΛΙΣ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω, ΙΕΡΑ δεξιᾷ ἐκ τῶν κάτω. Νίκη φέρουσα τῇ δεξιᾷ στέφανον. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΚΕΡΚΥΡΑ.

10. ⅄ 21, γραμ. 4,55.— Κεφαλὴ Διονύσου κισσοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Πήγασος πετόμενος πρὸς δεξιά. Κάτω αὐτοῦ ΑΩΡ ΚΡ. Πεδίον ἐλαφρῶς ἔγκοιλον. Διατήρ. μετρία.

11. ⅄ 16.— Κ-Ο ἑκατέρωθεν ἀμφορέως.
Ὄπ. Σ-Ω ἑκατέρωθεν σταφυλῆς. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ. ΚΟΙΝΟΝ. *Ἰουλία Δόμνα.*

12. ⅄ 27.— ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝ. πέριξ προτομῆς αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΟΙΝΟΝ-ΘΕΣΣΑΛΩΝ πέριξ Ἀθηνᾶς βαινούσης πρὸς δεξιὰ καὶ μαχομένης. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΛΕΥΚΑΣ.

13. ⅄ 21, στατήρ· γρ. 7,00.— Πήγασος πετόμενος πρὸς ἀριστερά. Ὑπ' αὐτὸν Λ.
Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθιουργοῦς, πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ σύμβολον *ἀσπίς*. Διατήρ. μετρία.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ. *Θρᾴκης Τόπειρος (;)*

14. ⅄ 23.— ΑΥΤ Κ ΤΑΙ ΑΔΡΙ-ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ πέριξ προτομῆς δαφνοστεφοῦς Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΕΠΙ . . . . - . . . . πέριξ, ΙΡΕΙΤΩΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Ἡρακλῆς καθήμενος πρὸς ἀριστερά, τὴν δεξιὰν ἐρείδων ἐπὶ τοῦ ῥοπάλου. Διατήρ. κακή.

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΝ ΑΔΙΑΓΝΩΣΤΟΝ.

15. ⅄ 32.— ΑΥ ΚΑΙ ΤΡΑΙ-ΑΔΡΙ . . . . πέριξ προτομῆς δαφνοστεφοῦς Ἀδριανοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. . . . . -◡-ΝΗΤΩΝ πέριξ *Διὸς Νικηφόρου* καθημένου ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. κακή.

ΟΛΩΣ ΑΠΟΤΕΤΡΙΜΜΕΝΑ.

16-18. ⅄ 23-24.— Τρία ἑλληνικὰ ὅλως ἐφθαρμένα καὶ ἄχρηστα.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Φαυστῖνα πρεσβυτέρα.*

19. ℞ 19, δηνάριον· γρ. 3,05.—DIVA-FAVSTINA πέριξ προτομῆς αὐτῆς πρὸς δ.
Ὄπ. AETE-R-NITAS πέριξ τῆς θεᾶς ἱσταμένης κατενώπιον, φερούσης τῇ ἀριστερᾷ σκῆπτρον. Διατήρ. μετριωτάτη.

Τρεβωνιανὸς Γάλλος.

20. ⅄ 28.— . . . . . TREBONIANVS GAL . . πέριξ προτομῆς αὐτοῦ δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. VBERIT[AS] . . . . Ἡ Uberitas ἱσταμένη, φέρουσα βαλλάντιον καὶ κέρας. S—C ἑκατέρωθεν. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Ἀλέξιος Α' Κομνηνός.*

21. ℞ 27, γραμ. 3,75.— ΑΛΕ[ΞΙΩ ΔΕΣ]ΠΟΤ πέριξ προτομῆς αὐτοῦ κατενώπιον μετὰ διαδήματος. Τῇ δεξιᾷ φέρει ὁ αὐτοκράτωρ σταυρὸν καὶ τῇ ἀριστερᾷ σταυροφόρον σφαῖραν.
Ὄπ. Χριστὸς ἐπὶ θρόνου κατενώπιον εὐλογῶν καὶ φέρων Εὐαγγέλιον. Ἑκατέρωθεν ἐπιγραφὴ IC—XC ἐξίτηλος. Διατήρ. μετριωτάτη.

Μανουὴλ Α' Κομνηνός.

22. ⅄ 28.— MANΘ-HΛ πέριξ αὐτοῦ ἱσταμένου κατενώπιον ὡς συνήθως.
Ὄπ. Προτομὴ τοῦ Χριστοῦ ἀμυδρά. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΙΣΠΑΝΙΑ. *Φίλιππος Ε'.*

23. ℞ 30 (ὑπόχαλκον).— Ἥμισυ ταλλήρου τῶν συνήθων τύπων, κίβδηλον.

ΠΕΡΙΑΠΤΟΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΩΝ.

24. ⅄ 31 (ὀρείχαλκος). — S. MARIA-C . . . . . πέριξ τῆς Θεοτόκου ἱσταμένης κατενώπιον, φερούσης διὰ τῆς δεξιᾶς τὸ βρέφος. Ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς δύο μικροὶ ἄγγελοι θέτοντες ἐπ' αὐτῆς στέμμα.
Ὄπ. Ναὸς ῥυθμοῦ νεωτερικοῦ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ TEMPLVM . CEI LENSE
Διατήρ. μετριωτάτη.

Κ. Μ. Κ.

Β' *(1 Ὀκτωβρίου 1908).*

Παρὰ τῆς Γενικῆς Ἐφορείας τῶν Ἀρχαιοτήτων.

Ἐκ κατασχέσεως ἐν Μήλῳ.

ΜΗΛΟΣ.

1. ℞ 25, γραμ. 13,25.— Μῆλον κυδώνιον μετὰ μίσχου ἔχοντος δύο φύλλα. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΜΑΛΙΣΝ πέριξ. Μηνίσκος. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Δ. μετριωτ. (Ἐκ τοῦ ἐν Μήλῳ μεγάλου εὑρήματος).

Ἕτερον ὅμοιον ἐν Revue Numismatique 1908, σελ. 302, ἀρ. 5. Pl. IX, 5.

ΦΛΙΟΥΣ.

2. ⅄ 15.— Ταῦρος κυρίσσων ἐπὶ γραμμῆς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Μέγα Φ. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΦΘΑΡΜΕΝΟΝ.

3. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς (;) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Τύπος ἀδιάγνωστος. Διατήρ. κακή.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Φίλιππος ὁ πρεσβύτερος.*

4. Κράμ. 25, δηνάριον· γρ. 4,57.— IMP M IVL PHILIPPVS AVG πέριξ προτομῆς αὐτοῦ πρὸς δεξιὰ μετὰ διαδήματος ἀκτινωτοῦ καὶ ἐφαπτίδος. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. P. M. TR. P. III. COS. P. P. Εἰρήνη ἱσταμένη, στρέφουσα πρὸς ἀριστερὰ καὶ φέρουσα κηρύκειον καὶ κέρας Ἀμαλθείας. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΒΕΝΕΤΙΑ. **Pasc. Ciconia.**

5. ⅄ 19.— S. MARCVS VENET πέριξ προτομῆς τοῦ πτερωτοῦ λέοντος.
Ὄπ. PASC [CI]CONIA DVX πέριξ σταυροῦ κοσμουμένου κατὰ τὰ ἄκρα διὰ σφαιριδίων. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΑΡΑΒΙΚΟΝ.

6. ⅄ 16.— Ἀραβικαὶ ἐπιγραφαὶ ἑκατέρωθεν ἐφθαρμέναι. Διατ. μετριωτάτη.

Κ. Μ. Κ.

Γ' *(5 Ὀκτωβρίου 1908).*

Δῶρον Ἰωάννου Λεράκη.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΝ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΟΝ.

1. Μολ. 26.— + ΚΕ ΡΟΗΘΗ ΤΩ CΩ Δ[8]ΛΩ ἐντὸς δύο κύκλων σφαιριδίων πέριξ προτομῆς πρὸς δεξιὰ τοῦ κτήτορος τοῦ μολυβδοβούλλου, ἐχούσης τὴν κόμην ταινίᾳ ἀναδεδεμένην.

Ὄπ.	+ ΚΩΝC	+ Κωνσ
	ΤΑΝΤΡ'CΤ	ταντ(ίνῳ) β(ασιλικῷ) στ
	ΡΑΤΩΡ'SΚ	ράτωρ(ι) καὶ κ
	8ΜΕΡΚΙΑ	ουμερκια(ρίῳ)
	ΤΙCΔV	τῖς Δύ(σεως)

Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

Δ' *(10 Ὀκτωβρίου 1908).*

Δῶρον Στεφάνου Σκουλούδη.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. *Ἀλέξανδρος Γ' ὁ Μέγας.*

1. ℞ 17, δραχμή· γρ. 4,04.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. Ζεὺς ἀετοφόρος καθήμενος ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερά, ἐρείδων τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ σκήπτρου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ σύμβολον *σίδη*, ὑπὸ τὸν θρόνον ΓΥ. Διατήρ. μετρία.

ΠΟΝΤΟΣ. *Φαρνάκεια.*

2. ⅛ 21.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΦΑΡΝΑΚΕΙ[ΑΣ] κάτωθεν ἀετοῦ, μετ' ἀναπεπταμένων κατὰ τὸ ἥμισυ πτερύγων ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ἄνω ΔΡ. Διατ. καλή.

ΜΥΣΙΑ. *Πάριον.*

3. ℞ 27, κιστοφόρος· γρ. 11,45.— Μυστικὴ κίστη, ἐξ ἧς ἐξέρχεται ὄφις. Ἐν στεφάνῳ κισσοῦ.
   Ὄπ. Δ ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ. Δύο ὄφεις ὡς συνήθως. Διατ. μετρία.

PROVINCIA ASIA. *Ἀδριανός.*

4. ℞ 28, γραμ. 9,05.— HADRIANVS-AVGVSTVS . . . πέριξ προτομῆς αὐτοῦ πρὸς δεξιὰ δαφνοστεφοῦς. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
   Ὄπ. COS-III πέριξ μοδίου μετὰ ἕξ σταχύων. Διατήρ. μετρία.

ΙΩΝΙΑ. *Μαγνησία καὶ Ἔφεσος.*

5. ⅛ 36.— . . . M AVP A-ΝΤΩΝΕΙΝΟC CE πέριξ προτομῆς πρὸς δεξιὰ Καρακάλλα δαφνοστεφοῦς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος.
   Ὄπ. ΜΑΓΝΗ ΤΩΝ ἄνω, ΕΦΕCΙ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΩΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ. ΟΜΟΝΟΙΑ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω. Διόσκοροι ἱστάμενοι ἀντιμέτωποι, γυμνοὶ φέροντες εἴδωλα. Κάτω πρὸ τῶν ποδῶν κεφαλὴ κάπρου καὶ ἵππου καὶ ἄνω αὐτῶν τιάρα. Διατήρ. μετρία.

ΦΡΥΓΙΑ. *Κοτιάειον.*

6. ⅛ 26.— ΑΥΤ ΠΛΙ Κ ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟC πέριξ προτομῆς αὐτοῦ μετὰ διαδήματος, θώρακος καὶ ἐφαπτίδος.
   Ὄπ. ΕΠΙ Π ΑΙΛ ΔΗ[ΜΗΤΡΙΑ]ΝΟΥ ΙΠ. Κυβέλη ἐπὶ ἅρματος δύο λεόντων πρὸς ἀριστερά. ΚΟΤΙΑΕΩΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατ. μετριωτάτη.

ΛΥΔΙΑ. *Σάλα.*

7. ⅛ 19.— ΘΕΟΝ CYN-ΚΛΗΤΟΝ πέριξ προτομῆς τῆς ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. CAΛΗ-ΝΩΝ πέριξ Διὸς Λυδίου ἱσταμένου κατενώπιον τὴν κεφαλὴν στρέφοντος πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ. *Ἀριοβαρζάνης Α'.*

8. ℞ 16, δραχμή· γρ. 3,75.—Κεφαλὴ Ἀριοβαρζάνου Α' πρὸς δ. μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, [ΑΡΙ]ΟΒΑΖ[ΑΝΟΥ] ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω, [ΦΙ]ΛΟΡΩΜ[ΑΙΟΥ] ἐν τῷ ἐξέργῳ. Ἀθηνᾶ Νικηφόρος ἱσταμένη κατενώπιον ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ℳ. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΣΥΡΙΑ. *Σέλευκος Α'.*

9. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Μεδούσης πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνω. Βοῦς ἰνδικὸς κυρίσσων πρὸς δεξιὰ ἐπὶ γραμμῆς.
Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΣΕΛΕΥΚΟΥ / Ξ. Διατήρ. μετρία.

10. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους νεαροῦ ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΣΕΛΕΥΚΟΥ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἀπόλλων γυμνὸς ἐπ' ὀμφαλοῦ πρὸς ἀριστερά, φέρων τῇ δεξιᾷ βέλος.

Ἀντίοχος Γ'.

11. ℞ 28, τετράδραχμον· γρ. 16,65.— Κεφαλὴ Ἀντιόχου Γ' μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΒΑΣΙ[ΛΕΩ]Σ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΑΝΤΙΟΧΟΥ ἀριστ. ἐκ τῶν ἄνω. Ἀπόλλων γυμνὸς καθήμενος ἐπ' ὀμφαλοῦ, ἔχων ἐπ' αὐτοῦ χλαμύδα, ἧς τὸ κράσπεδον καλύπτει τὸν δεξιὸν μηρόν· τῇ δεξιᾷ φέρει ὁ θεὸς βέλος καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐρείδει ἐπὶ τοῦ τόξου αὐτοῦ. Διατ. μετρία.

ΜΥΣΙΑ. ΠΕΡΓΑΜΟΣ. *Αὔγουστος.*

(Παραληφθὲν καὶ περιγραφὲν ἐν ἀρχῇ ὡς Ἑλληνικὸν νόμισμα ἀβέβαιον).

12. ⅄ 20.— ΣΕΒΑΣΤΟ-Ν πέριξ κεφαλῆς Αὐγούστου δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΧΑ-ΡΙ / ΝΟC-ΓΡΑ(;) / ΜΑ-ΤΕΥ / Ω-Ν Ἑκατέρωθεν ναοῦ ἑξαστύλου. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. μετριωτάτη. (= *Χαρῖνος γραμματεύων*). Ἴδε BMC. Mysia, p. 138. 237.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Οὐαλεντινιανὸς Γ'.*

13. ⅄ 18.— DN VALENTINIANVS PF AVG πέριξ προτομῆς αὐτοῦ πρὸς δεξιὰ μετὰ χλαμύδος.
Ὄπ. CONCOR-DIA AVGGG πέριξ Ῥώμης καθημένης ἐπὶ θρόνου κατενώπιον, φερούσης δόρυ καὶ σφαῖραν· ἐν τῷ ἐξέργῳ ANTS, ἐν τῷ πεδίῳ ἑκατέρωθεν τῆς Ῥώμης Θ-Κ. Διατήρ. μετριωτάτη.

14. ⅄ 19.—Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ ἐξέργῳ SMKB, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ μόνον δεξ. σταυρός. Διατήρ. μετριωτάτη.

15. ⅄ 18.—Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ ἐξέργῳ SM . . , ἐν δὲ τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ κλαδίσκος, δεξιᾷ δυσδιάκριτόν τι σύμβολον. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Ἰουστινιανὸς Α'.*

16. Ⅴ 24, εἰκοσανούμμιον. — DN IVSTINI[ANVS PP] AVG πέριξ προτομῆς Ἰουστινιανοῦ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Μέγα K, οὗ ἀριστ. σταυρός, δεξ. Γ. Ἄνω καὶ κάτω ἀστήρ.

ΑΡΑΒΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ.

17-18. Ⅴ 16/15.— Δύο μικρὰ ἀραβικὰ νομίσματα ἔχοντα ἐπιγραφὰς ἑκατέρωθεν κατὰ τὸν συνήθη τύπον. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣΗΜΟΝ (νεώτερον κίβδηλον).

19. Ⅴ 48-35 (ὀρείχαλκος), ἐλλειψοειδές. — ΑΡΩΝΡΙΑΠΗΡΝΕΤΙC ΜΙΡΩΝ πέριξ προτομῆς γυναικὸς πρὸς ἀριστερά.

Ὄπ. T ἀριστερᾷ, A ἄνω, P δεξιᾷ. Φανταστικὸν κατασκεύασμα ἐν εἴδει θυμιατηρίου βωμοειδοῦς. Διατήρ. καλή.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ.

20-23. Ⅴ.—Ἓν ῥωμαϊκὸν τῶν τελευταίων αὐτοκρατόρων (25 χ.), ἓν μωαμεθανικὸν (14 χ.), ἓν ἕτερον ἀβέβαιον (20 χ.) καὶ ἓν νεωτερικὸν (30 χ.).

Κ. Μ. Κ.

Ε' *(17 Ὀκτωβρίου 1908).*

Δῶρον Ἰωάννου Ν. Ἰωαννίδου, ἐκ Σάμου.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Κωνστάντιος Β'.*

1. Ⅴ 20.— FL VAL CONSTANTIVS NOB C πέριξ προτομῆς αὐτοῦ δαφνοφοῦς πρὸς ἀριστερά.

Ὄπ. PROVIDEN–TIAE CAESS πέριξ πύργου μετὰ πύλης. Ἐν τῷ ἐξέργῳ R ☉ Q. Διατήρ. καλή.

ΠΕΡΣΙΑ.

2. ₽ 23, γραμ. 2,75.— Περσικὴ ἐπιγραφὴ ἄνω τοξοειδῶς. Λέων βαίνων πρὸς δεξιά, οὗ ἄνωθεν κεφαλὴ Ἡλίου ἐν δίσκῳ μετ' ἀκτίνων. Τρεῖς ἀστέρες ἐν τῷ πεδίῳ.

Ὄπ. Πεντάστιχος περσικὴ ἐπιγραφή. Διατήρ. καλή.

ΑΒΗΣΣΥΝΙΑ. *Μενελίκ.*

3. ₽ 16.— Προτομὴ τοῦ Μενελὶκ πρὸς δεξιὰ μετὰ στέμματος σταυροφόρου, ἔχουσα πέριξ ἐπιγραφὴν εἰς τὴν ἐπιχώριον γλῶσσαν.

Ὄπ. Λέων βαίνων πρὸς ἀριστερά, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέμμα σταυροφόρον καὶ φέρων ἐπ' ὤμου σημαίαν. Πέριξ ἐπιγραφή. Διατήρ. ἀρίστη.

Κ. Μ. Κ.

Ϛ' *(12 Ἰουλίου 1908).*

Δῶρον* Η. Gnecchi, *νομισματολόγου ἐν Μεδιολάνῳ τῆς Ἰταλίας.

ΚΙΛΙΚΙΑ. ΤΑΡΣΟΣ. *Γορδιανὸς Γ'.*

1. Ⅹ 37.— ΑΥΤ Κ ΑΝΤ ΓΟΡΔΙΑΝΟϹ ϹΕΒ πέριξ προτομῆς Γορδιανοῦ πρὸς δεξιὰ μετὰ διαδήματος ἀκτινωτοῦ, θώρακος καὶ ἐφαπτίδος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἑκατέρωθεν Π—Π.

   Ὄπ. ΤΑΡϹΟΥ [ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩϹ] πέριξ λέοντος σπαράσσοντος ταῦρον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΑΜΚΒ··· Διατήρ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

Ζ' *(12 Σεπτεμβρίου 1908).*

Δῶρον* Β. Pick *καθηγητοῦ, διευθυντοῦ τοῦ ἐν* Gotha *Νομισματ. Μουσείου.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΝ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΟΝ.

1. Μολ. 23. — Σταυροειδὲς μονογράφημα ἀναλυόμενον εἰς *Κύριε βοήθει*, ἔχον ἐν ταῖς γωνίαις τῶν σκελῶν τὰς λέξεις *τῷ δούλῳ σου.*

Ὄπ.	+ ΒΑΝ	+ Βαν
	. ΒΑ'ϹΠ	[η] β(ασιλικῷ) α' σπ
	ΑΘΑ/ϹΤ	αθα(ρίῳ) καὶ τ
	ϒΡΜΑΡ	ουρμαρ
	ΧΗ +	χη +

Διατήρ. μετρία.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ.

2. ℞ 28.— Δίμαρκον κοπὲν ἐπὶ τῇ 350ῃ ἐπετείῳ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰένης, φέρον ἀφ' ἑνὸς τὴν προτομὴν τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς πέριξ: JOH. FRIED. D. GROSSMUT. KURF. V. SACHSEN. STIFTER D. UNIV. JENA καὶ ἐσώτερον ἐγχάρακτον SPES MEA—IN DEO. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ 1558/1908. Ἀφ' ἑτέρου φέρει τὸν συνήθη τύπον τῶν συγχρόνων γερμανικῶν νομισμάτων (ἀετόν). Διατ. ἀρίστη.

Κ. Μ. Κ.

Η' *(13 Σεπτεμβρίου 1908).*

Δῶρον ἀνωνύμου.

ΓΑΛΛΙΑ. *Δημοκρατία.*

1. Νικ.— 25 centimes τοῦ 1904. Διατήρ. ἀρίστη.
2. ℞. — 50 centimes τοῦ 1905. »
3. Ⅹ. — 10 centimes τοῦ 1908. »

ΑΓΓΛΙΑ. *Ἐδουάρδος Ζ'.*

4. Ⅹ.— One penny τοῦ 1908. Διατήρ. καλή.

ΟΛΛΑΝΔΙΑ. *Βιλλελμίνη.*

5. ℞.— 25 cents τοῦ 1893. Διατήρ. μετρία.
6. ⅄.— $^1/_2$ cent τοῦ 1901. Διατήρ. καλή.
7. ⅄.— 1 cent τοῦ 1904. Διατήρ. καλή.
8. ⅄.— 2 $^1/_2$ cents τοῦ 1905. Διατήρ. καλή.
9. N.— 5 cents τοῦ 1907. Διατήρ. ἀρίστη.

ΔΑΝΙΑ.

10. ⅄.— 2 öre τοῦ 1906. Διατήρ. καλή.

ΣΟΥΗΔΙΑ καὶ ΝΟΡΒΗΓΙΑ. *Ὀσκὰρ Β'.*

11. ⅄.— 5 öre τοῦ 1900. Διατήρ. καλή.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ.

12. Νίκ.— 20 pfennig τοῦ 1893. Διατήρ. καλή.
13. ⅄. — 1 pfennig τοῦ 1907. Διατήρ. καλή.

ΕΛΒΕΤΙΑ. ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣΗΜΟΝ.

14. ⅄ 60.— FRIEDRICH IMHOOF - BLVMER πέριξ προτομῆς τοῦ νομισματικοῦ Fr. Imhoof-Blumer κατὰ τὰ τρία τέταρτα πρὸς δεξιά. Κάτω ἀριστ. διὰ μικρῶν γραμμάτων τὸ ὄνομα τοῦ σφραγιδογλύφου HANS FREI 1908.

Ὄπ. FRIDERICO
IMHOOF-BLVMER
QVINVMMOS VETERVM
GRAECORVM
EXIMIO INGENIO Ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατ. ἀρίστη.
INLVSTRAVIT
OBTVLERVNT AMICI

SEPTVA GENARIO
OMNIA
FELICIA

Κ. Μ. Κ.

Θ' (13 Σεπτεμβρίου 1908).

***Δῶρον* J. J. Six.**

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣΗΜΟΝ.

1. ⅄ 61.— REM-BRANT πέριξ προτομῆς τοῦ ζωγράφου Rembrant κατενώπιον καὶ μικρὸν πρὸς δεξιά. Ἀριστερᾷ κάτω διὰ μικρῶν γραμμάτων τὸ ὄνομα τοῦ σφραγιδογλύφου FADDEGON καὶ δεξιᾷ G-Z. Πεδίον ἔγκοιλον.

Ὄπ. POS-TE-RI-TA-S δεξιᾷ πλινθηδόν. Ἡ Ὑστεροφημία ἐν μορφῇ γυναικός, εἰκονιζομένη μέχρι τῶν γονάτων, φέρουσα πέπλον καὶ χέουσα τῇ δεξιᾷ διὰ μικροῦ δοχείου ἔλαιον εἰς λύχνον κείμενον ἐπὶ χθαμαλοῦ τοίχου, ἐφ' οὗ ἡ χρονολογία τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Rembrant: NATVS A-MDCVI-OBIT A-MDCLX-IX. Ἄνω ἀριστ. MDCCCCVI. Δεξιᾷ κάτω F μικρόν. Πεδίον ἔγκοιλον. Διατ. ἀρίστη. *Κ. Μ. Κ.*

Ι' *(15 Ὀκτωβρίου 1908).*

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Ἐξ ἀγορᾶς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου παρὰ τῆς Κας Αἰκατερίνης Τροϊάνσκη.

[Νομίσματα συλλεχθέντα ἐν Ἠπείρῳ].

(Ἴδε ἔγγραφον Ἀρχείου Νομισμ. Μουσείου 2484).

ΓΑΛΛΙΑ. *Γαλατικαὶ ἀπομιμήσεις.*

1. ℞ 23, γρ. 7,67.—Ἀπομίμησις μακεδονικοῦ νομίσμ. Φιλίππου τοῦ Β΄ (δίδραχμον).

2. ℞ 16, γρ. 2,03.—Ὁμοία ἀπομίμησις τριωβόλου. Διατήρ. μετρία.

ΙΤΑΛΙΑ. ΚΑΜΠΑΝΙΑ. *Ὕρινα.*

3. ℞ 23, γρ. 7,29, δίδραχμον.—Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιὰ μετὰ κράνους κοσμουμένου διὰ στεφάνου καὶ γλαυκῶν.
   Ὄπ. ΥΡΙΝΑ ἄνωθεν ταύρου ἀνθρωποκεφάλου πρὸς δεξιὰ ἐπὶ γραμμῆς. Πεδίον ἐλαφρῶς ἔγκοιλον. Διατήρ. μετρία.

ΒΡΕΤΤΙΑ. *Βρεττίων.*

4. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Νίκης πρὸς ἀριστερά.
   Ὄπ. ΒΡΕΤΤΙΩΝ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω. Ζεὺς γυμνὸς πρὸς δεξιά, ἔχων διεστῶτα τὰ σκέλη καὶ ἐξακοντίζων κεραυνὸν τῇ δεξιᾷ, ἐνῷ διὰ τῆς ἀριστερᾶς φέρει ῥάβδον. Ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν ἀστήρ. Διατ. μετριωτάτη.

ΣΙΚΕΛΙΑ. *Γέλα.*

5. ℞ 25, γρ. 16,85, τετράδραχμον.— Τέθριππον πρὸς δεξιά, τῶν ἵππων βαδιζόντων. Ἄνωθεν Νίκη ἱσταμένη στέφει αὐτούς.
   Ὄπ.) Α [Λ] Ξ 〉 τοξοειδῶς κάτω προτομῆς ταύρου ἀνθρωποκεφάλου πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

Συράκουσαι.

6. ℞ 25, γρ. 16,89, τετράδραχμον.— ΣΥΡΑΚΟΣ[Ι]-ΟΝ πέριξ κεφαλῆς γυναικείας, περικυκλουμένης ὑπὸ δελφίνων.
   Ὄπ. Τέθριππον πρὸς δεξιά, τῶν ἵππων ἠρέμως βαδιζόντων καὶ στεφομένων ὑπὸ Νίκης ἱπταμένης ἄνωθι αὐτῶν. Διατήρ. μετρία.

7. ℞ 13, γρ. 0,75, ὀβολός.— ΣΥΡΑ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω κεφαλῆς γυναικείας πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
   Ὄπ. Σηπία. Πεδίον ἔγκοιλον. Διατήρ. μετρία.

ΜΟΙΣΙΑ Η ΚΑΤΩ. *Νικόπολις πρὸς Ἴστρον.*

8. ⅄ 22.— ΙΟΥΛΙΑ . . .-ΣΕΒΑΣΤΗ πέριξ προτομῆς Ἰουλίας Δόμνης πρὸς δεξ.
   Ὄπ. ΝΙΚΟΠΟΛΙΤ-[ΩΝ ΠΡΟ]Σ ΙΣΤ πέριξ Νεμέσεως ἱσταμένης κατενώπιον, τῇ δεξιᾷ ζυγὸν φερούσης καὶ τῇ ἀριστερᾷ πῆχυν. Διατήρ. μετρία.

ΘΡΑΚΗ. ΟΔΗΣΣΟΣ. *Γορδιανὸς Γ'.*

9. Ⅰ 27.— ΑΥΤ Κ Μ ΑΝΤ ΓΟΡΔΙ[ΑΝΟϹ] πέριξ καὶ κάτωθεν ΑΥΓ. Προτομαὶ ἀντωποὶ Γορδιανοῦ ἀριστερᾷ καὶ Σεράπιδος δεξιᾷ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. Ο-ΔΗϹ-ϹΕΙΤΩΝ πέριξ Νίκης σπευδούσης πρὸς δεξιά, φερούσης ἐπ' ὤμου κλάδον φοίνικος. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. μετρία.

ΠΕΡΙΝΘΟΣ. *Σαβῖνα.*

10. Ⅰ 24.— ϹΑΒΕΙΝΑ - . . . . . πέριξ προτομῆς Σαβίνης πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ - Β - ΝΕΩΚΟΡΩΝ πέριξ Τύχης ἱσταμένης κατενώπιον, φερούσης κέρας καὶ φιάλην. Παρ' αὐτῇ ἀριστερᾷ κιονίσκος ἢ βωμός.

ΘΡΑΚΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ. *Λυσιμάχεια.*

11. Ⅰ 25.— Κεφαλὴ βασιλέως Λυσιμάχου μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. -ΛΥϹΙ ἄνω, ΜΑΧΕΩΝ κάτω. Λέων τρέχων πρὸς δ. Ὑπ' αὐτὸν Ⅰ.

12. Ⅰ 18.—Κεφαλὴ Παλλάδος πρὸς δ., ἔχουσα κράνος μετὰ λόφου καὶ περιδέραιον.

Ὄπ. Λ]ΥϹΙ ἄνω, ΜΑΧΕΩΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Λέων πρὸς δεξιὰ ἐπὶ γραμμῆς τρέχων. Διατήρ. μετρία.

13. Ⅰ 18.— Κεφαλὴ Τύχης πυργοφόρος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Λ]ΥϹΙΜΑ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΧΕΩΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ ἐκ δεξιῶν. Λέων καθήμενος πρὸς δεξιά. Ἄνω ἀριστερᾷ *λόγχη* (;). Διατήρ. μετρία.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΘΡΑΚΗΣ. *Λυσίμαχος.*

14. Ⅰ 19.— Κεφαλὴ τοῦ βασιλέως μετὰ κράνους πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΛΥϹΙΜΑΧΟΥ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, Β]ΑϹΙΛΕ[ΩϹ] ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Τρόπαιον. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ ϹΓ. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. *Ἀμφίπολις.*

15. Ⅰ 20.— Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΑΜΦΙΠΟ ἄνω, ΛΙΤΩΝ κάτω ῥοπάλου. Μονογραφήματα ἄνω μὲν ΑΠΚ ΔΙ, κάτω δὲ ΑΠΕ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός. Διατ. μετρία.

16. Ⅰ 17.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.

Ὄπ. ΑΜΦΙΠΟ -. . . . πέριξ ἐκ τῶν δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἀετὸς κατενώπιον μετ' ἀναπεπταμένων κατὰ τὸ ἥμισυ πτερύγων, ἐπὶ κεραυνοῦ.

17. Ⅰ 24.— ΑΥΤΟ[ΚΡΑΤΩΡ ΔΟΜΙ]ΤΙΑΝΟϹ πέριξ προτομῆς αὐτοῦ δαφνοστεφοῦς πρὸς ἀριστερά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΩΝ πέριξ Ἀρτέμιδος Ταυροπόλου ἱσταμένης πρὸς ἀριστερά, φερούσης τῇ δεξιᾷ μεγάλην λαμπάδα ἐρειδομένην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τῇ ἀριστερᾷ κλαδίσκον. Διατήρ. μετρία.

Ἄφυτις.

18. ⅛ 18.— Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α–Φ–Υ ἄνω τοξοειδῶς. Δύο πτηνὰ ἀντωπὰ ἐπὶ γραμμῆς. Πεδίον ἐλαφρῶς ἔγκοιλον. Διατήρ. μετριωτάτη.

Θεσσαλονίκη.

19. ⅛ 21.— Κεφαλὴ Διονύσου κισσοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕ]ΣΣΑΛ–Ο ἄνω, ΝΙ]Κ–ΗΣ κάτω. Τράγος ἱστάμενος πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστ. Ꝑ, δεξιᾷ ΖΥ (;). Πεδίον ἔγκοιλον. Δ. μετριωτάτη.

Κοινὸν Μακεδόνων.

20. ⅛ 28.— Κεφαλὴ Ῥώμης (ἢ ἥρως Περσέως) μετὰ κράνους πτερωτοῦ πρὸς δεξ.
Ὄπ. ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ
ΤΑΜΙΟΥ ΓΑΙΟΥ Ἐν στεφάνῳ δρυός. Διατήρ. μετριωτάτη.
ΠΟΠΛΙΛΙΟΥ

21. ⅛ 26.— ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ πέριξ. Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πρὸς δεξ.
Ὄπ. ΚΟΙΝΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΝΕΩ πέριξ. Λέων βαίνων πρὸς δεξιά.

22. ⅛ 23.— ΚΑΙCΑΡ ΑΝ–ΤΩΝΕΙΝΟC πέριξ προτομῆς αὐτοῦ δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΚΟΙΝΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ πέριξ μακεδονικῆς ἀσπίδος. Κ. σφαιριδίων.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ. *Ἀλέξανδρος Γ'.*

23. ⅛ 15.— Νεαρὰ ἀνδρικὴ κεφαλή, ἔχουσα ταινίᾳ τὴν κόμην ἀναδεδεμένην, πρὸς δ.
Ὄπ. ΑΛ]ΕΞΑ[ΝΔΡΟΥ] ἄνωθι ἵππου καλπάζοντος πρὸς δεξιά. Ὑπὸ τὴν γαστέρα τοῦ ἵππου Ο. Διατήρ. μετριωτάτη.

Κάσσανδρος.

24. ⅛ 19.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΚΑΣΣΑΝΔΡ[ΟΥ] ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Τρίπους-λέβης. Δεξιᾷ ἐν τῷ πεδίῳ λαμπὰς χειρός (;). Δ. μετριωτάτη.

25. ⅛ 19.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ Σ. Διατήρ. μετριωτάτη.

26. ⅛ 21.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδ.
Ὄπ. ΚΑΣΣΑ–Ν–ΔΡΟΥ κάτω τοξοειδῶς νεαροῦ ἱππέως, βαίνοντος πρὸς δεξιὰ καὶ στέφοντος τὸν ἵππον αὐτοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ ΔΙ καὶ ὑπὸ τὴν γαστέρα τοῦ ἵππου Μ. Διατήρ. μετριωτάτη.

Δημήτριος ὁ Πολιορκητής.

27. ⅛ 17.— Μακεδονικὴ ἀσπίς.
Ὄπ. Β—Α ἑκατέρωθεν μακεδονικοῦ κράνους. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ γραμμῆς.

Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς.

28. ⅛ 20.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β–[Α] ἄνω, ΑΝΤ κάτω ἱππέως γυμνοῦ, βαίνοντος πρὸς δεξιὰ καὶ στέφοντος τὸν ἵππον αὐτοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ Π. Διατήρ. μετρία.

29. ⅛ 19.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ Κ ἐν στεφάνῳ. Διατ. μετριωτάτη.

Φίλιππος Ε'.

30. ⅛ 19.— Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β—Α ἑκατέρωθεν Ἀθηνᾶς, μαχομένης πρὸς ἀριστερά.
Φ—[Ι] Διατήρ. μετριωτάτη.

31. ⅛ 23.— Κεφαλὴ τοῦ ἥρωος Περσέως πρὸς δεξιὰ μετὰ κράνους πτερωτοῦ.
Ὄπ. Β—Α ἑκατέρωθεν ἀετοῦ κατενώπιον μετ' ἀναπεπταμένων κατὰ τὸ
Φ—Ι ἥμισυ πτερύγων, ἱσταμένου ἐπ' ἀρότρου. Διατ. μετρία.

Περσεύς.

32. ⅛ 26.— Κεφαλὴ τοῦ ἥρωος Περσέως πρὸς δεξιὰ μετὰ κράνους πτερωτοῦ.
Ὄπ. Β—Α ἑκατέρωθεν ἀετοῦ ὡς ἀνωτέρω. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ Η, ἀρι-
ΠΕΡ στερᾷ κλαδίσκος. Διατήρ. μετριωτάτη.

33. ⅛ 20.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ μεθ' ἅρπης πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ καὶ ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ Δ/Π.

34. ⅛ 19.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλ' ἡ ἅρπη δεξιᾷ.
Ὄπ. Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη. Δὲν ἔχει γράμμα ἐν τῷ πεδίῳ, ἀλλ' ἀστέρα ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ. *Λάρισα.*

35. ℞ 19, δραχμή· γρ. 5,60.— Ἔφηβος κρατῶν ἀπὸ τῶν κεράτων ταῦρον ὀρθούμενον πρὸς ἀριστερά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΛΑΡΙ ἄνω, ΣΑΙΑ κάτω. Ἵππος ἐλεύθερος τρέχων πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατήρ. μετρία.

Μάγνητες.

36. ⅛ 19.— Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΜΑΓΝΗ ἄνω, ΤΩΝ κάτω. Πρῷρα πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ κλαδίσκος. Διατήρ. μετριωτάτη.

Τρίκκη.

37. ℞ 17, τριώβολον· γρ. 2,31.— Προτομὴ ταύρου πρὸς δεξιά, ἣν κρατεῖ ἀπὸ τῶν κεράτων ἔφηβος. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΤΡΙ-ΚΚ-ΑΙ-Ο-Ν πέριξ προτομῆς ἵππου πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατήρ. μετριωτάτη.

Φεραί.

38. ⅛ 17.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος Φεραίας πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΦΕΡ-ΑΙ-Ο[Ν] πέριξ κεφαλῆς λέοντος πρὸς δεξιά. Διατ. μετριωτάτη.

Κοινὸν Θεσσαλῶν.

39. ℞ 23, γρ. 5,07.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά. Ἐπ' αὐτῆς ὑστερόσημον *στάχυς*(;)
Ὄπ. ΘΕΣΣΑ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω, ΛΩΝ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἀθηνᾶ Ἰτωνία μαχομένη πρὸς δεξιά. Ἄνω ὄνομα ἄρχοντος Π]ΥΘ-[Ω]ΝΟ[Σ. κάτω ΚΛΕΟΜΑΧΙ[ΔΗΣ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ *τρίπους*. Διατ. μετρία.

40. ℞ 24, γραμ. 5,20.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν. Τὸ αὐτὸ ὑστερόσημον.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχόντων σῴζονται κάλλιον. Δ. μετρία.

41. ℞ 25, γραμ. 5,68.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν. Ὅμοιον ὑστερόσημον.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ τρίποδος, ὀνόματα ἀρχόντων ἄνῳ μὲν ΠΟΛΥ-ΞΕΝ[ΟΥ] κάτω δὲ ΕΥ]ΚΟΛΟΣ. Διατήρ. μετρία.

42. ℞ 23, γραμ. 6,37.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν. Ἄνευ ὑστεροσήμου.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω μὲν ΤΗΛΕ-ΦΟΣ, κάτω δὲ ΘΡΑΣΥ. Δ. μετρία.

43. ⅄ 20.— ΝΥΣ ἄνω, ΣΑΝ[ΔΡΟΥ] κάτω προτομῆς Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕΣ ἄνω ἀριστερᾷ, ΣΑΛΩΝ κάτω. Ἵππος βαίνων πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ *στάχυς*. Διατήρ. μετρία.

ΙΛΛΥΡΙΑ. *Ἀπολλωνία.*

44. ℞ 20, γραμ. 2,94.— ΝΙΚΑΝΔΡΟΣ ἄνωθι βοὸς πρὸς ἀριστερά, θηλαζούσης μόσχον. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Α[Ν]-ΔΡΙΣ-ΚΟΥ-ΑΠΟΛ πέριξ διπλοῦ πλαισίου, ἐν ᾧ δύο ἀστέρες χωριζόμενοι διὰ γραμμῆς. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ γραμμῆς. Διατ. μετρία.

45. ℞ 19, γραμ. 2,73.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ ΝΙΚΗΝ.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ [ΕΥ]-ΒΟΥ-ΛΟΥ. Διατήρ. μετρία.

46. ℞ 18, γραμ. 3,24.—Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ ΣΩΤΕΛΗ[Σ] καὶ ἐν τῷ ἐξέργῳ πρῷρα πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ ΞΕΝΟ-[Κ]ΡΑΤ-[ΟΥΣ]. Διατήρ. μετρία.

47. ℞ 19, γραμ. 3,06.— Ὁμοίως ἔμπρ•σθεν, ἀλλὰ ΦΙΛΩ-ΤΑΣ. Ἄνευ πρῴρας ἐν τῷ ἐξέργῳ.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ ΙΕ-ΡΩ-ΝΟΣ. Διατήρ. μετρία.

48. ⅄ 22.— ΛΥΣΩΝ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. μονογράφημα δυσδιάκριτον ΥΡ (;) Ἐν κύκλῳ σφαιριδ.
Ὄπ. ΑΠΟΛΛΩ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΝΙΑΤΑΝ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. *Ὀβελίσκος*. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατήρ. μετριωτάτη.

49. ⅄ 17.— ΜΟΣΧ[ΟΥ] ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω, [Ξ]ΕΝΟΦ δεξιᾷ ἐκ τῶν κάτω. Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἀριστερά. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. *Λύρα*. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Δ. μετρία.

ΗΠΕΙΡΟΣ. *Ἀμβρακία.*

50. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Α—Μ ἑκατέρωθεν ὀβελίσκου. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης.
Β—Ρ Διατήρ. μετρία.

51. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιὰ μετὰ κράνους κορινθιουργοῦς.
Ὄπ. Α—Μ. Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

52. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α—Μ ἑκατέρωθεν Διὸς γυμνοῦ βαίνοντος πρὸς δεξιὰ καὶ βάλλοντος
Β — Ρ τῇ δεξιᾷ κεραυνόν. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ΔΡ.

53. ⅄ 21.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α—[Μ] ἑκατέρωθεν γρυπὸς ἐπὶ γραμμῆς βαίνοντος πρὸς δεξιά. Ἐν
Β—[Ρ] τῷ ἐξέργῳ Δ]ΑΜΙΩΝ. Διατήρ. μετριωτάτη.

54. ⅄ 20.— Κεφαλὴ ποταμίου θεοῦ (Ἀχελῴου) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΜΒΡΑ ἄνωθι ταύρου κυρίσσοντος πρὸς ἀριστερὰ ἐπὶ γραμμῆς. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΣΩ. Διατήρ. μετριωτάτη.

Μολοσσοί.

55. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιὰ μετὰ κράνους ἔχοντος λόφον καὶ κοσμουμένου ὑπὸ γρυπῶν.
Ὄπ. ΜΟΛΟΣΣΩΝ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἀετὸς κατενώπιον στρέφων πρὸς ἀριστερὰ μετὰ κλειστῶν πτερύγων. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ στέφανος. Διατήρ. μετριωτάτη.

Νικόπολις.

56. ⅄ 21.— ΑΥΓΟΥCΤ-ΟC ΚΤΙCΤΗC πέριξ κεφαλῆς Αὐγούστου γυμνῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΝΙΚΟ[ΠΟ]-Λ[ΕΩC] πέριξ Νίκης βαινούσης πρὸς δεξιά, φερούσης στέφανον καὶ κλάδον φοίνικος ἐπ' ὤμου. Διατήρ. μετρία.

57. ⅄ 26.— ΙΟ]ΥΛΙΑ-ΔΟΜΝ[Α CΕΒ] πέριξ προτομῆς αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΙΕΡΑ[C ΝΕΙ]Κ-[Ο]-ΠΟΛΕΩC πέριξ τῆς πόλεως πυργοφόρου ἱσταμένης κατενώπιον, φερούσης τῇ δεξιᾷ σκῆπτρον καὶ τῇ ἀριστερᾷ κέρας Ἀμαλθείας. Διατήρ. μετριωτάτη.

Κοινὸν Ἠπειρωτῶν.

58. Ρ 21, δραχμή· γρ. 4,05. — ΛΥΚΙΣΚΟΣ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Κεφαλὴ Διὸς δρυοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΑΠΕΙ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΡΩΤΑΝ ἀριστ. ἐκ τῶν ἄνω. Ἀετὸς ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός. Διατ. καλή.

59. Ρ 22, δραχμή· γρ. 4,53.— ΑΠΡ ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ, Λ ΘΕ κάτω. Ὁμοία κεφαλή. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ὁμοίως. Διατήρ. μετριωτάτη.

60. Ρ 18.— ΞΚ ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ. Κεφαλαὶ συνεζευγμέναι Διὸς Δωδωναίου δρυοστεφοῦς καὶ Διώνης πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἐν μέσῳ κεραυνός. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός.

61. ⅄ 18.—Ταῦρος κυρίσσων πρὸς δεξιὰ ἐπὶ γραμμῆς. ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ.
Ὄπ. Κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατήρ. μετριωτάτη.

62. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Α Π Ἐν τῷ μέσῳ κεραυνός. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός. Δ. μετριωτάτη.

63. ⅄ 21.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΑΠΕΙ ἄνω, ΡΩΤΑΝ κάτω κεραυνοῦ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός.

64-65. ⅄ 21/20.— Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

66. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Διώνης πρὸς δεξιὰ μετὰ στεφάνου καὶ πέπλου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Ϡ (;).
Ὄπ. ΑΠΕΙ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω, ΡΩΤΑΝ δεξιᾷ ἐκ τῶν κάτω. Τρίπους-λέβης. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατ. μετριωτάτη.

67. ⅄ 21.— Κεφαλαὶ συνεζευγμέναι Διὸς καὶ Διώνης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΠΕΙ ἄνω, ΡΩΤΑΝ κάτω κεραυνοῦ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός.

68. ⅄ 17.— Προτομὴ Ἀρτέμιδος μετὰ στεφάνου πρὸς δεξιά, ἔχουσα τόξον καὶ φαρέτραν ἐπ' ὤμου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Λ, δεξιᾷ ΒΟ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΑΠΕΙ ἄνω, ΡΩΤΑΝ κάτω λόγχης δόρατος πρὸς δεξιᾷ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατήρ. καλή.

69. ⅄ 16.— Ὁμοία προτομὴ ἄνευ φαρέτρας. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ΘΕ, δεξιᾷ Λ καὶ κλαδίσκος ἄνω. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

70. ⅄ 27.— ΑΡΓΕΑΔΗΣ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξ.
Ὄπ. ΜΕΝΕΔΗΜΟΣ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΙΕΡΕΥΣ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Προτομὴ Ἀρτέμιδος μετὰ στεφάνου πρὸς δεξ., ἔχουσα φαρέτραν ἐπ' ὤμου.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΗΠΕΙΡΟΥ. *Πύρρος.*

71. ⅄ 25.— ΦΘΙΑΣ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω. Κεφαλὴ Φθίας μετὰ καλύπτρας πρὸς ἀριστερά. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνω, ΠΥΡΡΟΥ κάτω. Κεραυνός. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

72. ⅄ 25.— Κεφαλὴ Διὸς Δωδωναίου δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑ[ΣΙ]ΛΕΩΣ ἄνω, ΠΥΡΡΟΥ κάτω. Κεραυνός. Ἐν στεφάνῳ δρυός.

73. ⅄ 26.— Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.

74. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Διὸς Δωδωναίου δρυοστεφὴς τρία τέταρτα κατενώπιον.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνω, ΠΥΡΡΟΥ κάτω. Κεραυνός. Ἐν στεφάνῳ δρυός.

ΚΕΡΚΥΡΑ.

75. Ꝑ 16, τριώβολον· γρ. 2,60. — Δάμαλις ἱσταμένη πρὸς δεξιά, θηλαζομένη ὑπὸ μόσχου.
Ὄπ. Διπλοῦν πλαίσιον, ἐν ᾧ δύο ἀστέρες σχηματιζόμενοι διὰ σφαιριδίων. Βαρβαρότεχνον. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ. *Μεδεών.*

75ᵃ ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΜΕ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Γλαῦξ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ὄνομα ἄρχοντος ΦΙ.

ΑΙΤΩΛΙΑ. *Κοινόν.*

76. ⅄ 17.— Νεαρὰ ἀνδρικὴ κεφαλὴ (Αἰτωλοῦ;) δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α]ΙΤΩ ἄνω, [ΛΩ]Ν κάτω λόγχης δόρατος καὶ σιαγόνος Καλυδωνίου κάπρου. Ἐν τῷ μέσῳ ὄνομα ἄρχοντος ΚΛΕΙ. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΛΟΚΡΙΣ. *Ὀποῦς*

77. ⅄ 11, ὀβολός· γρ. 0.70.— ΟΠ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΟΝ δεξιᾷ ἐκ τῶν κάτω.
Ἀμφορεύς, οὗ ἑκατέρωθεν τοῦ στομίου δύο σταφυλαί.
Ὄπ. Ἀστὴρ ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. καλή.

ΦΩΚΙΣ. *Ἐλάτεια.*

78. ⅄ 16.— ΕΛ ἄνω κεφαλῆς κατενώπιον Δήμητρος στάχυσιν ἐστεμμένης.
Ὄπ. ΦΩΚΕΩΝ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω, Ἀθηνᾶ μαχομένη πρὸς δεξιά.

ΚΟΡΙΝΘΙΑ. *Κόρινθος.*

79. ⅄ 23, δίδραχμον· γρ. 8,10.— Πήγασος πετόμενος πρὸς ἀριστ. Τὸ ϙ ἐξίτηλον.
Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθιουργοῦς πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ *σύμβολον* Ζεὺς γυμνὸς κεραυνοβολῶν, δεξιᾷ δελφίς.

80. ⅄ 22, δίδραχμον· γρ. 8,36.— ϙ ἀμυδρὸν ὑπὸ Πήγασον πετόμενον πρὸς ἀριστ.
Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς ἀριστερά. Ὑπ' αὐτὴν Α καὶ *σύμβολον*, ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ στέφανος. Πεδίον ἔγκοιλον. Διατήρ. μετρία.

81. ⅄ 22, δίδραχμον· γρ. 8,00.– ϙ Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ὁμοία κεφαλή, ἀλλὰ τὸ κράνος δὲν ἔχει ἐπινώτιον. Δεξιᾷ [Δ] καὶ *σύμβολον* Ἑρμῆς τῆς τετραγώνου ἐργασίας. Πεδίον ἔγκοιλον. Διατ. καλή.

ΜΗΛΟΣ.

82. ⅄ 22.— Κλάδος ἔχων τρία μῆλα κυδώνια.
Ὄπ. ΜΗ–ΛΙ–ΩΝ εἷς τρεῖς στίχους ἐν στεφάνῳ ἐλαίας. Διατ. μετριωτάτη.

ΒΙΘΥΝΙΑ. *Νίκαια.*

83. ⅄ 28.— Φ[ΟΥΛ. ΠΛΑΥ]ΤΙΛΛΑ . . . πέριξ προτομῆς Πλαυτίλλης πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΝΙ ἀριστερᾷ, ΚΑΙ δεξιᾷ, ΕΩΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Ναὸς ἑξάστυλος ἐκ τοῦ μετώπου θεώμενος. Ἐν αὐτῷ Τύχη ἱσταμένη, φέρουσα πηδάλιον καὶ κέρας. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. μετρία.

ΤΡΩΑΣ. *Ἀλεξάνδρεια.*

84. ⅄ 19.— Προτομὴ Ἀπόλλωνος κατενώπιον δαφνοστεφής.
Ὄπ. Α–ΛΕ Ἑκατέρωθεν λύρας, ἧς κάτωθεν μονογράφημα ΦΝ. Τὸ ὅλον ΞΑ–Ν στεφάνῳ δάφνης. Διατήρ. μετρία.

85. — Ἴδε ἀνωτέρω τὸν αὔξοντα ἀριθμὸν 75ᵃ.

ΑΙΟΛΙΣ. *Αἰόλιον (;).*

86. ⅄ 16.— Κεφαλὴ γυναικεία (Ἥρας;) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΙΟΛΕ ἄνωθεν κεραυνοῦ. Κάτω σύμβολον *κηρύκειον*. Δ. μετριωτάτη. Τὸ νόμισμα τοῦτο ἀποδίδεται παρά τινων εἰς τὴν νῆσον Λέσβον.

Κύμη.

87. ⅄ 18.— ΜΑΤΡΩΝ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω. Ἀετὸς ἱστάμενος μετὰ κλειστῶν πτερύγων πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κ–Υ ἑκατέρωθεν ἀγγείου μονώτου. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΙΩΝΙΑ. *Ἔφεσος.*

88. ⅄ 18.— [Ε]–Φ ἑκατέρωθεν μελίσσης. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ.
Ὄπ. Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιὰ ἐπὶ γραμμῆς καὶ πρὸ δένδρου φοίνικος. Δεξιᾷ Ξ. Διατήρ. μετρία.

89. ⅄ 27.— ΑΥΤ ΠΟ ΛΙΚ ΒΑΛΕΡΙΑΝΟϹ, πέριξ προτομῆς Οὐαλεριανοῦ δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιὰ μετὰ χλαμύδος καὶ θώρακος.
Ὄπ. ΕΦΕϹΙΩΝ ΠΡ–ΩΤΩΝ ΑϹΙΑϹ πέριξ Ἀρτέμιδος κυνηγέτιδος ἱσταμένης πρὸς δεξιά, τῇ δεξιᾷ φερούσης λαμπάδα, τῇ ἀριστερᾷ τόξον καὶ ἐπ' ὤμου φαρέτραν. Διατήρ. μετριωτάτη.

90. ⅄ 23.— ΑΥΤ Κ Π ΛΙΚ ΓΑΛΛΙΗΝΟϹ πέριξ προτομῆς αὐτοῦ δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιὰ μετὰ χλαμύδος καὶ θώρακος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΕΦΕϹΙΩΝ Γ–ΝΕΟΚΟΡΩΝ πέριξ Ἑκάτης ἱσταμένης κατενώπιον, φερούσης δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν μεγάλην δᾷδα πλαγίως. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. μετρία.

Ἐρυθραί.

91. ⅄ 10.— Ῥόπαλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΕΡΥ
ΘΡΑΣΥ
ΔΗΜΟΣ Διατήρ. μετρία.

Μαγνησία.

92. ⅄ 17.—Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιὰ ἐπὶ γραμμῆς. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΜΑΓΝΗΤ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄνω ἀριστερᾷ ἀστήρ.
Ὄπ. ΕΥΚΛΗϹ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΚΡΑΤΙΝΟϹ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἄγαλμα Ἀρτέμιδος Λευκοφρύνης κατενώπιον. Διατήρ. μετριωτάτη.

93. ⅄ 17.— Προτομὴ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος πρὸς δεξιὰ (Γέτας;). Ἐπιγραφὴ πέριξ ἐξίτηλος.
Ὄπ. ΜΑΓΝ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Θεὰ καθημένη ἐπὶ θρόνου πρὸς δεξιά, ἐρείδουσα τὴν δεξιὰν ἐπὶ σκήπτρου καὶ τῇ ἀριστερᾷ φέρουσα δυσδιάκριτόν τι ἀντικείμενον. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. μετριωτάτη.

ΠΙΣΙΔΙΑ. *Τερμησσός.*

94. Ⅎ 18.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ἑκατέρωθεν Κ–Θ.
Ὄπ. ΤΕΡΜΗϹ ἄνω, ϹΕΩΝ κάτω. Ἵππος ἐλεύθερος τρέχων πρὸς ἀριστερά. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΛΥΔΙΑ. *Φιλαδέλφεια.*

95. Ⅎ 26.— ΔΗ–ΜΟϹ πέριξ προτομῆς τοῦ Δήμου Φιλαδελφέων πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΦΛ . ΦΙΛΑΔΕΛΦ–ΕΩΝ ΝΕΩΚΟΡ πέριξ ἀγάλματος Ἀρτέμιδος Λευκοφρύνης, οὗ ἑκατέρωθεν δύο ἔλαφοι. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΡΙΑ. *Ἀφροδισιάς.*

96. Ⅎ 25.— ΑΥ ΚΑΙ ΠΟ ΓΑΛ–ΛΙΗΝΟϹ πέριξ προτομῆς Γαλλιηνοῦ πρὸς ἀριστερὰ μετὰ διαδήματος ἀκτινωτοῦ, χλαμύδος καὶ θώρακος. Κύκλ. σφαιρ.
Ὄπ. ΑΦΡΟΔΕ–Ι ἄνω, ϹΙΕΩΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Αὐτοκράτωρ (;) ἐπὶ τεθρίππου πρὸς ἀριστερά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. μετριωτάτη.

ΦΡΥΓΙΑ. *Τημενοθύρα.*

97. Ⅎ 26.— ΑΥ . Κ . ϹΑΛΩΝΙΝΟϹ ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟ–Ϲ πέριξ προτομῆς πρὸς δεξιὰ δαφνοστεφοῦς μετὰ χλαμύδος καὶ θωρακος. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΤΙΤΙΑΝΟϹ ΑΡ–ΧΙ–ΕΡΕΥϹ ΤΗΜΕΝ πέριξ, ΟΘΥ ἐν τῷ πεδίῳ
ΡΕΥ ἀριστερᾷ.
Σέραπις ἱστάμενος κατενώπιον, τὴν δεξιὰν ἔχων ὑψωμένην, τὴν δ' ἀρ. ἐρείδων ἐπὶ σκήπτρου. Κ. σφαιριδ. ϹΙ Ν Διατ. μετρία.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Γορδιανὸς Γ'.*

98. Ⅎ 30.— IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG πέριξ προτομῆς Γορδιανοῦ Γ' δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιὰ μετὰ χλαμύδος καὶ θώρακος. Ἐν κύκλῳ σφαιρ.
Ὄπ. AETER–NITATI AVG πέριξ Ἡλίου ἀκτινοστεφοῦς ἱσταμένου κατενώπιον, ὑψοῦντος τὴν δεξιὰν καὶ τῇ ἀριστερᾷ φέροντος σφαῖραν. S–C ἑκατέρωθεν. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. καλή.

ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ ΨΗΦΟϹ ΔΙΚΑϹΤΙΚΗ ΕΚ ΔΩΔΩΝΗϹ.
(Ἴδε κατωτέρω τὸ ἐν τῷ παρόντι τεύχει ἄρθρον τοῦ κ. Ἰ. Σβορώνου περὶ τῶν ψήφων τῶν Ἠπειρωτῶν).

99. Ⅎ 28, γρ. 26,58.— Ἐπιφάνεια κυρτή, ἐφ' ἧς μονογράφημα μέγα ΑΡ.
Ὄπ. Ἄσημον. Διατήρ. καλή.

Κ. Μ. Κ.

ΙΑ' *(15 Ὀκτωβρίου 1908).*

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Ἐξ ἀγορᾶς.

(Ἴδε Ἀρχ. Νομισματικοῦ Μουσείου, ἀριθ. 2485).

ΠΡΟΚΟΝΝΗΣΟΣ.

1. Ⅎ 12, γραμ. 2,49.— Κεφαλὴ Ἀφροδίτης πρὸς ἀριστερὰ μετὰ κόμης ἀναδεδεμένης, ἐνωτίου καὶ περιδεραίου.
Ὄπ. ΠΡΟ–ΚΟΝ. Πρόχους. Διατήρ. ἀρίστη. *Ι. Ν. Σ.*

ΙΒ' *(25 Ὀκτωβρίου 1908).*

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Ἐξ ἀγορᾶς παρὰ τῷ κ. Γ. Βεγλερῇ.

(Ἴδε Ἀρχ. Νομισμ. Μουσείου, ἀριθ. 2485)

ΑΘΗΝΑΙ.

1. ℞ τετράδραχμον, γραμ. 16,22.— Α–ΘΕ ΔΙΟ–ΓΕ ΠΟΣΕ ΦΙΛΙΩ Ε ΔΙ ;

Ι. Ν. Σ.

ΙΓ' *(15 Νοεμβρίου 1908).*

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Ἐξ ἀγορᾶς παρὰ τῶν ἐν Παρισίοις **Rollin & Feuardent.**

(Ἴδε Ἀρχ. Νομισμ. Μουσείου, ἀριθ. 2486).

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι.*

1. ℞ τετράδραχμον, γρ. 16,35.— Α–ΘΕ Ϡ — ⌈ω⌉ ῥόπαλον.
2. ℞ δραχμή, γραμμ. 3,56.— » » Ν — στάχυς.

Τετράδραχμα.

3. ℞ γρ. 16,15.—	ΑΡΟ–ΠΟΣ	ΜΝΑ|ΣΑ|ΓΟ	ΑΠΟ	Γ	ΜΕ
4. ℞ γρ. 15,83.—	» »	» » »	[Α]ΠΟΛ	Γ	ΔΙ
5. ℞ γρ. 15,88.—	ΔΑ|ΜΩΝ	ΣΩΣΙ|ΚΡΑ|ΤΗΣ	ΚΡΙ	Α	ΜΕ
6. ℞ γρ. 16,00.—	ΔΗ–ΜΗ|ΤΡΙ	ΑΓΑ|ΘΙΠ|ΠΟΣ	ΟΛΥ	Ε	ΠΕ
7. ℞ γρ. 15,97.—	ΔΙ–ΟΦ	ΔΩ	—	;	ΠΑ
8. ℞ γρ. 15,95.—	ΔΩ–ΣΙ|ΘΕΟΣ	ΧΑΡΙ|ΑΣ	ΑΠΟ	Ε	ΜΕ
9. ℞ γρ. 16,17.—	ΗΡΑ–ΚΛΕΙ|ΔΗΣ	ΕΥΚ|ΛΗΣ	ΔΙΟΚ	Μ	ΣΟ
10. ℞ γρ. 15,75.—	ΙΚΕ–ΣΙΟΣ	ΑΣΚ|ΛΗΠΙ|ΑΔΗΣ	ΘΕΟ	Η	ΑΠ
11. ℞ γρ. 16,37.—	» »	» » »	ΛΕΡ	Κ	ΠΕ
12. ℞ γρ. 15,90.—	ΚΟ–ΙΝ|ΤΟΣ	ΚΛΕ|ΑΣ	ΦΙΛΩ|ΤΑΔΗ	Δ	ΔΙ
13. ℞ γρ. 16,63.—	ΞΕ–ΝΟ|ΚΛΗΣ	ΑΡΜΟ|ΞΕ|ΝΟΣ	—	Θ	ΠΡ

(Τρίαινα καὶ δελφίς).

Ι. Ν. Σ.

ΙΔ΄ *(1 Δεκεμβρίου 1908).*

Νομίσματα εὑρεθέντα ἐν ταῖς ἐν Δήλῳ ἀνασκαφαῖς τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐν ἔτει 1908, κομισθέντα δὲ καὶ παραδοθέντα ὑπὸ τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων κ. Α. Κεραμοπούλλου.

(Ἴδε τὸ σχετικὸν πρωτόκολλον ἐν Ἀρχ. Νομισμ. Μουσείου ἀριθ. 2510).

α΄.— Νόμισμα εὑρεθὲν τῇ 3 Σεπτεμβρίου 1908 ἐν μιᾷ (ἐντὸς τοῦ τοίχου παρὰ τὴν θύραν δωματίου) οἰκίᾳ τῇ ὄπισθεν τῆς οἰκίας τῆς ἐχούσης «φαλλὸν» ἐν τῇ γωνίᾳ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὁδοῦ τοῦ θεάτρου (κατὰ τὴν καμπήν), δηλαδὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἥτις εἶναι ὄπισθεν τῆς ἐκτισμένης διὰ μεγάλων λίθων καλῶς μετ' ὀλίγης θηραϊκῆς γῆς.

ΑΘΗΝΑΙ. *Ἐποχὴ ἀρχόντων.*

1. ℞ τετράδραχμον, γραμ. 14,85.
   Α–ΘΕ ΚΤΗ|ΣΙ ΕΥ|ΜΑ ΕΜΦ ἐπὶ ἀμφορέως ; ὑπὸ τὸν ἀμφορέα ;

β΄.— Maison au sud de l'agora des Competaliastes.

ΑΘΗΝΑΙ.

2. ℞ τετράδραχμον, γρ. 14,70.— Α–ΘΕ ΑΡΙ–ΣΤΙ|ΩΝ ΦΙ|ΛΩΝ [Η]ΓΕ ⊙ ΜΕ.

γ΄.— Ἐντὸς τῆς Μινύας κρήνης.

ΑΘΗΝΑΙ.

3. ℞ τετράδραχμον, γραμ. 14,20.
   Α–ΘΕ ΑΝΔ–ΡΕΑΣ ΧΑΡΙ|ΝΑΥ|ΤΗΣ ΑΜΥ|[Ν]ΟΜΑ ; ;
4. ℞ τετράδραχμον, γραμ. 14,57.
   Α–ΘΕ ΑΡΟ–ΠΟΣ ΜΝΑ|ΣΑ|ΓΟ ΑΠΟΛ Β ΑΠ
5. ℞ τετράδραχμον, γραμ. 13,35.
   Α–Θ[Ε] ΔΩ–ΣΙ|ΘΕΟΣ ΧΑΡ|ΙΑΣ ΝΙ|[ΚΟ] Γ ΜΕ
6. ℞ τετράδραχμον, γραμ. 11,65.
   Α–[ΘΕ] ΘΕΜΙ–ΣΤΟ ΘΕΟ|ΠΟΜ|ΠΟΣ ΦΙ ; :
7. ℞ τετράδραχμον, γραμ. 12.10.
   Α–ΘΕ ΜΗΤ|ΡΟΔΩ|ΡΟΣ ΔΗ|ΜΟΣ|ΘΕ ΕΥΚ|ΛΗΣ Η ΣΦ ;
8. ℞ τετράδραχμον, γραμ. 13,75.
   Α–ΘΕ ΞΕ–ΝΟ|ΚΛΗΣ ΑΡΜΟ|ΞΕ|ΝΟΣ ; :

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΠΟΝΤΟΥ. *Μιθραδάτης Ϛ΄ Εὐπάτωρ Διόνυσος 120 ἢ 119-63 π. Χ.*

9. ℞ τετράδραχμον, γρ. 15,82.— Κεφαλὴ ἐξιδανικευμένη Μιθραδάτου Ϛ΄ μετὰ διαδήματος καὶ μακρᾶς κόμης, πρὸς δεξιά.

   Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνω ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ / ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Πήγασος βοσκόμενος πρὸς ἀριστερά. Ἄνω ἀριστερᾷ ἀστὴρ ἐν μηνίσκῳ, δεξιᾷ ΕΣ (=205 = 93/2 π. Χ.), οὗ κάτωθι ΡΚ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Α (μὴν πρῶτος). — Ὅμοια τοῖς παρὰ Waddington, Babelon - Reinach, Recueil général des monn. Grecq. d'Asie Mineure Tom. I, σ. 14, 13.

10-15. ℞ τετράδραχμα ὅμοια ἕξ, γραμ. 14,10/13,35/13,74/11,63/9,55/7,90. Καλῆς διατηρήσεως εἶναι μόνον τὰ τρία πρῶτα, τὰ λοιπὰ εἶναι λίαν κατιωμένα καὶ ἐφθαρμένα, πάντα δὲ φαίνονται ὡς διὰ τῆς αὐτῆς σφραγῖδος κοπέντα.

δ'. – Εὑρεθέντα κατὰ καιροὺς εἰς διαφόρους τόπους.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

16-22. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἢ Ἀρτέμιδος (δυσδιάκριτος) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. A–⊙ / E Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως πρὸς δεξιὰ μετὰ κλειστῶν πτερύγων.

23-25. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιὰ μετὰ κόμης εἰς πλοκάμους καταπιπτούσης.
Ὄπ. A–E / ⊙ Δύο στάχυες. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ.

26-28. ⅄ 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δεξιᾷ.
Ὄπ. A–⊙ / E Ἀμφορεύς.

29-31. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος μετὰ τόξου ἐπ' ὤμου, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Φαρέτρα μετ' ἐξαρτήματος.

32. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος μετὰ φαρέτρας ἐπ' ὤμου. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Κέρχνος. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ σταχύων.

33. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς παρθένου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἄγαλμα Ἀπόλλωνος κατενώπιον, φέροντος ἐν τῇ δεξιᾷ τὰς τρεῖς Χάριτας. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ τέττιξ. (ἡμίφθαρτον).

34. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς (μακεδονικῆς ἐποχῆς) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. A–E / ⊙ Ζεὺς γυμνὸς πρὸς δεξιά, ἐξακοντίζων κεραυνόν. Διατ. κακή.

ΔΗΛΟΣ.

35. ⅄ 0,7.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Λύρα. Διατήρ. καλή.

ΜΥΚΟΝΟΣ.

36. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Διονύσου κισσοστεφὴς κατενώπιον.
Ὄπ. M–Y / K–O Πέριξ σταφυλῆς. Ἐν τῷ πεδίῳ δ' ἀριστερᾷ θύρσος καὶ δεξιᾷ κόκκος κριθῆς. Διατήρ. καλή.

ΤΗΝΟΣ.

37. ⅄ 20.— Κεφαλὴ ἀγένειος Διονύσου κερασφόρου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη. Ποσειδῶν ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά.
Νόμισμα ἐφθαρμένον οἷον BMC. Islands pl. XXIX, 9.

ΙΩΝΙΑ. *Ἔφεσος.*

38. ⅄ 15.— Μέλισσα ἐν στεφάνῳ.
Ὄπ. Ἔλαφος βοσκομένη πρὸς δεξιά. Ἐφθαρμένον.

ΧΙΟΣ.

39. ⅄ 15.— Σφὶγξ ὀκλάζουσα ἀριστερᾷ, φέρουσα σταφυλήν.
[Σ]ΩΣΤΡΑ
Ὄπ. ΤΟΣ Ἀμφορεύς. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ἰχθύες.
ΧΙ—ΟΣ

40. ⅄ 15.— Σφὶγξ ἀριστερᾷ ὀκλάζουσα.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Ἀμφορεύς. Διατήρ. κακή.

ΚΩΣ.

41. ⅄ 15.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ, ἀριστερᾷ. Ἐπ' αὐτῆς ὑστερόσημον τετράγωνον, ἐν ᾧ κεφαλὴ ἀνθρωπίνη.
Ὄπ. Καρκίνος, οὗ κάτωθι ῥόπαλον. Διατήρ. μετρία.

ΡΩΜΑΪΚΑ.

42. ⅄ 32.— Ἀσσάριον τῆς Ῥωμαϊκῆς Δημοκρατίας, ἐφθαρμένον.

Ἀδριανός.

43. ⅄ 29.— [HADRIANVS] - AVGVST[VS]. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς Ἀδριανοῦ, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. COS-III καὶ ἐν τῷ πεδίῳ S-C. Ὑγίεια πρὸς δεξιὰ ἱσταμένη, τρέφουσα ὄφιν (=Cohen II, 137, 369).

Κώνστας.

44. ⅄ 17.— Κώνσταντος ἐφθαρμένον κατὰ τὸ ἥμισυ.

ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ.

45-65. ⅄ — Τρία ἐφθαρμένα κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ ἀβέβαια (φέροντα τύπους α΄ Κ-Α δίκερας, β΄ ἀλέκτωρ, γ΄ δύο ὑστερόσημα) καὶ δέκα ὀκτὼ ὁλοσχερῶς ἐφθαρμένα καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον Ἀθηναίων τῶν ἐν Δήλῳ.

ε΄.— 14 Août 1908, Maison au Sud-Ouest de l'Hypostyle.

66-67. ⅄ — Δύο Ἀθηναϊκὰ ὁλοσχερῶς ἐφθαρμένα.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ. *Πτολεμαῖος Γ' Σωτὴρ Β (116/5—80 π. Χ.).*

68. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Ἄμμωνος, δεξιᾷ.
Ὄπ. [ΠΤΟΛ]ΕΜΑΙΟΥ [ΒΑΣΙΛΕΩΣ]. Δίκερας. Ἐν τῷ πεδίῳ Σ-Ω Θ-Ε (= *Σωτῆρος Θεοῦ*). Ὅμοια τοῖς παρὰ Σβορώνῳ, Τὰ νομίσματα τῶν Πτολεμαίων, Πίναξ LVIII, 7.

ϛ΄.— Niveau intérieur au dallage de la voie sacrée, en avant du côté nord du Portique d'Artémission.

ΚΡΗΤΗ. *Ῥαῦκος.*

69. ⅄ 21.— Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Τρίαινα. Ἐφθαρμένον.

ΑΝΔΡΟΣ.

70. ⅄ 17.— Κεφαλὴ ἀγένειος κισσοστεφὴς Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Θύρσος. Ἐφθαρμένον.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΦΘΑΡΜΕΝΟΝ.

71. ⅄ 19.—Ἐφθαρμένον μετὰ στρογγύλου ὑστεροσήμου, ἐν ᾧ κεφαλὴ αὐτοκράτορος;

ζ'.— Trouvées en différentes endroits de la fouille. Convert.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

72-75. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά

Ὄπ. A–⊙ / E Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως πρὸς δεξιά.

76. ⅄ 10.— Τέττιξ.

Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἀμφορεὺς καὶ κλάδος φοίνικος.

77-78. ⅄ 13.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;) πρὸς δεξιά.

Ὄπ. A–⊙ (;) Δύο στάχυες. Ἐφθαρμένον.

79. ⅄ 10.— Κεφαλὴ δεξιᾷ.

Ὄπ. Φαρέτρα. Ἐφθαρμένον.

ΑΘΗΝΑΙ.

80. ⅄ 12.— Κεφαλὴ ἐφθαρμένη.

Ὄπ. A⊙E. Χοῖρος πρὸς δεξιά. Ἐφθαρμένον.

ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ.

81-82. ⅄ 23/20. — Δύο μικρασιατικὰ Ἑλληνικὰ ἀδιάγνωστα ἕνεκα φθορᾶς.

ΡΩΜΑΪΚΑ.

83. ⅄ 15.— Κωνσταντίου Β'. Κοινὸν καὶ ἐφθαρμένον κατὰ τὸ ἥμισυ.

η'. — 13 Août 1908. Maison au Nord-Ouest de l'Hypostyle. J. Paris.

ΑΘΗΝΑΙ.

84. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. A ἀριστερᾷ. Ἀθηνᾶ βαίνουσα πρὸς δεξιὰ μετὰ προτεταμένου δόρα-
⊙E τος. Πρὸ αὐτῆς βαίνει ὄφις. Ἐφθαρμένον κατὰ τὸ ἥμισυ.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

85. ⅄ 19.—Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δ. Κάτω αὐτῆς ΤΡΙΑ (Τριάριος).

Ὄπ. A⊙E. Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως πρὸς δεξιά. Ἐφθαρμένον κατὰ τὸ ἥμισυ.

ΔΗΛΟΣ.

86. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, πρὸς ἀριστερά.

Ὄπ. Δ–Η. Φοῖνιξ.

ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ.

87-88. ⅄ 23/20.— Δύο μικρασιατικὰ (Κυζίκου καὶ Σελεύκου;). Ἐφθαρμένα.

ΡΩΜΑΪΚΑ. *Κώνσταις.*

89. ⅄ 19.— Κώνσταντος. Ἐφθαρμένον.

ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ.

90-104. ⅄ — Δεκαπέντε ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ νομίσματα (τὸ πλεῖστον Ἀθηναίων τῶν ἐν Δήλῳ) ὁλοσχερῶς ἐφθαρμένα.

θ'. — **Nord-Ouest de l'Hypostyle. 1 Septembre.**

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

105. ⅄ 18.— Τριαρίου νόμισμα ὅμοιον τῷ ἀνωτέρω (ἀριθ. 85), ἀλλ' ὁλοσχερῶς ἐφθαρμένον.

106-109. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. A–⊙ E Δύο στάχυες.

110-111. ⅄ 12.— Κεφαλὴ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Μήκων καὶ δύο στάχυες.

ι'. — **Trouvée dans la terre dure (ancienne) qui sert de mortier du mur Ouest du *πώρινος οἶκος* dans l'axe de la celle nord.**

112. ⅄ 14.— Ἐφθαρμένον νόμισμα τῶν χρόνων *Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου.*

ια'.— **22 Août 1908. Maison entre l'Hypostyle de la mer. J. Paris.**

113. ⅄ 22.— Νόμισμα Τήνου νήσου (;) ἐφθαρμένον.

ιβ'.— **1/14 Août. Bois sacré.**

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

114. ⅄ 11.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. A–⊙ E Κέρχνος. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ.

115. ⅄ 11.— Ὅμοιον (;) ὁλοσχερῶς ἐφθαρμένον.

ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ. *Δικίνιος ὁ πρεσβύτερος.*

116. ⅄ 18.— IMP LICI|NIVS AVG. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. VICTORIAE LAET. PRINC. [PERP]. Δύο Νῖκαι κρατοῦσαι ἐπὶ βωμοῦ ἀσπίδα, ἐφ' ἧς VOT|PR. Ἐν τῷ ἐξέργῳ δύο γράμματα ἐφθαρμένα.

ιγ'.— **2 Septembre 1908. Maison au Sud de l'Agora de Théophrastos.**

ΑΘΗΝΑΙ.

117. ⅄ 20.— Νόμισμα ἐφθαρμένου τύπου κεφαλῆς Ἀθηνᾶς Παρθένου.

ιδ'.— *Περισυνελέχθη ἐκ τοῦ ἱεροῦ.*

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. *Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας.*

118. ℞ γρ. 3,40, δραχμὴ ἐφθαρμένη κατὰ τὸ ἥμισυ Ἀλεξάνδρου, συνήθων τύπων.

ιε'.— *Α. τοῦ ὑποστυλίου.*

ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ. *Ἀδριανός.*

119. ⅄ 32.— HADRIANVS AVG. COS. III. P. P. Προτομὴ Ἀδριανοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ADVENTVI AVG MAVRET[ANIAE S. C.]. Ὁ Ἀδριανὸς καὶ ἡ Μαυριτανία ἱστάμενοι. Ἐφθαρμένον κατὰ τὸ ἥμισυ.

ις'.— **2 Août. Agora de Théophrastos.**

ΤΗΝΟΣ ΝΗΣΟΣ.

120. ⅄ 20.—Κεφ. ἀγένειος καὶ κερασφόρος δ. Ὄπισθεν ὑστερόσημον, ἐν ᾧ σταφυλή.

Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Ποσειδῶν ἱστάμενος. Ἐφθαρμένον κατὰ τὸ ἥμισυ.

ιζ'.— Βορείως ὑποστυλίου. 18 Ἰουλίου 1908.

ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ. *Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας.*

121. ⅄ 15.— D. N. CONSTAN-TINVS P. F. AVG. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς δεξ.
Ὄπ. GLORIAE EXERCITVS. Δύο στρατιῶται παρὰ σημαίαν. Ἐν τῷ ἐξέργῳ CONS.

ιη'.— En avant de l'angle Nord-Est du Dionysium.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

122. ⅄ 10.— Τέττιξ.
Ὄπ. A–⊙ / E Ἀμφορεύς.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ. *Πτολεμαῖος Δ'.*

123. ⅄ 12.— Προτομὴ Ἀρσινόης Γ' πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. [ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ] (ἐξίτηλον). Κέρας τεταινιωμένον.
Ἴδε Σβορώνου, Τὰ νομίσματα τῶν Πτολεμαίων, ἀρ. 1160, Πίν. XXXIX 1-6.

ιθ'.— Dionysium.

124. ⅄ 19.— Ἑλληνικὸν ἐφθαρμένον.

κ'.— Ὁδὸς Θεάτρου.

ΚΩΣ ΝΗΣΟΣ.

125. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἀγένειος ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Καρκίνος, οὗ κάτω ΔΑΜΩ[Ν]. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

126. ⅄ 10.— Ἑλληνικὸν (Ἀθηναίων τῶν ἐν Δήλῳ;) ἐφθαρμένον.

κα'. — Nord des Propylées près du dallage.

127. ⅄ 19.— Ἑλληνικὸν (Ἄνδρου ἢ Τήνου) ἐφθαρμένον.

κβ'.— Κοίτη Ἰνώπου.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΣΥΡΙΑΣ. *Ἀλέξανδρος Β' (Ζεβίνας) 128-123 π. Χ.*

128. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου Β' ἀκτινοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιρ.
Ὄπ. [ΒΑ]ΣΙΛΕΩΣ δεξιᾷ [ΑΛ]ΕΞΑΝΔΡΟΥ ἀριστερᾷ. Ἀθηνᾷ ἱσταμένη πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ $\overline{\text{ΕΥ}}$ καὶ στάχυς. Διατήρ. καλή.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ. *Πτολεμαῖοι.*

129. ⅄ 21.— Βαρβαρότεχνον νόμισμα ἑνὸς τῶν τελευταίων Πτολεμαίων, οἷα τὰ παρὰ Σβορώνῳ, Τὰ νομίσματα τῶν Πτολεμαίων, Πίν. LXIV, 17-19.

κγ'.— 16 Août 1908. Maison au bord de la mer au Nord-Ouest de l'Hypostyle un peu au Sud du grand bassin qui est au bord de l'eau. J. Paris.

ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ. *Δικίνιος ὁ πρεσβύτερος.*

130. ⅄ 22.— IMP C VAL LICIN. LICINIVS P. F. AVG. Προτομὴ ἀκτινοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. IOVI CONS-ERVATORI. Ζεὺς γυμνὸς Νικηφόρος ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, ἐν μέσῳ αὐτοῦ καὶ αἰχμαλώτου. Ἐν τῷ πεδίῳ $\frac{\text{X}}{\text{III}}$. Ἐν τῷ ἐξέργῳ SMKB.

κδ'. — 20 Août 1908. Maison à l'Ouest de l'angle Nord-Ouest de l'Hypostyle. J. Paris.

ΑΘΗΝΑΙ.

131. Ⅰ 22.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Α–ΘΕ. Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ καρπὸς μήκωνος. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ ἐλαίας.

ΛΥΔΙΑ. *Φιλαδέλφεια (;)*

132. Ⅰ 17.— Κεφαλὴ Διονύσου πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Ἄνευ ἐπιγραφῆς. Πάνθηρ πρὸς δεξιά, κρατῶν διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἐμπροσθίου ποδὸς θύρσον ἐπ' ὤμου.

κε'. — 1 Septembre 1908. Sud-Ouest de l'agora des Competaliastes. J. Paris.

ΛΕΣΒΟΣ. *Μυτιλήνη (;)*

133. Ⅰ 20.— Κεφαλὴ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. M–Y / T–I (;) Λύρα. Ἐφθαρμένον κατὰ τὸ ἥμισυ.

κς'.—20 Août 1908. Agora des Competaliastes.

134. Ⅰ 10.— Νομισμάτιον Ἑλληνικὸν ἐφθαρμένον.

κζ'.— 3 Septembre 1908. Dans la mer, au bord du grand mole de dellais.

ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ. *Τραϊανός.*

135. Ⅰ 28.— IMP CAES. NERVAE TRAIANO AVG GERM DAC [. . . . .] Κεφαλὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. S.P.Q.R. OPTIMO PRINCIPI—S–C. Τρεῖς στρατιωτικαὶ σημαῖαι.

Ι. Ν. Σ.

ΙΕ' *(26 Νοεμβρίου 1908).*

Δῶρον κ. Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ βέη

[πρῴην ἡγεμόνος τῆς Σάμου].

(Ἴδε Ἀρχ. Νομισματικοῦ Μουσείου, ἀρ. 2508).

ΤΟΥΡΚΙΑ. *Κωνσταντινούπολις.*

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣΗΜΟΝ (κοπὲν ἐπὶ τῇ 100ρίδι τοῦ ναοῦ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Πέραν).

1. Ⅰ 70.— Παράστασις τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου κατὰ τὸν τύπον τῆς βυζαντιακῆς τέχνης.

Ὄπ. +ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙϹ ΕΓΚΑΙΝΙΩΝ ΝΑϹ ΕΙϹΟΔΙΩΝ ΥΠΕΡΑΓΙΑϹ ΘΕΟΤΟΚϹ + ΠΕΡΑΝ πέριξ ἡμίσεος στεφάνου, ἀποτελουμένου ἐξ ἑνὸς κλάδου φοίνικος καὶ δύο κλάδων δάφνης. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ΟΤΙ | ΧΙΛΙΑ ΕΤΗ | ΕΝ ΟΦΘΑΛΜΟΙϹ ϹϹ | ΚΥΡΙΕ | ΩϹ ΗΜΕΡΑ | Η ΧΘΕϹ | ΗΤΙϹ ΔΙΗΛΘΕ. Ἐπὶ τῆς ταινίας τῆς συνδεούσης τοὺς κλάδους 1804—1904. Διατήρ. ἀρίστη. *Κ. Μ. Κ.*

Περὶ τοῦ νομισματοσήμου τούτου ἔδωκεν ἡμῖν ὁ δωρητὴς τὴν ἑξῆς σημείωσιν. «Ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία προσβεύουσα ὅτι ἡ ἐκκοπὴ οἱωνδήποτε νομισμάτων εἶναι δικαίωμα βασιλικὸν καὶ

ἀπόδειξις ἀνεξαρτήτου ἀρχῆς, δὲν ἐπέτρεψε ποτὲ τὴν ἐκτύπωσιν ἀναμνηστικῶν μεταλλίων ἐν Τουρκίᾳ. Τὸ ἐκτυπωθὲν ἐν Βιέννῃ (1713) μετάλλιον τοῦ Κωνσταντίνου Βοεβόδα Βεσαράβα Βραγκοβάνου, Μπάνου τῆς Μικρᾶς Βλαχίας, ἐγένετο αἰτία τῆς καταστροφῆς τῆς εὐγενοῦς ταύτης πατριᾶς, μετακληθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ μαρτυρικῷ θανάτῳ τελειωθείσης (1715;). Τὸ μετάλλιον τὸ προσενεχθὲν τῷ Μακαριωτάτῳ ἀοιδίμῳ Πατριάρχῃ καὶ Πάπᾳ Ἀλεξανδρείας Κυρῷ Σωφρονίῳ διενεμήθη ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν κατοχήν, ἐπ' ἐσχάτων. Ὁπωσδήποτε δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ πρῶτον ἀναμνηστικὸν μετάλλιον τὸ ἐκκοπὲν ἐν Τουρκίᾳ, μετὰ τὸ 1453, παρ' Ἑλλήνων, φέρον ἐπιγραφὴν Ἑλληνικήν. Δεύτερον λοιπὸν λογιζέσθω τὸ τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς ἀνεγέρσεως τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας τῶν Εἰσοδίων τῆς Παναγίας οἰκοδομηθείσης (1804) ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Κομνηνοῦ, τῇ ἐπιμελείᾳ καὶ φροντίδι τοῦ ἀοιδίμου μεγάλου ἑρμηνέως Δημητρίου τοῦ Μουρούζη. Ἀμφότεροι οἱ φιλογενέστατοι οὗτοι ἄνδρες ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον. Τὸ μετάλλιον αὐτὸ ἐσχεδιάσθη ἐν Βασιλευούσῃ (1904), ἐχαράχθη δὲ (εἰς δύο μεγέθη) καὶ ἐξεκόπη ἐν Στουτγάρδῃ ἀκριβῶς 100 ἔτη μετὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ. Χάλκινα μεγάλα ἀντίτυπα ὑπάρχουσι δέκα ἢ δώδεκα τὸ ὅλον, ἐξ ὧν ἓν εἶναι καὶ τὸ προσφερόμενον εἰς τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον.—Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Νοεμβρίου 1908».

ΙϛΊ *(4 Δεκεμβρίου 1908).*

Εὕρημα Κωπαΐδος.

Νομίσματα ἀποσταλέντα ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἑταιρείας τῆς Κωπαΐδος (Ἴδε Ἀρχεῖον Νομισμ. Μουσείου, ἀρ. 2514 καὶ Ι. Σβορώνου, Εὕρημα ἐκ τῆς Κωπαΐδος ἐν «Διεθνεῖ Ἐφημερίδι τῆς Νομισμ. Ἀρχαιολογίας». Τόμ. ΙΑ', σελ. 230-232.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. ***Περσεύς.***

1. ⅄ 18.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. Β–Α Π–Ε Ἱππεὺς γυμνὸς ἐπὶ ἵππου βαδίζοντος πρὸς δεξιά, ἐγείρων δὲ τὴν δεξιὰν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἵππου.

ΒΟΙΩΤΙΑ. α') ***Κοινὸν Βοιωτῶν*** (ἀρχαιότερα).

2-3. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ Κορινθιακοῦ λοφοφόρου κράνους, πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΒΟΙΩΤΩΝ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Τρόπαιον ἐξ ὁπλισμοῦ ἑνὸς ὁπλίτου· τὸ δόρυ διηρμένον πρὸς δεξιά.

4-5. ⅄ 12.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΒΟ–ΙΩΤΩΝ.

6-51. ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Β–ΟΙΩΤΩΝ.

β') ***Κοινὸν Βοιωτῶν*** (νεώτερα).

52-1548. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Δήμητρος, φέρουσα στάχυς, κατενώπιον.
   Ὄπ. ΒΟΙΩΤΩΝ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ποσειδῶν Ἴσθμιος, γυμνός, ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, τὴν δεξιὰν ἀναπαύων ἐπὶ τοῦ γόνατος τοῦ ἐπὶ βράχου τεθειμένου δεξιοῦ ποδὸς αὐτοῦ, τὴν δ' ἀριστερὰν στηρίζων ἐπὶ τριαίνης.

Ἐπικεκομμένα ἐπὶ κερμάτων Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους πρὸς δεξιά. Ὄπ. Β–Α–ΑΝΤ. Παῖς ἔφιππος.

ΕΥΒΟΙΑ. ***Κάρυστος.***

1549. ⅄ 18.— Κεφαλὴ πωγωνοφόρος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. Κ[Α] ἄνω τεταινιωμένης κεφαλῆς βοὸς μετὰ τοῦ τραχήλου πρὸς δεξιά.

Κ. Μ. Κ.

ΙΖ' *(14 Δεκεμβρίου 1908).*

Δῶρον Τρύφωνος Διαμαντοπούλου, φοιτητοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Ἰουστῖνος Β' καὶ Σοφία.*

1. Ⅴ 20, εἰκοσανούμμιον.— [D]N IVST-INVS P. P. πέριξ Ἰουστίνου Β' καὶ Σοφίας καθημένων ἐπὶ θρόνων κατενώπιον.
   Ὄπ. Μέγα K, οὗ ἀριστερᾷ κιονηδὸν ANNO, δεξιᾷ H, κάτω TES καὶ ἄνω σταυρός. Διατήρ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

ΙΗ' *(16 Δεκεμβρίου 1908).*

Δῶρον Παπαδήμα, ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων.

ΑΤΤΙΚΗ. ΣΥΜΒΟΛΟΝ.

1. Μ. 10.— Ἀσπὶς στρογγύλη.
   Ὄπ. Φρύγιον κράνος (;). Διατήρ. μετριωτάτη.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. ΣΦΡΑΓΙΣ.

2. Ⅴ 16.— Κωνικὴ σφραγίς, ἧς ἡ μικρὰ ἄνω λαβὴ ἀπεκόπη. Ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου κυκλικῆς ἐπιφανείας φέρει τὴν ἐπιγραφὴν +KEBOHΘIAETH ἔγγλυφον = + *K(ύριε) βοήθι Ἀέτῃ*, πέριξ σταυροῦ ἐγγλύφου ὡσαύτως, ἔχοντος ἀκτῖνας. Διατήρ. καλή.

ΚΡΗΤΗ. ΣΦΡΑΓΙΣ ΝΕΩΤΕΡΙΚΗ.

3. Ⅴ 44-34.— Σφραγὶς ἐλλειψοειδὴς μετὰ λαβῆς, ἔχουσα παριάστασιν Ἀθηνᾶς ἱσταμένης, φερούσης δόρυ καὶ ἀσπίδα, λίαν βιαιαύσως κεχαραγμένης καὶ πέριξ ἀντιστρόφως ΔΗ[ΜΟΓ]ΕΡΟΝΤΙΑ ΑΜΕΡΑΜΠΕΛ8—1829.

Κ. Μ. Κ.

ΙΘ' *(20 Δεκεμβρίου 1908).*

Δῶρον Παπαδήμα, ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων.

ΑΤΤΙΚΗ. ΜΟΛΥΒΔΙΝΑ ΣΥΜΒΟΛΑ (ἔχοντα μόνον ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως παραστάσεις).

1. Μ. 14.— Κεφαλὴ αἰγὸς μετὰ τραχήλου πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστ. ἀστήρ. Διατ. μετρία.
2. Μ. 12.— Μῦς ἐπὶ γραμμῆς πρὸς δεξιά. Διατ. μετριωτάτη.
3. Μ. 11.— Πρῷρα πρὸς δεξιά. »
4. Μ. 15.— Κέρνος μετὰ πώματος. »
5. Μ. 11.— Ὁμοίως. Διατήρ. μετρία.
6. Μ. 13.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ πώματος. Διατήρ. μετρία.

ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΑΔΗΛΟΥ ΧΩΡΑΣ.

7. Μ. 12.— Στέφανος, ἐν ᾧ κηρύκειον (;) καὶ ἕτερόν τι ἀντικείμενον δυσδιάκριτον. Διατήρ. μετριωτάτη.

Κ. Μ. Κ.

Κ' (23 Δεκεμβρίου 1908).

Δῶρον Παπαδήμα, ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΑ.

1. Μ. 21.— [+Κ]Ε ΡΟΗ[ΘΕΙ] ΤΩ CΩ ΔΟΥΛ' ἐντὸς δύο κύκλων σφαιριδίων, πέριξ διπλοῦ σταυροῦ ἐπὶ βάσεως.

Ὄπ. + ΔΗΜΗΤ	+ Δημητ
ΡΙΩΡΑ'C.	ρίῳ β(ασιλικῷ) πρωτοσ[π]
ΑΘΑΡΗΩ	αθαρήῳ.
Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.	Διατ. μετρία.

2. Μ. 21.— ΚΕ ΡΟΗΘΗ ΤΩ CΩ ΔΟ . . Ω ἐντὸς δύο κύκλων σφαιριδίων, πέριξ σταυροῦ διπλοῦ ἐπὶ βάσεως.

Ὄπ. + ΘΕΟΚ	+ Θεοκ-
ΤΙCΤΩΡ'Α'	τίστῳ β(ασιλικῷ) πρωτο-
. . ΑΘΑΡ . ΩS	[σπ]αθαρ[ί]ῳ καὶ
. . . . ΟΙ . Ι	[ἐπὶ τῶν] οἰ[κ]ι-
. . . .	[ακῶν]
Ἐν κύκλῳ γραμμῆς.	Διατ. μετριωτάτη.

3. Μ. 20.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλὰ λίαν κατιωμένον.

Ὄπ. CΤΕ	Στε-
ΦΑΝΩ . .	φάνῳ [ἀν]-
. ΓΝ . C	[α]γν[ώ]σ-
Τ .	τ[η] Διατ. κακή.

4. Μ. 22.—+Κ[ΕΡΟΗΘΤC]ΔΟΥΛ πέριξ σταυροῦ διηνθισμένου καὶ μετ'ἀκτίνων.

Ὄπ. + ΔΑ . .	+ Δα[νι]
ΗΛΑ'CΠ .	ὴλ πρωτοσπ]α]
. ΕΠΙΤΟ .	[θ](αρίῳ), ἐπὶ το[ῦ]
. . ΤΡΙΚ	[Χρ](υσο)τρικ
. . .	[λίν](ου). Διατ. κακή.

5. Μ. 22.— Προτομὴ ἁγίου ἐφθαρμένη (πιθανώτατα ἁγίου Θεοδώρου). Ἐν κύκλῳ γραμμῆς.

Ὄπ. ΠΑΥΛ .	Παύλ[ῳ]
CΠΑΘ. Κ. .	σπαθ(αρο)κ(αν)[δ](ιδάτῳ)
ΕΠΙΤ ☧, Κ .	ἐπὶ τ(οῦ) Χρ(υσοτρικλίνου) κ .
. ΕΚΛCΟ . .	. εκασο . (;)
ΛΟΥSΦ . .	λου καὶ φ (;). Διατ. μετρία.
. . . . .	. . . . .

6. Μ. 20.— Δ Προτομὴ ἁγίου Δημητρίου ἐν στρατιωτικῇ περιβολῇ. Τῇ δεξιᾷ φέρει δόρυ.

Ὄπ.	+	+
	. A C I Λ	[Β]ασίλ
	. . O C M I	[ει]ος Μι-
	. H A N	[λ]ηαν
	O C	ός (;). Διατ. μετριωτάτη.

7. Μ. 25.— Ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ἱστάμενος κατενώπιον, φέρων σκῆπτρον καὶ σφαῖραν. Ἐν κύκλῳ γραμμῆς.

Ὄπ.	. Ī Ω M I .	[+] Ἰω(άννην) Μι[χ]
	. ⊣ Λ A P X I	[αὴ]λ ἀρχι
	C T P A T H	στράτη
	Γ Є C K Є	γε σκέ
	Π O I C	ποις.

Ἐν κύκλῳ γραμμῆς. Τρίμ. ἰαμβ. Διατήρ. μετρία.

8. Μ. 22.— Ὁμοίως Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ἱστάμενος.

Ὄπ	+	+
	. M Ω N V	[Ὁ]μωνυ
	. . . . . Λ A C	[μον φυλ]λασ
	. V Δ O C Ω .	[σ] . (;) . . .
	. . . .	. . . . . Δ. μετριωτάτη.

9. Μ. 25.— Προτομὴ ἁγίου εὐλογοῦντος κατιωμένη.

Ὄπ.	K Є R . .	Κ(ύρι)ε β[οή]
	. . I C V . . .	[θε]ι . . . . .
	. . Ω N . . .	
	. . O N . .	Διατ. κακή.
	. . N . . .	

10. Μ. 18.— Προτομὴ τῆς Θεοτόκου μετὰ τοῦ βρέφους ἐν δίσκῳ.

Ὄπ.	+	+
	. K Є R Θ	Θ(εοτό)κε β(οή)θ(ει)
	. . . R V T Є	[τῷ δεῖνα] [πρεσ]βυτέ
	. Ā K Λ H	ρῳ [β]α(σιλικῷ) κλη
	. H K O	[ρ]ηκο. Δ. μετριωτάτη.

11. Μ. 19.— Προτομὴ τῆς Θεοτόκου.

Ὄπ.	. Φ P A	[Σ]φρα
	. H C T H X	[γ]ὴς τηχ
	. N O Δ Δ P I	[ά]νο Ἀδρι
	. N O Π O Λ I	[α]νοπολί
	. O Y	[τ]ου. Τρίμ ἰαμβ. Διατ. μετρία.

12. Μ. 18.— M̄—Θ̄. Προτομὴ τῆς Θεοτόκου δεομένης μετὰ τοῦ βρέφους ἐν δίσκῳ.

Ὄπ.	Θ Κ . . Θ,	Θ(εοτό)κ[ε β](οή)θ(ει)
	R A C I Λ	Βασιλ(είῳ)
	T O T H	το τη (;)
	K P . .	κρ . . (;) Δ. μετρία.

13. Μ. 16.— MHP̄—ΘV̄. Προτομὴ τῆς Θεοτόκου δεομένης. Ἐν κύκλῳ γραμμῆς.

Ὄπ.	. . . .	[Ἡ Θεο]
	T O K O C	τόκος
	. . Δ A	[το] Δα-
	Φ N I N	φνίν. Ἐν κύκλῳ γραμμῆς.

14. Μ. 14.—

	+	+
	C Φ P A	Σφρα-
	Γ I C O C I	γὶς Ὁσί-
	Ȣ Λ Ȣ K A	ου Λουκᾶ
Ὄπ.	T O V	Τοῦ
	C T Є I P I	Στειρι-
	Ѡ T O Y	ώτου. Τρίμ. ἰαμβ. Διατ. μετρία.

15. Μ. 17.— Προτομὴ τῆς Θεοτόκου δεομένης.

Ὄπ.	Θ K Є R .	Θ(εοτό)κε β(οή)[θ](ει)
	I Ѡ C ʏ C Ȣ	Ἰω(άννῃ) . . . .
	I ς . . K C	. . . . . Διατ. κακή.
	. . . .	

16. Μ. 30.— MHP̄—[ΘV]. Προτομὴ τῆς Θεοτόκου.

Ὄπ.	⊙ Δ	Προτομὴ ἁγίου φέροντος τῇ ἀριστερᾷ
	I O I O	μικρὸν σταυρόν. Διατ. μετριωτάτη.
	N T .	
	I	

17. Μ. 20.— Ἑκατέρωθεν προτομαὶ ἁγίων μετ᾽ ἐπιγραφῶν πέριξ ἐφθαρμένων.

18. Μ. 16.— Προτομὴ τῆς Θεοτόκου.
Ὄπ. Προτομὴ ἁγίου τινός. Διατήρ. κακή.

19. Μ. 23.— Ταῶς πρὸς δεξιά, ἔχων πέριξ ἐπιγραφὴν ἐφθαρμένην: (*Κύριε βοήθει τῷ σῷ δ)ούλῳ.*

Ὄπ.	I . . O	. . . .
	N T O V	. τοῦ
	Δ P O C	Δρόσ-
	. Y	[ο]υ (;) Διατ. μετριωτάτη.

20. Μ. 22.— Πτηνὸν ἀτέχνως εἰκονιζόμενον πρὸς ἀριστερά, παρ' ᾧ κλαδίσκος ἀριστερᾷ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ.	+ ΙΩ̅ΕΚ	+ Ἰω(άννου) ἐκ
	ΠΡ.ΣΟ	πρ[ο]σο-
	....ΙΚΕ	[που Σ]ικε-
	ΛΕΙ.Σ	λεί[α]ς (;). Διατ. μετριωτάτη.

ΣΦΡΑΓΙΔΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ.

21. Μ. 18.— ΠΑΥΛΕΙΝΟΥ Β ..... πέριξ ἀετοῦ μετ' ἀναπεπταμένων κατὰ τὸ ἥμισυ πτερύγων, φέροντος εἰς τὸ ῥάμφος στέφανον.
Ὄπ. Ἄσημον. Διατ. μετρία.

22. Μ. 11.— Μονογράφημα ΡΚ. Διατήρ. μετρία.

23. Μ. 12.— Μονογράφημα Ν. Διατήρ. μετρία.

ΦΥΛΑΚΤΗΡΙΟΝ.

24. Μ. 18-15 (τετράγωνον).—Ὁ Δανιὴλ ἐν μέσῳ δύο λεόντων, ἀνατείνων τὰς χεῖρας ἐν στάσει δεήσεως. Ἄνω ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ δύο μικροὶ σταυροί.

Ὄπ.	ΦΥΛΑΚ	Φυλακ-
	ΤΟΝΑ.	τὸν ἀ[γ]
	ΑΘΟΝ	αθόν.

Ἐν διπλῷ πλαισίῳ γραμμῆς καὶ σφαιριδίων. Διατ. μετρία.

ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΦΡΑΓΚΙΚΟΝ (;)

25. Μ. 20.— Σταυρὸς ἰσοσκελής, ἔχων ἀκτῖνας καὶ κύκλον ἐν τῷ μέσῳ. Πέριξ ἐντὸς δύο κύκλων σφαιριδίων, ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη, ἧς σῴζονται γράμματά τινα.
Ὄπ. Ἄσημον. Διατήρ. κακή.

ΣΥΜΒΟΛΟΝ (;) ΝΕΩΤΕΡΟΝ.

26. Μ. 25.— Μορφὴ κατενώπιον ἱσταμένη, φέρουσα ἔνδυμα καὶ κάλυμμα προσομοιάζοντα πρὸς τὰ τῶν ἀρχόντων ἰταλικῶν πόλεων τῶν παρελθόντων αἰώνων. Ἐν κύκλῳ γραμμῆς. Διατ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

ΚΑ' *(4 Ἰανουαρίου 1909).*

Δῶρον τῆς δεσποινίδος Αἰμιλίας Ζολώτα, ἐκ Χίου.

(Ἴδε Ἀρχ. Νομισματ. Μουσείου, ἀρ. 2526)

ΧΙΟΣ *νῆσος.*

1. ⅄ 19.— Σφὶγξ καθημένη πρὸς ἀρ. Πρὸ αὐτῆς μικρὰ σταφυλὴ μετὰ κλαδίσκου.
Ὄπ. [Α]ΣΠΑΣΙΟΣ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΧΙΟΣ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἀμφορεύς. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ στάχυς. Διατ. μετρία.

2. ⅄ 19.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. ΛΑΜΠΡΟ[Σ ΧΙ]ΟΣ. Ἀμφορεύς. Ἀριστ. λαμπὰς χειρός. Δ. μετρία.

Ἐν τῷ Καταλόγῳ τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου (Ionia, σελ. 336, ἀριθ. 73) ἐδημοσιεύθη ἕτερον, οὗ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος ἀνεγνώσθη ΛΑΜΠΙ, ἀλλὰ προφανῶς τοῦτο ἀναγνωστέον ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ΛΑΜΠΡ[ΟΣ].

3. ⅄ 19.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν, ἀλλ' ἀντὶ σταφυλῆς ῥόπαλον καὶ ὑπὸ τὴν γαστέρα τῆς σφιγγὸς Π.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ ΜΕΝΕΣ . . . Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. πηδάλιον. Δ. μετρία.

4. ⅄ 17.— [ΧΙ]ΩΝ πέριξ σφιγγὸς καθημένης πρὸς ἀριστ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ο-ΜΗΡΟΣ πέριξ Ὁμήρου καθημένου πρὸς δεξιά, φέροντος ἐπὶ τῶν γονάτων βιβλίον. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. μετριωτάτη.

Κ. Μ. Κ.

ΚΒ' *(10 Ἰανουαρίου 1909).*

Δῶρον Παπαδήμα, ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων.

ΑΤΤΙΚΗ. ΜΟΛΥΒΔΙΝΑ ΣΥΜΒΟΛΑ.

1. Μ. 15.— Τριπτόλεμος ἐπὶ ἅρματος δρακόντων (;) πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Κράνος πρὸς δεξιά. Διατ. μετριωτάτη.
2. Μ. 16.— Κεφαλὴ λέοντος κατενώπιον.
Ὄπ. Μορφὴ ἀνδρικὴ βαίνουσα πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετριωτάτη.
3. Μ. 20.— Ἀσπὶς ᾠοειδὴς (Γαλατική;) Διατήρ. μετρία.
4. Μ. 15.— Ἀνθέμιον. »
5. Μ. 15.— Ἀνθέμιον (ἄλλης σφραγῖδος). Διατήρ. μετριωτάτη.
6. Μ. 14.— Μέλισσα. Διατήρ. μετρία.
7. Μ. 11 (τετράγωνον).— ΟΝΥ. Διατήρ. μετρία.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 3-7 εἶναι ἄσημα ὄπισθεν.

Κ. Μ. Κ.

ΚΓ' *(20 Ἰανουαρίου 1909).*

Δῶρον Ἰωάννου Δεράκη.

ΑΤΤΙΚΗ (;). ΜΟΛΥΒΔΙΝΟΝ ΣΥΜΒΟΛΟΝ.

1. Μ. 15.— Κλαδίσκος μύρτου (;), οὗ ἀριστερᾷ Δ ἐν στεφάνῳ.
Ὄπ. Ἄσημον. Διατ. μετρία.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΑ.

2. Μ. 25.—Σταυροειδὲς μονογράφημα ἀναλυόμενον εἰς *Θεοτόκε βοήθει* ἐν στεφάνῳ.
Ὄπ. Μονογράφημα 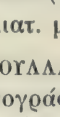 ὅπερ περιέχει ἐν συμπτύξει τὸ ὄνομα ἴσως καὶ τὸ ἀξίωμα ἐν ταὐτῷ τοῦ κτήτορος. Διατήρ. μετριωτάτη.
3. Μ. 26.— Ὅμοιον μονογράφημα, ἀλλὰ μετὰ τῶν λέξεων πέριξ ΤΩ-C[Ω]-ΔΧ-[ΛΩ]. Ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. μετριωτάτη.
Ὄπ. [+ΦΙ]ΛΙ-ΠΙΚΩ-ΥΠΑΤΩ ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. μετριωτάτη.

4. Μ. 19.— [ΜΗΡ]—ΘΥ ἑκατέρωθεν προτομῆς τῆς Θεοτόκου μετ' ἀνατεταμένων χειρῶν ἐν στάσει δεήσεως, φερούσης δ' ἐπὶ τοῦ στήθους ἐν δίσκῳ τὸ βρέφος.

Ὄπ. . . ΙΟ . .	. . . . .	
·\ ΟΚΑΜ	. . Καμ-	
ΑΤΗΡΟΝ	ατηρὸν	Τρίμ. ἰαμβ.
. ΕΣΚΕ	μ]ε σκέ	
ΠΟΙΣ	ποις.	Διατ. μετριωτάτη.

Κ. Μ. Κ.

ΚΔ' *(23 Ἰανουαρίου 1909).*

Εὕρημα Ἀμοργοῦ.

Παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως.

(Ἴδε Ἀρχ. Νομισματ. Μουσείου, ἀρ. 2533).

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Μανουὴλ Α' Κομνηνός.*

1-32. Ѧ 24-29.— Μανουὴλ ἱστάμενος κατενώπιον ἐν βασιλικῇ περιβολῇ μετὰ διαδήματος, φέρων λάβαρον καὶ σφαῖραν. Δεξιᾷ ὡσαύτως ἱσταμένη, στρέφουσα πρὸς τὸν βασιλέα καὶ εὐλογοῦσα· τῇ δεξιᾷ αὐτὸν ἡ Θεοτόκος. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος.

Ὄπ. Χριστὸς ἐπὶ θρόνου κατενώπιον, τῇ δεξιᾷ εὐλογῶν καὶ τῇ ἀριστερᾷ φέρων Εὐαγγέλιον. Ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ΙΣ—ΧΣ καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κερμάτων ἀστὴρ ἑκατέρωθεν. Διατ. μετρία καὶ μετριωτάτη.

Τὰ νομίσματα ταῦτα εἶναι λίαν ἀμελῶς καὶ βαναύσως κεχαραγμένα, σκυφωτὰ πάντα, ὅμοια πρὸς τὰ ἐν Brit. Mus. Cat., Byz. Coins Pl. LXX, 4.

33-39. Ѧ 25-28.— Προτομὴ Μανουὴλ κατενώπιον ἐν βασιλικῇ στολῇ μετὰ διαδήματος. Τῇ δεξιᾷ φέρει λάβαρον καὶ τῇ ἀρ. σφαῖραν. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος.

Ὄπ. Χριστὸς ἐπὶ θρόνου κατενώπιον ὡς συνήθως. ΙΣ—ΧΣ ἑκατέρωθεν.

Τὰ πλεῖστα τῶν κερμάτων ἀμελῶς καὶ βαναύσως κεχαραγμένα. Ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν Brit. Mus. Cat., Byz. Coins Pl. LXX, 3-4. Σκυφωτά.

40. Ѧ 29.—[ΜΑΝΟΥΗΛ]-ΔΕΣΠΟΤΗΣ πέριξ αὐτοῦ ἱσταμένου κατενώπιον, φέροντος λάβαρον καὶ εἴλημα.

Ὄπ. ΜΗΡ—ΘΥ ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς τῆς Θεοτόκου ἐπὶ θρόνου καθημένης κατενώπιον, φερούσης ἐπὶ τῶν γονάτων τὸ βρέφος. Σκυφωτόν.

41. Ѧ 28.— Ἕτερον ὅμοιον, ἔχον ἐξίτηλον τὴν ἔμπροσθεν ἐπιγραφήν. Σκυφωτόν.

Ἰσαάκιος Β' Ἄγγελος.

42. Ѧ 25.— Ι[C-A]AK[I-O]C-ΔΕ-C-ΠΟ-ΤΗC ἑκατέρωθεν αὐτοῦ ἱσταμένου κατενώπιον ἐν τῇ συνήθει βασιλικῇ περιβολῇ καὶ μετὰ διαδήματος. Τῇ δεξιᾷ φέρει μακρὸν σταυρὸν καὶ τῇ ἀριστερᾷ εἴλημα. Δεξιᾷ ἄνω θεία χεὶρ εὐλογοῦσα αὐτόν.

Ὄπ. Ἡ Θεοτόκος ἐπὶ θρόνου βρεφοκρατοῦσα. Ἡ ἑκατέρωθεν συνήθης ἐπιγραφὴ MHP—VΘ ἐξίτηλος. Σκυφωτόν. Διατ. μετριωτάτη.

43. ⅄ 26.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ ἐπιγραφὴ [Ι]C–A[A]–KI–OC – ΔЄ–C–Π[O]–T–. Σκυφωτόν. Διατήρ. μετριωτάτη.

44. ⅄ 26.— Ὁμοίως, ἀλλὰ τῆς ἐπιγραφῆς σῴζεται τὸ δεύτερον ἥμισυ Δ]ЄC–Π[O]T. Σκυφωτόν. Διατήρ. μετριωτάτη.

45-65. ⅄ 24-28.— Εἴκοσι καὶ ἓν ἕτερα ὅμοια μετριωτάτης διατηρήσεως, ἔχοντα ἡμιεξίτηλον τὴν ἐπιγραφὴν (ἀποτετριμμένα). Σκυφωτά.

Ἀλέξιος Γ' Ἄγγελος.

66-86. ⅄ 25-29.— Ἀλέξιος καὶ ἅγιος Κωνσταντῖνος (ὁ Μέγας) ἱστάμενοι κατενώπιον, ἐν βασιλικῇ στολῇ, ὡς συνήθως, καὶ μετὰ διαδημάτων. Ὁ ἀριστερᾷ ἱστάμενος αὐτοκράτωρ φέρει τῇ δεξιᾷ λάβαρον, ὁ δὲ δεξιᾷ ἱστάμενος ἅγιος Κωνσταντῖνος φέρει ὡσαύτως λάβαρον, ἀλλὰ τῇ ἀριστερᾷ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος.

Ὄπ. [KЄ BOHΘЄI] πέριξ ἐφθαρμένη. IC—XC ἑκατέρωθεν προτομῆς τοῦ Χριστοῦ παιδὸς κατὰ τὸν συνήθη τύπον.

Τὰ πλεῖστα τῶν κερμάτων εἶναι ἀποτετριμμένα, πάντα δὲ σκυφωτά, ὅμοια πρὸς τὰ ἐν Brit. Mus. Cat., Byz. Coins Pl. LXXIII, 10 καὶ 11. Διατ. μετριωτάτη.

ΔΕΣΠΟΤΑΤΟΝ ΕΛΛΑΔΟΣ. *Θεόδωρος Κομνηνός.*

87. ⅄ 31.— [ΘЄO]–ΔW–[P]OC–[O]–KOMN–[HN]OC Δ(εσπότης) ἑκατέρωθεν τοῦ δεσπότου Θεοδώρου ἱσταμένου κατενώπιον ἐν τῇ συνήθει βασιλικῇ περιβολῇ καὶ μετὰ διαδήματος. Τῇ δεξιᾷ φέρει μακρὸν σταυρὸν καὶ τῇ ἀριστερᾷ εἴλημα. Δεξιᾷ ἄνω θεία χεὶρ εὐλογοῦσα αὐτόν.

Ὄπ. IC—XC ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ θρόνου κατενώπιον, τῇ δεξιᾷ εὐλογοῦντος. Σκυφωτόν. Διατ. μετρία.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ ΑΒΕΒΑΙΑ.

88. ⅄ 28.— Αὐτοκράτωρ κατενώπιον ἱστάμενος, φέρων σταυρὸν καὶ σφαῖραν. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος.

Ὄπ. IC—[XC]–O ЄM[MAN–ꝺHΛ]. Προτομὴ κατενώπιον τοῦ Χριστοῦ παιδὸς ἐφθαρμένη. Σκυφωτόν. Διατήρ. μετριωτάτη.

89. ⅄ 22.— A . . — . ⊓ (;). Αὐτοκράτωρ ἱστάμενος κατενώπιον, φέρων λάβαρον καὶ εὐλογούμενος ὑπὸ τῆς παρ' αὐτῷ ἱσταμένης Θεοτόκου.

Ὄπισθεν τύπος ἐφθαρμένος. Σκυφωτόν. Διατ. μετριωτάτη.

ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ.

90-91. ⅄ 26-27.— Δύο βυζαντιακὰ σκυφωτὰ νομίσματα ἐφθαρμένα καὶ ἄχρηστα.

Κ. Μ. Κ.

ΚΕ' *(31 Ἰανουαρίου 1909).*

Δῶρον Μιχαὴλ Καμπάνη.

ΑΤΤΙΚΗ. ΑΘΗΝΑΙ. ***Μακεδονικοὶ χρόνοι.***

1. ℞ γραμ. 8,55 (ὑπόχαλκον).— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΑΘΕ δεξιᾷ. Γλαῦξ πρὸς δεξιά, ἧς ὄπισθεν κλαδίσκος ἐλαίας καὶ μηνίσκος. Διατήρ. καλή.

ΑΤΤΙΚΟΝ ΧΑΛΚΟΥΝ ΣΥΜΒΟΛΟΝ.

2. ℞ γραμ. 3,92.— Προτομὴ ἐλάφου πρὸς δεξιὰ τρεχούσης, ἧς ἄνω Α. (Ἐπικεκομμένον ἐπὶ ἑτέρου νομίσματος μακεδονικοῦ (;) φέροντος κεφαλὴν καλαμοστεφῆ). Διατήρ. καλή.

ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ. ***Περτίναξ.***

3. ⅛ 30.— IMP. CAES. P HELV.-PERTINAX Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. SECVRIT PERPET—S-C. Ἡ Ἀσφάλεια ἱσταμένη καὶ στηριζομένη ἐπὶ κιονίσκου. Διατ. καλή.

Ι. Ν. Σ.

ΚϛΓ *(5 Φεβρουαρίου 1909).*

Δῶρον Γ. Παπαβασιλείου, γυμνασιάρχου.
(Εὑρεθέντα ἐν Εὐβοίᾳ).

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. ***Ἐν γένει.***

1. ℞ 16, γραμ. 2,106.— Γυναικεία κεφαλὴ πρὸς δεξιὰ ἔχουσα στέφανον ἐκ φύλλων ἀμπέλου μετὰ σταφυλῶν καὶ περιδέραιον.
   Ὄπ. ΜΑΚΕ / ΔΟΝΩΝ ἄνω. Πρῷρα πρὸς δεξιά. Διατήρ. καλή.

2. ℞ 15, γραμ. 1,86.—Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ ὄπισθεν ἐπιγραφὴ ἄνω μὲν ΜΑΚΕ, κάτω δὲ ΔΟΝΩΝ, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ δεξιᾷ Μ. Διατήρ. καλή.

ΡΟΔΟΣ.

3. ℞ 16, γρ. 2,69 (τριώβολον).— Κεφαλὴ Ἡλίου κατενώπιον (ἄνευ ἀκτίνων).
   Ὄπ. Ρ–Ο ἑκατέρωθεν ῥόδου μετὰ κάλυκος. Ἄνω τοξοειδῶς ὄνομα ἄρχοντος ΑΡΙΣΤΑΚ[ΟΣ]. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ *κηρύκειον.*

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. ΣΤΑΘΜΙΟΝ ΥΑΛΙΝΟΝ.

4. Ὑάλ. 20, γραμ. 2,25.— ΕΠΙ ΦΛ S ΓΕΡΟΝΤΙS πέριξ προτομῆς κατενώπιον τοῦ ἐπιάρχου Φλαβίου Γεροντίου (;).
   Ὄπ. Ἄσημον. Διατήρ. μετρία.
   Ἕτερον ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ (Schlumberger, Mélanges d'archéologie Byzantine I, σελ. 324).

Κ. Μ. Κ.

ΚΖ' *(6 Φεβρουαρίου 1909).*

Δῶρον J. Anderson.

(Κατ' ἐμὴν ἐκλογὴν ἐκ τοῦ εὑρήματος τῆς Ἐλευσῖνος).

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι (Ῥωμαϊκοὶ αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι).*

α') Ἀρχαίου κόμματος.

1. ⅄ 28.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ Κορινθιακοῦ κράνους πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. [ΑΘΗΝΑΙΩ]-Ν. Ἀθηνᾶ ἐπὶ ἅρματος καλπάζοντος πρὸς δεξιά, βάλλουσα γίγαντα εὑρισκόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐκσφενδονίζοντα βράχον κατὰ τῆς Ἀθηνᾶς. Δ. μετρία.

β') Νεωτέρου κόμματος.

2. ⅄ 20.— Προτομὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά, ἧς τὸ κράνος στέφει ἕλιξ.
   Ὄπ. ΑΘ-Η|ΝΑ-Ι. Ἀθηνᾶ ἱσταμένη πρὸς ἀριστερά. Ἔχουσα ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ Νίκην, τὴν δ' ἀριστερὰν στηρίζουσα ἐπὶ δόρατος. Παρὰ πόδας αὐτῆς δεξιᾷ ἡ ἀσπίς, ἀριστερᾷ δὲ ὄφις. Διατ. καλλίστη.

3. ⅄ 20.— Προτομὴ Ἀθηνᾶς, διάφορος τῆς προηγουμένης, πρὸς δεξιά, καὶ τὸ κράνος ἔχουσα κεκοσμημένον δι' ἑλίκων.
   Ὄπ. Α-ΘΗΝ|ΑΙ-ΩΝ. Ἀθηνᾶ βαίνουσα πρὸς δεξιά, ἔχουσα τὴν αἰγίδα περὶ τὴν προτεταμένην ἀριστερὰν καὶ τῇ δεξιᾷ προτείνουσα τὸ δόρυ ἐκ τῶν κάτω. Διατήρ. καλλίστη.

Ι. Ν. Σ.

ΚΗ' *(10 Φεβρουαρίου 1909).*

Δῶρον ἀνωνύμου.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ.

1. Νίκελ.— 2 ½ ἑκατοστὰ τοῦ 1888.

Ι. Ν. Σ.

ΚΘ' *(15 Φεβρουαρίου 1909).*

Δῶρον Φαρμακοπούλου, ἰατροῦ ἐν Ναυπλίῳ.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Ἀνώνυμον (Θεοδώρα) 1055-1056 μ. Χ.*

1. ⅄ 32.— [+ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ] πέριξ τοῦ Χριστοῦ κατενώπιον, εἰκονιζομένου μέχρι τῶν γονάτων, τῇ δεξιᾷ εὐλογοῦντος καὶ τῇ ἀριστερᾷ φέροντος Εὐαγγέλιον.
   Ὄπ. $\overline{\text{IC}}$—$\overline{\text{XC}}$ / ΝΙ—ΚΑ Εἰς τὰς γωνίας σταυροῦ κεκοσμημένου διὰ σειρᾶς σφαιριδίων. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ.

2. ⅄ 12 (κουφικόν).— Ἐπιγραφαὶ ἀραβικαὶ ἑκατέρωθεν κατὰ τὸν συνήθη τύπον ἀποτετριμμέναι. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΒΕΝΕΤΙΚΑΙ ΚΤΗΣΕΙΣ. *Πελοπόννησος.*

3. ⅄ 28.— ★SAN. MARC. VEN★ πέριξ προτομῆς κατενώπιον τοῦ πτερωτοῦ λέοντος. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ★ II ★.

Ὄπ. ARMATA-ET-MOREA εἰς τρεῖς στίχους. Ἄνω καὶ κάτω ἀστήρ. Διατήρ. μετρία

Κ. Μ. Κ.

Λ' *(19 Φεβρουαρίου 1909).*

Ἀνασκαφαὶ Δήλου ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς.

Νομίσματα παραδοθέντα ὑπὸ τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων Δημ. Σταυροπούλου διὰ τοῦ σχετικοῦ πρωτοκόλλου.

(Ἴδε Ἀρχ. Νομισμ. Μουσείου, ἀριθ. 2542).

1.— «Εὕρημα 20 Ἀπριλίου 1906, ΒΔ οἰκίας Διονύσου ὁμοῦ ἐν ἀγγείῳ πλατυστόμῳ, μονώτῳ, κωνικῷ κοινῷ, μικρῷ, τεθρανσμένῳ. Β. 628.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

1. ⅄ 9.— Τέττιξ.

Ὄπ. A-E ⊙ Ἀμφορεὺς καὶ κλάδος φοίνικος. Διατ. καλή.

ΔΗΛΟΣ.

2-9. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Δ-Η. Λύρα τετράχορδος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ κέρας (ἐπὶ ἐνίων ἀφανές). Διατήρ. καλὴ καὶ μετρία.

10-11. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.

Ὄπ. Δ-Η Λ-Ι Λύρα τετράχορδος Διατ. καλὴ καὶ κακή.

12-13. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς ἀριστερά.

Ὄπ. Δ-Η. Φοῖνιξ, ἐφ' οὗ κύκνος ἀνιπτάμενος. Διατ. καλὴ καὶ κακή.

14. ⅄ 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἀριστερά.

Ὄπ. Δ-Η. Προτομὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά. Διατ. μετρία.

ΤΗΝΟΣ

15. ⅄ 10.— Κεφαλὴ ἐφθαρμένη (Ποσειδῶνος;) πρὸς δεξιά.

Ὄπ. [Τ]-Η Ν-Ι Σταφυλὴ καὶ τρίαινα (;). Διατήρ. μετρία.

ΤΡΩΑΣ. *Ἄβυδος (;)*

16. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἢ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. [Α]ΒΥ ἀριστερᾷ, ΚΙ . . . δεξιᾷ. Λύρα. Διατ. μετρία.

2.— Εὕρημα 17 Ἰουνίου 1906. Δ τοῦ πρὸς Δ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀγορᾶς μεγάλου οἰκοδομήματος 22 χαλκᾶ ὁμοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ.

1. ⅄.— *Μαυρίκιος Τιβέριος* (582-602). Τεσσαρακοντανούμμιον ΑΝΝΟ-ΧΧ-Α.

2-3. ⅄.—*Φωκᾶς καὶ Λεοντία* (602-610). Τεσσαρακοντανούμμια ΑΝΝΟ–XII καὶ XV(;) B CON. Διατ. μετρία.

4. ⅄.— *Ἡράκλειος μόνος* (610-614). Τεσσαρακοντανούμ. ΑΝΝΣ–II–A (CON ;)

5-22. ⅄.—*Ἡράκλειος μετὰ μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.* Δέκα ὀκτὼ τεσσαρακοντανούμμια διάφορα τὰ πλεῖστα ἐπικεκομμένα ἐπ' ἄλλων νομισμάτων. Τρία ἐξ αὐτῶν εἶναι μικροῦ μεγέθους. Διατ. ὀλίγων καλή, τῶν λοιπῶν μετρία.

3.— Εὕρημα 6 Ἰουνίου 1906. ΒΔ οἰκίας Διονύσου ὁμοῦ.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

1-7. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. A–⊙ / E Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

8-14. ⅄ 10.— Τέττιξ.
Ὄπ. A–E / ⊙ Ἀμφορεὺς καὶ κλάδος φοίνικος Διατ. καλή.

15-17. ⅄ 13.— Κεφαλὴ Δήμητρος (;) μετὰ σταχύων πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιρ.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Δύο στάχυες. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

ΔΗΛΟΣ.

18. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Δ–Η. Λύρα. Διατ. καλή.

ΡΟΔΟΣ.

19. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Αἰγυπτίας βασιλίσσης (Βερενίκης) πεπλοφόρος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [P–O]. Ῥόδον. Διατ. μετρία.

ΑΒΕΒΑΙΟΝ.

20. ⅄ 12.— Κεφαλὴ πωγωνοφόρος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Δίκερας τεταινιωμένον. Διατ. μετρία.

4.— Εὕρημα 13 Ἰουνίου 1907. Β πλευρὰ ἀγορᾶς Θεοφράστου, ὄπισθεν τῶν βάθρων, 13 ἀργυρᾶ εὑρεθέντα ὁμοῦ.

ΑΘΗΝΑΙ.

Δραχμαὶ τῆς νέας τεχνοτροπίας.

1. ℞ γρ. 3,65.— A–ΘE, ἀριστερᾷ H. Δεξιᾷ διπλοῦς στάχυς (ἐλλείπει τεμάχιον).
2-3. ℞ γρ. 4,13/3,80.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἀριστερᾷ I. Διατ. καλή.
4-5. ℞ γρ. 3,38/3,55.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἀριστερᾷ Ξ. Διατ. μετρία.
6. ℞ γρ. 3,68.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἀριστερᾷ Σ καὶ δεξιᾷ εἷς στάχυς. Δ. μετρία.
7. ℞ γρ. 3,78.— A–ΘE, δεξιᾷ διπλοῦς στάχυς. Διατ. καλή.
8. ℞ γρ. 3,66.— Ὁμοίως, ἀλλὰ δεξιᾷ εἷς στάχυς. Διατ. μετρία.
9. ℞ δραχμὴ τῆς αὐτῆς σειρᾶς, ἀλλ' ἐντελῶς ἐφθαρμένη.
10. ℞ γρ. 3,83.— A–ΘE ΕΥΡΥ–ΚΛΕΙ ΑΡΙ–ΑΡΑ ΣΑ|ΤΥ. Διατ. μετρία.
11. ℞ γρ. 4,05.— A–ΘE ΞΕ–ΝΟ ΚΛΗΣ|ΑΡΜΟ|ΞΕ|ΝΟΣ. Ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως B. Σύμβολον θεὸς καθήμενος. Διατ. καλλίστη.
12. ℞ γρ. 3,95.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως Δ. Διατ. καλλίστη.
13. ℞ γρ. 4,09.— Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ γράμμα τοῦ ἀμφορέως ἀφανές. Διατ. καλή.

5.— Εὕρημα 16 Ἰουνίου 1907. Β ἀγορᾶς Θεοφράστου, 290 χαλκᾶ ὁμοῦ μετὰ 328 καὶ ἑνὸς μολυβδίνου ἀπορριφθέντων.

ΡΩΜΑΪΚΑ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ. *(ἐτέθησαν εἰς τὰ εὑρήματα).*

Τὰ 290 νομίσματα ταῦτα εἶναι ἐκ τῶν σμικρῶν ῥωμαϊκῶν τῶν ἑξῆς αὐτοκρατόρων. Constantinus Gallus (351-354 μ. Χ.), Julianus II (361-363), Valentinianus I (364-375), Gratianus (375-383), Theodosius I (379-395) καὶ Arcadius (395-408), ἐφ' ὅσον ἠδυνήθημεν νὰ διακρίνωμεν, ἅτε τῶν πλείστων κάκιστα διατηρουμένων.

6.— Εὕρημα τῆς 24 Ἰουλίου 1907. Εὑρεθέντα ἐν τοῖς ἀπορρίμμασι τοῦ τεμένους, 2 τετράδραχμα κιστοφορικά, 5 τετράδραχμα ἀττικὰ καὶ 5 δραχμαὶ ἀττικαὶ ὁμοῦ.

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι.*

1. ℞ γρ. 15,97.— Ϟ—Ϟ ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως Α. Διατήρ. καλή.
2-5. ℞ γρ. 15,99/3,67/3,70/3,63— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ τοῦ Α. »
6. ℞ γρ. 15,53.— Α-ΘΕ ΑΡΟ-ΠΟΣ ΜΝΑ|ΣΑ|ΓΟ ΝΙΚ Ι ΣΟ
7. ℞ γρ. 15,53.— Α-ΘΕ ΑΡΙ-ΣΤΙ|ΩΝ ΦΙ|ΛΩΝ ΗΓΙ|ΑΣ Η ΜΗ
8. ℞ γρ. 3,79.— Α-ΘΕ ΑΦ-ΡΟ ΑΠ-ΟΛΗ [Σ:]Ε : :
9. ℞ γρ. 3,76.— Α-ΘΕ ΖΩΙ-ΛΟΣ ΕΥΑ|ΝΔΡ ΑΝΤΙ : :
10. ℞ γρ. 16,14.— Α-ΘΕ ΙΚΕ-ΣΙΟΣ ΑΣΚ|ΛΗΠΙ|ΑΔΗΣ ΘΕΟ Ζ ΣΕ

ΙΩΝΙΑ. *Ἔφεσος.*

11. ℞ γρ. 12,09, κιστοφορικὸν τετράδραχμον.— Κίστη ἐν στεφάνῳ κισσοῦ.
Ὄπ. Ἐν μέσῳ δύο ὄφεων γωρυτός, ἐν ᾧ ὄφις περὶ βακτηρίαν. Ἀριστερᾷ ΕΦΕ, οὗ ἄνω ΜΕ (45=89 π. Χ.), δεξιᾷ λαμπὰς καίουσα.

ΛΥΔΙΑ. *Τράλλεις.*

12. ℞ 11,75, κιστοφορικὸν τετράδραχμον.— Ὁμοίως τῷ προηγουμένῳ.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἀριστερᾷ ΤΡΑΛ, ἄνω ΑΤΤΑ καὶ δεξιᾷ Ἄρτεμις Ἀγροτέρα ἱσταμένη κατενώπιον, τὴν μὲν δεξιὰν στηρίζουσα ἐπὶ δόρατος, τὴν δ' ἀριστερὰν ἔχουσα ὑπὲρ ἔλαφον ἢ κύνα.

7.— Σποράδην εὑρεθέντα τῷ 1906-1908 ΒΔ τοῦ ἱεροῦ.

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι* (Νέας τεχνοτροπίας).

Δραχμαὶ ἐφθαρμέναι.

1. ℞ γρ. 2,23. — Α-ΘΕ ΑΡΙ-ΣΤΟ ΗΡΑ ΗΡ. ; · [Μ]Ε
2. ℞ γρ. 3,37. — Α-ΘΕ ΗΡΑ-ΚΛΕΙ|ΔΗΣ ΕΥΚ|ΛΗΣ .... [:]
3. ℞ γρ. 3,50. — Α-ΘΕ ΤΙΜΟ-ΣΤ|ΡΑ|ΤΟΣ ΠΟ|ΣΗΣ .... Ϊ. [:]

ΙΤΑΛΙΑ.

ΚΑΛΑΒΡΙΑ. *Βρεντήσιον.*

4. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Ποσειδῶνος στεφανουμένη ὑπὸ Νίκης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β[RVN]. Τάρας ἐπὶ δελφῖνος πρὸς δεξιά, φέρων διὰ τῆς ἀριστ. λύραν.

ΣΙΚΕΛΙΑ. *Πάνορμος.*

5. ⅄ 20.— Ἔλαφος, ἧς μεταξὺ τῶν ποδῶν κεφαλὴ Ἰανοῦ.
Ὄπ. ΠΑΝ . . . Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων. Διατ. μετρία.

ΙΛΛΥΡΙΑ. *Δυρράχιον.*

6. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΑΡΙ]ΣΤΗ–ΝΟΣ. Τρίπους, οὗ κάτω ΔΥΡ. Διατ. μετρία.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. *Βοττιαῖοι.*

7. ⅄ 20.— Προτομὴ Πανὸς μετὰ καλαύροπος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. $\overline{\text{Β}}$. Δύο αἶγες καθήμεναι πρὸς δεξιά, ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

ΒΟΙΩΤΙΑ. *Βοιωτῶν ἐν γένει.*

8. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ποσειδῶνος. — Ὄπ. Ποσειδῶν ἱστάμενος. Διατ. κακή.
Ἐπικεκομμένον ἐπὶ νομίσματος Ἀντιγόνου τῆς Μακεδονίας. Εὑρέθη συγκεκολλημένον μετὰ τοῦ κατωτέρω ὑπ' ἀρ. 23 περιγραφομένου νομίσματος.

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι.*

9-11. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α ⊙Ε ἀριστερᾷ. Γλαῦξ ἐπὶ πρῴρας ὑπὸ δύο σταχύων κοσμουμένη.

12. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α–Ε ⊙ Ζεύς. Ἀστὴρ ἐντὸς δύο μηνίσκων ὡς σύμβολον. Διατ. καλή.

13. ⅄ 18.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Α–⊙Ε. Ὁμοίως. Σύμβολον οἱ πῖλοι τῶν Διοσκόρων. Διατ. μετρία.

14. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Α]–⊙ Ε Ἀπόλλων τοῦ Τεκταίου ἐν Δήλῳ. Ἀριστερᾷ τέττιξ. Δ. καλή.

15. ⅄ 20.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Α ⊙Ε ἀριστερᾷ. Ἀθηνᾶ βαίνουσα πρὸς δεξιὰ μετὰ προτεταμένου δόρατος. Πρὸ αὐτῆς γλαῦξ. Διατ. καλή.

16. ⅄ 15.— Τριπτόλεμος ἐπὶ ἅρματος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Α ⊙–Ε Στάχυς καὶ βάκχος χιαστί. Διατ. καλή.

17. ⅄ 13.— Τέττιξ. Ὄπ. Α ⊙–Ε Γλαῦξ πρὸς δεξιά. Διατ. κακή.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

18. ⅄ 14.— $\overline{\text{ΤΡΙ}}$—Α. Προτομὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Δύο στάχυες. Διατ. κακή.

19-20. ⅄ 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἀρχαΐζουσα πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α–⊙Ε. Δύο στάχυες. Διατ. καλή.

21. ⅄ 14.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων πρὸς δεξιά.

22. ⅄ 8.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α–Ε ⊙ Τρίπους. Διατ. μετρία

ΣΥΡΟΣ.

23. ⅄ 24.— . . . . ΑΥΤΟ ΚΡΑ . . . . Κεφαλὴ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος πρὸς δεξ. Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Στάχυς ἐν μέσῳ δύο κεφαλῶν. Διατ. κακή.

ΕΥΒΟΙΑ. *Χαλκίς.*

24. ⅄ 18.— Κεφαλὴ κατενώπιον νύμφης.
Ὄπ. [ΧΑΛ]. Ἀετὸς σπαράσσων ὄφιν. (Εὑρέθη συγκεκολλημένον μετὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8). Διατ. κακή.

ΣΙΚΥΩΝ.

25. ⅄ 12.— Περιστερὰ ἱπταμένη πρὸς ἀριστερά. Ὄπ. Στέφανος. Δ. μετρία.

ΛΕΣΒΟΣ. *Μυτιλήνη.*

26. ⅄ 21.— Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Μ–Υ. Εἴδωλον ἐπὶ πρῴρας. Ἀριστερᾷ σταφυλή. Διατ. μετρία.

ΙΩΝΙΑ *Ἔφεσος.*

27. ⅄ 26.— Ε–Φ. Ἄρτεμις κυνηγέτις πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΙΑΣΩΝ ἐν ἐξέργῳ. Ἀλέκτωρ πρὸς δεξιά, φέρων κλάδον φοίνικος. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

28. ⅄ 22.— Δύο κεφαλαὶ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ε–ΦΕ. Ἔλαφος δεξιᾷ, ἄνω ΤΡΥΦ–ΩΝ, κάτω ΜΕΝΕ–ΚΡΑΤΗΣ.

Κολοφῶν.

29. ⅄ 20.— Κεφαλὴ κατεστραμμένη πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Κ]ΟΛΟΦΩΝ ἀριστερᾷ. Ἀπόλλων Μουσηγέτης πρὸς δεξιά. Δ. κακή.

Τέως.

30. ⅄ 20.— Γρὺψ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΤΗΙΩΝ δεξιᾷ, [Ο]ΝΗΣΙΜΟΣ ἀριστερᾷ. Λύρα. Διατ. καλή.

ΝΗΣΟΙ ΙΩΝΙΑΣ. *Σάμος.*

31. ⅄ 24.— ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ ΑΛ–ΕΞΑΝΔΡΟϹ. Προτομὴ δαφνοστεφὴς δεξιᾷ.
Ὄπ. ϹΑ–Μ|ΙΩΝ. Μορφὴ ἐνδεδυμένη, ἱσταμένη πρὸς ἀριστερὰ καὶ τείνουσα τὴν δεξιάν. Διατ. καλή.

Χίος.

32. ⅄ 14.— Σφὶγξ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΧΙΟΣ–ΑΡΤΕΜΗ[Σ]. Ἀμφορεύς. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

33. ⅄ 13.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΜΙΛΤΙΑΔΗ[Σ]. Διατ. καλή.

34-35. ⅄ 25/28.— ΑϹϹΑΡΙΑ–ΤΡΙΑ. Σφὶγξ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΧΙ – ΩΝ. Ἀπόλλων καὶ Διόνυσος ἱστάμενοι κατενώπιον παρὰ βωμόν.

36. ⅄ 25.— ΑϹΑΡ–Ι–Α | ΔΥΩ. Ὁμοίως.
Ὄπ. Χ–Ι Μορφὴ γυμνὴ ἱσταμένη κατενώπιον καὶ στηρίζουσα τὴν ἀρι-
Ω–Ν στεράν ἐπὶ βάκτρου. Ἀριστερᾷ κράνος, δεξιᾷ ἀστήρ. Δ. καλή.

37. ⅄ 25.— ΑϹΑΡ–ΙΑ|ΔΥΩ. Ὁμοίως.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἀμφορεύς. Ἐφθαρμένον.

38. ⅄ 20.— Χ–Ι–Ω|Ν. Σφὶγξ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΣΣΑΡ|ΙΟΝ Η|ΜΥ–Σ–Υ. Δύο θύρσοι χιαστί. Διατ. καλή.

ΚΩΣ.
39. ⅄ 12.— Κεφαλὴ κατεστραμμένη.
Ὄπ. . . ΗΡΑΓΟΝ. Καρκίνος καὶ ῥόπαλον. Διατ. κακή.

ΛΥΔΙΑ. *Τράλλεις.*
40. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΤΡΑΛΙ–ΑΝΩΝ. Τρίπους. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

Σάρδεις.
41. ⅄ 23.— Προτομὴ Ἀρτέμιδος μετὰ φαρέτρας, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΣΑΡΔΙ[ΑΝ]ΩΝ. Ἀθηνᾶ Νικηφόρος ἱσταμένη ἀριστερᾷ. Πρὸ αὐτῆς
ΠΟΛΕΜ[ΑΙΟΣ]
ΚΕΡΑΣ[ΕΩΣ] Διατ. μετρία.

ΣΥΡΙΑ. *Ἀντιόχεια (;)*
42. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Αὐγούστου (;) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Σ–Α ἐν στεφάνῳ ὑπὸ δύο κύκλων γραμμῶν περιεχομένῳ. Δ. μετρία.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ. *Πτολεμαῖος Γ.*
43. ⅄ 24.— Προτομὴ αὐτοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ – ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων πρὸς ἀριστερά. Πρὸ αὐτοῦ κέρας. Διατήρ. καλή.

Πτολεμαῖος Γ' Σωτὴρ Β'.
44. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. [ΠΤΟΛ ΒΑ]ΣΙΛ. Ἰσιακὸν κόσμημα, οὗ κάτω ΣΩ. Διατ. καλή.
=Σβορώνου, Τὰ νομίσμ. τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων, Πίν. LVIII, 9.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΔΙΑΓΝΩΣΤΑ.
45-48. ⅄ 16/17/16/24.— Ἑλληνικὰ τὸ πλεῖστον μικρασιατικὰ κατεστραμμένα.

ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ. **Hostilia.**
49. ℞ δηνάριον = Babelon, Monnaies de la Rép. Rom. I, p. 553, 2 Pallor καὶ L. HOSTILIVS SASERN. Διατ. μετρία.

Procilia.
50. ℞ (ὑπόχαλκον: anima) = Babelon ἔ. ἄ. II, p. 386, 2 (Junon Sospita).

ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ.
51. ⅄ 26.— *Αὔγουστος* (30-14 μ. Χ.). Ὄπ. AVGVSTVS ἐν στεφάνῳ. Δ. κακή.

52. ⅄ 17.— Ὄπ. Βοῦς πρὸς δεξιά. Διατ. κακή.

53. ⅄ 28.— *Τραϊανὸς* (98-117). Ὄπ. S. P. Q. R OPTIMO PRINC. . . S.C. Ῥώμη ἱσταμένη πρὸς ἀριστερά. Διατ. καλή.

54. ⅄ 30.— *Ἀντωνῖνος ὁ Εὐσεβὴς* (138-161 μ. Χ.). [DI]VVS ANTONINVS. Ὄπ. DI[VO P]IO—S–C. Βωμός. Διατ. μετρία.

55. ⅄ 27.— *Φαυστῖνα ἡ πρεσβυτέρα* (141 μ. Χ.). Ὄπ. Τύχη. Ἐφθαρμένον.

56. ⅄ 22.— *Γαλλιηνὸς* (253-268 μ. Χ.). Ὄπ. LAETITIA AVG. Διατ. κακή·

57. ⅄ 20.— *Κλαύδιος ὁ Γοτθικὸς* (268-270). Ὄπ. VIRTVS . . . Ἐφθαρμέν·

58. ⅄ 24.— Ὁμοίως. Ὄπ. SECVRITAS . . . »

59. ⅄ 28.— *Μαξιμιανὸς Ἡρακλῆς* (286-305).
Ὄπ. GENIO POPVLI ROMANI. Ἐν τῷ ἐξέργῳ TSB. Διατ. μετρία.

60. ⅄ 24.—*Οὐαλέριος Μαξιμιανὸς* (305-311). Ὄπ. GENIO AVGVSTI. »

61. ⅄ 23.—Ὁμοίως. Ὄπ. GENIO IMP|ERATORIS K—$^{A}_{P}$ ALE. Δ. καλή.

62-64. ⅄ 27.— *Γαλερία Οὐαλερία.*
Ὄπ. VENERI VICTRICI SMSD (62), SMKY (63), MKY (64). Δ. μετρία.

65. ⅄ 28.—*Οὐαλέριος Σεβῆρος Β'*. Ὄπ. GENIO POPVLI ROMANI. Δ. καλή.

66. ⅄ 25.—*Γαλέριος Βαλ. Μαξιμῖνος* (308-313).
Ὄπ. GENIO CAESARIS SMSD ★ Δ. Διατ. καλή.

67. ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ SMNB. Διατήρ. καλή.

68. ⅄ 25.—Ὄπ. BONO GENIO PII | IMPERATORIS K—$^{A}_{P}$ ALE. Δ. καλή.

69. ⅄ 22.—Ὄπ. GENIO AV | GVSTI Δ SMK. Διατ. καλή.

70. ⅄ 25.—Ὄπ. IOVI CONSE|RVATORI SIS ❦ A. Διατ. καλή.

71. ⅄ 23.—Ὄπ. IOVI CONSERVATORI AVGG SIS Γ. Διατήρ. καλή.

72. ⅄ 25.—Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ SM.TS. Διατ. καλή.

73. ⅄ 25.—Ὄπ. Ὅμοιον, ἀλλ' ἀφανῆ τὰ γράμματα ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατ. κακή.

74. ⅄ 22.—Ὄπ. SOLI IN|VICTO SMK. Διατήρ. μετρία.

75. ⅄ 25.—Ὄπ. SOLI INVI|CTO COMITI RP. »

76-77. ⅄ 25.— *Μαξέντιος* (306-312). Ὄπ. AETERNITAS | AVGN MOST.

78. ⅄ 25.—Ὄπ. CONSERV|.VRB SVAE. Ῥώμη καὶ Νίκη ἐν ναῷ. Δ. μετρία.

79-81. ⅄ 25.—Ὁμοίως, ἀλλὰ μόνον Ῥώμη καθημένη ἐν ναῷ. Δ. καλὴ καὶ κακή.

82-97. ⅄ 28-18.— *Λικίνιος ὁ πρεσβύτερος* (307-323). Δέκα ἓξ χαλκᾶ κοινὰ νομίσματα διαφόρων τύπων τὰ πλεῖστα μετρίας διατηρήσεως

98-115. ⅄ 22-17.— *Κωνσταντῖνος ὁ μέγας* (306-337). Δέκα ὀκτὼ χαλκᾶ κοινὰ νομίσματα διαφόρων τύπων, μετρίας τὰ πλεῖστα διατηρήσεως.

116. ⅄ 19.— *Κρίσπος* (262). Ὄπ. PRINCIPI IVVENTVTIS P.-PT. Δ. καλή.

117. ⅄ 23.— *Κωνστάντιος* (335-340). Ὄπ. SPQR OPTIMO PRINC . . .

118-121. ⅄ 15.— *Κώνστας Α'* (335-350). Τέσσαρα νομίσματα μετριωτάτης ἢ κακῆς διατηρήσεως καὶ κοινά.

122-125. ⅄ 22.— *Κωνστάντιος Β'* (335-361). Τέσσαρα κοινὰ καὶ ἐφθαρμένα νομίσματα.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ.

126. ⅄ 30.—*Ἰουστινιανὸς Α'* (527-566). Εἰκοσανούμμ. τοῦ XIII–CAR. Δ. μετρία.

127. ⅄ 30.— *Μαυρίκιος Τιβέριος* (582-602). Τεσσαρακοντανούμμιον τοῦ ἔτους XX–CON. Διατήρ. καλή.

128. ⅄ 35.— *Φωκᾶς* (602-610). Ὁμοίως, τοῦ ἔτους ; NIKO–B. Διατ. καλή.

129. ⅄ 32.— *Ἡράκλειος* (610-641). Ὁμοίως, τοῦ ἔτους III–KYZ. Διατ. μετρία.

130-131. ⅄ 32.— *Ἡράκλειος καὶ Ἡράκλειος Κωνσταντῖνος* (613-641). Ὁμοίως, τοῦ ἔτους II/I–CON. Διατήρ. μετρία.

132. ⅄ 20.— Εἰκοσανούμμιον τοῦ ἔτους ЧIIII–ΘЄC. Διατ. καλή.

133. ⅄ 30.— *Θεόφιλος* (829-842).
Ὄπ. + ΘЄO|ΦILЄ AVG|VSTЄ SV|hICAS. Διατ. καλή.

8.— 1908. Β. ἱεροῦ, ἐξ χαλκᾶ.

ΜΥΚΟΝΟΣ.

1. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Διονύσου κατενώπιον.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Σταφυλὴ καὶ κόκκος κριθῆς. Διατ. κακή.

ΜΥΣΙΑ. *Πέργαμος.*

2. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΘΗΝΑΣ–ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΠΕ. Τρόπαιον. Διατήρ. καλή.

ΙΩΝΙΑ. *Ἔφεσος.*

3. ⅄ 20. — Ε–Φ. Μέλισσα.
Ὄπ. Ἔλαφος ὑπὸ φοίνικα. Πρὸ αὐτῆς μονογράφημα. Διατ. μετριωτάτη

4. ⅄ 12.— Ὅμοιον, ἀλλὰ μετὰ διαφόρου μονογραφήματος. Διατ. κακή.

ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ. *Λιβία-Τίτος.*

5. ⅄ 28.— PIETAS. Κεφαλὴ πεπλοφόρος Λιβίας πρὸς δεξιά.
Ὄπ. T. CAES. DIVI VESP. P. AVG . . . . SC. Διατ. μετρία.

6. ⅄ 27.— Δομιτιανοῦ (;) νόμισμα ὁλοσχερῶς ἐφθαρμένον.

9. — 1906-1907. Α ἱεροῦ. Τετράδραχμον, δραχμὴ καὶ 13 χαλκᾶ.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. *Ἀλέξανδρος Γ'.*

1. ℞ 15,62.— Τετράδραχμον *Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου*, ἐφθαρμένον.

2. ℞ 3,56.— Δραχμὴ τοῦ αὐτοῦ μὲ σύμβολον μελίσσης. Διατ. καλή.

ΑΝΔΡΟΣ.

3. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Διονύσου ἀγένειος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. A–N / Δ–PI Θύρσος. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ σταφυλή. Διατ. καλή.

4. ⅄ 10.— Κεφαλὴ πωγωνοφόρος Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφή. Τρίπους.

ΔΗΛΟΣ.

5-6. ⅄ 15/10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Δ–Η. Λύρα. Διατ. καλή.

7. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. [Δ]–Η. Φοῖνιξ, ἐφ' οὗ κύκνος. Διατ. μετρία.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

8. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, ἧς κάτω ΤΡΙΑ. Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως. Δ. μετρία.
Ὄπ. Α–Θ/Ε Διατήρ. μετρία.

9. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Φαρέτρα. Διατ. καλή.

ΚΩΣ.

10. ⅄ 16.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιὰ καὶ ἐν μέρει κατενώπιον.
Ὄπ. Γωρυτὸς καὶ ῥόπαλον. Ἐπ' αὐτοῦ ὑστερόσημον τῆς Κῶ (Καρκίνος).

ΛΥΚΙΑ. *Ἐν γένει.*

11. ⅄ 9.— Προτομὴ Ἀπόλλωνος ἀκτινοστεφὴς μετὰ λύρας μεγάλης ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου.
Ὄπ. ΛΥΚΙΩΝ κάτω τόξου καὶ φαρέτρας (ἀνέκδοτον;). Διατ. καλή.

ΛΥΚΙΑΣ(;) ἀβέβαιον.

12. ⅄ 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος(;) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [;]—Χ. Παραζώνιον. Διατ. μετρία.

ΡΩΜΑΪΚΑ.

13. ⅄ 19.— Ψυχὴ ὑποχάλκου δηναρίου *ῥωμαϊκῆς τινος οἰκογενείας.*

14. ⅄ 32.— *Φαυστίνης τῆς νεωτέρας.* Ὄπ. [IV]NONI . . . . S. C. Δ. κακή.

15. ⅄ 16.— *Κώνσταντος Α'.* Ὄπ. VOT|XV|MVLT|XX. Διατ. μετρία.

10.— 1906-1907. Β μέρος ἱεροῦ.

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι.* (Νέας τεχνοτροπίας).

1. ℞ 15,53.— Α|ΘΕ ΑΡ–ΧΙ|ΤΙ|ΜΟΣ ΔΗ|ΜΗ|ΤΡ. Σ ΕΡ. Δ. καλλίστη.
2. ℞ 1,43.— Α–ΘΕ ΔΙΟ|ΤΙ|ΜΟΣ ΜΑ|ΓΑΣ. Διατ. καλή.
3. ℞ 10,69.— Α–ΘΕ ΝΕΣ|ΤΩΡ ΜΝΑ|ΣΕ|ΑΣ Β(;) ΑΠ. Ἐφθαρμέν.

ΚΟΡΙΝΘΙΑ. *Κόρινθος.*

4. ⅄ 24.— Ὁ Βελλεροφόντης συλλαμβάνων τὸν Πήγασον.
Ὄπ. Ἐντελῶς ἀποτετριμμένον. Διατ. κακή.

ΜΥΣΙΑ. *Πέργαμος.*

5. ℞ 10,57.— Κιστοφόρος μετὰ μονογραφημάτων ΠΕ ΑΠ καὶ ΠΥ ἐν στεφάνῳ
6. ℞ 11,77.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἀντὶ ΑΠ ἔχει ΑΡ καὶ ἄνευ στεφάνου. Δ. καλή.

ΔΗΛΟΣ.

7. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Δ—Η. Λύρα. Διατ. καλή.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

8-10. ⅄ 7.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α–Θ/Ε Λύρα. Διατ. καλή.

ΙΩΝΙΑ. *Σμύρνη.*

11. ⅄ 26.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἐν στεφάνῳ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΙΜΥ[ΡΝΑΙΩΝ]. Ὅμηρος καθήμενος πρὸς ἀριστερά. Διατ. κακή.

ΚΩΣ.

12. ⅄ 25.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά. Ἐπ' αὐτῆς ὑστερόσημον, ἐν ᾧ ΚΑ.
Ὄπ. ΚΩ[ΙΩΝ]-ΕΥΚΡΑΤΗϹ. Λύρα. Διατ. μετρία.

ΛΥΔΙΑ. *Σάρδεις.*

13. ⅄ 16.— ΑΥΤΟΚ. . . . Κεφαλὴ Αὐγούστου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΣΑΡΔ (;). Κάπρος πρὸς δεξιά. Διατήρ. κακή.

ΣΥΡΙΑ. *Ἀντίοχος Α'.*

14. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕ[ΩΣ-ΑΝ]ΤΙΟΧΟΥ. Τρίπους καὶ ΗΡΑ. Διατ. μετρία.

ΑΒΕΒΑΙΟΝ. *Κλαζομεναὶ Ἰωνίας ἢ Ἄβυδος Τρῳάδος* (ἐτέθη εἰς τὰ Ἀβύδου).

15. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος κατενώπιον.
Ὄπ. Λύρα. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. (Καλλίτεχνον). Διατ. κακή.

11.— 1906. Περὶ τὴν Τετράγωνον. 9 χαλκᾶ.

ΚΑΛΑΒΡΙΑ. *Ῥήγιον.*

1. ⅄ 23.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΡΗΓΙ-ΝΩΝ. Λύρα. Διατ. καλή.

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι.*

2. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α / ΘΕ ἀριστερᾷ. Ἀθηνᾶ βαίνουσα δεξιᾷ μετὰ προτεταμένου δόρατος.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

3. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ φαρέτρας πρὸς δεξιά, κάτω ΤΡΙΑ.
Ὄπ. Α-ΘΕ. Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

ΛΥΚΙΑ. *Φάσηλις.*

4. ⅄ 12.— Πρῷρα πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Φ-Α. Πρύμνη πρὸς ἀριστερά. Διατ. καλή.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΒΕΒΑΙΟΝ.

5. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά. Ὄπ. Κεραυνός. Διατ. μετρία.

ΡΩΜΑΪΚΑ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ.

6. ⅄ 22.— *Αὔγουστος.* Ὄπ. S-C ἐν στεφάνῳ. Διατ. μετρία.

7. ⅄ 18.— *Τιβέριος Κλαύδιος.* TI. CLAVDIVS CAESAR AVG πέριξ χειρὸς κρατούσης ζυγόν, ὑφ' ἣν PNR (=pontus nummi romani ἢ restitutum).
Ὄπ. [PON. M. TR.] P. IMP. COS. DES. IT. πέριξ τῶν S-C. Δ. καλή.

8. ⅄ 35.— *Τραϊανός.* Ὄπ. αὐτοκράτωρ ἔφιππος πρὸς ἀριστερά. Ἐφθαρμένον.

9. ⅄ 30.— *Ἰουστινιανοῦ Α'* 40νούμμιον. Μ ἐν μέσῳ δύο σταυρῶν, Ε καὶ CON.

12.-- 1905-1906. Κατὰ τὴν ἀγορὰν τῶν Κομπεταλιστῶν, 28 χαλκᾶ.

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι.*

1. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Δήμητρος μετὰ καλύπτρας πρὸς δεξιά.

Ὄπ. A–Θ / [E] Τριπτόλεμος πρὸς ἀριστερά. Διατ. μετρία.

ΚΟΡΙΝΘΙΑ. *Κόρινθος.*

2-3. ⅄ 22.— CORINT. Κεφαλὴ Διὸς (;) πρὸς δεξιά, ὑστερόσημον, ἐν ᾧ A.

Ὄπ. INST L. CAS[.]-II VIR (C. Inst(eius) καὶ L. Cas(tricius). Ἀθηνᾶς παλλάδιον πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

ΑΝΔΡΟΣ.

4-5. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Διονύσου ἀγένειος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. A–N / Δ–PI Θύρσος. Διατ. καλή.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

6. ⅄ 11.— Κεφαλὴ ἀρχαΐζουσα Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. A–ΘE. Δύο στάχυες. Διατ. καλή.

7. ⅄ 10.— Τέττιξ.

Ὄπ. A / Θ–E Ἀμφορεὺς καὶ κλάδος. Διατ. καλή.

ΜΥΚΟΝΟΣ.

8. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Διονύσου ἀγένειος κατενώπιον. Ἐπ' αὐτῆς ὑστερόσημον κόκκος κριθῆς.

Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Σταφυλὴ καὶ κόκκος κριθῆς. Διατήρ. κακή.

ΤΗΝΟΣ.

9. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἄμμωνος (;) πρὸς δεξιά. Σταφυλὴ ἐν ὑστεροσήμῳ.

Ὄπ. Ποσειδῶν ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά. Πρὸ αὐτοῦ σταφυλή. Δ. κακή.

ΧΙΟΣ.

10. ⅄ 12.— Σφὶγξ ὀκλάζουσα πρὸς ἀριστερά.

Ὄπ. ΠΡΟΔ(:)-XI[O]Σ. Ἀμφορεύς. Ἐν τῷ πεδίῳ πῖλοι Διοσκόρων.

ΣΑΜΟΣ.

11. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἥρας (;) πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΣΑΜΙ[ΩΝ]. Ταῶς μετὰ σκήπτρου πρὸς δεξιά, ἐν μέσῳ δύο μονογραφημάτων. Διατήρ. κακή.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΒΕΒΑΙΑ.

12. ⅄ 20.— Προτομὴ Γέτα (;) πρὸς δεξιά.

Ὄπ. . . . . -CEΩN. Νίκη βαδίζουσα πρὸς δεξιά, φέρουσα στέφανον ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ κλάδον φοίνικος ἐν τῇ ἀριστερᾷ. Διατ. κακή.

13. ⅄ 20.— Προτομὴ θεᾶς πυργοφόρος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Φοῖνιξ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Διατήρ. κακή.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ.

14. ⅄ 15.— Κεφαλὴ πρὸς δεξιά. Ὄπ. ΡΩΜΑ κάτωθι πρῴρας. Δ. μετριωτάτη.

ΡΩΜΑΪΚΑ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ.

15. Ⅰ 32.— *Ἀντωνῖνος ὁ Εὐσεβής*. Ἐφθαρμένος τύπος θεᾶς καθημένης πρὸς ἀρ.

16. Ⅰ 30.— *Ἀλέξανδρος Σεουῆρος*.
Ὄπ. MA[RS]-VLTOR. Ἄρης ἱστάμενος πρὸς ἀρ. S-C.

17. Ⅰ 19.— *Κωνσταντῖνος Α'* (306-337). Ὄ. GLORIA EXERCITVS-SMNA.

18-24. Ⅰ 23-15.— *Κωνστάντιος Γάλλος* (351-354). Ἑπτὰ δύο τύπων, κοινὰ καὶ μετρίας ἢ κοινῆς διατηρήσεως.

25-27. Ⅰ 20-17.— *Ἰουλιανὸς Β'* (361-363). Τρία δύο τύπων, κοινὰ καὶ μετριωτάτης διατηρήσεως.

28. Ⅰ 22.— *Ἰουστινιανὸς Α'* (527-566). Εἰκοσανούμμιον τοῦ ἔτους III-TES.

13.— 1907. Περὶ τὴν οἰκίαν τῆς Ἀρτέμιδος.

ΚΕΡΚΥΡΑ.

1. Ⅰ 22.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΕΡΚ. ΦΙΛΩΝ ἄνω πρῴρας πρὸς δεξιά.

ΑΘΗΝΑΙ.

2. ₽ 15,55, τετράδραχμον.— A-ΘE ΔΙΟΝ-ΥΣΙ ΔΙΟΝ|ΥΣΙ | ΜΝΗ|ΣΑΡ ; ΜΕ.

ΚΟΡΙΝΘΟΣ.

3. Ⅰ 27.— Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Προτομὴ Σ. Σεβήρου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ISTH|MIA ἐν στεφάνῳ. Διατ. μετρία.

ΚΑΡΙΑ. *Ἰασός (;)*

4. Ⅰ 15.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [I]ΑΣΕΩΝ. Σταφυλή. Διατ. μετρία.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ. ***Κλεοπάτρα Ζ'.***

5. Ⅰ 22.— Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ καὶ ἀετὸς πρὸς ἀριστερά.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΒΕΒΑΙΑ.

6. Ⅰ 10.— Κεφαλὴ θεᾶς μετὰ μοδίου πρὸς δεξιά. Ὄπ. ΜΥΛ (;) Θυμιατήριον.

7. Ⅰ 20.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά. Ὄπ. Νίκη πρὸς ἀριστερά. Δ. κακή.

ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ.

8. Ⅰ 17.— *Κώνστας Α'*. GLORIA EXERCITVS-SMKA. Διατ. μετρία.

14.— 1906. ΒΑ οἰκίας Διονύσου.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

1. Ⅰ 12.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. A-⊙ / E Φαρέτρα. Διατ. καλή.

2-7. Ⅰ 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Γλαῦξ πρὸς δεξιὰ ἐπ' ἀμφορέως. Διατ. καλή.

ΚΕΡΚΥΡΑ.

8. Ⅰ 13.— Κεφαλὴ θεᾶς πεπλοφόρος πρὸς δεξιά. Ὄπ. Πρῷρα. Διατ. καλή.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ.

9. ₽ δηνάριον ὑπόχαλκον κατεστραμμένον.

ΕΝΕΤΙΑ. *Ἀνδρέας Κονταρίνης* (1368 - 1382).

10. ℞ 12, tornesello.— ANDR' QTAR' DVX. Πέριξ σταυροῦ.
Ὄπ. + VEXIFER VENETIA 4. Διατ. καλή.

15.— 1904 καὶ 1906. Κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ θεάτρου καὶ τὰ πέριξ. 69 χαλκᾶ.

ΘΑΣΟΣ (;)

1. ⅄ 17.— Κεφαλὴ κατεστραμμένη.
Ὄπ. Τόξον καὶ ῥόπαλον, ὧν ἐν μέσῳ ΘΑΣΩΝ (οὕτω;), κάτω ΤΜ. Δ. κακή.

ΙΛΛΥΡΙΑ. *Δυρράχιον.*

2. ⅄ 12.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΔΥΡ–ΜΙΚΥΛΛΟ[Σ] μεταξὺ τόξου, ῥοπάλου καὶ παραζωνίου.

ΚΕΡΚΥΡΑ.

3. ⅄ 12.— Κεφαλὴ θεᾶς πεπλοφόρος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΚΟΡ. Πρῷρα πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

4. ⅄ 12.— Κεφαλὴ ἀγένειος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Κ]Ο–Ρ. Ἀμφορεύς. Διατ. κακή.

ΒΟΙΩΤΙΑ. *Ἐν γένει.*

5. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Δήμητρος κατενώπιον.
Ὄπ. ΒΟΙΩΤΩΝ. Ποσειδῶν ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά. Ἐπικεκομμένον.

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι.*

6. ⅄ 14.— Τέττιξ.
Ὄπ. A–⊙ / E Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως πρὸς δεξιά. Διατ. μετρία.

7. ⅄ 15 — Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά. Ὄπ. A–⊙ / E Τέττιξ. Δ. καλλίστη.

8. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. A–E / ⊙ Ζεὺς κεραυνῶν δεξιᾷ. Σύμβολον ἀστὴρ ἐν μέσῳ δύο μηνίσκων.

9-10. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. A–ΘE. Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως δεξιᾷ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

11. ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ συμβόλου μήκωνος ἐν μέσῳ δύο σταχύων. »

12. ⅄ 20.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου καὶ δίπαιστον. Διατ. μετρία.

13. ⅄ 15.— Ὁμοίως. Ὄπ. [A] / [⊙]–E Δύο γλαῦκες ἀντιμέτωποι. Διατ. καλή.

14-15. ⅄ 18.— Ὁμοίως.
Ὄπ. A / ⊙E ἀριστ. Ἀθηνᾶ μαχομένη πρὸς δεξιά. Πρὸ αὐτῆς γλαῦξ. Δ. μετρία.

16. ⅄ 22. – Ὁμοίως.
Ὄπ. A–ΘE. Τρίπους ἐν μέσῳ μήκωνος καὶ κεραυνοῦ. Διατ. καλή.

17-18. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. A–⊙ / E Κεφαλὴ πωγωνοφόρος Διονύσου πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

ΚΟΡΙΝΘΙΑ. *Κόρινθος.*

19. ⅄ 22.— CORINT. Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετὰ περιδεραίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Q. CAECIL. N[IGR]-C. HEIO[PAM-IIVIR. Ὁ Βελλεροφόντης ἱππεύων τὸν Πήγασον πρὸς δεξιὰ καὶ ἀκοντίζων τὴν Χίμαιραν. Δ. ἀρίστη.

20. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. P. AEBVTIO-C. PINNIO.|IIVIR ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

ΕΥΒΟΙΑ. *Χαλκίς.*

21. ⅄ 15.— Κεφαλὴ θεᾶς κατενώπιον.
Ὄπ. ΧΑΛ. Ἀετὸς σπαράσσων ὄφιν. Διατ. μετρία.

ΑΝΔΡΟΣ.

22. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Διονύσου ἀγένειος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. A-N / Δ-[P] Ἀμφορεύς. Διατ. καλή.

23. ⅄ 25. Ὁμοίως. Ἀπόλλων Μουσηγέτης πρὸς ἀριστερά, βαδίζων.
Ὄπ. A-N / Δ-PI Διατ. καλή.

ΔΗΛΟΣ.

24. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Δ-Η. Λύρα. Διατ. καλή.

25. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Φοῖνιξ, ἐφ' οὗ δελφίς. Διατ. καλή.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

26. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ φαρέτρας πρὸς δεξιά, κάτωθι ΤΡΙΑ.
Ὄπ. A-Θ[E]. Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

27-28. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

29. ⅄ 12.— Κεφαλὴ ἀρχαΐζουσα Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Δύο στάχυες. Διατ. καλή.

30. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. A-E / Θ Δύο στάχυες. Διατ. καλή.

31. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. A-Θ / E Ἀμφορεύς. Διατ. καλή.

32. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. A-Θ / E Κέρχνος. Διατ. καλή.

ΚΥΘΝΟΣ.

33. ⅄ 1.7— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. K-Y. Ῥόδου ἄνθος. Διατ. καλή.

ΜΥΚΟΝΟΣ.

34. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Μ–Υ / Κ–Ο Σταφυλὴ καὶ κόκκος κριθῆς. Διατ. καλλίστη.

35. ⅄ 21.— Προτομὴ Διονύσου ἀγένειος κατενώπιον κισσοστεφής.
Ὄπ. Μ–Υ–Κ / Ο — ΝΙ / Ω — Ν Δύο στάχυες ἐξ ἑνὸς καυλοῦ. Διατ. καλλίστη.

ΠΑΡΟΣ.

36. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Δήμητρος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΑΡΙ. Τράγος γονατίζων πρὸς δεξιά. Διατ. μετρία.

ΤΗΝΟΣ.

37. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Τ–[Η] / Ν–[Ι] Τρίαινα, ἧς κάτω δύο δελφῖνες. Διατ. μετρία.

ΚΡΗΤΗ. *Κνωσός.*

38. ⅄ 35.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά. Ὄπ. ΚΝΩ–[ΣΙ]–ΩΝ. Διατ. μετρία.

ΜΥΣΙΑ. *Κύζικος.*

39. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΥ–Ξ̣–ΙΙ ἐν στεφάνῳ, οὗ κάτω μονογράφημα. Διατ. καλή.

Πέργαμος.

40. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Ὄφις πέριξ ὀμφαλοῦ. Διατ. κακή.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ.

41. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΒΑΣΙΛ – Φ]ΙΛΕΤΑ[Ι]. Ὄφις πρὸς δεξιά. Διατ. μετρία.

ΑΙΟΛΙΣ. *Ἐλαία.*

42. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΕΛΑ–Ι / ΤΩ–Ν Λαμπάς. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

ΙΩΝΙΑ. *Ἔφεσος.*

43. ⅄ 19.— Ε–Φ. Μέλισσα.
Ὄπ. Ἔλαφος πρὸς δεξιὰ ὑπὸ φοίνικα. Πρὸ αὐτῆς μονογράφημα. Ἐν τῷ ἐξέργῳ . . ΡΚΑΣ. Διατήρ. μετρία.

ΧΙΟΣ.

44. ⅄ 20.— Ἵππεὺς καλπάζων πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΧΙΟΣ. Θύρσος. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ κισσοῦ. Διατ. καλή.

45. ⅄ 15.— Σφὶγξ ὀκλάζουσα πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΧΙΟΣ–ΑΘΗΝΙΚΩΝ. Ἀμφορεύς. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Δ. ἀρίστη.

ΚΑΡΙΑ. *Ἀλάβανδα.*

46. ⅄ 12.— Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΛΑΒΑ–ΝΔΕΩΝ. Ἀετὸς ἱπτάμενος πρὸς δεξιά. Διατ. μετρία.

ΛΥΚΙΑ. *Τλῶς (;)*

47. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΛΥΚΙΩΝ. Ῥόπαλον καὶ τόξον. Ἐν τῷ πεδίῳ Π–Λ ἢ Τ–Λ.

ΠΙΕΡΙΣ καὶ ΣΕΛΕΥΚΕΙΑ. *Σελεύκεια.*

48. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΣΕΛΕΥΚΕΩΝ|[ΤΩΝ] ΕΝ ΠΙΕΡΙΑΙ|[Τ]ΗΣ ΙΕΡΑΣ. Κεραυνός. Ἐν τῷ πεδίῳ δύο μονογραφήματα. Διατ. μετρία.

ΣΥΡΙΑ. *Βασιλεῖς.*

49. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕ – [. . . . . .]. Ἀπόλλων ἱστάμενος ἀριστερᾷ παρὰ τρίποδα.

Ἀντιόχεια Ὀρόντου.

50. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ / ΤΗΣ —[. . . . . .]. Ζεὺς καθήμενος πρὸς ἀριστερά. Δ. μετρία.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ. *Πτολεμαῖος Γ'*

51. ⅄ 22.— Προτομὴ Πτολεμαίου Σωτῆρος μετ' αἰγίδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΒΑΣΙΛΕΩΣ]–ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. Κεφαλὴ Βερενίκης πρὸς δεξιά. Πρὸ αὐτῆς κέρας. Διατ. μετρία.

Πτολεμαῖος Δ'.

52. ⅄ 30.— Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Π]ΤΟΛΕΜΑΙΟΥ–ΒΑ[ΣΙΛΕΩΣ]. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ Ω/Σ—L Δ. Διατ. καλή.

53. ⅄ 21.— Ὁμοίως.
Ὄπ. [ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ]–ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Δύο ἀετοὶ πρὸς ἀριστερά. Πρὸ αὐτῶν κέρας. Διατ. μετρία.

ΝΟΥΜΙΔΙΑ. *Μικίψας.*

54-56. ⅄ 27.— Κεφαλὴ τεταινιωμένη Μικίψα πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ἵππος καλπάζων πρὸς ἀριστερά. Διατ. μετρία.

ΡΩΜΑΪΚΑ ΕΛΛΑΔΟΣ. **M. Oppius Capito praefectus M. Antonii.**

57. ⅄ 15.— =Bahrfeld, Taf. II, 21. Διατ. καλή.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΒΕΒΑΙΟΝ.

58. ⅄ 16.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιὰ (ἐτέθη εἰς τὰ *Δήλου*).
Ὄπ. Δ–[Η] / Λ– Ι Λύρα (Χελώνιον). Λίαν καλλίτεχνον. Διατ. κακή.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ.

59. ⅄ 16.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἀγένειος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ROMA. Πρῷρα πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

60. ⅄ 20.— Ψυχὴ ὑποχάλκου δηναρίου κατεστραμμένη. Διατ. κακή.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ.

61. ⅄ 20.— *Κωνσταντῖνος Α'* (306-337). VRBS–ROMA καὶ λύκαινα. SMNE.

62. Ⅷ 14.— *Flaccilla* (381). Ὄπ. Νίκη καθημένη πρὸς δεξιά. Διατ. μετρία.

63. Ⅷ 15.— *Ἀρκάδιος* (395 - 408). Ὄπ. SALVS REI-PVBLICAE. Νίκη σύρουσα αἰχμάλωτον πρὸς ἀριστερά. Διατ. καλλίστη.

64-68. Ⅷ 15-10.— Πέντε ῥωμαϊκὰ αὐτοκρατόρων κατεστραμμένα.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΝ.

69. Ⅷ 30.— *Ἰουστῖνος καὶ Σοφία*. Τεσσαρακοντανούμμ. τοῦ ἔτους VIII-A-NIKO.

16. — 1906-1908. Συλλεγέντα ἐν Δήλῳ καὶ Μυκόνῳ. Τετράδραχμον Θασίων, 2 δραχμαὶ ἀττικαί, ἡμίδραχμον ἀττικόν, δηνάριον ὑπόχαλκον καὶ 67 χαλκᾶ.

ΘΑΣΟΣ.

1. ℞ 15,27, τετράδραχμον.— Κεφαλὴ ἀγένειος κισσοστεφὴς Διονύσου πρὸς δεξιά. Ὄπ. ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ-ΣΩΤΗΡΟΣ-ΘΑΣΙΩΝ. Ἡρακλῆς ἀριστ. ἱστάμενος. Ἀριστερᾷ Μ. Διατήρ. καλή.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. *Ἀντίγονος Β'*.

2. Ⅷ 20.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς δεξιᾷ. Ὄπ. Πὰν ἐγείρων τρόπαιον. Δ. κακή.

ΦΩΚΙΣ.

3. Ⅷ 21.—Τρεῖς κεφαλαὶ βοῶν τεταινιωμέναι Ὄπ. Τ ἐν στεφάνῳ. Δ. μετρία.

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι*.

4. ℞ 1,82.— Α-ΘΕ ΑΡΙ-ΣΤΟ ΗΡ ΠΟΛ Διατ. καλή.

5. ℞ 2,42.— Α-ΘΕ ΑΝΔ-ΡΕΑΣ ΧΑΡΙ|ΝΑΥ|[Τ]ΗΣ [Δ]Ι ἐπὶ ἀμφ. Β

6. ℞ 3,69.— Α-ΘΕ ΧΑ|ΡΙΝ ΑΡΙΣ|ΤΕΑΣ ΕΥ|ΜΗ ὑπὸ ἀμφ. ΣΩ (ὑπόχαλκον).

7. Ⅷ 23.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου πρὸς δεξιά. Ὄπ. Α-ΘΕ Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως πρὸς δεξιά, ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

8. Ⅷ 24.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ὡς σύμβολον δύο στάχυες. »

9. Ⅷ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ τρίπους ἐν μέσῳ μήκωνος καὶ κεραυνοῦ. Δ. μετρία.

10. Ⅷ 20.— Ὁμοίως, ἀλλ' ΑΘ-Ε καὶ σφὶγξ ὀκλάζουσα πρὸς δεξιά. Δ. μετρία.

11. Ⅷ 18.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά. *Ὑστερόσημον*, ἐν ᾧ ἀστήρ. Ὄπ. Α-[Θ] [Ε] Ἀθηνᾶ μαχομένη πρὸς δεξιά. Διατ. μετρία.

12. Ⅷ 17.— Τρίαινα καὶ δελφὶς χιαστί. Ὄπ. Α-ΘΕ. Κέρχνος. Διατ. μετρία.

ΜΕΓΑΡΑ.

13. Ⅷ 17.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά. Ὄπ. ΜΕΓΑ-ΡΕΩΝ. Λύρα.

ΚΟΡΙΝΘΟΣ.

14. Ⅷ 20.— CAIVS-CAESAR AVG. Κεφαλὴ Καλιγούλα πρὸς δεξιά. Ὄπ. P.-VISPANIO . A-GRIPPA II VIR-COR. Πήγασος ἱπτάμενος δεξ.

ΣΙΚΥΩΝ.

15. Ⅷ 16.— ΣΙ. Ἄνω περιστερᾶς βοσκομένης πρὸς δεξιά. Ὄπ. Τρίπους ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

ΑΝΔΡΟΣ.

16. ⅄ 12.— Κεφαλὴ ἀγένειος Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α–Ν / Δ–Ρ[Ι] Ἀμφορεύς. Διατ. καλή.

ΔΗΛΟΣ.

17. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά. Ὄπ. Δ–Η. Λύρα. Δ. καλή.

18-19. ⅄ 10.— Δύο ὅμοια, ἀλλὰ μὲ κέρας ἀριστερᾷ τῆς λύρας.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΔΗΛΩ.

20-21. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δεξιᾷ, ἧς κάτω ΤΡΙΑ. Δ. καλὴ καὶ μετρία.

22. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δεξιᾷ. Ὄπ. Α–⊙ / Ε Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως δεξιᾷ.

23-25. ⅄ 12.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ γλαυκός.

26-27. ⅄ 13.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος μετὰ φαρέτρας πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α–⊙ / Ε Κέρχνος. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλλίστη.

28. ⅄ 12.— Κεφαλὴ ἀρχαΐζουσα Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α–⊙Ε. Δύο στάχυες. Διατ. καλή.

29-30. ⅄ 9.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δεξιᾷ. Ὄπ. Α–⊙ / Ε Λύρα. Διατ. καλή.

31-33. ⅄ 8.— Ὁμοίως. Ὄπ. Α / ⊙–Ε Τέττιξ »

34. ⅄ 8.— Ὁμοίως. Ὄπ. Α–⊙ / Ε Τρίπους. »

35. ⅄ 10.— Τέττιξ. Ὄπ. Ὁμοίως. Φαρέτρα. Δ. μετρία.

ΜΥΚΟΝΟΣ.

36. ⅄ 10.— Κεφαλὴ ἀγένειος Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Μ–Υ / Κ–Ο Στάχυς καὶ σταφυλή. Διατ. ἀρίστη.

ΠΑΡΟΣ.

37. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Δήμητρος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Π]ΑΡΙ. Αἴξ ἱσταμένη δεξιᾷ, πρὸ αὐτῆς σύμβολον ἀστήρ. Δ. καλή.

ΤΗΝΟΣ (;)

38. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΤΗΝΙ (;) Δελφὶς πρὸς ἀριστερά. Διατ. κακή.

ΙΩΝΙΑ. *Κολοφών.*

39. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΟ. Ἵππευς μετὰ δόρατος πρὸς δεξιά, οὗ κάτω ΤΗΛΕΓΟΝΟ[Σ].

Μίλητος.

40. ⅄ 18.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Μ καὶ Σ δεξιᾷ πρὸ λέοντος ἱσταμένου δεξιᾷ καὶ στρεφομένου.

Τέως.

41. ⅄ 18.— Γρὺψ ὀκλάζων πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΤΗΙ]–ΩΝ. Ἀμφορεύς. Πέριξ ὄνομα ἐξίτηλον. Διατ. κακή.

ΧΙΟΣ.

42. ⅄ 13.— Σφὶγξ ὀκλάζουσα πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΧΙΟΣ]-ΔΗΜΟ. Ἀμφορεύς. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατ. μετρία.

43. ⅄ 17.— Ὁμοία σφίγξ. Πρὸ αὐτῆς ῥόπαλον.
Ὄπ. ΧΙ-ΟΣ. Ἀμφορεύς. Μ. ΚΛΑΥ. ΓΟΡΓΙ[ΑΣ ΔΩΡΟ]ΘΕΟΥ πέριξ.

ΚΑΡΙΑ. *Κνίδος.*

44. ⅄ 24.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος μετὰ φαρέτρας πρὸς δεξιά. Ὑστερόσημον, ἐν ᾧ κεφαλῇ ταύρου.
Ὄπ. ΚΝΙΔΙΩΝ-[Π]ΑΝΤΑΛΕΩ[Ν]. Τρίπους. Διατ. μετρία.

ΡΟΔΟΣ.

45-46. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Ῥόδου ἀκτινοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ρ-Ο. Ῥόδον. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατ. καλή.

47. ⅄ 10.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως. Διατ. μετρία.

ΚΩΣ.

48. ⅄ 11.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΩΙΩΝ-[Φ]ΙΛΟΦΡ[. .]. Τόξον ἐν γωρυτῷ. Διατ. μετρία.

ΛΥΔΙΑ. *Σάρδεις.*

49. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΣΑΡΔΙ-ΑΝΩΝ. Ῥόπαλον καὶ μονογράφημα. Διατ. κακή.

ΛΥΚΙΑ. *Ἐν γένει.*

50-51. ⅄ 10.— Κεφαλὴ ἀγένειος ἀκτινοστεφὴς κατενώπιον μετὰ λαμπάδος.
Ὄπ. ΛΥΚΙ. Τόξον καὶ φαρέτρα. Διατ. μετρία.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ. *Πτολεμαῖος Β΄.*

52. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ-ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων πρὸς ἀριστερά. Διατ. μετρία.

Πτολεμαῖος Δ΄.

53. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Ἴσιδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων πρὸς ἀριστερά, στρεφόμενος δεξιᾷ καὶ φέρων κέρας ἐπ' ὤμου. Διατ. μετρία.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΒΕΒΑΙΑ.

54-57. ⅄ 20-15.— Τέσσαρα ἑλληνικὰ ἀρχαῖα ἐφθαρμένα. (Τὸ ἓν εἶναι *Σελεύκου Α΄ Συρίας*, ἕτερον δ' *Ἐφέσου Ἰωνίας*, ἔνθα καὶ ἐτάχθησαν).

ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ.

58. ℞ δηνάριον.— *Οὐεσπασιανός.*
Ὄπ. PON. MAX-TP. P. COSII. Θεὰ καθημένη ἀρ., κλάδον ἔχουσα ἐν τῇ δεξ.

59. ⅄ 22.— *Διοκλητιανὸς* (284-305). Ὄπ. VOT|XX. Διατ. καλή.

60. ⅄ 28.— *Μαξιμῖνος* (308-313).
Ὄπ. VIRTVS AV-GG ET CAESS. NN. Ἄρης βαδίζων δεξιᾷ. Δ. καλή.

61. ⅄ 19.— *Κωνστάντιος* (351-354). Ἐφθαρμένον.

62. ⅄ 22.— *Ἰουλιανὸς Β'* (361-363).
Ὄπ. VOT|MVLT|XX–CONSPAC. Διατ. καλή. Διάτρητον.

63. ⅄ 15.— *Ἀρκάδιος* (395-408). Ἐφθαρμένον.

ΡΩΜΑΪΚΑ ΑΒΕΒΑΙΑ.

64-67. ⅄ 15-9.— Τέσσαρα ἐφθαρμένα.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ.

68. ⅄ 12.— *Θεοδόσιος Α'* (379-395). Ὄπ. Σταυρός. Διατ. μετρία.

69. ⅄ 32.— *Ἰουστινιανὸς Α'*. Τεσσαρακοντανούμμιον ἄνευ χρονολογίας Δ–CON. Διατ. μετρία.

ΝΕΩΤΕΡΙΚΑ.

70. ⅄ 27.— ΕΝΕΤΙΑ. Κρήτη. CANDIA|.F.R.| Διατ. καλή.

ΠΑΠΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. *Πίος Ζ'*.

71. ⅄ 28.— M. BAI (occo) τοῦ 1802. Διατ. καλή.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΕΙΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ.

ΚΑΡΙΑ. *Ἁλικαρνασός.*

72. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΛΙ. Γλαῦξ πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

Ι. Ν. Σ.

ΛΑ' *(27 Φεβρουαρίου 1909).*

Δῶρον Ι. Δεράκη.

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι.*

1. ⅄ 10.— Κεφαλὴ πωγωνοφόρος Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [A]⊙ E Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

Ι. Ν. Σ.

ΛΒ' *(28 Φεβρουαρίου 1909).*

Δῶρον Σ. Σιμωνίδου, ἰατροῦ.

ΙΛΛΥΡΙΑ. *Βύλλις.*

1. ⅄ 16.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά, ὄπισθεν αὐτῆς ΜΕ.
Ὄπ. ΒΥΛ–ΛΙΟ Κέρας, οὗ πέριξ ἑλίσσεται ὄφις. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ.
Ν–ΩΝ Διατήρ. καλή.

2. ⅄ 16.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ῥόπαλον. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. (Ἀνέκδοτον;).
Διατήρ. μετρία. *Ι. Ν. Σ.*

ΛΓ' *(20 Μαρτίου 1909).*

Δῶρον ἀδελφῶν Γώγου, ἐξ Ἀλεξανδρείας.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ. *Πτολεμαῖος Α'.*

1. ℞ γρ. 15,80, τετράδραχμον.— Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἐν δορᾷ ἐλέφαντος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Ἀθηνᾶ Πρόμαχος πρὸς δεξιά, ΑΛΕΞΑΝΔ[ΡΟΥ] ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω. Δεξιᾷ κράνος, ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ καὶ ϡ. Διατήρ. καλή.

Πτολεμαῖος Β'.

2. ℞ γρ. 13,89, τετράδραχμον.— Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α' Σωτῆρος μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ-. . . . . πέριξ. Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ϟ καὶ ῥόπαλον. Διατ. μετρία.

Πτολεμαῖος Ϛ'.

3. ℞ γρ. 13,08, τετράδραχμον.—Ὁμοία κεφαλή, ἀλλὰ μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος.

Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ-ΒΑΣΙΛΕΩΣ πέριξ ἀετοῦ ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀριστ.

4-5. ℞ 12,65/13,07, τετράδραχμα.— Ὁμοίως. Διατ. καλή.

Πτολεμαῖος ΙΓ'.

6. ℞ γρ. 13,04.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ αἰγίδος.

Ὄπ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ-ΒΑΣΙΛΕΩΣ πέριξ ἀετοῦ ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀριστερά, ἔχοντος ἐπ' ὤμου κλάδον δάφνης. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ LΘ δεξιᾷ ΠΑ. Διατήρ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

ΛΔ' *(15 Ἀπριλίου 1909).*

Δῶρον τοῦ α' γραμματέως τῆς ἐν Καΐρῳ Ἀμερικανικῆς πρεσβείας.

ΑΤΤΙΚΗ. *Ἀθῆναι.*

1. ℞ 17,30.— Τετράδραχμον τῆς Μακεδονικῆς ἐποχῆς, φέρον ἐπὶ μὲν τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀθηνᾶς τετράφυλλον ἐντομὴν βαθεῖαν καὶ ὑστερόσημον, ἐν ᾧ τὸ αἰγυπτιακὸν γράμμα ⸸, ἐπὶ δὲ τῆς γλαυκὸς ὁμοίαν μὲν ἀλλὰ πεντάφυλλον βαθεῖαν ἐντομὴν δοκιμαστικήν.

Μετὰ τοῦ αὐτοῦ αἰγυπτιακοῦ ὑστεροσήμου γράμματος καὶ ὁμοίων ἐγκοπῶν εὑρέθησαν πλεῖστ' ἄλλα ὅμοια τετράδραχμα ἐν Αἰγύπτῳ ἐν μεγάλῳ εὑρήματι, ὧν πολλὰ ἠγόρασεν ὁ ἐν Καΐρῳ κ. Dattari καὶ ὁ δωρητής, ἅ μοι ἐπέδειξαν κατὰ τὴν ἐν Καΐρῳ διαμονήν μου. Δι' αὐτῶν, δοκιμασθέντων πρῶτον διὰ τῶν δύο ἐντομῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς γνησιότητος τοῦ μετάλλου ἐπιτεθέντος τοῦ τὸ *γνήσιον* (καλὸν) δηλοῦντος αἰγυπτιακοῦ γράμματος, ἀποδεικνύεται καὶ ἡ γνησιότης, ἧς καὶ ἄλλοτε ἠμύνθην, τοῦ χρυσοῦ δοκιμίου τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κυκλοφορούντων ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας χρυσῶν ἑλληνικῶν στατήρων. (Ἴδε Διεθ. Ἐφημ. Νομισματ. Ἀρχαιολ., τόμ. IV, σελ. 153 κέξ).

Ι. Ν. Σ.

ΛΕ' *(29 Ἀπριλίου 1909).*

Δῶρον Ἐλευθερίου Μπελιόγλου.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Ἀναστάσιος Α'.*

1. ⅄ 34, τεσσαρακοντανούμμιον.— D NANASTA – SIVS . . .. πέριξ προτομῆς Ἀναστασίου Α' πρὸς δεξιὰ μετὰ χλαμύδος, θώρακος καὶ διαδήματος. Ὄπ. Μέγα M, οὗ ἄνω σταυρός, ἑκατέρωθεν ἀστήρ, κάτω Γ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ CON. Διατήρ. μετρία. *Κ. Μ. Κ.*

ΛϛΓ *(30 Ἀπριλίου 1909).*

Δῶρον Ἰωάννου Δεράκη.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΝΟΜΙΣΜΑ.

1. ⅄ 28.— Νόμισμα Ἑλληνικὸν ἐφθαρμένον, φέρον ἐφ' ἑνὸς (ἐπὶ κεφαλῆς Διός;) πρὸς δεξιὰ ὑστερόσημον [ATY], ἐφ' ἑτέρου δὲ τὸ ὑστερόσημον [AIϵVS].

ΣΥΜΒΟΛΑ ΜΟΛΥΒΔΙΝΑ. *Τὸ πλεῖστον Ἀττικά.*

α. Ἀνεπίγραφα.

2. Μ. 14.— X. Ὄπ. Περιστερὰ ἱπταμένη δεξιᾷ. Πεδίον ἔγκοιλον. Δ. καλή.
3. Μ. 11.— HN. Πηδάλιον. Ὄπ. ϵ ϵ Πηδάλιον. Διατήρ. καλή.
4. Μ. 15.— ϵ. Ὄπ. Ἄσημον. Διατήρ. καλή.
5. Μ. 15.— Κύων ὑλακτῶν πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ ἐξέργῳ κάτω αὐτοῦ ΠΕΚΤΗ. Ὄπ. Ἄσημον. Διατήρ. καλή.
6. Μ. 12.— I–И. Γλαῦξ ἱσταμένη πρὸς ἀριστερά. Ὄπ. Ἄσημον. Διατ. καλή.
7. Μ. 15.— ϵΛIK–ΩNO[C]. Στάχυς. Ὄπ. Ἄσημον. »

β') Ἀνεπίγραφα.

8. Μ. 15.— Κεφαλὴ Ἄμμωνος δεξιᾷ. Ὄπ. Κυνοκέφαλος ὀκλάζων δεξιᾷ. Πρὸ αὐτοῦ ἀγγεῖον. (Αἰγυπτιακόν;)
9. Μ. 20.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς (;) πρὸς δεξιά. Ὄπ. Ἀθηνᾶ (;) ἱσταμένη πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. μετρία.
10. Μ. 10.— Κάλαθος πλήρης καρπῶν. Ὄπ. Σφὶγξ ἢ ἄσημον; Διατ. μετρία.
11. Μ. 11.— Τέττιξ. Ὄπ. Ἀκρὶς πρὸς ἀριστερά. Διατήρ. καλή.
12. Μ. 11.— Κεφαλὴ πωγωνοφόρος δεξιᾷ, φέρουσα προσωπίδα πωγωνοφόρον ἀντὶ πίλου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ὄπ. Ἄσημον. Διατήρ. καλή.
13. Μ. 14.— Ἰχθὺς πρὸς δεξιά. Ὄπ. Ἄσημον. »
14. Μ. 14.— Γλαῦξ ἱσταμένη δεξ. ἐν μέσῳ στάχυος καὶ κηρυκείου. Ὄπ. Ἄσημον.
15. Μ. 17.— Κέρχνος. Ὄπ. Ἄσημον. Διατ. καλή.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΑ.

16. Μ. 25.— Μονογράφημα Ὄπ. Διατ. καλή.

ΜΟΛΥΒΔΙΝΟΝ ΝΕΩΤΕΡΟΝ.

17. Μ. 16.— ⅄ΓΓΡ ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Ὄπ. Ἄσημον. Διατ. καλή.

Ι. Ν. Σ.

ΛΖ' *(6 Μαΐου 1909).*

Δῶρον Ν. Καλογεροπούλου, ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν.

ΕΥΡΩΠΗ. ΙΤΑΛΙΑ. *Σαρδηνία. Κάρολος Φῆλιξ.*

1. ⅄.— 5 centesimi τοῦ 1826. Διατήρ. μετρία.

ΑΣΙΑ. ΑΝΑΤΟΛΙΚΑΙ ΙΝΔΙΑΙ. **East India Compagny.**

2. ⅄.— Half anna τοῦ 1835. Διατήρ. μετρία.

ΓΑΛΛΙΚΗ ΙΝΔΟΚΙΝΑ.

3-4. ⅄.— 1. c. (poids 10 gr.) τοῦ 1885. Διατήρ. καλή.

5. ⅄.— Ἕτερον ὅμοιον, ἀλλὰ τοῦ 1888. »

ΚΑΜΒΟΔΓΗ. *Νοροδὼμ Α'.*

6. ⅄.— Cinq centimes τοῦ 1860. Διατήρ. μετρία.

ΑΦΡΙΚΗ. ΤΡΑΝΣΒΑΑΛ.

7. ⅄.— 1 penny τοῦ 1894. Διατ. καλή.

ΤΥΝΙΣ.

8. ⅄.— 10 centimes τοῦ 1891. »

ΑΜΕΡΙΚΗ. ΗΝΩΜΕΝΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ.

9. Ν.— V cents τοῦ 1894. Διατ. καλή.

10. Ν.— Ὅμοιον, ἀλλὰ τοῦ 1895. »

ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ.

11. ⅄.— Un centavo τοῦ 1884. Διατ. καλή.

12. ⅄.— Das centavos τοῦ 1890. »

ΟΥΡΟΥΓΟΥΑΗ.

13. ⅄.— 1 centesimo τοῦ 1869. »

Κ. Μ. Κ.

ΛΗ' *(11 Μαΐου 1909).*

Δῶρον Στεφάνου Δραγούμη, βουλευτοῦ.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ. ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣΗΜΟΝ.

1. ⅄ 59.— CAROLVS I REX ROMANIAE ELISABETHA REGINA πέριξ κεφαλῶν συνεζευγμένων πρὸς ἀριστερὰ Καρόλου Α' καὶ Ἐλισάβετ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Ἐν τῇ περιφερείᾳ τὸ ὄνομα τοῦ σφραγιδογλύφου W. KVLLRICH A.V.F.

Ὄπ. Τὸ φρούριον (castellum) Pelesch, οὗ ὄπισθεν δάση καὶ βαθύτερον ὀροσειρά. Ἄνω τοξοειδῶς εἰς δύο στίχους INCOHATVM MDCCCLXXXII PERFECTVM MDCCCXXXIII ANNO XVIII PRINCIPATVS NOSTRI. Ἐν τῷ ἐξέργῳ CASTELLVM PELESCH. Ἐν τῇ περιφερείᾳ W. K. Διατήρ. ἀρίστη.

Κ. Μ. Κ.

ΛΘ' *(20 Μαΐου 1909).*

Δῶρον Παπαδήμα, ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων.

ΑΤΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΛΟΝ.

1. Μ. 15.— Εἴδωλον θεᾶς ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν κεκαλυμμένης καὶ κατενώπιον ἱσταμένης. Ὄπ. Ἄσημον. Διατ. καλή.

Κ. Μ. Κ.

Μ' *(10 Ἰουνίου 1909).*

Δῶρον ἀνωνύμου.

ΤΑΥΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ. *Παντικάπαιον.*

1. Ἀ 15.— Κεφαλὴ κατεστραμμένη.
Ὄπ. Τύπος κατεστραμμένος, ἐφ' οὗ ὑστερόσημον, ἐν ᾧ ΠΑΝ παρὰ τρίποδα. Διατήρ. μετρία.

Ι. Ν. Σ.

ΜΑ' *(15 Ἰουνίου 1909).*

Δῶρον Ἀρσινόης Κ. Φιλίου.

ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΣΥΜΒΟΛΟΝ.

1. Ἀ 15.— Πέτασος πτερωτός.
Ὄπ. [S]-C. Κηρύκειον καὶ παρ' αὐτῷ ῥόπαλον. Διατ. μετρία.
Πβλ. Cohen Méd. impériales Tom. 8, p. 270, 36.

Ι. Ν. Σ.

ΜΒ' *(16 Ἰουνίου 1909).*

Δῶρον Ν. Ι. Βιζήλου, ἐκ Νέας Ἐφέσου.

ΘΡΑΚΗ. *Βυζάντιον.*

1. Ἀ 15.— Βοῦς ἐπὶ δελφῖνος ἱσταμένη πρὸς ἀριστερά. Ἄνω μονογράφημα.
Ὄπ. Τρίαινα. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΑΙΟΛΙΣ. *Κύμη.*

2. Ἀ 16.— Πρόσθιον ἥμισυ ἵππου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος (=Κ—Υ). Ἀγγεῖον μόνωτον. Διατ. κακή.

Τῆμνος.

3. Ἀ 24.— . . ΚΑΙ ΑΔΡΙ-ΑΝΤ . ΝΕΙΝ . . πέριξ προτομῆς Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. . . . . ΠΟΛΥ-ΝΕΙΚΟ[Υ ΤΗΜΝΗ] πέριξ ΤΑ/Ν ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ. Θεὰ ἱσταμένη πρὸς ἀριστερά, τῇ ἐκτεταμένῃ δεξιᾷ φέρουσα δυσδιάκριτόν τι (φιάλην;), τῇ δ' ἀριστερᾷ κέρας Ἀμαλθείας. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΙΩΝΙΑ. *Ἔφεσος (Ἀρσινόη).*

4. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀρσινόης μετὰ πέπλου πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΑΡ-ΣΙ. Ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς ἐλάφου κατακειμένης πρὸς ἀριστ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄνω *ἀστράγαλος*. Διατ. μετρία.

5. ⅄ 18.— Κεφαλὴ πρὸς δεξιὰ ἐφθαρμένη.

Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Διατ. κακή.

6. ⅄ 18.— Μέλισσα ἐν στεφάνῳ.

Ὄπ. Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιὰ πρὸ δένδρου φοίνικος. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ὄνομα ἄρχοντος ἐξίτηλον, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ δεξιᾷ Ω Σ Διατ. μετριωτάτη.

7. ⅄ 13.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.

Ὄπ. Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ φαρέτρα, δεξιᾷ δ' ἐκ τῶν ἄνω ΔΙΟΔΟΤ. Διατ. μετριωτάτη.

8. ⅄ 15.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.

Ὄπ. Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Δ. μετριωτάτη.

9. ⅄ 21.— Κεφαλὴ Αὐγούστου καὶ Λιβίας συνεζευγμέναι πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ γραμμῆς.

Ὄπ. Ἔλαφος ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Διατ. μετριωτάτη.

10. ⅄ 20.— Κεφαλαὶ συνεζευγμέναι Κλαυδίου καὶ Ἀγριππίνης πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. ΚΟΥΣΙ / ΝΙΟΣ ἄνω ἐλάφου ἱσταμένης πρὸς δεξιὰ ἐπὶ γραμμῆς. Ὑπὸ τὴν γαστέρα τῆς ἐλάφου ΕΦΕ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Ρ Τ, δεξιᾷ Δ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. μετριωτάτη.

11. ⅄ 19.— . . . ΑΔΡ ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ πέριξ προτομῆς Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. Ε]ΦΕϹΙΩ-Ν πέριξ. Κάπρος πρὸς δεξιὰ πλησσόμενος ὑπὸ δόρατος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. μετριωτάτη.

12. ⅄ 18.— Ἐπιγραφὴ πέριξ ἐξίτηλος. Προτομὴ αὐτοκράτορος πρὸς δεξιά. Ἀστὴρ δεξιᾷ ἐν τῷ πεδίῳ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. ΕΦΕϹΙ πέριξ ἄνω, ΩΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Κάπρος πρὸς δεξιὰ ἐπὶ γραμμῆς. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. μετριωτάτη.

13. ⅄ 15.— . ΛϹΕ-ΓΕΤΑϹ πέριξ προτομῆς αὐτοῦ μετ' ἐφαπτίδος καὶ θώρακος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Ἐπιγραφὴ πέριξ ἐξίτηλος. Ἔλαφος βαίνουσα δεξιᾷ. Δ. μετριωτάτη.

14. ⅄ 20.— ΑΥΤ. . . ΛΙ ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟϹ πέριξ προτομῆς αὐτοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΕΦΕ–ϹΙΩΝ. πέριξ. Τύπος ἀποτετριμμένος (Ἄρτεμις Ἐφεσία (;) καὶ δύο ἄλλαι μορφαί). Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. μετριωτάτη.

15. ⅄ 23.— ΑΥΤ..... πέριξ προτομῆς αὐτοκράτορος πρὸς δεξιὰ δαφνοστεφοῦς μετὰ χλαμύδος καὶ θώρακος.
Ὄπ. ΕΦΕϹΙΩΝ ΝΕ . ἄνω τοξοειδῶς, ΚΟΡΩΝ κάτω. Ναῦς πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄνω Δ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. μετριωτάτη.

Κλαζομεναί.

16. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, τρία τέταρτα πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΛΑΙΟΜ[Ε] / ΝΙΩΝ ἄνω κριοῦ βαίνοντος πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ σύμβολον *κεραυνός*. Διατ. μετριωτάτη.

17. ⅄ 16.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΚΛΑΙΟ]ΜΕ ἄνω κριοῦ ἐν γόνασι πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ ἐξέργῳ Ν[ΙΩΝ] Κ]ΡΟΝΙ[ΩΝ]. Διατ. μετριωτάτη.

18. ⅄ 20.— Νεαρὰ ἀνδρικὴ κεφαλὴ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Κ]ΛΑΙ[Ο] δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΜΕΝΙΩΝ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ὁ φιλόσοφος Ἀναξαγόρας καθήμενος ἐπὶ σφαίρας ἀριστερᾷ. Δ. μετριωτ.

19. ⅄ 22.— Προτομὴ πρὸς δεξιά, ἐφθαρμένη.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Ἀναξαγόρας καθήμενος ἐπὶ σφαίρας πρὸς ἀριστερά. Τρόπαιον ὄπισθεν. Διατ. κακή.

Κολοφῶν.

20. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Λύρα. Διατ. μετρία.

21. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ κανονικῶν βοστρύχων δεξ. Ἐν κύκλῳ σφαιρ.
Ὄπ. ΚΟ–[ΛΟ] ἑκατέρωθεν λύρας, ΕΚΑΤΟΔΩΡΟ[Σ] κάτω αὐτῆς.

22. ⅄ 19.— Ἕτερον ἐφθαρμένον.

23. ⅄ 20.— ΑΠΟΛΛΑϹ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ὅμηρος καθήμενος πρὸς ἀριστ.
Ὄπ. ΚΟΛΟΦΩΝ[ΙΩΝ] ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἀπόλλων κιθαρῳδὸς δεξιᾷ.

24. ⅄ 16.— Προτομὴ Ἀρτέμιδος δεξιᾷ, ἔχουσα ἐπ' ὤμου τόξον καὶ φαρέτραν.
Ὄπ. ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ / ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟϹ κάτωθεν τῶν Διοσκόρων πίλων, ὧν ἄνω δύο ἀστέρες. Διατ. μετρία.

Λέβεδος-Πτολεμαΐς.

25. ⅄ 16.— Κεφαλὴ βασιλέως πρὸς δεξιὰ μετὰ διαδήματος.
Ὄπ. ΠΤ[Ο] δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΑΡΙϹΤΑΓΟΡ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἀθηνᾶ πρὸς δεξιά, τῇ μὲν ὑψωμένῃ δεξιᾷ φέρουσα ἀκόντιον, τῇ δὲ προτεταμένῃ ἀριστερᾷ δυσδιάκριτόν τι. Διατ. μετρία.

26. ⅄ 16.— Κεφαλὴ πεπλοφόρος βασιλίσσης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΡΙΣΤΑΓ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΠΤΟ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἀνδρικὴ μορφὴ καθημένη ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερά, τῇ δεξιᾷ φέρουσα στάχυς καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐρείδουσα ἐπὶ σκήπτρου. Διατ. μετρία.

Λέβεδος.

27. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΛΕ ἄνωθι πρῴρας πρὸς δεξιά. ΠΛΑΤΩΝ κάτωθι. Δ. μετριωτάτη.

28. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατενώπιον.
Ὄπ. ΛΕ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΑΘΗΝΑΙΟΣ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Γλαῦξ.

29. ⅄ 16.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ ΛΕ[ΒΕΔΙΩΝ] Α]ΘΗΝΑΙ[ΟΣ Διατ. μετριωτάτη.

30. ⅄ 17.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΛΕ[ΒΕΔΙΩΝ ΜΕΝΙΩΝ (;) »

31. ⅄ 17.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΛΕ[ΒΕ]ΔΙΩΝ. Διατ. κακή.

ΜΑΓΝΗΣΙΑ. *ἐπὶ Μαιάνδρῳ.*

32. ⅄ 16.— Ἵππεὺς καλπάζων πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΜΑΓ ἄνωθι βοὸς ἰνδικοῦ κυρίσσοντος πρὸς ἀριστερά. Τὸ ὅλον ἐν μαιάνδρῳ. Διατ. μετρία.

33. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΜΑ ἄνωθι προσθίου ἡμίσεος βοὸς κυρίσσοντος πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν μαίανδρος. Διατ. μετρία.

Μίλητος.

34. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Λέων πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ Μ, οὗ κάτωθι γράμμα ἐξίτηλον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΔΗΜΗΤΡΙ . . Διατ. μετριωτάτη.

Πριήνη.

35. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΡΙΗ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω, ΕΥΗ[ΜΕ] ΡΟΣ δεξιᾷ ἐκ τῶν κάτω. Γλαῦξ ἐπ' ἀμφορέως. Δ. μετριωτ.

Σμύρνη.

36. ⅄ 23.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΣΜΥΡΝΑΙ[ΩΝ] δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω ΕΡΜΑΓΟ ΡΑΣ ἀριστερᾷ ἐκ τῷ ἄνω. Ὅμηρος καθήμενος ἀρ.

Τέως.

37. ⅄ 19.— Γρὺψ ὀκλάζων πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κάνθαρος, οὗ ἑκατέρωθεν ἐπιγραφὴ δυσανάγνωστος. Δ. μετριωτάτη.

38. ⅄ 17.— Γρὺψ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΤΙΗΩΝ ἄνωθι λύρας, ἧς ἑκατέρωθεν ΜΗΤΡΟ-ΔΩΡ[ΟΣ]. »

ΝΗΣΟΙ ΙΩΝΙΑΣ. *Σάμος.*

39. ⅄ 16.— Κεφαλὴ Ἥρας πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Λεοντῆς πρόσωπον. Κάτωθι ὄνομα ἄρχοντος ΜΑΓ[ΑΣ] (;) »

ΚΑΡΙΑ. *Ἁλικαρνασσός.*

40. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΑΛΙ–ΚΑΡ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω. Γυναικεία μορφὴ ἱσταμένη κατενώπιον, τῇ ἐκτεταμένῃ δεξιᾷ φέρουσα φιάλην (;) καὶ τῇ ἀριστερᾷ κέρας (;) Δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω ὄνομα ἄρχοντος ἐφθαρμένον. Διατ. μετριωτάτη.

ΝΗΣΟΙ ΚΑΡΙΑΣ. *Κῶς.*

41. ⅄ 24.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Λύρα, ἧς ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω ΚΩΙΩΝ, δεξιᾷ ὡσαύτως ἐκ τῶν κάτω Μ]ΕΜ[ΝΩ]Ν. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατ. μετριωτάτη.

ΛΥΔΙΑ. *Διὸς ἱερόν.*

42. ⅄ 24.— ΕΠΙ . . – . . . ΝΙΟΥ πέριξ κεφαλῆς Διὸς πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ ὑστερόσημον, ἐν ᾧ Λ.

Ὄπ. Δ]ΙΟϹ ΙΕΡΕΙΤΩΝ πέριξ ἀετοῦ κατενώπιον, ἔχοντος ἀναπεπταμένας κατὰ τὸ ἥμισυ τὰς πτέρυγας. Διατ. μετριωτάτη.

Νῦσα

43. ⅄ 21.—. . . .–ΓΑΛΛΙΗΝΟϹ πέριξ προτομῆς Γαλλιηνοῦ πρὸς δεξιά. Κάτω ὑστερόσημον, ἐν ᾧ Α. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. ΝΥΣΑ–ΕΩΝ πέριξ ἀγωνιστικῆς ὑδρίας, ἐν ᾗ κλάδος φοίνικος.

Σάρδεις

44-45. ⅄ 17.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. ϹΑΡΔΙΑΝ [ΩΝ] δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἀπόλλων γυμνὸς ἱστάμενος κατενώπιον. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατ. μετριωτάτη.

Φιλαδέλφεια.

46. ⅄ 16.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΦΙΛΑΔΕΛ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΦΕΩΝ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Λύρα. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατ. μετριωτάτη.

ΦΡΥΓΙΑ. *Λαοδίκεια.*

47. ⅄ 16.—ΛΑΟΔΙ–[ΚΕΩΝ] πέριξ προτομῆς τοῦ θεοῦ Μηνὸς ἐπὶ μηνίσκου, φέροντος φρύγιον ἐπῖλον.

Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Ἀετὸς κατενώπιον μετ' ἀναπεπταμένων κατὰ τὸ ἥμισυ πτερύγων. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΠΑΜΦΥΛΙΑ. *Πέργη.*

48. ⅄ 20.— Σφὶγξ καθημένη πρὸς ἀριστερά.

Ὄπ. ΝΑΝΑΨΑϹ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, [ΠΡΕΙΙΑϹ] ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ἄρτεμις ἱσταμένη κατενώπιον, φέρουσα τῇ δεξιᾷ στέφανον (;) καὶ τῇ ἀριστερᾷ ἐρειδομένη ἐπὶ σκήπτρου. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΣΥΡΙΑΣ. *Ἀντίοχος Β'.*

49. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΒΑϹ[ΙΛΕΩϹ] δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω, ΑΝΤΙΟΧΟΥ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Τρίπους. Ὑστερόσημον δεξιᾷ στρογγύλον, ἐν ᾧ μέλισσα. Δ. μετριωτάτη.

ΑΒΕΒΑΙΑ ΚΑΙ ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ.

50. ⅄ 17.— ..... ΤΙΤΟϹ πέριξ προτομῆς Τίτου πρὸς δεξιὰ δαφνοστεφοῦς.
Ὄπ. Ἐπιγραφαὶ ἐφθαρμέναι ἑκατέρωθεν θεᾶς ἱσταμένης πρὸς ἀριστερά, ἐρειδομένης τῇ ἀριστερᾷ ἐπὶ σκήπτρου ἢ δόρατος. Διατ. μετριωτάτη.

51. ⅄ 20.— ΤΙΒΕΡΙΟΝ..... πέριξ προτομῆς δαφνοστεφοῦς Τιβερίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ πέριξ ἐξίτηλος. Θεὰ καθημένη πρὸς δεξιὰ ἐπὶ θώκου, τῇ δεξιᾷ ἐρειδομένη ἐπὶ σκήπτρου καὶ τῇ ἀριστερᾷ φέρουσα δυσδιάκριτόν τι (λαμπάδα χειρός;). Διατ. μετριωτάτη.

52. ⅄ 20.— Προτομὴ Ἀθηνᾶς κατενώπιον. Ἐν κύκλῳ ἀραιῶν σφαιριδίων.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη. Θεὰ ἐν βραχεῖ χιτῶνι (Ἄρτεμις;) ἱσταμένη κατενώπιον, ἐρειδομένη τῇ ἀριστερᾷ ἐπὶ σκήπτρου. Διατ. μετριωτάτη.

53. ⅄ 17.— Προτομὴ πρὸς δεξιὰ ἐφθαρμένη.
Ὄπ. Δένδρον (ἐλάτη;). Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη. Διατ. μετριωτάτη.

Κ. Μ. Κ.

ΜΓ' *(2 Ἰουλίου 1909).*

Δῶρον Ι. Ν. Ἰωαννίδου, ἐκ Σάμου.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΒΕΒΑΙΑ ΚΑΙ ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ.

1. ⅄ 13.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων πρὸς ἀριστερά. Διατ. κακή.

2. ⅄ 21.— Κεφαλὴ ῥωμαίου αὐτοκράτορος (Ἀδριανοῦ;) δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ πέριξ ἐξίτηλος. Μορφὴ γυναικεία ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Διατ. μετρία.

Κ. Μ. Κ.

ΜΔ *(15 Ἰουλίου 1909).*

Δῶρον Μερκουρίου Α. Καρακωστῆ, ἐκ Βερροίας τῆς Μακεδονίας.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. ***Κοινόν.***

1. ⅄ 25.— ΑΛΕ[ΞΑ]-ΝΔΡ[ΟΥ] πέριξ προτομῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πρὸς δεξιὰ μετὰ χλαμύδος καὶ θώρακος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΚΟΙΝΟΝ / ΜΑ ἄνω ΚΕΔΟΝΩΝ κάτω δύο ἑξαστύλων ναῶν παραλλήλως κειμένων καὶ ἐκ τοῦ μετώπου θεωμένων. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

2. ⅄ 25. — ΚΑΙϹΑΡ-ΑΔΡ[ΙΑΝΟϹ] πέριξ προτομῆς δαφνοστεφοῦς Ἀδριανοῦ δεξ.
Ὄπ. ΚΟΙΝΟΝ ΜΑ-ΚΕΔΟΝ[ΩΝ] πέριξ κεραυνοῦ πτερωτοῦ. Δ. μετριωτ.

Θεσσαλονίκη.

3. ⅄ 20.— Κεφαλὴ νεαροῦ Διονύσου πρὸς δεξιὰ κισσοστεφής.
Ὄπ. ΘΕϹ-ΣΑ. Πήγασος ὀρθούμενος. Ὑπ' αὐτὸν στάχυς. Πεδίον ἔγκοιλον.

4. ⅄ 20.— Κεφαλὴ νεαροῦ Διονύσου πρὸς δεξιὰ κισσοστεφής.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑ–Λ ἄνω [Ν]ΙΚ–ΗΣ κάτω καὶ μεταξὺ τῶν ποδῶν τράγου ἱσταμένου πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄνω ΤΩΚΕ. Διατ. μετρία.

5. ⅄ 19.— Ὅμοιος τύπος ἔμπροσθεν. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. [ΘΕΣΣΑ]ΛΟ–ΝΙΚΗΣ. Τράγος ἱστάμενος πρὸς δεξιά. Δ. μετριωτάτη.

Πέλλα.

6. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Πανὸς ἀγένειος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΕΛ ἀριστερᾷ ἐκ τῶν κάτω, [Λ]ΗΣ δεξιᾷ ἐκ τῶν κάτω. Ἀθηνᾶ Ἀλκὶς μαχομένη πρὸς δεξιά. Ἀριστερᾷ κάτω μονογράφημα ΠΛ (;)

7. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΕΛ ἄνω ΛΗΣ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Βοῦς βοσκόμενος πρὸς δεξιά.

ΙΛΛΥΡΙΑ. *Ἀπολλωνία.*

8. ⅄ 26.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Τρίπους ἐν στεφάνῳ. Διατήρ. μετριωτάτη.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Ἀβέβαιον.*

9. ⅄ 21.—Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Προτομὴ αὐτοκράτορος κατενώπιον, φέρουσα σκῆπτρον καὶ σφαῖραν.
Ὄπ. ΙC—XC. Ἑκατέρωθεν προτομῆς τοῦ Χριστοῦ κατενώπιον, φέροντος σκῆπτρον καὶ σφαῖραν. Διατήρ. μετριωτάτη.

Κ. Μ. Κ.

ΜΕ' *(13 Ἰουνίου 1909).*

Τὰ ἐκ Λεβαδείας κομισθέντα παρὰ Ἀντ. Κεραμοπούλλου, ἐφόρου ἀρχαιοτήτων Βοιωτίας.

α'. ΕΥΧΡΗΣΤΑ.

ΒΟΙΩΤΙΑ. *Κοινόν.*

1. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Δήμητρος κατενώπιον, φέρουσα στάχυς.
Ὄπ. Β]ΟΙ[Ω]ΤΩ[Ν δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ποσειδῶν Ἴσθμιος γυμνός, ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, τὴν δεξιὰν ἀναπαύων ἐπὶ τοῦ γόνατος τοῦ ἐπὶ βράχου τεθειμένου δεξιοῦ ποδὸς αὐτοῦ, τὴν δ' ἀριστερὰν στηρίζων ἐπὶ τριαίνης.

2. ⅄ 19.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ ὄπισθεν ἐπιγραφὴ ΒΟΙΩΤΩΝ. Πεδίον ἔγκοιλον.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Αὔγουστος.*

3. ℞ 21, γρ. 3,70, δηνάριον.— IMP. CAESAR DIVI. F. III VIR. ITER. R.P.C. Πέριξ κεφαλῆς Αὐγούστου γυμνῆς, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἰούλιος Καῖσαρ ἱστάμενος ἐν ναῷ τετραστύλῳ, φέρων ῥάβδον οἰωνοσκόπου. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου DIVO IVL καὶ ἐν τῷ ἀετώματι ἀστήρ. Ἀριστερᾷ ἐν τῷ πεδίῳ βωμός. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. μετρία.

Σεουῆρος Ἀλέξανδρος.

4. ⅄ 32.— . . .SEV ALE–XANDER AVG πέριξ κεφαλῆς αὐτοῦ δαφνοστ. δεξιᾷ.
Ὄπ. VIRTVS–AVGVSTI. Σεουῆρος Ἀλέξανδρος βαίνων πρὸς δεξιά, φέρων τῇ δεξιᾷ δόρυ καὶ ἐπ' ὤμου τρόπαιον. S-C ἑκατέρωθεν. Δ. μετρία.

Γορδιανὸς Γ'.

5. Ⅰ 32.— IMP CAES GORDIANVS PIVS AVG πέριξ προτομῆς αὐτοῦ δαφνοστεφοῦς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. CONCORDIA AV[G] πέριξ Ὁμονοίας καθημένης πρὸς ἀριστερά. S-C ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατ. μετρία.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. *Ἰωάννης Α' Τσιμισκῆς.*

6. Ⅰ 29.— IC—XC ἑκατέρωθεν προτομῆς κατενώπιον τοῦ Χριστοῦ, εὐλογοῦντος καὶ φέροντος Εὐαγγέλιον. [Ο ЄΜΜΑ]-ΝΟΥΗΛ πέριξ. Ἐν κύκλῳ σφαιρ.

Ὄπ. +IhSЧ[S
XRISTЧ[S
ЬΑSILЄЧ[S
ЬΑSILЄ Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. μετριωτάτη.

β'. ΑΧΡΗΣΤΑ.

7-15. Ⅰ.— Ἑλληνικὰ καὶ ῥωμαϊκὰ ὅλως ἐφθαρμένα καὶ ἄχρηστα ἐννέα, ὧν ἓν κράματος καὶ ὀκτὼ χαλκᾶ.

Κ. Μ. Κ.

ΜΣ' *(20 Ἰουνίου 1909).*

Παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἐφόρου Α. Κεραμοπούλλου κομισθέντα ἐκ Λεβαδείας.

ΒΟΙΩΤΙΑ. *Κοινόν.*

1. Ⅰ 16.— Κεφαλὴ Δήμητρος κατενώπιον, φέρουσα στάχυς.

Ὄπ. Β]ΟΙΩΤΩ[Ν δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ποσειδῶν Ἴσθμιος γυμνὸς ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, τὴν δεξιὰν ἀναπαύων ἐπὶ τοῦ γόνατος τοῦ ἐπὶ βράχου τεθειμένου δεξιοῦ ποδὸς αὐτοῦ, τὴν δ' ἀριστερὰν στηρίζων ἐπὶ τριαίνης. Διατ. μετριωτάτη.

2. Ⅰ 18.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΒΟΙ]ΩΤ[ΩΝ. Διατήρ. μετριωτάτη.

3-4. Ⅰ 18/20.— Ὁμοίως. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. »

ΚΟΡΙΝΘΙΑ. *Κόρινθος.*

5. Ⅰ 13.— Πήγασος πετόμενος πρὸς ἀριστερά.

Ὄπ. Τρίαινα. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Α. Διατ. μετριωτάτη.

6. Ⅰ 24.— Ἓν ῥωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐφθαρμένον, ἔχον ὄπισθεν τύπον: Βελεροφόντην ἐπὶ τοῦ Πηγάσου ἀκοντίζοντα τὴν Χίμαιραν.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ.

7. Ⅰ 32.— Ἓν ἐφθαρμένον καὶ ἄχρηστον Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς.

ΑΔΗΛΟΥ ΧΩΡΑΣ.

8. Ⅰ 17.— Ἓν ὅλως ἐφθαρμένον καὶ ἄχρηστον.

Κ. Μ. Κ.

ΜΖ' *(25 Ἰουλίου 1909).*

Δῶρον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἱσπανικῆς πόλεως Oviedo.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣΗΜΟΝ (κοπὲν ἐπὶ τῇ 300ρίδι τοῦ Πανεπιστημίου Oviedo).

1. ⅄ 62.— ALMA MATER STUDIORUM τοξοειδῶς ἄνω καὶ δεξιᾷ. Ἀπεικόνισις τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ Πανεπιστημίου, οὗ ὄπισθεν ὁ Ἥλιος ἑξακοντίζων ἀκτῖνας. Δεξιᾷ ἵσταται γυνὴ (ἡ πόλις;) τῇ δεξιᾷ ἐκτείνουσα πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον στέφανον, ἐνῷ τὴν ἀριστεράν, δι' ἧς φέρει εἴλημα, ἐρείδει ἐπὶ θυρεοῦ. Παρ' αὐτὴν ἀριστερᾷ βιβλίον ἀνεῳγμένον, ὑποβασταζόμενον ὑπὸ παιδὸς γυμνοῦ καὶ ἐρειδόμενον ἐπ' ἄλλων βιβλίων. Ἐπὶ τοῦ ἀνεῳγμένου βιβλίου ἕτερος παῖς, ὡσαύτως γυμνός, γράφει. Τὰ ἤδη γεγραμμένα εἶναι ARCH–HISP–FERD–ALDES–SALAS. Δεξιᾷ τῆς παραστάσεως κλάδος δάφνης, ἀριστερᾷ δὲ κλάδος φοίνικος. Κάτω τὸ ὄνομα τοῦ σφραγιδογλύφου B. Abarer.

   Ὄπ. +UNIVERSITAS OVETI TERTIO SECULO TRANSACTO AB EIUS INAUGURATIONE–MCMVIII πέριξ στεφάνου δάφνης καὶ δρυός, ἐν ᾧ SUB PRAESIDIO–AVG. REG. ALPH. XIII–AC PRINCIP. ASTUR. Ἄνω ἀστήρ, κάτωθι δὲ διὰ μικρῶν γραμμάτων COETUS MAGISTRORUM CUM SUO RECTORE–F. CANELLA. Δ. ἀρίστη.

Κ. Μ. Κ.

ΜΗ' *(8 Αὐγούστου 1909).*

Δῶρον Ἀδελφῶν Γώγου, τραπεζιτῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

ΙΣΠΑΝΙΑ. ΤΑΡΑΚΟΝΙΚΗ. **Castulo (Caziona).**

1. ⅄ 29.— Κεφαλὴ μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά, ἧς ἔμπροσθεν σύμβολον *χεὶρ ἀνοικτή*.

   Ὄπ. Κελτιβιρικὴ ἐπιγραφὴ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Σφὶγξ φέρουσα κράνος καὶ βαίνουσα πρὸς δεξιά. Διατ. μετριωτάτη.

ΘΡΑΚΗ. ***Πέρινθος.***

2. ⅄ 22.— Κεφαλαὶ πρὸς δεξιὰ συνεζευγμέναι Σεράπιδος καὶ Ἴσιδος.

   Ὄπ. ΠΕΡΙΝ ἄνω ΘΙΩΝ κάτω βοὸς Ἄπιδος, ἱσταμένου πρὸς ἀριστερά. Διατ. μετρία.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. ***Ἀλέξανδρος Γ'.***

3. ℞ 26, γρ. 17,20, τετράδραχμον.— Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.

   Ὄπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[Υ δεξιᾷ ἐκ τῶν ἄνω. Ζεὺς ἀετοφόρος καθήμενος ἐπὶ θώκου πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ *κεφαλὴ ἀετοῦ*. Δ. ἀρίστη.

4. ℞ 24, γρ. 17,18, τετράδραχμον.— Ὁμοίως. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

   Ὄπ. Ὁμοίως. Ὑπὸ τὸν θῶκον ϱ. Οὐδὲν σύμβολον. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Διατ. καλή.

ΣΙΚΥΩΝΙΑ. *Σικυών.*

5. ⅄ 12.— ΣΙ ἄνω περιστερᾶς ἐχούσης κλειστὰς τὰς πτέρυγας πρὸς ἀριστερά. Κάτω ΕΥ.
Ὄπ. Τρίπους-Λέβης ἐν στεφάνῳ. Διατ. μετρία.

ΚΑΡΙΑ. *Ἔναια* = *Ἄναια.*

6. ⅄ 16.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΕΝ, οὗ ἀριστερᾷ τόξον, δεξιᾷ αἰχμὴ βέλους. Διατ. μετριωτάτη.

Κνίδος.

7. ⅄ 11.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος (ΚΝΙ). Πρῷρα πρὸς δεξιά. Διατ. μετριωτάτη.

ΝΗΣΟΙ ΠΑΡΑ ΤΗ ΚΑΡΙΑ. *Ῥόδος.*

8. Ꝑ 11, γρ, 1,86, ἡμίδραχμον.— Κεφαλὴ Ἡλίου κατενώπιον ἄνευ ἀκτίνων.
Ὄπ. Ρ–Ο ἑκατέρωθεν ῥόδου. Ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατ. μετρία.

9. Ꝑ 12, γρ. 1,60, ἡμίδραχμον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. ΡΟΔΙΟ[Ν ἄνω ῥόδου μετὰ κάλυκος. Ἀριστερᾷ σύμβολον μικρὰ *σταφυλή.* Διατήρ. μετρία.

10. Ꝑ 12 γρ. 1,40, ἡμίδραχμον.— Κεφαλὴ Ἡλίου κατενώπιον μετ' ἀκτίνων.
Ὄπ. Ρ–Ο ἑκατέρωθεν ῥόδου μετὰ κάλυκος. Ἄνω ὄνομα ἄρχοντος [ΔΙΟ]-ΝΥΣΙΟΣ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ σύμβολον *κέρας.* Τὸ ὅλον ἐν ἀβαθεῖ τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατ. καλή.

11. Ꝑ 12, γρ. 1,45, ἡμίδραχμον.— Ὁμοίως ἔμπροσθεν.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω ὄνομα ἄρχοντος δυσδιάκριτον καὶ σύμβολον ἀριστερᾷ *ἀστήρ.* Διατ. καλή.

ΚΙΛΙΚΙΑ. *Διοκαισάρεια.*

12. ⅄ 14.— Ῥόπαλον τεταινιωμένον.
Ὄπ. ΔΙΟΚΑ[Ι] ἄνω, CΑΡΕΩΝ κάτω ἅρπης. Διατήρ. μετρία.

ΠΑΜΦΥΛΙΑ. *Ἀττάλεια.*

13. ⅄ 24.— Κεφαλὴ πρὸς δεξιὰ ἀνδρική.
Ὄπ. Π]ΑΜΦΙΛ . . .-ΑΤΤΑΛ[Ε . . πέριξ μορφῆς ἱσταμένης κατενώπιον ἀνδρικῆς (;) δυσδιακρίτου. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Δ. μετριωτάτη.

ΦΟΙΝΙΚΗ.

14. ⅄ 27.— Ἓν ἐφθαρμένον φοινικικῆς πόλεως (ἴσως Βηρυτοῦ) ῥωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ. *Πτολεμαῖος Α' (;).*

15. ⅄ 24.—Ἓν ἐφθαρμένον καὶ ἄχρηστον Πτολεμαίου Α' (;)

Πτολεμαῖος Δ'.

16. ⅄ 10.— Ἕτερον μικρὸν φέρον ἐφ' ἑνὸς κεφαλὴν πρὸς δεξιὰ καὶ ἐφ' ἑτέρου ΠΤΟΛΕΜ[ΑΙΟΥ] πέριξ ἀετοῦ μετὰ κλειστῶν πτερύγων πρὸς ἀριστερά, ἔχοντος ἐπ' ὤμου κέρας. Διατ. μετριωτάτη.

Κλεοπάτρα.

17 ⅄ 28.—Ἓν ἐφθαρμένον συνήθων τύπων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ. *Αὔγουστος.*

18. ⅄ 27.— Κεφαλὴ Αὐγούστου πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ γραμμῆς.
Ὄπ. Ἐφθαρμένον. Διατ. μετριωτάτη.

ΑΒΕΒΑΙΑ.

19-21. ⅄.— Τρία μικρὰ νομισμάτια, ὧν τὸ πρῶτον φέρει κεφαλὴν Ἄμμωνος καὶ ὄπ. L καὶ ἀετόν. Τὸ δεύτερον κεφαλὴν μετὰ κράνους καὶ ὄπ. ἶβιν, καὶ τὸ τρίτον κεφαλὴν πωγωνοφόρον καὶ ὄπ. Є ὑπὲρ μηνίσκον.

22. ⅄ 19.— Κεφαλὴ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Τρίπους, οὗ ἀριστερᾷ κηρύκειον ἐν στεφάνῳ. Διατ. μετριωτάτη.

23. ⅄ 17.—Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιὰ νεαρά, ῥωμαίου αὐτοκράτορος (ἴσως Γέτα).
Ὄπ. ΔЄ, οὗ κάτωθεν ἀστὴρ ἐν στεφάνῳ. Διατ. μετρία.

24. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Σταφυλή, ἧς δεξιὰ Γλαῦξ. Διατ. μετριωτάτη.

25. ⅄ 30.—Ῥωμαϊκὸν νόμισμα, οὗ τὸ ἔσω (ψυχή), ἴσως ποτὲ ἐκ μολύβδου, ἐφθάρη.

26.— Τεμάχιον φακοειδὲς σιδήρου ἄχρηστον.

Κ. Μ. Κ.

ΣΥΛΛΑΒΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΚΤΗΜΑΤΩΝ

ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1908—1909

[Ὁ μὲν ἑλληνικὸς ἀριθμὸς δηλοῖ τὸ κεφάλαιον τοῦ καταλόγου, ὁ δὲ ἑπόμενος ἀραβικὸς εἶναι ὁ αὔξων. Τὰ κεφάλαια ΙΔ' καὶ Λ' ὑποδιαιροῦνται εἰς τμήματα, δηλούμενα ἐν μὲν τῷ πρώτῳ δι' ἑλληνικῶν ἀριθμῶν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ δι' ἀραβικῶν].

Α'. ΑΡΧΑΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΙΣΠΑΝΙΑ. ΤΑΡΑΚΟΝΙΚΗ.
Castulo (Caziona) ΜΗ', 1.
ΓΑΛΛΙΑ. Γαλατικαὶ ἀπομιμήσεις ἑλληνικῶν νομισμάτων Γ', 1.
ΙΤΑΛΙΑ. ΚΑΜΠΑΝΙΑ. Ὕρινα Γ', 3.
ΚΑΛΑΒΡΙΑ. Βρεντήσιον Λ', 7, 4.
ΒΡΕΤΤΙΑ. Βρεττίων Γ', 4.
Ῥήγιον Λ', 11, 1.
ΣΙΚΕΛΙΑ.
Γέλα Γ', 5.
Πάνορμος Λ', 7, 5.
Συράκουσαι Γ', 6-7.
ΘΡΑΚΗ.
Βυζάντιον ΜΒ', 1.
Ὀδησσὸς Γ', 9.
Πέρινθος Γ', 10. ΜΗ', 2.
ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΘΡΑΚΗΣ.
Λυσίμαχος Α', 1. Γ', 14.
ΘΡΑΚΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ.
Λυσιμάχεια Γ', 11-13.
ΝΗΣΟΙ ΘΡΑΚΗΣ.
Θάσος Λ', 15, 1. Λ', 16, 1.
ΤΑΥΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ.
Παντικάπαιον Μ, 1.
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.
Κοινὸν Μακεδόνων Γ', 20-22. ΚϛΓ', 1-2. ΜΔ', 1-2.
Ἀμφίπολις Γ', 15-17.
Ἄφυτις Γ', 18.
Θεσσαλονίκη Γ', 19. ΜΔ', 3-5.
Πέλλα ΜΔ', 6-7.
ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.
Ἀλέξανδρος Γ' Α', 2. Δ', 1. Ι', 23. ΙΔ', ιδ', 118. Λ', 9, 1-2. ΜΗ', 3-4.
Κάσσανδρος Γ', 24-26.
Δημήτριος Πολιορκητὴς Γ', 27.
Ἀντίγονος Γονατᾶς Γ', 28-29. Λ', 16, 2.
Φίλιππος Ε' Γ', 30-31.
Περσεὺς Γ', 32-34. ΙϛΓ', 1.
ΙΛΛΥΡΙΑ.
Ἀπολλωνία Γ', 44-49. ΜΔ', 8.
Βύλλις ΛΒ', 1-2.
Δυρράχιον Λ', 7, 6. Λ', 15, 2.
ΗΠΕΙΡΟΣ.
Κοινὸν Ἠπειρωτῶν Α', 3-4. Γ', 58-70.
Ἀμβρακία Α', 5-8. Γ', 50-54.
Μολοσσοὶ Γ', 55.
Νικόπολις Α', 9. Γ', 56-57.
ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΗΠΕΙΡΟΥ. Πύρρος Γ', 71-74.
ΚΕΡΚΥΡΑ. Α', 10-11. Γ', 75. Λ', 13, 1. Λ', 14, 8. Λ', 15, 3-4.
ΘΕΣΣΑΛΙΑ.
Κοινὸν Θεσσαλῶν Α', 12. Γ', 39-43.
Λάρισα Γ', 35.
Μάγνητες Γ', 36.
Τρίκκη Γ', 37.
Φεραὶ Γ', 38.
ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ. Μεδεὼν Γ', 75ᵃ.
ΛΕΥΚΑΣ. Α', 13.
ΑΙΤΩΛΙΑ. Κοινὸν Αἰτωλῶν Γ', 76.
ΛΟΔΡΙΣ. Ὀποῦς Γ', 77.
ΦΩΚΙΣ. Κοινὸν Φωκέων Λ', 16, 3.
Ἐλάτεια Γ', 78.
ΒΟΙΩΤΙΑ. Κοινὸν Βοιωτῶν ΙϛΓ', 2-1548. Λ', 7, 8. Λ', 15, 5. ΜΕ', 1-2. ΜϛΓ', 1-4.
ΕΥΒΟΙΑ. Κάρυστος ΙϛΓ', 1549.
Χαλκὶς Λ', 7, 24. Λ', 15, 21.
ΑΤΤΙΚΗ. Ἀθῆναι ΙΒ', 1. ΙΓ', 1-13. ΙΔ', α', 1. ΙΔ', β', 2-8. ΙΔ', ζ', 80. ΙΔ', η', 84. ΙΔ', ιγ', 117. ΙΔ', κδ', 131. Λ', 4, 1-13. Λ'. 6, 1-10. Λ', 7, 1-3. 9, 17. Λ', 10, 1-3. Λ', 11, 2. Λ', 12, 1. Λ', 13, 2. Λ', 15, 6-18. Λ', 16, 4-12. ΛΑ', 1. ΛΔ', 1.

ΜΕΓΑΡΙΣ. Μέγαρα Λ', 16, 13.
ΚΟΡΙΝΘΙΑ. Κόρινθος Γ', 79-81. Λ', 10, 4. Λ', 12, 2-3. Λ', 15, 19-20. Λ', 16, 14. ΜϛΓ', 5-6.
ΦΛΕΙΑΣΙΑ. Φλειοῦς Β', 2.
ΣΙΚΙΩΝΙΑ. Σικυὼν Λ', 7, 25, Λ', 16, 15. ΜΗ', 5.
ΚΡΗΤΗ. Κνωσὸς Λ', 15, 38.
Ραῦκος ΙΔ', ϛ', 69.
ΚΥΚΛΑΔΕΣ.
Ἄνδρος ΙΔ', ϛ', 70. Λ', 9, 3-4. Λ', 12, 4-5. Λ', 15, 22-23. Λ', 16, 16.
Δῆλος ΙΔ', δ', 16, 35. ΙΔ' ζ', 72-79. ΙΔ', η', 85-86. ΙΔ', ϑ', 105-109. ΙΔ', ιβ',114-115. ΙΔ', ιη',122. Λ',1, 1-14. Λ', 3, 1-18. Λ', 7, 18-22. Λ', 9, 5-9. Λ', 10, 7-10. Λ', 11, 3. Λ', 12, 6-7. Λ', 14, 1-7. Λ', 15, 24-32. Λ', 16, 17-35.
Κύθνος Λ', 15, 33.
Μῆλος Β', 1. Γ', 82.
Μύκονος Λ', 8, 1. Λ', 12, 8. Λ', 15, 34-35. Λ', 16, 36.
Πάρος Λ', 15, 36.
Σῦρος Λ', 7, 23.
Τῆνος ΙΔ', δ', 37. ΙΔ', ια', 112. ΙΔ', ις', 120. Λ', 1, 15. Λ', 12, 9. Λ', 15, 37. Λ', 16, 38.
ΠΟΝΤΟΣ. Φαρνάκεια. Δ', 2.
ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΠΟΝΤΟΥ.
Μιθραδάτης ϛ' ΙΔ', β', 9-15.
ΒΙΘΥΝΙΑ. Νίκαια Γ', 83.
ΜΥΣΙΑ. Κύζικος Λ', 15, 39.
Πάριον Δ', 3.
Πέργαμον Δ', 12. Λ', 8, 2. Λ', 10. 5-6. Λ', 15, 40.
ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΠΕΡΓΑΜΟΙ Λ', 15, 41.
ΝΗΣΟΙ ΜΥΣΙΑΣ. Προκόννησος ΙΑ', 1.
ΤΡΩΑΣ. Ἄβυδος Λ', 1, 16. 10, 15.
Ἀλεξάνδρεια Γ', 84.
ΑΙΟΛΙΣ. Αἰόλιον Γ', 86.
Ἐλαία Λ', 15, 42.
Κύμη Γ', 87. ΜΒ', 2.
Τῆμνος ΜΒ', 3.
ΛΕΣΒΟΣ. Μυτιλήνη ΙΔ', κε', 133. Λ',7,26.
PROVINCIA ASIA. Δ', 4.
ΙΩΝΙΑ. Ἐρυθραὶ Γ', 91.
Ἔφεσος Γ', 88-90. ΙΔ', δ', 38. Λ', 6',11. Λ', 7, 27-28. Λ', 8, 3-4. Λ', 15, 43. ΜΒ', 4-15.
Κλαζομεναὶ ΜΒ', 16-19.
Κολοφῶν Λ', 7, 29. Λ', 16, 39. ΜΒ', 20-24.
Λέβεδος ΜΒ', 27-31.
Λέβεδος-Πτολεμαΐς ΜΒ', 25-26.
Μαγνησία ἐπὶ Μαιάνδρῳ Γ', 92-93. ΜΒ', 32-33.
Μαγνησία καὶ Ἔφεσος Δ', 5.
Μίλητος Λ', 16, 40. ΜΒ, 34.
Πριήνη ΜΒ', 35.
Σμύρνη Λ', 10, 11. ΜΒ', 36.
Τέως Λ', 7, 30. 16, 41. ΜΒ', 37-38.
ΝΗΣΟΙ ΙΩΝΙΑΣ. Χίος ΙΔ', δ', 39-40. ΚΑ', 1-4. Λ', 7, 32-38. Λ', 12,10. Λ', 15, 44-45. Λ', 16, 42-43.
Σάμος Λ', 7, 31. 12, 11. ΜΒ', 39.
ΚΑΡΙΑ. Ἀλάβανδα Λ', 15, 46.
Ἁλικαρνασσὸς Λ', 16, 72. ΜΒ', 40.
Ἔναια ἢ Ἄναια ΜΗ', 6.
Ἰασὸς Λ', 13, 4.
Κνίδος Λ', 16, 44. ΜΗ', 7.
ΝΗΣΟΙ ΚΑΡΙΑΣ.
Κῶς ΙΔ',δ',41. κ',125-126. Λ',7,39. 9, 10. 10, 12. 16, 48. ΜΒ', 41.
Ῥόδος ΚϛΓ',3. Λ', 3, 19. 16, 45-47. ΜΗ', 8-11.
ΛΥΔΙΑ. Διὸς ἱερὸν ΜΒ', 42.
Νῦσα ΜΒ', 43.
Σάλα Δ', 7.
Σάρδεις Λ', 7, 41. 10, 13. 16, 49. ΜΒ', 44-45.
Τράλλεις Λ', 6, 12. 7, 40.
Φιλαδέλφεια Γ', 95. ΙΔ', κδ', 132. ΜΒ', 46.
ΦΡΥΓΙΑ. Κοτιάειον Δ', 6.
Λαοδίκεια ΜΒ', 47.
Τημενοθύρα Γ', 97.
ΛΥΚΙΑ. Ἐν γένει Λ', 9, 11. 16, 50-51.
Τλῶς Λ', 15, 47.
Φάσηλις Λ', 11, 4.
Λυκίας ἀβέβαιον Λ', 9, 12.
ΠΑΜΦΥΛΙΑ.
Ἀττάλεια ΜΗ', 13.
Πέργη ΜΒ', 48.
ΠΙΣΙΔΙΑ. Τερμησσὸς Γ', 94.
ΚΙΛΙΚΙΑ. Διοκαισάρεια ΜΗ', 12.
Ταρσὸς ϛ', 1.
ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ. Ἀριοβαρζάνης Α' Λ', 8.
ΣΥΡΙΑ. Ἀντίοχος Α' Λ', 10, 14.
Ἀντίοχος Β' ΜΒ', 49.

Ἀντίοχος Γ΄ Δ΄, 11.
Ἀλέξανδρος Β΄ ΙΔ΄, κβ΄, 128.
Βασιλεὺς ἀβέβαιος Λ΄, 15, 49.
ΦΟΙΝΙΚΗ. Βηρυτὸς (;) ΜΗ΄, 14.
ΑΙΓΥΠΤΟΣ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΙ.
Πτολεμαῖος Α΄ ΛΓ΄, 1. ΜΗ΄, 15.
Πτολεμαῖος Β΄ Λ΄, 16, 52. ΛΓ΄, 2.
Πτολεμαῖος Γ΄ Λ΄, 7, 43. 15, 51.
Πτολεμαῖος Δ΄ ΙΔ΄, ιη΄, 123. Λ΄, 15, 52-53. 16, 53. ΜΗ΄, 16.
Πτολεμαῖος ϛ΄ ΛΓ΄, 3-5.
Πτολεμαῖος ΙΓ΄ ΛΓ΄, 6.
Κλεοπάτρα Ζ΄ Λ΄, 13, 5.
Βαρβαρότεχνον τῶν τελευταίων Πτολεμαίων ΙΔ΄, κβ΄, 129.
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ. Αὔγουστος ΜΗ΄, 18.
ΝΟΥΜΗΔΙΑ. Μικίψας Λ΄, 15, 54-56.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΒΕΒΑΙΑ. Α΄, 15. Λ΄, 11, 5. 12, 12-13. 13, 6-7. 15, 58. 16, 54-57. ΜΒ΄, 50-53. ΜΓ΄, 1-2. ΜΗ΄, 19-24.
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ. Α΄, 14 - 18. Β΄, 3. ΙΔ΄, δ΄, 45-65. ε΄, 66-67. ϛ΄, 71. ζ΄, 81-82. η΄, 87-88. 90-104. ιθ΄, 124. κα΄, 127. κϛ΄, 134. ΛϛΙ΄, 1. ΜΕ΄, 7-15.
ΑΡΧΑΙΑ ΣΥΜΒΟΛΑ.
α΄) Μολύβδινα ΙΗ΄, 1. ΙΘ΄, 1 - 7. ΚΒ΄, 1-7. ΚΓ΄, 1. ΛϛΙ΄, 2-15. ΛΘ΄, 1.
β΄) Χαλκᾶ ΚΕ΄, 2. ΜΑ΄, 1.
γ΄) Ψῆφος δικαστικὴ Ἠπειρωτῶν Ι΄, 99.

Β΄. ΡΩΜΑΪΚΑ

ΡΩΜΑΪΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Νομίσματα ἀνώνυμα ΙΔ΄, δ΄, 42. Λ΄, 12, 14. 15, 59.
Hostilia Λ΄, 7, 49.
Procilia Λ΄, 7, 50.
Ὑπόχαλκα (ψυχαὶ) ἐφθαρμένα Λ΄, 9, 13.14, 9. 15, 60.
Ῥωμαϊκὰ Ἑλλάδος Λ΄, 15, 57.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Αὔγουστος Λ΄, 7, 51-52. 11, 6. ΜΕ΄, 3.
Κλαύδιος Λ΄, 11.
Οὐεσπασιανὸς Λ΄, 16, 58.
Λιβία-Τίτος Λ΄, 8, 5.
Δομιτιανὸς Λ΄, 8, 6.
Τραϊανὸς ΙΔ΄, κζ΄, 135. Λ΄, 7, 53. 11, 8.
Ἀδριανὸς ΙΔ΄, δ΄, 43. ιε΄, 119.
Ἀντωνῖνος ὁ Εὐσεβὴς Λ΄, 7, 54. 12, 15. ΜϛΙ΄, 7.
Φαυστῖνα πρεσβυτέρα Α΄, 19. Λ΄, 7, 55.
Φαυστῖνα νεωτέρα Λ΄, 9, 14.
Περτίναξ ΚΕ΄, 3.
Ἀλέξανδρος Σεουῆρος Λ΄, 12, 16. ΜΕ΄, 4.
Γορδιανὸς Γ΄ Ι΄, 98. ΜΕ΄, 5.
Φίλιππος πρεσβύτερος Β΄, 4.
Τριβωνιανὸς Γάλλος Α΄, 20.
Διοκλητιανὸς Λ, 16, 59.
Κλαύδιος Γοτθικὸς Λ΄, 7, 57-58.
Μαξιμιανὸς Ἡρακλῆς Λ΄, 7, 59.
Γαλέριος Μαξιμιανὸς Λ΄, 7, 60-61.
Μαξιμῖνος Δάζας Λ΄, 7, 66-75. 16, 60.
Οὐαλερία Λ΄, 7, 62-64.
Οὐαλέριος Σεουῆρος Β΄ Λ΄, 7, 65.
Μαξέντιος Λ΄, 7, 76-81.
Λικίνιος ὁ πρεσβύτερος ΙΔ΄, ιβ΄, 116. κγ΄, 130. Λ΄, 7, 82-97.
Κωνσταντῖνος Α΄ ΙΔ΄, ιζ΄, 121. Λ΄, 7, 98-115. 12, 17. 15, 61.
Κρίσπος Λ, 7, 116.
Κωνστάντιος Γάλλος Λ΄, 5. 12, 18-24.
Κώνστας Α΄ ΙΔ΄, δ΄, 44. η΄, 89. Λ΄, 7, 118-121. 9, 15. 13, 8.
Κωνστάντιος Β΄ Ε΄, 1. ΙΔ΄, ζ΄, 83. Λ΄, 7, 122-125. 16, 61.
Ἰουλιανὸς Β΄ Λ΄, 5. 12, 25-27. 16, 62.
Οὐαλεντινιανὸς Α΄ Λ΄, 5.
Γρατιανὸς Λ΄, 5.
Θεοδόσιος Α΄ Λ΄, 5. 16, 68.
Φλακκίλα Λ΄ 15, 62.
Οὐαλεντινιανὸς Γ΄ Δ΄, 13-15.
Ῥωμαϊκὰ αὐτοκρ. ἐφθαρμ. Λ΄, 15, 64-68.
» ἀβέβαια Λ΄, 16, 64-67. ΜΗ΄, 25.

Γ'. ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ

Ἀρκάδιος Λ', 5. 15, 63. 16, 63.
Ἀναστάσιος Α' ΛΕ', 1.
Ἰουστινιανὸς Α' Δ', 16. Λ', 7, 126. 11, 9. 12, 28. 16, 69.
Ἰουστῖνος Β' καὶ Σοφία ΙΖ', 1. Λ', 15, 69.
Μαυρίκιος Τιβέριος Λ', 2, 1. 7, 127.
Φωκᾶς Λ', 7, 128.
Φωκᾶς καὶ Λεοντία Λ', 2, 2-3.
Ἡράκλειος Λ', 2, 4. Λ', 7, 129.
Ἡράκλειος μετὰ τῶν υἱῶν Λ', 2, 5-22.
Ἡράκλειος καὶ Ἡράκλειος Κωνσταντῖνος Λ', 7, 130-132.
Θεόφιλος Λ', 7, 133.
Ἰωάννης Α' Τσιμισκῆς ΜΕ', 6.
Θεοδώρα ΚΘ', 1.
Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς Α', 21.
Μανουὴλ Α' Κομνηνὸς Α', 22. ΚΔ', 1-41.
Ἰσαάκιος Β' Ἄγγελος ΚΔ', 42-65.
Ἀλέξιος Γ' Ἄγγελος ΚΔ', 66-86.
ΔΕΣΠΟΤΑΤΟΝ ΕΛΛΑΔΟΣ.
Θεόδωρος Κομνηνὸς ΚΔ', 87.
Βυζαντιακὰ ἀβέβαια ΚΔ', 88-89. ΜΔ', 9.
Βυζαντιακὰ ἐφθαρμένα ΚΔ', 90-91.
ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΑ.
Γ', 1. Ζ', 1. Κ', 1-20. ΚΓ', 2-4. ΛΣ', 16.
Βυζαντιακὰ σφραγίδια Κ', 21-23.
Βυζαντιακὸν φυλακτήριον Κ', 24.
» σταθμίον ὑάλινον ΚΣ', 4.
Βυζαντιακὴ σφραγὶς ΙΗ', 2.

Δ'. ΝΕΩΤΕΡΙΚΑ

ΙΣΠΑΝΙΑ. Φίλιππος Ε' Α', 23.
Νομισματόσημον ΜΖ', 1.
ΓΑΛΛΙΑ. Γ' Δημοκρατία Η', 1-4.
ΙΤΑΛΙΑ. ΒΕΝΕΤΙΑ.
A. Contarini Λ', 14, 10.
Pasc. Ciconia Β'. 5.
ΣΑΡΔΗΝΙΑ. Κάρολος Φῆλιξ ΛΖ' 1.
ΟΛΛΑΝΔΙΑ. Βιλλελμίνη. Η'. 5-9.
ΔΑΝΙΑ Η', 10.
ΣΟΥΗΔΙΑ καὶ ΝΟΡΒΗΒΙΑ. Ὀσκὰρ Β' Η', 11.
ΓΕΡΜΑΝΙΑ. Αὐτοκρατορία Ζ', 2. Η', 12-13.
ΕΛΒΕΤΙΑ. Νομισματόσημον Η', 14.
ΡΟΥΜΑΝΙΑ. » ΛΗ', 1.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ. ΚΗ', 1.
ΤΟΥΡΚΙΑ. Νομισματόσημον ΙΕ', 1.
Πελοπόννησος ὑπὸ τοὺς Βενετοὺς ΚΘ', 3.
Κρήτη ὑπὸ τοὺς Βενετοὺς Λ', 16, 70.
ΑΡΑΒΙΚΑ ΚΟΥΦΙΚΑ. Β', 6. Δ', 17-18. ΚΘ', 2.
ΠΕΡΣΙΑ. Ε', 2.
ΑΝΑΤΟΛΙΚΑΙ ΙΝΔΙΑΙ.
East India Company. ΛΖ', 2.
ΓΑΛΛΙΚΗ ΙΝΔΟΚΙΝΑ. ΛΖ', 3-5.
ΚΑΜΒΟΔΓΗ. Νοροδὼμ Α' ΛΖ', 6.
ΑΒΗΣΣΥΝΙΑ. Μενελὶκ Ε', 3.
ΤΡΑΝΣΒΑΑΛ. ΔΖ', 7.
ΤΥΝΙΣ. ΛΖ', 8.
ΑΜΕΡΙΚΗ. ΗΝΩΜ. ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΛΖ', 9-10.
ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ. ΛΖ', 11-12.
ΟΥΡΟΥΓΟΥΑΗ. ΛΖ', 13.
ΑΒΕΒΑΙΑ. Λ', 3, 20.
ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ. Δ', 20-23. Λ', 7, 45-48.

Ε'. ΔΙΑΦΟΡΑ

Φραγκικὸν σύμβολον Κ', 25.
Νεωτερικὰ σύμβολα Κ', 26. ΛΣ', 17.
Σφραγὶς νεωτερικὴ Κρήτης ΙΗ', 3.
Περίαπτον νεωτερικὸν Α', 24.
Νομισματόσημα Δ', 19. Η', 14. Θ', 1. ΙΕ', 1. ΔΗ', 1. ΜΖ', 1.

Κ. Μ. Κ.

ΙΑΝΙΣΚΟΣ ΚΑΙ ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ ΠΑΙΣ

ΕΝ ΠΕΡΓΑΜΩι ΜΥΣΙΑΣ, ΝΙΚΟΠΟΛΕΙ ΚΑΤΩ ΜΟΙΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΕΡΔΙΚΗι ΘΡΑΙΚΗΣ

[Πίνακες I—II].

*Η κατωτέρω (Μέρος Α') μελέτη ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως ὑφ' ἡμῶν ἐν τῇ τῶν Ἀθηνῶν «**Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι**» 1910, σελ. 59-64 μετὰ τοῦ ἐν μεγεθύνσει πίνακος II, ἄνευ ὅμως τοῦ νῦν ἐνταῦθα (Μέρος Β') προστιθεμένου λεπτομεροῦς καταλόγου τῶν ἐν αὐτῷ ἀναφερομένων νομισμάτων καὶ τοῦ πίνακος αὐτῶν I, ὧν ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαίαν τὴν ἐνταῦθα καταχώρισιν χάριν τῶν εἰδικῶν νομισματικῶν.*

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ γερμανοῦ συναδέλφου μου κ. Hans von Fritze, τὸ εἰς τοὺς τύπους τῶν Περγαμηνῶν νομισμάτων ἀναφερόμενον ἔργον αὐτοῦ Die Münzen von Pergamon, Berlin 1910 (Ἐκ τοῦ Anhang zu den Abhandlungen der Kgl. Preuss. Akademie der Wissenschaften τοῦ ἔτους 1910), ἐν ᾧ οὗτος (σελ. 53), ἀναφερόμενος εἰς τὴν περὶ τοῦ Ἰανίσκου πρώτην μελέτην ἡμῶν, δέχεται μὲν ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ τοῦ Τελεσφόρου, ἀλλὰ περὶ τοῦ Ἰανίσκου, νομίζει δ' ὅμως, ὅτι τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ θείου παιδίου ἀντικείμενον δυνατὸν νὰ εἶναι μικρά τις μάχαιρα. Τοῦτο δ' ὅμως οὐδὲν ἄλλο εἶναι, ὡς βλέπει τις νῦν σαφῶς ἔκ τινων τῶν ἐπὶ τῶν πινάκων ἡμῶν συγκεντρωθέντων καλῆς διατηρήσεως νομισμάτων, ἤ, καθ' ἃ ἤδη ἐσημείωσα, τροφή τις διὰ τὸν χηνίσκον, ἂν μὴ αὐτὸς ὁ λιχανὸς τῆς δεξιᾶς τοῦ παιδός, δι' οὗ οὗτος ὡς ἐπὶ πολλῶν τῶν ἀγαλματίων αὐτοῦ ἀπειλεῖ παίζων τὸν λίαν εὐδιάκριτον ἐπὶ πολλῶν τῶν ἐν λόγῳ κερμάτων χηνίσκον.

ΜΕΡΟΣ Α'.

Ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν ἐδημοσίευσα ἐν τῷ παρόντι περιοδικῷ τοῦ παρελθόντος ἔτους 1909, σελ. 133 κέξ., κατόπιν δ' ἐκτενέστερον ἐν τῷ ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστὶ ἐκδιδομένῳ ἔργῳ μου «*Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον*», σελ. 294 κέξ., μελέτην, ἵν' ἀποδείξω ὅτι τὰ μετὰ χηνῶν καὶ χηναλωπέκων γνωστὰ ἀγαλμάτια παιδίων δὲν ἀνήκουσιν, ὡς κοινῶς ἐνομίζετο, εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *ῥωπογραφημάτων* (genre), ἤτοι τῶν οὐδεμίαν μυθολογικὴν ἢ ἱστορικὴν ἔννοιαν ἐχόντων ἔργων, ἀλλ' ὅτι εἶναι θρησκευτικὰ ἀγαλμάτια, εἰκονίζοντα τὸ παιδίον τοῦ Ἀσκληπιοῦ Ἰανίσκον.

Τὴν γνώμην ταύτην ὑπεστήριξα διὰ τῆς συγχρόνου μελέτης καὶ παραβολῆς τῶν

παντοειδῶν σχετικῶν μνημείων καὶ μαρτυριῶν. Ὅσον ὅμως καὶ ἂν κατέληξα εἰς κατηγορηματικὰ συμπεράσματα περὶ τοῦ ὀρθοῦ αὐτῆς, δὲν ἠδυνήθην νὰ παρουσιάσω καὶ μαρτυρίαν τινὰ ἢ μνημεῖόν τι ἐξ ἐκείνων, ἅτινα λύουσιν ὁριστικῶς τὰ τοιαῦτα ζητήματα, κλείοντα τὸ στόμα καὶ τοῦ δυσπιστοτάτου τῶν ἀντιφρονούντων.

Καὶ ὅμως τοιαῦται ἀποδείξεις ὑπῆρχον, διέλαθον δὲ τὴν προσοχὴν καὶ μνήμην ἡμῶν ἕνεκα τῆς σμικρότητος τῶν παρεχόντων αὐτὰς μνημείων. Ἀπείρους δ' ὀφείλω χάριτας τῷ ἐν Γόθᾳ σοφῷ καὶ ἀγαπητῷ μοι συναδέλφῳ καθηγητῇ κ. B. Pick, ὑπομνήσαντί με ἀμέσως ταῦτα, ὡς καὶ τὴν σημείωσιν ἣν ἔγραψε περὶ αὐτῶν ἐν τῇ μεγάλῃ συγγραφῇ αὐτοῦ Die antiken Münzen von Dacien und Moesien σελ. 356, ἀριθ. 1252.

Ὡς γνωστόν, ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ἡ Ὑγίεια, ἢ καὶ μόνος ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, ἔχουσι πλειστάκις παρ' ἑαυτοῖς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὸ παιδίον τοῦ πρώτου Τελεσφόρον, εἰκονιζόμενον πάντοτε ὑπὸ τὸ μόνον καὶ στερεότυπον αὐτοῦ σχῆμα, ὡς παιδίον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι ἄκρων τῶν ποδῶν κεκαλυμμένον δι' ἐνδύματος ἀπαραλλάκτου πρὸς τὴν σημερινὴν *κάππαν* τῶν ποιμένων ἢ τὸ χειμερινὸν *καππότον* τῶν νῦν Κρητῶν.

Ἀντὶ λοιπὸν τοῦ πασιγνώστου τούτου παιδίου τοῦ Ἀσκληπιοῦ εὑρίσκομεν παρ' αὐτῷ (*Πίνακ.* I, 18-21 καὶ II, 1) ἢ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Ὑγιείας (*Πίνακ.* I, 23 καὶ II, 6) ἱστάμενον ἕτερον, ἐντελῶς διαφόρου τύπου, παιδίον ἐπὶ σπανίων πρώτου μεγέθους χαλκῶν νομισμάτων τῆς Περγάμου, κοπέντων ἐπὶ Μ. Αὐρηλίου (B. M. Cat. Mysia, σελ. 148, 212, πίναξ XXIX, 7. Τὸ δεύτερον εἶναι ἀνέκδοτον νόμισμα τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, οὗ τὸ ἐκμαγεῖον ὀφείλω τῷ φίλῳ κ. von Fritze). Τὸ παιδίον τοῦτο εἰκονίζεται ἱστάμενον ἐντελῶς γυμνόν, ἀνέχον δ' ἐν τῇ ἀριστερᾷ χηνάριον, πρὸς ὃ τείνει τροφήν τινα ἢ τὸν λιχανὸν τῆς ἀνατεταμένης δεξιᾶς αὐτοῦ, *ἤτοι παιδίον τοῦ αὐτοῦ ἀπαραλλάκτως τύπου πρὸς τὰ ἀγαλμάτια τοῦ τύπου τοῦ ἀγαλματίου τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ἅτινα ἐταυτίσαμεν πρὸς τὸν Ἰανίσκον, υἱὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ.* Ἐπὶ τῶν ῥηθέντων μεγάλων νομισμάτων τῆς Περγάμου λεπτομέρειαί τινες τοῦ τύπου δὲν εἶναι εὐκρινεῖς εἰς ἀγύμναστον ὀφθαλμόν. Εὐτυχῶς ὑπάρχει σειρὰ ἑτέρων μικροτέρων νομισμάτων τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ τῶν αὐτῶν χρόνων, εἰκονιζόντων μόνον καὶ σαφέστερον, ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερείαις, τὸν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ (B. M. Cat. Mysia, σελ. 163, ἀριθ. 227-230, πίναξ XXVIII, 3 καὶ Imhoof-Blumer, Zur griech. und römisch. Münzkunde, σελ. 50, ἀριθ. 2, πίναξ IV, 5-6=*Πίνακ.* I, 1-17, 24-30 καὶ II, 2-5).

Καὶ νομίσματά τινα δὲ τῆς πρὸς Ἴστρον Νικοπόλεως κοπέντα ἐπὶ Σ. Σεουήρου (Pick, ἔ. ἀ. ἀριθ. 1256, πίναξ XVII, 10=*Πίνακ.* I, 31-32 καὶ II 7-8), εἰκονίζουσι, *μεταξὺ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ὑγιείας ἱστάμενον*, ὅμοιον, ἀλλ' ἐνδεδυμένον διὰ χιτωνίσκου, παιδίον ὅπερ, καίπερ ἀσαφέστερον διατηρούμενον, ὀρθῶς ἀνεγνωρίσθη ὡς τὸ αὐτὸ μυθολογικῶς πρὸς τὸ τῶν Περγαμηνῶν νομισμάτων καὶ ἄσχετον πρὸς τὸν Τελεσφόρον.

Ὁ Pick, ὁ Wroth, ὁ Imhoof-Blumer καὶ πάντες οἱ πρὸ αὐτῶν περιγράψαντες τοὺς νομισματικοὺς τούτους τύπους, ἀναγνωρίσαντες τὴν παντελῆ διαφορὰν καὶ τὸ ἄσχετον τοῦ τύπου τοῦ γυμνοῦ καὶ χηνοφόρου παιδίου πρὸς τὸν τύπον τοῦ Τελε-

σφόρου, ὀρθῶς ἀπεφήναντο πάντες ὅτι πρόκειται περὶ ἑτέρου τινὸς παιδίου τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἐνεθυμήθησαν δὲ τὸν Εὐαμερίωνα καὶ Ἄκεσιν, ὧν ὅμως εἶναι ἄγνωστος ἡμῖν αἰαδήποτε παράστασις, καὶ περὶ ὧν ἀγνοοῦμεν τελείως ἄν ποτ' εἰκονίσθησαν ὡς παιδία καὶ οὐχὶ πάντοτε ὡς ἔφηβοι, καθ' ἃ πάντες οἱ λοιποὶ υἱοὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Βεβαίως ὅμως νῦν μετὰ τὴν ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐμῇ μελέτῃ περισυλλογὴν τῶν μαρτυριῶν καὶ μνημείων οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ μικροῦ θεοῦ Ἰανίσκου, ἀφοῦ καὶ ὁ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ παιδὸς ἐπὶ τοῦ μεγάλου Περγαμηνοῦ νομίσματος ἀπεικονιζόμενος μῦς εἶναι, ὡς γνωστόν, φορεὺς τῶν λοιμικῶν νόσων (Στριβωνος Γ', 165), ὧν ἰατρὸς ἐθεωρεῖτο, ὡς εἴδομεν, ὁ Ἰανίσκος, ὁ πάντως τὸ σύμβολον τοῦτο λαβὼν παρὰ τοῦ πάππου αὐτοῦ Ἀπόλλωνος Σμινθέως, ἤτοι τοῦ καταστροφέως τῶν μυῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν μεταδιδομένων λοιμικῶν ἀσθενειῶν (ἰδὲ J. de Witte, Apollon Sminthien: Revue Numism. 1858, 1 κἑξ.). Ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο τοῦ Ἰανίσκου, ἂν δὲν ἤθελέ τις παραδεχθῇ ὡς βέβαιον διὰ τὸν παῖδα τῶν νομισμάτων, ἀπομένει ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι τὸ χηνοφόρον παιδίον οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς ῥωπογράφημα, ἀλλ' εἶναι θεὸς καὶ δὴ υἱὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἡ παρὰ τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ τὴν Ὑγίειαν ἀπεικόνισις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀπαγορεύει πᾶσαν ὡς πρὸς τοῦτο ἀντίρρησιν.

Ἐν τῇ αὐτῇ μελέτῃ ἡμῶν ἐζητήσαμεν ν' ἀποδείξωμεν ὅτι καὶ ἡ ἑτέρα σειρὰ τῶν ἐκ διαφόρων Ἀσκληπιείων προερχομένων μικρῶν, γυμνῶν, ἱσταμένων ἢ καθημένων παιδίων μετὰ κυναρίων ἢ ὄφεων ἀνήκει ἐπίσης εἰς τὴν αὐτὴν θρησκευτικὴν τάξιν, εἰκονίζουσι δ' αὐτὸν τὸν Ἀσκληπιὸν ὡς παιδίον. Τὸ ὀρθὸν τῆς γνώμης δεικνύουσι νῦν ἄλλα νομίσματα κοπέντα ἐν Σερδικῇ ἐπὶ Καρακάλλου (Pick, Zeit. f. Num. XXIII, 68, 23, πίν. III, 5.— Wroth, Num. Chron. 1882, 301.— Sallet: Zeit. für Num. IX, σ. 140.— Cat. Berl. I, 234, 9.— Eckhel, Catal. 61, 19= Mionnet, Supplém. II, 490, 1691=*Πίνακ.* I, 33-34 καὶ II, 9), εἰκονίζοντα δὲ τὸν *Ἀπόλλωνα ἰατρὸν* ὡς Ἀσκληπιόν, ἔχοντα παρ' αὐτῷ γυμνὸν παιδίον, προφανῶς τὸν τὴν ὡς ἰατροῦ ἰδιότητα αὐτοῦ ἀναδείξαντα υἱὸν αὐτοῦ καὶ τῆς Κορωνίδος Ἀσκληπιόν, καθ' ἃ ἤδη ὁ Pick καὶ οἱ λοιποὶ νομισματικοὶ ὀρθῶς ἀνεγνώρισαν. Ὁμοίως ὁ Παυσανίας (Η', 32, 3) ἀναφέρει τὴν ἐν Μεγαλοπόλει ὕπαρξιν ναοῦ Ἀσκληπιοῦ Παιδός, ἐν ᾧ παρὰ τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον Ἀπόλλωνα ἵστατο ἄγαλμα «*πηχυαῖον μάλιστα*» τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Οὕτω καὶ πάλιν ἐπιβεβαιοῦνται ὑπὸ τῶν πραγμάτων τὰ συμπεράσματα μιᾶς τῶν μελετῶν μου ἐκείνων, ὧν τὸ σύστημα ὑπὸ πολλῶν ἐπιστημόνων δημοσίᾳ ἐπαινεθέν, ἐπιδοκιμασθὲν ἢ καὶ ἁπλῶς παραθαρρυνθέν, εὗρε καὶ μικρόν τινα κύκλον ἐπικριτῶν, ἐν οἷς τελευταῖος καὶ σφοδρότατος ὁ ἐν Ἐρλάγγῃ κ. L. Curtius. Διὰ τὴν εἰς ἄκρον χλευαστικὴν γλῶσσαν, μεθ' ἧς οὗτος ἐμπαθῶς καὶ ὡς ἀπὸ τρίποδος κρίνει τὴν ἐργασίαν μου ἐπὶ μόνης τῆς δῆθεν αὐθεντίας αὐτοῦ καὶ ἐπ' οὐδενὸς ἐπιχειρήματος στηριζόμενος, ἐδόθη ἤδη ἡ ἀνάλογος καὶ ἁρμόζουσα ἀπάντησις (Διεθνὴς Ἐφημ. τῆς Νομισμ. Ἀρχ., τόμ. ΙΒ', σελ. 195-208). Ἐπιτραπήτω μοι δ' ὅμως νὰ σημειώσω ἐνθάδε ἁπλῶς, ὅτι πανταχοῦ ἔνθα αἱ μετὰ τὰς μελέτας μου ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις ἔδοσαν ἡμῖν τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων, ἅτινα ἔτυχε

νὰ πραγματευθῶμεν, τὰ συμπεράσματα τῶν μελετῶν ἡμῶν ἐδικαιώθησαν πληρέστατα, ὅπερ ἀποδεικνύει, νομίζω, ὅτι ἐργάζομαι κατὰ μέθοδον ὑγιᾶ. Καὶ δὴ ὑπενθυμίζω ὅτι δεινῶς ἐχλευαζόμην ἐπὶ ἔτη, ὡς ὑποστηρίξας τὴν γνώμην ὅτι ὁ ἐκ Δελφῶν χαλκοῦς ἡνίοχος εἶναι τὸ ἀνάθημα τοῦ Ἀρκεσίλα, μέχρι οὗ ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βάθρου ἠνάγκασε τοὺς κρατίστους τῶν ἀρχαιολόγων νὰ παραδεχθῶσι τὸ ὀρθὸν τῆς γνώμης ἡμῶν ταύτης. Ὁμοίως δεινῶς ἐχλευαζόμην, ὅτε κατὰ πάντων ὑπεστήριζον ὅτι τὸ ναυάγιον τῶν Ἀντικυθήρων οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ περὶ τὰ Κύθηρα ναυαγῆσαν πλοῖον τοῦ Σύλλα, μέχρι οὗ τὸ ὑπὸ τοῦ Ῥὲμ ἀναγνωσθὲν ἐν τῷ ἀστρολάβῳ τοῦ ναυαγίου ὄνομα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ μηνὸς Πάχωνος κατέδειξε λαμπρῶς τὸ ἐσφαλμένον τῆς γνώμης, ἣν ἐπολέμησα, καὶ ἤγαγεν ἡμᾶς πρὸς τὴν νεωτέραν ἐποχήν, ἣν εἶχον ἤδη παραδεχθῆ ὡς χρόνον τῆς ναυαγίας. Ἐχλευάσθην ὁμοίως ὑπὸ τῶν αὐτῶν προσώπων, ὅτε κατὰ πάντων ὑπεστήριζον ὅτι ἡ ἄκρα τῶν ἐξ Ἐπιδαύρου μετοπῶν εἰκονίζει τὸν Δία καὶ οὐχὶ τὸν Ἀσκληπιόν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ἐσχάτως ἀνακαλυφθεῖσα κεφαλὴ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1425 πανομοιοτύπου Ἐπιδαυρίου ἀναγλύφου κατέδειξε λαμπρῶς τὸ ὀρθὸν τῆς γνώμης μου ταύτης. Ἀλλὰ καὶ ἑτέρα τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ αὐτοῦ ὑπ' ἀρ. 1425 ἐπιδαυριακοῦ ἀναγλύφου ἀνεκαλύφθη πρό τινων ἡμερῶν ἔχουσα ἀκριβῶς ὅ,τι ἐγὼ προεῖπον, ἤτοι τρεῖς θεοὺς τοῦ Δωδεκαθέου, καὶ οὕτω καθεξῆς, δεκάκις ἔτι τοὐλάχιστον, μέχρι τοῦ νῦν δημοσιευομένου νέου παραδείγματος ἐπικυρώσεως τῆς γνώμης μου, ὁμοίως πολεμηθείσης ὑπό τινων.[1]

Ταῦτα πάντα τὰ παραδείγματα μοὶ ἐπιτρέπουσι, νομίζω, νὰ παρέλθω μειδιῶν τοὺς ἐμπαθεῖς χλευασμοὺς τῆς γνωστῆς μειονοψηφίας τῶν κριτῶν μου, οἵτινες ἀντὶ οὕτως ἀποφθεγματικῶς νὰ κρίνωσι καὶ εἰρωνεύωνται τὴν ἐργασίαν μου, ἴσως κάλλιον θὰ ἔπραττον συμμορφούμενοι πρὸς τὸ σταθερὸν σύστημα τῆς ἐργασίας ἐκεῖνο, ὅπερ ἀκολουθῶ, καθ' ἃ ἐξέθηκα πρὸ ἐτῶν ἐν τῷ βιβλίῳ μου «*Τὰ κειμήλια τοῦ Μουσείου μας*», σελ. 9. Οὕτως ὑπάρχει ἐλπίς, νομίζω, οὐ μόνον νὰ ἐννοήσωσι τὰ μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ νὰ δώσωσί ποτε γνώμην τινὰ ἱκανῶς ἐπικυρουμένην ὑπὸ τῶν πραγμάτων καὶ οὐχὶ ὑπὸ μόνης τῆς ἰδίας αὐτῶν αὐταρεσκείας.

---

[1] Καὶ ἐν τῷ ἄρτι ἐκδοθέντι τεῦχει 2-3 τῶν Röm. Mitteilungen, Τόμ. XXV (1910), σελ. 115 εὕρηται πανηγυρικὴ ἐπιβεβαίωσις τῆς ὑπό τινων μὲν πολεμηθείσης τῶν δὲ λοιπῶν μὴ ληφθείσης ὑπ' ὄψιν γνώμης μου, ὅτι ἡ ἐξ Ἐλευσῖνος περίφημος κεφαλὴ τοῦ λεγομένου *Εὐβουλέως τοῦ Πραξιτέλους* οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸν Εὐβουλέα, ἀλλ' εἶναι εἰκὼν τοῦ *Ἰάκχου*. Χαρακτηριστικὸν ὅμως τοῦ τρόπου καθ' ὃν σκέπτονται εἰσέτι τινὲς τῶν ἀρχαιολόγων εἶναι ὅτι αὐτὸς ὁ προσκομίσας τὴν διὰ νέου μνημείου ἐπιβεβαίωσιν τῆς γνώμης μου ταύτης ἰταλὸς ἀρχαιολόγος G. E. Rizzo θαυμάζει διὰ τὴν conferma inatessa ταύτην, ἣν θεωρεῖ *ἀπροσδόκητον* διότι ἡ γνώμη μου ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν ἐκ τῶν νομισμάτων ἀσφαλῶν πάντοτε δεδομένων καὶ οὐχὶ εἰς σοφολογιωτάτας ὑποθέσεις! Τὰς σπουδαιοτάτας διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης ἀκολουθίας τῆς ἐπικυρώσεως ταύτης τῆς γνώμης μου ἐκθέτω ἔν τε τοῖς προσεχῶς δημοσιευομένοις τεύχεσι 17-18 τῆς συγγραφῆς μου «*Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον*», καὶ ἐν ἰδίῳ ἄρθρῳ ἐπιγραφομένῳ «*Πραξιτέλους Δημήτηρ, Κόρη καὶ δᾷδα ἔχων Ἴακχος*» δημοσιευομένῳ ἐν τῇ *Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι* τοῦ 1911.

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΤΟΝ ΙΑΝΙΣΚΟΝ ΚΑΙ ΑΣΚΛΗΠΙΟΝ ΠΑΙΔΑ

ΠΕΡΓΑΜΟΣ. *(Χρόνοι ἀπὸ Τραϊανοῦ μέχρι Κομμόδου).*

1. ⅄ 16.— ΠΕΡΓΑΜΗ-ΝΩΝ ἔμπροσθεν καὶ κάτω προτομῆς Ἀθηνᾶς μεθ' ἱματίου πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. |CTP I ΠΩΛ-ΛΙΩΝΟC. Ἰανίσκος γυμνὸς ἱστάμενος κατενώπιον, ἔχων ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ χηνίσκον, ἐγείρων δὲ τὴν δεξιάν, ἧς τείνει τὸν λιχανὸν ἢ ἐν ᾗ κρατεῖ τροφήν τινα διὰ τὸν χηνίσκον.

   α') Βερολῖνον. *Πίναξ* I, 1 καὶ II, 4
   β') » » » 2 » 11.
   γ') Ἀθῆναι 5090[δ] » » 3.
   δ') Κοπεγχάγη » » 4.
   ε') Λονδῖνον » » 5 = BMC. Mysia, p. 136, n. 228.
   ς') » » » 6 = » » » » 229.
   ζ') Παρίσιοι » » 7.

2. ⅄ 16.— Ὁμοίως.
   Ὄπ. CTP I ΠΩΛ-ΛΙΩΝΟC. Ὁμοίως.

   α') Βερολῖνον = *Πίναξ* I, 8.
   β') » = » I, 9.
   γ') Γόθα = » I, 10.

3. ⅄ 16.— Ὁμοίως (;).
   Ὄπ. |ΕΠΙ CTP I ΠΩ-ΛΛΙΩΝΟC.

   α') Imhoof-Blumer = *Πίναξ* I, 11.

4. ⅄ 16.— |ΠΕΡΓΑΜΗ. Ὁμοίως.
   Ὄπ. CTP I ΠΩΛ-ΛΙΩΝΟC. Ὁμοίως.

   α') Λονδῖνον = *Πίναξ* I, 12 = BMC. Mysia, p. 136, n. 227, pl. XXVII.

5. ⅄ 16.— Ὁμοίως ὡς τὸ 1 καὶ 2.
   Ὄπ. |ΕΠΙ CTP I ΠΩ-ΛΛΙΩΝΟC. Ὁμοίως.

   α') Ἀθῆναι 5090[ε] = *Πίναξ* I, 13.
   β') Βερολῖνον = » I, 14.
   γ') Leake = » I, 15.
   δ') Λονδῖνον = » I, 16 = BMC. Mysia, p. 136, n. 230.

6. ⅄ 16.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΕΠΙ CTP ΠΩ-ΛΛΙΩΝΟC. Ὁμοίως.

α') Βερολῖνον = *Πίναξ* I, 17.

Λούκιος Οὐῆρος.

7. ⅄ 42.— AVT K Λ AYPH-ΛIOC OVHPOC. Προτομὴ πωγωνοφόρος καὶ δαφνοστεφὴς Λ. Οὐήρου μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΕΠΙ CTPA ΑΤΥΛ. ΚΡΑΤΙΠΠΟΥ ΠΕΡΓΑΜΗ . ΔIC πέριξ, καὶ ΝΕΩΚΟ ἐν τῷ ἐξέργῳ. *Ἀσκληπιὸς* ἱστάμενος κατενώπιον βλέπων πρὸς ἀριστερά, ἔχων ὑπὸ τὴν δεξιὰν μασχάλην τεθειμένον τὸ μέχρι τῆς γῆς φθάνον βάκτρον αὐτοῦ, περὶ ὃ ἑλίσσεται ὄφις καὶ ἐφ' οὗ εἶναι τεθειμένη ἡ δεξιὰ τοῦ θεοῦ. Τὸ σῶμα αὐτοῦ περιβάλλει ἱμάτιον γυμνὰ καταλεῖπον τὸν δεξιὸν βραχίονα καὶ τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ στήθους. Ἡ ὑπὸ τὸ ἱμάτιον ἀριστερὰ αὐτοῦ ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ὀσφύος. Δεξιᾷ αὐτοῦ ὁ *Ἰανίσκος* τῶν προηγουμένων νομισμάτων, ἀλλὰ πρὸς δεξιὰ ἐστραμμένος. Μεταξὺ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τοῦ Ἰανίσκου *μῦς ἀρουραῖος* μέγας πρὸς δεξιά.

Παρίσιοι = *Πίναξ* I, 18.

8. ⅄ 42.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΕΠΙ CTPA ΑΤΥΛ . ΚΡΑΤΙΠΠΟΥ ΠΕΡΓΑΜΗ.ΔIC πέριξ καὶ ΝΕΟΚΟ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Ὁμοίως.

α') Λονδῖνον = BMC. Mysia, p. 148, n. 292, pl. XXIX, 7=*Πίναξ* I, 19.
β') Βερολῖνον = *Πίναξ* I, 20.
γ') Cassel = » I, 21.
δ') Παρίσιοι = » I, 22 καὶ II, 1.

9. ⅄ 42.— Ὁμοίως (;).
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ὁ αὐτὸς *Ἀσκληπιός*, ἔχων πρὸ αὐτοῦ ἱσταμένην τὴν *Ὑγίειαν* κρατοῦσαν ἐν τῇ ἀριστερᾷ φιάλην, ἐξ ἧς τρέφει τὸν ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς ὄφιν. Μεταξὺ τῶν θεῶν ἵσταται πρὸς δεξιὰ ὁ *αὐτὸς Ἰανίσκος*.

α') Βερολῖνον = *Πίναξ*. I, 23 καὶ II, 5.

(Χρόνοι Κομμόδου).

10. ⅄ 16.— ΠΕ-ΡΓ-ΑΜΗ. Προτομὴ Ἀθηνᾶς μεθ' ἱματίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΕΠΙ CTP-ΔΙΟΔΩ. *Ἰανίσκος* ἱστάμενος κατενώπιον γυμνός, ἔχων ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ μικρόν τι ἀντικείμενον. Ἡ στάσις αὐτοῦ εἶναι ἡ τοῦ τῇ ἀριστερᾷ ἐπὶ κιονίσκου ἐρείδοντος τὸ σῶμα, ἀλλ' ὁ κιονίσκος ἐλλείπει.

α') Βερολῖνον = *Πίναξ* I, 24.
β') Μόναχον = » I, 25.

11. Ⓐ 16.— Ὁμοίως.

Ὄπ. ΠΕΡΓΑ-ΜΗ | ΝΩ. Ὁμοίως.

α') Βερολῖνον = *Πίναξ* I, 36 καὶ II, 6.
β') »
γ') » = » I, 27.
δ') Κοπεγχάγη = » I, 28.
ε') Leake = » I, 29.

12. Ⓐ 16.— Ὁμοίως.

Ὄπ. ΠΕΡΓΑ-Μ | ΗΝΩ. Ὁ αὐτὸς τύπος, ἀλλ' ἐστραμμένος πρὸς δεξιά.

α') Παρίσιοι = *Πίναξ* I, 30 καὶ II, 4.

ΝΙΚΟΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΩ ΜΟΙΣΙΑΣ. *Σεπτ. Σεουῆρος.*

13. Ⓐ 27.— [ΑΥ ΚΑΙ ΛΟΥ] ΣΕΠΤ.-ΣΕΥΗΡΟΣ ΠΕΡ. Κεφαλὴ Σ. Σεουήρου δαφνοστεφής, πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΥΠΑ ΠΟΛ ΑΥΣΠ[ΙΚΟΣ ΝΙΚΟΠΟΛΙ] πέριξ, καὶ ΠΡΟΣ ΙΣΤΡ ἐν τῷ ἐξέργῳ. *Ὑγίεια* ἱσταμένη πρὸς δεξιά, ἔχουσα ἐν τῇ ἀριστερᾷ φιάλην, ἐξ ἧς τρέφει τὸν ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς ὄφιν. Πρὸ αὐτῆς δὲ ἵσταται *Ἀσκληπιός*, ὡς ὁ ἐπὶ τῶν προηγουμένων ὑπ' ἀριθ. 7-9 Περγαμηνῶν νομισμάτων. Μεταξὺ τῶν θεῶν *Ἰανίσκος* ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, φέρων δὲ βραχὺν χιτωνίσκον καὶ ἔχων ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ δυσδιάκριτόν τι ἀντικείμενον, ἡ δ' ἀριστερὰ αὐτοῦ φέρεται πρὸς τὰ κάτω.

α') Βιέννη 7997, ἐκ τῆς συλλογῆς Welzl. Catal. ἀρ. 1348 = Arneth, Sitzungsber. 9, 898, 12b .—Pick, Die antiken Münzen von Dacien und Moesien Bd. I, S. 356, n. 1256, Taf. XVII, 10 = *Πίναξ* I, 31 καὶ II, 7.

14. Ⓐ 27.— ΑΥΤ ΚΑΙ Λ ΣΕ-ΣΕΥΗΡΟΣ. Ὁμοίως.

Ὄπ. ΝΙΚΟΠΟΛΙΤΩΝ ΠΡΟΣ ΙΣΤΡΩ. Οἱ αὐτοὶ θεοὶ *Ἀσκληπιὸς* καὶ *Ὑγίεια*, ἀλλ' ὁ μὲν Ἀσκληπιὸς ἵσταται εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ νομίσματος, ἔχων καὶ τὴν κεφαλὴν κατενώπιον, ἡ δὲ Ὑγίεια εἰς τὸ ἀριστερόν, κρατοῦσα τὴν μὲν φιάλην τῇ δεξιᾷ, τὸν δὲ ὄφιν τῇ ἀριστερᾷ. Μεταξὺ αὐτῶν ὁ αὐτὸς *Ἰανίσκος* μετὰ βραχέος χιτῶνος (τὸ κωνικὸν φαινόμενον τοῦ πίλου αὐτοῦ, οὗ ἕνεκεν ἐξέλαβόν τινες τὸν τύπον ὡς Τελεσφόρον, εἶναι βλάβη τῆς σφραγῖδος. Ὁ Τελεσφόρος ἄλλως τε ἔχει ποδῆρες ἱμάτιον).

α') Μόσχα = Pick ἔ. ἀ. S. 373, n. 1342, Taf. XVII, 8 = *Πίναξ* I, 31 καὶ II, 8.

ΣΕΡΔΙΚΗ ΘΡΑΚΗΣ. *Καρακάλλας.*

15. ⅄ 28.— ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ–ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ. Προτομὴ γυμνὴ Καρακάλλα δαφνοστεφοῦς καὶ πωγωνοφόρου πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΟΥΛΠΙΑϹ – ϹΕΡΔΙΚΗϹ. *Ἀπόλλων ἰατρὸς* γυμνὸς ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, βαίνων ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς καὶ προτάσσων τὸν δεξιόν. Κλίνων τὸ σῶμα αὐτοῦ πρὸς ἀριστερά, ἐν τῇ συνήθει στάσει τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἔχει τὴν μὲν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ Ἀσκληπιακοῦ βάκτρου, περὶ ὃ ἑλίσσεται ὄφις, τὴν δ' ἀριστερὰν στηρίζει ἐπὶ τῆς ὀσφύος. Ὄπισθεν αὐτοῦ *παῖς Ἀσκληπιὸς* γυμνός, ἀνατείνων πρὸς τὸν θεὸν τὴν δεξιάν.

α') Βιέννη=B. Pick: Numism. Zeitschr. Bd. XXIII (1891), S. 68, n. 23, Taf. III, 5=*Πίναξ* I, 34 καὶ II, 9.

16. ⅄ 28.— ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ ϹΕΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος.

Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ παῖς φαίνεται ἔχων ἐρριμμένον ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ ἱμάτιον.

α') Βιέννη 4241 (νέον πρόσκτημα, ἀνέκδοτον) = *Πίναξ* I, 33.

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ ΨΗΦΟΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΑΙ

ΕΚ ΔΩΔΩΝΗΣ

ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑι ΕΠΙ ΠΥΡΡΟΥ

(Πίναξ III, ἀριθ. 1-10 καὶ 12-13).

Ἡ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ ἰδιαιτέρα τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου νομισματικὴ συλλογὴ ἐπλουτίσθη ἐσχάτως διὰ σειρᾶς τινος νομισμάτων συλλεχθέντων ἐν Ἠπείρῳ ὑπὸ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις προξένου τῆς Ῥωσίας κ. Τροϊάνσκη (ἴδε ἀνωτ. σ. 55, ἀρ. 99). Μεταξὺ αὐτῶν εὕρηται καί τις φακοειδὴς μικρὸς χαλκοῦς δίσκος διαμέτρου 0,28, φέρων ἐφ' ἑνὸς μέγα ἀνάγλυπτον μονογράφημα [ΑΠΡ] ἀποτελούμενον ἐκ τῶν γραμμάτων ΑΠΡΤΑΝ, λείαν δ' ἔχων τὴν ἑτέραν αὐτοῦ ὄψιν (Πίναξ III, 1).

Τὸ ἀμφίκυρτον καὶ προφανῶς οὐχὶ νόμισμα ἀντικείμενον τοῦτο ἐθεώρησα κατ' ἀρχὰς ὡς σταθμίον τι· εὐθὺς ὅμως κατόπιν ἀνεμνήσθην ὅτι ἐν τῇ Δωδωναίᾳ συλλογῇ, ἣν ἐδωρήσατο ὁ κ. Κωνστ. Καραπάνος τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα πανόμοια κομμάτια. Ταῦτα ὁ δωρητὴς περιγράφει ὡς ἑξῆς ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ Dodone et ses ruines, p. 97: Huit pièces (en bronze) rondes ayant un diamètre de 0 m, 027 et une épaisseur de 0 m, 007. Elles portent les lettres ΠΑΤΡ en monogramme au repoussé. Il y en a qui ont un trou au milieu, et d'autres qui n'en ont pas. Il est difficile de déterminer l'usage de ces pièces; l'hypothèse la plus probable me paraît qu'elles servaient comme tessères pour l'entrée au théâtre ou aux jeux. Une de ces pièces est reproduite à pl. XXXIII, n. 17.

Ἐξετάσας νῦν ἐπισταμένως τὰ κέρματα ταῦτα εὗρον ὅτι εἶναι ἐννέα (οὐχὶ ὀκτὼ) τὸν ἀριθμὸν πανόμοια πρὸς τὸ ἡμέτερον, ὧν ὅμως τὰ μὲν πέντε εἶναι τετρυπημένα ἀκριβῶς ἐν τῷ κέντρῳ, τὰ δὲ λοιπὰ τέσσαρα ἄτρητα ὡς τὸ ἡμέτερον (Πίναξ III, ἀρ. 2-10). Ἡ μεγάλη δὲ διαφορὰ τῆς ὁλκῆς αὐτῶν ἀποκλείει τὴν σκέψιν ὅτι πρόκειται περὶ σταθμίων, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου τὸ γεγονὸς τῆς διατρήσεως τοῦ ἡμίσεος αὐτῶν, ἡ ἐκ χαλκοῦ κατασκευὴ καὶ τὸ ὡς σπονδύλου ἠλακάτης σχῆμα αὐτῶν ἐδίδαξάν με ἀμέσως ὅτι πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ *ψήφων δικαστικῶν*, πεποιημένων κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος ἰσχῦον Ἀθηναϊκὸν δικαστικὸν σύστημα.

Ἀληθῶς, εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν, ὅτι ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ τοῦ Δ΄ τοὐλάχιστον αἰῶνος π. Χ., κατὰ τὰς ψηφοφορίας τῶν δικαστῶν, μυστικὰς οὔσας, αἱ χρησιμο-

ποιούμεναι ψῆφοι, *σπόνδυλοι* καλούμενοι ἐκ τοῦ ὁμοίου πρὸς τὸν τῆς ἠλακάτης σπόνδυλον σχήματος αὐτῶν,[1] ἦσαν «*χαλκαῖ, αὐλίσκον ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ, αἱ μὲν ἡμίσειαι τετρυπημέναι, αἱ δ' ἕτεραι ἡμίσειαι πλήρεις (ἄτρητοι)*». Ἐγένετο δὲ χρῆσις αὐτῶν ὡς ἑξῆς: «*οἱ λαχόντες ἐπὶ τὰς ψήφους ἐπειδὰν εἰρημένοι ὦσιν οἱ λόγοι (τῶν διαδίκων), παραδιδόασιν ἑκάστῳ τῶν δικαστῶν β' ψήφους, τετρυπημένην καὶ πλήρη φανερὰς ὁρᾷν τοῖς ἀντιδίκοις, ἵνα μήτε πλήρεις μήτε τετρυπημένας ἀμφοτέρας λαμβάνωσιν*».[2] Μεθ' ὃ ὁ κῆρυξ προσεκάλει τοὺς δικαστὰς ἀνακηρύττων ὅτι «*ἡ τετρυπημένη τοῦ πρότερον λέγοντος* (δηλαδὴ τοῦ κατηγόρου), *ἡ δὲ πλήρης τοῦ ὕστερον*» (δηλ. τοῦ κατηγορουμένου).[3] Τότε δὲ οἱ δικασταὶ προσήρχοντο κατὰ σειρὰν πρὸ τῶν ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἀνακειμένων δύο ἀμφορέων, ὧν «*ὁ μὲν χαλκοῦς, ὁ δὲ ξύλινος, διαιρετοὶ ὅπως μή τινες ὑποβάλλωνται ψήφους, εἰς οὓς ψηφίζονται οἱ δικασταί, ὁ μὲν χαλκοῦς κύριος, ὁ δὲ ξύλινος ἄκυρος, ἔχων ὁ χαλκοῦς ἐπίθημα διερρινημένον, ὥστ' αὐτὴν μόνην χωρεῖν τὴν ψῆφον, ἵνα μὴ δύο ὁ αὐτὸς ἐμβάλλῃ*».[4] Οἱ δὲ δικασταὶ πιέζοντες τὸν ἄξονα τῆς ψήφου διὰ δύο τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς, ὥστε νὰ μὴ φαίνηται ἂν ἡ ψῆφος ἦτο τετρυπημένη ἢ πλήρης, καταδικαστικὴ δηλ. ἢ ἀθῳωτική, καὶ ἐξασφαλίζοντες οὕτω τὸ κατὰ τὸν νόμον μυστικὸν τῆς ψηφοφορίας, ἐνέβαλλεν ἕκαστος εἰς μὲν τὸν χαλκοῦν ἀμφορέα τὴν κυρίαν, εἰς δὲ τὸν ξύλινον τὴν ἄκυρον ψῆφον, μεθ' ὃ κενουμένων ἐπὶ ἄβακος ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐν τῷ κυρίῳ ἀμφορεῖ ψήφων, οἱ μὲν ἐπὶ τὰς ψήφους εἰληχότες διηρίθμουν χωρίζοντες τὰς τετρυπημένας τῶν κλήρων, ὁ δὲ ἡγεμὼν τοῦ δικαστηρίου ἤθροιζεν αὐτάς, τοῦ μὲν διώκοντος τὰς τετρυπημένας, τοῦ δὲ φεύγοντος τὰς πλήρεις, καὶ διὰ τοῦ κήρυκος ἀνηγόρευε τὸν ἀριθμὸν τῶν ψήφων. Ἐνίκα δ' ὁ λαβὼν τὰς πλείονας ψήφους, ἂν δ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦτο ἴσος ὁ φεύγων.[5]

Τοιαῦται δικαστικαὶ Ἀθηναϊκαὶ χαλκαῖ σπονδυλόμορφοι ψῆφοι ἐσώθησαν πλεῖσται μέχρις ἡμῶν, εἶναι δὲ γνωσταὶ ἀφ' ὅτου ἐν ἔτει 1861 ἐδημοσίευσε δύο τοιαύτας ὁ κ. Wachsmuth, Arch. Anzeigen 1861, σελ. 223-224. Ἴδε καὶ Vischer, Kl. Schriften 2, 228. Ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ ὑπάρχουσι 19 τοιαῦται, πᾶσαι ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς προερχόμεναι, διαφέρουσαι κατὰ τοῦτο μόνον τῶν ἐνταῦθα δημοσιευομένων Ἠπειρωτικῶν, ὅτι τὸ μὲν τρῆμα αὐτῶν διέρχεται βραχὺς ἄξων τετρυπημένος (αὐλίσκος) ἢ πλήρης, ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν φέρουσιν ἐξ ἑνὸς μὲν ἀντὶ τοῦ Ἠπειρωτικοῦ μονογραφήματος τὴν ἐπιγραφὴν ΨΗΦΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑ, ἐξ ἑτέρου δ' ἓν τῶν Α μέχρι Μ (=1-12) γραμμάτων,

[1] Πολυδ. VIII, 17: '*καὶ σπόνδυλοι δ' ἐκαλοῦντο αἱ ψῆφοι αἱ δικαστικαί, χαλκοῦ πεποιημέναι.*

[2] Ἀριστοτέλ. Ἀθην. Πολιτ. 34, 17.—Ἁρποκρατίων καὶ Φώτιος ἐν λ. *τετρυπημένη*.—Bekker, anecd. Gr. 507.— Πολυδ. VIII, 123.

[3] Ἀριστ. ἔ. ἀ. 35, 10. — Σχολ. Αἰσχίν. κατὰ Τιμοκρ. 79, 24, Dind.: *τετρυπημένη ψῆφος ἦν ἡ καταδικάζουσα, πλήρης δὲ ἡ ἀπολύουσα. Ποτὲ δὲ* (ἐψηφίζοντο οἱ δικασταὶ) *διὰ τετρυπημένης* (ψήφου) *καὶ ἀτρήτου καὶ κατέκρινον μὲν διὰ τῆς τετρυπημένης, ἔσῳζον δὲ διὰ τῆς ἀτρήτου.* — CIA. II, 2, 778.

[4] Ἀριστοτ. ἔ. ἀ. 35, 3 καὶ Σχόλ. Ἀριστοφάν. Ἱππεῖς 11, 50.— Πολυδ. VIII, 123.

[5] Ἀριστοτ. ἔ. ἀ., 35, 22.—Γίλβερτ, Ἐγχειρ. Ἀρχαιολογίας, μετάφρ. Ν. Πολίτου, σελ. 525.— Π. Σ. Φωτιάδου, περὶ τῆς ἡλιαστῶν μισθοφορᾶς καὶ τῶν δικαστικῶν συμβόλων, *Ἀθηνᾶ*, τόμ. ΙΕ', σελ. 20 κέξ.

δηλούντων προφανῶς τὰ *δώδεκα* δικαστήρια τῶν δώδεκα ἀττικῶν φυλῶν (Εἰκ. 1).[1] Ἐπὶ πλέον παρὰ τὸ γράμμα τοῦτο εἶναι, σχεδὸν πάντοτε, ἐγκεκολαμμένος ὁ τύπος τοῦ ὡς μισθοῦ τῶν δικαστῶν καταβαλλομένου Ἀθηναϊκοῦ τριωβόλου νομίσματος

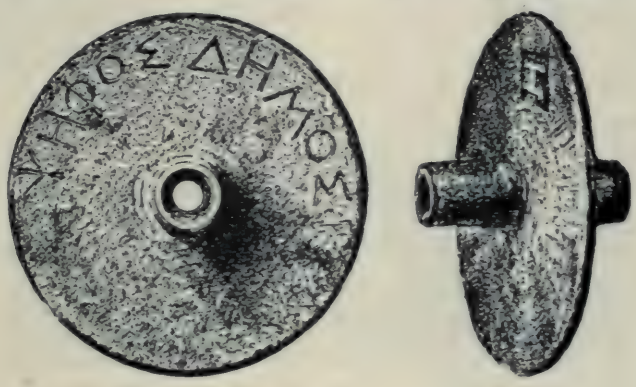

Εἰκ. 1.

τοῦ Δ' καὶ Γ' αἰῶνος π. Χ., χρησιμεύων ἴσως καὶ πρὸς βεβαίωσιν τοῦ δημοσίου χαρακτῆρος τῆς ψήφου.[2] Σημειωτέον δ' ὅτι τῶν ψήφων τούτων αἱ μὴ φέρουσαι τὴν

---

[1] A. Körte: Ath. Mitt. 1896, σελ. 451.

[2] Αἱ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ ψῆφοι ἔχουσιν ὡς ἑξῆς κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν:

Ἀριθ. Μουσείου		*Ἔμπροσθεν*		*Κέντρον*	*Ὄπισθεν*		
1	7501:	ΨΗΦΟΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ	τετρυπημένη	Α καὶ τύπος τριωβόλου.	Γλαῦξ	πρὸς δεξιά.
2	7493	»	»	»	Β »	»	»
3	7494	»	»	»	Γ »	»	πρὸς ἀριστερά.
4	8057	»	»	»	» —		—
5	7498	»	»	»	Δ »	»	πρὸς δεξιά.
6	7496	«	»	»	» »	»	»
7	12220	»	»	»	Ξ —		—
8	7500	»	»	»	Η »	»	»
9	7499	»	»	»	Θ »	»	» *
10	8053	»	»	πλήρης	Κ — ;		—
11	7495	»	»	τετρυπημένη	Λ »	»	» *
12	7497	»	»	»	Μ »	»	»
13	8054	»	»	πλήρης	» —		—
14	7502	»	»	»	» τύπος τριωβόλου, γλαῦξ κατενώπιον.		
15	8056	»	»	τετρυπημένη	;	;	
16	8052	ἀνεπίγραφον		πλήρης	ἄνευ γράμματος		
17	8055	»	»	τετρυπημένη	—		
18	8059	»	»	»	—		
19	8058	»	»	πλήρης	—		

* Ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως.

Αἱ ὑπ' ἀριθ. 1-16 εἶναι πᾶσαι διαμέτρου 0,065, ἐνῷ αἱ τρεῖς τελευταῖαι εἶναι μικρότεραι (0,04-0,05) ἔχουσαι καὶ τὸν ἄξονα βραχύτατον, μόλις ἐξέχοντα τοῦ δίσκου. Αἱ φέρουσαι τοὺς

ἐπιγραφὴν ΨΗΦΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑ στεροῦνται πρὸς τούτοις τῶν τε ἀλφαβητικῶν γραμμάτων καὶ τῶν σφραγίδων τῶν τριωβόλων, ἐξ οὗ δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι πρόκειται περὶ ψήφων μὴ χρησιμοποιηθεισῶν ὑπὸ τῆς πολιτείας.

Ἀλλ' αἱ μικραὶ διαφοραὶ αὗται τῶν Ἀττικῶν ψήφων ἀπὸ τῶν Ἠπειρωτικῶν εἶναι ἐπουσιώδεις καὶ εὐεξήγητοι, διότι ὁ μὲν προέχων αὐλίσκος, διάτρητος ἢ μή, τοῦ κέντρου αὐτῶν λόγον προφανῶς ἔχει τὸ διάφορον σχῆμα τῆς ἐπὶ τοῦ πώματος τοῦ κυρίου ἀμφορέως διερρινημένης στενῆς σταυροσχήμου ὀπῆς, τῆς κωλούσης τὸν δόλον τῆς ἐμβολῆς πλειόνων τῆς μιᾶς ψήφου ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ δικαστοῦ, τὸ δ' ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως γράμμα λόγον ἔχει τὴν ἐν Ἀθήναις κατὰ φυλὰς λεπτολόγον διάκρισιν τῶν δικαστικῶν πράξεων. Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ συστήματος τούτου τῶν ψήφων, δηλαδὴ τὸ τετρυπημένον ἢ πλῆρες αὐτῶν, τὸ φακοειδές, σπονδυλόμορφον καὶ τὸ εἶδος τοῦ μετάλλου, ἔχουσι κοινὸν αἵ τε Ἀθηναϊκαὶ καὶ Ἠπειρωτικαὶ ψῆφοι. Ὅπως δ' ἐπιγραφὴ τῶν Ἀθηναϊκῶν ψήφων καὶ οἱ ἐπ' αὐτῶν τύποι τῶν Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων σαφῶς προσδιορίζουσιν ὅτι πρόκειται περὶ *ψήφων δημοσίων* τῆς δώδεκα δικαστήρια ἐχούσης πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, οὕτω καὶ τὸ μονογράφημα τῶν Ἠπειρωτικῶν ψήφων βεβαίως ἐτέθη πρὸς δήλωσιν τοῦ ὀνόματος τῆς πολιτείας, ἧς τὰ δικαστήρια ἐχρησιμοποίουν αὐτάς.

Τὸ μονογράφημα τοῦτο εὐκρινῶς σύνθετον ἐκ τῶν γραμμάτων ΑΠΡΤΑΝ βεβαίως εἶναι τὸ τῶν διὰ τοῦ ἐθνικοῦ ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ δηλούντων ἑαυτοὺς Ἠπειρωτῶν, οἵτινες, ὡς ἐκ τῶν νομισμάτων αὐτῶν γνωρίζομεν, ἐδήλουν τὸ ὄνομα αὐτῶν διὰ τῶν γραμμάτων Α ἢ Α/Π καὶ τῶν μονογραφημάτων ΑΠ, ΑΠ ἢ ΑΠΕ (BMC. Thessaly to Aetolia, p. XLIX καὶ 88, 2-7.— Imhoof-Blumer, Monn. Grecq. p. 112, 81).

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἄρχονται ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πύρρου, εἰς οὓς πάντως ἀνήκουσι καὶ οἱ χαρακτῆρες τῶν μονογραφημάτων τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος Ἠπειρωτικῶν δικαστικῶν ψήφων. Τὴν δ' ἐπὶ Πύρρου ἰσχὺν ἐν Ἠπείρῳ δικαστικοῦ συστήματος ψήφων, ἀντιγράφοντος τὸ Ἀθηναϊκόν, ἐξηγεῖται ἡ παρὰ Πλουτάρχῳ, ἐν βίῳ Πύρρου (1, 5), μαρτυρία, ὅτι ὁ ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου βασιλεύσας τῶν Ἠπειρωτῶν πρόγονος τοῦ Πύρρου Θαρύπας (Θουκυδ. 2,80) ἐγένετο ὀνομαστὸς ὡς «*πρῶτος Ἑλληνικοῖς ἔθεσι καὶ γράμμασι καὶ νόμοις φιλανθρώποις διακοσμήσας τὰς πόλεις*» τῶν Ἠπειρωτῶν. Πόθεν δ' ἄλλοθεν ἠδύνατο οὗτος ν' ἀντιγράψῃ νόμους δικαστικοὺς φιλανθρωποτέρους ἢ ἐξ Ἀθηνῶν;

Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη τῶν ἐκ Δωδώνης δικαστικῶν ψήφων τῶν Ἠπειρωτῶν διαφωτίζει, νομίζω, καί τι σπουδαῖον νομισματικὸν πρόβλημα. Ὑπάρχει δηλαδὴ σειρά τις ἀρκετὰ πολυάριθμος χαλκῶν νομισμάτων φερόντων ἀντὶ ἐθνικοῦ τὸ μονογράφημα ΑΠ παρὰ τοὺς νομισματικοὺς τύπους τοῦ Διός, ἀετοῦ καὶ κεραυνοῦ (Πίν.

ἀριθ. 7493-7502 τοῦ Εὐρετηρίου τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας δέκα ψῆφοι εὑρέθησαν ἐν Μουνιχίᾳ τοῦ Πειραιῶς. Αἱ τῶν ἀριθ. 8052, 8054 καὶ 8059 εὑρέθησαν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς Ἁγίας Τριάδος (Διπύλου) Ἀθηνῶν. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 8053 ἠγοράσθη παρ' ἐμπόρου, βεβαίως ἀποκρύψαντος τὴν ἀληθῆ προέλευσιν, ὡς προερχομένη ἐκ Σύρου (;). Τέλος ἡ ὑπ' ἀριθ. 12220 εὑρέθη ἐν ταῖς ἐν ἔτει 1892 ἀνασκαφαῖς τοῦ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν ἱεροῦ τοῦ Ἀμύνου.

Εἰκ. 2.

Εἰκ. 3.

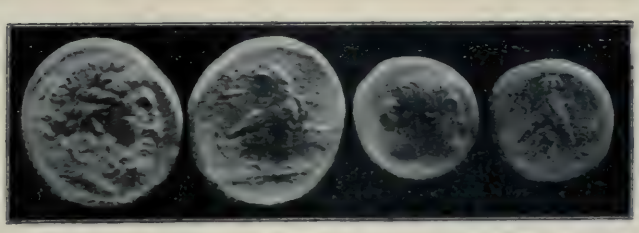

Εἰκ. 4. Εἰκ. 5.

III, ἀρ. 2-5). Ὁ Imhoof-Blumer (Monn. Gr., p. 59 καὶ 111-112), ἀπορρίπτων τὰς πρὸ αὐτοῦ ὑπὸ διαφόρων ἀποδόσεις τῶν νομισμάτων τούτων εἰς Πάνορμον Σικελίας, Πάτρας Ἀχαΐας, Πάριον Μυσίας, Πατράον βασ. Παιονίας, Ἀντίπατρον βασ. Μακεδονίας, Κοινὸν Μακεδόνων ἢ Ἠπειρώτας, τάσσει αὐτὰ προσωρινῶς μεταξὺ τῶν ἀβεβαίων τῆς Μακεδονίας, στηριζόμενος εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ταῦτα προέρχονται συνήθως ἐκ Μακεδονίας μετ' ἄλλων Μακεδονικῶν, Θεσσαλικῶν ἢ Παιονικῶν νομισμάτων, πρὸς δὲ καὶ τὸ ὅτι πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐπικεκομμένα ἐπὶ χαλκῶν νομισμάτων τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας Δημητρίου καὶ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ.[1] Ἀποκρούων δ' ὁ Imhoof-Blumer κυρίως τὴν ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος πρὸς τὰ Ἠπειρωτικὰ νομίσματα στηριχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ch. Lenormant ἀπόδοσιν εἰς τοὺς Ἠπειρώτας, παρατηρεῖ ὅτι «Celle ressemblance se réduit cependant à la simple concordance des emblèmes, et ne peut pas prétendre à se rapporter à la fabrique ou au style. D'ailleurs la tête de Zeus des pièces de notre groupe est constamment couronnée de laurier, et non de chêne, et les monogrammes des Epirotes sont toujours [A] et [AE] et non [AP]».

Παραδεχόμενος τὸ ὀρθὸν τῶν παρατηρήσεων τούτων, ἐζήτησα πρό τινος[2] ν' ἀποδώσω τὰ νομίσματα ταῦτα τῷ στρατηγῷ Πατρόκλῳ Πάτρωνος τῷ ἐπὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Πτολεμαϊκῶν κτήσεων Εὐεργέτου τοῦ Γ'. Ἀλλ' ἡ ἀνακάλυψις ἐν Δωδώνῃ τοῦ αὐτοῦ μονογραφήματος πρὸς δήλωσιν τῶν Ἠπειρωτῶν ἤγαγέ με νῦν εἰς λεπτομερεστέραν μελέτην τοῦ νομισματικοῦ τούτου προβλήματος. Ἐκ τῆς μελέ-

[1] Six, Num. Chron. 1875, p. 24.— Zeits. für Num. 1878, p. 147, 10.—BMC. Macedonia, p. 15, 16.— Sallet, Beischreibung II, p. 45, 10-33.— Πβλ. καὶ Imhoof-Blumer παρὰ Niese, Gr. Gesch. II, 150, 2.

[2] Τα νομίσματα τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων, τόμ. Α', σελ. σλη'.

της δὲ ταύτης ἔμαθον ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνακαλύπτονται συχνάκις καὶ ἐν Ἠπείρῳ. Οὕτως ὁ κ. Καραπάνος ἀνεῦρε πολλὰ τοιαῦτα ἐν Δωδώνῃ (νῦν ἐν τῷ Ἐθν. Ἀρχαιολ. Μουσείῳ) μετὰ τῶν δικαστικῶν ψήφων, ἀπεικονίσας μάλιστα καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ συγγραφῇ του (pl. LXIII, 40). Ὁμοίως ἡ ἐν Ἰωαννίνοις σχηματισθεῖσα συλλογὴ τοῦ ῥώσου προξένου κ. Τροϊάνσκη περιεῖχε τοιαῦτα νομίσματα· εἶδον δ' ὅμοια δύο εἰς χεῖρας ἰδιώτου τινὸς ἐλθόντος ἐκ Πρεβέζης τῆς Ἠπείρου εἰς Ἀθήνας. Εἶναι ὅμως οὐχ ἧττον γεγονὸς ἀναμφισβήτητον καὶ ὑπ' ἐμοῦ αὐτοῦ βεβαιωμένον, ὅτι ὁ μεγαλείτερος ἀριθμὸς αὐτῶν προέρχεται ἐκ Μακεδονίας, ὅτι ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν εἶναι ποτὲ μὲν Μακεδονική, ποτὲ δ' Ἠπειρωτικὴ καὶ διάφορος τὴν τελειότητα, πρὸς δ' ὅτι τινὰ ἐξ αὐτῶν (BMC. Macedonia p. 15, 65=*Πίναξ* III, 13) εἶναι ἐπικεκομμένα ἐπὶ νομισμάτων τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας Δημητρίου (306-283 π. Χ.) καὶ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ (277-239 π. Χ.). Ἀλλὰ πάντα ταῦτα δυνατὸν ἄριστα νὰ διασαφηθῶσι διὰ τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος τῆς ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν ἐπὶ Πύρρου καταλήψεως τῆς Μακεδονίας ἐν ἔτεσι 287-284, ὅτε δυνατὸν νὰ ἐκόπη μέρος αὐτῶν, καὶ πάλιν τὸ 274-272 π. Χ., ὁπότε μέρος τῶν ἐν Μακεδονίᾳ κοπέντων νομισμάτων τούτων τῶν Ἠπειρωτῶν θὰ ἐπεκόπη ἐπὶ τῶν μετὰ τὴν κατάκτησιν καταργηθέντων νομισμάτων τοῦ Δημητρίου καὶ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, φερόντων πάντων Μακεδονικὴν ἀσπίδα μετ' *ἐπισήμου* τοῦ μονογραφήματος τοῦ ὀνόματος τῶν βασιλέων τούτων. Κατὰ ταῦτα τὸ μὲν μονογράφημα ΑΠ (ΑΠΡΤΑΝ) ἐτέθη πρὸς δήλωσιν τῶν Ἠπειρωτῶν τοῦ Πύρρου, ὁ δὲ τύπος τοῦ ἀετοῦ θὰ ἐδήλου αὐτὸν τὸν Πύρρον, τὸν *Ἀετὸν* αὐτοκαλούμενον ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐν Μακεδονίᾳ νίκης[1] καὶ τῆς συνεπείᾳ αὐτῆς κατακτήσεως τοῦ Μακεδονικοῦ θρόνου.

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

---

[1] Πλουτάρχ. Πύρρος 10: «Μετὰ δὲ τὴν μάχην ὁ Πύρρος ἐπανελθὼν οἴκαδε λαμπρὸς ὑπὸ δόξης καὶ φρονήματος ἔχαιρε καὶ Ἀετὸς ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν προσαγορευόμενος. «*Δι' ὑμᾶς, ἔλεγεν, ἀετὸς εἰμί*».

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΑΡΧΑΪΚΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΚΥΡΟΥ

ΠΡΟΣ ΔΕ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΚΛΗΡΟΥΧΩΝ ΣΚΥΡΟΥ, ΙΜΒΡΟΥ ΚΑΙ ΛΗΜΝΟΥ

(Πίναξ III, ἀριθ. 14-25).

Εὐτυχήσας ἐν ἔτει 1900 νὰ δημοσιεύσω ἐν τῷ παρόντι περιοδικῷ (Τόμ. Γ΄, σελ. 37-50) πρῶτος νομίσματα τῆς νήσου Σκύρου συγκατέλεξα μεταξὺ αὐτῶν τὸ ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ πίνακος III, ἀριθ. 20 ἀναδημοσιευόμενον ἀνεπίγραφον ἀρχαϊκὸν ἀργυροῦν νόμισμα, εὑρεθὲν ἐν Σκύρῳ, ἐξέθηκα δὲ διὰ μακρῶν τοὺς λόγους τοὺς πείθοντας περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἀποδόσεως ταύτης καὶ ἐκείνους, ὧν ἕνεκεν ἔδει νὰ προσδοκῶμεν τὴν ἀνακάλυψιν καὶ ἄλλων ἀρχαϊκῶν νομισμάτων τῆς νήσου, ἤτοι κοπέντων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αὐτονομίας ιῆς μέχρι τοῦ 469 π. Χ. αὐτῆς, ὅτε αὕτη ὑπετάχθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Εὐτυχῶς ἡ πρόρρησίς μου αὕτη ἐπαληθεύει νῦν, ἐπικυρουμένης συγχρόνως καὶ τῆς ἀπονομῆς εἰς Σκῦρον τοῦ ἐν λόγῳ ἀρχαϊκοῦ νομίσματος, διὰ τῆς ἑξῆς ἀνακαλύψεως.

Πρό τινων μηνῶν ἐκομίσθησαν ἐκ Σκύρου εἰς Ἀθήνας τινὰ τῶν ἀμέσως κατωτέρω (ἀρ.1-6) περιγραφομένων ἀρχαϊκῶν ἀνεπιγράφων νομισμάτων, ὧν ἐξετάσας ἐπί τινας στιγμὰς τὸ μέγιστον ὑπόπτευσα τὴν γνησιότητα αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἀσυνήθως λεπτοῦ αὐτοῦ πετάλου καὶ τῆς ὡς ἐφάνη μοι τότε ἐπικοπῆς ἐφ' ἑνὸς τῶν πολὺ μεταγενεστέρων ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων τῆς ἐποχῆς τῶν ἀρχόντων. Ἔκτοτε δ' ὅμως κομισθέντων μοι καὶ ἑτέρων νομισμάτων τῆς αὐτῆς σειρᾶς παρ' ἄλλων ἐκ Σκύρου, καὶ μετὰ μείζονος προσοχῆς ἐξετάσας τὰ ἴχνη τοῦ νομίσματος ἐφ' οὗ ἐπεκόπη τὸ πρῶτον τῶν ἐν λόγῳ νομισμάτων, ἐπείσθην περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῶν καὶ διέκρινα ὅτι τὸ ὑποκείμενον πέταλον ἀνήκει εἰς τετράδραχμον ἀρχαϊκὸν νόμισμα τῆς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεως Ἀκάνθου κοπὲν περὶ τὸ 500 π. Χ., ὅμοιον δὲ πρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ Πίνακος III ὑπ' ἀρ. 11 εἰκονιζόμενον.[1]

Ἰδοὺ ἡ περιγραφὴ τῶν ἐν λόγῳ νομισμάτων, χρονολογουμένων ἀπὸ τοῦ 500 μέχρι τοῦ 469 π. Χ., ἀνηκόντων δὲ πάντων εἰς ἰδιώτας ἐκ Σκύρου καὶ μὴ ἀγορασθέντων ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν νομισματικοῦ Μουσείου ἐλλείψει χρημάτων. Ὡς πρὸς τὸν σταθμητικὸν κανόνα, τὴν τεχνοτροπίαν καὶ τὸ εὐρὺ τοῦ πετάλου αὐτῶν παράβαλε τὰ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς νομίσματα τῆς γείτονος τῆς Σκύρου Εὐβοϊκῆς πόλεως Ἐρετρίας.[2]

---

[1] Πολλὰ ὅμοια τοιαῦτα νομίσματα τῆς Ἀκάνθου ἴδε ἀπεικονιζόμενα ἐν Babelon, Traité des monnaies grecques et romaines, III partie, pl. LIII, 2-12.

[2] Babelon, ἔ. ἀ., Πίναξ XXXII, 3 κέξ.

1. ℞ 32, γρ. 17,32.— *Φύλλον συκῆς* μετὰ πέντε λοβῶν καὶ μίσχου, πρὸς τἄνω ἐστραμμένον ἐπὶ γραμμῆς σχηματιζούσης ἔξεργον. Ἑκατέρωθεν αὐτοῦ *δύο αἶγες* ἀντίνωτοι καὶ πρὸς τἄνω ἱστάμεναι, τὰς δὲ κεφαλὰς αὐτῶν πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ἐν μέσῳ αὐτῶν φύλλου στρέφουσαι. *(Ὄψις ἐπικεκομμένη ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως νομίσματος ἀρχαϊκοῦ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Ἀκάνθου φέροντος ἐν κύκλῳ παχυτάτων πυκνῶν σφαιριδίων τύπον λέοντος σπαράσσοντος ταῦρον, ὑφ' ὃν ἔξεργον, ἐν ᾧ ἀνθέμιον).*

Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ᾧ *κόσμημα ἀστεροειδές*, ἀποτελούμενον ἐκ πέντε σταυροειδῶς ἐν τῷ κέντρῳ τεθειμένων σφαιριδίων, δύο ἀκτίνων καὶ δύο θέσιν ἀκτίνων ἐχόντων φύλλων συκῆς μετὰ τριῶν λοβῶν. — *Πίναξ* III, 14.

2. ℞ 25, γρ. 8,20.— Ὁμοίως (ἄνευ ἐπικοπῆς).
Ὄπ. Ὁμοίως.— *Πίναξ* III, 15.

2ᵃ ℞ 25, γρ. 7,62.— Ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν σφραγίδων.— *Πίναξ* III, 16.

3. ℞ 18, γρ. 2,90.—Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ φύλλον τῆς συκῆς μετὰ τριῶν μόνον λοβῶν καὶ μετὰ μακροτέρου μίσχου.—*Πίναξ* III, 17.

4. ℞ 15, γρ. 0,95.— *Δύο προτομαὶ αἰγῶν* ἀντιμέτωποι, ὧν μεταξὺ σφαιρίδιον.
Ὄπ. *Ἀστὴρ* ἀποτελούμενος ἐκ κεντρικοῦ σφαιριδίου καὶ τεσσάρων ἀκτίνων. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* III, 18.

5. ℞ 9, γρ. 0,39.— Τύπος δυσδιάκριτος (Προτομὴ αἰγός;).
Ὄπ. *Φύλλον συκῆς* μετὰ πέντε λοβῶν, ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* III, 19.

Περὶ τῆς ἐννοίας τῶν φύλλων τῆς συκῆς, ὡς ἀναφερομένης εἰς τὸ καὶ νῦν πάνυ πολυάριθμον τῶν ἐν τῇ νήσῳ συκῶν,[1] ἐγράψαμεν ἤδη ἐν τῷ πρώτῳ ἡμῶν ἄρθρῳ. Ὡς πρὸς τὸν τύπον τῶν αἰγῶν οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὰς περιφήμους καὶ παροιμιώδεις ἐν τῇ ἀρχαιότητι διὰ τὴν ἀφθονίαν τοῦ γάλακτος αὐτῶν αἶγας τῆς Σκύρου, νήσου κατ' ἐξοχὴν μηλοβότου,[2] αἵτινες καὶ νῦν εἰς μέγαν ἀριθμὸν νέμονται τὸ νότιον ὅλως ἀκαλλιέργητον τμῆμα τῆς νήσου.[3]

Ἰδοὺ αἱ περὶ αὐτῶν ἀρχαῖαι μαρτυρίαι:

Ἀθηναίου I, 28ᵃ : *Πίνδαρος δ' ἐν τῇ εἰς Ἱέρωνα Πυθικῇ ᾠδῇ: Σκύριαι δ' ἐς ἄμελξιν γάλακτος (ἢ γλάγους) αἶγες ἐξοχώταται.*

---

[1] Δ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία τῆς Σκύρου (Πάτραι, 1909), σελ. 18.

[2] Μεγ. Ἐτυμ. 137, 15. *«Ἀργινοῦσαι, ἀργιλώδεις· ἐπὶ δ' αἱ τοιαῦται εἰς καρπῶν ἀνέσεις φαῦλαι καὶ ὡς ἐπὶ πλεῖστον μηλόβοτοι καθάπερ ἡ Σκῦρος.*—Δίδυμος ἐν ὑπομνήματι Ξ Ὀδυσσείας: *«αἱ ἀργιλώδεις φαῦλαι εἰς καρπῶν ἀνέσεις, μηλόβοτοι δὲ καθάπερ Σκῦρος καὶ αἱ λεγόμεναι Ἀργινοῦσαι».*

[3] Bursian, Geographie von Griechenland II 392.— Παπαγεωργίου ἔ. ἀ. σελ. 17 ἔνθα καὶ ὡραία φωτογραφία τῶν νῦν αἰγῶν τῆς νήσου, ἀπαραλλάκτων πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ ἀρχαϊκῶν νομισμάτων.

Ἀθηναίου XII, 540[d]: *Κλύτος δ' ὁ Ἀριστοτελικὸς ἐν τοῖς περὶ Μιλήτου Πολυκράτην φησὶ τὸν Σαμίων τύραννον ὑπὸ τρυφῆς τὰ πανταχόθεν συνάγειν, κύνας μὲν ἐξ Ἠπείρου, αἶγας δ' ἐκ Σκύρου.*

Στράβωνος IX, 437: *Τὴν δ' οὖν Σκῦρον καὶ μάλιστα μὲν αἱ ἀρχαιολογίαι συνιστῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ τοιαῦτα θρυλεῖσθαι ποιεῖ, οἷον αἱ τῶν αἰγῶν ἀρεταὶ τῶν Σκυρίων.*

Αἰλιανοῦ, Περὶ ζῴων III, 34: *Λέγονται δὲ βόες Ἠπειρωτικαὶ πλεῖστον ὅσον ἀμέλγεσθαι καὶ αἶγες Σκύριαι καὶ γάλα ἀφθονώτατον παρέχειν, ὅσον οὐκ ἄλλαι αἶγες·*

Εὐστάθ. εἰς Διον. Περιηγ. 521: *Θαυμασταὶ δ' αἶγες αἱ Σκύριαι.*

Εὐστάθ. εἰς Ὀδύσσ. 1569, 44: *Οὕτω δὲ καὶ Σκύριαι αἶγες ἐς ἄμελξιν γλάγους ἐξοχώταται λέγονται εἶναι.*

Σουΐδας (ἔκδ. Benner) ἐν λ. *αἶξ Σκυρία, ἐπὶ τῶν τὰς εὐεργεσίας ἀνατρεπόντων. φασὶ γὰρ αὐτὰς πολὺ γάλα ἐχούσας, ἐπειδὰν ἀμελχθῶσιν, ἀνατρέπειν τὸ ἀγγεῖον.*

Στέφ. Βυζάντιος ἐν λ. *Σκῦρος . . . οἱ νησιῶται Σκύριοι καὶ Σκυρία αἶξ.*

Παροιμιογράφοι ἔκδ. Leutsch:

Ζηνόβιος 2, 18 καὶ 5, 1, 62: *Αἶξ Σκυρία: Χρύσιππος φησὶν ἐπὶ τῶν τὰς εὐεργεσίας ἀνατρεπόντων τετάχθαι τὴν παροιμίαν· ἐπειδὴ πολλάκις τὰ ἀγγεῖα ἀνατρέπει ἡ αἶξ. Ἄλλοι δέ φασιν ἐπὶ τῶν ὀνησιφόρων λέγεσθαι, διὰ τὸ πολὺ γάλα φέρειν τὰς Σκυρίας αἶγας. Μέμνηται Πίνδαρος καὶ Ἀλκαῖος* (Ἀπόσπ. 113).

Διογεν. 2, 33: *Αἶξ Σκυρία: ἐπὶ τῶν τὰς εὐεργεσίας ἀνατρεπόντων. Ἀνατρέπει γὰρ τὸ ἀγγεῖον ἀμελχθεῖσα.*

Ἀποστ. I, 61: *Αἶξ Σκυρία: πολυγάλακτοι δ' αὗται. Ἐν τῷ καιρῷ δὲ τῆς ἀμολγῆς ἀνατρέπουσι τὰ ἄγγη.*

Μακάριος I, 58: *Αἶξ Σκυρία: ἐπὶ τῶν ἀνατρεπόντων τὰς εὐεργεσίας· αἱ γὰρ κατὰ Σκῦρον αἶγες πολὺ γάλα ἀφιεῖσαι, εἶτα ἀνατρέπουσι τὸ ἀγγεῖον.*

Εἰς τὰ ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων πολὺ κατόπιν κοπέντα ἐνεπίγραφα νομίσματα τῆς Σκύρου, ὅτε αὕτη σὺν τῇ Ἴμβρῳ καὶ Λήμνῳ ἀπετέλουν ἐπὶ αἰῶνας συναφὲς καὶ ἀδιαίρετον κτῆμα τῶν Ἀθηναίων, ὑπὸ κληρούχων κατεχόμεναι, ἅτινα ἐδημοσίευσα ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ, προσθετέον νῦν τὰ ἑξῆς:

6. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου τοῦ Φειδίου δεξιᾷ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. A–ΘE / C–KY Θεὰ ἢ νύμφη (Δηϊδάμεια;) καθημένη ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερά, τὴν ἀριστερὰν ἀναπαύουσα ἐπὶ τῶν γονάτων, ἐν δὲ τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ ἔχουσά τι δυσδιάκριτον ἀντικείμενον. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ ἐλαίας.

α') Ἀθῆναι, 1891/2 I, 78.— *Πίναξ* III, 21.

β') » A. E. 1165.— *Πίναξ* III, 22.

γ') Beulé, Monn. d'Athènes, p. 334 vignette (ἡ ἐπιγραφὴ C–KY ἀφανής).

ΙΜΒΡΟΣ.

7. ⅄ 17.— *Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς* πρὸς δεξιά. Ἐπ' αὐτῆς ὑστερόσημον ᾠοειδές, ἐν ᾧ *κεφαλὴ αἰγὸς* (;) πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ⊙ Α–Ε Γλαῦξ μετὰ κλειστῶν πτερύγων ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ καὶ πεδίῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* III 24.

α') Βερολῖνον 1424/1905, εὑρεθὲν ἐν Ἴμβρῳ.

8. ⅄ 17.— Ὅμοιον, ἀλλ' ἐν τῷ ὑστεροσήμῳ πῖλος Διοσκόρου ἢ ὀμφαλός;— *Πίναξ* III, 25.

α') Βερολῖνον 1423/1905, εὑρεθὲν ἐν Ἴμβρῳ.— *Πίναξ* III, 25.

Τὰ ὑπ' ἀρ. 7 καὶ 8 κομμάτια, ἃ παράβαλε πρὸς τὰ ἐν τῷ πρώτῳ ἡμῶν ἄρθρῳ δημοσιευθέντα ὁμοιότυπα βαρβαρότεχνα νομίσματα τῆς Σκύρου, εἶναι τεταγμένα ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ σειρᾷ τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, εὑρέθησαν δ' ἀμφότερα ἐν Ἴμβρῳ.

Ἐν τῇ αὐτῇ Ἀθηναϊκῇ σειρᾷ τοῦ αὐτοῦ Μουσείου εὗρον τὸ ἑξῆς, ἐπίσης ἀνέκδοτον, νόμισμα.

ΛΗΜΝΟΣ.

9. ⅄ 17.—Ἡ αὐτὴ *κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου* πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. Α–⊙Ε ΛΗ–ΜΝ *Κεφαλὴ Διός* (;) πρὸς δεξιά.—*Πίναξ* III, 23.

α') Βερολῖνον 276/1871, παρὰ E. Schaubert.

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

DIE SELEUCIDENMÜNZEN

DER KAISERLICHEN EREMITAGE ZU ST.-PETERSBURG

BESTIMMT, GEORDNET UND BESCHRIEBEN*

VON W. v. VOIGT

Seleucus I Soter.

1. 1. ℞ 24,[1] gr. 15,63 II.— E. Babelon: Catalogue des monnaies grecques de la Bibliothèque Nationale. Les rois de Syrie, d'Arménie et de Commagène. Paris 1890. Pag. V, fig. 3.
2. 2. ℞ 17,5, gr. 6,3 III, II-III.— Cfr. E. Babelon: Catal. des monn. gr. de la Bibl. Nat. Les Achémenides... p. 440, n. 310. Im Abschnitte Monogr. 1.[2] Didrachme, nicht Drachme, also fast Unicum, wenn als Seleucidenmünze aufgefasst.
3. 3. Æ 21, gr. 16,6 I-II.— E. Babelon: Les rois de Syrie... V, 2.
4. 4. Æ 18, gr. 8,5 fdc. Cfr. ibid 1, 2. Im Felde rechts noch Monogr. 2.
5. 5. ℞ 28,5, gr. 16,9 I.— Ibid 3,11.
6. 6. ℞ 28, gr. 16 III-II, II.— Cfr. ibid 3 sq. 13 sq. Unter dem Delphin Monog. 3. Zwischen den Beinen des Thronsessels $\overline{AB}$, am rechten Rande ⊓ (?). Durchlocht.
7. 7. ℞ 29, gr. 16,4 II, II-III.— Cfr. Brit. Mus., Kings of Syria 2, 11. Das zweite Monogr. 4.
8. 8. ℞ 29, gr. 16,6 I-II.— Ibid 2, 11.
9. 9. ℞ 18, gr. 4,05 II.— Cfr. ibid 2, 11. Unter dem Delphin Monogr. 5. Durchlocht.
10. 10. ℞ 27, gr. 15,92 I.— E. Babelon: Rois de Syrie, 2, 6.

---

* Die vollständige Beschreibung im russischen Texte hier durch Verweise auf Babelon u. s. w. event. mit Bezeichnung der Abweichungen ersetzt.

[1] Der Kürze wegen ist hier der Durchmesser nach Mionnet überall fallen gelassen. Mi. I=9 mm.; II=12 mm.; III=15 mm.; IV=18 mm.; V=21 mm.; VI=23 mm.; VII=26 mm.; VIII=28 mm.; IX=31,5 mm.; X=37 mm.; XII=40 mm.; XIII=43 mm.; XIV=51,5 mm.; XV=56 mm.; XVI=60 mm.; XVII=63,5 mm.; XVIII=70 mm.; XIX=78 mm. Römische Zahlen bezeichnen die Erhaltung.

[2] Die hier aufgeführten Monogramme sind auf einer Tafel zusammengestellt.

11. 11. ℞ 24, gr. 17,05 I-II. — Cfr. Babelon, ibid 2,8. Unter der rechten Hand des Gottes Monogr. 6, darunter Anker, zwischen den Beinen des Thronsessels Monogr. 7.

12. 12. ℞ 26, gr. 17,12 I-II, I.— Wie oben, aber unter der Rechten des Gottes nur der Kopf eines langschnauzigen Hundes oder Schakals n. l., zwischen den Beinen der Thronsessels Monogr. 8.

13. 13. ℞ 26, gr. 16,54 I-II, II.— Ebenso, aber statt des Hundekopfes eine stehende Doppelaxt, zwischen den Beinen des Thronsessels Monogr. 9. Dicker Strich unter den Füssen des Gottes ist wohl eher Bodenlinie, als Fussschemel.

14. 14. ℞ 28×26, gr. 16,77 II-I.— Ebenso, aber bei Zeus das rechte Bein vorgeschoben, am Hinterkopfe flattern Kranzbänder oder Haarsträhnen, rechte Hälfte der Rückenlehne nicht sichtbar, unter der Rechten des Gottes nur Monogr. 10, zwischen den Beinen des Thronsessels Monogr.11. Fussschemel fehlt. Bodenlinie unter dem ganzen Münzbilde.

15. 15. ℞ 28×26, gr. 16,94 II, II-I.— Cfr. Babelon, ibid 4, 18. Monogramme gegen Babelon umgestellt. Fussbank steht tiefer als der Tron, Bodenlinie fehlt.

16. 16. ℞ 27, gr. 17 I-II, I.— Cfr. Babelon, ibid 4, 18. Ebenso, aber dicker Strich (Bodenlinie, Schemel?) unter dem linken Fusse des Gottes.

17. 17. ℞ 26, gr. 16,75 II, II-III.— Ibid 4, 17.

18. 18. ℞ 13, gr. 2 I-II, II.—Ebenso, aber die Füsse des Gottes hängen ohne Stütze herab, unter seiner Rechten Monog 12, Abschnitt leer, ohne Königstitel.

19. 19. ℞ 22×20, gr. 7,98 II, II-III.— Wie oben, aber mit Schemel und Bodenlinie, vom Monogramm nur die obere Spitze (Ω?) erhalten, horizontaler Strich, vom Schenkel des Gottes bis zum linken Rande, ist vielleicht als Pferdevorderteil aufzufassen. Didrachme bei den Seleuciden als Unicum zu betrachten. Cfr. 2.

20. 20 ℞ 24, gr. 16 II-III, III-II.—Ebenso, ohne Beizeichen und Monogramme. Barbarische Arbeit. Inschrift ΣΕΛΕΚL, Beine des Thronsessel zu lang, die Füsse des Gottes hängen herab.

21. 21. ℞ 28, gr. 16,93 I-II, II-I. — Rs. Zeus Nikephoros auf Thronsessel, wie ohen, sitzend. Unter seiner Rechten Monogr.13, zwischen den Beinen des Thronsessels ⊙E. Schemel, aber keine Bodenlinie.

22. 22. ℞ 29, gr. 17 I, I-II.—Ebenso, aber Buchstaben kleiner, Monogramme Λ/, T. Rechter Rand auf Rs. ragt empor.

23. 23. ℞ 28, gr. 15,93 I, II.—Ebenso, Buchstaben etwas abgestossen, erstes Monogramm 14, das zweite ausgekratzt. Bei der Durchlochung auf beiden Seiten oben ein Stück vom Schrötlinge abgesprengt: auf Rs. fehlt bei der Nike Kopf und Hand mit dem Kranze.

24. 24. ₳ 27, gr. 16,98 II.— Ebenso, aber unbeschädigt, Arbeit ähnlich, wie 20. Hintere Hälfte der Nike nicht ausgeprägt, erstes Monogr. 15, etwas verwischt, das zweite Monogr. 16. Durchgehende Bodenlinie.

25. 25. ₳ 27, gr. 16,42 II-I.— Ebenso, aber gute Fabrik, auf Rs. Königstitel von unten nach oben zu lesen, kleinere Nike ausgeprägt Monogr. 17, 18, Bodenlinie fehlt, Schemel höher.

26. 26. ₳ 27,5, gr. 16,72 II, II-III.— Brit. Mus., ibid 2, 18.

27. 27. ₳ 27, gr. 15,85 I, I-II.— Cfr. Babelon, ibid 5, 26. Av. Perlenkreis besteht aus Kommaähnlichen Strichen. Rs. Monogramme ΜΡ, BE.

28. 28. ₳ 27, gr. 16,95 I.— Ibid 5,30.

29. 29. ₳ 27, gr. 16,65 II-I.— Ebenso, aber linke Hälfte des ersten Monogramms nicht ausgeprägt, das zweite KA. Abschnitt, Bodenlinie und z. T. die Füsse des Gottes nicht ausgeprägt.

30. 30. ₳ 27, gr. 16,95 I.— Babelon, ibid 6, 31.

31. 31. ₳ 27,5, gr. 17,12 II-I, I.— Ibid 6, 32.

32. 32. Æ 21, gr. 11,5 II-III, II.— Cfr. ibid 6, 33. Im Felde links, vor dem Knie der Nike Δ.

33. 33. Æ 20, gr. 7,15 III-II, III.— Ibid 6, 38.

34. 34. Æ 19,5, gr. 7,8 III, III-II.— Ibid 6, 38. Bodenlinie.

35. 35. Æ 17,5×22, gr. 5,9 III, III-II.— Ibid 6, 38. Bodenlinie fehlt.

36. 36. Æ 20,5, gr. 8,45 II-I — Cfr. ibid 7, 40. Im Felde links, am Ankerstocke O, unter den Flügeln der Nike Monogr. 19. Bodenlinie, Doppelschlag.

37. 37. ₳ 27, gr. 15,5 I-II, I.— Brit. Mus., ibid 4, 38.

38. 38. ₳ 26, gr. 16,5 II, I-II. — Ibid. Monogramme grösser, am Baumstamme unten, rechts ein Zweig.

39. 39. ₳ 16, gr. 4 II.— Cfr. Babelon, ibid 7, 43. Unter dem rechten Flügel der Nike M, unter dem linken liegt kleiner böotischer Schild.

40. 40. Æ 14,5, gr. 3 II-I.— Babelon, ibid 8, 49 (?). Über dem Anker rechts ⊙ (?), links vom Ankerstocke O (?). Pferdekopf mit Ziegenhörnern (?).

41. 41. Æ 19, gr. 4,82 II-III.—Ibid (?). Pferdekopf mit Rindshörnern. Zweites Monogramm und Buchstaben fehlen.

42. 42. Æ 19, gr. 5,9 II.—Cfr. ibid 9, 52. Rs. Gewöhnliche Inschrift. Ochsenkopf mit Hals n. z. Zwischen den Hörnern Monogr. 20, im Abschnitte, unter der Schnauze Monogr. 21.

43. 43. Æ 12,5, gr. 2,15 III, III-II.— Cfr. ibid 9,52. Ebenso, aber Rs. hoher, schmaler Dreifuss, einer Keule nicht unähnlich. Am äussersten Rande der Münze Monogr. 22.

44. 44. ⅊ 16,5, gr. 4,17 II, I-II.-- Ibid 9,56. Am Anker oben, rechts Ring oder ⊙ (O ?).

45. 45. ⅊ 16,5, gr. 4,13 II.—Cfr. ibid. Zweiter Ring oder Buchstabe am Anker unten, rechts; im Felde, rechts, unter dem Ankerstocke Epheublatt.

46. 46. ⅊ 11, gr. 1,4 II, I-II.— Ibid 9, 57.

47. 47. ⅊ 9, gr. 0,65 I.— Ibid 10, 58.

48. 48. ⅊ 9,5, gr. 0,6 I.—Cfr. ibid. Anker umgekehrt, mit dem Ankerstocke nach oben. Unter diesem, links EI, rechts ┼=φ oder doppelte Streitaxt (bipennis).

49. 49. Æ 25, gr. 16,72 ×* III, III-II.— Ibid 10, 59.

50. 50. Æ 17, gr. 4,18 III, II-I.— Cfr. ibid 10,62. Ebenso, aber im Felde, links, am Perlenkreise undeutliches Monogramm.

51. 51. ⅊ 25,5, gr. 16,55 I, I-II.— Cfr. ibid 10, 64. Im Felde, oben Anker n. r., zwischen ihm und dem Kopfe der Göttin Monogr. 23.

52. 52. ⅊ 29, gr. 16,17 II, III-II.— Cfr. ibid. Ebenso, aber Anker über dem Schilde steht nach l. geneigt, unter dem Schilde ⅄, im Abschnitt Ω (?)

53. 53. ⅊ 24, gr. 16,3 II.— Cfr. ibid. An der Stelle des Königstitels sollte der Name stehen, ist aber nicht ausgeprägt; der Titel im Abschnitte, ohne die 2 letzten Buchstaben. Unter dem Schilde Monogr. 24; unter dem Anker undeutliches Monogramm. Bodenlinie.

54. 54. ⅊ 25, gr. 15,93 II, II-I.— Ibid 11,69.

55. 55. ⅊ 25, gr. 16,9 I-II. — Cfr. ibid 11, 70. Ebenso, aber Titel fehlt, im Abschnitte unter dem Namen in kleiner Schrift Δ (?), oben kein Monogramm.

56. 56. ⅊ 24, gr. 14,75 I.— Cfr. ibid 11, 71. Ebenso, aber Inschrift zweizeilig, im Abschnitte, von der Göttin nur Hand mit dem Schilde zu sehen, daneben rechts Monogr. 25. Bodenlinie fehlt. Doppelschlag (?).

57. 57. ⅊ 16, gr. 4,03 I-II, II-I.— Cfr. ibid 11, 72. Ebenso, aber alles ausgeprägt, zwischen dem Haupte der Göttin und dem Anker Monogr. 26.

58. 58. ⅊ 16,5, gr. 4,15 II, I.— Cfr. ibid 11,72. Ebenso, aber Titel links, unter dem Schilde ⊙, im Abschnitte $\overline{AB}$, Bodenlinie.

59. 59. ⅊ 16,5, gr. 4,1 III-II — Cfr. ibid 11, 72. Ebenso, aber unter dem Oberarme der Göttin ○ oder ⊙, unter dem Schilde undeutliches Monogramm, keine Bodenlinie.

60. 60. ⅊ 15,5, gr. 2,67 II-III. — Cfr. ibid 11, 72. Titel verwischt, Namen nicht ausgeprägt, Monogramm und Buchstaben fehlen.

61. 61. ⅊ 16, gr. 3,78 II-III, III-II.— Cfr. ibid 11,72. Ebenso, Inschrift nicht vollständig, unter der rechten Hand der Göttin ⊙ (?).

* Zeichen besonderer Dicke des Schrötlings, wie für besondere Dünne.

62. 62. ₳ 10,5, gr. 1,65 II, II-III.— Ibid 12, 76.

63. 63. ₳ 8, gr. 0,45 I-II, II.— Cfr. ibid 12, 77. Ebenso, für Inschrift kein Raum, oben, am Schilde Monogr. 27.

64. 64. Æ 21, gr. 8,13 II-III.— Ibid 12, 78.

65. 65. Æ 19, gr. 6,2 II, II-III.— Ibid 13, 83.

66. 66. Æ 18,5, gr. 5,8 III-II.— Ibid 13, 84.

67. 67. Æ 20, gr. 8,5 II, II-III.— Ibid 13, 85.

68. 68. Æ 19, gr. 4,9 II, II-III.— Ibid 13, 86. Der Stern scheint ein Pentagramm oder Siegel Salomos zu sein.

69. 69. Æ 24, gr. 11,97 III-II, II-III.— Ibid 13, 86 (?), Stern zweifelhaft.

70. 70. Æ 19,5, gr. 7,8 II-III.—Cfr. ibid 13, 87. Apollobüste im Mantel mit Spange auf der Schulter. Rs. Zebustier n. l., kein Stern.

71. 71. Æ 20, gr. 6,02 II-III.— Ibid 13, 87 (?). Zebustier n. r., im Abschnitte Δ (Ξ ?).

72. 72. Æ 19, gr. 6,2 II-III.— Ibid 13, 87.

73. 73. Æ 20, gr. 6,8 II-I.— Ibid 13, 87.

74. 74. Æ 20, gr. 6,85 II-III.—Ibid 13, 87 (?). Ξ im Abschnitte nicht zu sehen.

75. 75. Æ 19, gr. 6,25 II-III.— Ibid 13, 87 (?). Ebenso.

76. 76. Æ 15,5, gr. 2,9 I-II.— Ibid 14, 93.

77. 77. Æ 13,5, gr. 1,85 III-II, II.— Brit. Mus., ibid 7, 67.

78. 78. Æ 19, gr. 2,88 II-III.— Brit. Mus., ibid 7, 67 (?). Monogr. verwischt.

79. 79. Æ 11, gr. 1,8 II.— Babelon, ibid 14, 96.

Seleucus I und Antiochus I.

80. 1. ₳ 15, gr. 2,05 II-III, II.— Babelon, ibid XL, fig. 8.

Antiochus I.

81. 1. ₳ 16,5, gr. 3,67 II, II-III.— Cfr. ibid 16, 104. Drachme, nicht Tetradrachme, wie bei Babelon.

82. 2. ₳ 27, gr. 17,08 II, II-III. — Cfr. ibid 16, 104. Unter der rechten Hand des Gottes undeutliches Monogramm ΠΜ (?), zwischen den Beinen des Thronsessels (ohne Lehne?) Monogr. 28 (?).

83. 3. ₳ 18, gr. 8,3 I.— Ibid 17, 110.

84. 4. ₳ 26, gr. 16,75 II-I, II.— Cfr. ibid 17, 110. Silber, nicht Gold, wie bei Babelon.

85. 5. ₳ 17, gr. 4,15 II-I.— Cfr. ibid 17, 110. Unter der rechten Hand des Gottes Δ und achtstrahliger Stern. Doppelschlag.

86. 6. ₳ 19, gr. 4,43 II-I.— Cfr. ibid 17, 110.

87. 7. ₳ 31, gr. 16,95 II-I.— Ibid 17, 113.

88. 8. ₳ 29, gr. 16,55 II.— Cfr. ibid 17, 113. Zweites Monogramm 29.

89. 9. ⱥ 31, gr. 16,8 II, II-I.— Cfr. ibid 18, 115.

90. 10. ⱥ 27, gr. 17,1 I-II, I.— Brit. Mus., ibid 83.

91. 11. ⱥ 29, gr. 16,85 II-I, II.— Brit. Mus., ibid 9, 6.

92. 12. ⱥ 27,5, gr. 16,85 II-I, II.— Cfr. Brit. Mus., ibid 9, 18. Ebenso, aber Monogramme 21 und 30.

93. 13. ⱥ 29, gr. 16,35 II, II-III.—Cfr. ibid. Ebenso, aber Arbeit schlechter, zweites Monogramm nicht ausgeprägt.

94. 14. ⱥ 29,5, gr. 17,06 II, II-III.— Cfr. Babelon, ibid 19, 125. Ebenso, aber im Abschnitte die erste Hälfte des Monogramms 21 (?) verwischt.

95. 15. ⱥ 30×32, gr. 16,75 II-I, II.— Cfr. Babelon, ibid 19, 131. Barbarische Arbeit, Doppelschlag.

96. 16. ⱥ 26, gr. 16,45 II, II-III. — Cfr. ibid. Ebenso, aber unter der rechten Hand des Gottes Monogr. 27, bessere Fabrik.

97. 17. ⱥ 26, gr. 16,24 II-III, II.— Cfr. ibid 19, 131. Ebenso, aber Monogramm 31.

98. 18. ⱥ 30, gr. 16,2 I, II-I.— Ibid 19, 132.

99. 19. ⱥ 30×32, gr. 16,27 II.— Cfr. ibid 20, 135. Apollo hält 2 (?) Pfeile. Im Felde, links, am Rande (von oben nach unten) grösseres **BA**, im Abschnitte grosses Monogr. 32, die Inschrift in kleineren Buchstaben. Doppelschlag.

100. 20. Æ 16, gr. 3,45 II-III. Ibid 20, 136 (?); Brit. Mus., ibid 10, 26. Apollo hält nur 1 Pfeil; im Felde, links, am Rande Monogr. 33, rechts statt des Monogr. 2 (bei Babelon) undeutliche Erhebung.

101. 21. Æ 14×16, gr. 4,6 II.—Babelon, ibid 20, 136. Abschnitt und untere Partie des Bildes fehlen.

102. 22. Æ 16, gr. 3,45 II-III, III. — Ibid (?) Braune Patina, Monogramme undeutlich.

103. 23. Æ 16, gr. 3.75 II, III-II.— Ibid (?). Ebenso, keine Patina. Bodenlinie fehlt (nicht ausgeprägt).

104. 24. Æ 14,5×16,5, gr. 3,75 III.—Ibid (?). Ebenso, aber keine Bodenlinie.

105. 25. Æ 16,5, gr. 3,65 II-III, II.— Ibid (?). Ebenso, aber zweites Monogramm nicht ausgeprägt.

106. 26. Æ 16, gr. 3,6 III, III-II.— Ibid (?). Ebenso, aber Bodenlinie.

107. 27. Æ 9×11, gr. 0,8 II.— Ibid 21, 149.

108. 28. Æ 16, gr. 2,95 III, III-II.— Brit. Mus., ibid 11, 34.

109. 29. Æ 18, gr. 4,5 III-II.— Brit. Mus., ibid 10, 24.

110. 30. Æ 19,5, gr. 6,03 III-II, III.— Cfr. Babelon, ibid 21, 151 sqq. Av. Apollokopf im Lorbeerkranz, n. r. Perlenkreis. Rs. Gewöhnliche Inschrift. Athena-Alkis mit den thrakischen Flügeln steht in drohender Kampfstellung mit dem Donnerkeil in der erhobenen Rechten und ovolem Schilde in der Linken nach rechts.

111. 31. Æ 19, gr. 7,7 III-II, II×(4 mm.). — Cfr. ibid. Av. Ähnlich, aber archaistisches Lächeln auf den Lippen des Gottes. Rs. Ähnliche Athenafigur steht ruhig n. r., sich auf langen Speer stützend und die Linke in die Seite gestemmt. An den Speer links Rundschild angelehnt. Am linken Rande der Münze Monogr. 34, am rechten, unter dem Ellenbogen der Göttin Monogr. 35. Feld mehr vertieft (concav), als sonst.

112. 32. Æ 16, gr. 3,28 II, II-III.— Cfr. ibid 12, 157. Av. Ebenso, ohne das archaistische Lächeln. Rs. Königstitel nicht ausgeprägt, beim Namen fehlt der obere Teil der Buchstaben. Apollo auf Omphalos sitzend n. l., mit Pfeil (unter I) und Kithara. Im Felde, links, am Rande Monogr. 36 oder EV, rechts könnte auf dem Stempel Monogramm gewesen, aber nicht ausgeprägt sein.

113. 33. Æ 16, gr. 3,52 II-I, II.— Cfr. ibid 22, 163. Av. Ebenso. Rs. Ebenso, aber es fehlen beim Namen die ersten zwei Buchstaben, wie auch das erste Monogramm, im Felde, rechts Monogr. 37 (?). Bodenlinie.

114. 34. Æ 15, gr. 3,5 II, II-III.— Cfr. ibid. Av. Ebenso, aber am rechten Rande ein Stück vom Schrötlinge abgebrochen. Rs. Ebenso, aber Monogramm und Anfang des Namens abgebrochen, keine Bodenlinie.

115. 35. Æ 12, gr. 1,39 II-I, II.— Hunt. Col., ibid 18, 47. Cfr. ibid 72, 152; 23, 165. Av. Ebenso, aber von guter Erhaltung. Rs. BA-AN statt der vollständigen Inschrift. Auf der Erde stehender Dreifuss mit Lebes, Deckel und 3 ringförmigen Griffen oben. Perlenkreis.

116. 36. Æ 15,5×17,5, gr. 3,6 II, II-III.— Cfr. Babelon, ibid 22, 157. Av. Ebenso. Rs. Ebenso, wie 112, aber Titel nicht ausgeprägt, am äussersten rechten Rande sehr deutliches Monogramm 38, das andere nicht ausgeprägt. Perlenkreis.

117. 37. Æ 16×18, gr. 4,05 I-II, II-I.— Cfr. ibid. Av. Ebenso, wie 112. Rs. Ebenso, wie 112, aber in beiden Worten der Inschrift fehlt am Anfange je ein Buchstabe, vom Monogramme am linken Rande nur Y zu sehen, am rechten Rande ΛΝ. Bodenlinie.

118. 38, Æ 12,5, 1,58 II-III.— Cfr. ibid 22, 165 sq. Av. Ebenso, aber unter der weisslichen Patina Perlenkreis unsichtbar. Rs. Ebenso, aber es fehlt je ein Buchstabe am Ende. Die Kithara hat 3 Saiten, am linken Rande H (?), keine Bodenlinie, weissliche Patina.

119. 39. Æ 13, gr. 1,51 II-III, III. — Cfr. ibid. Av. Ebenso, ohne Patina. Rs. Ebenso, aber Kithara kleiner, am linken Rande ME (?), am rechten Monogr. 39, im Abschnitte nur Spuren von Buchstaben oder einem Monogramme, keine Patina.

120. 40. Æ 11, gr. 1,95 III - II, II × (3,5 mm.). — Cfr. ibid. Av. Ebenso, Rs. Ebenso, aber beide Worte der Inschrift im Anfange und am Ende, sowie auch die Monogramme, nicht ausgeprägt.

121. 41. Æ 12, gr. 0,53 II-III+.— Cfr. Babelon ibid 22, 166. Av. Ebenso, aber Kopf kleiner. Rs. Ebenso, aber undeutliche Inschrift in umgekehrter Ordnung, um den Rand laufend, von aussen zu lesen, erst von oben nach unten, dann von unten nach oben. Spuren eines Linienkreises. Feld stark concav.

122. 42. Æ 20×22, gr. 4,9 II, II-III.—Cfr. ibid 23, 167 (24, 172?). Rs. Unter dem Bauche des Elephanten Monogr. 27 (?), ein anderes Monogramm vielleicht im Abschnitte verwischt, vor den Stosszähnen des Elephanten O (?).

123. 43. Æ 16, gr. 2,4 III.— Cfr. ibid. Av. Ebenso, aber durch Umprägung verdorben, auf dem Anker ein zweiter, kleiner umgekehrter Anker aufgeprägt. Rs. Ebenso, aber undeutliche Inschrift zweizeilig, im Abschnitte; Hörner beim Elephanten nicht zu sehen, Rüssel erhoben, Monogramm nur unter dem Bauche des Tieres (Monog. 22); Bodenlinie, Linienkreis.

124. 44. Æ 18×20, gr. 5,45 III, II-III.— Ibid 23, 171.

125. 45. Æ 21, gr. 4,9 II+.— Ibid 23, 174.

126. 46. Æ 18,5, gr. 5,6 II, I-II.—Ibid.

127. 47. Æ 20, gr. 5,6 II-III.— Ibid (?). Kinnlade nicht zu sehen.

128. 48. Æ 19,5, gr. 6,15 II-III.— Cfr. ibid. Ebenso, aber über dem Königstitel nichts zu sehen, dafür im Abschnitte auf dem ersten Striche liegendes ⅊, kein Linienkreis.

129. 49. Æ 22, gr. 6,15 III, II-III.— Ibid 23, 177.

130. 50. Æ 21, gr. 7,65 III, II-III.— Ibid.

131. 51. Æ 14,5, gr. 3 II-III.— Hunter. Coll. III, 17, 42. Cfr. Babelon, ibid.

132. 52. Æ 21, gr. 4,33 III.— Brit. Mus., ibid 12,55.

133. 53. Æ 21, gr. 6,9 II-III.— Babelon, ibid 25, 186.

134. 54. ⅊ 28,5, gr. 16,95 II, II-I.— Ibid 25, 191.

Antiochus II Theos.

135. 1. ⅊ 17, gr. 8,5 II-I.— Cfr. ibid LVIII, fig. 13. Rs. ΔΑΙΙΛΙΩΣ (links, von aussen, von oben nach unten zu lesen) -ΔΝΤΙΟΧΟ[Υ] * im Abschnitte. Fabrik barbarisch. ΔΙ am rechten Rande.

136. 2. ⅊ 15×17, gr. 4,2 I.— Cfr. ibid. Av. Ebenso, aber etwas anderer Typus, vortreffliche Fabrik. Perlenkreis. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ (links, von

* Die eckigen Klammern bezeichnen Buchstaben, die wohl auf dem Stempel gestanden haben können, aber (Raummangels wegen) nicht ausgeprägt sind, die gewöhnlichen beziehen sich auf Verwischtes.

oben nach unten, von aussen zu lesen). –ΛΝΤΙΟΧΟΥ (im Abschnitte, am rechten Rande Monogr. 27.

137. 3. ℞ 16, gr. 4,07 III-II, III. — Cfr. ibid. Av. Ebenso, aber Fabrik mehr 135 ähnlich. Rs. Ebenso, aber schlechte Erhaltung.

138. 4. ℞ 9, gr. 0,7 II, II-III.— Cfr. ibid. Ebenso aber Av. hängen lange Diademenden herab, Perlenkreis; Rs. Inschrift rechts und links, mit 4 mittleren ausgeprägten Buchstaben. Fabrik gröber.

139. 5. ℞ 25,5, gr. 15,25 III, III-II.— Ibid LVIII, fig. 4.

140. 6. ℞ 29,5, gr. 16,35 II, II-I.— Cfr. ibid. 26, 197. Rs. Im Abschnitte Vorderteil des Pegasus oder eines Hippocampus und Monogr. 40.

141. 7. ℞ 29, gr. 16,85 II.—Cfr. ibid 27, 199. Av. Kopf hat weniger Ähnlichkeit mit Antiochus I, als bei Babelon, und ist jugendlich. Oben, am Rande, über dem Diadem ein Loch. Rs. Am linken Rande ΙΣ, im Abschnitte Monogr. 41.

142. 8. ℞ 31×33, gr. 16,65 I-II, II.— Cfr. ibid 27, 200. Av. Kopf wieder von einem anderen Typus. Im Felde kleine Erhebungen (Zeichen von Stempelfehlern oder=roste?). Pfeil zwischen O u. X. Im Felde, bei der Pfeilspitze Monogr. 42, rechts, bei der Hand des Gottes Monogr. 43 (?).

143. 9. ℞ 28,5×31, gr. 16,7 II-I. — Cfr. ibid 28, 204. Rs. Im Abschnitte nur stehender Adler, n. l., mit geschlossenen Flügeln.

144. 10. ℞ 30, gr. 16,85 II, II-I. — Cfr. ibid. Av. Kopf, wie 141, aber barbarische Fabrik. Rs. Auf den Zehen des linken Fusses steht eine Fackel (?) mit nach rechts geneigter Flamme, keine Bodenlinie, unter den Füssen des Gottes Monogr. 44, Adler deutlicher, Fabrik schlecht.

145. 11. ℞ 29, gr. 16,87 II, II-III.— Brit. Mus., ibid 15, 10.

146. 12. ℞ 36, gr. 16,52 II, II-I. — Cfr. Babelon, ibid 29, 211; Brit. Mus., ibid 14, 6. Rs. Im Felde links, neben I Monogramm 45, über dem rechten Knie des Gottes K, im Abschnitte steht weidendes Pferd n. r., mit vorgestellten rechten Vorder- und linkem Hinterfusse.

147. 13. ℞ 31, gr. 16,65 II, II-III.— Cfr. Babelon, ibid 29, 212. Av. Ebenso, aber Gesichtszüge reifer. Rs. Ebenso, aber über dem rechten Knie das erste Monogramm, etwas tiefer Monogr. 46, das Pferd im Abschnitte steht näher zum linken Rande. Im Schrötlinge ist durch Hacken mit einem scharfen Instrumente ein bis zur Mitte reichender keilförmiger Einschnitt entstanden.

148. 14. ℞ 30, gr 16,8 II, II-I.— Cfr. ibid 29, 213. Av. Typus näher 146. Rs. Pferd im Abschnitte zwischen Monogr. 47 und 37 schreitet mit beiden rechten Füssen.

149. 15. ℞ 18, gr. 8,32 II-I, I-II. — Cfr. ibid 30, 218. Gold, nicht Silber. Av. Kopf vom Typus 147. Rs. N über dem Kopfe des Adlers, der zu den Füssen des Gottes sitzt.

150. 16. ₳ 26, gr. 16,55 I, I-II.— Brit. Mus., ibid 15, 19. Zeus scheint jugentlich und bartlos zu sein.

151. 17. ₳ 23,5 gr. 13,85 II, II-III.— Cfr. ibid. Rohe Fabrik. Rs. Vom Namen nur 3 Mittelbuchstaben, Linke mit Ägis sackförmig, ohne Gorgonengesicht, die Rechte sieht wie ein Epheublatt aus, auf der Bodenlinie, zwischen den Beinen des Gottes aufrechtstehende Krabbe, von vorne gesehen, die Scheeren (nur die linke deutlich wahrnehmbar) erhoben.

152. 18. ₳ 25×27, gr. 15,85 III-II, II-III.—Cfr. Babelon, ibid 30, 218; Brit. Mus., ibid 15,19. Av. Kopf mit flatternden Diademenden, n. r., Trotz der Abgenutzeit der Münze und dem bis zur Schläfe reichenden keilförmigen Einschnitte, ist doch die Ähnlichkeit der Gesichtszüge mit Brit. Mus., ibid 15, 18 (pl. V 5) unverkennbar 1 bactrischen Münzen in der Eremitage (Tetradr.) bietet auf Rs. den Namen Diodots* und als Beizeichen Adler und Kranz (über dem Kopfe desselben). Der gut erhaltene Porträtkopf ist mit dem unserer Münze zu identificieren. Die Vergleichung dieser zwei Portraits mit den sicher Antiochus II zu zuschreibenden entscheidet auch in unserem Falle für diesen König. Fabrik gut. Rs. Ebenso, aber Inschrift vollständig, als Beizeichen nur Adler. Der linke Rand ragt empor. Fabrit gut.

153. 19. ₳ 26,5,×28,5, gr. 16,3 II, II-I. — Cfr. Babelon, ibid 30, 218. Av. Kopf, wie Babelon, ibid pl. VI, 13 (pag. 30, 218) und 4 der bactrischen Münzen in der Eremitage (Rs. Monogr. 48 über dem Kopfe des Adlers). Da letztere Tetradrachme unzweifelhaft Diodot zuzuschreiben ist, so ist auch auf unserer Münze das Portrait als das desselben Königs anzusehen. Perlenkreis. Rs. Wie oben, aber Bodenlinie, über dem Kopfe des Adlers ein Kranz. Die athletische Figur des Gottes und die Fabrik ganz wie bei Diodot. Perlenkreis.

154. 20. Æ 17, gr. 3,75 III-II, III.— Cfr. Babelon, ibid 31, 224. Rs. Am linken Rande $\frac{\Sigma}{E}$ (?), am rechten Monogr. 49 (?), im Abschnitte Spuren eines Beizeichens, wahrscheinlich eines mit den Armen nach links liegenden Ankers.

155. 21. Æ 18, gr. 4,35 III-II, II-III. — Ibid 31, 224 (?). Rs. Monogr. 50 nicht zu sehen, an zweiter Stelle Monogr. 51, im Abschnitte liegender Anker, Arme n. r. Auf beiden Seiten grüne Patina.

* Vincent A. Smith (Catal. of the coins in the Ind. Mus. Calcutta, v. I, p. 72) leugnet die Existenz von Mnz. Diodots I und schreibt solche Diodot II (um 245-230 v. Chr.) zu, der bei Justin erwähnt ist. Zulässig ist die Vermutung, dass die Mnz. mit dem Portraitkopfe des Antiochus II dem Diodot I, die mit dem anderen Kopfe Diodot II gehören.

156. 22. Æ 14, gr. 3,3 III, III-II×.— Brit. Mus., ibid 15, 11 (?). Av. Ebenso, nur Gesicht nicht ausgeprägt. Keine Patina. Rs. Ebenso, aber erstes Monogramm 52 (?), das zweite fehlt wegen Raummangel.

157. 23. Æ 17, gr. 2,7 II, II-III.— Babelon, ibid 31, 225.

158. 24. Æ 16, gr. 3,7 III-II, II.— Ibid.

159. 25. Æ 18, gr. 3,7 III-II.— Cfr. ibid 31, 225. Hunt. Coll., ibid 22, 23. Rs. Links Monogr. 53, rechts Monogr. 54 (?).

160. 26. Æ 16, gr. 3,8 III-II. Babelon, ibid 31, 228.

161. 27. Æ 15, gr. 3,45 III.— Ibid (?). Schlechte Erhaltung macht die Bestimmung unsicher.

162. 28. Æ 17, gr. 4,55 II.— Hunter. Coll., ibid 23, 25. Av. Doppelschlag. Rs. Im Felde, rechts im Abschnitte Anker, mit Armen n. r., als Gegenzeichen.

163. 29. Æ 16, gr. 3,55 III, III-II.—Cfr. ibid. Rs. Im Felde, links Monogr. 55, darunter Y, rechts Monogr. 56, Anker, wie gewöhnlich, im Abschitte.

164. 30. Æ 16,5, gr. 3,92 II, II-III.— Cfr. ibid. Rs. Erstes Monogr. 57.

165. 31. Æ 17×19, gr. 5,8 II, II-III.—Babelon, ibid 32, 236 (?). Av. Ebenso, aber Kopf kleiner, ohne herabfallende Locken, der Artemis ähnlich. Am linken Rande O (?).

166. 32. Æ 12, gr. 1,18 II-III, II.—Cfr. ibid 32, 235. Av. Ebenso, aber Gesicht männlicher. Rs. Ende bei beiden Worten nicht ausgeprägt. An Stelle des Dreifusses und z. T. des Titels Anker mit den Armen nach links liegend als Gegenstempel. Im Felde, links halbverwischtes Monogramm, rechts Monogr. 58 (?).

167. 33. Æ 18, gr. 4,47 II, II-III,— Cfr. ibid 32, 239. Av. Kopf des Königs. Rs. Namen im Abschnitte. Apollo auf Omphalos mit 2 Pfeilen, darunter Σ, tiefer ⊓, zu den Füssen des Gottes Vorderteil eines weidenden Pferdes n. l.

Seleucus II Callinicus.

168. 1. Æ 17,5, gr. 4,8 II-III.— Cfr. ibid 33, 247. Rs. Im Felde, am linken Rande Monogr. 59 (?), rechts Monogr. 60.

169. 2. Æ 27, gr. 16,45 II, II-I.—Cfr. Babelon, ibid 34 sq., 248 sqq. Rs. Im Felde neben dem rechten Schenkel des Gottes Monogr. 21, am rechten Rande Monogr. 55. Abschnitt nicht ausgeprägt.

170. 3. Æ 29, gr. 17 II-I, I-II. — Cfr. ibid 34 sq., 248 sqq. Rs. Im Felde, links, am Rande, neben dem ersten E steht Monogr. 11ª.

171. 4. Æ 30, gr. 16,8 II, II-III.— Cfr. ibid. Im Felde, links, neben dem rechten Schenkel des Gottes Monogr. 21, Bodenlinie fehlt.

172. 5. ⱥ 28, gr. 16,8 II.— Cfr. Babelon, ibid 35, 250. Ebenso, aber Rs. ebenda Monogr. 61.

173. 6. ⱥ 28,5, gr. 16,3 II, II-III.— Cfr. ibid 34, 251. Rs. Im Felde, unter dem rechten Ellenbogen des Gottes Monogr. 62 (?), 63 (?), 64 (alle drei Monogramme στοιχηδόν).

174. 7. ⱥ 28,5×30, gr. 16,4 II-I.— Cfr. ibid 34, 251. Rs. Abschnitt fehlt, am Rande, neben dem zweiten E steht Monogr. 65, rechts, neben I etwas undeutliches Monogr. 48.

175. 8. ⱥ 30, gr. 16,7 II, I. — Cfr. Babelon, ibid 35, 259. Rs. Am linken Rande Monogr. 66, am rechten Monogr. 67.

176. 9. ⱥ 25,5×28, gr. 16,7 III, II.— Cfr. ibid 35, 261. Rohe, barbarische Fabrik. Av. Bart und Schnurr bart fehlen, weder Linien=,noch Perlenkreis. Rs. C statt Σ, O statt Ω, im Felde, links, unter der Pfeilspitze Monogr. 68 (liegt mit der wagerechten Linie nach unten), am rechten Rande Monogr. 69 (?).

177. 10. ⱥ 18, gr. 3,9 II, II-III. – Cfr. ibid 35, 262 sq. Rs. Keine Monogramme oder Buchstaben, keine Bodenlinie.

178. 11. ⱥ 19, gr. 4,05 II, II-I.— Cfr. ibid. Rs. Am linken Rande Λ, am rechten P̄, Bodenlinie.

179. 12. ⱥ 17,5 gr. 3,98 II, III-II.— Cfr. ibid. Av. Kopf verdorben durch runden Gegenstempel (männliche Büste n. r., im Lorbeerkranze und Mantel auf den Schultern, vorne K). Rs. verdorben und undeutlich, wahrscheinlich durch Anbringung des Gegenstempels auf Av.

180. 13. Æ 14×16, gr. 3,38 II, II-III.— Brit. Mus., ibid 17, 14 (?). Rs. Zweites Monogr. 70 (?).

181. 14. Æ 18,5, gr. 5,42 III-II.—Brit. Mus., ibid (?). Hellgrüne Patina macht das Gepräge etwas undeutlicher.

182. 15. ⱥ 18,5 gr. 3,55 II, III-II. — Cfr. Babelon, ibid 36, 264. Rs. Am linken Rande Lanzenspitze. Doppelschlag.

183. 16. ⱥ 16, gr. 3,95 II-III, II.— Cfr. ibid. Am linken Rande, mit der Spitze n. r., liegt Monogr. 71; Füsse des Gottes und Abschnitt fehlen.

184. 17. Æ 20,5, gr. 8,9 II, II-I×.— Ibid 36, 267.

185. 18. Æ 20, gr. 8,9 II-III, III-II.— Ibid 36, 271.

186. 19. Æ 17, gr. 4,2 III, III-II.— Ibid 36, 271.

187. 20. Æ 17, gr. 3,55 II-III, III-II.— Cfr. ibid 36, 269; 272. Av. Am oberen Rande kleiner runder Gegenstempel mit verwischten Bilde oder Zeichen. Rs. Am linken Rande Monogr. 72 (?), am rechten Monogr. 65, Bodenlinie, am oberen Rande Gegenstempel wie auf Av., aber mit A (?) in der Mitte.

188. 21. Æ 16, gr. 3,78 II, III-II.— Cfr. ibid 37, 276. Av. Jugendlicher bartloser Kopf Seleucus II, mit herabhängeden Diademenden, n. r.; Perlenkreis. Stempel zu hoch, zum oberen Rande gerückt, das untere Feld leer. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ (oben) –ΣΕΛΕΥΚΟΥ (im Abschnitte). Pferd schreitet n. l. mit beiden rechten Füssen und hebt das linke Vorderbein. Unter dem Bauche des Pferdes ΣΙ (?), über dem Rücken die zwei Dioskurensterne.

189. 22. Æ 15, gr. 3,78 II.— Ibid 37, 278.

190. 23. Æ 22, gr. 8,05 III.— Brit. Mus., ibid 19, 37. Av. Graubraune und grünliche Patina lassen es unentschieden, ob Kopf ausser Diadem noch mit Strahlenkranz geschmückt ist.

191. 24. Æ 22, gr. 9,17 III.— Brit. Mus., ibid 19, 37. Ähnlich, obwohl keine Patina, mehr verwischt.

192. 25. Æ 19, gr. 4,92 III.— Brit. Mus., ibid 19, 37 (?). Av. Ähnlich, aber Rand mehr abgeschrägt. Rs. Ähnlich, aber alles undeutlich.

193. 26. Æ 13, gr. 1,82 III.— Cfr. Brit. Mus., ibid 19, 37. Ähnlich, aber auf Rs. erstes Monogramm unleserlich, zweites Monogr. 68 (?).

194. 27. Æ 16, gr. 4,35 II-III.— Brit. Mus., ibid 17, 22 (?). Rs. Am rechten Rande Monogr. ΜΕ.

195, 28. Æ 16, gr. 4,75 II.— Brit. Mus., ibid 17, 23.

Antiochus Hierax.

196. 1. ℞ 28×30, gr. 16,55 I.— Cfr. Babelon, ibid 38, 285, Rs. Unter den Füssen des Gottes der Vorderteil einer Biene oder Blütenknospe, unter dem Omphalos, am Münzrande Monogr. 73.

197. 2. ℞ 28×30, gr. 16,68 II.—Cfr. ibid 39, 291. Rs. Am linken Rande Monogr. 74, darunter ein untertauchender Delphin n. l., am rechten Rande Monogr. 75.

198. 3. Æ 16, gr. 4,86 II.— Babelon, ibid 39, 294.

199. 4. Æ 16, gr. 4,1 II-III, III-II.— Babelon, ibid 39, 294.

200. 5. Æ 16, gr. 4 II-III, III-II.— Ibid 39, 294.

201. 6. Æ 12, gr. 2,55 III×.— Cfr. ibid 39, 294. Rs. Ebenso, aber Titel fehlt, am linken Rande Monogr. 19, unten l.

Seleucus III Keraunos.

202. 1. ℞ 28. gr. 16,95 I-II.— Cfr. Babelon, ibid 40, 297. Rs. Im Felde, oben, links Monogr. 19. Bodenlinie.

203. 2. ℞ 27×29, gr. 16,75 II, II-I.— Ibid 41, 298.

204. 3. ℞ 26×29, gr. 16,65 II.— Cfr. ibid 41, 298. Rs. Ebenso, aber unter dem ersten Monogramm eine Blume (Rose oder Lotos?)

205. 4. Æ 27×29, gr. 16,4 II.— Cfr. ibid 41, 298. Rs. Ebenso, aber von der Blume nur Spuren erhalten.

206. 5. Æ 20, gr. 7,55 III.— Cfr. Babelon, ibid 41, 303. Rs. Gewöhnliche Inschrift. Dreifuss mit geraden, hohen Beinen, kleinem Lebes und Deckel. Am linken Rande ΕΥ. Braune und schwarze Patina.

207. 6. Æ 19,5, gr. 8,4 II, II-III.— Cfr. ibid 41, 305. Dreifuss kann oben mit Lorbeer bekränzt sein, Bodenlinie, am linken Rande Monogr. 19.

208. 7. Æ 15,5, gr. 3,6 II-III, II.— Cfr. ibid. Ebenso, aber Rs. Bodenlinie fehlt.

209. 8. Æ 14, gr. 3 II.— Cfr. ibid 41, 311. Rs Am linken Rande undeutliche Monogramme.

210. 9. Æ 16, gr. 3,83 III. — Cfr. Babelon, ibid 42, 311; LXVII, fig. 17 (Seleucus II); Brit. Mus., ibid 109, 23ª (Seleucus II); 5,46 (Seleucus I). Av. Wahrscheinlich infolge Überprägung, ist der Kopf dem des Hecules mit Löwenexuvien ähnlich. Rs. Am linken Rande C/ΕΛ (?). Die schlecht erhaltene Münze, augenscheinlich durch Überprägung verdorben, könnte auch Seleucus I oder II zugeschrieben werden, jedoch spricht der Stil, soweit erkennbar, für die ursprüngliche Zuteilung Seleucus III.

211. 10. Æ 14,5, gr. 2,08 II, III-II+.— Cfr. Babelon, ibid 42, 311. Inschrift, bes. das zweite Wort beschädigt, Bodenlinie, linker und oberer Teil des Gepräges fehlt, keine Monogramme.

212. 11. Æ 15, gr. 3,85 II-III, III-II.— Brit. Mus., ibid 22, 6. Cfr. Babelon, ibid 42, 311. Rs. Erstes Wort fehlt, keine Bodenlinie, am linken Rande Monogr. 19. Linker Rand erhaben.

213. 12. Æ 14, gr. 3,05 III-II, II-III.— Cfr. Babelon, ibid 42, 311. Brit. Mus., ibid 22, 6 (?). Rs. Bodenlinie, Monogramm nicht vollständig und stark verwischt.

214. 13. Æ 14, gr. 3,55 III-II. — Brit. Mus., ibid 22, 6. Cfr. Babelon, ibid 42, 311. Rs. Keine Bodenlinie Monogr. 19 ziemlich gut erhalten.

215. 14. Æ 15, gr. 2,9 II-III, III.—Brit. Mus., ibid 22 sq., 8 sq. Cfr. Babelon, ibid 43, 317 (319). Rs. Apollo auf Omphalos mit Pfeil und Bogen. Bodenlinie. Am linken Rande C/ΕΛ, im Abschnitte Ρ (?) oder Μ (?).

216. 15. Æ 15,5, gr. 3,35 II.—Cfr. Brit. Mus., ibid; Babelon, ibid. Rs. Erstes Monogramm fehlt fast ganz, im Abschnitte .

217. 16. Æ 14,5, gr. 3,65 I-II.— Babelon, ibid 43, 317 (?). Rs. Im Abschnitte Ν unvollständig und daher zweifelhaft.

218. 17. Æ 14,5, gr. 3.45 III-II, II.— Ibid 43, 318.

219. 18. Æ 15, gr. 4,15 II-III, III-II.— Ibid. Rs. Keine Bodenlinie.

220. 19. Æ 15,5, gr. 3,95 II-III.— Cfr. ibid 43, 318. Am linken Rande Spuren eines Monogrammes.

221. 20. Æ 15×17, gr. 4,6 II.— Ibid 43, 319 (?). Rs. CЄ / Λ am linken Rande, Abschnitt unter der Bodenlinie fehlt.

222. 21. Æ 16,5, gr. 3,55 II, II-III.— Brit. Mus., ibid 22, 8.

223. 22. Æ 16, gr. 2,83 I.— Brit. Mus., ibid. Rs. Alles kleiner, Monogramm im Abschnitte nicht ganz vollständig.

Antiochus III, der Grosse.*

224. 1. AR 29, gr. 16,72 II.— Babelon, ibid 43, 335.

225. 2. AR 28,5, gr. 17,05 I-II.— Brit. Mus., ibid 26, 26. Cfr. Babelon, ibid 49, 367. Av. Jugendlicher Kopf.

226. 3. AR 27, gr. 16,9 II.— Cfr. Babelon, ibid 46, 339. Ebenso, aber Rs. vor der linken Hand des Gottes Monogr. 5 unter der Pfeilspitze. Pferdekopf n. l., am rechten Rande ⋈.

227. 4. AR 27×29, gr. 17, 2 II.— Cfr. ibid 46, 339. Ebenso.

228. 5. AR 29, gr. 16,9 II — Babelon, ibid 46, 340.

229. 6. AR 27×29,5, gr. 16,7 II-I, I.— Ibid 46, 342.

230. 7. AR 26×28,5 gr. 16,9 II, I-II. — Cfr. ibid 46, 342. Av. Kopf ohne Backenbart.

231. 8. AR 26,5, gr. 16,45 II, I-II.— Ibid 46, 345 (?). Am rechten Rande und Abschnitte die Monogramme nicht ganz sicher.

232. 9. AR 27×29, gr. 16,95 II.— Cfr. ibid 51,387. Av. Kopf jünger, als bei Babelon. Rs. Die Chlamys des Gottes auf dem Omphalos bildet die Figur eines umgekehrten Ankers. Einschnitt vom Rande des Schrötling bis zur Mitte.

233. 10. AR 28,5, gr. 17,07 II-I.— Av. Kopf ähnlich 230, aber ältere Gesichtszüge, flatternde Diademenden. Rs. Ähnlich 230, am linken Rande ΛE, am rechten Monogr. 76.

234. 11. AR 29, gr. 17,5 II.— Cfr Babelon, ibid 46, 345. Av. Schulter zu sehen. Rs. Erstes Monogramm 77, zweites unvollständig, und davon nur ⊘ zu sehen.

235. 12. AR 27×29,5, gr. 16,85 II-I.—Av. Kopf nähert sich 125. Rs. Ähnlich 131, im Abschnitte Monogr. 64 und Monogr. 2.

236. 13. AR 18, gr. 4,05 II, I.— Cfr. Brit. Mus., ibid 25, 7. Drachme, nicht Tetradrachme, wie in London.

* Bei der Mannigfaltigkeit der Portraitköpfe dieses Königs hat die Einreihung der einzelnen Münzen unter die einzelnen Gruppen und Nummern bei Babelon nur beschränkte Geltung.

237. 14. ⅊ 17, gr. 4,15 II-I, III.— Av. Anderer Kopftypus mit jungen Gesichtszügen. Rs. Alles undeutlich (zerhämmert?), am rechten Rande Π (?).

238. 15. ⅊ 30, gr. 16,85 II, I-II.— Babelon, ibid 46, 346.

239. 16. ⅊ 28, gr. 17,15 II.— Av. Ebenso, anderer Typus, kurzer Backenbart. Rs. Am linken Rande Monogr. 78. Rohe Fabrik.

240. 17. ⅊ 18,5, gr. 8,42 I.— Babelon, ibid 48, 355.

241. 18. ⅊ 30, gr. 16,8 II, II-I.—Cfr. Babelon, ibid 49, 363; 50, 277; 51,387. Av. Etwas anderer Typus, Gesicht älter, mehr realistisch, Hals etwas zu lang, die Diademenden hängen, Schlag zu schwach, daher gewisse Verschwommenheit, ΔI hinten zweifelhaft. Rs. Apollo etwas archaistisch, Chlamys auf dem Omphalos bildet die Figur eines umgekehrten Ankers, im Abschnitte ΔI.

242. 19. ⅊ 32, gr. 15,8 II-III, III.— Cfr. ibid 49, 365 (?). Av. Anderer Typus, volle Wangen, flatternde Diademenden, Münze durch Abblätterung und Durchlochung verdorben. Gefuttert.* Rs. Ähnlich verdorben. Abschnitt leer. Schlechter Zustand macht die Zugehörigkeit der Münze zu Antiochus III zweifelhaft.

243. 20. ⅊ 30, gr 16,85 II.—Cfr. ibid 39, 366. Av. Gesicht ähnlich 241, Nase auffallend lang und zugespitzt. Doppelschlag oder Stempelbeschädigung an der Stirne zu beobachten. Rs. Wie 241, aber bessere Fabrik, am linken Rande ΕΣ, Abschnitt leer.

244. 21. ⅊ 26, gr. 16,85 II, I-II.— Cfr. ibid 50, 372; pl. IX 11 (Kopf). Av. Gewöhnlicher Typus. Stempelbeschädigung oder Doppelschlag. Rs. Namen folgt mehr der Kreislinie, vor dem Gesichte des Gottes Monogramm 79, am rechten Knie ⅊, vor den Füssen des Gottes Vorderteil eines trinkenden Pferdes n. l.

245. 22. ⅊ 27, gr. 16, 75 II.— Cfr. ibid 50, 372. Ebenso, aber Porträtkopf durch Schlag mit scharfem Instrumente verdorben.

246. 23. ⅊ 28, gr. 13,82 II.— Cfr. ibid 50, 372. Av. Unbeschädigt. Rs. Statt des Pferdes Vorderteil eines wütend bellenden, kurzhaarigen Hundes. Doppelschlag? Gefuttert? Ähnliche Münze kürzlich von Nuri-Bey angeboten.

247. 24. ⅊ 29, gr. 16,9 II-I, I-II.—Cfr. ibid. Av. Ähnlicher Kopf mit langem Halse, schwacher oder Doppelschlag. Rs. Am linken Rande Monogr. 53, am rechten, näher bei . . IΛ . . steht Monogr. 22.

248. 25. ⅊ 29,5, gr. 16,62 II-I, I.— Cfr. ibid. 50, 372; 51, 382. Rs. Bodenlinie und Monogramm fehlen, im Abschnitte Beizeichen, einer aufblühenden Rose ähnlich.

* Wo kleinerer Durchmesser zu beobachten, ist bei leichterem Gewichte Beschneidung des Schrötlings anzunehmen. Wo dies nicht der Fall, lässt sich Futterung vermuten.

249. 26. ₳ 28,5×30,5, gr. 17,07, I, I-II.— Ibid 50, 374.

250. 27. ₳ 28×30, gr. 16,95 II.— Ibid.

251. 28. ₳ 28, gr. 17 II.— Ibid 50, 378.

252. 29. ₳ 27, gr. 17 II-I, II.— Cfr. Brit. Mus., ibid 25, 3. Nicht Goldstater, sondern Tetradrachme.

253. 30. ₳ 26, gr. 16,7 II, III.— Cfr. ibid 51, 385.

254. 31. ₳ 28,5×31, gr. 17,15 II-I.— Ibid 51, 388.

255. 32. ₳ 28, gr. 17,05 I-II, II-I.— Cfr. ibid 51, 388. Rs. Am linken Rande Monogr. 22, darunter Rose oder Lotos. Abschnitt fehlt.

256. 33. ₳ 30, gr. 16,9 II-I, I.— Cfr. ibid 51,388. Av. Gesicht ähnlich 254. Rs. Herabhängende Chlamys bildet auf der Vorderseite des Omphalos ein Φ, Netz wie von der Spitze des Omphalos ausgehende Strahlen gebildet, Kranz des Apollo, wie ein Petasos, Pfeilspitze gespalten. Fabrik barbarisch (parthisch?). Am linken Rande Monogr. 80, darunter ZH, im Abschnitte undeutliches Monogramm.

257. 34. ₳ 31,5, gr. 16,9 II-I, II. — Ibid 51, 388. Av. Nase verlängert, aber Fabrik besser. Rs. Chlamys bilbet eine Art Kissen mit Quasten. Am linken Rande Monogr. 81.

258. 35. ₳ 27, gr. 17,1 II, II-III.— Cfr. ibid 51, 388. Rs. Am linken Rande Λ(?), am rechten unvollständig, aber erkennbar ΔI(?).

259. 36. ₳ 17, gr. 3,9 II-III, II.— Cfr. ibid 51, 388. Rs. Vor dem Gesichte des Gottes Monogr. 82, am linken Rande A/Π, Bodenlinie.

260. 37. ₳ 19, gr. 4,1 I-II, II-I.— Ibid 52, 392.

261. 38. ₳ 17,5, gr. 3,85 II, III.— Ibid 52, 392.

262. 39. ₳ 29×32, gr. 16,35 II-I, II.— Cfr. ibid 52, 392. Av. Anderer Typus, mit flatternden Diademenden.

263. 40. ₳ 29, gr. 16,68 II-I.—Cfr. ibid 52, 392. Rs. Chlamys auf dem Omphalos bildet die Figur einer Keule.

264. 41. ₳ 17,5, gr. 4,03 II.—Cfr. ib. Rs. Im Namen fehlt A, im Abschnitte H.

265. 42. ₳ 19, gr. 4,22 II-I, II.— Cfr. Brit. Mus., ibid 25, 7. Drachme nicht Tetradrachme. Im Felde unter dem ersten Monogramme Fackel (?).

266. 43. ₳ 16, gr. 3,2 II-III, III. — Cfr. Babelon, ibid 52, 392. Rs. Unleserliches Monogramm unter dem rechten Ellenbogen des Gottes.

267. 44. Æ 23, gr. 10,7 II-III. — Cfr. ibid 52, 389. Rs. Am linken Rande Monogr. 84 (?). Kupfer.

268. 45. ₳ 17, gr. 3,82 II.— Ibid 52, 396.

269. 46. ₳ 17, gr. 3,72 II.— Ibid.

270. 47. Æ 23×25, gr. 9,7 II-III.— Ibid 53, 400.

271. 48. Æ 14, gr. 2,53 II-III, III-II.— Cfr. ibid 53, 401; 20, 137. Av. Kopf dem des Antiochus (I od. III) im Alter ähnlich. Rs. Abschnitte Mon. 82.

272. 49. Æ 14, gr. 2,5 II, II-III.— Cfr. ibid 53, 401. Rs. Kein Monogramm.

273. 50. Æ 14, gr. 2,65 II-III. — Cfr. ibid 53, 402; 32, 239 (Antiochus II). Dem Stile nach könnte die Münze in die Zeit des Antiochus II gehören, aber, weil unsicher, an alter Stelle gelassen.

274. 51. Æ 12, gr. 1,43 III-II, II.— Ibid 54, 405.

275. 52. Æ 12, gr. 1,98 III-II.— Ibid 54, 405.

276. 53. Æ 11, gr. 1,82 II-III× (3,5 Dicke).— Ibid.

277. 54. Æ 13, gr. 1,6 II-III.— Ibid 54, 410 (?). Rs. Im Felde, am linken Rande Monogr. 19, darunter I (?).

278. 55. Æ 11, gr. 1,9 II-III, III-II.— Ibid 54, 411.

279. 56. Æ 31, gr. 21,1 III-II, II-III. — Cfr. ibid 55, 416. Av. Kopf Antiochus III in mittleren Jahren, im Diadem n. r.; schwarze Patina.

280. 57. Æ 21,5, gr. 9,9 II-III×4.— Cfr. ibid 55, 417. Rs. Auf der Erde mit beiden linken Füssen nach rechts ausschreitender Elephant mit herabhängendem Rüssel und Kornak auf dem Nacken. Hinter dem Elephanten Dreifuss mit Lebes, unter dem Bauche I (?) und stehender Anker (?).

281. 58. Æ 25, gr. 10,05 II-III, II×5,5.— Brit. Mus., ibid 27, 37.

282. 59. Æ 24,5, gr. 15,68 II-I×5,5.—Brit. Mus., ibid 27, 36 (?). Monogramm kleiner, auf der Bodenlinie und hat die Form Monogr. 83.

283. 60. Æ 20, gr. 8,57 III, III-II.—Cfr. Brit. Mus. 27,42. Rs. Auf und unter dem Bauche des Elephanten runder Gegenstempel mit Pferdekopf, nach unten gekehrt.

284. 61. Æ 15, gr. 3,8 II.— Ibid 54, 429; cfr. 424. Av. Weibliche Büste n. r., Haare hinten zum Knoten gebunden, mit Stephane und Schleier, Schultern bekleidet. Auf der Wange Loch. Rs. Elephantenkopf mit erhobenem Rüssel n. l., hinten, am rechten Rande der Münze steht Dreifuss mit Gortyna oder Lebes und ringförmigen Griffen oben. Am Ohre des Elephanten Loch.

285. 62. Æ 15, gr. 4,97 II-III×4.— Ibid 56, 429; cfr. 424. Ebenso, wie oben, aber in beiden Worten fehlen je zwei Buchstaben am Anfange. Kein Loch.

286. 63. Æ 14×16, gr. 4,78 III, II.— Ibid 56, 429.

287. 64. Æ 13,5, gr. 2,9 II. — Ibid 56, 429; cfr. 430. Überprägung einer anderen Münze.

288. 65. Æ 14, gr. 4,3 II-III, III.— Ibid 56, 430.

289. 66. Æ 16, gr. 5,68 III-II, III×4.— Ibid 56, 430.

290. 67. Æ 17, gr. 4,28 III, III-II.— Ibid 57, 433 (?). Rs. Zwischen Stirn und Rüssel des Elephanten Δ. Rand gezackt.

291. 68. Æ 15, gr. 2,3 III.— Cfr. ibid 56, 426; 431; 57, 433 sqq. Av. Gesicht mit Adlernase erinnert an einen Sterblichen (einen König, etwa Antiochus III?). Überprägung. Schwarze Patina. Rs. Ebenso, aber am linken Rande umgekehrter Anker (?). Fabrik etwas roh, aber der Stil des Gepräges, soweit dies erkennbar, passt in die Zeit Antiochus III.

292. 69. Æ 13 gr. 1,15 III, III-II.— Ibid 57, 437.

293. 70. Æ 11,5, gr. 1,5 II-III, III.— Ibid 57, 437.

294. 71. Æ 16, gr. 4,55 II-III. III×.— Ibid (?). Rs. Anker verwischt?

295. 72. Æ 24, gr. 14,45 II, II-III.— Ibid 58, 446 (?). Neben dem Halse der Stute Monogr. 84 (?). Grünliche Patina auf beiden Seiten.

296. 73. Æ 23, gr. 13,75 II.— Ibid 58, 446 (?). Av. Gesicht idealisiert. Rs. Monogr. 22.

297. 74. Æ 31, gr. 26,8 III-II, II-III.— Ibid Tetrachalk, nicht Dichalk. Rs. Monogr. 84.

298. 75. Æ 19, gr. 5,97 II-III, III.— Ibid 58, 447.

299. 76. Æ 18, gr. 6,32 III, III-II.— Ibid. Dunkelbraune Patina.

300. 77. Æ 18, gr. 6,33 III-II, III×4.— Cfr. ibid 58, 449. Wahl Chalkus, nicht Dilepton. Rs. Am rechten Rande Monogr. 84 (?).

301. 78. Æ 24, gr. 10,15 II.— Cfr. Brit. Mus., ibid 28, 45. Rs. Reiter galoppiert n. r., mit Lanze und flatterndem Mantel. Am linken Rande Monogr. 85, am rechten Monogr. 86. Rohe Barbarenfabrik.

302. 79. Æ 23, gr. 6,35 III-II+.— Ibid 59, 452.

303. 80. Æ 22, gr. 7,58 III.— Brit. Mus., ibid 27, 33 (?). Rs. ΡΚΔ (?).

Achäus.

304. 1. Æ 17×19, gr. 5,73 II-I, II.— Babelon ibid 60, 459.

Seleucus IV.

305. 1. Ar 29,5×31,5, gr. 17,07 II-I.— Babelon, ibid 61, 462.

306. 2. Ar 29, gr. 16,45 III-II, I.— Ibid.

307. 3. Ar 29,5, gr. 17,25 II-I — Ibid 61, 464 (?). Av. Doppelschlag. Rs. Undeutlich, ob Palme mit Kranz oder mit Früchten, da Stempel zu sehr nach links verschoben ist.

308. 4. Ar 29, gr. 16,7 II.— Ibid 61, 464 (?). Monogramm nicht zu sehen.

309. 5. Ar 28×32, gr. 16,77 II, II-I.— Ibid 61, 466.

310. 6. Ar 30, gr. 16,05 II, III.— Ibid 62, 468 (?). Rs. Palme verwischt (?). Im Abschnitte Φ. Gefuttert.

311. 7. Ar 29, gr. 17 III-II, II-I.— Ibid 62, 470.

312. 8. Ar 28,5, gr. 17,15 II, I-II.— Ibid.

313. 9. Ar 26×29, gr. 17,65 I-II.— Cfr. ibid 63, 476. Rs. Weder Monogramme, noch Beizeichen erkennbar.

314. 10. ℞ 17, gr. 3,9 II, II-III.—Cfr. ibid 63, 477 sq.; Brit. Mus., ibid 31,3. Rs. Am linken Rande Monogr. 84, vor dem Gesichte des Apollo ≡/AC (?).

315. 11. ℞ 17, gr. 4 II-I, II.— Brit. Mus., ibid 313 (?). Rs. Bodenlinie, Abschnitt und erstes Monogramm fehlen. Grobe Ausführung.

316. 12. ℞ 15×17, gr. 3,9 II-III, II.— Cfr. Brit. Mus., ibid 31, 3. Rs. Monogramm 87, Bodenlinie.

317. 13. ℞ 17, gr. 3,67 II, III-II.— Ibid 31, 6 (?). Rs. Vor dem Gesichte des Gottes ΔI.

318. 14. Æ 12, gr. 2,82 II×4.— Ibid 32, 25.*

319. 15. Æ 22, gr. 10,72 III-II, I.— Babelon, ibid 63, 481.

320. 16. Æ 23, gr. 11 II-I.— Brit. Mus., ibid 32, 21.

321. 17. Æ 22, gr. 9,53 II-III, II-I.— Ibid.

322. 18. Æ 22, gr. 9,78 II, III-II.— Babelon, ibid 63, 483 (?). Rs. Am rechten Schenkel des Gottes Monogr. 88.

323. 19. Æ 23, gr. 10,27 II, II-I×4.— Cfr. ibid 63, 483. Rs. Ebenda A/Π (?).

324. 20. Æ 20, gr. 9,35 III-II.— Ibid 64, 492.**

325. 21. Æ 21, gr. 8,95 III-II, II-III.— Ibid.

326. 22. Æ 20,5, gr. 7,35 III, II.— Cfr. ibid 64, 496. Rs. Vom Acrostolium hängt langes Band (Fahne?) mit doppeltem Ende herab. Über dem Deck, am Acrostolium A.

327. 23. Æ 19, gr. 6,95 III-II, II-III.— Ibid 65, 498 (?). Rs. Am Anfange des Acrostoliums, über dem Deck Monogr. 89 (?) und Monogr. 2.

328. 24. Æ 23, gr. 8 II-III, III-II.— Ibid 66, 512.

Antiochus IV.

329. 1. ℞ 28, gr. 17,2 II.— Babelon, ibid 67, 514.

330. 2. ℞ 18, gr. 3,95 I.—Cfr. ibid 67, 519; 68, 522. Av. Gesicht sehr idealisiert. Sorgfältige Arbeit. Rs. Kein Monogramm, flüchtige Arbeit.

331. 3. ℞ 17, gr. 4 II.— Cfr. Hunt, Coll., ibid 42, 8. Brit. Mus., ibid 34, 7. Av. Anderer Typus, schlechtere Arbeit. Rs. Am linken Rande Monogramm 22 (?), über dem Kerbe des Pfeiles im Felde ≡/AC

332. 4. ℞ 14,5×16,5, gr. 3,05 II, II-III.—Cfr. ibid. Rs. Zweites Monogramm (durch Doppelschlag?) verdorben.

333. 5. ℞ 16,5, gr. 3,9 II.— Cfr. Babelon, ibid 68, 520. Av. Ähnlich 331. Rs. Im Titel hat das zweite Sigma die Form C, Monogramme unvollständig, am rechten Rande Füllhorn.

---

* Diese und die folgenden Münzen haben die runde Vertiefung (Troncential), welche nicht immer mit dem Mittelpunkte zusammen fällt.

** Bei dieser und den folgenden Münzen Rand gezahnt.

334. 6. ℞ 17,5, gr. 3,9 II.— Cfr. ibid 68, 527; 520. Rs. Im Abschnitte der obere Teil von ΝΚ oder ΔΚ.

335. 7. ℞ 16, gr. 4,05 II-III.— Cfr. ibid 68, 520. Av. Hinter dem Kopfe Spuren von Buchstaben (?). Rs. Vor dem Gesichte des Gottes Monogr. 90. Grobe Arbeit.

336. 8. ℞ 17,5, gr. 3,92 II.— Cfr. ibid 68, 521. Rs. Im Abschnitte Φ.

337. 9. ℞ 15, gr. 3,97 II.—Ibid 68, 522 (?). Rs. Statt des Monogrammes nur undeutliche Stiche zu sehen.

338. 10. ℞ 18, gr. 3,96 II, II-III.— Cfr. ibid 68, 520; 527. Av. Ähnlich 335. Rs. Wie 335.

339. 11. ℞ 16, gr. 3,88 II.— Ibid 68, 522 (?). Rs. Kein Monogramm.

340. 12. ℞ 30, gr. 16,85 II, I.— Hunt. Coll., ibid 41, 4.

341. 13. ℞ 18, gr. 4,2 II.— Brit. Mus., ibid 34, 7 (?). Av. Idealisiert, Diadem mit 5 flammenartigen Strahlen. Rs. Am linken Rande Monogr. 22 oder Monogr. 5.

342. 14. ℞ 13, gr. 1,87 I, II.— Ibid 69, 529.

343. 15. ℞ 31, gr. 16,53 I-II, I.— Ibid 69, 531.

344. 16. ℞ 28,5×31, gr. 14,88 III-II, II.— Ibid 69, 533 (?). Rs. Im Abschnitte Spuren eines Monogrammes oder ΙΣ.

345. 17. ℞ 29, gr. 16,3 I-II, II.— Ibid 69, 535.

346. 18. ℞ 30, gr. 17 II, I.—Brit. Mus., ib. 35, 19 (?). Rs. Im Abschnitte ΑΤ (?)

347. 19. ℞ 29,5 gr. 17,06 I-II, I.— Ibid 35, 19.

348. 20. ℞ 29,5 gr. 16,55 II, II-I.— Hunt. Coll., ibid 47, 43.

349. 21. ℞ 29, gr. 16,75 II.—Av. Bärtiger, belorbeerter Kopf des Zeus n. r., archaistisches Lächeln, aber Gesichtszüge erinnern an Antiochus IV. Kreis besteht aus länglichen Perlen, abwechselnd mit je zwei kleinen runden. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ | ΑΝΤΙΟΧΟΥ (rechts, von oben nach unten, von der linken Seite zu lesen) — ΘΕΟΥ | ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ (links, ebenso zu lesen) — ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ (im Abschnitte) Zeus Nikephoros thronend, n. l., (Nike n. r.), Oberkörper verkürzt, Füsse dicht neben einander gestellt, Scepter in eine Lilienblüte auslaufend.

350. 22. Æ 26, gr. 15,5 II-III, III×4,5.— Babelon, ibid 71, 548. Rand stärker als sonst abgeschrägt, rechts und links Spuren von Giesszapfen.

351. 23. Æ 16, gr. 3,45 II-III, II.— Ibid 72, 552 (?). Scepter nicht wahrzunehmen, Rand, wie oben.

352. 24. Æ 17, gr. 4,15 III-II.— Ibid 72, 552.

353. 25. Æ 18, gr. 5,25 III.— Ibid 72, 559.

354. 26. Æ 18,5, gr. 6,23 III-II.— Cfr. ibid 72, 559; Brit. Mus., ibid 37, 33. Av. Doppelschlag (?). Rs. Kein Adler.

355. 27. Æ 19, gr. 4,8 III-II, II-III+.— Cfr. Hunt. Coll., ibid 46, 34. Rs. Zu den Füssen des Gottes Anker, am linken Rande Ε.

356. 28. Æ 19×21, gr. 8,55 II.— Cfr. Babelon, ibid 73, 564 (?). Rs. Zu den Füssen des Gottes Anker, umgekehrt, mit Verlängerung des Stieles über die Arme heraus, zwischen den Beinen des Thrones Λ oder Monogr. 22.

357. 29. Æ 21. gr. 7,6 II-I, II.— Brit. Mus., ibid 37, 31 (?). Rs. Im Abschnitte oberer Teil von Monogr. 22 (?).

358. 30. Æ 16, gr. 2,7 III+.— Babelon, ibid 73, 567.

359. 31. Æ 14, gr. 2,45 II-III, II.— Ibid 74, 572.

360. 32. Æ 13,5×15,5, gr. 2,6 II.— Ibid.

361. 33. Æ 13,5, gr. 2,25 II.— Ibid.

362. 34. Æ 14,5, gr. 3 III-II.— Ibid 74, 577.

363. 35. Æ 15, gr. 1,95 II-III, II.— Ibid.

364. 36. Æ 32, gr. 31 III-II, II-III×5.— Ibid 75, 582.

365. 37. Æ 32×34, gr. 29,6 III-II, II-III×5.—Ibid 75, 582. Giesszapfen abgefeilt.

366. 38. Æ 34, gr. 33,86 III, II-III×5.— Ibid. Centrale Vertiefung (troncentral) hier und beiden folgenden.

367. 39. Æ 32,5, gr. 33,8 III, III-II×6.— Ibid.

368. 40. Æ 24,5×27, gr. 17,33 II-III, III-II×5.— Ibid 76, 589.

369. 41. Æ 23,5×25, gr. 19,65 II, II-III×6.— Ibid 76, 589.

370. 42. Æ 26, gr. 19 II-III×4,5.— Ibid.

371. 43. Æ 25, gr. 11,1 III-II+.— Ibid.

372. 44. Æ 21, gr. 9,3 II-III, III-II.— Ibid.

373. 45. AR 18, gr. 6,05 II-III, III-II.— Ibid 77, 605 (?). Rs. Am linken Rande ΣΕ (?), Adler n. r. (?).

374. 46. Æ 22, gr. 7,92 I-II. II-I.— Cfr. ibid 80, 628.

375. 47. Æ 22, gr. 7,7 II-III.—Cfr. ibid 80, 628. Rs. Ebenso, aber Kranz fehlt, im Abschnitte ΔΜΡ (144 g. der Seleucidenära).

376 48. Æ 21, gr. 7,8 II-III, III-II.—Cfr. ibid 80, 634. Rs. Am linken Rande Monogr. 2, am rechten Monogr. 91, Abschnitt fehlt. Rand nicht abgeschrägt.

377. 49. Æ 21, gr. 10,48 II, II-III×5.— Ibid 81, 636.

378. 50. Æ 15,5×18, gr. 4,05 II-III.— Ibid 81, 644.

379. 51. Æ 19, gr. 7,68 III, II-I.— Cfr. Brit. Mus., ibid 42, 84; Babelon, ibid 82, 647. Rs. Geflügelter Donnerkeil. Am linken Rande Monogr. 92, am rechten Monogr. 93, darunter Δ. Alles im Lorbeerkranze.

380. 52. Æ 20, gr. 6,27 III-II, II-III.— Ibid 86, 682.

381. 53. Æ 17,5, gr. 4,8 II-III, III-II.— Ibid 86, 692.

Antiochus V.

382. 1. AR 28, gr. 17,2 II.— Cfr. Babelon, ibid 44, 325; Brit. Mus., ibid 24, 1 sqq; Hunt. Coll., ibid 53, 1 sqq. Av. Kindlicher Kopf Antiochus

V im Diadem mit herabhängenden Enden n. r., Perlenkreis, bestehend aus ovalen und je zwei kleineren, flachen, auf die Kante gestellten Perlen. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ (rechts) –ΑΝΤΙΟΧΟΥ (links). Apollo mit Pfeil (zwischen Ι und Ο) und Bogen auf dem Omphalos sitzend, n. l. Am linken Rande, oben Dreifuss mit Lebes, im Abschnitte Monogr. 94. Reg. Stuart Poole, Brit. Mus., ibid 24 und Babelon, ibid 44 schreiben die ganze hieher gehörige Serie dem (Sohne Antiochus III, der als Jüngling gestorben, cfr. Pauly-Wissowa) CIG. 4458 auf der Inschrift von Seleucia in der Liste der Könige an sechster Stelle, zwischen Seuleucus III und Antiochus III erwähnten, zu. Niese schwankt in sei nem Urteile, Beavan in seiner Geschichte der Seleuciden notiert nur die Unentschiedenheit der Frage, während Macdonald, Jour. of hell. stud. 23, 111 sqq. und Hunter. Coll., ibid 53 den Antiochus dieser und der folgenden Münzen mit dem fünften dieses Namens identificiert, weil er vor 170 v. Ch. als dreijähriges Kind den Königstitel erhalten habe. Dies ist vielleicht noch die annehmbarste Lösung der Frage.

383. 2. ℞ 28, gr. 16,3 II, II-I.— Cfr. Babelon, ibid 44, 331. Rs. Im Abschnitte Monogr. 95 (=unvöllständiges ⅄?).

384. 3. ℞ 28, gr. 17,18 II-I, I-II.— Cfr. ibid 44, 331. Im Abschnitte unvollständiges Monogr. 96 (?).

385. 4. ℞ 29,5, gr. 16,75 II-I.– Cfr. Hunt. Coll., ibid 54, 4. Rs. Im Abschnitte ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ. Thronender Zeus Nikephoros n. l. (Nike n. l.). Am linken Rande ΠΙ.

386. 5. ℞ 28,5×31, gr. 16,34 II.— Brit. Mus., ibid 44, 3.

387. 6. ℞ 29×31, gr. 16,25 II.— Brit. Mus., ibid 44, 3.

388. 7. ℞ 34, gr. 16,32 II-I.— Brit. Mus., ibid 44, 1.

Timarchos.

389. 1. ℞ 27, gr. 18,35 III-II, III.— Babelon, ibid 89, 702.

Demetrius I.

390. 1. ℞ 15,5, gr. 3,8 II-I, I-II.— Babelon, ibid 91, 708.

391. 2. ℞ 27, gr. 15,83 II.— Ibid 91, 709.

392. 3. ℞ 26,5×29, gr. 16,4 II, II-I.— Ibid 91, 709.

393. 4. ℞ 30, gr. 15,95 II, II-I.— Ibid 91, 710.

394. 5. ℞ 30, gr. 16,6 II.— Brit. Mus., ibid 46, 27.

395. 6. ℞ 31, gr. 15,85 II-III, II.— Babelon, ibid 91, 716.

396. 7. ℞ 29×33, gr. 16,57 II-I, II.— Ibid.

397. 8. ℞ 32, gr. 16,13 II, II-III.— Brit. Mus., ibid 47, 32.

398. 9. ℞ 28, gr. 15,8 II-III, III-II. — Brit. Mus., ibid 47, 32. Gefuttert, durchlocht.

399. 10. Æ 25, gr. 15,4 II-III, II×5.— Babelon, ibid 92, 721. Centrale Vertiefung hier und bei den folgenden, aber an verschiedenen Stellen.

400. 11. Æ 26, gr. 15 III-II, III×4,5.— Ibid.

401. 12. Æ 24,5×27,5, gr. 14,5 III-II, III×4,5.— Ibid.

402. 13. Æ 26, gr. 14,05 II-II, III-II.— Ibid 92, 721.

403. 14. Æ 25, gr. 16,4 II×5,5.— Ibid.

404. 15. Æ 19, gr. 7,8 II×4.— Ibid 92, 726.

405. 16. Æ 20, gr. 8,55 II×4.— Ibid.

406. 17. Æ 20, gr. 7,1 III-II, II.— Cfr. ibid 92, 726. Rs. Sehne um den Bogen geschlungen, dieser vom Köcher getrennt durch die flatternden Enden des Tragriemens desselben, während rechts eine Schleife herabhängt.

407. 18. Æ 20,5, gr. 9,2 II-I, II×4,5.— Babelon, ibid 92, 726.

408. 19. Æ 19,5, gr. 7 II-III, II.— Ibid.

409. 20. Æ 20, gr. 8,4 III-II, III.— Ibid.

410. 21. Æ 16,5, gr. 3,85 II.— Ibid 93, 733.

411. 22. Æ 16×18, gr. 4,05 II, II-III×.— Ibid.

412. 23. Æ 16, gr. 3,55 II-III.— Ibid.

412a 24. Æ 17, gr. 3,9 III-II, III.— Ibid.

413. 25. Æ 31, gr. 16,68 II, II-I.— Brit. Mus. ibid, 46, 24. Cfr. Babelon, ibid 93, 734.

414. 26. Æ 32, gr. 16,2 II-III, II.— Brit. Mus., ibid 46, 23. Cfr. Babelon, ibid 93, 734.

415. 27. Æ 17, gr. 3,93 II, II-III.—Cfr. Babelon, ibid 94, 735. Av. Wie oben, aber anderer Typus. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩ[Σ]-ΔΗΜΗΤ[ΡΙΟΥ]-[ΣΩΤΗ]ΡΟΣ (im Abschnitte). Apollo auf Omphalos mit Pfeil und Bogen sitzend.

416. 28. Æ 17, gr. 3,6 II-I, II.— Cfr. Babelon, ibid 94, 735. Wie oben.

417. 29. Æ 28, gr. 16,9 II-I. — Cfr. Babelon, ibid 94, 735. Av. Adlernase. Rs. Wie oben, am linken Rande kleiner Pferdekopf n. l., am rechten Palmzweig.

418. 30. Æ 17, gr. 4,02 I-II.— Cfr. ibid 94, 735. Rs. Wie oben, aber am linken Rande macedonischer Helm (?) n. l., Bodenlinie.

419. 31. Æ 17, gr. 3,2 II-III, III-II.— Cfr. ibid 94, 735. Wie oben, aber Rs. fehlt Helm und Bodenlinie. Grobe Ausführung. Vernietetes Loch.

420. 32. Æ 18, gr. 4,02 I.— Cfr. ibid 94, 736. Ähnlich wie oben, aber ohne Loch, Ausführung besser, -ΟΣ im Abschnitte des Rs. mit -Σ im Titel verschmolzen.

421. 33. Æ 17, gr. 3,86 I-II, II.— Cfr. Babelon, ibid. Ähnlich wie oben.

422. 34. Æ 16×18, gr. 3,45 I-II, II.— Cfr. Babelon, ibid. Ähnlich.

423. 35. Æ 32, gr. 31,15 II-III×5.— Ibid 94, 737.

424. 36. Æ 29,5, gr. 16,88 I, I-II.— Brit. Mus., ibid 46, 10. Cfr. Babelon, ibid 95, 742.

425. 37. ℞ 30,5, gr. 15,82 II-III, II.— Ibid 95, 745.

426. 38. ℞ 18, gr. 3,9 I.— Cfr. ibid 95, 746. Rs. Füllhorn mit Früchten, darunter rechts Λ/Η, tiefer ΘΝΡ.

427. 39. ℞ 17, gr. 3,85 I-II.— Ibid 95, 749.

428. 40. ℞ 17, gr. 3,45 III-II, II-III.— Ibid 96, 751.

429. 41. ℞ 29, gr. 16,65 II-I, I-II.— Ibid 96, 752.

430. 42 ℞ 30×32, gr. 15,83 II, I-II.— Ibid.

431. 43. ℞ 29,5, gr. 16,74 I.— Ibid 96, 755.

432. 44. ℞ 16×18, gr. 3,95 II. — Ibid 97, 758.

433. 45. ℞ 17,5, gr. 3,65 I-II.— Ibid 97, 761.

434. 46. ℞ 17, gr. 3,87 II-III.— Cfr. ibidem 97, 761. Av. Spuren eines angelöteten Henkels. Rs. Im Felde, links vom oberen Teile des Füllhorns Α/Π, rechts vom unteren Monogr. 22, darunter ΑΞΡ.

435. 47. ℞ 16,5, gr. 4 II.— Ibid 97, 763.

436. 48. Ν 25,5, gr. 21,3 I. — Cfr. Babelon, ibid 98, 765. Av. Tyche mit Scepter und Füllhorn sitzt n. l. auf einem Throne mit hoher Lehne und gedrehten Beinen. Bodenlinie. Im Felde, unter dem Scepter ΒΙ (2 1/2 Stater). Dichter, vollständiger Perlenkreis. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ | ΔΗ-ΜΗΤΡΙΟΥ (rechts, parallel dem Rande) -ΣΩΤΗΡΟΣ (links, ebenso, aber auch von der Innenseite zu lesen). Doppeltes Füllhorn n. l. oben mit einem Diadem umwunden, dessen Enden rechts und links flattern. Aus der Öffnung des Hornes ragen vier Ähren zwischen zwei Mohnköpfen hervor und hängen 2 Weintrauben an den Seiten herab. Im Felde links Monogr. 96[a], rechts, oben Monogr. 22, tiefer ΒΞΡ.

437. 49. ℞ 18, gr. 3,7 II.— Ibid 98, 769.

438. 50. Æ 21,5 gr. 6,4 II, II-III.— Ibid 99, 772. Hier und bei den folgenden centrale Vertiefung an verschiedenen Stellen der beiden Münzflächen. Der Rand ist mehr oder minder abgeschrägt.

439. 51. Æ 20, gr. 8,8 II-III, II×4.— Ibid 99, 772. Rs. Rechts vom Datum ein Punkt.

440. 52. Æ 21, gr. 6,3 III-II, II+.— Ibid 99, 775.

441. 53. Æ 21, gr. 6,7 III-II, III.— Ibid 99, 775.

442. 54. Æ 14, gr. 2,25 II, III-II.— Ibid 99, 779 (?).

443. 55. Æ 19, gr. 6,2 II, II-III.— Cfr. ibid 99, 779. Av. Wie oben, aber Überprägung einer anderen Münze (?). Rs. Hinterteil eines Kriegschiffes n. r., mit Deckcajüte links, hohem Aplustre und herabhängendem Steuer. Doppelschlag oder Überprägung, da noch ein zweites Steuerruder ohne Griff horizontal, wie ein Schiffsporn, steht. Über der Mitte der Bildes (Α?)ΞΡ. Neben dem Griffe des Steuers semitischer Buchstabe Ρ.

444. 56. Æ 20, gr. 6,05 II-III. — Ibid 99, 781 (?). Av. Monogr. 74 oder Monogr. 97.

Alexander I Balas.

445. 1. ℞ 27,5×29,5 gr. 16,4 II-I, II.— Cfr. Babelon, ibid 102, 795. Av. Jugendlicher Kopf des Königs, n. r., im Diadem mit herabhängenden Enden. Perlenkreis bestehend aus grösseren länglichen und je zwei kleineren, flachen, auf den Rand gestellten Perlen. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ | ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (rechts) -ΘΕΟΠΑΤΟΡΟΣ | ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ (links). Zeus Nikephoros n. l. thronend, von der Nike gekrönt. Unter der Bodenlinie Monogr. 98.

446. 2. ℞ 17,5, gr. 3,72 II, III.— Cfr. ibid. 102, 796. Av. Anderer Typus. Spuren eines einfachen Perlenkreises. Inschrift unleserlich, Apollo mit Pfeil und Bogen auf Omphalos sitzend, n. l. Unter der Bodenlinie Buchstabenspuren (ΟΥ ?).

447. 3. ℞ 17, gr. 3,65 II-III, III-II.—Cfr. Babelon, ibid 102, 796. Av. Perlenkreis von den Diademenden unterbrochen. Rs. Unter der Bodenlinie Monogr. 99 und Σ, das vierte Wort fehlt fast ganz.

448. 4. ℞ 29, gr. 16,05 II.— Ibid 102, 797.

449. 5. ℞ 31,5, gr. 16,25 II-I, I.— Ibid.

450. 6. ℞ 17, gr. 3,9 II.— Ibid 102, 799.

451. 7. ℞ 16, gr. 3,72 II.— Ibid 102, 799 (?). Rs. Monogramm fehlt.

452. 8. ℞ 17, gr. 3,8 II-III. — Cfr. ibid 102, 799 sqq. Rs. Im Abschnitte nur Spuren eines Monogrammes.

453. 9. ℞ 17×21,5 gr. 3,91 I-II.— Brit. Mus., ibid 53, 25.

454. 10. ℞ 18, gr. 3,95 II-I, II.— Cfr. ibid 102, 801 sqq. Rs. Im Abschnitte nur undeutliches Monogr. 96.

455. 11. ℞ 18, gr. 3,95 II.—Cfr. ibid. 102, 801 sqq. Rohe Fabrik. Rs. Keine Monogramme zu erkennen.

456. 12. ℞ 17, gr. 3,95 I-II, II.— Cfr. ibid 102, 801 sqq. Doppelschlag. Gewöhnliche Fabrik, sonst wie oben.

457. 13. ℞ 16, gr. 3,75 II, II-III.— Cfr. ibid. Ähnlich.

458. 14. ℞ 17, gr. 3,9 II.— Ibid 103, 802.

459. 15. ℞ 17, gr. 3,83 II, II-III.— Ibid 103, 803 (?). Rs. Unter der Bodenlinie Monogr. 100.

460. 16. ℞ 16,5+18, gr. 3,6 II-I, II.—Cfr. ibid 103, 804. Unter der Bodenlinie Β (?).

461. 17. ℞ 18, gr. 3,85 II-I.— Ibid 103, 805.

462. 18. ℞ 17, gr. 4,05 II-I, I.— Cfr. ibid 103, 805. Rs. Am linken Rande Monogr. 101, unter der Bodenlinie Θ.

463. 19. ℞ 14,5, gr. 1,85 I, II-I.— Ibid 103, 807.

464. 20. ℞ 11,5, gr. 1,85 II, III-II.— Ibid 103, 808 (?). Rs. Im Felde, links Φ (?).

465. 21. Æ 19,5, gr. 5 II, III-II.— Ibid 104, 812 (?). Rs. Unter der Bodenlinie Monogr. 102 (?). Grünliche Patina auf beiden Seiten. Centrale Vertiefung, Rand, wie bei den folgenden, abgeschrägt.

466. 22. Æ 19, gr. 5,1 II.— Cfr. ibid 104, 816 (?). Rs. Am linken Rande oben kurzer Dreizack, Abschnitt leer.

467. 23. Æ 19, gr. 5,5 II, II-III.— Brit. Mus., ibid 55, 48.

468. 24. Æ 19, gr. 5,85 II.—Cfr. Babelon, ibid 105, 822; Brit. Mus., ibid 55,47. Rs. Am linken Rande Palmzweig, unter der Bodenlinie ΔΥ. Grünliche Patina auf beiden Seiten.

469. 25. Æ 19, gr. 5,93 II-I.— Brit. Mus., ibid 55, 47.

470. 26. Æ 20, gr. 7,85 II-III.— Ibid 106, 833. Rs. Unter der rechten Hand der Göttin Monogr. 103, darunter achtstrahliger Stern. Rand gezackt. Centrale Vertiefung auf beiden Seiten. Beides auch auf den folgenden Münzen.

471. 27. Æ 20, gr. 7,8 III-II.— Ibid 106, 833.

472. 28. Æ 21, gr. 8,42 III, III-II.— Ibid 106, 836.

473. 29. Æ 22, gr. 6,85 II-III.— Ibid 107, 842.

474. 30. Æ 17, gr. 4,15 II, III-II.— Ibid 109, 856 (?). Rand gerade (weiter abgeschrägt), keine Centralvertiefung, wie auch im Folgenden. Rs. Bodenlinie und Abschnitt fehlen.

475. 31. Æ 17, gr. 6,38 II-III.— Cfr. ibid 109, 860. Rs. Am linken Rande Ähre mit Blättchen, im Abschnitte der obere Teil von Monogr. 22 (?).

476. 32. Æ 19, gr. 6 II, II-III.— Ibid 109, 860.

477. 33. Æ 19, gr. 7,25 II.— Ibid 109, 863.

478. 34. Æ 18,5, gr. 6 II.— Ibid 109, 863.

479. 35. Æ 19, gr. 5,8 II-III, III.— Ibid 110, 864 (?). Rs. A/B kaum zu erkennen, im Abschnitte A.

480. 36. Æ 16, gr. 4,05 II, II-III.— Ibid 110, 866.

481. 37. Æ 27, gr. 13,5 II.— Cfr. Brit. Mus., ibid 54, 32. Rand abgeschrägt, wie bei den folgenden Münzen. Rs. ΒΑΣΙΛΕ[ΩΣ] | ΑΛΕΞΑΝ-ΔΡΟΥ (rechts) -ΘΕΟΠΑΤΟΡΟΣ | ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ (links). Auf der Erde mit beiden linken Füssen ausschreitender Elephant streckt den Rüssel aus (zwischen Λ und Ε). Auf dem Elephanten sitzt ein Kornak mit Stachel.

482. 38. Æ 15, gr. 2,5 II-III, II.— Cfr. Brit. Mus., ibid 54, 32. Av. Männlicher (?) Kopf (Alexander I?) scheinbar im Flügelhelm, mit hinten flatternden Diademenden und herabfallenden Locken, n. r. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ (oben) -ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (unten). Am rechten Rande Monogr. 74.

483. 39. Æ 17,5 gr. 4 II-I, II.— Ibid 111, 874.

484. 40. Æ 18, gr. 4 II, II-I.— Cfr. ibid 111, 873 sq. Rs. Bogen in der Mitte mit 3 Ringen geschmückt, am linken Rande Füllhorn (?), im Abschnitte ΓΞΡ, rechts, tiefer Monogr. 104 (?).

485. 41. ℞ 19, gr. 4,2 I, II-I.— Cfr. ibid 111, 873. Rs. Füllhorn deutlich, daneben Monogr. 70. Doppelschlag.

486. 42. ℞ 29,5, gr. 16 II.— Ibid 111, 875 (?). Rs. Im Abschnitte Datum und Ρ (?).

487. 43. ℞ 29,5, gr. 15,45 II-I, II. — Cfr. ibid. 111, 877. Rs. Unter der Rechten des Gottes Monogr. 105, im Abschnitte ΕΞΡ und Monogr. 106.

488. 44. ℞ 26,5×30, gr. 16,45 II-I.—Cfr. ibid 112, 887. Ebenda Mong.103, ΕΞΡ, Σ.

489. 45. ℞ 26, gr. 14,25 fdc.— Ibid 114, 889.

490. 46. ℞ 26×28,5, gr. 14,8 I.— Ibid 114, 890.

491. 47. ℞ 19×22, gr. 7,1 I.— Ibid 114, 894.

492. 48. Æ 13, gr. 1,7 II.— De-Saulcy, Mémoire sur les monnaies datées des Séleucides 1871, p. 27; cfr. Mionn. S. VIII, 199. Av. Undeutlicher Kopf (eines Gottes?) mit Tänie, fehlendem Kinn, n. r., Perlenkreis. Rs. ΛΕΞΡ | ΒΑϹΙ (links, von unten nach oben, von der rechten Seite aus zu lesen) ΑΛΕΞ | ΑϹΚ (rechts, ebenso). Aplustre n. r., dessen viertes Ende nach links gebogen ist. Perlenkreis. Münze in Ascalon geprägt.

Demetrius II Nicator.

Erste Regierung.

493. 1. ℞ 17, gr. 3,5 II, II-III.— Ibid 120, 930.

494. 2. ℞ 16,5, gr. 3,5 III-II.— Ibid 120, 930.

495. 3. ℞ 26, gr. 15,9 II-I, I-II.— Cfr. ibid 120, 931. Rs. Tyche mit kurzem Scepter und Füllhorne auf Thronsessel ohne Lehne n. l. sitzend. Unter der Bodenlinie Monogr. 107.

496. 4. ℞ 17, gr. 3,7 II.— Cfr. ibid 120, 932. Av. Fast kindlicher Kopf. Rs. Füllhorn n. r. mit Ähre zwischen zwei Mohnköpfen. Im Felde rechts, neben der Mitte des Füllhornes ΔΙ, darunter Punkt zwischen zwei kleinen Dreiecken (Δ.Δ).

497. 5. Æ 16, gr. 3,85 II.— Ibid 120, 936.

498. 6. Æ 16, gr. 3,6 II-III, II.— Ibid 120, 937.

499. 7. ℞ 28,5, gr. 14,57 III, III-II.— Cfr. ibid 123, 954 sqq. Rs. [ΒΑΣ]Ι-ΛΕΩΣ | ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (rechts) -ΘΕΟΥ | ΦΙΛΑΔ-ΕΛΦΟΥ | ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ (links das erste Wort über der Rechten des Apollo auf Omphalos mit drei Zipfeln der Chlamys sitzend, Pfeil und Bogen in den Händen n. l.; Bodenlinie. Über dem rechten Knie des Gottes Monogr. 22, zwischen den Beinen Κ, im Abschnitte ΙΞΡ. Am linken Rande Palmzweig nach links geneigt.

500. 8. ℞ 27×29, gr. 15,95 I-II, II-I.— Cfr. ibid 123, 954 sqq. Rs. Zwischen den Beinen des Gottes kein Buchstabe, im Abschnitte neben dem Datum Monogr. 108.

501. 9. ⅊ 28,5×31,5, gr. 16,4 I.— Cfr. ibid 123, 954 sqq. Erstes Monogramm fehlt, neben dem Datum Monogr. 108[a], Θ.

502. 10. ⅊ 26,5, gr. 13,25 II, II-III.— Ibid 123, 958.

503. 11. ⅊ 24×27, gr. 13,4 II, I-II.— Ibid 126, 972.

504. 12. ⅊ 24×26, gr. 13,68 I.— Ibid 126, 973 (?). Rs. Zwischen den Füssen des Adlers Γ.

505. 13. Æ 16,5, gr. 6,18 II-III.— Cfr. ibid 127, 980. Av. Kopf des Königs n. r. Grober Perlenkreis, abgeschrägter Rand (wie bei den folgenden Münzen). Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ | ΔΗΜΗΤΡΙ[ΟΥ] (oben) –ΤΥΡΙΩΝ [ΑΜΖ]. Hinterteil eines Kriegsschiffes mit üppigem Aplustre, Steuerruder und Cajüte auf dem Decke links, n. r. Zwischen Cajüte und Steuer Ε[Ξ]Ρ.

506. 14. Æ 19,5, gr. 7,55 III-II, II-III.— Ibid 127, 980.

507. 15. Æ 18, gr. 4,65 III, III-II.—Ibid 127, 980 (?). Rs. Datumstelle durch Rost in eine Vertiefung verwandelt.

508. 16. Æ 20,5, gr. 5,7 II+.— Ibid 128, 985.

Antiochus VI Dionysos.

509. 1. ⅊ 30×33,5, gr. 16,45 I+.—Cfr. ibid 129, 989; 994. Av. Jugendlicher Kopf des Königs im Strahlendiadem n. r. Perlenkreis, bestehend aus grösseren länglichen Perlen abwechselnd mit je zwei flachen, auf den Rand gestellten (bandelette de laine bei Babelon). Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ (oben) –ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ | ΔΙΟΝΥΣΟΥ (unten). Dioscuren zu Pferde mit flatterndem Mantel und Speer, n. l. galoppierend. Bodenlinie unter den Hinterfüssen der Pferde. Unter den Füssen der Reiter ΘΞΡ. Im Felde rechts, unter dem Mantel des ersten Dioscuren ΤΥΡ, tiefer, neben den Speerenden ΑΡ, noch tiefer, bei den Hinterfüssen der Pferde ΣΤΑ. Das Ganze innerhalb eines Kranzes, dessen jede Hälfte aus je drei Lotosblättern oder Knospen, einer Lotosblume, einem Epheublatte und endlich einer Ähre oben besteht.

510. 2. ⅊ 16,5, gr. 4,05 I-II.— Cfr. ibid 130, 997 sqq.; 129, 992. Av. Ähnlich, aber fast vollständiger, dichter Perlenkreis von den Strahlen des Diadems unterbrochen. Rs. Inschrift wie oben, aber an den Seiten Apollo in gewöhnlicher Stellung auf Omphalos thronend. Zwischen den Beinen des Gottes Φ, im Abschnitte, unter der Bodenlinie ΟΡ oder ΘΡ und ΣΤΑ (?).

511. 3. ⅊ 18, gr. 4 I, II-I.— Hunter. Coll., ibid 73, 12.

512. 4. ⅊ 17. gr. 4,22 I, II-I. — Cfr. Babelon, ibid 129, 792; 130, 998. Rs. Erstes Monogramm Α/Π, Datum ΘΞΡ.ΣΤ[Α].

513. 5. ⅊ 31,5, gr. 16,9 II, III-II.— Ibid 129, 994.

514. 6. ⅊ 16×18, gr. 3,73 II.— Ibid 130, 997.

515. 7. ⅊ 18, gr. 3,9 II, II-III.— Ibid 130, 998 (?).

516. 8. ⅊ 17, gr. 3,9 II, II-III.— Brit. Mus., ibid 64, 13.

517. 9. ⱣⱣ 17, gr. 3,82 II-III.— Cfr. Babelon, ibid 131, 1004. Av. Kopf des Königs im Strahlendiadem, n. r. Perlenkreis, einem gezackten Linienkreise ähnlich. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ | ΑΝΤΙΟΧΟΥ (rechts) –ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ (links). Macedonischer Helm n. r. mit herabhängenden Diademenden, zwischen Helmspitze und Horn ΤΡΥ (abwärts, von der linken Seite zu lesen), im Felde rechts Monogr. 109 (?).

518. 10. ⱣⱣ 18, gr. 3,82 I-II, II.— Ibid 131, 1005.

519. 11. ⱣⱣ 17, gr. 3,7 II-III, III.— Ibid 131, 1005 (?). Rs. Alles undeutlich.

520. 12. ⱣⱣ 12,5, gr. 1 II, III-II.— Brit. Mus., ibid 64, 19.

521. 13. ⱣⱣ 23,5 gr. 7,85 II-III. — Babelon, ibid 131, 1007. Rand gezahnt, Centralvertiefung hier, wie bei den folgenden Münzen.

522. 14. Æ 22, gr. 7,23 II-III.— Ibid 131, 1007 (?). Rs. ΣΤΑ und Füllhorn fehlen z. T.

523. 15. Æ 22,5, gr. 10,2 III×4.— Ibid. Doppelschlag: auf beiden Seiten doppelte Centralvertiefung.

524. 16. Æ 20, gr. 7,87 II-III×4.— Ibid 131, 1001.

525. 17. Æ 23, gr. 6,7 II, II-III+.— Ibid 131, 1011.

526. 18. Æ 23, gr. 8,25 II.— Ibid.

527. 19. Æ 21, gr. 8,15 II, III-II.— Ibid.

528. 20. Æ 20, gr. 5,6 III-II, III. – Ibid 132, 1014 (?). Av. Ebenso, aber Stil schlechter. Rs. Inschriften an den Seiten. Apollo mit Pfeil lehnt sich mit dem linken Ellenbogen auf einen Dreifuss.

529. 21. Æ 20, gr. 7,3 III-II, III×4,5.—Cfr. ibid 132, 1019. Rs. Gefäss eher Crater, als Cantharos zu nennen. Auf dem Fusse desselben ein Gegenstempel in Gestalt einer mit der Öffnung n. r. liegenden Hydria. Rand fast gerade.

530. 22. Æ 21, gr. 8,7 II×4.— Ibid 133, 1023 (?); 1026 (?). Rand schräge. Rs. Gefäss eher Cantharos. Links vom Fusse des Gefässes Monogr. 22 oder Monogr. 91, rechts Palmzweig.

531. 23. Æ 21, gr. 8,55 III, III-II. — Ibid 133, 1026 (?). Rs. Im Abschnitte Monogr. 11 (?).

532. 24. Æ 20, gr. 6,65 II-III, II.— Cfr. ibid 133, 1026 sqq. Rs. Im Abschnitte Monogr. 109[a].

533. 25. Æ 26×28, gr. 5,65 II, II-III×4.— Ibid 133, 1027 (?); 1028 (?). Rs. Abschnitt fehlt.

534. 26. Æ 18, gr. 3 III-II, III.— Ibid 133, 1028.

535. 27. Æ 17, gr. 4,05 II-III, III.— Ibid 134, 1034.

536. 28. Æ 18,5, gr. 4,95 III-II, II-III.— Ibid.

537. 29. Æ 18, gr. 4,25 II-III.— Ibid.

538. 30. Æ 18,5, gr. 4,3 II-III.— Ibid. Rs. Statt des Sternes steht ein Palmzweig.

539. 31. Æ 16, gr. 3,6 II-III, III-II.— Ibid 134, 1036.

Tryphon.

540. 1. Æ 17,5, gr. 3,55 II, II-III.— Babelon, ibid 135, 1045.
541. 2. Æ 17, gr. 3,92 I, II-I.— Ibid 135, 1046.
542. 3. Æ 17, gr. 4,95 II.— Ibid 136, 1047. Hier und bei den folgenden Münzen Centralvertiefung und schräger Rand.
543. 4. Æ 17, gr. 4,55 II.— Ibid.
544. 5. Æ 17,5, gr. 6,45 II-I, I-II.— Ibid.
545. 6. Æ 17,5, gr. 3,72 II-III, III-II×.— Cfr. ibid 136, 1047 sqq. Rs. ΑΣΚ nicht zu erkennen.
546. 7. Æ 18, gr. 5,87 II-III.— Cfr. ibid 136, 1047. Ebenso, aber Rs. Doppelschlag.
547. 8. Æ 18, gr. 6,05 II-III.— Cfr. ibid 136, 1047. ΑΣΚ undeutlich und daher zweifelhaft.
548. 9. Æ 17, gr. 5,23 II. — Cfr. ibid 136, 1055. Av. Ebenso, aber mehr idealisiert. Rs. Keinerlei Monogramme oder Beizeichen.
549. 10. Æ 17, gr. 5,19 II, II-III.— Ibid 136, 1055.
550. 11. Æ 17,5, gr. 5,3 III-II, III.— Cfr. ibid 136, 1055. Ähnlich, aber Rs. ganz zerkratzt.

Antiochus VII Euergetes.

551. 1. Æ 23, gr. 11 III, II-III.— Babelon, ibid 138, 1062. Rand hier und unten schräg.
552. 2. Æ 19, gr. 4,85 III-II, II-III.— Ibid 138, 1065.
553. 3. Æ 28,5, gr. 13,9 II-I.— Ibid 139, 1070. Rs. Concav. Vergoldung.
554. 4. Æ 18,5, gr. 6,27 III-II, II-III.— Ibid 140, 1078.
555. 5. Æ 19, gr. 6,25 I-II, II-I.— Ibid 140, 1084 (?). Rs. Im Felde links, neben dem Isiszeichen steht lange Fackel oder Scepter.
556. 6. Æ 18, gr. 6,25 III, III-II.— Ibid 140, 1084 (?). Hellgrüne Patina. Rs. Zwischen den Hörnern des Halbmondes Stern; Datum und Scepter kaum zu erkennen.
557. 7. Æ 13,5, gr. 2,45 II-III.— Cfr. ibid 141, 1086. Av. Sehr kleiner Löwenkopf mit geöffnetem Rachen n. r. Rs. Knotige Keule mit dem dicken Ende nach unten. Am linken Rande übereinander drei undeutliche Monogramme. Abschnitt mit Datum fehlt.
558. 8. Æ 19×21, gr. 7,2 II.—Cfr. ibid 143, 1101. Av. Jugendlicher Kopf des Königs, im Diadem mit herabhängenden Enden und vom Mantel bedecktem Halse. Rs. [ΑΝΤΙ]ΟΧΟΥ-ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Adler auf Schiffssporn n. l. mit geschlossenen Flügeln und an die rechte Schulter angelehntem Palmzweige stehend. Im Felde links, am vorstehenden rechten Flügel Α/ΕΡ, tiefer Monogr. 110 auf dem oberen, dünnen Ende

einer stehenden Keule, rechts, unter dem herabhängenden Ende der Palme Monogr. 111, darunter ΙΟΡ oder ΕΟΡ, zwischen den Füssen des Adlers Σ. Abschnitt fehlt.

559. 9. ⱥ 19×21, gr. 7,15 II.— Brit. Mus., ibid 70, 6 (?). Rs. Zwischen den Füssen des Adlers Ε oder Monogr. 112.

560. 10. ⱥ 26×28, gr. 13,63 II.— Cfr. ibid 144, 1109. Av. Mantel fehlt. Rs. Der rechte Fuss des Adlers steht auf einem Schiffssporn oder Schiffsvorderteile der aradischen Form, Datum ΙΟΡ, zwischen den Füssen des Adlers Monogr. 113.

561. 11. Æ 18, gr. 6,35 III-II, III.— Cfr. ibid 145, 1118. Av. Büste des Eros n. r. im Myrtenkranze und mit kleinen Flügeln auf den Schultern, die z. T. entblösst sind. Perlenschnur, von den Erosflügelchen unterbrochen. Ausführung etwas grob. Rötliche Patina. Rs. Kein Monogramm, im Abschnitte undeutliches Datum ΗΟΡ oder ΘΟΡ. Rötliche Patina. Rand hier und weiterhin abgeschrägt.

562. 12. Æ 18, gr. 5,15 III, II-III.— Ibid 145, 1118.

563. 13. Æ 18, gr. 5,48 II, III-II.— Cfr. ibid. 145, 1122. Av. Von der Stirn bis zum Hinterkopfe und den Flügeln geht über die Frisur noch eine Erhöhung, einem Zopfe ähnlich. Dunkelgrüne und gelbliche Patina. Sorgfältige Ausführung. Rs. Statt des Füllhornes eine hängende Weintraube. Im Abschnitte ΠΡ. Patina, wie auf Av.

564. 14. ⱥ 29, gr. 14 II-I, II.— Ibid 166, 1124.

565. 15. ⱥ 30, gr. 14,08 II.— Ibid 166, 1126.

566. 16. ⱥ 27, gr. 13,7 II.— Cfr. ibid 166, 1126. Rs. Zwischen den Füssen nicht ganz ausgeprägtes Monogr. 114 (?).

567. 17. ⱥ 28×30,5, gr. 16,3 I-II, II-I.— Cfr. ibid 1146, 1128; Brit. Mus., ibid 70,17; Hunt. Coll., ibid 79,1. Av. Kopf des Antiochus VII im Diadem mit herabhängenden Enden, n. r., von anderem Stile und Ausführung als oben. Perlenkreis, bestehend aus ovalen, grösseren Perlen abwechselnd mit je zwei kleineren, flachen, auf den Rand gestellten. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ | ΑΝΤΙΟΧΟΥ (rechts) -ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ (links). Athena-Parthenos steht auf der Erde fast geradeaus, den Kopf n. l. gewendet, im Helm, mit Nike n. l., die Linke auf Rundschild mit Gorgonenhaupt aufgestützt, dahinter Speer. Unter der Nike Monogr. 127, unter der Bodenlinie ΒΠΡ. Das Ganze von einem Lorbeerkranze umgeben.

568. 18. ⱥ 30, gr. 16,4 II-I, I-II.— Babelon, ibid 146, 1130.

569. 19. ⱥ 21, gr. 6,55 II.— Cfr. ibid 147, 1137. Av. Hals von der Kleidung bedeckt und Spange der Chlamys oder des Chiton zu sehen. Oberer Rand durchlocht. Rs. Wie 564, aber Datum ΙΠΡ, zwischen den Füssen des Adlers ΖΛ. Hinter dem Kopfe des Adlers Lochöffnung.

570. 20. Æ 18, gr. 6,4 III-II. II-III.— Cfr. ibid 148, 1139. Av. Kopf des jugendlichen Antiochus VII im Diadem mit herabhängenden Enden n. r., der obere Teil des Kopfes fehlt. Schräger Rand. Rs. [ΒΑΣΙ]ΛΕΩΣ | [ΑΝ]ΤΙΟΧΟΥ (rechts) -ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ (links). Auf der Erde n. l. schreitende Nike mit Kranz und Palmzweig (oder Scepter). Im Felde, unter den langen Bändern des Kranzes ∴∴ (=ΤΙ oder ΤΝ?). Im Abschnitte war vielleicht Datum ΓΠΡ.

571. 21. Æ 29, gr. 16,03 II-I.— Ibid 149, 1146.

572. 22. Æ 28, gr. 15,6 II.— Ibid 149, 1147.

573. 23. Æ 30, gr. 16,55 I, I-II.— Cfr. ibid 149, 1147. Rs. Über Α steht Ξ, unter der Bodenlinie Monogr. 115.

574. 24. Æ 28×31, gr. 16,5 II.— Brit. Mus., ibid 72, 32.

575. 25. Æ 31, gr. 16,4 II-I.— Brit. Mus., ibid 71, 28.

576. 26. Æ 28, gr. 16,15 II. — Cfr. Babelon, ibid 149, 1153; Av. Anderer Typus des Kopfes. Im Schrötlinge oben Einschnitt Rs. Nike reicht der Athena den Kranz oder bekränzt den Namen des Königs. Unter der Nike links Δ, tiefer Α, am rechten Knie der Athena Μ, rechts, über dem Schilde Κ.

577. 27. Æ 27, gr. 15,6 II, II-I.— Ibid 149, 1153.

578. 28. Æ 28, gr. 15,95 II, I-II.— Cfr. ibid 149, 1153. Rs. Τ und Α zu beiden Seiten der Athena Kranz vollständig.

579. 29. Æ 28, gr. 15,4 II-III. — Cfr. ibid 149, 1153. Rs. Buchstabe hinter der Athena undeutlich.

580. 30. Æ 28, gr. 15,7 II.— Ibid 149, 1153 (?). Rs. Statt Τ steht wohl Γ.

581. 31. Æ 28, gr. 12,6 II.— Ibid 150, 1156. Münze wohl gefuttert.

582. 32. Æ 30, gr. 16,1 II-I, II.— Brit. Mus., ibid 71, 26.

583. 33. Æ 19, gr. 4 II-I, II.— Babelon, ibid 150, 1159 (?). Rs. Stempel zu tief gestellt, daher fehlen die Füsse der Göttin und vielleicht auch Π.

584. 34. Æ 18 gr. 3,9 II-I, II.— Hunt. Coll., ibid 80, 16.

585. 35. Æ 18,5, gr. 3,75 II-I, II.— Cfr. Babelon, ibid 150, 1159. Rs. Unter dem Kranze Monogr. 22, tiefer Monogr. 116 (?).

586. 36. Æ 17, gr. 3,5 III.— Ibid 150, 1160.

587. 37. Æ 18,5, gr. 4,12 II.— Ibid 150, 1161.

588. 38. Æ 18, gr. 3,5 III-II.— Ibid 150, 1161 (?). Rs. Abschnitt verdorben, Π zweifelhaft.

589. 39. Æ 18, gr. 3,85 I, I-II.— Cfr. ibid 150, 1161; Brit. Mus., ibid 72,39; Hunt. Coll., ibid 80, 15. Rs. Nike mit Calathos oder Mauerkrone. Unter den langen, schmalen Bändern des Kranzes Δ, tiefer Α.

590. 40. Æ 17, gr. 3,45 II.— Brit. Mus., ibid 73, 43 (?). Monogr. 117 (?). Abschnitt fehlt.

591. 41. Æ 17, gr. 3,45 II.— Babelon, ibid 151, 1164.

592. 42. Æ 18, gr. 3,9 II-III.— Ibid 151, 1164.

593. 43. Æ 15, gr. 2,45 II, II-III.— Ibid 151, 1166.

594. 44. Æ 14,5, gr. 2,65 II-III.— Ibid 151, 1166. Hier und oben schräger Rand.

Demetrius II Nicator.

Zweite Regierung.

595. 1. ℞ 28, gr. 3,65 II, II-III. — Cfr. ibid 153, 1177; 1179. Av. Kopf des noch jungen Demetrius II im Diadem mit herabhängenden Enden und am Halse zugeknöptem Mantel, n. r. Grober Perlenkreis. Rs. [ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ]-ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Adler n. l. mit geschlossenen Flügeln und an die rechte Schulter gelehntem Palmzweige hat den rechten Fuss auf Schiffssporn (nach links) aufgestützt. Vor der Brust des Adlers A/PE darunter Monogr. 110 auf dem oberen, dünnen Ende einer stehenden Keule, rechts unter dem Palmende ΑΣΥ, darunter ΒΠΡ. Zwischen den Füssen des Adlers Monogr. 118. Grober Perlenkreis.

596. 2. ℞ 21, gr. 6,5 II-III, III-II.— Ibid 153, 1177.

597. 3. ℞ 29, gr. 14,05 II, I-II.—Ibid 153,1179. Scheint beschnitten zu sein.

598. 4. ℞ 28, gr. 14 II-I.— Ibid 153, 1181. Ebenfalls.

599. 5. ℞ 28, gr. 16,35 I.— Ibid 154, 1188.

600. 6. ℞ 29, gr. 16,35 II-I, II.— Brit. Mus., ibid 77, 12.

601. 7. ℞ 28,5, gr. 12,85 III, II.— Babelon, ibid 155, 1194.

602. 8. ℞ 30 gr. 13,13 I.— Ibid 154, 1199.

603. 9. ℞ 21, gr. 6 III.— Cfr. ibid 155, 1199. Rs. Sehr undeutlich

604. 10. ℞ 30,5 gr. 16,4 I.— Ibid 156, 1203.

605. 11. ℞ 28, gr. 13,95 I-II.— Ibid 156, 1207.

606. 12. ℞ 23, gr. 6,8 II.— Ibid 157, 1209.

607. 13. ℞ 28,5×30,5, gr. 16,32 II.— Ibid 157, 1212.

608. 14. ℞ 28,5, gr. 16, I.— Cfr. ibid. 158, 1213. Av. wie 604. Rs. wie 599, aber unter den Bändern des Kranzes Monogr. 119, tiefer wieder dasselbe, andere Beizeichen fehlen.

609. 15. ℞ 27×29, gr. 15,53 III, III-II.— Cfr. ibid 158, 1219. Av. Auf der Stirne Loch. Rs. Unter der Nike Monogr. 65, zwischen den Beinen des Thrones A/Π. Flügel der Nike durch das Loch zerstört.

610. 16. ℞ 18, gr. 3,45 III. — Ibid 159, 1223 (?). Av. Perlenkreis besteht aus Punkten und Strichen. Rs. ΘΕΟΥ unter der Rechten des Gottes mit Nike n. r. Keinerlei Buchstaben oder Monogramme.

611. 17. Æ 24, gr. 11,2 II-III.— Cfr. ibid 159, 1225. Av. Zeuskopf mit Lorbeerkranz n. r. Perlenkreis. Rs. ΒΑΣΙΛΕ[ΩΣ] | ΔΗΜΗΤΡΙΟ[Υ]-ΘΕΟΥ (oben), ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ | ΝΙΚΑΤΟΡ[ΟΣ]. Athena-Nike geflügelt steht fast geradeaus, Kopf nach links gewendet hält Nike n. r. und stützt die Linke auf einen Randschild. Neben den Knien der Göttin Monogramm 91. Schräger Rand, wie bei den folgenden Münzen (Æ).

612. 18. ⱣⱣ 16×18, gr. 3,7 II-III.— Cfr. ibid 159, 1228. Av. Kopf des Demetrius II im Diadem mit herabhängenden Enden, n. r. Dichter Perlenkreis, einem gezackten Linienkreise ähnlich. Nase und Kinn fehlen. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩ[Σ] | ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ-ΘΕΟΥ (oben), [Φ]ΙΛΑΔΕΛΦΟΥ | [ΝΙΚ]-ΑΤΟΡ[ΟΣ]. Apollo mit Pfeil und Bogen auf Omphalos sitzend, n. l. Bodenlinie. Unter der Rechten des Gottes Monogr. 120, zwischen den Füssen Κ.

613. 19. Æ 23, gr. 12,48 II, II-III.— Ibid 160, 1233. Centrale Vertiefung, wie bei den folgenden.

614. 20. Æ 18, gr. 6,4 II, II-III.—Cfr. ibid 160, 1235 Rs. Am linken Rande Weinblatt stehend (?), unter der rechten Hand der Nike Ξ.

615. 21. Æ 17,5, gr. 4,8 II.—Cfr. ibid 160, 1235. Rs. Unter den Bändern des Kranzes Halbmond mit Discus zwischen den nach oben gerichteten Hörnern.

616. 22. Æ 17, gr. 4,95 II, III.— Cfr. ibid 160, 1235. Av. Keine Centralvertiefung. Rs. Undeutlich, Rand links abgebröckelt.

617. 23. Æ 17,5, gr. 5,45 II.— Cfr. ibid 160, 1235. Rs. Ebenso, aber das dritte Wort fehlt z. T.

618. 24. Æ 18, gr. 7 II.— Ibid 160, 1240 (?). Rs. Am linken Rande unten der Oberteil von Monogr. 121 (?).

619. 25. Æ 17, gr. 5,3 II-III.— Cfr. ibid 160, 1240 (?). Rs. Ähnlich.

620. 26. Æ 19, gr. 5,5 III.— Ibid 161, 1243 (?). Rs. Unter der Bodenlinie Monogr. 37 (?) und Monogr. 122 (?).

621. 27. Æ 20, gr. 5,55 II-III, III.— Ibid. 161, 1243.

622. 28. Æ 18, gr. 8,08 II, II-III×5.— Ibid 162, 1251.

623. 29. Æ 18×20,5, gr. 4,8 III-II+.— Ibid 162, 1258.

Alexander II Zebina.

624. 1. Æ 19, gr. 7,2 II-III.— Ibid 163, 1261 (?). Rs. ΙΣΙ und Aplustre links nicht sichtbar, wohl weil Stempel nach links verrückt. Schräger Rand, wie bei den folgenden Münzen.

625. 2. Æ 19, gr. 5,6 III-II.— Ibid 163, 1261 (?). Ähnlich.

626. 3. Æ 18, gr. 4,7 II-III, III.— Ibid 163, 1261 (?). Rs. Unterer Teil nicht ausgeprägt, der Stempel zu tief gestellt.

627. 4. Æ 19, gr. 7,25 II-III, III×4.— Ibid 163, 1263 (?). Rs. Am linken Rande ΙΣΙ (?), darunter Spuren eines Beizeichens (Epheublattes?).

628. 5. Æ 20, gr. 6,33 II-III.—Ibid 163, 1263 (?). Rs. Mantel bedeckt nicht den Rücken, sondern hängt an den Seiten herab. Linker Rand verwischt, weder Buchstaben, noch Beizeichen sichtbar.

629. 6. Æ 15, gr. 2,92 II-III, III-II.— Ibid 163, 1268.

630. 7. ⱥ 19, gr. 5,55 II, II-III.— Cfr. ibid. 164, 1269. Wie 628, aber Rs. ΕΠΡ, am linken Rande über der abgebrochenen Stelle Spuren von Monogramm oder Beizeichen.

631. 8. ⱥ 28, gr. 16,1 I, I-II.— Ibid 165, 1277.

632. 9. ⱥ 29,5, gr. 16,58 II-I.— Ibid 165, 1280.

633. 10. ⱥ 30, gr. 16,65 II.— Ibid 165, 1280.

634. 11. ⱥ 31, gr. 16,63 I.— Ibid 165, 1280.

635. 12. ⱥ 28, gr. 15,2 I, II-I.—Cfr. ibid 165,1280; 1283. Rs. Unter der Nike ΔΡ, Stern auf der Spitze eines Dreieckes. Schräger Rand. Beschnitten?

636. 13. ⱥ 28,5, gr. 15,95 I-II, II.— Cfr. ibid 166, 1284. Rs. Zwischen den Beinen des Thrones Monogr. 65.

637. 14. ⱥ 30, gr. 16,05 II.— Cfr. ibid 166, 1290. Rs. Links Monogr. 123, zwischen den Beinen des Thrones ⅄.

638. 15. ⱥ 29,5, gr. 16,72 I. — Cfr. ibid 166, 1290. Rs. Monogramme: 124 und ⅄ (unter achtstrahligem Sterne).

639. 16. ⱥ 17, gr. 3,88 II.—Cfr. ibid 166, 1291. Rs. Doppeltes Füllhorn n. l. in der Mitte mit einem Diadem umwunden, dessen Enden links herabhängen. Im Felde links am oderen Rande des Füllhornes eine hängende Weintraube, darunter zwei Ξ übereinander.

640. 17. ⱥ 17, gr. 3,58 II-III, III. — Cfr. ibid 166, 1291. Av. Kopf jünger. Rs. [ΒΑ]ΣΙΛΕΩΣ-(ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ?). Wie oben, aber aus dem Füllhorn hängt zu beiden Seiten je eine Weintraube heraus, rechts, neben dem Mittelteile des Füllhornes Monogr. 125 (?), darunter undeutliche Striche. Die schlechte Erhaltung der Münze lässt zwar eine Verschiedenheit des Stiles erkennen, aber erschwert die genaue Bestimmung und erlaubt, nicht nur an Alexander II zu denken.

641. 18. ⱥ 20, gr. 3,85 II.— Cfr. ibid 167, 1295. Av. ähnlich 639. Rs. ΒΑ-ΣΙΛΕΩΣ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[Υ]. Gott Sandas n. r., mit Schwert und Bogen in Kapsel schreitet auf dem Rücken eines n. r. gehenden, gehörnten und geflügelten Löwen (?), die rechte Hand mit bedeutungsvoller Geste erhoben, in der etwas vorgestreckten linken eine Doppelaxt haltend; am linken Rande Monogr. 126, darunter Monogr. 127.

642. 19. Æ 21, gr. 7,4 II, III-II.— Ibid 167, 1298. Schräger Rand, wie weiterhin auch.

643. 20. Æ 21, gr. 8,3 II.— Ibid 168, 1300.

644. 21. Æ 21, gr. 7 II-III.—Ibid 168, 1307 (?). Rs. Im Felde links Α, darunter vielleicht verwischtes Beizeichen (Keule?), rechts Π.

645. 22. Æ 19, gr. 5,8 II-III, III-II.— Ibid 169, 1311.

646. 23. Æ 21, gr. 7,37 II-III, III-II.— Ibid 169, 1315.

647. 24. Æ 22 gr. 9,4 II-III.— Ibid 169, 1316.

648. 25. Æ 20, gr. 6,42 II. — Cfr. ibid 170, 1319 sqq. Rs. Monogr. 65 oder Monogr. 22, am unteren Rande Isiszeichen (?).

649. 26. Æ 19, gr. 6,3 II, II-III.— Cfr. ibid 170, 1321. Av. Kopf des jungen Bacchus im Epheukranze, mit langen herabfallenden Locken. Rs. [ΒΑΣ]ΙΛ[ΕΩΣ]-[Α]ΛΕΝΑΝΔΡ[ΟΥ]. Tyche im Calathos, Steuergriff und Füllhorn sammt Kleidschleppe haltend, steht n. l. Im Felde am linken Rande A/M, darunter Kranz mit herabhängenden Bändern. Rand gezahnt, wie weiter unten.

650. 27. Æ 18, gr. 5,2 II.— Cfr. ibid 171, 1325. Av. Dunkle Patina. Rs. Bodenlinie, aber keine Monogramme oder Beizeichen.

651. 28. Æ 15, gr 2,9 II, III-II— Ibid 171, 1328. Av. Centrale Vertiefung.

Cleopatra Thea und Antiochus VIII Grypus.

652. 1. Æ 18, gr. 5,65 III-II, II.—Ibid 173, 1344 (?). Rs. Im Abschnitte zweifelhaftes ϟ Ρ und n. r. schwimmender Delphin. Schräger Rand, wie auch weiter unten.

653. 2. Æ 19,5, gr. 5,72 III-II, III.—Ibid 173,1344 (?). Rs. Noch undeutlicher.

654. 3. Æ 18, gr. 4,5 II-III.— Ibid 173, 1344.

655. 4. Æ 18, gr. 5,5 II, II-III.— Brit. Mus., ibid 87, 15.

656. 5. Æ 18,5, gr. 6,6 II. — Cfr. ibid 173, 1346. Rs. Neben dem linken Fusse der Eule ΙΕ, im Abschnitte ϟ Ρ und Dreizack mit den Spitzen n. r. liegend.

657. 6. Æ 18, gr. 5,28 II-III.— Ibid 174, 1348 (?). Rs. Im Abschnitte nur ganz undeutliches Datum.

658. 7. Æ 20, gr. 5,67 II-III.— Ibid 174, 1350.

659. 8. Æ 28×30,5, gr. 15,75 II, I-II.— Ibid 175, 1359.

660. 9. Æ 27×29,5, gr. 16,45 II.— Brit. Mus., ibid 86, 6.

661. 10. Æ 25,5×29, gr. 16,05 I.— Brit. Mus., ibid 86, 5.

Antiochus VIII Grypus.

662. 1. Æ 19, gr. 6,5 II.— Babelon, ibid 178, 1378 (?). Schräger Rand, centrale Vertiefung, wie auch weiter unten. Rs. Am linken Rande ΙΕ, im Abschnitte ΓϟΡ (?).

663. 2. Æ 19, gr. 5,5 II-III, II.— Ibid 178, 1378.

664. 3. Æ 19, gr. 5,95 II-III, III.— Ibid 178, 1378 (?). Rs. Undeutlich.

665. 4. Æ 18, gr. 6,05 II, III-II.—Ibid 178, 1378 (?). Ähnlich, aber dunkelgrüne Patina.

666. 5. Æ 19, gr. 5,55 III, II.— Ibid 178, 1378.

667. 6. Æ 18,5, gr. 5,4 II-III.— Ibid 178, 1378 (?). Rs. Unterer Teil des Gepräges fehlt.

668. 7. Æ 19, gr. 5,95 III-II, II-III.— Ibid 178, 1378 (?). Ähnlich.

669. 8. Æ 18, gr. 4,5 II.— Ibid 178, 1378 (?). Av. Fast schwarze Patina, Rs. Z. T. undeutlich.

670. 9. ⱥ 28, gr. 15,17 II, I.— Ibid 178, 1379.

671. 10. ⱥ 29×31,5, gr. 16,45 II, II-I.— Cfr. ibid 179, 1380. Rs. An zweiter Stelle ⲁⲣ, im Abschnitte ⲅϥ (ⲣ).

672. 11. ⱥ 22, gr. 16,2 II-I, I-II.— Ibi 179, 1380.

673. 12. ⱥ 27,5×29,5 gr. 16,1 I.— Ibid 179, 1384.

674. 13. Æ 19,5, gr. 5,6 II.— Cfr. ibid 183, 1404. Av. Hellgrüne Patina. Rs. Wie 669, aber am linken Rande Monogr. 128, im Abschnitte ⲃⲥ (?) und liegender Palmzweig.

675. 14. ⱥ 31, gr. 15,32 I-II.— Brit. Mus., ibid 89, 13.

676. 15. ⱥ 28, gr. 16,05 I.— Cfr. Babelon, ibid 184, 1413. Ähnlich 673. Av. Doppelschlag. Rs. Monogramme 129 und 72.

677. 16. ⱥ 28,5, gr. 16,27 II, I-II.— Ibid 184, 1416.

678. 17. ⱥ 27,5, gr. 13,71 II-I, I-II.— Ibid 185, 1422.

679. 18. ⱥ 17, gr. 3,83 II, II-I. — Hunt. Coll., ibid 101, 13 (?). Am linken Rande Monogr. 130, darunter ⲣ.

680. 19. ⱥ 17, gr. 3,97 II-I, I.—Hunt, Coll., ibid 101, 13.

681. 20. Æ 18, gr. 4,8 II, II-III. — Babelon, ibid 185, 1423. Rs. An zweiter Stelle ⲛ (?).

682. 21. ⱥ 29, gr. 16,35 I-II, II.— Cfr. ibid 185, 1424. Rs. An zweiter Stelle Monogr. 131.

683. 22. ⱥ 28, gr. 16,25, II.— Ibid 185, 1424.

684. 23. ⱥ 29, gr. 16,5 II, II-I. — Cfr. ibid 185, 1424. Rs. Zweites Monogramm 65, mitten auf der Basis Monogr. 22 zwischen zwei alleinstehenden Thronbeinen (Guirlande fehlt), rechts davon liegendes ⲱⲥ, unter der Bodenlinie ⲓⲡⲣ, zweites Monogramm 65. Überprägung einer Tetradrachme von Alexander II Zebina (Cfr. Babelon, ib. 164,1275 sq).

685. 24. ⱥ 29, gr. 16,7 I-II.—Cfr. ibid 186, 1426. Zweites Monogr. ⲙⲉ, das erste hat die Form Monogr. 132.

686. 25. ⱥ 17, gr. 3,56 I-II, II.— Ibid 186, 1427 (?). Rs. Am linken Rande Monogr. 22.

687. 26. ⱥ 29, gr. 16,55 II-III, II.— Brit. Mus., ibid 89, 17.

688. 27. ⱥ 14, gr. 1,58 II-III, III+.— Ibid 186, 1430 (?). Rs. Unter den Kranzbändern ⲁ/ⲙ (?).

689. 28. ⱥ 15, gr. 1,93 II-I, II+.— Hunt. Coll., ibid 101, 19 (?). Rs. Unter den Kranzbändern Monogr. 133, darunter ⲅ.

690. 29. ⱥ 29, gr. 16,2 II-I, I-II. — Babelon, ibid 186, 1431.

691. 30. ⱥ 26×28, gr. 16, 20 I-II, I.— Ibid 186, 1431.

692. 31. ⱥ 25×28, gr. 15,85 I.— Cfr. ibid 186, 1431. Rs. Zwischen den Thronbeinen ⲅ.

693. 32. ⱥ 25×27, gr. 16,45 I, II-I.— Cfr. ibid 186, 1431. Rs. Ebenda ⲁ.

694. 33. ⱥ 29, gr. 16,8 I.— Ibid 187, 1432.

695. 34. ⱥ 27, gr. 16,3 I.— Ibid 187, 1433.

696. 35. ℞ 26×28, gr. 14 I-II.— Ibid 187, 1433.

697. 36. ℞ 29, gr. 15,3 II, II-III.— Ibid.

698. 37. Æ 18, gr. 4,55 II-III, III.— Cfr. ibid 187, 1436 (?). Av. Kopf des Königs im Strahlendiadem mit herabhängenden Enden. Dichter Perlenkreis, den die Strahlen schneiden. Schräger Rand, wie bei den folgenden Münzen. Rs. [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] | (ΑΝΤΙΟΧΟΥ)–ΕΠΙΦΑ[ΝΟΥΣ]. Doppeltes Füllhorn mit Früchten n. l., oben, an der Öffnung vom Diadem mit links wehenden Enden umwunden. Am linken Rande undeutliches Ε, Ähre wahrscheinlich verwischt.

699. 38. Orich. 21, gr. 8,8 III, III-II. — Ibid 187, 1438 (?). Rs. Monogramm und Beizeichen fehlen.

700. 39. Æ 21, gr. 8,3 III, III-II.— Ibid 188, 1441 (?). Rs. Augenscheinlich einfaches, nicht doppeltes Füllhorn. Am linken Rande unter dem Roste vielleicht ein Stern, daneben rechts Monogr. 130.

701. 40. Æ 20,5, gr. 8,25 III-II, II.— Ibid 188, 1441.

702. 41. Æ 19, gr. 5,72 III.— Ibid 188, 1445.

Antiochus IX der Kyzikener.

703. 1. Æ 18, gr. 5,65 II-III, III-II.— Ibid 189, 1451 (?).

704. 2. Æ 19, gr. 6,4 II.— Brit. Mus., ibid 93, 19 (?); Hunt. Coll. 105, 18 (?). Rs. Monogramme fehlen.

705. 3. Æ 19, gr. 6,55 III-II.— Brit. Mus., ibid 93, 18.

706. 4. Æ 18, gr. 6,03 II.— Brit. Mus., ibid 93, 19.

707. 5. ℞ 16,5×19, gr. 3,02 I-II+.— Ibid 191, 1465.

708. 6. ℞ 26×28,5, gr. 16,28 II-I.— Ibid 192, 1471.

709. 7. ℞ 29,5, gr. 15,8 II, II-I.— Ibid.

710. 8. ℞ 28×30, gr. 16,15 I.— Ibid.

711. 9. ℞ 28×30, gr. 15,7 II-III.— Ibid 192, 1474.

712. 10. ℞ 29, gr. 15,3 II.— Cfr. ibid 192, 1474. Av. Nur Backenbart. Rs. Athena-Parthenos, wie 708, Monogr. 134 und 55.

713. 11. ℞ 30, gr. 16,3 I, II. — Cfr. ibid 192, 1474 sq. Av. Vollbart. Perlenkreis, besteht aus ovalen Perlen abwechselnd mit je zwei kleinen runden, wird vom Halsabschnitte unterbrochen. Rs. Wie 709, Monogramm 72 und Α.

714. 12. ℞ 27,5, gr. 15,7 II-I, II.— Brit. Mus., ibid 92, 11; Cfr. Babelon, ibid 193, 1476.

715. 13. ℞ 26,5×28,5, gr. 16,15 II-I. — Cfr. Babelon, ibid 193, 1476. Av. Nur Backenbart. Perlenkreis wie 713. Rs. Wie 712 nur ein Monogr. 128 unter der rechten Hand der Göttin.

716. 14. ℞ 29, gr. 14,1 II, II-III.—Cfr. ibid 193, 1478; Brit. Mus., ibid 92, 9. Rs. Monogramm 134.

717. 15. AR 29, gr. 16,25 II.— Ibid 193, 1482.
718. 16. AR 17, gr. 3,7 II, II-III.— Ibid 194, 1483.
719. 17. Æ 23, gr. 9,4 II, II-III.— Cfr. ibid 194, 1484. Av. Wie 717 kurzer Vollbart. Perlenkreis. Rs. Auf der Erde geradeaus stehender Dionysos, wendet den Kopf n. l., bekleidet mit Chiton und in hohen Stiefeln, mit Cantharos und Thyrsosstab, am linken Rande, unter dem Cantharos Monogr. 135, über demselben E (?). Schräger Rand, wie auch weiter unten.
720. 18. Æ 21, gr. 10,1 II-III.— Ibid 194, 1484.
721. 19. Æ 19, gr. 4,63 II-III, II.— Ibid 194, 1487.
722. 20. Æ 18,5, gr. 5,3 II-III, III-II.— Ibid 195, 1490.
723. 21. Æ 18, gr. 3,2 II, III-II.— Cfr. ibid 195, 1490. Rs. Im Felde Σ (?), Abschnitt fehlt.
724. 22. Æ 19, gr. 5,48 III-II, III.— Cfr. ibid 195, 1490. Rs. Kein Buchstabe im Felde.
725. 23. Æ 18,5, gr. 5,55 I-II, II.—Cfr. ibid 196, 1500. Rs. Am linken Rande K (?), neben der Rechten der Göttin E.
726. 24. Æ 18, gr. 3,85 II, III+.—Cfr. ibid 196, 1500. Rs. Keine Buchstaben im Felde.
727. 25. Æ 18, gr. 5,5 II.— Ibid 196, 1501.
728. 26. Æ 15, gr. 2,85 II-III, III.—Ibid. 197, 1506 (?). Rs. Am linken Rande nur Spuren von einem Buchstaben oder Monogramme, tiefer Monogr. 26 (?), darunter N (?).
729. 27. Æ 16, gr. 2,85 II, II-III.— Ibid 197, 1507.

Seleucus VI Epiphanes Nicator.

730. 1. AR 26, gr. 15,02 I.— Ibid 198, 1513.
731. 2. AR 29, gr. 14,82 III, II.— Ibid 198, 1514.
732. 3. AR 29, gr. 15,8 II, II-III.— Ibid 198, 1514.
733. 4. AR 27,5×30,5 gr. 15,3 II-III, II.— Ibid 199, 1516.
734. 5. AR 28,5, gr. 15,55 II. — Cfr. Brit. Mus., ibid 95, 2. Rs. Unter der rechten Hand der Athena Monogramme 136 und 137.
735. 6. Æ 17, gr. 3,8 II-II+.— Ibid 199, 1521.
736. 7. Æ 21, gr. 7,7 II.— Cfr. ibid 199, 1522 sq. Rs. Apollo nackt, steht auf der Erde n. l., hält in der rechten Hand einen (Lorbeer-?) Zweig und stützt sich mit dem linken Ellenbogen auf eine kleine Säule.

Antiochus X Eusebes Philopator.

737. 1. AR 26×28, gr. 15,5 II, II-I. — Babelon, ibid 200, 1526 (?). Rs. Das Monogramm am linken Rande undeutlich, darunter A, zwischen den Thronbeinen Δ.

738. 2. ₳ 27, gr. 15,95 II-I, I-II.— Ibid 200, 1526 (?). Rs. A fehlt.

739. 3. ₳ 26×28, gr. 15,5 I-II, II. — Ibid 200, 1526 (?). Das erste Monogramm deutlich, die anderen undeutlich.

740. 4. Æ 19, gr. 6,65 II, II-III.— Cfr. Babelon, ibid 201, 1532. Av. Kein Backenbart. Rs. Dieselbe Inschrift. Dioscurenmützen mit je einem Sterne und herabhängendem Diadem.

Antiochus XI Philadelphus.

741. 1. ₳ 26, gr. 15 II, II-I.— Babelon, ibid 201, 1538.

742. 2. Æ 19×21, gr. 7,75 III, III-II.— Ibid 202, 1539 (?). Rs. Am linken Rande Monogr. 138, darunter hängende Weintraube oder dreilappiges Blatt.

743. 3. Æ 20×22, gr. 7,93 III. — Cfr. ibid 202, 1539. Rs. Ähnlich, aber unter dem Monogramme eine Ähre.

Philippus Philadelphus.

744. 1. ₳ 25×28, gr. 15,25 II, I-II.— Babelon, ibid 202, 1541 (?). Rs. Im Abschnitte ⊖ (I?). Patina neben ⊙.

745. 2. ₳ 27, gr. 14,07 III-II, II.— Ibid 203, 1542.

746. 3. ₳ 26×30, gr. 14,52 II-III, II.— Ibid 203, 1546.

747. 4. ₳ 25, gr. 15,5 II-I, I-II.— Cfr. ibid 204, 1548. Rs. Im Abschnitte T oder Γ.

748. 5. ₳ 26, gr. 15,65 II.— Cfr. ibid 204, 1548. Rs. Im Abschnitte Λ.

749. 6. ₳ 26, gr. 12,85 II-III, II.—Cfr. ibid 204, 1551. Rs. An den Knieen des Gottes noch Monogr. 139, Abschnitt fehlt. Münze durchlocht und gefuttert, wie die meisten zu leichten Tetradrachmen der Seleuciden.

750. 7. ₳ 25, gr. 13,97 II, II-I.— Ibid 204, 1551 (?). Ähnlich, ohne Loch

751. 8. ₳ 26, gr. 14,23 III-II.— Ibid. Wie 750.

752. 9. ₳ 26, gr. 14,35 III-II, II.— Ibid. Wie 750.

753. 10. ₳ 27, gr. 15,62 II-III.— Ibid 204, 1554.

754. 11. ₳ 26, gr. 15,4 II, II-I.— Ibid 204, 1554.

755. 12. ₳ 26, gr. 15,8 II, I-II. — Cfr. ibid 204, 1555. Rs. Im Felde keine Buchstaben oder Monogramme, im Abschnitte Π.

756. 13. ₳ 27,5, gr. 16,5 II. — Ibid 205, 1556 (?). Rs. Im Felde links ein Punkt, vielleicht der Rest vom fehlenden Δ, im Abschnitte nichts zu erkennen.

757. 14. ₳ 27, gr. 15,5 II, II-I.— Cfr. ibid 205, 1558 sq. Rs. Vor den Knieen des Gottes ⊙.

758. 15. ₳ 26, gr. 14,3 II-III, II.—Cfr. ibid 205,1560. Rs. Ebenda A. Münze beschnitten und wahrscheinlich gefuttert.

Demetrius III Eucerus.

759. 1. Æ 21,5, gr. 5,2 III+.— Babelon, ibid 206, 1563 (?). Rs. Die 2 Buchstaben am linken Rande undeutlich.

760. 2. AR 27,5, gr. 15,5 II, II-I.—Cfr. ibid 206, 1567. Rs. Am oberen Rande links N, darunter Ε̌, Datum im Abschnitte nicht mehr zu erkennen.

761. 3. AR 26×28,5, gr. 15,6 II-I, II.— Cfr. ibid 207, 1570 (?). Av. Bartloser Kopf des Demetrius III im Diadem n. r. Perlenkreis, bestehend aus grösseren ovalen Perlen, und je zwei kleineren, flachen, auf den Rand gestellten. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ | ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ-ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΟ[Σ] | ΕΥΕΡΓΕ-Τ[ΟΥ]. Etwas zu grosser Zeus n. l. thronend, mit ungeflügelter Nike n r. und langem Scepter. Am linken Rande Ω darunter Α. Zwischen den Thronbeinen auf der Bodenlinie Δ. Alles von einem Lorbeerkranze umgeben.

762. 4. Æ 19,5, gr. 4,03 II, II-III.— Ibid 208, 1575 (?). Am linken Rande Monogr. 140, darunter Δ (?), unter der Bodenline Η (?).

763. 5. Æ 18,5, gr. 4,45 II, II-III+.— Ibid 208, 1575. Rs. Zweites Monogramm fehlt, Abschnitt verwischt.

Antiochus XII Dionysos.

764. 1. Æ 19,5, gr. 6,95 III, II-III.— Babelon, ibid 209, 1587. Rs. Am linken Rande ΠΠ (?).

765. 2. Æ 20, gr. 8,15 III, II-III.— Ibid 209, 1581 (?). Ähnlich.

766. 3. Æ 18, gr. 3,25 III, II.— Ibid 209, 1585 (?). Rs. Abschnitt und Endbuchstaben in den einzelnen Worten der Inschrift fehlen.

767. 4. Æ 18,5, gr. 3,9 II-III.— Ibid 209, 1585.

768. 5. Æ 19,5, gr. 3,55 II-III+.— Brit. Mus., ibid 102, 1 (?).

ARMENIEN

KÖNIGE

Arsames (um 230 v. Ch. ?).

1. 1. Æ 14,5, gr. 1,9 II, II-III.—Sibilian, Num. Zeitschr. II, 1870, p. 343; Taf. VIII, 3. Av. Junger, männlicher Kopf, eher im Lorbeer- oder Epheukranze, als im Diadem, n. r. Perlenkreis. Schräger Rand. Rs. ΒΑΣΙΛΕ[ΩΣ ?] (rechts, von unten nach oben, von der Innenseite aus zu lesen) ΑΡΣΑΜ[ΟΥ ?] (links, von oben nach unten, von aussen aus zu lesen). Menschliche Figur eher männlich, als weiblich, steht oder schreitet auf der Erde n. l., im Helme (?), enganliegender, bis über die Kniee reichender Kleidung, einer Chlamys ähnlich, hält in der gebo-

genen Rechten einen auf die Erde gestellten Speer, in der etwas zurückgeworfenen Linken einen ovalen, Seite und noch mehr Rücken deckenden Schild. Schwacher Linienkreis. Wenn man nicht an einen bewaffneten Orientalen (Parther?) denken will, könnte man in der Figur schon eher einen Dionysos mit Thyrsos vermuten, aber nicht eine Nike mit Standarte, wie Sibilian meint, dessen Exemplar noch schlechter erhalten ist, als das vorliegende. Aus demselben Grunde erscheint seine Erklärung der Hauptseite als Königsporträt ebenfalls unannehmbar. Welcher Arsames an Stelle des Arsaces von Sibilian tritt, entziehet sich auch unserer Kenntnis.

Arsaces.

1a 1. Ꮗ 28×30, gr. 15,8 II, II-III.—Brit. Mus. Parthia 20, Petrowiez: Arsacidenmünzen 13 sq.; Taf. 15, 1. A. v. Sallet Zeit. f. Num. I, 307. Ist vorläufig noch unter den Arsacidenmünzen eingelegt.

Tigranes I der Grosse.

2. 1. Ꮗ 26, gr. 15,55 II.— Babelon ibid 213, 8.
3. 2. Ꮗ 25,5, gr. 14,85 II-III, II.— Ibid 213, 8.
4. 3. Ꮗ 25, gr. 15,35 II-I.— Ibid 213, 13.
5. 4. Ꮗ 27, gr 15,28 II-I, II.— Cfr. ibid 213, 12 (Av.); 13 (Rs.). Av. Statt der Zacken je zwei Punkte übereinander. Rs. Felsen z. T. vom Kleide der Göttin bedeckt, darunter Α. Feld ohne Monogramme.
6. 5. Ꮗ 31,5, gr. 14,4 II-III.— Cfr. ibid 215, 23 sq. Altes Gesicht. Tiara wie sonst. Rs. Keine Buchstaben auf dem Felsen, vor der Brust der Göttin Δ, rechts vor der Palme Η, darunter Α.
7. 6. Ꮗ 20,5, gr. 3,73 III-II+.— Cfr. ibid 215, 14. Av. Einfacher Perlenkreis. Hinter dem Kopfe grosses Loch. Rs. Vor dem Gesichte der Göttin ΕΛ, über dem Kopfe des Orontes Η, Kranz nicht zu erkennen.
8. 7. Ꮗ 20, gr. 3,68 II-III, II.— Cfr. ibid. 215, 23 sq. Av. Kein Loch. Rs. Statt Η ein Ι, im Abschnitte noch ΞΟ oder ΞΘ.
9. 8. Ꮗ 21, gr. 4 II-III.—Cfr. ibid 215, 23 sq. Rs. Nicht Ι, sondern ς, Abschnitt verwischt.
10. 9. Ꮗ 20, gr. 4,03 II.— Cfr. ibid 215, 24. Durchlocht. Rs. Vor dem Gesichte der Göttin ΖΛ, ς fehlt, im Abschnitte ΞΚ (?) verdorben (weil durchlocht).
11. 10. Ꮗ 20, gr. 3,84 II.— Cfr. Hunt. Coll., ibid 2, 7. Av. Ohne Loch, grösser. Rs. An erster Stelle ςΛ, über dem Kopfe des Orontes Δ, im Abschnitte ΙΚ (?).
12. 11. Æ 20, gr. 7,25 III×.— Cfr Brit. Mus., ibid 105, 15; Babelon, ibid 213, 15. Rs. Vor dem Gesichte der Göttin Ρ(?), über dem Kopfe des Orontes Α, Abschnitt fehlt.

13. 12. Æ 20, gr. 8,27 III-II, III×.— Cfr. Babelon, ibid 214, 19; Brit. Mus., ibid 105, 9. Rs. ΤΙΓ–ΡΑΝΟΥ. Tyche nach links sitzend, mit vorgestreckter linker Hand. Unter der rechten Achselhöhle ragt hinten hervor ein Füllhorn mit Früchten. Orontes nach links. Im Felde links, neben der Perlenschnur, unter der Hand der Göttin ΘΕ, darunter Ο+. Perlenkreis. Bei Babelon, ibid 215, 26 eine ähnliche Münze ohne Buchstaben, Tigranes II zugeschrieben.

14. 13. Æ 15, gr. 3,52 II-III.— Brit. Mus., ibid 104, 12. Av. Α hinten, Tiara mit Zapfen statt Zacken. Perlenkreis. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩ[Σ]–ΤΙΓΡΑΝΟΥ. Nike n. l. schreitend mit ausgestreckter Rechten und herabhängender Linken. Perlenkreis.

15. 14. Æ 19, gr. 7,25 III-II×.—Cfr. Hunt. Coll., ib. 2,5. Rs. Im Felde, links, neben dem Perlenkreise ϹΥ (von oben nach unten, von der Aussenseite zu lesen).

Tigranes I und Königin (??).

16. 1. Æ 19,5, gr. 5,45 II, II-III.— Cfr. Sestini, Descriptio numorum veterum. Lipsiae, MDCCXCVI, pag. 491. Av. Büste eines bartlosen, aber alten Mannes, n. r., in gezackter Tiara mit Adlern (?) in der Mitte, mit langen und breiten herabhängenden Diademenden, mit Halskette und üppigen Kleidfalten auf Brust und Schultern. Hinten, gleichsam auf den Diademenden, steht n. r. mit leicht gehobenen Flügeln ein Adler, bebänderten Kranz im Schnabel haltend. Rs. ΒΑϹϹΟΥ | ΓΑΒΓΓ....ΟΥ rechts, um den Rand in zwei Zeilen laufend, von unten nach oben, von aussen zu lesen) ΒΑϹΙΛΩΝΟΥΡΟ (links, ebenso zu lesen). Bekleidete Büste n. l. eines jugendlichen, bartlosen Königs mit weiblichen Zügen (Königin?) mit Tiara, deren Spitzen aus je einer stehenden Perlenreihe gebildet erscheinen, mit herabhängenden langen Diademenden und auf Schultern und Brust vom oberen Ende des Diadems herabfallender doppelten Perlenschnur. Die Haare hinten zu einem Knoten gebunden. Linienkreis. Schwarze, glänzende Patina, wie Lack aussehend. Münze unzweifelhaft echt, Arbeit, mit Ausnahme der Inschrift, gut.

Artavasdes I.

17. 1. Æ 19,5 gr. 3,69 III, II.— Brit. Mus., Catalogue of the greek coins of Galatia, Cappadocia and Syria, pg. 101,1; Babelon, ibid CCIV, fig. 43.

KÖNIGE VON COMMAGENE

Samus.

1. 1. Æ 21,5, gr. 6,14 II-III.— Babelon, ibid CCVIII, fig. 45; Hunt, Coll., ibid 119, 173.

Mithridates I Callinicus.

2. 1. Æ 17, gr. 2,35 II.—Babelon, ibid CCXII; Brit. Mus., Galatia etc. 102,1.

Antiochus I.

3. 1. Æ 20, gr. 6,25 II-III.— Babelon, ibid 218, 6.

Antiochus IV Epiphanes.

4. 1. Æ (Orich.) 25,5, gr. 16,05 III, II.— Babelon, ibid 129, 13.
5. 2. Æ (Orich.) 26,5, gr. 13,32 II-III, III-II.— Ibid 219, 15.
6. 3. Æ (Orich.) 26, gr. 13,62 III+.— Ibid 219, 15.
7. 4. Æ 27, gr. 12,9 II-III.— Ibid.
8. 5. Æ (Orich.) 24,5×26,5, gr. 13,35 II-III, III.—Cfr. ibid 219, 13 sqq. Av. ΑΝΤΙΟΧΟΣ-ΒΑΣΙ[ΛΕΥΣ ΜΕΓΑ ?]Σ.
9. 6. Æ (Orich.) 25, gr. 13,33 III, III-II. — Cfr. ibid 219, 13 sqq. Av. ΑΝΤΙΟΧΟΣ-ΒΑΣΙΛΕΥΣ-ΜΕΓΑΣ.
10. 7. Æ 24,5, gr. 8,28 II, II-III.— Ibid 219, 21.
11. 8. Æ 24,5, gr. 8,28 II, II-III.— Ibid.
12. 9. Æ 23, gr. 12,45 III, II.— Ibid 220, 26.

Istape, Gemahlin Antiochus IV.

13. 1. Æ 25, gr. 14,95 III.— Babelon, ibid 221, 32.
14. 2. Æ 25, gr. 14,67 III.— Ibid.

Epiphanes und Callinicus, Söhne von Antiochus IV

15. 1. Æ 18, gr. 7,2 II 4.— Babelon, ibid 222, 39.
16. 2. Æ 19, gr. 7,5 III-II, II-III.— Brit. Mus., ibid 111, 9.
17. 3. Æ 21, gr. 6,8 III-II.— Brit. Mus., ibid.
18. 4. Æ 24,5, gr. 6,32 II.— Babelon, ibid 222, 43.

NEUE ERWERBUNGEN

Seleucus I.

1. Ar 25, gr. 16,55.— Babelon, ibid 7, 44.
2. Æ 13, gr. 2,45 II-III.—Av. Kopf der Athena im corinthischen Helm, mit langem herabwallendem Haare, n. r. Schräger Rand. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩ[Σ]-ΣΕΛΕΥΚΟΥ. Nike steht n. l., hält in der ausgestreckten Rechten einen Palmzweig und stützt sich mit dem linken Ellenbogen auf einen hinter ihr stehenden Dreifuss. Am linken Rande ⊐ (?), am rechten ⊏ (?).
3. Æ 14, gr. 2,4 II-III.— Ähnlich, aber Rs. Κ (?) und Ϡ (?).

Antiochus II.

1. Ar 20×22, gr. 14,95 II-III.—Babelon, ib. LVIII; Num. Chron. 1881, pl. II,7.
2. Æ 16,5, gr. 4,1 II.— Babelon, ibid 32, 235 (?). Rs. Im Abschnitte liegt ein Anker, mit den Armen n. r.
3. Æ 21, gr. 7,55 II.— Cfr. Babelon, ibid 32, 235. Rs. ΒΑΣ[ΙΛΕΩΣ]-ΑΝΤΙΟ-ΧΟ[Υ]. Auf der Erde stehender Dreifuss, in der Mitte mit einem Ringe zusammen gehalten, weiter oben durch Stäbe in Form eines schrägen Kreuzes, mit Lebes. Im Felde links ΔΡ. Abschnitt fehlt.

4. Æ 16, gr. 3,45 II-III, II.— Babelon, ibid 38, 281.

Antiochus IV.

1. Æ 19, gr. 7,15 II×.— Babelon ibid 72, 556.

Seleucus IV.

1. Æ 22, gr. 9,55 II, II-III.—Cfr. Babelon, ibid 63,485. Av. Kopf des Apollo n. r., im Lorbeerkranze, mit gelocktem und hinten zu einem Knoten gebundenem langem Haare, dessen Strähnen am Halse herabhängen. Hinten ΜΕ. Centrale Vertiefung auf der Wange. Rand gezahnt. Rs. ΒΑΣΙ-ΛΕΩΣ-ΣΕΛΕΥΚΟΥ. Nackter Apollo auf der Erde n. l. stehend hält in der Rechten einen Pfeil und stützt sich mit dem linken Ellenbogen auf einen hinter ihm stehenden Dreifuss. Vor den Knieen des Gottes Monogr. 141. Perlenkreis. Centrale Vertiefung auf dem l. Schenkel des Gottes.
2. Æ 17,5, gr. 4,4 II.— Babelon, ibid 64, 496.

Alexander I Balas.

1. Æ 19, gr. 4,8 II, II-III.— Babelon, ibid 105, 823.

Demetrius II Nicator. Erste Regierung.

1. Æ 17, gr. 3,3 II-III, II.—Babelon, ibid 120, 934.

Antiochus VI Dionysos.

1. Æ 22, gr. 7,95 III.— Babelon, ibid 131, 1009.
2. Æ 15×17, gr. 4,25 II-III.— Ibid 134, 1036.

Antiochus VII Euergetes.

1. Æ 17, gr. 7,15 III, II-III×5.— Brit. Mus., ibid 74, 63.

Demetrius II Nicator. Zweite Regierung.

1. Æ 23, gr. 10,5 III, III-II.— Cfr. Babelon, ibid 159, 1225. Av. Kopf des Zeus im Lorbeerkranze, n. r. Perlenkreis. Schräger Rand. Centrale Vertiefung. Rs. ΒΑΣΙΛΕΩΣ|ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ-ΘΕΟΥ|ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ|ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ. Athena-Nike steht auf der Erde n. l. und hält auf der ausgestreckten Rechten eine ihr den Kranz reichende Nike, während sie mit der heruntergelassenen Linken sich auf einen neben ihr stehenden ovalen Schild stützt. Keinerlei Monogramm oder Beizeichen sichtbar.

Alexander II Zebinas.

1. Æ 19,5 gr. 6,3 II-III, II.— Babelon, ibid 163, 1261.
2. Æ 19, gr. 6,8 II×.— Cfr. ibid 163, 1261; 164, 1274. Rs. Datum ΙΠΡ.
3. Æ 20, gr. 6,15 II, III-II.—Ibid 170, 1321(?). Rs. Am linken Rande Monogr. 98, unten Kranz (?).
4. Æ 17, gr. 3,95 II-III.— Ibid 171, 1334.

Cleopatra Thea und Antiochus VIII.

1. Æ 20, gr. 8,95 II.— Babelon, ibid 176, 1365.

ARMENIEN. Arsaces.

1. Æ 28×30, gr. 15,8 II, II-III. — A. v. Sallet: Zeit. f. Numis. I, 307. Petroviez: Arsaciden-Münzen pag. 13 sq. Taf. 25, 1. Wroth: Brit. Mus., Parthia 20, 2 (pl. V, 2).

Die hier aufgeführten Monogramme sind auf Tafel IV zusammengestellt.

UN MONUMENT DELPHIEN

L'ÉTOLIE SUR LES TROPHÉES GAULOIS DE KALLION

[Planche V].

I.

Pour commémorer leurs victoires sur les Galates, Attalos I (v. 225) et Euménès II (v. 165) ont orné Pergame de monuments qu'aucun texte ne nous décrit mais qui ont joui d'une telle célébrité dans l'antiquité que près d'une trentaine de répliques ou de réductions nous en sont parvenues. Du moins, est-ce aux ex-voto que les rois de Pergame ont fait élever qu'on a rapporté la plupart des statues de Gaulois combattant, mourants ou morts qui nous sont parvenues. Peut-être n'a-t-on pas tenu assez compte de ce qu'un foyer d'art aussi épris du réalisme et de la couleur locale que celui d'Alexandrie n'a pu manquer de s'essayer à rendre le type si original qu'offraient les Gaulois. En cherchant, dans un récent mémoire,[1] à grouper ces représentations de Gaulois d'origine alexandrine et à montrer que, antérieures à celles de Pergame, elles se rattachaient plus directement à l'école des Scopas et des Lysippe, j'ai rappelé que la Grèce continentale, envahie par les bandes gauloises en 279/8, avait, bien avant Pergame ou Alexandrie, élevé des monuments pour commémorer leur défaîte. Plus d'un demi-siècle avant Pergame, Delphes avait vu son sanctuaire s'orner des ex-voto qui éternisaient le désastre infligé par Apollon aux barbares. Si l'on n'a guère tenu compte de l'influence qu'ont pu exercer ces monuments delphiens, c'est que presque rien malheureusement ne nous en est parvenu et le peu que nous apprennent les textes ne nous laisse guère entrevoir quelle a pu être leur apparence.

Dans ce travail, consacré au seul d'entre ces monuments qui nous soit parvenu en partie, commencons par passer en revue les quelques notices qui nous restent sur les statues qui, dans le *téménos* delphien, commémoraient le désastre des barbares.

Les armes abandonnées par les Gaulois dans leur fuite furent réunies en trophée et consacrées dans le sanctuaire comme on le faisait savoir à

[1] A. J. Reinach, *Les Gaulois dans l'art alexandrin* dans les *Monuments Piot*, 1911.

Kos dans les premiers mois de l'an 278 : τὸ δὲ ἱερὸν διαπε|φυλάχθαι τε καὶ ἐπικεκοσμῆσθαι τοῖς|ὑπὸ τῶν ἐπιστρατευσάντων ὅπλοις.[1]

De tous les peuples qui avaient participé à la conquête de ces dépouilles, les Étoliens s'étaient le plus distingués dans la poursuite des barbares. Aussi reçurent-ils le droit d'attacher les boucliers conquis à l'entablement du temple, sur les faces Ouest et Sud, faisant pendant à ceux des Perses que les Athéniens avaient jadis eu l'honneur de suspendre aux faces Nord et Est.[2] On a retrouvé, vers l'angle S.-O. une métope «avec la trace d'un grand bouclier allongé, haut de plus d'un mètre qui rappelle le bouclier gaulois».[3]

Ce ne fut pas le seul monument que les Étoliens élevèrent en souvenir de leurs succès. Les Phocidiens, pour l'énergie montrée dans la défense de Delphes, avaient vu lever l'anathème qui pesait sur eux depuis la Guerre sacrée; ils avaient consacré dans le sanctuaire la statue de leur concitoyen Aleximachos, le plus beau et le plus vaillant des Grecs, tombé dans la mêlée.[4] Mais il ne retrouvèrent plus à Delphes leur ancienne prépondérance. Grâce à la puissance qu'avait mise en lumière leur lutte avec les Gaulois, l'hégémonie avait passé aux Étoliens. C'est leur Confédération qui, au lendemain même de la victoire, décréta d'instituer les *Sôteria* en souvenir de la délivrance miraculeuse et qui envoya dans tout le monde hellénique des députations pour en obtenir la reconnaissance. Protecteurs de Delphes,

---

[1] Herzog, *Comptes-rendus de l'Académie des Inscriptions*, 1904, p. 165, l. 8-10.

[2] Pausanias, X, 19, 3.

[3] Homolle, *BCH.*, 1904, p. 176. Cette métope se trouve aujourd'hui entre la source des Muses et le vieux trésor des Sicyoniens (plan Keramopoullos). Sur la ressemblance du θυρεὸς gaulois et du γέρρον perse signalée par Pausanias, voir Perdrizet, *Revue Arch.*, 1904, I, p. 243 et A. J. Reinach, *Revue de l'Hist. des Religions*, 1909, I, p. 10. Le bouclier mesure exactement 1.20 sur 0.80.

[4] Pausan., X, 23, 3. A la suite de M. Foucart, *Mémoire sur les ruines et l'histoire de Delphes (Archives des Missions Scientifiques*, 1865, p. 206) on a répété que les Athéniens avaient élevé eux aussi un trophée en commémoration de la victoire. Pausanias, X, 21, 3, dit seulement que Kydias, jeune Athénien qui voyait alors sa première bataille, étant tombé aux Thermopyles après des prodiges de valeur, son bouclier fut consacré à Athènes dans le Portique de Zeus Eleuthérios avec des vers rappelant son héroïsme. Ce Kydias est probablement le fils du Κύβερνις Κυδίου Ἁλιμούσιος qui propose en 277 le décret d'adhésion aux *Sôteria* (Dittenberger, *Sylloge* 205). Koehler a montré de son côté, *IG.* II, 371b, que, dans un décret en l'honneur d'Hérakleitos d'Athmonée, qui devait être le chef de la garnison laissée à Athènes par Antigonos Gonatas après la guerre de Chrémonide, la mention des peintures qu'on le remercie d'avoir consacrées dans le temple d'Athéna Nikè ne doit pas être restituée comme le faisait Lolling: ἀνατ,ίθησιν τῇ Ἀθηνᾷ τῇ Νίκῃ γραφ|ὰς ἐχούσας ὑπο|μνήματα τῶν μετὰ Αἰτωλῶν π]επραγμένων πρὸς το|ὺς βαρβάρους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων σωτηρίας. Il faut restituer τῷ βασιλεῖ dans la lacune et il s'agit, non de la bataille des Thermopyles, mais de la victoire remportée en 277 à Lysimacheia sur les Gaulois revenus de Delphes par Antigonos Gonatas.

la fortune des Étoliens ne cessa de s'accroître et ils purent remplir le sanctuaire de leurs ex-voto.

Des quatre ex-voto étoliens que Pausanias mentionne sur la terrasse du temple, sans compter les boucliers suspendus sur ses métopes, trois se rapportaient à leurs succès sur les Gaulois. Partant du Grand-Autel, le Périégète cite, après l'Apollon Sitalkas haut de 35 coudées: «Des stratèges Étoliens et des images d'Artémis, d'Athéna et deux d'Apollon: voilà ce qu'offrirent les Étoliens après leurs hauts faits contre les Galates» (X, 15, 2). Ces stratèges étaient sans doute les trois que Pausanias (X, 20, 4) cite comme ayant commandé les Étoliens aux Thermopyles, Polyarchos, Polyphron et Lakratès. Immédiatement après l'omphalos qui semble avoir été placé devant l'extremité Est de la face Sud du temple vient un ex-voto des Lacédémoniens, puis «Eurydamos, stratège des Étoliens; ayant été le chef de leur armée contre les Galates, les Étoliens ont consacré son image» (X, 16, 4). Avec le troisième ex-voto, on arrive près de l'extremité Ouest de la face Sud du temple. Après avoir mentionné l'Apollon élevé par les Marseillais avec la dîme du butin fait sur les Carthaginois, Pausanias ajoute:[1] «il a aussi été fait par les Étoliens un trophée avec la statue d'une femme armée, évidemment l'Étolie. Les Étoliens les consacrèrent après avoir tiré vengeance des Galates pour les atrocités commises à Kallion». Πεποίηται δὲ ὑπὸ Αἰτωλῶν τρόπαιόν τε καὶ γυναικὸς ἄγαλμα ὡπλισμένης, ἡ Αἰτωλία δῆθεν. Ταῦτα ἀνέθεσαν ἐπιθέντες οἱ Αἰτωλοὶ Γαλάταις δίκην ὠμότητος ⟨τῆς⟩ ἐς Καλλιέας.[2]

Résumant il y a vingt ans les textes que l'on vient de citer, Salomon Reinach en concluait: «On peut conjecturer que les artistes de Pergame s'inspirèrent du *cycle delphique*, mais c'est là une simple hypothèse qu'il nous est actuellement impossible de vérifier. Il parait cedendant certain que nous possédons dans nos musées quelques copies des statues qui furent dédiées à Delphes en mémoire de la défaite des Gaulois, l'Apollon du Belvédère, l'Artémis de Verseilles, dite *Diane à la Biche* et une Athéna du Musée Capitolin sont vraisemblement de ce nombre. M. Overbeck a très ingénieusement supposé que ces trois statues étaient des répliques

---

[1] M. H. Pomtow, *Klio*, VII, 1907, p. 440, a mis en lumière l'existence d'un autre ex-voto Étolien qui confinerait à l'Est au trésor dit des Megariens. C'est l'ex-voto du stratège Charixénos dont la corniche architravée a été trouvée «tout auprès et au dessus de la base» du monument de Paule-Émile (Homolle, *BCH.*, 1893, p. 614) et qui forme aujourd'hui un des ornements de la salle qui contient ce monument au Musée de Delphes. Mais cet ex-voto est du début du IIIe s., antérieur sans doute à l'invasion Galate; la base sur laquelle M. Pomtow propose de replacer cette corniche porte 13 décrets en l'honneur d'Étoliens; les 9 premiers, datés entre 355 et 240, y ont été inscrits ensemble lorsqu'on a gravé les 4 derniers, v. 150 (cf. E. Bourguet *BCH.*, 1911, et *Fouilles de Delphes*, *Inscriptions* n. 142-54); de plus, les dimensions respectives de la corniche et de la base ne permettent guère d'en faire un seul et même monument.

[2] Pausanias, X, 18, 7.

partielles de l'ex-voto des Étoliens décrit par Pausanias. On ne peut guère admettre que les vaincus n'aient pas été représentés à Delphes à côté des vainqueurs; mais, par un hasard assez singulier, tandis que nous connaissons seulement les vaincus de l'ex-voto d'Attale, les textes relatifs à Delphes et les monuments ne nous laissent entrevoir que les vainqueurs. Il n'en sera peut-être plus de même après les fouilles du sanctuaire d'Apollon; c'est le secret d'un avenir que nous voulons espérer prochain».[1]

S. Reinach citait ensuite le seul monument de Delphes qui put figurer des Gaulois: ces bas-reliefs représentant un combat de cavaliers helléniques contre les guerriers que leurs boucliers «longs comme un corps

Fig. 1. Face droite et partie antérieure.

d'homme» avaient amené Ulrichs et Curtius à considérer comme des Gaulois. Les fouilles dirigées par M. Homolle ont fait reconnaître depuis que ces bas-reliefs appartenaient à la frise du monument élevé par Paul-Émile en commémoration de sa victoire sur Persée et je crois avoir établi ailleurs que les guerriers pris pour des Gaulois étaient en vérité des alliés Samnites combattant dans l'armée romaine.[2] Mais, si les fouilles obligent à rayer ces sculptures de la liste de celles qui se rapportent aux *Gaulois dans l'art antique,* elles nous ont rendu, je crois, la base du monument élevé par les Étoliens en souvenir de leur victoire sur les Gaulois à Kallion.

La base était formée de deux blocs en calcaire de St-Élie hauts de 0.98; le plus grand mesure au *maximum* 1.09 en longueur et 0.74 en largeur;[3]

---

[1] S. Reinach, *Revue archéolog.* 1889, I, p. 318.

[2] A. J. Reinach, *BCH.*, 1910, p. 433-68.

[3] Pour le détail des mesures se reporter au *dessin* ci-joint (Fig. 4) que M. Martinaud, architecte, a bien voulu prendre pour moi en 1910.

les plus petit 0.51 en longueur et 0.40 en largeur. La forme est ainsi celle d'une ellipse dont les diamètres seraient 1.60 et 0.75. Le bloc plus grand a été placé depuis la construction du Musée au pied de son escalier Nord;

Fig. 2. Face droite et partie postérieure.

il est complet. Le bloc plus petit n'est qu'un fragment du bloc primitif, réduit environ à la moitié de la hauteur et de la largeur originaires. Il a été retrouvé en 1909 parmi les pierres rangées sur la terrasse du Decauville, sous le poste de gendarmerie et, sur ma demande, M. Replat

Fig. 3. Face gauche.

a bien voulu le faire replacer devant le grand bloc. Pour le grand bloc, M. Bourguet comme M. Contoléon, consultés séparément, se rappellent qu'il a été trouvé au début des fouilles sur la terrasse du temple d'Apollon,

près de l'angle Sud-Ouest. C'est la région même où, d'après la description de Pausanias, devait s'élever l'Étolie assise sur les dépouilles des Gaulois. Ces dépouilles se reconnaissent à première vue sur la base qui est censée représenter le monceau qu'ils forment.

L'aspect elliptique qu'elle affecte lui est imposée par les cinq boucliers de cette forme qui y sont sculptés. Je crois en distiguer deux placés l'un sur l'autre à la face supérieure; deux autres viennent plus bas, légérement séparés l'un de l'autre; le cinquième passe au niveau du haut de la bombe du casque. Ils sont sculptés comme si leur face extérieure, légérement convexe, était tournée vers le dessus. On n'en voit que les larges rebords inclinés qui se détachent de la masse du bloc avec de 5 à 10 cm. de saillie. Entre les boucliers sont figurés les plis d'une lourde draperie qui forment comme le fond sur lequel se détachent les rebords des boucliers et les autres armes. Sur la face gauche, celle qui regarde le Musée, (fig. 3), entre les deux boucliers superposés du dessus et le troisième, on ne voit que les plis de l'étoffe; mais, entre le troisième et le quatrième, deux *carnyx* sont placés de façon à ce que leurs bouches soient l'une en face de l'autre. Sous leurs bouches treize rainures parallèles assez profondes marquent les franges de l'étoffe, indiquant qu'il y faut voir sans doute plutôt une peau de bête qu'une étoffe tissée. Entre le quatrième et le cinquiéme boucliers se voit l'extremité supérieure d'une jambière. C'est la partie qui recouvrait le genou; celle qui contournait le mollet se continuait sur le bloc disparu. Sous le cinquième bouclier une autre jambière se voit entière ainsi que l'extremité des plis de la draperie.

Sur la face opposée (fig. 1), entre les deux boucliers supérieurs et le troisième, les plis de la draperie occupent tout le fond se continuant entre le troisième et le quatrième, aussi rapprochés sur cette face qu'il sont écartés sur l'autre. Ces plis s'achèvent entre le quatrième et le cinquième boucliers, refoulés par le sommet d'un casque qui se détache avec plus de 0,15 de saillie du bas du monceau d'armes. Haut de 0.22 (sans les jugulaires), large de 0.25, il forme un cône légérement arrondi; ce heaume paraît avoir imité un original en cuir renforcé par deux pièces en métal: une au sommet avec bouton plein terminal, l'autre au bas, se divisant en deux moitiés, l'une par devant, l'autre par derrière, chacune ayant une forme voisine de la *pelté* amazonienne. Ces pièces ajoutées jouaient sans doute le rôle, l'une de couvre-nuque, l'autre de visière et servaient aussi, à leur jonction, d'attache à la jugulaire dont il ne reste que l'amorce (0,06 environ). Sur la partie du cinquième bouclier qui s'allonge à travers le petit bloc rapporté, on retrouve treize de ces hachures qui indiquent les franges de la draperie. On verra pourquoi il a semblé inutile de les détacher aussi nettement que celles de l'autre face. Sous le cinquième bouclier, après une dépression, la base s'achève en formant un fort bourrelet. Il s'étend depuis le casque jusqu'à

l'extrémité du bloc rapporté; dans sa partie centrale, il est traversé de haut en bas par deux bandes parallèles en léger relief; du milieu de chacune, une bande semblable se dirige tout droit vers l'extrémité opposée (celle qui va du côté du casque a presque retièrement disparu). Après avoir longtemps hésité sur la nature de cet objet, je pense qu'il y faut reconnaître cette sorte de ballot ceint de courroies où les barbares enfermaient sans doute le plus portatif de leurs effets ou le plus précieux de leur butin, l'équivalent du «paquetage» de nos soldats.[1]

A la partie postérieure (fig. 2) — nous justifierons plus bas cette dénomination ainsi que celles de face droite et de face gauche—les plis du manteau sont cachés entre les deux boucliers supérieurs et le troisième, par une large plaque; haute de 0,13, en moyenne, elle est réduite de 0,03 aux deux extrémités par une sorte d'encoche pratiquée aux deux angles inférieurs; un peu au dessus du début de l'encoche un petit cercle est détaché en relief, figurant sans doute une tête de clou ou de rivet. Ce ne peut guère être qu'une de ces larges ceintures de guerre, rappelant la *mitra* homérique, que les Gaulois paraissent avoir nommé *Kartaméra*. Comme la *mitra*, elle devait être faite d'une plaque de bronze mince fixée sur un dessous en cuir, assez haute et assez longue pour pouvoir couvrir le bas-ventre et l'estomac.

Entre le troisième et le quatrième bouclier, puis entre le quatrième et le cinquième, la draperie se gonfle en gros plis avant de se terminer par les hachures d'une nouvelle frange. Celle-ci décrit une sorte d'arc de cercle, laissant une espace déprimé entre elle et un gros objet allongé et arrondi qui se termine par une section droite au milieu de laquelle s'ouvre un trou triangulaire (0,04 de côté et autant de profondeur). Sur un trophée moderne on dirait une bouche de canon. Ici il ne peut s'agir que du moyeu d'une roue; la roue elle même aurait été formée d'une pièce rapportée encastrée dans ce moyeu; on a vu que la draperie semble avoir été écartée à dessein de ce moyeu pour laisser à la roue la place nécessaire.

Il n'y a pas lieu à s'attarder longuement pour établir le caractère gaulois des armes que nous venons de décrire. Il est bien connu que l'arme

---

[1] On peut voir des ballots ficelés de même que les Daces emportent dans leur fuite sur la Colonne Trajane (S. Reinach, *Répertoire des Reliefs*. I, p. 369) et sur l'anse de bronze du Louvre que j'ai publiée *Monuments Piot*, 1911 ; d'autres ballots semblables figurent sur des reliefs, qui sont probablement des restes des Arcs de triomphe à Arles et au Puy (Espérandieu, *Recueil des Reliefs de la Gaule*, I, n. 164 ; II, n. 1670). Il est vrai que, sur ces monuments, les ballots sont beaucoup plus hauts que sur notre base où ses dimensions et sa forme rappellent le «manteau roulé» qui, dans les armées modernes, se porte en bandoulière on derrière la selle. Mais il ne saurait évidemment être question ici d'un pareil manteau et les nécessités qu'imposaient au sculpteur la nature même du monument suffisent, je crois, à expliquer pourquoi le ballot a du être réduit en hauteur.

caractéristique des θυρεαφόροι Gaulois [1] était précisément ce vaste bouclier ovale presque de hauteur d'homme. Remarquons seulement que ses dimensions sur la base sont à peu près les mêmes que celles des originaux tels que nous les connaissons par l'empreinte laissée par l'un d'eux sur la métope du temple d'Apollon et que les larges bords inclinés vers l'intérieur permettent de mieux comprendre des traits qui nous ont été rapportés sur l'invasion des Gaulois en Grèce: leur passage du Spercheios où ils se servent de leurs boucliers comme de radeaux [2] et les pentes neigeuses où ils se laissent glisser sur eux comme sur des traîneaux.

Ce vaste bouclier semble leur avoir fait considérer la cuirasse comme inutile; ils ne portaient que le large ceinturon et, faisant prédire par Apollon l'assaut de Delphes, Callimaque s'écrie « déjà toucheront presques mes trépieds, les cimeterres et les ceinturons impies et, répandant la terreur, ces boucliers qui vaudront à la race incensée des Galates un si triste retour... De ces boucliers une partie sera ma récompense!».[3]

Notre base atteste que les Gaulois portaient déjà des jambières.[4] On les retrouve sur les trophées gaulois de Pergame avec un casque analogue au nôtre qui est aussi bien connu par le Gaulois de Délos.[5] Les mêmes trophées et ceuxde Milet montrent le *carnyx* se terminant en muffle d'animal [6] qui a pris la forme classique du cor sur la base du Gaulois du

---

[1] C'est sous ce nom que les désignent Polyen, IV, 6, 17 et Diodore, XXII, 13 (870).

[2] Pausanias, X, 20, 8. Deux fois Pausanias les montre défendus seulement par leur bouclier national, aux Thermopyles, X, 21, 2 et à Kallion, X, 22, 4. Les compagnons de Brennos ne portaient donc pas de cuirasse (cf. Jullian, *Histoire de la Gaule*, II, p. 351). Le même large rebord se voit sur les boucliers des trophées de Pergame (S. Reinach, I, p. 213) et sur d'autres dont on trouvera une liste dans Dugas et Laurent *Rev. des Étud. Anc.*, 1907, p. 63.

[3] Sur ce passage de Callimaque, *In Delum*, 70, voir mon art. cité, *Rev. d. Ét. anc.* 1911, p. 9. Un ceinturon assez semblable à celui de la base se trouve parmi les trophées de Pergame (Reinach, *op. cit.*, p. 212, 2).

[4] On ne peut donc supposer, comme je l'ai fait (*Revue celtique*, 1909, p. 68), que les knémides auraient été adoptées par les Galates en même temps que les cuirasses au contact de leurs adversaires en Asie.

Outre les trophées gaulois de Pergame et de Milet, on retrouve les jambières chez le *regulo frigio-galato* publié par Paribeni (*Ausonia*, II, p. 283) qui donne beaucoup de références. On peut y ajouter: Espérandieu, *Recueil*, I, n. 234 (Avignon), 723 (Narbonne); II, n. 1385 (Angoulême).

[5] Pour le casque de Pergame, cf. S. Reinach, *op. cit.*, I, p. 213, 1. Pour les casques de ce type, voir les références dans Paribeni, *loc. cit.* auxquelles l'on peut ajouter les soldats de Cottius sur l'arc de Suse (Espérandieu, I, p. 18).

[6] Le seul *carnyx* de Pergame se termine en tête de bœuf (Reinach, *op. cit.*, p. 214, 3); à Milet, (Knackfuss, *Das Bouleuterion von Milet*, 1908), comme sur notre base, la forme est plutôt celle d'un muffle de loup qui est la plus ordinaire, quand il ne s'agit pas d'un dragon fantaisiste (Cf. Espérandieu, I, n. 24 (Antibes), 236 (Avignon), 243 (Carpentras), 260 (Orange), 431 (Nîmes), 691, 701 (Narbonne); ces derniers sont ceux que se rapprochent le plus de ceux de la base).

Capitole. Le grand manteau dont les franges indiquent qu'il y faut voir une toison est celui que les monuments d'époque romaine prêtent généralement aux Gaulois ou aux Germains.[1]

Si ces dépouilles se retrouvent constamment sur les trophées gaulois, il n'en est pas de même du ballot et de la roue. Pour le ballot, nous avons eu bientôt fait de citer les rares monuments qui autorisent notre interprétation;[2] pour la roue, plusieurs sont figurées sur les trophées de Pergame [3] etil y a lieu de croire que les Gaulois d'Asie se servaient, en effet, de chars à la guerre.[4] Mais il est invraisemblable que Brennos, qui marcha sur Delphes par des chemins de montagne et avec une armée aussi légère que possible, se soit encombré de chariots et de bagages; on verra, d'ailleurs, qu'il nous est dit expréssement qu'il laissa tout son train en partie au camp

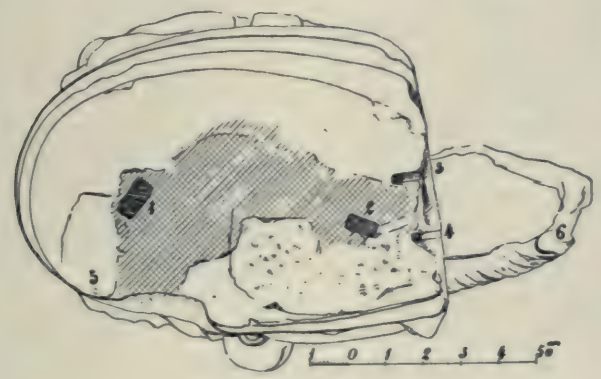

Fig. 4.

d'Hérakleia, en partie avec l'armée d'Akichorios. D'autre part, il faut rappeler que la base n'est pas censée représenter les dépouilles des Gaulois qui

[1] On trouve souvent le manteau entièrement en fourrure, depuis les trophées dits de Marius (probablement ceux remportés par Domitien sur les Chattes, S. Reinach, *op. cit.* p.290) jusqu'au Goths de l'Obélisque de Théodose (*ibid*, p. 112), ou ne portant que de longues franges (Espérandieu, I, 243, 260 etc.; Schumacher, *Germanendarstellungen*, 1910, *passim*; Reinach, *Rép. d. Reliefs*, *Col. Trajane*, 304, 103; 363, 98; 362, 96). Il est déjà donné à un Galate sur une gemme sans doute alexandrine: Furtwängler, *Ant. Gemmen*, pl. 30, 4.

[2] Cf. p. 183, n. 1.

[3] Cf. S. Reinach, *Répertoire des Reliefs*, I, p. 213, 1; 214, 2; 215, 1. Ce sont peut-être des chariots pour machines de guerre; en ce cas ils n'appartiendraient sans doute pas aux Galates vaincus, mais aux Macédoniens tant sur le relief de Pergame que sur notre base.

[4] Sans doute, Diodore, XXII, 13 (p. 870) montre Brennos mourant conseiller aux siens de brûler τὰς ἁμάξας; mais il s'agit probablement des chariots de la grande armée qui, d'après la même notice, étaient au nombre de 2000. Je crois qu'il s'agit plutôt, de chariots de train que de chars de guerre; il est vrai que ceux-ci peuvent sembler attestés pour les Gaulois d'Asie et par les trophées de Pergame et par le texte de Lucien relatif à la victoire d'Antiochos sur les Galates (*Zeuxis*, 8; seuls les chars à faux m'y paraissent un anachronisme certain).

assaillirent Delphes, mais celles des Gaulois qui prirent Kallion. On montrera plus loin comment les Étoliens poursuivirent ceux-ci jusqu'à leur rencontre avec Akichorios, puis comme ils s'attachèrent aux derrières de la grande armée gauloise, détruisant ou enlevant son train. C'est sans doute cette phase de leurs succès qu'on aura voulu commémorer sur la base par le ballot et par la roue de char.

Par les armes qu'elle porte, il n'est donc pas douteux que la base soit bien celle qui convienne à l'ex-voto des Étoliens. Mais comment l'Étolie y était-elle placée? Toute mutilée qu'elle soit, la base peut nous renseigner à cet égard. Le plan de sa surface, que M. A. Martinaud a eu l'obligeance de tracer pour moi (fig 4), aidera à s'en rendre compte.

En outre des deux tenons 3 et 4 destinés à maintenir l'adhérence entre les deux parties de la base, on y voit deux grandes cavités rectangulaires: 1 (long. 102 mm.; larg. 49; prof. 35) et 2 (long. 82 mm.; larg. 47; prof. 39). Entre elles s'étend une région où la surface a été intentionellement déprimée; cette dépression gagne le bord droit à un endroit où le rebord saillant des boucliers qui forment la surface a été non moins intentionellement entaillé. De cette entaille la région déprimée à coups de marteau ou de ciseau descend jusqu'au bouclier. Cette dépression martelée était évidemment faite pour recevoir quelque chose qui la cachat entièrement; il en est de même de la partie déprimée de la surface et des deux cavités qui doivent avoir servi à recevoir des tenons. Ces faits ne semblent se prêter qu'à une seule explication: la base portait la statue en bronze d'un personnage assis qui occupait toute la partie déprimée, un pan de sa draperie tombant dans l'entaille ménagée à droite. Où reposaient ses pieds? Par fortune, l'extrémité du petit bloc rapporté a conservé deux entailles (dont l'une en 6) ne peut guère avoir servi qu'à recevoir un talon. Une dernière cavité fournit un renseignement non moins précieux. C'est le petit trou carré qui se voit sur le rebord du troisième bouclier entre la partie entaillée et le ceinturon (reporté au pointillé en 5 sur le plan). On ne voit guère à quoi il a pu servir sinon à recevoir le talon d'une lance que l'Étolie, assise sur la base, aurait tenu de sa main droite levée et rejetée en arrière. Les empreintes qu'elle a laissées obligent à admettre que cette statue en bronze était près de deux fois grandeur naturelle, même en supposant que c'était non sa personne, mais son manteau qui venait couvrir le tenon 1 avant d'aller s'achever dans la dépression ménagée à la face droite de la base. La position prise ainsi par la draperie et celle du pied obligent à supposer que le talon qui a laissé son empreinte était le talon gauche; le pied droit devait tomber dans le vide sur la face droite. Il devait cacher les dernières hachures du manteau. C'est pourquoi ces hachures, en fort relief partout ailleurs, n'auraient été ici qu'indiquées. Qu'on imagine le monument remis à sa place au S.-O. de la terrasse du temple et orienté O.-E. de

manière que l'Étolie regardât la façade du temple ornée des dépouilles conquises par les siens, on verra que, placée comme on est obligé de le supposer, elle regardait au Sud-Est, précisément dans la direction de cette porte de Marmaria devant laquelle l'intervention du dieu avait mis les barbares en déroute.

II.

On sait qu'il existe une série de documents qui permettent de contrôler ce que la base retrouvée nous apprend. Ce sont ces monnaies étoliennes que l'on a dès l'abord rapprochées du texte de Pausanias. Mais, bien qu'on ait ainsi reconnu depuis longtemps dans le personnage qu'elles montraient assis sur des boucliers «l'Étolie sur les trophées gaulois» que les Étoliens avaient élevée à Delphes en souvenir de Kallion, on n'en a jamais encore entrepris l'étude. L'identification de notre base nous y a amené naturellement et, comme la bienveillance des conservateurs des Collections numismatiques de Berlin, de Cambridge, de Londres, de Paris et, surtout, de celui d'Athènes, M. Svoronos, à qui nous sommes heureux d'adresser ici tous nos remerciements, nous a permis de réunir un nombre d'exemplaires assez considérable, on a pu donner à cette étude numismatique le développement qui l'a amené à mériter l'hospitalité du *Journal international d'Archéologie Numismatique.*

Commençons par le catalogue de ces monnaies, réparties en trois groupes selon que l'avers montre la tête d'Héraklès (I), celle d'Athéna (II), ou celle d'Artémis (III).

Ière SÉRIE : HÉRAKLÈS-ÉTOLIE.

1. ℵ (1/2 statère).— Tête d'Héraklès de profil, imberbe, coiffée de la peau de lion, regardant à droite; demi-cercle perlé au dessous.

   Rs. L'*Étolie*, chaussée des *endromides* et coiffée de la *kausia*, est assise de profil, la jambe gauche ramenée contre la base, la droite s'avançant. Son chiton court laisse les genoux et la poitrine nus; une ceinture fait saillir les seins vers lesquels retombent des épaules les pans d'une chlamyde qui finit en s'enroulant autour des bras; l'épée passe au côté gauche; la main droite s'élève pour tenir une lance noueuse, la main gauche porte une petite Nikè qui tend une couronne vers la droite. Dans le champ, à droite de l'Étolie et courant vers la droite, une petite *Artémis*, le carquois au dos; de la main gauche elle abaisse l'arc détendu, de la droite elle brandit la torche

embrasée. La base est formée de boucliers gaulois vus de face, de trois quarts ou de profil, et d'un bouclier macédonien vu de face, plantés verticalement où obliquement pour soutenir un bouclier gaulois placé à plat par dessus. Derrière la lance est gravé parallélement ΑΙΤΩΛΩΝ. Le monogramme ΛΝ (=ΑΝ?) sous la ligne du terrain n'est indiqué que par Mionnet.

a. Londres, Mionnet, *Supplément*, III, p. 476, 7 ; T. Combe, *Vet. pop. et reg. num. ex Mus. Brit.*, pl. V, 23 ; B. Head, *Guide to the Coins of the Brit. Mus.*, 1882, pl. XLII, 15 ; *BMC.*, Thessaly to Aetolia, p. 194, 3, pl. XXX, 4 : 4 gr. 285—15 mm.— *b.* Glasgow, Macdonald, *Hunterian Cat.*, II, p. 29, 1 pl. XXXII, 12 : 3 gr. 853—15 mm.

2. Λ (1/2 statère).— Tête d'Héraklès semblable; pas de demi-cercle.

Rs. Même type; mais, au lieu de l'Artémis, un petit *trophée* dans le champ: on croit distinguer un casque à bombe ovale au sommet de la poutre que cache un grand bouclier oblong; la lance paraît lisse et la base formée de boucliers gaulois obliques supportant un bouclier macédonien. La Nikè se tourne vers l'Étolie. Le monogramme paraît être le même que dans 1. D. 19 mm.

Mionnet, III, p. 476, 6, pl. XV, 2. (Cab. du Grand-Duc de Toscane).

3. Λ (1/2 statère).— Tête d'Héraklès barbue, une couronne de laurier dans les cheveux; la chevelure et la barbe sont bouclées; de la peau de lion on ne voit que les pattes croisées autour du cou.

Rs. L'Étolie comme dans 1-2, avec lance lisse dans le pli du bras droit et Nikè dans la main gauche tendant une couronne vers la droite. Au dessous de la Nikè, dans le champ, au lieu de l'Artémis ou du trophée, monogramme que je crois lire: ΑΚ. La base est formée de plusieurs boucliers gaulois dressés verticalement, droits supportant un bouclier couché à plat par dessus, sans doute macédonien. P. 4.276. D. 0.13 mm.— **Planche** V, 11.

Cambridge, *Fitzwilliam Museum* : Leake, *Catalogue of greek coins*, p. 6, 1.

4. Ar (tétradrachme attique).— Tête d'Héraklès comme sur les N°s 1-2, mais cercle de perles au pourtour.

Rs. L'Étolie assise: chiton court jusqu'aux genoux, chlamyde enroulée autour des bras, sein droit découvert, endromides aux pieds, *kausia* sur la tête; le pied gauche est contre la base, le droit tout près d'elle, la lance dans la droite. Au lieu d'être passée à la ceinture, l'épée est tenue par le milieu dans la main gauche; l'épée parait être au fourreau; sa pointe pose sur la cuisse droite, le pommeau rond est incliné vers la droite; le ceinturon ou baudrier, ramené par la main contre l'épée, forme une grande boucle au dessus. La base est com-

posée de deux boucliers gaulois par derrière et d'un bouclier macédonien par devant supportant un bouclier gaulois posé à plat; sous les pieds de l'Étolie, un *carnyx* gaulois qui se confond avec la ligne de terrain. On distingue en relief très net A sur le bouclier gaulois à plat, ΛΥ sur le bouclier macédonien; à droite, dans le champ, le monogramme ⊠. Derrière la lance lisse, qui passe à l'intérieur de l'avant-bras, ΑΙΤΩΛΩΝ; avant le premier A une sorte de monogramme confus et ce qui ressemble à un fer de lance.

a. Londres. *B. M. Catalogue*, p. 194, 4, pl. XXX, 5 = Hill, *Historical greek coins*, pl. IX, 68=Mionnet, *Suppl.* III, 477, 9. Poids 17 gr.171. Diam. 32 mm.—*b.* Londres. Dans le même catalogue p. 194, 5, on signale une autre pièce identique; mais poids 15, 487; diam. 26.

5. ℞ (tétradrachme attique).— Comme la pièce précédente.

Rs. Comme la précédente, avec les différences suivantes: lance noueuse et non lisse; le bouclier macédonien au lieu de porter ΛΥ est du type ordinaire: étoile au centre dans double cercle; segments de cercle tout autour; l'épée est tenue droite, perpendiculaire au genou; un pan du vêtement descend sur la base; à l'intersection de la ligne de terrain et du talon de la lance, serait la tête de dragon du carnyx dont le corps se confond avec la ligne de terrain; dans le champ, à gauche Λ, à droite A au dessus de l'épée, ΣΕ au dessous.— Poids 16,810—Diam. 30 mm.

Londres. Head, *BMC.* p. 195, 8 = *Guide*, pl. XLII, 16.P. 16,783. D. 30 mm. Pièce semblable dans Mionnet, *Suppl.* III, pl. XV, 3.

6. ℞ (tétradrachme attique).—Comme la pièce précédente, mais cercle perlé.

Rs. Comme la précédente, mais il n'y a pas de manteau enroulé autour du bras, et l'épée est plus droite que dans 4; trois boucliers gaulois, placés obliquement, supportent un bouclier macédonien de face; la lance lisse passe dans le pli du bras; dans le champ à droite les monogrammes différents ⊠ / ΙΗ

B. M. Cat., p. 195, 6. —D. 33 mm. P. 16 gr. 977.— **Planche** V, 25.

6ª ℞.—Rs. Identique, mais l'épée presque aussi oblique que dans 3 et, des trois boucliers qui supportent le bouclier macédonien, celui du milieu est droit, celui de gauche oblique à gauche, celui de droite à droite; dans le champ à droite ⊠ / ΙΗ. Les nœuds du *carnyx* se voient nettement; il couvre entièrement la ligne du terrain et sa gueule se recourbe au dedans et non au delà de la lance noueuse.

a. Londres. *B. M. Cat.*, p. 195, 7; P. Gardner, *Types of greek coins*, pl. XII, 40 et 42. 16 gr. 60 et 28 mm.— *b.* Hirsh, *Sammlung Weber*, pl. XIX, 1487. P. 17,010. D. 30 mm.

6[b] ⅊.— Rs. Identique, le monogramme comme dans 6. La lance arrive au delà du pavillon du *carnyx*; il parait appartenir au trait unique à renflements qui représente à la fois la tige noueuse de l'instrument et la ligne du terrain.

a. Berlin. *Kaiser-Friedrich Museum*, 9: Coll. Prokesch, 16 gr. 88 et 29 mm.— *b.* Un autre ex. à peu près identique est au même Musée, 8, acq. en 1862 chez Rollin-Feuardent, et mentionné dans Friedländer-Sallet n.191. P. 17,05. D. 27 mm.—*c.* Cat. Photiades Pacha pl. II, 331.—*d.* Hirsch, *Katal.* VIII (1903) n° 1176, pl.VI.—**Planche** V, 27 (=*a.*).

7. ⅊ (tétradrachme attique).—Tête d'Héraklès, comme la précédente, mais pas de cercle perlé.

Rs. Même type que les précédentes; mais l'épée est tenue verticale et non oblique, la poignée dans la main gauche, la pointe sur le genou gauche; la lance noueuse dans le pli du bras droit. La base est formée de deux boucliers gaulois placés en manière de toit à double pente; un troisième est posé à plat sur leur jonction; un quatrième plus petit et plus rond qui repose sur ce dernier est apparemment macédonien; l'Étolie est assise sur celui-ci; sa lance s'appuie sur l'extrémité du bouclier gauche formant toit; sa jambe droite s'avance dans le vide, mais la gauche s'appuie sur l'extremité du bouclier droit qui forme toit avec le précédent. Dans le champ: ⅊ en face de l'épée; ΣΕ au dessous et en face des jambes.—P.16 gr.15 D.29 mm.

Collection Roussopoulos, *Katalog Hirsch*, XIII (München, 1905), pl. XX, 1599 (325).

8. ⅊ (tétradrachme attique).— Comme la précédente.

Rs. Identique à la précédente; mais l'épée au fourreau est tenue horizontale, la poignée sur la cuisse gauche, la pointe s'avançant dans le champ vers la droite. Dans la base on voit deux boucliers gaulois placés à terre de façon à obliquer vers la gauche supporter un troisième bouclier gaulois posé à plat; entre les deux boucliers gaulois placés à terre et couvrant leur partie centrale s'arrondit un bouclier macédonien vu de face avec cinq demi-cercles sur le pourtour et un cercle au centre. Dans le champ à droite, ⅊ et, à hauteur de la base, ΣΕ.—P. 16 gr. 65. D. 27 mm.

Collection Roussopoulos, pl. XXI, 1600 (325) = **Planche** V, 20.

9. ⅊ (tétradrachme attique).— Comme la précédente.

Rs. L'Étolie est semblable à la précédente; l'épée légérement oblique; le manteau autour du bras gauche; la lance noueuse dans le pli du bras droit. Elle est assise sur un bouclier gaulois très grand présenté de face; dessous, à moitié caché par lui et censé le supporter,

un bouclier macédonien; à droite et à gauche de celui-ci sortent les extrémités de deux autres boucliers gaulois (cinq en tout) plus petits. Même monogramme que dans 10.— P. 17.42. Diam. 27 mm.

Berlin. *Kaiser Friedrich-Museum*, 7 (Fox, de la vente Merlin 1861, 43) Friedländer-Sallet n. 191.— **Planche**, V, 19.

10. ₳ (tétradrachme attique).— Tête d'Héraklès, avec cercle perlé.
L'Étolie est semblable à la précédente. La lance noueuse aboutit dans la gueule du *carnyx* dont le corps forme la ligne de terrain (sans nœuds visibles). De part et d'autre du bouclier macédonien on ne voit apparaître les extrémités que d'un bouclier gaulois (trois en tout) plus petit. Dans le champ, au dessus de l'épée ₳, au dessous ΣΕ. Entre la lance et ΑΙΤΩΛΩΝ un Λ.— Diam. 27 mm.

Paris. Cabinet des médailles, 198. C'est probablement la pièce Mionnet, II, p. 87,2.

11. ₳ (tétradrachme attique). — Tête d'Héraklès, avec cercle perlé.
Rs. L'Étolie est identique à la précédente, mais l'épée est placée obliquement, la pointe au haut de la cuisse gauche, et la lance dans le pli du bras droit est lisse. Dans la base on a accumulé les détails: trois boucliers gaulois placés en terre la nervure médiane bien marquée; de part et d'autre de son centre, tout près, deux points, (sans doute les clous fixant l'*umbo*) celui de droite obliquant vers la droite, celui de gauche vers la gauche, le bouclier du centre plus petit et figuré comme si on eut voulu le montrer à l'arrière plan; ces trois boucliers gaulois supportent un bouclier macédonien si convexe qu'il en est presque hémisphérique. Sur ces bords sont figurés trois demi-cercles, chacun en contenant un autre plus petit; au sommet de l'hémisphère apparait une moitié du cercle central. Au lieu de la simple ligne de terrain généralement figurée sous la base, la ligne ici est comme interrompue par cinq points plus gros et elle va en s'élargissant de gauche à droite; on pourrait y voir une lance noueuse ayant sa pointe à gauche, ou un grand carquois s'ouvrant à droite, ou encore une de ces grandes torches aussi hautes qu'elles que portent Koré-Perséphone ou Artémis-Hékate. Au dessus de cette ligne, et partant d'elle, s'élève à droite une sorte d'archet de violon; on pourrait y voir l'*ammentum* de la lance, où la courroie du carquois; mais, comme il est vraisemblable que l'objet où l'on peut voir une torche ne soit que la tige d'un *carnyx* qui serait de hauteur d'homme comme ceux que tiennent les guerriers du chaudron de Gundestrup, cet archet ne serait que la lanière qui servait à porter le *carnyx*. Les autres éléments de la base sont: un casque à bombe ovale assez haute avec deux jugulaires pendantes, la moitié

supérieure d'un arc avec une flèche qui le traverse; enfin un fer de lance dirigé la pointe en bas. Comme ce fer est un peu détaché des autres éléments de la base on n'y verra pas celui d'une lance gauloise; ce serait le fer de lance qui parait isolé au revers d'autres monnais d'Étolie (cfr. *BMC.*, pl. XXX) dirigé ici la pointe vers le trophée, il serait destiné à rappeler quelle arme l'avait conquise. Dans le champ à droite ΜΗ/Α P. 15,75. D. 32 mm.

Athènes. Musée Numismatique n. 777.— **Planche** V, 22.

12. Ꝗ (tétradrachme attique).— Tête d'Héraklès, avec cercle perlé.
Rs. L'Étolie est semblable à la précédente (11), mais l'épée est tenue contre l'avant-bras, la poignée dans la main gauche, la pointe contre la cuisse gauche. La base est formée comme dans 11, mais le bouclier gaulois central n'a pas l'air plus petit. La ligne du terrain est formée par la tige à trois nœuds du *carnyx* dont on la gueule à gauche; la lance lisse est fixée dans ce qui serait son cou. Entre le bouclier de droite et la jambe gauche se voit un objet qui est sans doute un casque à jugulaires; le pied gauche de l'Étolie repose dessus; le pied droit s'avance plus que dans 11. Dans le champ Α et au dessous ΙΗ.—P. 16,88. D. 0,31.

Paris, *Cabinet des Médailles*, 196 (Coll. Luynes (1,602) = **Planche** V, 26.

13. Ꝗ (tétradrachme attique).—Tête d'Héraklès, sans cercle perlé (sauf *d*).
Rs. L'Étolie notablement plus petite, diffère de la précédente par les détails suivants: l'épée est tenue horizontale, la pointe contre le ventre et la poignée (formée de deux cercles juxtaposés placés au dessus d'un troisième) est au même niveau que la pointe; l'avant-bras est ainsi tout entier allongé contre l'arme; la lance lisse dans le pli du bras droit aboutit dans la bouche du *carnyx*; sur la poitrine de l'Étolie, le sein droit, le seul que dévoile sa demi-nudité, a été marqué avec soin; de même les cheveux descendant dans le cou; sur la ligne de terrain, on voit quatre et non cinq points; il n'y a ni casque à bombe ovale, ni arc, ni fer de lance; dans le champ, en face des genoux, on lit le monogramme ΑΛ et, au dessous, ΙΗ.

a: 16 gr. 75—28 mm. *b*: 17.17—28 mm. *c*: 16,90—30 mm. *d*: 16,48-29 mm. *e*: 16.85—27 mm.

a. Berlin. *Kaiser-Friedrich Museum*, Berlin, 10 (Imhoof, *Monn. Gr.* 145, 62, I 39).— *b*. Paris. *Cabinet des Médailles*, 197 (Coll. de Luynes, 1. 001). **Planche** V, 21. — *c*. E. Merzbacher, *Griech. u. röm. Muuzen* 1910, n. 446. Taf. 9 (16 gr. 90).—*d.-e*. Athènes, *Coll. Michel Kambanis*. Ces 2 pièces proviendraient d'une trouvaille de pièces du même type faite récement près de Naupacte.

13ª ℞ (tétradrachme attique).— Tête d'Héraklès, avec cercle perlé.
Rs. L'Étolie est semblable à la précédente, mais elle atteint de nouveau à la taille de 12; la lance, oblique, tombe en dehors et non en en dedans du pavillon du *carnyx*; le bouclier central est presque entièrement caché; le pied gauche pose sur un casque; le bras gauche tient l'épée contre le haut de la cuisse aussi oblique que dans 11. Mêmes monogrammes.— P. 16.95. D. 30 mm.

Cambridge. *Fitzwilliam Museum*, Mac Lean Coll. — **Planche** V, 23.

14. ℞ (tétradrachme attique).— Tête d'Héraklès, avec cercle perlé.
Rs. L'Étolie est assise la poitrine à demi nue, le chiton n'atteignant pas les genoux. Dans sa main gauche, placée au haut des cuisses, elle tient le pommeau de l'épée qui, partant de là, traverse le champ en oblique; autour du bras gauche s'enroule une mantille. Dans le pli du bras droit, passe une lance lisse dont le talon pose à l'intersection du pavillon du *carnyx* avec sa longue tige qui forme ligne du terrain. La base est formée de trois boucliers gaulois horizontaux montrés de face bien qu'ils soient censés placés l'un sur l'autre; un bouclier macédonien, effacé sur l'ex. *a*, semble avoir été placé devant. Dans le champ, le même monogramme que sur le N° 4.—*a*. P. 16 gr. 72— D. 28 mm.

a. Berlin, *Kaiser-Friedrich Museum*, 6 (Fonds Fox, vente Stuart 1837. lot. 99)= **Planche** V, 28.— *b*. Londres, *British Museum* nouv. acq. = Cat. Banbury vol. I, pl. VII, 915.

15. ℞ (tétradrachme attique).— Tête l'Héraklès, avec cercle perlé.
Rs. L'Étolie est vêtue d'un chiton court qui, partant sous les seins, s'arrête au dessus des genoux; il est retenu par une sorte de brassière: deux bandes d'étoffe qui s'en détachent entre les seins pourpasser chacune sur une épaule; ces bandes servent sans doute aussi à attacher le manteau qui descend, ample, sur le bras gauche qu'il cache à moitié et derrière le dos, jusqu'à la base. L'Étolie tient l'épée oblique, la poignée dans la gauche, la pointe sur la cuisse gauche, le ceinturon ou baudrier pendant à droite. La base est formée de quatre boucliers gaulois: deux, obliques, entre-croisés, se présentent de face, le troisième placé horizontalement derrière, se voit par l'intérieur, le quatrième est posé à plat sur les autres. La lance lisse tenue dans le pli du bras droit pose sur l'extrémité d'un des boucliers obliques. Pas de ligne de terrain visible; au milieu du segment qu'elle déterminerait un Σ (*sigma* droit ou *mu* couché?); dans le champ monogramme assez complexe ⅄ (peut-être les deux lettres sont elles plutôt celles de 15 *a*. mal frappées).—P. 16 gr.34. D. 27mm.

Cambridge. *Fitzwilliam Mus.*, Leake, *Cat. of greek coins*, p. III, 3=**Planche** V, 24.

15ª ꝶ.—Rs. Identique à la précédente sauf pour la base. Elle est formée par trois boucliers gaulois debout, celui du centre droit, les deux autres obliquant vers lui; ils en supportent un quatrième; la frappe étant beaucoup meilleure, la ligne du terrain est visible et, la pièce étant plus grande, la main qui tient la lance et le pétase sont très bien venus. Les lettres gravées sont certainement I et ꝶ. La frappe rappelle par sa finesse celle de 13. Le manteau descend sur le bouclier postérieur en une courbe gracieuse La lance lisse tombe juste derrière ce bouclier.

Londres. W. Rome, *Catalogue of coins*, 1904, pl. I, 6. D. 30 mm.

IIme SÉRIE : ATHÉNA-ÉTOLIE

16. ⅄ (statère).— Tête d'Athéna, de profil, coiffée du casque corinthien. Un griffon le couronne, servant de support au panache. Dans le champ, derrière la tête, petite *chouette*, posée sur la queue même du panache. Collier de perles autour du cou. Cercle de perles.

Rs. L'Étolie est assise, le corps de trois quarts, la tête de profil regardant vers la droite. Elle est coiffée d'un large pétase et chaussée de hautes endromides lacées. Elle est vêtue d'un chiton court qui s'arrête au dessus des genoux; il est serré à la taille par une ceinture qui fait saillir la poitrine; un léger manteau recouvre les épaules et vient s'enrouler autour du bras gauche, qui tendu en avant, porte une petite Nikè; celle-ci semble s'élancer vers l'Étolie, une couronne à la main. De son bras droit levé, l'Étolie tient sous la pointe une lance lisse qui descend en oblique vers la gauche de façon à tomber en arrière des boucliers gaulois sur lesquels elle est assise. Trois d'entre ceux-ci sont placés debout (celui de gauche droit, les deux autres obliques) portant un quatrième posé à plat; ce dernier est nettement gaulois. Derrière la lance est écrit presque parallélement ΑΙΤΩΛΩΝ; dans le champ à droite le monogramme ⅄. Ligne de terrain unie et pas de carnyx.— P. 8 gr. 618—D. 22 mm.

Londres. Head, *Guide to BM.*, 1882, pl. XLII, 14; *BMC.*, p. 194, 1, pl. XXX, 3.

17. ⅄ (statère).— Tête d'Athéna, comme la précédente; mais c'est un serpent, non un griffon, qui forme porte-panache: ses plis s'enroulent autour de la bombe du casque; pas de collier de perles.

Rs. Comme sur la pièce précédente, mais les boucliers gaulois, tous trois redressés, supportent un bouclier macédonien; sous les pieds de l'Étolie un *carnyx*. La Victoire s'éloigne de l'Étolie; dans le champ à droite une *figure d'homme*, la droite appuyée sur une lance; au dessous ΛΥΚ.— P. 8 gr. 450—D. 20 mm.

Londres. *BMC.*, p. 194, 2;

18. ⅄ (statère).— Comme sur la précédente; mais avec collier de perles et pendant d'oreilles formé de trois perles.

Rs. Comme sur la pièce précédente; la Nikè tend sa couronne vers la droite; dans le champ à droite une petite *tête d'Athéna* casquée. La base est formée de trois boucliers gaulois placés en oblique (le haut vers la droite) sur lesquels repose à plat un bouclier gaulois ou macédonien. Sous la ligne du terrain, le monogramme ⅄⅄ et les lettres ΑΡΙΣ.— P. 8 gr. 430—D. 20 mm.

A. N. Mélétopoulos, Κατάλογος τῶν ἀρχαίων Νομισμάτων, Athènes, 1884, pl. I, 10.

19. ⅄ (statère).— Comme sur la précédente.

Rs. Les trois boucliers gaulois qui supportent le bouclier macédonien sont obliques et placés l'un derrière l'autre de façon à se déborder légerement vers la droite; petite *tête d'Athéna* casquée dans le champ à droite; ligne de terrain simple et pas de *carnyx*. Sous la ligne de terrain, le monogramme ⋈ et les lettres ΑΡΙΣ.
P. 8.495—D. 20 mm.

Londres. *British Museum Cat.*, p. 204, 2ª.

20. ⅄ (statère).— Tête d'Athéna, avec casque au serpent, panache flottant contre la bombe, cheveux sortant du casque dans la nuque et sur la tempe, petite boucle d'oreille.

Rs. Comme sur la pièce précédente. Mais l'Étolie porte, à la gauche de sa ceinture, une épée dont on voit passer la poignée en avant, la pointe en arrière. La base est formée de quatre ou cinq boucliers gaulois, trois dressés obliquement, un ou deux reposant dessus. Dans le champ, à gauche d'ΑΙΤΩΛΩΝ, ⅄; à droite des genoux de l'Étolie un Β. Sous la ligne du terrain, une *massue*.

a. Sammlung Weber (Münich, 1908), pl. XIX, 1486. P. 8 gr. 40. D. 17 mm.—*b. Catalogue Mélétopoulos*, pl. I, 12 : 8 gr. 49.—*c. Catalogue Roussopoulos*, pl. XX, 1598 : 8 gr. 47 —17 mm. = **Planche** V, 8.— *d.* Berlin, *Kaiser-Friedrich Museum*, 4, Fonds Imhoof, acq. 1887 chez Lambros : 8 gr, 51—18 mm.= **Planche** V, 7.—*e.* Cambridge, *Fitzwilliam Museum*, Mac Lean Coll. P. 7,20—D. 18 mm.=**Planche** V, 9.

21. ⅄ (statère).— Tête d'Athéna, comme la précédente.

Rs. Comme sur la précédente. Mais la Nikè tend sa couronne vers l'Étolie au lieu de s'éloigner d'elle; dans le champ, le monogramme ⋈ et, à l'exergue, ΔΙ. Pas de massue sous la ligne de terrain. Manteau roulé autour du bras; taille mince laissant voir en arrière presque tout le fourreau de l'épée.

a. Millingen, *Rec. de méd. grecq. inéd.*, p. 39, pl. II, 9=Mionnet, *Suppl.* III, 475, 4. *b.* Berlin. Pièce identique, sans exergue *Kaiser-Friedrich Museum*, 3 (F. Imhoof; acquis *Cat. Dupré*, n. 432) 8 gr. 44 et 19 mm.=**Planche** V, 2.

22. AV (statère).— Tête d'Athéna, comme la précédente.

Rs. Comme sur la pièce précédente; mais la Nikè s'éloigne de l'Étolie et à la place qu'occupe dans le champ la petite tête d'Athéna, sur les pièces du type de 18-19, un petit *trépied sur lequel un oiseau est posé* tournant le dos à l'Étolie. Sous la ligne de terrain, le monogramme ΑΛ, à l'exergue les lettres ΚΧΕ.

a. Mionnet, *Suppl.* III, p. 476, 5, pl. XV, 1.—*b. Catalogue Mélétopoulos*, pl. I, 12: P. 8 gr. 52. D. 4 $^{3}/_{4}$ mm. =**Planche** V, 6; les lettres ne se voient que sur la pièce de Mionnet; quand au monogramme, il offre de légéres variantes sur les deux pièces (sur celle de Mionnet il rapelle celui des n°s 3 et 2); elles tiennent, je crois, surtout à la mauvaise qualité des reproductions. En le rétablissant comme je l'ai fait, je pense pouvoir l'interpréter ΑΙΤΕΥΜ ou ΜΕΤΑΥ.

23. AV (statère).— Tête d'Athéna, avec casque au serpent, panache collé au casque, mèches bouclées dans le cou, une sur les tempes; pendants d'oreille.

Rs. L'Étolie comme sur les précédentes. La Nikè s'éloigne vers la droite; la base est formée de trois boucliers gaulois obliques (le haut vers la droite) qui en portent trois convexes, peut-être macédoniens. *Trépied* dans le champ. Sous la ligne de terrain ΓΕΝ . ΑΡ. P. 8. 59—D. 18 mm.

Londres, *British Museum*, publié par P. Gardner: *Num. Chron.* 1886, p. 253.

24. AV (statère).— Tête d'Athéna avec casque au serpent, panache collé au casque, quatre mèches dans le cou; boucle d'oreille longue (3 cercles).

Rs. L'Étolie comme sur les précédentes. La pièce ayant été mal frappée, la Nikè qu'elle tient et le *trépied* du champ ne sont qu'à moitié figurés. La base paraît formée par deux boucliers gaulois dont le sommet oblique vers la droite et qui supportent deux boucliers macédoniens. Sous la ligne du terrain, simple, on lit: ΛΕΟΝ ΕΥ.— P. 8 gr. 45—D. 17 mm.

Berlin, *Kaiser-Friedrich Museum*, 2, acq. 1883. Coll. Löbbecke.=**Planche** V, 5.

25. AV (statère).— Tête d'Athéna avec casque au serpent; panache détaché du casque, trois mèches dans le cou, collier, boucle d'oreille courte.

Rs. L'Étolie comme sur les précédentes. Mais les plis verticaux parallèles du court chiton sont mieux marqués; sur les deux boucliers debout obliquant vers la droite (c'est celui de derrière qui déborde à gauche) on ne distingue qu'un bouclier couché à plat. Elle tient dans la main gauche la Nikè qui tend la couronne vers la droite. Au dessous une petite *Artémis*, le carquois au dos, les bras tendus sans doute en train de tirer son arc, se hâte vers la droite. Entre la Nikè et l'Artémis un Σ, derrière l' ΑΙΤΩΛΩΝ monogramme ΜΑ. P. 8,44—D. 19 mm.

Berlin, *Kaiser-Friedrich Museum*, acq. en 1875 chez Rollin-Feuardent, mentionné dans Friedländer-Sallet, *Das Kgl. Münzkabinet*, 1877, n. 190.=**Planche** V, 3.

26. N (statère).— Tête d'Athéna avec casque au serpent, panache collé au casque, quatre mèches dans le cou, boucle d'oreille formée de trois rondelles de grandeur décroissante.

Rs. L'Étolie comme sur la précédente; la Nikè tend la couronne vers la droite; dans le champ, devant la déesse, *guerrier* debout (?) (la pièce est très effacée); au dessus le monogr. du N° 3.

a. Athènes, Musée Numismatique. D. 0.16.=**Planche** V, 10.— *b.* Paris, *Cabinet des Médailles* (Coll. Raunin, 1833).

27. N (statère).— Tête d'Athéna avec casque au serpent, panache collé au casque, grandes mèches bouclées dans le cou; longue boucle d'oreille (imprécise).

Rs. L'Étolie assise; avec son chiton court et plissé, sa poitrine nue moins qu'à moitié et plate elle donne l'impression d'un jeune homme. A sa ceinture peu serrée passe à gauche une grande épée; dans le pli du bras droit s'allonge la lance noueuse; de sa main gauche, elle tient une Nikè qui tend la couronne vers la droite; au dessous, dans le champ, une petite *Artémis* tirant l'arc (à moitié non frappée). La base est formée d'un grand bouclier concave placé de profil, evidement macédonien, qui supporte un bouclier gaulois posé à plat. Derrière ΑΙΤΩΛΩΝ, même monogramme que sur le N° 25. P. 8.42, D. 16 mm.

Paris, *Cabinet des Médailles* (Coll. de Luynes 1, 598).= **Planche** V, 4.

28. N (statère).— Comme sur la précédente.

Rs. Comme sur la précédente. Mais on ne distingue pas d'oiseau sur le *trépied*; par contre la position des pieds de l'Étolie est très nette, le pied gauche sur la base aux boucliers, le droit en avant dans le vide. Dans l'exergue ΙΔΡ et Κ.— P. 8 gr. 45—D. 19 mm.

Catalogue Roussopoulos, pl. XX, 1597 (500).

29. N (statère).— Tête d'Athéna, plus petite que les précédentes; elle n'atteint nulle part le bord de la pièce; le serpent forme le cimier du casque corinthien qui est rejeté plus en arrière qu'en général; les boucles d'oreille sont plus longues.

Rs. L'Étolie parait vêtue d'un chiton court allant des genoux au cou, peut être seulement aux seins nettement marqués; bras gauche tendu portant une Nikè qui tend la couronne vers l'extérieur; lance noueuse dans le pli du bras droit; le siège est formé de deux boucliers gaulois de face dont le haut oblique à droite et qui en supportent deux autres, gaulois ou macédoniens. Ligne de terrain simple; en exergue ΑΝΑ; dans le champ, en face des genoux, le monogramme ΙΔΡ.

a. Coll. Mavrocordatos, N° 893, voyez dans ce fascicule du *Journal* la description de cette collection.— *b.* Berlin, *Kaiser-Friedrich Museum*, 5, Coll. Löbecke, acq. 1889. P. 8 gr. 44. D. 20 mm.=**Planche** V,1.

30. ⅄ (statère).— Tête d'Athéna avec casque au serpent, mèches bouclées dans le cou, collier de perles et boucles d'oreille.

Rs. Comme la précédente, mais la lance est lisse; les lettres sous la ligne du terrain semblent être ΔΑΤ et, dans le champ, le monogramme ⊠.— D. 18 mm.

Londres, *British Museum*, nouv. acq. 2.

31. ⅄ (statère).— Rs. Comme la précédente. Mais la ligne du terrain est remplacée par un *carnyx* et, dans le champ, à droite, petite figure d'homme s'appuyant sur sa lance. Sous l'homme, ΛΥ Κ.
P. 8.618. D. 19 mm.

Londres. *BMC.*, p. 194,1 (Bank Coll.).

32. ⅄ (statère).— Comme la précédente.

Rs. L'Étolie est assise sur trois boucliers très convexes posés l'un sur l'autre et soutenus par trois boucliers gaulois legérement obliqnes. Un peu au dessous de ses pieds se distinguent de part et d'autre des hachures qui ne peuvent guère figurer que les volants d'une sorte de *chiton*. La *Nikè* qu'elle tend dans la gauche semble abaisser la couronne qu'elle tient vers une petite figure d'homme figurée de face dans le champ: c'est, comme dans la précédente, *Aitôlos* coiffé du pétase, s'appuyant de la main gauche sur sa lance, la droite à la ceinture. Entre ce guerrier et la jambe de l'Étolie ⅄; au dessus de ce monogramme, un symbole indistinct. D. 18 mm.

Paris. Rollin-Feuardent, *Monnaies grecques antiques*, 1910, pl. IX, 372. C'est probablement une pièce de ce type que décrit Mionnet, II, p. 86, 1.

33. ⅄ (statère).— Comme la précédente.

Rs. L'Étolie est assise sur un bouclier très convexe supporté par deux boucliers gaulois qui obliquent fortement vers la droite. Dans le champ, petite Artémis, le carquois au dos, courant vers la droite en brandissent une torche de la droite tandis que la gauche tient l'arc détendu. Sous la ligne du terrain ⅄ (?). D. 18 mm.

Coll. Mavrocordatos, n. 892 (cf. n. 29).

IIIme SÉRIE: ARTÉMIS-ÉTOLIE.

34. ⅄ (drachme éginétique).—Tête d'Artémis de profil. Les cheveux, onduleux, sont réunis au dessus du cou par un lien en une sorte de chignon; à la naissance des cheveux, au haut du front, couronne de laurier. Au dessous du cou, on a indiqué le haut du dos et de l'épaule; derrière le dos paraissent les extrémités du carquois et de

l'arc; sur l'épaule droite passe la courroie qui les retient. Derrière le cou, dans le champ, ΦΙ. Autour de la tête, cercle de perles.

Rs. L'Étolie est assise, le corps de trois quarts, la tête de face les cheveux pendant de part et d'autre : chiton plissé s'arrêtant au dessus des genoux, ceinture faisant saillir la poitrine découverte; chlamyde nouée sur l'épaule droite et s'enroulant sur le bras gauche, cheveux tombant en deux masses, de part et d'autre de la tête, jusqu'au cou. De la main droite elle s'appuie sur une lance noueuse qui passe à l'intérieur de l'avant bras. La main gauche tient par le pommeau l'épée au fourreau dont l'extrémité repose sur la cuise droite; les jambes sont croisées et le pied droit semble placé sur la base elle-même. Cette base est formée d'un bouclier gaulois sur lequel elle est assise, posé à plat (un peu incliné) sur deux autres boucliers gaulois (un droit et un oblique). Ses cheveux descendent en tresses ondulés de part et d'autre du visage; elle est coiffée de la *kausia* et chaussée des endromides. Devant elle, à hauteur du genou gauche, est planté un *trophée* où l'on distingue un casque à bombe ovale qui surmonte la poutre, une cuirasse qui le recouvre en partie, un bouclier ovale d'un côté, un javelot de l'autre. Derrière la lance de l'Étolie est gravé parallélement: ΑΙΤΩΛΩΝ. Devant elle, dans le champ un grand Δ.

a. Londres. *B. M. Catalogue*, p. 195, 12, pl. XXX, 7. P. 5 gr. 340. D. 18 mm. — *b. Sammlung Weber*, XIX, 1489. P. 5 gr. 05. D.20 mm.= **Planche** V, 13.

35. ⅊ (drachme éginétique).— Comme la précédente.

Rs. Comme la précédente; mais l'épée est moins oblique; dans le champ ΝΙ au lieu de Δ.

a. Londres, *B. M. Catalogue*, p. 195, 13. P. 5 gr. 080. D. 20 mm. — *b.* Hirsch, *Catal.* XIV (1905), n. 354, pl. XI : D. 19 mm. P. 4 gr. 80.

36. ⅊ (drachme éginétique).— Comme la précédente.

Rs. Comme la précédente; mais l'épée est encore moins oblique que dans 35; dans le champ le monogramme ⅊.

a. Londres. *B. M. Catalogue*, 195, 14. P. 5 gr. 054. D. 19 mm. — *b.* Coll. Mavrocordatos n. 895 cf. n. 29).— *c.* Hirsch, *Catal.* XI (1904), n. 213, pl. V.

37. ⅊ (drachme éginétique).— Comme la précédente.

Rs. Semblable aux précédentes; mais l'épée est un peu plus oblique que dans 34; pas de trophée dans le champ, et, comme lettre, Ν ou Λ. D. 20 mm.

Paris, *Cabinet des Médailles*, 200.=**Planche** V, 18.

38. ⅊ (drachme éginétique).— Tête d'Artémis, comme la précédente, avec cercle.

Rs. Semblable à 34; mais l'épée est moins oblique, un corps serpentiforme semble s'enrouler autour de la lance noueuse, le tronc du trophée se termine inférieurement comme un fer de lance. Dans le champ ⊼P.— P. 6,23—D. 19 mm.

Cambridge, *Fitzwilliam Museum*, Mac Lean Coll. = **Planche** V, 17.

39. ⅊ (drachme éginétique). — Tête d'Artémis, comme la précédente, avec cercle. Derrière la tête ΦΙ, comme 34.

Rs. Semblable à 34, mais pas de Δ au dessus du trophée et, derrière ΑΙΤΩΛΩΝ, deux lettres très effacées: ΣΑ (?).— D. 19 mm.

Londres, *British Museum*, nouv. acq. 22.

40. ⅊ (drachme éginétique).— Tête d'Artémis, comme la précédente.

Rs. Semblable à 34; mais les deux boucliers dressés semblent obliques tous les deux, croisés en sens contraire. Dans le champ, au dessus du trophée, ΛΕ. P. 5 gr. 42—D. 20 mm.

Paris, *Cabinet des Médailles*, 201 (Coll. de Luynes 1, 600).=**Planche** V, 14.

41. ⅊ (drachme éginétique).— Tête d'Artémis. Formes plus allongées du carquois et de l'arc.

Rs. Semblable à 34. Entre le bouclier droit et le bouclier oblique un troisième couché par terre apparait. Au dessus du trophée dans le champ ⊼.— D. 18 mm.

Paris, *Cabinet des Médailles*, 199.=**Planche** V, 16.

42. ⅊ (drachme éginétique).— Comme la précédente.

Rs. Comme la précédente; mais c'est l'Étolie qui tiendrait elle même le trophée—l'épée serait donc au côté—et, dans le champ à gauche, les monogrammes ⅄ et ⊼.

a. Catal. Roussopoulos XXI, 1605. P. 5 gr. 15. D. 19 mm.— *b.* Mionnet, *Suppl.* III, p. 477, 12=**Planche** V, 12.

43. ⅊ (drachme éginétique).— Comme la précédente.

Rs. L'Étolie est placée et vêtue comme la précédente, mais l'épée est plus oblique, presque horizontale, la main gauche écartant la poignée du corps, la pointe appuyée sur la cuisse droite. La base est formée de quatre boucliers gaulois, un à plat au dessus dont on voit bien la nervure médiane et l'*umbo*, les trois autres debout le supportant (celui du milieu droit, les deux autres inclinés en sens contraire). Dans le champ, *trophée* comme dans les pièces précédentes et le même monogramme que 36.— P. 5 gr. 26— D. 18 mm. 5.

Catalogue Roussopoulos, XXI, 1604= **Planche** V, 15.

LES MONOGRAMMES

Bien que les 47 variétés dont nous venons de passer en revue des spécimens ne représentent sans doute pas toutes celles qu'affectèrent les statères et les demi-statères, les tétradrachmes attiques et les drachmes éginétiques au type de «l'Étolie sur les trophées gaulois», elles permettent déjà de juger que la frappe des pièces de ce type a duré longtemps. Elle a du commencer au lendemain de la consécration du monument qu'elle représente, c'est à dire aussitôt après l'échec des Gaulois (279), et on ne voit pas pourquoi elle n'aurait pas duré jusqu'à la fin de la Ligue Étolienne (168). Les nombreux monogrammes ou lettres que nos pièces présentent devraient permettre un classement chronologique plus certain ; ils se rapportent évidement au nom du magistrat monétaire et, s'il était avéré que c'est le stratège fédéral qui remplissait cette charge, ou pourrait proposer quelques identifications.[1] Mais, seule une étude d'ensemble des monnaies étoliennes pourrait établir ce point et nous devons nous borner ici à quelques remarques.

Le même monogramme ou les mêmes initiales revenant sur certaines pièces paraissent en établir la contemporanéité. Ainsi sur 3, 22ª et 26, (ΠΥΤ ?) sur 4, 12, 4, 25 et 27, (ΑΥΤ ?) isolé sur 36 combiné avec ΣΕ sur 5, 7, 9 et 10, ΙΗ combiné avec (ΑΠ) sur 12, avec (ΑΙΤ[ΩΛΩΝ]?) sur 13 et 13ª. ΑΙΤ doit peut-être aussi se dégager du monogramme 22 avec ΕΥΜ. Aucun stratège étolien du nom d'Euménès n'étant connu on pourrait supposer qu'il s'agit d'Euménès de Pergame qui, comme Attalos I en 210/9, aurait été nommé stratège honorifique de la ligue.[2] Il n'y aurait rien d'étonnant à ce que les Étoliens aient tenu à répéter leur nom qui se trouvait déjà en exergue. Plus curieux est le monogramme qu'on trouve sur 31 et 41 et qui est, on le sait, l'abréviation ordinaire sur les monnaies d'ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ. Si l'on regarde sur celles de l'Épire les variétés qu'affecte ce monogramme on n'hésitera pas à rapprocher de le de 28 et même le de 16. Or, M. Svoronos vient précisément d'établir que ce même monogramme qu'on rencontre sur quelques pièces de Démétrios Poliorcète et d'Antigonos Gonatas doit être considéré comme une surchage que Pyrrhos

---

[1] Ainsi ΑΥΚ de 17 et 31 pourrait être le Lykopos stratège en 205/4, et ΑΡΙΣ de 18 et 19 l'Ariston stratège en 221 (peut-être aussi l'ΑΡ de 23 et 32 qui pourrait provenir d'ailleurs de l'Archédamos stratège en 191). Le plus important serait de pouvoir identifier le Λέων Ευ ..... de 24. Si c'est ainsi qu'il faut lire, nous avons le nom et le patronymique ce qui pourrait permettre un identification certaine.

[2] Cf. A. J. Reinach, *Rev. arch.* 1909. II, p. 360. On sait que les Étoliens ont sans doute placé sur leurs monnaies la tête d'Antiochos III quand ils furent les alliés de ce roi. Cf. J. P. Six, *Num. Chron.* 3e série, tom. XIV, p. 297.

y fit graver après ses victoires sur ces deux rois qui le rendirent maître d'une partie de la Macédoine.[1] Nous chercherons plus loin à préciser la date à la quelle ces pièces peuvent être placées et à montrer que celles de l'Étolie qui portent le même monogramme doivent se rapporter à une alliance entre Pyrrhos et les Étoliens.

LES SYMBOLES.

Les monogrammes ne sont pas seuls à remplir le champ de nos pièces. On y voit parfois à côté quelque symbole. Sauf dans deux pièces où il s'agit peut-être d'une bipenne (21 et 29) et dans une pièce (32) où celui-ci n'est, sans doute, qu'une fleur, les symboles se rattachent à l'épisode que commémore l'Étolie sur les trophées et en complètent en quelque sorte la signification. La petite tête d'Athéna casquée qui se voit sur les statères 18 et 19 peut rappeler à la fois celle de l'avers et ce temple d'Athéna Pronaia devant lequel l'apparition des divinités protectrices de Delphes a mis les Gaulois en fuite. La plus importante d'entre elles fut Artémis; aussi apparait-elle sur nos monnaies se précipitant vers l'ennemi: deux fois, elle est en train de tirer les flèches fatales (25, 27), deux fois, l'arc abaissé, elle brandit la torche vengeresse (1, 33).[2] Que la scène se passe bien à Delphes, c'est ce qu'est sans doute censé attester le trépied qui figure sur deux autres statères (22, 23) portant même sur la première, l'oiseau à long col d'Apollon. Une autre variété de statères (20) montre en exergue une massue.[3] Ainsi, les trois divinités dont les têtes occupent l'avers, Héraklès, Athéna et Artémis, sont rappelées sur le revers aux côtés de l'Étolie. Elles sont, avec Apollon, les grandes divinités de l'Étolie, comme on le verra plus loin, peut-être même celles de Kallion. Ce sont les guerriers étoliens que rappelle, sur trois autres statères (17, 31, 32), la petite figure qui s'appuie sur une lance plus haute qu'elle; il faut se s'imaginer nue, avec le pétase, la chlamyde et l'épée, telle qu'on la voit au revers d'une autre série de monnaies étoliennes.[4] Les trophées que la valeur de ces guerriers a obtenus sont gravés sur la plupart des pièces de la série Artémis-Étolie (2, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43) reproduisant en minuscule le *tropaion* qui caractérise l'avers d'une autre

---

[1] Svoronos, *Journ. inter. arch. numism.* 1911, p. 125. M. Svoronos aurait pu ajouter que c'est dans les mêmes circonstances que Pyrrhos a du faire frapper les pièces qui portent à l'avers le bouclier macédonien, au revers le casque macédonien, tous deux flanqués de ses initiales (*BMC.*, *Epirus*, pl. XX, 16). Les initiales de Démétrios se trouvent, en effet, placées de même au milieu du bouclier macédonien (Hunter, *Coll.* I, pl. 24). Il faut remarquer aussi la grande similitude des têtes d'Athéna sur les monnaies de Pyrrhos et sur les nôtres.

[2] Sur cette apparition d'Artémis la torche à la main, voir plus bas au chap. IV.

[3] On la retrouve sur d'autres monnaies étoliennes, ou isolée (*BMC.*, *Aetolia* n. 41), ou portée par Héraklès (n. 63, 69-72).

[4] *BMC.*, *Aetolia*, n. 2. 8.

série de leurs monnaies[1] et le fer de lance, qui en est un des motifs favoris,[2] est tourné deux fois (4, 11) vers la base aux boucliers comme pour indiquer quelle arme les avait conquis.

LA BASE.

Cette base est figurée avec une étonnante variété. Si l'on tennait compte des moindres différences, chaque pièce en présenterait une figuration distincte. Mieux vaut les répartir d'après leur groupement d'ensemble.

A. Parmi les pièces montrant à la fois des boucliers gaulois et des boucliers macédoniens, on peut distinguer les groupes suivants:

1) deux ou plusieurs boucliers gaulois et macédoniens dressés obliquement supportent 1 bouclier gaulois posé à plat: 1, 2.

2) deux ou plusieurs boucliers gaulois placés horizontalement l'un au dessus de l'autre et 1 bouclier macédonien qui, dressé contre eux, en cache une partie, supportent 1 bouclier gaulois posé à plat: 4, 5, 8, 9, 10, 14.

3) trois boucliers gaulois dressés supportent un bouclier macédonien; les boucliers gaulois peuvent être:

a. tous les trois obliques: 6, 6 *b*, 19,

b. un vertical au centre et deux obliques se rejoignant sur la moitié inférieure du bouclier central: 6 *a*, 11, 12, 13, 13 *a*,

c. deux obliquant l'un vers l'autre en supportant un troisième sur lequel est placé le bouclier macédonien: 7,

d. tous les trois verticaux: 3, 17, 18.

L'Étolie peut être assise ou sur la face convexe (6, 11, 12, 13) ou sur la face concave (13[a]) du bouclier macédonien.

4) Deux ou trois boucliers gaulois dressés obliquement supportent, deux ou trois boucliers macédoniens s'emboitant l'un dans l'autre: 24, 29, 30, 31, 32.

5) deux ou trois boucliers gaulois dressés obliquement supportent un bouclier macédonien placé à plat: 25, 33.

6) un bouclier macédonien de profil supportant un bouclier gaulois placé à plat: 27.

---

[1] *BMC.*, *Aetolia*, n. 27. Dans notre pièce 34 le trophée se termine inférieurement par un fer de lance. Il est formé, autant qu'on peut distinguer, d'un casque à bombe ovale ou conique, un bouclier ovale et un javelot, peut-être aussi des jambières. Celles-ci sont certaines sur *BMC.*, n. 37.

[2] *BMC.*, *Aetolia*, n. 16-26, 29, 30-34, 40, 42, 55. Cette grande lance et le grand bouclier étaient probablement restés les armes nationales des Étoliens. A titre de σακεσφόροι Euripide (*Phoen.* 138) les considère comme ὅπλοισι μιξοβάρβαροι et Thucydide les raproche aussi des Grecs primitifs à cause de leur habitude d'être toujours armés, σιδηροφορεῖσθαι (I, 6).

Les boucliers gaulois et macédoniens présentent leur type classique: les premiers ovales avec pourtour, nervure et *umbo* en fort relief (cf. 6, 11 et 13), les seconds presque hémisphériques avec cercle au centre et segments de cercle sur le pourtour; toute cette armementation géométrique[1] est censée être au repoussé (cf. surtout 5, 8, 11, et 13). Nous aurons à revenir sur la pièce (4) où le bouclier gaulois porte A et le bouclier macédonien ΛY.

B. Les boucliers peuvent être tous gaulois. Ils offrent diverses combinaisons:

1) 1 ou 2 boucliers obliques et un droit en supportent un couché: 16, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 43.
2) 3 boucliers obliques en supportent un couché: 15ª.
3) 3 boucliers verticaux en supportent deux horizontaux: 20, 21, 22, 23.
4) 4 boucliers obliquant l'un vers l'autre et un horizontal en supportent un posé à plat: 15.

Les boucliers ne sont pas toujours seuls à constituer la base. Comme il fallait la placer sur un ligne figurant le terrain, (elle ne manque que dans 15, 32, 42 et peut être seulement par mauvaise frappe), l'idée vint bientôt de donner à cette ligne l'apparence d'un de ces longs *carnyx* bien connus par les monnaies gauloises[2] et le chaudron de Gundestrup.[3] Il suffisait de disposer sur la ligne quelques renflements figurant les nœuds de l'instrument et de la terminer d'un côté par son pavillon en tête de dragon. Ce pavillon se recourbe toujours derrière la base; la raison en est sans doute double: par devant, il eut gêné la figuration des pieds de l'Étolie; par derrière, on pouvait faire aboutir la lance qu'elle tenait dans sa bouche monstrueuse, ce qui faisait tout un symbole. De fait, il est exceptionnel que le talon de la lance tombe en arrière de ce pavillon (6ª, 13ª). L'absence du *carnyx* même est rare dans la 1ᵉʳᵉ série (15 et 15ª); c'est au contraire, sa présence qui est rare dans la IIᵉ (17, 18, 31) et, dans la IIIᵉ, il fait complètement défaut. Parmi les pièces où il paraît on pourrait distinguer celles où ses nœuds ne sont pas visibles (comme 10) et celles où ses nœuds sont au nombre de 3 (p. e. 12), de 4 (p. e. 13) ou de 5 (p. e. 11). Sur une pièce (11) il semble que soit représentée la lanière qui servait à le porter.

En ontre du *carnyx* ou voit figurer trois fois (11, 12, 13ª) un casque à bombe ovale et jugulaires pendantes et une fois peut-être une portion d'arc et de flèche (11).

---

[1] Je considère, en effet, cette ornementation comme une survivance du décor linéaire de l'âge du bronze et du fer et je ne puis reconnaître, comme le fait M. Svoronos (*Bull. Corr. Hell.*, 1894, p. 126) de signification astronomique à ces motifs courants dans la période qui, pour la Grèce, s'est terminée à l'époque du Dipylon, mais qui a survécu en Macédoine comme dans l'Europe du Centre et du Nord.

[2] Cfr. Blanchet, *Traité des Monnaies gauloises*, 1908, à l'index: *carnyx*.

[3] S. Reinach, *Répertoire des Reliefs*, I, p. 149: même pavillon et mêmes nœuds.

Ainsi, on retrouve dans la base telle qu'elle est figurée sur les monnaies trois des élèments que l'on a vus sur l'original: boucliers gaulois, casque à jugulaires, *carnyx;* à défaut de carquois on a du moins une portion d'arc et de flèche. L'absence des carquois ainsi que celle du manteau de fourrure, du bissac au butin, du ceinturon et des jambières n'a rien d'étonnant; il eut été très difficile de rendre ces objets sur les médailles; il en est de même surtout pour la roue. Il est évident, d'ailleurs, que le graveur ne s'est aucunement inquiété de reproduire exactement le base de Delphes. Tandis que, sur la base, on trouve le *carnyx* court à corps sinueux comme celui des *dracones* daces et à gros muffle indistinct, celui des monnaies est formé d'un long tuyau droit à neuds et d'une tête allongée qui est sans doute celle d'un loup. Il est propable que les Gaulois avaient des instruments de ces deux types dans leur armée; l'un aura semblé plus aisé à figurer au sculpteur, l'autre au graveur qui y voyait un moyen de varier de facon originale le motif courant de la ligne de terrain.

Plus importante est l'absence à Delphes des boucliers macédoniens qui figurent sur la plupart des monnaies. Il me paraît probable que les Delphiens ne voulurent pas que les Étoliens mêlent le souvenir de leurs victoires sur les plus puissants des Grecs à celui de leurs succès contre les Gaulois; la religion et la prudence les y engageait également. Mais, sur leurs monnaies fédérales, rien n'empêchait les Étoliens de commémorer leur victoire sur les Macédoniens. Nous aurons à rechercher quelles furent ces succès et pourquoi les vainqueurs s'en montraient si orgueilleux.

Cette nécessité de mettre en bonne place les boucliers macédoniens est l'une de celles qui amenèrent le graveur à s'inquiéter si peu d'une reproduction exacte de la base de Delphes. Par la position horizontale des boucliers gaulois superposés ce sont les pièces du type de 9 et de 14 qui se rapprochent le plus de cette base. Mais il ne faut voir là, je crois, rien d'intentionnel: les graveurs ayant disposé leurs boucliers de toutes les façons possibles devaient se rencontrer avec celle adoptée par le sculpteur. Sculpteur et graveur ont travaillé sans se soucier l'un de l'autre, préoccupés uniquement l'un et l'autre de figurer une base faite de boucliers de la manière la plus commode. J'emploie à dessein ce terme de *commode* car, bien moins encore que le graveur, le sculpteur de la base ne me semble avoir fait œuvre d'art. J'ai indiqué ailleurs[1] une des explications probables de la grossiérété de son œuvre: c'était sans doute la première fois qu'on sculptait une base qui devait représenter un monceau de trophées; le graveur pouvait trouver par contre pour ses boucliers de nombreux modèles dans les monnaies grecques. Si certaines de ces monnaies sont véritablement des œuvres d'art, il n'y a rien d'impossible, d'ailleurs, à ce que les

[1] Cf. *La base aux trophées de Délos* dans *Bull. Corr. Hell.* 1911.

modèles en aient été faits par quelque un des graveurs réputés du temps, tandis que la base a évidemment du être sculptée à Delphes par un artisan local.

L'ÉTOLIE

La statue de bronze que la base devait porter avait du, elle, être commandée à un des grands artistes de l'époque. Aussi est-il nécessaire d'étudier avec quelque détail les représentations que nous en donnent les monnaies. Ce que nous avons dit de la base ne doit pas, en effet, s'appliquer *à priori* à la statue. Le graveur pouvait se permettre de la fantaisie en reproduisant la base qui n'avait rien d'une œuvre d'art; il le devait même tant par les nécessités de la gravure en médailles que par celles que lui imposait le désir des Étoliens de commémorer sur les mêmes monnaies leur victoire sur les Macédoniens. Mais la statue dut être bientôt partout connue et admirée par des descriptions et des reproductions; les graveurs pouvaient donc, sans doute, se permettre des libertés en la reproduisant à leur tour; toutefois ces libertés ne devaient pas aller j'usqu'à empêcher que l'on ne reconnut aussitôt le modèle.

L'Étolie est placée le corps de trois quarts et la tête de profil dans la série I et la série II; dans la série III la tête est de face. Cette série est aussi la seule où la tête ne soit coiffée que de ses cheveux descendant en tresses bouclées jusqu'aux épaules. Partout ailleurs, les cheveux s'échappent de dessous un chapeau que nous avons appelée *Kausia* suivant l'habitude, bien que ce couvre-chef, qui ressemble surtout à nos grands bérets de matelot, avec bouton au sommet, ne se distingue guère du pétase ordinaire.[1] Toujours est-il que c'était en Étolie une coiffure commune aux hommes et aux femmes. Sur ses monnaies ou la trouve portée aussi bien dans le dos du guerrier à la lance que sur la tête de la fine figure féminine qu'on appelle Atalante. C'est donc à tort que ce couvre-chef et les cheveux très courts sur certains exemplaires ont amené quelques numi-

---

[1] P. Paris dans l'art. PETASVS du *Dictionnaire des Antiquités* donne précisement la monnaie étolienne avec la tête d'Atalante comme type du pétase à bords développés et à calotte réduite au bouton dit ὀμφαλὸς (fig. 5606). D'après les documents que j'ai réunis ailleurs en partie (*Bull. Corr. Hell.* 1910, p. 457) il convient, je crois, de réserver le nom de *Kausia* à un bonnet conique en feutre sans bords ou à bords réduits (c'est la *Kuné* quand il est en peau de chien, l'*alôpékis* quand il est en peau de renard); pour la guerre des jugulaires le complètent de bonne heure; c'est le type qu'on trouve à l'ordinaire sur les monnaies madédoniennes. Ce n'est qu'après Alexandre qu'il affecte l'aspect qu'il a sur les monnaies au type de Persée: la coiffe du casque prend la forme du bonnet phrygien et se complète par une visière, des ailes et un cimier; sur d'autres monnaies, comme celles des rois de Bactriane, sous l'influence sans doute du κράνος béotien et thessalien la coiffe se transforme en bombe aplatie et les bords se développent, plus amples et plus souples que ceux du pétase.

smates à voir un homme au lieu d'une femme sur certaines des nos pièces.[1] Il suffit de jeter les yeux sur la planche V pour se rendre compte que, pour la longueur des cheveux comme pour la saillie des seins, on a toutes les variétés qui amènent insensiblement à des figures qui peuvent donner l'illusion d'être masculines (comme 27). Mais il n'est jamais douteux que le prototype ne soit féminin.

Ce qui a contribué à l'illusion sur les pièces où le sein n'est pas nettement marqué c'est le costume de l'Étolie qui rappelle beaucoup plus celui des jeunes garçons que celui des jeunes filles. Il consiste en un *chiton* qui, une seule fois (32), descend jusqu'au haut des pieds, qui s'arrête généralement au dessous des genoux et qui, souvent même, ne les atteint pas (14, 15, 15 *a*, 16, 31); sur une seule pièce, aussi le *chiton* remonte jusqu'entre les seins où il est retenu par une brassière passant sur chaque épaule (15); d'ordinaire, il n'est fixé que sur l'épaule gauche d'où il retombe jusqu'à la ceinture en découvrant la meilleure partie de la poitrine. La ceinture n'est marquée que pour les pièces de la IIe série où, l'épée y passant, il était nécessaire de l'indiquer. Du haut de l'épaule gauche part aussi un manteau qui s'enroule autour du bras gauche (voir sourtout 1-5, 8, 9, 12, 14-6, 21-5, 37-43); parfois, on le voit descendre dans le dos jusqu'à la base (5, 15, 15^a^); rarement il fait défaut (6, 7, 20). Les pieds sont chaussés des hautes bottes dites *endromides* dont il est souvent difficile de distinguer le bord supérieur d'avec le bord inférieur du *chiton*.

Ce costume, c'est la *tunica succincta* que l'art grec prétait aux jeunes filles de Sparte, les *phainomérides*, aux Amazones et à leur protectrice, Artémis chasseresse; sans doute le donnait-il aussi à la divinité chasseresse spéciale arcado-étolienne, à Atalante. On a parfois associé le nom d'Atalante à la figure représentée par nos monnaies; on a vu, en effet, quelle frappante analogie sa tête présentait avec celle d'une autre série de monnaies (qualifiéé d'Atalante)[2], et rien n'est plus naturel que d'admettre que, lorsque les Étoliens voulurent personnifier leur Ligue, ils prétérent à l'*Aitôlia* à qui elle venait de donner une existence politique les traits d'Atalante. Il est hautement probable qu'une statue d'Atalante s'élevait à Kalydon et que c'est de sa tête que s'inspira le graveur des pièces qui portent à l'avers le beau profil de l'héroïne, au revers le sanglier fameux qui tomba sous ses coups. L'auteur d'une Atalante ne pouvait manquer de s'inspirer de celle

---

[1] Mionnet en a donné l'exemple, tom. II, p. 86, pour nos pièces 10 et 32, et *Suppl.* III, p. 476 pour 1, 4, 27 et 29.

[2] Celle-ci a été aussi prise parfois pour une tête de jeune homme et qualifiée d'Aitôlos ou de Méléagre. Cf. Imhoof, *Monnaies grecques*, p. 145. Avec ses cheveux longs ondulés et son pétase la tête d'un des cavaliers de la chasse au sanglier (qui forme un côté du sarcophage de Sidon dit *sarcophage lycien*) présente une si frappante analogie avec l'Atalante de nos monnaies qu'on peut se demander si le sculpteur et le graveur n'ont pas eu un modèle commun.

que Scopas avait sculptée pour le fronton de Tégée. Les monnaies d'Atalante, avec ses cheveux flottant au vent, le mélange de fougue impétueues et de grâce hautaine que respire le visage méritent pleinement d'être rapprochées des fragments retrouvés de ce fronton. Parmi eux, la têtequ'on a pris—à tort d'ailleurs—l'habitude de qualifier d'Atalante présente la même coiffure que l'Artémis de notre série d'Artémis-Étolie. Même coiffure encore dans l'Amazone sculptée par Scopas sur la frise du Mausolée;[1] et l'on y retrouve ce dévoilement hardi de sa *Ménade au chevreau* dont les cheveux flottent au vent comme ceux de l'Atalante de nos monnaies. Moins nue, l'Atalante de Tégée, dans la violence de la lutte, laissait pourtant sa courte tunique découvrir son flanc et son sein. C'est cette fière semi-nudité que nous avons retrouvée dans l'Étolie de nos monnaies et l'on sait qu'on a attribué à Scopas ou à son l'école la fameuse *Diane à la biche*[3] où la déesse, qui n'est pas plus vêtue que notre Étolie, avance avec la même hardiesse tranquille et noble que l'Atalante de Tégée. Nous avons aussi rappelé[4] qu'on avait précisément proposé de voir dans cette *Diane à la biche*, dans l'Apollon du Belvédère et dans une Athéna du Capitole les répliques de l'ex-voto offert à Delphes par les Étoliens.

Ce faisceau d'indices n'amène et-il pas à penser que, si ce n'est à un élève direct de Scopas, c'est du moins à un sculpteur qui s'inspirait de ses œuvres, que les Étoliens comandèrent la statue qui devait personnifier leur patrie à Delphes ?. Un autre rapprochement va fortifier cette conjecture, tout en facilitant notre choix entre les deux types auxquels se rapportent nos figures de l'Étolie.

L'Étolie apparait, en effet, sur nos monnaies en deux types principaux (I et II), qui présentent chacune plusieurs variétés.

I. Dans les séries I et III.

L'Étolie est assise, la lance dans la main droite, l'épée au fourreau dans la gauche.

1. Dans la série I, l'épée repose sur la cuisse.

A. C'est l'extrémité qui repose sur la cuisse gauche, la poignée dans le champ;

a. l'épée est tenue verticale 6, 6*b*, 7,

b. l'épée est tenue oblique 15, 15*a*,

c. l'épée est tenue parallèlement, à la cuisse son obliquité approche de l'horizontale 10, 11, 12, 13*a*,[4]

d. elle atteint l'horizontale 13a.[5]

---

[1] Cf. Collignon, *Scopas et Praxitèle*, fig. 9.

[2] Cf. Collignon, *ibid*, fig. 5.

[3] Sur cette attribution, cf. Collignon, *Histoire de la sculpture grecque*, II, p. 321.

[4] Cf. plus haut p. 179.

[5] Dans 13 et 13*a*, la pointe de l'épée repose contre le bas-ventre; dans 7 sur le genou gauche.

B. C'est la poignée qui repose contre la cuisse gauche, l'extrémité qui s'avance dans le champ; elle s'avance

a. horizontale 5, 8;

b. obliquant en l'air légérement 9;

c. obliquant en l'air fortement 4, 14.

2. Dans la série III (plus l'unique statère de la série I, 11), l'épée repose sur la cuisse droite; elle peut être tenue:

a. horizontale 41, 42;

b. obliquant en l'air légérement 34, 38, 40, 43;

c. obliquant en l'air fortement 37.

II. Dans la série II:

L'Étolie est assise, la lance dans la main droite, l'épée au fourreau pendant au côté gauche,[1] la main gauche tendue soutenant une Nikè ailée qui porte une couronne.

1. La Nikè semble voler vers la gauche, c'est-à-dire vers l'Étolie, 16, 21.

2. La Nikè semble voler vers la droite, c'est-à-dire s'éloigner de l'Étolie, pour se diriger vers le trépied, le trophée ou l'Artémis qui occupent le champ à droite: 1, 2, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29.

Des différences moins importantes sont encore présentées:

1. par la lance qui peut-être

a. lisse: 3, 4, 5, 6*a*-*b*, 11, 12, 13, 13*a*, 14, 15, 15*a*, 16, 17, 18, 19-26, 28, 30, 31, 32, 33, 41.

b. noueuse: 1, 2, 5, 7, 8, 9, 10, 27, 29, 34, 35, 36, 37, 38,[2] 39, 40, 42, 43.

2. par les pieds qui peuvent être;

a. tous deux ramenés contre la base: 4, 5, 6*a*-*b*, 8, 9, 10.

b. le gauche contre la base, le droit détaché s'avançant plus ou moins dans de champ: 1, 2, 3, 7, 11, 12, toutes les séries II et III.

Trois autres particularités méritent d'être notées:

le pied gauche peut-être posé sur un casque (11, 12) ou sur l'extrémité d'un bouclier (7);

la lance, qui tombe en général dans le pavillon du *carnyx*, peut tomber en arrière (6*a*, 13*b*) ou sur l'extrémité d'un bouclier (7, 15);

un pan du manteau de l'Étolie peut retomber jusqu'à la base et descendre plus ou moins vers sa droite (5, 15, 15*a*).

---

[1] Dans cette série, l'épée semble plus longue; mais l'extrémité de la poignée et l'extrémité du fourreau sont formées de même par deux renflements sphériques; dans de rares pièces, au lieu de ce pommeau en *capulus*, la poignée semble s'évaser et se subdiviser, (13 notamment.) Comme on ne voit sur l'Étolie de la série II aucun baudrier traversant sa poitrine tandis que la ceinture y est souvent très nette (1, 20, 27, 27) c'est comme ceinturon plutôt que comme baudrier qu'il faut considérer la courroie qui forme boucle au haut du fourreau dans les séries I et III.

[2] On a remarqué qu'un corps serpentiforme semblait s'enrouler sur la lance de 38. Serait-ce par assimilation au serpent qui s'enroule autour du bâton noueux d'Hygie?

Or, les trois particularités que présentent les pièces 5, 7, 11, 12, 15 et 15*a* sont de celles que l'étude de la base de Delphes nous a déjà amenés à supposer pour la statue: un pied sur l'extrémité d'un bouclier et l'autre s'avançant dans le vide, le talon de la lance s'enfonçant sur le bord d'un autre bouclier, un pan de la draperie descendant vers la droite de la base. Les pièces appartiennent toutes au type I et, sauf 5 qui n'est connue que par Mionnet, au sous-type I A. C'est déjà une forte présomption qui indique que ce serait ce sous-type qui reproduirait le plus fidèlement la statue de Delphes. D'autres indices s'y ajoutent. Sauf 7 qui n'est connue que par une mauvaise reproduction, toutes les pièces de ce sous-type portent la lance lisse. Or, n'est il pas évident que la lance noueuse eut fait fort mauvais effet en bronze, alourdissant cette arme qui devait donner, lisse et mince, tant d'élévation au monument? Par contre on comprend que le graveur étolien ait préféré reproduire cet épieu noueux, l'arme qui caractérise aujoud'hui encore les pâtres des montagnes étoliennes.

La *Nikè* aussi eut sans doute singulièrement alourdi l'original tandis que la présence du trophée ou du guerrier étolien dans le champ de la monnaie devait suggérer au graveur de le faire ainsi couronner par la Victoire même.

Sans doute, pour cette Victoire portée à bout de bras, on pourrait invoquer l'analogie de la *Parthénos*; mais on sait précisément que celle-ci pesait si lourdement sur le bras de la statue colossale que Phidias dut donner une colonne pour support à la main qui la portait. Un support de ce genre n'était pas possible dans notre statue; même sans que la main portât rien, le sculpteur parait avoir été soucieux d'assurer sa stabilité en la rattachant au corps de la statue; c'est à quoi lui servit l'épée dont il lui mit le pommeau dans la main tandis que la pointe s'appuyait sur la cuisse gauche. Epée ainsi placée dans la main gauche, pied sur un casque, bouclier à côté du siège, ne sont-ce pas, d'ailleurs, autant de traits qu'il retrouvait dans la seule statue qui, à notre connaissance, put lui fournir à un certain degré le modèle pour son Étolie se reposant, victorieuse, sur les armes conquises? C'est l'Arès Ludovisi qu'on s'accorde à attribuer à Scopas; et nous sommes ainsi ramenés, pour la disposition du monument comme nous l'avons été pour l'habillement et pour l'allure de l'Étolie, à l'école du grand sculpteur de Paros.

Nous venons de tirer de l'étude indépendante de la base de Delphes et des monnaies, puis de la confrontation des résultats obtenus, tout ce qu'elles pouvaient donner sans avoir recours aux documents écrits. C'est à eux maintenant qu'il convient de nous adresser. Nous devons leur demander avant tout l'explication historique de l'ex-voto étolien: et ce que furent

« ces atrocités de Kallion » dont il commémorait la vengeance, et quels succès remportés sur les Macédoniens ont pu autoriser les Étoliens à placer leurs boucliers à côté de ceux des Gaulois. Des problèmes plus particuliers, qu'on a été obligé de laisser provisoirement sans réponse, trouveront aussi leur solution dans cette enquête historique:[1] pourquoi une roue de char et un ballot de butin figurent sur la base delphienne, pourquoi une des monnaies étoliennes porte un A sur un bouclier gaulois, un AY sur un bouclier macédonien et pourquoi d'autres présentent le monogramme épirote. On verra qu'ici comme partout, quand on sait les interroger, les monuments, les monnaies et les textes se prêtent un mutuel appui pour permettre de reconstituer toute une page d'histoire.

III.

Les hostilités entre l'Étolie et la Macédoine remontent au lendemain de la mort d'Alexandre. Pour comprendre le rôle que les Étoliens jouèrent lors de l'invasion gauloise, autant que pour résoudre les questions particulières qu'on vient de poser, il importe de résumer le peu que l'on sait des luttes qui, en moins d'un demi-siècle, firent aux Étoliens une place prépondérante dans la Grèce du Nord.

Le désir de s'en emparer aux dépens de la Macédoine les amène, dès 323, à s'allier avec Athènes dans la guerre lamiaque.[2] Le prétexte était l'ordre que leur avait donné Alexandre de rendre à l'Acarnanie le pays des Oiniades dont ils s'étaient emparés en chassant ceux des habitants qui leur résistaient. Loin d'y obtempérer, ils maintinrent leur main-mise et les Ἀκαρνᾶνες ἐς τὸ Αἰτωλικὸν συντελοῦντες,[3] que Pausanias mentionne parmi les alliés d'Athènes dans la guerre lamiaque, doivent être les Oiniades. Ils entraînèrent aussi les gens d'Ambrakia, d'Alyzeia et de Leucade, les Molosses du parti d'Aryptaios, les Thessaliens sauf les Pélinnéens, les Athamanes, les Perrhaibes, les Phocidiens, les Locriens, les Ainianes, les Dolopes, les Doriens, les Oitaiens à l'exception de ceux d'Hérakleia, les Maliens à l'exception de

---

[1] Approfondir toutes les questions que soulève tout nouvel examen de ces périodes encore si obscures amènerait à écrire tout un livre à propos de notre base. Pour l'éviter, j'ai du ne pas donner les preuves de plusieurs affirmations plus ou moins nouvelles. J'espère les développer un jour dans mes thèses que le présent mémoire intéresse toutes deux : *Pyrrhos d'Épire* et *Histoire des Gaulois d'Orient*.

[2] Diodore, XVIII, 111. Le peu que l'on sait des Étoliens antérieurement à cette guerre a été réuni par Hofmann, *Aitolien vor das Lamische Krieg* (1908).

[3] Pausanias, I, 25, 4. Cf. Salvetti, *Ricerche storiche intorne alla Lega Etolica* dans les *Studi* de Beloch, tom. II, p. 103.

ceux de Lamia, les Phtiotes à l'exception de ceux de Thèbes.[1] Tous ces peuples ne s'allièrent aux Athéniens et aux Étoliens que lorsque Léosthénès, passant par l'Étolie, eut amené ses 8000 mercenaires et 7000 Étoliens prendre à revers les Thermopyles. Pris entre son armée et le reste des forces athéniennes, les Macédoniens et leurs partisans furent écrasés en Béotie et Antipatros, accouru trop tard, dut s'enfermer dans Lamia.[2] Il est possible que les Étoliens cherchèrent dès lors à s'assurer des Thermopyles en faisant entrer les Oitaiens dans leur Ligue; mais ils durent rappeler bientôt leur armée à la défense de l'Étolie; elle semble avoir été attaquée alors par les Acarnaniens appuyés par la flotte macédonienne qui venait de tailler en pièces celle des Athéniens aux bouches de l'Achéloos.[3] Cette diversion les empêcha ainsi d'être atteints par le désastre de Krannon (322) et leurs forces demeuraient intactes. Aussi, la Grèce pacifiée, Antipatros et Kratéros se décidèrent-ils à marcher avec 30,000 fantassins et 2,500 cavaliers contre les Étoliens qui restaient seuls en armes. Sans se désespérer, ceux-ci, évacuant leurs villes ouvertes et transportant les femmes, les enfants et les vieillards dans leurs places les plus fortes, tinrent campagne avec 10,000 hommes d'élite. Après avoir subi de grandes pertes, Antipatros et Kratéros annoncèrent l'intention d'hiverner en Étolie; occupant toutes les vallées fertiles, ils allaient réduire les Étoliens par la famine quand les succès de Perdikkas les obligèrent à diriger sans retard leurs forces sur l'Asie.[4] La paix conclue en hâte avec les Étoliens les privait sans doute de leurs accroissements, tant du côté de l'Acarnanie que de celui des Thermopyles.[5] Mais, à peine Antipatros eut-il passé en Asie, les Étoliens s'allièrent avec Perdikkas et, pour forcer son adversaire à retourner en Europe, envahirent la Thessalie avec 12,000 fantassins et 400 cavaliers, sous le stratège Alexandros.[6] Sur leur

---

[1] Diodore, XVIII, 11 et 16, II, 182. Cf. Niese, *Gesch. d. griech. u. maked. Staaten*, I, p. 202. Que Delphes entra dans le mouvement anti-macédonien, on peut le conclure du fait que les honneurs accordés en 343/2 à Aristote (*BCH.*, 1898, p. 269) furent alors abolis (Aelian. V. H., XIV, 1).

[2] Diodore, XVIII, 9.

[3] Diodore, XVIII, 15. Cf. Niese, I, p. 207.

[4] Diodore, XVIII, 24-25.

[5] On verra, en effet, plus bas que les *Oiniadai* étaient de nouveau indépendants en 314; quand aux Thermopyles, il n'y a aucun raison de supposer que les Étoliens les aient réoccupés avant 317.

[6] Diodore XVIII, 38. Je ne fais, dans le passage suivant, que paraphraser ce chapitre de Diodore. En voici la partie la plus importante pour nous : ἐν παρόδῳ δὲ τοὺς Ἀμφισσεῖς Λοκροὺς πολιορκήσαντες τήν τε χώραν αὐτῶν κατέδραμον καί τινα τῶν πλησίον πολισμάτων εἷλον· ἐνίκησαν δὲ μάχῃ τὸν Ἀντιπάτρου στρατηγὸν Πολυκλῆν καὶ τοῦτόν τε καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγους ἀνεῖλον· τῶν δὲ ζωγρηθέντων οὓς μὲν ἀπέδοντο, οὓς δὲ ἀπελύτρωσαν· μετὰ δὲ ταῦτα εἰς Θετταλίαν ἐμβαλόντες κτλ. Les Étoliens doivent donc avoir envahi la Locride Ozole, d'un part en suivant la côte depuis Naupacte que Philippe leur avait donnée (Strabon, IX, 427), d'autre part en prenant le chemin direct qui même de Lidhoriki—près de l'antique

chemin, ils dévastèrent la Locride et y prirent plusieurs petites places, mais échouèrent devant Amphissa; ils battirent en bataille rangée le stratège d'Antipatros, Polyklès, et le tuèrent avec beaucoup des siens; des prisonniers, ils mirent les uns en vente, les autres à la rançon. Entrant alors en Thessalie—ils avaient donc remonté sans doute d'Amphissa par la Doride et rencontré l'armée macédonienne au passage du Spercheios — ils persuadèrent à la plupart des Thessaliens de se joindre à eux contre Antipatros et, bientôt, leur nombre se trouva porté à 25,000 fantassins et 1500 cavaliers. Mais, de nouveau, une invasion des Acarnaniens allait les arrêter dans leurs succès. Apprenant que leur pays était ravagé et leurs villes assiégées, ils ramenèrent en hâte leurs propres forces en Étolie, laissant à la tête de leurs alliés le Pharsalien Ménon.[1] Ils eurent bientôt fait de repousser les Acarnaniens; mais, profitant de leur absence, Polyperchon, laissé en Macédoine par Antipatros, accourut avec des forces imposantes, battit et tua Ménon et remit le Thessalie sous la joug macédonien (321).

Antipatros, qui prenait alors même la place de Perdikkas, n'eut pas le temps de tirer vengeance des Étoliens. Lorsqu'il mourut, en 319, Polyperchon, auquel il laissa le pouvoir suprême, et que menaça aussitôt l'ambition jalouse du fils d'Antipatros, Kassandros, crut sans doute plus opportun de s'allier avec les Étoliens. On peut croire qu'il y fut poussé par Olympias et par son cousin Aiakidas d'Épire, puisque Aiakidas avait été le compétiteur de cet Aryptaios dont on a vu que les Molosses avaient été seuls à ne pas s'allier aux Étoliens en 323. Aucun texte ne fait mention de cette alliance; mais la suite des faits paraît l'impliquer.

Dès 317, en effet, on voit les Étoliens occuper les Thermopyles quand Kassandros remonte du Péloponnèse qu'il vient de reconquérir sur Polyperchon pour le poursuivre en Macédoine. Ne voulant pas se risquer à emporter le passage de vive force, Kassandros fait passer ses troupes en Thessalie sur des bateaux et radeaux réunis en Eubée et en Locride.[2] Les Étoliens occupaient probablement encore les passes l'année suivante puisque, après le triomphe de Kassandros en Macédoine, Polyperchon va rejoindre Aiakidas en Thessalie et se retire avec lui en Étolie.[3] Mais Kas-

Kallion, comme on le verra—à Amphissa. S'ils ont suivi ce chemin, au lieu de passer directement dans la vallée du Spercheios par l'Étolie de Nord, c'est évidement qu'ils voulaient profiter pour soumettre la Locride de la grande armée qu'ils avaient réunie. Le fait qu'ils ne purent prendre Amphissa n'empêche pas de croire qu'ils ont remonté au Nord par la Doride (le chemin du Khani de Gravia) pour déboucher dans la vallée du Spercheios entre le Kallidromos et l'Oita. Peut-être ont-ils cherché dès lors aussi à s'emparer d'Hérakleia qui gardait le débouché de cette route.

[1] C'est évidemment le même Ménon qui commandait la cavalerie thessalienne dans la guerre lamiaque (Diodore, XVIII, 14).

[2] Diodore, XIX, 35.

[3] Diodore, XIX, 52.

sandros avait dû s'en rendre maître quand, en 314, il entreprit sa grande campagne contre les Étoliens qui étaient devenus en Grèce les plus fidèles alliés de ses ennemis: Antigonos et Polyperchon. Nous devons à Diodore quelques détails sur cette campagne. Comme à l'ordinaire, les Étoliens se trouvaient alors en guerre avec leurs voisins d'Acarnanie. Kassandros s'allie avec eux et les convoque sur les bords du Kampylos,[1] dans l'Étolie du Nord, où il dresse son camp et leur conseille d'abandonner leurs châteaux et villages pour se retirer dans quelques villes fortes. La plupart se concentrent à Stratos; les Oiniades et quelques autres à Saurias, les Dériens avec d'autres à Agrinion. Laissant alors son lieutenant Lykiskos avec des forces imposantes pour seconder les Acarnaniens, Kassandros marche droit sur Leucade qui se rend à lui. De là, remontant le littoral de l'Adriatique, il va prendre d'assaut Apollonia, se rend maître d'Épidamne, bat le roi d'Illyrie, Glaukias, et l'oblige à entrer dans son alliance. Pendant qu'il menait dans le Nord cette brillante campagne, les Étoliens, au nombre de 3,000, vont assiéger Agrinion; les défenseurs se rendent sur la promesse de la vie sauve et les Étoliens les massacrent traîtreusement.[2] Aussi, en 313, Kassandros doit-il envoyer contre eux une nouvells armée sous le commandement de son frère Philippos. Celui-ci pousse jusqu'en Acarnanie, puis commence à ravager l'Étolie quand lui parvient la nouvelle qu'Aiakidas, qu'il avait chassé d'Épire, y est rentré et y réunit une forte armée. Pour ne pas lui laisser le temps de s'unir aux Étoliens, Philippos marche aussitôt contre Aiakidas et le bat; mais celui-ci, rassemblant les débris de son armée, fait sa jonction avec les Étoliens. Philippos lui inflige une nouvelle défaite dans laquelle l'Épirote trouve la mort. Les Étoliens, incapables de tenir en rase campagne, se retirent dans leurs montagnes les plus inaccessibles et invoquent le secours d'Antigonos.[3]

Cette suite des évènements, toute mal connue qu'elle soit, paraît rendre vraisemblable que Lykiskos ait été taillé en pièces en 314 par les Étoliens. On ne saurait évidemment en apporter la preuve positive. Mais ne s'explique-t-on pas mieux, en l'admettant, et que les Étoliens aient pu, sans recevoir de châtiment immédiat, massacrer les Acarnaniens que Lykiskos avait été chargé de défendre? Ne s'explique-t-on pas mieux aussi pourquoi

[1] Sur l'indification du Kampylos (la rivière d'Agrapha) cf. Woodhouse, *Ætolia*, p. 301. Heuzey, *Le Mont Olympe et l'Acarnanie*, p. 434 croit que *Saurias* est le nom de la vieille forteresse des Oiniades, l'Οἰναία ἡ παλαιὰ à mi-chemin entre la mer et Stratos, abandonnée au temps de Strabon (X, 22). Les beaux murs qu'on voit à Palæo-Mani seraient ceux que Kassandros aurait fait construire alors.

[2] Diodore, XIX, 67.

[3] Diodore, XIX, 74. Pausanias, I, 11, 4 ajoute seulement que c'est à Oiniadai qu'Aiakidas fut tué. L'intervention d'Antigonos put sauver les Étoliens. Mais l'Acarnanie resta aux mains de Kassandros (Plut. *Pyrrh.*, 6).

il fallut envoyer, l'année suivante, une nouvelle armée macédonienne et pourquoi celle-ci pousse droit en Acarnanie? Ne s'agirait-il pas pour elle de rallier les débris des troupes de Lykiskos avant d'entreprendre la campagne qui devait venger sa défaîte?[1] Et n'est-ce pas le début du nom de Lykiskos qu'il faut voir dans les lettres ΛΥ dont nous cherchons à expliquer la présence du milieu du bouclier macédonien figuré sur sur une des variétés de nos monnaies?

Pour vérifier cette hypothèse, voyons si, dans l'histoire des hostilités qui se sont poursuivies entre les Étoliens et les Macédoniens jusqu'à l'invasion des Gaulois, se trouvent des événements qui auraient meilleure chance d'être commémorés dans le monument de Delphes.

Cet aperçu, où l'on essayera de préciser certains points de cette histoire encore si obscure, sera d'autant moins hors de notre sujet qu'il permettra de comprendre la situation privilégiée dont les Étoliens jouissaient à Delphes lors de l'invasion des Gaulois et l'état de leurs relations tant avec la Macédoine qu'avec l'Épire. On verra comment la Ligue Étolienne était parvenue à devenir, à côté de ces deux royaumes, l'état prépondérant dans la Grèce du Nord.

Jusqu'à la période de 294-289, qui est essentielle dans cette histoire, nous ne disposons encore que de quelques notices de Diodore. Elles sont, d'ailleurs, caractéristiques. En 313, on voit Antigonos conclure alliance à la fois avec les Étoliens et avec les Béotiens.[2] On peut donc soupçonner que, lorsqu'en 309, les Béotiens ferment à Polyperchon,[3] devenu leur adversaire, les Thermopyles, les Étoliens agissaient de concert avec eux. En tout cas, les Étoliens paraissent assez puissants pour que ce soit par leur médiation que se conclut, en 304, la paix entre les Rhodiens et Antigonos.[4] A la fin de la même année, lorsque son fils Démétrios a chassé de Béotie et d'Attique les garnisons de Kassandros, il renouvelle son alliance avec les Étoliens comme avec les Béotiens. Après avoir mis garnison à Hérakleia, il proclame la liberté des peuples de la région des Thermopyles: Kassandros s'en était donc rendu de nouveau maître.[5]

Aussitôt après la défaite de Démétrios à Ipsos (301), Kassandros essaya de remettre la main et sur l'Attique et sur l'entrée de la Béotie. Mais

---

[1] On ne peut tirer argument contre cette conjecture du silence de Diodore. Il est bien connu que son ouvrage n'est qu'un tissu d'*excerpta* et, dans cette partie, il paraît se servir surtout d'historiens macédonophiles, comme Hiéronymos de Kardia, lieutenant d'Euménès, puis de Démétrios; ils ne devaient pas insister sur une défaite infligée aux armes macédoniennes par les Étoliens, considérés presque comme des barbares.

[2] Diodore, XIX, 75.

[3] Diodore, XX, 28.

[4] Diodore, XX, 99.

[5] Diodore, XX, 100; Plutarque, *Dém.* 23.

l'Athénien Olympiodoros alla par mer implorer le secours des Étoliens. Il semble que ce soit leur armée qui ait contraint Kassandros à lever le siège d'Élatée et à abandonner son projet d'invasion de l'Attique[1]. Reconnaissants, les Élatéens élevèrent en souvenir de leur délivrance un lion de bronze à Delphes: Pausanias le mentionne précisément avant le trophée des Étoliens.[2] Que les Étoliens dominaient dès lors à Delphes, c'est ce que fera ressortir, je crois, un examen des textes relatifs aux événements de la période 294-89. Comme il importe d'en établir définitivement la chronologie, je citerai *in-extenso* les passages les plus importants, traduisant ou résumant les autres.

I. Plutarque, *Pyrrh.*, VII, 2: Ἦν μὲν οὖν καὶ πρότερον αὐτῷ πρὸς τὸν Πύρρον ἐγκλήματα καὶ καταδρομαὶ τῆς Θεσσαλίας ἐγεγόνεισαν ὑπ' ἐκείνου ..... καὶ μᾶλλον ἔτι μετὰ τὴν τῆς Δηιδαμείας τελευτήν.

Le πρότερον se réfère à l'assassinat par Démétrios du roi de Macédoine, Alexandros, fils de Kassandros, assassinat par suite duquel Démétrios devient roi de Macédoine. Cet événement se place en automne 294 (Plut. *Dém.* 37; *Pyrrh.* 7, 1). La mort de Déidameia, la sœur de Pyrrhos que Démétrios avait épousée en 303 (Plut. *Dém.* 25), a eu lieu en 297 (*ibid.* 32). Quant aux razzias de Pyrrhos en Thessalie, on verra qu'il en a menées pendant que Démétrios assiégeait Thèbes pour la seconde fois, au printemps 290. Mais, puisque Plutarque place des razzias en Thessalie avant l'automne 294, on peut admettre que Pyrrhos en a déjà tentées dès qu'il fut monté sur le trône épirote, comme membre de la grande coalition qui se forma contre Démétrios pendant que celui-ci assiégeait Athènes (automne 295—printemps 294). Le récit des événements relatifs au meurtre d'Alexandros atteste que la Thessalie n'en demeura pas moins aux mains de Démétrios.

II. *Ibid.* 3. Ἐπεὶ δὲ καὶ κατασχόντες ἀμφότεροι Μακεδονίας συνέπιπτον εἰς τὸ αὐτὸ καὶ μείζονας ἐλάμβανε προφάσεις ἡ διαφορά, Δημήτριος μὲν ἐπ' Αἰτωλοὺς στρατευσάμενος καὶ κρατήσας Πάνταυχον αὐτόθι μετὰ πολλῆς δυνάμεως καταλιπών, αὐτὸς ἐβάδιζεν ἐπὶ Πύρρον καὶ Πύρρος ἐπ' ἐκεῖνον, ὡς ᾔσθετο. Pyrrhos, pour prix de l'aide accordé en 294 au roi de Macédoine Alexandros contre son frère Antipatros, avait reçu de lui les provinces de Tymphaia et de

---

[1] Pausanias, I, 96, 3; X, 34, 3.

[2] Pausanias, X, 18, 7. Voir les notes de l'édition Hitzig-Blümner, I, p. 283. En 307/6, les Athéniens avaient consacré à Delphes un trophée prélevé sur les armes prises aux garnisaires de Kassandros (voir ma note à ce sujet dans *Revue des Études Anciennes* 1911, p. 43). En même temps les Phocidiens élevaient à Élatée une statue à Ξάνθιππον Ἀμφαρέτου Φωκέα ἐλευθερώσαντα Ἐλάτειαν (*BCH.*, 1899, 338). Il est probable qu'il avait suffi à l'armée étolienne de marcher au secours d'Élatée; le siège dut être levé sans bataille et, si les Étoliens barraient en force la vallée du Képhisos, on comprend que Kassandros ait renoncé à renouveler la marche de Philippe. S'il avait livré une bataille, il serait étrange qu'on ne le sut pas.

Parauaia, limitrophes entre l'Épire et la Macédoine, et, parmi les régions soumises à la Macédoine par Kassandros, Ambracie, l'Acarnanie et l'Amphilochie (Plut. *Pyrrh.* 6). A la fin de la même année, on a vu que Démétrios se rendait maître du reste de la Macédoine. C'est donc à partir de ce moment que l'on peut dire «qu'ils étaient maîtres l'un et l'autre d'une partie de la Macédoine».[1]

III. *Ibid.* 4-7. Plutarque raconte comment les deux ennemis qui se cherchaient—Démétios venant de l'Étolie conquise,[2] Pyrrhos descendant d'Épire pour la délivrer — ne se rencontrèrent pas; puis, comment Pyrrhos livra bataille en Étolie à l'armée que Démétrios y avait laissée sous Pantauchos, pendant qu'il allait lui-même envahir l'Épire. Vainqueur de Pantauchos en combat singulier, Pyrrhos, par cet exploit, enflamme à tel point ses Épirotes qu'ils enfoncent la phalange macédonienne, la massacrent en partie et font 5,000 prisonniers.

Après sa victoire, Pyrrhos revint en Épire que Démétrios avait abandonnée à la nouvelle de la défaite de son lieutenant. Bientôt, apprenant que Démétrios était gravement malade, il envahit la Macédoine et poussa jusqu'à Édessa. Démétrios se porta à sa rencontre; n'étant pas en force pour lui résister, Pyrrhos se retira devant lui et conclut la paix (*Pyrrh.* 10; *Dém.* 43). C'est alors que Lysimachos, Ptolémaios et Séleukos lui écrivent pour lui reprocher cette paix et pour l'engager dans la nouvelle coalition qu'ils formaient contre Démétrios. Pour l'y inciter, ils lui rappellent que Lanassa, la fille d'Agathoklès de Syracuse, qu'il avait épousée en 295 et qui lui avait apporté Corcyre en dot, venait de s'y retirer, après avoir donné un fils à Pyrrhos, en lui reprochant de lui préférer des femmes barbares.[3] Elle y avait appelé Démétrios qui y était venu à la tête de sa flotte, l'avait épousée et avait laissé une garnison à Corcyre (*Pyrrh.* 9, 1; 10, 7). Or, tout un ensemble de faits permet de placer en 289 la formation de cette coalition. Les négociations avec Pyrrhos ont pu se poursuivre pendant l'hiver 289/8, puisque l'alliance apparaît conclue au

---

[1] C'est alors qu'ont du être frappées les monnaies de Démétrios avec la surchage ΔΡ. Voir plus haut p.

[2] Si le Démétrios qui, selon Strabon (IX, 451), a détruit Vieux-Pleuron est bien le Poliorcète, Beloch (III, 1, p. 1) remarque avec raison que c'est dans cette campagne qu'il faut placer cet événement. Cf. l'art. de G. Corradi dans les *Mélanges Beloch*, 1910. Démétrios paraît avoir du à cette campagne le surnom d'*Aitôlikos*.

[3] Beloch (III, 2, 105) a montré que Hélénos, le fils que Pyrrhos eut de la princesse illyrienne Birkenna, n'avait pu naître au plus tard qu'en 290. C'est donc en 291 que se placeraient le mieux l'infidélité de Pyrrhos et l'abandon de Lanassa. Il faut, d'ailleurs, expliquer que, suivant la chronologie que j ai essayé d'établir, Pyrrhos ne paraisse pas sur le théâtre des événements en Grèce pendant la deuxième moitié de 291. Ne peut-on supposer qu'il fut absorbé par des guerres de frontière avec le roi Illyrien Bardylis, guerres auxquelles aurait mis fin son mariage avec la fille de Bardylis?

printemps de 288. Il est donc probable que c'est du printemps à l'automne de 289 qu'aura eu lieu la guerre entre Démétrios et Pyrrhos, tant en Étolie qu'en Macédoine.

IV. Plutarq., *Dém.* 39. Il montre, à la fin de 294, Démétrios devenu maître de la Macédoine, de la Thessalie, de la meilleure partie du Péloponnèse, de Mégare et d'Athènes. Pour rejoindre ses diverses possessions, il lui faut la Béotie. Il conclut d'abord une entente avec elle; puis, à l'instigation de Pisis de Thespies et avec l'appui d'une armée qu'amène le régent de Sparte Kléonymos,[1] la Béotie se révolte. Nous savons par Polyen (IV, 7, 11) que le lendemain du jour où le héraut de Démétrios avait porté sa déclaration de guerre aux Boiotarques réunis à Orchomène, il entrait dans Chéronée. Plutarque le montre mettant aussitôt le siège devant Thèbes.[2] Kléonymos, épouvanté, se retire sans combattre, et les Béotiens se livrent à la merci du vainqueur. Celui-ci se borne à mettre des garnisons dans les villes et à en exiger de grandes sommes; il leur donne comme gouverneur Hiéronymos de Kardia et se montre très clément: Pisis, loin d'être châtié, est nommé politarque de Thespies.

Peu après (οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον) Lysimachos est fait prisonnier par le roi des Gètes, Dromichaitès. Dès que lui en parvient la nouvelle, Démétrios part pour la Thrace dont il espére s'emparer en l'absence de son roi. Mais Lysimachos, remis en liberté par Dromichaitès, retourne en Thrace; en même temps, les Béotiens se révoltent une seconde fois. Démétrios revient de Thrace à marches forcées; il trouve les Béotiens déjà battus par son fils Antigonos et remet le siège devant Thèbes.

Comment dater ces événements? D'une part nous savons que c'est en 292 qu'a eu lieu la capture de Lysimachos; d'autre part, la première campagne en Béotie ne peut se placer qu'en 293. Quelque célérité qu'ait mise Démétrios à gagner la Thrace et à revenir de là en Béotie, on doit accorder six mois à ces événements. Lysimachos n'ayant pu passer le Danube qu'au printemps a dû être fait prisonnier au cours de l'été. Ce serait au début de 291 que Démétrios aurait commencé le second siège de Thèbes.

V. *Ibid.* 3: Πύρρου δὲ Θεσσαλίαν κατατρέχοντος καὶ μέχρι Θερμοπυλῶν παραφανέντος, Ἀντίγονον ἐπὶ τῆς πολιορκίας ἀπολιπὼν αὐτὸς ὥρμησεν ἐπ' ἐκεῖνον. Ὀξέως δὲ φυγόντος, ἐν Θεσσαλίᾳ καταστήσας μυρίους ὁπλίτας καὶ χιλίους ἱππεῖς αὖθις ἐπέκειτο ταῖς Θήβαις.

Comme il est peu probable que Pyrrhos se soit risqué dans les mon-

[1] Beloch (III, 1, 231, p. 1) a conclu avec raison que les Étoliens devaient être d'accord avec Kléonymos. Démétrios étant maître de Mégare et de Corinthe (Plut. *Dém.* 39 et 43), les Spartiates ne pouvaient passer dans le Péloponnèse qu'entre Rhion et Anti-Rhion, passage gardé par les Étoliens.

[2] Ce fut probablement le résultat de la bataille d'Onchestos où périt l'ilarque Eugnôtos d'Akraiphiai dont on a retrouvé l'épitaphe (Perdrizet, *BCH.*, 1900, p. 70).

tagnes qui le séparaient des Thermopyles en hiver, ce serait au printemps dans l'été de 291 que son invasion se placerait le mieux. La suite du récit de Plutarque implique que le siège dura encore quelques mois. D'ailleur, à la fin du chapitre, il nous fournit une précieuse indication chronologique: Ταῖς μὲν οὖν Θήβαις οὔπω δέκατον οἰκουμέναις ἔτος ἁλῶναι δὶς ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ συνέπεσε.[1] Τῶν δὲ Πυθίων καθηκόντων πρᾶγμα καινότατον ἐπέτρεψεν αὐτῷ ποιεῖν ὁ Δημήτριος. Ἐπεὶ γὰρ Αἰτωλοὶ τὰ περὶ Δελφοὺς στενὰ κατεῖχον, ἐν Ἀθήναις αὐτὸς ἦγε τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πανήγυριν, ὡς ἂν προσῆκον αὐτόθι μάλιστα τιμᾶσθαι τὸν θεόν, ὃς δὴ Πατρῷός ἐστι καὶ λέγεται τοῦ γένους ἀρχηγός.

Les *Pythia* se célébraient chaque troisième année de l'Olympiade, au mois delphien de Boukatios, corresponeant au Metageitnion attique, notre août-septembre. La troisième année de la seule Olympiade qui puisse être en cause se place précisément d'août 290 à août 289. Puisque Plutarque établit une connexion immédiate entre la prise de Thèbes et la célébration des Pythia à Athènes, c'est donc en août 290 que devra se placer cette célébration. Que l'on ne puisse descendre jusqu'en août 289, c'est ce qui résulte de la suite du récit de Plutarque. Il nous montre, en effet, Démétrios retournant d'Athènes en Macédoine et y préparant aussitôt son expédition contre l'Étolie.

«Il partit en campagne contre les Étoliens et, après avoir ravagé leur pays, y laissant Pantauchos avec une partie considérable de son armée, il marcha contre Pyrrhos et Pyrrhos contre lui. Mais ils se manquèrent l'un l'autre; tandis que l'un dévastait l'Épire, l'autre tombait sur Pantauchos et lui livrait bataille; après en avoir reçu une blessure et lui en avoir rendu une en combat singulier, il l'obligea à se retirer, tailla en pièces une bonne

[1] On s'étonne que M. Holleaux n'ait pas tiré parti de cette phrase dans son mémoire sur l'inscription relative à la restauration de Thèbes (*REG.*, VIII, 1895, 7-41). Elle surprend au premier abord puisque l'on sait que cette restauration a été entreprise par Kassandros en 316/5, et l'on a pensé sans doute à corriger le chiffre ou à le tenir pour une erreur au Plutarque. Mais les ms. n'offrent pas de variante, l'affirmation de Plutarque est très précise et, pour un Béotien comme l'était l'historien de Chéronée, la date de la reconstruction de Thèbes ne devait pas être sujette à doute. Or, nous voyons par le fragment des souscriptions pour cette reconstruction commenté par M. Holleaux (cf. Dittenberger, *IG.*, VII, 2419; *Syll.* 176) que ces souscriptions ont continué après 304. C'est, en effet, à cette date que Démétrios offre celle qu'il prend sur les dépouilles de Rhodes; son nom a été martelé, évidemment pendant l'un des deux sièges de la ville. Mais deux autres noms de rois au moins étaient inscrits à la suite. M. Holleaux proposait d'y voir Kassandros et Lysimachos; Kassandros, mort en 297, fournirait ainsi une date *ante quem*. Tout en maintenant son nom, je pense que le texte de Plutarque interdit de descendre jusque là. Si, dans l'hiver de 291, la dixième année depuis la «réhabitation» de Thèbes n'était pas achevée, c'est que la première se place en 300. A cette date, vainqueur à Ipsos depuis un an, Kassandros domine en Grèce. N'est-il pas très naturel qu'il en ait profité pour mettre la dernière main à l'œuvre commencée par lui en 316? L'inauguration solennelle de la nouvelle Thèbes aurait donc eu lieu en 300.

partie de son armée et fit 5.000 prisonniers» (41). Après une sorte de parallèle entre Démétrios et Pyrrhos qui remplit la fin du chapitre 41 et le chapitre 42, Plutarque reprend: « Or donc, Démétrios étant tombé très gravement malade à Pella, peu s'en fallut qu'il ne perdit toute la Macédoine, Pyrrhos l'ayant envahie en toute hâte et ayant poussé jusqu'à Edessa. Mais, dès que sa santé se rétablit, il le refoula sans peine et conclut avec lui un traité ». Vient ensuite le récit des préparatifs de guerre entre Démétrios et les autres diardoques confédérés contre lui. Nous avons vu que ces préparatifs se placent dans l'hiver 289/88. Il se confirme donc que la guerre entre Pyrrhos et Démétrios a occupé la bonne saison de 289 et que le séjour de Démétrios à Athènes ne peut se placer que dans celle de 290.

Un extrait bien connu de l'historien athénien contemporain Démocharès va nous permettre de serrer de plus près cette chronologie: «Dans son livre XXI, dit Athénée, Démocharès s'exprime en ces termes: Ἐπανελθόντα δὲ τὸν Δημήτριον ἀπὸ τῆς Λευκάδος καὶ Κερκύρας εἰς τὰς Ἀθήνας, οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχοντο οὐ μόνον θυμιῶντες καὶ στεφανοῦντες καὶ οἰνοχοοῦντες, ἀλλὰ καὶ προσόδια καὶ χοροὶ καὶ ἰθύφαλλοι μετ᾽ ὀρχήσεως καὶ ᾠδῆς ἀπήντων αὐτῷ...» Puis Athénée cite d'après le l. XXII d'un autre historien contemporain, Douris de Samos, l'*ithyphallos* chanté alors par les Athéniens en l'honneur de Démétrios. Reproduisons le passage qui nous intéresse:

Πρῶτον μὲν εἰρήνην ποίησον, φίλτατε·
κύριος γὰρ εἶ σύ.
Τὴν δ᾽ οὐχὶ Θηβῶν, ἀλλ᾽ ὅλης τῆς Ἑλλάδος
Σφίγγα περικρατοῦσαν,
Αἰτωλὸς ὅστις ἐπὶ πέτρας καθήμενος,
ὥσπερ ἡ παλαιά,
τὰ σώμαθ᾽ ἡμῶν πάντ᾽ ἀναρπάσας φέρει.
κοὐκ ἔχω μάχεσθαι.
Αἰτωλικὸν γὰρ ἁρπάσαι τὰ τῶν πέλας,
νῦν δὲ καὶ τὰ πόρρω.
Μάλιστα μὲν δὴ σχόλασον αὐτός· εἰ δὲ μή,
Οἰδίπουν τιν᾽ εὕρέ,
τὴν Σφίγγα ταύτην ὅστις ἢ κατακρημνιεῖ
ἢ σπίνον ποιήσει.

Au début de l'*ithyphallos*, on lit:

Ἐνταῦθα γὰρ Δήμητρα καὶ Δημήτριον
ἅμα παρῆγ᾽ ὁ καιρός.
Χἢ μὲν τὰ σεμνὰ τῆς Κόρης μυστήρια
ἔρχεθ᾽ ἵνα ποιήσῃ.

Il n'y a donc aucun doute que c'est à l'occasion des grandes Éleusinies que cet *ithyphallos* fut chanté. Il en résulte qu'au 16 *Boédromion*, soit vers la fin de septembre, Démétrios se trouvait à Athènes. Il revenait de Corcyre. Or, nous avons vu que, dans l'hiver 289/8, les ennemis de Démétrios rappellent à Pyrrhos, comme un affront récent, que le Poliorcète vient de lui ravir Corcyre avec sa femme Lanassa. L'*ithyphallos*, d'autre part, montre que, lorsqu'il a été prononcé, les Étoliens constituaient le plus grand danger pour Démétrios et qu'ils occupaient la route de Delphes. Tel était l'état de choses que nous avons constaté en août-septembre 290 et qui amena Démétrios à célébrer les *Pythia* à Athènes. On est donc amené à placer les *Éleusinia* auxquels assista Démétrios un mois après les *Pythia*. Si l'on veut prendre à la lettre l'expression de Démocharès: «Revenant de Leucade et de Corcyre, Démétrios fut reçu à Athènes...», on pourra placer son expédition dans le mois qui a pu séparer la célébration des *Pythia* de celle des *Éleusinia*. S'il ramenait triomphalement à Athènes la nouvelle épousée qui lui apportait Leucade et Corcyre en dot, l'ithyphalos prendra une toute autre saveur quand il s'écrie: «Voici que le temps heureux ramène et Déméter et Démétrios!... Salut à toi, ô fils du tout-puissant Poséidon et d'Aphrodite!».[1] Mais il en est de même si l'on ne prend pas littéralement l'expression de Démocharès. J'accorderais plutôt à l'expédition tout le printemps de 290. Nous obtiendrions ainsi la chronologie suivante:

Printemps 294	: Première razzia de Pyrrhos en Thessalie pendant que Démétrios assiège Athènes.
Été 294	: Pyrrhos rétablit Alexandros en Macédoine et reçoit en retour plusieurs provinces.
Automne 294	: Vainqueur d'Athènes, Démétrios fait assassiner Alexandros et devient roi de Macédoine. Il conclut un traité avec la Béotie.
Printemps 293	: Avec l'aide des Lacédémoniens et, sans doute, des Étoliens et de Pyrrhos, la Béotie se révolte.
Été - Automne 293	: Premier siège de Thèbes par Démétrios et réduction de la Béotie en province macédonienne.
Printemps 292	: Campagne de Lysimachos contre les Gètes.
Été 292	: Capture de Lysimachos; à cette nouvelle, Démétrios part pour la Thrace, espérant s'en rendre maître.

[1] Selon M. Svoronos, certaines pièces de Corcyre représenteraient Lanassa en Déméter (*BMC., Thessaly to Ætolia*, XIII, 17-18, XXIV, 4-5). Le culte de Déméter et de Koré était si développé à Syracuse qu'il ne serait pas étonnant que la fille d'Agathoklès se soit fait représenter en Déméter comme Arsinoe se fit déifier en Isis.

Automne-Hiver 292	: Nouvelle révolte des Béotiens auxquels Antigonos, fils de Démétrios, inflige une défaite, en l'absence de son père.
Printemps 291	: Démétrios, revenu de Thrace, met le siège devant Thèbes pour la deuxième fois.
Été - Automne 291	: Suite du siège de Thèbes. Incursion de Pyrrhos en Thessalie; les Étoliens occupent Delphes.
Hiver 291	: Reddition de Thèbes. Démétrios se rend à Athènes. Lanassa, abandonnant Pyrrhos, se retire à Corcyre.
Printemps - Été - Automne 290	: Démétrios à Athènes: il va épouser Lanassa et mettre garnison à Corcyre et à Leucade; en août il célèbre les *Pythia* à Athènes; en sempt. les *Eleusinia*. Toujours maîtres de Delphes, les Étoliens terrorisent les Athéniens.
Hiver 290/289	: Démétrios retourne en Macédoine et y prépare son expédition contre les Étoliens et contre Pyrrhos.
Printemps 289	: Expédition de Démétrios en Étolie et en Épire. Victoire de Pyrrhos sur son général Pantauchos.
Été 289	: Après la défaite de son armée en Étolie, Démétrios se retire à Pella où il tombe gravement malade; Pyrrhos en profite pour envahir la Macédoine jusqu'à Edessa.
Automne 289	: Démétrios, rétabli, refoule Pyrrhos et conclut la paix avec lui.
Hiver 289/8	: Pyrrhos entre dans la nouvelle coalition contre Démétrios.

La chronologie que je viens d'indiquer a déjà été entrevue par Wilamowitz et par Niese. Mais ils ne sont pas entrés dans les détails nécessaires à l'établir sans conteste et Beloch (III, 2, 200), entre autres différences, propose de placer en 291 l'expédition de Démétrios à Corcyre et la présence du roi aux grandes Éleusinies. Reprenons donc l'examen de ce point.

Après avoir reconnu qu'on n'a le choix qu'entre 291 et 290, Beloch adopte première date en s'appuyant sur le vers de l'*ithyphallos* où il est dit que le la «Sphinx étolien ne domine pas seulement sur Thèbes, mais sur l'Hellade entière». En 290, après la prise de Thèbes, argue-t-il, on ne pouvait plus dire que l'Étolien était maître de Thèbes. Il suppose donc que, pendant les deux mois qu'il fallut pour approcher l'hélépole des murs de la ville, Démétrios trouva le temps d'aller à Corcyre et d'en revenir par Athènes en y célébrant les grandes Éleusinies.

Cette absence du roi pendant un siège si important, alors que les Éto-

liens occupaient la Phocide, me paraît difficile à admettre.[1] Elle l'est l'autant plus qu'il résulte d'un fragment de Diodore (XXI, 14 Didot) que tout en assiégeant Thèbes, Démétrios dut réduire les autres villes de la Béotie. Enfin, je crois que l'expédition de Leucade et de Corcyre fut plus importante qu'on ne parait le penser. Ce n'était pas à la légère qu'on pouvait tenter de mettre la main sur ces deux îles confinant l'une à l'Épire, l'autre à l'Acarnanie ajoutée à l'Épire en 294. C'étaient deux possessions essentielles pour prendre à revers Pyrrhos et les Étoliens ; elles ne l'étaient pas moins pour qui méditait une entreprise en Occident.[2] Le mariage avec Lanassa n'est pas le seul indice que Démétrios nourrissait de pareils projets; il dut entrer dès lors en négociations avec Agathoklès qui, d'après un fragment de Diodore (XXI, 13), lui envoya son fils pour conclure une alliance avec lui ; Démétrios le reçut avec les plus grands honneurs et le renvoya en Sicile accompagné de son favori Oxythémis qui devait lui rendre compte de l'état des choses.

Cet ensemble de faits se place mieux, ce me semble, pendant le temps où, vainqueur de Pyrrhos et des Béotiens, Démétrios tient à Athènes une cour brillante. De plus, pense-t-on que les Athéniens, qui le comblaient d'adulations, aient osé lui conseiller de faire la paix—comme le dit l'*ithyphallos*—quand il n'avait pas encore réduit Thèbes révoltée pour la seconde fois? Ce conseil me parait être un conseil d'ordre général, qui tourne à la flatterie. Démétrios a interrompu ses loisirs d'Athènes pour courir une nouvelle aventure dans la mer ionienne; on sait qu'il nourrit des projets d'expédition en Occident. Mais il y a un danger plus proche, un péril qu'Athènes redoute surtout. C'est contre lui qu'on veut diriger ses forces. On l'engage donc à faire la paix «car tu en es le maître» ajoute-t-on pour le flatter. Cette paix doit être générale: Pyrrhos, Lysimachos, tous les successeurs d'Alexandre, doivent y être compris. A cette paix universelle, il n'y aura qu'une exception, presque une condition: c'est l'Étolie, qu'on désigne aussitôt, et, pour enflammer contre elle le ressentiment du roi, on lui rappelle qu'elle est la cause principale de cette révolte de Thèbes qui lui a coûté tant de sang.

Si les Athéniens s'étaient exprimés en prose, ils auraient sans doute pu

---

[1] La présence de Démétrios pendant la mise en batterie de l'hélépole est précisément attestée par l'anecdote d'Athénée (X, 415a) que Beloch (III, 1, 233, 1) reporte avec raison d'un siège inconnu d'Argos à celui de Thèbes.

[2] Plutarque, *Pyrrh.* 9, nous apprend que Pyrrhos reçut Corcyre en 295 comme dot de Lanassa et nous savons, en effet, qu'en 297, Kassandros essayant de s'emparer de l'île, il en fut empêché par Agathoklès qui s'en rendit maître (Diod. XXI, 2 ; Plut. *De sera num. vind.* 12 ; *Regum apophth.*, p. 210-31). D'autre part, Pausanias (I, 11, 6) nous apprend que le premier acte de Pyrrhos fut de s'emparer de Corcyre. Je pense que c'est donc à Pyrrhos que Kassandros essayait de l'enlever ; Agathoklès n'aurait fait que la lui rendre.

résumer en ces termes les raisons qui devaient pousser Démétrios à réduire l'Étolie : «car elle n'a pas seulement dominé dans Thèbes, mais elle domine dans l'Hellade entière». En tenant compte des nécessités du vers, ne peut-on admettre que l'on ait exprimé la même pensée sous cette forme: «Sphinx dominateur, ce n'est plus celui de Thèbes, c'est celui de l'Hellade entière» ? Et pourrait-on dire «ce n'est plus celui de Thèbes» si Thèbes résistait encore avec son aide ? Quelle que soit l'exagération où l'adulation pousse les Athéniens, auraient-ils pu déclarer que, «assis sur le roc comme le Sphinx d'antan», les Étoliens, maîtres de Delphes, dominent l'Hellade entière, sans qu'il y ait quelque fondement à leurs dires ? [1]

Malheureusement, aux textes déjà cités, on ne peut ajouter que deux indices qui n'ajoutent qu'une bien faible lumière.

C'est d'abord un texte de Polyen (III, 7, 2).[2] Après la prise d'Athènes par Démétrios, à la fin de 294, le chef de la défense, Lacharès, s'enfuit en Béotie. Il est probable que sa présence ne manqua pas de contribuer à la révolte des Béotiens. Quand Démétrios mit le siège devant Thèbes, il s'y enferma. La ville prise, il se réfugia dans les égouts. Trois ou quatre mois plus tard, il réussit à s'enfuir à Delphes; de là, il se rendit auprès de Lysimachos.

N'y a-t-il pas là un indice que Delphes était dès lors au pouvoir des ennemis de Démétrios, que les Étoliens, s'ils ne l'occupaient pas encore, y dominaient du moins ?

D'autre part, les inscriptions attestent que l'Attique fut menacée d'une invasion de 293 à 290. C'est le décret en l'honneur du stratège ἐπ' Ἐλευσῖνος Aristoménès de Leukonoé[3] qui est remercié pour les services rendus dans les préparatifs de la défense ἐπὶ Λυσίου ἄρχοντος ἐν ᾧ ἐνιαυτῷ ὁ πόλεμος ἐνέστη (293/2); sous Kimon (292/1), nommé stratège pour Éleusis il veille à la bonne garde des forts; renommé au même commandement, sans doute

---

[1] C'est sans doute alors que, pour légitimer leur mainmise sur Delphes, les Étoliens prétendirent que c'est leur héros Eurybatos qui l'avait délivrée de la Lamia. Sur cette version toute politique due aux *Aitôlika* de Nikandros, cf. Vollgraff, *Nikander und Ovid*, 1909, p. 130). N'y a-t-il pas lieu de rappeler que c'est précisément. Lamia que s'appelait la maîtresse toute puissante de Démétrios à Athènes ?

[2] Texte en contradiction, d'ailleurs, avec celui de Pausanias (I, 25, 7) selon lequel Lacharès aurait été massacré par les habitants de Koroneia. Mais le récit de Pausanias est empreint d'un caractère nettement légendaire. Si l'on veut concilier les deux récits, ne pourrait-on supposer que Lacharès, lors de la deuxième révolte, revint en Béotie, porteur des encouragements, peut-être des présents de Lysimachos ? C'est alors qu'il aurait été massacré par les gens de Koroneia désireux de s'emparer de ses richesses.

[3] *IG.*, IV, 2, n. 614b ; *Sylloge*, 192. Avec Beloch (III, 2, p. 376) et Swoboia (art. *Démocharès* du Pauly-Wissowa), je ne crois pas que le τετραετὴς πόλεμος à la suite duquel Démocharès conclut la paix avec Athènes et la Béotie soit la guerre entre Démétrios, les Béotiens et les Étoliens comme le veut G. de Sanctis (*Studi di Storia antica*, II, p. 50).

l'année suivante (291/0), il s'occupe de la mise en état des murs et des forts d'Éleusis, Panakton et Phylé. Dans le décret en l'honneur de Phaidros, on voit celui-ci, sous l'archontat de Kimon (292/1), nommé στρατηγὸς ἐπὶ τὰ ὅπλα, préserver l'Attique des dangers qui l'entouraient, περιστάντων τῇ πόλει καιρῶν δυσκόλων.[1] Enfin, dans une importante inscription dont les considérants sont si fâcheusement mutilés, celle où le droit de cité athénienne est conférée à Aischron fils de Proxénos, on croit distinguer qu'il est question de services que celui-ci a rendus à Delphes, sous l'archontat de Dioklès : d'accord avec Charixénos, il a contraint des violateurs (ἐβιάσατο τοὺς παρανομοῦντας) et sauvé des prisonniers (λη]φθέντας σωθῆναι) et il leur a fait obtenir restitution (ἀποκατέστησεν αὐτο[ῖς).[2] Ces expressions ne rappellent-elles par le vers de l'*ithyphallos* «ravissant tous nos hommes, le Sphinx Étolien les emporte» ?

Comme l'archontat de Dioklès se place probablement en 288/7,[3] il semble en résulter que les Étoliens, malgré l'expédition de Démétrios, n'avaient pas perdu leur prépondérance à Delphes. On ne saurait s'en étonner. Cette expédition de Démétrios paraît n'avoir été qu'une de ces campagnes de dévastation comme Philippe V devait en mener tant en Étolie à la fin du siècle ; devant les armées macédoniennes, les Étoliens se retirent dans leurs montagnes ou dans leurs places fortes et redescendent dès que l'ennemi, le plat pays dévasté, a dû se retirer. Sans doute, Démétrios avait laissé Pantauchos pour achever la soumission du pays. Mais celui-ci avait été taillé en pièces par Pyrrhos, et, bien que nos sources ne le disent point, il est vraisemblable que les Étoliens avaient contribué à sa défaite.

En tout cas, cette victoire était éminemment propre à rehausser dans la Grèce septentrionale le prestige des Étoliens comme celui de Pyrrhos ; ce n'est guère à sa suite qu'ils auront évacué les passes menant de Béotie à Delphes. Aussi, n'y a-t-il pas lieu de s'étonner si l'inscription de l'archontat de Dioklès parait attester qu'ils les occupaient encore l'année suivante. Depuis quand s'en étaient-ils emparés ?

Pomtow[4] a voulu conclure d'un vers de l'*ithyphallos* que c'est l'année même où il fut chanté, en 290, que les Étoliens avaient occupé Delphes et ses défilés :

Αἰτωλικὸν γὰρ ἁρπάσαι τὰ τῶν πέλας, νῦν δὲ καὶ πόρρω.

---

[1] *IG.*, II, 331.

[2] *IG.* II, 309.

[3] Dioklès est placé en 288/7 par Beloch et en 287/6 par Kolbe et von Schoeffer. Les raisons alléguées par Ferguson et Kirchner pour le faire remonter à 290/89 ne me paraissent pas convaincantes.

[4] Pomtow, *Neue Jahrbücher*, 1897, p. 787. E. Bauer, *Untersuchungen zur Geogr. und Gesch. der nordwestlichen Landschaften Griechenlands nach den delphischen Inschriften* (diss. Halle, 1907, p. 31) exprime une opinion semblable à la mienne.

Mais ce vers ne se rapporte pas à une occupation fixe; il s'agit de razzias et c'est probablement d'elles que l'Attique a eu à souffrir à partir de 293/2 et d'elles que les Athéniens se plaignent dans l'*ithyphallos* en parlant de «nos hommes enlevés».

Pour comprendre la terreur qu'inspirent les Étoliens, pour expliquer qu'on puisse les montrer «dominant l'Hellade entière», il faut admettre que, dès lors, leur hégémonie s'étendait d'une part à toutes les peuplades établies au Sud du Spercheios, Ainianes, Oitaiens, Doriens, Locriens Orientaux, de l'autre à la Locride Occidentale.[1] La prise de la Locride Ozole peut se placer dès 322; mais Amphissa paraît être restée indépendante[2] dans cette région comme Hérakleia dans celle de l'Oita. C'est seulement en 280 que les Étoliens contraignirent Hérakleia à entrer dans leur ligue.[3] Ils profitèrent évidemment, pour s'emparer de cette clef des Thermopyles, du départ de Pyrrhos pour l'Italie et de la guerre avec Ptolémaios Kéraunos qui absorbait les forces d'Antigonos Gonatas. C'est sans doute en 286, quand Pyrrhos s'était emparé de la Thessalie et de Corcyre, qu'ils s'étaient brouillés avec lui pour se rapprocher d'Antigonos et de Lysimachos. Quand, à la fin de 285, Pyrrhos eut été chassé de Macédoine par Lysimachos, ils paraissent avoir conclu alliance avec le vainqueur. Lysimachos était maître de la Macédoine, de la Béotie et de la Thessalie: les Étoliens semblent avoir fondé alors pour l'honorer Lysimacheia et Arsinoé.[4] Lorsqu'on apprit qu'Antigonos avait été battu par Kéraunos que soutenait Lysimachos, le Péloponnèse se souleva en partie contre le vaincu sous la conduite de Sparte. Les Étoliens avaient évidemment pris le parti d'Antigonos puisque les Péloponnésiens résolurent de les attaquer sous prétexte qu'ils avaient occupé par force et remis en culture la plaine maudite de Kirrha. Areus, roi de Sparte, y débarque et la dévaste; mais les Étoliens, descendant des montagnes à l'improviste, le taillent en pièces et le contraignent à se rembarquer.[5] Ainsi, à la veille de l'invasion gauloise, nous trouvons les Étoliens

[1] C'est l'état de choses que l'on constate au lendemain de l'invasion gauloise. Pendant l'invasion, les Doriens et Locriens Occidentaux ne sont pas mentionnés parmi les défenseurs de Delphes: c'est probablement qu'ils sont compris avec les Étoliens. Le Spercheios formerait dès lors la frontière Nord de leur Confédération.

[2] Outre le passage déjà cité de Diodore (XVII, 38) où l'on voit les Étoliens s'emparer de plusieurs places doriennes mais échouer devant Amphissa, il faut rappeler que cette ville a fourni 400 hommes pour la défense de Delphes (Paus. X, 23, 1) alorsqu'on ne mentionne ni les Locriens Occidentaux ni les Doriens. C'est, sans doute, comme on vient de le dire, que ceux-ci faisaient partie de la Ligue Étolienne depuis 322. Il en était encore ainsi en 284 puisque c'est la Ligue Étolienne et non les Locriens ou les Phocidiens qu'on rend responsable de la remise en culture de la plaine sacré de Kirrha.

[3] Pausanias, X, 20, 9.

[4] Strabon, X, 460. Cf. Beloch, *op. cit.*, p. 249.

[5] Justin, XXIV, 1.

étendant leur puissance, au N-E. jusqu'aux bords du Spercheios, à l'Est jusqu'aux portes de Delphes. Cette position, ils la doivent surtout à leurs victoires sur les Macédoniens: sur Polyklès, général d'Antipatros, en 321; sur Lykiskos, général de Kassandros, en 314; peut-être sur Kassandros lui-même en 301; sur Pantauchos, général de Démétrios, de concert avec Pyrrhos, en 289. Quatre fois, ils ont donc pu remporter des trophées macédoniens. Peut-on déterminer celle de ces victoires à laquelle se rapportent les boucliers figurés sur nos monnaies? Si l'on exclut la victoire de 289 qui est plutôt celle de Pyrrhos et celle de 301 qui est loin d'être certaine, le choix restera limité entre celle de 321 et celle de 314. En faveur de la première, on peut faire valoir qu'elle est la seule qui nous soit attestée par un texte formel comme un triomphe éclatant; la seconde, à défaut de cet avantage, est la seule qui puisse expliquer ce Λ inscrit parfois sur le bouclier macédonien des monnaies du type de «l'Étolie sur les trophées».[1] Sans oser décider, passons à l'examen des textes qui nous permettront de mieux comprendre et le caractère des dépouilles gauloises représentées et pourquoi Pausanias a précisé que ce sont celles prises à Kallion. Dès maintenant, nous devons à la longue étude qui précède de nous rendre mieux compte des origines de cette prépondérance des Étoliens à Delphes que leur rôle dans la lutte contre les Gaulois à moins créée que confirmée.

IV

Dans l'armée qui alla barrer les Thermopyles à l'invasion gauloise, les contingents de la Ligue étolienne étaient de beaucoup les plus nombreux: probablement plus de 15,000 hommes.[2] Aussi, après les efforts malheureux faits par les Gaulois pour enlever de front les défilés, Brennos pensa que le meilleur moyen d'en affaiblir la défense était de contraindre les Étoliens à retourner au secours de leurs foyers. Sept jours après son échec — le temps sans doute de prendre les renseignements nécessaires et de former

[1] Si les boucliers n'étaient incontestablement macédoniens et si l'on ne savait que les Spartiates portaient encore un bouclier ovale, on pourrait penser que ce Λ commémorait la défaite plus récente des Lacédémoniens d'Areus (cf. Photius, s. v. λάμβδα et les boucliers dont la forme rappelle l'*ancile* romain que Fourmont aurait vus à Amyclées, dans Mongez, *Antiquités de l'Encyclopédie*).

[2] Pausanias, X, 20, 3: Αἰτωλῶν δὲ πλείστη ἐγένετο στρατία. Le chiffre donné pour les hoplites est de 7000; de celui de l'infanterie légére il ne reste que 90 . . . ; mais, les Étoliens combattant surtout comme *psiloi*, leur infanterie légère devait être numériquement supérieure à la lourde; je restituerais donc 9000; le chiffre de la cavalerie n'est pas donnée et devait être insignifiant (les Béotiens, dont les plaines étaient plus propices à la cavalerie que les montagnes de l'Étolie, n'avaient que 500 cavaliers pour 10000 hoplites).

le corps expéditionnaire — il envoya donc 40,000 fantassins et 8.000 cavaliers sous le commandement de Komboutis et d'Orestorios envahir l'Étolie. Laissons maintenant la parole à Pausanias, X, 22:

2. «Ceux-ci (les 48,000 Gaulois), remontant en aval des ponts du Spercheios et repassant par la Thessalie,[1] vont envahir l'Étolie. C'étaient ce Komboutis et cet Orestorios qui commirent chez les Kalliéens[2] des abominations telles qu'on se refuse à y croire et que rien de sembable ne s'est jamais passé dans les plus audacieuses entreprises des hommes. Ils massacrèrent tout ce qui était du sexe masculin, sans épargner les veillards et même les enfants en bas âge qu'ils égorgeaient sur le sein de leurs mères. S'ils en avaient tué que le lait avait rendu plus gras que les autres, les Galates buvaient leur sang et mangeaient leur chair. Les femmes et les filles en âge de puberté, toutes celles qui étaient conscientes, échappèrent à leurs violences en s'entre-tuant dès que la ville fut prise;[3] celles qui res-

[1] Ὀπίσω κατὰ τοῦ Σπερχειοῦ τὰς γεφύρας καὶ αὖθις διὰ Θεσσαλίας ὁδεύσαντες. Les ponts du Spercheios (cf. Paus. X, 20, 4) avaient été détruits par les Grecs lorsque Brennos déboucha de Thessalie; il avait fait passer à guè ses 10000 meilleurs nageurs au dessous des ponts, dans les marais où se terminait le Spercheios; puis, il avait obligé les riverains du golfe Maliaque à construire pour le gros de son armée de nouveaux ponts; ceux-ci étaient sans doute ceux de la grande route d'Hérakleia à Lamia puisque, après avoir fait passer à son armée les nouveaux ponts, Brennos la conduit directement à l'attaque d'Hérakleia que les Étoliens, qui l'avaient occupée l'année d'avant, défendent victorieusement (X, 21,1). L'emploi du pluriel γέφυραι vient sans doute de ce que, dans cette vallée marécageuse, le Spercheios se divisait en plusieurs bras. Il fallait donc plusieurs ponts. Pour l'auteur que suit Pausanias, la Thessalie devait commencer au N. du Spercheios; il suffit donc que les Galates aient suivi la rive Nord du fleuve pour qu'on puisse dire qu'ils ont «repassé par la Thessalie». Le but de cette manœuvre était sans doute d'échapper à l'attention des Étoliens qui n'avaient pu manquer d'occuper Hypata. Pour descendre en Étolie par la vallée du Mégapotamos, les Gaulois durent probablement, au lieu du chemin direct d'Hypata à Mavrolithari, contourner le Korax à l'O. par la vallée de la Vistritza (par sa branche *est*) ce qui leur permettait de tomber dans la vallée du Mégapotamos au dessous de Mavrolithari.

[2] Pour l'emplacement de Kallion, j'adopte l'identification avec les ruines qui couronnent le hauteur de Vélouchovo, à l'O. de la moderne Lidhoriki, au confluent du Méga et du Morno, identification sontenue par M. Sôtiriadis dans un art. du *BCH.* 1906. Mais je ne puis partager toutes ses vues comme j'espère le montrer dans une note consacrée à cette question. Entre autres, on y verra que le pays des Kalliéens commençait immédiatement au S. de celui des Hypatéens. Sans doute, la petite forteresse dont on voit les ruines à Mavrolithari (où Woodhouse a placé à tort Kallion) était-elle leur place-frontière. Comme les Gaulois avaient contourné la place dans notre hypothèse, on comprend qu'ils aient pu tomber à l'improviste sur Kallion. De l'endroit où ils ont du déboucher dans la vallée du Méga une marche forcée peut mener en 5 h. à Vélouchovo où nous plaçons Kallion. Dans l'antiquité on ne rencontrait probablement pas plus de villages dans la vallée même qu'aujourd'hui.

[3] Ὡς ἡλίσκετο ἡ πόλις. Il semble donc y avoir eu au moins un semblant de résistance; la ville n'étant probablement pas ouverte, il a fallu la prendre d'assaut, ce qui explique la fureur des Gaulois.

taient se virent livrées à tous les outrages avec toute la férocité à laquelle peuvent s'abandonner des hommes qui, de leur nature, ne sont susceptibles ni de pitié ni d'amour. Toutes celles qui purent mettre la main sur les épées des Galates, se donnèrent elles mêmes la mort; celles qui ne le purent pas périrent bientôt par défaut de nourriture et de sommeil. Ces barbares impitoyables assouvissaient tour à tour sur elles leur brutalité, certains lorsqu'elles rendaient l'âme, certains même lors qu'elles étaient déjà mortes.

3. Informés par des messagers de la calamité qui venait de les surprendre, les Étoliens aussitôt, quittant les Thermopyles, retournèrent le plus rapidement possible avec toutes leurs forces en Étolie, poussés par la rage que leur causaient les malheurs des Kalliéens, mais plus encore par le désir de sauver les villes qui n'auraient pas encore été prises.[1] Chez eux, en même temps, de toutes les villes, tous ceux qui avaient l'âge se mirent en campagne; les vieillards aussi se mêlèrent à leurs rangs, excités tant par la nécessité du salut public que par leur vieille bravoure; les femmes même se joignirent à eux spontanément, plus enragées contre les Galates que les hommes eux-mêmes.

4. Quand les barbares, après avoir achevé le pillage des maisons et des sanctuaires et mis le feu à Kallion, évacuèrent la ville, ils trouvèrent devant eux les Patréens qui, seuls des Achéens, étaient venus au secours des Étoliens.[2] Excellente infanterie lourde, les Patréens les attaquèrent de front; mais ils eurent beaucoup à souffrir et du grand nombre des Galates et, surtout, de la force qu'ils puisaient dans leur désespoir. Les Étoliens et les femmes des Étoliens, répartis sur toute la route,[3] accablaient les barbares de leurs javelots et, ceux-ci n'ayant pour se protéger que leurs boucliers nationaux, bien peu de coups ne portaient pas; quand les barbares les poursuivaient, ils leurs échappaient sans peine par la fuite et, revenant de la poursuite, recommençaient à tirer avec une nouvelle vigueur. Aussi, quelque qu'aient été les atrocités dont les Kalliéens avaient été

[1] Τὰς οὐχ ἑαλωκυίας πω διασώσασθαι πόλεις. Il s'agit d'une crainte des Étoliens. En fait Kallion seule semble avoir été prise. Mais cette crainte est significative. Les Gaulois devaient, pour attirer plus sûrement les Étoliens à leur suite, répandre le bruit qu'ils allaient détruire toutes les villes de l'Étolie comme Kallion. De Vélouchovo, il pouvaient, en effet, gagner facilement, tant Naupacte et Kalydon par la vallée du Morno que Thermos par la montagne.

[2] S'ils ont trouvé devant eux les hoplites de Patras qui n'ont pu que débarquer à Naupacte et remonter la vallée du Morno jusqu'à son confluent avec celle du Méga, au dessous de Vélouchovo, c'est que les Gaulois avaient l'intention de continuer leur marche vers le Sud, tant vers Naupacte au S.-O., que, sans doute, vers Amphissa et Delphes au S.-E.

[3] Il faut comprendre que, la résistance des hoplites de Patras leur ayant coupé la route du Sud, les Gaulois durent battre en retraite au Nord par la vallée du Méga : c'est de ses deux rebords montagneux que les Étoliens les décimèrent sans peine.

victimes — telles à vrai dire qu'elles rendent même vraisemblables celles qu'Homère raconte des Laistrygons et du Cyclope, — la vengeance fut digne de l'outrage: car, des 48,000 barbares qui étaient partis, moins de la moitié purent regagner leur camp devant les Thermopyles».

Autant que ce récit tardif permet de l'entrevoir, le but des Gaulois était double. Ils ne pensaient pas seulement à obliger les Étoliens à rappeler à la défense du sol natal l'armée qu'ils avaient aux Thermopyles; pour cette seule tâche 48,000 hommes—un tiers sans doute de leur effectif total—n'eussent pas été nécessaires; mais ils voulaient sans doute, lorsque la destruction de Kallion leur aurait livré la chef des deux routes qu'elle gardait, d'une part marcher par Amphissa sur Delphes que Brennos se proposait d'attaquer de l'autre côté; d'autre part, aller s'emparer de Naupacte d'où ils pourraient, le moment venu, passer dans le Péloponnèse par l'Ouest tandisque le gros de l'armée y descendrait par la Béotie et par l'Isthme. Pour que les gens de Patras, qui auraient été les premiers Péloponnésiens menacés, se soient empressés d'aller fermer aux Galates la route de Naupacte, il faut qu'ils aient eu lieu de craindre un projet semblable.[1] C'est la résistance de leurs hoplites qui le fit échouer. Une fois la grande armée gauloise obligée de battre en retraîte dans le couloir encaissé du Méga, il est facile

[1] Pausanias attribue ailleurs (VII, 18, 5) le fait que les Patréens aient été les seuls des Achéens à se porter au secours des Étoliens à leur amitié pour ceux-ci (κατὰ τὴν φιλίαν τὴν Αἰτωλῶν); il ajoute que c'est à cause des pertes énormes subies dans les combats (προσπταίσαντες ἐν ταῖς μάχαις λόγου μειζόνως) que la ville serait tombée alors en pleine décadence. Hitzig-Blümner me paraissent avoir tort de contester l'opinion de Bursian (II, 326); il croit qu'il y a ici une confusion de Pausanias et que la catastrophe militaire qui ruina les gens de Patras est le désastre que les Romains leur infligèrent en Phocide, puis à Skarpheia en 146 (Polybe, XXXIX, 9). De nombreux textes attestent, de plus, que Patras continua à jouer un rôle entre 279 et 146; celui même de Pausanias, parlant de *batailles* au pluriel, ne s'appliquerait que difficilement à l'unique combat soutenu contre les Gaulois; enfin ce combat même, s'il fit subir aux Patréens des pertes cruelles, fut victorieux. Il le fut, d'abord en fait, parce qu'il obligea les Gaulois à rebrousser chemin; il le fut aussi en théorie puisque, dans l'Odéon de Patras, Pausanias voyait un Apollon fait avec les dépouilles des Gaulois, ἡνίκα ἐπὶ τὸν στρατὸν τῶν Γαλατῶν οἱ Πατρεῖς ἤμυναν Αἰτωλοῖς Ἀχαιῶν μόνοι (VII, 20, 3). Comme cette expression «seuls des Achéens» revient ici pour la troisième fois, il est difficile de mettre en doute, avec Beloch (III, 1, 581, n. 2), qu'elle ne corresponde à quelque réalité. Il n'est pas certain, comme il l'affirme, que Patras appartint alors à la Ligue Achéenne et que ce serait ainsi la Ligue et non Patras, qui aurait envoyé les hoplites dont parle Pausanias. En dehors du texte même de Pausanias, il faut aussi remarquer que, pour expédier un corps fédéral, il aurait fallu une décission de l'Assemblée fédérale. Celle-ci n'a évidemment pas eu le temps d'intervenir; c'est dès qu'on y apprit que les Gaulois descendaient la vallée du Méga, que Patras dut envoyer le millier d'hoplites dont elle pouvait disposer. Peut-être une statue de femme agenouillée qu'on voit au Musée de Patras vient-elle de l'ex-voto qui commémora la défaite des Gaulois. Je compte revenir prochainement sur cette figure qui rappelle «la Gauloise captive» du petit bronze de Londres dont je me suis occupé dans les *Monuments Piot* de 1911.

de comprendre que les Étoliens purent la détruire à moitié; la phrase qui termine le récit de Pausanias laisse entendre qu'ils le firent avec la cruauté ordinaire aux *guérillas*; ce sera pour la justifier en quelque sorte, sous couleur de représailles, qu'on aura éxagéré à plaisir «les horreurs de Kallion». Si certains des traits rapportés—pillage et incendie, massacre et viol—n'ont rien d'étonnant dans la prise d'une ville par des barbares qu'une marche difficile a exaspérés, on peut, en effet, mettre en doute ceux qui se rapportent à l'anthropophagie, chef d'accusation classique lancé contre les Gaulois par les écrivains anciens et qui semble toujours aussi dénué de fondement.[1]

Quoi qu'il en soit, les Étoliens paraissent avoir poursuivi les Gaulois jusqu'à la vallée du Spercheios. Ils n'y trouvèrent sans doute plus le gros de l'armée. Les gens d'Hérakleia, débarrassés de leur garnison étolienne, n'avaient plus eu qu'une idée ainsi que les autres Ainianes: délivrer leur pays de la présence ruineuse des Gaulois. Préférant leur petite patrie au salut de l'Hellade, ils conduisirent Brennos avec ses troupes légères par l'Anopaia—le sentier qu'avaient jadis suivi les Mèdes d'Hydarnès—sur le derrière des Grecs campés aux Thermopyles; attaqués par Brennos en queue et en même temps de front par le gros de l'armée, les Grecs n'eurent que le temps de s'embarquer sur la flotte athénienne. Avec 40.000 hommes d'élite Brennos marcha sur Delphes par le plus court, les gorges du Kallidromos et du Parnasse;[2] il espérait sans doute la prendre ainsi par surprise comme Kallion l'avait été, et, ignorant la retraite désastreuse de l'expédition d'Orestorios, comptait probablement se joindre à lui sous Delphes. Akichorios, avec le gros de l'armée, après avoir mis les bagages en sûreté à Hérakleia, devait le rejoindre en passant apparemment par la grande route d'Hérakleia à Livadie et en soumettant sur son passage la Phocide du Nord et la Béotie.

Ainsi, en obligeant les Étoliens à abandonner Hérakleia et les Thermopyles, Brennos avait réussi dans une partie de ses projets. Mais il n'avait pas prévu qu'Orestorios et Komboutis pourraient être battus, ce qui non seulement lui enléverait le concours de leurs forces contre Delphes, mais permettrait aux Étoliens, tout en prenant part à la défense de l'oracle, de revenir au Nord retarder la marche d'Akichorios. En effet, poursuivant les débris de l'expédition de Kallion, les Étoliens vinrent talonner l'armée d'Akichorios quand les survivants de l'expédition d'Étolie l'eurent rejointe. Bien qu'Akichorios eut laissé à Hérakleia, sous bonne garde, la meilleure

[1] C. Jullian, *Histoire de la Gaule*, I, p. 336 suppose qu'il pourrait s'agir du meurtre rituel de certains prisonniers. Mais l'éxagération même du récit le classe au premier rang de ceux que M. Jullian a si bien groupés sous le nom de «La peur des Gaulois».

[2] Pausanias, X, 22, 5.

partie du train de l'armée il lui en restait pourtant assez pour que Pausanias puisse nous montrer les Étoliens, «s'attachant aux derrières d'Akichorios, sans livrer bataille, capturant ses bagages et massacrant les hommes qui les gardaient. Ce fut la principale cause de la lenteur de sa marche».[1] Les Étoliens, employant à cette poursuite la majeure partie de leurs forces, ne purent envoyer d'abord qu'une poignée d'hommes à Delphes, puis 1200 guerriers sous Philomélos.[2] Mais leurs efforts ne furent pas inutiles. Grâce à eux, au lieu d'être rejoints sous Delphes par le gros de l'armée, c'est seulement après le désastre, lorsqu'ils sortirent des montagnes de Phocide, que les débris de l'expédition de Brennos purent faire leur jonction avec Akichorios, sans doute dans la plaine de Chéronée. «Car sa marche avait été retardée par les Étoliens, qui les accablaient si bien par leurs javelots et par tous les projectiles qui leur tombaient sous la main, que ce ne fut qu'une petite partie d'entre eux qui put regagner le camp établi à Hérakleia».[3] D'ailleurs, le lendemain du jour où avait eu lieu la jonction de Brennos et d'Akichorios, les Étoliens avaient été rejoints par les Béotiens et par les Athéniens, que la flotte athénienne, venant du golfe maliaque, avait sans doute débarqués dans un des ports béotiens. Forts ensemble d'au moins 50000 hommes, les Grecs alliés poursuivirent les restes de la grande armée gauloise, ou, du moins, la suivirent dans sa retraite sans oser, tant elle leur paraissait encore retoutable, la forcer à livrer bataille. Arrivés à Hérakleia, Athéniens, Béotiens et Phocidiens paraissent avoir laissé aux seuls Étoliens l'honneur de la poursuite, car «de là, dit Pausanias, jusqu'au Spercheios, les barbares se frayèrent un chemin à grand peine, tant les Étoliens les serraient de près».[4]

Les pages précédentes ont exposé tout ce que l'on peut entrevoir du rôle joué par les Étoliens lors de l'invasion de Brennos. L'épisode principal est bien le sac de Kallion dont l'Étolie assise sur les trophées gaulois commémorait, à Delphes, la vengeance. C'est de ces trophées que provenaient, sans doute, les boucliers attachés par eux à l'entablement du temple. On a vu, en effet, la petite part qu'ils ont eu à la défense même de Delphes; le général qui y commanda leur contingent, Philomélos, ne parait y avoir eu aucun monument; les stratèges qui étaient représentés à côté des deux Apollon, d'Artémis et d'Athéna sont plutôt les trois qui les commandaient aux Thermopyles. On s'expliquerait ainsi que Pausanias

---

[1] Pausanias, X, 23, 2.

[2] Pausanias, X, 23, 2.

[3] Pausanias, X, 23. 7. Diodore XXII, 13 (870) montre aussi, dans la retraîte des Gaulois de Delphes aux Thermopyles, que les Grecs qui les poursuivaient taillèrent en pièces les traînards et enlevèrent tout le train: οἱ Ἕλληνες ἐπιτιθέμενοι τὰς οὐραγίας ἐπέκοπτον καὶ τὴν ἀποσκευὴν ἦραν ἅπασαν.

[4] Pausanias, X, 23, 8.

connut leurs noms qu'il aurait lus sur le monument. Pourtant, puisque cet ex-voto comportait quatre divinités, il est probable que, pour faire pendant, il comprenait quatre stratèges. Aux trois stratèges des Thermopyles, Polyarchos, Polyphron et Lakratès, faut-il ajouter Philomélos ou Eurydamos? Le fait qu'Eurydamos a été l'objet d'un monument distinct ne me parait pas être un obstacle, mais plutôt un argument en sa faveur. Ce monument distinct atteste, en effet, l'importance particulière de son rôle et l'on ne peut guère voir en lui qu'une sorte de dictateur nommé par les Étoliens pour diriger la défense nationale quand l'invasion de Komboutis et d'Orestorios eut mis leur territoire national en péril. C'est lui qui aurait dirigé l'armée étolienne après le sac de Kallion et nous verrons que sa savante poursuite d'Akichorios a sans doute laissé sa trace dans les trophées sur lesquels était assise l'Étolie. On a déjà vu que c'est aussi des armes prises à Komboutis ou à Akichorios plutôt que de celles perdues par Brennos devant Delphes, que proviennent les boucliers suspendus par les Étoliens à la corniche du temple. Non seulement les Étoliens ont joué, dans la défense même du temple, un rôle minime en regard de celui des Phocidiens, mais je crois que l'on peut conclure d'un passage[1] du décret envoyé par Kos à Delphes que les dépouilles des Gaulois avaient été réunies en trophée. C'est le sanctuaire, τὸ ἱερόν, et non le temple, ὁ ναός, dont il est dit qu'il a été orné des armes des vaincus. Si l'on voulait en distraire des boucliers pour faire pendant à ceux des Perses sur la corniche du temple, pourquoi aurait-on confié aux Étoliens le soin de les dédier? N'est-il pas plus vraisemblable que l'honneur qui leur fut conféré fut celui d'orner le temple de leurs propres prises, comme les Athéniens avaient reçu celui d'y attacher les boucliers conquis à Marathon?

Si l'on admet que les boucliers consacrés par les Étoliens fissent partie des dépouilles de Kallion, on admettra, je crois, d'autant plus facilement que le monument qui associait aux dieux les stratèges étoliens se rapportait à cet épisode dominant de l'invasion des Gaulois en Étolie. Le peu que nous savons par Pausanias de ce monument confirme cette hypothèse. On peut invoquer, d'abord, l'analogie des autres ex-voto delphiens qui montrent des généraux à côté de divinités. Ces divinités ne sont pas celles de Delphes, mais les protectrices des auteurs de l'ex-voto: ainsi, Lysandre et son devin Hermon sont entourés par les Dioscures, Zeus, Poséidon, Apollon et Artémis; seules, ces deux dernières divinités, sont, peut-être, celles de Delphes; quand Miltiade est placé entre Athéna et Apollon, la déesse représente évidemment la ville qui envoie et Apollon celle qui reçoit l'ex-voto. Une division de ce genre doit se faire sans doute parmi les quatre divinités que Pausanias mentionne aux côtés des stratèges éto-

[1] C'est le passage cité p. 178.

liens: deux Apollon, Artémis et Athéna. Il est invraisemblable que l'Apollon delphien ait été représenté deux fois sur le même monument et Athéna n'a joué qu'un rôle secondaire dans les cultes de Delphes; elle n'y était que «portière», Προναία. Par contre, sa tête figure à l'avers des monnaies dont le revers montre l'Étolie assise sur les trophées gaulois et un grand temple d'Athéna dominait la ville de Pleuron.[1] La tête d'Artémis alterne avec celle d'Athéna sur les monnaies de cette série et l'on doit sans doute donner le nom d'Apollon à une tête jeune, couronnée de laurier, qui apparaît parfois sur d'autre monnaies étoliennes.[2] Apollon Laphrios avait, avec Artémis Laphria, un sanctuaire fameux à Kalydon.[3] Apollon était encore adoré à Thermos[4] et à Naupacte[5] et probablement à Apollonia, Artémis à Naupacte[6] et à Apollonia.[7] On peut donc, ou bien décomposer les quatre divinités en deux couples, Apollon et Artémis de Delphes d'une part,[8] un Apollon et une Athéna d'Étolie de l'autre, ou bien attribuer les quatre divinités à des villes étoliennes, par exemple Artémis à Kalydon et Athéna à Pleuron, un des Apollon à Kalydon et l'autre soit à Naupacte, soit peut-être à Kallion.

Si sa destruction avait été complète, Kallion s'était, en effet, relevée rapidement de ses ruines. Dans l'alliance avec les Acarnaniens, conclue probablement au lendemain de l'invasion galate, on voit figurer comme stratège fédéral Polykritos de Kallion qui remplit cet office pour la deuxième fois et, parmi les sept épilektarques, Kallias de Kallion.[9] Il

---

[1] Woodhouse, *Aetolia*, p. 125 commente les deux textes de Stace (*Thèb.* 727) et de Denys fils de Kalliphon (*Perieg*, 57) qui nous parlent de ce temple.

[2] Voir *British Museum Catalogue*, *Thessaly to Aetolia*, p. 194-7.

[3] Cf. les textes dans Woodhouse, p. 97 et le comentaire de Hitzig - Blümner à Pausanias, VII, 98,8.

[4] Son ἱερόν de Thermos, mentionné par Polybe XI, 7, 2, a été fouillé par G. Sôtiriadis, Ἐφημ. Ἀρχ., 1900, p. 160; 1903, p. 71; 1905, p. 56. Le traité des Étoliens avec les Acarnaniens (1905, p. 50) montre que, à l'époque de l'invasion celtique, Thermos était déjà la capitale fédérale.

[5] Voir sur son culte à Naupacte, A. J. Reinach, *BCH.*, 1910, p. 280.

[6] Sous les vocables de Ἀγεμώ (Collitz, II, 1428h), d'Αἰτωλή (Paus., X, 38, 12; son temple aux bords de la mer avec idole tenant une lance est probablement identique à celui d'Apollon) et de Λάφρια (Paus. IX, 31, 7; cf. Wilhelm, *Ath. Mitt.* 1891, p. 350).

[7] On rapporte à cette localité des monnaies avec tête d'Artémis à l'avers, ΑΠΟΛΛ au revers (*BMC.*, p. 200) C'était une petite place de la région des Apodotoi (cf. Woodhouse, *op. cit.* p. 355).

[8] Vainqueurs des Acarnaniens en 263 les Étoliens élèvent à Delphes les statues de leurs stratèges accompagnés par Apollon et Artémis.

[9] Sôtiriadis, Ἐφημ. Ἀρχ., 1905, n. 1, l. 14. Il faut probablement restituer στρατηγ]οῦντ[ος Π]ολυκρίτ[ου Καλλιέος le fragment publié sous le n. 14 et le rapporter au Polykritos qui fut stratège vers 235 et qui peut être le petit fils de celui de 276. Un Φάλανθος Πολύφρονος Καλλιπολίτας est témoin en 150-40 (601, 2279). De même le Dorimachos de Trichonion qui figure parmi les *tamiai* peut-être le grand père de celui qui joue un grand rôle à partir de 222.

serait très séduisant de modifier en Polykritos l'un des deux noms des généraux étoliens de 279 transmis par Pausanias sous les formes si voisines de Polyarchos et de Polyphron. Des rares noms de stratèges étoliens connus pour cette époque, seul Charixénos peut être daté avec certitude. C'est sous sa stratégie qu'Athènes[1] et que Chios[2] envoyèrent leur adhésion aux *Sôtéria*; celle d'Athènes est datée par l'archonte Polyeuktos qu'on doit placer en 274/3.[3] Nous voyons d'autre part que, dans son IVe livre, où il racontait l'invasion des Celtes, Phylarque mentionnait un stratège étolien du nom de Syagros.[4] Enfin, on a supposé que c'est comme stratège, mais avec pouvoirs extraordinaires, qu'Eurydamos avait dirigé la défense des Étoliens contre les Gaulois; il ne périt pas dans la guerre puisqu'il reparait comme hiéromnémon en 271.[5] Or, en 245-3, on sait que Thespies a élevé une statue à l'Étolien Pleistainos fils de l'Eurydamos qui commanda les Étoliens contre les Galates[6] et, au début du IIIe siècle, on retrouve un Εὐρύδαμος Καλλιπολίτης.[7] Le nom d'Eurydamos étant rare, ne doit on pas établir entre ces trois personnages un lien de filiation? Le général de 279 aurait été originaire de Kallion, Syagros pourrait être son prédécesseur à moins que ce ne fut Polykritos. Si l'on doit préférer Polykritos, il faut placer sa deuxième stratégie après 275 et avant 273. C'est, en effet, en 273/2 qu'est archonte à Delphes Archiadas et c'est sous son archontat que les hiéromnémons étoliens sont portés de deux à cinq. Ce changement s'explique parce qu'ils ont ajouté aux deux voix des Hérakleiotes et Locriens Ozoles absorbées à la suite de l'invasion gauloise, les deux voix des Ainianes et la voix des Doriens de Doride.[8] Or, dans le traité conclu sous la

[1] *IG.*, II, 323; *Syllogε*, 205. Il est probablement identique à l'Étolien Charixénos de *IG.*, II, 309.

[2] Haussoullier, *BCH.*, 1881, 300; *Syllogε*, 206.

[3] Kirchner, Kolbe et Ferguson le placent en 275 4, Beloch en 274 3. Beloch place la première célébration des *Sôteria* au mois d'Août 274 (*Griech. Gesch.* III. 2, p. 41). Ces *Sôtéria* qu'on sait avoir été célébrées en août doivent avoir eu lieu à la fois dans l'année de l'archonte athénien Polyeuktos, juin 274 - juin 273, et dans celle du stratège étolien Charixénos, sept. 275 - sept. 274. La date 277/6 pour Polyeuktos qui place les premières *Sôtéria* en août 277, est soutenue par Pomtow, *Berl. phil. Woch.*, 1910, p. 1096).

[4] Phylarque fr. 5 (*FHG.*, I, p. 335).

[5] Eurydamos a pu être nommé général en chef sans que le stratège régulier sortit de fonctions. C'est ce qui paraît s'être produit en 239 quand les Étoliens désignent pour les conduire πανδημεὶ contre Sparte le stratège de l'année, Timaios, et un stratège extraordinaire, Charixénos.

[6] Pausanias VI, 16,1 : Πλείσταινον τὸν Εὐρυδάμου τοῦ ἐναντία Γαλατῶν στρατηγήσαντος Αἰτωλοῖς Θεσπιεῖς εἰσὶν οἱ ἀναθέντες. Pour un ex-voto de Pleistainos à Delphes, cf. Pomtow, *Klio*, VII, p. 443. Un Λαδίκος τοῦ Πλεισταίνου est archonte à Kallipolis vers 150 (*GDI.*, 2279), un Πλείσταινος Καλλιπολίτας est témoin en 194 (2075) et garant en 165 (1818).

[7] *IG.*, IX, 1,226 : Εὐρύδαμος, Πέταλος, Λεοντομένης Καλλιπολῖται cités comme témoins dans un contrat de Drymaia, vers 170.

[8] Voir Beloch, *Griech. Gesch.*, III, 2, p. 331.

deuxième stratégie de Polykritos, on voit figurer parmi les membres de la confédération, Sôsthénis, ville des Ainianes, et Erinéos, ville de Doride.[1] L'année 273 est donc le *terminus post quem* du traité.

Dans quelles conditions ce traité d'alliance offensive et défensive a-t-il pu se conclure? Entre des ennemis traditionnels comme l'étaient Acarnaniens et Étoliens, il faut qu'il y ait eu médiation d'une puissance supérieure qui avait intérêt à leur bonne entente.[2] Qui répond mieux à cette définition que Pyrrhos en 274? Protecteur de l'Acarnanie et allié des Étoliens, comme on l'a vu, de 293 à 286, ayant enmené dans son expédition en Italie avec ses auxiliaires Acarnaniens,[3] des mercenaires Étoliens,[4] Pyrrhos venait, au lendemain de son retour, au printemps 274, d'infliger une défaite signalée à son rival Antigonos Gonatas.[5] Cette victoire fit de lui, pour le moment, l'arbitre dans la Grèce centrale, et nul mieux que lui n'a eu intérêt à s'assurer l'alliance des Étoliens en les autorisant à s'emparer du pays des Ainianes et de la Doride et à les amener à s'entendre avec les Acarnaniens. Il préparait dès lors son expédition dans le Péloponnèse et désirait ne partir qu'assuré de la tranquillité des frontières de son royaume.

Le traité d'alliance offensive et défensive entre l'Étolie et l'Acarnanie doit être un des résultats de l'activité qu'il déploya dans ce but. Avec les monnaies au type de l'Étolie qui portent le monogramme épirote, la statue qu'on lui trouve élevée précisément par le peuple de Kallion en est, je crois, un autre indice. La ville devait se relever alors de ses ruines; peut-être, comme Thébes en 304, eut-elle recours à une souscription pan-

---

[1] Sôtiriadis, Ἐφημ. Ἀρχ., 1905, *loc. cit.*

[2] On sait que, dès la mort de Pyrrhos, les Étoliens s'entendaient pour partager l'Acarnanie avec son fils Alexandros d'Épire; le partage est attesté par Polybe, II, 45, IX, 34, 7 et Justin, 28, 1, 1, mais aucune date n'est indiquée. Je pense qu'on doit la rapprocher de l'avénement d'Alexandros (273) qui a dû avoir aussitôt besoin de l'appui de l'Étolie contre la Macédoine. Une délimitations des frontières du Στρατικὸν τέλος, conséquence de cette division de l'Acarnanie, a été inscrite au bas du traité des Étoliens avec les Acarnaniens trouvé à Thermos. Elle est datée de la quatrième stratégie de Charixénos. Comme ce personnage joue un rôle dès 287, il est bon de ne pas descendre plus bas que 265 (cf. l'article que Th. Sokolov a consacré à Charixénos dans ses *Mélanges* posthumes [en russe], 1910, p. 543-9).

[3] Denys, XX, 1. Cf. Beloch, *Griech. Gesch.* III, 2, p. 319.

[4] Denys, XX, 1.

[5] Débarrassé des Gaulois par sa victoire de Lysimacheia, puis, avec l'aide de leurs bandes enrôlées par lui, de son compétiteur Antipatros, Antigonos Gonatas avait recommencé à soumettre la Thessalie quand Pyrrhos la lui enleva d'un coup par sa victoire du printemps 274. Les Étoliens qui étaient ses alliés contre les Macédoniens depuis 293 devaient le soutenir contre eux malgré leur entente passagère avec Antigonos en 286-5. On peut l'attester pour 274/3 en remarquant que c'est dans la Chersonèse de Pleuron que Pyrrhos concentra l'armée qu'il fit transporter par mer dans le Peloponnèse (Justin, XXV, 4, 3; cf. Beloch, *Griech. Gesch.* III, 1, p. 395).

hellénique. On sait que Démétrios, qui avait besoin contre Kassandros de l'appui de la Béotie, offrit à Thèbes la dîme du butin fait par lui à Rhodes.[1] Pyrrhos avait des raisons semblables pour se montrer généreux envers la ville étolienne si cruellement éprouvée. Or, c'est de sa générosité qu'elle le remercie : τᾶς ἀρετὰς ἕνεκεν καὶ εὐεργεσίας τᾶς εἰς αὐτάν.[2]

N'est-ce pas cette reconstruction de la ville qui fournit l'explication la plus vraisemblable pour la substitution à l'ethnique Καλλιεὺς de l'ethnique plus pompeux Καλλιπολίτας (feminin Καλλιπολῖτις d'après *G.-DI.*, 2280).[3] Or, c'est la forme Καλλιεὺς qu'on rencontre encore dans le traité avec l'Acarnanie, daté de la deuxième stratégie de Polykritos. Comme il faut évidemment rapprocher le plus possible de la première célébration des *Sôtéria* — août 274 — les demandes d'adhésion faites sous la première stratégie de Charixénos, on est amené à placer cette stratégie de sept. 275 à sept. 274, celle de Polykritos de sept. 274 à sept. 273. La victoire de Pyrrhos sur Antigonos au printemps 274 a pu faciliter la reconnaissance des *Sôtéria* et en augmenter l'éclat. Grâce à la libéralité du roi, Kallion put, peut-être, fêter dès 273, son relèvement. Ce serait alors que le nom de Kallipolis lui aurait été attribué officiellement — les Grecs devaient apprécier le jeu de mots qui lui donnait l'air d'être «Belleville» — et que les Kallipolitains

---

[1] Voir p. 219.

[2] Dittenbenger, *Sylloge*, 919.

[3] Cette hypothèse ne pourra se vérifier que lorsque toutes les inscriptions de Delphes seront publiées. On ne pourra voir qu'alors comment se répartissent les deux ethniques. Dès maintenant, toutefois, on peut remarquer que les 45 Καλλιπολῖται qui figurent à l'index des *Delphische Inschriften* de Baunack appartiennent la plupart à la 1ère moitié du IIe s. Aucun Καλλιεὺς ne figure dans ces inscriptions qui sont presque toutes des manumissions comprises entre 250 et 100. Le proxénie conférée pas Thaumakoi à Ἀγέστωι Ἀγρολέωνος Καλλιεῖ est datée par Keil *tertii saeculi ineuntis IG.*, IX, 210, et c'est au IVe, s. qu'appartient une proxénie delphienne conférée à ... Φιλο]ποίνου Αἰτ]ωλῶ[ι Κα]λλιεῖ (Bourguet, *BCH.*, 1899, p. 498). Aux textes recueillis par Baunack, je puis ajouter les trois suivants :

Dans un affranchissement daté de 200 199 figure parmi les témoins Δρωπίνας Καλλιπολίτας (*BCH.* 1881, p. 409 *GDI.*, 2216). C'est probablement le fils du même personnage qui se trouve sur un fragment de base inédite (Inv. 3216) : ....]ειωνδα, Δίκων, Δρωπίνα Αἰτωλοὶ ἐκ Κ]αλλιπόλιος Ἀπόλλωνι (selon M. Bourguet l'épigraphie reporterait à la fin du IIe siècle). En 218/7 pour la première fois, et en 201/0 pour la deuxième fois le stratège étolien est Ἀγήτας Λοχαγοῦ Καλλιπολίτας (aux références données par Pointow, dans le *Pauly-Wissowa; Delphoi*, p. 2678 ajoutez Sôtiriadis, Ἐφημ. Ἀρχ., 1905, p. 94, 10 et *IG.*, IX, 2, 62) peut-être est-ce du même qu'il faudrait restituer le nom dans un affranchissement de Physkos : στρατηγέοντ]ος [τῶν Αἰτωλῶν Ἀγήτα τοῦ Λοχαγο]ῦ Καλλιπολίτα (Wilhelm, *Beiträge*, p. 133); vers la même époque un autre affranchissement de Physkos est daté ἐν Καλλιπόλει γρα[μματεύοντος et l'un des témoins est ... τόδαμος Καλλιπολίτας (Cahen, *BCH.*, 1898, p. 355); le Λοχαγὸς Ἀγήτα Καλλιπολίτης qui figure en 178/7 comme hieromnémon des Ainianes serait son fils (*BCH.*, 1883, p. 429; *GDI* 2537. On sait que, même après que leur sortie de la Ligue Étolienne leur eut rendu leur voix à l'Amphiktyonie, les Ainianes et certains des petits peuples voisins continuèrent à s'y faire représenter par des Étoliens).

auraient fait un des premiers usages de leur nouveau nom en élevant une statue à Pyrrhos à qui ils devaient en partie leur renaissance.

Le récit de Pausanias montre à quel point les malheurs de Kallion avaient frappé les Grecs. Peut-être Callimaque même y a-t-il introduit une allusion dans le passage de l'*Hymne à Délos* où il évoque le désastre des Gaulois.[1] Aussi n'y aurait-il rien que de très naturel, — puisque la ville a été reconstruite — à ce qu'un monument y ait conservé le souvenir de «ces horreurs de Kallion» que le dieu de Delphes et les Étoliens avaient si bien vengées.

Il ne semble donc pas téméraire de supposer que, soit à Kallion, où l'on a vu qu'il pouvait y avoir un temple d'Apollon,[2] soit dans le grand ex-voto des Étoliens à Delphes représentant des stratèges et des dieux, des sculptures aient rappelé les forfaits que les Gaulois avaient si cruellement expiés.

J'espère montrer ailleurs comment l'existence d'un pareil monument contribue à expliquer la légende du pillage de Delphes par les Gaulois, comment il est l'origine d'une tradition iconographique dont on rencontre des témoins dès le milieu du IIIe siècle.[3] Ici, il suffit d'avoir fait voir le retentissement qu'eut ce sac de Kallion et d'avoir suivi les Étoliens dans leur campagne vengeresse.

C'est elle qui doit expliquer la présence sur la base retrouvée à Delphes de cette roue de char et de ce ballot de butin qui semblent si étranges au premier abord. Ce sont deux allusions à ces chariots chargés du produit de leurs pillages qui ont tant alourdi l'armée gauloise et dont la prise a

[1] Rapprochez le passage de Callimaque cité à la p. 184 de celui de Pausanias traduit à la p. 229 : ce serait parcequ'ils les protégèrent si insuffisamment contre les traits des Étoliens tout en les alourdissant que leurs boucliers seraient dits par le poète avoir valu aux Galates un si triste retour.

[2] On ne connait malheureusement pas de monnaies de Kallion qui pourraient nous renseigner sur ses cultes. Parmi ses rares inscriptions (inédites) l'une, doit probablement se lire : Εὐ]άνδρα | Εἰ]λειθυί[ᾳ, et Ϝείλατα reparait sur une autre, écrite *boustrophédon*. Un culte d'Artémis Eileithya y est donc probable. Remarquez que Pausanias parle au pluriel des sanctuaires de Kallion.

[3] Je fais allusion surtout à cette frise en terre cuite de Civitt' Alba étudiée par Bienkowski dans ses *Celtarum Imagines I* (1908) et aux coupes à reliefs qu'il en a rapprochées et qui ont fait depuis l'objet d'une étude complète par R. Pagenstecher, *Die Calenische Reliefkeramik* (1909). Ces oeuvres établissent que, dès le milieu du IIIe s., on croyait que Delphes avait été pillée alors que les documents les plus dignes de foi rendent ce pillage invraisemblable. Aussi peut-on se demander si le prototype de ces oeuvres ne serait pas une frise représentant le pillage de Kallion, frise ornant l'ex-voto des dieux et des stratèges Étoliens. Placé à Delphes, il aurait été rapporté à l'épisode plus connu de l'assaut de Delphes. Cet assaut a pu aller, d'ailleurs, jusqu'à faire prendre et piller Marmaria devant laquelle il se produisit. C'est ce qu'éluciderait sans doute la fouille complémentaire qui s'impose à tant d'autres égards sur ce point.

du tant enrichir les Etoliens. Le grand bouclier ovale, le haut ceinturon de bronze, le casque conique, le *carnyx* à muffle monstrueux et le manteau de peau étaient bien ce qui devait distinguer le plus le guerrier Gaulois du soldat Grec; se sont ces pièces que les panoplies consacrées dans les temples étoliens sur les dépouilles des Gaulois devaient mettre le plus en valeur. Si la base ne représente pas à leur côté les boucliers macédoniens figurés sur les monnaies, c'est que Delphes ne pouvait permettre qu'on mêlât le souvenir de ces guerres intestines à celui de la grande lutte nationale. Elle ne le pouvait surtout pas à l'époque où la mort de Pyrrhos allait rendre la prépondérance à la Macédoine, traditionnelle ennemie des Étoliens et des Épirotes dont certaines de nos monnaies attestent l'alliance contre elle. La base retrouvée est donc bien à tous égards celle qui convient à l'ex-voto que les Étoliens purent consacrer à Delphes au moment où Kallion se relevait de cette mise à sac qu'elle doit rappeler encore en même temps que les terribles représailles exercées par les Étoliens sur les Gaulois.

ADOLPHE J. REINACH

ADDITIONS ET CORRECTIONS

Pour la tétradrachme 10 - I M. Dieudonné me confirme qui c'est bien la pièce Mionnet II, 87, 2 et qu'il faut lire Λ et non A (avec Mionnet) à gauche.— Pour la statère 26 - II lire Coll. *Rollin* et ajoutez : D. 17 mm. P. 8.35.— Pour la drachme 37 - III, ajoutez : Rollin, 1854 et P. 4.90.— Pour la drachme 41 - III : P. 5.25 ; prov. inconnue.

P. 236. Le traité entre l'Acarnanie et l'Étolie a fait depuis l'objet d'un article de H. Swoboda, *Klio*, 1910, 397 - 405. Il veut prouver que ce traité doit se placer au lendemain de la mort de Pyrrhos ; les Acarnaniens se seraient alors déclarés indépendants, et Alexandros, le fils de Pyrrhos, cherchant à les réduire, ils se seraient alliés aux Étoliens. Mais c'est là une supposition gratuite et l'on ne voit pas pourquoi les Étoliens se seraient aussitôt après entendus avec Alexandros pour la division de l'Acarnanie. L'indice le plus important que M. S. invoque en faveur de sa thèse est que l'un des stratèges Acarnaniens est de Leucade; cette île n'aurait pu revenir aux Acarnaniens qu' après la mort de Pyrrhos et l'on sait précisément que son fils Alexandros eut à la reconquérir (Frontin, III, 4, 5). Mais Pyrrhos qui, à la chute de Démétrios, avait repris sans doute Leucade avec Corcyre n'avait - il pu la rattacher administrativement à l'Acarnanie avec laquelle elle lui avait peut-être été donnée en 294 ?

Postscriptum.— Pendant la correction des dernières épreuves, M. Replat a bien voulu m'aviser qu'il venait de retrouver un élément essentiel du socle sur lequel s'élevait la base aux trophées. Quand il m'avait aidé à compléter la base, nous avions convenu que, pour que les pièces d'armure sculptées à son pied fissent leur plein effet, il fallait que la base fut placée sur un soubassement élevé. Ce soubassement ne pouvait avoir qu'une forme d'ellipse ou d'hexagone. En poursuivant ce printemps se patiente étude des blocs épars dont les monuments delphiens ont déjà tant bénéficié, M. Replat a eu l'heureuse fortune de remettre la main sur l'un d'eux. Il forme près des deux tiers d'un grand soubassement hexagonal en calcaire de St-Élie, long. 3 m.; larg. max. actuelle 1.30 (primitive 1.70); haut. 0.50. Il porte les traces d'un bloc qu'il aurait supporté, bloc de forme semblable avec 0.30 de moins sur chaque face. En supposant à ce second degré une hauteur moindre que celle du premier (0.30) on obtiendrait une disposition dont peut donner une idée le croquis ci-dessous du à M. Martinaud (au 1/40 de l'original). Le bloc retrouvé proviendrait de la terrasse du temple; il est actuellement conservé au dépôt sous la maison de l'École française, à 500 m. de la partie occidentale de cette terrasse. La dédicace, s'il y en a eu une, se trouvait sans doute sur la face longue du second degré qui est représentée dans le croquis, la face Sud. Il ne faut pas désespérer de la retrouver.

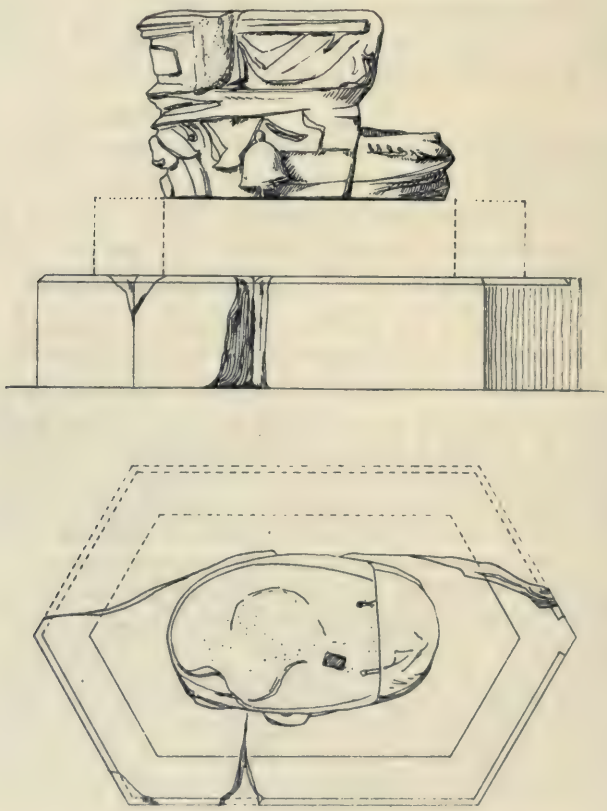

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΛΕΝΗΣ Ν. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

ΑΝΗΚΟΥΣΑ ΝΥΝ

ΤΩι ΓΕΩΡΓΙΩι Π. ΜΠΑΛΤΑΤΖΗι

Ἡ ἐνταῦθα περιγραφομένη ὡραία καὶ ἀξιόλογος συλλογὴ ἀρχαίων νομισμάτων τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης συνελέχθη ὑπὸ τῆς ἐξ εὐπατριδῶν ἑλκούσης τὸ γένος σεβαστῆς δεσποίνης Ἑλένης, συζύγου Νικολ. Α. Μαυροκορδάτου, μέλους τῆς ἱστορικῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας, πολλάκις χρηματίσαντος ὑπουργοῦ καὶ πρεσβευτοῦ.

Τὸ πρὸς συλλογὴν νομισμάτων ἐνδιαφέρον τῆς Κας Ἑλ. Μαυροκορδάτου ἤρξατο ἐν ἔτει 1865 ἐν Ἀθήναις, ὅτε φίλος ἐδωρήσατο αὐτῇ ἕνα τῶν ὡραίων Ἀρκαδικῶν ὀβολῶν τῶν φερόντων κεφαλὴν Πανός· τὸ ἐνδιαφέρον δὲ τοῦτο ἤρξατο ἀνδρούμενον ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος μετοικήσεως αὐτῆς εἰς Κέρκυραν, ἔνθα ἠσχολήθη μετὰ ζήλου καὶ γνώσεως μέχρι τοῦ 1870 εἰς συλλογὴν Κερκυραϊκῶν, Ἠπειρωτικῶν καὶ ἄλλων γειτονικῶν χωρῶν νομισμάτων. Κατὰ δὲ τὰ ἑπόμενα ἔτη 1870-1882 διαμένουσα ἐν Ἀθήναις κατήρτισε τὴν πλουσίαν καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσαν σειρὰν τῶν Ἀθηναϊκῶν νομισμάτων, συνέλεξε δὲ καὶ ἐκεῖνα τῶν χωρῶν τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Ἀλλὰ κατὰ τὰ ἔτη 1882-1889 τὰ καθήκοντα τοῦ συζύγου αὐτῆς ὡς πρέσβεως ἔφερον αὐτὴν εἰς Παρισίους καὶ Πετρούπολιν, ἔνθα ἐλάχιστα ἠδυνήθη νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν συλλογὴν αὐτῆς. Πάλιν ὅμως ἀπὸ τοῦ 1889-1902 μετοικήσασα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα μετετέθη ὡς πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ὁ σύζυγος αὐτῆς, ἠσχολήθη εἰς τὴν συλλογὴν νομισμάτων τῆς Β. Ἑλλάδος, κυρίως Μακεδονικῶν. Δυστυχῶς παθοῦσα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ 1902 πλουτίζουσα τὴν προσφιλῆ αὐτῇ συλλογήν, πρό τινος δ' ἐδωρήσατο αὐτὴν τῷ γαμβρῷ αὐτῆς κ. Γεωργίῳ Μπαλτατζῇ, τῷ πρώην ὑπουργῷ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἂν καὶ ἡ Κυρία Ἑλένη Μαυροκορδάτου δὲν ἐδαπάνα μεγάλα ποσὰ πρὸς ἀγορὰν σπανίων νομισμάτων, αἱ νομισματικαὶ γνώσεις καὶ ἡ ἐξαίρετος καλλαισθησία αὐτῆς, πρὸς δὲ ὁ σώφρων περιορισμὸς εἰς περισυλλογὴν νομισμάτων μόνον τῶν κυρίως Ἑλληνικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, ἐβοήθησαν αὐτὴν εἰς τὸ νὰ καταρτίσῃ συλλογὴν σπουδαίαν ἐπιστημονικῶς καὶ ἀξίαν καταλογισμοῦ καὶ δημοσιεύσεως, νῦν μάλιστα ὅτ' ἐπέστη ὁ χρόνος καὶ ἤρξατο ἡ ἐργασία πρὸς καταρτισμὸν τοῦ Corpus τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων. Πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο πρόθυμον ἀρωγὸν εὗρον τὸν κ. Γεώργιον Μπαλτατζῆν, ἐπιθυμοῦντα οὐ μόνον ἡ συλλογὴ αὐτὴ νὰ γίνῃ κοινὸν κτῆμα τῶν ἐπιστημόνων διὰ τῆς δημοσιεύσεως, ἀλλὰ καὶ νὰ παραμείνῃ οὕτως ὡς μνημεῖον τῆς τ' ἐξαιρέτου φιλομουσίας καὶ τῆς πρὸς τὰ νομίσματα πεφωτισμένης ἀγάπης τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ πενθερᾶς.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΕΥΡΩΠΗ.

ΤΑΥΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ. *Παντικάπαιον.*

1. ⅛ 20.— Κεφαλὴ Πανὸς κισσοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.
   Ὄπ. Α / Π—Ν Κεφαλὴ λέοντος ἀριστερᾷ, ἧς κάτω ἰχθὺς πρὸς ἀριστερά. *Πίναξ* VI, 1. Διατήρ. καλλίστη.

2. ⅛ 12.— Ὁμοίως, πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΓΑΝ–ΤΙ. Τόξον ἐν γωρυτῷ. Διατήρ. καλή.

ΘΡΑΚΗ. *Ἄβδηρα.*

3. ℞ 15, γρ. 1,48.— ΑΒΔΗ–ΡΙΤΕΩΝ. Γρὺψ καθήμενος ἀριστερᾷ μετ' ὀξειῶν πτερύγων, ἐγείρων τὸν δεξιὸν πόδα.
   Ὄπ. ΕΠΙΠΥ–ΘΟΚ–... πέριξ τετραγώνου πλαισίου, ἐν ᾧ κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Διατ. μετρία.

4. ℞ 15, γρ. 1,52.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΕΠ–·Κ·–·ΩΝ–ΥΜΟ. Διατ. μετρία.

Αἶνος.

5. ℞ 8/12, γρ. 1,12.— Κεφαλὴ Ἑρμοῦ μετὰ πίλου πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. ΑΙΝ. Τράγος ἱστάμενος πρὸς δεξιά. Πεδίον ἔγκοιλον. Διατ. μετρία.

6. ⅛ 10.— Ὁμοίως.
   Ὄπ. Α–Ι / Ν–Ι Κηρύκειον. Διατήρ. καλή.

Βιζύη.

7. ⅛ 18.— Μ. ΙΟΥΛ ΦΙΛΙΠΠΟϹ ΚΑΙϹ. Κεφαλὴ Φιλίππου τοῦ νεωτέρου δεξιᾷ.
   Ὄπ. ΒΙΖΥ–ΗΝΩΝ. Θάνατος, νεαρός, πτερωτός, γυμνός, ἱστάμενος πρὸς ἀριστερὰ μετὰ διεσταυρωμένων ποδῶν καὶ στηριζόμενος ἐπ' ἀνεστραμμένης δᾳδός, ἐρειδομένης ἐπὶ βράχου.— *Πίναξ* VI, 2. Διατ. ἀρίστη.

Βυζάντιον.

8. ℞ 15, γρ. 3,72.— ΥΓΥ. Βοῦς βαίνουσα ἐπὶ δελφῖνος πρὸς ἀριστερά. Πρὸ αὐτῆς ΡΦ.
   Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διὰ μαιανδρικοῦ σταυροῦ κεχωρισμένον, ἔχων δὲ τὸ βάθος διὰ σφαιριδίων κεκαλυμμένον.— *Πίναξ* VI, 3. Διατήρ. καλή.

Μαρώνεια.

9. ℞ 14, γρ. 2,30.— ΜΟΛ—Π. / Ο Προτομὴ ἵππου πρὸς δεξιά.
   Ὄπ. Μ–Α / Ε–ΠΙ Σταφυλὴ μετὰ κλάδου καὶ φύλλων. Τὸ ὅλον ἐν πλαισίῳ τετραγώνῳ ἐκ στιγμῶν καὶ τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατήρ. μετρία.

10. ℞ 32, γρ. 16,50.— Κεφαλὴ ἀγένειος κισσοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΔΙΟΝΥΣΟΥ-ΣΩΤΗΡΟΣ-ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ. Διόνυσος γυμνὸς ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ σταφυλήν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ δύο δοράτια καὶ χλαμύδα. Ἐν τῷ πεδίῳ ΝΥ—ΑΚ. Διατήρ. καλλίστη.

11. ℞ 32, γρ. 13,35 (ὑπόχαλκον;).—Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΑΜΑ—ΠΥ. Δ. μετριωτ.

12. ⅄ 20.— Ὅμοιοι τύποι. ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ δεξιᾷ, ἄνευ μονογραφημάτων.

13. ⅄ 16.— Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ. Διατήρ. καλή.

14. ⅄ 15.— Ἵππος καλπάζων πρὸς δεξιά, οὗ κάτω ΠΝΚ.
Ὄπ. ΜΑΡ-ΩΝΙ-ΤΩΝ-ΕΥ. Πέριξ πλαισίου τετραγώνου, ἐν ᾧ τέσσαρες σταφυλαί. Διατήρ. καλή.

Μεσημβρία.

15. ℞ 12, γρ. 1,34.— Κράνος κατενώπιον.
Ὄπ. Μ-Ε-Τ-Α μεταξὺ τῶν τεσσάρων κνημῶν τροχοῦ ἀκτινωτοῦ. Δ. καλή. *Πίναξ* VI, 4.

Πέρινθος.

16. ⅄ 18.— Προτομὴ Δήμητρος μετὰ καλύπτρας πρὸς δεξιά, ἐχούσης πρὸ αὐτῆς τρεῖς στάχυς.
Ὄπ. ΠΕΡΙΝ-ΘΙΩΝ. Κάλαθος, ἐν ᾧ μήκων καὶ δύο στάχυες.—*Πίναξ* VI, 5.

Δομιτιανός (;)

17. ⅄ 20.— .....ΙΑΝΟϹ ϹΕΒ ΚΑΙϹΑΡ.... Κεφαλὴ Δομιτιανοῦ (;) δεξιᾷ.
Ὄπ. ΠΕΡΙΝ δεξιᾷ -ΘΙΩΝ ἀριστερᾷ. Διόνυσος ἢ Ζεὺς ἱστάμενος πρὸς ἀριστερὰ γυμνός, χλαμύδα φέρων ἐπ' ὤμου καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ κάνθαρον (;), τὴν δ' ἀριστερὰν στηρίζων ἐπὶ σκήπτρου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ἄνω μὲν ἀστήρ, κάτω δὲ βωμίσκος. Διατήρ. κακή.

Τραϊανὸς καὶ Νέρβας.

18. ⅄ 30.— ΑΥ ΚΑΙϹΑΡ ΤΡ[Α]ΙΑΝΟϹ... Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς Τραϊανοῦ δεξ.
Ὄπ. ΝΕ-ΡΟΥΑΝ ΘΕ-ΟΝ ϹΕΒΑϹΤΟ-Ν καὶ ἐν τῷ πεδίῳ ΓΕΡ-ΙΝΘ
Ὁ Νερούας κεκαλυμμένος ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, κρατῶν ΙΩ-Ν
ἐν τῇ δεξιᾷ κλάδον, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ σκῆπτρον. Διάτρητον.

Ἀντωνῖνος ὁ Εὐσεβής.

19. ⅄ 30.— ΑΥΤ ΚΑΙ ΑΙΛ-ΑΔΡΙΑΝΟϹ ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ. Κεφαλὴ διαφν. δεξιᾷ.
Ὄπ. ΗΓΕ.Ι.ΚΟΜΟ-ΔΟΥ-ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ. Ἡρακλῆς γυμνὸς ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, τὴν ἀριστερὰν στηρίζων ἐπὶ ῥοπάλου καὶ δίδων τὴν δεξιὰν γυμνῷ θεῷ ἢ ἥρωϊ πρὸ αὐτοῦ ἱσταμένῳ.— *Πίναξ* VI, 6. Διατ. κακή.

Γορδιανός.

20 ⅄ 33.— ΑΥΤ · Κ · Μ · ΑΝΤΩ · ΓΟΡΔΙΑΝ[ΟϹ ΑΥΓ]. Προτομὴ αὐτοῦ ἀκτινοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ-[ΝΕΩ]ΚΟΡΩΝ. Δήμητρα καθημένη ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερά, ἔχουσα ἐν τῇ δεξιᾷ στάχυν, τὴν δ' ἀριστερὰν στηρίζουσα ἐπὶ σκήπτρου. Διατ. μετρία.

ΘΡΑΚΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ. *Καρδία.*

21. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Δήμητρος πρὸς ἀριστερά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΚΑΡΔΙΑ. Λέων θραύων δόρυ ἱστάμενος ἀριστερᾷ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ κόκκος κριθῆς. Διατ. καλή.

Λυσιμάχεια.

22. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΛΥΣΙ ἄνω, ΜΑΧΕΩΝ κάτω. Λέων βαδίζων δεξιᾷ, οὗ κάτω Δ.

Χερσόνησος.

23. ℞ 12, γρ. 2,40.— Προτομὴ λέοντος πρὸς δεξιὰ καὶ στρεφομένου.
Ὄπ. Πεντάγραμμα καὶ ●Κ ἐντὸς τῶν δύο ἐγκοίλων μερῶν τοῦ συνήθους τῇ πόλει τετραγώνου. Διατήρ. καλλίστη.

ΝΗΣΟΙ ΘΡΑΚΗΣ. *Θάσος.*

24. ℞ 20, γρ. 9,10.— Σάτυρος ἁρπάζων Νύμφην πρὸς δεξιά.
Ὄπ Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διὰ μαιανδρικοῦ σταυροῦ διῃρημένον.— *Πίναξ* VI, 8. Διατήρ. καλή.

25. ℞ 21, γρ. 9,25.— Ὁμοίως.
26. ℞ 21, γρ. 9,40.— Ὁμοίως.
27. ℞ 16, γρ. 3,77.— Ὁμοίως.— *Πίναξ* VI, 7.
28. ℞ 15, γρ. 3,98.— Ὁμοίως.
29. ℞ 17, γρ. 3,22.— Ὁμοίως.

30. ℞ 15, γρ. 3,57.—Κεφαλὴ Διονύσου κισσοστεφοῦς καὶ πωγωνοφόρου πρὸς ἀρ.
Ὄπ. ΘΑΣΙΟ-Ν. Ἡρακλῆς ἐν λεοντῇ τοξεύων πρὸς δεξιὰ ἐν γόνασιν. Πρὸ αὐτοῦ καρπὸς ῥοιᾶς. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* VI, 9.

31. ℞ 12, γρ. 0,88.— Σιληνὸς ἐν γόνασι πρὸς ἀριστερά, ἀνέχων τῇ δεξιᾷ κάνθαρον.
Ὄπ. ΘΑΣ-ΙΩΝ. Ἀμφορεύς. Τετράγωνον ἔγκοιλον.— *Πίναξ* VI, 10.

32. ℞ 12, γρ. 0,92.— Ὅμοιον. Διατήρ. καλλίστη.

33. ℞ 15, γρ. 1,67.— Κεφαλὴ Διονύσου κισσοστεφὴς καὶ πωγωνοφόρος δεξιᾷ.
Ὄπ. ΘΑΣΙ-ΩΝ. Ῥόπαλον. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ ἐλαίας.— *Πίναξ* VI, 11

34. ℞ 35, γρ. 16,85.— Κεφαλὴ Διονύσου κισσοστεφής, ἀγένειος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ-ΣΩΤΗΡΟΣ-ΘΑΣΙΩΝ. Ἡρακλῆς δαφνοστεφὴς ἱστάμενος πρὸς ἀριστερὰ γυμνός, τὴν δεξιὰν στηρίζων ἐπὶ ῥοπάλου, περὶ δὲ τὴν ἀριστερὰν ἔχων τὴν λεοντῆν. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Δ|. Διατήρησις fleur de coin. Θαυμαστῆς δὲ τεχνοτροπίας.— *Πίναξ* VI, 14.

35. ℞ 37, γρ. 16,84.—Ὅμοιον, λίαν ἔντεχνον, ἐξ ἄλλης σφραγῖδος.—*Πίναξ* VI, 15.
36. ℞ 32, γρ. 16,91.—Ὅμοιον, συνήθους τεχνοτροπίας, ἀριστ. τοῦ Ἡρακλέους Μ.
37. ℞ 32, γρ. 15,30.—Ὅμοιον, μετὰ ΑΜΑ.
38. ℞ 32, γρ. 16,70.—Ὅμοιον, μετὰ ΔΗΤΡ.

39. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἀγένειος ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΑΣΙΟΝ. Τόξον, ἐν ᾧ πρῷρα πλοίου, κάτω δὲ ῥόπαλον. Δ. καλή.

40. Ⅱ 10.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ τόξῳ σταφυλή. Διατ. καλή.

41. Ⅱ 15.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους πωγωνοφόρος ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Τόξον, ἐν ᾧ ἀμφορεὺς οἴνου, ΘΑΣΙΩΝ, ῥόπαλον καὶ ΗΡΚ. Δ. καλή.

42. Ⅱ 15.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Τόξον, ἐν ᾧ ἀμφορεὺς οἴνου, ῥόπαλον ΘΑΣΙ, παρ' ᾧ μέλισσα (;).

43. Ⅱ 10.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΘΑΣΙΟΝ. Ῥόπαλον καὶ τόξον, ἐν ᾧ κεραυνός. Διατ. καλή.

44. Ⅱ 10.— Ὅμοιον, ἀλλ' ἐν τῷ τόξῳ ἀκροστόλιον. Διατ. καλή.

45. Ⅱ 12.— Ἀμφορεύς.
Ὄπ. ΘΑ–ΣΙ / Ο–Ν Κέρας ἀφθονίας. Διατήρ. καλή.

46. Ⅱ 14.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους γενειῆτις καὶ ἄνευ λεοντῆς ἢ στεφάνου, πρὸς ἀριστερά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΘΑC–ΙΩΝ. Κέρας, ἐν ᾧ μήκων, στάχυες καὶ δύο σταφυλαί. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.— *Πίναξ* VI, 13. Διατήρ. καλή.

47. Ⅱ 13.— Ὅμοιον. Διατ. καλή.

48. Ⅱ 20.— Προτομὴ Ἀρτέμιδος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά, φέρουσα ἐπ' ὤμου φαρέτραν καὶ τόξον.
Ὄπ. ΘΑCΙΩΝ ἀριστερᾷ. Ἡρακλῆς ἐν λεοντῇ βαδίζων καὶ τοξεύων πρὸς δεξιά. Πρὸ αὐτοῦ τὸ ῥόπαλον.— *Πίναξ* VI, 12. Διατ. καλή.

49. Ⅱ 20.— ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ CΕΒΗΡΟ[C]. Κεφαλὴ Σ. Σευήρου δαφνοστ. δεξιᾷ.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ δεξιᾷ. Ἡρακλῆς ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, στηρίζων τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ ῥοπάλου, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ φέρων λεοντῆν καὶ τόξον.— *Πίναξ* VI, 16. Διατήρ. καλή.

Σαμοθράκη.

50. ℞ 24, γρ. 7,98.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους, ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, δ.
Ὄπ. ΣΑΜΟ δεξιᾷ, ΜΗΤΡΩΝΑ ἀριστερᾷ. Κυβέλη καθημένη ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστ., ἔχουσα ἐν τῇ δεξιᾷ φιάλην, τὴν δ' ἀριστερὰν στηρίζουσα ἐπὶ σκήπτρου. Ὑπὸ τὸν θρόνον λέων ὀκλάζων πρὸς ἀριστ.— *Πίναξ* VI, 17.

51. Ⅱ 17.— Προτομὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΣΑ–ΜΟ ἀριστ., ΠΥΘΕ δεξιᾷ. Ὁ αὐτὸς τύπος, ἀλλ' ἄνευ τοῦ λέοντος.

52. Ⅱ 12.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΣΑΜΟ ἄνω, ΜΗΤΡ κάτω. Κεφαλὴ κριοῦ ἀρ. Πρὸ αὐτῆς κηρύκειον.

ΙΜΒΡΟΣ. *Ἀθηναίων κληρούχων (;).*

53. Ⅱ 17.— Προτομὴ Ἀθηνᾶς δεξιᾷ, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Ὄπισθεν αὐτῆς ᾠοειδὲς ὑστερόσημον, ἐν ᾧ ῥάβδος Ἀσκληπιοῦ.
Ὄπ. ΑΘΗΝ δεξιᾷ, –ΑΙΩΝ (;) ἀριστερᾷ. Γλαῦξ μετὰ κλειστῶν πτερύγων δεξιᾷ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ μονογράφημα δυσδιάκριτον.— *Πίναξ* VI, 18.

ΛΗΜΝΟΣ. *Ἡφαιστία.*

54. ⅄ 10.— Κεφαλὴ ἀγένειος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΗΦΑΙ δεξιᾷ. Γλαῦξ πρὸς δεξιά, ἧς ἀριστερᾷ πυράγρα.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΘΡΑΚΗΣ. *Λυσίμαχος.*

55. ℞ 22, γρ. 8,45.— Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου κερασφόρος καὶ μετὰ διαδήματος δεξιᾷ.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾷ, ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ ἀριστερᾷ. Ἀθηνᾶ Νικηφόρος καθημένη πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Μ, κάτω τρίαινα (κοπὲν ἐν Βυζαντίῳ. Δὲν ὑπάρχει ἐν Müller, Die Münzen Lysimachus).— *Πίναξ* VI, 19. Διατ. ἀρίστη.

56. ℞ 20, γρ. 4,02.— Τύποι Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐπιγρ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ-ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ προτομὴ λέοντος καὶ λαμπάς, ὑπὸ τὸν θρόνον πεντάγραμμα (Πβλ. Müller, ἀρ. 18 τετράδραχμον).

57. ℞ 27, γρ. 16,72.— Τύπος Λυσιμάχου. Ὑπὸ τὴν Ἀθηνᾶν ἐν τῷ ἐξέργῳ ΒΕ (=Müller, ἀρ. 526).— *Πίναξ* IV, 20. Διατήρ. καλλίστη.

58. ℞ 30, γρ. 16,59.— Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ τῆς Ἀθηνᾶς Γ καὶ κηρύκειον συμπεπλεγμένον, δεξιᾷ ΑΙΤ (=Müller, ἀρ. 107, *Αἶνος*).

59. ℞ 19, γρ. 4,22.— Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ τῆς Ἀθηνᾶς τρίπους (=Müller, ἀρ. 336, *Φίλιπποι*). Διατ. καλή.

60. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνω, Λ]ΥΣΙΜ[ΑΧΟΥ κάτω. Λέων τρέχων πρὸς δεξιά. Ἄνω ΔΙ κάτω ΜΕ καὶ ἐπιδορατίς. Διατ. καλή.

61. ⅄ 24.— Κεφαλὴ Λυσιμάχου μετὰ κράνους πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ δεξιᾷ, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀριστερᾷ. Τρόπαιον πρὸς ἀριστ.

62. ⅄ 15.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙ / ΛΥΣΙ ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

Μόστις.

63. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνω, ΜΟΣΤΙΔΟΣ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Ἵππος βαδίζων πρὸς ἀριστερά.— *Πίναξ* VI, 21. Διατ. μετρία.

Ροιμητάλκης.

64. ⅄ 23.— ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΡΟΙΜΗΤΑ[ΛΚΟΥ]. Δύο κεφαλαὶ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ. Κεφαλὴ Αὐγούστου πρὸς δεξ. Δ. καλή.

65. ⅄ 20.— ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΡΟΙΜΗΤΑΛΚΟΥ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως. Διατήρ. καλλίστη.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. *Αἰγαί.*

66. ℞ 13, γρ. 1,01.— Αἴξ γονατίζουσα δ. καὶ στρεφομένη. Ἐν τῷ πεδίῳ δύο στιγμαί. Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διὰ μαιανδρικοῦ σταυροῦ διῃρημένον.

67. ℞ 13, γρ. 1,07.— Ὁμοίως.

Ἄκανθος.

68. ℞ 28, γρ. 16,75.— Λέων πρὸς δεξιὰ ἐπὶ ταύρου πρὸς ἀριστερά, ὃν σπαράσσει. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ἀνθέμιον. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον μαιανδρικοῦ σταυροῦ. — *Πίναξ* VI, 22.

69. ℞ 15, γρ. 2,20.— Προτομὴ λέοντος πρὸς δεξιά, ἐν στάσει σπαράσσοντός τι διὰ τῶν ὀδόντων· ἄνω ἀνθέμιον. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ὁμοίως.— *Πίναξ* VI, 24.

70. ℞ 9, γρ. 0,47.— Κεφαλὴ λέοντος κατενώπιον. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα ὑπὸ δύο γραμμῶν διῃρημένον.— *Πίναξ* VI, 25.

71. ℞ 9, γρ. 0,30. – Κεφαλὴ ταύρου πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ὁμοίως.—*Πίναξ* VI, 26.

72. ℞ 15, γρ. 2,54.— Προτομὴ ταύρου πρὸς ἀριστερά, ἐν γόνασιν, ἄνω αὐτοῦ Α.
Ὄπ. Ὁμοίως.

73. ℞ 11, γρ. 1,50.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς (;), ἧς τὸ κράνος μετὰ παραγναθίδων, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως.—*Πίναξ* VI, 27,

74. ℞ 30, γρ. 16,80.— Λέων σπαράσσων ταῦρον ὡς τὸ ὑπ' ἀριθ. 68. Ἄνω ΔΗ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ σταφυλὴ (;) καὶ ἀνθέμιον (;).
Ὄο. ΑΚΑ–Ν–ΘΙΟ–Ν ἐν πλαισίῳ τετραγώνῳ εἰς τέσσαρα ὑπὸ δύο γραμμῶν διῃρημένον. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.—*Πίναξ* VI, 23.

75. ℞ 10, γρ. 0,36.— Κεφαλὴ θεᾶς πρὸς δεξιά, ἔχουσα τὴν κόμην εἰς πλόκαμον περὶ τὴν κεφαλὴν φερόμενον.
Ὄπ. ΑΚΑ–Ν–ΘΙΟΝ. Λύρα πεντάχορδος.— *Πίναξ* VI, 28.

76. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Α-Κ / Α–Ν ἐντὸς τῶν τεσσάρων διαμερισμάτων τετραγώνου.

Ἀμφίπολις.

77. ℞ 24, γρ. 12,36.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς κατενώπιον καί τι πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΑΜΦ–ΙΠΟ–ΛΙΤ–ΕΩΝ ἐπὶ πλαισίου τετραγώνου, ἐν ᾧ λαμπάς. Τὸ ὅλον ἐν πεδίῳ ἐγκοίλῳ.—*Πίναξ* VI, 29. Διατ. καλλίστη.

78. ℞ 16, γρ. 3,30.— Ὁμοίως.— *Πίναξ* VI, 30.

79. ℞ 15, γρ. 2,27.— Ἡ αὐτὴ κεφαλή, ἀλλά τι πρὸς ἀριστερά Ἐν κύκλω σφαιρ.
Ὄπ. Α–Μ / Φ–Ι πέριξ λαμπάδος. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ καὶ τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. *Πίναξ* VI, 31. Διατ. καλή, διάτρητον.

80. ℞ 9, γρ. 0,44.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ στροφίου δεξιᾷ. Ἐν κύκλῳ σφαιρ.
Ὄπ. Α–Μ / Ι Φ Ἰχθὺς πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ γραμμῆς καὶ ἐγκοίλῳ. *Πίναξ* VII, 1. Διατ. ἀρίστη.

81. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α–Μ / Φ–Ι πέριξ λαμπάδος. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ γραμμῆς.—*Πίναξ* VII, 2. Διατ. καλή.

82. ⅄ 12.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ στροφίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α–Μ / Ι Φ Ὁμοίως.— *Πίναξ* VII, 3. Διατ. ἀρίστη.

83-102ᵃ ⅄.— Εἴκοσι διάφορα χαλκᾶ αὐτόνομα νομίσματα καλῆς διατηρήσεως καὶ διαφόρων ὀπισθίων τύπων ἤτοι 83-85 μετὰ δύο τράγων (μονογρ. ΔΡ 84, ΑΒ 85), 86 ἑνὸς τράγου ἱσταμένου δεξιᾷ (μονογρ. ΠΥΑ, *Πίναξ* VII, 4), 87 ταύρου κυρίσσοντος, 88 ταύρου βοσκομένου, 89 Ἀρτέμιδος Ταυροπόλου, 90-91 ἐπιγραφῆς ἐν στεφάνῳ δρυὸς (τὸ 90 μετὰ τοῦ μονογρ. ΠΩΝΚ, *Πίναξ* VII, 5), 93-94 ῥοπάλου ἐν στεφάνῳ, 95-96 Ἀθηνᾶς Νικηφόρου ἱσταμένης, 97 δελφῖνος (μονογρ. ΠΡΕ), 98 ἵππου βαδίζοντος, 99 στάχυος, 100 σκορπίου, 101 τριαίνης (μονογραφ. ΔΥΒ-ΠΡ, *Πίναξ* VII, 6), 102 ἀετοῦ, 102ᵃ δύο κενταύρων.

103. ⅄ 26.— CEBACTOC–KAICAR. Ὁ αὐτοκράτωρ ὡς Ἄρης βαίνων ἔνοπλος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΑΜ–ΦΙΠΟ–ΛΕΙ–ΤΩΝ. Ἡ Ἀμφίπολις πυργοστεφὴς καθημένη πρὸς ἀριστερά, ἔχουσα ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ φιάλην, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ πτυχὴν τοῦ ἐπιβλήματος αὐτῆς.— *Πίναξ* VII, 7. Διατ. καλλίστη.

104. ⅄ 23.— ΤΙ·ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑ–CTOC. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς Τιβερίου ἀρ.
Ὄπ. ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΩΝ. Ἄρτεμις Ταυροπόλος πρὸς δεξιά. Ἐπ' αὐτῆς ὑστερόσημον [ΚΑΙ]. Διατήρ. καλλίστη.

105. ⅄ 20.— . . . . . ΤΟC ΚΑΙ–ΔΟΜ–. . . . Ὁ αὐτοκράτωρ ἔνοπλος ἱστάμενος πρὸς δεξιά, ἐγείρων τὴν ἀριστεράν, ἐν ᾗ σκῆπτρον. Πρὸ αὐτῆς Νίκη (;) ἐγείρουσα τὴν δεξιάν, ὡς στέφουσα τὸν αὐτοκράτορα.
Ὄπ. ΑΜΦΙΠΟ–ΛΙΤ–[ΩΝ]. Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ ὑστεροσήμου.

106. ⅄ 25.— ΑΥΤ·Κ·Μ ΑΥϤ–Κ[ΟΜ]ΜΔΟC (οὕτω) ΑΝΤΩΝΙ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς Κομμόδου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΜΦΙΠΟ–ΛΕΙ[ΤΩΝ]. Ἡ Ἀμφίπολις ὡς ἐπὶ τοῦ 103. Δεξιᾷ τοῦ θρόνου ἀστὴρ ἐν μηνίσκῳ. Διατ. μετρία.

107. ⅄ 25.— Α[ΥΤ] Κ Μ ΑΥΡ–ΚΟΜΜΟΔΟC ΑΝ–Τ–ΟΝ. Ὁμοίως.
Ὄπ. ΑΜΦΙΠΟ–ΛΕΙΤΩΝ. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετ' ἀστέρος πρὸ αὐτῆς καὶ τριῶν φύλλων ἢ σπερμάτων ἐν μηνίσκῳ ὑπὸ τὸν θρόνον. Διατ. μετρία.

108. ⅄ 24.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ ἐξέργῳ ἰχθῦς. Διατ. καλή.

109. ⅄ 22.— ΑΥ·Κ·Μ·ΑΥΡ–ΑΝΤΩΝΙΝΟC. Κεφαλὴ ἀγένειος καὶ δαφνοστεφὴς Ἑλαγαβάλου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου τινός. Διατ. μετρία.

110. ⅄ 22.— AV · K · M · A CEB · ΑΛΕΞΑΝΔΡΟC. Προτομὴ αὐτοῦ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος καὶ ἐφαπτίδος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ ἐξέργῳ ἰχθῦς. Διατ. καλή.

Ἄφυτις.

111. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος κερασφόρος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΦΥ-ΤΑΙ. Ἀετὸς ἱστάμενος πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

112. ⅄ 12.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Α-Φ-Υ. Δύο ἀετοὶ ἱστάμενοι ἀντιμέτωποι.— *Πίναξ* VII, 8.

113. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος κατενώπιον καί τι πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΑΦΥ-ΤΑΙ-ΩΝ. Κάνθαρος.— *Πίναξ* VII, 9. Διατ. καλλίστη.

Βοττεᾶται.

114. ℞ 17, γρ. 2,79.— Μακεδονικὴ ἀσπὶς ἔχουσα ἐπίσημον ἓξ τροχοειδῶς διατεθειμένους μηνίσκους.
Ὄπ. ΒΟΤΤΕΑΤΩΝ ἐπὶ πρῴρας πλοίου μετ' ἐμβόλου, ἧς ἄνω ῥόπαλον. *Πίναξ* VII, 10. Διατ. καλή.

114ᵃ ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β-Ο-Τ|ΤΙΑΙ|ΩΝ. Λύρα.

Ἔδεσσα.

115. ⅄ 25.— ΑΥΤ Κ Μ ΑΤΩΝΙΟC (οὕτω) ΓΟΡΔΙΑΝΟC. Προτομὴ δαφνοστεφὴς Γορδιανοῦ Γ' πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΕΔΕ-CCA-Ι-ΩΝ. Ῥώμη Νικηφόρος καθημένη ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερὰ καὶ στεφανουμένη ὑπὸ τῆς ὄπισθεν αὐτῆς ἱσταμένης Τύχης τῆς πόλεως. Διατ. καλή.

Ἠϊών.

116. ℞ 8, γρ. 1,15.— Χὴν βαδίζων πρὸς δεξιὰ καὶ στρεφόμενος.
Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα χιαστὶ διῃρημένον.—*Πίναξ* VII, 11·

117. ℞ 13, γρ. 0,98.— Χὴν ἱστάμενος πρὸς δεξιὰ καὶ στρεφόμενος. Ἄνω αὐτοῦ σαύρα πρὸς ἀριστερά, κάτω Η. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα διῃρημένον.— *Πίναξ* VII, 12.

118. ℞ 12, γρ. 0,92.— Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ Η ἄνω δεξιᾷ τοῦ χηνός. Διατ. καλλίστη.

119. ℞ 12, γρ. 0,72.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ γράμματος. Διατ. μετρία.

Θεσσαλονίκη.

120. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑΛΟ-ΝΙΚΗΣ. Πρῷρα δεξιᾷ. Διατ. μετρία.

121. ⅄ 20.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΘΕ-ΣΑ-Λ-Ο-ΝΙΚΗΣ. Δύο τράγοι μαχόμενοι. Διατ. μετρία.

122. ⅄ 22.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑΛΟ-ΝΙΚΗΣ. Ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

123. Ⅱ 20.— Κεφαλὴ ἀγένειος καὶ κισσοστεφὴς Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕΣ–ΣΑ–ΛΟΝΙΚΗΣ. Πήγασος τρέχων πρὸς δεξιά.

124. Ⅱ 20.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑ–ΛΟ–ΝΙΚ–ΗΣ. Τράγος ἱστάμενος δεξιᾷ. Πρὸ αὐτοῦ ΝΡ.

125. Ⅱ 21.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑΛ–Ο–Ν–ΙΚΕΩΝ. Ὅμοιος τύπος. Ὄπισθεν αὐτοῦ ἀστὴρ ἢ μονογράφημα.

126. Ⅱ 18.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑΛΟ–ΝΙΚΗΣ. Τράγος ἱστάμενος πρὸς δεξιά.

127. Ⅱ 18 — Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ μακεδονικοῦ κράνους.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑ–ΛΟ–ΝΙΚΗΣ. Ἵππος καλπάζων πρὸς δεξιά. Κάτω αὐτοῦ κηρύκειον.— *Πίναξ* VII, 13. Διατ. ἀρίστη καὶ καλλίστη.

128. Ⅱ 20.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετ' Ἀθηναϊκοῦ κράνους.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑΛΟ–ΝΙΚΗΣ. Ταῦρος βοσκόμενος πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

129. Ⅱ 20.— Κεφαλὴ Ἰανοῦ.
Ὄπ. ΘΕC–ΑΛ / ΟΝΙΚΕΩΝ Δύο κένταυροι. Διατ. καλή.

130. Ⅱ 22.— ΘΕCCA–ΛΟΝΙΚΗ. Προτομὴ Θεσσαλονίκης πυργοφόρος καὶ μετὰ καλύπτρας πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕC / CAΛO / ΝΙΚΕ / ΩΝ ἐν στεφάνῳ.

Μ. Ἀντώνιος καὶ Ὀκταβιανός.

131. Ⅱ 32.— ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ–ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΝ. Κεφαλὴ τῆς Ἐλευθερίας δεξ.
Ὄπ. Μ · ΑΝΤ · ΑΥΤ–Γ · ΚΑΙ · ΑΥΓ. Νίκη πρὸς ἀριστερά. Δ. ἀρίστη.

Αὔγουστος.

132. Ⅱ 22.— ΚΑΙΣΑΡ–ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Κεφαλὴ Αὐγούστου δαφνοστεφὴς πρὸς δεξ.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑΛΟ / ΝΙΚΕΩΝ ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

133. Ⅱ 17.— ΚΑΙΣ ἀριστερᾷ [ΣΕΒΑ ;] δεξιᾷ. Κεφαλὴ Αὐγούστου (;) γυμνὴ δεξιᾷ.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑ / ΛΟΝΙ / ΚΕΩΝ ἄνω ἀστήρ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ. Διατ. μετρία.

Τιβέριος.

134. Ⅱ 25.— ΤΙΒΕΡΙΟΣ δεξιᾷ, ΚΑΙΣΑΡ ἀριστερᾷ. Κεφαλὴ Τιβερίου γυμνὴ δεξ.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑΛΟ–ΝΙΚΕΩΝ. Κεφαλὴ Αὐγούστου δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

135. Ⅱ 23.— ΤΙ · ΚΑΙΣΑΡ ΣΕ–ΒΑΣΤΟΣ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς Τιβερίου δεξιᾷ.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΝ ΣΕΒΑΣΤΗ. Κεφαλὴ Λιβίης δεξιᾷ. Δ. καλή.

Οὐεσπασιανός.

136. Ⅰ 25.— ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΚΑΙΣΑΡ ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.

ΘΕΣΣΑ
Ὄπ. ΛΟΝΙΚΕ ὧν ἄνω ἀετὸς ἀριστερᾷ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός.
ΩΝ Διατήρ. καλή.

Κόμμοδος.

137. Ⅰ 29.— ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ δεξιᾷ, ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ ἀριστερᾷ. Προτομὴ Κομμόδου δαφνοστεφής μετὰ μακροῦ πώγωνος.

Ὄπ. ΘΕΣΣΑΛΟ-ΝΙΚΕΩΝ. Νίκη βαδίζουσα πρὸς δεξιὰ μετὰ κλάδου φοίνικος καὶ ἐν τῇ ὑψουμένῃ δεξιᾷ στεφάνου.— *Πίναξ* VII, 15. Δ. καλή.

Ἰουλία Δόμνα.

138. Ⅰ 23.— ΙΟΥΛΙΑ-ΔΟΜΝΑ ϹΕ. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΘΕΣΣΑ|ΛΟ|-ΝΙ|ΚΕΩΝ. Κάβειρος ἱστάμενος ἐν ναῷ.—*Πίναξ* VII,15

Σ. Ἀλέξανδρος.

139. Ⅰ 20.— ΑΥΤ ΚΑΙ ϹΕ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟϹ. Προτομὴ δαφνοστεφὴς δεξιᾷ.

Ὄπ. ΘΕϹ-ϹΑΛΟ-ΝΙΚΕΩΝ. ἐν στεφάνῳ. Διατ. μετρία.

Μαξιμῖνος.

140. Ⅰ 25.— ΑΥΤ ΚΕ ΙΟΥΛ ΟΥΗΡ ΜΑΞΙΜΙΝΟϹ. Προτομὴ δαφνοστεφὴς δ.

Ὄπ. ΘΕϹϹΑΛ-ΟΝΙΚΕΩΝ. Κάβειρος ἱστάμενος κατενώπιον μεταξὺ δύο ἀγωνιστικῶν μιτρῶν.— *Πίναξ* VII, 16. Διατ. καλλίστη.

141. Ⅰ 25.— Ὁμοίως.

Ὄπ. ΘΕϹϹ-ΑΛΟΝΙΚΕΩΝ. Νίκη βαδίζουσα πρὸς ἀριστερά, ἔχουσα ἐν τῇ δεξιᾷ εἰδώλιον Καβείρου καὶ ἐν τῇ ἀριστερᾷ κλάδον φοίνικος.

142. Ⅰ 25.— Γ · ΙΟΥΛ · ΟΥΗΡ-ΜΑΞΙΜΟϹ ΚΕ. Προτομὴ ἀστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΘΕϹϹΑ-ΛΟ-ΝΙΚΕΩΝ. Ὁμοίως.

Φίλιππος ὁ πρεσβύτερος.

143. Ⅰ 25.— ΑΥΤ Κ · Μ · ΙΟΥ · ΦΙΛΙΠΠΟϹ. Προτομὴ ἀκτινοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΘΕϹϹΑΛΟΝΙΚΕΩΝ Ν-ΠΥΘΙΑ. Ναὸς πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

Κασσάνδρα.

144. Ⅰ 23.— ΤΙ ϹΛΑ ϹΑΕ [ΑΥ]G ϹΕΡΜ ΡΜ ΤΡ Ρ. . Κεφαλὴ δαφνοστ. ἀρ.

Ὄπ. ϹΟΛ ΙΥΛ ΑΥG-ϹΑϹϹΑΝΔΡ . . . Κεφαλὴ Διὸς Ἄμμωνος δεξιᾷ, Ἐπ' αὐτῆς ὑστερόσημον [A/R] Διατ. μετρία.

Δήτη.

145. ℞ 20, γρ. 9,85.— Σάτυρος ἰθυφαλλικὸς ἵππου πόδας ἔχων, βαδίζων πρὸς δεξιὰ καὶ συλλαμβάνων τῇ δεξιᾷ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα Νύμφης φευγούσης πρὸς δεξιὰ καὶ στρεφομένης. Ἐν τῷ πεδίῳ δύο μεγάλα σφαιρίδια.

Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα χιαστὶ διῃρημένον.—*Πίναξ* VII,17.

146. ℞ 10, γρ. 0,80.— Σάτυρος ὀκλάζων πρὸς δεξιὰ καὶ δεφόμενος τῇ δεξιᾷ. Ἐν πεδίῳ δύο σφαιρίδια.

Ὄπ. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

147. ℞ 11, γρ. 1,07.— Σάτυρος ἐν γόνασι πρὸς δεξιὰ καὶ δεφόμενος τῇ ἀριστερᾷ. Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα ὑπὸ μαιανδρικοῦ σταυροῦ διῃρημένον.

Ἀδαῖος, τύραννος ἐν Δήτῃ(;).

148. ⅄ 23.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΔΑΙΟΥ δεξιᾷ. Τρίπους, οὗ ἀριστερᾷ κεφαλὴ βοός, ΠΛΟ ϙ.— *Πίναξ* VII, 18. Διατ. ἀρίστη.

149. ⅄ 23.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἀριστερᾷ τοῦ τρίποδος ΝΕΑ ∑. Διατ. καλή.

150. ⅄ 18.— Κεφαλὴ γενειῆτις Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ ῥόπαλον.— *Πίναξ* VII, 19. Διατ. ἀρίστη.

Μένδη.

151. ℞ 25, γρ. 13,49 (ὑπόχαλκον).— ΜΙ δεξιᾷ, Ν κάτω. Ὄνος ἰθυφαλλικὸς ἱστάμενος δεξιᾷ πρὸ δένδρου ἀμπέλου μετὰ βότρυος. Ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τοῦ ὄνου κάθηται κόραξ, ἀφαιρῶν τὸν ὄνθον ἀπὸ τοῦ πρωκτοῦ τοῦ ὄνου. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον διῃρημένον εἰς ὀκτὼ γωνιόμορφα μέρη, ὧν τὰ τέσσαρα ἔγκοιλα.— *Πίναξ* VII, 21. Διατήρ. καλλίστη.

152. ℞ 15, γρ. 2,35.— Ὄνος ἰθυφαλλικὸς βαδίζων πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ πέντε τὰ ἔγκοιλα τρίγωνα.— *Πίναξ* VII, 20. Δ. καλή.

153. ℞ 9, γρ. 0,40.— Κεφαλὴ ὄνου ἀριστερᾷ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον χιαστὶ εἰς τέσσαρα τριγωνικὰ ἔγκοιλα διῃρημένον.— *Πίναξ* VII, 22. Διατήρ. καλλίστη.

154. ℞ 6, γρ. 0,41.— Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

155. ℞ 7, γρ. 0,47.— Κεφαλὴ ὄνου, πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Τετράγωνον ὡς τὸ τοῦ 151.— *Πίναξ* VII, 23. Διατ. καλλίστη.

156. ℞ 15, γρ. 2,15.— Ὄνος ἱστάμενος δεξιᾷ, οὗ ὄπισθεν εἰς τὸ βάθος ἵσταται Σιληνός, κρατῶν αὐτὸν τῇ ἀριστερᾷ ἀπὸ τῶν ὤτων. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. [Μ]ΕΝ-ΔΑ-Ι. Κόραξ ἱστάμενος δεξιᾷ, πεδίον ἔγκοιλον τετράγωνον.— *Πίναξ* VII, 24. Διατήρ. μετρία.

157. ℞ 8, γρ. 0,50.— Ὄνος ἱστάμενος δεξιᾷ, καὶ ἐπὶ τῶν ὀπισθίων αὐτοῦ κόραξ, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀριθ. 151.
Ὄπ. Κόραξ ἱστάμενος ἀριστερᾷ ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* VII, 25

158. ℞ 8, γρ. 0,66.— Ὄνος ἱστάμενος δεξιᾷ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Τρίπους(;) ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* VII, 26. Διατ. καλή.

159. ℞ 8, γρ. 0,45.— Πρόσθιον ἥμισυ ὄνου, ἱσταμένου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κάνθαρος ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* VII, 27. Διατ. καλή.

160. ℞ 5, γρ. 0,20.— Κεφαλὴ ὄνου ἀριστερᾷ.
Ὄπ. Κάνθαρος ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. Διατήρ. μετρία.

161. ℞ 14. γρ. 2,25.— Διόνυσος ἐξηπλωμένος ἀριστερᾷ ἐπὶ ὄνου βαδίζοντος πρὸς δεξιά, ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ κάνθαρον. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΜΕΝ-Δ-ΑΙΗ. Ἀμφορεὺς ἐν πλαισίῳ γραμμῆς τετραγώνῳ. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* VII, 28. Διατήρ. καλλίστη.

162. ℞ 16, γρ. 2,53.— Ὁμοίως.— *Πίναξ* VII, 29.

163. ℞ 15, γρ. 1,89.— Κεφαλὴ ἀγένειος κισσοστεφὴς Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΜΕΝ-Δ-ΑΙΗ. Ἀμφορεύς. Τὸ ὅλον ἐν πεδίῳ περιφερεῖ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* VII, 30. Διατήρ. καλλίστη.

164. ℞ 14, γρ. 178.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ πρὸς ἀριστερά.

165. ⅄ 15.— Ἡ αὐτὴ κεφαλὴ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΜΕΝ ἄνω δύο ἀμφορέων. Πεδίον ἔγκοιλον.— *Πίναξ* VII, 31.

166. Μολύβδ. (σύμβολον) 13.— Ὁμοία κεφαλὴ πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΜΙΝ δεξιᾷ ἀμφορέως, οὗ ἀριστερᾷ κλάδος κισσοῦ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.— *Πίναξ* VII, 32. Διατήρ. ἀρίστη.

Νεάπολις.

167. ℞ 20, γρ. 9,90.— Γοργόνειον ἀρχαϊκὸν μετὰ προβεβλημένης τῆς γλώσσης.
Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα μαιανδρικῶς διῃρημένον. — *Πίναξ* VII, 33. Διατήρ. καλή.

168. ℞ 16, γρ. 3,80.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ν-Ε Κεφαλὴ μυρτοστεφὴς Ἀφροδίτης δεξιᾷ. Πεδίον ἔγκοιλον.— Π-Ο *Πίναξ* VII, 34. Διατήρ. καλλίστη.

169. ℞ 14, γρ. 1,90.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ ἄνευ στεφάνου. Διατ. καλή.

Ὀλόφυξος.

169[a] ⅄ 15, γρ. 2,55.— Κεφαλὴ νύμφης μετὰ στεφάνης, ἐνωτίου καὶ κόμης ἀναδεδεμένης δεξιᾷ.
Ὄπ. ΟΛΟ ἀριστερᾷ, φ ἄνω ἀριστερᾷ, ΥΞΙΩΝ δεξιᾷ. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος δεξιᾷ. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ γραμμῆς. — *Πίναξ* VII, 35. Εὔτεχνον

Τὸ ὡραῖον νομισμάτιον τοῦτο, ὅπερ εὗρον ἐν τοῖς ἀβεβαίοις τῆς συλλογῆς, ἀνήκει εἰς πόλιν ἄγνωστον μὲν μέχρι τοῦδε [1] ἐν τῇ νομισματικῇ, ἀναφερομένην ὅμως ὑπὸ τῶν ἑξῆς ἀρχαίων πηγῶν:

483-482 π. Χ.—Ἡροδότου VII, 22. Καὶ τοῦτο μὲν (Ξέρξης) ὡς προσπταισάντων τῶν πρώτων περιπλωόντων περὶ τὸν Ἄθων προετοιμάζετο ἐκ τριῶν ἐτέων κου μάλιστα ἐς τὸν Ἄθων· ἐν γὰρ Ἐλαιοῦντι τῆς Χερσονήσου ὥρμεον τριή-

[1] Εἶχον ἤδη τυπωθῇ τὰ περὶ τῆς Ὀλοφύξου πόλεως ταῦτα, ὅτ' ἐνεθυμήθην ὅτι ἐγένετο ἤδη γνωστὸν ἓν ὅμοιον νόμισμα τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου ἐν Numism. Chronicle 1903, 319 = Head, Histor. Numorum, 2α ἔκδ., σελ. 206.— Διεθν. Ἐφημ. τῆς Νομ. Ἀρχ., Τόμ. XI, σελ. 82.

ρεες, ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμεόμενοι ὤρυσσον ὑπὸ μαστίγων παντοδαποὶ τῆς στρατιῆς, διάδοχοι δ' ἐφοίτων, *ὤρυσσον δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄθων κατοικημένοι.* Βουβάρης δὲ ὁ Μεγαβάζου καὶ Ἀρταχαίης ὁ Ἀρταίου ἄνδρες Πέρσαι ἐπεστάτεον τοῦ ἔργου· ὁ γὰρ Ἄθως ἐστὶ οὖρος μέγα τε καὶ οὐνομαστόν, ἐς θάλασσαν κατῆκον, οἰκημένον ὑπὸ ἀνθρώπων. Τῇ δὲ τελευτᾷ ἐς τὴν ἤπειρον τὸ οὖρος, χερσονησοειδές τέ ἐστι καὶ ἰσθμὸς ὡς δυώδεκα σταδίων, πεδίον δὲ τοῦτο καὶ κολωνοὶ οὐ μεγάλοι ἐκ θαλάσσης τῆς Ἀκανθίων ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἀντίον Τορώνης. Ἐν δὲ τῷ ἰσθμῷ τούτῳ, ἐς τὸν τελευτᾷ ὁ Ἄθως, Σάνη πόλις Ἑλλὰς οἴκηται. *Αἱ δὲ ἐντὸς Σάνης, ἔσω δὲ τοῦ Ἄθω οἰκημέναι, τὰς τότε ὁ Πέρσης νησιώτιδας ἀντὶ ἠπειρωτίδων ὥρμητο ποιέειν, εἰσὶ αἵδε, Δῖον, Ὀλόφυξος, Ἀκρόθωον, Θύσσος, Κλεωναί. Πόλιες μὲν αὗται, αἳ τὸν Ἄθων νέμονται,* ὤρυσσον δὲ ὧδε....

452	π. Χ.	CIA. I	ἀρ. 229:	ΟΛΟΦ[ΥΧΞΙΟΙ]	ΔΔΔΗΗΗΙΙ
449	»	»	» 231:	ΟΛΟΦ[ΥΧΞΙΟΙ]	ΔΔΓ
446	»	»	» 234:	ΟΛΟΦ[ΥΧΞΙΟΙ]	ΔΔΔΗΗΗΙΙ
444	»	»	» 236:	ΟΛΟΦΥΧΞΙΟΙ	»
443	»	»	» 237:	Ο[Λ]ΟΦΥΧΞΙΟΙ	»
442	»	»	» 238:	[Ολοφύξιοι]	»
439	»	»	» 241:	[ΟΛΟΦ]ΥΧ[ΞΙΟΙ]	.....
438	»	»	» 242:	ΟΛΟΦ[ΥΧ]ΞΙΟΙ	ΔΔΔΗΗ
436	»	»	» 244:	[ΟΛΟΦΥ]Χ[ΞΙΟΙ]	.....
428	»	»	» 256:	ΟΛΟΦΥΧΞΙΟΙ	ΔΔΔΗΗΗΙΙ
427	»	»	» 257:	[ΟΛΟ]ΦΥΧΞΙΟΙ	Η II
425	»	»	» 259:	ΟΛΟΦΥΧΞΙΟΙΕΧΞΑΘΟ	ΔΔΔΗΗ

424 π. Χ.— Θουκυδίδου IV, 109: Τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος (Ὀλυμ. 89, 1 Δεκεμβρίου) Βρασίδας μετὰ τὴν Ἀμφιπόλεως ἅλωσιν ἔχων τοὺς ξυμμάχους στρατεύει ἐπὶ τὴν Ἀκτὴν καλουμένην. Ἔστι δὲ ἀπὸ τοῦ βασιλέως διορύγματος ἔσω προὔχουσα, καὶ ὁ Ἄθως αὐτῆς ὄρος ὑψηλὸν τελευτᾷ ἐς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Πόλεις δ' ἔχει Σάνην μὲν Ἀνδρίων ἀποικίαν παρ' αὐτὴν τὴν διώρυχα, ἐς τὸ πρὸς Εὔβοιαν πέλαγος τετραμμένην, τὰς δὲ ἄλλας Θύσσον καὶ Κλεωνὰς καὶ Ἀκροθώους καὶ Ὀλόφυξον καὶ Δῖον· αἳ οἰκοῦνται ξυμμίκτοις ἔθνεσι βαρβάρων διγλώσσων, καί τι καὶ Χαλκιδικὸν ἔνι βραχύ, τὸ δὲ πλεῖστον Πελασγικόν, τῶν καὶ Λῆμνόν ποτε καὶ Ἀθήνας Τυρσηνῶν οἰκησάντων, καὶ Βισαλτικὸν καὶ Κρηστωνικὸν καὶ Ἠδῶνες· κατὰ δὲ μικρὰ πολίσματα οἰκοῦσι. Καὶ οἱ μὲν πλείους προσεχώρησαν τῷ Βρασίδᾳ, Σάνη δὲ καὶ Δῖον ἀντέστη, καὶ αὐτῶν τὴν χώραν ἐμμείνας τῷ στρατῷ ἐδῄου. Ὡς δ' οὐκ ἐσήκουον, εὐθὺς στρατεύει ἐπὶ Τορώνην τὴν Χαλκιδικήν....

424 π. Χ.— Διοδώρου XII, 68: Ὡς δὲ αὐτῷ (Βρασίδᾳ) πάντα παρεσκεύαστο, ἀνέζευξεν ἐκ τῆς Ἀμφιπόλεως μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν

καλουμένην Ἀκτὴν κατεστρατοπέδευσεν. Ἐν ταύτῃ δ' ὑπῆρχον πέντε πόλεις, ὧν αἱ μὲν Ἑλληνίδες ἦσαν, Ἀνδρίων ἄποικοι, αἱ δ' εἶχον ὄχλον βαρβάρων διγλώσσων Βισαλτικῶν. Ταύτας δὲ χειρωσάμενος ἐστράτευσεν ἐπὶ πόλιν Τορώνην, ἄποικον μὲν Χαλκιδέων, κατεχομένην δὲ ὑπὸ Ἀθηναίων κ.τ.λ.

414 π. Χ.— Ἀριστοφάνους Ὄρνιθες 6. 1041:

Ψηφισματοπώλης: Χρῆσθαι Νεφελοκοκκυγιᾶς τοῖσδε τοῖς μέτροισι καὶ σταθμοῖσι καὶ ψηφίσμασι, καθάπερ Ὀλοφύξιοι

Πεισθέταιρος: Σὺ δὲ γ' οἷσίπερ Ὠτοτύξιοι χρήσει τάχα.

Σχολ. Ἀριστ. ἔ. ἀ. στίχ. 1042: ὑπὸ τῷ Ἄθῳ ἡ Ὀλόφυξος πόλις. Πρὸς οὓς καὶ προστάγματα ἔπεμπον Ἀθηναῖοι.
στίχ. 1043: Ὀτοτύξιοι ἀπὸ τοῦ ὀτοτύξαι ἐσχημάτισεν.

350; π. Χ.— Σκύλακος 66: Ἄθως ὄρος, Ἀκρόθωοι Ἑλληνίς, Χαραδροῦς Ἑλληνίς, Ὀλόφυξος (cod. Ὀλόφυξις) Ἑλληνίς.

25 π. Χ.— Στράβωνος 331, ἀπόσπ. 33: Ἔχει δ' ὁ Ἄθως πέντε πόλεις, Δῖον, Κλεωνάς, Θύσσον, Ὀλόφυξιν, Ἀκροθώους.

» ἀπόσπ. 35: Ὤκησαν δὲ τὴν χερρόνησον ταύτην (τοῦ Ἄθω) τῶν ἐκ Λήμνου Πελασγῶν τινες, εἰς πέντε διῃρημένοι πολίσματα, Κλεωνάς, Ὀλόφυξιν, Ἀκροθώους, Δῖον, Θύσσον.

77 μ. Χ. Plinii Nat. Hist. IV, 10, 17: Authemus, *Olophyxus*, sinus Mecyberna.

500 μ. Χ.— Στέφανος Βυζάντιος ἐν λ. Ὀλόφυξος πόλις ἐν Θρᾴκῃ περὶ τὸν Ἄθων. Ὁ πολίτης Ὀλοφύξιος «Ἡρόδοτος Ὀλοφύξιος περὶ νυμφῶν καὶ θεῶν γράψας».

1100; μ. Χ.— Σουΐδας ἐν λ. ὀλοφυρμός, θρῆνος, ἔνθα τὸ σχόλιον: Ὀλόφυξις. Θρᾳκία πόλις περὶ Ἄθων, ὡς πολίτης Ἡρόδοτος Ὀλοφύξιος, περὶ νυμφῶν γράψας ὥς φασι καὶ ἱερῶν.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους γεωγράφους ἡ Ὀλόφυξος ἔκειτο ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον βλεπούσης παραλίας τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, ἤτοι τῆς Ἀκτῆς τῆς Χαλκιδικῆς, καὶ δὴ πρὸς Ν. τῆς Σάνης, Α. τοῦ Δίου καὶ Β. τῶν Χαραδριῶν, μεταξὺ τῶν μονῶν Χιλανδαρίου καὶ Ἐσφιγμένου, ἐντὸς μικροῦ ὅρμου ἔνθα ὑπάρχει πύργος τις καὶ ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως.[1]

Συνοψίζοντες καὶ σχολιάζοντες τὰς ἀνωτέρω παρατεθείσας ἀρχαίας πηγὰς ἔχομεν τὴν ἑξῆς ἱστορίαν τῆς Ὀλοφύξου.

Αἱ κατέχουσαι τὴν πρὸς νότον τῆς Ἀκάνθου χερσόνησον τοῦ Ἄθω πόλεις (Σάνη, Δῖον, Θύσσος, Κλεωναὶ ἐπὶ τῆς Δ. παραλίας, Ἀκρόθωον, Χαραδρίαι καὶ

---

[1] Leake, Northern Greece, Τόμ. III σελ. 151. Hoffmann, Chalcid. Δήμητσα, Μακεδονία, Γ', p. 9-10 619.

Ὀλόφυξος ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας) λέγονται ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν κτίσματα τῶν Πελασγῶν ἐκείνων Τυρσηνῶν τῶν τὴν Λῆμνόν ποτε καὶ τὰς Ἀθήνας οἰκησάντων, εἰς οὓς κατόπιν προσετέθησαν ἄποικοι ἐξ Εὐβοίας (Χαλκίδος, Ἐρετρίας) καὶ Ἄνδρου, πρὸς δὲ ὄχλος ἐγχωρίων βαρβάρων Βισαλτῶν, Κρηστώνων, Ἠδωνῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως κατίσχυσεν ἐν αὐταῖς τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον, διὸ καὶ λέγονται *Ἑλληνίδες*. Τὸ ὄνομα τῆς Ὀλοφύξου φαίνεται πανάρχαιον Ἑλληνικὸν σύνθετον ἐκ τῶν παλαιῶν Ἑλληνικῶν λέξεων *ὀλὸς* (=*ὀλοός*, δηλ. χαμένος, κατεστραμμένος, δυστυχὴς ἐν τῇ σπανίᾳ παθητικῇ σημασίᾳ) καὶ *φύξις* (=*φεῦξις*, δηλ. φυγή, καταφυγή, καταφύγιον), σημαῖνον τὴν ὡς *καταφύγιον τῶν δυστυχῶν* χρησιμοποιουμένην πόλιν, ὅπερ ἁρμόζει ἄριστα εἰς πόλιν τοῦ κατ' ἐξοχὴν ὡς μοναστήριον καὶ καταφύγιον τῶν δυστυχῶν καὶ χειμαζομένων χρησιμεύοντος Ἄθω.

Οἱ Ὀλοφύξιοι ἐμφανίζονται τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐν ἔτει 483-480 π. Χ., ὅτε δοῦλοι ὄντες τοῦ πρὸς τὴν μεγάλην κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν παρασκευαζομένου Ξέρξου εἰργάσθησαν ὑπὸ τὴν μάστιγα τοῦ κατακτητοῦ μετὰ τῶν κατοίκων τῶν λοιπῶν πόλεων τῆς Ἀκτῆς εἰς τὴν περιβόητον παρὰ τὴν Σάνην διώρυχα τοῦ Ἄθω.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ φυγὴν τῶν βαρβάρων ἡ Ὀλόφυξος, ἐλευθερωθεῖσα τοῦ ζυγοῦ αὐτῶν, προσετέθη εἰς τὴν περίφημον ἐν ἔτει 475 π. Χ. ὀργανωθεῖσαν ναυτικὴν κατὰ τῶν Περσῶν συμμαχίαν τῶν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων Ἑλλήνων, ταξάντων ποῖαι πόλεις ἔδει νὰ παρέχωσι πλοῖα καὶ ποῖαι μόνον χρήματα. Τὰ χρήματα ταῦτα, *φόρους* κληθέντα, εἰσέπραττον οἱ Ἑλληνοταμίαι οἱ ἕδραν καὶ ταμεῖον ἔχοντες κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν Δῆλον, ἀπὸ δὲ τοῦ 454 π. Χ. αὐτὰς τὰς Ἀθήνας. Ἐν ταῖς ἀνακαλυφθείσαις ἐπιγραφαῖς τῶν ἀπὸ τοῦ 454-420 π. Χ. καταλόγων τῶν φόρων τῶν συμμάχων οἱ Ὀλοφύξιοι (ΟΛΟΦΥΧΕΙΟΙ, ἅπαξ δὲ καὶ ΟΛΟΦΥΧΕΙΟΙ ΕΧΕ ΑΘΟ) ἀναφέρονται δωδεκάκις, ἀπὸ τοῦ 452-425 π. Χ. ὡς ἀποτελοῦντες μέρος τοῦ *Θρᾳκικοῦ φόρου*. Τὸ ἀναγραφόμενον ποσὸν τοῦ φόρου (δραχμαὶ 25-33 καὶ δύο ὀβολοὶ) δὲν εἶναι, ὡς γνωστόν, ὁλόκληρος ὁ ἐτήσιος φόρος, ἀλλὰ μόνον τὸ ὡς ἀνάθημα *(ἀπαρχὴ)* τῇ Ἀθηνᾷ προσδιωρισμένον *ἑξηκοστὸν* μέρος αὐτοῦ. Ἄρα οἱ Ὀλοφύξιοι κατέβαλλον περὶ τὰς 3000 δραχμὰς ἐτησίως, ποσὸν ἐξ οὗ μαρτυρεῖται ὅτι ἦν μία τῶν μικροτέρων πόλεων τῆς συμμαχίας. Ἀπὸ τοῦ ἀμέσως ἑπομένου ἔτους 424 π. Χ. οἱ Ὀλοφύξιοι παύουσιν ἀναγραφόμενοι ἐν τοῖς φορολογικοῖς τούτοις καταλόγοις, διότι ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἀμφιπόλεως εἰσβολῆς τοῦ Βρασίδα εἰς τὴν Ἀκτὴν, προσεχώρησαν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων, εἰς ἣν καὶ θὰ παρέμεινον τοὐλάχιστον μέχρι τῆς ἐν ἔτει 421 π. Χ. εἰρήνης τοῦ Νικίου, καθ' ἣν ἔδει αἱ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων κατεχόμεναι πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ ὅρους καὶ δή: «*φερούσας τὸν φόρον τὸν ἐπ' Ἀριστείδου αὐτονόμους εἶναι. Ὅπλα δὲ μὴ ἐξέστω ἐπιφέρειν Ἀθηναίους μηδὲ τοὺς ξυμμάχους ἐπὶ κακῷ, ἀποδιδόντων τὸν φόρον, ἐπειδὴ αἱ σπονδαὶ ἐγένοντο .... ξυμμάχους δ' εἶναι μηδετέρων, μήτε Λακεδαιμονίων μήτε Ἀθηναίων· ἢν δὲ Ἀθηναῖοι πείθωσι τὰς πόλεις, βουλομένας ταύτας ἐξέστω συμμάχους ποιεῖσθαι αὐτοὺς Ἀθηναίοις*». Θουκ. Ε', 18,5.[1]

Κατὰ τὰ τῇ εἰρήνῃ ταύτῃ ἐπακολουθήσαντα ἐν τῇ Χαλκιδικῇ γεγονότα δὲν

ἀναφέρεται ὀνομαστὶ ἡ Ὀλόφυξος ὡς ὑποταγεῖσα τοῖς Ἀθηναίοις. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι μικρὰ καὶ ἐπιθαλάσσιος οὖσα θὰ ἠναγκάσθη νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀφ' οὗ μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατεστάθησαν ἀσφαλῶς ἐπὶ τῆς χερσονήσου τῆς Ἀκτῆς. Τοὐλάχιστον γνωρίζομεν ἐκ τῶν ἐν ἔτει 414 π. Χ. παρασταθέντων *Ὀρνίθων* τοῦ Ἀριστοφάνους, ὅτι ἐδέχοντο προστάγματα ἐξ Ἀθηνῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, καθ' ἃ μάλιστα εὑρίσκομεν τοὺς Ἀθηναίους ἐν ἐκστρατείᾳ κατὰ τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ ἐν συμμαχίᾳ πρὸς τὸν ἰσχυρὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Περδίκκαν.

Ἔκτοτε ἀγνοοῦμεν τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως ταύτης, ἧς τὴν ὕπαρξιν περὶ μὲν τὸ 350 π. Χ. μαρτυρεῖ ὁ Σκύλαξ, κατὰ δὲ τὰ τέλη τοῦ Α' π. Χ. καὶ τὰ μέσα τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος οἱ συγγραφεῖς Στράβων καὶ Πλίνιος. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι μετὰ τὰς ἐν Σικελίᾳ καὶ Αἰγὸς ποταμοῖς (415 καὶ 405 π. Χ.) μεγάλας καταστροφὰς τῶν Ἀθηναίων ἡ Ὀλόφυξος θὰ ἀπηλλάγη ἐντελῶς τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐπικυριαρχίας. Μαρτύριον τούτου τρανὸν τὸ νῦν ἀνακαλυφθὲν νομισμάτιον αὐτῆς, τὸ κατὰ τεχνοτροπίαν ἀνῆκον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ.

Τῶν τύπων αὐτοῦ ὁ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ 400 π. Χ. ἐπὶ ἕνα ὅλον αἰῶνα ἐπὶ τῶν νομισμάτων πλείστων ἑλληνικῶν πόλεων ἐμφανιζομένη στερεοτύπως κεφαλὴ ἐγχωρίου Νύμφης.[1] Ἐνταῦθα ἴσως εἶναι ἐπώνυμός τις τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς ἢ τῆς πόλεως Ὀλοφύξου. Ἀγνοοῦμεν ὅμως ἐντελῶς τὰ κατὰ τὴν ἐγχώριον μυθολογίαν τῆς πόλεως ταύτης. Ἀλλ' ἐκ τῆς ὀρεινῆς θέσεως τῆς πόλεως καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Ὀλοφύξιος Ἡρόδοτος ἔγραψε «*περὶ Νυμφῶν*» δύναταί τις ἴσως νὰ εἰκάσῃ ὅτι μεγάλη θὰ ἦτο ἡ λατρεία τῶν νυμφῶν παρὰ τοῖς Ὀλοφυξίοις.

Τέλος ὁ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τοῦ νομίσματος τύπος τοῦ *ἀετοῦ* ἁρμόζει εἰς πόλιν Πελασγικῆς μὲν καταγωγῆς, κειμένην δὲ ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ νεφελογείτονος ὑψικαρήνου Ἄθω (1935 μ.), ἐφ' οὗ ὑπῆρχον βωμοὶ παναρχαίας Πελασγικῆς λατρείας τοῦ Διός.[2]

Ὀρθαγορεία.

170. Ꝑ 22, γρ. 10,12.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος μετὰ φαρέτρας ἐπ' ὤμου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΟΡΘΑΓΟ-ΡΕΩΝ. Κράνος μετὰ παραγναθίδων κατενώπιον. Ἄνω αὐτοῦ ἀστήρ. Κάτω ΗΓ.— *Πίναξ* VII, 36. Διατ. καλή.

171. Ꝑ 15, γρ. 2,17.—Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ κατενώπιον. Δ. μετρία, διάτρητον.

Οὐρανόπολις.

172. ⅄ 17.— Ἀστὴρ ὀκτὼ ἀκτίνων ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΟΥΡΑΝΙΔΩΝ-ΠΟΛΕΩΣ. Ἀφροδίτη Οὐρανία καθημένη ἐπὶ σφαίρας κατενώπιον καὶ κατά τι πρὸς ἀριστερά.

Πέλλη.

173. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΕΛ-ΛΗΣ. Ταῦρος βοσκόμενος πρὸς δεξιά. Ἄνω ΑΑΡ, κάτω ΔΚ.

---

[1] Imhoof-Blumer, Διεθ. Ἐφημ. Νομισμ. Ἀρχ., Τόμ. XI, σελ. 82.

[2] Αἰσχύλ. Ἀγαμ. 285: «Ἄθῳον αἶπος Ζηνὸς ἐξεδέξατο». — Σχολ. Ἰλιάδ. XIV, 229. — Ἡσύχ. ἐν λ. *Ἄθῳος*.

174 Ⅰ 18.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω μὲν μέλισσα καὶ ΑΒΥ, κάτω δὲ ΜΥΡΤ.

175. Ⅰ 18.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω μὲν ΗΡΑΙ, κάτω δὲ ΣΩΤ. Ὁ βοῦς τρώγει κλάδον κείμενον κατὰ γῆς. Διατ. καλλίστη.

176. Ⅰ 22.— Προτομὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΕΛΛΗΣ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Νίκη ἐφ' ἅρματος τρέχοντος δεξιᾷ. Ἄνω, ἀστήρ· κάτω, στάχυς. Διατ. καλή.

177. Ⅰ 18/21.— Κεφαλὴ Περσέως πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἄνω ΠΑΩΕ, κάτω ΠΑΥΡ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός. Διατήρ. καλή.

178. Ⅰ 19.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΕΛ-ΛΗΣ. Ταῦρος ἱστάμενος πρὸς δεξιά, οὗ κάτω ΠΝΚ. Δ. μετρία.

179. Ⅰ 20.— Κεφαλὴ Πανὸς ἀγένειος κερασφόρος μετὰ καλαύροπος ἐπ' ὤμου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἀθηνᾶ μαχομένη πρὸς δεξιά. Πρὸ αὐτῆς ΑΝΚ.

180. Ⅰ 17.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΠΕΛ ἀριστερᾷ, ΛΗΣ δεξιᾷ. Τρίπους. Διατ. καλή.

181. Ⅰ 13.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΠΕΛ δεξιᾷ, ΛΗΣ ἀριστερᾷ. Διατ. καλλίστη.

Μαμαία.

182. Ⅰ 26.— IVLIA MAMAEA AVG. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. COL IVI (οὕτω) AVGS PELLA. Θεὰ καθημένη ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστερά.— *Πίναξ* VII, 37. Διατήρ. καλλίστη.

Ποτίδαια.

183. Ⅱ 15, γρ. 2,60.—Ποσειδῶν μετὰ τριαίνης, ἔφιππος, πρὸς δεξιά. Κάτω Γ-Ο.
Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀφροδίτης πρὸς δεξιὰ ἐν πλαισίῳ γραμμῆς τετραγώνῳ. Τὸ ὅλον ἐν πεδίῳ τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.—*Πίναξ* VII, 38. Διατ. καλή.

Πύδνα.

184. Ⅰ 20.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΠΥΔΝ δεξιᾷ, ΝΩΙΑ ἀριστερᾷ. Γλαῦξ ἱσταμένη ἀρ.—*Πίναξ* VII, 39.

185. Ⅰ 17.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΠΥΔ]ΝΑΙΩ[Ν. Ἀετὸς σπαράσσων ὄφιν πρὸς δεξιά. Διατ. μετρία.

Σκιώνη.

185ᵃ Ⅱ 8, γρ. 0,42.— Κεφαλὴ ταύρου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κράνος ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

Στόβοι. Σ. Σεβῆρος.

186. Ⅰ 26.— SEVERVS-PIVS AVGV. Προτομὴ δαφνοστεφὴς Σ. Σεβήρου ἀρ.
Ὄπ. MVNICIPI-STOBEN. Νίκη στεφανηφόρος βαδίζουσα πρὸς δεξιά, ἔχουσα ἐν τῇ ἀριστερᾷ κλάδον φοίνικος.— *Πίναξ* VII, 40. Δ. καλλίστη.

Τερώνη.

187. ℞ 15, γρ. 2,24.— Τ-Ε. Οἰνοχόη πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον εἰς τέσσαρα τετράγωνα διὰ δύο γραμμῶν διῃρημένον.— *Πίναξ* VII, 41.

Τράγιλος.

188. ⅄ 16.— Κεφαλὴ Ἑρμοῦ μετὰ πετάσου πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Τ-ΡΑΙΛ-Ι-Ο-Ν. Ῥόδον. Πεδίον ἔγκοιλον.— *Πίναξ* VII, 42.

189. ⅄ 15.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἑρμοῦ πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

190. ⅄ 15.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Τ-Ρ-Α-Ι. Πεδίον ἔγκοιλον. Διατ. καλή.

191. ⅄ 10.— Ὁμοίως. Διατ. καλλίστη.

Φίλιπποι.

191ᵃ ⅄ στατήρ.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἀγένειος ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΦΙΛΙΡΠΩΝ ἀριστερᾷ. Τρίπους, οὗ δεξιᾷ βότρυς μετὰ μίσχου.

191ᵝ ⅄ στατήρ.[1] — Ὁμοίως, ἀλλὰ δεξιᾷ τοῦ τρίποδος κεφαλὴ ἐλάφου πρὸς ἀριστ.

192. ℞ 13, γρ. 1,55.— Ὁμοίως, ἀλλὰ δεξιᾷ τοῦ τρίποδος πέλεκυς. Διατ. καλή.

193. ⅄ 17.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου, ἡ δ' ἐπιγραφὴ δεξιᾷ τοῦ τρίποδος.

194. ⅄ 11.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΦΙΛΙΡ ἀριστερᾷ, ΠΩΝ δεξιᾷ.

195. ⅄ 21.— COH-PRAE-PHIL. Τρεῖς στρατιωτικαὶ ῥωμαϊκαὶ σημαῖαι. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. VIC-AVG. Νίκη στεφανηφόρος ἀνιπταμένη ἀπὸ βάσεως τετραγώνου πρὸς ἀριστερά. Διατ. καλλίστη.

Κλαύδιος.

196. ⅄ 25.— TI CLAVDIVS CAESAR AVG P M TR P IMP. Κεφαλὴ γυμνὴ αὐτοῦ πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. COL AVG IVL PHILIP. Τὰ ἀγάλματα τοῦ Αὐγούστου καὶ Καίσαρος πρὸς ἀριστερὰ ἐπὶ βάσεως, ἐφ' ἧς DIVVS AVG Ἑκατέρωθεν δύο βωμοί.

Χαλκιδική.

198. ℞ 24, γρ. 14,41.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Χ-Α-Λ ἄνω, ΚΙΔ δεξιᾷ, ΕΩΝ ἀριστ. Λύρα ἑπτάχορδος, ἧς ἄνω διὰ μικροτέρων γραμμάτων ΕΠΙ-ΠΟ-ΛΕΞΕ-ΝΟ-Υ.— *Πίναξ* VIII, 1.

199. ℞ 16, γρ. 2,15.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά, ἧς ὄπισθεν Δ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Χ-Α-Λ ἄνω, ΚΙΔ δεξιᾷ, Ε κάτω, ΩΝ ἀριστερᾷ. Λύρα ἑπτάχορδος. Τὸ ὅλον ἐν πλαισίῳ γραμμῆς τετραγώνῳ καὶ πεδίῳ τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. *Πίναξ* VIII, 2. Διατ. καλλίστη.

[1] ΣΗΜ. Τῶν ὑπ' ἀριθ. 191ᵃ, 191ᵝ χρυσῶν στατήρων, ὡς καὶ τῶν ἑπομένων ὑπ' ἀρ. 257ᵃ–ᵉ, 278ᵃ–ᵝ καὶ 282ᵃ–ᵝ χρυσῶν στατήρων καὶ διστατήρων, δὲν ἐλήφθη ἡ ὁλκή, οὐδ' ἐκμαγεῖα διὰ τοὺς πίνακας, ὡς ὄντων εἰς περιδέραιον ἐνηρμοσμένων.

200. ℞ 16, γρ. 2,16.— Ὁμοίως πρὸς ἀριστερά, ἀλλ' ἄνευ γράμματος καὶ κύκλου σφαιριδίων.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἁπλῶς ἐν πεδίῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* VIII, 3. Δ. καλλίστη.

201. ⅄ 17.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Χ-Α-Λ | ΚΙΔ | ΕΩΝ. Λύρα. Διατ. μετρία.

202. ⅄ 13.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΧΑΛΙ-ΔΕΩΝ. Τρίπους.— *Πίναξ* VIII, 4. Διατ. ἀρίστη.

ΚΟΙΝΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΑΥΤΟΝΟΜΑ.

203. ℞ 16, γρ. 2,52.— Ἀσπὶς μακεδονική, ἧς ἐν τῷ κέντρῳ : ΜΑ ῥόπαλον. ΚΕ
Ὄπ. Κράνος μακεδονικὸν μετὰ παραγναθίδων πρὸς ἀριστερά. Πέριξ αὐτοῦ ΚΝ—ΔΙ ΙΩ—κεραυνός. (= Gaebler, Die antiken Münzen Nord-Griechenlands, Bd. III, I ἀριθ. 1). Διατ. καλλίστη.

204. ℞ 16, γρ. 2,48. — Ὁμοίως, ἀλλὰ πέριξ τοῦ κράνους ΒΕ—ΜΕ ΙΩ— ἀστὴρ *Πίναξ* VIII, 5 (= Gaebler ἔ. ἀ. ἀριθ. 6).

205. ℞ 16, γρ. 2,15.— Μακεδονικὴ ἀσπίς, ἧς ἐπίσημον τέσσαρες μηνίσκοι τροχοειδῶς διατεθειμένοι.
Ὄπ. ΜΑΚΕ-ΔΟΝΩΝ ἄνω καὶ κάτω πρῴρας δεξιᾷ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄνω ἀστήρ, δεξιᾷ μονογράφημά τι (=Gaebler ἔ. ἀ. ἀριθ. 21). Δ. καλλίστη.

206. ℞ 16, γρ. 2,30.— Κεφαλὴ Νύμφης μετὰ στεφάνου ἀμπέλου καὶ σταφυλῶν, ἐνωτίου καὶ περιδεραίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΜΑΚΕ ἄνω, ΔΟΝΩΝ κάτω. Πρῷρα πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ Μ ἀσαφές.— *Πίναξ* VIII, 6 (= Gaebler, ἔ. ἀ. ἀρ. 24). Δ. καλλίστη.

207. ℞ 15, γρ. 2,15.— Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ Μ ἀσαφές. Διατ. καλλίστη.

208. ⅄ 23.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφής, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΜΑ-ΚΕ|ΔΟ-ΝΩΝ. Κεραυνός. Κάτω ἐν τῷ μέσῳ ΒΟΤ. Διατ. καλή.

209. ⅄ 20.— Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ μονόγραφημα κάτω ἀριστερᾷ. Διατ. καλή.

210. ⅄ 25.— Κεφαλὴ Ποσειδῶνος μετὰ στροφίου, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΜΑΚΕ | ΔΟΝΩΝ. Ῥόπαλον. Ἄνω ΠΩΡ. Κάτω ΜΠ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 43). Διατ. καλλίστη.

211. ⅄ 23.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω μὲν Δ κάτω δὲ Α/. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 45).

212. ⅄ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετ' ἀκτινωτῆς στεφάνης (dantellée) καὶ κάτω Ⅲ ΠΩΤ *Πίναξ* VIII, 7. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 32). Διατ. καλλίστη.

213. ⅄ 26.— Κεφαλὴ Σιληνοῦ κισσοστεφὴς κατενώπιον.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ ἐν στεφάνῳ κισσοῦ. Διατ. καλλίστη.

214. ⅄ 20.— Κεφαλὴ ποταμοῦ Στρυμόνος ἀγένειος καλαμοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Τρίαινα, ἧς ἑκατέρωθεν ΠΩΡ καὶ ΣΩ. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 54). Διατ. καλλίστη.

215. ⅄ 21.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΠΤΩ—ΜΕ. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 58). Διατ. καλή.

216. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Τρίπους, οὗ ἄνω στέφανος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστ. ἢ ΙΑΥΙ, δεξιᾷ ΠΡ ΔΙ, παρὰ δὲ τὸν δεξιὸν πόδα τοῦ τρίποδος ΘΕ. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 106). Διατ. καλλίστη.

217. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΜΑΚ-Ε|Δ-ΟΝΩΝ. Ἵππος τρέχων πρὸς δεξιά. Ἄνω μονογρ. ΣΩ, ΠΑ.

ΑΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΕΠΑΡΧΙΑΙ (158 - 150 π. Χ.).

ΠΡΩΤΗ ΕΠΑΡΧΙΑ.

218. ⅄ 32, γρ. 16,71.— Προτομὴ Ἀρτέμιδος μετὰ τόξου καὶ φαρέτρας πρὸς δεξιά, ὡς ἐπίσημον μέγα μακεδονικῆς ἀσπίδος.
Ὄπ. ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ-ΠΡΩΤΗΣ, ῥόπαλον. Ἄνω ⅄. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός, οὗ ἐκτὸς ἀριστερᾷ κεραυνός. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 160).

219. ⅄ 34, γρ. 17,02.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ τῶν μονογραφημάτων ΒΗΔΥΡ ἄνω, ΤΚΡ καὶ ΤΗΜΕ κάτω. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀρ. 176). Δ. καλὴ (μετὰ κρίκου).

Ἡ Μακεδονία ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους στρατηγοὺς (149 π. Χ.).

Leg. (P. Juventus Thalna, 149 π. Χ.).

220. ⅄ 34, γρ. 16,75.— Ὁ αὐτὸς τύπος τῆς ἀσπίδος τῶν προηγουμένων.
Ὄπ. LEG | ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Ῥόπαλον, οὗ ἄνω χεὶρ κρατοῦσα κλάδον ἐλαίας πρὸς ἀριστερά. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός. — *Πίναξ* VIII, 9· (= Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 189). Διατ. καλλίστη.

Ἡ Μακεδονία ὡς Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (ἀπὸ τοῦ 148 π. Χ.).

Γάϊος Ποπλίλιος, Ταμίας.

α') Ἄνευ δηλωτικοῦ τῆς ἐπαρχίας.

221. ⅄ 25.— Κεφαλὴ Ῥώμης μετὰ κράνους πτερωτοῦ εἰς κεφαλὴν γρυπὸς ἀπολήγοντος πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ | ΤΑΜΙΟΥ ΓΑΙΟΥ | ΠΟΠΛΙΛΙΟΥ ἐν στεφάνῳ δρυός.— *Πίναξ* VIII, 8. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 203). Δ. καλλίστη.

222. ⅄ 24.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΓΑΙΟΥ ΤΑΜΙΟΥ | ΠΟΠΛΙΛΙΟΥ ἐν στεφάνῳ δρυός. (= Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 206). Διατ. καλλίστη.

β') Ἐπαρχία Ἀμφαξίας.

223. ⅄ 20.— Κεφαλὴ ἀγένειος Διονύσου κισσοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΤΑΜΙ-ΟΥ | ΓΑΙΟΥ | Π-ΟΠΛΙΛ-ΙΟΥ. Τράγος ἱστάμενος πρὸς δεξιά. Πρὸ αὐτοῦ ΑΜΦΑ. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 207). Δ. καλλίστη.

224. ⅄ 20.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΤΑΜΙ-ΟΥ | ΓΑΙΟΥ. Ὁμοίως μετὰ τοῦ αὐτοῦ μονογραφήματος καὶ ΤΚΑ ἀριστερᾷ, ΠΑΥ δεξιᾷ. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 208). Διατ. καλή.

γ') Ἐπαρχία Βοττιαίας.

225. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΓΑΙΟΥ ΤΑΜΙΟΥ | ΠΟΠΛΙΛΙΟΥ. Βοῦς βοσκόμενος πρὸς δεξιά. Κάτω αὐτοῦ ΒΟΤ. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 209). Διατ. καλή.

226. ⅄ 20.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΓΑΙΟΥ | ΤΑΜΙΟΥ. Ὁμοίως. Κάτω ΒΟΤ, ἄνω ΠΑΥ. (=Gaebl., 210).

Aesillas, Quaestor.

α') Νομισματοκοπεῖον Βοττιαίας.

227. ℞ 32, γρ. 17,05.— ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ κάτω. Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μετὰ κέρατος Ἄμμωνος καὶ κόμης κυματιζούσης πρὸς δεξ. Ὄπισθ. Ϟ.
Ὄπ. AESILLAS-Q. Ῥόπαλον ὀρθὸν μεταξὺ σίμβλου περιφεροῦς καὶ θώκου ταμίου. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. — *Πίναξ* VIII, 11. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 221). Διατ. καλλίστη.

β') Νομισματοκοπεῖον Θεσσαλονίκης.

228. ℞ 32, γρ. 16,66. — Ὁμοίως, ἀλλὰ ⊙ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου. *Πίναξ* VIII, 10. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 223). Διατ. καλλίστη.

229. ℞ 33, γρ. 16,65.—Ὁμοίως, ἀλλ' ἐξ ἄλλης σφραγῖδος. (=Gaebler, ἔ.ἀ. ἀρ. 223).

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ

Κλαύδιος.

230. ⅄ 26.— ΤΙ · ΚΛΑΥΔΙΟΣ-ΚΑΙΣΑΡ. Κεφαλὴ γυμνὴ πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ-ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Μακεδονικὴ ἀσπίς. (Gaebl., ἔ.ἀ. 238).

Νέρων.

231. ⅄ 32.— ΚΑΙΣΑΡ-ΝΕΡΩΝ. Κεφαλὴ γυμνὴ πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΜΑΚΕΔΟ-[ΝΩΝ]. Ἄρης ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, ἔχων ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ στέφανον, τὴν δ' ἀριστερὰν ἐπὶ δόρατος. Παρ' αὐτῷ δεξιᾷ ἀσπὶς μακεδονική. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. —*Πίναξ* VIII,12. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 240). Διατ. καλή.

Οὐϊτέλλιος.

232. ⅄ 25.— ΑΥ · ΟΥΙΤΕΛΛΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΑΥ[ΤΟΚΡΑΤΩΡ]. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ὡς τὸ ὑπ' ἀριθ. 229. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 244). Διατ. καλή.

Οὐεσπασιανός.

233. ⅄ 25.— ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΚΑΙΣΑΡ ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ. Κεφαλὴ δαφν. ἀρ.
Ὄπ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Ὁμοίως. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀρ. 249).

Δομιτιανός.

234. ⅄ 25.— [ΑΥΤ ΚΑΙΣΑΡ-Δ]ΟΜΙΤΙΑΝΟΣ ἐκ τοῦ δεξιοῦ κάτω. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΟΙΝΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Μακεδονικὴ ἀσπίς. (=Gaebler, ἔ. ἀ. 252).

Ἀντωνῖνος ὁ Εὐσεβής.

235. ⅄ 27.— ΚΑΙΣΑΡ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΟΙΝΟΝ ΜΑ-ΚΕΔΟΝΩΝ. Κεραυνὸς πτερωτός. (= Gaebler, 260).

236. ⅄ 21.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ μακεδονικῆς ἀσπίδος. (=Gaebler, ἔ. ἀ. ἀρ. 264).

Μ. Αὐρήλιος.

237. ⅄ 26.— ΚΑΙCΑΡ ΑΝ-ΤΩΝΕΙΝΟC. Προτομὴ δαφνοστ. Μ. Αὐρηλίου, δεξιᾷ. Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ κεραυνοῦ πτερωτοῦ. (Gaebler, ἔ. ἀ. ἀριθ. 270).

ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΙΑ ΤΟΥ Γ' ΑΙΩΝΟΣ μ. Χ.

238. ⅄ 28.— ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Κεφαλὴ ἀγένειος Ἀλεξάνδρου ἐν λεοντῇ πρὸς δεξ. Ὄπ. ΚΟΙΝΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ Β ΝΕΩ. Ῥώμη Νικηφόρος καθημένη πρὸς ἀριστερά.— *Πίναξ* VIII, 13. Διατ. ἀρίστη.

239. ⅄ 27.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ τοῦ Β. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔφιππος καλπάζων πρὸς δεξιά. Κάτω αὐτοῦ ἀστήρ. Διατ. καλή.

240. ⅄ 27.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ τοῦ Β καὶ ἄνευ ἀστέρος. Διατ. καλή.

241. ⅄ 28.— ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξιᾷ. Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου μετὰ διαδήματος καὶ κυματιζούσης κόμης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ ΝΕ-Ω καὶ ἄνευ τοῦ Β. Λέων βαδίζων πρὸς δεξιά. Ἄνω αὐτοῦ ἀστήρ. Διατ. καλή.

242. ⅄ 28.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ τύπου κίστεως, ἐξ ἧς ἕρπει ὄφις πρὸς δεξιά.

243. ⅄ 28.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ τύπου δύο ναῶν ἀντιμετώπων, ὧν ἄνω μὲν Β, κάτω δὲ ἀστήρ. Διατ. μετρία.

244. ⅄ 28.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΚΟΙΝΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ Β ΝΕΩ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔφιππος πρὸς δεξιὰ τρέχων. Κάτω ἀστήρ. Διατ. καλλίστη.

245. ⅄ 28.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΚΟΙΝΟΝ ΜΑ ΚΕΔΟΝΩΝ|Β ΝΕΩ. Δύο ναοὶ κατενώπιον.

246. ⅄ 24.— ΑΛΕ ἀριστερᾷ, ΙΑΝΔΡΟΥ δεξιᾷ. Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ ΝΕ ἀντὶ ΝΕΩ. Διατ. καλή.

247. ⅄ 28.— Ὁμοίως ὡς τὸ 244.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ὡς ἐπὶ τοῦ 244. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΕΟC (ἔτος 275 τοῦ Ἀκτίου). Ῥώμη Νικηφόρος καθημένη πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστ. ἀστήρ.

248. ⅄ 27.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΚΟΙ-ΝΟΝ-ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΝΕΩ. Ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς δεξιὰ συλλαμβάνων ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ τὸν ἀνορθούμενον Βουκέφαλον.— *Πίναξ* VIII, 14.

249. ⅄ 28.— ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου μετὰ κράνους ὑπὸ γρυπὸς κεκοσμημένου, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΟΙΝΟ - Ν ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ Β καὶ ἐν τῷ ἐξέργῳ ΝΕΩΚΟ - Ρ. Ἄγαλμα ἐφ' ὑψηλοῦ κίονος μεταξὺ δύο ναῶν, ὧν ἄνω δύο μίτραι ἀγωνιστικαί. Διατ. καλή.

ΑΒΕΒΑΙΑ ΒΑΣΙΛΕΩΝ (;) ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.

250. ℞ 19, γρ. 4,05.— Ἀνὴρ γυμνὸς ἱστάμενος πρὸς δεξιά, φέρων πέτασον καὶ δύο προτεταμένα δόρατα, ὄπισθεν ἵππου βαδίζοντος πρὸς δεξιά. Κ. σφ.
Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον ἀβαθὲς εἰς τέσσαρα διῃρημένον.—*Πίναξ* VIII. 15.

251. ℞ 17, γρ. 2,50.— Ὁ αὐτὸς ἀνὴρ γυμνὸς καὶ μετὰ πετάσου ἱππεύων ἵππον βαδίζοντα πρὸς δεξιά. Ἐν τῇ δεξιᾷ ἔχει τὰ δύο προτεταμένα δόρατα, ἐν ᾧ τῇ ἀριστερᾷ κρατεῖ τὰ ἡνία τοῦ ἵππου. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ὁμοίως.— *Πίναξ* VIII, 16.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ. *Ἀλέξανδρος Α' (—450 π. Χ.).*

252. ℞ 15, γρ. 2,32.— ΛΑ ἄνω ἵππου βαδίζοντος πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδ.
Ὄπ. Περικεφαλαία ἐν τετραγώνῳ πλαισίῳ γραμμῆς καὶ τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. *Πίναξ* VIII, 17. Διατ. καλή.

253. ℞ 16, γρ. 2,37.— Ἱππεὺς μετὰ πετάσου, χιτῶνος βραχέος καὶ δύο δοράτων ἐν τῇ ἀριστερᾷ προτεταμένων, ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ τὰ ἡνία τοῦ πρὸς δεξιὰ ἐπὶ γραμμῆς ἐξέργου βαδίζοντος ἵππου. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Προτομὴ λέοντος πρὸς δεξιὰ ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ ἀβαθεῖ.— *Πίναξ* VIII, 18. Διατ. καλλίστη.

Περδίκκας Β' (454–413 π. Χ.).

254. ℞ 17, γρ. 2,30.—Ὁ αὐτὸς ἱππεύς, ἀλλ' ἐφ' ἵππου τρέχοντος πρὸς δεξ. Κ. σφ.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ κηρυκείου ἄνω τῆς προτομῆς τοῦ λέοντος ὁριζοντίως.— *Πίναξ* VIII, 19. Διατ. καλή.

Ἀρχέλαος Α' (413—399 π. Χ.).

255. ℞ 10, γρ. 1,02.— Κεφαλὴ γενειῆτις Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ, δεξ. Κ. σφ.
Ὄπ. ΑΡ[Χ]-Ε δεξιᾷ. Προτομὴ λύκου μετὰ βορᾶς ἐν τῷ στόματι, πρὸς δεξ. Ἄνω αὐτοῦ ῥόπαλον.— *Πίναξ* VIII, 20. Διατ. καλή.

Ἀμύντας Β' (393—369 π. Χ.).

256. ℞ 21, γρ. 7,37.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΑΜΥ-[ΝΤΑ]. Ἵππος ἱστάμενος πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν τετραγ. ἐγκ.

257. ⅄ 16.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΜΥΝΤΑ. Ἀετὸς ἱστάμενος πρὸς δεξιά, σπαράσσων ὄφιν. Δ. καλή.

Φίλιππος Β' (359—336 π. Χ.).

257ᵃ ⁂ Στατὴρ=Müller, Numism. d'Alexandre le Grand n. 1 (Πέλλη).
257ᵝ ⁂ Στατὴρ= » » » » 59 (Ἀμφίπολις)
257ᵞ ⁂ Στατὴρ= » » » » 108 (Μένδη)
257ᵟ ⁂ Στατὴρ= » » » » 145 (Ἡράκλεια)
257ᵉ ⁂ Στατὴρ= » » » » 202 (Τρίκκη)
258. ⁂ 18, γρ. 8,57 » » » » 207 (Θῆβαι). — *Πίναξ* VIII, 21.

259. ⁂ 12, γρ. 2,10.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους δεξιᾷ, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΦΙΛΙΡΠΟΥ ἐν μέσῳ τόξου καὶ ῥοπάλου. Δυσδιάκριτόν τι, ὡς σύμβολον τρίαινα (= Müller, n. 6. Ἀμφίπολις). —*Πίναξ* VIII, 22.

260. ⁂ 11, γρ. 2,11.— Ὁμοίως μετὰ τοῦ αὐτοῦ συμβόλου, ἀλλ' ἡ ἐπιγραφὴ κάτω τοῦ ῥοπάλου.— *Πίναξ* VIII, 23.

261. ⁂ 8, γρ. 0,71.— Δωδέκατον στατῆρος. Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστ. πρὸς δ. Ὄπ. Κεραυνός, οὗ κάτω ΦΙΛΙΠΠΟ[Υ]. Κάτω τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς σύμβολον, κεφαλὴ λέοντος κατενώπιον (Müller, n. 168. Καρδία).—*Πίν.* VII, 24.

262. ⁂ 26, γρ. 14,44.—Δίδραχμον. ΦΙΛΙΠ δεξιᾷ, ΠΟΥ ἀριστερᾷ. Ὁ ἱππεὺς πρὸς ἀριστερά, ἀνὴρ μετὰ πετάσου καὶ χιτῶνος ἀνατείνων τὴν δεξιάν. Κάτω τρίαινα πρὸς ἀριστερά. (=Müller, 64. Ἀμφίπολις).—*Πίναξ* VIII, 25.

263. ⁂ 26, γρ. 14,45.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω μεταξὺ τῶν προσθίων ποδῶν τοῦ ἵππου Μ (=Müller, 229. Ἀβέβαιον).

264. ⁂ 24, γρ. 14,40.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω κεφαλὴ Ἡλίου καὶ Δ. (= Müller, 267. Ἀβέβαια).

265. ⁂ 25, γρ. 13,00.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ ἄνω ἱππέως πρὸς δεξιὰ καὶ δὴ παιδίον φέροντος κλάδον. Κάτω λαμπάς, Λ καὶ μέλισσα (= Müller, 47. Ἀμφίπολις).

266. ⁂ 27, γρ. 14,02.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω κάνθαρος. (= Müller, 111. Μένδη). *Πίναξ* VIII, 26.

267. ⁂ 25, γρ. 14,10.—Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω μέλισσα καὶ πρῷρα δεξιά. (=Müller, 196. Μελίταια).—*Πίναξ* VIII, 27.

268. ⁂ 24, γρ. 14,42.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω ἀμφορεύς. (= Müller, 198. Λαμία).

269. ⁂ 26, γρ. 14,47.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν προσθίων ποδῶν τοῦ ἵππου διπλῆ κεφαλὴ Ἰανοῦ μετὰ μοδίου (= Müller, 269. Ἀβέβαια).

270. ⁂ 26, γρ. 14,45.— Ὁμοίως, κάτω τὸ αὐτὸ σύμβολον, ἀλλ' ὑπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ ἵππου.

271. ⁂ 15, γρ. 2,57.— Διώβολον. Κεφαλὴ ἀγένειος μετὰ στροφίου πρὸς δεξιά. Ὄπ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ. Ἱππεὺς παῖς πρὸς δεξιά. Κάτω Λ ἐν στεφάνῳ (= Müller, 232. Ἀβέβαια).

272. ⁂ 15, γρ. 2,50.—Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω κλάδος ἐλαίας (=Müller, 241. Ἀβέβ.).

273. ⁂ 15, γρ. 2,48.—Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω Λ (=Müller, 285. Ἀβέβαια).

274. ⁂ 19.— Οἱ αὐτοὶ τύποι καὶ ἐπιγραφή. Κάτω ἐπιδορατίς. (= Müller, 173. Καρδία).

275. ⁂ 19.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω Λ. (Müller, 289. Ἀβέβαια).

276. ⁂ 19.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω Ε. (Ἐλλείπει παρὰ Müller).

277. ⁂ 19.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Γ. (Ἐλλείπει παρὰ Müller).

278. ⁂ 12.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιᾷ. Ὄπ. ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ, ῥόπαλον. Ἄνω ἐπιδορατίς, κάτω στέφανος.

Ἀλέξανδρος Γ' (336—323 π. Χ.).

278ᵃ ⁂ διστατήρ.= Müller ἔ. ἀ. ἀριθ. 5 (Πέλλη).
278ᵝ ⁂ στατήρ. = » » » 112 (Ἀμφίπολις).
279. ⁂ στατήρ, γρ. 8,47.— Ὅμοιος τῷ παρὰ Müller, ἔ. ἀ. 814.—*Πίναξ* VIII, 28.
280. ⁂ στατήρ, γρ. 8,45. = Müller, 815.— *Πίναξ* IX, 1.
281. ⁂ στατήρ, γρ. 8,45. = Müller, 817.— *Πίναξ* IX, 2.
282. ⁂ στατήρ, γρ. 8,55. = Müller, 1296.— *Πίναξ* IX, 3.
282ᵃ ⁂ στατήρ. = Müller ἔ. ἀ. ἀριθ. 1366 (Ἄραδος).
282ᵝ ⁂ στατήρ. = » » » 1409 (Σιδών).

283. ℞ 28, γρ. 16,52. — = Müller, 146. Τρίπους ἀριστερᾷ, Β ὑπὸ τὸν θρόνον. (Φίλιπποι).
284. ℞ 27, γρ. 17,22.— » 197. (Θεσσαλονίκη).—*Πίναξ* IX, 4.
285. ℞ 30, γρ. 17,15.— » 200. »
286. ℞ 26, γρ. 17,15.— » 397. (Πέρινθος).— *Πίναξ* IX, 5.
287. ℞ 34, γρ. 16,25.— » 423. (Ὀδησσός).
288. ℞ 27, γρ. 17,20.— » 550. (Ἀβέβαια Β. Ἑλλάδος).
289. ℞ 27, γρ. 16,65.— » 602. »
290. ℞ 29, γρ. 17,15.— » 645. (Οὐρανόπολις Μακεδ.).— *Πίν.* IX, 6.
291. ℞ 27, γρ. 17,38.— » 703. (Ἀβέβαια Β. Ἑλλάδος).
292. ℞ 28, γρ. 17,20.— » 762. — *Πίναξ* IX, 7.
293. ℞ 35, γρ. 16,45.— » 956. (Λῆμνος Αἰολίδος).—*Πίναξ* IX, 8.
294. ℞ 30, γρ. 16,68.— Ἐλλείπει παρὰ Müller (Ῥόδος). Ἀριστερᾷ ῥόδον, οὗ κάτω ΡΟ, ὑπὸ τὸν θρόνον ΑΤΙΜ.— *Πίναξ* IX, 9.
295. ℞ 31, γρ. 15,95.— Πβλ. Müller, 11,62. (Ῥόδος).
296. ℞ 28, γρ. 17,20.— » 13,64. (Ἄραδος).
297. ℞ 28, γρ. 17,10.— » 13,80. (Ἄραδος).
298. ℞ 29, γρ. 16,87.— ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξιᾷ. Σύμβολον ἀριστερᾷ. Σταφυλὴ μετὰ κλάδου, ἧς κάτω . Ἐλλείπει παρὰ Müller. (Πβλ. 1519 κέξ.).— *Πίναξ* IX, 10.
299. ℞ 26, γρ. 17,12.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἀριστερᾷ Ϡ, ὑπὸ τὸν θρόνον Μ. Ἐλλείπει παρὰ Müller.

300. ℞ 19, γρ. 4,35.— = Müller, 274. (Ἀβέβαια Β. Ἑλλάδος).
301. ℞ 19, γρ. 4,08.— » 277. » *Πίναξ* IX, 11.
302. ℞ 17, γρ. 4,15.— » 279. (Ἄβδηρα).
303. ℞ 18, γρ. 4,17.— » 612. (Ἀβέβαια Ἑλληνικά).
304. ℞ 18, γρ. 3,78.— » 628. »
305. ℞ 19, γρ. 4,15.— » 823. »
306. ℞ 20, γρ. 4,08.— » 1057. (Μίλητος).
307. ℞ 17, ἐφθαρμέν.— » 1332. (Νάγιδος).
308. ℞ 17, γρ. 3,85.— » 1618. (Ἀβέβαια).
309. ℞ 17, γρ. 3,60.— » 1665. »
310. ℞ 16, γρ. 4,18.— » 1666. »

311. ℞ 21, γρ. 3,85.—Ἄνευ συμβόλων. Ἰδιορρύθμου ὀψίμου κόμματος καὶ ἐξαιρετικῶς πλατέος πετάλου.— *Πίναξ* IX, 12.

312. ℞ 14, γρ. 2,00 (τριώβολον).— Müller, 1476. (Ἀσκαλὼν Φιλαδέλφεια).

313. ℞ 10, γρ. 0,75 (ὀβολός).— Müller, 676. (Ἀβέβαια Β. Ἑλλάδος).

314. ℞ 8, γρ. 0,72 (ὀβολός).— Müller, 1357. (Ἀβέβαια).

315. ⅄ 20.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἀλεξάνδρου ἐν λεοντῇ πρὸς δεξ. Ἐν κύκλῳ σφαιρ.
Ὄπ. Ῥόπαλον, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, τόξον ἐν γωρυτῷ, Ε.

316. ⅄ 18.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΚΕ.

317. ⅄ 18.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸ τῆς κεφαλῆς κηρύκειον.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἀστήρ, τόξον καὶ γωρυτός, ῥόπαλον.

318. ⅄ 20 — Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ κηρυκείου.
Ὄπ. Γωρυτὸς ἐπὶ τόξου, ΒΑ, ῥόπαλον, κεραυνός.

319. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ στροφίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ἵππος ἐλεύθερος πρὸς δεξιά.

Φίλιππος Γ' Ἀριδαῖος (323—316 π. Χ.).

320. ℞ 25, γρ. 16,45 (τετράδραχμον).— Ἀριστερᾷ τοῦ Διὸς τροχὸς καὶ Ν, ὑπὸ τὸν θρόνον ΗΔΓ. Ἐλλείπει παρὰ Müller (Πβλ. ἀριθ. 26, Ἄκανθος).

321. ℞ 18, γρ. 4,20 (δραχμή).— = Müller, ἀριθ. 4. (Ἀμφίπολις).

322. ℞ 18, γρ. 4,22 (δραχμή).— = Müller, ἀριθ. 79. (Ἀβέβαια Ἑλλάδος).

323. ℞ 19, γρ. 4.10 (δραχμή).— Ὁμοίως, ἀλλ' ἀριστερᾷ ἀμφότερα σύμβολον καὶ μονογράφημα.

324. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος μετὰ στροφίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνω, ΦΙΛΙΠΠΟΥ κάτω. Ἱππεὺς τρέχων πρὸς δεξιά. Ἄνω διπλοῦς πέλεκυς, κάτω μονογράφημα. Διατ. καλλίστη.

325. ⅄ 20.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Τόξον ἐν γωρυτῷ, ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ῥόπαλον, λαμπάς. Διατ. καλή.

Κάσσανδρος (315—296 π. Χ.).

326. ⅄ 21.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνω, ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ κάτω. Ἱππεὺς παῖς, στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ πρὸς δεξιά. ΔΙ δεξιᾷ, ΠΥ κάτω.

327. ⅄ 20.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω ΚΑ. Διατ. καλή.

328. ⅄ 19.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΝΑ δεξιᾷ, κάτω ΠΥ. Διατ. καλή.

329. ⅄ 18.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΚΑΣΣΑΝ ἄνω, ΔΡΟΥ ἐν ἐξέργῳ. Λέων καθήμενος πρὸς δεξιά.

330. ⅄ 17.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸ τοῦ λέοντος ΗΡ. Διατ. καλή.

331. ⅄ 17.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνω, [ΚΑΣΣ]ΑΝΔΡΟΥ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Λέων ἱστάμενος ἀριστερᾷ καὶ θραύων δόρυ. Διατ. καλή.

332. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾷ, ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ ἀριστερᾷ. Τρίπους. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ΑΛΕ. Διατ. καλή.

333. ⅄ 18.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀριστερᾷ, ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ δεξιᾷ. Τρίπους. Ἀριστερᾷ Ν.

334. ⅄ 18.— Κράνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ - ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ. Ἐπιδορατίς. Διατ. καλλίστη.

Δημήτριος Α' (294—287 π. Χ.).

335. ⅄ 30, γρ. 17,15.— Κεφαλὴ Δημητρίου μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾷ, ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ἀριστερᾷ. Ποσειδῶν γυμνὸς θέτων τὸν δεξιὸν πόδα ἐπὶ βράχου, στηρίζων τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ γόνατος καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τριαίνης. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ μὲν πρῷρα, δεξιᾷ δὲ Φ. *Πίναξ* IX, 13. Διατ. καλλίστη.

336. ⅄ 31, γρ. 16,80.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἀριστερᾷ Ε, δεξιᾷ ΔΡ. Διατ. καλή.

337. ⅄ 30, ἐλλείπει μέγα τεμάχιον αὐτοῦ.—Ὁμοίως, ἀλλὰ δεξιᾷ ΜΤ. Διατ. καλή.

338. ⅄ 17, γρ. 4,10.— Ἡ Νίκη τῆς Σαμοθρᾴκης πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΒΑΣΙ-ΛΕΩ-Σ μεταξὺ τῶν ποδῶν, ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ δεξιᾷ Ποσειδῶνος ἀκοντίζοντος τρίαιναν πρὸς ἀριστ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Λ, δεξιᾷ Ν ἐντὸς κύκλου. Διατ. καλή.

339. ⅄ 13, γρ. 1,90.— Ὁμοίως.

340. ⅄ 17.— ΔΗΜΗΤΡ ὡς ἐπίσημον μακεδονικῆς ἀσπίδος.
Ὄπ. ΒΑ-ΣΙ. Μακεδονικὴ περικεφαλαία, ἧς ἀριστερᾷ ●. Διατ. καλή.

Ἀντίγονος Α' ἢ Β' (383—239 π. Χ.).

341. ⅄ 31, γρ. 17,08.— Προτομὴ Πανὸς ἀγενείου πρὸς ἀριστερά, ὡς ἐπίσημον Μακεδονικῆς ἀσπίδος.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾷ, ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ ἀριστερᾷ. Ἀθηνᾶ ἀρχαΐζουσα ἱσταμένη ἀριστερᾷ, τῇ δεξιᾷ βάλλουσα κεραυνόν, τῇ δ' ἀριστερᾷ προτάσσουσα ἀσπίδα ὑπὸ τῆς αἰγίδος μετὰ γοργονείου καλυπτομένη. Ἀριστερᾷ κράνος, δεξιᾷ ΗΛ.— *Πίναξ* IX, 14.

342. ⅄ 32, γρ. 17,11.— Ὁμοίως, ἀλλὰ δεξιᾷ ΗΡ.— *Πίναξ* IX, 15.

343. ⅄ 17.— ΑΝΤ ὡς ἐπίσημον μακεδονικῆς ἀσπίδος.
Ὄπ. ΒΑ-ΣΙ. Μακεδονικὸν κράνος, δεξιᾷ αὐτοῦ ΜΥΤ. Διατ. καλή.

344. ⲛ 15.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ κατενώπιον, ὡς ἐπίσημον μακεδονικῆς ἀσπίδος.
Ὄπ. Β–Α. Μακεδονικὸν κράνος, οὗ ἀριστερᾷ στάχυς, δεξιᾷ δὲ ; Δ. μετρία.

345. ⲛ 19.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β–Α–ΑΝΤ. Πὰν ἐγείρων τρόπαιον πρὸς δεξιά.

346. ⲛ 16.— Ὁμοίως.

347. ⲛ 18.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἵππεὺς παῖς πρὸς δεξιά.

Πύρρος, ὡς βασιλεὺς Μακεδονίας (237-6 καὶ 274-2 π. Χ.).

348. ⲛ 21.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς δεξιὰ καὶ στρεφόμενος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ λαμπάς, δεξιᾷ ΑΡ (=ΑΠειΡωΤΑν).

349. ⲛ 17.— Ὁμοίως.

Φίλιππος Ε' (220—179 π. Χ.).

350. Ρ 24, γρ. 7,78.— Κεφαλὴ Φιλίππου Ε' μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ–ΦΙΛΙΠΠΟΥ. ῥόπαλον. Ἄνω Ιω, κάτω ΔΙ καὶ ΚΝ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός.— *Πίναξ* IX, 16. Διατ. ἀρίστη.

351. Ρ 16, γρ. 1,06.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω μὲν Ρ, κάτω δὲ ΔΙ καὶ Π. (Διάτρητον).

352. ⲛ 26.— Κεφαλὴ Ἡλίου ἀκτινοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Κεραυνός. Ἄνω ΔΙ, κάτω ΜΕΙ καὶ ΣΩ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός.— *Πίναξ* IX, 17.

353. ⲛ 24.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΔΙ μόνον ἄνω. Διατ. καλή.

354. ⲛ 25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΓΑ μόνον κάτω. »

355. ⲛ 22.— Κεφαλὴ γενειῆτις Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἅρπη. Ἄνω ΔΙ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός.

356. ⲛ 21.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑ ἄνω, Φ κάτω. Δύο τράγοι καθήμενοι δεξιᾷ. Κάτω αὐτῶν ἀστήρ.

357. ⲛ 21.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ μηνίσκου κάτω τῶν τράγων. Διατ. καλή.

358. ⲛ 22.— Κεφαλὴ Περσέως μεθ' ἅρπης ἐπ' ὤμου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β–Α Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων ἀριστερᾷ ἐπ' ἀρότρου.
Φ–Ι Διατήρ. καλή.

359. ⲛ 17.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ ἅρπης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩ–Σ ἄνω, ΦΙΛ|ΙΠΠΟΥ κάτω. Ἵππος τρέχων πρὸς δεξιά.

360. ⲛ 24.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β–Α Ἀθηνᾶ βάλλουσα κεραυνὸν πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. ΙΠ.
Φ–Ι Διατήρ. καλή.

361. ⲛ 19.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐλλείπει τὸ Ι, ἀνθ' οὗ δελφίς.

362. ⲛ 18.— Ὁμοίως, ἀλλὰ καὶ δεύτερόν τι σύμβολον ὑπὸ τὸν δελφῖνα. Δ. καλή.

363. ⅄ 15.—Κεφαλὴ Περσέως ἥρωος πρὸς δεξιά, ὡς ἐπίσημον μακεδονικῆς ἀσπίδος.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾷ, ΦΙΛΙΠΠΟΥ ἀριστερᾷ. Μακεδονικὸν κράνος.

Περσεὺς (176-167 π. Χ.).

364. ℞ 32, γρ. 16,10.— Κεφαλὴ Περσέως βασιλέως μετὰ διαδήματος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΣΙ-ΛΕΩΣ ἄνω, ΠΕΡ-ΣΕΩΣ κάτω. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων δεξιᾷ, οὗ μεταξὺ μὲν τῶν ποδῶν Φ, πρὸ αὐτοῦ δὲ ΜΙ, ἄνω ΙΩ. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός, οὗ ἐκτὸς κάτω ἄροτρον.— *Πίναξ* IX, 18.

365. ℞ 30, γρ. 12,72 (ὑπόχαλκον). — Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω τοῦ ἀετοῦ Κ, δεξιᾷ Λ, μεταξὺ τῶν ποδῶν Φ. Διατ. καλή.

366. ℞ 19, γρ. 4,10.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνω, ΠΕΡΣΕΩΣ κάτω. Ῥόπαλον. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄνω ΙΩ, κάτω ΛΩ καὶ ΙΩ.— *Πίναξ* IX, 19.

367. ⅄ 20.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β-Α / ΠΕΡ Ἱππεὺς πρὸς δεξιά. Κάτω ΙΩ Χ καὶ ἀστήρ. Διατ. καλή.

368. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Περσέως ἥρωος πρὸς δεξιά. Πρὸ αὐτῆς ἅρπη.
Ὄπ. Β-Α / ΠΕΡ Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀριστερὰ καὶ στρεφόμενος. Κάτω αὐτοῦ ΗΑΚ. Διατ. καλή.

ΘΕΣΣΑΛΩΝ. *Θεσσαλῶν ἐν γένει.*

369. ℞ 24, γρ. 6,10.— Κεφαλὴ Διὸς δρυοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑ ἀριστερᾷ, ΛΩΝ δεξιᾷ. Ἀθηνᾶ Ἰτωνία μαχομένη πρὸς δεξιά. Ἄνω ΘΡΑ-ΣΥΛ[ΛΟΣ, κάτω Π-ΑΥ / Σ, ἄνω ἀριστερᾷ Η. Δ. καλλίστη.

370. ℞ 24, γρ. 6,15.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΙΠΠΟΛ-ΟΧΟΣ ἄνω, ΑΤΡΕΣΤΙ ἐν τῷ ἐξέργῳ.— *Πίναξ* IX, 21. Διατ. ἀρίστη.

371. ℞ 20, γρ. 4,25 (κίβδηλον).— Ὁμοίως, ἀλλὰ [Κ]ΕΦ-ΑΛ[ΟΣ] ἄνω, . . ΓΗΙΣ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατ. μετρία.

372. ℞ 22, γρ. 5,85. — Ὁμοίως, ἀλλὰ ΦΙΛ-ΩΝΟ[Σ] ἄνω, [ΙΠ]ΠΟΛΟΧΟΣ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Διατ. καλλίστη.

373. ℞ 17, γρ. 3,95.—Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξ., ἧς ὄπισθεν ΕΥ
Ὄπ. Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ Π-Ο / Λ-Υ. Διατ. μετρία.

374. ℞ 15, γρ. 2,15.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά, ἧς ὄπισθεν ΕΥ.
Ὄπ. Ὁμοίως. — *Πίναξ* XI, 20.

375. ℞ 19, γρ. 3,90.— ΑΓΑ ἄνω. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕΣ ἄνω, Α-ΣΑΛΩ-Ν. Ἵππος βαδίζων πρὸς δεξιά.—*Πίναξ* IX, 22.

376. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕΣΣΑ ἀριστερᾷ, ΛΩΝ δεξιᾷ. Ἀθηνᾶ Ἰτωνία μαχομένη πρὸς δεξιά. Ἄνω ΑΛΕ-ΞΑΝ.

377. Ⅱ 20.— Ὁμοίως, μετὰ ΦΙ-ΛΟ[Κ]. Δεξιᾷ ΓΑ.

378. Ⅱ 20.— Ὁμοίως, μετὰ [Ι]ΤΑΛ[ΟΣ], κάτω ΠΕ]ΤΡΑΙΟ[Σ].

379. Ⅱ 16.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;) πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ Ἀθηνᾶ πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ κάτω ⊙ (ἴσως οὐχὶ Θεσσαλικόν).

380. Ⅱ 21.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά, ἧς ἄνω ΓΕΝΙΚ.
Ὄπ. ΘΕΣ ἄνω, ΣΑΛΩ-Ν κάτω. Ἵππος βαδίζων πρὸς δεξιά. Πρὸ αὐτοῦ δύο βότρυες (;). Διατ. καλή.

381. Ⅱ 17.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω ΙΠΠΑ.
Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου. Διατ. καλή.

Δομιτιανὸς καὶ Δομιτία.

381ᵃ Ⅱ 19.— ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΝ ΚΑΙΣΑΡΑΝ (οὕτω) ΘΕΣΣΑΛΟΙ. Κεφαλὴ δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΔΟΜ[ΙΤΙΑΝ] ΣΕΒΑΣΤΗΝ. Προτομὴ δεξιᾷ.

Μᾶρκος Αὐρήλιος.

382. Ⅱ 25.— AVT M AVP AN-TWNEINOC. Προτομὴ Μ. Αὐρηλίου δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΟΙΝΟΝ-ΘΕCΑΛWΝ. Ἀθηνᾶ μαχομένη πρὸς δεξιά. Δ. καλή.

Καρακάλλας.

383. Ⅱ 25.— [AV K] MA AVP-ANTWNEINOC. Προτομὴ δαφνοστεφὴς μετὰ θώρακος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΟΙΝΟΝ ἄνω, ΘΕCCΑΛWΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Νίκη στεφανηφόρος ἐν ἅρματι καλπάζοντι πρὸς δεξιά. Κάτω Γ. Διατ. καλή.

Αἰνιᾶνες.

384. ℞ 16, γρ. 2,61.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΑΙΝΙΑΝ-ΩΝ. Ἥρως χλαμυδοφόρος βαίνων κατενώπιον, τῇ δεξιᾷ βάλλων δόρατι, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἔχων τὸν πέτασον. Διατ. καλή.

385. ℞ 23, γρ. 7,50.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς Παρθένου (τοῦ Φειδίου) πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΙΝΙΑΝΩΝ ἀριστερᾷ, Α : FΙΙΟ δεξιᾷ. Σφενδονήτης μετὰ δύο δοράτων καὶ χλαμύδος κατενώπιον.— *Πίναξ* X, 1.

386. Ⅱ 18.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά, ἧς ἄνω ΑΝΤ.
Ὄπ. ΑΙΝΙΑ-ΝΩΝ. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

Ἄλος.

387. Ⅱ 15.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΛΕΩΝ κάτω. Ὁ Φρῖξος ἐπὶ κριοῦ ἱπταμένου πρὸς δεξ.—*Πίν.* X, 2.

388. Ⅱ 13.— Ὁμοίως, ἀλλ' ΑΛΕΩ. Διατ. καλή.

Ἄτραξ.

389. Ⅱ 17.— Κεφαλὴ Νύμφης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΤΡΑ-ΓΙΟ-Ν. Ἵππος ἱστάμενος πρὸς δεξιά.—*Πίναξ* X, 3.

Γόμφοι.

390. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Νύμφης μετὰ κόμης ὡς ἡ τῆς Μεδούσης κατενώπιον.
Ὄπ. [ΓΟΜΦΙ]-ΤΟΥΝ. Ζεὺς καθήμενος πρὸς ἀριστερά. Ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ κεραυνόν, τὴν δ' ἀριστερὰν στηρίζων ἐπὶ σκήπτρου.— *Πίναξ* X, 4.

Γυρτών.

391 ⅄ 20.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΓΥΡΤ-[Ω] καὶ ἐν τῷ ἐξέργῳ [ΝΙΩΝ]. Ἵππος κεχαλινωμένος, βαδίζων πρὸς δεξιά. Διατήρ. μετρία.

392. ⅄ 20.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. [Γ]ΥΡΤ-[Ω] ἄνω, ἐν τῷ ἐξέργῳ ΝΙΩΝ. Ὁμοίως.

Δημητριάς.

393. ℞ 16, γρ. 2,33.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος μετὰ φαρέτρας πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΔΗΜΗ-ΤΡΙΕΩΝ. Πρῷρα δεξιᾷ, ἀριστερᾷ Σ. *Πίναξ* X, 5.

Θῆβαι Φθιωτικαί.

394. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Δήμητρος σταχυοστεφὴς καὶ πεπλοφόρος πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΘΗΒΑΙΩΝ. Πρῷρα, ἐξ ἧς ἀποβαίνει ὁ Πρωτεσίλαος ἔνοπλος ὁρμῶν πρὸς δεξιά.— *Πίναξ* X, 6.

Κραννών.

395. ℞ 16, γρ. 2,70. — Χ-Α-Ν. πέριξ νεανίου γυμνοῦ μετὰ πετάσου ἐπ' ὤμου, βαίνοντος πρὸς δεξιὰ καὶ συλλαμβάνοντος ἐκ τῶν κεράτων ταῦρον, οὗ εἰκονίζεται μόνον τὸ πρόσθιον μέρος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. [Κ]-Ρ-Α. Πρόσθιον ἵππου μετὰ τριαίνης πρὸς ἀριστερά. Τετράγωνον ἔγκοιλον. (Διάτρητον).— *Πίναξ* X, 7.

396. ⅄ 19.— Ἱππεὺς μετὰ πετάσου καὶ χλαμύδος, τρέχων πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΡΑ-ΝΝΟ. Ὑδρία ἐπὶ δύο τροχῶν. Διατ. καλή.

Λαμία.

397. ℞ 16, γρ. 2,52.— Κεφαλὴ νεανικὴ Διονύσου κισσοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΛΑΜΙΕ-ΩΝ. Ἀμφορεύς, οὗ δεξιᾷ οἰνοχόη. Ἄνω φύλλον κισσοῦ.— *Πίναξ* X, 8. Διατ. καλή.

398. ℞ 12, γρ. 0,75.— Ὁμοίως.— *Πίναξ* X, 9.

399. ⅄ 16.— Κεφαλὴ Νύμφης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἡρακλῆς νεαρὸς γυμνὸς γονατίζων ἐπὶ βράχου πρὸς ἀριστερὰ καὶ τοξεύων πρὸς δεξιά. Ὑπὸ τὸ τόξον πτηνὸν νεκρόν· παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἡρακλέους ῥόπαλον καὶ φαρέτρα.— *Πίναξ* X, 10.

400. ⅄ 10.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΛΑΜΙΕΩΝ. Ἡρακλῆς γονατίζων πρὸς δεξιὰ καὶ τοξεύων. Πρὸ αὐτοῦ δύο πτηνά, ὄπισθεν ῥόπαλον. Διατ. καλή.

Λάρισα.

401. ℞ 20, γρ. 5,27.— Ἀνὴρ ἀγένειος μετὰ πετάσου ἐπ' ὤμου, συλλαμβάνων ἐκ τῶν κεράτων ταῦρον πρὸς ἀριστερά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΛΑ ἄνω, ΙΡ κάτω. Ἵππος τρέχων καὶ σύρων τὰ ἡνία αὐτοῦ πρὸς δεξιά. Τετράγωνον ἔγκοιλον.— *Πίναξ* X, 11. Διατήρ. καλλίστη.

402. ℞ 20, γρ. 5,97.—Ὅμοιος τύπος, ἀλλ' ὁ πῖλος ὑπὸ τὸν ταῦρον. Ἐν κύκλῳ σφ.
Ὄπ. ΛΑΡΙ ἄνω, ΛΟΙΑϹ κάτω. Ὅμοίως. Τετράγ. ἔγκοιλον.— *Πίναξ* X, 12.

403. ℞ 20, γρ. 5,57.— Ὁ αὐτὸς τύπος πρὸς δεξιὰ ἄνευ τοῦ πίλου. Ἐν κύκλῳ σφ.
Ὄπ. ΛΑΡΙ ἄνω, ϹΑΙΑ κάτω. Ὅμοίως, ἀλλὰ τὰ ἡνία περὶ τὸν τράχηλον. Διατ. μετρία. Διάτρητον.

404. ℞ 20, γρ. 6,10.— Κεφαλὴ νύμφης Λαρίσης κατενώπιον καί τι πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΛΑΡΙ· ἄνω. Ἵππος βοσκόμενος πρὸς δεξιά.—*Πίναξ* X, 13. Δ. καλή.

405. ℞ 21, γρ. 5,60.— Ὅμοίως, ἀλλὰ ΛΑΡΙϹΑ[Ι]. Διατ. μετρία, διάτρητον.

406. ℞ 21, γρ. 5,15.— Ὅμοίως, ἀλλά τι πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΛΑΡΙϹ ἄνω, ΑΙΩΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Ἵππος βοσκόμενος πρὸς δεξιά, κάμπτων πρὸς τἄνω τὸν ἀριστερὸν πρόσθιον πόδα. Διατ. καλή.

407. ℞ 20, γρ. 5,90.— Ὅμοίως.
Ὄπ. [Λ]ΑΡΙϹ-ΑΙΩΝ. Ὅμοίως, ἀλλὰ πρὸς ἀριστερά.— *Πίναξ* X, 14.

408. ℞ 12, γρ. 0,90.— Ὅμοίως.
Ὄπ. Ὅμοίως τῷ ὑπ' ἀριθ. 406. Διατ. μετρία, διάτρητον.

409. ℞ 14, γρ. 0,85.— Ἵππος βαδίζων πρὸς ἀριστερά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Λ-Α Νύμφη τρέχουσα πρὸς ἀριστερὰ καὶ παίζουσα μετὰ σφαίρας.
σ-Ι Τετράγωνον ἔγκοιλον.— *Πίναξ* X, 15, Διατήρ. καλλίστη.

410. ℞ 13, γρ. 0,85.—Ὅμοίως, ἀλλ' ἄνω τοῦ ἵππου Ο. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. [Λ]ΑΡ[Ι] δεξιᾷ. Κόρη ἱσταμένη ἀριστερᾷ καὶ ἀνέχουσα ἐν τῇ δεξιᾷ στέφανον.— *Πίναξ* X, 16.

411. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Λαρίσης νύμφης κατενώπιον καί τι πρὸς ἀριστερά. Κ. σφ.
Ὄπ. ΛΑΡΙ ἄνω, ΛΩΙΑϹ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Ἵππος κεχαλινωμένος βαδίζων πρὸς δεξιά. Κάτω αὐτοῦ στάχυς. Διατήρ. καλή.

412. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Νύμφης μετ' ἐνωτίου καὶ κόμης ἀναδεδεμένης, δεξ. Κ. σφ.
Ὄπ. ΛΑΡΙϹ ἐν τῷ ἐξέργῳ, ΑΙΩΝ ἄνω. Ἵππος βοσκόμενος πρὸς δεξιά, κάμπτων πρὸς τἄνω τὸν ἀριστερὸν πόδα..— *Πίναξ* X, 17.

413. ⅄ 17.— Ὅμοίως.
Ὄπ. Ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος. Ὁ αὐτὸς τύπος πρὸς ἀριστερά. Διατ. μετρία.

414. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Λαρίσης ὡς ἡ τοῦ ἀριθ. 411.
Ὄπ. ΛΑΡ-Ι-Ϲ πέριξ, ΑΙ κάτω. Ἱππεὺς μετὰ προτεταμένου δόρατος πρὸς δεξιά. Διατ. καλή.

Λάρισα Κρεμαστή.

415. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἀριστερά, μετὰ κόμης καταπιπτούσης.
Ὄπ. ΛΑΡΙ κάτω. Θέτις ἀριστερᾷ ἐφ' ἱπποκάμπης, φέρουσα ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλέως, ἐφ' ἧς Χ.— *Πίναξ* X, 18.

416. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Νύμφης πρὸς ἀριστερά, μετὰ κόμης ἀναδεδεμένης
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἅρπη. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ.— *Πίναξ* X, 19.

417. ⅄ 14.— Ὁμοίως, ἀλλ ἡ κεφαλὴ πρὸς δεξιά. Διατήρ. καλή.

418. ⅄ 15.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Λ–Α / Ρ–Ι Ὁμοίως. Διατ. καλλίστη.

Μαγνησία.

419. ⅄ 21.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς ἀριστερά, δαφνοστεφής. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΜΑΓΝΗΤ–ΩΝ. Κένταυρος φέρων κλάδον πρὸς δεξιά. Κάτω ΗΔ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ στάχυς.— *Πίναξ* X, 20. Διατήρ. καλλίστη.

420. ⅄ 17.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΜΑΓΝΗ–ΤΩΝ. Πρῷρα πρὸς δεξιά.— *Πίναξ* X, 21.

Μαλιεῖς.

421. Ꝑ 15.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΜΑΛΙΕΩΝ ἀριστερᾷ. Ἡρακλῆς τοξεύων πρὸς δεξιά. Πρὸ αὐτοῦ πτηνὸν καὶ φαρέτρα.— *Πίναξ* X, 22.

Οἰταῖοι.

422. Ꝑ 17, γρ. 2,32.—Κεφαλὴ λέοντος πρὸς ἀριστ., ἄνευ (;) λόγχης ἐν τῷ στόματι.
Ὄπ. ΟΙΤΑΙ δεξιᾷ, ΩΝ ἀριστερᾷ. Ἡρακλῆς γυμνός, κισσοστεφὴς ἱστάμενος κατενώπιον καὶ κρατῶν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν μέγα ῥόπαλον.— *Πίναξ* X, 23.

423. Ꝑ 16, γρ. 2,21.— Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ λέων κρατεῖ ἐπιδορατίδα ἐν τῷ στόματι. *Πίναξ* X, 24. Διατήρ. καλλίστη.

424. Ꝑ 12, γρ. 0,80.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΟΙΤΑ. Τόξον καὶ γωρυτός.— *Πίναξ* X, 25.

425. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος (;) δαφνοστεφής, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΟΙΤΑΙ ἄνω, ΩΝ κάτω. Ἐπιδορατὶς καὶ σιαγὼν κάπρου, ὧν ἐν μέσῳ μὲν ⌑, ἀριστερᾷ δὲ βότρυς.— *Πίναξ* X, 26.

Ὄρθη.

426. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΟΡΘΙΕΙΩΝ. Προτομὴ ἵππου ἀναθρώσκοντος πρὸς δεξιὰ ἐκ βράχου, ἐφ' οὗ φύεται δάφνη.— *Πίναξ* X, 27.

Περραιβοί.

427. Ꝑ 12, γρ. 0,75.— Ἵππος τρέχων πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Π–Ε ἄνω, ΡΑ δεξιᾷ. Ἀθηνᾶ τρέχουσα δεξ., ἔχουσα ἐν τῇ δεξιᾷ δόρυ προτεταμένον καὶ περὶ τὴν ἀριστ. αἰγίδα. Ἐν τετραγ. ἐγκ.— *Πίναξ* X, 28.

428. ℞ 20, γρ. 3,70.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΓΕΡΡΑΙ ἀριστερᾷ ΒΩΝ δεξιᾷ. Θεὰ μετὰ μακρᾶς κόμης ἢ πέπλου καθημένη ἐπὶ θρόνου πρὸς δεξιά, τὴν δεξιὰν ἔχουσα ἐπὶ σκήπτρου, τὴν δ' ἀριστερὰν ἐπὶ τῶν γονάτων. Πρὸ αὐτῆς ΟΞ.— *Πίναξ* X, 29. (Διάτρ.)

Τρίκκη.

429. ℞ 15, γρ. 2,98.— Ἀνὴρ γυμνὸς μετὰ πίλου καὶ χλαμύδος ἀπὸ τῶν ὤμων κρεμαμένων, συλλαμβάνων ταῦρον ἀπὸ τῶν κεράτων, οὗ εἰκονίζεται μόνον τὸ πρόσθιον ἥμισυ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΤΡΙ ἀριστερᾷ, Κ ἄνω, ΚΑΙ δεξιᾷ, Λ-Ο κάτω. Πρόσθιον ἵππου κεχαλινωμένου πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* X, 30.

430. ⅄ 21.— Κεφαλὴ Νύμφης μετ' ἐνωτίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [Τ]ΡΙΚΚΑΙ-ΩΝ. Ἀσκληπιὸς ἢ Ποδαλείριος καθήμενος ἐπὶ θώκου πτυκτοῦ πρὸς δεξιά, δίδων πτηνὸν τῷ πρὸ αὐτοῦ συνεσπειραμένῳ ὄφει. *Πίναξ* X, 31.

Φάλαννα.

431. ℞ 22, γρ. 5,47.—Κεφαλὴ ἀνδρὸς νεανικὴ πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΦΑΛΑΝ ἄνω, ΝΑΙ δεξιᾷ, ΩΝ ἐν ἐξέργῳ. Ἵππος κεχαλινωμένος βαδίζων πρὸς δεξιά.— *Πίναξ* X, 32.

432. ⅄ 22.— Ὁμοίως.
Ὄπ. [ΦΑΛΑΝ]ΑΙ-Ω-Ν. Κεφαλὴ Νύμφης πρὸς δεξιά, ἐχούσης τὴν κόμην ἐν κεκρυφάλῳ. Διατ. μετρία.

433. ⅄ 21.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ τῆς Νύμφης πολὺ μικροτέρα. Διατ. μετρία.

434. ⅄ 18.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ [Φ]ΑΛΑΝΑΙΩΝ. Διατήρ. καλή.

Φάρσαλος.

435. ℞ 15, γρ. 2,60.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιὰ μεθ' ἁπλῆς περικεφαλαίας.
Ὄπ. Φ-ΑR δεξιᾷ. Κεφλὴ ἵππου πρὸς δεξιά. Τετράγωνον ἔγκοιλον.

436. ℞ 10, γρ. 0,85.— Ὁμοίως.

437. ℞ 20, γρ. 5,70.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετ' ἐνωτίου πρὸς δεξιά, ἧς τὸ κράνος κοσμεῖται ὑπὸ Σκύλλης. Ὄπισθεν σμικροῖς γράμμασι ΤΗ. Κ. σφαιριδ.
Ὄπ. Φ-Α Ἱππεὺς μετὰ πίλου καὶ χλαμύδος, φέρων ἐν τῇ δεξιᾷ μαστίγιον Ξ-[Ϙ] καὶ τρέχων ἀριστερᾷ.— *Πίναξ* X, 33.

438. ℞ 15, γρ. 2,83.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς δεξ. μετ' ἀνυψωμένων παραγναθίδων.
Ὄπ. Φ-Α Κεφαλὴ ἵππου πρὸς δεξιά. Πεδίον ἔγκοιλον. (Διάτρητον).
Ξ-Ϙ Διατήρ. μετρία.

439. ℞ 16, γρ. 2,65.— Ὁμοίως πρὸς ἀριστερά. Ὄπισθεν αὐτῆς Α.
Ὄπ. Φ-Α-Ρ-ΕΑ. Ὁμοίως.— *Πίναξ* X, 34.

440. ⅄ 15.— Ὁμοίως, μετὰ τοῦ Α.
Ὄπ. Φ-Α-Ρ-Ε-Α ἐκ τῶν κάτω. Ἱππεὺς μετὰ πίλου τρέχων πρὸς δεξιά.— *Πίναξ* X, 35. Διατ. ἀρίστη.

441. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς κατενώπιον καί τι πρὸς ἀριστερά, ἔχουσα ἐν τῇ δεξιᾷ δόρυ, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἀσπίδα. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστ. Γ. Ἐν κύκλῳ σφαιρ.
Ὄπ. [ΦΑΡΣΑ] ἄνω, -ΛΙΩΝ κάτω. Ἱππεὺς ἔνοπλος (Ἀχιλλεύς), τρέχων πρὸς δεξιὰ καὶ βάλλων δόρατι τῇ δεξιᾷ. Ὄπισθεν αὐτοῦ ἀκολουθεῖ πεζὸς στρατιώτης.— *Πίναξ* X, 36. Διατήρ. καλή.

Φεραί.

442. ⅄ 15, γρ. 2,83.— Προτομὴ ἵππου δεξιᾷ ἀναθρώσκοντος ἐκ βράχου, ἐξ οὗ ῥέει ὕδωρ.
Ὄπ. ΦΕ-ΤΑ. Κόκκος κριθῆς ἐν ἐλύτρῳ. Τετράγ. ἔγκοιλον—*Πίναξ* X, 37.

443. ⅄ 17, γρ. 2,60.— Κεφαλὴ Ἑκάτης μυρτοστεφὴς ἀριστ. μετὰ δᾳδὸς ἐπ' ὤμου.
Ὄπ. ΦΕΡΑΙΟΥΝ. Νύμφη ἱσταμένη ἀριστερᾷ, θέτουσα τὴν δεξιὰν ἐπὶ ὑδρορρόης λεοντοκεφάλου, ὑφ' ἣν ΑΣ ΤΟ ἐν στεφάνῳ.— *Πίναξ* X, 38.

444. ⅄ 14.— Κεφαλὴ λέοντος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΦΕ]-ΡΑΙΩΝ. Ἑκάτη φέρουσα δύο λαμπάδας ἐφ' ἵππου πρὸς ἀριστ. *Πίναξ* X, 39. Διατήρ. καλή.

445. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἑκάτης πρὸς δεξιὰ μετὰ λαμπάδος πρὸ αὐτῆς.
Ὄπ. ΦΕΡΑΙΩΝ. Κεφαλὴ λέοντος πρὸς δεξιά, ὡς ὑδρορρόη, ἐξ ἧς χέεται ὕδωρ. Κάτω ἰχθῦς. Διατ. καλή.

ΝΗΣΟΙ ΠΑΡΑ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ. *Πεπάρηθος.*

446. ⅄ 16.— Κεφαλὴ ἀγένειος κισσοστεφὴς Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Γ-Α Ἀμφορεύς, ἐξ οὗ κατέρχονται ἑκατέρωθεν μίσχοι ἀμπέλου.
Γ-Ε Διατήρ. καλή.

447. ⅄ 15.— Κεφαλὴ γενειῆτις κισσοστεφὴς Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Γ-Ε. Κάνθαρος μεθ' ὁμοίων μίσχων περατουμένων εἰς βότρυς.

448. ⅄ 15.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω τοῦ κανθάρου φύλλον κισσοῦ καὶ μίσχοι ἑλισσόμενοι πρὸς τἄνω. Διατ. καλλίστη.

449. ⅄ 17.— Κεφαλὴ ἀγένειος κισσοστεφὴς Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Γ-Ε / Γ-Α Κάνθαρος ἄνευ κοσμήματός τινος.— *Πίναξ* X, 40. Δ. καλή.

450. ⅄ 17.— Ὁμοίως. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Π-Ε—Π-Α—Ρ-Η. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

Σκίαθος.

451. ⅄ 15.— Κεφαλὴ νεανικὴ ἀνδρὸς μετὰ στροφίου πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΣΚΙ-ΑΘΙ. Κηρύκειον, οὗ ἀριστερᾷ θυμιατήριον.— *Πίναξ* X, 41.

ΙΛΛΥΡΙΑ. *Ἀμαντία.*

452. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν Γ.
Ὄπ. ΑΜΑΝ-ΤΩΝ. Κεραυνός. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ.

Ἀπολλωνία.

453. ℞ 39, γρ. 3,20.— ΑΡΙΣΤΗΝ ἄνω. Δάμαλις θηλάζουσα μόσχον πρὸς δεξιά, ἐπὶ γραμμῆς ἐξέργου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ λαμπάς. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ω.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΨΥΛ-Λ-ΟΣ πέριξ πλαισίου τετραγώνου ἐκ διπλῆς γραμμῆς, οὗ αἱ πλευραὶ πρὸς τἄνω καμπυλούμεναι, διῃρημένον δ' εἰς δύο μέρη, ὧν ἐντὸς ἀστερισμοὶ Πελειάδων. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ γραμμῆς.— *Πίναξ* X, 42.

454. ℞ 18, γρ. 3,02.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς ἀριστερὰ καὶ ἄνευ συμβόλων.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΑΙ-ΝΕ-Α. Ὁμοίως.

455. ℞ 20, γρ. 3,12.— ΚΑΛΛΗΝ. Ὁμοίως. Ἀριστερᾷ Φ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΑΥΠΤ
Ὄπ. ΑΠΟΛ-Α-. . .-ΝΟΣ. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

456. ℞ 20, γρ. 3,13.— ΚΑΛΛΙ / ΣΤΡΑΤΟΣ Ὁμοίως. Ἐν τῷ ἐξέργῳ στάχυς (;). Διατ. καλή.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΝΙ-ΚΙ-ΑΠΟΛ ἐκ διπλῆς κοπῆς. Διατ. καλή, διάτρητον.

457. ℞ 18, γρ. 3,30.— ΚΑΛΛΙΩΝ. Ὁμοίως. Ἐν τῷ ἐξέργῳ στάχυς.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΜΕΝΕ-ΚΡΑ-ΤΕΟΣ. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

458. ℞ 20, γρ. 3,49.— Στάχυς καὶ ΜΝΑΣΗΝ ἄνω τοῦ αὐτοῦ τύπου.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΙΠΠΟ-ΣΤΡΑ-ΤΟΥ. Ὁμοίως. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

459. ℞ 19, γρ. 3,25.— ΝΙΚΗΝ. Ὁμοίως.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΑΥΤΟ-ΒΟΥ-ΛΟΥ. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

460. ℞ 20, γρ. 3,27.— ΝΙΚΩΝ. Ὁμοίως. Ἐν τῷ ἐξέργῳ κηρύκειον.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΑΡΙ-ΣΤΙΠ-ΠΟΥ. Ὁμοίως.—*Πίναξ* X, 43. Διατ. καλλίστη.

461. ℞ 20, γρ. 3,10.— ΞΕΝΟΚΛΗΣ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΧΑΙ-ΡΗ-ΝΟΣ. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

462. ℞ 18, γρ. 3,17.— ΣΙΜΙΑΣ. Ὁμοίως. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΛΕ.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΑΥΤΟ-ΒΟΥ-ΛΟΥ. Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

463. ℞ 20, γρ. 3,30.— ΤΕΛΕ / ΣΑΡΧΟΣ Ὁμοίως. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΛΥ.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΙΠΠΟ-ΔΑ-ΜΟΥ. Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

464. ℞ 17, γρ. 2,70.— ΤΙΜΗΝ. Ὁμοίως. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΠΑΚ.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΔΑΜΟ-ΦΩΝ-ΤΟΣ. Ὁμοίως. Διατ. μετρία.

465. ℞ 19, γρ. 3,27.— ΦΑΛΑΚΡΟΣ. Ὁμοίως. Ἐν τῷ ἐξέργῳ μέλισσα.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΖΩ-ΠΥ-ΡΟΥ. Ὁμοίως.— *Πίναξ* XI, 1.

466. ℞ 19, γρ. 3,00.— . . . . . Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-[Μ]Ο-ΛΟΙ-ΟΥ. Ὁμοίως. Διατ. μετρία.

467. ℞ 19, γρ. 3,35.— ΑΡΙΣΤΩΝ. Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ *στάχυς*. Ἐν τῷ ἐξέργῳ *πηδάλιον*.

468. ℞ 20, γρ. 3,34.— ΛΥΣΑΝΙΑ[Σ]. Ὁμοίως. Ἐν τῷ ἐξέργῳ βότρυς.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΝΙΚΟ-ΤΕΛ-[ΙΟΣ]. Ὁμοίως. Διατήρ. καλή.

469. ℞ 19, γρ. 3,10.— ΑΘΑ / ΝΑΔΑΣ Ὁ αὐτὸς τύπος, ἀλλὰ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΑΡΙ-ΣΤΗ-ΝΟΣ. Ὁμοίως. Διατήρ. καλλίστη.

470. ℞ 20, γρ. 3,45.— ΜΑΧΑΤΑΣ. Ὁμοίως.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΕΘ-ΙΛ⊐·-ΝΚΟ (οὕτω). Ὁμοίως. Διατ. μετρία.

471. ℞ 19, γρ. 3,32.— ΠΑΡΜΕΝΙΣΚΟΣ. Ὁμοίως.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΠΡΕΥ-ΡΑ-ΔΟΥ. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

472. ℞ 17, γρ. 2,95.— ΑΡ / [Σ]ΩΣΙΛΟΧΟΣ Ὁμοίως.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΤΙΜΟ-ΞΕ-ΝΟΥ. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

473. ℞ 18, γρ. 3,27.— ΣΩΣΟΣ. Ὁμοίως.
Ὄπ. ΑΠΟΛ-ΚΛΕ-ΟΜΑ-ΧΟΥ. Ὁμοίως.— *Πίναξ* XI, 2.

474. ℞ 20, γρ. 3,85.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά. Πρὸ αὐτῆς ΑΓΩΝΙΠΠΟΥ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Α-Π-Ο-Λ. Τρεῖς Νύμφαι ὀρχούμεναι, ὧν αἱ ἄκραι φέρουσι βραχείας λαμπάδας. Μεταξὺ αὐτῶν κορυφὴ ἡφαιστείου πῦρ πνέοντος. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΔΙΝΟΚΡΑΤΗΣ | ΕΡΙΜΝΑΣΤ|ΟΥ. —*Πίναξ* XI, 3. Διατ. ἀρίστη.

475. ℞ 20, γρ. 3,90.— Ὁμοίως, ἀλλ' ΑΝΔΡΩΝΟΣ.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ ΤΙΜΗΝ|ΑΝΔΡΟ. — *Πίναξ* XI, 4. »

476. ℞ 21, γρ. 3,85.— Ὁμοίως, ἀλλ' [Α]ΡΧΕΛΑΟΣ.
Ὄπ. ΑΡΙΣΤΩΝΑ | ΣΗΝΟΣ. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

477. ℞ 22, γρ. 3,90.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΛΥΣΩΝ.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ ΔΙΟΝΥΣΟ | ΔΩΡΟΣ. Διατήρ. καλλίστη.

478. ℞ 24, γρ. 3,80.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιὰ μετὰ ταινίας ἀντὶ στεφάνου. Πρὸ αὐτῆς ΦΙΛΩΝ ⊱.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ ΦΟΝΔΑΙ|ΝΙΟΣ. — *Πίναξ* XI, 5. Διατήρ. καλλίστη.

479. ℞ 14, γρ. 1,40.— ΔΑΜΟ-ΦΩΝ. Ἡφαίστειον. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. ΑΠΟΛΛΩ-ΝΙΑΤΑΝ. Δᾷς καίουσα. Ἐν κύκλῳ σφαιριδ. Διατ. καλή.

480. ℞ 15, γρ. 1,65 (ἐλλείπει ἓν τεμάχιον). — ΑΝΔΡΩΝΟΣ ἀριστερᾷ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΑΠΟΛΛΩ-ΝΙΑΤΑΝ / ΜΗΝ Ὀβελίσκος. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Δ. καλή.

481. ⅄ 27.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά. Ὄπισθεν αὐτῆς ΟΝΟΜΟΚΛΗΣ. Ἐν τῷ πεδίῳ ΑΠΧ ἀριστερᾷ. Θ δεξιᾷ τοῦ λαιμοῦ.
Ὄπ. ΑΠΟΛΛΩ δεξιᾷ, ΝΙΑΤΑΝ ἀριστερᾷ. Τρίπους. Ἐν στεφάνῳ δάφνης.

482. ⅄ 20.—Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ ἐπιγραφῶν (;).
Ὄπ. Ὁμοίως. Διατ. μετρία.

483. ⲛ 23.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς δεξιὰ μετὰ φαρέτρας καὶ τόξου ἐπ' ὤμου. Πρὸ αὐτῆς ΒΔΝ.
Ὄπ. Ὁμοίως. Διατ. μετρία.

484. ⲛ 22.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς ἀρ. Πρὸ αὐτῆς ΛΥΣΩΝ ⲛⲣ.
Ὄπ. ΑΠΟΛΛΩ δεξιᾷ, ΝΙΑΤΑΝ ἀριστ. Ὀβελίσκος. Ἐν στεφάνῳ δάφνης.

485. ⲛ 23.— Ὁμοίως. Δεξιᾷ αὐτῆς ⲡ, ⲁ, ⲝⲉ.
Ὄπ. Ὁμοίως. Διατ. ἀρίστη καὶ κατίωσις.

486. ⲛ 22.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἀριστερᾷ ΑΜ, δεξιᾷ ΔΕΠΒ καὶ ΧΑΡ.
Ὄπ. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

487. ⲛ 21.— Ὁμοίως, » » » ⲕ »
Ὄπ. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

488. ⲛ 21.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ δύο μεγάλων *ὑστεροσήμων* κυκλικῶν, ὧν τὸ μὲν στρογγύλον φέρει ⊖Ε, τὸ δὲ ᾠοειδὲς ἀετὸν ἱστάμενον πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως. Διατ. μετρία.

489. ⲛ 20.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΠΟ–ΛΛΩ / ΝΙΑ–ΤΑΝ Ὀβελίσκος. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατ. καλή.

490. ⲛ 15.— Ὁμοίως πρὸς ἀριστ., ἧς πέριξ [Α]ΝΤΙΜΑΧΟ[Σ] ΛΑΜΠΑΔΙΑΣ(:)
Ὄπ. ΑΠΟΛΛΩ δεξιᾷ, ΝΙΑΤΑΝ ἀριστερᾷ. Ὀβελίσκος. Διατήρ. καλή.

491. ⲛ 22.—Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά, ἧς ἀριστερᾷ μονογράφημα δυσδιάκριτον καὶ δεξιᾷ ΤΛΥ ΞΞ.
Ὄπ. Ὁμοία ἐπιγραφή. Κέρας τεταινιωμένον. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

492. ⲛ 18.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ⲭ. Διατ. κακή.

493. ⲛ 17.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς ἀριστερά. ΜΟΣΧΟΥ ἀρ., ΞΕΝΟΦ δεξ. Κ. σφ.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Λύρα. Διατ. καλή.

494. ⲛ 17.—Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΜΟΣΧΟΥ ἀριστερᾷ, ΕΥΠΟΛΕ δεξιᾷ. Δ. καλή.

495. ⲛ 14.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΠΟΛΛΩ–ΝΙΑΤΑΝ. Κεραυνός. Διατ. μετρία.

Μ. Αὐρήλιος.

496. ⲛ 23.— ΑΥ . . . . .–ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ. Κεφαλὴ Μ. Αὐρηλίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΠΟΛΛΩ δεξιᾷ, ΝΙΑΤΑΝ ἀριστερᾷ. Κέρας. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ.

Ἰουλία Δόμνα.

497. ⲛ 32.— ΙΟΥΛΙΑ ΔΟ–ΜΝΑ ϹΕΒ. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΠΟΛΛΩΝΙ / ΑΤΑΝ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Ναὸς τετράστυλος ἐν μέσῳ δύο κυπαρίσσων. Ἐν αὐτῷ θεός τις ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά.
Διατήρ. μετρία.

Δυρράχιον.

498. ℞ 20, γρ. 10,75.— Δάμαλις ἱσταμένη πρὸς δεξιὰ καὶ θηλάζουσα μόσχον, ὃν στρεφομένη λείχει.
Ὄπ. ϟΥ-Δ- ῥόπαλον. Πέριξ τετραγώνου πλαισίου εἰς δύο διῃρημένου καὶ περιέχοντος τὸν ἀστερισμὸν Πελειάδος - Βότρυος. Διατήρ. καλλίστη.

499. ℞ 21, γρ. 10,40.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω δελφὶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁ αὐτὸς τύπος. Πέριξ καρκίνος - Ρ- ῥόπαλον - ΔΥ. Διατ. καλή.

500. ℞ 22, γρ. 10,55.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ τοῦ δελφῖνος.
Ὄπ. Ὁμοίως. Πέριξ Δ-Υ-Ρ- ῥόπαλον. Διατήρ. καλή.

501. ℞ 23, γρ. 10,60.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.
Ὄπ. Ὁμοίως. Διατ. καλή.

502. ℞ 22, γρ. 10,62.— Ὁμοίως. Ἄνω Π.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ πέριξ Δ-Υ-ϟ- ῥόπαλον.—*Πίναξ* XI, 6.

503. ℞ 23, γρ. 10,52.— Ὁμοίως. Ἄνω μέλισσα.
Ὄπ. Ὁμοίως. Πέριξ Δ - ῥόπαλον -ΥΡ- τόξον. Διατ. καλή.

504. ℞ 24, γρ. 10,52.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς ἀριστερά. Ἄνευ συμβόλου.
Ὄπ. Ὁμοίως. Πέριξ Δ-Υ-ϟ. Διατ. καλή.

505. ℞ 21, γρ. 10,90.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως. Πέριξ ΔΥ-Ρ-Α- ῥόπαλον. Διατ. καλλίστη.

506. ℞ 22, γρ. 10,70.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως. Πέριξ Δ-Υ-Ρ- ῥόπαλον. — *Πίναξ* XI, 7. Διατ. ἀρίστη.

507. ℞ 22, γρ. 10,50.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως. Πέριξ τὰ αὐτὰ καὶ Ξ. Διατ. καλλίστη.

508. ℞ 22, γρ. 8,08.— Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς δεξιά, οὗ κάτω Δ.
Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά, ἧς ἀριστερᾷ Δ καὶ ῥόπαλον, δεξιᾷ δὲ δελφὶς πρὸς τὰ κάτω. Διατ. καλή.

509. ℞ 15, γρ. 2,45.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς δεξιά, οὗ ἄνω Δ, κάτω Υ. Δ. καλή.

510. ℞ 15, γρ. 2,55.— Ὁμοίως, ἀλλὰ τοῦ πηγάσου κάτω Δ, ἄνω Υ, ἀρ. ἄνω ϟ.

511. ℞ 15, γρ. 2,15.— Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ ϟ ἀριστερᾷ κάτω. Διατ. καλή.

512. ℞ 20, γρ. 3,35.— Βοῦς ἱσταμένη πρὸς δεξιά, θηλάζουσα μόσχον. Ἄνω ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, ἀριστ. κέρας. Ἐν τῷ ἐξέργῳ κεφαλὴ Ἡλίου πρὸς δεξ.
Ὄπ. ΔΗΡ-ΚΑΛ-ΛΗ-ΝΟΣ. Τὸ κερκυραϊκὸν τετράγωνον (καμπυλόγραμμον) τοῦ διπλοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Πελειάδων. Διατ. καλή.

513. ℞ 18, γρ. 3,25.— Ὁμοίως, ἀλλ' [Α]ΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, δεξιᾷ στάχυς, ἄνω χειρολαμπάς. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ;
Ὄπ. [ΔΥΡ]-ΒΟΙ-ΚΗ-ΝΟΣ. Ὁμοίως (τετράγωνον εὐθύγραμμον).

514. ℞ 20, γρ. 3,44.— Ὁμοίως, ἀλλ' ΑΝΤΙΓΕΝΗΣ. Ἄνω ἀλέκτωρ. Δεξιᾷ κέρας τεταινιωμένον.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΝΙ-ΚΥΛ-ΛΟΥ. Ὁμοίως (τετράγ. εὐθύγραμμον).—*Πίναξ* XI, 8.

515. ℞ 18, γρ. 3,35.— Ὁμοίως, ἀλλ' ΑΝΤΙΜΑΧΟΣ. Ἄνω ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΔΑΜΑ-ΓΕ-ΟΣ. Ὁμοίως. Τ.Ε. (=τετράγωνον εὐθύγραμμον).

516. ℞ 19, γρ. 3,30.—Ὁμοίως, ἀλλ' ΑΝΤΙΟΧΟΣ. Δεξιᾷ ῥόπαλον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ πηδάλιον.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΛΥ-ΚΟ-Υ. Ὁμοίως. Τ. Κ. (=τετράγωνον καμπυλόγραμμον).

517. ℞ 20, γρ. 3,35.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ ῥοπάλου.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΜΕ-ΝΕΚ-ΚΑ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

518. ℞ 18, γρ. 3,50.— Ὁμοίως, ἀλλ' ΑΦΡΟ / ΔΕΙΣΙΟΣ Ἐν τῷ ἐξέργῳ βότρυς καὶ φύλλον αὐτοῦ.
Ὄπ. [ΔΗΡ]-ΚΑΛ-ΛΗ-ΝΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

519. ℞ 19, γρ. 3,20.— Ὁμοίως ΓΛΑ [. . . .].
Ὄπ. ΔΥΡ-ΦΙΛΟ-ΔΑ-ΜΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Κ.

520. ℞ 19, γρ. 3,40.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΔΗΜΟΚΡΙΤ. Ἄνω ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΜΕ-ΝΕ-[ΚΑ]. Ὁμοίως. Τ. Ε.

521. ℞ 18, γρ. 3,15.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΔΙΟ / ΓΕΝΗΣ
Ὄπ. ΔΥΡ-ΝΙΚΟ-ΣΤΡΑ-ΤΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

522. ℞ 20, γρ. 3,25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΔΙΟΓΕΝΗΣ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ κηρύκειον.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΦΙΛ-ΛΙ-Α. Ὁμοίως. Τ. Ε.

523. ℞ 17, γρ. 3,42.— ΔΙΟΝΥΣΟΣ. Ἄνω ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΔΑΜΑ-ΓΕ-ΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

524. ℞ 19, γρ. 3,42.— Ὁμοίως, ἀλλ' ΕΥΝΟΥΣ. Ὁμοίως.
Ὄπ. [ΔΥΡ]-[Μ]Ε-ΝΕΚ-ΚΑ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

525. ℞ 18, γρ. 3,52.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΔΑΜΑ-ΓΕ-ΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Ε.— *Πίναξ* XI, 9.

526. ℞ 20, γρ. 3,30— Ὁμοίως καὶ ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἄνω ἀλέκτωρ πρὸς δεξιά. Δεξιᾷ κέρας τεταινιωμένον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ῥάβδος Ἀσκληπιοῦ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΝΙ-ΚΥΛ-ΛΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

527. ℞ 22/17, γρ. 3,30.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω κεφαλὴ ἀετοῦ; Ἐν τῷ ἐξέργῳ γλαῦξ.
Ὄπ. Δ[ΥΡ-ΑΡ]Ι-ΣΤΗ-ΝΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

528. ℞ 20, γρ. 3,30.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου, ἐν δὲ τῷ ἐξέργῳ θύρσος.
Ὄπ. [ΔΥ]Ρ-ΧΑΙ-ΡΙΛ-Λ[ΟΥ] Ὁμοίως. Τ. Ε.

529. ℞ 17, γρ. 3,40.— Ὁμοίως, ἀλλ' ΕΥΚΤΗΜΩΝ. Ἄνω ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΔΑΜΑ-ΓΕ-ΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

530. ℞ 20, γρ. 3,32.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΔΥΡ-[ΜΕ]-ΝΕΚ-Κ[Α]. Ὁμοίως. Τ. Ε.

531. Ꝗ 19, γρ. 2,65.—Ὁμοίως, ἀλλ' ΕΥΤΥΧΟΣ. Δεξιᾷ κηρύκειον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ βότρυς.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΕΞΑ-ΚΕ-ΣΙΟ[Υ]. Ὁμοίως, Τ. Ε.

532. Ꝗ 20, γρ. 2,95.— Ὁμοίως, ἀλλ' [Ε]ΥΤΥΧΟΣ. Δεξιᾷ στάχυς.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΘΕ-ΟΞΕ-ΝΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

533. Ꝗ 20, γρ. 3,45.— Ὁμοίως, ἀλλ' ΕΧΕΦΡΩΝ. Δεξιᾷ στάχυς, ἀριστερᾷ ῥόπαλον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ βότρυς μετὰ δύο μίσχων.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΑΣ-ΚΛΑ-ΠΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

534. Ꝗ 20, γρ. 3,45.— Ὁμοίως. Ἄνω κεφαλὴ Ἡλίου πρὸς δεξιά. Δεξιᾷ γλαῦξ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΖΩ-ΠΥ-ΡΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Ε.— *Πίναξ* XI, 10.

535. Ꝗ 20, γρ. 3,40.— Ὁμοίως. Ἐν τῷ ἐξέργῳ θύρσος.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΧΑΙ-ΡΙΛ-ΛΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

536. Ꝗ 20, γρ. 3,37.—Ὁμοίως, ἀλλὰ ΣΩΙΛΟΣ. Ἄνω κεφαλὴ Ἡλίου πρὸς δεξιά. Δεξιᾷ γλαῦξ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΣΩ-ΠΥ-ΡΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

537. Ꝗ 17, γρ. 3,20. — Ὁμοίως, ἀλλ' ΗΡΟ / ΔΟΤΟΣ, ἀριστερᾷ ῥόπαλον.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΝΙ-ΚΗ-ΝΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

538. Ꝗ 17, γρ. 3,15.— Ἐν τῷ ἐξέργῳ δύο φύλλα κισσοῦ (ἢ ΛΑ;).
Ὄπ. ΔΥΡ-Ο-ΒΡΙ-ΜΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

539. Ꝗ 19, γρ. 3,37.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΚΕΡΔΩΝ. Δεξιᾷ κέρας, ἀριστερᾷ μέγας κλάδος φοίνικος.
Ὄπ. ΔΥΡ-[ΑΡΙ]-ΣΤΗ-ΝΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Κ.

540. Ꝗ 19, γρ. 3,48.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω κεφαλὴ Ἀρτέμιδος ἢ Κόρης μετὰ λαμπάδος ἐπ' ὤμου, δεξ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ γλαῦξ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΑΡΙ-ΣΤΗ-ΝΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

541. Ꝗ 19, γρ. 3,35.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΚΟΝΩΝ. Δεξιᾷ κέρας τεταινιωμένον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ῥόπαλον.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΦΙ-ΛΙΠ-ΠΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Κ.

542. Ꝗ 18, γρ. 3,15.— Ὁμοίως, ἀλλὰ [Κ]ΤΗΣΩΝ καὶ ἄνευ συμβόλων.
Ὄπ. Ὁμοίως ὡς τὸ 540.

543. Ꝗ 20, γρ. 3,55.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΚΤΗΤΟΣ. Ἄνω ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ, δεξ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΜΕ-Ν[ΕΚ-ΚΑ]. Ὁμοίως. Τ. Ε.

544. Ꝗ 18, γρ. 3,55.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΚΥΔΙΠΠΟΣ. Ὁμοίως.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΜΕ-ΝΕΚ-ΚΑ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

545. Ꝗ 25, γρ. 3,38.— Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ ἀετὸς στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς ἀριστ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΔΑ-ΜΑ-ΓΕ-ΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

546. ℞ 20, γρ. 3,25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΛΥΣΗΝ. Ἄνω κεφαλὴ Ἡλίου πρὸς δεξιά. Δεξιᾷ γλαῦξ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΖΩ-ΠΥ-ΡΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Κ.

547. ℞ 18, γρ. 3,30.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΜΑΧΑΤΑΣ. Ὁμοίως. Δεξιᾷ ;
Ὄπ. ΔΥΡ-ΠΑΡ-ΜΕΝΙΣ-ΚΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Ε. Διάτρητον.

548. ℞ 20, γρ. 2,85.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΜΑΧΑΤ[ΑΣ]. Ἀριστερᾷ ῥόπαλον. Δεξιᾷ ;
Ὄπ. ΔΥΡ-ΑΡ[Ι-ΣΤΟ]-ΜΑΧΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Κ.

549. ℞ 20, γρ. 3,35.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΜΑΧΑΤΑΣ. Ἄνω κεφαλὴ Ἡλίου πρὸς δεξιά. Δεξιᾷ γλαῦξ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ὡς τὸ ὑπ' ἀριθ. 546.

550. ℞ 18, γρ. 3,05.— Ὁμοίως. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ῥόπαλον.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΕΟΡ-ΤΑΙ-ΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

551. ℞ 17, γρ. 2,62.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΜΕΝΙΣΚΟΣ καὶ ἄνευ συμβόλου.
Ὄπ. ΔΥΡ-. .-.Υ.-ΣΙΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

552. ℞ 18, γρ. 3,05.—Ὁμοίως, δεξιᾷ χειρολαμπάς. Ἐν τῷ ἐξέργῳ κύων τρέχων δεξ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΦΙ-ΛΩ-ΤΑ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

553. ℞ 20, γρ. 3,50.—Ὁμοίως, ἀλλὰ ΝΙΚΑΔΑΣ. Δεξιᾷ κηρύκειον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ βότρυς.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΕΞΑ-ΚΕ-ΣΤΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Κ.

554. ℞ 20, γρ. 3,35. — Ὁμοίως, ἀλλὰ ΠΑΝΚΡΑΤΗΣ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ῥάβδος Ἀσκληπιοῦ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΔΙΟ-ΔΩ-ΡΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Κ.

555. ℞ 20, γρ. 3,15.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Ἄνευ συμβόλων ;
Ὄπ. ΔΥΡ-ΕΞΑ-ΚΕ-[ΣΤΟΥ]. Ὁμοίως. Τ. Ε.

556. ℞ 20, γρ. 3,66.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΣΤΡΑ / ΤΟΝΙΚΟΣ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ στάχυς.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΚΑΛ-ΛΗ-ΝΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Κ.

557. ℞ 18, γρ. 3,30.— Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ στάχυς δεξιᾷ ἐν τῷ πεδίῳ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΑΡΙ-ΣΤΟΜΕ-ΝΕΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Κ. (ἐπικεκομμένον).

558. ℞ 20, γρ. 3,42.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΦΙΛΗΜΩΝ. Ἄνω ἀλέκτωρ πρὸς δεξιά. Δεξιᾷ κέρας τεταινιωμένον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ῥάβδος Ἀσκληπιοῦ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΝΙ-ΚΥΛ-ΛΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

559. ℞ 19, γρ. 3,35.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΦΙΛΩΝ. Ἄνω κεφαλὴ Ἡλίου πρὸς δεξιά. Δεξιᾷ χειρολαμπάς. Ἐν τῷ ἐξέργῳ κύων ἱστάμενος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΘΕΟ-ΓΕΝΕ-ΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Κ.

560. ℞ 20, γρ. 3,35.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω ἀλέκτωρ, δεξιᾷ κέρας τεταινιωμένον. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ῥάβδος Ἀσκληπιοῦ.
Ὄπ. Ὁμοίως, ὡς τὸ 558.

561. ℞ 20, γρ. 3,35.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΦΙΛΩΤΑΣ, ἀριστερᾷ ῥόπαλον, δεξιᾷ στάχυς. Ἐν τῷ ἐξέργῳ βότρυς.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΑΣ-ΚΛΑ-ΠΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Κ.

562. ℞ 18, γρ. 3,35.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΜΕ-ΝΕΚ-ΚΑ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

563. ℞ 20, γρ. 3,37.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ ἐξέργῳ ὄφις.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΔΙΟ-ΔΩ-ΡΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Κ.

564. ℞ 18, γρ. 3,50.— Ὁμοίως. Δεξιᾷ χειρολαμπάς.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΚΛΕ-ΑΝΟ-ΡΟΣ. Ὁμοίως. Τ. Ε.

565. ℞ 20, γρ. 3,45.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω βότρυς (;), δεξιᾷ γλαῦξ.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΖΩ-ΠΥ-ΡΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Κ.

566. ℞ 20, γρ. 3,35.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ ἐξέργῳ θυρεός.
Ὄπ. Ὁ αὐτὸς τύπος τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως ἔγκοιλος.

567. ℞ 16, γρ. 1,50.— ΛΕΥΚΙ ἄνω προσθίου μέρους βοὸς ἱσταμένης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΔΥΡ]-ΝΕ-ΒΡΙΣ-ΚΟΥ. Ὁμοίως. Τ. Κ.— *Πίναξ* XI, 11.

568. ⅄ 12.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΔΥΡ-ΛΑΗ-ΝΟΣ μεταξὺ τόξου καὶ ῥοπάλου. Διατήρ. καλλίστη.

569. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΔΥΡ ἐν τῷ ἐξέργῳ. ΑΓΑΘΟ-ΚΛΕΟΣ τρίπους. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ.

570. ⅄ 17.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΔΥΡ-ΕΟΡ-ΤΑΙΟΥ.

571. ⅄ 18.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΔΥΡ-ΦΙΛΩ-ΤΑ.

ΩΡΙΚΟΣ.

572-573. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ω-ΡΙ / ΚΙ-ΩΝ. Ὀβελίσκος. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατήρ. μετρία.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΙΛΛΥΡΙΑΣ. ***Βαλλαῖος.***

574. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Βαλλαίου βαρβαρότεχνος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΒΑΛΛ / ΥΟΙΑ Ἄρτεμις βαίνουσα πρὸς ἀριστερά, φέρουσα χιτῶνα καὶ ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ λαμπάδα.— *Πίναξ* XI, 12. Διατ. καλή.

ΝΗΣΟΙ ΙΛΛΥΡΙΑΣ. ***Ἡράκλεια.***

575. ⅄ 22.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΞΛΚΑΦΗ. Ῥόπαλον καὶ τόξον. Κατίωσις καὶ διατ. ἀρίστη.— *Πίναξ* XI,

Ἴσσα.

576. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΞΙ. Αἴξ ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Πρὸ αὐτῆς πτηνὸν ἱστάμενον πρὸς δεξιά.— *Πίναξ* XI, 14.

Φάρος.

577. ⅄ 25.— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΦΑΡΙΩΝ ἐν ἐξέργῳ. Αἴξ ἱσταμένη πρὸς ἀριστερά. Πρὸ αὐτῆς μέγας ὄφις; Κατίωσις καὶ διατήρησις ἀρίστη.— *Πίναξ* XI, 15.

578. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Περσεφόνης (;), ἀριστερᾷ ὑστερόσημον;
Ὄπ. Φ-Α. Κάνθαρος. Διατ. μετρία.

ΗΠΕΙΡΟΣ. *Ἠπειρωτῶν ἐν γένει.*

579. ℞ 25, γρ. 8,60.— Κεφαλαὶ Διὸς καὶ Διώνης συνεζευγμέναι καὶ δρυοστεφεῖς πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν ΞΚ.
Ὄπ. ΑΠΕΙ-ΡΩΤΑΝ. Ταῦρος κυρίσσων πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός.—*Πίναξ* XI. 16.

580. ℞ 20, γρ. 3,12.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Κεραυνός. Ἐν στεφάνῳ δρυός— *Πίναξ* XI, 17.

581. ℞ 16, γρ. 3,04.— Ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ μονογράφημα ἀφανές. Διατ. μετρία.

582. ℞ 20, γρ. 5,30.— Κεφαλὴ Διὸς δρυοστεφὴς πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν ΞΚ.
Ὄπ. Ὁμοίως. Ἀετὸς ἱστάμενος πρὸς δεξιά. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός.—*Πίναξ* XI, 18.

583. ℞ 20, γρ. 4,75.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Φ. Διατ. καλή.

584. ℞ 15, γρ. 1,30.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΞΚ.
Ὄπ. ΑΠΕΙ | ΡΩΤΑΝ. Κεραυνός. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός. Δ. μετρία.

585. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Διὸς μετὰ στροφίου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Α Π Κεραυνός. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός. Κατίωσις καὶ διατ. ἀρίστη. *Πίναξ* XI, 19.

586. ⅄ 20.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ τοῦ Διὸς πρὸς ἀριστερά. Κατιωμένον.

587. ⅄ 21.— Ὁμοίως, ἀλλ' ΑΠΕΙ-ΡΩΤΑΝ. Διατ. καλή.

588. ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ τοῦ Διὸς πρὸς δεξιὰ καὶ μετὰ τῶν μονογραφημάτων ΘΑΤΡΚ καὶ ΑΙΩ.— *Πίναξ* XI, 20.

589. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Διώνης πεπλοφόρος πρὸς δεξιά, ἧς ὄπισθεν ΞΚ.
Ὄπ. Ὁμοίως. Τρίπους. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. Διατήρ. καλλίστη.

590. ⅄ 19.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΘΕ καὶ ΑΡ καί, κάτω τῆς κεφαλῆς, κλάδου.

591. ⅄ 24.— Προτομὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά, ἧς ὄπισθεν ἀλέκτωρ μετὰ κλάδου φοίνικος.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἐπιδορατίς. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης. Κατίωσις καὶ διατ. ἀρίστη.— *Πίναξ* XI, 21.

592. ⅄ 18.— Ἡ αὐτὴ προτομὴ μεταξὺ τῶν Ε καὶ ΑΥ. Διατ. καλή.

593. ⅄ 19.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΞΚ.

594. ⅄ 17.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΦΙ.

595. ⅄ 16.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΘΕ—ΑΝΡ.

596. ⅄ 13.— Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἀγένειος ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ῥόπαλον. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δρυός—*Πίν.* XI, 22.

597. ⅄ 28.— ΑΡΓΕΑΔΗΣ. Κεφαλὴ Διὸς δρυοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΜΕΝΕΔΗΜΟΣ - ΙΕΡΕΥΣ. Προτομὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιὰ μετὰ φαρέτρας καὶ στεφάνης.

Ἀμβρακία.

598. ℞ 20, γρ. 8,42.— Πήγασος ἱστάμενος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΜ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ἀριστερᾷ, ἧς ὀπισθεν σύμβολόν τι καὶ δόρυ.

599. ℞ 16, γρ. 2,70.— Κεφαλὴ Διώνης μετὰ πέπλου πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Α-Μ. Ὀβελίσκος ἐστεμμένος. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ δάφνης.

600-608. ⅄ ὀκτὼ διάφορα κοινῶν τύπων (ὀβελίσκου δύο, Διὸς κεραυνοῦντος πέντε, Γρυπὸς μετὰ ΑΞΙΟΧΟΣ ἕν, καρκίνου ἕν).

Δαμάστιον.

609. ℞ 25, γρ. 13,56.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΔΑΜΑΣ ἀριστερᾷ, ΤΙΝΩΝ δεξιᾷ. Τρίπους. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* XI, 23. Διατήρ. καλλίστη.

610. ℞ 24, γρ. 13,45.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ ΔΑΜΑ δεξιᾷ, ΣΤΙΝΩΝ ἀριστερᾷ.— *Πίναξ* XI, 24.

Ἐλέα.

611. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Δήμητρος κατενώπιον.
Ὄπ. ΕΛΕ ἐν τῷ ἐξέργῳ. Κέρβερος τρικέφαλος πρὸς δεξιά.—*Πίναξ* XI, 25.

Κασσώπη.

612. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετὰ πόλου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΚΑΣΣ-ΩΠΑΙΩΝ. Ὄφις συνεσπειραμένος πρὸς δεξιά.

613. ⅄ 18.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Περιστερὰ ἐν στεφάνῳ πρὸς ἀριστερά.

Μολοσσοί.

614. ⅄ 19.— ΜΟΛΟϹϹΩΝ πέριξ ἀσπίδος μετὰ κεραυνοῦ ἐπὶ ἐπισήμου.
Ὄπ. Κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ.— *Πίναξ* XI, 26.

Νικόπολις.

615. ℞ 15.— . . . ΦΑΥ-ΣΤΕΙΝΑ. Προτομὴ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΚΤΙΑ ἐν στεφάνῳ. Διατ. καλή.

616-620. ⅄.— Πέντε χαλκᾶ αὐτοκρατορικὰ κοινῶν τύπων καὶ καλῆς διατηρήσεως.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΗΠΕΙΡΟΥ. *Ἀλέξανδρος ὁ Νεοπτολέμου (342-326 π. Χ.).*

621. ℞ 22, γρ. 10,70.— Κεφαλὴ Διὸς δρυοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ-ΤΟΥ ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΥ. Κεραυνός. Ἐν τῷ πεδίῳ κεφαλὴ ἀετοῦ.— *Πίναξ* XI, 27.

622. ⅄ 15.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΛΕΞΑ-ΝΔΡΟΥ. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων δεξ. καὶ στρεφομένη (ἀποδιδόμενον μᾶλλον εἰς Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν).

Πύρρος (295-272 π. Χ.).

623. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς δεξ., ἐπικεκομμένη ἐπὶ ἑτέρας κεφαλῆς Ἀθηνᾶς.
Ὄπ. Ἐλέφας, οὗ ἄνω μονογράφημα ⋔, κάτω Β.— *Πίναξ* XI, 28.

ΚΕΡΚΥΡΑ ΝΗΣΟΣ.

624-626. ⅄ (γρ. 10,76. 10,94. 10,70). — Δίδραχμα τρία ἀρχαϊκὰ ἐκ τριῶν διαφόρων σφραγίδων. Βοῦς ἱσταμένη πρὸς δεξιά, θηλάζουσα δὲ μόσχον, ὃν λείχει στρεφομένη.

627-631. ⅄ (γρ. 10,80. 10,80. 11,20. 10,90. 10,85).— Δίδραχμα πέντε τῶν αὐτῶν τύπων, ἀλλ' ἡ βοῦς πρὸς ἀριστερά, πάντα ἐκ διαφόρων σφραγίδων.— *Πίναξ* XI, 29 (627).

632. ⅄ γρ. 10,92, δίδραχμον.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὅμοιος τύπος ἐν κύκλῳ γραμμῆς καὶ πεδίῳ ἐγκοίλῳ. Δεξιᾷ Κ.

633. ⅄ γρ. 11,00.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ⋔-Ο. -- *Πίναξ* XI, 30.

634. ⅄ γρ. 8,85.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ◁ Κ-Ο

635. ⅄ γρ. 10,02.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ◁ Κ Ο Ρ

636. ⅄ γρ. 9,70.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω τῆς βοὸς ΝΕ.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Κ-Ο-Ρ- ῥόπαλον.

637. ⅄ γρ. 9,80.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω ἀστήρ.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἐπιδορατὶς ἀντὶ ῥοπάλου.

638. ⅄ 19, γρ. 4,90.— ΚΟΡ-ΚΥ-Ρ[ΑΙ]. Πρόσθιον βοὸς ἱσταμένης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κ-Ι. Τὸ αὐτὸ πλαίσιον ἀστερισμοῦ ἐν μέσῳ βότρυος καὶ κανθάρου.

639. ⅄ 16, γρ. 2,30.— ΦΙ ἄνω βοὸς ἱσταμένης πρὸς δεξιὰ καὶ θηλαζούσης μόσχον.
Ὄπ. Πλαίσιον ἑνὸς ἀστερισμοῦ, οὗ πέριξ Κ-⊙-Ρ-ἁρπάγη.

640. ⅄ 11, γρ. 2,45.— Ἀμφορεύς.
Ὄπ. Ἀστὴρ ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

641. ⅄ 15, γρ. 1,75.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Κάνθαρος, οὗ ἄνω Κ.

642. ⅄ 15, γρ. 1,65.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ⋩.

643. ⅄ 13, γρ. 2,40.— Κεφαλὴ θεᾶς μετὰ στεφάνης πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἀστὴρ ὀκτὼ ἀκτίνων.

644. ⅄ 13, γρ. 2,55.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Ὁμοίως.

645. ⅄ 11. γρ. 1,45.— Κεφαλὴ κριοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Βότρυς.

646. ℞ 14, γρ. 2,40.— $\frac{\text{ϫ}-\text{ϫ}}{\text{O}-\text{ϩ}}$. Ἀμφορεύς.
Ὄπ. Ἀστὴρ ὀκτὼ ἀκτίνων. Πεδίον ἔγκοιλον.

647. ℞ 15, γρ. 2,70.— Ἀμφορεύς, ἀριστερᾷ φύλλον κισσοῦ.
Ὄπ. Κ. Ὁμοίως.

648. ℞ 16, γρ. 2,55.— Ἀμφορεύς.
Ὄπ. [Κ]–Ο. Ὁμοίως.

649. ℞ 17, γρ. 2,50.— Ἀμφορεύς, οὗ ἐκ τῶν λαβῶν κρέμανται δύο βότρυες.
Ὄπ. Κ–Ο–Ρ. Ὁμοίως.

650. ℞ 16, γρ. 1,90.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ τῶν βοτρύων.
Ὄπ. ϥ–Ο–ϫ. Ὁμοίως.

651. ℞ 16, γρ. 2,40.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἀριστερᾷ Ε;
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ κάνθαρος μεταξὺ τῶν ὀκτὼ ἀκτίνων τοῦ ἀστέρος.

652. ℞ 16, γρ. 2,40.— Κ–Ι. Ἀμφορεύς. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ κάνθαρος, δεξιᾷ πρόχους.
Ὄπ. Κ–Ο–Ρ–Κ–Υ–Ρ–ΑΙ μεταξὺ τῶν ὀκτὼ ἀκτίνων ὡραίου ἀστέρος.

653. ℞ 17, γρ. 2,25.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ τοῦ Κ–Ι.
654. ℞ 22, γρ. 4,24.— Κεφαλὴ ἀγένειος καὶ κισσοστεφὴς Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς δεξιά, οὗ κάτω πρῷρα πρὸς δεξιὰ καὶ ΧΑΡ.

655. ℞ 22, γρ. 4,05.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω ΚΡ ΩΑR.
656. ℞ 22, γρ. 4,25.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΚΡ ΑΒ.
657. ℞ 20, γρ. 4,30.— » » ΚΡ ΠΥΘΡ.
658. ℞ 20, γρ. 4,56.— » » ΜΟ ΚΡ.
659. ℞ 22, γρ. 4,60.— » » ΑΩΡ ΚΡ.
660. ℞ 19, γρ. 4,15.— » » ΠΩΑ ΚΡ.
661. ℞ 21, γρ. 4,70.— » » ΑΜ ΚΡ.
662. ℞ 22, γρ. 4,40.— » » ΤΗΑΚΡ ΚΡ.

663. ℞ 20, γρ. 2,95.— Κεφαλὴ Διώνης μετὰ πέπλου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς δεξιά. Ἄνω ΑΚ, κάτω πρῷρα δεξιᾷ καὶ ΚΡ.

664. ℞ 17, γρ. 2,84.— Ὁμοίως, ἄνω Α ΚΡ, κάτω ΚΡ.

665. ℞ 17, γρ. 2,95.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω μόνον πρῷρα καὶ Ω.

666. ℞ 15, γρ. 1,64.— Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετὰ διπλῆς ταινίας πρὸς ἀριστερά. δεξιᾷ ἀετὸς $\frac{\text{Α}}{\text{ΠΝ}}$
Ὄπ. Πήγασος ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά. Κάτω ϥΟϫ.

667. ℞ 15, γρ. 1,64.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω ΚΟΡ.

668. ℞ 15, γρ. 1,64.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ ταινίας. Ἀριστερᾷ ΚΟΡΚΥΡ.
Ὄπ. Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἀριστερά.—*Πίναξ* XI, 31.

669. ℞ 13, γρ. 1,80.— Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετὰ στεφάνης πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν Β. Ὄπ. Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς δεξιά. Κάτω ΚΡ .— *Πίναξ* XI, 32.

670. ℞ 13, γρ. 1,45.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξ., ἧς ὄπισθ. Κ ; Ὄπ. Ὁμοίως. Κάτω ΟΕ ΚΡ.

671-828. ⅄.— Ἑκατὸν πεντήκοντα ὀκτὼ χαλκᾶ νομίσματα διαφόρων τύπων, τὰ πλεῖστα καλῆς διατηρήσεως, ὧν εἴκοσι μὲν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων (809-828), τὰ δὲ λοιπὰ (671-808) αὐτόνομα. Τὰ κάλλιστα αὐτῶν εἶναι τὰ ἑξῆς:

692. ⅄ 20.— ΕΥΚΛΕΙΑ ἄνω πρῴρας πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κ–Ο. Κάνθαρος, οὗ ἄνω σταφυλή. Ἐν τῷ πεδίῳ Λ–Α. *Πίναξ* XII, 1.

693. ⅄ 19. — ΙΞΛΚΥΞ. Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἄνευ τῶν Λ–Α.— *Πίναξ* XII, 2.

694. ⅄ 16.— ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ. Ὁμοίως. Ἐπὶ τῆς πρῴρας Μ.— *Πίναξ* XII, 3.

695. ⅄ 17.— ΘΗΡΑ. Ὁμοίως.— *Πίναξ* XII, 4.

696. ⅄ 18.— ΥΚΦΟΚ. Ὁμοίως.— *Πίναξ* XII, 5.

697. ⅄ 17.— [Κ]ΟΡΚΥΡ. Ὁμοίως. Παρὰ τὸν κάνθαρον ΦΙ.

698. ⅄ 17.— ΚΩΜΟϵ. Ὁμοίως. Παρὰ τὸν κάνθαρον Ι–Ω.— *Πίναξ* XII, 6.

699. ⅄ 16.— ΝΕΟΤΗ[ϵ]. Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ πρῷρα πρὸς ἀριστερά. Ἄνευ γραμμάτων.— *Πίναξ* XII, 7.

700. ⅄ 17.— ΓΑΛΛΑϵ. Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς δεξ. Παρὰ τὸν κάνθαρον ϵ–Ω. *Πίναξ* XII, 8.

701. ⅄ 17.— ϵΩΤΕΙΡΑ. Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς ἀριστερά. Ἄνευ γραμμάτων. *Πίναξ* XII, 9.

702. ⅄ 19.— ΦΑΜΑ. Ὁμοίως.— *Πίναξ* XII, 10.

704. ⅄ 14.—Κεφαλὴ θεᾶς (;) πεπλοφόρος πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν αὐτῆς βότρυς. Ὄπ. Πρῷρα πρὸς δεξιά. Πρὸ αὐτῆς ΚΟΡ.—*Πίναξ* XII, 11.

713. ⅄ 15.— Κ–Ο. Ἀμφορεύς.
Ὄπ. Σ–Ω. Βότρυς.— *Πίναξ* XII, 12.

747. ⅄ 20.— Κεφαλὴ βοὸς κατενώπιον καὶ τεταινιωμένη· ἄνω αὐτῆς ἀστήρ. Ὄπ. ΚΟΡ ἐν στεφάνῳ κισσοῦ.— *Πίναξ* XII, 13.

749. ⅄ 17.— Κεφαλὴ βοὸς κατενώπιον.
Ὄπ. Ὁμοίως.— *Πίναξ* XII, 14.

793. ⅄ 25. — ΚΟΡΚΥΡΑ ἀριστερᾷ. Προτομὴ δαφνοστεφὴς Ἀπόλλωνος μετὰ λύρας πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΖΕΥϹ-ΚΑϹΙΟϹ. Ζεὺς καθήμενος ἀριστερᾷ ἐπὶ θρόνου, οὗ τὸ ὑψηλὸν ἐρεισίνωτον σχήματος τριγωνικοῦ, τὴν μὲν δεξιὰν στηρίζων ἐπὶ σκήπτρου, τὴν δ' ἀριστ. ἔχων ἐπὶ τῶν γονάτων.— *Πίναξ* XII, 15.

796 ⅄ 21.— ΚΟΡ-ΚΥΡΑ. Προτομὴ Ἀπόλλωνος μετὰ κλάδου δάφνης ἐπ' ὤμου πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ θρόνος ἁπλοῦς.— *Πίναξ* XII, 16.

801. ⅄ 17.— ΑΓΡΕ δεξιᾷ, -ΥϹ ἀριστερᾷ. Ὁ Ἀγρεὺς ἱστάμενος πρὸς ἀριστερὰ μεταξὺ δύο κιόνων φερόντων ἀψῖδα.

Ὄπ. Ὁμοίως.— *Πίναξ* XII, 17.

818. ⅄ 25.— Λ Ϲ ϹΕΒΗΡ[ΟϹ]-ϹΕΒΑϹ. Κεφαλὴ Σ. Σεβήρου πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΚΟΡΚ-Υ-ΡΑΙΩΝ. Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς δεξ.—*Πίναξ* XII,18.

820. ⅄ 24.— ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ ϹΕΒΑϹΤ. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΚΟΡ-Κ-Υ-ΡΑΙΩΝ. Ὁμοίως.— *Πίναξ* XII, 19.

822ᵃ ⅄ 30.— ΠΛΑΥΤΙΛ-ΛΑ ϹΕΒΑϹΤΗ. Προτομὴ αὐτῆς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΚΟΡ-Κ-Υ-ΡΑΙΩΝ. Μέγας ναὸς ἑξάστυλος κατενώπιον, ἐν ᾧ ἐπὶ βάσεως ἱστάμενον πρὸς δεξιὰ μέγα ἄγαλμα γυμνοῦ Ἀπόλλωνος.

Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο νόμισμα ἀπεικονίζομεν καὶ σχολιάζομεν ἐν μελέτῃ ἡμῶν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ἐσχάτως κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τῆς Α. Μ. τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος ἀνακαλυφθέντος μεγάλου ναοῦ.

822. ⅄ 20.— Ὁμοίως.

Ὄπ. ΚΟΡΚΥ-ΡΑΙΩΝ. Ἄρης ἱστάμενος πρὸς δεξιά.— *Πίναξ* XII, 20.

ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ. *Ἀκαρνάνων ἐν γένει.*

829. ⅄ 20, γρ. 9,20.— ΛΥΚΟΥΡΓΟϹ. Κεφαλὴ Ἀχελῴου ποταμοῦ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΑΚΑΡΝΑΝΩΝ δεξιᾷ. Ἀπόλλων καθήμενος γυμνὸς ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀριστ., ἔχων ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ τόξον. Πρὸ αὐτοῦ Α.—*Πίν.* XII, 21.

830. ⅄ 22.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀχελῴου πρὸς δεξιά, ἄνω τρίαινα, ἀριστερᾷ ΑΚΡ. Δ. καλή.

831. ⅄ 22.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Α ἀριστερᾷ τοῦ Ἀχελῴου. Διατ. καλή.

832. ⅄ 21.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς ἀριστερά.

Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀχελῴου πρὸς ἀριστερά. Ἄνω τρίαινα. Διατ. καλή.

Ἀνακτόριον.

833. ⅄ 22, γρ. 8,20. Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἀριστερά, οὗ κάτω Α/.

Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς ἀριστερά, ἧς ὄπισθεν ΣΙ καὶ ὀμφαλός.

834. ℞ 23, γρ. 7,92.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Λ καὶ ὀμφαλοῦ.

835. ℞ 20, γρ. 8,50.— Ὁμοίως. Ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀθηνᾶς λύρα.

836. ℞ 22, γρ. 8,40.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ βουκράνου καὶ Λ, ἄνω ΚΛΕ, κάτω ΑΓ.

837. ℞ 22, γρ. 8,44.— Ὁμοίως, ἀλλὰ θυμιατήριον, Λ, ἄνω ; κάτω Α.
Πίναξ XII, 22.

838. ℞ 22, γρ. 7, 90.— Ὁμοίως, ἀλλ' ὁ Πήγασος πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν αὐτῆς Λ καὶ τρίπους ἐν στεφάνῳ.

839. ℞ 23, γρ. 6,96.— Ὁμοίως πρὸς δεξιά. Κάτω Λ, κλάδος φοίνικος καὶ Ϟ, δεξιᾷ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ .— *Πίναξ* XII, 23.

Ἄργος.

840. ℞ 21, γρ. 8,40.— Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἀριστερά, οὗ κάτω Α.
Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς ἀριστερά. Ἄνω ΑΡΓΕΙ, δεξιᾷ κράνος. — *Πίναξ* XII, 24.

841. ⅄ 20.— Κεφαλὴ νεανικὴ πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΑΡΓΕΙΩΝ. Κύων ἱστάμενος πρὸς δεξιά.

842. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Γλαῦξ ἱσταμένη πρὸς δεξιά. Πρὸ αὐτῆς κόκκος κριθῆς.— *Πίναξ* XII, 25.

Θύρρειον.

843. ℞ 22, γρ. 7,85.— Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἀριστερά. Κάτω ⊙Υ.
Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς ἀριστ. Ἐν τῷ πεδίῳ ⊙Υ. Δεξιᾷ ἀσπὶς βοιωτική.

Οἰνιάδαι.

844. ⅄ 22.— Κεφαλὴ Διὸς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΟΙΝΙΑΔΑΝ ἄνω. Κεφαλὴ Ἀχελῴου πρὸς δεξιά. Ἀριστερᾷ ΑΚ.

845. ⅄ 24.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ ἀριστερᾷ. Ὁμοίως. Ἄνω τρίαινα.

ΝΗΣΟΙ ΠΑΡΑ ΤΗ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ. *Λευκάς.*

846. ℞ 18, γρ. 8,70.— Πήγασος ἀρχαϊκὸς ἱπτάμενος πρὸς δεξιά. Κάτω Λ.
Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά, ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.—*Πίναξ* XII, 26.

847. ℞ 20, γρ. 8,50.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς ἀριστερά. Κάτω Λ.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς ἀριστερά.

848. ℞ 22, γρ. 7,54.— Πήγασος ἀρχαϊκὸς πρὸς δεξιά. Κάτω Λ.
Ὄπ. Ὁμοίως ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

849. ℞ 22, γρ. 8,20.— Πήγασος μετ' ὀξειῶν πτερύγων πρὸς δεξιά. Κάτω Λ.
Ὄπ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς ἀριστερά. Δεξιᾷ Α, ἀμφορεὺς καὶ κλῆμα ἀμπέλου μετὰ βότρυος.

850. ℞ 24, γρ. 8,55.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς δεξιά. Κάτω Λ.
Ὄπ. Ὁμοίως. Ἄνω ΛΕΥ πρὸς δεξιά. Κλῆμα ἀμπέλου μετὰ δύο βοτρύων. *Πίναξ* XII, 27.

851. ℞ 21, γρ. 8,35.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως. Δεξιᾷ ΑΡΙ καὶ ἄγκυρα.

852. ℞ 21, γρ. 8,55.— Ὁμοίως. Δεξιᾷ θῶκος μετὰ προσκεφαλαίου.

853. ℞ 21, γρ. 8,34.— Ὁμοίως. Δεξιᾷ Λ καὶ κηρύκειον.

854. ℞ 21, γρ. 8,20.— Ὁμοίως. Δεξιᾷ ΑΙΡ καὶ θύρσος(;).

855. ℞ 20, γρ. 8,45.— Ὁμοίως. Δεξιᾷ τόξον καὶ ῥόπαλον (;).

856. ℞ 21, γρ. 8,10.— Ὁμοίως. Δεξιᾷ Ε καὶ ⊻.

857. ℞ 20, γρ. 8,55.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς δεξιά. Ἀριστερᾷ Ἑρμῆς προσδένων τὰ σάνδαλα αὐτοῦ πρὸς δεξιά.

858. ℞ 25, γρ. 7,94.—Ἀφροδίτη Αἰνειὰς δεξιᾷ ἐν στεφάνῳ (ὡς συνήθως).
Ὄπ. [Λ]ΕΥΚΑΔΙΩΝ ἄνω πρῴρας πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ κέρας(;)
[ΝΙ]ΚΟΜΗΔΗΣ *Πίναξ* XII, 28.

859. ℞ 10, γρ. 0,78.— Πήγασος μετὰ καμπύλων πτερύγων ἱπτάμενος ἀριστερᾷ. Κάτω Λ.
Ὄπ. Ὅμοιος πήγασος ἱστάμενος δεξιᾷ. Πρὸ αὐτοῦ Λ. Διατ. καλή.

860-891. ⅄.— Τριάκοντα δύο διάφορα χαλκᾶ νομίσματα, ὧν 860-863 μετὰ τύπων κεφαλῆς Ἀθηνᾶς καὶ Χιμαίρας, 864-870 (864 = *Πίναξ* XII, 29), Βελεροφόντου ἐπὶ τοῦ Πηγάσου καὶ Χιμαίρας. 871 κεφαλὴ Ἀχελῴου καὶ Χίμαιρα, 872-823 κεφαλὴ Ἡρακλέους καὶ λύρα, 874-876 κεφαλὴ Ἀπόλλωνος καὶ λύρα, 877-884 κεφαλὴ Ἡρακλέους καὶ ῥόπαλον [μετὰ τῶν ὀνομάτων ἀρχόντων ΔΑΜΟΚΡΑ-ΤΗϹ (877), ΔΑΜΟΚΡΑΤΗ (878), ΔΗΜΑΡΕ-ΤΟϹ (879), ΕΥΚΡΑΤΗϹ ΗΑΤ (880), ΜΕΝΑΝ-ΔΡΟϹ (881-882), ϹΥΜΜΑΧΟϹ (883), ϹΩΚΡΑΤΗϹ (884)], 885-886) κεφαλὴ Ἀπόλλωνος καὶ πρῷρα, 887 κεφαλὴ Διὸς καὶ Βελεροφόντης, 888 Ἄρτεμις Αἰνειὰς καὶ πρῷρα, μετὰ τῶν ὀνομάτων ΔΑΜΟΚΡΑΤΗϹ, [Μ]ΕΝΑΝΔΡΟϹ, ΔΙΑΚΡΙΤ καὶ 891 Βωμὸς καὶ περιστερὰ μετὰ τοῦ ὀνόματος ϹΩΚΡΑΤΗϹ. (*Πίναξ* XII, 30).

ΑΙΤΩΛΙΑ. ***Αἰτωλῶν ἐν γένει.***

892. ⁂ 20, γρ. 8,46.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς, ἧς τὸ κράνος κοσμεῖ ὄφις, μετ' ἐνωτίου καὶ περιδεραίου, πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΑΙΤΩΛΩΝ ἀριστ. Ἡ Αἰτωλία καθημένη ἐπ' ἀσπίδων τριῶν, τὴν μὲν δεξιὰν στηρίζουσα ἐπὶ δόρατος, ἐν δὲ τῇ προτεταμένῃ ἀριστερᾷ ἀνέχουσα Νίκην. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ ⊠. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ΑΝΑ. — *Πίναξ* XII, 32.

893. ⲣ 20, γρ. 8,48.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ Ἄρτεμις ἐν βραχεῖ χιτῶνι βαίνουσα πρὸς δεξιὰ μετὰ φαρέτρας ἐπ' ὤμου, τόξου ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ λαμπάδος ἐν τῇ ὑψουμένῃ δεξιᾷ. Ἐν δὲ τῷ ἐξέργῳ ⲭ.— *Πίναξ* XII, 31. Διατ. ἀρίστη.

894. ⲣ 26, γρ. 10,64.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Κάτω αὐτῆς ΦΙ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. ΑΙΤΩΛΩΝ δεξιᾷ. Ὁ Αἰτωλὸς ἱστάμενος γυμνὸς ἀριστερᾷ μετὰ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς ἐπὶ βράχου. Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μηροῦ, ἐφ' οὗ ἡ χλαμὺς αὐτοῦ, ἀναπαύει τὴν ἀριστεράν, ἐν ᾧ τὴν δεξιὰν στηρίζει ἐπὶ δόρατος. Ἀπὸ τῶν ὤμων αὐτοῦ κρέμαται τὸ παραζώνιον, ἀπὸ δὲ τοῦ τραχήλου ἐπὶ τῶν ὤμων ὁ πέτασος αὐτοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ΛΕ.— *Πίναξ* XII, 33.

895. ⲣ 20, γρ. 5,20.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος μυρτοστεφὴς μετὰ τόξου καὶ φαρέτρας ἐπ' ὤμου πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ ἀριστερᾷ. Ἡ Αἰτωλία καθημένη πρὸς δεξιὰ ἐπ' ἀσπίδων, βλέπουσα δὲ κατενώπιον. Τὴν δεξιὰν στηρίζει ἐπὶ δόρατος, τὴν δ' ἀριστ. ἐπὶ τῶν γονάτων. Πρὸ αὐτῆς Ⲁ καὶ τρόπαιον.—*Πίναξ* XIII, 1.

896. ⲣ 16, γρ. 2,45.— Κεφαλὴ Αἰτωλίας μετὰ πετάσου πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ ἄνω. Κάπρος ἱστάμενος πρὸς δεξιά. Κάτω αὐτοῦ ΑΝΔΡΚ καὶ ΣΩ. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ἐπιδορατίς.

897. ⲣ 15, γρ. 2,46.— Ὁμοίως, ἀλλὰ κάτω τοῦ κάπρου Κ, ἐν δὲ τῷ ἐξέργῳ Α καὶ ἐπιδορατίς.

898. ⲗ 18.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνω τοῦ κάπρου ἐπιδορατίς, κάτω Α, δεξιᾷ Φ; καὶ ἐν τῷ ἐξέργῳ τὸ ἐθνικόν...;

899. ⲗ 22.— Ὁμοία κεφαλὴ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΑΙΤΩ–ΛΩΝ. Ἐπιδορατὶς ἀριστερᾷ. Σύμβολον βότρυς.

900. ⲗ 14.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.

901. ⲗ 15.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἐπιδορατὶς πρὸς δεξιά.— *Πίναξ* XIII, 2.

902. ⲗ 15.— Κεφαλὴ πρὸς δεξιὰ δυσδιάκριτος.

Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Τρόπαιον, οὗ δεξιᾷ ΜΕ.— *Πίναξ* XIII, 3.

903-908. ⲗ.— Ἓξ χαλκᾶ νομίσματα, ὧν τὰ μὲν 903-905 μετὰ κεφαλῆς Ἀπόλλωνος, ἐπιδορατίδος καὶ σιαγόνος κάπρου, τὰ δὲ 906 - 908 μετὰ κεφαλῆς Ἀθηνᾶς καὶ Ἡρακλέους ἱσταμένου.

ΛΟΚΡΙΣ. *Λοκρῶν ἐν γένει.*

909. ⲣ 23, γρ. 8,55.— Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἀριστερά, οὗ κάτω κηρύκειον.

Ὄπ. ΛΟΚΡΩΝ. Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς ἀριστερά.

(Ἀνήκει εἰς τοὺς Λοκροὺς Ἐπιζεφυρίους τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος).

910-912. ⅄.— Τρία χαλκᾶ διάφορα νομίσματα μετὰ κεφαλῆς Ἀθηνᾶς καὶ βότρυς.

Ἄμφισσα.

913. ⅄ 17.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΑΜΦΙ-ΣΕΩΝ. Ἐπιδορατὶς καὶ σιαγὼν κάπρου, ὧν μεταξὺ βότρυς καὶ ΚΑΟ.

914. ⅄ 15.—Ὁμοίως, ἀλλὰ μεταξὺ τῆς ἐπιδορατίδος καὶ τῆς σιαγόνος ἀστὴρ καὶ Α.

Λοκροὶ Ἐπικνημίδιοι.

915-916. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΛΟΚΡ-ΕΠΙΚΝΑ. Βότρυς. Πεδίον ἔγκοιλον.

Λοκροὶ Ὀπούντιοι.

917. ⅄ 24, γρ. 12,05.— Κεφαλὴ Δήμητρος στάχυσιν ἐστεμμένη μετ' ἐνωτίου καὶ περιδεραίου πρὸς ἀριστερά.

Ὄπ. ΟΠΟΝ-ΤΙΩΝ. Αἴας ὁ Λοκρὸς γυμνός, ὡπλισμένος διὰ ξίφους, ἀσπίδος ἐν ᾗ δράκων, καὶ κράνους, μαχόμενος πρὸς δεξιά. Ὄπισθεν αὐτοῦ ἄνω στέφανος δάφνης.— *Πίναξ* XIII, 4.

918. ⅄ 23, γρ. 11,40.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ στεφάνου— *Πίναξ* XIII, 5.

919. ⅄ 16, γρ. 2,75.— Ἡ αὐτὴ κεφαλὴ πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΟΠΟΝΤΙΩΝ ἀριστερᾷ. Ὁ αὐτὸς τύπος τοῦ Αἴαντος. Ἐν τῇ ἀσπίδι λέων. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἥρωος δόρυ. Διατ. καλή.

920. ⅄ 17, γρ. 2,35.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐν τῇ ἀσπίδι δράκων καὶ μεταξὺ τῶν ποδῶν κάνθαρος.— *Πίναξ* XIII, 6.

921. ⅄ 16, γρ. 2,38.— Ὁμοίως, ἀλλ' ΟΠΟΝ-ΤΙΩΝ καὶ μεταξὺ τῶν ποδῶν περικεφαλαία.— *Πίναξ* XIII, 7.

922. ⅄ 16, γρ. 2,68.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐξ ἄλλων σφραγίδων. — *Πίναξ* XIII, 8.

923. ⅄ 13, γρ. 0,80.— ΟΠ-ΟΝ. Ἀμφορεύς, οὗ ἀπὸ τοῦ στομίου κρέμανται ἀριστερᾷ βότρυς, δεξιᾷ φύλλον κισσοῦ.

Ὄπ. Ἀστὴρ δεκαὲξ ἀκτίνων, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

924. ⅄ 13, γρ. 0,70.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἐξ ἄλλων σφραγίδων.

925. ⅄ 19.— Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΟΠΟΝΤΙΩΝ ἀριστερᾷ. Ἥρως γυμνὸς ἱστάμενος πρὸς δεξιὰ μετὰ διεσταυρωμένου τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ. Ἀπὸ τῶν ὤμων αὐτοῦ κρέμαται χλαμὺς καὶ ἐν μὲν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ ἀνέχει φιάλην (;), τῇ δ' ἀριστερᾷ κρατεῖ δόρυ ἐπὶ τοῦ ὤμου κλῖνον. Πρὸ αὐτοῦ ὀρθοῦται ὄφις.— *Πίναξ* XIII, 9. Διατ. καλή.

Σκάρφεια.

926. ⅄ 18.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος (;) πρὸς δεξιά.

Ὄπ. ΣΚΑΡΦΕΩΝ. Αἴας Λοκρὸς μαχόμενος πρὸς δεξιά.— *Πίναξ* XIII, 10.

ΦΩΚΙΣ. *Φωκέων ἐν γένει.*

927. ℞ 11, γρ. 0,85.— Κεφαλὴ βοὸς κατενώπιον.
Ὄπ. ⊘. Προτομὴ ταύρου πρὸς ἀριστερά. Πεδίον τετράγωνον ἔγκοιλον.

928. ℞ 11, γρ. 1,05.— Φ–Ο. Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁ αὐτὸς τύπος πρὸς δεξιά. Τετράγωνον ἔγκοιλον.

929. ℞ 11, γρ. 0,80.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ γραμμάτων.
Ὄπ. Ὁμοίως.

930. ℞ 15, γρ. 2,75.— Ὁμοίως.
Ὄπ. [Ι]–Ο / ⊼–Θ Κεφαλὴ Νύμφης πρὸς δεξιά. Τετράγωνον ἔγκοιλον.

931. ℞ 15, γρ. 2,94.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Φ–[Ι] / Ο–[Κ]

932. ℞ 15, γρ. 2,58.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Φ–Ω. Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά. Πεδίον ἔγκοιλον.

933. ℞ 15, γρ. 2,65.— Ὁμοίως.

934. ⅄ 13.— Κεφαλὴ βοὸς τεταινιωμένη κατενώπιον.
Ὄπ. ΦΩ ἐν στεφάνῳ ἐλαίας. Διατ. ἀρίστη.

935. ⅄ 21.— ΦΩ–ΚΕ–ΩΝ. Τρεῖς κεφαλαὶ βοὸς τεταινιωμέναι καὶ εἰς σχῆμα Υ διατεθειμέναι.
Ὄπ. Τ ἐν στεφάνῳ δάφνης.— *Πίναξ* XIII, 11.

936-939. ⅄.—Τέσσαρα κοινὰ χαλκᾶ νομίσματα, ὧν τὸ ἓν (939) μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΟΝΥ|ΜΑΡ|ΧΟΥ.

Δελφοί.

940. ℞ 12, γρ. 1,45.— Κεφαλὴ κριοῦ πρὸς δεξιά, ἧς κάτω δελφὶς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Κεφαλὴ αἰγὸς κατενώπιον μεταξὺ δύο δελφίνων πρὸς τἄνω. Τ. ἔγκοιλον.

941. ℞ 9, γρ. 0,60.— Κεφαλὴ αἰθίοπος (Δελφοῦ) πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. Δ–Α. Κεφαλὴ αἰγὸς κατενώπιον. Τετράγωνον ἔγκοιλον.

942. ⅄ 20.— *Ἀδριανός.* ΔΕΛΦΩΝ–ΠΥΘΙΑ ἐν στεφάνῳ= Σβορώνου, Νομισματικὴ Δελφῶν, ἀρ. 67 (Bull. Corr. Hell. 1896).

943. ⅄ 18.—*Ἀντώνιος ὁ Εὐσεβής.* ΠΥΘΙΑ ἐν στεφάνῳ= Σβορῶνος, ἔ. ἀ. ἀρ.74.

944. ⅄ 25.— *Φαυστῖνα ἡ πρεσβυτέρα.* Ναὸς Ἀπόλλωνος=Σβορῶνος, ἔ. ἀ. ἀρ. 81. *Πίναξ* XIII, 13.

945. ⅄ 24.— Ὁμοίως. Ἀγωνιστικὴ τράπεζα= Σβορῶνος, ἔ. ἀ. ἀριθ. 91.

946. ⅄ 25.— ΘΕΑ ΦΑΥ–ΣΤΕΙΝΑ. Προτομὴ Φαυστείνης τῆς πρεσβυτέρας δεξ.
Ὄπ. ΔΕΛ–ΦΩΝ. Ἀθηνᾶ ἱσταμένη πρὸς δεξιὰ μετὰ διηρμένου τοῦ δόρατος ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ προτεταμένης ἀσπίδος ἐν τῇ ἀριστερᾷ. Διατ. καλή.= Σβορώνου, ἔ. ἀ. ἀριθ. 80.— *Πίναξ* XIII, 12.

947. ⅄ 20.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ΠΥΘΙΑ ἐν στεφάνῳ=Σβορώνου, ἔ. ἀ. ἀριθ. 95.

Ἐλάτεια.

948. ⅄ 18.— ΕΛ ἄνω κεφαλῆς ταύρου τεταινιωμένης.
Ὄπ. ΦΩΚΕΩΝ ἀριστερᾷ. Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιά.

Λίλαια.

949. ⅄ 17.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Λ|.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ δεξιᾷ. Προτομὴ Ἀρτέμιδος μετὰ φαρέτρας δεξ.

ΒΟΙΩΤΙΑ. *Βοιωτῶν ἐν γένει.*

950. ⅄ 15, γρ. 5,65·— Ἀσπὶς βοιωτική.
Ὄπ. Τετράγωνον ἔγκοιλον ἐν μέρει, εἰς σχῆμα σταυροειδές.

951. ⅄ 15, γρ. 5,50.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ διαφόρου ἐγκοίλου.

952. ⅄ 7, γρ. 1,02.— Ὁμοίως.

953. ⅄ 7, γρ. 0,93.— Ὁμοίως.

954. ⅄ 8, γρ. 1,05.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ἀμφορεὺς ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

955. ⅄ 16, γρ. 2,57.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΒΟ-ΙΩ. Κάνθαρος, οὗ ἄνω ῥόπαλον.

956. ⅄ 15, γρ. 2,48.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Β-ΟΙ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ βότρυς(;), ἄνω ῥόπαλον.

957. ⅄ 20, γρ. 5,10.— Κεφαλὴ Δήμητρος κατενώπιον στάχυσιν ἐστεμμένη.
Ὄπ. ΒΟΙΩΤΩΝ ἀριστερᾷ. Ποσειδῶν γυμνὸς ἱστάμενος πρὸς δεξιά, τὴν δεξιὰν στηρίζων ἐπὶ τριαίνης, ἐν δὲ τῇ προτεταμένῃ ἀριστερᾷ δελφίς. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιᾷ ΔΙΕ καὶ ἀσπὶς περιφερής.— *Πίναξ* XIII, 14.

958. ⅄ 20, γρ. 5,04.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΔΟ καὶ βοιωτικῆς ἀσπίδος.

959· ⅄ 20, γρ. 5,00,— Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Νίκη ἱσταμένη πρὸς ἀριστερά, ἔχουσα ἐν τῇ ἀνατεταμένῃ δεξιᾷ στέφανον, τὴν δ' ἀριστερὰν στηρίζουσα ἐπὶ τριαίνης. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ Λ.— *Πίναξ* XIII, 15.

960. ⅄ 20, γρ. 5,10.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἡ μὲν ἐπιγραφὴ δεξιᾷ, τὸ δὲ μονογράφημα ΑΠΥ ἀριστερᾷ.— *Πίναξ* XIII, 16.

961. ⅄ 18, γρ. 4,96.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΦΚ.

962. ⅄ 20, γρ. 5,05.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΧΡΥΕ.

963. ⅄ 15.— Ἀσπὶς βοιωτική, ἐφ' ἧς ῥόπαλον.
Ὄπ. Ὁ αὐτὸς τύπος καὶ ἐπιγραφή, ἄνευ μονογραφήματος.

964. ⅄ 18.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Β–ΟΙΩΤΩΝ δεξιᾷ. Ἀθηνᾶ πτερωτὴ πρὸς δεξιά, ἔχουσα ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ κεραυνόν, ἐν δὲ ιῇ ἀριστερᾷ αἰγίδα. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ΑΙΑ, δεξιᾷ ἀσπίς.

965. ⅄ 18.— Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ μονογραφημάτων.

966. ⅄ 18.— Κεφαλὴ ἀγένειος, κισσοστεφὴς Διονύσου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. [ΒΟ]ΙΩΤΩΝ δεξιᾷ. Ἀπόλλων γυμνὸς καθήμενος ἐπὶ βάσεως τρίποδος ὑψηλῆς κοσμουμένης ὑπὸ τριαίνης. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερᾷ ΑΙΑ.

967-974. ⅄.— Ὀκτὼ διάφορα χαλκᾶ νομίσματα κοινῶν τύπων (ἤτοι 967 ἀσπὶς καὶ τρίαινα, 968-969 κεφαλὴ Ἀθηνᾶς καὶ τρόπαιον, 970-974 κεφαλὴ Δήμητρος κατενώπιον καὶ Ποσειδῶν) πάντα ταῦτα ἐπικεκομμένα ἐπὶ νομισμάτων Ἀντιγόνου βασιλέως τῆς Μακεδονίας.

Δι.....

975. ℞ 20, γρ. 5,50.— Ἀσπὶς βοιωτική, ἐφ' ἧς Λ Π (;)
Ὄπ. Δ–Ι. Ἀμφορεύς. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. — *Πίναξ* XIII, 17.

976. ℞ 19, γρ. 5,85.— Ὁμοίως, ἐφ' ἧς κηρύκειον.
Ὄπ. Ὁμοίως.—*Πίναξ* XIII, 18.

Θεσπιαί.

677. ℞ 22, γρ. 12,05.— Ἀσπὶς βοιωτική.
Ὄπ. ΘΕΣΠ–ΙΚΟΝ κάτω. Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίου καὶ περιδεραίου πρὸς δεξιά· πρὸ αὐτῆς μέγας μηνίσκος, κάτω δ' ἕτερος μικρότερος. *Πίναξ* XIII, 19. Διατ. ἀρίστη.

978. ℞ 16, γρ. 2,85.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΘΕΣ κάτω ὁμοίας κεφαλῆς. Πρὸ αὐτῆς μέγας μηνίσκος. Διατ. ἀρίστη. *Πίναξ* XIII, 20.

979. ℞ 10, γρ. 0,65.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΘΕΣ ἐν μηνίσκῳ. Διατ. καλή.

980-980ᵃ ⅄ 16.— Κεφαλὴ θεᾶς μετὰ πόλου καὶ πέπλου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΘΕΣΠΙ–ΕΩΝ. Λύρα. Τὸ ὅλον ἐν στεφάνῳ.

981. ⅄ 15.— Ἐπιγραφὴ (ἐξίτηλος) καὶ κεφαλὴ Δομιτιανοῦ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἀπόλλων καθήμενος ἐπὶ θώκου πρὸς δεξιὰ μετὰ λύρας.— *Πίναξ* XIII, 21.

Θῆβαι.

982. ℞ 17, γρ. 12,66.— Ἀσπὶς βοιωτική.
Ὄπ. ⊕ ἐν τῷ κέντρῳ βοιωτικοῦ ἐγκοίλου μαιανδρομόρφου. *Πίναξ* XIII. 22.

983. ℞ 8, γρ. 0,97.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ⊕ ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

984. ℞ 5, γρ. 0,30.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ⊙.

985. ℞ 22, γρ. 12,15.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ⊕–Ε. Ἀμφορεύς. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* XIII, 23.

986. ℞ 7, γρ. 0,50.— Ἥμισυ βοιωτικῆς ἀσπίδος.
Ὄπ. ⊙–Ε ῥόπαλον. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ. — *Πίναξ* XIII, 24.

987. ℞ 24, γρ. 12,40.— Ἀσπὶς βοιωτική.
Ὄπ. Ἡρακλῆς παῖς καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατενώπιον καὶ ἄγχων δύο δράκοντας ἑλισσομένους περὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ κνήμην καὶ τὸν ἀριστερὸν μηρόν. Κάτω ⊙–Ε.— *Πίναξ* XIII, 25.

988. ℞ 20, γρ. 12,30.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ⊙–Ε. Ἀμφορεύς. Τὸ ὅλον ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ.

989. ℞ 20, γρ. 11,55.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ⊙–Ε καὶ τόξον ἀριστερᾷ. Πεδίον ἔγκοιλον κυκλοτερές. Διατ. μετρία.

990. ℞ 21, γρ. 11,40.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ⊙Ε, τόξον ἀριστερᾷ καὶ βότρυς δεξιᾷ. Πεδίον ἔγκοιλον κυκλοτερές.— *Πίναξ* XIII, 26.

991. ℞ 22, γρ. 12,05.— Ὁμοίως, ἀλλὰ ῥόπαλον ἀριστερᾷ.—*Πίναξ* XIII, 27.

992. ℞ 21, γρ. 12,10.— Ὁμοίως.
Ὄπ. [⊙–Ε]. Κεφαλὴ κισσοστεφής, γενειῆτις Διονύσου πρὸς δεξιά. — *Πίναξ* XIII, 28.

993. ℞ 23, γρ. 8,86 (ὑπόχαλκον).— Ὁμοίως.

994. ℞ 11, γρ. 0,94.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ⊙–Ε. Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιά.

995. ℞ 11, γρ. 0,62.— ⊙, οὗ πέριξ κυκλικῶς διατεθειμένα τρία ἡμίση ἀσπίδων.
Ὄπ. Ὁ αὐτὸς τύπος τῆς κυρίας ὄψεως.

996. ℞ 8, γρ. 0,23.— Ἀσπὶς βοιωτική.
Ὄπ. ⊙–Ε. Κάνθαρος, οὗ ἄνω ῥόπαλον. Πεδίον ἔγκοιλον.

996α ℞ 6, γρ. 0,12.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ⊙–[Ε]. Βότρυς.

997. ℞ 12, γρ. 12,25.— Ἀσπὶς βοιωτική.
Ὄπ. ΑΜ–ΦΙ. Ἀμφορεύς.— *Πίναξ* XIII, 28.

998. ℞ 25, γρ. 12,02. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΑΝ–ΔΡ.— *Πίναξ* XIII, 30.

999. ℞ 21, γρ. 12,95. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Α–Ε / Ω–βότρυς.— *Πίναξ* XIII, 31.

1000. ℞ 24, γρ. 12,10. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΔΑ–ΜΟ· ἄνω στέφανος.

1001. ℞ 24, γρ. 12,12. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΔΑ–ΜΩ· ἄνω στέφανος.

1002. ℞ 24, γρ. 12,00. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΕΠ–ΑΜ· ἄνω ῥόδαξ.
Πίναξ XIII, 32.

1003. ℞ 23, γρ. 11,90. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΓΕ–ΡΓ.

1004. ℞ 21, γρ. 12,20. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΘΕ–ΟΤ.

1005. ℞ 22, γρ. 11,12. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Θ–ΙΩ· ἄνω βότρυς.

1006. ℞ 22, γρ. 12,18. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΚΑ–ΛΛΙ.

1007. ℞ 22, γρ. 10,10. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΚΛ–ΙΩ.

1008. ℞ 23, γρ. 12,30. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΠΥ–Θ[.]· ἄνω κλάδος ἀμπέλου

1009. ℞ 25, γρ. 11,86. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΨΑ–ΡΟ· ἄνω στέφανος.

1010. ℞ 24, γρ. 12,05. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΩΙ–ΟΒ· ἄνω βότρυς.
Πίναξ XIII, 33.

1011. ℞ 14, γρ. 2,60.— Ἀσπὶς βοιωτική.
Ὄπ. Θ–ΕΒ. Κάνθαρος, ἄνω ῥόπαλον. Τετράγωνον ἔγκοιλον.

1012. ℞ 14, γρ. 2,72.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΘΕ–ΒΗ.

1013. ⅄ 12.— Κεφαλὴ ἀγένειος Ἡρακλέους ἀριστερᾷ ἐν λεοντῇ.
Ὄπ. ΑΡΙΕ. Ῥόπαλον ἐπὶ τόξου.

1014. ⅄ 12.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ [Ε]Α / ΓΕΡΓ

1015. ⅄ 12,— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΛΥΚΙ–ΝΩ ῥόπαλον.

1016. ⅄ 12.— Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΟΛΥΜ ἀριστερᾷ καὶ κηρυκείου δεξιᾷ.

1017. ⅄ 12.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πρὸς δεξιά.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΠΥΡ | ΡΙ καὶ βοιωτικῆς ἀσπίδος, ὡς συμβόλου.

1018. ⅄ 14.— Ὁμοίως.
Ὄπ. ΘΗΒΑΙΩΝ μεταξὺ θύρσου καὶ ῥοπάλου.

1019. ⅄ 12.— Ὁμοίως.

Κορώνεια.

1020. ℞ 11, γρ. 0,92.— Ἀσπὶς βοιωτική.
Ὄπ. Κ–Ο. Γοργόνειον. Πεδίον ἔγκοιλον.

1021. ℞ 11, γρ. 0,60 (ὑπόχαλκον). — Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Ἀσπὶς βοιωτικὴ ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
(Τὸ νόμισμα τοῦτο φαίνεταί μοι μᾶλλον μικρασιατικόν).

Λεβάδεια.

1022. ⅄ 15.— Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς ἀριστερά.
Ὄπ. ΛΕ ἐν στεφάνῳ ἐλαίας. Διατ. καλή.

1023.—Ὁ ἀριθμὸς ὑπερεπηδήθη.

Μυκαλησσός.

1024. ⅄ 11, γρ. 0,70.— Ἀσπὶς βοιωτική.
Ὄπ. Υ–Μ. Κεραυνός. Πεδίον ἔγκοιλον.

1025. ⅄ 11, γρ. 0,85. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Μ–Υ.

1026. ⅄ 6, γρ. 0,15. — Ὁμοίως, ἀλλὰ μετὰ Μ–[Υ].

1027.—Ὁ ἀριθμὸς ὑπερεπηδήθη.

Ὀρχομενός.

1028 ⅄ 11, γρ. 0,45.— Τρεῖς κριθαί.
Ὄπ. Ἵππος τρέχων πρὸς δεξιά. Πεδίον ἔγκοιλον.

1029. ⅄ 8, γρ. 0,40.— Ἥμισυ κόκκου κριθῆς.
Ὄπ. Ε–Ρ. Στάχυς.

Πλαταιαί.

1030. ⅄ 12, γρ. 2,34.— Ἀσπὶς βοιωτική.
Ὄπ. ΠΛΑ ἀριστερᾷ. Κεφαλὴ Ἥρας μετὰ στεφάνης κατενώπιον. Ἐφθαρμ.

Τάναγρα.

1031. ⅄ 15, γρ. 5,95.— Ἀσπὶς βοιωτική.
Ὄπ. Τ ⊥ ἐντὸς δύο τῶν τεσσάρων ἐγκοίλων, βοιωτικοῦ ἐγκοίλου τετραγώνου.— *Πίναξ* XIII, 34.

1032. ⅄ 22, γρ. 12,08.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Τ–Α. Προτομὴ ἵππου τρέχοντος πρὸς δεξιά, ἔχοντος στέφανον περὶ τὸν τράχηλον. Κάτω βότρυς.— *Πίναξ* XIII, 35. Διατ. καλλίστη.

1033. ⅄ 14, γρ. 2,35.— Ὁμοίως.
Ὄπ. Ὁμοίως, ἀλλ' ἄνευ βότρυος καὶ στεφάνου. Τετράγωνον ἔγκοιλον.

1034. ⅄ 10, γρ. 0,82.— Ὁμοίως, ἀλλὰ πεδίον ἔγκοιλον περιφερές.

1035. ⅄ 14.— Κεφαλὴ Ἀρτέμιδος πρὸς δεξιά. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
Ὄπ. Τ–Α Ν–Α Ἄρτεμις ἐν βραχεῖ χιτῶνι, φέρουσα δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν δᾷδα καὶ σπεύδουσα πρὸς δεξιά.

1036. ⅄ 20.— Κεφαλὴ Αὐγούστου πρὸς δεξιά.
Ὄπ. ΤΑΝΑ δεξιᾷ, ΓΡΑΙΩΝ ἀριστερᾷ. Τρίπους. Διατ. καλή.

Χαιρώνεια.

1037. ⅄ 14, γρ. 2,23.— Ἀσπὶς βοιωτική.
Ὄπ. Χ Αι Ῥόπαλον. Τὸ ὅλον ἐν πεδίῳ ἐγκοίλῳ.— *Πίναξ* XIII, 36.

(Ἕπεται συνέχεια). Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

ΨΗΦΙΣΜΑ ΑΤΤΙΚΟΝ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ

ΚΑΙ ΟΙ ΟΜΦΑΛΟΙ ΤΩΝ ΠΥΘΙΩΝ

Α'.

Ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ ἡμῶν Μουσείου κατάκειται, ὑπ' ἀριθμὸν νέων προσκτημάτων 5, στήλη ἀττικοῦ ψηφίσματος προεικλειδείου γραφῆς, μετ' ἀναγλύπτου πίνακος ἄνω (*Εἰκὼν* 1), εὑρεθεῖσα ἐν ἔτει 1898 «παρὰ τὴν Πύλην τῆς Ἀγορᾶς, ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας τῆς χήρας Σπήλιου Δημητρολοπούλου, ὑπὸ τοῦ οἰνοπώλου Κωνσταντίνου Καρζῆ φυτεύοντος δένδρον». Εἶναι δ' αὕτη ἐλλιπὴς ἄνω, ἀριστερᾷ καὶ κάτω. Σῳζόμενον ὕψος αὐτῆς 0,55, πλάτος 0,37, πάχος 0,15.

Ἡ διά τε τὴν ἀνάγλυπτον παράστασιν καὶ τὴν ἐπιγραφὴν πάνυ σπουδαία στήλη αὕτη εἶναι, καθ' ὅσον γνωρίζω, ἀνέκδοτος εἰσέτι. Ἁπλῆν μνείαν αὐτῆς ποιεῖται ὁ Wilhelm, ἐν Öst. Jahreshefte I (1898), Beiblatt σελ. 43 (=Anzeiger der k. k. Akad. der Wiss. in Wien σελ. 3), γράφων ὅτι: «Ἡ ἀνάγλυπτος παράστασις δυσνοήτου (schwer verständlicher) ψηφίσματος εὑρεθέντος πρὸ μικροῦ παρὰ τὴν Πύλην τῆς Ἀγορᾶς, εἰκονίζει ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὸ ὡραῖον ἐκ Σπάρτης ἀνάγλυφον τὸ ὑπὸ τοῦ κ. P.Wolters δημοσιευθὲν ἐν Ath. Mitt. 12 (1887) Taf. XII (=*Εἰκ.* 2), τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἀρτέμιδα ἔχοντας ἐν μέσῳ τὸν μετὰ τῶν δύο χρυσῶν ἀετῶν ὀμφαλόν». Τῆς σημειώσεως ταύτης τοῦ Wilhelm μνείαν ποιοῦνται ὁ Studniczka (Hermes 1902, σελ. 267) καὶ ὁ G. Karo (Daremberg et Saglio, Dict. des Antiq. ἐν λ. Omphalos σελ. 199, σημ. 16), ὅστις καλεῖ τὸν μετὰ τῶν δύο ἀετῶν δελφικὸν ὀμφαλὸν τῆς στήλης ἡμῶν «παράσημον» τῆς στήλης ταύτης.

Τῆς ἐπιγραφῆς, στοιχηδὸν γεγραμμένης, τὰ ἐπὶ τοῦ λίθου εἰσέτι ὑπολειπόμενα γράμματα ἀναγινώσκω, μεταγράφω καὶ συμπληρῶ ὡς ἐν σελ. 303.

Στίχ. 1. Ἐν τῇ ἐπικεφαλίδι τῆς ἐπιγραφῆς ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν φυλῶν πλὴν τοῦ τῆς Αἰαντίδος, τὸ ἐκ πέντε, ὡς φαίνεται, γραμμάτων κενὸν πληροῖ μόνον τὸ ὄνομα τῆς Λεωντίδος.

Στίχ. 2. Ὁ Ἀντικρατίδης εἶναί μοι ἄγνωστος ἐξ ἄλλης πηγῆς. Αὐτὸ τὸ ὄνομα φαίνεται νέον.

Στίχ. 3. Τὸ ὄνομα τοῦ διὰ τοῦ ψηφίσματος τιμωμένου, κατ' αἰτιατικὴν τεθειμένον καὶ ἐξ ἑπτὰ γραμμάτων ἀποτελούμενον, ἄρχεται διὰ τῶν γραμμάτων ΤΟ μεθ' ἃ ἕπεται L ἢ I, οὗ διακρίνεται μόνον ἡ κεφαλή. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει χωρεῖ ὄνομα οἷα τὰ *Τόλοφον*, *Τόλετον* ἢ *Τόλυνον*. Πιθανώτερον ὅμως εἶναι, ὅτι τὰ σῳζόμενα γράμματα εἶναι ἡ δοτικὴ τοῦ ἄρθρου, δηλαδή: τῶ[ι *Βίοι* (ἢ *Δίοι*) *ἐπαινέσαι*].

Εἰκ. 1.

1 . . . . . ΙΣΕΠΡΥΤΑΝΕΥΕ

2 . . . . . ΛΕΙΚΑΙΤΟΙΔΕΜΟΙΑΝΤΙΚΡΑΤΙΔΕΣΕ . . .
3 . . . . . ΟΣΕΠΕΣΤΑΤΕΦΙΛΟΧΣΕΝΟΣΕΙΠΕΤΩΙ . . .
4 . . . . . ΓΙΔΕΑΝΕΙΛΕΝΕΑΥΤΟΝΕΧΣΕΛΕΤΕ . . . . .
5 . . . . . ΙΣΘΡΟΝΟΝΤΕΕΧΣΕΛΕΝΕΝΤΟΙΠΡ . . . . . .
6 . . . . . ΑΤΑΣΗΟΣΚΑΛΛΙΣΤΑΚΑΙΚΑ . . . . . .
7 . . . . . ΜΟΝΤΟΝΟΙΕΠΙΣΤΑΤΑΙΠΑ . . . . . .
8 . . . . . ΤΟΙΑΝΑΛΙΣΚΟΝΤΕΣΜΕΧ . . . . . .
9 . . . . . ΘΕΑΠΕΡΕΣΤΑΛΕ . . . . . .
10 . . . . . ΤΟΥΟΣΕΔΡΑΣΜΕ . . . . . .
11 . . . . . Ι . . . . . .

---

1 Ἀ ε ο ν τ;|ὶ ς ἐ ῶ ρ υ τ ά ν ε υ ε

2 Ἔδοχσεντεῖιβο]λεῖικαιτοῖιδέμοι, Ἀντικρατίδες ἐ[γρά-
3 μμάτευε, ...]ος ἐπεστάτε, Φιλόχσενος εἶπε τῶ[ι Δίο-
4 ι(;)ἐπαινέσαι ἐπ]ειδὲ ἀνεῖλεν ἑαυτὸν ἐχσεγετὲ[ς γενό-
5 μενος Ἀθηναίο]ις, θρόνον τε ἐχσελεῖν τοῖι Πρ[υτανείι-
6 οι αὐτοῖι τὸς ἐπιστ]άτας hὸς κάλλιστα, καὶ κά[θισμα ἐν
7 τοῖι θεάτροιν ε]μόν τον οἶ ἐπιστάταιπα[ρὰ τὸν hιερέα
8 τὸν Διονύσο, αὐ]τοὶ ἀναλίσκοντες μέχ[ρι . . . . . ἀπὸ τ-
9 ῶνδεμοσίον, hότ' ἂν] θέαπερ, ἐς τάγε [Διονύσιατὰ μεγάλ-
10 α. Ἐχσέστοδὲ hόα αὐ]τῶ ὑὸς ἕδρας με [τέχειν τῆς ἐν τοῖι Πρ-
11 υτανείοι. Καὶ τῆς θυγα]τ [ρὸς ε] ἶ [ς ἔκδοσιν διδόναι τὸν
12 δῆμον πρὸ ἧκα hόσεν ἂν βόλεται. Διδόναι δὲ αὐτοῖι καὶ
13 εἰς ἐπανόρθοσιν τῶν ἰδίον κατ' ἀξίαν τῶν εὐεργέτη μ-
14 άτον αὐτῶ]. κτλ. κτλ.

Στίχ. 4. Ὁ στίχος οὗτος διὰ τῆς λέξεως *ἐξηγητὴ[ς γενόμενος]* (πβλ. σημ. 3), παρέχει μοι τὴν κλεῖδα πρὸς ἑρμηνείαν καὶ συμπλήρωσιν τῆς ἐπιγραφῆς.

Γνωρίζομεν ἀληθῶς, ὅτι ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχον τρία εἴδη ἐξηγητῶν[1]: Α' *οἱ ἐξ Εὐπατριδῶν*,[2] Β' *οἱ ἐξ Εὐμολπιδῶν*,[3] καὶ Γ' *οἱ πυθόχρηστοι*.[4] Ἐν τοῖς ῥωμαϊκοῖς χρόνοις φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν εἷς μόνον ἐξηγητὴς ἐξ ἑκάστου εἴδους. Τοῦτο τοὐλάχιστον ἐνδεικνύουσιν οἱ τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ θρόνοι μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν: *Ἐξηγητοῦ ἐξ Εὐπατριδῶν χειροτονητοῦ ὑπὸ τοῦ δήμου διὰ βίου* (IG. III, 241) καὶ *Πυθοχρήστου ἐξηγητοῦ* (αὐτόθι 267), τοῦ θρόνου τοῦ *ἐξηγητοῦ ἐξ Εὐμολπιδῶν* συγκαταλεγομένου ἴσως μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀπολεσθέντων. Ἐν τοῖς ἀκμαίοις ὅμως χρόνοις εἶναι βέβαιον ὅτι ὑπῆρχον πλείονες ἐξηγηταὶ καὶ δὴ τρεῖς ἐξ ἑκάστου εἴδους. Οὕτως ἐπιγραφὴ ἐκ τοῦ ἔτους 329/28 π. Χ. (IG. II, 834 β, στίχ. 41) ἀναφέρει ὡς συνυπάρχοντας πλείονας τοῦ ἑνὸς *ἐξηγητὰς Εὐμολπιδῶν*. Ἐν δὲ Δημοσθένους 47, 68 ἀναφέρονται ὡς συγχρόνως περὶ τῶν αὐτῶν πατρίων ζητημάτων συνεδριάζοντες, ἐξηγοῦντες καὶ συμβουλεύοντες πλείονες τοῦ ἑνὸς ἐξηγηταί. Τέλος Τίμαιος ὁ σοφιστὴς (= Σουΐδας) ἐν τῷ πλατωνικῷ αὐτοῦ λεξικῷ ἀναφέρει (ἐν λ.) ὅτι: *Ἐξηγηταὶ τρεῖς γίνονται πυθόχρηστοι, οἷς μέλη καθαίρειν τοὺς ἄγει τινὶ ἐνισχηθέντας. καὶ οἱ ἐξηγούμενοι τὰ πάτρια* (δηλ. τὰ *τῶν Εὐπατριδῶν καὶ Εὐμολπιδῶν*,[5] *τρεῖς γίνονται*).

Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐν Ἀθήναις τριῶν *πυθοχρήστων ἐξηγητῶν* διδακτικὰ εἶναι τὰ ἑξῆς χωρίᾳ τῶν τοῦ Πλάτωνος Νόμων ϛ' 957, c-d: *τοὺς δ' ἐξηγητὰς τρὶς φερέτωσαν μὲν αἱ τέτταρες φυλαὶ τέτταρας, ἑκάστη ἐξ αὐτῶν, τρεῖς δέ, οἷς ἂν πλείστη γένηται ψῆφος, δοκιμάσαντας, ἐννέα πέμπειν εἰς Δελφοὺς ἀνελεῖν ἐξ ἑκάστης τριάδος ἕνα, τὴν δὲ δοκιμασίαν αὐτῶν καὶ τοῦ χρόνου τὴν ἡλικίαν καθάπερ τῶν ἱερέων. Οὗτοι δ' ἔστων ἐξηγηταὶ διὰ βίου· τὸν δέ γε λείποντα προσαιρείσθωσαν αἱ τέτταρες φυλαί, ὅθεν ἂν ἐκλίπῃ.*— 775 A: *Ὅσα δὲ προτέλεια γάμων ἤ τις ἄλλη περὶ τὰ τοιαῦτα ἱερουργία μελλόντων ἢ γιγνομένων ἢ γεγονότων προσήκουσά ἐστι τελεῖσθαι, τοὺς ἐξηγητὰς ἐρωτῶντα χρὴ καὶ πειθόμενον ἐκείνους ἕκαστον ἡγεῖσθαι πάντα ἑαυτῷ μετρίως γίγνεσθαι.*

---

[1] Kern ἐν Pauly-Wissowa's Real Encyclop. ἐν λ. *ἐξηγηταί*. Ἴδε, πλὴν τῆς αὐτόθι βιβλιογραφίας, τοὺς O. H. Müller, Eumen. σ. 162 κέξ.—Ch. Petersen ἐν τῷ Α' Παραρτ. τοῦ Philologus, σελ. 155 καὶ 174 καὶ Gilbert, Beiträge en Jahrbuch für klass. Phil. 1895. Παράρτ., Τόμ. 23, σελ. 506.

[2] IG. III, 1335: Αἴλιος Θεόφιλος ἐξηγητὴς ἐξ Εὐπατριδῶν.— IG. III, 267: (θρόνος) ἐξηγητοῦ ἐξ Εὐπατριδῶν χειροτονητοῦ ὑπὸ τοῦ δήμου διὰ βίου.

[3] [Πλουτάρ.] 10 ῥητόρ. 834, Β.: Μήδειος, ὁ καὶ ἐξηγητὴς ἐξ Εὐμολπιδῶν γενόμενος.— Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1887, 111: Ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος Μήδειον Μηδείου Πειραιέα τὸν ἐξηγητὴν ἐκ τοῦ γένους τῶν Εὐμολπιδῶν εὐσεβείας ἕνεκα τῆς πρὸς τὸ θεὸν καὶ ἐπιμελείας καὶ φιλοτιμίας τῆς περὶ τὴν ἐξήγησιν τῶν ἱερῶν καὶ πατρίων Δήμητρι καὶ Κόρῃ ἀνέθηκαν. — IG. II, 834 β, στίχ. 39: ἐξηγηταῖς Εὐμολπιδῶν εἰς ζεύγη μυστηρίοις. — III, 720 = Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 110: Ἀπολλώνιον Ἀγήνορο[ς Ἀχαρνέα] τὸν ἐξηγητὴν ἐξ Εὐμολπιδῶν . . . Δήμητρι καὶ Κόρῃ ἀνέθηκαν.

[4] IG. III, 241: (θρόνος) Πυθοχρήστου ἐξηγητοῦ.—IG. III, 684: Αἰλίου Ζήνωνος τοῦ πυθοχρήστου.—Ἀρχ. Ἐφημ. 1883, 144: Π(όπλιος) Αἴλ(ιος) Τειμοσθένης Βερονικίδης Αἰλίου Ζήνωνος τοῦ πυθοχρήστου ἐξηγητοῦ υἱὸς μνηθεὶς ἀφ' ἑστίας.

[5] Töpffer, Attische Genealogie 69, 3.

Τίνων ἱερῶν πραγμάτων ἰδίως ἑρμηνευταὶ ἦσαν οἱ εἰς ἕκαστον τῶν τριῶν ἀναφερομένων εἰδῶν ἀνήκοντες ἐξηγηταὶ εἶναι δύσκολον νὰ προδιορισθῇ ἀκριβῶς. Γνωρίζομεν ἐν γένει ὅτι τὸ *Ἐξηγητικὸν* ἐπιγραφόμενον βιβλίον τοῦ ἀτθιδογράφου Κλειτοδήμου ἐδίδασκε περὶ ἐναγισμῶν τῶν εἰς τιμὴν τοῖς νεκροῖς γινομένων καὶ ἐπὶ τῶν τοὺς ἐναγεῖς καθαιρόντων (Ἀθην. IX, 78, σ. 409). Οἱ *ἐξ Εὐμολπιδῶν ἐξηγηταὶ* γνωρίζομεν ὅτι εἶναι «*οἱ περὶ τὴν ἐξήγησιν τῶν ἱερῶν καὶ πατρίων*»[1] ἀσχολούμενοι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν «*ἀγράφων νόμων καθ᾽ οὓς Εὐμολπίδαι ἐξηγοῦνται, οὓς οὐδείς πω κύριος ἐγένετο καθελεῖν οὐδὲ ἐτόλμησεν ἀντειπεῖν, οὐδὲ αὐτὸν τὸν θέντα ἴσασιν*».[2] Οἱ δ᾽ *ἐξ Εὐπατριδῶν ἐξηγηταί*, οἵτινες ἦσαν «*χειροτονητοὶ ὑπὸ τοῦ δήμου διὰ βίου*»,[3] πάντως ἠσχολοῦντο πρώτιστα καὶ ἰδίως περὶ τὰ ἱερὰ καὶ πάτρια — ὧν μεταξὺ καὶ περὶ τῆς τῶν ἱκετῶν καθάρσεως[4] — τοῦ κατ᾽ ἐξοχὴν ἀστικοῦ γένους τῶν Εὐπατριδῶν,[5] γένους εἰς ὃ ἀνῆκε καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης. *Πυθόχρηστοι* τέλος ἐξηγηταὶ ἦσαν «*οἷς μέλει καθαίρειν τοὺς ἄγει ἐνισχηθέντας*».[6]

Οἱ μεταγενέστεροι λεξικογράφοι ἀναμιγνύοντες ἢ συγχέοντες τὰ ἰδιάζοντα ἑκάστῳ εἴδη ἐξηγητῶν ἔργα ἀπαριθμοῦσιν αὐτὰ ὡς ἑξῆς:

Σουΐδας ἐν λ. *ἐξηγηταὶ τρεῖς γίνονται πυθόχρηστοι, οἷς μέλει καθαίρειν τοὺς ἄγει τινὶ ἐνισχηθέντας· καὶ οἱ ἐξηγούμενοι τὰ πάτρια. Καὶ Ἡρόδοτος «Σὺ ἐς οἶκον τὸν βασιλέως ἐξηγητὴς γίνεαι πρηγμάτων ἀγαθῶν καὶ ταῦτα εὖ παραινέσας πάντα». Ἐξηγητὴς ἰδίως ὁ ἐξηγούμενος τὰ ἱερά. Ἔστι δὲ καὶ ἃ πρὸς τοὺς κατοιχομένους νομιζόμενα ἐξηγοῦντο τοῖς δεομένοις.*

Πολυδ. VIII, 124: *ἐξηγηταὶ δ᾽ ἐκαλοῦντο οἱ τὰ περὶ διοσημιῶν καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν διδάσκοντες.*

Ἡσύχιος ἐν λ. *ἐξηγητής, ὁ περὶ ἱερειῶν καὶ διοσημιῶν ἐξηγούμενος.*

Ἁρποκρατίων (καὶ Φαβωρῖνος) ἐν λ. *ἐξηγητής, Ἰσαῖος ἐν τῷ περὶ Κίρωνος κλήρου ὁ ἐξηγούμενος τὰ ἱερά. Ἔστι δὲ καὶ ἃ πρὸς τοὺς κατοιχομένους νομιζόμενα ἐξηγοῦντο τοῖς δεομένοις. Καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ κατ᾽ Εὐέργου καὶ Μνησιβούλου δηλοῖ, πληθυντικῶς τοὺς ἐξηγητὰς πολλάκις ὀνομάζων.*

Φαβωρίνου, Λεξικ. ἐν λ. *ἐξηγηταί, οἱ τοὺς νόμους τοῖς ἀγνοοῦσι διδάσκοντες, καὶ ὑποδεικνύοντες περὶ τοῦ ἀδικήματος, οὗ ἕκαστος γράφεται, καὶ ἐξηγούμενοι τὰ πάτρια. Ῥητορική. Ἐξηγητὴς οὖν, ὁ τοὺς νόμους ἐξηγούμενος, καὶ πᾶν ὁτιοῦν πρᾶγμα. Ἴδε καὶ ἐν λ. ἐξηγήσασθαι καὶ ἐξηγήσατο.*

Τὰ χωρία εἰς ἃ ἀναφέρεται ὁ Ἁρποκρατίων εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ἰσαίου, Περὶ τοῦ Κίρωνος κλήρου 39: *ὅπως δὲ μηδέν μου ταύτῃ πλεονεκτοῖεν, παρ᾽ ὑμῖν φάσκοντες οὐδέν με εἰς τὴν ταφὴν ἀνηλωκέναι, τὸν ἐξηγητὴν ἐρόμενος ἐκείνου κελεύσαντος ἀνήλωσα παρ᾽ ἐμαυτοῦ καὶ τὰ ἔνατα ἐπήνεγκα, ὡς οἷόν τε*

---

[1] Ἴδε ἀνωτέρω Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1887, 111.

[2] [Λυσίου] VI, 10.— Πβλ. Cicero ad Att. I, 9.

[3] IG. III, 267, 1335. Εἷς αὐτῶν Τιμόθεος ὁ *ἐξηγητὴς* ex gente Eumolpidarum ἑρμηνεύει ὄνειρον Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος: Tacit. Hist. IV, 83.— Πλουτ. Περὶ Ἴσιδ. 28.

[4] Ἀθην. IX, 78, 410.

[5] Töpffer: Hermes XXII, 1887, 749 κέξ.

[6] Περὶ τῆς ἐπισήμου συμμετοχῆς τῶν πυθοχρήστων ἐξηγητῶν εἰς τὰς ἀποστολὰς ἀποικιῶν καὶ τῆς ὑπ᾽ αὐτῶν ἑρμηνείας τῶν πυθικῶν χρησμῶν ἴδε R. Schöll: Hermes XXII, 563.

κάλλιστα παρασκευάσας, ἵνα αὐτῶν ἐκκόψαιμι ταύτην τὴν ἱεροσυλίαν, καὶ ἵνα μὴ δοκοῖεν οὗτοι μὲν ἀνηλωκέναι πάντα, ἐγὼ δ' οὐδέν, ἀλλ' ὁμοίως κἀγώ.

[Δημοσθ.] Κατ' Εὐέργου καὶ Μνησιβούλου ψευδομαρτυριῶν, 68 (ἔνθα ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βιαίου θανάτου ἀπελευθέρου τιτθῆς, ὁ εἰπὼν τὸν λόγον, μὴ διακρίνων καλῶς τὸ κατὰ τὰ πάτρια νόμιμα πρακτέον λέγει): *Ἐπειδὴ τοίνυν ἐτελεύτησεν* [ἡ τιτθή], *ἦλθον εἰς τοὺς ἐξηγητάς, ἵνα εἰδείην ὅ τι με χρὴ ποιεῖν περὶ τούτων, καὶ διηγησάμην αὐτοῖς ἅπαντα τὰ γενόμενα. . . . Ἀκούσαντες δέ μου οἱ ἐξηγηταὶ ταῦτα, ἤροντό με πότερον ἐξηγήσωνταί μοι μόνον ἢ καὶ συμβουλεύσωσιν. Ἀποκριναμένου δέ μου αὐτοῖς ἀμφότερα, εἶπόν μοι «ἡμεῖς τοίνυν σοι τὰ μὲν νόμιμα ἐξηγησόμεθα, τὰ δὲ σύμφορα παραινέσομεν. πρῶτον μὲν ἐπενεγκεῖν δόρυ ἐπὶ τῇ ἐκφορᾷ καὶ προαγορεύειν ἐπὶ τῷ μνήματι,*[1] *εἴ τις προσήκων ἐστὶ τῆς ἀνθρώπου, ἔπειτα τὸ μνῆμα φυλάττειν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Τάδε δὲ συμβουλεύομέν σοι· ἐπειδὴ αὐτὸς μὲν οὐ παρεγένου, ἡ δὲ γυνὴ καὶ τὰ παιδία, ἄλλοι δέ σοι μάρτυρες οὐκ εἰσίν· ὀνομαστὶ μὲν μηδενὶ προαγορεύειν, τοῖς δεδρακόσι δὲ καὶ κτείνασιν, εἶτα πρὸς τὸν βασιλέα μὴ λαγχάνειν. Οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ νόμῳ ἔστι σοι· οὐ γὰρ ἐστιν ἐν γένει σοι ἡ ἄνθρωπος οὐδὲ θεράπαινα, ἐξ ὧν σὺ λέγεις· οἱ δὲ νόμοι τούτων κελεύουσι τὴν δίωξιν εἶναι, ὥστ' εἰ διομεῖ ἐπὶ Παλλαδίῳ αὐτὸς καὶ ἡ γυνὴ καὶ τὰ παιδία καὶ καταράσεσθε αὐτοῖς καὶ τῇ οἰκίᾳ, χείρων τε δόξεις πολλοῖς εἶναι, κἂν μὲν ἀποφύγῃ σ', ἐπιωρκηκέναι, ἐὰν δὲ ἕλῃς, φθονήσει. Ἀλλ' ὑπὲρ σεαυτοῦ καὶ τῆς οἰκίας ἀφοσιωσάμενος ὡς ῥᾷστα τὴν συμφορὰν φέρειν, ἄλλῃ δὲ εἴ πῃ βούλει, τιμωροῦ». Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ τῶν ἐξηγητῶν, καὶ τοὺς νόμους ἐπισκεψάμενος τοὺς τοῦ Δράκοντος ἐκ τῆς στήλης, ἐβουλευόμην μετὰ τῶν φίλων ὅ τι χρή με ποιεῖν. Συμβουλευόντων δέ μοι ταὐτά, ἃ μὲν ὑπὲρ τῆς οἰκίας προσῆκέ μοι πρᾶξαι καθ' ἃ ἐξηγήσαντό μοι οἱ ἐξηγηταί, ἐποίησα, ἃ δ' ἐκ τῶν νόμων οὐκέτι μοι προσῆκεν, ἡσυχίαν εἶχον.*

Εἰς ταῦτα προσθετέον καὶ τὸ ἑξῆς δηλωτικὸν τῶν ἔργων τῶν ἐν Ἀθήναις ἐξηγητῶν χωρίον.

Πλάτωνος Εὐθύφρων 4D. ΕΥΘ. *Γελοῖον, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἴει τι διαφέρειν, εἴτε ἀλλότριος εἴτε οἰκεῖος ὁ τεθνεώς, ἀλλ' οὐ τοῦτο μόνον δεῖ φυλάττειν, εἴτε ἐν δίκῃ ἔκτεινεν ὁ κτείνας εἴτε μή, καὶ εἰ μὲν ἐν δίκῃ, ἐᾶν, εἰ δὲ μή, ἐπεξιέναι, ἐάνπερ ὁ κτείνας συνέστιός σοι καὶ ὁμοτράπεζος ᾖ. Ἴσον γὰρ τὸ μίασμα γίγνεται, ἐὰν ξυνῇς τῷ τοιούτῳ ξυνειδὼς καὶ μὴ ἀφοσιοῖς σεαυτόν τε καὶ ἐκεῖνον τῇ δίκῃ ἐπεξιών. Ἐπεὶ ὅ γε ἀποθανὼν πελάτης τις ἦν ἐμός, καὶ ὡς ἐγεωργοῦμεν ἐν τῇ Νάξῳ, ἐθήτευεν ἐκεῖ παρ' ἡμῖν. Παροινίσας οὖν καὶ ὀργισθεὶς τῶν οἰκετῶν τινὶ τῶν ἡμετέρων ἀποσφάττει αὐτόν· ὁ οὖν πατὴρ συνδήσας τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καταβαλὼν εἰς τάφρον τινά, πέμπει δεῦρο ἄνδρα πευσόμενον τοῦ ἐξηγητοῦ, ὅτι χρὴ ποιεῖν. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ τοῦ δεδεμένου ὠλιγώρει τε καὶ ἠμέλει ὡς ἀνδροφόνου καὶ οὐδὲν ὂν πρᾶγμα, εἰ καὶ ἀποθάνοι· ὅπερ οὖν καὶ ἔπαθεν. Ὑπὸ γὰρ λιμοῦ καὶ ῥίγους καὶ τῶν δεσμῶν ἀποθνήσκει πρὶν τὸν ἄγγελον παρὰ τοῦ ἐξηγητοῦ ἀφικέσθαι. Ταῦτα δὴ οὖν καὶ ἀγανακτεῖ ὅ τε πατὴρ καὶ οἱ ἄλλοι οἰκεῖοι, ὅτι ἐγὼ ὑπὲρ τοῦ ἀνδροφόνου τῷ πατρὶ φόνου ἐπεξέρχομαι κτλ.*

---

[1] Περὶ τούτου ἴδε Στέφ. Δραγούμην, ἐν Διεθ. Ἐφ. Νομισμ. Ἀρχ., Τόμ. ΙΒ', σελ. 81 κέξ.

Ὅτι δ' οἱ πυθόχρηστοι ἐξηγηταὶ ἦσαν οἱ τὰ γενικώτερα καὶ σπουδαιότερα πάντων τῶν ἐξηγητῶν ἔχοντες καθήκοντα ἐν Ἀθήναις, ἐνδείκνυται ὑπὸ τοῦ θρόνου τοῦ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων πυθοχρήστου ἐξηγητοῦ, τεθειμένου ἐν τῷ θεάτρῳ ἀμέσως εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ μεγάλου κεντρικοῦ τῆς προεδρείας θρόνου τοῦ ἱερέως Διονύσου τοῦ Ἐλευθερέως. Τὴν στενὴν δὲ τῶν πυθοχρήστων ἐξηγητῶν σχέσιν πρὸς Ἀπόλλωνα τὸν Πύθιον δηλοῖ οὐ μόνον ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐκλογή, ἣν δηλοῖ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι «*πυθόχρηστος Λοξίου νεανίας*» καλεῖται ὁ ἀρχηγέτης τῶν Ἀθηναίων Ἴων (Εὐρ. Ἴων, στ. 1218), πρὸς δὲ καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἐν Δελφοῖς Πύθιος Ἀπόλλων, ὁ *Πατρῷος* θεὸς τῶν Ἀθηναίων, καλεῖται ἐν Πλάτ. Πολιτ. 427c, «*πάτριος ἐξηγητὴς τῆς θρησκείας*». Πβλ. καὶ Αἰσχύλ. Εὐμεν. 609: ΟΡ. *ἤδη σὺ μαρτύρησον. Ἐξηγοῦ δέ μοι, Ἄπολλον, εἴ σφε σὺν δίκῃ κατέκτανον.* Ὅτι δ' εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν πυθοχρήστων ἐξηγητῶν ἀνήκει καὶ ὁ ἐξηγητὴς τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν μαρτυρεῖται σαφῶς ὑπὸ τῆς πυθικῆς εἰκόνος τοῦ πίνακος αὐτῆς, περὶ ἧς κατωτέρω. Τὴν δ' ἄμεσον πρὸς τὸν δελφικὸν ὀμφαλὸν σχέσιν τῶν πυθοχρήστων ἐξηγητῶν ἐνδεικνύει ἡ μαρτυρία περὶ τοῦ πρώτου ἐξηγητοῦ Ἀπόλλωνος (Πλάτ. Πολιτ. IV, σ. 429, καθ' ἣν «*ὁ θεὸς ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ καθήμενος ἐξηγεῖται*». Πβλ. καὶ Εὐρ. Ἴων 5: *ὀμφαλὸν μέσον καθίζων Φοῖβος ὑμνῳδεῖ βροτοῖς*).

Στίχ. 5. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς λέξεως [*θ*]*ρόνον* εἶναι ἀσφαλής. Σαφῆ ἐπίσης εἶναι τὰ ἐν τέλει τοῦ στίχου δύο γράμματα ΓΡ, δηλαδὴ *ἐν τῷ Πρ*[*υτανείῳ*. Ὅτι δ' οἱ πυθόχρηστοι ἐξηγηταὶ ἐτύγχανον τῆς μεγάλης τιμῆς τῆς ἐν τῷ Πρυτανείῳ σιτήσεως γνωρίζομεν ἤδη ἐξ ἄλλων παραδειγμάτων. Οὕτω Λάμπων ὁ «*ἐξηγητής*», μάντις, θύτης καὶ χρησμολόγος τῶν χρόνων τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας, ἠξιώθη τῆς ἐν τῷ Πρυτανείῳ σιτήσεως.[1] Ἐπίσης καὶ «*οὐξηγητὴς*» τῶν χρόνων τῆς εἰρήνης τοῦ Νικίου Ἱεροκλῆς.[2] Αὐτὸς ὁ νόμος περὶ τῶν δικαιουμένων νὰ τύχωσι τῆς ἐν τῷ Πρυτανείῳ σιτήσεως (Ἀθήναιον, Τόμ. Ϛ', σελ. 271) συγκαταριθμεῖ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς «*συμβούλους ἀγαθοὺς γενομένους*», κατ' ἐξοχὴν δὲ σύμβουλοι τῶν Ἀθηναίων ἦσαν, ὡς εἴδομεν, οἱ *ἐξηγηταί*.

Στίχ. 6-9. Τὰ γράμματα ΚΑΙΚΑ ἐν τέλει τοῦ στίχου 6 συμπληρῶ εἰς *καὶ κά*[*θισμα ἐν τῷ θεάτρῳ*] ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν στίχῳ 9: *ὅταν*] *θέα περ, ἐς τά γε* [*Διονύσια τὰ μεγάλα*], κυρίως δὲ στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως δύο σταθερῶν θρόνων *ἐξηγητῶν* ἐν τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ. Αὐτὴ μάλιστα ἡ ἐπιφανεστάτη θέσις τοῦ ἑτέρου τούτων, παρ' αὐτὸν τὸν κεντρικὸν μέγαν θρόνον τοῦ ἱερέως Διονύσου τοῦ Ἐλευθερέως ἤγαγέ με εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν στίχων 7-8: *καὶ κά*[*θισμα ἐν τῷ θεάτρῳ νε*]*μόντων οἱ ἐπιστάται πα*[*ρὰ τὸν ἱερέα τὸν Διονύσου*].

Στίχ. 10 κέξ. Τὰ ἀμυδρὰ λείψανα τῶν γραμμάτων τοῦ στίχου, ἐν οἷς, νομίζω, ὅτι διέκρινα τὰς λέξεις *ὁ αὐ*]*τὸ υἱὸς ἕδρας με*[*τέχειν* ἐνθυμίζουσι τὸν ἀνωτέρω

---

[1] Σχολ. Ἀριστοφ. Νεφέλαι 332: Θουριόμαντις ... ὧν καὶ Λάμπων ἦν ὁ μάντις, ὃν ἐξηγητὴν ἐκάλουν.— Σχολ. Ἀριστ. Ὄρνιθ. 521: Ὁ δὲ Λάμπων, θύτης ἦν καὶ χρησμολόγος καὶ μάντις... ἔτυχε δὲ καὶ τῆς ἐν Πρυτανείῳ σιτήσεως.— Σχολ. Ἀριστ. Εἰρήνη 1084: ὅτι καὶ οἱ χρησμολόγοι μετεῖχον τῆς ἐν Πρυτανείῳ σιτήσεως, δῆλον ἐκ τοῦ Λάμπωνος, ὃς τούτου ἠξίωτο.

[2] Ἀριστ. Εἰρήνη 1084: οὔποτε δειπνήσεις ἔτι τοῦ λοιποῦ ἐν Πρυτανείῳ. — Σχολ. εἰς στίχ. 1046: Ἱεροκλῆς ... οὗτος μάντις ἦν καὶ χρησμολόγος τοὺς προγεγραμμένους χρόνους (γρ. χρησμοὺς) ἐξηγούμενος.—Πβλ. Σχολ. 1031: ὁ Στιλβίδης τῶν τοὺς παλαιοὺς χρησμοὺς ἐξηγουμένων.

μνημονευθέντα *νόμον* περὶ τῶν δικαιουμένων νὰ τύχωσι τῆς ἐν τῷ Πρυτανείῳ σιτήσεως, προστάττοντα ἐν τέλει «*ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν* (δηλ. τῶν *ἐξηγητῶν*) *καὶ γένους τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον, διδόναι δὲ καὶ θυγατέρων εἰς ἔκδοσιν τὸν δῆμον προῖκα ὅσην ἂν βούληται καὶ εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν ἰδίων κατ' ἀξίαν ἑκάστοις τῶν εὐεργετημάτων*». Ἐπειδὴ δὲ θεωρῶ ὡς βέβαιον, ὅτι συμφώνως τῷ νόμῳ τούτῳ ἐξέδωκεν ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τὸ ψήφισμα τῆς στήλης ἡμῶν, ἐξ αὐτοῦ ἔλαβον τὰς ἁπλῶς πρὸς δήλωσιν τῆς ἐννοίας τῶν ἐλλειπόντων τελευταίων στίχων προστεθείσας ἐν τῇ συμπληρώσει ἡμῶν φράσεις, μετὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι ἀντὶ τῶν γενικῶν *ὅσην ἂν βούληται* καὶ *κατ' ἀξίαν* θὰ εἶχον μᾶλλον τεθῇ ὡρισμένα ποσά.

Β'.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀνάγλυπτον παράστασιν τοῦ πίνακος τῆς στήλης ἡμῶν παρατηροῦμεν ὅτι ὀρθῶς ὁ Wilhelm ἐξῆρε τὴν ὁμοιότητα αὐτῆς πρὸς τὴν ἀκέραιον διασωθεῖσαν παράστασιν τοῦ ὡραίου ἐκ Σπάρτης ἀττικοῦ ἀναγλύφου, τοῦ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ P. Wolters δημοσιευθέντος (***Εἰκ.*** 2), εἰκονίζοντος δὲ τὴν Ἀρτέμιδα οἰνοχοοῦσαν τῷ Πυθίῳ (κιθαρῳδῷ) Ἀπόλλωνι.[1] Ἀληθῶς τῆς στήλης ἡμῶν ὁ ὀμφαλός, οἱ ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ δύο ἀετοὶ καὶ τὰ ἑκατέρωθεν αὐτῶν σῳζόμενα λείψανα τῶν κάτω τῶν κνημῶν σωμάτων δύο ἱσταμένων μορφῶν εἶναι *πανόμοια* κατὰ πάντα πρὸς τὰ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Σπάρτης· δύναταί τις μάλιστα νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ἀμφότερα τ' ἀνάγλυφα *ἀντεγράφησαν πιστῶς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σχεδίου*,[2] μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου ὑπῆρχεν ἴσως ἀριστερᾷ καὶ τρίτος θεός, ὡς ἐνδεικνύει τοῦτο τὸ πλάτος τῆς συμμετρικῶς τῷ πίνακι ὑποκειμένης ἐπιγραφῆς, συμπληρουμένης οὕτω τῆς Δελφικῆς τριάδος Ἀπόλλωνος Πυθίου, Λητοῦς καὶ Ἀρτέμιδος, ἣν ἔχομεν παρὰ τὸν αὐτὸν μετὰ πανομοίων χρυσῶν ἀετῶν ὀμφαλὸν ἐπὶ τρίτου, τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς χρόνων, ἀττικοῦ ἀναγλύφου, ἤτοι ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ Νυμφαίῳ τοῦ Φαλήρου ἐσχάτως ἀνακαλυφθέντος καλλίστου ἀληθῶς ἀναθήματος τῆς Ξενοκρατείας.[3]

Ὁ ὀμφαλὸς οὗτος, πανόμοιος καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἐν λόγῳ ἀττικῶν ἀναγλύφων, ἐταυτίσθη ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν αὐτῶν Wolters, Wilhelm, Studniczna, Karo, Στάη κλπ. πρὸς τὸν ἐν τῷ ἐν Δελφοῖς ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ὀμφαλὸν τῆς γῆς, τὸν μετὰ χρυσῶν εἰκόνων τῶν δύο ἀετῶν τοῦ μύθου, καθ' ὃν ὁ Ζεὺς ἵνα μάθῃ ἢ καθορίσῃ τὸ κέντρον τῆς γῆς, ἀφῆκεν ἐκ τῶν δύο πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς ἄκρων αὐτῆς δύο ἰσοταχεῖς ἀετοὺς συναντηθέντας ἐν Δελφοῖς παρὰ τὸν ὀμφαλὸν τῆς γῆς[4]. Ἀλλ'

---

[1] Ath. Mitt. XII, σ. 378, Πίν. 12.

[3] Ἀρχ. Ἐφημ. 1909, Πίν. 8.—Σβορώνου, Τὸ Ἐθν. Μουσεῖον, σελ. 492 κέξ., Πίν. CLXXXI.

[2] Ὅμοιον παράδειγμα πιστῆς συγχρόνου ἀντιγραφῆς τοῦ αὐτοῦ σχεδίου παρέχουσι τὰ δύο ἀττικὰ ἀνάγλυφα τῆς Λήδας μὲ τὸν κύκνον: Σβορώνου, Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθν. Μουσεῖον, Πίναξ LXXXI, 1499 καὶ Roscher's Myth. Lex. II, 2, 1930, εἰκ. 3.

[4] Πινδ. Πύθια IV, 6: ἔνθα ποτὲ χρυσέων Διὸς αἰητῶν πάρεδρος ἱέρεια (δηλ. ἡ Πυθία) κτλ.—Σχολ. Πινδ. αὐτόθι: Ζεὺς τὸ μεσαίτατον τῆς οἰκουμένης καταμετρήσασθαι βουληθεὶς ἴσους κατὰ τὸ τάχος ἀετοὺς ἐκ δύσεως καὶ ἀνατολῆς ἀφῆκεν· οἱ δὲ διιπτάμενοι συνέπεσον ἀλλήλοις παρὰ

Εἰκ. 2.

ἐγὼ νομίζω, ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ ἐλευθέρου τινὸς ἀντιγράφου τοῦ Πυθικοῦ τούτου ὀμφαλοῦ καὶ δὴ ἀντιγράφου εὑρισκομένου ἐν τῷ Πυθίῳ τῶν Ἀθηνῶν.

τὸν Πυθῶνα, ὥστε τὴν σύμπτωσιν ὁρίζειν αὐτόθι τῆς ὅλης οἰκουμένης τὸ μεσαίτατον. *Ὕστερον δὲ σημεῖον τοῦ γεγονότος καὶ χρυσοῦς ἀετοὺς κατασκευάσας ἀνέθηκε τῷ τοῦ θεοῦ τεμένει.* Ἄλλως . . . *ὧν εἰκόνες οἱ χρυσοῖ ἀνέκειντο παρὰ τὸν ὀμφαλὸν ἀετοί,* ἤρθησαν δ' ἐν τῷ Φωκικῷ πολέμῳ, ὃν Φιλόμηλος συνεστήσατο. — Σχολ. Εὐρ. Ὀρεσ. 331 : λέγεται γὰρ τὸν Δία μαθεῖν βουλόμενον τὸ μέσον τῆς γῆς δύο ἀετοὺς ἰσοταχεῖς ἀφεῖναι, τὸν μὲν ἀπὸ δύσεως τὸν δ' ἀπ' ἀνατολῆς, καὶ ἐκεῖσε αὐτοὺς ἀπαντῆσαι, ὅθεν ὀμφαλὸς ἐκλήθη. *Ἀνακεῖσθαί τε χρυσοῦς ἀετοὺς φασὶ τῶν μυθευομένων ἀετῶν ὑπομνήματα.*— Πλουτάρχ. Περὶ τῶν ἐκλ. χρηστηρίων 1 : Ἀετούς τινας ἢ κύκνους μυθολογοῦσιν ἀπὸ τῶν ἄκρων τῆς γῆς ἐπὶ τὸ μέσον φερομένους εἰς ταὐτὸ συμπεσεῖν Πυθοῖ περὶ τὸν καλούμενον ὀμφαλόν. — Στράβ. IX, 9, 419 : Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ πλεῖον τιμὴ τῷ ἱερῷ τούτῳ διὰ τὸ χρηστήριον συνέβη δόξαντι ἀψευδεστάτῳ τῶν πάντων ὑπάρξαι, προσέλαβε δέ τι καὶ ἡ θέσις τοῦ τόπου. Τῆς γὰρ Ἑλλάδος ἐν μέσῳ πώς ἐστι τῆς συμπάσης, τῆς τε ἐντὸς Ἰσθμοῦ καὶ τῆς ἐκτός, ἐνομίσθη δὲ καὶ τῆς οἰκουμένης, καὶ ἐκάλεσαν τῆς γῆς ὀμφαλόν, προσπλάσαντες καὶ μῦθον, ὅν φησι Πίνδαρος, ὅτι συμπέσειεν ἐνταῦθα οἱ ἀετοὶ οἱ ἀφεθέντες ὑπὸ τοῦ Διός, ὁ μὲν ἀπὸ τῆς δύσεως, ὁ δ' ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς· οἱ δὲ κόρακάς φασι. *Δείκνυται δὲ καὶ ὀμφαλός τις ἐν τῷ ναῷ τεταινισμένος καὶ ἐπ' αὐτῷ αἱ δύο εἰκόνες τοῦ μύθου.* — Παυσαν. X, 16, 2 : τὸν δὲ ὑπὸ Δελφῶν καλούμενον ὀμφαλόν, λίθου πεποιημένον λευκοῦ, τοῦτο εἶναι τὸ ἐν μέσῳ γῆς πάσης αὐτοί τε λέγουσιν οἱ Δελφοί, καὶ ᾠδῇ τινι Πίνδαρος ὁμολογοῦντά σφισιν ἐποίησεν. — Λουκιαν. Περὶ ὀρχήσεως 38 : καὶ τὸ μέσον τῆς γῆς εὑρισκόμενον πτήσει τῶν ἀετῶν.

Ἀληθῶς, γνωρίζομεν ἐν πρώτοις ἐξ ἐπιγραφῆς ἀνακαλυφθείσης ἐν τῷ ἐν Ἄργει ἱερῷ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου [1] καὶ ἐξ ὀμφαλῶν εὑρεθέντων ἐν διαφόροις ναοῖς τοῦ Ἀπόλλωνος,[2] ὅτι πλεῖσται ἀπομιμήσεις (des innombrables copies, ὡς λέγει ὁ κ. Karo) τοῦ ἐν Δελφοῖς ὀμφαλοῦ ἱδρύοντο ἐν τοῖς *ἐκ μαντείας* πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἱδρυομένοις Πυθίοις, οὐδὲν ἄλλο οὖσιν ἢ ὑποκαταστήμασι τοῦ ἐν Δελφοῖς κεντρικοῦ ἱεροῦ τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος.[3] Δεύτερον δέ, τοῦ ἐν Δελφοῖς πυθικοῦ ὀμφαλοῦ τῆς κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα μορφῆς αὐτοῦ — ὅτε τὸ πρῶτον ἀναφέρονται οἱ ἐπ' αὐτοῦ δύο χρυσοῖ ἀετοί [4] — εἰκόνα παρέχουσιν ἡμῖν οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος διστάτηρες τῆς Κυζίκου (***Εἰκ.*** 3) [5] συμφωνοῦσαν πληρέστατα πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (ἔ. ἀ.) λεπτομερῆ περιγραφὴν τοῦ μετὰ τὴν ἐν τοῖς χρόνοις ἱεροῦ πολέμου (356-346 π. Χ.) ἁρπαγὴν τῶν χρυσῶν ἀετῶν ἱδρυθέντος ἀντιγράφου αὐτῶν: «*δείκνυται δὲ καὶ ὀμφαλός τις ἐν τῷ ναῷ* ***τεταινισμένος καὶ ἐπ' αὐτῷ*** *αἱ δύο εἰκόνες τοῦ μύθου*». Ἀληθῶς, ***τεταινισμένος,*** ἤτοι κεκαλυμμένος διὰ τοῦ ἐξ ἐρίων ταινιῶν καὶ στεμμάτων δικτυοειδοῦς πλέγματος, τοῦ *ἀγρήνου* καλουμένου,[6] καὶ ***ἐπ' αὐτοῦ*** ἔχων τοὺς ἀετοὺς τοῦ μύθου εἰκονίζεται ὁ δελφικὸς ὀμφαλὸς ἐπὶ τῶν ῥηθέντων νομισμάτων τῆς Κυζίκου, ὡς *τεταινισμένος* ὁμοίως ἐμφανίζεται πάντοτε ὁ δελφικὸς ὀμφαλὸς ἐπὶ πάντων τῶν ἀσφαλῶς τὸν ἐν Δελφοῖς πυθικὸν ὀμφαλὸν ἀντιγραφόντων ἀπειραρίθμων μνημείων, ὧν κύρια πάντως εἶναι τὰ ἐν Δελφοῖς περὶ τὸ 346 - 339 κοπέντα ὡραῖα νομίσματα τῶν Ἀμφικτυόνων (***Εἰκ.*** 4 - 5) [7] καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς ἀνακαλυφθὲν ἀντίγραφον τοῦ ἑτέρου πρὸ τοῦ ναοῦ κειμένου ὀμφαλοῦ τοῦ ἱεροῦ.[8] Οὐχ οὕτως ὅμως ἐπὶ τῶν τριῶν ἀττικῶν ἀναγλύφων, ἐφ' ὧν ὁ ὀμφαλὸς στερεῖται μὲν τοῦ τὸν ἐν Δελφοῖς ὀμφαλὸν ἰδίως χαρακτηρίζοντος πλέγματος *ἀγρήνου*, οἱ δ' ἀετοὶ δὲν κάθηνται *ἐπ' αὐτοῦ*, ἀλλὰ *παρ' αὐτὸν*[9] ἐπὶ πλίν-

Εἰκ. 3.

[1] *BCH.* 1903, σελ. 271. Ἴδε καὶ Imhoof-Gardner, Num. Comm. on Pausanias, Πίν. I, 22-24, ἔνθα ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Ἄργους εἰκὼν ἀγάλματος Ἀπόλλωνος Πυθίου (κιθαρῳδοῦ).

[2] Middleton ἐν Journal of Hell. Stud. IX, 1888, σελ. 301.— G. Karo ἔ. ἀ.

[3] G. Karo ἔ. ἀ. σελ. 199.

[4] Πίνδ. Πυθ. IV, 6: «*ἔνθα* (δηλ. ἐν Δελφοῖς) *ποτὲ χρυσέων Διὸς αἰητῶν πάρεδρος ἱέρεια* (δηλ. ἡ Πυθία) *χρῆσεν*» κλπ.

[5] Num. Chron. N. S. XVI, p. 279, pl. VIII, 6.— *BMC.* Guide pl. X, 12.— Bompois, Catal. pl. V.—Greenwell, The electrum coinage of Cyzicus p. 58, 22, pl. I, 23.— *BMC.* Mysia, p. 32, 100, pl. VIII, 7.

[6] Jane Harrisson, Aegis - Ἄγρηνον: *BCH*, 1900, σελ. 254 κέξ. — Στέφ. Δραγούμης, Στέμματα, κληῖδες, ὀμφαλός: Διεθ. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχ., Τόμ. 5, σελ. 336 κέξ. καὶ Τόμ. 6, σελ. 176.

[7] Σβορώνου, Νομισματικὴ τῶν Δελφῶν: BCH. XX, σελ. 16 καὶ 29, ἀριθ. 32-34, Πίν. XXVI, 32-37.— Διεθν. Ἐφημ. τῆς Νομ. Ἀρχ. 2 (1899), Πίν. ΙΔ' 1-4.

[8] Karo, ἔ. ἀ. σελ. 199, εἰκ. 5404, ἴδε καὶ εἰκ. 5405.—Harrisson ἔ. ἀ. σελ. 259, εἰκ. 2.—Ἀπαρίθμησιν καὶ εἰκόνας ἄλλων ὁμοίως τεταινισμένων δελφικῶν ὀμφαλῶν, χρησιμευόντων ὡς ἕδρας ἢ ὑποποδίου τοῦ Ἀπόλλωνος, ἴδε κυρίως παρὰ A. Wace, Apollo seated on the Omphalos: Annual of the British School at Athens No. IX, 1902-3, σελ. 211 κέξ. Πίν. IV. Ἴδε καὶ S. Reinach, Répertoire des vases peints, Τόμ. I, σελ. 3, 8, 19, 390. II 283.

[9] Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Σχολ. τοῦ Πινδάρου (ἔ. ἀ.) γράφει ὅτι οἱ ἐν Δελφοῖς χρυσοῖ ἀετοὶ ἀνέκειντο «*παρὰ τὸν ὀμφαλόν*»· ἀλλ' ἐκ τῶν ἀμέσως ἑπομένων «*ἤρθησαν δ' ἐν τῷ Φωκικῷ πολέμῳ*»,

θον. Αὐτοὶ δ' οἱ ἀετοί, ἀντὶ νὰ βλέπωσι πρὸς ἀλλήλους ὡς οἱ τοῦ ἐν Δελφοῖς ὀμφαλοῦ τῶν Κυζικηνῶν νομισμάτων, ἀποστρέφουσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἀττικῶν ἀναγλύφων, δηλουμένου οὕτω νῦν σαφέστερον τοῦ σημείου τοῦ ὁρί-

Εἰκ. 4.

Εἰκ. 5.

ζοντος, ἐξ οὗ ὡρμήθη ἕκαστος. Ἂν δ' εἰς ταῦτα προσθέσωμεν πρῶτον μὲν ὅτι τὸ ἐκ Φαλήρου ἀνάθημα τῆς Ξενοκρατείας εἰκονίζει — καθ' ἃ ἡ ἐπιγραφὴ καὶ ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ σαφῶς δηλοῦσιν,[1]—οὐχὶ τὸν ἐν Δελφοῖς, ἀλλὰ τὸν ἐν Ἀθήναις λατρευόμενον

βλέπει τις ὅτι ὁ παρ' οὗ παρέλαβε τὴν πληροφορίαν δὲν ἐγνώριζεν αὐτοὺς ἐξ αὐτοψίας, ὡς ὁ Στράβων, ἀλλ' ἐκ φήμης, ἥτις τὴν εἰκόνα αὐτῆς δυνατὸν νὰ ἐσχημάτισεν ἐκ τῆς θέας τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀντιγράφου τοῦ Δελφικοῦ ὀμφαλοῦ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς περιφήμους παρὰ τοῖς κριτικοῖς τῶν κειμένων ἐφθαρμένους στίχους, ἐν οἷς ὁ Εὐριπίδης περιγράφει τὸν ἐν Δελφοῖς ὀμφαλὸν (Ἴωνος, στίχ. 222 κέξ.),

ΧΟΡΟΣ: ἆρ' ὄντως μέσον ὀμφαλὸν
γᾶς Φοίβου κατέχει δόμος;
ΙΩΝ: στέμμασί γ' ἐνδυτόν, ***ἀμφὶ δὲ Γοργόνες.***
ΧΟΡΟΣ: οὕτω καὶ φάτις αὐδᾷ.

βλέπει τις ἐκ τοῦ τελευταίου στίχου ὅτι ἡ περιγραφὴ τοῦ ἐν τῷ ἀπροσίτῳ τοῖς πολλοῖς (Παυσ. X, 24, 4: *ἐς δὲ τοῦ ναοῦ τὸ ἐσωτάτω παρίασί τε ἐς αὐτὸ ὀλίγοι*) ἀδύτῳ τοῦ ἱεροῦ εὑρισκομένου δελφικοῦ ὀμφαλοῦ δὲν ἐγένετο ὑπ' αὐτόπτου, ἀλλὰ συμφώνως τῇ περὶ τούτου φήμῃ. Εἶναι δὲ λίαν εὐνόητον ὅτι ὁ Ἀθηναῖος Εὐριπίδης περιγράφων τὸν δυσθέατον δελφικὸν ὀμφαλὸν εἶχεν ὑπ' ὄψει αὐτοῦ, ὡς πρὸς τοὺς ἀετοὺς τοὐλάχιστον, τὸ ἐν τῷ Πυθίῳ τῶν Ἀθηνῶν ἀντίγραφον αὐτοῦ, ἐν ᾧ πράγματι οἱ ἀετοὶ ἔκειντο *ἀμφὶ* τὸν ὀμφαλόν. Ὁ Studniczka ἐν τῇ μελέτῃ αὐτοῦ Eine Corruptel im Ion des Euripides (Hermes 1906, σελ. 258-270, δέχεται ὡς πρὸς τὴν τόσα παρασχοῦσαν τοῖς κριτικοῖς πράγματα λέξιν *γοργόνες* τὴν εὐφυᾶ, ἀλλὰ καὶ τολμηροτάτην διόρθωσιν τοῦ σοφοῦ C. Robert:

στέμμασί γ' ἐνδυτόν, ἀμφὶ δὲ γοργὼ
⟨χρυσοφαέννῳ Διὸς οἰωνώ⟩,

διόρθωσιν ἀποκρουομένην ὑπὸ τῶν περὶ αὐτῆς γραψάντων (Karo ἔ. ἀ. σελ. 199, σημ. 11). Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἀντὶ *Γοργόνες* ἐπεθύμουν ν' ἀναγνώσω *γοργῶπες*. *Γοργώψ, -ῶπος* (*ὁ, ἡ*) ἀπαντᾷ ἀκριβῶς παρὰ μόνῳ αὐτῷ τῷ Εὐριπίδῃ (Ἡλέκ. 1257. Ὀρέστ. 261) ἀντὶ *γοργωπός*, δηλαδὴ ὁ ἔχων αὐστηρὸν ἢ βλοσυρὸν τὸ βλέμμα. Οὐδὲν δὲ βλοσυρώτερον τῶν ἀετῶν, ἐξ οὗ καὶ παροιμιῶδες νῦν τὸ «ἀέτειον βλέμμα». Ἡ κατ' ἐξοχὴν δὲ τὸ πτηνὸν τοῦτο χαρακτηρίζουσα ἰδιότης αὐτοῦ αὕτη ἦν τόσῳ μεγάλη, ὥστε δυνατὸν νὰ μετετράπη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀπὸ ἐπιθέτου εἰς οὐσιαστικὸν δηλωτικὸν αὐτῶν τῶν ἀετῶν· οὕτω καὶ νῦν τὸ *ξεφτέρι* ἀπὸ ἐπιθέτου ἀπέβη κύριον ὄνομα τοῦ πτηνοῦ, ὁμοίως ὁ *σάλιαγκας* (κοχλίας) καὶ πλεῖστ' ἄλλα.

[1] Ἴδε τὴν ἐμὴν ἀρτιφανῆ ἑρμηνείαν τοῦ μνημείου τούτου ἐν τῇ συγγραφῇ μου «Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον» φυλλ. 19-20, σελ. 492 κέξ. Πίν. CLXXXI-CLXXXII.

πατρῷον θεὸν τῶν Ἀθηναίων *Ἀπόλλωνα Πύθιον*, δεύτερον δ' ὅτι οἱ *πυθόχρηστοι ἐξηγηταί*, ὡς ὁ διὰ τοῦ ἀναγλύφου τῆς στήλης ἡμῶν τιμώμενος, ἀναφέρονται καὶ ὡς *ἱερεῖς*[1] τοῦ *πατρῴου* τούτου Πυθίου Ἀπόλλωνος τῶν Ἀθηναίων, οὗ κύριον ἱερὸν τὸ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν Πύθιον,[2] δυνάμεθα εὐλόγως, νομίζω, νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ μετ' ἀετῶν ὀμφαλὸς τῶν τριῶν ἀττικῶν ἀναγλύφων, πανόμοιος καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν, διάφο-

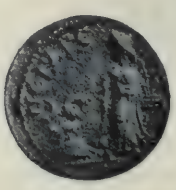

Εἰκ. 6.

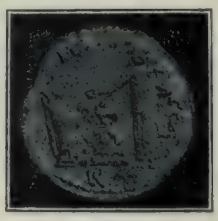

Εἰκ. 7.

ρος ὅμως ἐν κυρίαις λεπτομερείαις ἀπὸ τοῦ βεβαίως δελφικοῦ, εἶναι ἐλεύθερον ἀντίγραφον τοῦ ἐν Δελφοῖς ἀρχετύπου, ἱδρυθὲν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἐκεῖ ἐγκατάστασιν τοῦ Πυθίου, ὡς ἐγένετο καὶ ἐν Ἄργει. Ὅτι δ' ἀπομιμήσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πισταὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς ὀμφαλοῦ ὑπῆρχον ἐν τοῖς διαφόροις Πυθίοις τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου μαρτυροῦσι πλὴν τῆς ἄνω μνημονευθείσης ἐπιγραφῆς τοῦ ἐν Ἄργει Πυθίου, τῶν τριῶν ἀττικῶν ἀναγλύφων καὶ τῶν ἐν ἱεροῖς τοῦ Ἀπόλλωνος, οἷον τὸ ἐν Πομπηΐᾳ, εὑρεθέντων ὀμφαλῶν, τὰ νομίσματα τῶν Μεγαρέων (***Εἰκ.*** 6-7),[3] παρ' οἷς ἐλατρεύετο Ἀπόλλων ὁ Πύθιος,[4] δεικνύοντα παρὰ τὸν ἱστάμενον Ἀπόλλωνα Πύθιον (κιθαρῳδὸν ὅμοιον τῷ τοῦ ἐκ Σπάρτης ἀναγλύφου) βωμόμορφον ὀμφαλὸν μετὰ δύο ἀετῶν ἱσταμένων μὲν *ἐπ' αὐτοῦ*, ὡς ἐν Δελφοῖς, στρεφόντων ὅμως, ὡς ἐπὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις ὀμφαλοῦ, τὰς κεφαλὰς πρὸς τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος ἀφ' ὧν ὡρμήθησαν. Ἐπίσης τὰ νομίσματα ἑτέρου *κατὰ μαντείαν*, ἱδρυθέντος Πυθικοῦ κέντρου, τοῦ τῶν Πατάρων τῆς Λυκίας, παρουσιάζουσι (***Εἰκ.*** 8-9)[5] παρόμοιον Ἀπόλλωνα Πύθιον ἱστάμενον παρ' ὀμφαλόν, ἐφ' οὗ ὅμως ἵσταται ἓν μόνον πτηνὸν

[1] IG. III 684 καὶ 687.

[2] Judeich, Topographie im Athen, σελ. 344.

[3] Imhoof-Gardner, Num. Comment. on Pausanias, σελ. 6, Πίν. A, 9. — BMC. Attica, σελ. 124, 54, Πίν. XXII, 7.— Frazer, Pausanias V, σελ. 316.—Ὁ Studnickza ἔ. ἀ. ἕνεκα τοῦ βωμομόρφου σχήματος τοῦ πέτρου τοῦ ὀμφαλοῦ τούτου δὲν νομίζει αὐτὸν ὀμφαλόν. Ἀλλ' ἀκριβῶς οὐ μόνον ὁ ὀμφαλὸς ἀρχικῶς ἦν βωμὸς (Karo ἔ. ἀ.), ἀλλὰ καὶ αἱ διαφοραὶ αὗται αὐτοῦ εἶναι δηλωτικαὶ ὅτι πρόκειται περὶ ἑτέρου ἢ τοῦ ἐν Δελφοῖς ὀμφαλοῦ. Ἄλλως δὲ ἡ εἰκὼν 7 τοῦ ἐνταῦθα τὸ πρῶτον δημοσιευομένου Μεγαρικοῦ νομίσματος (νῦν ἐν τῷ ἐμπορίῳ) τῶν χρόνων Σ. Σεβήρου, αἴρει πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τούτου. Μεταξὺ δηλαδὴ τοῦ Ἀπόλλωνος Πυθίου τῶν Μεγαρέων καὶ τοῦ σεβίζοντος αὐτὸν αὐτοκράτορος εἰκονίζεται κλασσικοῦ σχήματος ὀμφαλός, ἐξ ἀργῶν λίθων μᾶλλον ἢ τεταινισμένος, ἔχων τοὺς δύο κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν βλέποντας ἀετοὺς τοῦ ἐν Ἀθήναις ὀμφαλοῦ, *ἐπ' αὐτοῦ* ὅμως, ὡς ἐν Δελφοῖς, καὶ οὐχὶ *παρ' αὐτὸν* ὡς ἐν Ἀθήναις.

[4] Παυσαν. I, 42, 5.

[5] BMC. Lycia, σελ. 77, ἀριθ. 14-16, Πίν. XVI, 2-3. — Imhoof-Blumer, Kleinasiatische Münzen II, σελ. 302, 2.

καὶ δὴ ὁ μαντικὸς κόραξ, καθ' ἃ καὶ ἐπ' ἀγγειογραφίας τινός.[1] Αὐτὸ τὸ ἀρχαιότερον παράδειγμα τοῦ μετὰ δύο πτηνῶν ὀμφαλοῦ, ὅπερ ἔχομεν ἐν ἀγγειογραφίᾳ λυκήθου τοῦ ς' αἰῶνος (*Εἰκ.*10), φαίνεται ἀναφερόμενον εἰς ἄλλον ἢ τὸν ἐν Δελφοῖς ὀμφαλόν. Ἀληθῶς οἱ δύο παρὰ τὸν ὀμφαλὸν καθήμενοι καὶ συνδιαλεγόμενοι ἔνοπλοι ἥρωες δὲν

Εἰκ. 8.

Εἰκ. 9.

δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσι δι' οὐδεμιᾶς τῶν ἡμῖν γνωστῶν Δελφικῶν παραδόσεων,[2] ἐνῷ ἡ μυθικὴ παράδοσις ἄλλου Πυθίου δύναται κάλλιστα νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν παράστασιν ταύτην. Εἰς ἐμὲ τοὐλάχιστον ἐνθυμίζει ἀμέσως τὴν κατὰ πανάρχαιον μῦθον (*Νόστοι, Ἡσιόδειος Μελαμποδία*) περίφημον συνάντησιν καὶ ἔριδα τῶν δύο ἡρώων

Εἰκ. 10.

μαχητῶν καὶ μάντεων Μόψου καὶ Κάλχαντος, καθ' ἣν ὁ πρῶτος τούτων, ὁ ἐντολῇ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου ἱδρύσας ἐν Ἀσίᾳ τὸ ἐν Κλάρῳ παρὰ τὸν Κολοφῶνα περίφημον μαντεῖον τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἀντίγραφον τοῦ ἐν Δελφοῖς ὀμφαλοῦ, ἐνίκησε τὸν παρ' αὐτῷ εἰς τὸ μαντεῖον ἐλθόντα καὶ περὶ μαντικῆς δυνάμεως ἐρίσαντα Κάλχαντα.[3] Διπλῆ ὁμοία περίπου παράστασις ἀγγείου τοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως,[4] ὀρθῶς ἡρμηνεύθη ἤδη ὑπὸ τῆς Κας Harrisson,[5] ὡς ἀναφερομένη εἰς σκηνὰς ἐν μαντείοις συμβαινούσας, ἐν αἷς ὅμως ἀντὶ τοῦ ὀμφαλοῦ

[1] Annali del Inst. 1865, Πίν. H, A = S. Reinach ἔ. ἀ. I, σελ. 313.

[2] Walters, Catal. gr. et r. vases Brit. Mus. II, ἀριθ. B 641.— BMC. Lycia, σελ. 266, σημ. 3. — Studniczka ἔ. ἀ. σελ. 265, εἰκ. 4.

[3] Heydemann, Catal. ἀριθ. 2458.

[4] J. H. Stud. σελ. 227, εἰκ. 7-8.

[5] Roscher's, Myth. Lexic. ἐν λ. Kalchas (ὑπὸ Immisch) καὶ Mopsos (ὑπὸ Höfer). — Immisch, Klaros σελ. 160 κέξ.

ἔχομεν ὀμφαλομόρφους τύμβους, ἐφ' ὧν ἐπικάθηνται μαντικοὶ ἀετοί. Ὅτι δὲ καὶ ὁ ἐν Δελφοῖς ὀμφαλὸς ἦν ἀρχικῶς ὁ τύμβος-βωμὸς τοῦ Πυθῶνος εἶναι ῥητῶς μεμαρτυρημένον.[1] Αὐτοὶ δ' οἱ ἐπὶ τοῦ μαντικοῦ «*αὐδήεντος*» λίθου τῶν Δελφῶν *ὀμφαλοῦ* (ἐκ τοῦ *ὀμφή, λαλιά*, πβλ. τὸ ἀντίθετον *σιγαλός*) δύο χρυσοῖ ἀετοὶ τοῦ Διὸς εἶναι, κατ' ἐμέ, οἱ κατ' ἐξοχὴν μαντικοὶ οἰωνοὶ τοῦ Διός, ὧν ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐπὶ μὲν τοῦ Λυκαίου ἵσταντο δύο χρυσαῖ εἰκόνες ἐπὶ κιόνων ὑψηλῶν παρὰ τὸν βωμὸν τοῦ *οἰωνῶν βοτῆρος* Διός, ἐν δὲ τῇ Μεγαλοπόλει ἐπὶ τραπεζῶν παρὰ τοὺς βωμοὺς τοῦ αὐτοῦ θεοῦ.[2]

Οἱ ἱερεῖς δηλαδὴ τῶν Δελφῶν, εἰς οὓς ῥητῶς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας (X, 16, 3) τὴν περὶ τοῦ κέντρου τῆς γῆς παράδοσιν, θέλοντες νὰ ἐπαυξήσωσι τὴν μαντικὴν φήμην τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν, προσέθεσαν ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ λίθου τοῦ τάφου-βωμοῦ τοῦ Πυθῶνος τοὺς δύο χρυσοῦς μαντικοὺς ἀετοὺς (οἰωνοὺς) τοῦ παναρχαίου βωμοῦ τοῦ ἀρκαδικοῦ ἱεροῦ τοῦ «*οἰωνῶν βοτῆρος*» *Λυκαίου Διός, προσπλάσαντες*, περὶ τὸν ϛ' αἰῶνα π. Χ., τὸν περὶ τοῦ κέντρου τῆς γῆς μῦθον, ὃν πρῶτος ἀναφέρει ὁ διαφημιστὴς τοῦ ἱεροῦ τῶν Δελφῶν Πίνδαρος (Στράβ. IX, 9, 419). Οἱ ἀετοὶ δ' οὗτοι τοῦ Διὸς ἐπεσκίασαν σὺν τῷ χρόνῳ τὰ ἰδιάζοντα τῷ Ἀπόλλωνι μαντικὰ πτηνά, κόρακα καὶ κύκνον. Ἄλλως δὲ τὰ ἐπὶ τοῦ δελφικοῦ ὀμφαλοῦ δικαιώματα τοῦ Διὸς μαρτυρεῖ καὶ ἀγγειογραφία τις (Reinach ἔ. ἀ. II, 183), ἐφ' ἧς ὁ Ζεὺς εἰς σημεῖον ἰδίας κατοχῆς[3] ἐπιθέτει τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ πρὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ὀμφαλοῦ τῶν Δελφῶν.

Συμπεραίνοντες κατὰ ταῦτα λέγομεν ὅτι ὁ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου τοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως τεταινισμένος πυθικὸς ὀμφαλὸς μετὰ τῶν ἐπ' αὐτῷ δύο ἀετῶν εἶναι ὁ ἐν Κλάρῳ κατ' ἀντιγραφὴν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱδρυθεὶς ἐν παναρχαίοις χρόνοις. Οἱ ἀετοὶ αὐτοῦ δὲν εἰκονίζονται ὡς χρυσᾶ ἀναθήματα, ἀλλ' ὡς ζῶντες, εἴτε ἵνα δηλωθῇ ἡ διαφορὰ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἐν Δελφοῖς, εἴτε διότι οἱ ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ἐν ταῖς ἀρχαῖς τοῦ Ε' αἰῶνος τὸ πρῶτον ἀναφερόμενοι χρυσοῖ ἀετοὶ δὲν εἶχον ἀνατεθῇ ἤδη κατὰ τὸν ϛ' αἰῶνα, εἰς ὃν ἀνήκει ἡ ἀγγειογραφία αὕτη, εἴτε πολλῷ μᾶλλον διότι εἰκονίσθησαν ὡς ζῶντα μαντικὰ πτηνὰ ἐνδιαφερόμενα καὶ λαμβάνοντα μέρος εἰς τὴν μεταξὺ τῶν δύο μαχητῶν μάντεων ἔριδα περὶ μαντικῆς. Τὰ δὲ περὶ τὸ 450-400 π. Χ.[4] κοπέντα νομίσματα τῆς Κυζίκου,— πόλεως ἀντιγραφούσης, ὡς γνωστόν, ἐπὶ τῶν διστατήρων αὐτῆς τὰ ἐν διαφόροις πόλεσι περίφημα μνημεῖα, — εἶναι τὰ μόνα ἐφ' ὧν εἰκονίζεται αὐτὸς ὁ φέρων τοὺς χρυσοῦς ἀετοὺς καὶ τὸ *ἄγρηνον* ἐνδεδυμένος ἐν Δελφοῖς ὀμφαλός. Ὁ δ' ἐπὶ τῶν τριῶν ἀττικῶν ἀναγλύφων τῶν ποιηθέντων περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος ὀμφαλὸς εἶναι ὁ τοῦ ἐν Ἀθήναις Πυθίου ποιηθεὶς κατ' ἐλευθέραν ἀπομίμησιν τοῦ ἐν Δελφοῖς, στερούμενος δὲ τοῦ *ἀγρήνου*. Τούτου δ' ἕνεκ' ἀπαντᾷ ἐπ' ἀναγλύφων ἀφιερωμένων εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις λατρευόμενον Ἀπόλλωνα Πύθιον (ἀνάγλυφον Ξενοκρατείας), ἢ τιμητικῶν (ὡς τὸ ἡμέτερον) ἑνὸς τῶν Ἀθηναίων πυθοχρήστων ἐξηγητῶν τῶν καὶ ἱερέων τοῦ ἐν Ἀθήναις λατρευομένου Ἀπόλλωνος Πυθίου, *πατρῴου* θεοῦ τῶν Ἰώνων. Τοῦ ἐν Δελφοῖς ὀμφαλοῦ

[1] Ἡσυχ. ἐν λ. *Τοξίου βουνός*.

[2] Παυσαν. VIII, 38, 7 καὶ 30, 2.—Κουρουνιώτης: Ἀρχ. Ἐφημ. 1904, σελ. 173.—Σβορῶνος: Δ.Ε.Ν.Α., ΙΒ', σ. 255.—Ἀετὸν ἐπὶ κίονος ἴδε καὶ ἐν Imhoof-Blumer, Kleinas. Münz. I, 191, 11.

[3] Ἴδε Σβορώνου, Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον, σελ. 496.

[4] Wroth, ἐν BMC. Mysia ἔ.ἀ.—Head, Hist. Num. p. 450.—Weil: Zeit. f. Num. 1905, σ. 59.

κειμένου ἐν αὐτῷ τῷ ἀβάτῳ ἀδύτῳ τοῦ ναοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὄντος δυσθεάτου, ἡ μετὰ τὸ 421 π. Χ. περιγραφὴ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου ἐν τῷ Ἴωνι ἐγένετο, προφανῶς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐλευθέρου αὐτοῦ ἀντιγράφου, ὁμοίως ἐπιδράσαντος καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τοῦ τὴν λέξιν ***παρὰ τὸν ὀμφαλὸν*** μεταχειριζομένου σχολιαστοῦ, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν ἱερὸν πόλεμον (356-346 π. Χ.) καταστροφῆς τῶν ἀετῶν πᾶσα περιγραφὴ τῶν ἀετῶν τοῦ ἐν Δελφοῖς ὀμφαλοῦ ἐγέ-

Εἰκ. 11.

νετο ἀναγκαίως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν Ἀθήναις ἢ ἀλλαχοῦ ἀντιγράφων αὐτοῦ. Ἀπόδειξιν δὲ τῆς ἐλλείψεως τῶν χρυσῶν ἀετῶν ἀπὸ τοῦ ἐν Δελφοῖς ὀμφαλοῦ κατὰ τοὺς ἀμέσως μετὰ τὸν Φωκικὸν πόλεμον χρόνους παρέχει καὶ ὁ ἐν Δελφοῖς εὑρεθεὶς πίναξ ψηφίσματος πρὸς τιμὴν τοῦ γνωστοῦ Ἀθηναίου ῥήτορος Δημάδου. Ἐκ τῆς ἐνταῦθα παρατιθεμένης εἰκόνος (***Εἰκ.*** 11) τοῦ ψηφίσματος τούτου (BCH. XX 676), κατὰ μικρὰν φωτογραφίαν εὐμενῶς παραχωρηθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ κ. O. Walter, βλέπει τις ὅτι ὁ παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ Δελφῶν ὀμφαλὸς εἶναι μὲν ἀπαράλλακτος τὸ σχῆμα πρὸς τὸν ἐκ τῶν Κυζικηνῶν νομισμάτων γνωστὸν ὀμφαλόν, στερεῖται δ' ὅμως τῶν ἐπ' αὐτοῦ πρὸ τοῦ Φωκικοῦ πολέμου ἀνακειμένων δύο ἀετῶν. Οἱ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων ὀμφαλοὶ τῶν δελφικῶν νομισμάτων (***Εἰκ.*** 12-13) εἶναι ἀβέβαιον ἂν εἰκονίζουσι τὸν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἢ τὸν ἐκτὸς αὐτοῦ δεύτερον ὀμφαλόν.

Ἡ καταστροφὴ δ' αὕτη τῶν ἀετῶν ἐξηγεῖται τὴν ἔκτοτε σπανίαν μνείαν καὶ ἔτι σπανιωτέραν ἀπεικόνισιν αὐτῶν, ὡς τῶν τεχνιτῶν ἀρκουμένων ἔκτοτε ν' ἀπεικονίζωσι μόνον, καὶ δὴ συχνότατα, τὸν ὀμφαλὸν ὡς ἕδραν ἢ ὑποπόδιον τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀμέσως μετὰ τὸν Φωκικὸν πόλεμον κοψάντων ἐν

Δελφοῖς τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα δίδραχμα τῶν Ἀμφικτυόνων. Ὅτι οἱ χρυσοῖ ἀετοὶ ἀντικατεστάθησαν κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ μωσαϊκῆς παραστάσεως, ἅμα τῇ ἐπιδιορθώσει τοῦ ὑπὸ τῶν ἱεροσύλων καταστραφέντος πρὸς ἀνεύρεσιν κεκρυμμένων θησαυρῶν δαπέδου τοῦ ναοῦ, γνωρίζομεν ἐκ τοῦ σχολίου εἰς Λουκιαν. περὶ ὀρχήσ. (Jacobitz, σελ. 144: *λέγουσιν ἐν Δελφοῖς ὀμφαλὸν εἶναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ νεώ, καὶ περὶ αὐτὸν ἀετοὺς γεγράφθαι ἀπὸ συνθέσεως λίθων*). Ὅτι δὲ πολὺ βραδύτερον ἀντικατεστάθησαν οἱ χρυσοῖ ἀετοὶ διὰ νέων, ἀπαραλλάκτων πρὸς τοὺς παλαιούς, διδάσκει ἡμᾶς τὸ ἐξ αὐτοψίας γραφὲν κείμενον τοῦ Στράβωνος, οὗ ἡ περιγραφὴ συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς τὴν ἐκ τῶν Κυζικηνῶν στατήρων γνωστὴν εἰκόνα τοῦ παλαιοῦ ὀμφαλοῦ. Ὁποῖον σχῆμα εἶχεν ὁ ἐν Ἄργει ἱδρυθεὶς κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα πυθικὸς ὀμφαλὸς ἀγνοοῦμεν. Ὁ τοῦ ἐν Μεγάροις Πυθίου συμφωνεῖ πρὸς μὲν τοὺς ἐν Δελφοῖς καὶ Κλάρῳ ὡς πρὸς τοὺς *ἐπὶ* τοῦ ὀμφαλοῦ ἀνακειμένους ἀετούς, πρὸς δὲ τὸν ἐν Ἀθήναις ὡς πρὸς τὴν στροφὴν τῶν κεφαλῶν αὐτῶν κατ' ἀντιθέτους διευθύνσεις. Τὸ βωμοειδὲς τοῦ πέτρου τοῦ ἐν Μεγάροις ὀμφαλοῦ ἑρμηνεύεται ὑπὸ τὴν τῶν ἐπιγραφὴν φερόντων ΒΟΜΟΣ ὀμφαλομόρφων τάφων - βωμῶν διαφόρων ἀγγειογραφιῶν.[1] Ὁ τῶν νομισμάτων τῶν Πατάρων καὶ τῆς μνημονευθείσης ἀγγειογραφίας ὀμφαλὸς ἀκολουθεῖ τὴν περὶ τοῦ μαντικοῦ κόρακος, οὐχὶ ἀετῶν, ἑτέραν παράδοσιν. Λεπτομερεστέρα δ' ἔρευνα τῶν μνημείων δύναται ν' αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰς διαφορὰς τῶν ἐν τοῖς διαφόροις Πυθίοις ἀντιγράφων τοῦ δελφικοῦ ὀμφαλοῦ. Ὅτι δ' οὗτοι ἦσαν κοινὸν καὶ ἀπαραίτητον γνώρισμα τῶν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος Πυθίων, κατενόησεν ἤδη ὁ Middleton, γράφων ἔ. ἀ. σελ. 301: Rude roman copies of the Omphalos have been found in the temple of Apollo in Pompei and else where. They were propable commun in temples of the Pythian Apollon.

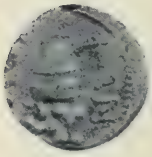

Εἰκ. 12.

Εἰκ. 13.

Πλὴν τοῦ ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ πυθικοῦ ὀμφαλοῦ, ἐφ' οὗ οἱ ἀετοί, γνωρίζομεν ἀσφαλῶς ὅτι ἐν Δελφοῖς ὑπῆρχε καὶ δεύτερος ὀμφαλός, ὁμοίως μὲν τεταινισμένος ἀλλ' ἄνευ ἀετῶν, κείμενος δ' εἰς τὸ ὕπαιθρον, πρὸ τοῦ ναοῦ, καὶ χρησιμεύων ὡς ἕδρα τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος.[2] Ὁμοίου δευτέρου ὀμφαλοῦ, ἕδρας ἀγάλματος Ἀπόλλωνος, οὐχὶ δὲ ἀντιγράφου τοῦ ἀρχικοῦ ὀμφαλοῦ τῆς γῆς, τὴν ἐν Ἀθήναις ὕπαρξιν μαρτυρεῖ ὁ περὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου τῶν Ἀθηνῶν, οὐχὶ μακρὰν τοῦ Πυθίου, εὑρεθεὶς ὁμοίως τεταινισμένος πασίγνωστος μαρμάρινος ὀμφαλός.[3]

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1 Ἰουνίου 1911. Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

[1] Gerhard, Vasenb. CCXXIII.— Reinach ἔ. ἀ. II, 113.— Mittleton ἔ. ἀ., σελ. 301.

[2] G. Karo ἔ. ἀ., σελ. 199, εἰκ. 5402 καὶ 5405.— Reinach ἔ. ἀ. I, 8, 321, 397.

[3] Conze, Beitr. d. gr. Plastik, εἰκ. 5.—Studniczka ἔ. ἀ. σελ. 261.—Ἐκ τῶν λοιπῶν πυθικῶν ὀμφαλῶν ἄξιος ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὁ ἐν Εὐβοίᾳ μεταξὺ Χαλκίδος καὶ Ἐρετρίας εὑρεθεὶς τεταινισμένος ὀμφαλὸς ἱεροῦ ἐξ οὗ ἔχομεν ἀναγλύφους παραστάσεις καὶ πολλὰς ἀναθηματικὰς ἐπιγραφὰς τῆς Πυθικῆς τριάδος Ἀπόλλωνος, Λητοῦς καὶ Ἀρτέμιδος (Ἀρχ. Ἐφ. 1900, σ. 6 κέξ. εἰκ. 1, Πίν. 2). Ἴδε καὶ τὰ μετ' ὀμφαλοῦ ἐν ναῷ νομίσματα τῶν Χαλκιδέων.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

DRUCKFEHLERVERZEICHNIS

Seite	*statt*	*zu lesen*
134 Anm.	— wie für	wie + für.
138 »	Zeile 1 — Ruchstaben	Buchstaben
140, Z. 2	— jugentlich	jugendlich
» » 13	— unverkennbar 1	unverkennbar N° 1 der
» » 20	— Fabrit	Fabrik
» » 22	— und 4	und N° 4
142 » 4 v. u.	— verwischten	verwischtem
143 » 7 »	— I	I
144 » 5 »	— im Abschnitte	im Abschnitte Mon. 75[a]
145 » 14	—	
147 » 17	— bilbet	bildet
» » 1 v. u.	— Abschnitte	Im Abschnitte
148 » 12 »	— mit Gortyna oder	mit Cortina
149 » 17	— Wahl	Wohl
150 » 2 v. u.	— zusammen fällt	zusammen füllt
» » 3 »	— Troncential	trou central
152 » 16	— tron-	trou
» » 17	— beiden folgenden	bei den folgenden Münzen.
» » 14 v. u.	— 144 g.	144 J.
153 » 10	— sei	sei-
154 » 2	— folgenden	folgenden Münzen
156 » 17 v. u.	— Monogr. 96	Monogr. 96[b]
158 » 2	— Monogr. 70	Monogr. 70
» » 4	— P (?)	Monogr. 104[a] oder 96[a].
» » 5 v. u.	— IΞP	IΞP
» » 8 »	des	des)
159 » 9	— ΔMΣ	ΔMΣ
» » 6 v. u.	— 792	992

160	»	10	—	⅊	Æ
»	»	21	—	lehnt	stützt
161	»	5 v. u.	—	und	und mit
163	»	4 »	—	Monogr.	Monogr. 117 und
164	»	2 »	—	Randschild	Rundschild
166	»	13	—	⅄	⅄I
»	»	17 v. u.	—	erlaubt,	erlaubt
169	»	10 »	—	lenkreis,	lenkreis
»	»	4 »		712	712, aber
170	»	8 »	—	II-II	II-III
171	»	16	—	⊙	⊖
173	»	12	—	Petrowiez	Petrowicz
»	»	2 v. u.	—	P	ꝑ
174	»	18 »	—	rechts	(rechts
175	»	15	—	**Istape**	**Jotape**
»	»	1 v. u.	—	⊼P	Monogr. 30
176	»	12 v. u.	—	IΠP	IΠP
»	»	4 »	—	troviez	trowicz

Monogrammes.

14 17 30 36 41 56 58 60

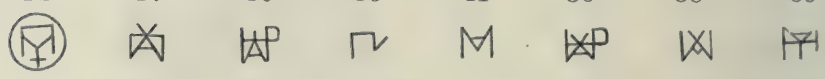

61 70 75a 96 99 104a 118

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΙΓ΄ ΤΟΜΟΥ

TABLE DES MATIÈRES

CONTENUES DANS LE

JOURNAL INTERNATIONAL D'ARCHÉOLOGIE NUMISMATIQUE

TOME TREIZIÈME (1911)

Pages

N. A. Beh, Ἀναγνώσεις καὶ κατατάξεις Βυζαντινῶν μολυβδοβούλλων. 1—24

W. v. Voigt, Kleine iconographische und prosopographische Bemerkungen zu den Konsularmünzen. II. Über die Kupfermünze des Q. Oppius . . . 25—30

K. M. Κωνσταντοπουλοι, Ἀβυδιτικὸς Θεσσαλονίκης . . . . . 31—32

I. N. Σβορωνοι καὶ K. M. Κωνσταντοπουλοι, Δελτίον Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.
Ἔκθεσις περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου καὶ τῆς ἰδιαιτέρας νομισματικῆς συλλογῆς τοῦ Ἐθνικ. Πανεπιστημίου κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1908 - 1909.—Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν προσκτημάτων ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 1908 μέχρι 31 Αὐγούστου 1909. . . . . 33—112

I. N. Σβορωνοι, Ἰανίσκος καὶ Ἀσκληπιὸς παῖς ἐν Περγάμῳ Μυσίας, Νικοπόλει Κάτω Μοισίας καὶ Σερδικῇ Θρᾴκης.—(Πίνακες I-II) . . . . . 113—120

— — Ἠπειρωτῶν ψῆφοι δικαστικαὶ ἐκ Δωδώνης καὶ νομίσματα Ἠπειρωτῶν κοπέντα ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ Πύρρου (Πίναξ III, 1-10 καὶ 12-13) καὶ Εἰκ. 1-5. 121—126

— Νομίσματα ἀρχαϊκὰ τῆς νήσου Σκύρου, πρὸς δὲ τῶν Ἀθηναίων κληρούχων Σκύρου, Ἴμβρου καὶ Λήμνου (Πίναξ III, 14-25) . . . . . 127—130

Pages

W. v. Voigt, Die Seleucidenmünzen der Kais. Eremitage zu St-Petersburg, bestimmt, geordnet und beschrieben (auch die der Könige von Armenien und Commagene).— Πίναξ IV . . . . . 131—176

A. J. Reinach, Un monument Delphien. L'Étolie sur les trophées Gaulois de Kallion (Πίναξ V). Εἰκ. 1-6. . 177—240

I. N. Σβορωνοϊ, Νομισματικὴ Συλλογὴ Ἑλένης Ν. Μαυροκορδάτου ἀνήκουσα νῦν τῷ Γ. Ν. Μπαλτατζῇ.—Πίνακ. VI-XIII. (Ἔπεται συνέχεια) . . . . . 241—300

— — Ὀλόφυξος (αὐτόθι). . . . . 253—257

— — Ψήφισμα ἀττικὸν ἀνέκδοτον καὶ οἱ Ὀμφαλοὶ τῶν Πυθίων. Εἰκόνες 1-13. . . . . 301—316

Παροράματα . . . . . 317—318

Πίναξ τῶν περιεχομένων. . . . . 319—320

ΙΑΝΙΣΚΟΣ ΚΑΙ ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ ΠΑΙΣ ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

ΙΑΝΙΣΚΟΣ ΚΑΙ ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ ΠΑΙΣ ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΝ ΜΕΓΕΘΥΝΣΕΙ

1-10 ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ ΨΗΦΟΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΕΚ ΔΩΔΩΝΗΣ.—11-13 ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ. 14-20 ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΑΡΧΑΪΚΑ ΣΚΥΡΟΥ.— 21-25 ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΚΛΗΡΟΥΧΩΝ ΣΚΥΡΟΥ, ΛΗΜΝΟΥ ΚΑΙ ΙΜΒΡΟΥ.

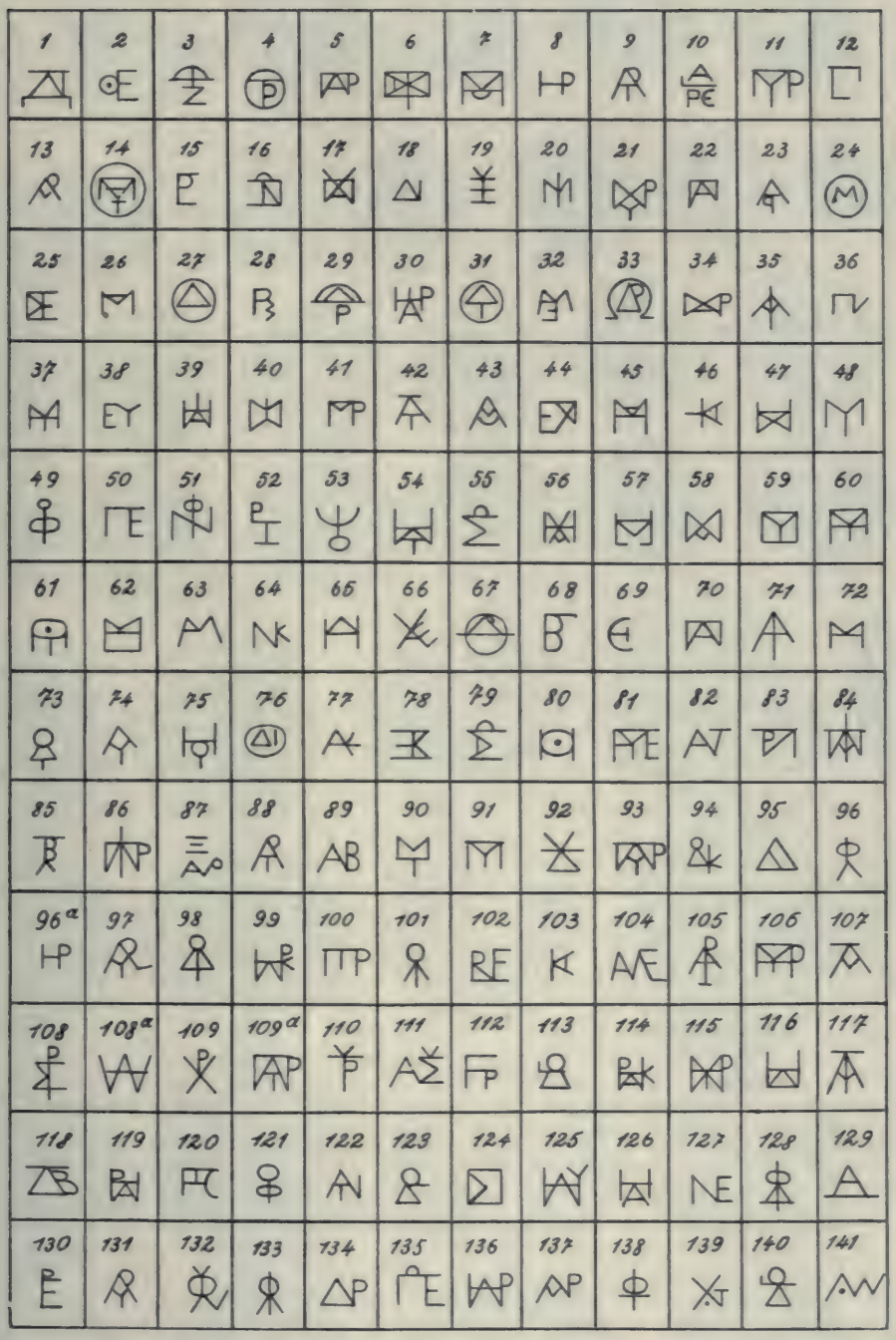

MONOGRAMME DER SELEUCIDENMÜNZEN

ΑΙΤΩΛΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΧΡΥΣΑ 1—11 ΚΑΙ ΑΡΓΥΡΑ 12—28.

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΛΕΝΗΣ Ν. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΛΕΝΗΣ Ν. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΛΕΝΗΣ Ν. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΛΕΝΗΣ Ν. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΛΕΝΗΣ Ν. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΛΕΝΗΣ Ν. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΛΕΝΗΣ Ν. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΛΕΝΗΣ Ν. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ

0

CJ
201
J7
t.12-13

Journal international
d'archéologie numismatique

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY